BENEDICTI XIV.
PONT. OPT. MAX.
OLIM
PROSPERI CARDINALIS
DE LAMBERTINIS
OPERA OMNIA
IN UNUM CORPUS COLLECTA,
ET NUNC PRIMUM IN QUINDECIM TOMOS DISTRIBUTA.

EDITIO NOVISSIMA

ANTEACTIS OMNIBUS AUCTIOR, CASTIGATIOR,
ET MELIORI ORDINE DISPOSITA:

ADDITIS PRÆTEREA TRIBUS INTEGRIS VOLUMINIBUS,
QUÆ NUNC PRIMUM PRODEUNT,

Pluribuſque aliis luculentiſſimis Acceſſionibus, quas Præfatio
Tomo primo præfixa melius docebit.

TOMUS NONUS
CONTINENS
DE FESTIS DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI, ET BEATÆ MARIÆ VIRGINIS
LIBRI DUO

SEPTIMA EDITIO LATINA POST PLURIMAS ITALAS AUCTIOR ET CASTIGATIOR.

AD USUM ACADEMIÆ LITURGICÆ CONIMBRICENSIS.

VENETIIS
MDCCLXXXVIII.

Sumptibus { JOSEPHI REMONDINI, / ANTONII ZATTÆ, } & Filiorum.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

TYPOGRAPHUS AD LECTOREM.

HOc opus, cujus ſingularis utilitas, ut toties jam tum Latina, tum Itala Lingua. conſcriptum ederetur, effecit, elucubratum ab auctore fuit, cum purpura, & pallio clarus ad Bononienſis Eccleſiæ clavum ſederet. Eo ille conſilio huic operi manus admovit (ut te monitum voluimus in Præfatione latina, typiſque noſtris haud ita pridem impreſſa) ut Theologicarum illarum diſputationum, quibus in illa Eccleſia pro rerum conditione ſuperſedebatur, deſiderium quodammodo compenſaretur: Quicquid de Feſtis Domini, B. M. V. ac de S. S. Miſſæ Sacrificio veteribus; quidquid recentioribus libris continetur, in unum ille veluti corpus ſcite coagmentavit, quaſique conglutinavit: tum ut iis, qui animarum curam gerunt, demandatique ſibi muneris ratione Feſta ſuæ fidei commiſſo populo debent indicere, & in homiliis ex Altari ad populum haberi ſolitis, aliquid de tanto Sacrificio enucleare, & exponere (quod ab iis Concilium Tridentinum poſtulat, atque adeo flagitat) compendiaria pateat quædam via, qua haud gravi ſane negotio ſuas poſſint in ſuſcepto munere partes explere: tum ut ex Eccleſiaſticorum animis ea præpoſtera evellatur opinio, ſe, ubi Theologiæ curriculum utcumque emenſi fuerint, omnia ſcire: iidemque ad rerum ſacrarum ſtudium, quod vix ullis terminis circumſcribitur, perſequendum ſubjectis veluti facibus inflammentur. Cum primum opus hoc Italice ſcriptum in lucem ederemus, palam lectori fecimus, non pauca in eo in contentionem cadere, quorum ſane nullum eſſet exitum invenire. Non ignorare enim, ea ancipiti hinc inde Marte oppugnari, ac propugnari, ſatis eſſe operæ pretium: ceterum tam gravibus eſſe difficultatibus implicata, tam craſſis obvoluta tenebris, ut eorum enodatio ac diſſolutio optari quidem poſſit, ſperari non poſſit. Et illud addendum curavimus, ubi ab altera propoſitæ quæſtionis parte ſtandum eſſet, ab ea pro inſtituto nos ſtare, quam aut communis Eccleſiæ ſenſus, aut unanimis virorum & probitatis, & doctrinæ laude præſtantium ſenſus velut fortiſſimo quodam vallo munirent. Neque illud prætermiſimus, nonnullas in hoc opere præſtringi, ac delibari controverſias, nonnullas auctorum quorumdam audaciorum fortaſſe recenſeri ſententias: ſed ita tamen, ut nihil relinqueretur, quod ad eas labefactandas, convellendaſque valeret: quo nimirum illorum frangeretur audacia, qui cum ſolius Gallicæ Linguæ ope quicquam legerint, receptis ab Eccleſia ſententiis minime conſonum, ſubnixi ambulant, ſcituloſque in conventibus agunt: quin præterea, quæ alii vel imprimis doctiſſimi contra ſentiunt, in medium proferant. Id pariter in præfatione ad Latinam Editionem præſtitimus; nonnullas inſuper exhibentes animadverſiones ſuper Scriptoribus, qui ſunt a nobis Religionis communione ſejuncti. Plura de rebus hiſce perſequi ſupervacaneum ducimus. Lege & vale.

INDEX
LIBRORUM, ET CAPITUM.

LIBER PRIMUS,

De Feſtis Domini Noſtri Jeſu Chriſti.

CAP. I. *DE Feſto Circumciſionis Domini Noſtri Jeſu Chriſti, & Octava Nativitatis ejuſdem, quæ Kal. Januarii celebratur.* pag. 1
II. *De Feſto Epiphaniæ, quod poſtridie Nonas Januarii celebratur.* 8
III. *De Sanctiſſimi Nominis Jeſu Feſto, quod ſecunda poſt Epiphaniam Dominica celebratur.* 24
IV. *De Dominica Palmarum.* 26
V. *De Matutinis Tenebrarum, quæ quarta, quinta, & ſexta Feria majoris hebdomadæ Veſperi recitantur.* 32
VI. *De Feria quinta in Cœna Domini.* 35
VII. *De Feria ſexta in Paraſceve.* 54
VIII. *De Sabbatho Sancto.* 98
IX. *De Dominica Paſchæ ac duobus Feſtis, quæ conſequuntur.* 114
X. *De Feſto Aſcenſionis quod Feria quinta celebratur, quæ Dominicam quintam poſt Paſcha conſequitur.* 115
XI. *De Feſto Pentecoſtes, quod prima Dominica celebratur poſt Dominicam infra Octavam Aſcenſionis.* 128
XII. *De Feſto Sanctiſſimæ Trinitatis.* 135
XIII. *De Feſto Corporis Chriſti, quod Feria quinta celebratur poſt Dominicam, quæ Pentecoſtem proxime conſequitur, ſeu poſt Octavam ejuſdem Pentecoſtes.* 137
XIV. *De Feſto Inventionis S. Crucis. Die 3. Maji.* 139
XV. *De Feſto Transfigurationis Domini, quod die 6. Auguſti celebratur.* 143
XVI. *De Feſto Exaltationis Santiſſimæ Crucis Die 14. Septembr.* 147
XVII. *De Feſto die Natalis Domini Jeſu Chriſti. Die 25. Decemb.* 149

LIBER II.

De Feſtis Beatæ Mariæ Virginis.

CAP. I. *OLim quot inſtitutæ Solemnitates in honorem Deiparæ. Proponitur hujus ſecundi Libri materia, ac primum agitur de Feſto Deſponſationis B. M. Virginis cum S. Joſeph. Die 23. Jan.* 162
II. *De Feſtivitate Purificationis Beatæ Mariæ Virginis. Die 2. Februarii.* 165
III. *De Feſto Sanctiſſimæ Annunciationis. Die 25. Martii.* 169
IV. *De Feſto Dolorum Beatiſſimæ Virginis. Feria 6. Hebdomadæ Paſſionis.* 174
V. *De Feſto Viſitationis Beatiſſimæ Virginis. Die 2. Julii.* 177
VI. *De Feſto Beatæ Virginis de Monte Carmelo. Die 16. Julii.* 180
VII. *De Feſto Dedicationis Eccleſiæ Sanctæ Mariæ ad Nives. Die 5. Auguſti.* 183
VIII. *De Feſto Aſſumptionis Beatiſſimæ Virginis. Die 15. Auguſti.* 186
IX. *De Feſto Nativitatis Beatiſſimæ Virginis. Die 8. Septemb.* 194
X. *De Feſto Nominis Mariæ. Dominica infra Octavam Nativitatis ejuſdem.* 197
XI. *De Feſto B. Mariæ de Mercede. Die 24. Septembris.* 198
XII. *De Feſto Roſarii Beatiſſimæ Virginis. Prima Dominica Octobris.* 199
XIII. *De Patrocinio Beatiſſimæ Virginis. Tertia Dominica Novembris.* 201
XIV. *De Feſto Præſentationis Beatæ Virginis. Die 21. Novembris.* 202
XV. *De Feſto Conceptionis Beatæ Virginis. Die 8. Decembris.* 204
XVI. *De Feſto Translationis Almæ Domus Lauretanæ. Die 10. Decembris.* 210
XVII. *De Feſto Expectationis Partus Beatæ Virginis. Die 18. Decembris.* 213
XVIII. *De Feſto Sanctæ Mariæ in Sabbatho.* ibid.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

COncediamo Licenza ad *Antonio Zatta* Stampator di *Venezia*, di poter riſtampare il Libro intitolato: *Opere di Benedetto XIV. Tomi 15. riſtampa:* oſſervando gli ordini ſoliti in materia di Stampe, e preſentando le Copie alle Publiche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 19. Marzo 1785.

(Piero Barbarigo Rif.
(Andrea Tron Cav. Proc. Rif.
(Girolamo Ascanio Giustinian Kav. Rif.

Regiſtrato in Libro a Carte 152. al Num. 1332.

Davidde Marcheſini Seg.

DE

DE FESTIS DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De Feſto Circumciſionis Domini Noſtri Jeſu Chriſti, & de Octava Nativitatis ejuſdem, quæ Kal. Januarii celebrantur.

Quatuor proponuntur examinanda.

FEſtum Circumciſionis & Octavæ Nativitatis Domini Noſtri Jeſu Chriſti Kalendis Januarii celebratur. Ut ad hoc argumentum paratiores aliquando accedamus, primo de Inſtitutione Circumciſionis; ſecundo de illius effectibus; tertio de Circumciſione Chriſti Domini verba faciemus: tum de Feſto ipſo dicere aggrediemur, quo fit Circumciſionis commemoratio, & Circumciſum Dominum adoramus.

Deus fuit Circumciſionis auctor.

2. Quod ad primum attinet, Circumciſionis ritum a Deo inſtitutum eſſe conſtat in cap. 17. Geneſeos, ubi legimus, Deum Abrahamo apparuiſſe, multaque illi pollicitum, Circumciſionem imperaſſe; quo quidem præcepto quinque continentur. Primum ad ſexum pertinet, ut ſoli maſculi circumciderentur: *Circumcidetur ex vobis omne maſculinum*. Secundum maſculorum circumcidendorum conditionem ſtatuit: Deus enim jubet, ut Abraham ſe, ſuoſque filios, atque etiam ſervos circumcidat: *Omne maſculinum in generationibus veſtris, & tam vernaculus, quam emtitius circumcidatur*. Tertio certum Circumciſionis tempus ſtatuitur, octavus nempe poſt natum puerum dies: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis*. Quartum partem deſignat corporis, in qua fieret circumciſio: *Circumcidetis carnem præputii veſtri*. Quinto denique declaratur, eum eſſe uſum ſeu finem inſtituendæ Circumciſionis, *ut ſit ſignum fœderis inter me & vos*, eamque legem nullo non tempore duraturam: *erit pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum*; addita ſanctione, ut qui legi non paruiſſent, pœnas luerent: *Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit*.

Circumciſionem Deus præcepit Abrahamo. Lex deinde promulgata per Moyſem.

3. Circumciſionem, quam Abrahamo Deus præcepit, inſtitutam eſſe oportuit multo ante Moſaicæ legis promulgationem: ut notat D. Thom. 3. par. quæſt. 70. art. 2. Leges enim, ut ratio poſtulat, feruntur populo convocato, populique Deo fidelis convocatio per ſenſibile Circumciſionis ſignum facta fuit. Poſt quadringentos circiter annos ab Abraham Deus Moyſem elegit, qui legem promulgaret, in qua ipſa quoque Circumciſio continebatur, ut in Levit. c. 12. *Et die octavo circumcidetur infantulus*. Ac ſi quis ex Gentibus Judaicam Religionem voluiſſet amplecti, opus illi erat juxta eam legem non ſeſe tantum, ſed filios ſuos omnes ſubdere Circumciſioni. *Quod ſi quis* (Exodi cap. 12.) *peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur prius omne maſculinum ejus, & tunc rite celebrabit, eritque ſicut indigena terre; ſi quis autem circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo*. Huc pertinet planeque conſentit, quod narratur Cap. 14. Judith, prodigiis, quæ a Deo fiebant in Iſrael, commotum Achior, relicto idolorum cultu, veram Religionem amplexum, ſeſe circumciſum voluiſſe, atque ita in populum Iſraeliticum immigraſſe. Chriſtus Dominus Joann. c. 7. cum ante octodecim menſes die quodam Sabbati miro plane modo Paralyticum a morbo reſtituiſſet, multis Hebræorum ob eam rem de illo detrahentibus dixit: *Unum opus feci, & omnes miramini*, ut eorum perfidiam argueret: *Pro-*

pterea, inquit, *Moyſes dedit vobis Circumciſionem* (*non quia ex Moyſe eſt*, *ſed ex Patribus*). *Si Circumciſionem accipit homo in Sabbatho*, *ut non ſolvatur lex Moyſi*; *mihi indignamini*, *quia totum hominem ſanum feci in Sabbatho?* Quibus verbis illud declarare voluit, quemadmodum præceptum de ſervando Sabbatho, & lex de Circumciſione lata per Moyſem, ſeu potius per illum inſtaurata, qua vetus, & Patriarcharum uſu venerabilis cæremonia præcipiebatur, nihil obſtabat, quominus Judæi Sabbatho circumciderent, ita ſe quoque, immo potiore jure, nihil impediente Sabbatho, Paralyticum ſanitati potuiſſe reſtituere, ne ab ea charitatis lege recederet, qua jubemur laboranti proximo opem ferre, tantoque ſtudio & animi contentione, quantam res ipſa poſtulaverit, præbere illi auxilium, ſicut ipſe Chriſtus Dominus cum miſero illo ſeſe geſſerat Paralytico, cui novem & triginta annorum ſpatio nemo fuerat, qui de ferenda ope cogitaſſet.

Circumciſio non ab Ægyptiis ad Hæbreos, ſed ab his ad Ægyptios profecta eſt.

4. Quæ hactenus a nobis dicta ſunt, ſatis aperte declarant, quod priore loco propoſueramus examinandum, videlicet Inſtitutionem Circumciſionis. Verum quis crederet, non defuiſſe, qui rei clariſſimæ, quam nemo ſanæ mentis negaverit, tenebras obducere conarentur? Extitere audaces homines, rerumque novarum cupidi, Marshamus & Spencerus, qui affirmare auſi ſunt, Hebræos Circumciſionis ritum ab Ægyptiis accepiſſe, afferentes Herodotum lib. 2. cap. 10. & Diodorum Siculum Biblioth. lib. 1. cap. 17. qui Colchos, Ægyptios, & Æthiopes ſibi pudenda corporis circumcidere ſolitos, eamque conſuetudinem ab Ægyptiis ortam eſse diſerte teſtantur, quorum Novatorum effrænatam fregerunt audaciam viri doctiſſimi, qui Herodoto & Diodoro profanis Scriptoribus, in iis quæ de Circumciſionis origine tradiderunt, fidem omnem eſse abrogandam apertiſſime demonſtrarunt: Moyſem, qui ſcripſit Pentateuchum, vetuſtiſſimum eſse primumque ex omni Gente ſcriptorem: Herodotum multis poſt ſæculis ſub Dario Hyſtaſpe, Xerſe, & Artaxerſe Longimano, Diodorum vero Julii Cæſaris & Auguſti ætate floruiſse; neutrum autem Hebraicorum rituum habuiſse notitiam: apud Ægyptios quidem alioſque finitimos populos fuiſſe Circumciſionis conſuetudinem, ut conſtat ex Hieremiæ cap. 9. *Ecce dies venit*, *dicit Dominus*, *& viſitabo ſuper omnem*, *qui circumciſum habet præputium*, *ſuper Ægyptum*, *& Juda* &c. non tamen ab Ægyptiis ad Hebræos, ſed ab his ad Ægyptios, vicinoſque illis populos Circumciſionem eſse profectam: eas Gentes vel amicitia, qua cum Abrahamo, Joſepho, & Moyſe jungebantur, eorumque, quos plurimi faciebant, exemplo ductas, vel Judaicæ religionis, quam miraculis Deus tantopere illuſtraverit, fama permotas, vel frequentiſſimis, Salomonis præſertim ætate, Hebræos inter, & Ægyptios commerciis intercedentibus, Judaicorum rituum ſplendore captas, in ſuos mores Circumciſionis conſuetudinem induxiſſe. Hanc vero rem totam magna eruditione argumentorumque vi pertractarunt Natalis Alexander Hiſt. Vet. Teſtam. tom. 1. diſs. 6. Graveſon. Hiſtor. itidem Vet. Teſt. tom. 1. pag. 339. & de myſter. & annis Chriſti diſsert. 9. pag. 192. Honoratus a S. Maria de uſu Criticæ t. 2. lib. 3. diſsert. 3. Franciſcus Valeſius de ſacra Philoſophia Cap. 18. & Calmet diſsert. de Origine & antiquitate Circumciſionis. *De Natali Jeſu Chriſti* opus edidit Typis Amſtelodamenſibus anno 1689. Antonius Bineus, & ad ejus calcem Diſsertationem addidit *de Chriſti Circumciſione*, in qua ille, etſi hæreticarum partium homo, negat ad Hebræos ab Ægyptiis Circumciſionem eſse traductam, ſed Hebræos ita a Deo juſsos ritum illum inſtituiſſe. *Circumciſionis ritum non puto Judæos Ægyptiis debere. Credi par eſt Circumciſionis legem ab ipſo Numine Abrahamo Gentis patri traditam fuiſſe. Etenim*, *ſi ſacris litteris ſua conſtet fides & reverentia*, *agnoſcendum omnino eſt*, *Circumciſionis ritum ab ipſo Deo Abrahamo datum in ſui fœderis ſignum.* Deinde diſputat, an a Judæis Ægyptii circumcidendi morem acceperint; idque negat fieri potuiſse; Ægyptii enim a Judæis, eorumque rebus omnibus maxime abhorrebant: ac in ea demum verba rem omnem concludit: *Sentio nec Judæos ab Ægyptiis*, *nec hos ab illis mutuatos eſſe Circumciſionis ritum*, *ſed idem inſtitutum apud utramque gentem ex cauſa invaluiſſe diverſa*: *apud Judæos ex præcepto Numinis*, *ut fœderis*, *cujus ſignum erat*, *fidem ratam faceret & firmam*: *apud Ægyptios*, *quibus omnibus circumcidendi mos non communis fuit*, *ut Judæis &c. ſed a Sacerdotibus in primis uſurpatus ex ſtudio munditiei.*

De ejus effectibus. Circumciſio data in ſignum, quo Hebræi a cæteris gentibus diſcernerentur.

5. Quod ad Circumciſionis effectus attinet, S. Hieronymus in Cap. 3. Epiſt. ad Galatas ait Chriſtum oportuiſse naſci ex ſemine Abrahæ; cumque a Chriſto ad Abrahamum multa eſſent ſæcula evolvenda, ne Abrahæ ſoboles cum cæteris Gentibus miſeretur, opus fuiſse, ut Iſraeliticus populus Circumciſionis ſigno ſecerneretur, ex quo factum eſse arguit S. Doctor, ut in celebri illa quadraginta annorum peregrinatione in Deſerto nullus Hebræorum circumcideretur, quod toto illo tempore ab omnibus Gentibus populus ille ſejunctus eſset. *Quia ex ſemine Abrahæ erat Chriſtus oriundus & ad Abraham uſque ad Chriſtum multa erant ſæcula tranſitura*, *providens Deus*, *ne ſoboles dilecti Abrahæ exteris nationibus miſceretur*, *& paulatim familia ejus fieret incerta*, *Gregem Iſraeliticum quodam Circumciſionis cauterio denotavit. Denique per quadraginta annos in Eremo nullus eſt circumciſus*: *ſoli quippe ſine Gentis alterius commixtione vivebant. Statim ut Jordanis ripam tranſgreſſus eſt populus*, *circumciſio neceſſario futuro ex commixtione Gentium providit errori.* Cum quo conſentit D. Chryſoſtomus Hom. 39. in Geneſim, ubi loquens de Circumciſione, quam Deus Abrahamo præceperat, ait: *Volebat eos*, *qui ex ipſo propagandi erant*, *facere ſuum peculiarem populum & ut poſtea cum multitudo propagaretur*, *non ſe Gentibus illis quarum hæreditatem occupatura erat*, *commiſceret.* Et S. Irenæus lib. 4. cap. 30. ait, Circumciſionem datam fuiſse Abrahamo in ſignum, *ut cognoſcibile perſeveret genus Abrahæ.* Idem docet Theodoretus quæſt. 67. in Geneſim. Id etiam fatetur Joſephus lib. 1. Antiquitat. Cap. 2. *Quia ſcilicet dolebat genus Abrahæ cum aliis Gentibus permiſceri*, *ideo corporali hac nota inſigniri*, *ac diſcerni voluit.* Et D. Th. 1. 2. quæſt. 102. art. 5. ad pr. de Circumciſione loquitur in hunc modum: *Ratio Circumciſionis principalis fuit ad proteſtationem unius Dei. Et quia Abraham fuit primus*, *qui ſe ab Infidelibus ſeparavit exiens de domo ſua*, *& de cognatione ſua*, *ideo ipſe primus Circumciſionem accepit.* Atque ut ejuſmodi proteſtatio & imitatio fidei Abraham Judæorum animis quam firmiſſime inhæreret, ideo in eorum carne datum eſt ſignum, cujus memoria excidere illis non poterat. Ob eamque rem vulgo ab illis Gentibus *Circumciſi*, & rurſus ab iis omnes Gentes *incircumciſorum* nomine appellabantur. Et D. Paulus, cum Hebræos & reliquas Gentes nominare illi contingit, non aliis quam Circumciſionis, & præputii vocibus uti ſolet.

Quinam effectus fuerint Circumciſionis. Sa-

6. Atque id qui in dubium revocet, puto eſſe neminem. Jam vero de Circumciſionis effectibus

cramenta veteris legis per ſe non conferebant gratiam juſtificantem ex doctrina D. Th. & omnium Theologorum.

ctibus tota quæſtio huc redit: Sacramenta veteris legis, ut Theologi omnes cum D. Th. 3. part. quæſt. 62. art. 6. conſentiunt, neque ipſa per ſe gratiam juſtificantem conferebant, neque virtutem habebant eamdem conferendi gratiam ex Paſſione Chriſti. Cum enim virtus Paſſionis Chriſti per fidem & Sacramenta nobis applicetur, & applicatio per fidem fiat per actum animæ: applicatio vero per Sacramenta fiat per uſum quarumdam exteriorum rerum; poteſt quidem id quod eſt poſterius tempore, priuſquam ſit, movere; quia præcedit in actu animæ ut loquitur S. Doctor; eo prorſus modo, quo finis ſeu cauſa finalis etſi poſterior tempore, tamen quia ab agente deſideratur, agentem ipſum commovet & impellit; quod autem in natura rerum nondum eſt, ſecundum exteriorum rerum uſum movere non poteſt: quare cum cauſa efficiens non poſſit ſuo effectu eſſe poſterior cauſa finali; inde fit, quod etſi veteres Patres, æque ac nos, per eamdem Fidem Paſſionis Chriſti juſtificabantur; gratia tamen, quæ in Sacramenta novæ legis a Paſſione Chriſti defluxit, non potuit in Sacramenta Veteris legis derivari; quæ propterea Sacramenta in lege veteri nil quidquam aliud erant, quam Fidei proteſtationes, & ſigna effectuum ex Chriſti Paſſione prodeuntium. *Sic enim manifeſtum eſt* (verba ſunt S. Doctoris) *quod a Paſſione Chriſti, quæ eſt cauſa humanæ juſtificationis, convenienter derivatur virtus juſtificativa ad Sacramenta novæ legis, non autem ad Sacramenta veteris legis: & tamen per fidem Paſſionis Chriſti juſtificabantur antiqui Patres, ſicut & nos. Sacramenta autem veteris legis erant quædam illius Fidei proteſtationes, inquantum ſignificabant Paſſionem Chriſti, & effectus ejus. Sic ergo patet quod Sacramenta veteris legis non habebant in ſe aliquam virtutem, qua operarentur ad Gratiam juſtificantem, ſed ſolum ſignificabant fidem, per quam juſtificabantur.*

Diſcrimen inter veteris, & novæ legis Sacramenta unde exiſtat, varia ſententia. Veteris legis Sacramenta ex opere operantis, novæ legis ex opere operato gratiam conferunt.

7. Non nemo arbitratur, hanc quam attulimus D. Thomæ doctrinam ita omne ſuum robur obtinere ex alio quodam ejuſdem S. Doctoris principio, Sacramenta nimirum eſſe cauſam phyſicam gratiæ, ut elevari, vel omnino ruere poſſit, ſi aliorum Theologorum ſententiam amplectamur, qui Sacramenta non niſi moralem gratiæ cauſam eſſe putant. Quamobrem Theologus, qui nuperrime ad celebris Eſtii Theologiam additiones ſuas appoſuit, monet Thomiſtas, ut ſtrenue propugnent, Sacramenta phyſice gratiam producere, ne labantem, nutantemque videant Angelici Doctoris doctrinam de diſcrimine Sacramentorum utriuſque legis, ut videre eſt in notis ad §. 29. lib. 4. diſtinct. 1. Quidam vero putant, etiamſi velimus Sacramenta nonniſi moraliter gratiam operari, non tamen tolli diſcrimen illud, a S. Thoma ex ea quam attulimus ratione petitum, inter utriuſque legis Sacramenta; & ſimilitudinem quamdam afferunt ad hunc modum. Duo ſunt, quorum alter, ut laborum ſuorum mercedem accipiat, teſtimonia profert earum rerum quas geſſerit; alter ut mercedem itidem aſſequatur, ſyngrapham exhibet, qua ſe hoc vel illud facturum pollicetur. Profecto nonniſi moralis cauſa utrobique deprehenditur: & quemadmodum ea teſtimonia efficaciam habent mercedis obtinendæ, ſyngrapha vero non item; eodem plane modo etiamſi Sacramenta moraliter tantum producant gratiam, nihil tamen impedit, quin dicamus novæ legis Sacramenta vim & efficaciam habere ex meritis Paſſionis, & Crucis, quam Chriſtus Dominus jam ſubierit; veteris vero legis Sacramenta, quæ ſigna ſunt tantummodo futuræ paſſionis, eadem vi & efficacia. Vid. Suarez in 3. par. D. Th. t. 3. quæſt. 62. art. 6. diſp. 10. ſect. 2. Utcumque tamen ſit de acutis hujuſmodi Theologorum diſputationibus, illud certe nobis eſt exploratum, veteris legis Sacramenta figuram fuiſſe gratiæ, quam conferebant per fidem & pietatem tum miniſtrorum, tum ſuſcipientium, ſive ut Theologi dicunt *ex opere operantis*; & rurſus Sacramenta novæ legis continere gratiam, eamque digne ſuſcipientibus conferre ex merito Paſſionis Chriſti, ac propterea, ut iidem Theologi dicere ſolent, *ex opere operato*. Quamobrem Eugenius IV. in Decreto, ſeu Inſtructione Armenorum ait: *Novæ legis ſeptem ſunt Sacramenta &c. quæ multum a Sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non cauſabant gratiam, ſed eam ſolum per Paſſionem Chriſti dandam eſſe figurabant: hæc vero noſtra & continent gratiam, & ipſam digne ſuſcipientibus conferunt*. Quæ doctrina egregie explicatur in Catechiſmo Romano part. 2. de Sacram. in genere num. 29.

Varia de effectibus Circumciſionis Theologorum ſententia.

8. Quod de Sacramentis veteris legis hactenus diſſeruimus, idem de Circumciſione ſine ulla controverſia dici poſſe videtur. Verum cum Circumciſio ſit legis naturæ Sacramentum, non vero legis Moſaicæ; nova oritur quæſtio, quæ ad ejus effectum pertinet. Veteres Theologi in diverſas abiere ſententias. Quidam affirmarunt, per Circumciſionem gratiam quidem non conferri, ſed aboleri peccatum. Alii arbitrati ſunt, Circumciſionem gratiam ita conferre, ut removeatur quidem culpa, non tamen ut proprii effectus gratiæ producantur. Nonnulli denique putarunt, Circumciſionem gratiam conferre, dignumque æterna vita hominem reddere: concupiſcentiam tamen, qua ad peccandum impellimur, minime coercere. Has omnes opiniones commemorat, & refellit D. Th. 3. par. q. 62. art. 6. *ad tertium*; nec quiſquam eſt qui hoc tempore earum aliquam tueatur. At duo etiamnum inter Theologos diſputantur: an Circumciſio originali peccato remedium attulerit: & an produxerit gratiam ex opere operato.

Circumciſionem & remedium fuiſſe peccati originalis, & gratiam contuliſſe putat Juveninus. Huic ſententiæ favere videtur D. Auguſtinus.

9. Uterque effectus a quibuſdam Circumciſioni tribuitur, ut nimirum non modo remedium eſſet, & peccatum originale deleret, ſed etiam conferret gratiam ex opere operato. Quam quidem ſententiam innixam eſſe aiunt illis verbis cap. 17. Geneſ. *Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illius de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit*: eaque verba ad litteram intelligenda eſſe contendunt, ut ſenſus ſit; ſi quis maſculus non ſervato Circumciſionis pacto, cujus tantummodo beneficio ab æterna morte liberari poteſt, circumciſus non fuerit, anima ejus peribit; eodem plane modo quo dicimus, infantis non regenerati baptiſmate animam perire, propterea quod non obſervata fuerit baptiſmatis inſtitutio, cujus ope tantummodo ſalutem æternam conſequi potuiſſet. Vide Eſtium in lib. 4. diſtinct. 1. §. 29. & duobus ſequent. Atque huic doctrinæ magnum addit pondus S. Auguſtinus, qui plurimis in locis expreſſe eam tradit; ut videre eſt lib. 16. de Civit. Dei cap. 27. de Peccato Orig. cap. 30. & 31. & de Nuptiis & Concupiſc. cap. 11. Juveninus autem in Commentario de Sacramentis diſput. 2. de Baptiſmo quæſt. 1. art. 2. hanc opinionem ſaltem ut probabilem proponit, præſertim propter expreſſam D. Auguſtini auctoritatem. Neque eo deterretur, quod ſi Circumciſio remedium peccato originali afferebat, cum nonniſi octavo poſt natum puerum die conferri poſſet, ejuſmodi remedio caruiſſe oportet pueros, qui intra octo illos dies morte prærepti eſſent, atque adeo Hebræos omnes toto peregrinatio-

nationis ſuæ tempore in deſerto, quorum incompertum eſt circumciſum fuiſſe quempiam. Cui objectioni reſpondet, Hebræorum infantes intra dies octo mortuos, per fidem patrum ſuorum ſenſibili aliquo ſigno declaratam, juſtificatos; cum Hebræis vero in deſerto nulla certa ſtatione peregrinantibus, itinere ipſo occupatis, & identidem, huc & illuc abeuntibus, ſublata proinde facultate circumcidendi, fuiſſe diſpenſatum; vel etiam illos neglectæ Circumciſionis culpam contraxiſſe; vel denique eorum, qui nati per illud tempus eſſent, obiiſſe neminem, omneſque ſimul eſſe tandem circumciſos. Et quamquam non afferat D. Thomæ auctoritatem, hanc tamen eſſe doctrinam ipſius Angelici Magiſtri ex 3. par. quæſt. 70. art. 4. ubi nullum peregrinationis tempore maſculum circumciſum fuiſſe probat ex Joſue Cap. 5. *Populus qui natus eſt in deſerto, per quadraginta annos incircumciſus fuit*. Nullumque incircumciſum in deſerto e vivis eſſe ſublatum arguit ex illo Pſalm. 104. *Non erat in tribubus eorum infirmus*.

Eam ſententiam alii quamobrem impugnent.

10. Quidam vero adverſus hanc doctrinam acerrime pugnant, contenduntque Circumciſionem nunquam originalis culpæ fuiſſe remedium, gratiamque nunquam contuliſſe ex opere operato. Ac præter eam rationem (quod ſcilicet, ſi Hebræis petendum fuit a Circumciſione culpæ originalis remedium, neceſſario conſequitur, tum pueros infra octo a nativitate dies mortuos, tum Judæos in deſerto quadraginta annorum ſpatio omni ope caruiſſe, qua originali peccato mederentur) proferunt etiam ex Geneſ. cap. 17. eadem quæ ſuperius attulimus verba: *Hoc eſt pactum meum, quod ſervabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te. Circumcidetur ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputii veſtri, ut ſit ſignum fœderis inter me & vos*. Ubi non ait Deus, Circumciſionem eſſe peccati remedium, neque gratiam producere, ſed ſignum, quo veluti diſcrimine Judaicus populus a cæteris Gentibus ſegregaretur: ſignum ſingularis amoris, quo Deus illum populum complectebatur; ſignum religionis & cultus, quo viciſſim ille populus præcipuum Deo honorem tribuere debebat. Afferunt etiam textum ex D. Pauli epiſt. ad Romanos cap. 3. *Quid ergo amplius Judeo eſt, aut quæ utilitas Circumciſionis? Multum quidem per omnem modum. Primum, quia credita ſunt illis eloquia Dei:* atque obſervant in illo verbo *primum* ſignificari primam, & præcipuam, quæ ex Circumciſione oritur, utilitatem; cumque eam Apoſtolus in lege a Deo Hebræis tradita, & in Oraculis ſolum conſtituat, inde arguunt, Circumciſionem, juxta literalem ſenſum Apoſtoli, gratiam juſtificantem non conferre.

Quid illi ad Auguſtini loca reſpondeant.

11. Quia vero D. Auguſtini contraria ſententia, propter graviſſimam tanti Doctoris auctoritatem, maxime ut par eſt commoventur, declinare eam ſtudent, ita tamen, ut ne ſummi viri meritis quidquam detrahatur. Profecto S. Doctor verſione LXX. interpretum uſus eſt, in qua textus ille Geneſeos ita legitur: *Maſculus qui non circumcidetur carne præputii ſui octavo die, interibit anima illa de genere ſuo, quia teſtamentum ſuum diſſipavit:* quam lectionem ſequitur etiam D. Ambroſius Epiſt. 77. & Origenes lib. 2. ſuper Epiſt. ad Romanos cap. 3. prope finem. Jam vero verba illa *octavo die* deſunt in codicibus Hebraicis, in Paraphraſi Chaldaica, & in Latina vulgata, ut apparet in textu a nobis ſupra allato: *Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit*. Igitur ex verbis illis *octavo die* D. Auguſtinus adductus eſt ut crederet, Deum de infantibus loqui; mortemque quam iis minitatur, pœnam eſſe peccati originalis, cujus tantummodo ante octavum diem infantes rei eſſe poterant; & teſtamentum, ſeu pactum, ſeu præceptum, a quo dicuntur in textu infantes deſciviſſe, non eſſe præceptum de Circumciſione, ſed præceptum, quod Adam prævaricatione ſua violavit. Verum verba illa *octavo die* deſunt in verſione vulgata, qua & utimur & uti debemus; quo quidem patefieri videtur nobis via ad illum textum ita explicandum, ut ſalva ſemper veneratione Sanctiſſimo viro, de cujus auctoritate nefas eſt quidquam imminui, non de infantibus verba illa accipiantur, ſed de adultis; non de morte ſpiritali & æterna, ſed de pœna, quia incircumciſus a populo electo ſegregatus erat; non denique de præcepto quo Adam pomum comedere prohibitus eſt, ſed de Circumciſione, quam Deus Abrahamo ejuſque poſteris imperavit. Ad hunc modum loquuntur Venerab. Card. Bellarminus tom. 3. Controverſ. lib. 2. de effectibus Sacram. cap. 17. Natalis Alex. Hiſt. Eccl. Vet. Teſtam. Ætat. 3. cap. 1. num. 4. Calmet ad illum locum Geneſ. cap. 17. & Tournely de Sacram. in genere qu. 3. Concl. 3. ubi reſpondet objectionibus in fine: omnium vero optime Coquæus in notis ad cap. 27. lib. 16. D. Auguſtini de Civit. Dei.

Alia aliorum ſententia D. Thomæ ſententia, ſtatuitur. Circumciſio fuit Sacramentum veteris legis quæ gratiam conferebat ex opere operantis.

12. Ut ex his ambagibus ſeſe expedirent alii aliam viam ingreſſi ſunt. Theophilus Raynaudus tom. 13. pag. 94. ait, Circumciſionem non ideo inſtitutam fuiſſe a Deo, ut peccati originalis eſſet remedium, ſed in infantibus qui intra dies octo morerentur, originalem deletam eſſe culpam per illud idem Sacramentum, ſeu Sacrificium, quo delebatur in lege naturæ, & ante Circumciſionem a Deo datam Abrahamo, juxta S. Auguſtini doctrinam lib. 5. contra Julianum cap. 2. *Nec ideo credendum eſt, & ante datam Circumciſionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat Mediatoris Fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuiſſe parvulis ſuis, quamvis quid illud eſſet, aliqua neceſſaria cauſa Scriptura latere voluit*. Quod vero ad Hebræos circumciſos attinet, quibus illud legis naturæ remedium non adhibebatur, iis putat in ipſa Circumciſione originalem labem, non quidem ex ipſius vi circumciſionis, ſed ex ſola Dei liberalitate abſterſam fuiſſe. Docet Card. de Lugo in Tractatu de Sacramentis diſput. 3. ſect. 3. Circumciſionem juxta inſtitutionem ſuam omni juſtificandi virtute delendique peccatum fuiſſe expertem; ſed cum ad eam rem legis naturæ remedium per aliquod ſignum externum proteſtativum Fidei in Chriſtum venturum adhiberi oporteret, parendumque eſſet legi Circumciſionis a Deo datæ Abrahamo, ac renovatæ per Moyſem; Hebræos utrumque præſtitiſſe, uſos ipſa Circumciſione, per quam infantibus, applicata in Chriſtum venturum fide, originalis macula elueretur; atque in hunc modum certa quadam norma & regula, in Circumciſione pueros juſtitiam eſſe conſequutos. Nos vero D. Thomæ doctrina hujus rei examen expediemus, qui 3. part. quæſt. 38. art. 3. ad tert. ait: *Ad tertium dicendum, quod Circumciſio inſtituta erat ad remedium originalis peccati: ſed Baptiſmus Joannis ad hoc non erat inſtitutus, ſed ſolum erat præparatorius ad Baptiſmum Chriſti*: & in eadem 3. par. quæſt. 70. art. 4. ait, communem eſſe ſententiam de remiſſione peccati originalis in Circumciſione. *Reſpondeo dicendum, quod ab omnibus communiter ponitur, quod in Circumciſione peccatum originale remittebatur*; & in ea docet non *ex opere operato*, ut loquuntur Theologi, *ſed ex opere*

ope-

operantis gratiam juſtificantem eſſe collatam: *In Circumciſione autem conferebatur gratia non ex virtute Circumciſionis, ſed ex virtute fidei Paſſionis Chriſti, cujus ſignum erat Circumciſio: ita ſcilicet quod homo, qui accipiebat Circumciſionem, profitebatur ſe ſuſcipere talem fidem vel adultus pro ſe, vel alius pro parvulis.* Cui doctrinæ adhæret Eugenius IV. in Decreto ſupra a nobis allato, ubi poſito inter utriuſque legis ſacramenta illo diſcrimine, ut vetera gratiam producerent ex opere operantis, nova conferant ex opere operato, Circumciſionem quoque complectitur, quæ data quidem Abrahamo, fuit tamen Moſaycæ legis Sacramentum. Et Innocentius III. in Decretali *Majores* de Baptiſmo loquens de Circumciſione & Baptiſmo expreſſe docet, per Circumciſionem deleri conſueviſſe originale peccatum: *Quoniam etſi originalis culpa remittebatur per Circumciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad Regnum Cœlorum, quod uſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum; ſed per Sacramentum Baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum Cœlorum etiam pervenitur, cujus januam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſeravit.*

De Chriſti Circumciſione diſſeritur.

13. Denique Circumciſionem Chriſti Domini, quod tertium eorum eſt & poſtremum; quorum examen ſermoni de Circumciſionis Feſto prævertendum putavimus, ex ſolius D. Lucæ Evangelio compertam habemus cap. 2. *Poſtquam conſummati ſunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum eſt nomen ejus Jeſus, quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam in utero conciperetur.* Ubi S. Lucas refert nomen Chriſto Domino inditum, de quo ſermonem eo rejicimus, cum de Feſto Nominis Jeſu agemus. Circumciſum Chriſtum Dominum commemorat; ſed ubi, a quo circumciſus fuerit, quove inſtrumento, altum ſilentium. Quod argumento eſt, harum rerum notitiam ad æternam animarum ſalutem minime pertinere; idque in hiſtoria Feſti hujus diei animadvertit Bailletus. Verum ſi quis ad Evangelicam Hiſtoriam uberius illuſtrandam expedire putet de iis etiam paucula quædam afferre, laborem hunc minime detrectamus.

Ubi, & a quo Chriſtus quove inſtrumento fuerit circumciſus.

14. Neque in Templo, neque in Synagogis, ſed in privatorum ædibus Judæi circumcidebant, ut conſtat ex prima inſtitutioni: domi enim ſuæ & ipſe Abraham circumciſus eſt, & ibidem filium ſervoſque ſuos circumcidit. Geneſ. cap. 17. Quamobrem concludendum videtur Chriſtum Dominum in Bethlemitica ſpelunca, ubi natus eſt, circumciſum eſſe. *Natus eſt in Bethlem, circumciſus in ſpelunca, oblatus in Hieruſalem, in ulnas acceptus a Simeone*: verba ſunt S. Epiphanii hæreſ. 20. cui aſſentiuntur non ii modo Auctores, quos inferius proferemus, ſed Cornelius quoque a Lapide in cap. 2. Lucæ verſ. 21. & Sandinus Hiſtor. ſacræ Familiæ cap. 2. de Chriſto Domino. Porro Circumciſio Sacerdotale miniſterium non erat, ac ne Leviticum quidem, ſed laicum, & a Patrefamilias plerumque adminiſtrabatur. Et ſane Abraham primus Circumciſionis miniſter familiæ ſuæ maſculos omnes per ſe ipſe circumcidit, ut in Geneſ. cap. 17. Iſaac itidem filium ſuum circumcidit, ut eſt Actor. cap. 7. neque Sephora Moyſis uxor moram ullam injecit, quin ab Angelo increpita quod filium haberet incircumciſum, ſtatim illum circumcideret. Et in lib. 1. Machab. cap. 1. *Mulieres quæ circumcidebant filios ſuos, trucidabantur ſecundum juſſum Regis Antiochi*. Ex quibus omnibus affirmari poſſe videtur, vel a B. Virgine, vel a S. Joſepho Chriſtum Dominum fuiſſe circumciſum. Hanc ſententiam amplexus, in ſacris quoque populi concionibus docuit P. Joannes Interian de Ayala in præclaro Opere anno 1730. Matriti edito, cui titulum indidit, *Pictor Chriſtianus*: & quamquam ab ea receſſit, ratus peculiares quoſdam miniſtros circumciſioni præfectos fuiſſe, ut omni diligentia, & amoto omni periculo circumciderentur infantes; nobis tamen perplacet prima ejus ſententia, cui manifeſtiſſime favet S. Ephrem Syrus in Orat. de Circumciſione Domini, ubi e Circumciſione argumentum ducit, Chriſtum Dominum veram carnem aſſumſiſſe. *Si non erat caro, Joſeph quem circumcidit?* Et Auctor ſermonis de Lamentatione Virginis, *ipſa genuit eum, lactavit eum, octava die circumcidit*. Id quoque Deus videtur Joſue imperaſſe: *Eo tempore ait Dominus ad Joſue: Fac tibi cultros lapideos, & circumcide ſecundo filios Iſrael*. D. Thomas 3. par. quæſt. 70. art. 3. *ad ſecund.* hæc habet. *Dicendum quod cultellus lapideus non erat de neceſſitate Circumciſionis: unde non invenitur tale inſtrumentum præcepto divino determinatum, neque etiam communiter tali inſtrumento Judæi utebantur ad circumcidendum, ſicuti neque modo utuntur. Leguntur tamen aliquæ Circumciſiones famoſæ cultello lapideo factæ, ſicuti legitur Exodi 4. & Joſue 5. per quod figurabatur, Circumciſionem ſpiritualem eſſe faciendam per Chriſtum, de quo dicitur 1. ad Corinthios. 10. Petra autem erat Chriſtus*. Vid. Suarez in 3. part. tom. 3. quæſt. 70. art. 3. diſp. 29. ſect. 3. ver. *Secunda quæſtio*. Verum ex his deduci poſſe; Chriſtum vel lapideo, vel chalybeo, vel ferreo cultro fuiſſe circumciſum, non temere affirmaverim. Idem P. Ayala eod. loco cultrum fuiſſe putat vel ferreum, vel chalybeum, ex quorumdam profanorum Scriptorum auctoritate, qui tradunt Circumciſionem fieri ſolitam non petra, ſed ferro. A qua ſententia nos plane deterret S. Auguſtini auctoritas, qui Tractat. 5. in Joann. cap. 30. ait: *Cultellis enim petrinis circumcidebant, & petræ nomine Chriſtum figurabant*. Tum etiam D. Bernardi verba in Epiphania Domini ſerm. 4. num. 1. *Populo duræ cervicis cultellus erat neceſſarius, & lapideis cordibus merito cultri lapidei debebantur, qualibus a Jeſu Nave facta Circumciſio memoratur*. Si igitur Patrum auctoritate conſtat, Hebræos, etſi nullo præcepto adſtrictos, lapideo tamen cultro uſos eſſe; ratio poſtulat, ut eodem modo Chriſtum Circumciſum eſſe dicamus: *Quem nemo poteſt arguere de peccato, ipſe peccati remedium & verecundum pariter, & auſterum ſine ulla neceſſitate ſuſcipit; nec repulit cultrum lapideum, in quo ſolo vetus illa, quæ eraderetur, culpa non fuit*. Verba ſunt D. Bernardi ſerm. 1. in Circumc. Domini num. 1.

Pictores Chriſti Circumciſionem non recte repræſentant in Templo.

15. Vide, ſi lubet, laudatos P. Ayalam, P. Honoratum a S. Maria tom. 2. de Regulis Critic. lib. 3. diſſert. 3. Serry exercit. 33. Eminentiſſimum Card. Gottum de veritat. Relig. Chriſt. tom. 4. par. 2. cap. 9. §. 3. qui Chriſtianos Pictores graviter increpant, quod ſuis tabulis Circumciſionem Chriſti in Templo factam repræſentent. Menologium Imperatoris Baſilii narrat, octavo a Nativitate die voluiſſe Chriſtum ad eum locum deferri, ubi Judæos circumcidi mos erat; ibi circumciſum a parentibus domum eſſe reductum. Tradit Nicephorus Bethlehemi in domo Joſephi circumciſum: ſed veritati propius videtur eſſe, quod ſcribit Epiphanius Hæreſi 20. Bethlehemi quidem circumciſum fuiſſe, in eodem tamen ſtabulo, ubi in luce editus.

Lex Circumciſionis etiam tum, cum

16. Circumciſionis præceptum ſtabat etiam tum, cum natus eſt Chriſtus; qui quamvis nullo modo ea lege teneretur, graves tamen & juſtæ cauſæ fue-

natus eſt Jeſus, vigebat. Præcepta legalia quando vi ſua caruerint.

fuerunt, cum circumcidi voluerit. Stetiſſe etiam tum, cum natus eſt Chriſtus, Circumciſionis legem, ex eo patet, quod ceremonialia præcepta nonniſi in Chriſti Paſſione ſublata fuerint, cum perfectum eſt humanæ redemptionis myſterium. Duo diſtinguit tempora D. Hieronymus: alterum Nativitatem inter & Paſſionem Chriſti, quo tempore negat legales ceremonias fuiſſe mortuas, & omni obligandi vi caruiſſe; multoque magis negat fuiſſe lethales & mortiferas, propterea quod qui eas obſervaret, minime peccato ſe adſtringeret: alterum poſt Paſſionem Chriſti, cum abrogatis illico legalibus ceremoniis, non modo quiſque iis obſervandis ſolutus eſt, ſed etiam qui eas ſervaſſet, peccatum commiſiſſet. D. Auguſtinus autem tria tempora diſtinxit: primum ante Chriſti Paſſionem, *cum legalia neque erant mortifera, neque mortua*: alterum poſt Promulgatum Evangelium, *in quo legalia ſunt mortua & mortifera*: tertium inter Chriſti Paſſionem & promulgationem Evangelii, cum legales ceremoniæ omni prorſus vi deſtitutæ ſunt, nec quiſquam iis obſervandis tenebatur; ſed nulla ſeſe culpa alligabat, ſi quis ex Judaico populo Chriſti fidem amplexus eas etiam tum obſervaſſet, modo in iis ſpes opeſque ſuas eſſe ſitas minime crederet, nec eas ad ſalutem ita neceſſarias putaret, ut abſque iis fides in Chriſtum juſtificare non poſſet. Atque id de Hebræis tantummodo dictum volumus, qui Chriſti fidem amplexi eſſent; hi enim ceremonias legales, tempore inter Nativitatem & Paſſionem Chriſti interjecto, obſervare ſine culpa poterant: de iis vero non item, qui ab Ethnico idolorum cultu ad Chriſti fidem tranſierant; his enim nulla erat cauſa, cur ceremonias legales obſervarent. Quod quidem in cauſa fuit, quamobrem D. Paulus non Titum patre & matre gentili natum, ſed Timotheum, cui mater Judæa fuerat, circumcideret.

Chriſtus Circumciſionis lege non fuit adſtrictus.

17. Doctrina hæc eſt D. Thomæ 1. 2. quæſt. 103. art. 3. & 4. ac per eam illuſtratur, quod a nobis ſuperius dictum eſt, tempore ſcilicet Nativitatis Chriſti Domini adhuc Circumciſionis legem robur habuiſſe. Inde ut ad alia duo veniamus, quæ dudum innuimus, Chriſtum ſcilicet Circumciſionis lege non fuiſſe adſtrictum; juſtas tamen & graves cauſas illi fuiſſe, cur circumcidi voluerit; dupliciter poteſt accipi Circumciſio, vel tanquam peccati originalis remedium, vel tanquam ſignum fœderis & promiſſionum inter Deum & Abraham ejuſque poſteros. Cum igitur Chriſtus Jeſus in Incarnatione ſua nulla originali labe contactus eſſet, idemque plane jus haberet, quod æternus Pater, qui Abrahamum in ſuam amicitiam acceperat, ejuſque poſteros in populum ſibi charum ſelegerat, cumque humanam ideo carnem aſſumpſiſſet, ut antiqui fœderis promiſſiones impleret, immo ut novum perfectumque fœdus iniret; nemo eſt qui non videat, Chriſtum Dominum liberum fuiſſe ab obſervanda lege Circumciſionis, etſi tempore quo natus eſt, nihil ei legi quidquam roboris eſſet detractum, quemadmodum dixerunt Juſtinus Martyr, Tertullianus, Irenæus, & Chryſoſtomus, quos refert Calmet in cap. 2. Lucæ num. 21. Dominicus Sotus in 4. ſentent. diſt. 2. quæſt. 1. art. 3. appoſite ad hanc rem ait: *Chriſtus nulla lege ad Circumciſionem tenebatur, quia neque virili ſemine, quo originale contrahitur, genitus erat, ac ſubinde neque linea maſculina naturalis erat filius Abrahæ.*

Quibus rationibus circumcidi voluerit.

18. Chriſtus Dominus tamen ideo Circumciſionis legi, qua ſane minime tenebatur, parere voluit, ut exemplo ſuo virtutem obedientiæ nobis commonſtraret; cumque veniſſet in ſimilitudinem carnis peccati, remedium illud, quo caro a peccati labe ſolebat abſtergi, ſibi etiam adhibendum putavit, legiſque jugum propterea ſubire voluit, ne deinceps quiſquam alius eo onere premeretur. *Miſit Deus Filium ſuum factum ſub lege, ut eos, qui ſub lege erant, redimeret*: ſunt verba D. Pauli ad Galatas cap. 4. Vide D. Thomam 3. par. quæſt. 37. art. 1. Alias quoque cauſas, quibus Jeſus Chriſtus circumcidi voluit, videre eſt apud Patres. S. Bernardus ſerm. 4. in Epiphania Domini ita loquitur: *Sed & propterea voluit circumcidi, ut oſtenderet, ſe eſſe auctorem veteris legis, ſicut & Evangelii; quoniam qui per ſe ipſum ait: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto &c. ipſe idem per ſervum ſuum dixerat prius: Omnis anima, cujus preputii caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo. Quod ſi ſolum Baptiſma ſuſcepiſſet, videri poterat refugiſſe Circumciſionem, tamquam nihil ad ſe pertinentem. Si vero circumcideretur, & non baptizaretur, quomodo mihi perſuaderi poſſet baptizari, Circumciſione relicta? Nunc itaque poſt Circumciſionem Baptiſma ſuſcipiens, illud mihi tenendum tradidit, quod ultimo loco ſuſcepit.* Petrus autem Bleſenſis ſerm. 7. in die Circumciſionis ait: *Sententia, quæ contra peccatum lata eſt, non facit eum ſibi obnoxium, qui immunis eſt a peccato &c. Circumciditur ergo, ut nobis ſit forma humilitatis. Circumciditur etiam, ut qui per triginta annos operaturus erat ſalutem in medio terræ jam ab ipſis cunabulis negotium noſtræ ſalutis incipiat ab uberibus matris ſuæ, deguſtans primitias Paſſionis &c. Circumciditur ergo Caput Eccleſiæ Chriſtus Jeſus non pro ſe, ſed pro membris.*

De Feſto Circumciſionis Domini. Varia ejus Feſtivitatis nomina.

19. Cum igitur ea tractaverimus, quæ, antequam de Circumciſionis feſto ſermonem haberemus, præmittenda cenſuimus, de eo nunc dicere aggrediamur. In Codice Sacramentorum Eccleſiæ Romanæ a Venerabili Cardinali Thomaſio edito, quem nonnulli Gelaſio propter preces ab eo additas, nos S. Leoni Magno, ejuſque Prædeceſſoribus tribuendum putamus, Feſtum hoc, de quo agimus, non Feſtum Circumciſionis appellatur, ſed Feſtum Octavæ Domini. Simile inditum eſt nomen huic Feſto in Kalendario Romano nongentis & amplius adhuc annis ſcripto, quod vulgavit Joannes Fronto. Ex quibus Bailletus in Hiſtoria hujus diei arguit, haud ita vetus hoc Feſtum. Ad argumenta quæ affert, accedit, quod in libris Juris Canonici Feſtum itidem non Circumciſionis, ſed Octavæ Domini appellatur, ut videre eſt in Can. *Pronuntiandum* de Conſecr. diſt. 1. Cum autem Circumciſio Domini, quemadmodum lex Judaica jubebat, octavo die facta fuerit, idem plane eſt dicere Feſtum Octavæ, & Feſtum Circumciſionis. *Octava & Circumciſio uni concinunt Sacramento*: verba ſunt Ivonis Carnotenſis in ſerm. de Circumciſ. Domini. Thomaſſinus autem in Tractatu de dierum Feſtorum celebratione lib. 2. cap. 8. num. 12. ita ſcribit: *Quotquot igitur arbitrati ſunt recoli Kalendis Januarii octavum Nativitatis diem, ita interpretamur, ac ſi de Circumciſione loquuti eſſent: quod tam eſt verum, quam Circumciſionis rite peragendæ legitimum diem octavum eumdem eſſe.* Quapropter in citato Codice Sacramentorum Eccleſiæ Romanæ fit in ſecretis Miſſæ precibus commemoratio Circumciſionis; & Kalendarium Romanum ſuperius laudatum monet legendum S. Lucæ Evangelium, in quo narratur hiſtoria de Circumciſione Domini; & in Sacramentario S. Gregorii legitur: *Per Chriſtum Dominum Noſtrum, cujus hodie Circumciſionem & Nativitatis Octavam*

cele-

celebrantes: quæ verba quamvis in quibuſdam Codicibus deſint, reperiuntur tamen in vetuſto Codice Vaticano, teſte Baronio in Not. ad Martyrolog. Roman. ad primam diem Januar. In antiquo Eccleſiæ Occidentalis Martyrologio a Franciſco Maria Florentino edito, notiſque illuſtrato, Feſtum Kal. Januar. hunc habet titulum: *Circumciſio Domini Noſtri Jeſu Chriſti ſecundum carnem*. Similem inſcriptionem habet Martyrologium Uſuardi, quod ita, ut reperit in Pariſienſi Monaſterio S. Germani, nuper vulgavit Benedictinus quidam Monachus. In Martyrologio noſtro Romano Circumciſio, & Octava Nativitatis Domini conjunguntur: *Circumciſio Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Octava Nativitatis ejuſdem*: Quod ſi in Corpore Juris Canonici, ut vidimus, Feſtum hoc appellatur Feſtum Octavæ, in eodem Corpore Juris Feſtum etiam Circumciſionis Domini nominatur, ut videre eſt in cap. *Conqueſtus* de Feriis.

Feſti hujus antiquitas.

20. Atque ut hujus Feſti antiquitatem luculentius demonſtrent, qui hoc argumentum ſuſceperunt, afferunt ex Concilio Turonenſi ann. 567. Canonem 17. tom. 5. Collect. Labbeanæ pag. 857. ubi hæc leguntur; *Ad calcandam Gentilium conſuetudinem Patres noſtri ſtatuerunt, privatas in Kalendis Januarii fieri Litanias, ut in Eccleſiis pſallatur, & hora octava in ipſis Kalendis Circumciſionis Miſſa Deo propitio celebretur*.

Canon Concilii Turonenſis 17. illuſtratur. De ſuperſtitionibus, quas Gentes Kal. Januarii celebrabant.

21. Concilium illud fœdas ſuperſtitiones innuit, quas Kalendis Januarii in honorem Jani & Streniæ Deæ Ethnici celebrabant; & viri mulieribus, fœminæ virilibus perſonis ſuſceptis, comeſſationes & aleas agitabant: hiſque interdum Chriſtiani quoque immiſcebantur. Adverſus haſce ſuperſtitiones coortæ ſunt atroces veterum SS. Patrum querelæ, & præſertim D. Auguſtini ſerm. 198. qui ſecundus eſt ad hunc Januarii diem: *Acturus es celebrationem ſtrenarum ſicut Paganus, luſurus alea, & inebriaturus te. Quomodo aliud credis, aliud ſperas, aliud amas? Dant illi ſtrenas, date vos eleemoſynas: avocantur illi cantionibus luxuriarum, avocate vos ſermonibus Scripturarum: currunt illi ad Theatrum, vos ad Eccleſiam: inebriantur illi, vos jejunate*. Idemque D. Auguſtinus, ſeu quis alius gravis Auctor in Appendice novæ editionis Operum illius S. Doctoris, morem ejuſmodi commemorans virorum, fœminarumque, diverſi ſexus faciem mentientium ſubdit: *Jam vero illud quale & quam turpe eſt, quod viri nati tunicis muliebribus veſtiuntur, & turpiſſima demum demutatione puellaribus figuris virile robur effœminant: non erubeſcentes tunicis muliebribus inſerere militares lacertos; barbatas facies præferunt, & videri fœminæ volunt*.

Eodem die, quo celebratur circumciſio Chriſti, olim Gentes Jani & Streniæ feſtum agitaſſe probatur ex Martyrio S. Almachii. Almachius male confunditur cum S. Telemacho.

22. His conſonant, quæ in ſuis ſermonibus dixerunt S. Petrus Chryſologus, & S. Maximus Epiſcopus Taurinenſis. Concilia etiam Turonenſi, quod ſupra memoravimus, poſteriora, eum morem exagitabant, ut videre eſt apud Martene Tract. de ant. Eccl. diſciplina in divinis celebrandis Offic. c. 13. pag. 104. edit. primæ. Extat etiam adverſus haſce ſuperſtitiones Sermo Fauſtini Epiſcopi apud Bolland. tom. 1. menſ. Januar. pag. 3. & hac die tum in Uſuardi, tum in Romano noſtro Martyrologio fit S. Almachii commemoratio, qui ſub Alipio Romæ Præfecto Martyrii coronam eſt conſequutus, quod hæc verba propalam pronunciaverit: *Hodie Octavæ diei Dominicæ ſunt: ceſſate a ſuperſtitionibus Idolorum, & a ſacrificiis pollutis*: & in quibuſdam Sacramentariis ponitur hac die celebranda Miſſa *ad prohibendum ab idolis*, ex quo facile intelligitur, ſuperſtitionem olim Gentilium hac die debacchari ſolitam, ut obſervat Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 33. Baronius, & Bollandus S. Almachium, & S. Telemachum unum e duobus faciunt; idque minime probari poſſe videtur: nam, quod inferius demonſtrabimus, paſſus eſt Almachius ſub Theodoſio, Telemachus vero ſub Honorio; & ille quidem, quod Chriſtianos, qui ſe ſolemni hac die cum Ethnicis immiſti fœdis ſuperſtitionibus commacularent, acerrime increpuiſſet; Telemachus vero, quod Gladiatorum furorem coercere, ludoſque diros & atroces tollere voluiſset; cujus rei cauſa ab Oriente ſe Romam contulerat.

Jejunium olim in die Circumciſionis celebrabatur, ſed non niſi ad tres poſt meridiem horas producebatur.

23. Concilii Turon. Canon. 17. quem ſuperius attulimus jejunium quoque innuit ab Eccleſia indictum, ut ab Ethnicorum comeſſationibus & compotationibus Chriſtiani quam longiſſime recederent. Et ſane haud aliter hæc verba interpretari licet: *Et hora octava in ipſis Kalendis Circumciſionis Miſſa Deo propitio celebretur*, ut obſervat Martene loco ſupra allato: *Quibus ex verbis facili negotio quiſque conjicere poteſt jejunium illud, ad nonam ſaltem horam productum fuiſſe, cum in Miſſa celebranda, ea, quam exigit Circumciſionis Feſtum, ſolemnitate ad minus integram horam impendi oporteret*. Hoc jejunium, quod hac die celebrari ſolitum erat, commemorant etiam Ordo Romanus in Biblioth. PP. T. 13. pag. 667. Albinus Flaccus Auctor Octavi ſæculi in Tract. de Divinis Offic. Tit. de Kalendis Januar. Et bene Thomaſſinus ſapienterque obſervavit, Eccleſiam, ut duas res diverſiſſimas, minimeque ſibi congruentes, ſolemnitatem Feſti, & jejunium conjungeret, non vetuiſſe, ne quiſquam jejunium, ut tum mos erat, rumperet, niſi veſperi, id eſt tribus horis poſt nonam elapſis, ſed voluiſſe, ut cuilibet liceret hora nona comedere, quod idem eſt, ac tribus, & amplius horis poſt meridiem. *Difficile creditu videtur, latam fuiſſe legem de jejunio feſto die; ſed colebatur illud aliquot dumtaxat horis uſque ad nonam; nec ſine magna deliberatione vel exemplo*: quam ad rem affert ſimilem caſum a Theophilo Epiſcopo Alexandrino deciſum.

Ante finem 4. ſæculi videtur hoc feſtum celebrari conſuevisse.

24. Quoniam vero ex verbis Concilii Turonenſis deduci non poteſt, tot res in eo memoratas tunc potiſſimum fuiſſe conſtitutas ad celebrandum Feſtum Circumciſionis; quin etiam cum ipſa Concilii verba eas res multo antea ſancitas & in morem introductas demonſtrent, *Patres noſtri ſtatuerunt*; nemo eſt qui antiquitatem & ſolemnitatem Feſti non videat. Honoratus a S. Maria tom. 2. de Regulis & uſu Criticæ lib. 3. diſſert. 3. art. 1. probat S. Almachii martyrium, de quo ſupra memoravimus, ante finem contigiſſe IV. Sæculi imperante Theodoſio Magno, Alipio Urbis Præfecto. Et poſtquam art. 2. oſtendit, Eccleſiam publicas preces & jejunia Ethnicorum ſuperſtitionibus, quæ Kalend. Januarii celebrabantur, objeciſſe, refert art. 3. in Gallia genus quoddam Feſti ſubdiaconorum introductum fuiſſe, quod in Sacri Ordinis decus, & ædificationem cum minime cederet, tandem ſublatum eſt, ut narrat Bailletus quoque in Hiſtoria hujus diei.

Olim duæ in hac die Miſſæ celebrabantur, altera de B. Virgine, altera de Chriſti Circumciſione. Unde mos extiterit.

25. In vetuſtis quibuſdam Miſſalibus binæ Miſſæ hujus diei reperiuntur; altera de B. Virgine; de Circumciſione altera. Et Durandus Scriptor 13. ſeculi in Rationali lib. 3. cap. 15. teſtatur ætate ſua duas hac die Miſſas celebrari ſolitas de Circumciſione, & Beata Virgine, quod quidem nunc abolitum eſt. Verum inde factum eſt, ut in Feſti hujus, tum Officio, tum Miſſa plura contineantur, quæ ad Beatiſſimam Virginem ſpectant.

celebrandi Miſſam de B. Maria.

ſtant. In Romano Kalendario Frontonis, quod ſupra laudavimus, ad eum diem, quo ſcriptum eſt Octavam Domini celebrari, ea etiam adnotantur: *Natale S. Mariæ*, quæ Martene mendoſa eſſe putans ita corrigit: *Natale S. Martinæ*. Sed nihil mutandum, & prior lectio ut vera retinenda eſt, *Natale S. Mariæ*; quod ſignificat feſtum ſolemnemque diem in honorem B. Virginis. Unde vetus & pia conſuetudo orta eſt, quæ poſtea obſolevit, duas celebrandi Miſſas; quod colligitur ex Micrologo, cujus ea verba ſunt cap. 39.: *Nuper cum Nativitatem Domini celebraremus, nullum tam ſpeciale officium Matri ejus attribuere potuimus: unde non incongrue illam ſpecialius in Octava Domini veneramur; ne ſolemnitate Filii ſui expers eſſe videatur, quam tamen in eadem ſolemnitate poſt Dominum maxime honorandam eſſe non dubitamus*. Belletus etiam luculentius cap. 71. *In Circumciſione*, inquit, *duo ſimul facta concurrunt, Parientis ſcilicet, & Partus propter Octavas. Unde ſane eſt, quod eo die duas Miſſas celebrare debeamus; primam de B. Virgine, ſcilicet Vultum tuum*; aliam de Octavis nimirum *Puer natus eſt nobis*; & dicitur illo die Evangelium Lucæ *Poſtquam impleti ſunt dies octo*.

CAPUT II.

De Feſto Epiphaniæ, quod poſtridie Nonas Januarii celebratur.

Epiphania quid ſignificet. Tres hac die apparitiones Chriſti recoluntur.

1. EPiphaniæ Feſtum celebratur ſexta die Januarii. Epiphania manifeſtationem ſignificat: *Epiphania Græcæ linguæ vocabulo manifeſtatio dici poteſt*; verba ſunt D. Auguſtini ſerm. 203. alias 64. de diverſ. Idem ait S. Bernardus ſerm. 3. de Epiphania: *Solemnitas igitur hodiernæ diei ab apparitione nomen accepit. Epiphania quippe apparitio eſt. Hodie ergo apparitio Domini celebratur*: Tres apparitiones ſeu manifeſtationes Chriſti hac die ab Eccleſia recoluntur. Commemoratio fit adorationis Magorum, qua Dominus Jeſus demonſtratus eſt Gentibus: Baptiſmatis, quod ab Joanne ſuſcepit, cum voce delapſa de Cœlo, *Hic eſt filius meus dilectus*, Judæis innotuit: & converſionis denique aquæ in vinum, qua factus eſt manifeſtus diſcipulis.

Ternæ illæ apparitiones.

2. Bollandus in præfatione generali ad Vitas Sanctorum cap. 4. §. 3. profert fragmentum Polemei Silvii, ſeu P. Annei Sylvii ſcriptum anno 448. ubi menſe Januarii hæc notata ſunt: *Octavo Idus Epiphania, quo die, interpoſitis temporibus, & ſtella Magis Dominum natum nuntiavit, & aqua vinum facta, vel in amne Jordanis Salvator baptizatus eſt*: de quo Sylvii fragmento mentionem pariter facit Ruinartus Act. Martyr. ſinc. & ſelect. in fin. in Admonitione ad Kalendaria ſubſequentia. S. Bernardus ſerm. 1. in Epiphania Domini loquitur de tribus hiſce Domini apparitionibus ſeu manifeſtationibus. *Itaque in prima apparitione homo verus innotuit, ubi inter ubera Matris infans apparuit: in ſecunda vero verum eſſe Dei filium, Patris indicat teſtimonium: in tertia vero verus eſſe Deus demonſtratur, ad cujus imperium natura mutatur*. Hoc eodem ſermone S. Bernardus uno eodemque Epiphaniæ Feſto tres haſce apparitiones celebrari teſtatur. Conſonat ſermo Ivonis Carnotenſis de Epiphania Domini. Amalarius autem lib. 3. de Eccleſiaſt. Officiis cap. 33. ita ſcribit: *Præſens Officium nocturnale certat intimare tria inſignia nobis manifeſtata per adventum Chriſti, ideſt adventum Magorum, & Baptiſmum Chriſti, & miraculum ex aqua factum a Chriſto*. Cum hoc eodem die, ut dudum diximus, etiam Chriſti Baptiſmus celebretur, propterea Feſtum hoc ab aliquibus dictum eſt Feſtum Illuminationis, ſeu Feſtum luminum: verum D. Hieronymus vehementer contendit, ejuſmodi denominationem omnino rejiciendam, & Feſtum hujus diei Feſtum Epiphaniæ eſſe appellandum. Vid. Tillemont. Nota 9. in fin. ad Jeſu Chr. vitam.

Olim in die Epiphaniæ colebatur memoria miraculi multiplicationis quinque panum.

3. Eſt quoddam Bruxellenſe manuſcriptum Martyrologium, quod P. Sollerius retulit in notis ad Martyrologium Uſuardi, ubi monemur, non modo adorationis Magorum, Baptiſmatis Chriſti, & converſionis aquæ in vinum, ſed multiplicationis etiam panum, & piſcium hoc eodem die memoriam recoli conſueviſſe; quod confirmat etiam D. Auguſtinus ſerm. 28. de Tempore, qui primus eſt de Epiphania. *Hodie illud colimus, quo ſe in hominem Deus virtutibus declaravit, pro eo quod in hac die, ſive quod in Cœlo ſtella ortus ſui nuntium præbuit, ſive quod in Cana Galilææ in convivio nuptiali aquam convertit in vinum, ſive quod in Jordanis undis aquas ad reparationem generis humani ſuo Baptiſmo conſecravit, ſive quod de quinque panibus quinque millia hominum ſatiavit. In quolibet horum ſalutis noſtræ myſteria continentur & gaudia*. Fortaſſe ea fuit peculiaris quarumdam Eccleſiarum diſciplina, ut etiam nunc eſt Eccleſiæ Mediolanenſis, quod notat Galeſinius in Not. ad Martyrol. pag. 12. *De iis præterea quatuor celebrandis morem hodie adhuc Eccleſia Mediolanenſis retinet, ut ex illius hymno cognoſcimus*. Et ſane ex iis, quæ diximus, aperte conſtat, in Epiphania, juxta univerſalem diſciplinam, celebrari ſolitam eſſe Manifeſtationem Chriſti in Magorum adoratione, in Baptiſmo, in converſione aquæ in vinum, quemadmodum nunc celebratur, nulla facta mentione de multiplicatione piſcium & panum. Sextam Januarii diem ſcribit Oroſius lib. 6. tribus Auguſti triumphis fuiſſe celebrem; ex quo conjicit Florentinius in exercitat. 3. de Hiſtoria Magorum, quam in ſuo Martyrologio inſeruit, Eccleſiam fortaſſe in hoc uno die tria Redemptoris noſtri miracula conjunxiſſe, quæ inanibus Ethnicorum triumphis opponeret. *Nec improbabile eſt Romanam Eccleſiam diem* 8. *Id. Januarii Baptiſmo, Nuptiarum prodigio, & Magorum adorationi, hoc eſt triplici Chriſti triumpho aptaſſe, ut Romanos a ſolemnitate profana averteret. Celebris enim dies erat, ut Oroſius adnotavit, ob triplicem Auguſti triumphum; ut celebris quoque exinde apud Chriſtianos fieret ob triplicem Domini gloriam nempe barbarorum Regum, & Gentium adorationem, divinæ in Baptiſmo Filiationis teſtimonium, atque ex mutatæ aquæ prodigio gloriæ ſuæ manifeſtationem*.

Totius tractationis partitio.

4. Nos igitur Romanæ Eccleſiæ diſciplinam ſequuti, primo de adventu Magorum; ſecundo de Chriſti Baptiſmate; tertio de miraculo, quo aqua in vinum converſa eſt, ſermonem habebimus.

De adventu Magorum in Bethlehem.

5. Magorum adventum & adorationem narrat S. Matthæus cap. 2. Refert Magos ab Oriente Hieroſolimam veniſſe percunctatos ubi natus eſſet Rex Judæorum; ſe enim ſtellam in Oriente conſpicatos ideo veniſſe, ut eum adorarent. *Vidimus enim ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum*. Herodem autem Regem cum tota Hieroſolyma vehementer fuiſſe commotum: quamobrem Sacerdotes, & Scribas populi convocaſſe, & ab eis quæſiiſſe, ubi Chriſtus eſſet naſciturus. Ut vero comperit juxta Prophetiam naſciturum in Bethlehem; *Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda, ex te enim exiet Dux qui regat populum meum Iſrael*, Magos

ad ſe

ad ſe accerſiſſe; ab iis tempus cognoviſſe quo ſtella apparuerat dimiſſiſque Bethlehem iis dixiſſe; Ite, quærite de puero, quem ubi inveneritis, facite ut reſciſcam; mihi enim certum eſt illuc me conferre, illumque adorare. *Et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut & ego veniens adorem eum*. Præterea ſacer textus, Magos abiiſſe narrat; ſtellam, quam vidiſſent in Oriente, antecedendo iis præluxiſſe, *uſque dum ſtaret ſupra, ubi erat puer*; Magos, ubi eam denuo vidiſſent, exultaſſe gaudio, domum denique ingreſſos puerum reperiſſe cum matre; & in genua provolutos aurum, thus, & myrrham ei obtuliſſe, monitoſque per ſomnium ne redirent ad Herodem, *per aliam viam reverſos eſſe in Regionem ſuam*.

Quid illa tandem ſtella fuerit, quæ Magis monſtravit iter variæ ſententiæ.

6. Non hic de ſtella loqui eſt animus, cum plurima de ea congeſſerimus in lib. 4. de Canonizatione par. 1. cap. 25. ubi ſcripſimus, extare de hac ſtella prophetiam in lib. Numer. *Orietur ſtella ex Jacob, & conſurget virga ex Iſrael*: varias eſſe de illius ſideris natura ſententias; quoſdam quidem tradidiſſe, novum illud fuiſſe in Cœlo creatum aſtrum; alios putaſſe, Angelum lucido quodam corpore ſtellæ inſtar aſſumpto Magis viam præmonſtraſſe; nonnullos etiam cenſuiſſe, nil aliud fuiſſe quam flammeum quoddam in in media aeris regione phænomenon, ut apud Calmet *Diſſert. in Magos qui Jeſum adoraturi venerunt*: & Joannem Federicum Miegium Diſſert. *de ſtella a Magis conſpecta* in Theſauro Diſſertationum in Novum Teſtamentum, quæ e Muſeo Theodori Haſei, & Conradi Ikenii depromptæ ſunt tom. 2. pag. 118. & ſequen. eam tandem eſse veriſimiliorem ſententiam, ſidus illud Meteoron fuiſse clariſſima luce coruſcans, quod Angelus in Aſtri figuram formaverat, quodque ſuſpenſum in media aeris regione ab Oriente ad Occidentem movebat, ut monſtrarent Magis iter, haud aliter quam quod de columna nubis narratur, qua Judæi deducti ſunt per deſertum; ſeu etiam aſtrum fuiſse tum primum creatum, non illud quidem in Cœlo, ſed in aere non longe a terra, quod nutu Dei moveretur; idque expreſse docet S. Thomas 3. par. quæſt. 36. art. 7. Sapienter monet Lamy Harmon. Evang. lib. 1. cap. 11. quiddam id eſse ex iis, quæ inani labore viri docti perſequuntur. *Neque enim hiſce quæſtionibus vacat immorari, de quibus poſtquam multa dixeris, hæc cogaris fateri incerta. Quærenda ſunt, ut interdum moneo, quorum inveſtigatio utilis eſt, aut ſaltem poſſibilis*; aitque, nihil quidquam aliud exploratum nobis eſse, quam inſolitum quemdam fulgorem eorum in ſe oculos convertiſse, qui ſideribus contemplandis operam dabant, eorumque animos monuiſse de magna re aliqua, inuſitata, nova, inaudita cogitanda, quæ tum temporis accidiſset. Nunc igitur de numero Magorum, de eorum nominibus, qui illi, qualeſque fuerint, ubi infantem Jeſum repererint, & quo eum cultu adoraverint, verba faciemus; nam unde profecti, & quando Bethlehemum pervenerint, commodiore loco infra diſputabimus.

De Magorum numero: tres illos fuiſſe docet recepta in Eccleſia ſententia.

7. Tres fuiſſe Magos, etſi S. Matthæus de eorum ſileat numero, qui tantummodo ait, *Ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymam*, expreſſe tradit S. Leo Serm. 30. in Epiphan. Cap. 1. *Tribus igitur Magis in regione Orientis Stella novæ claritatis apparuit*: & Cap. 2. *Sequuntur tres viri ſuperni Numinis ductum*; quod confirmat ſerm. 32. de Epiph. Cap. 5. *Tres Magos...... Stella perduxit*; idque pluribus aliis in locis, ut Serm. 33. Cap. 2. Serm. 34. Cap. 1. & 2. Serm. 35. Cap. 1. Serm. 36. Cap. 2. & Serm. 37. qui ſermones omnes in Epiphania Domini habiti ſunt. Idem tradit S. Cæſarius Serm. 139. Hanc eſſe communem omnium hoc tempore, veramque ſententiam teſtatur Calmet: *Communis atque unica noſtra ætate ferme in Eccleſia recepta ſententia paria docet*; cui tamen opinioni adverſatur Auctor Imperfecti Oper. in Matthæum homil. 2. ex quibuſdam apocryphis monumentis Magorum numerum duodenarium fuiſse affirmans. Quia vero non omnibus communis opinio arridet, ac fere ſemper eſt aliquis, qui receptæ ſententiæ haud timide adverſetur, non defuit hac ætate, qui cum prorſus nemo inter veteres Patres, S. Leone excepto locis citatis, tres fuiſse Magos tradiderit, eorum propterea numerum definiri poſse negaverit. Atque is eſt P. Serry Exercit. 34. num. 4. Nam Danielem Rhoden hæreticum hominem nihil moramur, qui idem negat Diſſertatione *de primis Salvatoris Veneratoribus Magis* in Theſauro Diſſertationum in novum Teſtamentum Amſtelodami anno 1702. edito, tom. 2. pag. 70.

§. 5. Verum deſerenda nullo modo eſt ſententia S. Leonis auctoritati innixa, quæ ſuffragatorem etiam habet S. Maximum Taurinenſem Epiſcopum in una ex ejus Homiliis: *Bene chariſſimi in uno itinere tres ſimul adoraturi veniunt Magi, quia in uno Chriſto Jeſu, qui omnium credentium via eſt, inſeparata ab eis erat Trinitas adoranda*: quam præterea tuetur Eccleſiæ traditio, & ſummo conſenſu ii Scriptores amplexi ſunt, qui non temere, ſed conſilio, maturoque examine ei ſubſcripſerunt. De hac ſententia in hunc modum loquitur Natalis Alexand. Hiſt. Eccl. pr. Seculi Cap. 1. art. 4. num. 3. *Plures fuiſſe Magos, qui Chriſtum adoraverunt certum eſt: tres fuiſſe, vulgaris opinio S. Leonis, & Auctoris Sermonum, qui Euſebio Nyſſeno tribuuntur, ſuffragiis confirmat*. Suſpicatur Tillemontius Not. 12. in vit. Jeſu Chr. ex tribus muneribus auri, thuris, & myrrhæ, quæ Chriſto Domino Magi obtulerunt, hanc de tribus Magis excitatam eſse ſententiam, quam fulciri tamen fatetur S. Leonis Sermonibus, initique etiam Sermoni Euſebii, ſermonique qui Cæſario tribuitur. Baronius ad ann. 1. Chr. num. 30. ita ait: *Fidelium pia traditio tenet, eoſdem tres numero fuiſſe, ſecundum tria munerum genera, quod & S. Leo in ſuis Sermonibus ſæpe tradit*. Maldonatus in cap. 2. Matth. *Illud*, inquit, *certum eſt plures fuiſſe, cum Evangeliſta numero ſemper multitudinis Magos appellet, & probabile eſt plures fuiſſe duobus, quia non duali, ut vocant, ſed plurali uſus eſt numero. Fuiſſe tamen tres, etſi non certa, tamen probabili conjectura ex donorum numero colligitur: credibilius enim eſt, diverſa, quam eadem omnes munera dediſſe, quod id magis uſitatum, & gratius accipientibus, honorificentius dantibus eſſe ſoleat. Certe hæc opinio aliqua, aliæ nulla ratione probari poſſunt*. Cæterique omnes docent, hanc eſſe de numero Magorum ſententiam, quam omnino ſequi debeamus. Videantur P. Graveſon de Myſter. & ann. Chriſti Diſſert. 8. pag. 172. Honoratus a S. Maria tom. 2. de Regulis & uſu Criticæ lib. 3. Diſſert. 4. art. 2. pag. 272. Cardinalis Gottus Tract. de verit. Relig. Chriſt. tom. 4. par. 1. cap. 2. §. 3. num. 19. P. Ayala in Opere cui titulus, Pictor Chriſtianus, lib. 3. cap. 3. num. 4. Sandinus Hiſtor. Sacræ Famil. de Chriſto Domino cap. 3. Suarez in 3. par. D. Thomæ tom. 2. diſp. 14. ſect. 2. qui hanc eſſe ait communem veterum Patrum opinionem, & Eccleſiæ ſenſum, quod confirmat Theoph. Raynaudus tom. 7. in Opere, cui titulus Diptyca Mariana num. 16. Huc accedit, quod S. Leonis ætatem præceſſit in Eccleſia opinio de ternario numero Magorum. Nam in veteribus Romæ Cœmete-

meteriis, unde erutæ fuerunt imagines tum depictæ, tum ſculptæ, & Romæ editæ ann. 1737. ea etiam imago inventa eſt, quæ tom. 1. Tabula 22. impreſſa exhibetur: ad quam Tabulam hæc obſervatio apponitur: *Magorum deinde expreſſa apparet adoratio. Ubi illud potiſſimum obſervandum, tres fuiſſe Magos ex veteri Eccleſiæ Latinæ Traditione, & juxta S. Leonis ſententiam, qui primus Magorum numerum ſtatuiſſe creditur; ſed multo antea conſtantem in Eccleſia fuiſſe hanc opinionem, ex eo manifeſte colligitur, quod plures ex his depictis ſculptiſque imaginibus Leonis ætate obſervaveris vetuſtiores.*

Quæ Magorum fuerint nomina.

8. Quæ vero Magorum nomina, qui, qualeſve illi fuerint, modo quærendum eſt. Tillemontius loco cit. putat duodecimo Seculo indagari cœptum Magorum nomen, prudentique conſilio Baronium ait in ſuis Annalibus quæſtionem hanc præteriiſſe. Caſaubonus exercit. 2. in Baron. Annales §. 10. ita ſcribit: *Puduit jure merito harum ineptiarum Cardinalem Baronium, apud quem in tam prolixo de Magis ſermone de illorum nominibus ne verbum quidem.* Bollandiſtæ tom. 1. menſe Maji pag. 7. ajunt: *Nullus Scriptor vel Græcus vel Latinus profertur per tot ſæcula uſque ad Friderici Barbaroſſæ tempora, qui nomina nunc vulgata uſurpaverit.* Serry, P. Honoratus a S. Maria P. Graveſon, Card. Gottus, Sandinus in locis citatis, & Calmet in laudata ſuperius Diſſertat. §. *Nomina*, Bailletus in Hiſtor. adoration. Magorum num. 2. & Lamy Harmon. Evangel. lib. 1. cap. 11. pag. 45. §. *Numerus Magorum* docent de Magorum nomine nihil nobis eſſe compertum. Quod quidem non eo dictum volumus, ut Colonienſis Eccleſiæ piæ Traditioni quidquam detrahatur, quæ Eccleſia, ut teſtatur Bollandus ad diem primam Januar. pag. 8. ſextam pag. 323. & undecimam pag. 664. Magos ſub nominibus Melchioris, Balthaſſaris, & Gaſparis veneratur; eorumque corpora Galeſinius in Not. ad Martyrolog. pag. 13. & Saxus in Hiſtor. Corporum SS. Gervaſii & Protaſii num. 38. referunt Conſtantinopolim allata, inde ab Euſtorgio Epiſcopo Mediolanum avecta, poſt ſexcentorum ſeptuaginta annorum cultum, quem in Baſilica ab eodem Epiſcopo ædificata fideles illis tribuerunt, tandem ſub Friderico Ænobarbo illinc amota, & ab Epiſcopo Reinoldo Coloniam aſportata.

De Magorum qualitate: An Reges fuerint.

9. De Magorum vero qualitate duo diſpicienda ſunt. Primum, quid Magorum nomine Matthæus ſibi voluerit; ſecundum, num Reges fuerint, de quo nihil a Matthæo traditum eſt. Quidam ex Patribus putant, eos Aſtrologiam judiciariam, alii vero Magiam naturalem eſse profeſsos. Veroſimilius tamen eſt, Philoſophos fuiſſe aſtrorum ſcientia peritos. *Gens quæ ſpectandorum ſyderum arte pollebat*, inquit S. Leo Serm. 4. de Epiphan. viros nimirum ſcientia illuſtres, veri Numinis cultores, qui quemadmodum Job, ejuſque amici, Legis ſcriptæ rituumque Judaicorum ignari, Deum rerum omnium arbitrum nihilominus venerabantur, illumque Dominatorem expectabant, quem Balaamus venturum prædixerat; & hujuſcemodi viros S. Matthæum Magorum nomine ſignificaſse accurate probat Calmet in ſæpe laudata Diſsert. præter Rhoden Diſsert. *De primis Salvatoris Veneratoribus Magis* in Theſauro Diſsert. in Nov. Teſtam. Anſtelodami ann. 1702. edito tom. 1. pag. 69. §. 2. Quod vero ad Regiam eorum dignitatem attinet, idem Calmet declarat, ſe omnem operam in ea re diſquirenda collocaturum fuiſse, ſi Eccleſiæ illud intereſse quidquam arbitratus eſset. Sed cum neque in ſacris litteris, nec apud Patres quidquam ea de re expreſsum habeamus, nihilque ab Eccleſia definitum ſit, unicuique permittit, quæ ſibi libuerit, ſequi opinionem, concluditque regiam hanc dignitatem nullo niti ſolido fundamento. Graveſonus de Miſteriis & ann. Chr. diſsertat. 8. pag. 172. aperte declarat utriuſque opinionis probabilitati ſe nihil imminutum velle. Alii vero ſtrenue propugnant, Magos nunquam regia dignitate inſignitos; tum quia S. Matthæus, ne de naſcentis Chriſti gloria quidquam detractum eſset, profecto de ejuſmodi dignitate nunquam ſiluiſset, nec ſolo Magorum ſapientumve vocabulo uſus eſset; tum quia ſacer textus Reguli qualitatem non prætermiſit, ubi narrat ejus filium a Chriſto Domino eſse ſanatum. Huc etiam accedit, Herodem ita cum iis colloquutum eſse, ut appareat Magos inferioris fuiſse ordinis: *Ite, & interrogate diligenter de puero; & cum inveneritis renuntiate mihi*: qua quidem forma & ratione loquendi nunquam uſurus fuiſset cum Regibus. Neque vero Herodes tam facile paſsus eſſet, tres Reges in ſuum ipſius regnum ingredi; neque ipſi eo ſe contuliſsent, quia Herodi prius Legatos ſuos præmiſiſsent: nec denique Herodes tam ſero reſciviſſet, cum Bethlehemum non plus quam ſex paſſuum millia diſtaret ab Hieroſolymis, ſe a Magis irriſum, qui adverſus id quod promiſerant, declinato Regis conſpectu, Judæa abjerant.

Magos Reges fuiſſe, qui inter Catholicos credunt, non putant id eſſe Fidei articulum, quod calumniatur Beza.

10. Duo autem in hac controverſia ſunt præmittenda: Primum, eos, qui Magos Reges fuiſſe putant, non id eſſe articulum Fidei, quod Theodorus Beza jocularem in modum perperam Catholicis exprobravit, ſed dumtaxat opinionem valde probabilem eſſe contendere. Monuit id loco citat. Maldonatus: *Præterquamquod Eccleſia, Magos fuiſſe Reges non certa & Catholica Fide, ſed probabili opinione credit. Licuit enim Chriſtiano Poetæ Patrum noſtrorum memoria ſalva religione dicere* (Joannem Baptiſtam Mantuanum intelligit:) *nec Reges ut opinor erant. Licuit multis noſtro tempore Catholicis, & eruditis Theologis idem dicere, ſuamque opinionem, non ut ille* (Beza) *riſu, ſed magnis argumentis confirmare.* Lamy quidem Harm. Evangel. lib. 1. cap. 11. eorum ſententiam ſequitur, qui Magos negant regia fuiſſe præditos dignitate, nec quiſquam eſt, qui ea de re illum criminetur. Eidem ſententiæ ſuffragatur, qui veteres imagines e vetuſtis Romæ cœmeteriis erutas typis editas Romæ exhibuit ann. 1737. tom. 1. in explicat. Tabulæ 38. Alterum quod præmittimus eſt, eos, qui Magos fuiſſe Reges tuentur, non alios Regum nomine intelligere, quam quos Scriptura cujuſpiam vel exigui oppidi Dynaſtas appellare Reges ſolet. *Hos igitur fuiſſe Reges*, inquit Baron. ad ann. Chr. 1. num. 30. *dixerimus uſitato more Divinæ Scripturæ, quæ cujuſque Oppidi Dominum Regem appellare conſuevit, ut patet de quinque Regibus, quos Abraham armatis ſuis vernaculis debellavit.* Idem ſentit Natal. Alexand. H. Eccl. ſec. 1. cap. 1. art. 4. *Viros tamen potentes & divites, Toparchas forte, vel Dynaſtas fuiſſe probabile eſt:* cui conſentit doctus Auctor Adnotationum ad Hiſtoriam Vitæ, Doctrinæ, & Miraculorum Jeſu Chriſti Urbini editam ann. 1730. Cap. 7. lit. C. *Multi interpretum Regiam illis tribuunt dignitatem: ſed ex toto Evangelii contextu nil amplius videtur extundi poſſe, quam quod iis eſſet magna apud ſuos populares auctoritas.* Bene etiam Gretſerus tom. V. Operum ſuorum nuperrimæ edit. Ratiſponen. lib. 1. de Feſtis cap. 30. *Adde quod Regium nomen magnam latitudinem habet &c. Neque enim neceſſe eſt, ut omnes, qui vel fuere, vel appellantur Reges, ſint tanti, quanti Rex Hi-*

ſpaniæ,

ſpaniæ, *& Galliæ. Pavet Scripturæ phraſis maxime in libro Joſue, ubi Regis nomen illis tribuitur, qui hodie vix Principis nomenclaturam tueri poſſent.*

Magos Reges fuere, ideſt Dynaſtes.

11. Quibus prænotatis, Magos Reges fuiſſe aſfirmabimus. In Oriente Reges plerumque Magos fuiſſe teſtatur Tertullianus lib. adverſus Judæos c. 8. *Magos Reges fere habuit Oriens*; quod Plinii & Philonis auctoritate probat etiam Cardinalis Baronius ad ann. Chr. 1. num. 29. Tillemontius id eſſe verum agnoſcit; ſed illud probandum eſſe ait, Magos, qui Chriſtum adoraverunt, Regia præditos fuiſſe dignitate, quæ quidem non idcirco illis aſſeritur, quod in Oriente Reges plerumque fuerunt Magi. Serry eadem ratione utitur ad auctoritatem Paſchaſii Radberti 9. ſæculi Scriptoris declinandam, qui lib. 1. Commentar. in Matthæum affirmat, Magos illos, qui venerunt Bethlehemum ut Chriſtum Dominum adorarent, Regia dignitate fuiſſe illuſtres. *In his regionibus ad Orientalem plagam Hieroſolymorum Magos Reges extitiſſe, nemo qui hiſtorias legit Gentilium ignorat: quo profecto Reges eos fuiſſe opinamur.* Laudatus igitur Serry in Reſponſionibus ad Sandinum pag. 34. ita ſcripſit: *Ex hoc quod Gentilium hiſtoriæ fidem faciant, Reges Orientales, ac maxime Chaldeos Magos olim fuiſſe, hoc eſt Philoſophos ſideralis ſcientiæ peritos, non ſequitur, ut Paſchaſius intulit, Magos omnes, atque illos maxime, qui Chriſtum adoratum venere, Reges extitiſſe*: idemque magna vi urget Rhoden in allata Diſſertatione §. 4. Nos dicimus, S. Cæſarium Arelatenſem Serm. 137. in Appendice Sermonum S. Auguſtini loqui de Magis, qui Chriſtum adoraverunt. Illi Magi tres eſſe dicuntur. S. Hieronymus in Daniel. cap. 2. ubi tradidit Reges & Principes Philoſophicam Magiam profiteri ſolitos appoſite ad rem noſtram hæc ſubjicit. *Unde & in Nativitate Domini Salvatoris ipſi primum ortum ejus intellexerunt, venientes in ſanctam Bethlehem adoraverunt Puerum, ſtella ejus deſuper oſtendente.* Conſonat S. Hilarius lib. 4. de Trinit. §. 38. *Recordemur Orientis Magos adorantes Dominum, & munerantes, & laborem veniendi uſque in Bethlehem Judæ tanti itineris metiamur. In Principum enim labore totius Ægypti labor demonſtratus eſt.* Nec juvenci, qui quarto ſeculo floruit, Chriſtiani Poetæ, magnæque exiſtimationis viri, ſileri poteſt auctoritas.

Gens eſt Eoi Phœbo orto proxima Regni,
Aſtrorum ſolens ortuſque obituſque notare:
Horum Primores nomen tenuere Magorum.
Hinc lecti Proceres Solymam per longa viarum
Deveniunt, Regemque adeunt, orantque doceri,
Quæ regio imperio Puerum Judæa teneret
Progenitum, & ſeſe ſtellæ fulgentis ab ortu
Admonitos veniſſe viam, quo ſupplice dextra
Exortum terris venerabile numen adorent.

Locus Juvenci, & ipſamet Eccleſia hanc probant ſententiam.

12. Obſervandum in his carminibus, eos qui ſummi eſſent ordinis, Magos appellari: *Horum Primores nomen tenuere Magorum*; & ex his eos delectos, ut venirent Bethlehemum, qui inter cæteros eſſent præſtantiſſimi: *Hinc lecti Proceres.* Id autem permagnum huic opinioni pondus affert, quod in Epiphaniæ Feſto de Magorum adoratione Eccleſia Davidico illo utitur vaticinio Pſal. 71. *Reges Arabum & Saba dona adducent:* idque a priſcis temporibus. Quamquam autem textus ille æque ac Iſaiæ oraculum: *Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui*, de Regibus ethnicis, barbariſque gentibus intelligantur; tamen Eccleſia, quæ vaticinia illa ad Magorum adorationem accommodat, ſatis aperte declarat, propenſiorem ſe ad eam ſententiam eſse, quæ regis vocabulo eo ſenſu quem ſupra expoſuimus accepto, Magis, de quibus loquimur, regiam aſſerit dignitatem.

Eamdem qui probant ſententiam Scriptores magni nominis.

13. Baronius loco citato poſt allatam Theophylacti auctoritatem ait: *Ac, quod Magi fuerint Reges, etiam Theophilactus aſſerit; idemque Fidelium pia traditio tenet.* Suarez l. c. Sect. 2. in fine ita de hac ſententia loquitur: *Sententia hæc plauſibilis eſt; eamque Chriſtianus populus jam olim imbuit.* Theophilus Raynaudus loco ſupra laudato pag. 97. num. 15. magnum Scriptorum aggerit cumulum, Magis regiam dignitatem tribuentium, *late accepto Regis nomine pro quovis Toparcha.* Natalis Alexand. in Commentar. ad Cap. 2. Matthæi quod in Hiſtoria Eccleſiaſtica affirmaſſe oſtendimus, minime retractat, ſed potius confirmat. *An Reges proprie fuerint, anxie diſputandum non putamus, cum ea de re ſileat Evangelium, & Oraculum illud Davidicum Pſal. 71. v. 10. Reges Tharſis & Inſulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent, vocationem Gentium, & Procerum etiam ex Gentibus a Chriſto, & ad Chriſtum prænuntiet, unde ſubditur, Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes ſervient ei. Magos tamen adoratores Chryſti Dynaſtas fuiſſe, ac Regulos probabile eſt.* Plura vero ſi quis cupit, adeat Galeſinium in Not. ad Martyrol. pag. 13. Honoratum a S. Maria tom. 2. de uſu & Regulis Criticæ lib. 3. diſſert. 4. art. 2. Ayalam in Opere, *Pictor Chriſtianus*, lib. 3. cap. 3. num. 5. Sandinum in Hiſtor. Sacr. Familiæ Cap. 3. & Card. Gottium de verit. Relig. Chriſt. tom. 4. par. 1. cap. 2. §. 14. & ſeq.

Melchioris Cani de hac re doctrina.

14. Monet celebris Theologus Melchior Canus lib. 11. de loc. Theolog. cap. 5. qui palam affirmare audeat Magos non fuiſſe Reges, eum in prudentiæ regulas magnopere peccaturum; ex eo enim nonniſi rumores & querelas paſſim orituras in vulgus, qui jam contrariam imbibit opinionem, eamque ſolidis fundamentis innixam. *Hanc opinionem, ut quæ plauſibilis ſit ac popularis, Chriſtifideles jam olim libenter induerunt. Neque opera pretium judico, ſi quis in Concione publica eam diſſuadere conetur; nam diſſuadere nihil attinet; ac fruſtra niti, & nihil aliud quam laborando odium quærere extremæ dementiæ eſt. Quod ſi paucis forte quibuſdam fidem argumentatione tua feceris, multas tamen in populo querelas, diſſidia, ac lites induces. Sine ergo, plebem probabiliſſimam opinionem, præſertim quæ penitus inſedit, atque inveteravit, cum ſuis Majoribus retinere.*

Cur Evangeliſta ſileat regiam Magorumqualitatem, Cani conjectura.

15. Inſignis idem Theologus docet, quomodo rationem illam diluamus, Magos ab Evangeliſta Reges minime appellari, qui ſi ea præditi fuiſſent dignitate, ſane ab Herode honorificentius fuiſſent excepti. *Quod enim Regum nomen Evangeliſta ſuppreſſerit, id omnino nihil eſt; non enim exiſtimavit Evangelii teſtimonium Regio apparatu cumulandum, quod Magorum ſapientiam, & gravitatem ampliſſime ornaverat. In veritate ſane occulta confirmanda, Regia appellatio obſcura, & otioſa erat; Magorum vox præclara & opportuna. Nam, quod Herodes Magos parum honorifice exceperit, hoc aut Herodiani faſtus indicium eſt, aut Romanæ gloriæ, & Majeſtatis. Indignum vero eſt magni Regis tumorem in minutorum invidiam odiumque convertere.*

Aliæ aliorum rationes aſferendæ Regiæ Magorum qualitatis.

16. Melchioris Cani veſtigia tenuerunt alii a nobis memorati, qui Magos Reges fuiſse arbitrantur. Addunt etiam, Herodem eorum non minimam habuiſse rationem, qui cum ab iis accepiſſet, natum eſse Regem Judæorum, quo nuncio tan-

tantopere commotus eſt, eos veluti alicujus conjurationis participes neque conjici in vincula juſſerit, neque interfici, neque e ſui Regni finibus pelli: quod certe fecisset, niſi eorum dignitate ab inferenda injuria fuiſset deterritus: Magos autem non niſi ſua dignitate fretos cum Herode auſos eſse adeo libere colloqui. Nam quod eos Bethlehemo abiiſse Herodes tam ſero reſciverit, id quidem eamdem habet difficultatem, ſive Magi fuerint Reges, ſive non fuerint; nec ad hanc quæſtionem propterea pertinet, nec alio referendum eſt quam ad Herodem ipſum, cujus intererat omni ſtudio & diligentia de nunciato ſibi novi Regis ortu certiorem fieri velle: quemadmodum autem Dei nutu factum eſt, ut Magi per aliam viam in ſuam ipſorum patriam Herode inſcio remigraverint, ita ſupremæ ejuſdem voluntati viſum eſt, ut Herodes multo ſerius, quam par erat, ad eorum profectionem adverteret animum.

Ubi Chriſtus repertus ſit a Magis.

17. Quæ polliciti ſumus ut expleantur, jam dicere debemus, ubi Jeſum Magi reperirint, quove eum cultu adoraverint. De loco quæſtio oritur ex illis S. Matthæi verbis cap. 2. v. 11. *Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus;* quibus nonnulli adducti ſunt ut crederent, Chriſtum infantem non in ſpelunca repertum a Magis, ubi natus erat, ſed in domo quadam, in quam parentes cum puero commoditatis gratia diverterint. Ita Epiphanius lib. 2. contra Hæreſes, hær. 51. *n. 9. tom. 1. Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria non in præſepi vel in ſpelunca, ſed in domo.* Idem ait Theophylactus in cap. 2. S. Matthæi; quem ſequitur Maldonatus in Comment. ad eumdem locum. *Myſterio jam erat ſatisfactum. Neceſſitatem ceſſiſſe credendum eſt; & Mariam aut Joſeph omni diligentia commodiorem locum quaſiviſſe ſuadet ipſorum pietas.* Quidam vero contendunt, in eadem ſpelunca repertum a Magis, in qua natus erat; nec quidquam eos movet verbum illud *domus*, quo Evangeliſta utitur, cum quilibet (apud Hebræos locus, & volucrum quoque nidus *domus* nomine appelletur, ut in Pſal. 103. v. 17. *Erodii domus*, hoc eſt Ciconiæ nidus. Hanc eſse S. Hieronymi ſententiam colligitur ex ep. 47. *alias* 17. *ad Marcellam n. 10. tom. 1. Ecce in hoc parvo terræ foramine Cœlorum conditor natus eſt, hic involutus pannis, hic viſus a Paſtoribus, hic demonſtratus a Stella, hic adoratus a Magis: & hac die canit Eccleſia: Hodie Stella Magos duxit ad Præſepe.* Ideo vero S. Epiphanius aliter ſenſit, quod non tredecim poſt dies, ſed duos annos poſt nativitatem Magos Jeſum adoraturos veniſſe arbitratus eſt, ut infra demonſtrabimus. Ayala l. c. num. 3. primam, Suarez loco cit. Sect. 4. poſteriorem ſequitur opinionem, eamque dicit eſſe communem Patrum ſententiam. Idem affirmat Theophilus Raynaudus loc. c. num. 15. Quareſmius elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. Cap. 7. lib. 6. hæc ſcribit; *Cæterum communis ante propoſita ſententia retinenda eſt, quæ aſſerit, Chriſtum nedum eſſe in ſpecu natum, ſed etiam in eodem a Magis adoratum.* Card. Gottus in ſæpius laudato Opere Cap. 11. §. 4. num. 37. utrique ſententiæ tribuit probabilitatem. Cornelius vero a Lapide ad Cap. 2. Matth. verſ. 2. in eam ſententiam videtur eſſe propenſior, quæ ſtatuit Jeſum Chriſtum in Præſepi a Magis repertum eſſe: ait enim, Bethlehemi, quæ parva Civitas erat, unicum patuiſſe viatoribus publicum diverſorium, cui veluti appendix in uſum equorum jumentorumque ſtabulum jungebatur; itaque S. Matth. domus nomine, quo Magos introiſſe narrat, Præſepe ſeu Stabulum, quod domus erat appendix, ſignificare voluiſſe; & Calmetus ad Cap. 2. Matth. verſ. 2. publicum Bethlehemi diverſorium accurate deſcribit, concluditque, ſi quidem putemus, Magos biennio a Jeſu Chriſti nativitate ad eum adorandum veniſſe, veriſimilius eſſe Beatam Virginem, occupatis omnibus diverſorii cubiculis, non alibi, quam in ſtabulo puerum parere potuiſſe; poſtquam vero diverſorium a viatoribus vacuum fuit, in mundiorem locum ſe contuliſſe cum puero, quem propterea Magi in domo invenerint. Et laudatus Auctor in Notis ad J. Chr. vitam Cap. 7. lit. I. ait; *In domo igitur, non in ſpelunca, ſeu caverna Magi Jeſum Chriſtum adorarunt. Etſi ſacer textus id expreſſe non diceret, quis credat B. Virginem tamdiu in tam incommodo permanſiſſe loco, quo non aliud cauſæ fuit ut ſecederet, quam quod paritura cum eſſet, frequentiſſima hominum multitudine Bethlehemi loca omnia complerentur.*

Chriſtum in Præſepi repertum a Magis probabilius eſt ex D. Hieronymo.

18. Cæterum ſi hujus quæſtionis enodatio petenda eſſet ex tempore, quo Magi Bethlehemum pervenerunt, & ea ſententia, quæ Chriſtum Dominum non in Præſepi, ſed in Domo a Magis repertum eſſe ſtatuit, hoc uno niteretur fundamento, quod Magi biennio poſt Jeſu Chriſti nativitatem advenerint; Nos qui non tanto poſt tempore Magos veniſſe credimus, facile reſpondere poſſemus, non in domo, ſed in Præſepi Magos Divinum Puerum inveniſſe: certum enim nobis eſt, ne tantillum quidem a communi opinione recedere, Magos ſcilicet tredecim tantummodo diebus a Chriſto nato ad Præſepe perveniſſe. Verum cum hanc ſententiam aliæ quas ſupra attulimus, rationes tueantur, non repugnamus, quin ſua utrique opinioni probabilitas conſtet: neque tamen diſſimulabimus propter expreſſam D. Hieronymi auctoritatem, qui tamdiu loca illa Redemptionis noſtræ conſecrata Myſteriis incoluit, propenſiores nos in eorum eſſe ſententiam, qui putant infantem Jeſum in Præſepi a Magis fuiſſe inventum. At de cultu, quo Redemptorem noſtrum illi adoraverunt, fidentiore animo diſſeremus.

De cultu, quo Magi Chriſtum infantem adoraverunt.

19. S. Matthæus in ſæpe laudato cap. 2. v. 11. ait: *Et procidentes adoraverunt eum; & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.* Ad hæc verba ita ſcribit a Lapide: *Eraſmus cenſet Magos non cognoviſſe Chriſtum eſſe Deum; ideoque non Latria, ſed cultu civili eum ut Regem Judæorum adoraſſe, ideſt veneratos eſſe. Verum contrarium docent Patres & Interpretes, ſcilicet Magos inſtinctu Dei agnoviſſe Chriſti Divinitatem, eamque Latria adoraſſe; adeoque ei Thus, quod ſoli Deo debetur, obtuliſſe.* Idem plane ſcribunt cæteri Sacri textus Interpretes.

Magi Divinitatem Chriſti habuerunt cognitam.

20. Novi tamen Teſtamenti verſio Trevoltienſis an. 1702. edita (cujus lectionem Chriſtifidelibus primum egregii quidam Gallicani Antiſtites, deinde S. Romana Sedes Apoſtolica Decreto 2. Martii 1704. interdixit) quædam item diſsertatio ab Auctore Bibliothecæ Criticæ Baſileæ anno 1709. edita dubitationem excitant magna ſane audacia, num Chriſti Divinitatem Magi Dominum adorantes perſpectam habuerint. Verum Honoratus a S. Maria tom. 2. de Regulis Crit. lib. 3. diſs. 4. ar. 5. firmiſſime probat, Magos non civili, ſed vero latriæ cultu perſpectam ſibi & cognitam Jeſu Chriſti Divinitatem adoraſse; id communiter ad eum D. Matthæi locum Patres Theologoſque ſentire; ſeverioris etiam Criticæ adhibitis regulis, non aliter ea verba explicanda, nec ſecus poſse intelligi; nec Theologica Cenſura illum expertem fore, qui hunc ſenſum in dubium revocare audeat.

Quod conſtat ex

21. Et ſane Magi ubi Puerum Jeſum viderunt,

humi

qualitate munerum humi ſtrati munera ea que pretioſa illi obtulerunt, Orientalium morem ſequuti, qui non ſine muneribus Reges adire ſolent, quemadmodum filii Jacob Joſephum fratrem, & Regina Saba Salomonem allatis ſecum muneribus convenerunt, ut eſt in Geneſ. cap. 43. & Regum lib. 3. cap. 10. Hæc autem ſi non ſatis ſignificant, Magos Divinitatem Chriſti cognitam habuiſse; genus ipſum & ratio munerum profecto id aperte declarat. *Attende quid obtulerint, & cognoſce quid crediderint*, inquit S. Fulgentius ſerm. de Epiphania 4. n. 9. Et Calmetus Irenæi, Origenis, Baſilii, Ambroſii, Auguſtini, Hieronymi, Hilarii, Bernardi, Juvenci, & Sedulii doctrinam ſequutus hæc habet in cap. 2. Matthæi: *Omnes fere Patres in his muneribus agnovere Myſterium, quod Jeſu Chriſti Divinitatem, Regnum, & Humanitatem indigitabat. Thus Deo convenit: Regi aurum, Homini mortali, cujus corpus opobalſamis conditur, myrrha.* Communem hunc omnium Patrum conſenſum vel ipſe Rhoden ſequutus in citata Diſsert. §. 8. *Quod vero*, inquit, *præciſe has tres ſpecies, nempe aurum, & thus, & myrrham dederint* (Magi), *& non alias, id plus in receſſu habere videtur, nempe ut auro eumdem Regem, thure Deum, myrrha hominem eſſe indicarent, uti Eccleſiæ Doctores docent unanimi conſenſu, illum quidem quia aurum ſubditi Regibus pendunt, iſtum quia Deo thus adolemus, hunc quia deguſtaturus erat mortem. Nam Judæi cum myrrha mortuos ſepeliunt, ut corpus maneat incorruptum.*

Patres ex qualitate munerum affirmant, Magis cognitam fuiſſe Chriſti Divinitatem.

22. Ne quis vero dicat, Deo quidem convenire thus, Regi aurum, homini myrrham, non inde tamen neceſſario confici, qui talia obtulerit, eum perſpectam Infantis habuiſſe divinitatem; atque ita eludere conetur, aut declinare vim auctoritatemque Patrum; Nos hic quædam breviter afferemus ex Patribus, qui divinitatem Chriſti Magis exploratam fuiſſe diſertiſſime docent. Prodeat S. Ambroſ. lib. 1. de Fide Tom. 2. cap. 4. 31. *Unum Deum Magi crediderunt, & aurum, thus, & myrrham ſupplices ad Chriſti cunabula detulerunt, auro Regem fatentes, ut Deum thure venerantes. Theſaurus enim Regni; Sacrificium Dei; Myrrha eſt Sepulturæ.* S. Bernardus ſer. 2. de Epiph. n. 4. lucem, quæ bono Latroni affulſit, confert cum ea quæ Magis illuxit; & quemadmodum nemo inficiabitur, illum Chriſti divinitatem cognoviſſe, ita quiſque fateatur oportet, hos ejuſdem divinitatis gnaros fuiſſe. *Videte quam oculata ſit Fides, quam lynceos oculos habeat diligentius conſiderate. Cognoſcit Dei Filium lactentem, cognoſcit in ligno pendentem, cognoſcit morientem. Siquidem Latro in Patibulo, Magi in Stabulo cognoſcunt: ille clavis infixum; iſti pannis involutum.* D. Joannes Chryſoſtomus Homil. 8. in Matthæum n. 1. tom. 7. animadvertit, Magos eo miſeriæ puerum redactum & in vili jacentem tugurio nulla alia re ad adorandum impelli potuiſse, quam quod illum bonorum omnium auctorem fuiſſe crediderint: *Ideo autem nihil eorum quæ ſub ſenſum cadunt, ibi magnum erat, ſed Præſepe, tugurium, Mater inops, ut nudam Magorum philoſophiam perſpicias, atque diſcas, eos non ut hominem purum, ſed ut Deum & beneficum ipſum adiiſſe.* Miratur S. Leo ſerm. 33. in Epiphan. 4. cap. 3. tom. 1. qui Magi, ſimul ac conſpicati ſunt Stellam, conjecerint ex ea, ejuſmodi munera afferenda eſſe, quæ ad Chriſti Divinitatem, Regnum & Humanitatem indicandam eſſent aptiſſima: verum mirari deſinit, cum animadvertit, ad externam ſtellæ internam Fidei lucem acceſſiſſe, ut illud Magi crederent, quod par erat. *O perfectæ ſcientiæ mirabilem Fidem, quam non terrena ſapientia erudivit, ſed Spiritus Sanctus inſtituit! Unde enim hi viri cum proficiſcerentur de patria, qui nondum viderant Jeſum, nec aliquid contuitu ejus, quo eum tam ordinate venerarentur, adverterant; hanc deferendorum munerum ſervavere rationem? niſi quia præter illam Stellæ ſpeciem, quæ corporeum incitavit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit, ut priuſquam labores itineris inchoarent, eum ſibi ſignificari intelligerent, cui in Auro regius honor, in Thure divina veneratio, in Myrrha mortalitatis confeſſio deberetur.* Complures alias huc poſsemus auctoritates congerere; ſed inſtar omnium nobis erit Eccleſiæ auctoritas, quæ in Epiphania Dominum precatur his verbis: *Deus qui hodierna die Unigenitum tuum Gentibus ſtella duce revelaſti*; & Sedulii Hymno utitur, quo ita de Magis canitur: *Deum fatentur munere.* Eſt autem obſervandum, verba illa, *Deus qui hodierna die Unigenitum tuum Gentibus Stella duce revelaſti*, reperiri etiam in S. Gregorii Sacramentario tom. 3. pag. 7. in Miſſa hujus diei, quæ hanc quoque Orationem habet: *Deus illuminator omnium Gentium da populis tuis perpetua pace gaudere, & illud lumen ſplendidum infunde cordibus noſtris, quod trium Magorum mentibus adſpiraſti.*

Baptiſmus J. Chriſti, & miraculum aquæ in vinum converſæ. Neque Chriſtus Baptiſtam, neque hic illum antea de facie noverat.

23. Eccleſiam hac Epiphaniæ die non adorationis modo Magorum, ſed etiam Baptiſmi Jeſu Chriſti, & vini in aquam converſi memoriam colere, ſupra memoravimus: utrumque longiore ſermone nunc perſequemur. Narrat Matthæus cap. 3. v. 13. ex Galilæa Jeſum ad Jordanem deſcendiſſe, ut a Joanne Baptiſmum ſuſciperet. *Tunc venit Jeſus a Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo*: Joannem id recuſaſse, quin potius ſe ab eo baptizandum affirmaſse: *Joannes autem prohibebat eum dicens; Ego a te debeo baptizari: & tu venis ad me?* Monitum a Chriſto ita facto opus eſse, eum denique baptizaſse: *Reſpondens autem Jeſus dixit ei: Sine modo: Sic enim decet nos implere omnem juſtitiam. Tunc dimiſit eum.* Exiſtimavit nonnemo, jam inde a pueritia Jeſum inter & Joannem primo notitiam, deinde familiarem conſuetudinem interceſſiſse; cui opinioni fidem affirmare videtur locus ex Evang. Joann. qui cap. 1. 29. & 30. *Altera*, inquit, *die vidit Joannes Jeſum venientem ad ſe: & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic eſt, de quo dixi: Poſt me venit, qui ante me factus eſt.* Hanc vero opinionem nullo modo quis tueatur: neque enim intelligi poteſt, quomodo Jeſus & Joannes ante Baptiſmum, multoque minus a pueritia alter alterum noverit, alter alterius conſuetudine uſus ſit; Chriſtus enim Nazarethi in Galilæa alitus eſt atque educatus; Joannes vero in montanis Judææ prope Hieruſalem, ex quo loco poſtea ſeceſſit in deſertum, ut accurate in hanc rem obſervat Eſtius Commentar. in Joann. cap. 1. verſ. 33. Quod ſi Joannes videns Jeſum ad ſe venire dixit ea, quæ ſupra ex Evangelio retulimus, tamen illa quoque addidit. *Et ego neſciebam eum.* Hæc porro verba non pugnare cum ſuperioribus, mox demonſtrabimus. Noverat Joannes Baptiſta humani generis natum eſſe Reparatorem, noverat in lucem editum eſſe θεάνθρωπον, nam dixerat apud Matthæum cap. 3. v. 11. *Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam; qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cujus non ſum dignus calceamenta portare: ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni*: ad quem locum Eſtius: *Tacite*, inquit, *Chriſti divinitatem inſinuat. Unde nec recurrendum hic ad hyper-*

hyperbolem, quæ in hoc ſimplici & aperto Joannis teſtimonio non debuit admitti: quandoquidem nec in aliis humanis teſtimoniis adhiberi debet. Cum illum tamen nunquam antea vidiſset, ac ne de facie quidem noſset, ſimul autem ac vidit, ſtatim agnoverit afflatu divino, potuit dicere: *Et ego neſciebam eum*: quæ cum ſuperioribus minime pugnant, ut monent Chryſoſtomus, Euthymius, & Theophylactus: id enim ſimile eſt illius, quod Samueli contigit, qui cum probe ſciret inter Iſai liberos eſse, qui aliquando Regnum adipiſceretur, nec eorum quempiam de facie noſset, ubi primum oculos in Davidem convertit, divinitus monitus ipſum eſse cognovit, qui Regia poteſtate aliquando potiretur, ut habetur lib. 1. Regum cap. 16. ita Joannes Baptiſta Chriſtum baptizare annuebat, nec illud prius perſuaderi ſibi paſſus eſt, quam illa verba intellexerit: *Sine modo; ſic enim decet nos implere omnem juſtitiam*: quorum verborum ea ſententia eſt: Cum Spiritus Sanctus nondum delapſus ſit, nec cœleſtis vox audita, non potes recuſare, quin me Baptiſmo abluas, etſi potior te ſim; Baptiſmum enim non ut Chriſtus, ſed ut unus hominum ſuſcipio. Ita Maldonatus in cap. 3. Matth. num. 15. Pergit Matthæus loco citato v. 16. 17. & narrat, ut Jeſus aqua eſt egreſsus, Cœlos fuiſse apertos, Deique Spiritum in Columbæ ſpeciem ſuper eum eſse delapſum. *Baptizatus autem Jeſus confeſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti ſunt ei Cœli: & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut Columbam, & venientem ſuper ſe*: vocemque de Cœlo auditam: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Idem legitur in Evangelio D. Marci cap. 1. & Lucæ cap. 3. Aquam autem in vinum converſam refert S. Joannes cap. 2. v. 1. qui narrat, quibuſdam nuptiis, quæ in Cana Galilææ celebrabantur, Beatam Virginem adfuiſse: *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat Mater Jeſu ibi*: Chriſtum Dominum cum ſuis diſcipulis eo fuiſse invitatum; cumque jam vinum deeſse inciperet, Mariam Virginem ei dixiſse: *Vinum non habent*. Cui Jeſus reſpondit: *Quid mihi & tibi eſſe mulier? nondum venit hora mea*. Pergit Evangeliſta, Matrem eos qui miniſtrabant monuiſse, ut quidquid juſſiſset Jeſus exequerentur. Ex quo intelligitur, impiam eſse Hæreticorum quorumdam blaſphemiam, qui Chriſtum Jeſum eo quo ſupra narravimus modo reſpondentem, temere garriunt ſanctiſſimæ Genitricis ſuæ petitionem iratum rejeciſſe; quod quantopere a re ipſa aberret ac veritate, illud aperte declarat, quod ut mox dicemus, Chriſtus Jeſus Matris ſuæ precibus ductus aquam in vinum convertit; ut hac ratione aliiſque pluribus diſserit Theophilus Raynaudus tom. 7. in opere, cui titulus, *Diptycha Mariana*; multoque melius Calmetus, qui Origenis, Auguſtini, Gregorii, aliorumque melioris notæ Interpretum ſequutus auctoritatem, ait ad citatum cap. 2. Joan. verſ. 4. Salvatorem noſtrum tunc loquutum non tamquam hominem & Mariæ Filium, ſed tam quam Deum, eumque quatenus Deum dixiſse Beatæ Virgini. *Quid mihi & tibi eſt? tuum non eſt mihi præſcribere tempus miracula operandi. Ego novi momentum illud, quo poteſtas mea eniteſcere debet*. Narrat præterea S. Joannes, ſex urnas illic fuiſse lapideas, duas treſve menſuras capientes, quæ Judæorum purificationibus inſerviebant; Jeſum juſſiſse eas impleri aqua, eaſque, cum impletæ eſsent uſque ad ſummam oram, ad Architriclinum afferri; qui cum aquam in vinum verſam deguſtaſset, nec ſciret unde eſset vinum ejuſmodi, ſcirent tamen ii qui aqua urnas compleverant, ſponſo ad ſe advocato ait, moris apud omnes eſse, convivas primum optimo omnium, quæ in cella ſint, vino invitare, deterius vero, cum ſe quiſque largius ingurgitaverit, tunc apponere; illum contra tam ſero ſuaviſſimum vinum prompſiſse. *Dicit Mater ejus Miniſtris: Quodcumque dixerit vobis facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Judæorum, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas. Dicit eis Jeſus: Implete hydrias aqua, & impleverunt eas uſque ad ſummum. Et dicit eis Jeſus: Haurite nunc & ferte Arebitriclino; & tulerunt. Ut autem guſtavit Archtriclinus aquam vinum factam, & non ſciebat unde eſſet; miniſtri autem ſciebant, qui hauſerant aquam, vocat ſponſum Architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt. Tu autem ſervaſti bonum vinum uſque adhuc*. Denique monet Evangeliſta, hoc primum fuiſse Miraculum, quo Jeſus ſuam declaraverit gloriam, eoque Diſcipulos magis magiſque in Fide confirmatos eſse. *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Cana Galilææ, & manifeſtavit gloriam ſuam, & crediderunt in eum Diſcipuli ejus*. In apocrypho libro de infantia Salvatoris plura alia referuntur miracula; ſed celebri illo decreto ſuo, Gelaſius hunc librum exploſit. Eſt qui putat, cum Chriſtus Dominus non plus quam duodecim annos natus in Templo cum Doctoribus diſputaverit, eoſque in ſui admirationem impulerit, quod narrat Lucas cap. 2. converſionem propterea aquæ in vinum non primum fuiſſe omnium miraculorum, ſed eorum, quibus gloriam ſuam & divinitatem palam fecerit. Ita Maldonatus in Joan. cap. 2. num. 11. ſed ea de re inferius ſermonem habebimus.

24. De Joannis Baptiſmate plures ſunt articuli apud S. Thomam 3. par. quæſt. 38. In primo quæritur an decuerit eum baptizare; & reſpondet S. Doctor, decuiſſe multis quidem rationibus, ea præſertim, quod Baptiſmate ſuo homines ad Baptiſmum Chriſti adſuefaceret, eoſque ad pœnitentiam inductos pararet ad Chriſti Baptiſmum digne ſuſcipiendum. In ſecundo quæritur, utrum Joannis Baptiſma a Deo fuerit inſtitutum; & reſpondet juxta S. Joannis auctoritatem: *Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum &c.* Baptiſmum Joannis quoad ritum a Deo fuiſſe, non autem quoad effectum; ritum enim baptizandi a Deo fuiſse, qui Joanni revelavit ut baptizaret, effectum vero Baptiſmi fuiſse ab homine: *quia nihil in illo Baptiſmo efficiebatur, quod homo facere non poſſet: unde non fuit a ſolo Deo, niſi in quantum Deus in homine operatur*. Et Sotus in 4. ſentent. diſtinct. 2. quæſt. 2. art. 1. hunc Angelici Magiſtri textum ita explicat: *Baptiſmus Joannis partim fuit a Deo, partimque ab ipſo Joanne; nam ſi ritum baptizandi conſideres, familiari Spiritus Sancti revelatione ad id Joannes fuit miſſus... Si autem effectum, nihil in eo fuit, quod Joannes ipſe non poſſet præſtare; quoniam, ut illico dicturi ſumus, Gratiam non conferebat, ſed tantum abluebat corpora*. In tertio articulo quæritur, utrum in Baptiſmo Joannis gratia daretur: reſpondet autem, baptiſmum illum non contuliſſe gratiam, ſed tamen ad eam diſpoſuiſse, tum hominibus ad Fidem Chriſti per doctrinam inducendis, tum etiam, ut diximus, ad Chriſti Baptiſmum aſsuefaciendis, præparandiſque per pœnitentiam, ut effectus Baptiſmatis Chriſti digne ſuſciperent. Eſtius in 4. ſentent. diſtinct. 2. §. 2. uberrime tractat de diſcrimine Baptiſmatis Chriſti & Joannis. Et Venerabilis Card. Bellarminus tom. 3. Controverſ. lib. 1. de Sacram. Baptiſmi cap. 21. & ſeq. adver-

De Baptiſmo Joannis quæſtiones aliquot ex D. Thoma Baptiſmus ille tantummodo diſponebat ad gratiam.

adverſus hæreticos noſtrorum temporum, quos S. Tridentina Synodus anathemate percuſſit ſeſs. 7. Can. 1. de Baptiſmo: *Si quis dixerit Baptiſmum Joannis habuiſſe eamdem vim cum Baptiſmo Chriſti, anathema ſit*, demonſtrat Baptiſmum Joannis efficacia illa omnino caruiſse, qua Baptiſmus Chriſti vi ſua & ex opere operato, ut loquuntur Theologi, peccata hominum delet. Uno verbo tria ſunt Baptiſmata, quorum meminit Scriptura. Primum erat Judæorum; nimirum ſacra quædam ceremonia, qua vel ſe præparabant ſi quid incœptarent, vel ad aliquam legalem maculam eluendam utebantur. Alterum eſt Baptiſma Joannis, quo homines ad ſanctificationem per Chriſti baptiſmum ſuſcipiendum præparabantur. Tertium denique eſt Jeſu Chriſti Baptiſma, vi ſanctificandi & remittendi peccata præditum. Baptiſmus Joannis ſi non poſt baptizatum Jeſum, certe poſt Joannem conjectum in vincula ceſsavit, ut advertit Sanctus Thomas ead. quæſt. 38. artic. 5. Quamquam in Perſide & Arabia quidam populi male compactum Religionis ſyſtema, & ex Chriſtianorum, Judæorum, & Mahometanorum ritibus conflatum ſectantes, quotannis Joannis Baptiſmo (ut illi ajunt) ſe abluunt, & Joannis Diſcipuli appellari volunt. Vide Calmet Diſſert. de Baptiſmo art. 2.

Quanam Judæi ratione uterentur confitendi peccata ſua, variæ ſententiæ.

25. S. Matthæus de Baptiſmo Joannis loquens ait: *Baptizabantur ab eo in Jordane confitentes peccata ſua*. Idem ait Marcus cap. 1. v. 5. *Et egrediebatur ad eum omni Judeæ regio, & Hieroſolymitæ univerſi, & baptizabantur ab illo in Jordanis flumine confitentes peccata ſua*. Hinc inter ſacros Interpretes orta eſt controverſia, quanam ratione confitendi peccata ſua uterentur. Cajetanus Cardinalis putat, eos non voce peccata ſua, ſed ſe abluendo peccatores eſſe confiteri conſueviſse, ut ablutio idem eſset ac confeſſio. Hæc vero opinio adverſari videtur Evangelii verbis, in quibus duo tamquam diverſa legimus, baptizari, & peccata ſua confiteri. Toſtatus arbitratur, voce quidem expreſsam, non tamen diſtinctam de criminibus Judæorum fuiſse confeſſionem, ſolamque declarationem, qua ſe peccatores eſse proderent. Thomas Waldenſis tom. 2. de Sacramentis cap. 136. conatur oſtendere, Judæos gravia confiteri ſolitos eſse peccata, adulterium puta, homicidium, blaſphemiam, non tamen peccata cordis. Suarez in 3. par. tom. 2. quæſt. 38. art. 3. in Commentario ait, propriam iis fuiſse & vocalem confeſſionem. Joannes Morinus lib. 2. de adminiſtratione Sacram. Pœnitentiæ cap. 20. & duobus ſequentibus profert veteres Hebræorum libros, quibus luculenter oſtendit, diſciplinam apud eos fuiſse confitendi peccata, atque ita eos neceſsariam hujuſmodi confeſſionem credidiſse, ut ſine ea nulla eſset pœnitentia, nulla peccata abolerentur. Calmet ad cap. 3. Matthæi verſ. 6. ait, Grotium nihil dubitaſse, quin a Judæis peccatorum fieret coram Sacerdote confeſſio, exceptis illis criminibus, quæ mortis ſupplicium mererentur; ea enim conſueviſse Domino confiteri. Veriſimile tamen eſse Calmet opinatur, Judæos, qui S. Joannem ingenti confidentia adibant, peccata omnia illi confeſsos eſse, quem eſſe Prophetam noverant, ſpectatæque fidei & virtutis virum; quemadmodum etiam diſputat in cit. Diſsertat. de Baptiſmo.

Judæis per eam confeſſionem non remittebantur peccata, ut per confeſſionem a Chriſto inſtitutam.

26. Verum ſive quorumdam, ſive omnium peccatorum fuerit illa confeſſio, certe neque Sacramentum fuit, neque peccata remittebat, quemadmodum remittuntur per Confeſſionem a Chriſto Domino inſtitutam. *Hæc tamen confeſſio non erat Sacramentum, nec peccata condonabat, uti fit in Confeſſione a Chriſto inſtituta*. Ita Cornelius a Lapide in verſ. 6. cap. 3. Matthæi. Conſtat itidem, Judæorum Confeſſionem non accipienda gratia, ſed ſalutaribus monitis conſiliiſque Sacerdotum hauriendis utilem fuiſſe, ut bene animadvertit Sotus loco cit. art. 2. ubi de iis loquens, qui peccata ſua confitebantur, ait eos confeſſos eſſe, *non ut gratiam tamquam per Sacramentum ſuſciperent, ſed ut aliqua ſalutaria monita & conſilia a Sacerdote audirent, & illis forſan caſtigatorias aliquas pœnitentias imponerent*. Atque in hunc modum ab iis confeſſionem coram Baptiſta factam eſſe. *Non ſolum autem peccata ſua generatim confitebantur, qui ad Baptiſmum Joannis veniebant, ſontes ſe declarando, ſed ſpeciatim graviora, quibus obnoxii erant, peccata confitebantur, ut veniam, conſilium, ac remedium peterent a Propheta baptizante, ejuſque apud Deum precibus juvarentur*: quæ verba ſunt Natalis Alexandri n. 7. in cap. 3. S. Matthæi. Confeſſio denique coram Joanne non ea vi prædita fuit, ut peccatorum remiſſionem pararet per illius Baptiſmum proxime obtinendam, ſed ut confitentes beneficio pœnitentiæ, quam poſtea egiſſent, & per Chriſti Baptiſmum, ad quem per eam pœnitentiam diſponebantur, remiſſionem conſequerentur, juxta D. Th. doctrinam qu. 38. art. 3. *ad ſecundum*, ubi ita loquitur. *Dicendum quod illa confeſſio peccatorum non fiebat remiſſionem peccatorum ſtatim per Baptiſmum Joannis exhibendam, ſed conſequendam per pœnitentiam conſequentem, & per Baptiſmum Chriſti, ad quem pœnitentia illa præparabat*. Idque ante Divum Thomam docuit Auguſtinus lib. 5. contra Donatiſtas cap. 10. *Quamquam ita credam baptizaſſe Joannem in aqua pœnitentiæ ad remiſſionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in ſpe remitterentur peccata, re ipſa vero in Domini Baptiſmo id fieret*. Idem docuit in Enchiridio de Fide, Spe, & Charit. c. 49. *Non renaſcebantur, qui Baptiſmate Joannis baptizabantur, ſed quodam præcurſoria illius miniſterio, qui dicebat:* Parate viam Domini, *huic uni e in quo ſolo renaſci poterant, parabantur*.

Cur Chriſtus a Joanne baptizari voluerit, rationes aliquot ex D. Thoma.

27. Atque ut eo regrediamur, unde fortaſſe non ita inutiliter divertimus, D. Th. cit. 3. par. q. 39. art. 1. quærit, num conveniens fuerit, ut Chriſtus a Joanne baptizaretur: & conveniens fuiſſe reſpondet, ut aquæ ſanctiſſimæ illius carnis contactu mundatæ Baptiſmatis vim obtinerent, ſeu quod idem eſt, ut aquæ ſanctificarentur. Addit S. Doctor, quod cum veniſſet in ſimilitudinem carnis peccati, quamquam ſibi nihil opus erat baptiſmate, decebat tamen ut illud ſuſciperet, ut ejus Baptiſmate, qui indigebant, poſtea baptizarentur. Eadem iterat art. 2. ubi quærit, an oportuerit Chriſtum Dominum ſuſcipere Baptiſmum Joannis: & art. 4. docet, Chriſtum Dominum ideo in Jordane baptizari voluiſſe, ut illud intelligeremus, quod quemadmodum filii Iſrael trajecto Jordane in terram Promiſſionis ingreſſi ſunt; ita nos per baptiſmum Chriſti in veram promiſſionis Terram ingredimur, nobiſque per eumdem Baptiſmum aperitur porta Regni cœleſtis. Et in eo Jordanis loco, quo Dominus Jeſus baptiſmum ſuſcepit, ſi Bedæ habenda ſit fides, ſeu quis alius ſit Auctor de Locis Sanctis cap. 13. ſacra Ædes Monaſteriumque in Joannis Baptiſtæ honorem poſtea ſunt ædificata. Gregorius autem Turonenſis de Gloria Martyr. cap. 17. narrat, leproſos, qui in eo ſe abluiſſent loco, ſanitatem eſſe conſequutos. *In Jordane habetur locus, in quo Dominus baptizatus eſt. In uno etenim reflexu aqua ipſa revolvitur, in qua nunc leproſi mundantur. Cum autem advenerint, ſæpius lavantur in flumine, donec ab infirmitate*

mitate

mitate purgentur. De publico tamen, dum ibi commorati fuerint, victum accipiunt: ſanati autem ad propria diſcedunt. Decuiſſe autem, ut Chriſtus a Joanne baptizaretur, docet Maldonatus in cap. 3. Matthæi v. 13. qui ait, a veteribus Theologis traditum, id maxime fuiſſe conveniens; tum quia Joannes juſſus eſt baptizare, *ut confluentibus undique ad eum populis, Chriſtum illis oſtenderet;* tum quia cum viderent homines non gravatum eſſe Chriſtum Dominum ad ſervi Baptiſmum accedere, *ipſi non gravarentur ad Baptiſmum Domini venire.* Porro de ſacra Æde in D. Joannis Baptiſtæ honorem extructa adi Quareſmium Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. l. 6. c. 6.

Chriſto baptizato decuit, Cœli ut aperirentur Spiritus Sanctus ſuper eum deſcenderet, & vox æterni Patris audiretur, ex D. Thoma.

28. Idem S. Doctor art. 5. quærit, utrum Chriſto baptizato & orante, cœli debuerint aperiri, pluresque rationes affert cur debuerint aperiri; quarum ea potiſſima eſt, ut Baptiſmi, quem in nova lege inſtituebat, ſignificaretur effectus, Regni ſcilicet cœleſtis adeptio beneficio & applicatione meritorum Chriſti. Art. 6. multas & graves cauſas profert, quamobrem conveniens fuerit, ut ſuper Chriſtum baptizatum Spiritus ſanctus in Columbæ ſpecie deſcenderet. Et art. 8. loquens de Patris voce, quæ baptizato Chriſto audita eſt, ait conveniens fuiſſe, ut omnium quotquot aderant auribus ea vox audiretur, ad conciliandam Chriſto Domino auctoritatem, ejuſque originem, vocationem, & doctrinam approbandam, qua Mundus univerſus renovandus erat. Et quia Judæi dubitabant, num Joannes eſſet Chriſtus, ut conſtat ex Lucæ cap. 3. v. 15. *Cogitantibus omnibus in cordibus ſuis ne forte ipſe (Joannes) eſſet Chriſtus*, idcirco ut eorum animis ejuſmodi dubitatio eximeretur, æternus Pater ſenſibili ſigno, voceque e Cœlo demiſſa declarare voluit, non Joannem, ſed Jeſum eſſe Chriſtum, & Meſſiam per tot ſæculorum ſeriem expectatum, Filium ſuum unice dilectum, a ſe miſſum in hunc mundum, ut fractum & attritum genus humanum repararet.

Num Chriſtus per immerſionem fuerit baptizatus. An prodigia poſt Baptiſmum contigerint. Quomodo cœli ſint aperti. Quo ſenſu intelligenda ſint illa, ſicut columbam.

29. Prius vero quam hinc manum amoveamus, non abs re eſſe putavimus, pauculas quaſdam leviter perſtringere quæſtiunculas, quas de Baptiſmo a Chriſto ſuſcepto ſacri ſolent Interpretes excitare; quarum prima eſt, utrum Chriſtus, quemadmodum cæteri omnes qui eodem Baptiſmate abluebantur, in Jordanem immerſus fuerit, an vero, ut vulgo a Pictoribus pingi ſolet, capite tantum fuerit aqua perfuſus: cui quæſtioni ex Matthæi textu cap. 3. v. 16. *Baptizatus autem Jeſus confeſtim aſcendit de aqua*, facile eſt reſpondere, priore e duobus illis, quos innuimus, modis baptizatum fuiſſe. *Secunda* quæſtio eſt, num ſuperius memorata prodigia contigerint, dum Chriſtus Jeſus baptizaretur, an vero poſtquam Baptiſmate ablutus ex Jordane egreſſus eſt; nec dubitare quiſquam poteſt, poſtquam ille aquis emerſerat, ea contigiſſe, ex illis Matthæi luculentiſſimis verbis: *Baptizatus autem Jeſus confeſtim aſcendit de aqua. Et ecce aperti ſunt ei Cœli, & vidit Spiritum Dei deſcendentem, ſicut Columbam.* Et conſentiunt duo alii Euangeliſtæ Marcus, & Lucas, quorum alter cap. 1. v. 9. *Baptizatus eſt*, inquit, *a Joanne in Jordane. Et ſtatim aſcendens de aqua vidit Cœlos apertos, & Spiritum tamquam Columbam deſcendentem, & manentem in ipſo. Et vox facta eſt de Cœlis: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui.* Alter rem narrat his verbis cap. 2. v. 21. *Factum eſt autem cum baptizaretur omnis populus, & Jeſu baptizato, & orante, apertum eſt Cœlum, & deſcendit Spiritus Sanctus corporali ſpecie ſicut Columba in ipſum, & vox de Cœlo facta eſt: Tu es Filius meus dilectus: in te complacui mihi. Tertia*, quomodo Cœli aperti ſint, de quo videatur D. Th. 3. par. qu. 39. ar. 5. *ad ſecundum*. Calmetus in cap. 3. Matthæi verſ. 16. D. Hieronymi, Auctoris Operis imperfecti, & Maldonati auctoritate ductus, nullo revera Cœlos patuiſſe putat hiatu, ſed lucem repente quamdam illuxiſſe, quæ ab altiſsimo Cœlo deſcendiſſe, vel e diffracta nube prorupiſſe videretur, inſtar fulminis, quod inter conſertiſsimas nubes aere disjecto coruſcat; illudque oſtentum non modo a Chriſto, & Apoſtolis, ſed ab univerſo populo viſum eſſe. Et cum eo Cornelius a Lapide ad hunc locum verſ. 16. & Suarez 3. par. to. 2. diſp. 22. ſect. 1. conſentiunt. *Quarta*, num Columba vera fuerit, quæ ſuper Chriſtum delapſa, ſimul cum radio, quo ejus caput tactum eſt, & cum ſplendore illo, quo circumfuſus eſt Dominus, oſtendit non ad alium, quam ad Chriſtum Dei Patris vocem pertinere. Toletus Cardinalis in Euang. Joann. cap. 1. Not. 70. totam hanc rem longo ſermone perſequitur. Quidam arbitrantur, non veram Columbam fuiſſe, ſed Columbæ ſpeciem, ſuamque ſententiam Matthæi verbis fulciunt: *Sicut Columbam*: Marci, *tamquam Columbam*, Lucæ, *corporali ſpecie ſicut Columba*: Joannis, *quaſi columba*: Quam opinionem Suarez etiam l. cit. ſect. 2. amplectitur; & cum eo idem ſentit Thyræus de *Apparitionibus Spirituum* lib. 1. de *Apparitione viſibili* n. 6. Verum D. Tho. qu. 39. art. 7. propterea quod Spiritus Sanctus dicitur Spiritus veritatis, idcirco ait ipſum veram formaſſe Columbam; nec ideo dici delapſum in ſpeciem, vel in ſimilitudinem Columbæ, quod ea non eſſet vera Columba, ſed ne quiſquam putaret illum apparuiſſe in ſpecie ſubſtantiæ ſuæ. Calmetus Diſſer. de Baptiſmo art. 3. quorumdam affert, & merito damnat ſententiam, qui temere ſane & audacter putant, Columbam cum Spiritu Sancto hypoſtatice fuiſſe conjunctam. Etſi enim irrationalis natura non omnino eſt unionis ejuſmodi incapax, tamen cum ea minime decebat divinam majeſtatem conjungi. Neque Spiritum Sanctum in miſſione ſua cum viſibili creatura hypoſtatice conjungi oportuit, quemadmodum Filium in Incarnatione cum humana natura neceſſarium omnino fuit hypoſtatice uniri. Non enim, ut obſervat D. Th. 1. par. q. 43. art. 7. *ad quartum*, Spiritus Sanctus ſub Columbæ ſpecie apparuit, ut per ejus Columbæ naturam aliquid operaretur ad merendum, ſatisfaciendum, ſanctificandum, quod quidem per humanam naturam præſtitit Filius: Et Calmetus in c. 3. Matth. teſtatur, communem eſſe & omnium Sanctorum Patrum ſententiam in Chriſti Baptiſmate Spiritum Sanctum non phantaſticæ, ſed veræ Columbæ forma eſſe delapſum. Quam quidem ſententiam ſatis aperte tuetur D. Auguſtinus lib. de Agone Chriſtiano cap. 22. nu. 24. to. 6. & 7. *Neque hoc ita dicimus, ut Dominum Jeſum Chriſtum dicamus ſolum verum corpus habuiſſe, Spiritum Sanctum autem fallaciter apparuiſſe oculis hominum: ſed ambo illa corpora vera corpora credimus. Sicut enim non oportebat ut homines falleret Filius Dei, ſic non decebat ut homines falleret Spiritus Sanctus: ſed omnipotenti Deo, qui univerſam creaturam de nihilo fabricavit, non erat difficile verum corpus Columbæ ſine aliorum Columborum miniſterio figurare, ſicut ei non fuit difficile verum corpus in utero Mariæ ſine virili ſemine fabricare; cum natura corporea & in viſceribus fœminæ ad formandum hominem, & in ipſo mundo ad formandam Columbam imperio Domini voluntatique ſerviret.* Maldonatus in cap. 3. Matthæi ad ea verba, *ſicut Columbam*, rem hanc totam accurate, ut omnia,

per-

pertractat. Scribit enim, inter hæe duo eſſe diſcrimen, ſi quis dicat veram, ut noſtræ columbæ ſunt, delapſam eſſe Columbam; & ſi dicat, verum corpus columbæ ſpecie delapſum: cum D. autem Auguſtino verum fuiſſe corpus concludit. *Utrum autem verum fuerit corpus, columbæ ſpeciem præſeferens, an ne corpus quidem re ipſa fuerit, ſed quaſi corpus eſſet, ita ab adſtantibus viſum, diverſa eſt quæſtio. In qua Auguſtini probo ſententiam, verum fuiſſe corpus; quia ſi verum non fuiſſet, aut non ab omnibus viſum eſſet, aut tot fuiſſent facta miracula, quot homines fuerunt, cum miraculum non in Columbæ corpore, ſed in oculis hominum fieret, quod non eſt temere concedendum*. Extat in Theſauro Diſſertationum in Novum Teſtamentum Amſtelodami edito anno 1702. to. 2. Diſſertatio Auguſtini Varenii *de Columba ſuper Capite Chriſti viſa*, ubi §. 26. huic ſententiæ ſubſcribit his verbis: *Hæc præſens autem penes Jordanem patefactio quia externis objecta fuit oculis, veroſimile haud quidquam eſt, Deum Baptiſtæ, aliorumque qui aderant, oculos perſtringere voluiſſe nudo, & inani phantaſmate. Et licet certo affirmari nequeat, naturalem aliquam talem fuiſſe columbam, quales noſtræ, corporeum tamen quid fuiſſe, quod ſua quidem conſtiterit materia, plane rejicere maxime dubitamus*. Lamy in Harmon. Evang. lib. 2. cap. 5. oſtendit, in Chriſti Baptiſmate Perſonarum in Deo patefactam eſſe Trinitatem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; quæ perſonæ numero diſtinguuntur. Pater enim e Cœlo Jeſum appellat ſuum Filium ſuper quem Spiritus Sanctus delabitur. Nam Spiritus Sanctus ſi virtutis tantummodo, & non Perſonæ eſſet nomen, quemadmodum vera Perſona is erat, ſuper quem deſcendebat, *illuſiſſet Deus Joanni & cæteris Judæis*, ut fuſe idem Auctor oſtendit.

De Miraculo in nuptiis in Cana Galilææ. Primum illud fuit Chriſti miraculum. Editum fuit a Chriſto nullo exteriori ſigno. An aqua in rubrum vinum converſa.

30. Angelico Doctore duce, de aqua in vinum converſa diſputabimus. Hic 3. par. qu. 43. art. 3. ait Chriſtum Dominum, non prius quam docere inciperet, debuiſſe miracula edere; nec niſi firma perfectaque ætate debuiſse eum palam facere doctrinam ſuam. Et in reſp. ad *ſecundum* addit, magnis prædicandos eſse Diſcipulos laudibus, quod antequam miracula edentem vidiſsent, ſequuti eum fuerint. Primum igitur hoc miraculum edidit Chriſtus Dominus, quod manifeſte conſtat ex verbis Joan. cap. 2. v. 11. *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Cana Galilææ, & manifeſtavit gloriam ſuam, & crediderunt in eum Diſcipuli ejus*. Et Tertullianus de Baptiſmo cap. 9. *Prima*, inquit, *rudimenta poteſtatis ſuæ vocatus ad nuptias aqua auſpicatur*. Conſonat S. Epiphanius Hæreſi 51. §. 16. *Tertio poſtea die nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ poſt biduum illud; idque primum prodigiorum omnium extitit*. Non minus igitur quam ratione, probatur auctoritate, primum a Chriſto Jeſu editum eſse miraculum converſionis aquæ in vinum. Et quamquam in ſecunda Dominica poſt Epiphaniam in Antiphona *poſt Communionem* in Miſsa legitur: *Hoc ſignum fecit Jeſus primum coram Diſcipulis ſuis;* hæc tamen verba non ita ſunt accipienda, quaſi Chriſtum Dominum alia miracula, Diſcipulis non præſentibus, edidiſse ſignificent; ſed ita, ut cauſam explicent declarentque miraculi, ut nimirum Diſcipuli in eum crederent, quemadmodum advertit Eſtius in Joann. cap. 2. verſ. 11. Id ipſi quoque lib. 4. de Canonizatione obſervavimus par. 1. cap. 2. n. 4. & c. 23. num. 11. ejuſdem miraculi naturam examinavimus; de quo miraculo ad ea, quæ eo loco obſervavimus, duo præterea addi poſsunt; quorum alterum omni dubitatione caret, alterum in controverſia poſitum eſt. Quod omni dubitatione caret, illud eſt, in hoc miraculo nullo Chriſtum Dominum verbo, nulloque exteriori ſigno uſum eſse, quod tamen in aliis miraculis adhibuit. Itaque appoſite S. Maximus ſcripſit: *Sola voluntas Domini tacentis ipſum effecit*. Quod autem controverſiam habet, illa quæſtio eſt, utrum aqua in vinum rubrum converſa ſit, ita ut non modo ſubſtantia, ſed mutatus ſit etiam color. Et ſane Eccleſia canit, *aquæ rubeſcunt hydriæ*, quod ad coloris mutationem refertur; falſo enim quidam negant, Palæſtinam vinum ferre rubei coloris; nam locus eſt Iſaiæ cap. 63. v. 2. *Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua, ſicut calcantium in torculari?* Atque hanc interrogationem excipit ea reſponſio, *Torcular calcavi ſolus*. Et in Deuteronomio, & in libris Machabæorum vinum uvæ ſanguis appellatur. Contra tradit Joannes in Evangelio, Architriclinum deguſtando comperiſse, aquam in vinum converſam: *Ut autem guſtavit aquam vinum factam*. Cum igitur ejuſmodi mutationem Architriclinus guſtando deprehenderit, conſequi videtur, non immutatum fuiſse colorem; priuſquam enim Architriclinus ex guſtatione vini ſenſum perciperet, jam in ejus oculos incurriſset illa mutatio.

Sponſus in iis nuptiis non fuit Joannes Evangeliſta, ſed, vel Simon Cananæus, vel Nathanael. De hydriis in convivio illo adhibitis.

31. Sunt qui Joannis Evangeliſtæ nuptias eas fuiſse putant, ad quas vocatus eſt Chriſtus, quem quidem Joannem ajunt, ubi vidit admirandam illam aquæ in vinum converſionem, conjugii abjeciſſe conſilium. Baronius ad ann. Chriſti 31. §. 30. eos Scriptores optimo jure reprehendit; & Nicephoro potius tribuendam eſſe fidem putat affirmanti, ſponſum in illis nuptiis fuiſſe, vel Simonem Cananæum, qui in duodecim Apoſtolorum numerum adſcitus Zelotes appellatus eſt, vel Nathanaelem e Cana Oppido in Galilæa Gentium. Illud autem de Joannis conjugio commentum ex Auguſtini verbis putat eſſe confictum Præfat. in Joan. *Iſte ſiquidem eſt Joannes, quem Dominus de fluctivaga nuptiarum tempeſtate vocavit, & cui Matrem Virginem Virginis commendavit*. Quo reſpexit etiam D. Thomas 2. 2. qu. 186. art. 4. ad prim. *Joannem tamen volentem nubere* (Chriſtus) *a nuptiis revocavit*. Verum Auguſtinus, ut obſervat Baronius, dicit Joannem revocatum eſse a nuptiis, non quod uxorem duxerit, eamque reliquerit, ſed quod eam prorſus non acceperit. Huc accedit, ut animadverterunt Benedictini Auguſtinianorum Operum editores, quod Præfationis illius Auguſtinus minime fuit Auctor. Præterea in fine Operis in Joannem, quod exploratum eſt ab Auguſtino ſcriptum eſse, diſertiſſime ait S. Doctor, Joannem a conjugio abductum, non quod ſe ab uxore ſegregaverit, ſed quod nullam uxorem habuerit. *Plus amatum, quod neque uxorem duxerit, & ab ineunte ætate caſtiſſimus vixerit*. Quamobrem concludendum eſse videtur, non Joannis Evangeliſtæ eas fuiſſe, de quibus agimus, nuptias, eumque in perpetuo cœlibatu vixiſſe, quod ipſi monuimus lib. 3. de Canonizat. c. 37. num. 1. De hydriis autem, in quas aquam inditam fuiſſe novimus, ſi quid opus eſt dicere, veriſimile nobis videtur, non defuiſſe qui religionis impulſu quodam eas conſervaret; Principeſque Occidentales, earum quampiam in Palæſtina repertam, ſacrarum Hieroſolymitanarum expeditionum temporibus, in Europam aſportaſſe. Quæ Lutetiæ Pariſiorum in Monaſterio Portus Regii aſſervatur, e Palæſtina a S. Ludovico Francorum Rege avecta eſſe dicitur, de qua Diſſertationem edidit Lancellottus in *Cronologia ad magna Vitræana Biblia*. Alteram Coloniæ eſſe dicunt, tertiam Tungris in Eburonibus. Alia etiam, de qua Bononiæ feſtum celebratur, in templo Servorum B.

Mariæ cuſtoditur. Ferunt autem, Vitalem Bacilerium ejuſdem Ordinis Generalem ab Urbano VI. Romano Pont. ad Sultanum Ægypti ablegatum, ut adverſus Turcas junctis cum Cypriorum Rege viribus Princeps ille arma ferret, inde per Palæſtinam redeuntem eam hydriam reperiſſe, & Bononiam ad Cœnobium ſuum attuliſſe. Eſt etiam alia quædam ex illis hydriis, quæ Muſiniani, in Bononienſi Diœceſi, in D. Bartholomæi Templo ſervatur, ut videre eſt apud Maſinium *in Bononia perluſtrata* pag. 201. & 429. Bailletus, ſeverioris cenſuræ vir, *in Hiſtoria hujus Feſti*, expenſis Hebraicis verbis, quæ inſculpta leguntur in Pariſienſi hydria, lapidis etiam natura, ipſiuſque hydriæ capacitate conſiderata, ſi non ea fuerit ex hydriis, quæ in nuptiis illis ſunt adhibitæ, certe aliquam fuiſſe ait ex iis, quibus Judæi in quotidianis ſuis ablutionibus utebantur. De Colonienſi autem, & Tungrenſi vehementer dubitat. Nos vero & has & Bononienſem in ſua venerationis poſſeſſione relinquentes ad alia pergemus. Monere interea juvat, Diſſertationem extare *de ſex hydriis in Cana Galilææ* Auctore Joanne Tamingio in Tom. 2. Diſſertationum in Novum Teſtamentum e Muſæo Haſæi & Ikenii. Ibi multa quidem deprehendas ab homine hæretico impie dicta adverſus hydrias, quas in aliquibus locis Catholici cum veneratione cuſtodiunt, eaſdem eſſe exiſtimantes, quæ in nuptiis in Cana Galilææ adhibitæ ſunt: plura tamen in ea Diſſertatione de hydriarum magnitudine & capacitate perpulchra continentur, & ſcitu jucunda.

An eodem anni die terna illa miracula contigerint, quæ in die Epiphaniæ recoluntur.

32. Eccleſia, quemadmodum ſupra docuimus, in Epiphaniæ Feſto, Magorum adorationem, Chriſti Baptiſmum, & aquam in vinum converſam ſolemni celebritate commemorat. Verum magna quædam reſtat adhuc dijudicanda controverſia de tempore quo hæc geſta fuerint, & utrum etſi non eodem anno, eodem tamen anni die poſtridie nonas Januarii tria illa perpetrata fuerint miracula. *In hac dilectiſſimi celebritate* (verba ſunt S. Maximi Serm. de Epiphania) *ſicut relatu paternæ traditionis inſtruimur, multiplici eſt Feſtivitate lætandum: ferunt enim Chriſtum hodie vel ſtella duce a Gentibus fuiſſe adoratum, vel invitatum ad nuptias aquam vertiſſe in vinum, vel ſuſcepto a Joanne Baptiſmate Jordanis fluenta conſecraſſe. Sed quid potiſſimum præſenti hoc factum ſit die noverit ipſe, qui fecit.*

Chriſtus ſexta Jan. die baptiſmum ſuſcepit.

33. Chriſtum poſtridie Nonas Januarii a Joanne Baptiſmum ſuſcepiſse, vetus eſt Eccleſiæ traditio; nec quiſquam eſt, qui aliter ſentiat, uno Epiphanio excepto, cui ne ſeveriores quidem Critici aſsentiuntur, qui alioqui ſententiis ab omnium opinione remotis mirifice delectantur. *Quod vero ad menſem & diem, quibus baptizatus eſt Chriſtus, ſpectat, id factum eſſe ſexta Januarii ex communi & antiqua traditione Euſebius Pamphili ad Marinum ſcribens teſtatur. Confirmat hoc ipſum Hieronymus, ac denique omnes Scriptores Eccleſiaſtici, uno dumtaxat excepto Epiphanio, ut vidimus; qui ſicut audiendum non eſt, dum ait Chriſtum natum ſexta Januarii, ita nec cum dicit baptizatum eſſe ſexto Idus Novembris; cum & eidem contradicant Ægyptii, licet de die Natalis Domini æque ipſi conſentiant.* Hæc Baron. ad annum Chriſti 31. num. 18. Et cum eo conſentiunt Tillemontius Not. 16. ad J. Chr. Vitam: Graveſonus de Myſter. & ann. Chriſti pag. 217. Serry Exercitat. 45. num. 5. Honoratus a S. Maria tom. 2. Animadverſionum ad Criticæ Regulas lib. 3. Diſſert. 4. pag. 277. Sandinus Hiſtor. Sacræ Familiæ, de Chriſto Domino pag. 72. Patavinæ editionis; Card. Gottus de Veritate Chriſt. Relig. l. 4. par. 1. c. 17. §. 2. n. 17. Nuperrime vero Bernardus Lamy in apparatu pag. 207. §. 3. Epiphanii ſententiæ aſſentiendum ſibi perſuaſit. *Igitur cum non omnino videatur repudianda opinio S. Epiphanii, & multa concurrant, quibus conjecturam faciam, non multo poſt dies feſtos Expiationis, & Tabernaculorum collatum Baptiſmum Chriſto a Joanne in frequenti populi Judaici concurſu, ultro ſtatuerem pro die hujus Baptiſmi diem octavam Novembris, quoniam dies aliqua ſtatuenda ſit.* Verum, quod notat Graveſonius loco allato, Patris Lamy ſententia non magno plauſu excepta eſt. Præterea cum ab ætate uſque Ambroſii in Mediolanenſi Eccleſia Chriſti Baptiſma, & etiamnum ab Eccleſia Græca, ut videre eſt apud Galeſinium in not. ad Martyrol. pag. 12. ſexta Januarii die celebretur, magnum inde robur ad ſententiam illam accedit, quæ ſtatuit Chriſtum ſexta Januarii die Baptiſmum ſuſcepiſſe.

An eadem Januarii ſexta die contigerit miraculum aquæ in vinum converſæ. Baronii ſententia.

34. Gravior de eo eſt controverſia, num eadem ſexta Januarii die Miraculum editum fuerit converſionis aquæ in vinum. Suarez 3. par. tom. 2. diſput. 26. ſect. 1. declarat, vel omnia tria illa miracula, ideoque miraculum etiam aquæ in vinum converſæ eadem ſexta Januarii die edita eſſe, vel eo demum nos redigi, ut veram diem, qua geſta ſunt, prorſus neſcire fateamur; affirmandum tamen, ne totam hanc rem dubitationibus implexam omnino relinquamus, eadem die ſexta Januarii & Magos Dominum adoraſſe, & Jeſum Baptiſmo ablutum eſſe, & aquam in vinum eſſe converſam. *Quocirca ne cogamur omnia in dubium vocare, ſentiendum exiſtimo Baptiſmum Chriſti, & alia etiam duo Myſteria ſexta die Januarii facta eſſe.* D. Thomas Lect. 1. in Cap. 2. Joann. pag. 16. litt. B. apertiſſime eamdem tuetur ſententiam, inita in hunc modum ratione temporum vitæ Chriſti Domini: *In Feſto Epiphaniæ trium miraculorum commemoratio fit, ſcilicet Adorationis Magorum, quæ fuit primo anno Nativitatis Dominicæ: & Baptiſmi Chriſti, quo baptizatus eſt eodem die* (ſexto Januarii) *revolutis triginta annis, & de Nuptiis, quæ ſunt factæ eodem die* (ſexto itidem Januarii) *revoluto anno.* Verum Baronius etſi, quemadmodum diximus, putet baptizatum eſſe Chriſtum ſexta die Januarii; eodemque, ut mox declarabimus, a Magis fuiſſe adoratum, negat tamen eodem die aquam in vinum eſſe converſam. Legas ſi libet celeberrimi Scriptoris verba ad annum Chr. 31. num. 36. ubi animadvertens, Auguſtinum in ſermone quodam ſuo de Tempore ſcripſiſſe tria illa miracula die Dominico a Chriſto geſta eſſe, neceſſario inde conſequi ait, non potuiſſe miraculum aquæ in vinum converſæ unius anni exacto curſu in eumdem cadere diem, quo ſuperiore anno Chriſtus Baptiſmum ſuſceperit. *Si igitur tam Chriſti Baptiſmus, quam ex aqua vinum factum Miraculum die Dominico contigit, manifeſte probatur, ac in apertam deducitur conſequentiam, nequaquam illud eadem die poſt annum interlapſum accidiſſe, ſed prorſus diverſa: nam ſi præſenti anno in diem Dominicum incidat Feſtum Epiphaniæ, ſequenti anno in alteram incurrat diem neceſſe eſt.* Atque inde concludit Baptiſmum Chriſti, & miraculum aquæ in vinum converſæ eodem quidem anno, ſed non eodem die ſexto Januarii contigiſſe: præſertim cum ex Evangelio Joannis id conſequatur, qui diligentiſſime & accuratiſſime perſequitur ea omnia, quæ ad primum annum pertinent vitæ Chriſti poſt Baptiſmum ſuſceptum ab aliis Evangeliſtis prætermiſſa. Præterea cum Baptiſmo ſuſcepto Chriſtus Dominus cœperit Diſcipulos ſibi adſciſcere, & Evangelium prædicare, incredibile

vi-

videtur ſolidi anni ſpatium tranſire paſſum eſſe, quin aliquo miraculo ſuam doctrinam illuſtraret. Ex quo fit, ut intra eumdem illum annum, quo baptizatus fuit, Chriſtus Dominus ediderit miraculum illud, quod, ut demonſtravimus, ſane primum omnium fuit, aquæ in vinum converſæ.

Incertum quo die miraculum illud contigerit.

35. Et quamquam Eccleſia in Officio ſextæ diei Januarii canit, *Hodie vinum ex aqua factum eſt ad Nuptias*; non propterea ab ea ſententia, quam attulimus, recedit Baronius; qui Eccleſiam ait nil aliud illis verbis intelligere, quam eo die fieri ejus miraculi commemorationem, quo aqua in vinum converſa fuit. Quam objectionis illius diluendæ rationem Pererius etiam amplexus eſt in Joan. cap. 2. diſp. 2. num. 8. ubi ait, *Illud* hodie *non refertur ad tempus rei geſtæ, quaſi ſenſus ſit, eo die tria illa Myſteria eſſe facta*, (ideoque etiam Miraculum converſæ aquæ in vinum) *ſed refertur ad commemorationem, & celebrationem eorum trium Myſteriorum eo die fieri ſolitam, ut ſit eorum verborum hic ſenſus: Hodie colitur & celebratur commemoratio iſtorum trium Myſteriorum*. Bailletus in Hiſtoria Feſti Epiphaniæ §. 1. ubi agit de trium horum ſolemnitate Feſtorum una eademque die celebranda, ait, veriſimile eſſe Eccleſiam quorumdam veterum Patrum opinioni innixam, qui tria illa miracula una eademque die contigiſſe arbitrati ſunt, voluiſſe quidem, ut eadem die trium Myſteriorum fieret commemoratio; non tamen inde confici, eadem die revera tria illa miracula geſta eſſe, cum Eccleſia de eo tantum ſollicita, ut Religio, & cultus uniuſmodi eſſet ubique terrarum, noluerit pronunciare, quo unumquodque illorum miraculorum die contigerit. Thomaſſinus de Celebrat. Feſtorum l. 2. cap. 7. num. 13. & 14. Baronium jure collaudat, quod allatis hiſtoricorum omnium locis concludit, ea de re Patres inter ſe magnopere diſcreparé; atque idem Thomaſſinus monet, res a Jeſu Chriſto geſtas, quocumque illæ tempore & die geſtæ ſint, Chriſtiano homini eſſe commemorandas. Nonnulli ſunt, qui ut probent ex die, quo unumquodque Feſtum celebratur, argumentum minime poſſe confici eodem illo die rem eſſe geſtam, cujus memoria recolitur, Feſti Sanctorum Innocentium exemplum afferunt. Illud enim ante Epiphaniam ab Eccleſia celebratur, cum alioqui dubitari non poſſit, quin poſt Magorum diſceſſum ea Sanctorum Infantium cædes facta ſit. De hujuſmodi argumenti robore, & jure ne an non, ex die, quo unumquodque celebratur Feſtum, quiſpiam arguat eodem illo die rem illam eſſe geſtam, cujus memoria Feſto recolitur, paullo inferius diſſeremus. Interea concludendum putamus, incertum omnino eſſe, quo die miraculum illud contigerit, per quod Chriſtus aquam in vinum convertit, & Baronii ſententiam eſſe valde probabilem. Videndus Tillemontius Not. 17. ad J. Chr. vitam, & Card. Gottus par. 2. tom. 4. c. 2. §. 4. num. 39. & 40. ubi omnibus Baronii rationibus explicatis ſtatuit, poſt duos a Baptiſmo menſes Chriſtum Dominum vocatum ad nuptias, & Miraculum aquæ in vinum converſæ exeunte Februario contigiſſe. Hac de re appoſite ad ea, quæ diximus, ita ſcribit Joannes Baptiſta Caſalius de Veteribus ſacris Chriſtianorum Ritibus edit. Romanæ anno 1647. pag. 419. in append. ad c. 60. *Rectiſſime utique Sancta Mater Eccleſia hæc tria hac eadem die memorat, nempe adorationem Gentium, manifeſtationem in Baptiſmo, miraculi exhibitionem in Cana, non quidem attentis temporibus, quibus ſingula contigerunt, ſed conſideratis rationibus, quod his maxime tribus divinitas Servatoris univerſo Orbi manifeſtata eſt.*

1. *Lamb. Feſt.*

An Magi ſexta Jan. die Bethlehemum venerint.

36. Difficillimum vero eſt tempus illud conſtituere quo Magi venerunt ab Oriente, & definire, utrum ſexta Januarii die infantem Jeſum adoraverint. Communis ſententia eſt tredecim poſt Chriſti Nativitatem diebus Bethlehemum eos veniſſe, ideoque ſexta Januarii die vidiſſe Dominum Jeſum. Videantur D. Thom. 3. par. q. 36. ar. 6. Canus lib. 11. de Loc. Theolog. cap. 5. §. *De quarto igitur argumento*. Baronius ad ann. Chriſt. 1. num. 31. Suarez 3. par. tom. 2. qu. 36. art. 8. diſp. 14. ſect. 4. Theophilus Raynaudus tom. 7. in Opere quod inſcribitur, *Diptycha Mariana*, pag. 97. Graveſonus de Myſteriis, & Annis Chriſti Diſſert. 8. pag. 174. & ſeq. Honoratus a S. Maria tom. 2. de Criticæ regulis lib. 3. diſſer. 4. art. 3. Card. Gottus par. 1. tom. 4. de verit. Relig. Chriſtianæ cap. 11. §. 4. num. 27. & ſeq. Sandinus Hiſtor. Sacræ Familiæ de Chriſto Domino pag. 34. & ſeq. edit. Patavinæ. Ayala in Opere quod inſcribitur, *Pictor Chriſtianus*, lib. 3. cap. 3. num. 1.

Variæ Scriptorum ſententiæ.

Alii vero aliam ſunt ſequuti ſententiam. Calmetus in Cap. 2. Matth. contendit, Magos, menſe poſt Chriſti Natalem diem exacto, Bethlehemum veniſſe. Dupinius tom. 1. Hiſtor. Eccleſ. Januario exeunte. Toinardus in Harmonia Evangelica, Kalendis Februar. Tillemontius Nota 9. ad vitam Jeſu Chriſti, & Bailletus in Vitis Sanctorum ad diem 6. Januarii poſt Purificationem B. Mariæ Virginis, id eſt poſt quadraginta dies a Chriſto nato. Serry exerc. 35. num. 6. eorum tuetur ſententiam, qui putant Magos veniſſe vigeſima ſexta, vel vigeſima ſeptima Januarii die. Florentinius exercit. 3. de Magis, quam Notis Martyrologii ſui inſeruit pag. 234. contendit anno, ſeu etiam pluribus annis poſt nativitatem Jeſu Chriſti Magos ad ejus incunabula perveniſſe. Laurentius Benedictus Triebel in Diſſertatione *De Magis poſt Jeſum in Templo repræſentatum advenientibus* in ſæpe citato Theſauro Diſſertationum in Novum Teſtamentum tom. 2. poſtquam ea de re fuſe prolixeque diſſeruit, Magos advenîſſe concludit poſt annum treſque hebdomadas à Chriſti nativitate; id tamen negat ſe tamquam certum proponere. *Hanc temporum determinationem, quamquam aliis ut certam, minime venditamus, cum nec Sacra pagina, nec profanus aliquis Scriptor, certi quid determinet*.

Magi tredecim poſt diebus a Natali die venerunt Bethlehemum.

37. Nos vero, qui a communi ſententia minime recedendum eſſe exiſtimamus, dicimus Magos Bethlehemum veniſſe, & Chriſtum Dominum adoraſſe tredecim poſt diebus a Natali die, ideoque ſexta Januarii. Nec quidquam aliud cauſæ nobis eſſe palam profitemur, quamobrem hanc amplectamur ſententiam, quam quod Occidentalis Eccleſia nullo non tempore Myſterium adorationis Magorum ſexta Januarii die conſtantiſſime celebraverit. Tillemontius not. 9. de qua ſupra, argumentum illud acerrime improbat, quo ex die alicujus rei geſta celebratur commemoratio, arguat quiſpiam eodem illo die rem illam contigiſſe. Nec nobis memoria excidit dudum nos docuiſſe, aquam non eadem ſexta die in vinum eſſe converſam qua miraculum illud conjunctim cum Chriſti Baptiſmate, & Magorum adoratione celebramus. Eam tamen Tillemontii doctrinam explodimus, ubi agatur de præcipuis maximiſque Vitæ Jeſu Chriſti Myſteriis: nam in Nativitate, Circumciſione, & Præſentatione celebrandis cum iis diebus probe congruimus, quibus hæc geſta eſſe certo ſcimus. Et rurſus eam doctrinam libenter amplectimur, cum rei geſtæ in ordine temporum certa ſedes tribui nullo pacto poteſt; ut in Feſto Sanctorum Innocentium, quorum cæ-

dem non unius tantum, ſed plurium dierum ſpatio perpetratam oportuit. Verum ſi cui videamur ad hunc modum oblique tantum reſpondiſſe, in promtu eſt etiam qui directe reſpondeamus: argumentum ſcilicet, quo ex die Feſti conſequi dicimus rem, cujus memoria colitur, eodem die geſtam eſſe, tum eſſe nullius roboris, ac plane infirmum, cum graves, & validæ afferuntur rationes, quamobrem negare poſſimus, eam rem eodem die, quo celebratur Feſtum, contigiſſe: tunc enim fateamur neceſſe eſt, Eccleſiam diem potius ſtatuiſſe, quo memoriam Myſterii illius coleremus, quam, quo res ipſa contigerit, indicaſſe; cujuſmodi exemplum præſto eſt in celebritate miraculi aquæ in vinum converſæ. Ubi vero nulla gravis, & valida ratio ſit, cur diem, quo Myſterium contigerit, ab eo, quo Feſtum illius celebratur, ſejungamus, argumentum illud firmum, & magni momenti eſſe exiſtimamus: nihil enim aliud cauſæ fuiſſe putandum eſt, cur Eccleſia Myſterio celebrando certum conſtituerit diem, quam quod eodem die rem ipſam noverit contigiſſe. Atque hanc omnem doctrinam, contrariarum licet opinionum fautor, probat Florentinius loc. cit. pag. 234. in fin. & Honoratus a S. Maria non modo amplectitur, ſed ſtrenue etiam tuetur.

Magi unde profecti.

38. Jam vero ea doctrina veluti quadam norma probe conſtituta, primo diſpiciendum eſt; unde Magi profecti Bethlehemum venerint. Chryſoſtomus, Clemens Alexandrinus, Cyrillus itidem Alexandrinus putant e Perſide eſſe profectos. Qua quidem ex regione, quæ ab Hieroſolymis decies centenis millibus paſſuum, atque eo amplius diſtat, Magi ſi revera profecti ſint, non ſane fieri potuit, ut tredecim tantummodo diebus poſt natalem Chriſti diem, adhibitis etiam ad iter velociſſimis Dromedariis, Hieroſolymam pervenirent; tum quod haud ita veriſimile eſt deliberando inter ſe nihil temporis conſumpſiſſe, ſed ſimul ac Stella illuxerit, iter ingreſſos eſſe; tum quod Hieroſolymis nonnihil temporis colloquio cum Herode habito conſumtum illis oportuit, nec prius a Rege dimiſſos, quam, primoribus convocatis, Herodes ubi Chriſtus eſſet naſciturus ſedulo diſceptaſſet.

Stella non ante illuxit, quam Chriſtus Jeſus natus eſſet.

39. Cujus argumenti ea vis eſt, ut qui communem tuentur ſententiam, ad illud probe evertendum neceſſarium ſibi putent eo decurrere, ut dicant multo ante Chriſti Natalem diem ſtellam apparuiſſe, ideoque Magos multo ante vigeſimam quintam Decembris diem iter illud ſuſcipere potuiſſe. Nos vero exiſtimamus, ſtellam non ante illuxiſſe, quam Chriſtus Dominus fuerit natus, ſed puncto illo temporis, quo in lucem eſt editus Jeſus, in Cœlo coruſcaſſe; nec inde tamen fieri, ut Magi ſexta Januarii die Bethlehemum pervenire non potuerint; illudque adverſariorum argumentum ea vi minime præditum eſſe dicimus, ut eo commoti diem Feſti ab eo, quo Myſterium contigit, ſejungamus.

Quod probatur ex D. Matthæo.

40. Stellam non ante Chriſtum natum, ſed momento illo quo Jeſus in lucem prodiit, apparuiſſe diximus, luculentiſſimis Matthæi verbis inducti cap. 2 v. 1. & 2. *Cum ergo natus eſſet Jeſus in Bethlehem Juda in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymam dicentes: Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus enim ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum*: ex quibus verbis patet, ſtellam non naſcituri, ſed jam nati Regis fuiſſe indicium, nec poſt Chriſti Nativitatem, ſed ipſo Nativitatis ejus momento reſplenduiſſe. Nec prius apparuiſſe ſtellam, quam Chriſtus Dominus in hanc lucem prodierit, fatetur ipſe Florentinius loc. cit. pag. 233. *Inſuper neque Magi de naſcituro Domino inquirebant, ſed ubi jam natus eſſet: quia viderant ſtellam ejus jam nati Regis Judæorum prænunciam.* Nec ab hac ſententia multum abeſſe videtur Joannes Federicus Miegius Diſſertat. *de Stella a Magis conſpecta* tom. 2. Diſſertationum in Novum Teſtamentum pag. 19. §. 13.

Magi ex Arabia profecti, unde facile illis fuit tredecim poſt dies Bethlehemum pervenire.

41. Illud etiam diximus potuiſſe Magos Bethlehemum ſexta Januarii die pervenire: non enim e Perſide, ſeu Chaldæa, ut quidam putant, quorum e numero eſt Rhoden Diſſert. *de primis Salvatoris Veneratoribus Magis* in Theſauro Diſſertationum in Novum Teſtamentum tom. 2. pag. 72. §. 9. ſed ex Arabia Felice profecti ſunt. Hanc ſententiam ſequitur Tertullianus lib. adv. Judæos cap. 9. & lib. 3. contra Marcion. cap. 13. Davidica illa afferens verba: *Et dabitur ei de auro Arabiæ*; & illa, *Reges Arabum, & Saba dona adducent*. S. Juſtin. Dialog. cum Tryphon. Magos Arabes vocat. Huc accedit, Arabiam Felicem ad Judææ Orientalem plagam poſitam eſse; & Matthæum ſcripſiſse, Magos ab Oriente profectos; ejuſque regionis munera Aurum, Thus, & Myrrham attuliſse. Grotius tom. 6. Crit. ſacr. pag. 71. & 72. ad ea S. Matthæi verba, *ab Oriente*, vetuſtiſſimam fuiſse ait Chriſtianorum opinionem, Magos Arabia veniſse. Quod ſi ex ea regione venerint, cum ab Hieroſolymis, non plus quam octo dierum iter ea regio abſit; potuerunt illi quidem percommode Bethlehemum pervenire, parare itineri quæ opus eſſent, & Hieroſolymis aliquantum temporis immorari, ut oſtendit Petrus de Marca Opuſculo *de Adventu Magorum* a Baluzio edito, adhibitis præſertim juxta Iſaiæ oraculum velociſſimis Dromedariis, ut bene animadvertit Baronius. Eadem fundamenta ponit Lamy in Harmon. Evang. lib. 1. cap. 11. §. *Ambigitur*.

D. Auguſtinus idem ſentire videtur.

42. Id etiam confirmatur auctoritate D. Auguſtini, qui ſerm. 32. de Tempore, qui quartus eſt Epiphaniæ, ita ſcribit: *Hoc enim die Magi Dominum adoraſſe perhibentur, ſtella ſcilicet apparente commoniti, & præcedente perducti. Eo quippe die, quo natus, illi ſtellam in Oriente viderunt, & quem natum indicaverit, agnoverunt. Ex illo igitur die ad hunc diem occurrerunt, Herodem Regem nuntio terruerunt, Judæis ex Prophetica Scriptura reſpondentibus, Bethlehem Civitatem, ubi Dominus natus fuerat, invenerunt. Ad ipſum deinde Dominum Stella eadem ducente venerunt, demonſtratum adoraverunt, Aurum, Thus, & Myrrham obtulerunt, alio itinere redierunt. Manifeſtatus eſt quidem, & die ipſo Nativitatis ſuæ Dominus Paſtoribus ab Angelo admonitis, quo etiam die per ſtellam, & illis eſt longe in Oriente nuntiatus; ſed iſto die ab eis eſt adoratus. Suſcepit ergo devotiſſime iſtum diem celebrandum univerſa Eccleſia Gentium, quia & illi Magi quid jam fuerunt, niſi primitiæ Gentium?* Ubi obſervandum, diſerte Auguſtinum dicere, ſtellam apparuiſſe quando Chriſtus natus eſt; tum a Magis viſam; & nihilominus Magos Bethlehemum veniſſe ſexta Januarii die, quo ab Eccleſia Epiphaniæ feſtum celebratur.

Argumentum adverſus communem ſententiam de Adventu Magorum tredecim poſt dies a Chriſto nato.

43. Superiori argumento aliud etiam adjiciunt & proferunt ex Matthæi Evangelio ductum, quo contendunt minime præſumptioni eſſe locum, qua fulciri videtur opinio noſtra, Myſterium ſcilicet eo die, quo celebratur, contigiſſe. Matthæus cap. 2. verſ. 16. ait, Herodem, ubi ſenſit ſe a Magis irriſum, ira abreptum juſſiſſe trucidari *omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus a bimatu, & infra, ſecundum tempus, quod exquiſierat a Magis*. Narrat idem Matthæus, poſtquam

quam

quam diſceſſiſſent Magi, apparuiſse Angelum Domini in ſomnis Joſeph, eumque ita monuiſse: *Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & eſto ibi uſque dum dicam tibi: futurum eſt enim, ut Herodes quærat Puerum ad perdendum eum;* Joſephum una cum Beata Virgine Puerum in Ægyptum abduxiſse: *Qui conſurgens accepit Puerum, & Matrem ejus nocte, & ſeceſſit in Ægyptum*. Quam quidem Angeli apparitionem, & Joſephi fugam in Ægyptum, etſi Matthæus cum Magorum diſceſsu continuata narratione conjungat, certum tamen eſt nonniſi poſt quadraginta minimum dies a nato Domino contigiſse, cum juxta cap. 2. Lucæ interjecta fuerit Præſentatio in Templo Hieroſolymis, de qua nos alibi ſermonem habebimus, ut bene notat D. Auguſtinus de conſenſu Evangeliſt. lib. 2. cap. 5. num. 16. t. 3. append. *Ac per hoc intelligitur Matthæus, ubi ait ſomnio admonitos Magos ne redirent ad Herodem, & per aliam viam regreſſos in regionem ſuam, illic prætermiſiſſe quæ Lucas narravit geſta circa Dominum in Templo, & dicta a Simeone, & Anna; ubi rurſus Lucas prætermittens profectionem in Ægyptum, quam narrat Matthæus, tamquam continuam contexuit regreſſionem ad Civitatem Nazareth*. Itaque S. Auguſtinus in eodem loco petitam ex duobus illis Evangeliſtis hiſtoriam ſcribere aggreſsus de Jeſu Chriſti Nativitate, & Infantia, primo loco ponit Magorum reditum, ſecundo Præſentationem in Templo poſt quadraginta dies a Chriſto nato, tertio Angeli Apparitionem, poſtremo fugam in Ægyptum: quæ cum certiſſime geſta ſint, quærunt contrariæ ſententiæ fautores, qui credi poſſit pueros a bimatu, & infra Herodem juſſiſse interfici, qui, quo tempore ſtella illuxiſset, a Magis intellexerat; proindeque ut ſe ab omni metu liberaret, ſatis fuiſset bimeſtres, trimeſtreſve pueros necari: quærunt itidem, qui fieri potuerit, ut Herodes, quem credere par eſt cognoſcendi cupidiſſimum ubi natus fuiſset Chriſtus, animoque anxium de Magorum diſceſsu ſtatim factum eſse certiorem (Bethlehemum enim haud longe diſtat ab Hieroſolymis) tam longo poſt tempore infantes juſſerit trucidari. Neque enim eo confugere opus eſt, ut dicamus, quemadmodum ſupra diximus, ita Deo viſum eſse, ut, cum ſibi placitum eſse Magos per aliam viam in regionem ſuam reverti, nihil quidquam Herodi de nato puero nunciantes, illud pariter voluerit, Herodem minime quidem illico, ſed aliquanto poſt de eorum diſceſsu comperiſse. Satis enim totam hanc rem evolvi, & explicari, ſi dicamus, non tredecim poſt diebus a Chriſto nato, ſed poſt Purificationem in Templo, vel juxta Florentinium, & Epiphanium Hær. 51. & juxta Evangelium quoque Matthæi, *a bimatu*, duobus tribuſve poſt annis Magos Bethlehemum veniſse. Neque vero, quod Florentinius quoque obſervavit, multum temporis opus erat Herodi ad deliberandam cædem infantium; cum ſexaginta annis ante, M. Cicerone, & Antonio Coſs. rumore orto, ac per urbem manante, *Regem pop. Rom. naturam parturire*, eo rumore Senatus commotus cenſuerit, *ne quis* (ut ait Sueton. in Auguſt. cap. 94.) *illo anno genitus educaretur*.

Solutio ejus argumenti. Proprius ſignificatus vocis ecce. 44. Qui ad hunc modum diſputant, ad Matthæi & Lucæ Evangelia provocant. Atqui eorum argumentationis diluendæ ratio ex ipſis Matthæi, & Lucæ Evangeliis deſumitur. Matthæus enim cap. 2. verſ. 1. ſcribit: *Cum ergo natus eſſet Jeſus in Bethlehem Juda in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymam*. Vox illa *ecce* indicat Magorum adventum Chriſti Nativitati valde proximum, ideoque tredecim poſt diebus contigiſse: neque enim vox illa adhiberi ſolet rebus indicandis, quæ longo poſt tempore contigerint, ut bene advertit Melchior Canus de Loc. Theologic. lib. 11. cap. 5. in Reſponſione ad 5. argumentum, qui ut illius vocis vim, & poteſtatem explicet luculentius, locum affert Geneſeos ex cap. 24. verſ. 15. *Necdum intra ſe verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur*. Verum quidem eſt, diſceſsum inter Magorum, & ſomnium quo monitus eſt Joſeph ut fugeret, menſem ſaltem interjectum fuiſse, & nihilominus Matthæum eamdem vocem *ecce* adhibuiſse: *Qui cum receſſiſſent, ecce Angelus Domini apparuit;* ex quo arguunt Adverſarii non admodum voci illi *ecce* fidendum, ut Magorum adventum cum Chriſti Nativitate continuo conjungamus. Duo tamen conſideranda ſunt. Primum eſt, quod ſi vox *ecce* nihil obeſt, quominus inter Magorum adventum & Nativitatem Chriſti integer menſis interjiciatur, certe tamen excludit duorum triumve annorum interjectum. Alterum eſt, quod vox *ecce* commode adhibetur poſt intervallum non tredecim modo dierum, ſed etiam ſolidi menſis, & ad rem inopinatam demonſtrandam bene redigitur, ſi certo conſtet, non plus eo temporis eſse elapſum inter duo facta, quibus vox *ecce* interponitur, ut in allato exemplo inter Magorum adventum, & Angeli apparitionem; Lucas enim oſtendit interea Præſentationem in Templo contigiſse, ac propterea unius circiter menſis ſpatium eſſe elapſum. Ubi vero minime pateat, totum id temporis effluxiſse inter utramque rem geſtam, ut inter Nativitatem & Magorum adorationem nihil eſt quod oſtendat plus quam dies tredecim decurſe, vox *ecce* naturalem ſuam vim poteſtatemque retinet indicandi rem inopinato, nec multo poſt geſtam ab ea re, quam paullo ante narrat hiſtoricus, & cum qua vocem *ecce* conjunxit.

45. Narrat D. Lucas, quod ſupra attigimus, ſuoque loco fuſe docebimus, B. Virginem in Templo Hieſolymitano quadraginta diebus poſt editum Jeſum ſe purificaſse. Beata igitur Mater Bethlehemo profecta, Hieroſolymam ſe cum filio Jeſu contulerat; itaque ſi Magi venerunt poſt Purificationem Matris, Filiique Præſentationem in Templo, qui fieri potuit, quod narrat Matthæus, ut Magi Mariam & Jeſum Bethlehemi repererint? *Et intrantes domum, invenerunt Puerum cum Maria matre ejus*. Quam rationem ſi quis velint diluere, eo confugiant oportet, ut dicant, B. Virginem, Bethlehemo cum diſceſſiſſet, ut ſe Hieroſolymæ purificaret, Filiumque præſentaret in Templo, rurſus Bethlehemum revertiſse: atque ea ſane eſt reſponſio Auctoris, qui ſcripſit Adnotationes ad Vitam J. Chriſti in cap. 8. Verum de eo reditu altum apud omnes Scriptores ſilentium, nec cuiquam veriſimile videatur B. Mariam eo rediiſse. Nulla ibi domus illi erat; nulla ſupellex; prætereuntem apud Bethlehemum hora partus oppreſſit; ibi & circumcidendo filio, & legis præcepto, (tametſi non teneretur) ne qua mulier, niſi certo quodam tempore poſt partum elapſo, Templum ingrederetur, neceſſario detenta; ut optime loco cit. diſputat Melchior Canus, & Baronius ad ann. 1. Chr. num. 31. Quamobrem nemo non videt, ex Matthæi & Lucæ Evangeliis nihil quidquam erui poſſe, quo inter Magorum adorationem, & Chriſti Domini Nativitatem duorum, triumve annorum ſpatium interponamus; aut eam adorationem poſt Purificationis Feſtum, aut vigeſima ſexta, vel vigeſima ſeptima Januarii die contigiſſe ſtatua-

Nihil ex Evangelio eruitur, quo inter adventum Magorum, & Chriſti Nativitatem duo anni interponendi ſint.

ſtatuamus; quin potius ex utroque Evangelio colligi; tredecim tantummodo diebus poſt Chriſti Nativitatem Magos Bethlehemum veniſſe. Vide Lamy Harm. Evang. lib. 1. c. 11. pag. 46. ubi de adventu Magorum ſcribens *Ante Purificationem*, inquit, *Mariæ*, *ſive ante quadrageſimum a Nativitate Domini diem venerunt*, *quod verum eſſe Joſeph*, *& Maria demonſtrant*, *tunc temporis adhuc in Bethlehem commorantes*; *etenim poſt Purificationem non veriſimile eſt deprehenſos in loco*, *in quem peregrini venerant*. *Nazareth erat accolatus eorum*, *& gratis fingitur*, *quandoque reverſos Bethlehem*, *ut etiam poſt unum vel alterum annum a Nativitate reperti ſint a Magis*.

Cur Herodes Infantium cædem diſtulerit, eoſque a bimatu interfici juſſerit.

46. Nec quidquam obſtat, quod Herodes pueros a bimatu & infra necari juſſerit, aut eorum cædem in adeo longum tempus rejecerit, etiamſi quo tempore ſtella illuxerat, a Magis probe compertum habuiſſet, & quo tempore ipſi abierant, ſe inſalutato contra quam promiſerant, aliunde, ut credere par eſt, cognoviſſet. Non enim admodum inveriſimile eſt, Herodem metu, & pavore veluti furiis miſerrime divexatum, ne in re, quam agitaret animo, ullus eſſet errandi locus, in eam partem peccare maluiſſe, ut furorem ſuum, etiam ubi non eſſet opus, quam latiſſime funderet, & ad bimulos etiam pueros crudelitatem ſuam proferret: quod quidem minime fugit Chryſoſtomum, qui Hom. 7. in Matth. hæc habet: *quod ſi a biennio*, *& infra Herodes pueros interfecit*, *non mireris*. *Siquidem conveniens in eumdem Tyrannum pavor & furor pro abundantia cautionis*, *& licentia perſecutionis*, *majus etiam tempus includit*, *ne quis profecto ejus ætatis*, *& forte is potiſſimum propter quem alii interimuntur*, *effugiat*. Præterea, quod animadvertunt Euthymius, Maldonatus, Janſenius, Eſtius, & Calmetus in cap. 2. Matth. etſi Herodes tempus, quo ſtella primum illuxerat, a Magis comperiſſet, ſuſpicari tamen poterat, puerum ante viſam ſtellam eſſe natum. Quod ſi ponamus Herodi momentum illud innotuiſſe, quo Magi Bethlehemo abierint, eſt aliquid tamen cauſæ, cur infantum cædem diutius differret. Cum enim videret Magos, quod erant polliciti, minime ad ſe rediiſſe, exiſtimare potuit, nullo reperto puero Rege, pudore deterritos Hieroſolymam noluiſſe reverti. Ubi autem Puer Jeſus Hieroſolymæ præſentatus fuit in Templo, Annæque, & Simeonis exceptus acclamationibus, tum vero maturandum ratus, nec quidquam expectandum amplius, crudeliſſimam illam puerorum lanienam edixit. Quæ quidem reſponſio tota eſt D. Auguſtini lib. 2. De Conſenſu Evangeliſt. cap. 2. *Illud dico*, *poſteaquam nihil Herodi Magi renunciaverunt*, *eum credere potuiſſe*, *illos fallaci ſtellæ viſione deceptos*, *poſteaquam non invenerunt*, *quem natum putaverant*, *erubuiſſe ad ſe redire*, *atque ita eum timore depulſo ab inquirendo*, *ac perſequendo puero quieviſſe*. *Cum ergo poſt purgationem Matris ejus in Hieruſalem cum illo veniſſent*, *& ea geſta eſſent in templo*, *quæ a Luca narrantur*, *quia verba Simeonis*, *& Annæ de illo prophetantium cum cœpiſſent ab eis*, *qui audierant*, *prædicari*, *ad priſtinam intentionem revocatura erant animam Regis*, *admonitus per ſomnium Joſeph cum Infante*, *& Matre ejus fugit in Ægyptum*; *deinde vulgatis rebus*, *quæ in Templo facta*, *dictaque fuerant*, *Herodes ſe a Magis ſenſit illuſum*, *ac deinde ad Chriſti mortem cupiens pervenire*, *multos Infantes*, *ſicut Matthæus narrat*, *occidit*. Auguſtini reſponſionem hanc Tillemontius Not. 9. ad Jeſu Chriſti vitam, eam eſſe ait, qua nulla melior afferri poſſit, nulla ad hanc rem quam tractamus concinnior; ſibi tamen ab ea minus eſſe ſatisfactum. Nos vero illam utpote a maximi ingenii viro, & Eccleſiæ Doctore omnium clariſſimo ortam venerati, in ipſius Auguſtini judicio plane conquieſcimus.

De celebritate & vetuſtate hujus Feſti.

47. Cum ea omnia quæ ad Myſterium pertinet Epiphaniæ declaraverimus, quædam breviter perſtringemus, quæ ad magni hujus Feſti celebritatem, & vetuſtatem attinent. Scribit Thomaſſinus Tractatu de Feſtor. celebrat. lib. 2. cap. 7. n. 1. *Nullus ſanæ mentis inficiabitur*, *Epiphaniæ ſolemnia maxima ſemper & celeberrima fuiſſe*. *Patebit hoc cuivis evolventi priorem librum*, *& Sacros Feſtos expendenti ſecundum annorum ſeriem in utraque Eccleſia*. *In illis Epiphania ſuum ſemper vindicat locum*, *tunc quoque cum celebritates plurimæ*, *quæ nunc aguntur*, *nuſquam comparent*. Et lib. 1. cap. 4. affert teſtimonia veterum Patrum, & cap. 5. Conciliorum loca, quibus mentio fit de maxima Epiphaniæ Solemnitate. Galeſinius in notis ad Martyrolog. pag. 13. ita de hoc Feſto loquitur: *De cujus ſane diei celebritate pluribus differendum non eſt*, *cum res a Patribus tum Latinis*, *tum Græcis explicata ſatis admodum in promptu ſit*. Et Martene de antiqua Eccleſiæ Diſciplina in celebrandis Divinis Officiis cap. 14. n. 3. *Epiphania*, *ut diximus*, *inter præcipuas ſolemnitates ſemper habita eſt*. Suarez vero tom. 1. de Religione lib. 2. cap. 5. num. 9. putat magni hujus Feſti celebrationem Apoſtolis auctoribus tribuendam. Et Gretſerus tom. 5. Operum ſuorum noviſſimæ edit. lib. 1. de Feſtis cap. 30. *Feſtum hoc*, inquit, *antiquiſſimum eſt*.

Epiphaniæ Feſtum multis illuſtratum miraculis.

48. Itaque apud illos Scriptores teſtimonia Patrum & Conciliorum reperias. Nos vero hic tantummodo afferemus Acta S. Philippi Heracleenſis Epiſcopi, qui ineunte quarto ſæculo Martyrii palmam conſequutus eſt. In iis, ut videre eſt apud Ruinartium, verba hæc leguntur, quibus ſanctus ille Martyr ſuos in Chriſto Fratres cohortabatur: *Nutantis ſæculi extrema volvuntur*, *imminet pertinax Diabolus*, *& poteſtate paulisper accepta Servos Chriſti non venit perdere*, *ſed probare*. *Epiphaniæ dies ſanctus incumbit*, *quæ res admonitionem nobis præſtat ad gloriam*. *Nullæ ergo impiorum minæ*, *nulla vos tormenta terreant*; *nam & patientiam perferendi*, *& mercedem tolerandi dolores militibus ſuis Chriſtus indulget*. Neque vero illud ſileri poteſt, quod ea ſemper fuit apud Chriſtianos hujus Feſti celebritas, ut illi vel impiiſſimi Imperatores adeſſe voluerint: narrat enim Ammianus Marcellinus lib. 21. Julianum Apoſtatam, cum eſſet in Galliis, impietati ſuæ Chriſtianam Religionem prætexere volentem, in hac die una cum cæteris Chriſtianis ſanctorum Myſteriorum celebrationi adfuiſſe; & Gregorius Nazianzenus idem narrat de Valente Imperatore in Orat. de S. Baſilii laudibus, ut videre eſt in Baronii notis ad Martyrologium Romanum Kalendis Januarii, & apud Bollandum in feſto hujus diei. Quamquam ſupervacaneum jure videri poſſit, quid homines fecerint enarrare, cum Omnipotentis Dei tot miracula ſuppetant, quibus magni hujus Feſti ſolemnitatem magnificentiſſime commendavit. Narrat D. Chryſoſtomus Homil. 24. tom. 1. Chriſtianos media nocte ab Eccleſia domum eſſe ſolitos aquam afferre, eamque ad annum integrum reſervare in commemorationem Baptiſmatis Chriſti, quo aquæ ſunt conſecratæ, ejuſque anni, atque etiam duorum triumve annorum ſpatio decurſo, eam aquam nullo infici vitio. *Omnes enim in hac ſolemnitate ſub noctem cum aquati fuerint*, *latices domum referunt*, *& recondunt*, *ac per integrum annum conſervant*, *utpote quod hodierna die ſanctificatæ ſint aquæ*: *fitque miraculum evidens*, dum

dum nihil temporis longinquitate aquarum illarum natura vitiatur, ſed integro anno, atque adeo biennio, & triennio, ſæpe, quæ hodie fuit hauſta, incorrupta ac recens permanet, ac poſt tantum temporis cum iis, quæ fuerint e fontibus eductæ, certat. Quam quidem conſuetudinem aſſerendi domum aquam benedictam adhuc retinet Chriſtiani Orientales, & incorruptæ aquæ miraculum nonnunquam ſolet contingere. Compertum enim habemus, Joſephum Georgerinum Sami in Ægeo mari inſulæ Archiepiſcopum ann. 1676. dum eſſet in Gallia, aquam Orientali ritu in Eccleſia conſecraſſe; in eam Jeſu Chriſti ſtatuam ter immerſiſſe in ejus Baptiſmi memoriam, eamque aquam vitreo ſimpulo incluſam multos annos ab omni vitio fuiſſe expertem, ac fortaſſe duraturam fuiſſe diutius, niſi ſimpulum diffractum fuiſſet, ut tradit Graveſonus Diſſert. 8. De Myſter. & annis Chriſti pag. 185. & Card. Gottus tom. 4. par. 1. de verit. Relig. Chriſt. cap. 2. §. 5. num. 41.

Fontes quidam in die Epiphaniæ vino manantes.

49. Tradit etiam Epiphanius Her. 51. num. 29. & 30. eodem Epiphaniæ die, quo ut monuimus, aquæ in vinum converſæ memoriam celebramus, illud etiam Chriſtum Dominum edidiſſe miraculum, ut quidam fontes & omnes ſingulis annis vino manarent. *Non dubium eſt, quarta die Tybi ſecundum Ægyptios Salvatoris ortum accidiſſe. Sub idem vero poſtea tempus trigeſimo anno vertente primum in Cana Galilææ miraculum edidit, tum cum ex aqua vinum eſt factum. In cujus rei fidem hodieque pluribus in locis idem quod olim factum eſt prodigium inſtauratur; idque ipſum fontes fluviique teſtantur paſſim in vina converſi. Cujuſmodi ad Cibyram Cariæ Oppidum fons eſt, qui eadem illa hora, qua Miniſtri aquam hauſerunt, ac Salvator dixit, date Architriclinio, in vinum vertitur. Idem & in Geraſeno Arabiæ fonte contingit. Nos ex Cibyræ illo fonte, fratres noſtri, ex Geraſeno potavimus, qui in Martyrio eſt. Plerique vero idem & de Nilo Ægypti fluvio confirmant. Quæ cauſa eſt, cur Tybi undecimo omnes in Ægypto aquam hauriant ac reſervent, idque aliis in locis fieri aſſolet.* Caſaubonus exercit. 13. in Baron. num. 22. pag. 246. etſi ſecta Calvinianus, nec ita pronus ad credenda miracula, minime tamen miraculo illi, de quo Epiphanius, fidem auſus eſt abrogare. Et Bailletus ad ſextam diem Januarii §. 4. ait, quaſdam quidem eſſe aquas acidulas, foſſiliumque per quæ fluunt vi præditas, quæ vini colorem ſaporemque imitentur, adeo ut etiam facultatem habeant inebriandi; qui tamen propterea miraculo, quod Epiphanius ſeriis gravibuſque verbis tradit ſua ipſius experientia edoctus, elevare velit fidem, eum a temeritatis nota minime liberat. Adde, quod ex Epiphanii narratione inferri videtur, vinum illud prodigio factum, elapſo feſto, in priſtinam aquæ formam redire. Ita Bailletus loc. cit. Eoſdem fontes, ex quibus non amplius aqua, ſed vinum ſcatebat, Baronius commemorat ad ann. Chr. 31. num. 33. ubi ita animadvertit: *Cæterum de dictis fontibus diverſis locis poſitis, vinum ſcaturientibus, nullum antiquorum, qui ante Chriſtum vixerit, Auctorem mentionem feciſſe, memini me legiſſe: ut plane intelligas, ea omnia virtute hujuſcemodi Chriſti miraculi facta eſſe.*

In Orientali Eccleſia Epiphania ſimul, & Nativitas Chriſti celebrabatur.

50. In Orientali Eccleſia Feſtum Epiphaniæ una cum Nativitate Chriſti conjunctim celebrabatur, quod obſervat Tillemontius Nota 4. & 9. ad vitam Jeſu Chr. Et in Baſilii Imperatoris Menologio Græcorum, quod 9. ſæculo ſcriptum eſſe conſtat, vigeſimaquinta die Decembris utrumque feſtum celebratur, ut videre eſt in eodem Menologio Urbini edito ann. 1727. Vivebat 13. ſæculo ineunte Dionyſius, qui etiam Jacobus Bar-Salibi appellabatur. Is Armenorum reprehendit conſuetudinem ſexta Januarii die utrumque Feſtum celebrandi; ut videre eſt in ejus Opere apud eruditum virum Aſſemannum Bibliothecæ Orient. Clementino Vaticanæ tom. 2. cap. 32.

Quædam alia, quæ ad hoc Feſtum pertinent.

51. Sed ab Orientali ad Occidentalem regredientes Eccleſiam, putamus minime prætereundum, quod in quibuſdam Eccleſiis hoc Feſtum, Vigilia & Jejunio præeunte, celebrabatur. Nunc vero Vigilia præit tantum ſine Jejunio. Vide Martene loc. cit. cap. 14. num. 3. In quarumdam Civitatum Eccleſiis etiamnum fit benedictio aquæ in Vigilia Epiphaniæ; de qua conſuetudine egimus in noſtro Opere de Canonizat. lib. 4. par. 2. cap. 19. n. 22. & num. 59. Teſtator Auctor libelli, cui Titulus *Gemma Animæ*, lib. 3. cap. 6. in hac ſolemnitate moris fuiſſe, ut Officia noctu celebrarentur; poſteaque ſublata eſſe hujuſmodi nocturna pervigilia, quod ex iis graviſſima quædam ſcandala orirentur. Sed in Eccleſia Mediolanenſi Ambroſiano ritu magna populi frequentia noctu canitur Matutinum, Galeſinio teſte in Notis ad Martyrologium pag. 13. *Ritu Ambroſiano ut die Natali Domini de nocte maximo populi conventu Officium Matutinum hoc die celebratur, accenſis more Græco multis luminibus.* Matutinum hujus diei Invitatorio caret, & initium fit ab Antiphona & Pſalmo, ad ſignificandum, vel magnum intereſſe diſcrimen cum invitatu Eccleſiæ Fideles excitantur ad pſallendum, & cum Herodes Scribas legiſque Doctores convocavit, ut intelligeret ubi Chriſtus naſceretur, ut obſervat Albinus Flaccus de Divinis Officiis Tit. de Theophania vel Epiphania; vel ad denotandam Gentium alacritatem, quæ, ut primum ſtella illuxit, in viam ſe illico dederunt, ut monet Durandus lib. 6. cap. 16. vel quia Pſalmus *Venite exultemus*, quo utimur in Invitatorio, in hoc Officio canitur in tertio Nocturno, ideoque minime viſum eſt in uno eodemque Officio eumdem Pſalmum ſemel & iterum canere, ut notat Martene cit. cap. 14. num. 6. quas omnes rationes refert & probat Gavantus ſect. 6. cap. 7. de Epiphania num. 3. Decrevit Nicæna Synodus, Paſcha una eademque Dominica ab omnibus celebrandum. Orta deinde controverſia, quinam tandem certus ille dies eſſet, quo Paſcha eſſet ab omnibus celebrandum, Patres Nicæni, quibus compertum erat Ægyptios a vetuſtiſſimis uſque temporibus Aſtronomiæ ſcientiam omnium maxime coluiſſe, ad Alexandrum Epiſcopum Alexandrinum curam ineundi rationes Aſtronomicas detulerunt, ut adhibito etiam doctorum virorum conſilio, verum cujuſque Paſchatis diem conſtitueret; neque illud negotii Alexandro tantum, ſed omnibus Alexandrinis Epiſcopis ejus Succeſſoribus datum deinceps voluerunt. Quæ omnia refert Baronius ad annum Chriſti 325. ubi auctoritate S. Leonis oſtendit, Alexandrini Epiſcopi Paſchalem epiſtolam Romano Pontifici mitti ſemper conſueviſſe, qui deinde omnibus Eccleſiis Paſchalem diem indicebat. Macrus in Notitia Vocabulorum Eccleſiaſticor. verbo *Epiphania* videtur crediſſe, Alexandrini Epiſcopi litteras recta via ad alias Eccleſias mitti ſolere, quod de Eccleſiis tantum Ægypti intelligendum putamus, idque inſinuare videtur Iſidorus de Eccleſiaſticis Officiis lib. 1. cap. 26. ubi de Epiphania verba faciens hæc habet: *Epiſtolæ quoque Pontificis Alexandrini ad univerſas Eccleſias Ægypti vel Monaſteria diriguntur, quibus & initium Quadrageſimæ, & dies Paſchæ denuntiantur.* Hæc omnia confirmat Joannes Baptiſta Caſalius de Veteribus ſacris

Chri-

Chriſtianorum Ritibus Romanæ edit. ann. 1647. pags 421. ubi ait; Summum Pontificem acceptam Alexandrini Epiſcopi epiſtolam mittere conſueviſſe Primatibus, & Metropolitanis, ut certus dies illis ſignificaretur, quo Paſcha celebrarent, cumque morem retentum, donec Orientales a Romana deſciverunt Eccleſia: quo diſcidio Romani Pontifices, omni communione cum illis abrupta, noluerunt amplius ejuſmodi accipere epiſtolam; cum præſertim Romana Eccleſia Mathematicæ ſcientiæ rerumque Aſtronomicarum peritiſſimis viris tunc temporis abundaret. Nunc vero mos obtinet, ut hac die in Miſſa, quæ in Eccleſia Cathedrali ſolemniter celebratur, poſt Evangelium Archidiaconus, vel Canonicus, vel Beneficiatus, ſeu quivis alius juxta locorum conſuetudinem totius ineuntis anni Feſta mobilia populo e ſuggeſto denuntiet.

CAPUT III.

De Sanctiſſimi Nominis Jeſu Feſto, quod ſecunda poſt Epiphaniam Dominica celebratur.

1. Secunda poſt Epiphaniam Dominica celebratur Feſtum Sanctiſſimi Nominis Jeſu.

Quoto infantibus die a nativitate nomen a Romanis inditum.

2. Narrat Plutarchus Probl. 102. illud apud Romanos in more poſitum fuiſſe, ut maribus nono a natali die, fœminis octavo inderent nomen. Alexander ab Alexandro lib. 2. cap. 25. Athenienſes & Græcos decimo die infantibus nomen imponere ſolitos tradit. Et Ariſtoteles lib. 7. Hiſtor. Animal. Cap. 12. refert, pueris nomen imponi ſeptima die, quod multos ante cum diem interire experientia docuerit, eorumque vitæ ſpem oſtendi meliorem, qui ſeptimum diem attigerint.

Judæi octavo pueri die nomen imponebant.

3. Judæi, non quod in lege quidquam ea de re ſcriptum eſſet, ſed ſola inducti conſuetudine infantibus octavo die nomen imponebant, cum, ut docuimus, pueros circumciderent, quod ex Lucæ Cap. 1. verſ. 59. deducitur, ubi, injecto ſermone de nomine filio Zachariæ indito, Joanni ſcilicet Baptiſtæ, Evangeliſta ita ait: *Et factum eſt in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris ſui Zachariam. Et reſpondens Mater ejus dixit: Nequaquam, ſed vocabitur Joannes.* Ad quæ verba ita Venerabilis Beda: *Ab Abrahamo exortum eſt, ut die Circumciſionis nomen imponeretur Infanti; quia & ipſe eum Teſtamentum, ideſt Fœdus a Deo Circumciſionem acciperet, eodem prorſus die cum ſua Conjuge nominis augmentum promeruit.* Joannes Spencerus, qui ſummo ſtudio Judaicorum rituum originem ex Ethnicorum moribus deductam conatur oſtendere, eam etiam conſuetudinem Judæorum imponendi nomen liberis ſuis ad eamdem Gentium conſuetudinem refert: Hebræos enim in morem accepiſſe, ut Circumciſionis die infanti nomen imponerent, quia apud Romanos die luſtrico, (quem diei Circumciſionis reſpondere ait) nomen infantibus indebatur. De die luſtrico, ſeu nominali plura congeſſit Caſaubonus in ſecundam Perſii ſatyram. Bineo, cujus alibi mentionem fecimus, minime probatur Spenceri doctrina de Judaicorum rituum origine ad Ethnicorum ſuperſtitiones referenda; quam doctrinam ipſi quoque, ut æquum eſt, vehementer rejicimus, quamobrem concludit, neque Gentes imponendi nomen die luſtrico infantibus inde accepiſſe conſuetudinem, quod Hebræi Circumciſionis die nomen ſuis liberis inderent; nec Hebræos itidem idcirco Circumciſionis die pueris nomen imponere conſueviſſe, quod idem apud Ethnicos die luſtrico ſancitatum eſſet: ſed ſponte ſua eamdem conſuetudinem ad Judæos, & Ethnicos quodammodo naturaliter eſſe profectam. Ethnici enim opportunum imponendo nomini luſtricum diem exiſtimarunt, quod amici cognatique ad parentis domum eo die convenirent; Hebræi itidem Circumciſionis diem ad eamdem rem aptiſſimum judicarunt, quod eo die fieret conventus amicorum & cognatorum, qui cæremoniæ circumcidendi pueri vellent adeſſe.

Octavo die Chriſto inditum nomen Jeſus.

4. Placuit Chriſto, quod ſupra diximus, Circumciſionis legi ſe ſubjicere, cumque octavo poſt natalem diem eſſet circumciſus, eo die illi nomen Jeſus inditum fuit, quod Salvatorem ſignificat, ut docet D. Thomas 3. par. qu. 37. art. 2. *Quia igitur Chriſto hoc munus gratiæ collatum erat, ut per ipſum omnes ſalvarentur; ideo convenienter vocatum eſt nomen ejus, Jeſus, ideſt Salvator, Angelo hoc nomen prænunciante non ſolum Matri, ſed etiam Joſepho, qui erat futurus ejus nutritius.*

Plures Jeſus nomine appellati in lege veteri.

5. In veteri Lege quidam etiam hoc eodem nomine ſunt appellati, quorum opera temporalem ſalutem quiſpiam conſequutus eſſet. Itaque filius Nave appellatus eſt Jeſus, qui Populum Iſraeliticum ex Ægypti captivitate per Moyſem liberatum, ſuo ductu & conſilio, cum Moyſi ſucceſſiſſet, in promiſſionis terram traduxit. Idem fuit nomen filio Joſedech Sacerdotis, & Syrach, qui Chriſtum Dominum Servatorem noſtrum præfigurarunt. Quamobrem D. Thomas loc. cit. ad 2. ait: *Ad ſecundum dicendum, quod his qui fuerunt ante Chriſtum, potuit convenire hoc nomen Jeſus ſecundum aliquam aliam rationem, puta, quia aliquam corporalem & temporalem ſalutem attulerunt. Sed ſecundum rationem ſpiritualis & univerſalis ſalutis hoc nomen proprium eſt Chriſto, & ſecundum hoc dicitur eſſe nomen novum.* Et S. Bernardus ſerm. 15. in Cantica num. 8. pag. 23. tom. 1. ita ſcribit: *Habuit & Judæa quoſdam Jeſus, quorum vacuis gloriatur vocabulis. Illa enim nec lucent, nec paſcunt, nec medentur.*

Vis, & poteſtas hujus nominis.

6. Sanctum Jeſu nomen omnia ea complectitur nomina, quibus Prophetæ uſi ſunt, ut venturum Meſſiam prænunciarent, ideſt Iſaias cap. 7. v. 14. *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel*: & cap. 8. v. 3. *Voca nomen ejus, Accelera: ſpolia detrahere, Feſtina prædari*: & cap. 9. v. 6. *Vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus Fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps Pacis.* Et Zacharias cap. 6. 12. *Ecce vir, Oriens nomen ejus.* Omnia enim nomina hæc, quæ Dei Filio imponenda Prophetæ prænunciarunt, cum ad ſalutem, cujus Dei Filius nobis auctor futurus erat, aliquo modo referri poſſint, propterea omnia in nomine Jeſu continentur, cui ineſt vis omnis, poteſtas, cauſa, & totius noſtræ ſalutis ratio. Itaque D. Paulus ad Philippen. cap. 2. v. 9. ait: *Propter quod & Deus... donavit illi nomen, quod eſt, ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genu flectatur.* Et Matthæus cap. 1. v. 20. ubi verba affert, quibus Angelus Joſephum per ſomnium admonuit, *Noli* (inquit) *timere accipere Mariam Conjugem tuam; quod enim in ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt. Pariet autem Filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum.* Vid. Suarez in 3. par. D. Thomæ tom. 2. Diſput. 15. ſect. 2. §. *Tertiam rationem.* Et D. Bernardus Sermone ſecundo in Circumciſione Domini, commemoratis omnibus hiſce nominibus, tandem iis omnibus nomen Jeſu contineri ait n. 4. pag. 798. tom. 1. oper. *Magna quidem nomina, ſed ubi eſt nomen, quod eſt ſuper omne nomen, nomen Jeſu, in quo omne genu flectatur? Forte in his omnibus unum illud*

lud invenies, ſed expreſſum quodammodo, & effuſum.

Angelus Gabriel, ante Chriſti conceptum, nomen Jeſus ediderat.

7. S. Lucas ubi narrat, Angelum Beatæ Virgini apparuiſſe, eique Verbi Incarnationem nunciaſse, de imponendo etiam illi nomine mentionem injicit cap. 1. v. 30. *Ne timeas Maria; inveniſti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries Filium, & vocabis nomen ejus Jeſum*: & cap. 2. v. 21. *Et poſtquam conſummati ſunt dies octo ut circumcideretur Puer, vocatum eſt nomen ejus Jeſus, quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam in utero conciperetur*. Cum enim Chriſtus tunc fuerit conceptus, cum B. Virgo reſpondit, *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*; & iis B. Mariæ verbis Angeli verba præierint, jure optimo S. Lucas ait, Redemptoris noſtri nomen vocatum fuiſſe ab Angelo, antequam in utero B. Virginis conceptus eſſet, juxta Cornel. a Lapide in cap. 2. Lucæ. Et D. Bernard. in cit. Serm. 2. verba illa enarrans, *Quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam in utero conciperetur*, ſic ait: *Vocatum eſt plane, non impoſitum; nempe hoc ei nomen eſt ab æterno. A natura propria habet ut ſit Salvator: innatum eſt ei nomen hoc, non inditum ab humana, vel Angelica creatura*.

Feſtum Nominis Jeſu apud Anglos etiamnum celebratur.

8. Ex iis, quæ hactenus diximus, facile quiſque videat, in Circumciſionis Feſto, Feſtum quoque Nominis Jeſu celebrari: verum quemadmodum etſi Feria quinta in Cœna Domini Feſtum Corporis Chriſti celebretur, idem tamen alia die iterat Feſtum Eccleſia; ita quamvis in Circumciſione Domini Feſtum Sanctiſſimi nominis Jeſu celebretur, nihilominus, Fidelium poſtulante pietate, certa quadam & peculiari die idem Feſtum inſtauratur; cujus ſolemnitas adeo præclara eſt, ut apud Anglos ante hæreſim introductam, etiamnum in ejus Gentis Kalendario retineatur; quod teſtatur Bailletus in Hiſtor. Feſti Circumciſ.

Tabella S. Bernardini Senenſis: in qua depictum nomen Jeſus.

9. Magni hujus Feſti originem lib. 4. Canonizat. par. 2. cap. 30. a num. 3. ad ſextum demonſtravimus. Nunc id tantum breviter dicimus, S. Bernardinum Senenſem, qui pœnitentiam prædicando Italiam peragrabat, ad contritionem in animis Fidelium excitandam, inſtituiſſe, ut, ſacra Concione habita, tabella quædam auditorum oculis exponeretur, in qua radiatum Jeſu nomen depictum erat, quod cit. loc. pluribus narravimus. Hic unum addimus, quod in Bononienſi Foro cum pictarum chartarum, & talorum ludos vehementer dicendo exagitaſſet, populo perſuaſit, ut id genus inſtrumenta ad ſe afferrent, quo ſuam ipſorum pœnitentiam comprobarent. Verum quidam pauperculus opifex, qui ejuſmodi chartis pingendis vitam ſuſtentabat, ad eum venit graviter quæſtus, ſe ſuamque familiam ad famem ea concione redactum eſſe. Cui S. Bernardinus aliunde proſpexit, eo dato conſilio, quod refert Sigonius lib. 4. de Epiſcopis Bononienſibus in vita B. Nicolai Albergati: *Si neſcis alia depingere, hanc Imaginem pinge, nec te omnino pigebit: ac circulo facto ſolem in eo formavit atque in medio nomen Jeſu novis quibuſdam litterarum formis effinxit: quare nunc etiam ſub porticu Boni Jeſu cum ipſius Beati effigie cernimus. Quod cum ille feciſſet, confluentibus ad emendam Imaginem ex Bernardini auctoritate plurimis, magnas ex ea re pecunias comparavit*.

Ejus Tabellæ cultus a S. Joanne a Capiſtrano vindicatus.

10. Quidam hujuſmodi cultui, quem erga ſanctiſſimum nomen Jeſu S. Bernardinus inſtituit, reſtitere: cumque a Martino V. Pont. Max. qui eam rem, ne quidquam temere fieret, examinari voluit, prohibitus eſſet eam Tabellam exponere, Apoſtolico paruit præcepto, teſte S. Antonino Hiſtor. par. 3. tit. 44. cap. 5. §. 2. Deinde cum a Pontifice impetraſſet, ut de ea controverſia, num ſcilicet cultui Sanctiſſimi nominis Jeſu ad eum modum a ſe inſtituto ſuperſtitionis quidquam ineſſet, in Vaticana Baſilica ſolemnis diſputatio haberetur; S. Joannes a Capiſtrano magna animi contentione doctrinæque copia ſodalem ſuum tutatus eſt, ut non modo Bernardinus omni macula liberaretur, ſed cultus SS. nominis Jeſu ipſo auctore in Tabella cum radiis depicti ab Apoſtolica Sede probaretur; quod non ii modo, quos attulimus, auctores teſtantur, ſed etiam Damianus Cornejus tom. 4. lib. 4. cap. 10. & 12. & Ayala in Opere a nobis ſæpius citato, cui titulus *Pictor Chriſtianus*, lib. 3. in Append. cap. 2.

Officium hujus Feſti ſub Xiſto IV. compoſitum, a Clemente VII. approbatum pro Franciſcana Familia, & ab Innocentio XIII. ad omnem Eccleſiam extenſum.

11. Poſtea vero quam Sanctiſſimi nominis Jeſu cultus, quomodo a S. Bernardino inſtitutus fuerat, ab Apoſtolica Sede approbatus eſt, Bernardinus de Buſtis, qui in Seraphico Ordine Sacri Oratoris laude florebat, nihil ad omnem diligentiam ſtudiumque ſibi reliqui fecit, quo Sanctiſſimum nomen in Eccleſia peculiari Officio celebraretur. Officium itaque a ſe compoſitum Xiſto IV. & Innoc. VIII. ſummis Pontificibus obtulit, nec quidquam ab iis potuit impetrare. Tandem Clemens VII. poſtulationi ejus ſubſcripſit, ut Officium nominis Jeſu a Franciſcana Familia celebraretur, ut nos loc. cit. fuſe docuimus. Quidam vero a Franciſcanis Fratribus propagatum quidem hoc Feſtum, non inſtitutum eſſe contendunt; ut videre eſt penes Bolland. tom. 1. Januar. pag. 993. & apud Baillet. loc. cit. Utcumque tamen ſit, illud certiſſimum eſt, Apoſtolicam Sedem poſt Clementem VII. ad multas Eccleſias Officium ſubinde extendiſſe. Noviſſime tandem cum Caroli VI. Imperatoris preces ad Innocentium XIII. eſſent delatæ, ut Officium illud in univerſali Eccleſia juberet ab omnibus recitari, diligenti examine re perpenſa in Sacra Rituum Congregatione, in qua Nos quoque, qui tum temporis Promotoris Fidei munere fungebamur, noſtram voce & ſcripto ſententiam tulimus, tandem die 29. Novembr. ann. 1721. Officium ab Univerſali Eccleſia ſecunda poſt Epiphaniam Dominica celebrandum eſſe decretum eſt.

De Sanctiſſimo nomine Jeſu præclara D. Bernardi verba.

12. S. Bernardus cit. ſerm. 15. n. 6. in Cantic. ubi illud proponitur, *Qualiter nomen Jeſus eſt medicina ſalubris Fidelibus Chriſtianis in omnibus adverſis*, ad ipſius Sanctiſſimi Nominis venerationem & cultum Fideles excitat. Eam autem propoſitionem compluribus ſolidis piiſque fulcit rationibus, in hæc præſertim verba: *Si ſcribas, non ſapit mihi, niſi legero ibi Jeſum. Si diſputes aut conferas, non ſapit mihi, niſi ſonuerit ibi Jeſus. Jeſus mel in ore, in aure melos, in corde jubilus. Sed eſt & medicina &c. Nihil ita iræ impetum cohibet, ſuperbiæ tumorem ſedat, ſanat livoris vulnus, reſtringit luxuriæ fluxum, extinguit libidinis flammam, ſitim temperat avaritiæ, ac totius indecoris fugat pruriginem. Siquidem cum nomino Jeſum, hominem mihi propono mitem, & humilem, corde benignum, ſobrium, caſtum, miſericordem, & omni denique honeſtate ac Sanctitate conſpicuum, eumdemque ipſum Deum Omnipotentem, qui ſuo me & exemplo ſanet, & roboret adjutorio. Hæc omnia ſimul mihi ſonant, cum inſonuerit Jeſus. Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium a potente, illa tamquam pigmentarias ſpecies, hoc tamquam unde acuam eas; & facio confectionem, cui ſimilem Medicorum nemo facere poſſit*.

Quædam in eo D. Bernardi loco notanda.

13. Adnotanda verba illa D. Bernardi: *Si ſcribas, non ſapit mihi, niſi legero ibi Jeſum*. Nam Auguſtinus quoque Confeſſionem lib. 3. cap. 4. ſcribit, ſe antequam ad Catholicæ Eccleſiæ caſtra veniſſet, cum Ciceronis Opera Philoſophica lege-

legeret, a terrenis rebus avocatum ad cœleſtium rerum contemplatione rapi ſenſiſſe. *Et hoc ſolo in me tanta flagrantia refrigebat, quod Nomen Chriſti non erat ibi &c. Et quidquid ſine hoc Nomine fuiſſet; quamvis litteratum, & expolitum, & veridicum, non me totum rapiebat.*

Cur Eccleſia non dicat Jeſu Chriſte, ora pro nobis.

14. Adnotanda itidem ea Bernardi verba: *Sumo itaque mihi exempla de homine, & auxilium a potente;* quibus probatur formula, qua Eccleſia utitur ad declarandam Chriſti Divinitatem; *Jeſu Chriſte miſerere nobis*, ea exploſa, quam nonnulli inducere nitebantur: *Jeſu Chriſte ora pro nobis*. Nam cum noſtræ preces terminentur in Chriſto, qui in Perſona Divina ſubſiſtit, ejuſmodi eas eſſe oportet, quæ Perſonam divinam deceant. Divinæ autem Perſonæ, in qua Chriſtus ſubſiſtit, minime convenit orare.

CAPUT IV.

De Dominica Palmarum.

Quid agendum hoc loco in univerſum?

1. DE Dominica Palmarum, de Quinta, Sexta Feria, & Sabbatho Majoris Hebdomadæ, & Paſchate ſermonem habebimus, præcedentibus illis tribus Dominicis Quinquageſima, Sexageſima, & Septuageſima, tum etiam Quadrageſimali Jejunio omnino prætermiſſis: nam & de iis, & de Quadrageſimali Jejunio jamdiu 14. & 15. noſtrorum Edictorum a pag. 80. fuſe diſſeruimus; nec ea, ſi rem probe inſpiciamus, ad id, quod propoſuimus, revera pertinent.

De Dominica Palmarum, & quodnam ejus myſterium ſit.

2. Itaque ut a Dominica Palmarum exordiamur, qua Domini noſtri Jeſu Chriſti Hieroſolymam introeuntis ſolemnis memoria recolitur, præmittendam arbitror ejus rei narrationem ex S. Matthæi cap. 21. Marci cap. 11. Lucæ cap. 19. & Joann. cap. 12. Ea autem eſt ejuſmodi.

Narratio triumphi, quo Chriſtus Jeſus ingreſſus eſt Hieroſolymam.

3. Cum appropinquaſſet Jeſus, & Diſcipuli ejus Hieroſolymis, & veniſſet Bethphage ad montem Oliveti, miſit duos ex Diſcipulis ſuis, & ait illis: Ite in Caſtellum, quod contra vos eſt; & introeuntes illuc invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea, ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit. Solvite illum, & adducite mihi. Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet; & confeſtim dimittet eos. Et abeuntes invenerunt pullum alligatum ante januam foris in bivio, & ſolvunt eum. Solventibus autem illis pullum, dixerunt Domini ejus: Cur ſolvitis pullum? Quia, reſponderunt, Dominus eo opus habet: & dimiſerunt eis pullum. Itaque adduxerunt pullum cum aſina ad Jeſum; cumque ornantes veſtimentis ſuis, Jeſum deſuper ſedere fecerunt, ſicut ſcriptum eſt: Noli timere Filia Sion; Ecce rex tuus venit, ſedens ſuper pullum aſinæ. Et quamquam ad hæc diſcipuli ejus tunc non animadverterunt; quando tamen Jeſus in Cœlum aſcendit, & glorificatus eſt, tunc recordati ſunt, hæc propter ipſum facta fuiſſe, ſeque ea feciſſe quæ fecerint, ut quæ ſcripta de illo erant, implerentur. Interea plurima turba, quæ ad Feſtum convenerat, cum audiiſſet Jeſum Hieroſolymam adventare, cum palmarum ramis obviam ei venit. Multi ſubſternebant veſtimenta ſua in via: alii autem cædentes arborum ramos, humi ſpargebant. Cum autem ad radices montis Oliveti perveniſſet, cœperunt Diſcipuli, qui frequentiſſimi illuc convenerant, abrepti gaudio laudare Deum voce magna propter ea quæ viderant miracula; & tum qui præcedebant, tum qui ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna Filio David; Benedictus qui venit in nomine Domini: Et benedictum Regnum David Patris noſtri, quod prope eſt ut conſtituatur. Pax in Cœlo, & gloria in excelſis. Teſtimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit ex monumento, & excitavit ad vitam. Nam hoc præſertim miraculo excita multitudo tanta ei obviam venerat. Quidam Phariſæorum dixerunt illi: *Magiſter increpa diſcipulos tuos, ut taceant;* quibus ipſe ait: *Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt*. Et ut appropinquavit, videns Civitatem flevit ſuper illam dicens: Utinam hoc tam fauſto die cognoſceres, quæ in tuam felicitatem tibi offeruntur. Verum hei mihi ea abſcondita ſunt oculis tuis. At veniet tempus tibi adverſum, cui inimici tui circumdabunt te vallo, & coanguſtabunt undique, & ad terram proſternent te, & filios tuos qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quod non cognoveris tempus viſitationis tuæ. Et cum intraſſet Hieroſolymam, commota eſt univerſa Civitas dicens: Quis eſt hic? Populi autem dicebant: Hic eſt Jeſus Propheta a Nazareth Galilææ. Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos: Videtis, quia nihil proficimus: Ecce mundus totus poſt eum abiit. Denique cum intraſſet Jeſus in Templum, cœpit ejicere vendentes, & ementes, & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit, & non ſinebat, quemquam transferre vas, ſeu ſupellectilem ullam per Templum, dicens eis: Scriptum eſt, quia Domus mea Domus orationis vocabitur omnibus gentibus; vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.

Quo die, & anno Chriſtus Hieroſolymam ingreſſus ſit.

4. Diſquirenda quædam proponi poſſunt, quibus uberiorem hiſtoriæ ſacræ notitiam conſequamur. Primum illud eſt, quo die & anno Chriſtus Jeſus Hieruſalem introierit. Annum quidem affirmare poſſe videmur fuiſſe illum, qui ejus prædicationi ultimus fuit; diem vero fuiſſe primum hebdomadæ, qui penes nos eſt dies Dominicus. Id ex Joann. cap. 12. v. 1. eruitur, ubi hæc habentur: *Ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitavit Jeſus. Fecerunt autem ei cœnam ibi*. Quo loco poſtquam retulit Evangeliſta, Mariam Magdalenam unguento pedes Chriſti Domini unxiſſe, & Principes Sacerdotum in eo conſpiraſſe, ut Lazarum interficerent, cujus cauſa in Chriſtum plures crederent addit: *In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cum audiſſent, quia venit Jeſus Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei*. Itaque venit Jeſus Bethaniam ante diem ſextum Paſchatis, quod eo anno in quintam feriam Hebdomadæ ſubſequentis cadebat. Cum igitur ſex illi dies, qui Paſchati antecedebant, fuerint Sabbathum, Dominica, Feria ſecunda, tertia, quarta, & quinta; cujus quintæ Feriæ veſpere Paſcha erat celebrandum, neceſſario inde conficitur, ut cum Jeſus in Bethania die Sabbathi conſtitiſſet, quo die nefas erat cædere ramos, Dominico die introierit Hieroſolymam, unde non plus aberat Bethania, quam duo millia paſſuum.

Qui fuerint Diſcipuli, quos miſit Jeſus, ut aſinam ad ſe adducerent.

5. Secundum eſt, quinam illi fuerint Diſcipuli, quos miſit Jeſus, ut ad ſe aſinam, pullumque adducerent: eorum enim nomina ab Evangeliſtis omnino ſilentur. Quidam putant, binos illos Diſcipulos fuiſſe Petrum, & Joannem, ea ducti ratione, quod hi, teſte Luca cap. 22. præmiſſi fuerunt, ut pararent Paſcha. Verum quod præmiſſi fuerint, ut curarent Paſcha, non inde conſequitur, antea miſſos ut aſinam, & aſinæ pullum adducerent. Sunt alii, qui ſuſpicantur fuiſſe Petrum, & Philippum, Hilarii ſententiam ſequuti; qui cap. 21. in Matthæum col. 712. n. u, putat, ea re utramque vocationem Judæorum.

& Gen-

& Gentium fuiſſe iudicatam; Philippi enim opera Chriſti Fidem Samaria eſt amplexa, & Petrus Cornelium primum ex Gentibus ad Chriſtum convertit: *Æque per Philippum Samaria credidit, per Petrum autem Cornelius Chriſto, tamquam primitiæ Gentium adductus eſt.* Sed ſit hoc inter incomperta; cum ad rem illuſtrandam nihil ex Sacris litteris erui poſſit.

Num Chriſtus aſello, & aſinæ, an aſello tantum inſederit.

6. Tertium eſt, an Chriſtus Jeſus aſello tantum, an aſello & aſinæ in itinere inſederit. Et certe Marcus cap. 21. v. 7. teſtatur aſello inſediſſe: *Duxerunt pullum ad Jeſum, & imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum.* Conſentiunt Lucas cap. 19. *Jactantes veſtimenta ſua ſuper pullum, impoſuerunt Jeſum.* Et Joannes cap. 12. v. 14. *Invenit Jeſus aſellum, & ſedit ſuper eum.* Unus Matthæus cap. 21. v. 7. utrumque commemorat: *Et adduxerunt aſinam, & pullum, & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt.* Divus Hieronymus ad hunc locum obſervat, haud eſſe veriſimile, in ea itineris brevitate Jeſum aſino deſiluiſſe, ut in aſinam aſcenderet: aitque credibilius eſſe, Chriſtum Dominum aſino perpetuo inſediſſe, & aſinam vacaſſe. *Nunc ſtringendum eſſe breviter, quod ſecundum litteram in parvo itineris ſpatio ſuper utrumque animal ſedere non quiverit. Aut enim ſedit Aſinæ, & Pullus abſque ſeſſore fuit; aut ſi Pullo, quod magis competit, uſus eſt ad ſedendum, aſina ducta eſt libera.* Eſt enim frequens in Scriptura, & apud ipſum Matthæum ejuſmodi loquendi modus, quo indefinite pluribus tribuitur, quod nonniſi uni eſt tribuendum. Iſtiuſmodi eſt illud Geneſeos cap. 8. v. 4. *Requievitque Arca..... ſuper Montes Armeniæ*, ideſt ſuper unum ex Armeniæ Montibus; illud itidem Geneſeos cap. 19. v. 29. *Liberavit Loth de ſubverſione Urbium, in quibus habitaverat*, ideſt quarum in una habitaverat. Et cap. 23. v. 6. *In electis ſepulcris noſtri ſepeli mortuum tuum:* intellige, in aliquo ex noſtris ſepulcris, quod tute elegeris. Illud pariter Joſue cap. 7. v. 1. *Filii autem Iſrael prævaricati ſunt mandatum, & uſurpaverunt de anathemate:* Acham videlicet Iſraelita. Et Matthæi cap. 26. v. 8. *Videntes autem Diſcipuli indignati ſunt:* ſcilicet Judas, qui erat e duodecim Diſcipulis. Et apud eumdem Matthæum cap. 27. v. 44. *Id ipſum autem & latrones, qui crucifixi ſunt cum eo, improperabant ei:* ideſt unus ex latronibus. Quamobrem Eccleſia in quadam ex Orationibus, quas adhibet in Diſtributione, & Proceſſione Palmarum ait: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſuper pullum aſinæ ſedere feciſti.*

Quem Prophetam intelligat D. Matthæus referens oraculum, Dicite Filiæ Sion, &c.

7. Quartum eſt, Quinam Propheta ille ſit, unde verba illa Matthæus depromſit cap. 21. v. 4. & 5. *Hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Dicite Filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubjugalis.* Cum quo conſentit Joannes cap. 12. v. 14., & 15. *Et invenit Jeſus aſellum, & ſedit ſuper eum; ſicut ſcriptum eſt: Noli timere Filia Sion; Ecce Rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ.* Præterea diſpiciendum, quo tempore impletum ſit illud Chriſti oraculum apud Lucam cap. 19. v. 41. &c. *Et ut appropinquavit, videns Civitatem flevit ſuper illam dicens, quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coanguſtabunt te undique, & ad terram proſternent te, & filios tuos qui in te ſunt, & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quod non cognoveris tempus viſitationis tuæ.* De lacrymis quas Chriſtus Dominus ea fudit occaſione, Diſſertationem ſcripſit Joannes Chriſtianus Artſt, quæ continetur in Theſauro Diſſertationum in Novum Teſtamentum tom. 2. pag. 351. ubi oſtendit Auctor, eas lacrymas commiſerationis, & doloris vi fuiſſe expreſſas, quod Hebræis non ſolum atrociſſima omnium, quæ in hac vita ſunt, quæque fuerunt, calamitas imminerent, ut mox videbimus, ſed etiam futurum eſſet ut ad æterna dederunt ſupplicia, propterea quod ex cordis duritia tempus viſitationis ſuæ negligerent. Pulchre etiam Lamy citat. lib. 5. cap. 1. pag. 445. illa verba, *eo quod non cognoveris tempus viſitationis tuæ*, ita explicat: *Cauſa excidii tui erit tempus neglectum oblatæ ſalutis. Quoties Deus inſigne beneficium conferret Judæis, dicebatur viſitare plebem ſuam.*

Oraculum illud deſumtum eſt e Zacharia. Prophetia Chriſti de excidio Hieroſolimitano ſub Tito Imperatore impleta.

8. Quod ad primum attinet, Calmetus, Cornelius a Lapide in cap. 21. Matth. & Maldonatus num. 5. putant, duorum huc allata eſſe verba Prophetarum, Iſaiæ cap. 62. & Zachariæ cap. 9. Verum Natalis Alexander ad eumdem Evangelii locum num. 2. contendit, ſolius Zachariæ textus binos Evangeliſtas uſos, integram retinuiſſe ſententiam verbis quibuſdam paululum immutatis. Quod quidem facile intelligi poteſt, ſi utriuſque Evangeliſtæ verba cum Zachariæ textu cap. 9. v. 9. conferamus: *Exulta ſatis filia Sion, jubila filia Hieruſalem: Ecce Rex tuus veniet tibi juſtus, & Salvator, ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.* Quod vero ad ſecundum attinet, conſtat inter omnes, Tito Hieroſolymam oppugnante, Oraculum illud Chriſti Domini eſſe impletum. Nam cum Imperator intellexiſſet, urbem tum propter ejus amplitudinem, tum propter iniquitatem loci undique cingi militibus non poſſe, nec ob inopiam lignorum extrui aggerem, aut caſtella adverſus mœnia excitari, conſilium ſuſcepit circumducendi murum caſtellis per intervalla interjectis communitum; ut Judæi, qui omnem ſpem ſalutis ſibi ademtam intelligerent, & externa auxilia interclusa, aut ſeſe dedere cogerentur, aut fame enecti interirent. Eam expugnationem fuſe narrat Joſephus de Bello Judaico, & refert etiam Baronius ad ann. Chr. 72. ubi num. 5. poſtquam murum illum extructum fuiſſe docuit, ita ſubjicit: *Sic igitur videas jam divinitus impletum eſſe, quod illis verbis Dominus prædixerat, dum Hieroſolymorum defleret interritum: Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, nempe muro, & coanguſtabunt te undique, & ad terram proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt.*

Filium in obſidione Hieruſalem mater necavit, ut ejus carnibus famem depelleret. Aliud Chriſti oraculum impletum.

9. Teterrimum etiam illud contigit, dum obſideretur Hieroſolyma, quod Maria Eleazari filia, re omni familiari fortuniſque everſa, ſtimulante fame, in furorem acta lactentem filium necavit, ut ejus carnibus veſceretur, cumque milites, qui cibum ſibi quærebant, odore illecti in ejus domum introiſſent, deprehenſo carnis aſſæ fruſto, quam corporis pueri partem compererunt, horribile ſcelus execrati, inde abierunt. Cujus rei atrocitas cum ſui fama civitatem univerſam compleſſet, ſibi quiſque ſtatuens tantam ob oculos diritatem, perinde ac ſi ipſe ſceleris auctor eſſet, cohorruit. Tam immane factum narrat Joſephus; & Baronius loc. cit. num. 9. aliud obſervat impletum fuiſſe Chriſti oraculum, de quo Lucas cap. 23. v. 28. &c. Narrat enim Evangeliſta Jeſum Chriſtum, dum ſublatas in humeros Cruce, frequentiſſimo populo ſtipatus, Calvariæ montem aſcenderet, ad fœminas, quæ lacrymis & ge-

& gemitibus ſe proſequebantur, converſum dixiſſe: *Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros: Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres, qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus, cadite ſuper nos, & collibus, operite nos.*

Alia Chriſti oracula in excidio Hieroſolymæ impleta.

10. Sunt & alia quædam, quæ ad Chriſti oraculum pertinent de Hieroſolymitano excidio. Ea reperies apud Baronium loco citato. Nobis vero innuere ſatis erit, admirando illo Templo exciſo, Urbe a fundamentis everſa, tribus tantummodo turribus, Phaſelo, Hippico, & Mariamne ſervatis, ut apud poſteros victoriæ Romanorum eſſent veluti monumentum, dirutis mœnibus, ea parte excepta, quæ ad Occidentem vergit; omnibuſque deletis ædificiis, ut nemo conjicere poſſet Urbem ibi fuiſſe, eamque populoſiſſimam, quemadmodum tradit Joſephus; & quidem octo & triginta annos poſt Chriſti oraculum, impletum fuiſſe quidquid ille dixit penes Matth. cap. 24. & Marc. cap. 13. & Luc. cap. 21. Nam, & Templum magnificentiſſimum, cujus ſtructuram Apoſtoli tanto opere admirabantur, ita dirutum eſt, ut lapis ſuper lapidem non relinqueretur, etſi ferro & plumbo ad quamdam perpetuitatem immanes illi lapides nexi eſſent; & urbs, ut modo dixi, everſa; & hæc omnia in illud tempus cecidere, quod a Chriſto fuerat prænunciatum: *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc donec omnia fiant*, ut habetur apud Luc. cap. 21. v. 32.

Chriſto Hieroſolymam introeunti turbæ veſtimenta humi conſtravere ſua.

11. Jam vero ut reliqua perſequamur, quæ ad pleniorem Evangelicæ Hiſtoriæ intelligentiam pertinent; quintum eſt de triumphali Chriſti Domini noſtri ingreſſu in Hieruſalem. Turbæ viam, qua ſedenti illi ſuper aſellum erat tranſeundum, veſtimentis conſtravere ſuis: *Plurima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua in via*. Matth. cap. 21. v. 8. quod quidem eſt Regiæ poteſtatis indicium, juxta Judæorum conſuetudinem, ut conſtat ex lib. 4. Reg. cap. 9. v. 3, ubi Jehu Regi narrat Sacer textus ad eumdem modum datam fuiſſe regni poſſeſſionem. *Feſtinaverunt itaque, & unuſquiſque tollens pallium ſuum poſuerunt ſub pedibus ejus in ſimilitudinem Tribunalis, & cecinerunt tuba: atque dixerunt: Regnavit Jehu*. Id etiam apud Ethnicos factum legimus. Plutarchus enim in Catonis Uticenſis vita: *Finito*, inquit, *tempore Provincia abeuntem non votis, & præconiis, ſed lacrymis & inſatiabili amplexu milites proſequebantur, ſternentes veſtes per ea loca, quibus ipſe pedibus iturus erat*.

Ramos itidem palmarum & olivarum.

12. Cæſis arborum ramis turbæ, item ut veſtimentis, viam conſtravere, Matth. loc. cit. *Alii autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via*: Ramos nimirum Palmarum, Olivarumque, quibus Mons Oliveti, per quem Jeſus Hieruſalem proficiſcens tranſibat, confertiſſimus erat. Idque ad triumphi celebritatem, ſplendoremque plurimum conferebat. Ac propterea Levitic. cap. 23. v. 40. in Feſto Tabernaculorum, quod menſe Septembri agebatur, hæc Deus jubet: *Sumetiſque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, ſpatulaſque palmarum, & ramos ligni denſarum frondium, & ſalices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo veſtro*. Et Machab. 1. cap. 13. & 2. cap. 10. legimus, palmas Victoribus in Civitates introeuntibus præferri conſueviſſe. Narrat Philo, Agrippam frondibus floribuſque redimitum Hieroſolymam eſſe ingreſſum; idemque tradit Joſephus de Alexandro. Sed iis ſimilibuſque omiſſis, quæ in hanc rem nullo negotio colligi poſſent, illud animadvertendum eſt probe, turbas iiſdem gaudii ſignis Chriſtum Dominum excepiſſe, quibus Tabernaculorum Feſtum celebrare conſueverant; eoſdemque Judæos, qui eo Feſto, non modo diſceſſus ex Ægypto memoriam coli exiſtimabant, ſed venturi etiam Meſſiæ contineri præſagium arbitrabantur, rerum a Chriſto geſtarum admiratione captos, illumque tamquam verum Meſſiam agnoſcentes, obviam ei occurriſſe, rituſque Feſtivitatis Tabernaculorum obſervare voluiſſe, qui quidem hoc modo præſagii illius fidem confirmarunt.

Acclamationes, quibus turba Jeſum ſunt proſequuta. Sacerdotes invidia tacti.

13. Poſtremo Turbæ, quæ illi obviam ierant ramos palmarum manibus geſtantes clamabant: *Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini Rex Iſrael*. Joann. cap. 12. v. 13. cui conſentiunt Matthæus cap. 21. v. 9. *Clamabant dicentes: Hoſanna Filio David: benedictus qui venit in nomine Domini, Hoſanna in altiſſimis*. Et Marcus cap. 11. v. 9. *Et qui præibant, & qui ſequebantur clamabant dicentes: Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, benedictum quod venit Regnum Patris noſtri David: Hoſanna in excelſis*. Cum ex Monte Oliveti deſcenderet Jeſus, lætabundi Diſcipuli illum teſte Luca cap. 19. v. 37. collaudabant: *Et cum appropinquaret jam ad deſcenſum Montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ Diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus, quas viderant, virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini. Pax in Cœlo, & gloria in excelſis*. Poſtea vero quam ingreſſus eſt Hieroſolymam, univerſa commota eſt Civitas, Hieroſolymæ nimirum Cives, ac præſertim Sacerdotes, qui cum audirent acclamationibus, & plauſibus exterorum, qui ad Feſtum confluxerant, ingreſſum Chriſti Domini eſſe celebratum, quaſi rerum a Chriſto geſtarum Hieroſolymæ omnino fuiſſent neſcii, invidia tacti, ut ejus gloriam obtererent, per contemptum interrogabant: *Quis eſt hic?* Populus vero ab omni animi ægritudine vacuus ſimpliciter, & candide reſpondebat: Hic eſt Jeſus Propheta a Nazareth Galilææ.

De voce Hoſanna. Senſus ejus acclamationis.

14. Quæ quidem omnia declarant triumphalem Chriſti Domini ingreſſum in Hieruſalem. Neque vero prætereundum, vocem Hoſanna acclamationem eſſe, qua Judæi utebantur erga viros de republica optime meritos, & ſingulari vitæ ſanctimonia præclaros, quibus felicitatem, gloriam, & benedictionem adprecabantur. Quapropter voces illæ, *Hoſanna Filio David*, acclamationes fuerunt, ſignificationeſque lætitiæ & gaudii, quibus populus triumphali illo die Chriſtum Jeſum ſalutavit Meſſiam David Rege prognatum, lætis illis clamoribus non abſimiles, quos arborum ramos manibus tenentes in Feſto Tabernaculorum ingeminabant, ut in Pſal. 117. verſ. 15. Damaſo Papæ epiſt. 15. interroganti Hieronymum, quid ſibi vellet *Hoſanna*, S. Doctor e fontibus Judæorum illius vocis intelligentiam hauſtam explicavit epiſt. 16. tom. 1. Epiſtolarum Romanorum Pontificum, quas collegit Conſtantius. De acclamatione Hoſanna Diſſertationem conſcripſit quidam Winzern, quæ eſt in tom. 2. Theſauri Diſſertationum in Novum Teſtamentum edit. Amſtelodamen. ann. 1702, pag. 164. ubi Auctor de hujus nominis etymologia diſputat. Nos tamen contenti ſatis ſumus iis, quæ hac de re ſcripſit Lamy Harm. Evangelicæ lib. 5. cap. 1. num. 21. pag. 444. Senſum eorum verborum, *Hoſanna Filio David*, hunc eſſe ait: *Jam canamus Hoſanna Meſſiæ, qui filius David eſt. Jeſum pro Meſſia habemus, & ideo occinamus illi Hoſanna, ideſt, ſerva nos. Quidam Interpretes, ex eo, quod dicatur Hoſanna filio David, & non Hoſanna Fili David, contendunt non accipiendam vocem Hoſanna*,

ſanna, quaſi Judæi quærerent a Jeſu, ut illis opitularetur, ſed habendam pro voto, & acclamatione. Sed cum Judæi nullo non tempore Meſſiæ Servatoris adventum expectaſſent, ideoque Diſcipuli poſt Chriſti paſſionem apud Luc. cap. 24. v. 1. dixiſſent: *Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael*, nemo eſt, quin videat, illos opem ab eo imploraſſe, quem pro Chriſto, & Meſſia habebant; ideoque ſenſus vocis Hoſanna eſſe: *Opitulare quæſo*.

Primis Reipublicæ Hebræorum temporibus equi non adhibiti. Primores viri aſinis & mulis utebantur.

15. Ne cui vero decus illius triumphi, & ornamentum imminutum eſſe videatur, quod Jeſus aſino veheretur, neu quiſquam putet ſibi minime ſatisfactum ab eo, qui dixerit, id ſummæ Chriſti humilitati tribuendum, quam imitatus S. Cœleſtinus V. Siciliæ, & Hungariæ Regibus, Cardinalibus, Proceribuſque fruſtra eum dehortantibus, aſello vectus Aquilam ingredi voluit, dum in ea Civitate Romanæ Sedis poſſeſſionem caperet, teſte Cardinale de Alliaco in ejus Vita lib. 2. cap. 2. ſepoſita etiam Zachariæ Prophetia, docet Calmetus in cap. 21. verſ. 4. Matthæi, pænes Hebræos moris fuiſſe, ut nobiles viri primoreſque non niſi in aſellis equitarent, idque apparet ex Judic. cap. 10. v. 4. ubi triginta filios Jair, qui Judex Hebræorum erat, & Princeps, legimus *ſedentes ſupra triginta pullos aſinarum*: & ex c. 12. v. 14. ubi iidem Scriptura nobis exhibet quadraginta filios Abdon Judicis, Principiſque Iſraelitici populi, Nepoteſque ejus triginta *aſcendentes ſupra ſeptuaginta pullos aſinarum*. Neque enim Deus Hebræorum florente Republica, nec in primorum Regum Regno equorum uſum in ſuo populo probaverat: quare legitur in Pſalm. 19. *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei noſtri invocabimus*. Saule regnum adminiſtrante nullus in bello uſus equorum; pedeſtriumque copiarum tantum fit mentio: *Præcepit itaque Saul populo, & recenſuit eos quaſi agnos ducenta millia peditum*. 1. Reg. cap. 15. v. 4. Et David jam ſenex, & multorum, magnorumque Regum, & Gentium, quas perdomuerat, opibus potentiſſimus, cum filium ſuum ſalutari voluit, primoribus Regni præcepit: *Tollite vobiſcum ſervos Domini veſtri, & imponite Salomonem filium meum ſuper mulam meam*. lib. 3. Regum cap. 1. v. 33. Cum vero Salomon ſuſcepiſſet regnum, nimirum etiam equorum uſum introduxit. Nam docet ſacer textus, quadraginta millia equorum eum aluiſſe ad curſum, & duodecim millia ad vecturam. Qua in re Salomonem, quod fuerit ſumtuoſior, peccaſſe obſervant ſacri Interpretes. Conſequuta deinde ſunt tempora Regum Judæ, cum equorum magna vis a Prophetis divino numine afflatis improbata fuit, juxta illud Iſaiæ cap. 2. v. 8. *Repleta eſt terra ejus equis, & innumerabiles quadrigæ ejus*. Et paulo poſt: *Et repleta eſt terra ejus idolis, opus manuum ſuarum adoraverunt*. Sed Judæi, rituum ſuorum tenaciſſima natio, etiam poſt captivitatem Babylonicam equorum uſu fere ſemper abſtinuere. Quapropter cum Machabæus, ejuſque fratres bellum gererent adverſus Syriæ Reges, raro legimus equos adhibuiſſe. Ex quo intelligimus, Judæos non equis uti ſolitos, ſed aſellis, muliſve inequitaſſe, ut optime obſervavit Ayala in opere, *Pictor Chriſtianus*, lib. 5. cap. 5. num. 9. *Quod ſi ita ſe geſſerunt etiam in præliis, ubi pro aris avitaque religione decertabatur, quid putas fecerint in pace degentes iidem non militet, ſed populares? Quid religionis obſervantiores, & qui eam zelo ardentiore curabant?* Paulo ante diximus, non tantiſper Zachariæ prophetiam ſeponere, de qua ſupra loquuti ſumus num. 8. Ea vero vel ipſorum Judæorum ſententia de Meſſia intelligenda eſt. Verba Rabbi Salomonis hæc ſunt: *Locus iſte non poteſt exponi de ullo alio, quam de Meſſia, quia de eo dicitur: Et dominabitur a mari uſque ad mare. Neque ullum reperimus Templi ſecundi tempore, qui, ut iſte, in juſtitia regnaverit*. Et quamquam docet Grotius, prima fronte Zachariæ prophetiam intelligi poſſe de Zorobabele; ipſa tamen Hiſtoria, qua proditum eſt Zorobabelem, cum Propheta ſcripſit, Hieroſolymam jam veniſſe, concidit Grotii doctrina, qui a Sagittario pluribus aliis argumentis confutatus eſt Harmon. Paſſionis Domini par. 1. cap. 4. num. 47. Nec pluris facienda eſt etiam alia quorumdam Interpretum illius Prophetiæ explicatio de Juda Machabæo. Rex enim numquam ſalutatus eſt Judas, quemadmodum neque Zorobabel, nec qui poſt eum Machabæi regia potiti ſunt dignitate, e David erant prognati, ut obſervavit Lamy lib. 5. cap. 1. Harm. Evang. §. *Hoc autem totum factum eſt*. Addit etiam a Propheta virum deſcribi pauperem, *ipſe pauper*, quod neque de Juda Machabæo, nec de Zorobabele poteſt intelligi, qui potens opibus erat, Templumque ædificavit; Evangeliſtas autem ea Prophetia appoſite uſos eſſe, quo Judæi, qui Chriſtum Jeſum, quod neque viribus armiſque inſtructus, nec opibus eſſet conſpicuus, contemnebant, pauperem futurum fuiſſe Meſſiam, & pauperis ſpeciem allaturum, juxta ipſa Prophetæ verba, intelligerent.

16. Triumphalem igitur Chriſti Domini ingreſſum in Hieruſalem in Palmarum, Olivarumque benedictione, & in hujus diei Proceſſione nobis proponit Eccleſia. Sacræ Solemnitatis initium ſumitur ab illis verbis, *Hoſanna Filio David &c.* Cantatur Evangelium S. Matthæi a nobis ſupra commemoratum; deinde Sacerdos Deum orat, ut quemadmodum fidelis Populus veſtimentis, Palmarumque ramis viam conſtravit, ita nobis detur, unde Fidei viam paremus, a qua ſublato omni lapide, & ſcandalo, in juſtitiæ ramis opera noſtra frondeſcant. Palmæ deinde populo diſtribuuntur, & fit Proceſſio, in qua cantantur Antiphonæ & Orationes, quæ omnes ad triumphalem Domini Jeſu ingreſſum in Hieruſalem pertinent. Prodit ex Eccleſia Proceſſio: duo, quatuorve Cantores in eam ingreſſi clauſo oſtio, & ad Proceſſionem, quæ forinſecus eſt, facie converſa, primos duos verſus canunt ex Hymno *Gloria, laus, & honor &c.* quos ingeminat Sacerdos, cæterique qui foris ſunt. Deinde qui intus ſunt, reliquos verſus, ſive omnes, ſeu partem canunt; Subdiaconus Crucis haſta pulſat oſtium, quo aperto, Proceſſio Eccleſiam ingreditur cantans: *Ingrediente Domino in ſanctam Civitatem, Hebræorum pueri Reſurrectionem vitæ pronunciantes, cum ramis Palmarum Hoſanna clamabant in Excelſis*; & quæ ſequuntur. Tandem celebratus Miſſa, nec rami Palmarum, vel Olivarum in manibus tenentur, niſi cum cantatur Paſſio, & Evangelium.

Proceſſio in Dominica Palmarum in memoriam triumphalis Chriſti ingreſſus in Hieruſalem.

17. De ea Proceſſione in hunc modum loquitur Ivo Carnotenſis ſerm. in Ramis Palmarum: *Hominem humilem ſuper Aſinam & Pullum viderunt* (Hieroſolymitani) *& tamen triumphalem ei gloriam ramos arborum portando, & per viam ſternendo exhibuerunt, laudes ei imperiales cecinerunt, quia præſago ſpiritu eum triumphatorem Diaboli & mortis, & vitæ largitorem cognoverunt. Hujus turbæ, cariſſimi Fratres, formam repræſentatis, cum virentes ramos arborum poſt vexillum ſanctæ Crucis in manibus portatis. Et bene repræſentatis, ſi quod virore ſignatur in manibus, ſemper teneatur in moribus; ſi non hieme decidat, ſi non æſta-*

Pulcra Ivonis Carnotenſis verba de ea Proceſſione, Iſidori de Palmis, & Aſello.

ſte

te marceſcat, ut dicere poſſitis cum Pſalmiſta: Benedicam Domino in omni tempore; ſemper laus ejus in ore meo. Et egregie Iſidorus de Officiis Eccleſiaſticis lib. 1. cap. 27. *In ramis enim*, inquit, *palmarum ſignificabatur victoria, qua erat Dominus mortem moriendo ſuperaturus, & tropheo Crucis de Diabolo mortis Principe triumphaturus. In aſello autem, ſuper quem ſedendo Hieroſolymam venit, indicabat ſimplicia corda Gentilitatis, quæ præſidendo, atque regendo perducebat ad viſionem pacis.*

Quis auctor illius Hymni: Gloria, laus, & honor.

18. Hymnus ille *Gloria, laus, & honor*, qui cantatur, poſtquam ad Eccleſiæ oſtium Proceſſio pervenerit, a quibuſdam tribuitur Theodulpho Abbati Floriacenſi, qui poſtea fuit Epiſcopus Aurelianenſis ſeculo nono. Andegavis detentum in vinculis, quod cum filiis Ludovici Pii in illum Imperatorem conjuraſſet, ferunt illum hymnum a ſe compoſitum ceciniſſe, cum Imperator in palmarum Proceſſione ſecus carcerem præteriret; carmenque adeo illi fuiſſe probatum, ut veniam & libertatem Auctori impetraverit, eumque in piiſſimi Principis gratiam reduxerit. Vide Baron. ad ann. Chr. 835. num. 3. & 4. Fleury Hiſtor. Eccl. tom. 10. lib. 46. pag. 205. edit. Pariſien. ann. 1717. Durandum lib. 6. cap. 67. Gavantum ad Rubricas Miſſalis Romani par. 4. tit. 4. in Notis §. 16. Eruditi quidam viri nonnihil ea in re difficultatis repererunt. Quod enim Andegavis id contigiſſe dicatur Dominica Palmarum anno 818. videtur ſuſtineri non poſſe, quod Imperator illa die ab ea urbe abeſſet. Præterea Alcuinus de Divinis Officiis lib. 1. cap. 14. mentionem injicit ejus hymni; cumque opus illud ſuum anno 778. conſcripſerit, inde inferunt, Theodulphum neque illius hymni auctorem eſſe, neque illum ea occaſione ceciniſſe. Atque ita diſputat Menardus in Notis ad lib. Sacramentorum S. Gregorii pag. 56. Bellotte in obſervationibus ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag. 785. Macrus in notitia vocabulorum Eccleſiaſticorum verbo *Palmarum Feſtum*, & Sarnellus Epiſcopus Vigilienſis Epiſtolar. Eccleſiaſt. tom. 9. Epiſt. 16. Sed tamen hac in re duo ſunt: primum eſt, Theodulphum hymni eſſe auctorem: alterum, ceciniſſe carmen illud Imperatore prope carcerem tranſeunte, ipſumque propterea e vinculis dimiſſum. Cum autem duo hæc ita nexa non ſint, ut unius veritas ab alterius veritate pendeat, nihil profecto cauſæ eſt, cur a communi ſententia recedamus, quæ auctoritate fulcitur gravis Scriptoris Lupi Ferrarienſis Epiſt. 20. ut optime rem hanc expendit Martene De Antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Officiis in Dominica Palmarum cap. 20. num. 13. & Bailletus Hiſtoria feſti hujus Dominicæ num. 4. Quod autem Alcuinus Theodulpho præmortuus in Opere de Divinis Officiis illius hymni mentionem fecerit, id ſane nihil eſt, cum pæne omnium doctorum virorum conſenſu Opus illud, quod ſub Alcuini nomine circumfertur, ab aliquo undecimi ſæculi Scriptore compoſitum ſit.

19. Oſtium deinde Eccleſiæ, ut diximus, aperitur, quod antea erat occluſum, *ut hinc intelligamus clauſum fuiſſe hominibus cœlum Adamo peccante, nec niſi Chriſti morte fuiſſe reſeratum*: verba ſunt Amati Pouget in Inſtitutionib. Catholicis tom. 1. par. 2. ſect. 4. cap. 2. §. 9.

Quid ſignificet in ea Proceſſione oſtium Eccleſiæ occluſum, deinde reſeratum.

20. Affirmat Martene ſatis audacter citat. c. 20. num. 2. nullum hujus ritus benedicendi Palmas reperiri veſtigium ante octavum nonumve ſæculum. Cui ſententiæ magnam adfirmare fidem videtur Kalendarium Romanum octavi ſæculi a Frontone editum, ubi ſermo quidem fit de hac Dominica, ſed de Palmarum benedictione omnino ſiletur.

Ritus benedicendi Palmas octavo ſæculo longe vetuſtior.

Verum eruditus vir P. Merattus Clericus Regularis, & Sacr. Rituum Congregationis Conſultor 2. par. tom. 1. pag. 1004. plura affert validiſſima argumenta, quibus illius ritus vetuſtatem evincit. Profert enim antiquiſſimum Romanæ Eccleſiæ Kalendarium ſub quarti ſæculi finem, aut initio quinti ſcriptum, a Martene editum ad calcem anecdotorum, ubi legitur: *Dominica ad Palmas ad S. Joannem in Lateranis*. Affert & Sacramentarium S. Gelaſii, in quo hujus Dominicæ titulus eſt ejuſmodi, *Dominica in Palmas de Paſſione Domini*. Item Sacramentarium S. Gregorii Magni a Menardo editum, ubi in Oratione, quæ communionem præcedit, expreſſis verbis mentio fit Fidelis Populi, qui ea die aderat cum frondibus & ramis palmarum. Et quamvis Grancolas Commentar. Hiſtoric. ad Breviar. Rom. lib. 2. c. 53. ſuſpicetur, eam orationem Sacramentario S. Gregorii poſterioribus temporibus additam; tamen cum ea reperiatur in Codice Sacramentarii vetuſtiſſimo ante octingentos annos ſcripto e Bibliotheca Chriſtianæ Svetorum Reginæ, quem Codicem vidit, & diligenter inſpexit Venerabilis Cardinalis Thomaſius, non octavo, vel nono ſæculo Ritus benedicendi palmas tribuendus videtur, ſed longe vetuſtior exiſtimandus.

De ritibus, qui olim in hac Dominica ſervabantur, nunc autem obſoleverunt. Catechumenis Competentibus integrum explicabatur Symbolum.

21. Plures in hac Dominica juxta veterem diſciplinam ritus erant, qui nunc deſerti obſolevere. Catechumenorum quidam Competentes appellati: hi Chriſtiana doctrina inſtructi petebant ſacro Baptiſmate ablui; tempuſque expectabant, quo illud Sacramentum conferri ſolitum eſſet: Baptiſmus autem, ut alibi docebimus, Sabbatho ante Dominicam Reſurrectionis ſolemni ritu conferebatur. Quamobrem Auguſtinus lib. de Cura pro mortuis cap. 12. num. 15. col. 525. tom. 6. oper. *Paſcha*, inquit, *jam propinquabat, dedit nomen inter alios Competentes*. Et S. Iſidorus lib. 7. orig. cap. 14. verbum illud *Competentes* explicans ait: *Competens vocatur, qui poſt inſtructionem Fidei competit gratiam Chriſti, unde & a petendo Competens vocatur*. Cum quo conſentit Auctor de Divinis Officiis, qui liber Alcuino vulgo adſcribitur pag. 53. *Paſcha petitum, ſive Competentium dicitur, quia hodie Symbolum Competentibus tradebatur propter confinem Dominicæ Paſchæ ſolemnitatem, ut qui jam ad Dei gratiam percipiendam feſtinant, fidem quam confitentur cognoſcant. Competentes enim quaſi ſimul petentes dicuntur, ideſt gratiam Chriſti petentes*. Atque huic generi Catechumenorum, qui *Competentes* nominabantur, licebat manere in Eccleſia lecto Miſſæ Evangelio; unde alii Catechumeni arcebantur, ut Symbolum audirent, & Fidelium oblationi intereſſent: tamen, ſimul ac Canon inciperet, illico abibant, ut videre eſt in ordine Romano. His ipſis Competentibus Symbolum, quod per partes aliis diebus, qui ſcrutinii dies dicebantur, explicatum fuerat, univerſum integrumque hac Dominica exponebatur. Inde frequens huic Dominicæ nomen: *Paſcha petitum, ſive Competentium*.

Caput infantibus baptizandis Sabbatho Sancto, in hac Dominica abluebatur.

22. Cum Sabbatho Sancto infantes quoque baptizentur, iis, qui Baptiſmate abluendi eſſent, caput hac dominica lavari mos erat; ut mundum caput præberent ſacro oleo, quo in Baptiſmo eſſent ungendi. Nam in Quadrageſima, quemadmodum etiam quavis alia jejunii die, ab omni cujuſcemodi ablutione prohibebantur. Quamobrem interdum hæc Dominica appellatur *Capitalavium*, ut obſervat Gavantus ad Rubric. Miſſalis Rom. part. 4. Tit. 7. *de Dominica de Paſſione, & de Hebdomada Majori* num. 6. Idque confirmatur ex S. Iſidoro lib. 1. de Divinis officiis Cap. 27. ubi ait: *Tunc* (in hac ſcilicet Dominica) *moris eſt*

lavan-

lavandi capita Infantum, qui ungendi ſunt, ne forte obſervatione Quadrageſimæ ſordidata ad unctionem accederent. In quarumdam Civitatum Eccleſiis in more poſitum erat, ut in Proceſſione Crux nuda & detecta præferretur; in aliis veluti in triumphi pompa ſacer Evangeliorum liber, in quibuſdam etiam ſanctiſſima Euchariſtia geſtaretur. Vid. Martene cit. cap. 20. num. 9. & ſequent. Baillet. Hiſtor. Feſti hujus diei n. 4. & Mabillon. Muſei Italic. tom. 2. in Comment. ad Ordinem Roman. pag. 66. edit. Pariſien. ann. 1724.

Orientalium ritus in Dominica Palmarum.

23. Eruditus vir Jacobus Goarius in Notis ad Euchol. Græcorum pag. 745. ritum accuratiſſime exponit, quo Eccleſia Orientalis celebrat hujus diei ſolemnia. Et Macrus loc. cit. narrat, Maronitis illud moris eſſe, ut in Eccleſia integram Olivæ arborem illuc illatam ſtatuant; eamque benedictam ei, qui eleemoſynæ nomine plus offerat, adjudicent. Ille autem, qui arboris dominus factus fuerit, in Proceſſione Olivam, & ſuum ipſius filium, ſeu quemvis alium puerum arbori impoſitum, a cognatis & affinibus adjutus, inter lætas acclamationes geſtat erectam. Ac deinde, abſoluta Proceſſione, omnes impetum in arborem faciunt, & ramuſculum ſibi quiſque revellit, ut ſuæ pietati, ac devotioni ſatisfaciat. Gretſerus tom. 5. ſuorum Operum nuperrime edit. lib. 1. de ſacris Proceſſionibus cap. 18. ſcribit de ſolemni Proceſſione, quæ Dominica Palmarum fit Hieroſolymæ. Accuratior tamen ejus Proceſſionis deſcriptio habetur apud Quareſmium elucidat. Terræ Sanctæ lib. 4. cap. 11. tom. 2. ubi narrat, Antiſtitem, impoſitis aſello veſtibus, illo inequitantem e Monte Olivarum venire, & Hieroſolymam ingredi, cui occurrunt alii Eccleſiaſtici cæterique Fideles, qui viam ſanis palliis, herbis, & floribus ſternunt: quæ cæremonia magna celebratur pompa in oculis infidelium, & Chriſtiani nominis hoſtium, qui eam peragi patiuntur, quod nimia ſiccitate olim areſcentes agros uberrima pluvia Deus recreaverit poſt Proceſſionem, qua Guardianus, & Fratres Terræ Sanctæ a Deo pluviam illam imploraverant, ut videre eſt ibidem cap. 12.

Romani Pontifices in hac Dominica eleemoſynam largiebantur.

24. Sed huic ſermoni noſtro de Dominica Palmarum, deque iis ritibus, qui in ea quondam reſervabantur, nunc autem obſoleverunt, antequam finem imponamus, obſervandum putamus, quod in libro Sacramentorum S. Gregorii edito a Pamelio tom. 2. pag. 105. & 244. adnotatum legimus, Papam in Sabbatho, quod Dominicam Palmarum præcedit, eleemoſynam largiri ſolitum: *Sabbathum vacat: Dominus Papa eleemoſynam facit*. Aliis quoque diebus Romani Pontifices eleemoſynas diſpertiebant, ut apparet in vita Zachariæ Pontificis apud Anaſtaſium tom. 4. ſect. 226. pag. 222. in qua legitur, conſtituiſſe illum Pontificem *crebris diebus alimentorum ſumptus, qui & eleemoſyna uſque nunc appellatur; de Venerabili Patriarchio a paracellariis pauperibus, & peregrinis, qui ad Beatum Petrum morantur, deportari, eiſque erogari, nec non & omnibus inopibus, & infirmis per univerſas Regiones iſtius Romanæ Urbis conſtitutis*. Sed quæ hoc Sabbatho diſtribuebatur, multo erat largior in Magdalenæ memoriam, quæ libra unguenti accepta Chriſti Domini unxit pedes. Quamobrem in allato Alcuini libro pag. 52. ex Collectione complurium Auctorum, qui de Eccleſiaſticis Officiis ſcripſerunt, edita Coloniæ anno 1568. leguntur hæc verba: *Unde Apoſtolicus vir in memoriam devotiſſimæ mulieris, membris Chriſti hodie facit, quod ipſa fecit Capiti; & ideo a ſtatione publica vacat; non tamen a celebratione Miſſæ, quia huic negotio inſiſtit*. De ea eleemoſyna meminit etiam Martene cap. 19. num. 28. ubi auctoritatem affert Grimoldi Abbatis, qui in Præfatione libri Sacramentorum a Pamelio editi ait, Papam ea die Stationi adeſſe non conſueviſſe, ut ſuperioribus diebus, ut otium ſibi eſſet, quo egenis eleemoſynam diſtribueret. De eadem re loquitur etiam Mabillon. loc. cit. pag. 64.

De fermento, quod Sabbatho ante hanc Dominicam Palmarum diſpertiebat Romanus Pontifex.

25. Hoc eodem Sabbatho ante Dominicam Palmarum in Kalendario edito a Frontone pag. 160. legitur, fermentum dari ſolitum eſſe: *Sabbatho datur fermentum in Conſiſtorio Lateranenſi*. Fermentum illud, quod Sabbatho ante Dominicam Palmarum in Conſiſtorio Lateranenſi Pontifex diſpertiebat, quid tandem ſit, magna eſt inter ſacrarum antiquitatum cultores controverſia. Quantum in his rebus valeret Venerabilis Cardinalis Thomaſii ſingularis, & ſumma doctrina, qui neſciat puto eſſe neminem. Ea de re vir magnus a Joanne Ciampino ſtudiis, editiſque pluribus operibus celebri viro rogatus, ut ſi quid ſibi eſſet exploratum, expromeret, reſpondit: in more fuiſſe, ut ſingulis Dominicis fermentum, ſcilicet Sacramentum Corporis Chriſti Romanus Pontifex mitteret Titulorum Urbis Presbyteris, ideſt Parochis Urbis, quod ab ipſis Miſſam celebrantibus ſumebatur. Epiſcopi vero Suburbicarii Romano Pontifici proxime ſubjecti tamquam Metropolitano, appetente Paſchate, Romam ſuos mittebant Acolythos, qui acceptum fermentum ad ſe afferrent. Neque tamen id ab omnibus factitatum Epiſcopis Metropoliticæ juriſdictioni Pontificis Romani ſubjectis, puta ab Epiſcopis Apuliæ, Calabriæ, Aprutii, Siciliæ, & Corſicæ, ſed ab Epiſcopis Romæ vicinioribus, qui fermentum, ſeu Euchariſtiam intra octo dies abſumerent, ne ſpecies corrumperentur. Et quamquam Romanus Pontifex Dominica Palmarum Miſſam celebrabat, &, ut mos erat, Romanis Presbyteris mittebat eadem die fermentum; tamen ut Epiſcoporum commodo, qui longius abeſſent, conſuleretur, præcedenti Sabbatho tempus ejuſmodi diſtributionis antecapere ſolebat, quo Epiſcopis, qui in Paſcatis die coram Papa Euchariſtiam ſumere non poſſent, ſaltem copia, & facultas eſſet Sacramentum ſumendi, quod ſibi a Pontifice miſſum eſſet. Videatur Card. Thomaſii Epiſtola ea de re ad Ciampinum ſcripta, quam idem Ciampinus edidit in ſuo Opere *De perpetuo Azymorum uſu* cap. 9. pag. 214. & ſequentib. & Martene loc. citat. num. 27. Narrat Mabillonius in Muſeo Italico tom. 1. pag. 132. ſe cum Cardinalis Thomaſio, qui tum temporis Clericus erat Regularis, ſermonem habuiſſe de ſignificatione vocis *Fermenti*, & cum eo ſtatuiſse, nihil aliud fuiſse fermentum, quam Euchariſtiam. Idem confirmat in Analectis tom. 4. pag. 60. & in Commentariis ad Ordinem Romanum cap. 6. pag. 38. ubi exponit, quæ in primo Ordine Romano peragenda præſcribuntur in Miſsa, quæ in aliqua Eccleſia, ubi eſset Statio, ab Epiſcopo celebraretur; quo in loco jubetur Subdiaconus tradere Archidiacono Fermenti particulam, quod a Papa conſecratum fuit, ut Epiſcopus dicens, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, illam immittat in calicem. Eumdem ſignificatum huic voci *fermentum* tribuunt idem Auctor in Diſsertatione de Azymo, & fermentato cap. 10. Pagius Senior Critic. ad Annales Baronii ad annum 313. num. 18. Pagius junior in vita Innocentii I. num. 8. & Scriptor Anonymus in *Delectu Actorum Eccleſiæ univerſalis* tom. 2. pag. 180. & 181. Neque tamen inde quiſquam arguere poſſit, quod non nemo ſuſpicari viſus eſt, Presbyteros in Miſsa tunc panem non conſecraſſe,

ſe, ſed panem a Pontifice conſecratum comediſſe, cæteriſque, qui communicare vellent, præbuiſse. Panem enim Presbyteri conſecrabant, quem una cum Euchariſtia ſibi a Romano Pontifice miſsa diſtribuebant, ut obſervat Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 23. num. 17. Illud quoque perperam inſertur, non azymum, ſed fermentatum panem conſecrari conſuevisſe, ut bene advertit Petrus Conſtantius tom. 1. Epiſt. Roman. Pontificum pag. 859. *Neque verendum, ne hac poſtrema intelligentia eorum juvetur opinio, qui Euchariſtiam ex fermentato pane olim in Eccleſia Latina confectam putant. Valde enim leve eſt, quod inde in opinionis hujus gratiam deducitur argumentum. Quippe venerandum illud Sacramentum pro illorum temporum conſuetudine, qua ſacræ rei arcanum profanis tegere affectabant, cum ad Eccleſias mitteretur, appoſite vocatum eſt fermentum, ut, quemadmodum fermentum in farinam immiſſum, eique commixtum totam conglutinat, ita eis quoddam unitionis, atque communionis mutuæ vinculum eſſe ſignificaretur.* Fulbertus Carnotenſis in Epiſtola ad Pinardum, ſeu Finardum narrat, morem illum fuiſse, ut novus Sacerdos ab Epiſcopo ordinatus ab ejus manibus Hoſtiam acciperet, quam in plures diviſam particulas per quadraginta dies, qui Ordinationem conſequerentur, abſumeret in memoriam quadraginta dierum, quibus Chriſtus ſuſcitatus a mortuis, antequam in Cœlum aſcenderet, Apoſtolis manifeſtus apparuit; quæ quidem non univerſalis Eccleſiæ, ſed peculiaris fuit Provinciæ diſciplina. Videatur Claudius Eſpencæus lib. 2. de Euchariſtiæ adoratione cap. 14. Atque ea ſuper re dicendum omnino videtur, quod juxta Cardinalis Bonæ ſententiam paulo ante attulimus, novos nempe Sacerdotes per quadraginta illos dies Miſsam celebraſse, & conſecraſse panem, quem una cum particula Hoſtiæ ab Epiſcopo ſibi traditæ in Ordinatione ſumerent.

Duo in hebdomada jejunia indicta, Quarta, & Sexta feria ob proditionem Judæ, & Chriſti mortem.

26. Nunc vero, ſi quem ipſi nobis præſcripſimus ordinem ſequi velimus, de Feria quinta majoris Hebdomadæ agendum eſt. Verum plura de Feria quarta opus eſt dicere, antequam de Feria quinta ſermonem inſtituamus. Nam ea die poſt prandium cantantur in Eccleſia Matutinum, & Laudes Feriæ quintæ; & Feria quinta poſt prandium pariter Matutinum, & Laudes Feriæ ſextæ? & Feria ſexta denique itidem poſt prandium Matutinum, & Laudes Sabbathi Sancti. Nec illud prætereundum, ſceleſtum Judam feria quarta de venditione, & proditione Chriſti Domini egiſse, quam ob cauſam primis Eccleſiæ temporibus duo in hebdomada jejunia erant indicta; alterum Feria quarta, ob eam rationem, quam modo attulimus; Feria ſexta alterum, in mortis Jeſu Chriſti memoriam, ut teſtatur D. Auguſtinus Epiſt. ad Caſul. aliique complures, quos refert Baronius ad annum Chr. 34. §. 168.

C A P U T V.

De Matutinis Tenebrarum, quæ Quarta, Quinta, & Sexta Feria Veſperi recitantur.

De tribus Matutinis Tenebrarum, ac præcipue de Lectionibus ex Threnis Hieremiæ.

1. AD ea igitur Officia, quæ his diebus recitantur, quæque Officia Tenebrarum appellari ſolent, ſermonem convertimus. In iis id unum Eccleſia videtur tantummodo ſtuduiſse, ut ſuum mœrorem, luctumque, doloriſque ſui ſenſus omnino ſignificaret. Non a ſuavibus illis invocationibus Officium incipit, quibus Deum orat, ut canendis ejus laudibus labia ſibi aperiar. Nullum in iis invitatorium: pſalmi hymno illo *Gloria Patri* carent omnes: nulli hymni, non benedictiones, non capitula; ut rerum omnium oblitam Eccleſiam, & ab omni alia cogitatione avocatam, in eo tantum verſari merito dixeris, ut de peccatis humani generis ingemiſcat, & Chriſti Redemptoris cruciatibus illacrymetur. In Matutino Feriæ Quintæ primi Nocturni lectiones ſunt ex Threnis Hieremiæ, quibus Propheta Hieroſolymæ deflet excidium, multoque gravius ſuper ſceleribus, quibus Deum Civitas illa irritaverat, ingemiſcit. In Matutino Feriæ ſextæ, in primi itidem Nocturni lectionibus exciſam Hieroſolymam deflet, cujus ruinis, Synagoga disjecta, ſancta Eccleſia noſtra inædificata fuit: in tertia autem lectione de ſuo ſtatu præſertim Propheta conqueritur, & in iis animi anguſtiis Redemptoris noſtri dolores exprimit; nam in altam foſsam, veluti ſeductor, dejectus fuerat, ut in ea, ope omni deſtitutus interiret. In Matutino denique Sabbathi Sancti lectione prima Hieremias miſerrimi hominis exprimit formam, qui in ſolitudine dolet, ſed tacitus dolet, erectoque animo ſpem omnem in Dei auxilio, & ope reponit. Cujuſmodi hominis, Servatoris noſtri, ejuſque invictæ patientiæ, & mirificæ manſuetudinis exemplar videmus expreſsum. In duabus quæ ſequuntur ejuſdem Nocturni lectionibus, exciſum, dirutumque Templum, Patriam miſere everſam, extremamque rerum omnium deflet inopiam, qua florentes olim, & beati ejus Cives tunc temporis premebantur: ea porro de afflictis, perditiſque Gentis ſuæ rebus querela perfunctus, ſuas ad Deum preces convertit, ut tot mala perpeſsam gentem, tandem placatus recipiat in gratiam, ejuſque angores, & contumelias reſpiciat. Hoc tempore, quo hæc officia recitantur, magnum ante Altare ponitur Candelabrum, cujus figura eſt ad formam trianguli. Plures illi candelæ accenſæ imponuntur, quarum ſingulæ ſingulis expletis Pſalmis extinguuntur; una tantum excepta, quæ ſub Altare accenſa occultatur, poſt Canticum *Benedictus* paullulum obſtrepitur: deinde producta, quæ ſub Altari latebat, candela, ſurgunt omnes, ac taciti abeunt, ut videre eſt in Cæremoniali Epiſcoporum lib. 2. c. 22.

Olim hæc officia noctu canebantur. De vocibus illis Aleph, Beth in Threnis Hieremiæ. Vetus refellitur.

2. Magnam profecto reprehenſionem non effugeret, qui Eccleſiæ addictus neſciret, primis Eccleſiæ temporibus Chriſtianos ſolitos fuiſse nocte intempeſta ſurgere ad pſallendum; quam conſuetudinem ab omni Fidelium multitudine tunc temporis ſervatam, quidam tantummodo Eccleſiaſticorum, & Religioſorum Ordines retinuerunt. Multæ cauſæ extitere, quibus illiuſmodi pervigilia nocturna ſublata ſunt; cujus mori veluti quædam umbra etiamnum extat in Matutinis horum dierum, quæ poſt ſolis occaſum abſolvi ſolent, ac propterea dicuntur Matutina Tenebrarum. In vetuſtiſſimo quodam Ordine Romano, ex iis primo qui a Mabillonio editi ſunt in Muſeo Italico cap. 5. pag. 19. tom. 2. præſcribitur, ut his diebus cantetur Matutinum media nocte: *Media nocte ſurgendum eſt*. Verum multa ante ſæcula mos introductus, exemplo etiam Romanæ Eccleſiæ præeunte, ut ea Matutina cantentur poſt prandium, ut apparet ex Ordine Romano Jacobi Cajetani cap. 82. & apud Petrum Amelium cap. 62. pag. 480. ubi præſcribitur, *in die Mercurii de ſero hora competenti Dominus Papa veniat ad officium Matutinarum cum Chlamyde de Scarletto cum Capuceo extenſo ſuper fronte, non replicato, & ſine Mitra*. De Invitatorio, de Hymnis, de Lectionibus, de Capitulis, de Benedictionibus, ſi quis ſcire cupiat eorum originem & uſum, quatenus ſpectant ad Officia Divina, adeat Car-

Cardinalem Bonam in tractatu de Divina Pſalmodia cap. 16. Nos illud hic tantummodo obſervabimus, in Lamentationibus ex Hieremiæ Threnis deſumptis, quæ in primis Nocturnis preſſis, & flebilibus modis concinuntur, voces illas occurrere Aleph, Beth, Ghimel, quod acroſtichide compoſitæ, primæ ſtropharum omnium litteræ ſervent Alphabeti Hebraici ordinem. Ordo hic in verſione Threnorum in alium ex Hebraico ſermonem cum minime retineri potuerit, Eccleſiæ placuit, ut ſua cuique ſtrophæ initialis littera Hebraica præmittatur, ut optime obſervat eruditus vir Alexander Mazzinellus ſtudiis in Seminario Montis Faliſci olim Præfectus in officio Hebdomadæ Maioris pag. 94. & pag. 365. Quod injuria improbat Vertus in Explicat. Cæremon. Eccleſiæ tom. 4. pag. 431. qui audacter negat, eas canendas eſſe voces, quæ nihil aliud ſint, quam ſigla quædam, & numeri, qui verſus diſtinguant. Cum enim propter eam, quam modo attulimus rationem in Lamentationibus retentæ ſint, nil cauſæ eſt, quin & recitentur, dum recitamus Lamentationes, & concinantur cum Lamentationes concinimus.

Ratio cur, ſingulisquibusque pſalmis expletis, lumina ſingula extinguantur.

3. De luminibus in cujuſque Pſalmi fine extinguendis loquitur Amalarius Fortunatus lib. 4. de Eccleſiaſticis Officiis cap. 22. *Illuminatur noſtra Eccleſia vigintiquatuor luminibus, & per ſingula Cantica, in quibus non oportet exultare, decidimus mœſtitia, quia verus Sol noſter occubuit, & ſic quaſi per ſingulas horas defectus Solis augetur uſque ad plenam extinctionem. Hoc enim fit ter, quia triduo recolitur Sepultura Domini.* Et lib. de Ordine Antiphonarii cap. 44. ait, conſuetudinem fuiſſe in Eccleſia, ut Feria Quinta, & Sexta, & Sabbatho Majoris Hebdomadæ lumina extinguerentur, rogatumque a ſe Theodorum Romanæ Eccleſiæ Archidiaconum reſpondiſſe: *Soleo eſſe cum Apoſtolico in Lateranis, quando Officium celebratur de Cœna Domini. Nihil enim ibi in eadem nocte obſervatur de extinctione luminum. In feria ſexta nullum lumen habetur Lampadum, ſive Cereorum in Eccleſia in Hieruſalem, quamdiu Dominus Apoſtolicus ibi orationes ſolemnes facit, aut quamdiu Crux ſalutatur.* Quæ verba ſi ita intelligenda ſint, ut in Matutino Feriæ Quintæ in Cœna Domini nulla tunc eſſet in Capella Papæ extinguendorum luminum in fine cujuſque Pſalmi conſuetudo; certiſſimum tamen eſt, eamdem, quæ in aliis Eccleſiis obtinet, etiam in Capella Papæ eſſe hoc tempore conſuetudinem, ut habetur in Cæremoniali Romano, quod tribuitur Marcello Archiepiſcopo Corcyrenſi lib. 2. cap. 42. *Ponitur Candelabrum in ſuperiore parte triangulari aptum pro quindecim Candelis unius libræ pro qualibet &c. Ad finem cujuslibet Pſalmi tam in Matutinis, quam in Laudibus Cæremoniarius facta reverentia Papæ accedit ad Candelabrum quindecim Candelarum, & extinguit unam ex Candelis &c. Cum incipitur Benedictus, Papa ſurgit ſtans detecto capite verſus ad Altare. Remanet una Candela ſuper Candelabrum. Interim extinguuntur per Cæremoniarium Candelæ ſupra Altare paulatim, qui ita diſpenſat tempus, ut in ultimo verſu extinguat ultimam Candelam &c. Finita Oratione Cæremoniarius incipit pulſare manibus ſuper gradum Altaris, vel aliquod ſcabellum, & omnes faciunt fragorem & ſtrepitum aliquantulum. Et mox Cæremoniarius profert Candelam accenſam, & omnia ſilent: ſurgunt, & diſcedunt.*

De Candelis ad cujuſque finem Pſalmi extinguendis opinio Verti.

4. De luminibus, expleto quolibet Pſalmo, extinguendis agit Martene, & confirmat ejuſmodi conſuetudinem de antiqua Eccleſiæ diſciplina cap. 22. §. 1. num. 2. Bailletus Hiſtor. Officii *Lamb. Feſt.* Feriæ Quintæ in Cœna Domini §. 6. num. 17. & 18. ait, eam Officiorum formam, quæ his diebus cantantur ſine Hymnis, ſine Benedictionibus, omiſſis Capitulis, Gloria Patri &c. a Scriptoribus illuc referri, quod Eccleſia nimirum voluerit doloris ſui ſenſus ob illatam Chriſto crudeliſſimam necem ſignificare. Sed pias haſce cogitationes nullo veritatis fundamento fulciri: nullam enim aliam eſſe cauſam, quamobrem his diebus illiuſmodi recitentur Officia, quam quod vetuſtiſſimis temporibus ad hunc modum ſingulis diebus Officia recitarentur; nihil autem in Breviarii reformationibus, quod ad hos dies pertineret, innovari placuiſſe; ideoque quicquid ad Officia hujus Hebdomadæ ſpectat, ad vetuſtum Officiorum exemplum retentum eſſe. Addit etiam plura eſſe in iis Officiis, quæ rectius prætermitti poſſent, præſertim ille ſtrepitus, qui in eorum fine edi ſolet, ac multo meliori conſilio revocandam videri veterem illam conſuetudinem, quæ in quibuſdam Canonicorum Capitulis, & in nonnullis Religioſis Domibus etiamnum manet, ut Epiſcopi, aliique divites ad ſuæ quiſque domus oſtium panem candidum egenis diſtribuant, unde Feriæ quintæ dies in Cœna Domini, dictus aliquando eſt *Dies Jovis albus*. Eadem plane premit veſtigia Vertus tom. 4. explicat. Cæremoniar. Miſſæ cum de Officiis agit Majoris Hebdomadæ: & de candelis identidem extinguendis ſermonem habens, principio illi ſuo tenaciſſime adhæret, ſacras Cæremonias e cauſis naturalibus ortas; earum multis poſt ſæculis excogitatas eſſe rationes Symbolicas ab hominibus, qui piis meditationibus nimis indulgerent; Candelas in Divinis Officiis, quæ intempeſta nocte celebrabantur, ideo adhibitas, ne Fideles in tenebris verſarentur: candelarum, albeſcente aurora, & ut dies illuceſceret magis, ita ſubinde aliquam extingui ſolitam; ex eo factum eſſe, ut in Majoris Hebdomadæ Officiis, etſi ea non amplius nocte in diem inclinante celebrantur, ſed in die ad veſperam vergente, retineatur tamen luminum extinguendorum conſuetudo, nec ſimul omnia eodem momento temporis reſtinguantur, ſed ſingillatim, & ordine quodam, ſicuti dictum eſt.

Vertus a Langleto Epiſcopo Sueſſionenſi confutatus.

5. Hæc vero ſacras Cæremonias explicandi ratio ſatis audax viſa eſt, bonoſque viros, & rerum harum peritos vehementer commovit. Quam propterea Vir doctiſſimus, & Paſtorali flagrans zelo Joſephus Langletus Epiſcopus Sueſſionenſis præclaro Opere refutavit, cui titulus, *L'eſprit de l'Egliſe dans la celebration des myſteres ſacrès*. Et ſane iſtiuſmodi explicandi ratio non ita facile conciliari poteſt cum doctrina S. Tridentinæ Synodi, qua Seſſ. 22. cap. 5. de Sacrificio Miſſæ docemur, myſticas benedictiones, lumina, veſtes, thymiamata, cæteraque ejus generis ab Eccleſia Catholica ex Apoſtolica traditione adhiberi, ut Fidelium mentibus ſpecies injiciatur auguſtior majeſtatis Sanctiſſimi Sacrificii Miſſæ, & ut per hæc religionis, pietatiſque ſigna, ad altiſſimarum, divinarumque rerum, quæ illo continentur Sacrificio, contemplationem eorum animi erigantur. *Cumque natura hominum ea ſit, ut non facile queat ſine adminiculis exterioribus ad rerum Divinarum meditationem ſuſtolli; propterea pia Mater Eccleſia Ritus quoſdam, ut ſcilicet quædam ſubmiſſa voce, alia vero elatiore in Miſſa pronuntiarentur, inſtituit. Cæremonias item adhibuit, ut myſticas benedictiones, lumina, thymiamata, veſtes, aliaque id genus multa ex Apoſtolica diſciplina, & traditione, quo & majeſtas tanti Sacrificii commendaretur, & mentes fidelium per hæc viſibilia religionis, & pietatis ſigna ad rerum altiſſimarum, quæ*

in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur.

Tournely item, ut Langletus, Symbolicarum rationum in ſacris cæremoniis vindex. Uſus thymiamatis unde ſit.

6. Tractat hoc argumentum Tournely Doctor Sorbonicus in Prælectionibus Theologicis de Sacram. in genere pag. 539. & ſeq. edit. Pariſien. anni 1726. ubi ſententiam vehementer improbat tum eorum, qui inſtitutas cæremonias putant ad ſolas cauſas ſeu naturales, ſeu fortuitas eſſe referendas, rationeſque ſymbolicas mera eſſe credunt noni ſæculi commenta; tum etiam eorum qui cæremonias omnes ad rationem ſymbolicam revocant, nihilque earum contendunt e naturalibus cauſis eſſe profectum. Atque eo rem omnem confert, ut, ſi qui etiam ritus, vel cæremoniæ ex aliqua naturali cauſa ſuam originem traxerint, eas nonniſi ſymbolica quadam ratione conveſtitas Eccleſia arripuerit. Idem docet etiam Boucat ſacræ Theologiæ Doctor Pariſienſis tom. 5. de Sacram. in genere diſſert. 1. de Sacris Cæremoniis. Hanc opinionem mirifice juvat uſus ſacri thymiamatis, cujus conficiendi modum ad cultum ſolius Tabernaculi præſcripſit Deus Exod. cap. 30. Illud in Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio a primis uſque temporibus Eccleſia adhibuit, ut apparet in Canone tertio ex iis, qui ſub Apoſtolorum nomine circumferuntur ex verſ. Gentiani Herveti coll. Hard. tom. 1. *Ne liceat autem aliquid aliud ad Altare offerre, quam oleum ad luminare, & incenſum tempore ſanctæ oblationis.* Ait Vertus thymiamatis uſum eo fuiſſe introductum, ut e locis ſubterraneis, ubi celebrabatur miſſa, quod tetri eſſet odoris, arceretur. Verum D. Thomas 3. par. qu. 83. art. 5. *ad ſecundum* docet non cæremoniali quidem præcepto, ſed Eccleſiaſtica lege nos juſſos thymiamate uti: *Thurificatione non utimur quaſi cæremoniali præcepto legis, ſed ſicut Eccleſiæ ſtatuto.* Quod ſi in honorem Sanctiſſimi Sacramenti quandoque illud incendimus, quo ſedetur, diſſleturque ſi quæ odoris fœditas ſit, eo etiam utimur, ut effectum gratiæ ſignificemus. *Primo quidem ad reverentiam hujus Sacramenti, ut ſcilicet per bonum odorem depellatur, ſi quid corporaliter pravi odoris in loco fuerit, quod poſſet provocare horrorem; ſecundo pertinet ad repræſentandum effectum gratiæ &c.*

Uſus luminum non ad depellendas tantum tenebras inſtitutus. Candelæ etiam interdiu accendebantur.

7. Itaque, ut eo revertamur unde digreſſi fuimus, cum eorum ſententias minime liceat amplecti, qui ſacros omnes ritus, & Cæremonias ſolis naturalibus cauſis tribuunt, myſticas autem rationes ad octavi, vel noni ſæculi commenta amandant, nec illam quidem fas eſt opinionem ſequi, quæ ſtatuit, ideo in Matutinis horum dierum ad cujuſque Pſalmi finem unam ex candelis extingui, ut vetus quoquo modo retineretur conſuetudo luminum paullatim extinguendorum, pro modo, & ratione diurnæ lucis gradatim accedentis. Nam ii, qui hanc tuentur opinionem, nil aliud cauſæ fuiſſe putant, quamobrem in ſacris Officiis uſus luminum introduceretur, quam ut, depulſis tenebris, Officia noctu recitantibus legere liceret: In celebris Concilii Eliberitani can. 34. an. 305. pag. 254. tom. 1. habiti hæc habentur: *Cereos per diem placuit in cœmeterio non incendi: inquietandi enim ſpiritus Sanctorum non ſunt.* Hujus Canonis ſenſus doctorum virorum valde torquet ingenia. Garzias Loaiſa rem acu tetigiſſe videtur; qui abunde probat, Sanctorum nomine Fideles intelligi; ac per eum Canonem prohiberi, ne quis in Cœmeteriis interdiu lumina accenderet, quorum multitudine impediebantur Fideles, qui orandi gratia ad Cœmeteria confluebant; ut videre licet tom. 1. Collect. Labbeanæ Concilior. pag. 1222. Itaque primis Eccleſiæ ſeculis etiam interdiu lumina in Cœmeteriis accedebantur; primiſque itidem Eccleſiæ temporibus lumina pariter, cum legeretur Evangelium, accedebantur, etiamſi ſol jamdiu exortus luce ſua omnia illuſtraret, quod teſtatur Hieronymus lib. contra Vigilantium num. 8. pag. 394. tom. 2. oper. *Quando legendum eſt Evangelium accenduntur luminaria jam ſole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum.* Digna quoque ſunt, quæ huc afferantur, Claudii Eſpencæi verba lib. de Euchariſt. cultu cap. 11. pag. 1090. ubi poſtquam oſtendit, ritum fuiſſe in lege veteri, ut ante panes propoſitionis lumina, & lucernæ accenderentur, qui tamen panes nihilo plus erant, quam typus Euchariſtiæ; ac utriuſque tum Occidentalis, tum Orientalis Eccleſiæ conſuetudinem eſſe, ut ubi legendum ſit Evangelium, ab Acholythis & Ceroferariis lumina afferantur; acriter eos increpat, qui, quod eæ cæremoniæ non jam noctu, ſed interdiu celebrentur, tamquam rem inutilem lumina rejiciunt; atque in hunc modum de cereis ſic concludit: *Cerei accenduntur, deportanturque, non ad tenebras, ſole jam rutilante, fugandas; ſed ad lætitiæ ſignum, & lucem illam veram ſub typo luminis corporei demonſtrandam.* Cum igitur in Divinis Officiis uſus luminum non eo introductus ſit, ut oculis uti liceat, quod eſt fundamentum omnium commentationum Verti; eo ſuffoſſo, quidquid illi ſuperſtructum fuerit, neceſſe eſt ſponte corruere.

Rationes aliquot Symbolicæ, quamobrem Candelæ ſubinde alia poſt aliam extinguantur.

8. Nonnulli putant per illud triduum, quo Chriſtus vita caruit, ſtetiſſe Fidem in ſola B. Virgine Maria, & vel ipſos Apoſtolos in ea nutaſſe, juxta illud Matth. cap. 26. v. 3. *Omnes vos ſcandalum patiemini.* Et paullo poſt: *Et diſpergentur oves:* ad quæ Gloſſa, *ideſt a veritate fidei ſolventur.* Quamobrem cum tota Eccleſiæ ratio in ſola B. Maria conſiſteret, docet Card. Turrecremata lib. 1. de Eccleſia cap. 30. & lib. 3. cap. 61. ad id ſignificandum, ab Eccleſia conſuetudinem eſſe invectam paullatim extinguendi in his Matutinis candelas omnes, præter unam. Sed non omnes Theologi huic opinioni ſuffragantur, ſcilicet Apoſtolos deſciviſſe a Fide, quæ in ſola B. Virgine ſteterit. Neque enim Petrus, cum Chriſtum negavit, culpam aliam admiſit, quam quod aperte, & libere Chriſtum ore confiteri veritus eſt, qui tamen mentem habuit ab omni errore vacuam: neque Chriſtus Joanni, ſi a Fide excidiſſet, B. Mariam matrem chariſſimam ſuam commendaſset. Vide Suarez de Fide, Spe, & Char. Diſput. 9. ſect. 3. & Melchiorem Canum de Loc. Theolog. lib. 4. cap. 5. Itaque nos alio noſmet convertamus oportet. Obſervandum igitur eſt, Rupertum lib. 5. de Divinis Offic. cap. 26. tradere, in his Matutinis etiam ultimam Candelam ea ætate extingui conſueviſſe; & cap. 28. docet, poſt extincta omnia lumina, e ſilice extundi novum ignem, & excitari ſolitum: ac per priorem quidem candelarum extinctionem ſignificari necem Prophetis ab Judæorum populo illatam, quo crimine Gens illa excæcata fuit; per extinctionem ultimæ innui Chriſti Domini mortem, qua Judæorum mentes magis magiſque opletæ tenebris fuerunt; novo autem igne, qui extunderetur e ſilice, novum ſignificari lumen, quod profectum a Chriſto, de quo ſcriptum eſt in Evangelio, *Petra autem erat Chriſtus*, mentibus Chriſtianorum illuxit.

Alia ejus rei ſymbolica ratio, quæ commodiores videntur.

9. Ejuſmodi autem explicationem ſane non illibenter amplecteremur, ſi etiamnum in his Matutinis ultima quoque candela extingueretur. Verum cum illa ſervetur accenſa, horum alterutrum videtur dicendum; vel ea candela ſignifica-

ri B. Virginem, quæ per triduum illud, quo Chriſtus mortuus a nobis abfuit, claram explicitamque Fidem habuerit de Reſurrectione Filii ſui; quin ex eo tamen quiſquam poſſit arguere cæteros omnes, ideoque etiam Apoſtolos in infidelitatem incidiſſe, qui Reſurrectionem Chriſti explicite credere non tenebantur, niſi poſt legitimam ejus promulgationem, ut diſputat Abulenſis quæſt. 14. Prolog. in Matthæum, & Venerabilis Bellarminus Card. tom. 2. Controverſ. lib. 3. de Eccleſ. milit. cap. 17. Vel, ut obſervat Mazinellus cit. Opere pag. 85. ideo ſingulas candelas ex intervallo ſubinde extingui, quod, cum tempus, quo Chriſtum mori oportuit, adventaret, Diſcipuli, remiſſo priſtino illo animorum ardore, paſſim huc illuc aufugerint, promiſſis non ſteterint, ac fere omnes ut fuga ſuæ ſaluti conſulerent, Magiſtrum ſuum deſeruerint; qui autem ad Calvariæ montem ſequuti ſunt Chriſtum Dominum, iidem teterrimis illis imaginibus aſpectuque mortis perculſi pene obſtupuerint. Addit idem Auctor, Candela illa, quæ ſub altari ſervatur, accenſa pulchre Chriſtum Jeſum ſignificari, quem e Cœlo delapſum ut univerſum mundum a multis retro jam ſæculis in tenebris jacentem ſuo lumine illuſtraret, ſceleſti homines & ingrati extinguere, aut obſcurare conati ſunt; ſed cum maxime credebant illum obſcuratum, aut omnino ſublatum, tum maxime reviviſcentem ſurgentemque viderunt ad immortalitatem, ſplendidiſſimo lumine coruſcantem, ab univerſo mundo prædicari & conſpici. Illud quoque ait pag. 124. parvo illo ſtrepitu, qui in fine Laudum in his Matutinis edi ſolet, magnam illam ſignificari perturbationem confuſionemque rerum, quæ, ut alibi demonſtrabimus, Chriſti Domini mortem conſequuta eſt.

CAPUT VI.

De Feria Quinta in Cœna Domini.

Miſſa hujus diei recolitur memoria Sanctiſſimæ Euchariſtiæ a Chriſto inſtitutæ.

1. DE Matutinis, quæ his diebus recitantur, præmonenda in univerſum putavimus, quæ hactenus a nobis diſputata ſunt. Nunc vero de ipſa die Feriæ Quintæ in Cœna Domini eſt dicendum. Miſſa ejus diei in eo tantum verſatur, ut ſacræ illius Cœnæ redintegretur memoria, in qua Cœna Auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum inſtitutum eſt, verumque celebratum Sacrificium. In ea enim nocte, cum homines in Chriſti necem conjurarent, & ſceleſtus Diſcipulus Magiſtri ſui proditionem moliretur, maximum ille amoris ſui indicium atque omnium luculentiſſimum oſtendere voluit, qui Sacroſanctum Corpus ſuum hominibus dono dedit.

Hiſtoria ex Evangelio de parando Paſchate Chriſto Domino. Quæſtiunculæ aliquot ad eam hiſtoriam illuſtrandam.

2. Narrant Evangeliſtæ, Dominum Jeſum, cum azymorum dies adeſſet, quo Paſcha immolari lex jubebat, duo ex diſcipulis ſuis miſiſſe Petrum, & Joannem, ut pararent Paſcha, quod iis dixit una ſe cum iis velle manducare. At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Quibus reſpondit: Ite in Civitatem; & ecce introeuntibus occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans; ſequimini eum in domum, in quam intrat, & quocumque introierit dicite patriſamilias domus: Dicit tibi Magiſter: Tempus meum prope eſt, apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis: ubi eſt refectio mea? ubi eſt diverſorium, ubi Paſcha cum diſcipulis meis manducem? Ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande ſtratum; & illic parate nobis. Et abierunt Diſcipuli ejus, & venerunt in Civitatem, & invenerunt ſicut dixerat illis. Et fecerunt Diſcipuli, ſicut conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha. Hæc leguntur in Evangeliis, præſertim apud Matthæum cap. 26. Lucam cap. 22. & Marcum cap. 14. Quænam autem ea eſſet Civitas, in qua Paſcha erat celebrandum, *Ite in Civitatem;* quis ille Paterfamilias, apud quem Paſcha manducandum eſſet, *Ite in Civitatem &c. dicetis Patrifamilias domus*; quorſum denique aqua illa, quam manibus gerebat is, cui Diſcipuli occurriſſent, *Occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans*, altum de his omnibus apud Evangeliſtas ſilentium. Unde compluſculæ extiterunt quæſtiones, quas ſacri tractant Interpretes, ut hiſtoriæ lux major affulgeat.

In qua Civitate, & cujus in domo diſcipuli paraverint Paſcha.

3. Verum quod ad Civitatem pertinet, id quidem in diſputationem non cadit. Exploratum eſt enim, non alibi quam Hieroſolymæ celebrandum fuiſſe Paſcha, juxta legem Deuteronomii cap. 16. Ex quo factum eſt, ut Tito obſidente Hieruſalem, Hebræi pene omnes interierint; cœpta enim eſt ea Civitas obſidione premi, poſtquam Hebræorum populus ad Paſcha celebrandum illuc univerſus confluxerat, quod obſervat a Lapide in cap. 26. Matth. De Patrefamilias, quis, qualiſve fuerit, major eſt controverſia. Hominem fuiſſe illum paullo copioſiorem, & ſatis inſtructam, & ornatam domum habuiſſe, veriſimile eſt; eum etiam Chriſto probe cognitum, ipſiuſque fuiſſe diſcipulum, innuere videntur verba illa, *Magiſter dicit*, ut obſervat Natalis ab Alexandro in cap. Matth. 26. num. 2. Illud etiam veriſimile eſt, illum Patremfamilias alium ab eo fuiſſe, qui gerebat aquam, quod eruitur ex textu S. Marci cap. 14. v. 13. *Occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans: ſequimini eum, & quocumque introierit, dicite Domino domus, quia Magiſter dicit &c.* Non enim facile quiſpiam crediderit, honeſtum, & fortunatum hominem, cui ſatis commoda eſſet domus, ferendæ aquæ laborem ſuſcepiſſe, ut notat a Lapide ubi ſupra num. 18. Sed quis ille tandem fuerit, haud temere affirmaverim. Sacri Interpretes alii alias ſententias amplexi ſunt. Quidam illum putant fuiſſe Joannem Evangeliſtam, quod cum Evangelico textu pugnare videtur. Illi enim, & Petro cura demandata eſt, ut domum quærerent ubi Paſcha celebraretur: iis Chriſtus indicia etiam oſtendit, quibus eam domum reperirent; eos monuerat, quæ, & quomodo cum Patrefamilias agerent. Quod ſi Joannes Evangeliſta illius domus dominus fuiſſet, nihil opus erat tanto molimine: ſatis erat, ſi Chriſtus ei dixiſſet: Abi cum Petro, & domi tuæ para mihi Paſcha. Videatur Baron. ad ann. Chr. 34. num. 22. Quidam vero Marcum quemdam illum fuiſſe putant, qui Joannes Marcus appellaretur, ideoque alius eſſet ab Evangeliſta, qui Marcus unico nomine dicebatur. Compertum eſt enim, Joanni illi Marco Hieroſolymæ domum fuiſſe, quo Fideles & Apoſtoli poſt Chriſti Domini Aſcenſionem in Cœlum conveniebant. De eo fit mentio Act. cap. 12. 13. & 15. Et apud Paul. Epiſt. ad Coloſſen. cap. 4. & 2. ad Timoth. cap. 4.

Quis Paterfamilias ille fuerit, cujus domi paratum eſt Paſcha Chriſto, plane non liquet.

4. Hanc ſententiam amplectitur Card. Gottus Verit. Relig. Chriſt. tom. 4. par. 2. cap. 23. §. 4. num. 28. eamque jam antea ſequutus erat Serry Exercit. 51. num. 8. ubi etiam ait, hanc Joannis Marci domum in Eccleſiam fuiſſe converſam, quæ *Eccleſia Sion* vulgo nominabatur. At Calmetus in cap. 26. Matth. num. 18. declarat, ſe huic ſententiæ minime poſſe ſuffragari, quam nullo videat ſuffultam ſacræ antiquitatis fundamento. Ad eumdem plane modum diſputat Tillemontius Not. 26. ad vitam Jeſu Chr. Putat Mauduit diſſert. 30. Alphæi, & Mariæ, Jacobi minoris paren-

parentum, fuiſſe domum illam, ubi Paſcha Chriſtus celebraverit. Id vero nec ex Evangelico textu eruitur, nec ad ullam ex his opinionibus ſtabiliendam quidquam affertur, quod alicujus eſſe pretii videatur. Concludendum itaque cum Graveſono de Myſter. & annis Chriſti diſſert. 9. in fine, de hac re nihil plane liquere. Calmetius autem loc. cit. monet, probabiliter dici poſſe, aquam illam, quam gerebat is, quem Apoſtoli juſſu Domini ſunt ſequuti, fuiſſe ſubigendo azymo adhibendam, de quo pane infra dicemus. Bene ac ſapienter ea de re Maldonatus in Matth. cap. 26. v. 18. *Sed quis homo*, inquit, *ille fuerit*, *cogendi non ſumus dicere; nec enim Evangeliſtis, qui eum nominare noluerunt, ſapientiores ſumus; ſed ſi ſequamur quo veritatis ducit ſimilitudo, probabile nobis videtur eſſe, Judæum aliquem fuiſſe, hominem divitem & nobilem, qui in Chriſtum credidiſſet, illique eſſet familiaris; ſed occulte tamen, qualem Joſephum ab Arimathea, & Nicodemum fuiſſe legimus Joan. 19. 38. & 39. Itaque ſi quis aliquem ex illis fuiſſe ſuſpicetur, temerarium non judicaverim, modo ſuſpicetur, non affirmet; nam Cœnaculum magnum & bene ornatum oſtendit non plebejum fuiſſe hominem: quod Chriſtus Magiſter illi appellatur, indicat fuiſſe diſcipulum: quod jubet illi dici: Tempus meum prope eſt, declarat fuiſſe familiarem.*

Chriſtus cum Diſcipulis comedit Paſcha.

5. Loco cæteriſque rebus, quibus celebrandæ Paſchæ opus erat, probe jam paratis, teſtantur Evangeliſtæ, Chriſtum Jeſum Paſcha cum diſcipulis ſuis comediſſe. Ita Matthæus cap. 26. v. 19. 20. *Et fecerunt Diſcipuli ſicuti conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha. Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim Diſcipulis ſuis.* Et S. Marcus cap. 14. v. 16. *Paraverunt Paſcha. Veſpere autem facto, venit cum duodecim, & diſcumbentibus eis, & manducantibus ait Jeſus.* Et S. Lucas cap. 13. v. 22. *Paraverunt Paſcha, & cum facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo; & ait illis: Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar.* Ita denique S. Joannes cap. 13. ut ex toto contextu videre licet.

An Chriſtus poſtremo vitæ ſuæ anno legale Paſcha celebraverit.

6. Nullus igitur eſt dubitandi locus, quin Jeſus Chriſtus Servator noſter una' cum diſcipulis ſuis celebraverit Paſcha. In lege Moyſis jubetur quiſque celebrare Paſcha, ut legitur in lib. Numer. cap. 9. v. 13. *Exterminabitur anima illa de populis ſuis, quia Sacrificium Domino non obtulit tempore ſuo; peccatum ſuum ipſe portabit.* Et cap. 12. Exodi apparet, Paſcha legis inſtitutum in honorem profectionis Populi Hebraici ex Ægypto, cum nocte, quæ præceſſit, proxima Angelus exterminator Ægyptiorum primogenitos interfecit, Judæorum oſtiis præteritis, quibus agni paullo ante immolati ſanguis aſperſus erat; & Exodi eodem loco præſcribitur ritus ſervandus in agno comedendo, ſeu, quod idem eſt, in celebrando Paſcate, ſeu legali Cœna facienda. Quibus præmiſſis, etſi certum eſt, Chriſtum Paſcha cum ſuis diſcipulis celebraſſe, non defuit qui affirmare auderet, eum poſtremo anno, quo mortuus eſt, non juxta Hebraicum ritum Paſcha celebraſſe, ſeu Legalem Cœnam feciſſe, ſed vulgarem cœnam paraſſe, qua Paſcha novum inſtituit, & venerabile Euchariſtiæ Sacramentum confecit, ſuiſque diſcipulis diſtribuit.

Vulgarem paraſſe cœnam, in qua Paſcha novum inſtituit, ſententia fuit Marcionis, & quorundam Græcorum tuentium conſecrationem in fermentato.

7. Ab hac nimis audaci ſententia quilibet profecto ſe abſtineat, dummodo in mentem revocet, ſecundo illam ſæculo a Marcione fuiſſe excitatam, quam idcirco graviter Epiphanius reprehendit Hær. 42. ſexto deinde ſæculo revocatam ab Joanne quodam Philopono Eutychianarum partium homine, de quo, etſi nomen reticeat, loquitur Photius Biblioth. Cod. 115. & 116. & ſæculo undecimo, cum magna illa coorta eſſet controverſia Græcos inter & Latinos, azymuſne, an fermentatus panis ſit, in quo Euchariſtia confici debeat, quoſdam extitiſſe Græcorum, quos commemorant Theophylactus, & Euthymius in S. Joannem, qui, ut in fermentato Sacramentum conficiendum eſſe tuerentur, eo confugerunt, ut negarent, Chriſtum Jeſum poſtremo ætatis ſuæ anno Paſchalem agnum comediſſe, & legale celebraſſe Paſcha, univerſa Græca Eccleſia reclamante, quæ prædicabat, Chriſtum in ultima Cœna Paſchalem Agnum comediſſe, ut videre licet in Colloquio Cardinalis Humberti apud Baron. Annal. to. 11. in fine; Latinos autem omnes ab ea abhorruiſſe ſententia, paucis tantummodo exceptis, qui haud longe ab ætate noſtra abſunt, Nicolao de Villa Gagnonis Equite Hieroſolymitano, cujus opuſculum Salmeron, Santeſius, Vaſquez, Suarez, Yſambertus veluti hæreticum confixerunt, & Hieronymo Vecchietto Florentino cujus Opus eſt *de Anno Primitivo*. De hoc opere Marcus Antonius Capellus, teſte Allatio in Apibus Urbanis pag. 136. ejuſmodi judicium tulit: *Cum enim libri illi tria genera complectantur, Theologica, Aſtronomica, Chronologica: in Theologicis nihil ferme reperies, quod non inſigni aliqua labe aſperſum ſit, Aſtronomica ſæpe toto videas errare Cœlo, in Chronologicis peccata innumera, & nihil ſingulare.* Scripſit etiam Capellus adverſus Vecchiettum Diſſertationem, cui titulus, *De Cœna Chriſti ſuprema, deque præcipuis ejus Vitæ capitibus*, quam commendat Petavius de Doctr. Tempor. lib. 12. cap. 6. Ricciolius Chronolog. Refor. lib. 8. cap. 3. Concl. 3. num. 1. & ſequen. pag. 301. & Bollandiſtæ tom. 1. menſ. April. pag. 5. num. 4. Librum vero Vecchietti Theologica cenſura notatum, ne quis legeret neve retineret, vetitum eſt, & in ejus auctorem graviter animadverſum, ut refert Janus Nicius Erithræus in Pinacotheca num. 114. *Edidit ... librum .... Cenſorum animadverſione in multis ac maximis vitiis deprehenſum, ac propterea ſuperiorum decreto cautum, ne in manus hominum perveniret. Etenim contra ſacrarum Litterarum fidem, contra Eccleſiæ univerſæ auctoritatem, contra Sanctorum Patrum ſententiam conabatur oſtendere, ex Solis Lunæque ratione, quam non bene fortaſſe deceptus inierat, Chriſtum Dominum, pridie quam pro nobis mortem oppeteret, ſolemne illud Paſchalis Cœnæ Convivium una cum ſuis non celebraſſe; & cum poſſet temere dicta vel corrigendo vel interpretando ex multis ſeſe incommodis & ærumnis eximere, maluit ſeveriſſimo Quæſitorum Fidei cauſæ judicio ſe committere, atque ultro in vincula conjicere, ubi multos annos exacta jam ætate in tenebris, in ſqualore, in ſordibus jacuit, quam vel minima quidem ex parte de ſententia decedere.*

Eam ſententiam quidam recentiores rurſus extulere; reliqui omnes vehementer improbant.

8. Ex hujus controverſiæ hiſtoria, quam pertexuimus, qui neſciat quorſum præterea progreſſa ſit, facile credat de medio ſublatam ſepultamque eam opinionem fuiſſe, quæ ſtatuit, Chriſtum, pridie quam occumberet, neque celebraſſe Paſcha, neque agnum comediſſe, ſed vulgari Cœna uſum, in qua Euchariſtiæ inſtituerit Sacramentum. Verum ea ſententia uſque ad noſtram ætatem pervenit. Eam enim in lucem rurſus revocavit multis eruditiſque rationibus fultam Bernardus Lamy in Opere, cui titulus, *Harmonia & Concordia quatuor Evangeliſtarum*, anno 1689. edito. Ac fuſius rem hanc totam retractat in Diſſertationibus, quas anno 1697. edidit ſub eo titulo, *Continuatio tractatus hiſtorici de veteri Judæorum Paſchate*. Tournemine Societatis Jeſu Presbiter in quibuſdam Theſibus, quas Lutetiæ propugnavit, Patris Lamy ſententiam tutatus eſt, ut ap-

ut apparet ex epiſtola, quam ſcripſit ad ipſum Lamy, atque in ea quædam affert, quæ Lamy nondum obſervaverat. Et Calmetus Diſſertat. de Paſchate ſatis oſtendit, ſe Lamy ſententiæ ſuffragari. Sed reliqui omnes quotquot hæc ſtudia profitentur, ejuſmodi ſententiam acerrime impugnarunt. Vide Tillemontium Nota 26. ad vitam Jeſu Chr. Vvitaſse Doctorem Sorbonicum Par. 1. de Sacramento Euchariſtiæ ſect. 4. Honoratum a S. Maria obſervat. ſuper Critic. tom. 2. lib. 4. diſs. 3. Graveſonum de Myſter. & Ann. Chr. diſsert. 19. §. *Dico primo*, Serry Exercit. 51. num. 6. & ſequen. & Card. Gottum de Veritate Relig. Chriſt. tom. 4. par. 2. cap. 23. §. 1.

Eccleſiæ ſententia eſt, Chriſtum Judaicum celebraſſe Paſcha.

9. Suarez, quod ſupra tetigimus, in 3. par. D. Th. quæſt. 50. art. 9. ſect. 3. eam ſententiam ut hæreticam notat. *Statuendum primo eſt, Chriſtum ante Paſſionem ſuam Legalem Cœnam cum Diſcipulis celebraſſe, agnumque Paſchalem Ritu Judaico immolaſſe, & comediſſe: quæ res tam aperta eſt in Evangeliſtis, ut mirum ſit, non defuiſſe hoc tempore hæreticos, qui eam negarent.... Hæc ſententia eſt plane hæretica.* Serry, & Card. Gottus ſapienter monent, priuſquam propoſitioni cuipiam hæreſeos notam impingamus, judicium Eccleſiæ eſſe expectandum, neque tamen mentionem prætermittunt eorum, quæ Hieronymo Vecchietto ob eam propugnatam ſententiam evenere. Utcumque tamen ſit de ea cenſura, concludendum nobis videtur, Eccleſiam docere, Chriſtum Jeſum poſtremo ſuæ vitæ anno paullo ante mortem legale Paſcha celebraſſe, & priuſquam novum Euchariſtiæ Paſcha inſtitueret, ex præſcripto legis Paſchalem agnum comediſſe. Concilium enim Tridentinum ſeſs. 22. de Sacrificio Miſsæ Cap. 1. hæc habet de Chriſto: *In Cœna noviſſima, qua nocte tradebatur...., celebrato veteri Paſcha, quod in memoriam exitus de Ægypto multitudo filiorum Iſrael immolabat, novum inſtituit Paſcha.* Et in ſacris Hymnis D. Thomæ legimus.

In ſupremæ nocte Cœnæ
Recumbens cum Fratribus,
Obſervata Lege plene
Cibis in Legalibus,
Cibum turbæ duodenæ
Se dat ſuis manibus.

Et alibi;

Noctis recolitur Cœna noviſſima,
Qua Chriſtus creditur Agnum & Azyma
Dediſſe Fratribus, juxta legitima
Priſcis indulta Patribus.
Poſt Agnum Typicum expletis epulis,
Corpus Dominicum datum Diſcipulis
Sic totum omnibus, quod totum ſingulis,
Ejus fatemur manibus.

Argumenta ex Evangeliſtis petita ad Eccleſiæ ſententiam confirmandam.

10. Hic Eccleſiæ ſenſus ſacro Evangeliſtarum teſtimonio videtur innixus. Primo enim die azymorum, ut ſupra docuimus, Jeſum Diſcipuli convenerunt, ut videre licet Matth. cap. 26. v. 17. *Prima autem die azymorum acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum.* Et Marc. cap. 14. v. 12. *Primo die Azymorum quando Paſcha immolabant.* Et Lucæ cap. 22. v. 7. *Venit autem dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha.* Itaque cum prima Azymorum die, ut infra demonſtrabimus, celebraretur legale Paſcha, & Paſchalis agnus comederetur, jam haud obſcure intelligimus, Apoſtolos non de Euchariſtico Paſchate, quod omnino ignorabant, ſed de eo, quod juxta Ritum Judaicum prima illa die celebrabatur, cogitaſse. Deinde percontati ſunt ab eo ubi parari vellet Paſcha, apud Matth. loc. cit. *Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?* & apud Marc. loc. cit. *Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Paſcha?* Cum autem Diſcipuli hæc a Domino ſciſcitantes nullum aliud quam legale Paſcha cognitum haberent, neceſsarium omnino eſt percontationem ejuſmodi factam eſse non de Paſchate Euchariſtico, ſed legali. Jeſus autem iis reſpondens mandavit, ut Urbem introirent, Patrifamilias ejus verbis nunciarent, ſe velle cum Diſcipulis ſuis apud eum comedere Paſcha; propterea quæ opus eſsent pararent: *Dicite ei... apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis*: ita Matthæus v. 18. Et apud Marcum v. 14. & 15. *Ubi eſt refectio mea, ubi Paſcha cum Diſcipulis meis manducem? Et ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande ſtratum, & illic parate nobis.* Et apud Lucam v. 8. *Euntes parate nobis Paſcha, ut manducemus.* Huc igitur conferendæ vires animi, ut reperiamus, ecquod illud Paſcha fuerit, quod ſibi Redemptor noſter parari juſſit. Illud fuiſse legale Paſcha fatebitur quiſquis rem conſiderat paullo attentius; tum quia in illum cadebat diem, quo legale Paſcha celebrari mos erat, tum etiam quod Apoſtoli de legali Paſchate celebrando Chriſtum interrogaverant. Huc accedit & hoſpitis conditio, & apparatus cœnæ indictus, quæ duo idem ſatis probant. Inſtructo deinde apparatu Cœnæ, venit Jeſus in Urbem cum Diſcipulis ſuis, & menſæ accubuit. Aut igitur poſtquam diſcubuit, comedit quæ parata erant, vel non: ſi non comedit, eum (quod quidem haud fas eſt dicere) oportet cibum parari juſſiſſe, quem nec manducare volebat, nec manducavit: ſin autem comedit quod paratum erat, profecto Paſchalem Agnum manducavit, ac propterea legale Paſcha celebravit. Adde quod inter cœnam Apoſtolis dixit: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum*, ut teſtatur Lucas; quæ quidem verba, etſi ad ſacræ Euchariſtiæ inſtitutionem referri poſſint, ad Cœnam tamen, quæ parata erat, maxime pertinent ex vi illius particulæ *hoc*, ideoque ad Cœnam legalem. Nec Hebræorum perfidia Chriſto Domino umquam exprobravit præcepto celebrandi Paſchatis non paruiſſe; quod quidem, ſi legale Paſcha non celebraſſet, Judæi non prætermiſiſſent criminis loco objicere. Quæ omnia ſimul cum aliis rationibus ſi conferantur in unum, illud videntur conficere, Chriſtum Jeſum non vulgarem feciſſe cœnam, in qua Euchariſtiam inſtituerit, ſed pridie quam ſubiret ſupplicium Crucis, legale celebraſſe Paſcha, & agnum juxta ritus Judaicos comediſſe.

Proponitur objectio quædam, & ſolvitur.

11. Neque ea, quæ hactenus conſtabilivimus, ex eo poſſunt everti, quod Agnus, antequam manducaretur, Sacerdotum miniſterio ſacrificandus eſſet in Templo, atque ante dies decem parandus, & qui eum comederet, non aſſidere, ſed ſtare deberet baculo innixus, renibuſque præcinctus; quæ quoniam non legimus neque ab Apoſtolis, neque a Chriſto ſervata, dum illi pararent Paſcha, & Chriſtus una cum illis comederet, inde fluere videtur, non legale Paſcha illud fuiſſe, ſed vulgarem communemque Cœnam. Non enim omnes idem ſentiunt in ea quæſtione, num Paſchalis agnus, antequam comederetur, miniſterio Sacerdotum in Templo eſſet ſacrificandus. Qui putat, Paſchalem Agnum Sacramentum fuiſſe veteris legis, ait, illum quidem Hieroſolymis ab unoquoque domi ſuæ fuiſſe immolandum, & comedendum, negat vero opus fuiſſe ad hanc rem Sacerdotum opera, qui agnum ſacrificarent, juxta illa Exodi verba cap. 12. v. 6. *Immolabitque eum univerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam.* At qui agnum Paſchalem

non

non fuiſse ſolum affirmat veteris legis Sacramentum, ſed etiam Sacrificium, non repugnat, Agnum, antequam manducaretur, Sacerdotum opera ſacrificandum fuiſse, juxta illa verba itidem Exodi 12. v. 27. *Victima tranſitus Domini eſt*: quæ ſententia fundamentum habet in eo quod refert Joſephus de Bello Judaico cap. 17. Cum enim Ceſtius Præſes ſcire vellet, quot Hebræorum capita eſsent in Palæſtina, narrat Joſephus, Principem Sacerdotum Præſidem monuiſse, ut expectaret dum Paſcha celebraretur; nam cum ad cœnam Paſchalem non minus quam decem accumberent, inita Agnorum ratione, facile Hebræorum numerum comperiſset; quod quidem indicium facit; non, priuſquam in Templo ſacrificaretur, Agnum manducari conſueviſse. Verum, ut cominus rem agamus, aut neceſsarium non fuit ejuſmodi Sacrificium, & tota corruit objectio: aut ſi omnino neceſsarium fuit, Apoſtolos, qui miſſi ſunt ad Paſcha præparandum, quæ ritus Paſchatis poſtulabat, profecto non prætermiſiſſe credendum eſt. Quod vero ad eos ritus attinet, qui comedendo agno ſervandi videbantur, monemur ab iis, qui Rituales Hebræorum libros accurate inſpexerunt, jam eos ritus per id tempus obſoleviſse: illos quidem, ut improviſæ ex Ægypto profectioni accommodatos, olim fuiſse adhibitos, ſed Hebreos, cum res ſuas ita conſtabiliviſsent, ut pro ſuo cuique commodo liceret immolare Paſcha, ab iis ritibus receſſiſſe; quod argumento allato vim omnem adimit. Vid. Baron. ad annum Chr. 34. num. 41. & Vvitaſse de Sacramento Euchariſtiæ Par. 1. q. 1. art. 3. ſect. 4.

Patres Eccleſiæ in rem hanc. Quæſtio de tempore, quo Chriſtus ultimum celebraverit Paſcha.

12. Qui vero Sanctorum Patrum loca in rem hanc velit inſpicere, quæ ad ſolidam Traditionem ſtabiliendam pertinent, adeat auctores citatos, penes quos accurate & fideliter notata reperiet. Adeat itidem Herminier Tractatu de Sacramentis Tom. 2. de Euchariſtia cap. 16. ubi poſt allatas auctoritates, quas indicavimus, de opinione P. Lamy, ita pag. 467. ſcribit: *A quibus auctoritatibus neſcio quomodo recedere potuit laudatus ſcriptor, qui contendit, Chriſtum hoc anno non manducaſſe Agnum Paſchalem*. Nos vero progredi volentes, & cætera perſequi, quæ ad hujus diei myſteria ſpectant, eam quæſtionem pertractandam ſuſcipimus, utrum Chriſtus legale Paſcha eo tempore celebraverit, quo Hebræi conſueverant, an tempus illud anteverterit; an vero Hebræi illo anno poſt conſtitutum tempus Paſcha immolaverint.

Sententia Græcorum refellitur.

13. Græci, quibus ex una parte perſpectum eſt, Chriſtum Euchariſtiam eo pane confeciſse, qui appoſitus erat, nec alium panem, ſi juxta Hebraicum ritum celebratum fuit Paſcha, appoſitum fuiſse in menſa, quam azymum, ex altera autem animo imbiberunt, ut infra declarabimus, propugnare, Chriſtum fermentatum panem conſecraſse, eo confugiunt, ut dicant, Chriſtum antecepto tempore Paſcha celebraſse, quo quidem miſero, ac ſane infelici perfugio nihil plane juvantur. Quamvis enim eo, quo mortuus eſt anno, tempus celebrando Paſchate antevertiſset, tamen non niſi azymum panem comediſset; ex quo ſequitur, quod conſecrans panem in menſa appoſitum, non fermentatum, ſed azymum conſecraſset. Satis enim apparet ex verbis legis, ſi cui præſcripto tempore non liceret celebrare Paſcha, & Paſchalem agnum alio tempore cogeretur comedere, eum oportuiſse panem azymum manducare, ut videre eſt Numer. cap. 9. v. 10. & 11. *Homo qui fuerit immundus ſuper anima, ſive in via procul in gente veſtra, faciat Phaſe Domino in menſe ſecundo quartadecima die menſis ad veſperam: cum azymis, & lactucis agreſtibus comedent illud*.

Græcorum impietas adverſus Evangeliſtas.

14. Illud vero, quod Græci aſsumunt, nititur Evangelio S. Joannis, ut infra docebimus. Quia vero nihil habent quod reſpondeant contrariis textibus aliorum Evangeliſtarum, eo venerunt impietatis, ut abjecto omni pudore audaciſſime aſfirment, Joannem utpote ultimum Evangelii ſcriptorem errores aliorum Evangeliſtarum emendaſſe. Cujuſmodi blaſphemiam nos cum Baronio explodimus, qui ad ann. Chr. 34. num. 25. *Faceſſant*, inquit, *hæc ut hæretica ab auribus, ac mente cujuſque Fidelis*. Et ipſo Baronio præeunte dicimus, quorumdam eſse ſententiam, Chriſtum eo, quo occubuit, anno legale Paſcha antevertiſſe; quoſdam vero putare, eo quidem die Chriſtum Dominum Paſcha legale celebraſse, quo immolari juxta ritum Hebraicum oporteret; Hebræos vero non item; ſed in craſtinum diem diſtuliſse. Quorum auctorum nomina æque, ac Baronius, recenſet Bellarminus tom. 3. Controverſ. lib. 4. de Sacram. Euchariſt. cap. 7.

Triplex ea de re ſententia Manduiſi, Pezronii, Harduini.

15. Tres inter recentiores Criticos eximii viri in hanc cauſam deſcenderunt, Mauduiſius, Pezronius, & Harduinus. Quorum primus illud aſſumit, Hebræis vetitum fuiſse duo Feſta continenter duobus diebus, quorum alter alterum proxime conſequeretur, celebrare; id enim illis fuiſſet graviſſimum, qui ejuſmodi diebus plurima facere prohiberentur; cumque primus poſtremuſque azymorum dies, ut infra docebimus, feſti eſsent, ait, Chriſtum veſpere Feriæ quintæ, ineunte primo azymorum die, legale Paſcha celebraſse; feria vero ſexta Cruci affixum eſſe; Hebræos vero, ne duo feſta continuarentur, ideſt feria ſexta, qui primus erat dies azymorum, & Sabbathum, celebraſſe Paſcha feria ſexta, primumque azymorum diem in Sabbathum tranſtuliſſe. Qua in re Auctor pulcram deprehendit analogiam; nam quo die comedebatur agnus, qui Chriſti fuit figura, eodem ipſo die in Calvario Redemptor noſter cruentum faciebat ſacrificium, quo cum Deo genus humanum reconciliaret, & in gratiam reduceret. Pezronius docet, Hebræos Lunaribus menſibus uſos eſſe dupliciter: lunaris enim menſis principium eos computaſſe, & a conjunctione Solis & Lunæ, & ab ejuſdem Lunæ apparitione. Itaque ait Chriſtum Dominum, & Hebræos etiam Paſchalem agnum decimaquarta Luna comediſſe; ſed Chriſtum agnum manducaſſe veſpere Feriæ quintæ; Hebræos vero Feria ſexta, inita nimirum, quod ad Jeſum attinet, decimæquartæ lunæ ratione ab utriuſque luminaris conjunctione, & quod pertinet ad Hebræos, a Lunæ conſpectu. Harduinus denique contendit Hieroſolymæ Galilæos, & Iſraelitas alio die Paſcha celebrare ſolitos ab eo die quo ab Hebræis celebrabatur; itaque Galilæos, & Iſraelitas agnum comediſſe veſpere Feriæ quintæ; Hebræos vero feriæ ſextæ item veſpere; ac propterea Chriſtum Dominum utpote Galilæum pridie quam Hebræi Paſcha celebraſſe. Quæ tres expediendæ hujus rei rationes fuſe referuntur a Boucat Theologia Patrum tom. 7. de Euchariſt. Inſtitut. diſſert. 3. art. 3. Nos vero, qui neque arguari volumus, neque ingenio indulgere, ſed tuta ingredi viam, affirmamus, Chriſtum eo quo oportebat die, & quo Hebræi ipſi Paſcha celebrabant, paſchalem agnum comediſſe, ideoque neque Jeſum tempus antevertiſſe, nec Hebræos Paſcha diſtuliſſe.

Dies Paſcha apud Hebræos decimaquarta primi menſis.

16. Hebræis lege præſcripta fuit decimaquarta primi menſis, qua Paſcha celebrari oportebat: *Decima die menſis hujus* (quæ verba ſunt in Exodi cap. 12. v. 3. & 6.) *tollat unuſquiſque agnum*

per

per familias & domos ſuas.... Et ſervabitis eum uſque ad quartam decimam diem menſis hujus; immolabitque eum univerſa multitudo filiorum Iſrael. Primus autem anni menſis apud Hebræos congruit partim cum Martio, partim cum Aprili, & appellatur Abib, ſeu etiam Niſan: ex eo veris initium; qui cum ſeptimus in ordine antea fuiſſet, poſt profectionem Iſraelitici Populi ex Ægypto primus anni menſis conſtitutus eſt, ut in Exodi loc. cit. v. 2. *Menſis iſte vobis principium menſium, primus erit in menſibus anni.*

Die decimaquinta ſolemnitas Azymorum, quæ per ſeptem dies peragebatur, a-mtato omni pane fermentato.

17. Nec Paſcha ſolum Hebræis, ſed alia etiam fuit ſolemnitas, quæ azymorum dicebatur, quas inter ſolemnitates multum erat diſcriminis. Paſcha enim, ut diximus, in honorem inſtitutum fuit profectionis Hebræorum ex Ægypto, cum exterminator Angelus nocte, quæ præceſſit, proximi percuſſit omne primogenitum in terra Ægypti, præteritis tamen Hebræorum oſtiis, quæ reſperſa reperit ſanguine agni, quem pridie ejus diei immolaverant. Feſtum vero Azymorum in memoriam itidem inſtitutum fuit ejus rei, quæ Hebræis abeuntibus contigit, ut nimirum ad profectionem properantibus otium non fuerit fermentati panis conficiendi, juxta ea quæ leguntur in Exod. cap. 12. v. 39. *Et fecerunt ſubcinericios panes Azymos; neque enim poterant fermentari, cogentibus exire Ægyptiis, & nulla facere ſinentibus moram.* Itaque decimaquarta primi menſis die Paſcha, & decimaquinta ſolemnitas azymorum celebrabatur, in qua fermentatum panem nefas erat comedere, ſed azymum tantum manducare oportebat; eaque ſolemnitas per ſeptem dies agitabatur, quorum primus, & ultimus feſti dies erant: *Menſe autem primo quartadecima die menſis Phaſe Domini erit, & quintadecima die ſolemnitas. Septem diebus veſcentur azymis; quarum dies prima venerabilis & ſancta erit; omne opus ſervile non facietis in ea... Dies quoque ſeptimus celeberrimus, & ſanctus erit vobis: omne opus ſervile non facietis in eo.* Hæc Numeror. cap. 28. v. 16. 17. 18. & 25. cum quibus ea conſentiunt Exod. cap. 12. v. 19. & 20. *Septem diebus fermentum non invenietur in domibus veſtris. Qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Iſrael tam de advenis, quam de indigenis terræ. Omne fermentatum non comedetis: in cunctis habitaculis veſtris edetis azyma.* Cum autem dies Paſchæ, ut mox docebimus, cum azymorum die congrueret, propterea Agnus Paſchalis nonniſi cum azymis poterat manducari juxta Exod. cit. cap. 12. v. 8. *Et edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes cum lactucis agreſtibus.*

Plura dierum genera apud Hebræos.

18. Penes Hebræos plura genera dierum erant: quidam enim legales & ſacri; naturales alii; alii artificiales: inde dierum diverſæ menſuræ. Legales ſeu ſacros dies Judæi inchoabant ab occaſu ſolis, & ita legalis diei termini erant duo ſolis occaſus; quo diei genere utimur in Eccleſia Catholica. Conſtat ex Levit. cap. 23. v. 32. *A veſpera ad veſperam celebrabitis Sabbatha veſtra.* Naturalium dierum initium a media nocte, finis in mediam noctem conſequentem. Artificialium vero ſpatium inter duos ſolis ortus intercipiebatur. Quapropter etſi ait Scriptura, decimaquarta primi menſis die celebrandum eſſe Paſcha ad veſperam, & decimaquinta Feſtum azymorum; tamen cum decimæquartæ diei veſpera congruat cum initio decimæquintæ; qui rationem dierum legalium probe ineat, facile intelliget, diem Paſchæ in primam diem cadere azymorum. Idque confirmatur ex eo, quod Paſchalis agnus comedendus erat cum azymis, & dies azymorum ſeptimus in vigeſimam primam primi menſis diem deſinebat, ut diſerte habetur in Exod. cap. 12. v. 18. *Primo menſe quartadecima die menſis ad veſperam comedetis azyma uſque ad diem vigeſimam primam ejuſdem menſis ad veſperam.* Nam ſi primus azymorum dies a ſecunda decimæ quartæ diei veſpera non inchoetur, ſeptimus azymorum nullo pacto poteſt cum vigeſima prima die congruere.

Anno Chriſti emortuali Hebræis celebrandum fuit Paſcha decimaquarta primi menſis altera ejuſdem diei veſpera.

19. Ex quibus omnibus manifeſto conſtat, etiam eo anno, quo Jeſus occubuit, Hebræis Paſcha celebrandum fuiſſe decimaquarta die primi menſis, ſeu menſis Martii; nec tamen Paſcha celebrandum, ſeu, quod idem eſt, Paſchalem Agnum manducandum illa prima veſpera, qua Paſcha inchoabatur, ſed altera ejuſdem diei veſpera, quæ initium erat primæ diei azymorum. Cum autem narrent Evangeliſtæ ſecunda decimæ quartæ diei veſpera, ineunte prima azymorum die, Chriſtum Dominum eo anno, quo mortuus eſt, Paſcha celebraſſe, ut ii diſertiſſime teſtantur illis verbis, quæ perſpicuitatis gratia huc referre non gravabimur, Matth. cap. 26. v. 17. *Prima autem die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Jeſum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Lucæ cap. 22. v. 7. *Venit autem dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha, & miſit Petrum, & Joannem dicens: Euntes parate nobis Paſcha, ut manducemus*, cum quibus, ut mox dicemus, conſentit & Marcus cap. 14. proculdubio conſequitur, Chriſtum eo die, quo Hebræi conſueverant, Paſcha celebraſse. Nec vero ex illis Marci verbis cap. 14. v. 12. *Et primo die Azymorum, quando Paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Paſcha?* poteſt quiſpiam arguere Hebræos eo anno Paſcha diſtuliſſe; nec enim alio verbum illud *immolabant* quam ad Hebræos referri poteſt: Præterea Jeſus Diſcipulos in Civitatem miſerat; eoſque juſſerat ſuo nomine monere Patremfamilias, ut locum ſibi pararet, ubi manducaret Paſcha; cumque illud juſſerit ſecunda decimæquartæ diei veſpera, nec Paterfamilias imperata facere detrectaverit: luculentiſſime apparet omnia fuiſſe paranda, ut eodem tempore Paſcha celebraret, quo Hebræi eo anno celebrabant. Cumque deinde eo tempore, quod præſtituerat, Paſcha celebraverit, inde neceſſario conficitur Paſcha eo ipſo tempore celebraſſe, quo Hebræi eo anno idem Paſcha celebrarent.

Obſtare videtur Evangelium S. Joannis.

20. Quibus rationibus nihil profecto eſſet, quod quiſquam poſſet objicere, niſi Joannis Evangelium videretur iis adverſarii. Ait enim Joannes cap. 13. v. 1. *Ante diem feſtum Paſchæ ſciens Jeſus, quia venit hora ejus, ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Loquitur Joannes de ultima Cœna, in qua Jeſus lavit pedes diſcipulorum, cum & nos, & alii omnes dicunt, illum celebraſse Paſcha. Quia vero teſtatur Evangeliſta, id *ante diem feſtum Paſchæ* contigiſse, conſequi inde videtur, Chriſtum eo anno tempus, quo Hebræi Paſcha manducabant, prævertiſse. Narrat præterea S. Joannes cap. 18. v. 28. Hebræos *adduxiſſe Jeſum a Caipha in Prætorium*, nec Prætorium introiſse, *ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha*: unde fluere videtur; eos Paſcha nondum celebraſſe, ideoque aut Chriſtum prævertiſſe, aut Hebræos diſtuliſſe Paſcha. Denique idem Evangeliſta cap. 19. ubi texit hiſtoriam Dominicæ Paſſionis, videtur innuere, illum obiiſſe *in Paraſceve Paſchæ*, nimirum eo die, quo Hebræi ea parabant, quæ Paſchati ce-

le-

lebrando opus eſſent; quod quidem indicium facit, vel Jeſum tempus Paſchatis antevertiſse, vel Hebræos Paſcha diſtuliſse.

Componitur Evangelium S. Joannis cum aliis Evangeliſtis. Primus utitur menſura diei naturalis, ceteri menſura diei legalis.

21. Ejuſmodi tamen objectionibus abunde ſuppetit qui ſatisfiat. Ineunda eſt Joannis concordia, qui dicit *ante diem feſtum Paſchæ*, cum cæteris Evangeliſtis, qui dicunt, *prima die azymorum*. Patet autem Evangeliſtarum conſenſus. Nam tres Evangeliſtæ, qui Cœnam dicunt factam eſse primo Azymorum die, profecto ſecundam intelligunt veſperam diei Paſchæ, quæ initium fuit primæ diei azymorum, atque ita ea diei menſura utuntur, quæ in diebus ſacris, & legalibus adhibebatur. Quartus autem Evangeliſta, qui narrat Cœnam factam eſſe ante diem feſtum Paſchæ, non negat factam fuiſse ſecunda diei Paſchæ veſpera; ſed, dum ita loquitur, ſignificat, factam ante primum azymorum diem, adhibita non legalium, ſacrorumque, ſed naturalium dierum menſura, qui a media nocte incipientes in mediam noctem deſinebant, vel artificialium, quorum erat initium ab ortu ſolis.

Etiam nunc ipſi utimur duplici illa computandi ratione.

22. Quod quidem allato exemplo perſpicuum fiet magis. Nam ipſi quoque ſacros dies computamus a veſpera ad veſperam, naturales vero vel a media nocte ad aliam mediam noctem, vel ab oriente ad occidentem ſolem. Quamobrem anno 1738. quo Pervigilium S. Joannis Baptiſtæ die vigeſima tertia Junii in Feriam ſecundam, & Feſtum vigeſima quarta die in feriam tertiam cecidit, ſi quis rem Feria ſecunda geſtam hora vigeſima tertia narrando dixerit, die Feſto S. Joannis Baptiſtæ contigiſſe, recte dicet, ratione habita ſacri diei, ejuſque menſuræ: Si quis vero eam rem ante S. Joannis feſtum narraverit geſtam, recte item dicet, ſumpta nimirum naturalis diei menſura, vel a media nocte ad mediam noctem, vel ab ortu ad occaſum Solis: atque hæc ſi conſiderentur, neutrum neutri perſpicuum eſt adverſari.

Ad eundem modum interpretatur D. Thomas locum illum S. Joannis.

23. Atque hæc eſt S. Thomæ doctrina 3. part. q. 46. art. 8. *ad Primum: Cum autem dicitur Joannis 13. ante diem feſtum Paſchæ, intelligitur hoc fuiſſe quartadecima Luna, quod tunc evenit quinta feria: nam Luna exiſtente quintadecima, erat dies ſolemniſſimus Paſchæ apud Judæos, & ſic eumdem diem, quem Joannes nominat diem feſtum Paſchæ, propter diſtinctionem naturalem dierum, Matthæus nominat primum diem azymorum, quia ſecundum ritum Judaicæ feſtivitatis ſolemnitas incipiebat a veſpera præcedentis diei*. Cui conſentit Catechiſmus Romanus de Sacrament. Euchariſt. pag. 134. ubi hæc habentur: *Quod ſi quis Joannis Evangeliſtæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia ante feſtum diem Paſchæ acta eſſe commemorat, ea ratio facile diſſolvi poteſt. Etenim quem primum Azymorum diem cæteri Evangeliſtæ appellarunt, quod feria quinta veſperi dies feſti Azymorum inciperent, quo tempore Salvator noſter Paſcha celebravit, eum ipſum diem Joannes pridie Paſchæ fuiſſe deſcribit, ut qui diei naturalis ſpatium, quod ab oriente Sole inchoatur, in primis notandum exiſtimavit*. Hanc ſemper ſequuti nos ſumus ſententiam reverentia adducti adverſus tantæ auctoritatis Scriptores. Neque tamen diffitemur ægre nos eam amplexos. Magnum enim robur futurum Evangeliſtæ verbis fuiſſe videbamus, ſi dixiſſet, *Ante diem feſtum Azymorum*, quibus magna vis detrahi videtur, quod dixerit, *Ante diem feſtum Paſchæ*. Cum enim dicamus Paſcha celebratum fuiſſe veſpere decimi ſexti diei, Joannes, qui narrat celebratum fuiſſe ante diem Paſchæ, innuere videtur anticipatum eſſe Paſcha ante illud tempus, quo celebratum eſſe narrant cæteri Evangeliſtæ. Sed in ea ſententia tandem conquievimus, poſtquam nobis omnem amovit difficultatem textus, in quem incidimus, dum Lucæ Evangelium legeremus. Capite enim 22. v. 1. Feſtum etiam Azymorum Paſcha appellatur: *Appropinquabat autem dies feſtus Azymorum, qui dicitur Paſcha*. Et apud Joſephum Antiqu. lib. 18. cap. 3. legimus: *Dum celebraretur Azymorum ſolemnitas, quam Paſcha nuncupamus*.

Solvitur argumentum ex eo ſumtum, quod Hebræi in Prætorium introire noluerint, ne contaminarentur.

24. Ut autem quæ alia opponuntur diſſolvamus, ex eo quod Hebræi in Prætorium introire noluerint, ne contaminarentur, & ut poſſent manducare Paſcha, non ſequitur, eos nondum Paſchalem Agnum comediſſe, ideoque vel Chriſtum prævertiſſe Paſcha, vel Hebræos diſtuliſſe. Paſcha enim generale quoddam eſt nomen, quod complectitur etiam oves, & boves, qui in ea mactabantur ſolemnitate, & per ſeptem illos, qui conſequebantur dies, comedebantur; ut apparet ex Deuter. cap. 16. v. 2. *Immolabiſque Phaſe* (ideſt Paſcha) *Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus*. Cum igitur Joannes in concordiam revocandus ſit cum tribus aliis Evangeliſtis, qui diſerte affirmant, factam eſſe Cœnam, & Paſchalem Agnum manducatum eo ipſo tempore, quo ab Hebræis manducari oportebat, idque antequam Chriſtus in Prætorium duceretur; propterea hæc ita ſunt intelligenda, ut Hebræi in Prætorium introire noluerint, non quo ſibi fas eſſet Paſchalem Agnum comedere, quem jam manducaverant, ſed ne domum Ethnici ingreſſi contaminarentur, neve ab cæteris Paſchalibus eſcis, quas diebus ſequentibus vellent comedere, omnino abſtinere cogerentur. Neque illa quidquam itidem adverſantur noſtræ ſententiæ Joannis verba, *In Paraſceve Paſchæ*, quæ non de parandis Paſchalibus eſcis, ſed de iis quibus ſequenti Sabbatho uſus eſſet, intelligenda ſunt. Quæ ſi aliorſum accipiantur, non video qui Joannes non adverſetur Marco, cujus ſunt illa verba cap. 15. v. 42. *Erat Paraſceve, quod eſt ante Sabbathum*. Nec Joannes reprehendi poteſt, quaſi minus proprie locutus ſit; eo enim anno Paraſceve Sabbathi cecidit in diem Paſchæ. Quo loquendi modo ſane maxime proprio utimur, cum dicimus, *Dominica Paſchæ*, *Dominica Pentecoſtes*, quod ea Feſta in diem Dominicam cadant. Quod autem, quam Joannes nominat Paraſceve Paſchæ, ea ideo non ſit accipienda pro Paraſceve Sabbathi, quod nihil quidquam parare die Paſchæ liceret, futilis ratio eſt, ac nullius momenti. Nam, ut dies Paſchæ celeberrimus fuerit, licebat tamen ea parare, quæ uſui eſſent ad victum, quod contra non licebat die Sabbathi; idque probatur ex Exod. cap. 12. v. 16. ubi etſi primus, & ultimus azymorum dies ſolemnes erant, tamen ita decernitur. *Nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad veſcendum pertinent*. Ut rem conferam in compendium, argumento illi nonnihil roboris eſſet, ubi Paraſceve, quam Joannes commemorat, Paraſceve eſſet Paſchæ, non Sabbati, qui dies cadebat in diem Paſchæ.

Qui viri docti hoc argumentum abunde pertractaverint. Manduſii, Petronii, & Harduini ſententia confutata.

25. Cum a nobis de Pentecoſte ſermo fiet, hæc ipſa redibit ad manus retractanda materia. Interea, ſi cui libeat abunde totum hoc argumentum copioſeque tractatum inſpicere, adeat Baronium, Bellarminum, Gottum, Serry, Bouchat, Graveſon, Honoratum a S. Maria, & Witaſſe in locis ſupra citatis, quibus jungi poſſunt Suarez tom. 2. in 3. par. diſp. 40. ſect. 1. Theophilus Raynaudus tom. 9. pag. 652. Juveninus de Sacram.

Sacram. diſsert. 4. quæſt. 2. art. 4. §. 1. Tournely de Euchar. tom. 1. pag. 462. edit. Pariſien. & Herminier tract. de Sacramentis tom. 2. de Euchariſt. cap. 16. qui utramque profert ſententiam; alteram nempe Chriſtum anno emortuali ſuo Paſcha cum Hebræis eodem die celebraſse; alteram, eo anno Hebræos Agnum Paſchalem non manducaſse decimaquarta die, ſed decimaquinta poſt veſperam, translato azymorum feſto in Sabbathum; declarat autem, primæ ſententiæ pleroſque Theologorum ſubſcribere, nec tamen alteri ſuos deeſse ſuffragatores ſacrarum Litterarum interpretes magni nominis; ac quæ cuique arrideat magis, eam permittit ſequi ſententiam, licet ipſe ad poſteriorem videatur eſſe propenſior. Mauduſii vero, Pezronii, & Harduini peculiares de hac re commentationes apud Gottum, Graveſonium, Serry, & Boucat funditus reperiuntur everſæ. Hebræos enim duobus caruiſse feſtis diebus, qui ſe continenter exciperent, ideoque anno Chriſti Domini emortuali primum Azymorum diem in Sabbathum rejeciſse, nullo fulcitur fundamento. Præterea ſi primum Azymorum diem in Sabbathum tranſtuliſsent, ne duo Feſta proxime conjungerentur, nihilominus neceſse fuiſset iis eodem revolvi. Nam, decurſa hebdomada, duo Feſta ſimul juncta & ſe invicem excipientia nihilominus occurriſsent; Feria nimirum ſexta, qui ſeptimus fuiſset Azymorum dies, & Sabbathum; quod ut evitarent fruſtra primum Azymorum diem in Sabbathum tranſtuliſsent. Apud eoſdem quoque Scriptores deprehendas, illud omni itidem carere fundamento, quod Hebræi diem decimum quartum modo a conjunctione Lunæ cum Sole, modo a momento, quo primum Luna fieret conſpicua, computaverint. Harduini vero Syſtema prolixa diſputatione rejecit Auctor libri, cui titulus, *Vindiciæ Veterum Scriptorum contra Joannem Harduinum*. Cæteri vero, qui idem ſyſtema refellunt, obſervarunt, nullum in ſacris paginis extare monumentum, quo duplex fuiſſe Paſcha, alterum Galilæorum, Judæorum alterum poſſit evinci; & a veri abeſſe ſimilitudine, Jeſum Chriſtum, qui eſſet e Tribu Judæ, & regio Davidis ſanguine ortus, quique vel minimum Legis apicem obſervare ſoleret; non cum Judæis, ſed cum Galilæis Paſcha celebraſſe.

Quid potiſſimum Chriſtus in ultima Cœna fecerit.

26. Rem hanc diu multumque verſarunt, & acri judicio examinarunt hæreticarum partium homines, quorum ſententias huc afferre non abs re arbitramur alienum, quod omnes in iis conſentiant, quæ ſuperius expoſuimus. Caſaubonus Exercit. 16. num. 13. profitetur, *Negari non poſſe Matthæi, Marci, & Lucæ verba id videri ſignificare, nimirum* Dominum noſtrum *Paſcha eadem die, & hora celebraſſe, quibus & cæteri Judæi omnes idem faciebant*. Joannes Friſchmutus in Theſauro Diſſert. in Novum Teſtamentum Amſtelod. anno 1702. quod de Hieronymo Vecchietto ſuperius narravimus, occaſione inde capta quæſtionis illius pertractandæ, num Chriſtus Dominus eodem quo Hebræi die Paſcha celebraverit, an diem illum celebrando Paſchate anteverterit, ait, a Chriſto Domino eodem, quo ab Hebræis, die celebratum eſſe Paſcha; ac quotquot adverſus eam ſententiam afferri poſſunt difficultates diſſolvit. Eam Diſſertationem in eodem tomo alia excipit *de ultimo Chriſti Paſchate* diſſertatio, Joanne Sauberto Auctore, qui §. 11. hæc ſcribit: *Controverſia illa, num Chriſtus ab iſto Dei præcepto in obſervando tempore Paſchatis diſceſſerit, eruditorum judicium, atque ingenia mirifice exercuit. Nobis breviter negativa veriſimilior videtur*. In Theſauro item Diſsertationum in Novum Teſtam. *Lamb. Feſt.* Haſei & Ikenii tom. 2. diſſertatio quædam eſt Joannis Chryſoſtomi Harembergii, quæ idem concludit. Quia vero Sagittarius Par. 1. Hiſtor. Paſſion. Chriſti pag. 135. & ſequen. & pag. 183. ad alteram ſeſe adjicit partem, ideirco in hunc modum de illo ſcribit: *Sagittario non induſtria, ſed judicium, & peritia Thalmudica deerat*. Incredibilis eſt Antonii Binei labor in lib. 1. de morte Jeſu Chriſti cap. 1. ſuſceptus, ut materiam hanc illuſtraret. Ibi num. 19. quæſtionem proponit. *An Jeſus uno & eodem die cum Judæis omnibus, an diverſo Paſcha ſuum ultimum celebraverit:* congeſtiſque iis, quæ tum Catholici, tum Proteſtantes alterutrius ſententiæ Sectatores ea de re ſcripſerunt, adductiſque rationibus, quæ ad utramque ſententiam conſtabiliendam faciunt, iiſque accurate perpenſis, tandem num. 32. ita concludit: *Tot argumenta docent clariſſime, longe præferendam eſſe eam ſententiam, quæ Jeſum Paſcha ſuum ultimum celebraſſe ſtatuit eadem die, eademque hora cum omnibus Judæis*. Hactenus de legali Chriſti Paſchate eodem cum Judæis tempore celebrato. Nunc de eo dicendum, quod in ea Cœna Chriſtus fecerit, cujus rei in hac Feria quinta Majoris Hebdomadæ præcipua fit commemoratio.

Hiſtoria depromitur ex Evangeliis.

27. Narrat Matthæus cap. 26. v. 21. Jeſum Chriſtum, cum ad Cœnam jam accubuiſſet, dixiſſe: *Unus veſtrum me traditurus eſt*: iis verbis vehementer Apoſtolos perturbatos eum interrogaſſe: *Numquid ego ſum Domine?* Quibus Jeſum reſpondiſse: *Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet*. Judæ vero, qui eum prodidit, interroganti, *Numquid ego ſum Rabbi?* Chriſtum Dominum reſpondiſse: *Tu dixiſti*. Porro, ut pergit Matthæus, ſumptum Chriſtus Dominus panem, eumque a ſe benedictum fregit deditque Diſcipulis dicens: *Accipite, & comedite: hoc eſt Corpus meum*; & accepto itidem Calice *gratias egit, & dedit illis dicens: bibite ex hoc omnes: hic eſt enim Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Poſtquam vero Canticum ceciniſsent, omnes ad montem Olivetum aſcenderunt: *Et hymno dicto exierunt in Montem Oliveti*. Eadem narrat Marcus cap. 14. Lucas vero poſtquam eadem narravit, quæ Matthæus, & Marcus retulit, coortam illam inter Apoſtolos contentionem addit cap. 22. v. 24. *Quis eorum videretur eſſe major?* ac refert, quo pacto eam Jeſus extinxerit. Narrat etiam, monuiſſe Petrum, fore ut eos omnes tentaret Satanas: *Ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret ſicut triticum*; ſe autem a Patre exoraſse, ne ejus labaret fides; & juſſiſse ab eo cæteros fratres ſuos confirmari. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat Fides tua: & tu aliquando converſus confirma fratres tuos*. Narrat præterea Joannes cap. 13. ſurrexiſſe Jeſum a Cœna, detractiſque ſibi veſtibus, linteo præcinctum, inſectaque in catinum aqua, cœpiſse *lavare pedes Diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus*; cumque Petrus reſtitiſset, ne lavaret ſibi pedes: *Non lavabis mihi pedes in æternum*, & Jeſus illum monuiſset: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*, in ea verba Petrum commotum erupuiſse: *Domine non tantum pedes meos, ſed & manus, & caput*. Referuntur in eo capite decimotertio a Joanne prædictione de proditione Judæ. Jeſus enim dixit: *Vos mundi eſtis, ſed non omnes: ſciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum; propterea dixit: non eſtis mundi omnes*; cumque addidiſset; *Unus ex vobis tradet me*, tum Joannes eum interrogavit quiſnam ille eſset; cumque reſpondiſset Jeſus eum eſse cui panem in patina intinctum porrexiſset,

panem intinctum Judæ præbuit dicens: *Quod facis, fac citius*; Quorum verborum ſenſum ii, qui ad Cœnam accumbebant, minime ſunt aſsequuti; Judæ enim pecuniam cuſtodienti putavere Chriſtum Jeſum imperaſse, ut eorum aliquid coemeret, quibus in Paſchatis Feſto opus eſset, aut aliquam eleemoſynam faceret. Et D. Paulus in prima ad Corinthios cap. 11. v. 23. ait; ſe a Domino accepiſse quod *Dominus Jeſus, qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite, & manducate: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem*,

Quomodo Hebræi ad menſam accumberent.

28. Nobis non eſt in animo longius hinc digredi, ut quemadmodum Hebræi ad menſam accumberent, ſeque, antequam diſcumberent, abluerent, ſuſe perſequamur. Sed paucis quibuſdam, quæ ad utramque rem pertinent e ſacra Scriptura depromptis, ad ea quæ Chriſtus geſſit in ultima Cœna regrediemur.

Hebræos in lecto jacentes cubito innixos ad menſam accubuiſſe conſtat ex aliquot Sacræ Scripturæ locis. Ad eum modum Chriſtum, & Apoſtolos in ultima Cœna accubuiſſe.

29. Hebræis cum cœnabant non in ſellis ſedere mos erat, ſed porrectos jacere in lectis, cubitoque innixos cibum capere. In eo convivio, quo Aſſuerus Primores regni ſui vocaverat, novimus Eſther 1. v. 6. Lectulos quoque aureos, & argenteos ſuper pavimentum ſmaragdino, & pario ſtratum lapide diſpoſitos fuiſſe; & cap. 7. v. 8. tradit Sacer textus, Aſsuerum ab horto redeuntem deprehendiſſe Amanum in eodem, quo accumbebat Eſther, lecto conjectum; quod maniſeſtum facit indicium, eos non ſellis inſidentes, ſed in lectis projectos accumbere conſueviſſe. *Qui cum reverſus eſſet de horto nemoribus conſito, & intraſſet convivii locum, reperit Aman ſuper lectulum corruiſſe, in quo jacebat Eſther*. Sancta illa fœmina apud Lucam cap. 7. v. 38. locum, ubi accubuerat Jeſus, ingreſſa, *ſtans retro ſecus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus*, quod quidem illi facere non licuiſset, ſi Chriſtus ad menſam aſsediſset, quo modo nos pedibus menſæ ſubjectis in ſella quiſque ſua ſedemus. Itaque cum Chriſtus Dominus in lecto accumberet capite ad menſam converſo, rejectiſque ad exteriorem partem pedibus, qua dapes afferebantur, licuit illi mulieri ex adverſa parte ad Chriſtum accedere, lacrymis pedes ejus abluere, capillis extergere, unguento inungere. Ex quo intelligitur, Jeſum in lecto ad eum, quem diximus, modum recubaſse, quod obſervat Maldonatus ad illud Lucæ caput: *Quia qui ad menſam antiquo more ſuper thoros accumbebant, ita jacebant, ut caput verſus menſam, pedes verſus exteriorem partem haberent, qua Miniſtri fercula ferentes menſam obibant*. Joannem denique ex cap. 13. v. 23. Evangelii ſui apparet in gremio Domini recubuiſse; *Erat ergo recumbens unus ex Diſcipulis ejus in ſinu Jeſu, quem diligebat Jeſus*. Et cap. 21. v. 20. *Converſus Petrus vidit illum Diſcipulum, quem diligebat Jeſus, ſequentem, qui & recubuit in Cœna ſuper pectus ejus*. Quod itidem declarat, non ſellis inſidentes, ſed in lectis jacentes ad menſam accubuiſse. In Chriſti Domini ſinum, cum ita jaceret, licuit Joanni caput rejicere; quod quidem, ſi quemadmodum nos, ad menſam aſſediſsent, minime licuiſset. Nec illud, prætereundum, quod Jeſus lavit pedes Diſcipulorum, quin ipſi a menſa ſurgerent; id vero fieri non potuiſſet, niſi ſuper thoros accubuiſſent, facie ad epulas converſa, & pedibus rejectis in exteriorem partem, qua fercula inferebantur. Sagittarius par. 1. Hiſtor. Paſs. Chr. pag. 202. & ſequent. plurimos Auctores congerit, qui de ratione ſcripſerunt, qua veteres ad menſam accumberent. Et Antonius Bineus de morte Chriſti tom. 1. pag. 210. iconiſmos exhibet, qui ad hunc modum accumbentes repræſentant, alterum a Ligorio e veteribus monumentis deſcriptum, alterum e Patavino, quod etiamnum extat, marmore expreſſum, ubi convivium apparet, in quo convivæ ad menſam thoris diſcumbunt. Apud eumdem Bineum pag. 260. eſt etiam iconiſmus, quo ad menſam Chriſtus Jeſus, & diſcipuli in lectis recumbentes exhibentur, &, quæ illi lavat, & ungit pedes, Magdalena. Quapropter abſona videri debet Andreæ Bacii opinio, qui lib. 4. de naturali vinorum hiſtoria pag. 147. cum inficiari non poſſet, veteres lectis ſtratos ad menſam recubuiſse, tamen contendit, convivas more noſtro, præſertim ſi prandium paullo eſſet frugalius, aut cœna parcior, interdum aſſediſſe; non quidem ut ſua cuique ſella daretur, ſed ſi exempli cauſa octo vocati eſſent, duo ſcamna longa pararentur, quibus quaterni quaternis adverſi aſſiderent: Jeſum autem, quem, ut æquum eſt, humilem ſuiſse, eamdemque virtutem ab Apoſtolis poſtulaſſe non inficiatur, ſella, ſeu parvo ſcamno ſedentem arbitratur in cœna primum menſæ latus tenuiſse, diſcipulis ad dextrum ſiniſtrumque latus adſidentibus; ac propterea haud ægre illi Magdalenam pedes lavare potuiſſe: eodemque plane modo adſediſſe ad Cœnam, quando Paſcha cum diſcipulis ſuis celebravit: neque enim intelligere poteſt, quonam tandem modo, ſi lectis recubiſsent, Joannes Evangeliſta in Chriſti Domini ſinum reclinare caput ſuum, & Jeſus ita lecto jacens frangere panem, & Apoſtolis itidem jacentibus diſpertire potuiſſet. Hanc opinionem abſonam eſse, diximus: omnino enim nova eſt ac ſingularis, cujuſmodi vel ipſe Auctor eam eſse agnoſcit. Pugnare etiam videtur hæc opinio cum Hiſtoria. Ut enim Baccius eam tueatur, textus Evangelici ſententiam ita detorquet, ut Joannis recubitus ſupra pectus Domini nihil aliud ſignificet, quam quod Joannes proximus Jeſu ſederet; eamque difficultatem plane inexplicabilem diſſimulat, nonniſi ſublata menſa potuiſse Jeſum lavare pedes diſcipulis, ſi more noſtro ad cœnam aſsediſsent.

Hebræi non niſi loti ad menſam accumbebant.

30. Moris etiam erat apud Hebræos nonniſi lotos ad menſam accumbere. Quamobrem Reg. lib. 2. cap. 12. v. 20. cum David a Deo poſtulaſset, ut filium, quem e Berſabea adulterinum ſuſceperat, incolumem ſibi ſervaret, ubi mortuum intellexit, ut declararet, ſe omni patientia quidvis illatum divinitus perpeti, ſuaque omnia Deo permittere, omni mœrore animi dejecto juſſit, apponi ſibi cœnam, ad quam non priusquam lavaretur, accubuit: *Surrexit ergo David de terra, & lotus unctuſque eſt... petivitque, ut ponerent ei panem, & comedit*. Phariſæum etiam legimus apud Lucam cap. 11. v. 37. & 38. miritum quid illud rei eſset, quod Jeſus vocatus ad prandium accubuiſset illotus; quod quidem confirmat, eam tum fuiſse conſuetudinem, ne quis ad menſam prius accumberet, quam eſſet lotus. *Rogavit illum quidam Phariſæus, ut pranderet apud ſe, & ingreſſus recubuit. Phariſæus autem cœpit intra ſe reputans dicere: Quare non baptizatus eſſet ante prandium*.

Balneo egreſſi pedes lavabant.

31. Itaque Hebræi non accumbebant ad menſam, quin lauti prius eſsent, ſeu quod idem eſt, quin balneum adhibuiſsent. Cum autem exiſsent e balneo, nihil ſibi quidquam lavabant præter pedes, ut a ſordibus mundarentur, quibus conſpurcari eos oportebat, dum ſine calceis & caligis a balneo ad menſam venirent. Quapropter Abrahamus, & Lot Angelis, quos ſub hoſpitum & peregrinorum aſpectu domi exceperant, pedes tantum laverunt, ut eſt in cap. 18. Geneſ. & Joſephus

ſephus cum fratres qui e Cananæa advenerant exciperet, prius paravit convivium, ut eſt in eod. lib. Geneſ. cap. 43. v. 16. *Introduc viros domum, & occide victimas, & inſtrue convivium, quoniam mecum ſunt comeſturi meridie*. Poſtea vero *Introductis domum attulit aquam, & laverunt pedes ſuos*. In libro Judicum cap. 19. v. 21. ubi ſenex ille tanta humanitate Levitam domi ſuæ exceperat, legimus: *Ac poſtquam laverunt pedes ſuos, recepit eos in convivium*. Et 2. Reg. cap. 11. v. 8. Urias a Rege dimiſsus fuit ad menſam, poſtquam laviſset pedes. *Vade in domum tuam, & lava pedes tuos &c. Et egreſſus eſt Urias de domo Regis, ſequutuſque eſt eum cibus regius*. Jam vero in novo Teſtamento apud Lucam cap. 7. v. 44. de Phariſæo Jeſus conqueritur, quod ſibi pedes non laviſset: *Aquam pedibus meis non dediſti*. Et Epiſt. 1. D. Pauli ad Timotheum cap. 5. v. 10. ubi egregiæ viduæ dotes recenſet Apoſtolus, illud etiam ait quærendum, *ſi filios educavit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes lavit*. Et ut abunde probemus, qui ad cœnam venirent, iis e balneo egreſſis pedes ſolum fuiſse lautos, ſatis eſt verba Chriſti Domini referre, quæ habentur Joann. cap. 13. v. 10. *Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet*. Quibus verbis non modo ad eam conſuetudinem reſpicit, ſed illud etiam ſignificat, ei qui purus eſt ab omni lethali culpa, qua anima Deo fit inviſa, nihil opus eſse amplius, quam ut lavet pedes, hoc eſt affectiones animi regat, concupiſcentiæ impulſus coerceat, occultam elationem animi comprimat, honorum cupiditatem immoderatam excutiat, ſui ipſius amorem excindat, & iram, & invidentiam, & obtrectandi ſtudium compeſcat. Egregie ad eum locum Auguſtinus n. 4. tom. 3. *Ipſi igitur humani affectus, ſine quibus in hac mortalitate non vivitur, quaſi pedes ſunt, ubi ex humanis rebus afficimur, & ſic afficimur, ut ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos decipiamus*.

De inſigni hac in re Chriſti Domini humilitate.

32. Neque vero prætereundum eſt, Chriſtum Jeſum, cum Apoſtolis lavare vellet pedes, veſtem potuiſse, linteo ſe præcinxiſse, quo lotis pedibus tergendis uſus eſt, ut apud Joann. cap. 13. qua quidem in re maximum exhibere voluit humilitatis exemplum, non modo lavandis pedibus, ſed veſte deponenda, & linteo ſumendo, quod ſervorum erat, ut obſervat Ferrarius de re veſtiaria par. 1. pag. 138. Ejus lintei partem narrat Leo Oſtienſis a quibuſdam Monachis Hieroſolyma profectis ad Caſinenſe Monaſterium allatam eſse; eam, juxta illorum conſuetudinem temporum, in ignem injectam ſtatim igneo colore incanduiſse, ſemotis autem carbonibus ad primam formam eſse reſtitutam; quod quidem veritatem ſacri lintei comprobavit. Propterea, ita ut æquum erat, honorifico in loco fuit collocatum, ut tradit etiam Joannes Chifletius de Linteis Chriſti ſepulcralibus cap. 6.

Trina Chriſti de Judæ proditione prædictio.

33. Atque hæc haƈtenus de Hebræorum more accumbendi, & de lavandis pedibus. Nunc de rebus a Chriſto in ultima Cœna geſtis dicendum eſt. De proditione, quam unus ex Diſcipulis Magiſtro moliebatur, trina eſt Jeſu Chriſti prædictio. Prima eſt initio Cœnæ, ut apud Matth. cap. 26. v. 20. & 21. *Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim Diſcipulis ſuis, & edentibus illis dixit: Amen dico vobis, quia unus veſtrum me traditurus eſt:* quod etiam legitur apud Marcum cap. 14. Altera eſt, poſtquam Diſcipulis lavit pedes. Joann. cap. 13. v. 10. *Qui lotus eſt non indiget, niſi ut pedes lavet... & vos mundi eſtis, ſed non omnes*. Tertia denique, poſtquam Euchariſtiam inſtituit; ut habetur apud Lucam, qui cap. 22. v. 21. enarrata Euchariſtiæ inſtitutione, refert Chriſtum dixiſse: *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum eſt in menſa*, & conſonat Joannes cap. 13. Cujus trinæ prædictionis cauſa fuit, vel ut Apoſtolis firmior injiceretur opinio, Chriſti voluntarium fuiſse interitum, quem, ſi libuiſset, facile illi fuiſset evitare, vel etiam ut iteratis illis prædictionibus Judæ daretur pœnitentiæ locus, quemadmodum ſancti Patres, ſacrique Interpretes rem hanc expendunt, quos refert Calmetus ad Matth. cap. 26. num. 21.

Quo tempore Chriſtus pedes laverit Diſcipulorum. Cœna illa tripliciter conſideranda eſt, legalis, vulgaris, Euchariſtica. Chriſtus lavit pedes Diſcipulorum expleta magna ex parte vulgari Cœna.

34. Lavit igitur Chriſtus pedes diſcipulorum; quo vero tempore id fecerit, ſacri diſputant Interpretes. Joannes cap. 13. ait, laviſſe pedes diſcipulorum, *Cœna facta*. Quia vero triplex conſiderari poteſt Cœna; prima, qua Paſchalis Agnus, adhibitis cæremoniis legalibus comedendus unice apponebatur; Secunda, vulgaris quædam Cœna, qua, cum Paſchalis agnus ſatiandæ familiæ plerumque ſatis eſſe non poſſet, quidlibet licebat comedere; Tertia denique Sacroſancta illa Cœna, qua inſtitutum eſt Euchariſtiæ Sacramentum; quærunt propterea Interpretes, quanam tandem e tribus hiſce peracta Cœna, Chriſtus laverit pedes. Suarez in 3. par. D. Th. tom. 3. diſp. 41. ſect. 2. primam inter & ſecundam Cœnam arbitratur Chriſtum laviſſe pedes Diſcipulorum, expleta nimirum legali Cœna, paullo antequam vulgaris altera inciperet. Et ſect. 4. luculenter oſtendit, Dominum Jeſum, poſtquam laviſſet pedes Apoſtolorum, ad menſam iterum recubuiſſe, ſeu, quod idem eſt, ad communem illam vulgaremque menſam, ubi denique Euchariſtiæ Sacramentum confecit; atque eam eſſe ait rerum ibi geſtarum naturalem ſeriem & ordinem: nam primum legali Cœna præcepto legis obtemperatum eſt; conſequutum eſt deinde myſterium ablutionis pedum, *ut quanta reverentia futurum Sacramentum recipiendum eſſet, ſignificaretur*, denique facta eſt ipſius Sacramenti inſtitutio. Alii putant, Chriſtum Jeſum, poſtquam Sacramentum Euchariſtiæ confecit & diſpertivit, laviſſe pedes Apoſtolorum. In ea ſententia eſt Auctor Tractatus *de cardinalibus operibus Chriſti*, qui D. Cypriano falſo tribuitur, de ablutione pedum pag. CIII. *Jam Sacramenta Corporis ſui Apoſtolis Dominus diſtribuerat, jam exierat Judas; cum repente de menſa ſurgens linteo ſe præcinxit, & ad genua Petri lavaturus pedes ejus, ipſe genibus flexis Dominus ſervo conſummatæ humilitatis obtulit famulatum*: quam ſententiam probat Calmetus in cap. Joann. 13. num. 2. Verum communis opinio eſt, Chriſtum legali Cœna expleta laviſſe pedes Apoſtolorum; atque hunc eſſe illorum verborum ſenſum: *Et cœna facta* & paulo poſt: *Surgit a cœna, & ponit veſtimenta ſua*; *& cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe*: nec expleta tantum legali Cœna, ſed magna etiam ex parte ſecunda illa vulgari Cœna abſumpta, quod optime probat a Lapide in cap. 26. Matth. verſ. 26. & in cap. 13. Joann. verſ. 2. ſed tamen ante inſtitutionem Euchariſtiæ: *Chriſtus hic triplicem cœnavit cœnam cum Apoſtolis. Prima fuit cæremonialis, qua comedit Agnum Paſchalem. Secunda fuit communis ſive uſualis &c. Tertia fuit Cœna Euchariſtiæ. Itaque Chriſtus poſt duas priores cœnas ante hanc tertiam lavit Apoſtolorum pedes*. Conſonat Maldonatus ad idem caput 13. num. 2. Diximus magna ex parte vulgari cœna abſumpta, quia Chriſtus poſtquam laviſſet Apoſtolorum pedes; iterum rediit ad menſam, ut apparet ex Joann. cap. 13. v. 12. *Poſtquam ergo lavit pedes eorum, & accepit veſtimenta ſua, cum recubuiſſet iterum, dixit eis &c.* Et epulæ adhuc erant appoſitæ; pergit enim Joannes,

nes, aitque v. 26. panem in patina injectum intinctumque Judæ præbuiſſe: *Et cum intinxiſſet panem, dedit Judæ Simonis Iſcariotæ*.

Quo Cœnæ tempore Chriſtus Euchariſtiam inſtituerit.

35. Quod tempus illud, quo Chriſtus pedes lavit Apoſtolorum, definierimus, multum id confert ad tempus reperiendum, quo Euchariſtiam inſtituit. Matthæus cap. 26. v. 26. ait, inter cœnam, ſcilicet communem, Sacramentum illud eſſe inſtitutum: *Cœnantibus autem eis, accepit Jeſus panem, & benedixit*. Idem ait Marcus cap. 14. v. 22. *Et manducantibus illis, accepit Jeſus panem*. Lucas vero cap. 22. v. 20. Euchariſtiæ inſtitutionem videtur ponere poſt cœnam expletam: *Similiter & calicem poſtquam cœnavit dicens &c.* Idem ait D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 11. v. 23. *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jeſus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & manducate: hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & Calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic Calix novum Teſtamentum eſt in meo Sanguine: hoc facite quotieſcumque bibetis in meam commemorationem*. Sunt qui locis hiſce omnibus probe perpenſis, putant, Chriſtum Jeſum inter vulgarem cœnam panem conſecraſſe ac diſtribuiſſe, eaque abſoluta, conſecraſſe itidem & diſtribuiſſe ſanguinem. Alii arbitrantur, panem & vinum conſecraſſe ac diſtribuiſſe, nondum peracto tempore Cœnæ veſpertinæ, ſeu nondum ſublata menſa, quod tempus ſæpenumero ſub cœnæ nomine continebatur. Vide Eſtium in cap. 2. Epiſt. 1. ad Corinth. num. 25. qui priore rejecta, alteri ſententiæ ſuffragatur. Verum ablutio pedum ante Euchariſtiæ inſtitutionem facta fuit: ea enim innuere Chriſtus voluit, mundos eos eſſe oportere, qui Sacramentum ſuſciperent, quod certe non innuebatur, pedes abluendo poſt Euchariſtiæ inſtitutionem, ut bene arguit Maldonatus loc. citat. *Præterea cum hac pedum lotione... docere Chriſtus voluerit, oportere eos, qui ad ſumendam Euchariſtiam accederent, eſſe mundos, credendum eſt, poſt omnem aliam cœnam, & ante Euchariſtiæ traditionem, eam adhibuiſſe, ne quid aliud videri poſſet ſignificare*. Cumque ſub finem ſecundæ ſeu vulgaris cœnæ facta fuerit, ut docuimus, pedum ablutio, qua Chriſtus perſunctus ad menſam, ubi aliquot remanſerant patinæ, reverſus eſt, in id tempus apte videtur conjici Euchariſtiæ inſtitutio. Ratio autem conciliandi Matthæum & Marcum cum Luca & Paulo ea videtur eſſe, ut verba illa, *cœnantibus* & *manducantibus*, apud Matthæum & Marcum reditum Chriſti ad menſam ſignificent poſt lavatos pedes diſcipulorum, quo tempore paullulum cibi præterea ſumſit; verba autem illa, *poſtquam cœnavit*, apud Lucam & Paulum, finem manducandi oſtendant, ut bene advertit Calmetus in cap. 13. Joannis loc. cit.

Cur Lucas, & Paulus mentionem faciunt, expletæ Cœnæ cum Calicem commemorant?

36. Hæret adhuc ſcrupulus, cur Lucas & Paulus, dum calicem commemorant, mentionem expletæ Cœnæ injiciant, nihil autem de Cœna dicant, cum de pane loquuntur. Venerabilis Bellarminus Cardinalis tom. 3. controv. l. 1. cap. 2. de Sacram. Euchariſtiæ ejuſmodi eximendo ſcrupulo eam adhibet obſervationem, Lucam ſcilicet duos commemorare Calices, alterum ante, alterum poſt conſecrationem panis adhibitum. De primo ita loquitur Evangeliſta cap. 22. v. 17. *Et accepto Calice gratias egit, & dixit: Accipite & dividite inter vos*. De altero vero hæc habet v. 20. *Similiter & Calicem poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt Calix Novum Teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Primus ad legalem cœnam referendus, qui ejus cœnæ diſtributus fuit initio cum vino minime conſecrato. Quamobrem idem doctiſſimus Cardinalis probat, falſo argui in Calice non fuiſſe ſanguinem ex illis verbis: *Non bibam amodo ex hoc genimine vitis, donec illud bibam novum in Regno Dei*: ea enim verba loquutus eſt Jeſus, ut apud Lucam luculentiſſime apparet, non poſt ſecundi Calicis conſecrationem, ſed poſt primi diſtributionem. Calix vero ſecundus ad cœnam Euchariſticam referendus, qui ſub vulgaris menſæ finem conſecratus eſt, Jeſu Chriſti ſanguinis plenus. Idcirco Lucas & Paulus de Calice loquuti ea addiderunt verba, *Poſtquam cœnavit* (nam cum de pane loquerentur, nihil opus erat ejuſmodi additionem, quem neque bis fractum, nec ſemel initio communis cœnæ, & iterum in ejuſdem cœnæ fine diſpertitum referunt Evangeliſtæ) non ut ſignificarent, panem quidem inter cœnam, calicem vero poſt cœnam conſecratum eſſe; ſed ut oſtenderent, cum duo Calices eſſent, ſe non de primo loqui, cujus diſtributio facta fuit initio cœnæ, ſed de ſecundo, quem Chriſtus ſub ejuſdem cœnæ finem conſecravit, quod fuſe probant Cajetanus in Luc. cap. 22. Joannes Eſſelius in Matthæum, Eſtius in primam Epiſt. ad Corinth. & a Lapide in Matth. cap. 26. verſ. 29. Atque hic eſt idem ille Calix, qui multos annos Hieroſolymæ conſervatus fuit, ut ex Beda intelligimus, ſive is, ſive alius auctor ſit Libri de Locis Sanctis cap. 2. ubi hæc leguntur: *In Platea, quæ Martyrium & Golgotha continuat, Exhedra eſt, in qua Calix Domini ſcriniolo reconditus per operculi foramen tangi ſolet & oſculari, qui argenteus calix duas hinc inde habens anſulas ſextarii Gallici menſuram capit, in quo eſt & illa ſpongia Dominici potus miniſtra*. Vide Baronium ad annum Chriſti 34. §. 63.

Expenduntur Chriſti plures actiones in Cœna.

37. Plures in inſtitutione Euchariſtiæ conſiderantur Chriſti Domini actiones. Primo enim Jeſus accepit panem, deinde Deo Patri ſuo gratias egit; tum eumdem panem fregit, & diſtribuit diſcipulis dicens: *Accipite, & manducate: hoc eſt corpus meum*. Et accepto Calice, gratias itidem egit Deo Patri ſuo, & Apoſtolis præbuit, ut ex eo biberent, dicens: *Bibite ex hoc omnes: hic eſt enim Sanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Atque ita non modo in fine cœnæ utrumque conſecravit, panem nimirum, & vinum (neque enim eorum opinionem ſequimur, qui putant panem inter cœnam, vinum autem, expleta cœna, fuiſſe conſecratum) ſed juxta veriſimiliorem ſententiam, inter utramque conſecrationem panis & vini, & utriuſque diſtributionem nihil quidquam geſtum eſt, nihilve dictum, ut colligitur ex Matthæo, Marco, & Luca. Et ſane poſtulabat Sacramenti & Sacrificii Euchariſtici ratio, ut totum id, nulla re alia interpoſita, continenter perficeretur; ad naturam enim ejuſmodi ſacrificii, quod ad exemplum refectionis inſtituebatur, æque pertinebat conſecratio panis & vini, ut optime diſputat a Lapide in cap. 26. Matth. verſ. 27. Atque hæc de Chriſti actionibus, ut polliciti ſumus, dixiſſe ſufficiat, ne omnia perſequamur, quæ in ultima cœna Chriſtus geſſit, tametſi omnia myſteriorum plena ſint, & veneratione digniſſima. Neque tamen argumentum hoc dimittemus, quin eas explicemus quæſtiones, azymumve, an fermentatum panem Chriſtus conſecraverit; utrum conſecrando pane & vino certis quibuſdam conceptiſque verbis uſus ſit; num ſe ipſe communicaverit; num Judæ corpus ſuum præbuerit; quid expleta cœna denique geſſerit.

38. Du-

Chriſtus conſecravit azymum; non tamen improbat Eccleſia Occidentalis ritum Orientalis conſecrandi fermentatum. Græcorum injuria adverſus Occidentalem Eccleſiam. Panis triticeus materia neceſſaria Sacramenti. In Eccleſia Latina præſcriptus azymus tempore inter Photii, & Cerularii ſchiſmata interjecto.

38. Dubitari minime poteſt, quin Chriſtus panem azymum conſecraverit: nam, ut ſupra docuimus, legale Paſcha eodem tempore, quo Hebræi celebravit, ideoque prima azymorum die, cum nulli fas erat fermentatum panem habere domi. Sed cum Chriſtus panem azymum conſecraverit, non inde tamen recte inferas, ſolum conſecrari poſſe azymum: *quamvis Chriſtus de azymo pane corpus ſuum fecerit (forſitan non quia res quæ fiebat hoc exigebat, ſed quia cœna in qua hoc factum eſt, panem alium non exhibebat) panem tamen fermentatum non prohibuit*; verba ſunt Algeri lib. 2. de Sacram. Corporis, & Sanguinis Domini, cap. 10. in Biblioth. Patr. tom. 21. pag. 283. Quamobrem Concilium Florentinum anno 1439. habitum, cui Latini & Græci ſubſcripſere, ita rem hanc definivit: *item in azymo, ſive fermentato pane triticeo Corpus Domini veraciter confici, Sacerdotes quoque in altero ipſum Domini corpus conficere debere, juxta ſuæ Latinæ vel Orientalis Eccleſiæ conſuetudinem*, ut videre licet tom. 13. collat. 22. col. 1136. Concil. Collect. Labbeanæ. Atque ibi duo obſervanda. Primum quanto diligentius Latina Græcam Eccleſiam, quam Græca Latinam obſervaverit. Latina enim Eccleſia nunquam Græcorum diſciplinam improbavit conſecrandi fermentatum, ut videre licet in Conſtitutionibus Gregorii IX. Eugenii IV. Leonis X. Clementis VII. & in Enchiridio Græcorum Beneventi anno 1717. a Cardinali Quirino tunc temporis Archiepiſcopo Corcyrenſi edito. Verum adverſus Latinam Eccleſiam non fuit par & mutua Græcorum obſervantia & ſtudium, quod ſpectat ad conſecrationem azymi. Etſi enim Photius S. Ignatii Patriarchæ Conſtantinopolitani nefarius oppreſſor, quem in Romano Concilio Summus Pontifex Nicolaus condemnavit, in decem illis calumniarum plenis capitibus, quæ anno 858. adverſus Latinos edidit, nihil quidquam de conſecratione azymi attigerit, ut apparet ex Epiſtola 51. Hincmari Rhemenſis ad Odonem Epiſcopum; id tamen oppoſuit Latinæ Eccleſiæ anno 1043. Michael Cerularius, quod conſtat ex ejus Epiſtola, & alia quadam nomine Leonis Archiepiſcopi Bulgarorum ſcripta ad Joannem Epiſcopum Tranenſem, in quibus vehementer exagitat Romanam Eccleſiam, Apoſtolicam Sedem, & Eccleſiam Occidentalem univerſam, quaſi adhibito pane azymo judaizet; quam calumniam Summus Pontifex S. Leo IX. disjecit Ep. 1. cap. 5. Cumque anno 1054. ad pacem Latinos inter & Græcos conciliandam, bellumque adverſus Nortmannos inferendum, Legatos ſuos Conſtantinopolim miſiſſet Cardinales Humbertum Epiſcopum Sylvæ Candidæ, Fridericum Archidiaconum & Cancellarium, & Petrum Archiepiſcopum, ex his Humbertus Hebraice, Græce, & Latine doctiſſimus publica diſputatione rationes, quæ adverſus panis azymi uſum a Græcis & Schiſmaticis afferebantur, diſſolvit, ut videre eſt in ejus Diſſertatione de Azymo apud Baron. Annal. tom. 11. Alterum obſervatu dignum eſt, quod exploratum habemus, Chriſtum panem azymum conſecraſſe, & Euchariſtiæ materiam neceſſariam eſſe panem triticeum. Certiſſimum itidem eſt, Latinam Eccleſiam laudabiliter azymum conſecrare, at in Orientalibus Eccleſiis conſecrari fermentatum, exceptis tamen Maronitis, ut teſtatur Morinus Præfat. in Ordinationes Maronitarum; & Armenis, ut apparet ex Conſtitutione Gregorii VII. in Enchiridio ſupra allato: *De reliquo quia cognovimus, Eccleſiam veſtram azyma ſacrificare, & ob hoc a Græcis dumtaxat imperitis quaſi de hæreſi reprehendi, volumus vos de temeraria garrulitate illorum multum mirari, ſed nec ab inſtituto diſcedere*. Verum quo tempore cœperint Græci fermentatum panem, & Latini, ſeu Occidentales azymum conſecrare, non ita compertum eſt. Etenim D. Thomas in 4. ſentent. diſt. 2. quæſt. 2. quæſtiunc. 3. ait, utramque Eccleſiam azymum adhibuiſſe uſque ad ea tempora, quibus hæreſis Ebionitarum erupit: eos autem hæreticos declaraſſe, ideo ſe panem azymum conſecrare, ut Hebræorum Chriſtianorumque ritus jungeretur, atque ita præcepto ſervandæ ſimul utriuſque legis Moyſis & Chriſti ſatisfieret: quamobrem Latinam æque ac Græcam Eccleſiam, ut ab aliis hæreticis quam longiſſime abeſſent, diſciplinam conſecrandi panem fermentatum amplexas eſſe; ea vero hæreſi oppreſſa, refert S. Thomas, & cæteri Scholaſtici Theologi, Orientalem Eccleſiam uſum fermentati retinuiſſe, Occidentalem vero diſciplinam panis azymi revocaſſe. Verum recentiores viri docti, qui ubi agitur de rebus non juris, ſed facti, veteribus & germanis monumentis ſe adhærere profitentur, in alias alii abiere ſententias. Sirmondus in brevi præclaraque Diſſertatione de Azymo tom. 4. Operum ſuorum edition. noviſſimæ contendit, in Latina Eccleſia octingentos & amplius annos fermentati uſum communem fuiſse; azymi vero diſciplinam per id temporis invectam fuiſse, quod inter utrumque ſchiſma Photii, & Cerularii interceſſit. Mabillonius in Diſſertatione, quam de hoc argumento conſcripſit, & Chriſtianus Lupus tom. 3. ad Decreta & Canones Conciliorum Diſſertat. de Actis S. Leon IX. cap. 7. & ſequen. putant, ab Apoſtolicis uſque temporibus ductam in Latina Eccleſia azymi diſciplinam, nec umquam eſse intermiſsam. At vir ſapientia æque ac eruditione clarus Cardinalis Bona Rer. Liturgicar. lib. 1. cap. 23. edit. noviſs. docet, penes Græcos fermentatum ſemper fuiſse adhibitum; Latinos vero primis Eccleſiæ ſæculis, ut cuique ſe temporum locorumque opportunitas obtuliſſet, promiſcue azymo pane & fermentato uſos eſse; decimo vero ſæculo in Eccleſia Latina diſciplinam azymi confirmatam.

Quid Bocquillotus, & quid Heterodoxi hac de re ſentiant.

39. Bocquillotus Tract. Hiſtor. de ſacra Liturgia lib. 1. Cap. 11. ſtatuit, Jeſum Chriſtum in azymo conſecraſse; non tamen in animo habuiſse, Apoſtolis eorumque Succeſsoribus præcipere, ut in Miſsa panem azymum fermentato anteponerent. Plura deinde argumenta & conjecturas affert, quibus oſtendere ſtudet, nongentorum ſpatio annorum utrumque in utraque Eccleſia tum Occidentali tum Orientali panem azymum & fermentatum promiſcue fuiſse adhibitum; atque in Sirmondi tandem ſententiam deſcendit, in Eccleſia Latina ſtatutum fuiſse per illud tempus, quod inter Photii & Michaelis Cerularii Schiſmata interjectum eſt, ut panis tantum azymus conſecraretur. Pertractarunt Heterodoxi quoque hoc argumentum; inter quos Philippus Julius Retmejer diſſertationem, Andrea Schmidio Præſide, publico propoſuit examini, typiſque Amſtelodamenſibus edidit anno 1727. quæ diſſertatio extat in tom. 318. Miſcellaneorum in celebri Bibliotheca Dominici Cardinalis Paſſionei. In ea igitur confirmantur omnia, quæ ſtatuere Sirmondus & Bocquillotus; & Sirmondi quidem ibi fit mentio, non tamen Bocquilloti, cujus tamen opus multo antea editum fuit. Ejus auctor Lutheranarum partium ait §. 11. Lutherum noluiſse de uſu panis azymi quicquam immutare, quem probe ſciret verum eſse panem, ideoque aptam conſecrationi materiam, & cuilibet poteſtatem feciſse juxta regionis conſuetudinem

nem conſecrandi in azymo vel fermentato; qua quidem in re nihil a Catholica Eccleſia ſtatuiſſet alienum, ſi, quod tamen minime fecit, ad Concilium Florentinum reſpexiſset, cui placuit ut in Orientali fermentatus, in Occidentali Eccleſia panis azymus adhiberetur; ideoque Sacerdos Græcus juxta Orientalem diſciplinam in fermentato, Latinus juxta Occidentalem ritum in azymo conſecraret, ut docet etiam D. Th. 3. Par. Quæſt. 74. art. 4. atque etiam Græcus in Occidente, & Latinus in Oriente in ſuo quiſque pane, qui ſui ritus eſſet, conſecraret, ut monet Herminier tom. 2. de Sacramentis Cap. 12. de Euchariſtia pag. 412. Si cui autem ſymbolicæ ſignificationes arrideant, idem Herminier docet, in azymo carnis Chriſti ſinceritatem & puritatem, in fermentato Divinitatis & humanitatis unionem in Chriſto ſignificari. Vid. Caſalium de veteribus Sacris Chriſtianor. Ritib. Cap. 87. in fine.

Non interiore & occulta benedictione, ſed verbis adhibitis Chriſtus Euchariſtiam confecit; quæ videtur fuiſſe S. Trident. Synodi doctrina, non tamen de fide.

40. Chriſtum Jeſum conſtat panem & vinum conſecraſse; verum quonam tandem modo ejuſmodi conſecrationem confecerit, inter ſe Theologi diſcrepant. Quidam externa; alii interna & occulta benedictione, nullis verbis adhibitis, *per poteſtatem excellentiæ* ab omni verborum neceſſitate abſolutam, arbitrantur panem conſecraſse; ſed tamen formulam quamdam & concepta præſcripſiſse verba, quibus poſteri conſecrando pani uterentur. Ita Summus Pontifex Innocentius III. lib. 4. Myſterior. Miſsæ cap. 6. *Dici poteſt, quod Chriſtus virtute Divina confecit, & poſtea formam expreſſit, ſub qua poſteri benedicerent. Ipſe namque per ſe virtute propria benedixit: nos autem ex illa virtute; quam indidit verbis.* Atque ad hanc opinionem acceſſit Durandus lib. 4. de Divinis Offic. cap. 41. num. 15. & Ambroſius Catharinus in duobus, quæ conſcripſit de hoc argumento, opuſculis, miſitque ad Synodum Tridentinam. Quoniam vero Pontifex non decreto edito, ſed ſuam opinionem declarando id affirmavit, recedere nolumus a D. Thomæ ſententia, qui 3. par. q. 78. art. 1. diſerte docet, Chriſtum Jeſum Euchariſtiam confeciſse non ſola interiore & occulta benedictione, ſed iiſdem verbis adhibitis, quibus nunc Sacerdotes utuntur: *Hoc eſt Corpus meum. Hic eſt Sanguis meus.* Favet huic ſententiæ Concilium Tridentinum ſeſs. 13. Cap. 1. ubi hæc habentur: *Hoc admirabile Sacramentum in ultima Cœna inſtituit, cum poſt panis, vinique benedictionem, ſe ſuum corpus præbere, ac ſuum ſanguinem diſertis ac perſpicuis verbis teſtatus eſt: quæ verba a Sanctis Evangeliſtis commemorata, a Divo Paulo poſtea repetita ſunt.* Ea enim verba, *poſt benedictionem* innuunt, Chriſtum non conſecraſſe *per benedictionem*, ſed per verba, quæ ab Evangeliſtis & Divo Paulo referuntur: *Hoc eſt Corpus meum. Hic eſt Sanguis meus.* Quamobrem Romani Catechiſmi Auctores ita de panis conſecratione loquuntur par. 2. de Sacramen. Euchar. n. 19. *Itaque a Sanctis Evangeliſtis Matthæo & Luca, itemque ab Apoſtolo docemur illam eſſe formam: Hoc eſt Corpus meum: ſcriptum eſt enim: Cœnantibus illis accepit Jeſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Diſcipulis ſuis, & dixit: Accipite & manducate: Hoc eſt Corpus meum. Quæ quidem conſecrationis forma cum a Chriſto Domino ſervata ſit, ea perpetuo Catholica Eccleſia uſa eſt.* Idem Catechiſmus paullo poſt eadem ait de Conſecratione Calicis. Sylvius in 3. par. D. Th. tom. 4. Quæſt. 78. art. 1. hac de re ita diſputat: *Quamvis dubium non ſit, quin Chriſtus per poteſtatem excellentiæ potuerit ſolo imperio panem & vinum convertere in Corpus & Sanguinem ſuum; ut certum tamen aſſerendum eſt, quod ad hoc uſus fuerit verbis, & quidem iiſdem illis, quibus nunc utimur.* Sic autem id eſſe certum, ut veluti Fidei articulus ſit credendus, negat Tournely in Prælection. Theologic. de Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento pag. 439. ubi advertit, Sacram Tridentinam Synodum proponſiorem ſe in eam ſententiam oſtendiſſe, non tamen anathema ſanxiſſe in eos, qui adverſæ ſententiæ ſuffragarentur. Et ſane Alphonſus Salmeron e Societate Jeſu Theologus magni nominis, qui Tridentino Concilio interfuit, *tom. 9. Tract. 13. pag. 88. Non diſſimulabo*, inquit, *quod in Concilio Tridentino, cum quidam Theologi id peterent, ut explicaretur forma, qua Chriſtus confecit hoc Sacramentum, auditis hinc inde rationibus, nihil eſſe definiendum prudenter Patres cenſuerunt.* Bene igitur Tournely, poſtquam ſtatuit Jeſum Chriſtum iiſdem verbis, quibus Sacerdos utitur, panem & vinum conſecraſſe, in hunc modum concludit: *Quamvis igitur ſententia concluſionis noſtræ certa ſit, ac vera, non tamen Fidei certitudinem hactenus aſſequuta eſt: neque noſtro quidem judicio privatorum eſt, non audita prius Eccleſiæ voce atque ſententia, definire hanc aut illam opinionem hæreticam eſſe, aut hæreſim redolere.*

Chriſtus in ultima Cœna ſuum ipſius Corpus, & Sanguinem ſumpſit. Num Judæ præbuerit.

41. Chriſtum Jeſum in ultima cœna Corpus ſuum & Sanguinem ſumpſiſſe ipſi nos docuimus XXXVIII. Inſtitutione Edit. Latinæ §. 5., & fuſe probat S. Thomas 3. par. qu. 81. art. 1. ubi affert auctoritatem D. Hieronymi epiſt. 150. ad Hedibiam qu. 2. *Dominus Jeſus Chriſtus ipſe conviva & convivium, ipſe comedens, & qui comeditur:* atque illud obſervat, quod quemadmodum antequam ferret Baptiſmatis legem, ipſe voluit baptizari, ita cum Corporis & Sanguinis ſui inſtitueret Sacramentum, non prius Apoſtolis ſuis diſtribuit, quam ipſe ſibi ſumeret. Quamobrem eſt in Act. Apoſtolor. cap. 1. *Cœpit Jeſus facere, & docere.* Sylvius in 3. par. quæſt. 81. art. 1. quæ docuit D. Thomas, confirmat, eoſque profert Theologos, qui eamdem tuentur ſententiam, aitque Chriſtum panem & vinum conſecratum ſumpſiſſe Sacramentaliter, non tamen gratiam, ſeu gratiæ augmentum accepiſſe, cujus plenitudinem jam inde a conceptus ſui momento conſequutus erat, ſed ſpiritualem illam fuiſſe ſumptionem cum devotione & ſanctitate conjunctam: & ſane actualem ſpiritualis dulcedinis ſenſit delectationem. Vaſquez, Chriſtum in ultima Cœna ſumpſiſſe Euchariſtiam, teſtatur communem eſſe ſententiam. Idem confirmant Orientales Theologi, quorum teſtimonia refert Renaudotius tom. 1. Collect. Liturgiar. Oriental. pag. 237. Utrum vero Judæ Corpus ſuum præbuerit, vetus eſt, atque etiamnum exiſtit inter Theologos, ſacroſque Interpretes controverſia. Tres enim Evangeliſtæ Matthæus, Marcus, & Lucas diſerte tradunt in legali Cœna, qua Paſchalem Agnum comedit, *diſcubuiſſe cum duodecim Apoſtolis ſuis;* Sed ad communem cœnam non ita compertum, multoque minus ad Euchariſtiam duodecim numero fuiſſe convivas, qui accubuerint.

Variæ de re hac ſententiæ.

42. Quidam ex veteribus arbitrati ſunt, Judam Euchariſtiæ inſtitutioni non adfuiſſe; cumque Jeſus illum ut ſui proditorem demonſtraſſet, foras erupiſſe. Alii ajunt cum Magiſtro ſuo ad finem uſque Cœnæ non permanſiſſe. Alii denique putant, panem Judæ Chriſtum dediſſe, & quidem conſecratum, ſed dum proditori porrigeret, pani conſecrationem ademiſſe, ut videre eſt apud Calmetum ad cap. 26. Matth. num. 23.

Jeſus Euchariſtiam Judæ tradidit.

43. Nos vero, quibus propoſitum eſt communes & a pleriſque probatas opiniones ſectari, dicimus

cimus Jeſum Euchariſtiam Judæ tradidiſſe: quod quidem ita demonſtramus. Euchariſtiam iis omnibus præbuit Redemptor noſter, quotquot cum eo primum ad legalem, deinde ad communem cœnam accubuerant. Id patet ex D. Marco cap. 14. v. 22. & 23. *Et manducantibus illis accepit Jeſus panem &c. & ait &c. Sumite: hoc eſt Corpus meum. Et accepto Calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex eo omnes.* Obſervanda diligenter ſunt ea verba: *Et manducantibus illis*, quæ ad eos referuntur, qui ad legalem cœnam excepti, communi etiam Cœnæ adſuerunt, in qua Chriſtus Euchariſtiam confecit. Magna etiam in eo verbo vis eſt, *omnes*, quo ex iis nemo excluditur. Judas igitur ſine ulla dubitatione cum cæteris Apoſtolis ad legalem cœnam accubuit: id vero patet ex verbis illis Marci cap. 14. v. 17. *Veſpere autem facto venit cum duodecim, & diſcumbentibus eis, & manducantibus ait Jeſus: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.* Itaqua Judam Euchariſtiam ſumſiſſe oportuit. Huc accedit, quod Chriſtus Jeſus, ut docuimus, poſt lotos Apoſtolorum pedes Euchariſtiam inſtituit; cumque exploratum ſit ex Joannis cap. 13. Chriſtum Dominum Judæ etiam laviſſe pedes, neceſſario inde conſequitur, illum Euchariſtiam quoque ſumſiſſe. Præſertim vero quia non modo adſuit cum Euchariſtia inſtitueretur, ſed aliquantiſper reſtitit: inſtituto enim Sacramento, & diſcipulis tradito, dixit Jeſus, inter eos qui aderant, eſſe quempiam, qui ſe proditurus eſſet; nec inde prius Judas exceſſit, quam illi Jeſus panem intinctum præbuiſſet; quæ omnia obſervare licet apud Joannem loc. cit. Judam communicaſſe quidem diximus; ſed negamus pane illo intincto communicaſſe, qui nunquam conſecratus fuit: ſumſit enim Euchariſtiam, quæ omnibus, quotquot aderant, fuit diſtributa ante panem intinctum, qui Judæ ſoli datus eſt. Docet id S. Auguſtinus tract. 62. in Joannem n. 3. tom. 3. *Non autem, ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas Chriſti corpus accepit*, dum ſcilicet panis intinctus illi a Chriſto præbebatur. *Intelligendum eſt enim, quod jam omnibus eis diſtribuerat Dominus Sacramentum Corporis, & Sanguinis ſui, ubi & ipſe Judas erat, ſicut Sanctus Lucas evidentiſſime narrat, ac deinde ad hoc ventum eſt, ubi ſecundum narrationem Joannis apertiſſime Dominus per bucellam tinctam atque porrectam ſuum exprimit traditorem, fortaſſis per panis tinctionem illius ſignificans fictionem.* Eſtius, quem in ea eſſe ſententia diximus, ut putet, Euchariſtiam a Chriſto fuiſſe inſtitutam, expleta communi cœna, etiamſi nondum amota fuiſſet menſa, in qua cœnatum fuerat, Evangelii textum in cap. 13. Joannis pag. 556. enarrans, ubi ſcribit Evangeliſta, Chriſtum Judæ panem intinctum tradidiſſe, eorum quidem opinionem non vult amplecti, qui putant, Chriſto poſt ablutionem pedum ad communem menſam reverſo continuatam eſſe cœnam; ſed cum fateatur panem intinctum, & Judæ traditum non fuiſſe conſecratum, Judas enim antea Chriſti Corpus & Sanguinem acceperat, rurſus affirmat, poſt reditum ad menſam nihil profani eſſe comeſum. *Videtur ergo; quod nullum profanum cibum, aut potum poſtea Apoſtolis dederit, ſed Sacrum ſolummodo, ſcilicet Corpus ſuum & Sanguinem, quem etiam Judæ ut occulto peccatori denegare noluit.* Et de pane intincto addit, *illum non fuiſſe panem myſticum, ideſt corpus Chriſti; jam enim ante ſumpſerat Corpus Chriſti & Sanguinem cum aliis: ſed eo ſigno porrectæ offulæ Chriſtum deſignaſſe proditorem non omnibus diſcipulis, ſed ſoli Joanni: nec ideo inſtituit poſtcœnium, ſed ex reliquiis panis & vini, quæ in menſa erant, particulam panis vino intinxit, & proditori dedit indicii cauſa, non alimenti.* Sagittarius Harmon. Hiſtor. Paſſion. tom. 1. pag. 204. fatetur, panem intinctum Judæ traditum Euchariſticum non fuiſſe; plures deinde refert opiniones de liquore, quo panis intinctus fuit, plane a communi ſenſu remotas: quid enim aliud credi poteſt, quam vino intinctum fuiſſe?

Patres, & Theologi, qui docent Euchariſtiam ab Juda fuiſſe ſuſceptam.

44. Euchariſtiam a Juda fuiſſe ſuſceptam, præter Cyrillum Hieroſolymitanum, Joannem Chryſoſtomum, Hieronymum, & Auguſtinum, diſerte docet etiam D. Thomas 3. par. qu. 81. art. 2. & in 4. ſentent. diſt. 2. qu. 3. art. 2. quæſtiunc. 1. & 2. & in cap. 13. Joann. Lect. 3. & 4. cui aſſentiuntur Theologi omnes apud Suarez 3. par. tom. 3. diſp. 41. ſect. 3. apud Theophilum Raynaud. tom. 9. cap. 9. Operis *de Juda* pag. 662. apud Cornel. a Lapide in cap. 13. Joann. verſ. 30. apud Baronium ad ann. Chr. 34. §. 62. apud Serry exercit. 51. num. 7. apud Cardinalem Gottum de Verit. Relig. Chriſt. par. 2. tom. 4. cap. 23. §. 4. num. 29. apud Sandinum in Hiſtoria Apoſtolica pag. 214. edit. Patavinæ, & apud Sylvium 3. par. quæſt. 81. art. 2. qui hanc ſententiam ait veriorem, & communi conſenſu eſſe probatam. Conſonat denique Eccleſia, quæ in Feſto Corporis Chriſti canit: *Panis vivus & vitalis hodie proponitur, quem in ſacræ menſa cœnæ turbæ Fratrum duodenæ datum non ambigitur.* Nam ſi duodecim diſtributum fuit Sacramentum, Judæ etiam, qui in eo numero fuit, diſtributum fuiſſe minime dubitandum.

De Hymno, quem dixit Jeſus antequam exiret in montem Oliveti.

45. Cœnam Juda egreſſo admirandus ille ſermo conſequutus eſt Jeſu Chriſti, quem accuratiſſime & diligentiſſime retulit Joannes cap. 13. & ſequen. Et apud Matthæum legimus cap. 27. Redemptorem noſtrum, *hymno dicto, exiiſſe* cum Apoſtolis *in Montem Oliveti*.

Hymnus ille fuit gratiarum actio: quibus tamen conſtaret verbis in compertum.

46. De hoc hymno illud veriſſime dici poteſt, *Varii varia*. Multum de illo inter ſe diſcrepant Hebræi Scriptores, ut videre licet apud Sagittarium tom. 1. Hiſtor. Paſſion. Chriſti pag. 309. Quidam e noſtris putant, Redemptorem Hymnum compoſuiſſe novum, qui quidem per quorumdam manus circumferebatur. Ei erat titulus: *Hymnus Domini, quem dixit ſecrete SS. Apoſtolis ſuis, quia ſcriptum eſt in Evangelio: Hymno dicto, aſcendit in Montem.* Quædam ejus fragmenta ad Calmetum reperias in c. 26. Matth. v. 30. qui tamquam Priſcillianiſtarum commentum ex quiquibuſdam apocryphis ſcripturis hauſtum ejuſmodi hymnum explodit, Auguſtino præeunte Ep. ad Ceretium Epiſcopum 273. alias 253. Baronius ad annum Chr. 34. num. 65. veterem quemdam Ritualem Hebræorum librum affert, quo Judaicæ continentur Cæremoniæ, unde eruit, moris apud illos fuiſſe in cœnis aliarum ſolemnitatum quoſdam canere Pſalmos, qui earum Myſteriis eſſent accommodati; & in Paſchatis Feſto Pſalmum 113. concinere ſolitos, *In exitu Iſrael*, & breviores quoſdam alios. Grotius in caput 26. Matth. tom. 6. Critic. ſacr. pag. 904. conjicit, nihil quidquam aliud hymnum illum fuiſſe, quam gratias, quas Chriſtus egerit Deo Patri poſt ea verba apud Joann. cap. 17. *Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te*; præſertim quia Chriſtus poſtquam illum habuit ſermonem, qui eodem cap. 17. continetur, exiit cum Apoſtolis ſuis, & trajecit torrentem Cedron. *Hæc cum dixiſſet Jeſus, egreſſus eſt cum Diſcipulis ſuis trans Torrentem Cedron.* Joannis 18. Verum id non probat Calmetus, qui neſcire ſe ait, cur

Jeſus

Jeſus orandi formulam non recitaverit, qua Hebræi in iſtiuſmodi circumſtantiis uti conſueverant. Eccleſiaſtici cap. 32. hæc habentur: *Super his omnibus benedicito Dominum, qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis ſuis*. Quamobrem concludendum videtur, illum hymnum fuiſſe gratiarum actionem, quin de verbis, quibus continebatur, quidquam ad nos pervenerit, atque hinc laudabilem ſanctamque profectam eſſe conſuetudinem Chriſtianorum gratiarum ſublata menſa Deo agendarum, ut obſervat Baronius loco cit. & longe antea Theophylactus Commentar. in Evang. S. Marci cap. 14. pag. 109. *Et antequam, & poſtquam bibiſſent, gratias egerunt: ut & nos diſcamus, quod oporteat gratias agere Chriſto, & ipſum laudare & ante, & poſt cibum*.

Ritus, & Ceremoniæ, quas hac die adhibet Eccleſia. Miſſa tota eſt de Euchariſtiæ inſtitutione.

47. Jam vero explicato Myſterio, tandem ad Ritum & Cæremonias, quas hodierna die adhibet Eccleſia, deducenda eſt oratio. Miſſa in Cœna Domini tota in Euchariſtiæ inſtitutione verſatur. Ejus enim introitu declarat Eccleſia, nulla re gloriari ſe magis, quam Domini noſtri Cruce, cui vitam, ſalutem, & reſurrectionem ſuam refert acceptam. Poſt Hymnum *Gloria in excelſis* campanarum uſus interdicitur. In Epiſtola narrat D. Paulus, ſe accepiſſe a Domino, Chriſtum Jeſum Sacram celebraſſe Cœnam, & Auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum inſtituiſſe. Evangelio continetur hiſtoria ablutionis pedum. Dicitur *Agnus Dei*, ſed ſine oſculo pacis. Binas Sacerdos conſecrat hoſtias, quarum alteram ſumit, alteram ad Feriam Sextam reſervat; hoſtia enim eo die non conſecratur. Quædam etiam exiguæ hoſtiæ, quæ vocantur particulæ,, reſervantur, ſi morbo laborantibus eæ forte opus ſint. Quæ vero reſervatur hoſtia, in alium, quam quo utitur Sacerdos, injicitur Calicem, quem Diaconus Palla, & Patena tectum Velo circumdat, & ponit ſuper Altare. Bellotte ad Ritus Eccleſiæ Laudunenſis pag. 800. num. 3. de hac Cæremonia loquitur, eorumque improbat conſuetudinem, qui Hoſtiam injiciunt in Pyxidem: in Calicem enim immittendam eſſe dicit, & velo, ſive ſindone involvendam, quæ eſt Laudunenſis Eccleſiæ conſuetudo. Tutius tamen eſt, & honorificentius Hoſtiam in Calicem injici, pallaque, ac patena obtegi, velo obducto, ut diximus. Sacerdos deinde Clerum univerſum Euchariſtiæ Sacramento reficit; & vel ipſis Presbyteris præbetur Euchariſtia ſub una tantum ſpecie. Miſſa peracta fit Proceſſio, in qua Sacerdos Calicem geſtat, in quem hoſtiam reſervatam conjecit. Denique hoſtia ita in Calice condita in aliquo Eccleſiæ Sacello, ſeu Altari, ad id quam potuit ornatiſſime parato, collocatur. Poſt hæc Veſperæ recitantur: quibus abſolutis, nudantur Altaria; ac deinde in iis Eccleſiis, ubi ea eſt conſuetudo, fit a Prælato, vel alio Superiore pedum ablutio, quæ ceremonia *Mandatum* appellatur; in Miſſa vero, ſi ab Epiſcopo celebretur, ſacra etiam olea conficiuntur.

Uſus campanarum cur interdicatur. Cur itidem non detur oſculum pacis.

48. De diſciplina, qua hymno dicto *Gloria in excelſis*, campanarum uſus uſque ad Sabbathum Sanctum interdicitur, verba fecimus inſtitutione 20. cit. edit. ubi docuimus, per hos dies intermitti campanarum ſonum, & ligna quædam adhiberi fragoris in modum obſtrepentia, ut extet memoria illius conſuetudinis convocandi per illorum lignorum ſtrepitum primis Eccleſiæ ſæculis Fideles ad Divina Officia; in veteribus Ritualibus præſcribi, ut campanæ per hos dies ſileant, quæ cum Chriſti Prædicatores ſignificent, ideo earum ſonum intermitti; quod Apoſtoli Chriſtum in maximis cruciatibus paſſionis, arrepta fuga, deſeruerint. De Communione Cleri, deque ejus vetuſtate ſermonem habuimus inſtitutione 38. Huc addi poteſt, Pariſienſis, & aliarum quarumdam eſſe conſuetudinem Eccleſiarum, ut hoc die Sacerdotes non ab alio ſuſcipiant Euchariſtiam, ſed Miſſas celebrent privatas, quæ tamen omnes ante abſolutam ſolemnem, ſeu conventualem Miſſam peractæ ſint, ut videre eſt apud Bellotte ad Ritus Eccl. Laudunen. pag. 802. num. 7. Idem eruditus Auctor pag. 800. num. 3. loquitur de Proceſſione, in qua Sacra geſtatur Hoſtia, & in loco antea parato reconditur, quod Paſtophorium appellat, D. Hieronymi in cap. 40. Ezechielis auctoritate, qui eo nomine vocat Tabernaculum, in quo ſervatur Corpus Chriſti, qui Eccleſiæ, animarumque noſtrarum verus eſt ſponſus: aitque Hoſtiam non in Pyxide, ſed in Calice, vel in Sacra Sindone locandam eſſe, prioremque illam conſuetudinem Eccleſiaſticæ diſciplinæ adverſari contendit. Notat Mazzinellus in erudito opere, quod de Officio Majoris Hebdomadæ ſcripſit, Eccleſiam cæremoniis lætitiæ, & gaudii, quibus ob inſtitutum Euchariſtiæ Sacramentum vehementer ſe lætari oſtendit, quædam etiam mœroris ſigna immiſcuiſſe, quæ indicium facerent, memoriam ſibi in animo hærere Paſſionis Chriſti, quæ cum memoria Euchariſtiæ bene conjungitur; cujuſmodi ea eſt cæremonia prætermittendi in Miſſa oſculum pacis; tum quod diebus luctui, & mœrori deſtinatis prætermittebatur, tum etiam ut declaret, ſe proditoris Judæ oſculum execrari. Obſervat item idem Auctor, longe antea Redemptionis noſtræ Myſteria prænunciata fuiſſe, quam implerentur; inter eas contumelias, quæ Paſſionem eſſent conſequuturæ, & illud futurum fuiſſe, ut Meſſiæ veſtes detraherentur, & inter ſatellites, alioſque id genus homines ſortito diſpertirentur; ob eamque cauſam voluiſſe Eccleſiam nudando Altari, quod pluribus Scripturæ locis Jeſu Chriſti ſymbolum eſſe cognoſcimus, ipſius nuditatem ſignificare, qua in ejus Paſſione vix quidquam aliud contumelioſius. Denique obſervat, pedum ablutionem *Mandatum* appellari, tum quod ea cæremonia ab ea voce initium ſumit, tum etiam quod mandatum ejus rei, & exemplum nobis dederit Chriſtus Dominus, cum dixit: *Si ergo ego lavi pedes veſtros Magiſter, & Dominus, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis*.

De nudandis Altaribus Peculiaris Vaticanæ Baſilicæ ritus abluendi Altare Confeſſionis Apoſtolorum.

49. De nudandis Altaribus agit Iſidorus de Officiis Eccleſiaſt. lib. 1. cap. 28. Amalarius de Eccleſiaſticis Officiis lib. 1. cap. de ſexta varietate Cœnæ Domini; Rabanus Maurus de Inſtitut. Clericor. lib. 2. c. 36. de Cœna Domini; Rupertus Maurus de Inſtitut. Clericor. lib. 5. cap. 31. Joannes Belet in Explicatione Divinor. Officior. cap. 103. Durandus lib. 6. cap. 76. Greiſerus tom. 5. poſtremæ edit. ſuorum operum lib. 1. de Feſtis cap. 17. pag. 59. acerrime caſtigat Hoſpiniani temeritatem, qui piam hanc abluendorum hoc die altarium conſuetudinem improbat: *Nec placet Hoſpiniano mos eodem die lavandi Altaria; quia mallet frangi, & deſtrui, quam ablui. Mallet talem Altarium lotorem, qualem Tiguri fuit Zuinglius, & Genevæ Calvinus*. In Vaticana Principis Apoſtolorum Baſilica, ubi beneficio, & liberalitate Clementis XI. Canonici Theologi munus plures annos ſuſtinuimus, mos eſt, ut abſoluto Matutino, quod canitur veſpere Feriæ quintæ, univerſus ſacroſanctæ illius Baſilicæ Clerus Choro egreſſus ſe conferat ad Aram maximam, ſeu Altare Confeſſionis Apoſtolorum, illudque antea

tea jam nudatum, ut ritus poſtulat, Canonici primo, deinde cæteri e Clero, vino, & aſpergillis abluant. Ejuſmodi cæremoniam deſcripſit Matthæus Patriarcha Antiochenus Vaticanæ Baſilicæ Canonicus Decanus, & Altariſta in Cæremoniali ejus Baſilicæ lib. 2. cap. 10. quod manuſcriptum aſſervatur in Capituli Tabulario, cui diu præfecti fuimus. Suareſius Epiſcopus Vaſionenſis, & Vaticanæ Baſilicæ Vicarius de ea re anno 1678. opuſculum edidit. Verum accuratiſſime omnium, & eruditiſſime de illiuſmodi ritu ſcripſit Joannes Chriſtophorus Battellus Archiepiſcopus Amaſenus, tunc temporis ejus Baſilicæ Beneficiatus Diſſertatione anno 1702. Romæ edita, cui denuo impreſſum addidit in fine Suareſii Opuſculum. Ejuſmodi ritum non ſolum aram maximam, ſed cætera etiam Altaria abluendi retinent etiamnum Fratres Ordinis Prædicatorum, teſte Cavalerio Epiſcopo Gravinenſi in Statera Sacra tit. 4. num. 127. & Carmelitæ, ut videre licet apud Fantonum in Cæremoniali Carmelitarum lib. 2. cap. 35. §. 5. pag. 242. Pluribus etiam in Eccleſiis Galliæ, Germaniæ, & aliarum remotiſſimarum Regionum eadem cæremonia adhibetur, quod Battellus cap. 3. abunde probavit germanis monumentis. Probat idem Auctor cap. 6. pag. 101. in quibuſdam Eccleſiis altarium ablutionem fieri ſolitam Feria ſexta; cujus rei inveſtigando originem, reperit, probabile eſſe ejuſmodi ritum e Gentium conſuetudine derivatum eſſe, qui luſtrali aqua aras expiabant, vel e Ritu Judaico, juxta quem poſt ſacrificium hoſtiæ expiationis mundabatur Altare, & ungebatur. *Probabile præterea crediderim, hunc morem initio ad munditiem potius, quam ad aliquod denotandum myſterium fuiſſe inſtitutum, ut forte tum ab Ethnicis, tum a Judæis uſurpabatur; cum etenim in toto anni curriculo, hoc tantum triduo ſanctioris hebdomadæ Altaria ex vetuſtiſſimo ritu denudata retineantur, nullum ſane tempus aderat aptius aut commodius ipſis Altaribus detergendis, atque mundandis.*

Vertus ea de repugnantia ſcribit.

50. Ea Battelli ſententia valde arridet Verto, ut apparet in Præfat. ejus Operis, quod inſcribitur *Explicatio cæremoniarum Eccleſiæ* tom. 2. pag. 36. Verum hoc qui conveniat non video cum eo, quod ſcribit tom. 4. pag. 37. non feria tantum quinta majoris hebdomadæ, ſed ſingulis quibuſque diebus, ſacrificio Miſſæ peracto, altaria antiquitus, atque etiamnum in quibuſdam Eccleſiis nudari ſolere; & quemadmodum Crux, Candelabra, & Toralia, ſeu Tobaleæ altari imponebantur, cum Miſſa eſſet celebranda, ita ea peracta, omnia hæc auferri conſueviſſe. Quod obſervavit etiam Mazzinellus in Notis ad Officium Major. Hebdom. pag. 157. *Sacrificio peracto, & ab Altari Euchariſtia amota, juxta communem conſuetudinem Tobaleæ complicabantur, & Altari ornatus omnis detrahebatur. Itaque ritus nudandi altaris, & hoſtiæ alio transferendæ* (quod intelligit de Proceſſione, quæ fit Feria V.) *reliquum quiddam eſt, quod ſuperfuit ex iis, quæ quotidie fieri ſolebant, quodque etiamnum non ſine myſterio retinetur.* Quamobrem nobis veriſimilius fit, ritum hujuſmodi abluendorum hac die Altarium ex eo manaſſe, quod eadem die Chriſtus Apoſtolorum pedes ablueriṭ, ut obſervant Goarius in Notis ad Eucholog. Græcor. *in ordinem magna feria quinta obſervari ſolitum in lotione ſacræ menſæ* num. 1. Bellotte in Obſervationib. ad rit. Eccleſ. Laudunen. pag. 808. lit. E. & duo ſeptimi ſæculi celebres, clarique Scriptores S. Eligius Epiſcopus, & S. Iſidorus Hiſpalenſis id ipſum confirmant. Ille enim Homil. 8. de Cœna Domini ait: *Propter humilitatis formam commendandam eo die pedes eorum* (Chriſtus) *lavit: & hinc eſt, quod eodem die Altaria, Templique parietes & pavimenta lavantur, & vaſa purificantur.* Alter lib. 1. de Eccleſiaſt. Offic. cap. 38. *de Cœna Domini* poſtquam Redemptoris noſtri, qui pedes Apoſtolis abluit, humilitatem laudavit, *Hinc eſt*, inquit, *quod eodem die Altaria, Templique parietes, & pavimenta lavantur, Vaſaque purificantur, quæ ſunt Domino conſecrata.* Id vero a Battello loc. cit. probe notatum Vertus, quod vidiſſet ſententiæ ſuæ repugnare, diſſimulavit.

De ablutione pedum, quæ fit egenis hac die in memoriam humilitatis Jeſu Chriſti, qui abluit pedes Apoſtolorum.

51. In Concilio Toletano XVII. cap. 3. pag. 1813. collectionis Harduini grave refertur præceptum de ablutione pedum Feria V. in Cœna Domini. Illi enim Patres, cum Chriſtus hoc die Diſcipulis ſuis laverit pedes, interrogant: *Cur nos pie actionis exhibitione imbuti, exemplorum ejus non ſimus devotiſſimi ſectatores?* Et Garzias Loaiſa ad hoc Decretum Toletanum monet, laudabile quidem eſſe quocumque tempore aliorum lavare pedes; præceptum tamen eſſe in hac die, ut Chriſti exemplum imitando Pontifices, & Sacerdotes ſibi ſubditis pedes lavent. De ablutione pedum ſatis prolixe loquitur Bailletus de Feria 5. Major. Hebdomad. §. 3. nu. 8. multaque affert ſcitu digna; & oſtendit, magno apparatu in Monachorum Cœnobiis ejuſmodi ablutionem fieri conſueviſſe: domi enim Monachis, egenis vero, mendiciſque extra Monaſterium Abbas pedes abluebat. Regulares Abbates multas per eam occaſionem eleemoſynas dilargiebantur; cumque, quibus abluti eſſent pedes, ad menſam accerſerentur, inde ea orta eſt circa nonum ſæculum corruptela conviviorum in honorem Cœnæ Chriſti Domini inſtruendorum, ſuaviſſimis vinis, & bellariis menſæ appoſitis. Affert idem Auctor, quæ Rupertus Cardinalis Pullus, & B. Petrus Abbas Cluniacenſis, qui duodecimo ſæculo floruit, de ejuſmodi abuſu ſentirent: qui quidem multum contulerunt, ut certis denique finibus ejuſmodi conſuetudo contineretur. Addit etiam illud, quod cum ea Jeſu Chriſti actio abluendi pedes non ad Sacerdotium unice pertineat, non modo ſummi Pontifices, Epiſcopi, & Presbyteri, ſed ex Laicis etiam viri ſummi, puta Imperatores, & Reges, ab ſe alienum non putarunt, Feria Quinta in Cœna Domini lavare pedes in memoriam ſummæ humilitatis, quam abluendis Apoſtolorum pedibus Redemptor noſter exhibuit. Codinus Libro de Officiis Aulæ Conſtantinianæ ablutionem pedum deſcribit, in qua ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis pedes duodecim pauperibus lavabantur. Narrat Elgaldus Monachus in vita Ruperti Regis Franciæ, hac die magnum illum Regem, omni ſibi ornatu regio detracto, cilicio indutum pedes abluere, ac ſui ipſius capillis detergere ſolitum; apud Martene de ant. Diſciplina in Divinis celebrand. Offic. cap. 22. pag. 280. num. 3. primæ edit. Sanctam itidem Bertam Ordinis Vallisumbroſæ Abbatiſſam apud Bollandiſtas ad diem 20. Martii quotannis magna hac Feria Quinta Sanctimonialibus ſuis pedes laviſſe legimus. Et Zacharias ſummus Pontifex pluribus de rebus, de quibus a Bonifacio Epiſcopo Moguntino conſultus erat, reſpondens, id quoque reſcribit, Sanctimonialibus, æque ac viris, licere hac die lavare pedes. Denique Bailletus monet, eamdem lavandi pedes conſuetudinem in Eccleſia Græca vigere: Duodecim pauperculis lavari pedes vel a Patriarchis, vel ab Epiſcopis: ſuum cuique ex duodecim Apoſtolorum nominibus nomen imponi: litem inde ſæpenumero oriri, qui Judas Iſcariotes appellandus; ſi omnes ab eo no-

mine ſibi imponendo abhorreant, conjectis in urnam ſingulorum nominibus, ſortito dirimi litem; ideoque plura a rei gravitate aliena contingere. Hanc erudite materiam tractat Joſephus Vicecomes lib. 3. de Ritibus Baptiſmi cap. 17. & Gretſerus tom. 5. ſuorum Operum noviſſimæ editionis lib. 1. de Feſtis cap. 17. Iis porro, qui Baptiſmo abluendi erant, morem fuiſſe hac die lavandi pedes in Mediolanenſi, multiſque Hiſpaniæ, & Africæ Eccleſiis, oſtendit a Lapide in cap. 13. Joann. verſ. 7. & Calmetus ad eumdem locum veſ. 8.

Errores hæreticorum de hac pedum ablutione.

52. Auguſtinus quoque hac de re verba facit Ep. 54. alias 118. pag. 127. & rationem affert, quamobrem qui Sabbatho Sancto baptizandi eſſent, iis Feria Quinta in Cœna Domini pedes abluerentur. *Si autem quæris, cur etiam lavandi mos ortus ſit, nihil mihi de hac re cogitanti probabilius occurrit, niſi quia baptizandorum corpora per obſervationem Quadrageſimæ ſordidata cum offenſione ſenſus ad Fontem tractarentur, niſi aliqua die lavarentur. Iſtum autem diem potius ad hoc electum, quo Cœna Dominica anniverſariæ celebratur.* Et epiſt. 55. alias 119. ad Januarium pag. 141. tradit, alicubi eam conſuetudinem nunquam eſſe receptam abluendi baptizandorum pedes, ne qua fides iis adfirmaretur, qui Baptiſmo nullum eſſe robur falſo autumabant, niſi pedum etiam ablutio intercederet. *Ne ad ipſum Sacramentum Baptiſmi videretur pertinere* (ablutio pedum) *multi hoc in conſuetudine recipere noluerunt.* Non defuere inter Hæreticos recentiores, qui ablutionem pedum in ultima Cœna verum eſſe Sacramentum contenderent: nam & ſignum fuiſſe ſenſibile: *cœpit lavare pedes diſcipulorum;* & præceptum fuiſſe additum: *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis;* ac promiſſam denique gratiam; *ſi non lavero te, non habebis partem mecum.*

Refellitur error hæreticorum, qui putant ablutionem pedum eſſe Sacramentum.

53. Hunc vero errorem nobis neque eſt in animo refellere, nec ad inſtitutum noſtrum pertinere arbitramur. Eſt eorum munus, qui controverſias de Religione pertractant. Et ſane non defuerunt muneri ſuo pulchre obeundo: nam demonſtrarunt, ablutionem pedum ſignum quidem fuiſſe ſenſibile; id tamen minime ſatis eſſe, quo verum conſtituatur Sacramentum: ſigno enim opus eſſe conſtanti, & in Religione perpetuò, practico, & ſanctificantem gratiam efficiente; id vero ablutioni pedum omnino deeſſe, nec Chriſti Domini verbis ad Petrum, *niſi lavero te, non habebis partem mecum*, illud ſignificari, quod Petrus ſecluſa pedum ablutione, adeoque gratia, quæ cum ejuſmodi ablutione conjungeretur, a Cœlorum Regno fuiſſet excluſus; ſed illorum verborum eam eſſe ſententiam, Petrum, niſi lavari ſibi pedes paſſus eſſet, vel non futurum Eucharistiæ participem, vel pervicaciore animo parere detrectantem, contumaciæ tandem reum, non fuiſſe cœlorum regni futurum compotem. Illud nobis monere viſum eſt, Romanam Eccleſiam ſe ab ea conſuetudine abſtinuiſſe, ne eorum videretur fovere errorem, qui pedum ablutionem ad Baptiſmi ſubſtantiam pertinere arbitrabantur, quod teſtatur S. Ambroſius lib. 3. de Sacramentis cap. 1. num. 5. idque in Eccleſia Hiſpana Concilii Illiberitani Canone quadrageſimo nono interdictum.

Plura apud veteres Chriſtianos ablutionum genera. Mos abluendi pedes Feria 5. in Cœna Domini in Romana, Eccleſia, & in Eccleſia Bononienſi. Inſcriptio ſingularis Bononiæ in Eccleſia S. Stephani.

54. Ablutiones juxta veterem diſciplinam non fuiſſe unius modi, nemo negaverit. De puerorum ablutione in Sabbatho ante Dominicam Palmarum, quæ *Capitolavium* appellabatur, nos alibi quædam attigimus. Adultis, quibus ſuſcipiendus eſſet Baptiſmus, pedes Feria Quinta in Cœna Domini morem fuiſſe in aliquibus Eccleſiis ut lavarentur, jam innuimus. Ritum etiam fuiſſe quemdam in Provincia Rothomagenſi tradit Mabillonius loc. cit. pag. 65. ut Epiſcopus Sabbatho ante Dominicam Palmarum pauperibus pedes ablueret, & ex Eccleſiaſticis quiſque viris ſibi quempiam egenum adſciſceret hominem, cui pedes item lavaret in Mariæ memoriam, quæ Jeſu Chriſto pariter pedes lavit. At nos de ſola pedum ablutione, quæ in hac Feria Quinta fit in memoriam ablutionis pedum Apoſtolorum, ſermonem noſtrum conferendo in compendium, dicimus: Primo, ſanctum hujuſmodi ritum anno 694. a Toletano Concilio XVII. Capite 3. expreſſo præcepto ad conſuetudinem revocatum eſſe, adverſus eos qui non paruiſſent addita illa ſanctione: *Si quiſquam ſacerdotum hoc noſtrum diſtulerit adimplere Decretum, duorum menſium ſpatiis ſeſe noverit a ſanctæ Communionis perceptione fruſtratum*: Secundo, Romanum Pontificem a vetuſtiſſimis uſque temporibus ejuſmodi hac die ſervaſſe conſuetudinem, quam tamen non uniuſmodi ſemper fuiſſe, infra demonſtrabimus: Tertio, eamdem in Bononienſi Eccleſia conſuetudinem a vetuſtis temporibus ductam etiamnum retineri. Eſt enim in Eccleſiæ D. Stephani interiore Cavædio rotundum quoddam vas ex candido marmore, cujus altitudo ſeſquipedalis, tredecim vero pedum extremæ oræ ambitus, a Joanne Cardinale Mediceo, qui poſtea Leo X. ſummus Pontifex, tum temporis Monaſterii S. Stephani Abbate Commendatario, ſuper baſi locatum. In eo vaſe quædam eſt Inſcriptio Luitprantis, ſeu Ilprantis Longobardorum Regis, rarum quidem monumentum, ut in Regionibus Ciſpadanis omnia Longobardorum Regum monumenta rariſſima. Eam eruditi Viri complures exſcribere, & interpretari conati ſunt. Omnium vero feliciſſime Valerius Zani in Diſſertatione, quam typis impreſſam edidit Carolus Cæſar Malvaſia, inſeruitque operi ſuo, cui titulus *Marmora Felſinea*, pag. 187. Inter cætera ejus Inſcriptionis verba leguntur hæc: *Hic juſſi humiliter præcepta ſua obtulerunt* (Reges Longobardi) *unde tunc vas impleatur in Cœnam Domini Salvatoris. Et ſi qua munera contingat minueri, Deus requiret.* Integram affert Mabillonius in Muſeo Italico tom. 1. pag. 198. aitque, doctos crediſiſſe viros, ad pedum ablutionem in Feria 5. Majoris Hebdomadæ vas illud fuiſse adhibitum; ſe quidem ſuſpicari, eo deſtinatum, ut vino impleretur ad illud convivium, quod poſt ablutionem pedum celebrabatur. Quod quidem indicio eſt, ab Epiſcopo pedes ablui conſuevisse in ea Eccleſia, quæ Cathedralis tunc temporis eſset; cum præſertim in eadem inſcriptione fiat mentio Barbati Epiſcopi, qui a Sigonio in Hiſtoria Epiſcoporum Bononienſium prætermiſsus, Epiſcopali illi Chronologiæ omnino eſt adjiciendus.

Ea conſuetudo in Romana Eccleſia non ſemper fuit uniuſmodi.

55. Hanc conſuetudinem a vetuſtiſſimis uſque temporibus ſervatam a Romano Pontifice non ſemper uniuſmodi fuiſſe, paullo ante ideo diximus, quod in Ordine Romano Cencii Camerarii habetur, Romanum Pontificem, Miſſa peracta, duodecim hac die Subdiaconis, poſt prandium vero tredecim pauperibus pedes abluere conſueviſſe. At in Ordinibus Romanis a Mabillonio editis præſertim decimo num. 12. & decimoquarto num. 91. legitur, Papam duodecim Diaconis, atque hi ſi deeſſent, duodecim Capellanis lavare pedes: in Cæremoniali vero Auguſtini Patritii Piccolominei Epiſcopi Pientini, qui liber Marcello Archiepiſcopo Corcyrenſi tribuitur, præſcribitur

bitur lib. 2. cap. 26. ut hac die Pontifex tredecim pauperculis hominibus veſte candida indutis abluat pedes, quod iterum præſcribitur cap. 49. Ille autem numerus etiamnum retinetur; tredecim enim Pontifex pedes abluit pauperibus, omnes qui ſint ſacerdotes, ut tota res ad exemplar Chriſti Domini referatur expreſſius, qui Apoſtolis abluit pedes.

Rex Daniæ, Florentiæ dum eſſet, rogat, cur tredecim pauperibus pedes abluantur.

56. In quibuſdam Eccleſiis duodecim tantum, in quibuſdam aliis Eccleſiæ Romanæ more tredecim pauperibus pedes abluuntur; ut in Eccleſia Florentina. Contigit autem, ut Florentiæ cum eſſet Danorum Rex ann. 1709. & ad ablutionem pedum vidiſſet paratos tredecim, ad eos converſus, qui una ſecum aderant, interrogaverit: *Et cur tredecim?*

Varia doctorum hominum rationes ejus ritus explicandi.

57. Id autem ſuſceperunt viri docti explanandum. Sarnellus Epiſcopus Vigilienſis tom. 1. epiſt. 13. duplicem cum Ruperto Abbate in Romana Eccleſia ablutionem obſervat; alteram in Mariæ memoriam, quæ in domo Phariſæi lavit, unxitque pedes Chriſto Domino; alteram quæ ipſius Chriſti refert actionem, qua pedes abluit Apoſtolis ſuis. Utramque vero concludit ablutionem in unam coaluiſſe, tredecimque hominibus lavari pedes, ut in uno abluendo, Mariæ actio cum Chriſtum abluit, in cæteris duodecim actio Chriſti abluentis repræſentetur. Areſius Epiſcopus Tortonenſis lib. 3. *delle ſacre Impreſe* pag. 341. putavit tertium illum decimum exprimere Paulum Apoſtolum, non quod ille Cœnæ adfuerit, quem conſtat poſt Chriſti Domini Aſcenſionem ad Apoſtolatum fuiſſe vocatum, ſed ob Eccleſiæ Romanæ erga eum obſequium & venerationem, quæ Eccleſia illi, & B. Petro Chriſtianam fidem refert acceptam. Hanc ſententiam Freſcobaldus Florentinus Presbyter evertere conatus eſt in Diſſertatione, cui titulum indidit, *Pedilavium*. Eam tamen haud ita a veritate alienam judicavit Orlendius Ordinis Prædicatorum cap. 13. ſui Operis, quod inſcripſit: *Duplex lavacrum in Cœna Domini fideliter exhibitum*. Fuere alii, qui tertiodecimo illo repræſentari putarunt D. Matthiam, qui in Judæ locum poſtea ſuffectus eſt. Freſcobaldus omni ſtudio conatus eſt oſtendere, Patremfamilias exprimi, cujus in domo Chriſtus Dominus celebravit Paſcha: contendit enim, Jeſum illi itidem, ut duodecim Apoſtolis ſuis, pedes abluiſſe, quod Orlendius vehementer improbat. Quidam denique duplex illud lavacrum, de quo ſupra diximus, alterum quo Miſſa peracta duodecim Subdiaconis, alterum poſt prandium, quo tredecim pauperibus pedes abluebantur, conſiderantes, ajunt, primo illo lavacro ablutionem pedum Apoſtolorum exprimi, alterum vero inſtitutum fuiſſe in ejus memoriam miraculi, quod ætate contigit S. Gregorii Magni. Nam cum Sanctus ille Pontifex duodecim quotidie pauperibus prandio exceptis miniſtraret, vidit decimum tertium, Angelum nimirum, ſibi ex improviſo adeſſe. Ejus miraculi hiſtoria miro artificio depicta cernitur in pariete Romæ in templo S. Gregorii, cui picturæ illud Diſtichon ſubjectum eſt.

Bis ſenos hic Gregorius paſcebat egentes.
Angelus & decimus tertius accubuit.

Laudabilem inde illam eſſe ortam conſuetudinem, ut Romani Pontifices tredecim quotidie pauperes, omnes plerumque Sacerdotes, e Xenodochio Sanctiſſimæ Trinitatis accerſitos prandio excipiant.

Duplex ablutio

58. Quibus præmiſſis, ajunt, nec ſane videntur abeſſe a veritate, ablutione duodecim Subdiaconorum, ut brevitati ſerviretur, ſublata, utrumque lavacrum in unicam ablutionem eſſe compactum tredecim Sacerdotum egentium; atque inde conſuetudinem manaſſe, ut tredecim Sacerdotes ſingulis diebus prandio exciperet Romanus Pontifex, qui tredecim illis, quibus hac die ad menſam excipi obtigerit, etiam lavet pedes. Vide Meratum par. 2. tom. 1. Obſervat. ad Gavantum pag. 1069. & ſeq.

pedum in unam redacta: inde factum, ut tredecim pedes abluantur.

De Oleis Sanctis. Quis, quibuſque eorum uſus.

59. In Romano Pontificali ſummorum Pontificum Clementis VIII. & Urbani VIII. juſſu recognito deſcribitur ab Epiſcopis in Miſſa ſervandus Ordo benedicendi Oleum Catechumenorum, & Infirmorum, & conficiendi Chriſmatis. Oleum Catechumenorum Eccleſia adhibet in Baptiſmali Fonte benedicendo, in Sacramento Baptiſmatis conferendo, in Eccleſiis, & Altaribus tum firmis, tum mobilibus conſecrandis, in Presbyteris initiandis, in Rege, Reginaque benedicendis & coronandis. Infirmorum vero ſacro oleo utitur Eccleſia in Sacramento Extremæ Unctionis adminiſtrando, & Campanis benedicendis. Sacrum denique Chriſma adhibet in Sacramentis Baptiſmi, & Confirmationis, in Conſecratione Epiſcopi, in Conſecratione itidem Patenæ, & Calicis, & in Campanæ benedictione, in qua etiam una cum Chriſmate Oleum, ut diximus, Infirmorum adhibetur.

Quibus rebus conficiatur Chriſma.

60. Oleo & balſamo Chriſma conficitur cap. Unic. de Sacra Unctione. Balſamo ex Occidentali India advecto ad Chriſma conficiendum plerique omnes utuntur Europæ Epiſcopi; cui veri balſami eſt natura, vis tamen paullo debilior. De hujuſmodi balſamo ex Occidentali India conſilium extat celebris Martini Navarri, qui vi, & natura verum eſſe Balſamum probat. *Eo tamen hodie ad Chriſma utitur omnis fere Europæ Eccleſia: ac eſſe genuinum oſtendit in conſiliis Martinus Navarrus*: verba ſunt Chriſtiani Lupi in Diſſertatione de octava Synodo generali tom. 4. pag. 344. & Sambovius, *Balſamum*, inquit, *Judaicum ſit, vel Indicum, perinde eſt. Soli quidem Judææ olim conceſſas has arbuſculas fuiſſe credebatur. In Indiis tamen utriſque poſtea repertæ ſunt; ex quibus quod exſudat adſportatur ad noſtras regiones: immo & apud nos quædam inviſuntur arbuſculæ Balſami ex Indiis delatæ*.

Chriſmatis conſecratio ex Traditione Apoſtolica.

61. Referendam eſſe ad Apoſtolicam traditionem conſecrationem Chriſmatis Baſilius nobis eſt Auctor, qui libro de Spiritu Sancto cap. 27. *Benedicimus autem*, inquit, *& aquam baptiſmatis, & oleum unctionis, imo ipſum etiam, qui baptiſmum accipit. Ex quibus ſcriptis? Nonne a tacita ſecretaque traditione?* Chriſma non niſi ab Epiſcopo conficiendum; quamobrem cum Fortunatus Epiſcopus in Carthagienſi ſecundo Concilio pag. 952. collectionis Harduini, Presbyteros quoſdam conqueſtus eſſet auſos eſſe Chriſma conficere, *ab univerſis Epiſcopis dictum eſt: Chriſmatis confectio, & puellarum conſecratio a Presbyteris non fiant*. Quod Can. 26. Concilium Carthaginenſe tertium pag. 964. confirmavit: ſtatuit enim, *ut Presbyter, inconſulto Epiſcopo, Virgines non conſecret, Chriſma vero numquam conficiat*. Et conſonant Canones omnes relati a Gratiano in Can. *Si jubet* 1. & Can. *Presbyter* 2. 26. quæſt. 6. præter alia plura Sanctorum Patrum, & Conciliorum loca apud Chriſtianum Lupum loc. cit. pag. 1421. & apud Martene de antiqua Eccleſiæ Diſcipl. in Divinis celebrandis Offic. cap. 22. §. 3. pag. 239. edit. primæ. Atque idem Chriſtianus Lupus verba illa, ex vita S. Silveſtri in libro Pontificali *conſtituit Chriſma ab Epiſcopo confici*, in hunc modum interpretatur: *Vocem*, conſtituit,

ſtituit, *uſurpat pro conſtitutum utique divino Jure declaravit*.

Oleum Catechumenorum, & infirmorum benedicit Epiſcopus. Controverſia quædam inter Theologos de Oleo non benedicto ab Epiſcopo.

62. Eſt etiam Epiſcopi Catechumenorum oleum, & Infirmorum benedicere. Nondum tamen ea eſt dirempta inter Theologos controverſia, num ad Extremæ Unctionis Sacramentum, etſi illicite, valide tamen adhibeatur Oleum ex oliva, quod Epiſcopus nec benedixerit, nec ſacrarit; in qua quidem controverſia placet pleriſque eorum ſententia, qui ſtatuunt, nihil agi adhibito Oleo non conſecrato ab Epiſcopo, ut videre licet deciſ. 65. num. 6. & ſequen. Clericati tit. de Extrema Unctione.

Diſciplina benedicendi Olea Feria 5. videtur introducta ſæculo 7.

63. Diſciplinam illam benedicendi Feria Quinta Majoris Hebdomadæ, & conſecrandi Olea tertio introductam eſſe ſæculo a S. Fabiano Pontifice libere profecto affirmare poſſemus, ſi genuinum monumentum illud eſſet, quod Gratianus refert in Can. *Litteris veſtris* de Conſecr. diſtinct. 3. Verum cùm viri docti plurimis de cauſis ſpuriam eam S. Fabiani Epiſtolam ſuſpicentur, & Can. 20. Concilii Toletani primi quinto ſæculo habiti ſtatuatur, non eſſe Presbyteris conficiendi Chriſmatis facultatem, idque muneris eſſe Epiſcoporum, qui poſſunt *omni tempore* Chriſma conficere, veriſimile nobis fit, circa ſeptimum ſæculum cœptum eſſe confici Chriſma Feria Quinta in Cœna Domini. Extat enim hoc die hujus ſolemnitatis mentio in Sacramentario S. Gregorii, in Veteri Ordine Romano, & apud alios Auctores, qui de Divinis Officiis per illud tempus ſcripſerunt, & in Decretali *Quoniam* de ſentent. Excommunicat. in 6. ubi ſtatuitur, Feria Quinta in Cœna Domini etiam tempore Interdicti conficiendum eſſe Chriſma, quo opus eſt ad Baptiſmum, & Confirmationem adminiſtrandam; quæ duo Sacramenta etiam interdicti tempore conferuntur. Et D.Th. 3. par. qu. 72. art. 12. *ad tertium* pag. 230. de die, quo conficiendum eſt Chriſma, hæc habet: *Quia ſolemnis Baptiſmus, ad quem requiritur uſus Chriſmatis, in Vigilia Paſchæ celebratur, congrue ordinatum eſt, ut per biduum ante ab Epiſcopo Chriſma benedicatur, ut poſſit per Diœceſim deſtinari. Dies etiam ille ſatis congruit ad materias Sacramentorum benedicendas, in quo fuit Eucharistiæ Sacramentum inſtitutum, ad quod omnia alia Sacramenta quodammodo ordinantur*.

Numerus Presbyterorum, Diaconorum, & Acolythorum, qui huic benedictioni adhibentur, tamquam teſtes.

64. Denique in eodem Pontificali Romano præſcribitur, ut præter Miniſtros, qui Epiſcopo inſerviunt, duodecim Presbyteri, ſeptem Diaconi, Acolythi, aliique ſacræ huic cæremoniæ adhibeantur candida omnes induti veſte: qui quidem mos, ut Presbyteri interſint, veluti teſtes, minime tamen ut miniſtri, cum ſit vetuſtiſſimus, inde Presbyteris elati ſunt animi, ut conficiendi Chriſmatis ſibi quoque facultatem eſſe contenderent; ut advertit Martene loc. cit. pag. 240. num. 3. *Et quidem huic præſumptioni occaſionem præbere potuit antiquiſſimus Eccleſiæ uſus Presbyteros una cum Epiſcopo adhibendi ad Chriſmatis conſecrationem, ſi non ut cooperatores, ſaltem ut tanti myſterii teſtes*. Bellotte in Obſervat. ad ritus Eccleſ. Laudunen. pag. 794. num. 7. obſervat, in Ordine quodam Romano Sacerdotes appellari cooperatores; ſed appoſite hæc addit: *Verum cooperatores dixeris eos, qui in ipſa Conſecratione Chriſmatis adhibentur tamquam Miniſtri, & inſpectores, ut eſt in Pontificali: ſolius eſt enim Epiſcopi Chriſma ſacrum conficere, minime Presbyterorum ex Concilio Florentino in Decreto de Armenis, ubi materia Sacramenti Confirmationis dicitur eſſe Chriſma ex oleo & balſamo per Epiſcopum conſecrato, adeo ut Presbyteri dicantur Cooperatores in hac Conſecratione Chriſmatis quoad ſolemnitatem, & miniſterium, minime vero quoad eſſentiam; quamquam nefas ſit Epiſcopo ſub gravi peccato ſacrum Chriſma conficere non vocatis, ſeu præſentibus Cooperatoribus Presbyteris*.

Ritus benedicendi Olea apud Orientales.

65. Atque hæc ſunt, quæ ad Eccleſiam Occidentalem pertinent; a quibus Orientalis Eccleſiæ ritus in quibuſdam paullulum differt. Græci enim in Chriſmate conficiendo non modo oleum, & balſamum, ſed ad triginta quinque aromatum genera immiſcent, vino etiam haud ita parce indito, ut videre licet in Euchológ. Goarii, idque nos multo antea innuimus Edict. 6. & ea de re tractat Card. de Lugo lib. 1. Reſponſ. Moral. dub. 8. Præterea Presbyteri Græci in adminiſtrando Extremæ Unctionis Sacramento pro re nata Oleum infirmorum conficiunt, ut in eorum Euchologiis *In officio Olei ſancti*; quod illis a Clemente VIII. permiſſum eſt *in Inſtructione ad Epiſcopos Latinos*: *Non ſunt cogendi Presbyteri Græci olea ſancta præter Chriſma ab Epiſcopis Latinis Diœceſanis accipere, cum ejuſmodi olea ab eis in ipſa oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, & benedicantur*. Maxima etiam apud eos celebritate quondam confectum eſt Chriſma ab eorum Patriarcha cum Archiepiſcopis, & Suffraganeis Epiſcopis. Quam commemorat conſuetudinem Innocentius IV. Epiſt. ad Epiſcopum Tuſculanum Apoſtolicum Legatum in collectione maxima Conciliorum P. Harduini pag. 364. *Singuli quoque Epiſcopi in ſuis Eccleſiis in die Cœnæ Domini poſſunt ſecundum formam Eccleſiæ Chriſma conficere ex balſamo quidem, & oleo olivarum &c. Sed ſi ſuum antiquum Ritum in hoc Græci potius ſervare voluerint, videlicet quod Patriarcha una cum Archiepiſcopis, & Epiſcopis ejus Suffraganeis, & Archiepiſcopi cum Suffraganeis ſuis ſimul Chriſma conficiant, in tali eorum conſuetudine tolerentur*. Antiquum Pontifex ejuſmodi Ritum appellat, qui quidem a quibuſdam tribuitur hæretico homini, & ingenii perverſitate in primis nobili Petro Fulloni, Patriarchæ Antiocheno ſeculo quinto; non quod ipſe in Orientalem Eccleſiam conſuetudinem conficiendi Chriſmatis primus invexerit, ſed quod auctor fuerit, ut quod antea propemodum ſecreto; magna deinceps celebritate, & populi frequentia conficeretur, ut notat Lupus loc. cit. pag. 1423. Bailletus in Feſto hujus diei §. 5.

De inſufflatione in ampullam Chriſmatis, & Olei Catechumenorum: ejus vetuſtas aſſeritur.

66. De benedictione, & conſecratione ſacrorum Oleorum, & Chriſmatis, quæ Feria Quinta in Cœna Domini conficiuntur, diſſerit Pouget in Inſtitutionibus Catholicis tom. 2. cap. 8. §. 5. pag. 895. atque hunc ritum oſtendit ab Apoſtolica traditione profectum; & Proteſtantes provocat, ut Concilium aliquod, aut quempiam afferant ex Sanctis Patribus, qui hunc ritum obſervatum eſſe vel neget, vel improbet. Eo etiam loco oſtendit, a ſæculo uſque quinto & ſexto ſtetiſſe diſciplinam illius inſpirationis, qua Epiſcopus, & Presbyteri ampullæ Chriſmatis, & olei Catechumenorum ſemel, iterum, & tertio inhalant, itidemque iiſdem ſæculis illum fuiſſe ritum, ut Epiſcopi, & Presbyteri Chriſma, & Oleum jam benedictum ſalutent illis verbis, *Ave ſanctum Chriſma: Ave ſanctum Oleum*. Duo de ſacris Ritibus celebres Scriptores Amalarius de Eccleſiaſtic. Offic. lib. 1. cap. 12. & Rupertus Abbas lib. 5. de Divinis Offic. cap. 12. docent, Chriſmatis ampulla Chriſti Domini corpus in B. Mariæ utero formatum ſignificari: apertam ab Epiſcopo, cæteriſque Miniſtris ampullam ſalutari, ut innuatur, Dominum Jeſum ſeſe videndum corporaliter iis exhibuiſſe, quos Reſurrectionis ſuæ te-

ſtes

ſtes eſſe voluit: eam deinde occluſam ſalutari a cæteris, ut ſignificetur, Chriſtum poſt Aſcenſionem, licet non amplius conſpicuum, a nobis quotidie adorari. Theologi itidem de hoc inhalandi ſuper olea ritu, ac de ea ſalutatione oſtendunt, neutrum Idololatriæ inſimulari poſſe, quod calumniantur hæretici: ea enim aſpiratione, qua olea afflantur, exprimi ipſum ſuper Olea Spiritus Sancti delapſum ad Jeſu Chriſti exemplum, *qui inſufflavit in Apoſtolos*, ut oſtenderet ſuper ipſos Spiritum Sanctum illabi, apud Joann. cap. 20. Neque mirum eſſe, quod res etiam ſalutentur inanimes. Nam & S. Andreas ubi primum Crucem aſpexit, ſalutavit: *Salve Crux pretioſa*; & S. Paula ſimul oculis proſpexit Bethlehem, ipſam civitatem itidem ſalutavit, teſte Hieronymo in Epiſtola, quam de ejus morte conſcripſit. Gregorius pariter Nazianzenus Cathedram, Templumque ſalutavit in Oratione, quam in Conſtantinopolitano Epiſcopatu abdicando habuit ad Clerum. Neque nos Chriſma, & Oleum *phyſice*, *& abſolute*, ut Theologi loquuntur, ſed *relative*, *& moraliter*, tamquam Chriſti Symbolum, ſalutamus. Vid. Bellarm. tom. 3. Controverſ. lib. 2. cap. 13. de Sacram. Confirmat. Juvenin. de Sacram. diſput. 2. de Confirmatione qu. 2. cap. 5. art. 4. num. 4. Tournely de Sacram. Confirm. art. 3. pag. 501. Edit. Pariſien. Witaſſe de Sacram. Confirmat. tom. 2. part. 5. art. 1. pag. 507. Videndus etiam Bellotte citato Opere pag. 791. num. 4. qui de Salutatione illa loquens, qua a duodecim Presbyteris ſancta olea ſalutantur, & de oſculo, quod Sacris ampullis, quibus Olea continentur, ab iiſdem Sacerdotibus defertur, hæc omnia jure optimo fieri ait: *Debetur enim rebus ſacris reverentia ratione ſanctitatis, quia ex eo quod ad cultum Dei deputantur, divinum quiddam in ſe habere cenſentur: unde honor, qui iis defertur, ſuapte natura redundat in Deum.*

Vetus diſciplina reconciliandi hac die Pœnitentes: Terna olim Miſſæ celebrabantur.

67. Poſt ſacrorum Oleorum benedictionem, & Conſecrationem in Pontificali Romano præſcribitur cæremonia, qua eadem hac Feria Quinta Pœnitentes, qui primo Quadrageſimæ die Eccleſia publice pulſi fuerant, reconciliantur, quæ quidem cæremonia non in Romano ſolum Pontificali reperitur, ſed etiam perquam vetus eſt. Conſtat enim, hac die olim fuiſſe conſuetudinem ternas celebrandi Miſſas, quarum prima erat pro Pœnitentibus reconciliandis, ſecunda pro ſacris oleis benedicendis, tertia denique in memoriam inſtituti a Chriſto Domino Euchariſtiæ Sacramenti. Ternis autem illis Cæremoniis in unum contractis ſua cuique unius Miſſæ pars aſſignata eſt. Sæculo ſeptimo, Morinus de Sacr. Pœnit. lib. 7. cap. 19. oſtendit, cæptas eſſe feria quarta Cinerum publicas pœnitentias imponi. Et lib. 9. cap. 29. abunde oſtendit vetuſtatem Ritus Eccleſiæ Romanæ, aliarumque Occidentis Eccleſiarum Pœnitentes Feria Quinta in Cœna Domini reconciliandi. De eo Ritu ita S. Innocentius epiſt. 1. cap. 7. pag. 998. collectionis Conc. P. Harduini: *De Pœnitentibus vero, qui ſive ex gravioribus commiſſis, ſive ex levioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla interveniat ægritudo, quinta feria ante Paſcha eis remittendum, Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat.* Et S. Hieronymus Epiſt. ad Oceanum de pœnitentia Fabiolæ pag. 455. *Quis hoc crederet, ut poſt mortem ſecundi viri in ſemetipſam reverſa, &c. ſaccum indueret, ut errorem publice fateretur, & tota Urbe ſpectante Romana, ante diem Paſchæ in Baſilica quondam Laterani, qui Cæſariano truncatus eſt gladio, ſtaret in Ordine Pœnitentium, Epiſcopis, Presbyteris, & omni populo collacrymantibus, ſparſum crinem, ora lurida, ſquallidas manus, ſordida colla ſubmitteret?* Notat Morinus, eos Pœnitentes reconciliari conſueviſſe, qui pœnitentiæ ſuæ tempus expleverant, vel qui ab Eccleſia gratiam impetraverant, ut, etiam pœnitentiæ tempore nondum expleto, reconciliarentur. De reconciliatione Pœnitentium Feria Quinta in Cœna Domini agit Martene lib. 1. par. 2. de ant. Eccleſ. Ritibus cap. 6. art. 4. & Tractatu de antiqua Eccl. Diſciplina in Divinis celebrandis Offic. cap. 22. §. 2.

Varia Pœnitentium genera. Quarumdam in Galliis Eccleſiarum diſciplina, quæ etiamnum viget de repræſentandis in hac die Pœnitentibus.

68. Nobis non eſt in animo tractatum conſcribere de publicis veterum Chriſtianorum Pœnitentiis, nec de variis Pœnitentium generibus, quorum quidam *Auditores* appellabantur; qui ſacco & cilicio induti extra Eccleſiam detinebantur, eamque prohibebantur ingredi; alii nomine *Subſtrati* ex Auditorum claſſe egreſſi, in ultimam tantum Eccleſiæ partem admittebantur, nec aderant niſi Miſſæ Catechumenorum, hoc eſt uſque ad Offertorium; tunc enim Eccleſia excludebantur, ne ineffabilibus adeſſent Myſteriis; alii denique *citra oblationem Communicantes* appellabantur, e *ſubſtratorum* claſſe ad hanc tertiam tranſgreſſi, quibus integræ Miſſæ licebat adeſſe, quin tamen Euchariſtiæ participes fierent. Ne illud quidem examinandum ſuſcipimus, num, quemadmodum ob tria illa graviſſima crimina infidelitatis, luxuriæ, & homicidii publica pœnitentia imponebatur, ut conſtat ex Tertulliano, Paciano, & Gregorio Nazianzeno, ita publica etiam peccati confeſſio injungeretur. Ceterum credimus, ſi peccatum publicum eſſet, publicam poſtulari conſueviſſe ab Eccleſia confeſſionem; contra vero in pœnitentia publica pro peccatis occultis, non publicam confeſſionem eſſe poſtulatam, niſi forte ipſe Pœnitens ultro ſe oneri ſubjiceret, aut Epiſcopus in Fidelium utilitatem, & ædificationem id ſibi putaret a Pœnitente exigendum; quod erudite oſtendit Cabaſſutius Diſſertatione edita in notitia Conciliorum. Nulla enim umquam Eccleſiæ major cura fuit, quam ut ne occulta peccata Sacerdotum fidei a Pœnitentibus commiſſa enuncientur, & ut Confeſſionis ſigillum quam diligentiſſime cuſtodiatur. Itaque quamquam ex publica pœnitentia nec crimen ullum, nec, ſi quod fuiſſet, criminis qualitas argui poterat; nam ab omni peccato vacui, vel leviculæ culpæ affines etiam publicam pœnitentiam ſubibant; tamen veteres Patres, ſi qua ſibi oboriebatur dubitatio, ne indicta alicui pœnitentia publica ad occulti ſuſpicionem criminis pateficeret aditus, vel iiſdem temporibus, cum publice pœnitentiæ doctrina floreret, haud ægre publicam cum privata pœnitentia commutabant; quod probat Morinus de Pœnit. lib. 5. cap. 8. num. 5. Itaque ut rem in pauca conferamus, præceptum dicimus eſſe Apoſtoli in Epiſtola prima ad Timotheum cap. 5. verſu 20. ut publici peccatores publice arguantur. *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant*: Concilium autem Tridentinum ſeſs. 24. cap. 8. publicam quidem ſtatuiſſe peccatoribus publicis pœnitentiam, ſed tamen Epiſcopis permiſiſse, ut, ſi videretur, in occultam privatamque permutarent. *Quando igitur ab aliquo publice & in multorum conſpectu crimen commiſſum fuerit, unde alios ſcandalo offenſos, commotoſque fuiſſe non ſit dubitandum, huic condignam pro modo culpæ pœnitentiam publice injungi oportet, ut quos exemplo ſuo ad malos mores provocavit, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocet vitam, Epiſcopus tamen publicæ hoc pœnitentiæ genus in aliud ſecretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire.* Sanctæ hujus Synodi veſtigiis inſiſtens magnus ille Diſciplinæ

plinæ Eccleſiaſticæ aſſertor & vindex Sanctus Carolus Borromæus tertio, & quinto Mediolanenſi Concilio juſſit, Parochos proximo ante Quadrageſimam menſe ad Epiſcopum publicorum peccatorum nomina afferre, ut peccatores ejuſmodi ab Eccleſia ineunte Quadrageſima pulſi, Feria quinta in Cœna Domini ad Romani Pontificalis præſcriptum in gratiam Eccleſiæ reciperentur; quod etiam a Benedicto XIII. Pont. Max. de nobis optime merito, dum Beneventanam Eccleſiam regeret, factitatum comperimus. Bellotte ad Rit. Eccl. Laudunen. pag. 787. num. 4. narrat, eos Presbyteros, qui in Cathedrali Laudunenſi Publicorum Pœnitentium Feria IV. Cinerum partes egerant, *qui in capite jejunii in Spiritu humilitatis & animo contrito Pœnitentium perſonam ſibi induerant*, Feria V. in Cœna Domini e choro egreſſos venire in Capitulum, ut generalem ibi peccatorum abſolutionem conſequantur. Teſtatur etiam, in matricibus Eccleſiis eam fuiſſe quondam conſuetudinem, ut plebis nomine fieret confeſſio, qua peccatorum omne genus contineretur, eaque peracta Populo generalis impertiretur abſolutio. Morem hunc ait etiamnum retineri in Diœceſi Laudunenſi, & in omnibus ejus Parochiis: nam Eccleſiæ Rector plebis nomine generalem omnium peccatorum Confeſſionem facit, ſingulaque peccata nominat juxta formam, quæ in eo Rituali præſcribitur, omneſque monet, ut *Confiteor* recitent; quo recitato, generalem Populo abſolutionem impertit. Publicam autem abſolutionem hujuſmodi veram eſſe peccatorum remiſſionem negat, ſed ſolam eſſe cæremoniam; quamquam nonnulli eam inter Sacramentalia collocant, ac per illam peccata venialia deleri exiſtimant. Hanc vero cæremoniam perutilem eſſe ait, ut populus de recta ratione confitendi peccata doceatur, & audientibus alicujus refricetur peccati memoria, quod Sacerdoti confiteantur, ut debent.

Olim per ſe ipſi Romani Pontifices has omnes cæremonias exequebantur In Vaticana Baſilica conſecrantur olea a Cardinali Archipresbytero.

69. Eas omnes, quas commemoravimus, cæremonias celebrandi Miſſam, reconciliandi Pœnitentes, conſecrandi Olea, & abluendi pauperum pedes ipſi per ſe quondam Romani Pontifices hac die exequebantur. Conſtat id ex Ordine Romano decimo, quem ſæculo undecimo ſcriptum edidit Mabillonius in Muſeo Italico tom. 2. Eoſdem item Ritus omnes deſcriptos reperias in Ordine Romano decimoquarto, cujus auctor Cardinalis Cajetanus Bonifacii VIII. Nepos. In eo Ordine num. 83. ubi oleorum conſecrandorum traditur Ritus, ſalutationem illam invenias: *Ave Sanctum Chriſma*; *Ave Sanctum Oleum*: quam etiam affert Ordo Romanus decimuſquintus Petri Amelii num. 66. apud Mabillon. cit. tom. 2. Muſei Italici. Nunc vero a Cardinali Romæ Vicario ſacra Olea in Lateranenſi Baſilica conficiuntur. In Vaticana autem Baſilica conſecrantur a Cardinali Archipresbytero, qui ſi ad Epiſcopalem gradum non aſcenderit, mandat alicui Epiſcopo, ut ea conficiat, ex Joannis XIX. Pont. Max. privilegio, qui Epiſcopo Sylvæ Candidæ, ad cujus Diœceſim illa Vaticani pars pertinebat, ubi ea Baſilica excitata eſt, facultatem conceſſit olea ſacra in eadem Baſilica conficiendi, teſte Mabillonio in Commentario in Ordinem Romanum cit. tom. 2. Muſei Italici pag. 71.

Bulla in Cœna Domini publicatur a Romano Pontifice. Vetus hæc diſciplina, cujus initium ſtatuendum eſt ante annum 1293. Olim non ſolum in Cœna Domini, ſed etiam die Aſcenſionis, & die Dedicationis Baſilicarum SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli publicari conſueverat.

70. Bullam celeberrimam publicat hac die Romanus Pontifex, quæ Bulla in Cœna Domini appellatur. Quod apud D. Thomam nulla ejus fiat mentio, quidam putant anno 1420. ſub Martino V. tum primum eam publicari cœptam, cum in Conſtantienſi Concilio condemnati fuerunt Bohemorum errores. Ita Sotus in 4. ſentent. Diſt. 22. qu. 2. art. 3. concl. 5. Verum cum Toletus Cardinalis ſe in Vaticana Bibliotheca vidiſſe teſtetur Bullam in Cœna Domini, quam publicaverit Gregorius XI. eam propterea Martino V. antiquiorem eſſe oportet. Gregorius enim Undecimus vivebat anno 1371. illumque non primum fuiſſe conſtat, qui Bullam ejuſmodi ediderit. Vid. Tolet. Card. lib. 1. Inſtruct. Sacerdot. cap. 19. num. 4. & Fragoſius de obligatione ſummi Pontific. diſput. 3. num. 1. in Biblioth. Pontif. tom. 5. & Gibalinus in Synopſi Cenſurarum §. *Hujus Bullæ*. Neque enim Cardinalis Toleti teſtimonio quidquam fidei detrahi poteſt propter doctiſſimi viri gravitatem & dignitatem, cum inſuper teſtimonio accedat Petri Amelii Pœnitentiarii, & Bibliothecarii Gregorii Papæ XI. qui in Ordine Romano apud Mabillonium §. 64. eam deſcribit cæremoniam, qua etiamnum in publicanda Bulla in Cœna Domini utimur. Cardinalis etiam Cajetanus, qui vixit ſub Bonifacio VIII. cum in ſuo Ordine Romano 14. §. 92. ritum hunc deſcribat, atque etiam veluti ætate ſua antiquiorem proponat, manifeſto oſtendit, ejus initium ante annum 1294. quo Bonifacius VIII. Pontifex creatus fuit, omnino referendum eſſe. Quamobrem fateri oportet vetuſtiſſimum eſſe ejuſmodi Ritum, cujus origo obſcura plane ſit. Illud vero non prætermittendum, in more quondam poſitum fuiſſe, ut ſemel, iterum, ac tertio ea Bulla ſingulis annis publicaretur, Feria V. in Cœna Domini, in Aſcenſionis Feſto, & in die Dedicationis Baſilicarum Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli 18. Novembris, teſte Joanne Andrea in cap. *Quod olim* de Judæis, & cap. *Ut Officium* de Hæret. in 6. Eam vero trinam publicationem ad unicam eſſe redactam, quæ fit hac Feria quinta, unde ei Bullæ nomen inditum *in Cœna Domini*, tradunt Cardinalis, & Joannes Ananias eodem cap. *Quod olim* de Judæis.

CAPUT VII.

De Feria ſexta in Paraſceve.

Cur Feria ſexta majoris Hebdomadæ dicatur Feria ſexta in Paraſceve.

1. De quo hactenus die loquuti ſumus, is Feria quinta in Cœna Domini appellatur. Nunc ad eum diem ſermonem noſtrum convertimus, qui vocatur Feria ſexta in Paraſceve, cujus origo nominis ex eo ducitur, quod Hebræi, ut Sabbatho inſequenti ab omnibus curis vacui, omnibuſque negotiis expediti eſſent, edulia, & quidquid ſibi opus erat, hac die parabant; qui dies ab Apoſtolicis uſque temporibus Jeſu Chriſti Paſſioni, & morti commemorandæ deſtinatus fuit. Itaque, ut inſtituti noſtri ratio poſtulat, primum de Chriſti Domini noſtri, Paſſione, & morte, quanta poſſumus brevitate, & perſpicuitate diſſeremus, totiuſque rei tractationem in quaſdam dividemus partes.

Narratio ex Evangelio a trajectu torrentis Cedron ad ſudorem ſanguinis in horto, quæ eſt prima pars Paſſionis Chriſti.

2. Dicto hymno, ſeu cantico illo, de quo ſupra verba fecimus, torrentem Cedron trajecit Jeſus cum Diſcipulis ſuis, venitque ad Montem Olivarum, ubi de Paſſione ſua, de Apoſtolorum fuga, ac de ſua Reſurrectione omnia prædixit. Cumque in locum quemdam perveniſſent, qui appellabatur Gethſemani, ingreſſus Jeſus in hortum, diſcipulos remanere juſſit, dum ipſe ad orandum pergeret; adductiſque ſecum Petro, Jacobo, & Joanne, tædio captus magno in mœrore cœpit eſſe, & pavore: tum ab ipſis ad jactum lapidis cum receſſiſſet, in genua provolutus, oravit Patrem, ut, ſi ei liberet, a ſe illum Calicem amoveret; ita tamen, ut non quod ipſe peteret,

fieri

fieri vellet, ſed omnia ad arbitrium Patris voluntatemque referret. Deinde humo erectus, diſcipulos ſomno captos deprehendit, quos ad vigilantiam, & orationem cohortatus, iterum ut oraret ab eis ſeceſſit, eademque plane obſecratione idem, quod modo diximus, a Patre precatus eſt. Cumque ſe iterum ad Diſcipulos contuliſſet, eoſque inveniſſet ſomno itidem conſopitos, rediit illuc unde venerat; ac tertio in eumdem plane modum eaſdem preces ad Patrem fundenti adfuit Angelus e Cœlo, qui pavore jacentem erexit. Delapſus denique in quamdam veluti agoniam, longiuſque, & vehementius orationem ſuam protrahens, ſanguineo cœpit ſudore perfundi; cujus veluti guttæ in terram decurrerunt. Tertio demum rediit ad Diſcipulos, quibus dixit, ut dormirent, ac quieſcerent; ſibi jam horam adeſſe, eumque prope eſſe, qui ſe proderet. Quareſmius elucidat. Terræ Sanctæ lib. 4. cap. 7. tom. 2. etiamnum demonſtrari ait locum, ubi tres illi Apoſtoli conſtiterunt, quo pii Fideles devotione ducti ſe conferunt: & cap. 9. locum ipſum deſcribit, quem Fideles pari, qua locum, ubi ſeceſſit Jeſus ut oraret, pietate venerantur.

De Chriſti tædio.

3. De Chriſti tædio, & mœrore ita Matthæus cap. 26. verſu 38. *Tunc ait illis* (Jeſus Apoſtolis): *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* Marcus cap. 14. verſu 33. *Et aſſumit Petrum, & Jacobum, & Joannem ſecum, & cœpit pavere, & tædere, & ait illis: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* Et Lucas cap. 22. verſu 43. *Et factus in agonia prolixius orabat.*

Verus fuit Chriſti mœror. Pulcherrima D. Thomæ doctrina de animi motibus in Chriſto. Quomodo concilientur ea de re veteres Patres ex Thomaſſino.

4. Vero mœroris, & triſtitiæ ſenſu Jeſum Chriſtum eſſe commotum, luculenter oſtendit Auguſtinus in Pſal. 93. pag. 1014. cujus ea ſunt verba ſane pulcherrima: *Triſtitiam ſic aſſumpſit, quomodo carnem. Nolite enim putare, quia hoc dicimus non fuiſſe triſtem Dominum: Si enim hoc dixerimus, quia non erat triſtis, cum Evangelium dicat*, triſtis eſt anima mea uſque ad mortem; *ergo & quando dicit Evangelium*, Dormivit Jeſus, *non dormivit Jeſus; & quando Evangelium dicit*, manducavit Jeſus, *non manducavit Jeſus; &c. Quidquid ergo de illo ſcriptum eſt, fratres, factum eſt, verum eſt. Ergo triſtis fuit? Prorſus triſtis, ſed voluntate ſuſcipiens triſtitiam, quomodo voluntate ſuſcipiens carnem; quomodo voluntate carnem veram, ſic voluntate triſtitiam veram.* Oſtendit Divus Thom. 3. par. qu. 15. art. 4. eoſdem in Chriſto, qui in nobis, fuiſſe, ſed alio quodam modo animi motus, & affectiones. Nam quidam in hominum animis interdum motus excitantur, qui ad ea feruntur, quæ cum eo pugnant, quod honeſtum, & licitum eſt. Id vero cadere in Chriſtum minime potuit. Interdum etiam motus animi judicium rationemque prævertunt; contra omnes in Chriſto affectiones, & appetitus nonniſi ad arbitrium nutumque rationis oriebantur. Sæpe vero affectiones & motus ejuſmodi non intra appetitus ſenſitivi fines ſeſe continent, ſed vi rationem ſecum trahunt; in Chriſto autem humanæ naturæ motus ita intra appetitus ſenſitivi fines conſiſtebant, ut rationi minime obſtarent. Et art. 6. affert illa Matthæi verba: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*, oſtenditque, Chriſtum vero mœrore oppreſſum fuiſſe: quemadmodum enim delectatio divinæ contemplationis ita per virtutem divinam in mente Chriſti continebatur, ut nihil ex ea ad ſenſitivas vires pertingeret, veroſque dolores, & cruciatus propterea Chriſtus cum acerbiſſimo ſenſu pertulerit, ut alibi demonſtrabimus; ſic cum in appetitu ſenſitivo non modo dolor eſſet, ſed etiam triſtitia, & Chriſtus quidpiam vel noxium ſibi, ut Paſſionem, & mortem ſuam timere potuerit, vel noxium cæteris, ut peccatum Diſcipulorum, aut Judæorum ſcelus, qui nefarie illum necarunt; inde fit, ut Chriſtus in vero fuerit mœrore, ſenſibilique triſtitia, item ut verum, ſenſibilemque dolorem perpeſſus eſt. Ad hunc igitur modum diſſerit Angelicus Doctor ſequutus veteres Patres, quorum teſtimonia congerit Thomaſſinus Theologicorum Dogmat. tom. 2. lib. 4. cap. 11. atque num. 18. ſententias, & dicta Patrum, quæ inter ſe videntur diſcrepare, ita concilianda eſſe, ut ſi qui humanas affectiones Chriſto negent, rurſus alii tribuant, hi de Chriſto ut homine, illi ut Deo loquuti eſſe cenſeantur. *Hinc affectum fuiſſe metu, aut mœrore, alii annuunt, alii renuunt, nempe illi de homine, ii de Deo verba faciunt.* Si qui vero, cum de Chriſto loquuntur etiam ut homine, humanas illi affectiones tribuunt, aut ab eo abfuiſſe autumant; altero modo de animi motibus loquuntur, qui rationem perturbant, altero de iis affectionibus, quæ rationis parent imperio. *Rurſus mortem timuiſſe, de eaque impendente turbatum, triſtatumve eſſe, hi conſentiunt, illi diſſentiunt: nimirum de præluſorio, & obnoxio, ſtatimque diſſipabili per mentis imperium triſtitiæ ſenſu omnes conſentiunt; de vehemente, & contumaci, orationiſque frenorum impatiente, omnes diſſentiunt.* D. Hieronymus de triſtitia, & mœrore Chriſti ita ſcribit in cap. 26. Matthæi pag. 218. *Contriſtabatur autem non timore patiendi (qui ad hoc venerat ut pateretur, & Petrum timiditatis arguerat) ſed propter infeliciſſimum Judam, & ſcandalum omnium Apoſtolorum, & rejectionem populi Judæorum, & everſionem miſeræ Hieruſalem.* Et cum eo conſentit D. Ambroſius in Lucam lib. 10. cap. 22. n. 5. pag. 1516. *Doles ergo, Domine, non tua, ſed mea vulnera, non tuam mortem, ſed noſtram infirmitatem: & nos æſtimavimus te eſſe in doloribus, cum tu non pro te, ſed pro me doleres: infirmatus enim es, ſed propter peccata noſtra.*

Oratio Chriſti in horto.

5. De Chriſti oratione in horto hæc habet Matthæus cap. 26. verſu 39. *Procidit in faciem ſuam, orans & dicens: Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat a me Calix iſte: veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu &c. Iterum ſecundo abiit, & oravit dicens: Pater mi, ſi non poteſt hic Calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua &c. Et relictis illis iterum abiit, & oravit tertio, eumdem ſermonem dicens.* Marcus vero cap. 14. verſu 35. *Procidit*, inquit, *ſuper terram, & orabat, ut ſi fieri poſſet, tranſiret ab eo hora; & dixit: Abba Pater, omnia tibi poſſibilia ſunt, transfer Calicem hunc a me: Sed non quod ego volo, ſed quod tu.* Et Lucas cap. 22. verſu 41. *Et poſitis genibus orabat dicens: Pater, ſi vis, transfer Calicem iſtum a me: veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.*

Calix quid ſignificet in ſacris paginis. Tranſeat a me Calix iſte, penes Hebræos formula erat ſolemnis in conviviis. Duplex in Chriſto voluntas explicatur.

6. Apud Syros illa vox *Abba* idem, quod Pater, ſignificat. Quamobrem D. Paulus ad Rom. cap. 8. *Accepiſtis*, inquit, *Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Ac Hebræi, qui Græca utebantur lingua, Syriacam vocem *Abba* retinuerunt, qua filii parentes ſalutabant: qua voce ſervis non licebat dominos ſuos compellare, ut obſervat Lamy Harm. Evangel. lib. 5. cap. 26. num. 43. Calix in ſacris paginis ponitur pro cruciatu & pœna; Iſa. cap. 51. verſ. 17. Pſal. 10. verſ. 7. Pſal. 74. verſ. 9. Cum vero Chriſtus a Patre precatus fuerit, ut, ſi fieri poſſet, a ſe Calix amoveretur: *Tranſeat a me Calix iſte*: ad eam conſuetudinem id eſt referendum, qua in ſolemnibus conviviis ex præſcripto Religionis agitari ſolitis, plenum vini poculum omnibus conviviis præbebatur, ex quo omnes in orbem paullulum

lum vini deguſtabant; ſi cui vero vel non liceret, vel non liberet bibere, is ſeſe excuſabat dicens, *Tranſeat a me calix*, ut obſervat Calmetus in cap. 26. Matth. verſ. 39. Sed illuc maxime advertendus nobis eſt animus, binas in Chriſto Jeſu fuiſſe voluntates, divinam, & humanam; duos item intellectus, divinum pariter, & humanum. Nam cum ex duplici conſtaret natura, Dei nimirum, & hominis, ſuam cuique naturæ proprietatem fuiſſe oportet, ut naturæ divinæ nihil omnino deeſſet, quod Dei ſit; & humana omnibus prædita eſſet facultatibus, quæ, excepto peccato, ad humanitatem pertinent; quemadmodum in ſexta Oecumenica Synodo definitum fuit ſub Agathone Pontifice, cujus epiſtolam in eo Concilio recitatam Patres approbarunt adverſus Monothelitarum errores. Atque humana quidem voluntas duas in partes dividitur, quarum altera rationalis dicitur, altera ſenſitiva, quam communem habemus cum cæteris animantibus. Et quamquam rationalis tantum appetitus vere ac proprie voluntas appellari poſſit, interdum tamen etiam appetitus ſenſitivus dici ſolet voluntas: & ſane pueri, qui ratione nondum utuntur, quædam expetere, quædam rurſus aſpernari videntur, ut cujuſque rei vel voluptate trahuntur, vel faſtidio abſterrentur. Fuit itaque in Chriſto humana voluntas, nec rationalis tantum, ſed etiam ſenſitiva; humana enim præditus fuit natura, quæ naturam animantis complectitur, quemadmodum ſpecies continet genus; ſenſus autem, & appetitus ſenſui reſpondens ad perfectionem animantis pertinet. Porro etſi in Chriſto eſſet divina ſimul, & humana voluntas, tum rationalis, tum ſenſitiva; tamen inter eas voluntates nulla umquam pugna extitit, nulla contentio; rationalis enim in eo voluntas ſemper cum divina voluntate conſenſit, nec rationali voluntate, quatenus rationalis eſt, ſeu quatenus movetur judicio, & deliberatione rationis, Chriſtus quidquam voluit, quin eſſet voluntati divinæ conſentaneum. Quod autem ad ſenſitivam voluntatem pertinet, cum ea numquam a rationali diſſenſerit, popterea inter ſenſitivam voluntatem, & divinam fuit in omni re ſumma conſenſio. Etſi enim ſenſitiva voluntas, proprio quodam ac naturali motu percita, ea expetebat, quæ ſenſus propria eſſent, fugiebatque contraria, atque inde interdum fieri potuit, ut divina, rationaliſque voluntas quiddam vellent ab eo, quod vellet ſenſitiva diverſum; nulla tamen oriebatur inter eas voluntates diſcordia: ita enim earum unaquæque movebatur, ut neque rationalis, ut in cateris hominibus juſtis a ſenſitiva impediretur, aut retardaretur, neque ſenſitivam rationalis voaluntas reprimeret, niſi quantum ſuo vellet imperio. Ut paucis concludamus, Chriſtus divina, & rationali voluntate ita ſenſitivam moveri volebat, ut naturæ quidem ſuæ ordinem teneret, ſed ſub dominatu eſſet rationis, eique in omni re obtemperaret, neque adverſus rationem perturbationem ullam excitaret. Hæc communis eſt Theologorum omnium doctrina, quam diſertiſſime tradit S. Thom. 3. par. qu. 18. art. 1. uſque ad finem. Ad Catholicam Fidem ita pertinet, ut nefas ſit ab ea diſſentire. Quapropter Agatho Summus Pontifex in Epiſtola ad ſextam Synodum, Actione ſexta: *Prædicamus*, inquit: *in Chriſto duas voluntates non contrarias, juxta quod impii aſſerunt Heretici, ſed ſequentem ejus humanam voluntatem, & non reſiſtentem, ſed potius ſubjectam Divinæ ejus, atque omnipotenti voluntati*. Et ſane quod hactenus diximus, ipſa Chriſti oratione confirmatur. Ait enim: *Tranſeat a me Calix iſte*; & rurſus: *Non ſicut ego volo:* quibus verbis humanam voluntatem non rationalem, ſed ſenſitivam exeruit, quæ a morte, & Paſſione, tamquam formidoloſa, & naturæ adverſa refugiebat. Cum autem dixit: *Sed ſicut tu vis:* voluntatem divinam exeruit, quam communem habebat cum Patre. In illis autem verbis, *non mea, ſed tua voluntas fiat*, rationalis voluntas oſtenditur prorſus cum divina conſentiens, qua monemur de recta ratione Deum obſecrandi, ut a nobis mortem prohibeat, & a graviſſimis doloribus liberet.

An omnis oratio Chriſti exaudita ſit. Quid dicendum de illa Oratione: Tranſeat a me Calix iſte.

7. Quæſtionem proponit idem D. Thomas 3. par. qu. 21. art. 4. num omnis Chriſti oratio ſemper exaudita ſit a Patre; aitque, eſſe orationem nihil aliud, quam voluntatem humanam ad Dei voluntatem relatam; proindeque tunc dici orantis exaudiri voluntatem, & preces, cum Dei adimpletur voluntas. Addit, hominis voluntatem proprie eſſe eam, quæ recta ratione, & maturo judicio ducitur; nec vere dici poſſe, nos quidpiam velle abſolute, quod ſenſitiva voluntate velimus; tunc enim volumus, non abſolute, ſed *ſecundum quid:* concluditque, Chriſti Domini, qui voluntate rationali nihil voluit, præterquamquod noverat Deum velle, omnem licet humanam impletam eſſe voluntatem, omnemque item ejus orationem exauditam eſſe. At verba illa, de quibus agimus, expendens, *tranſeat a me calix iſte*, docet, ſi juxta quorumdam Sanctorum Patrum ſententiam ita intelligenda ſint, ut Chriſtus ſignificare voluerit, ſeſe velle alios Martyres ſuæ Paſſionis imitatores fieri, aut ſi iis verbis precatus eſt illud a Deo, ne timore mortis perturbaretur, in utroque ſenſu, quod petiit, omnino eſſe impletum. Si vero ea verba juxta aliorum ſenſum accipienda ſint, tamquam ſignificantia Chriſti deſiderium, ut a ſe Calix Paſſionis ſummoveretur, aut per ea Chriſtum petiiſſe, ne ſibi a Judæis Calix ille traderetur, profecto non id, quod oravit, factum eſt: ratio enim obſtitit petitioni; nec voluit, ut ea impleretur, illud potius voluit, ut de ejus voluntate naturali, & ſenſu, qui hominem oſtendebat, moneremur.

Ea oratio Tranſeat a me &c. *fuit ſenſitivi deſiderii ſignificatio, nec a rationali & deliberata voluntate profecta; idcirco non exaudita.*

8. Rem ut paucis expediamus, ea Chriſti exaudita eſt Oratio, quæ a rationali, & deliberata proficiſcebatur voluntate, qua impleri volebat voluntatem Patris. *Iterum ſecundo abiit, & oravit dicens: Pater mi, ſi non poteſt hic Calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua*. Neque vero deliberatæ huic voluntati ea obſtitit conditio, *Si non poteſt hic Calix:* neque eadem voluntas cenſeri poteſt ſuſpenſa, aut non abſoluta propter ea verba. *Si poſſibile eſt, tranſeat a me Calix iſte*, aut propter illa, *Si vis, transfer Calicem iſtum a me*. Chriſtus enim probe noverat, eam conditionem, *Si non poteſt hic Calix*, mutati nullo modo poſſe propter æternum Patris Decretum; eamque conditionem. *Si poſſibile eſt*, aut *Si vis*, impleri non poſſe. Pater enim volebat, ut Filius pro ſalute humani generis moreretur. Igitur non eſt exauditum, quod a ſenſitiva voluntate profectum eſt, *Tranſeat a me Calix iſte*; quo non abſoluta voluntas, quinimmo ne vera quidem aut propria oratio, ſed naturalis & ſenſitivi deſiderii ſignificatio continebatur, Videatur Sylvius in 3. par. D. Th. tom. 4. Quæſt. 21. art. 4. ubi egregie ſuo more, quæ in hoc, & præcedenti numero docuimus, explicat, & confirmat.

Hiſtoriam de ſanguineo ſudore quidam falſa pie-

9. Ut primam Paſſionis Jeſu Chriſti partem abſolvamus, de Angeli apparitione, qui ei addidit animum, & de ſanguineo ſudore nunc pauca dabimus. Nam in lib. 4. de Canonizat. Sanctorum

tate ducti ex Evangelio expunxerunt. Verus Sanguis e Chriſti corpore manavit.

rum part. 1. cap. 26. hoc argumentum fuſe pertractavimus. Ibi S. Hilarium ſequuti obſervavimus, quoſdam Chriſtianos inani pietate ductos, hiſtoriam de ſudore ſanguineo, & de Angeli Adventu ex Evangelio Lucæ ſuſtuliſſe, veritos, ne ea Chriſti hoſtes abuterentur; nefas vero eſſe de ea dubitare, quam vetuſtiſſimi Eccleſiæ Patres genuinam & Canonicam compererint, & amplexi fuerint; cum præſertim Sancta Tridentina Synodus ſeſſ. 4. pronunciaverit, integros Sacræ Scripturæ libros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in vulgata editione habentur, pro Sacris, & Canonicis eſſe ſuſcipiendos. Vid. Tillemon. Vita Jeſu Chr. Not. 28. Igitur, ut paullo ante diximus, apparuit Angelus e Cœlo delapſus Chriſto Domino addens animum: ſicut enim ſe ſubjecit poteſtati hominum, a quibus Cruci affixus eſt, ita ſe dolori tradidit, ut iiſdem ſuus animus commoveretur affectibus, quibus quilibet pius vir in ejuſmodi diſcrimine obnoxius eſt. Ita enim ſe probavit hominem adverſus futuros de veritate carnis ſuæ errores. Quaſi autem divinitatis in ſe habitantis virtute deſtitutus, & aliquantiſper Angelis minor factus, opus habuit Angelorum ſolatio. Iterum hic dicimus, aliquos Orthodoxos hiſtoriam de ſudore ſanguineo, & Angeli adventu ſuſtuliſſe, quia eo Evangelii loco abutebantur Ariani ad detrahendam Chriſti Divinitatem, quaſi in ejus humanam naturam, quæ Divinitati unita eſſet, tanta triſtitia cadere non poſſet. Sunt aliqui etiam nunc, qui verba illa expendentes, *Et factus eſt ſudor ejus ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram*, proverbio quodam, aut emphaſi dicta opinantur, ut amariſſimi fletus vis, lacrymarumque copia ſignificetur. Diſputant etiam, ſi verus ſanguis e Chriſti membris manavit, utrum id miraculo ſit adſcribendum. In noſtro Opere, quod modo memoravimus, hiſtoriam de ſanguineo ſudore ſemper Canonicam habitam eſſe docuimus; omnemque antiquitatem de textus ſinceritate fidem facere; qui vero e Sacris Codicibus eam hiſtoriam expunxerunt, non alia eos ratione defendi poſſe, quam quod optima voluntate id fecerint. Verus autem fuit ſanguineus ſudor; nam vox illa *Sicut* non ſemper veritatem negat, immo perſæpe confirmat. Ad Auctores, quos ibi allegavimus, adjicito Lamy Harm. Evang. lib. 5. cap. 26. & Clotzium Heterodoxum Scriptorem Tractatu *de ſudore Domini Noſtri Jeſu Chriſti ſanguineo*, qui Exercit. 4. num. 1. & ſequen. auctoritate Veterum Patrum demonſtrat, ſudorem illum vere fuiſſe ſanguineum, & particulam *ſicut* dici quidem poſſe ſimilitudinis, *ſed quæ non ad ſanguinem, ſed ad guttas, ſive grumos referatur hoc ſenſu: Fuit ſudor ejus ſanguineus ſimilis guttis, quia guttatim decurrebat; guttis, inquam, non quibuſcumque, ſed craſſiſſimis, & concretis*. Et Exercit. 12. ſudorem hunc ſanguineum miraculo contendit eſſe adſcribendum. Conſentit cum eo Saggittarius item Heterodoxus Harmon. Hiſt. Paſſ. Chr. tom. 1. Par. 2. cap. 3. pag. 349. & ſequen. In eo tantum diſſentit, quod num. 62. in eam opinionem, cui plures etiam favere videntur Catholici, propenſiorem ſe eſſe oſtendit, ut propter acerbiſſimum animi mœrorem, & graviſſimam luctam ſanguis concretus ita intumuerit, ut neceſſario per ſudorem eruperit. Antonius Bineus tom. 2. de morte Chriſti lib. 2. cap. 2. num. 34. obſervat Hiſtoriam de Angeli adventu, & de ſudore Chriſti Sanguineo ab aliquibus Codicibus abfuiſſe Hilarii & Hieronymi ætate, ut teſtatur hic lib. 2. adverſus Pelagianos, ille lib. 10. de Trinitate; ac propterea diſpiciendum, utrum antea in Codicibus ea haberetur hiſtoria, & inde fuerit ablata, an vero ex integro addita fuerit; cumque cauſam habeamus, quamobrem veriſimile ſit, fuiſſe eam hiſtoriam expunctam, nec quidquam cauſæ ſit, cur adderetur, facile quivis intelligat, eam olim fuiſſe in Codicibus, & inde improvido ſane, & inconſulto conſilio fuiſſe ablatam. Quod quidem argumentum nobis omnino probatur; minime tamen illud quod idem Auctor ſcribit num. 39. ubi ex illa particula *ſicut* probare ſtudet, non ſanguinem e Chriſti corpore manaſſe, ſed veri ſudoris magnam vim erupuiſſe, guttaſque ejus fuiſſe magnitudinis, cujus eſſe guttæ ſanguinis ſolent. Atque hæc ſunt, quæ adjicienda putamus iis, quæ in illo Opere noſtro docuimus. Secunda igitur Paſſionis Chriſti pars explicanda eſt, ſed antequam ad eam enarrandam aggrediamur, illud præterire non poſſumus, quod inter errores Armenorum, quos Guido Carmelita recenſet, & illum deprehendimus nullum unquam Jeſum Chriſtum emiſiſſe ſudorem, humanamque a divina natura fuiſſe abſumtam, ut abſumitur aceti gutta in mare dejecta. Aliquot etiam fuere homines pietate præſtantes, qui ſcire ſibi viſi ſunt, quot guttæ ſanguinei ſudoris e corpore Chriſti manaverint, eaſque centum quinquaginta & octo fuiſſe affirmant, ut videre eſt apud Drexelium Part. 2. de Chriſto moriente cap. 2. §. 4. Earum partim humum irrigaſſe, unde flores eruperint, quibus ſcriptum erat: *O mors quam amara eſt memoria tua!* tradit Jacobus Marcantius in Hort. Paſtor. Tractatu 3. Lect. 16. Propoſit. 3. partim eſſe linteo abſterſas, eumque linteum guttis illis ita imbutum magna veneratione in Monte Sancto Bavariæ cuſtodiri tradit Gretſerus de Cruce tom. 1. lib. 1. cap. 97. & Quareſmius Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 4. cap. 14. §. 4. Nos Armenorum errorem anathematizamus: quod autem ad alias, quas attulimus, pias narrationes, ſua cuique fides eſto, de qua nihil detractum volumus; nec earum veritas quanti ſit, examinare nobis eſt animus.

Sequitur pars ſecunda Paſſionis ab adventu militum in horto in Chriſtum ingruentium ad lacrimas Divi Petri.

10. Cum tertio Chriſtus, ut dictum eſt, ad Diſcipulos ſuos rediiſſet, dixit eis, ut dormirent jam, & requieſcerent, tempus jam veniſſe, ac prope eſſe eum, qui ſe proditurus eſſet; & dum ita loqueretur, Cohors illi adfuit militum cum gladiis & fuſtibus, præeunte Juda, qui cum illos monuiſſet, eum eſſe Chriſtum, cui oſculum op pegiſſet, oſculum Chriſto obtulit. Tunc illi Jeſus: Amice, quid ita huc veniſti? Itane vero per oſculum Filium hominis prodis? Deinde gnarus eorum, quæ futura erant, proceſſit, & turbam interrogavit: Quem quæritis? Illi autem reſponderunt, ſe Jeſum quærere Nazarenum: ubi vero Jeſus ſe illum dixit eſſe, omnes ceciderunt in terram. At ii qui in ejus erant comitatu, jam tum providentes quorſum ea res evaſura eſſet, Chriſtum interrogarunt: Domine, gladius ne adhibendus? atque illico Simon Petrus, educto gladio, Malchum quemdam ex familia Principis Sacerdotum percuſſit, eique amputavit auriculam. At Jeſus ceſſare eos juſſit, & tacta aure Malchum ſanavit. Principibus vero Sacerdotum, Miniſtris Templi, Senioribus, turbæque cæteræ exprobravit, quod tamquam ad latronem veniſſent cum gladiis & fuſtibus, ut ſe comprehenderent; cum toties antea docentem in Templo comprehendere potuiſſent. Verum hæc pro illorum furore efficere nequiverunt, quin manus in eum injicerent, & vinctum ad Annam adducerent. Tum vero Diſcipuli omnes fuga dilapſi Jeſum deſeruerunt; & adoleſcens quidam, qui ſeque-

ſequebatur eum amictus ſindone, ab iis comprehenſus, eadem illa ſindone, qua tenebatur, rejecta, ab eorum manibus elapſus eſt. Annas autem vinctum duci juſſit ad Caipham, ubi peſſime acceptum virulentis irriſionibus, ſputis, plagis, atque omnibus contumeliis ludificatum, oculis etiam objecto velo, colaphis cædebant, & irridentes dicebant, ut ſeſe prophetam eſſe oſtenderet, ac, qui ſe percuſſiſſet, divinaret. Simon aut Petrus, qui in domum Caiphæ introierat, ſemel, iterum, ac tertio Magiſtrum ſuum abnegavit; at, cum oculos ejus in ſe conjectos animadvertiſſet, inde egreſſus, amare flevit.

Quis, & unde eſſet Judas Iſcariotes.

11. Antequam ulterius progrediamur, pauca quædam afferemus, quæ ad cognoſcendum pertinent, quis qualiſque fuerit quiſque eorum, quos ſupra nominavimus. Judas appellatus *unus ex duodecim*, & a Sacris Evangeliſtis dicitur Iſcariotes. Erat Judas unus Apoſtolorum: *Unus e duo decim* (inquit Chryſoſtomus in Serm. de proditione Judæ Tom. 4. pag. 456.) *hæc erat caterva regalis: de hoc choro Judas egreſſus eſt*. Idem Chryſoſtomus ait, a patria dictum eſſe *Iſcariotem*. *Judas*, inquit, *Iſcariotes*. *Quid mihi ejus patriam dicis? utinam ipſum quoque neſcire licuiſſet*. Hieronymus vero in cap. 28. Iſaiæ, & in Matth. cap. 10. putat, Judam Iſcariotem fuiſſe e Tribu Ephraim. Eam Hieronymi ſententiam refert Baronius ad an. Chr. 32. num. 9. qui tamen putat in vocem *Iſcariotes* duas voces coaluiſſe, nimirum *Is*, quæ ſignificat hominem, & *Cariote*, quod eſt oppidum in Tribu Juda, de quo mentio fit Joſue cap. 15. verſ. 25. Utcumque tamen ſit, facile quivis intelligat, falſam eſſe Ubertini & Rubiſi i ſententiam, qui Judam ſomniarunt fuiſſe Picentem, illudque nomen illi inditum a Cariote Piceni oppidulo, nec minus eos erraſſe, qui vel Gallum, vel Germanum fuiſſe Judam affirmarunt.

Quis ille fuerit, cui amputata fuit auricula.

12. Cui vero amputata fuit auricula, eum ſervum fuiſſe Principis Sacerdotum, tradit Matthæus cap. 26. Idem docet Marcus cap. 14. quibus conſentit Lucas cap. 22. Nomen autem illi fuiſſe Malchum a Joanne cap. 18. compertum habemus: *Erat autem nomen ſervo Malchus*. Quidam putant, Malchum, cum a Chriſto Domino ſibi eſſet auricula reſtituta, Fidem Chriſti amplexum eſſe, ut videre eſt apud a Lapide in cap. 26. Matth. verſ. 51. §. *Denique Chriſtus*. Sunt alii qui exiſtimant, Malchum fuiſſe, qui colaphum Jeſu impegerit dicens: *Sic reſpondes Pontifici?* Verum nos, qui de neutra iſtarum opinionum quippiam detractum volumus, illud monendum putamus, ſecundam apud nonnullos gravem difficultatem pati; conſtat enim, eum qui colaphum impegerit, fuiſſe quemdam ex Miniſtris, qui Annæ ſummo Sacerdoti adſtabant. *Unus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Jeſu*, Joann. cap. 18. verſ. 22. Cum autem Evangeliſta ſileat illum fuiſſe Malchum, quem tamen paulo ante commemoraverat, videtur minime poſſe propugnari Malchum fuiſſe, qui alapa Chriſtum Dominum percuſſerit, ut advertit Calmetus in Dictionar. Sacr. Script. verbo *Malchus*.

Quis fuerit adoleſcens, qui rejecta ſindone elapſus eſt e manibus ſatellitum.

13. De illo autem adoleſcente, qui, rejecta ſindone, e manibus eorum, a quibus comprehenſus erat, elapſus eſt, ita S. Marchus cap. 14. verſu 50. *Tunc diſcipuli ejus relinquentes eum omnes fugerunt. Adoleſcens autem quidam ſequebatur eum amictus ſindone ſuper nudo, & tenuerunt eum. At ille rejecta ſindone, nudus profugit ab eis*. Quis ille adoleſcens fuerit plures fuere ſententiæ. Hieronymus, ſive quis alius Auctor ſub ejus nomine in Pſalmos, & Epiphanius putarunt, illum fuiſſe Jacobum fratrem Domini Jeſu, qui appellabatur Juſtus; Chryſoſtomus, & Ambroſius, fuiſſe Joannem Evangeliſtam, Theophylactus quemdam ex iis fuiſſe arbitratur, qui in domo fuerant, ubi Chriſtus cœnam celebravit; eumque una cum Apoſtolis ſequutum eſſe Chriſtum urbe egreſſum, & proficiſcentem ad hortum Olivarum, ut videre eſt apud Calmetum in cap. 14. S. Marci §. 51. Baronius ad ann. Chr. 35. §. 68. & 69. rejicit eorum opinionem, qui putant, hunc adoleſcentem fuiſſe Jacobum Domini fratrem, qui tunc temporis non adoleſcens, ſed provecta erat ætate. Suarez in 3. par. D. Thom. tom. 2. qu. 45. art. 8. diſput. 34. ſect. 3. in eo quod ad S. Jacobum pertinet, Baronium ſequitur; ſed in eo, quod ad S. Joannem attinet, ab ejus ſententia diſcedit: contendit enim, Joannem tunc fuiſſe annos natum ferme triginta, ut ne adoleſcens quidem dici potuerit. Tillemontius Nota 3. in Vitam S. Joannis quærit, num dici poſſit, adoleſcentem illum fuiſse unum quemvis in vicinia habitantem, qui veſtibus exutus in lecto jaceret; excitato autem clamore, & ſtrepitu, lecto deſiluiſſe ſindone amictum; & domo egreſſum, ſindone in eorum manibus, qui ſe comprehenderant, relicta, aufugiſſe. Lamy Harmon. Evangelicæ lib. 5. cap. 27. pag. 545. ea de re ita ſcribit: *Quis vero fuerit hic juvenis quærere vanum eſt; nec enim illud ſciri poteſt. Suſpicantur quidam, fuiſſe Joannem Chriſto dilectum: ſed quare id temporis fuiſſet Joannes nudus, aut prope nudus?* Antonius Bineus de morte Chriſti tom. 2. lib. 2. cap. 4. num. 14. hanc rem fuse pertractat. & concludit: *Probabilius nihil eſt, quam hunc juvenem ex vicina aliqua villa armorum, virorumque ſtrepitu excitatum accurriſſe, ut cerneret, cognoſceretque quid ageretur intempeſta nocte. Quare, quiſnam fuerit, indagare nemo mortalium poteſt.*

Difficultas de Pontificatu Annæ & Caiphæ. Cur Chriſtus ad Annam primum ductus fuerit, D. Auguſtini & D. Chryſoſtomi ſententia.

14. Narrat Matthæus, Marcus, & Lucas, Jeſum adductum in domum Principis Sacerdotum. Verum Joannes cap. 18. verſ. 13. tradit, primo adductum in domum Annæ ſoceri Caiphæ, qui co anno Pontifex erat. *Et adduxerunt eum ad Annam primum. Erat enim ſocer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius*. Et paullo poſt verſu 24. *Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem*. Sed cum Lucas cap. 3. verſ. 2. narret, Joannem Baptiſtam prædicare cœpiſſe *ſub Principibus Sacerdotum Anna, & Caipha*, magna inde oritur controverſia. Satis enim compertum eſt, unum tantummodo penes Hebræos ſummum fuiſſe Sacerdotem; qui ſi quo impedimento a ſacris faciendis prohiberetur, ea provincia ad præfinitum tempus alteri cuipiam demandabatur. Quamobrem tradit Joſephus Antiqu. lib. 27. cap. 8. cum Matthiæ ſummo Sacerdoti impedimentum quoddam præter ejus voluntatem noctu ſuperveniſſet, quo detentus non potuerit ſacrificare, illius tantum Sacrificii partes datas eſſe Joſepho Ellemi filio. Baronius hoc argumentum accurate pertractat ad ann. Chr. 31. num. 8. ac putat, qui primus eſſet in 72. Virorum Collegio, ſeu Synedrio, eum appellatum eſſe Principem Sacerdotum, etſi eſſet alter ab eo longe præſtantiori præditus dignitate; & ad ann. Chr. 34. num. 70. ait, Chriſtum Jeſum primum adductum eſſe ad Annam Synedrio Præfectum, qui cum poteſtatem quidem haberet cognoſcendi de Prophetæ doctrina, non tamen judicandi, ferendique ſententiam ſine Concilio, illum ideo miſit ad Caipham ſummum Sacerdotem, cujus erat eos convocare, quibus conſultis judicium ſuum ferret. Sed hæc ſententia Caſaubono minus placet, itidemque aliis, ut videre licet apud Tillemontium nota 15.

ad J.

ad J. Chr. Vitam. Duo ſanctitatis & doctrinæ lumina de hac re ſcripſerunt, Auguſtinus, & Chryſoſtomus; quorum alter tract. 113. in Joann. ait, Chriſtum Dominum ad Annam primum fuiſſe adductum, vel quia Caiphas id conſenſit, vel quia adduci non poterat ad Caipham, quin ante domum Annæ tranſiret; qui cum ſocer eſſet Caiphæ, jure poterat a genero ejuſmodi honorem exigere. Et Chryſoſtomus Homil. 83. in Joannem putat, Chriſtum ad Annam primum fuiſſe ductum veluti in ſpeciem triumphi. Utramque ſententiam ſequitur Voſſius Harmon. Evangel. lib. 2. cap. 1. §. 21. ubi hæc habet: *Hoc honoris eſt habitum Annæ, quia foret ſocer Caiphæ Principis Sacerdotum; quem credibile eſt nihil magni ſine ſocero agere ſolere, & erat ejus domus in via, ut prætereunda foret euntibus ad Caipham, quemadmodum ait Auguſtinus in Joannem Tract.* 113. *ut veriſimile ſit milites voluiſſe oculos ſenis paſcere ejus ſpectaculo, quem in triumphum ducerent, ut eſt apud Chryſoſtomum. Quibus omnibus ſuffragatur Lamy Harmon. Evangel. lib.* 5. *cap.* 28.

Quis fuerit ille Diſcipulus notus Pontifici, qui in ejus atrium cum Jeſu introivit.

15. De eo, qui Petrum in domum Caiphæ introduxit, Joannes cap. 18. verſu 15. hæc ſcripſit: *Sequebatur autem Jeſus Simon Petrus, & alius Diſcipulus. Diſcipulus autem ille erat notus Pontifici, & introivit cum Jeſu in atrium Pontificis.* Quærunt, quis ille Diſcipulus fuerit, qui notus erat Pontifici, & Petrum in ejus domum introduxit. *Exivit ergo Diſcipulus alius, qui erat notus Pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum.* Sic enim eodem loco pergit Joannes. D. Hieronymus epiſt. 96. alias 26. putat, fuiſſe eumdem Joannem Evangeliſtam, qui propter generis claritatem notus eſſet Pontifici; verum Baronius ad ann. Chr. 34. n. 71. in eo quidem conſentit, quod Joannes Petrum in domum Caiphæ introduxerit; negat tamen propter nobilitatem fuiſſe notum Pontifici. Joannes enim piſcator erat, & faciendis retibus erat intentus, cum a Chriſto ſimul cum Jacobo Zebedæi fratre ſuo vocatus eſt, Matth. cap. 4. D. Thomas in cap. 18. Joan. Lect. 3. ait, S. Joannem propterea notum fuiſſe Pontifici, quod ſeu Pater ejus, ſeu quivis alius affinitate, vel cognatione illi proximus in familia eſſet Pontificis. Liranus in cap. 18. Joann. hæc habet. *Dicunt aliqui, quod Joannes erat peritus in lege, & propter hoc habebat notitiam cum Pontifice. Sed hoc non eſt veriſimile, quia erat piſcator, & de navi a Chriſto vocatus fuerat &c. Ideo alia fuit cauſa notitiæ cum Pontifice, quia forte miſſus a Patre ſuo pluries portaverat piſces ad domum Pontificis; vel forte quia aliquis de cognatione ejus ibidem ſerviebat; vel aliqua alia cauſa, quam aliqui aſſignant, quia deſcenderat de David, & Sacerdotes habebant iſtas genealogias.* Quod igitur, ut bene compertum affirmari poteſt, illud eſt, Petrum introductum fuiſſe in domum Caiphæ ab alio quodam Diſcipulo, atque hunc notum fuiſſe Pontifici; quis autem fuerit, & quanam cauſa notus eſſet Pontifici, plane incompertum. *Quiſnam iſte ſit Diſcipulus non temere affirmandum eſt, quia tacetur:* verba ſunt Auguſtini Tract. 113. in Joannem pag. 786. Auctor Gloſſæ, quæ dicitur Ordinaria, *Quis ſit iſte*, inquit, *Diſcipulus, quia hoc tacetur, non temere definiatur.* Et Joannes Lamius Tractatu de eruditione Apoſtolorum cap. 2. pag. 36. & cap. 17. pag. 388. fatetur non liquere, an S. Joannes fuerit ille Diſcipulus, de quo loquimur. Idem ſcribit Antonius Bineus de morte Jeſu Chriſti tom. 2. lib. 2. cap. 4. num. 21. in fine, & num. 22.

De Judæ proditione.

16. Poſtquam de iis hominibus, quorum in hac ſecunda Paſſionis parte mentio fit, ſermonem habuimus, quædam dicenda ſunt de rebus in eadem Paſſionis parte geſtis, quarum prima eſt Judæ proditio. Chriſtum alibi docuimus prædixiſſe, ab uno ex ſuis ſe proditum iri, & haud obſcure ſignificaſſe, Judam proditorem illum fore. Apud Judam pecuniæ deponebantur ad eleemoſynas; qui ut erat avariſſimus, magnum avaritiæ ſuæ indicium edidit, cum ungente Maria pedes Chriſti, pretioſo unguento adhibito, obmurmurans dixit, longe fuiſſe melius futurum, ſi eo vendito unguento, pecunia, quæ inde conficeretur, diſtributa eſſet pauperibus, ita ſuam avaritiam miſericordia in pauperes prætexens. *Dixit ergo* (ait Joann. cap. 12. verſ. 4.) *unus ex diſcipulis ejus Judas Iſcariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum eſt egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habens, ea, quæ mittebantur, portabat.* Deinde cum Principes Sacerdotum conſilia de Chriſto interficiendo inire intellexiſſet, diabolico captus ſpiritu pactus eſt cum iis tanti, tamque nefarii ſceleris pretium. Id narrat Lucas cap. 22. verſ. 2. *Quærebant Principes Sacerdotum & Scribæ, quomodo Jeſum interficerent: timebant vero plebem. Intravit autem Satanas in Judam, qui cognominabatur Iſcariotes, unum de duodecim; & abiit,* & *locutus eſt cum Principibus Sacerdotum & Magiſtratibus, quemadmodum illum traderet eis: & gaviſi ſunt, & pacti ſunt pecuniam illi dare, & ſpopondit.* Igitur Judas (ut narrare pergit Lucas) occaſionem aucupabatur, qua in eorum manus Magiſtrum ſuum traderet, quod teſtantur cæteri etiam Evangeliſtæ, & in Cœna Feriæ quintæ cum panem intinctum in patina ſibi porrigi vidiſſet a Chriſto, atque ſibi audiſſet verba illa dici, *quod facis, fac citius,* ac propterea ſua perfidioſa conſilia detecta eſſe intelligens, ſtimulante Diabolo, foras erupit; Principes Sacerdotum convenit; iiſque monitis jam adeſſe tempus, adducta ſecum cohorte venit ad Jeſum, quem probe noverat venturum in hortum Gethſemani, ac per ſimulationem amicitiæ oſculo eum prodidit; ut habetur apud Joann. cap. 18. Horribile proditionis ſcelus ad Judæ avaritiam Patres tamquam ad originem referunt. S. Auguſtinus in Pſal. 63. inquit, *avaritia illa quæ captivavit Diſcipulum comitem Chriſti, captivavit & militem cuſtodem ſepulchri. Damus, inquiunt, vobis pecuniam, & dicite quia vobis dormientibus, venerunt Diſcipuli ejus, & abſtulerunt eum.* Et Leo magnus ſerm. 9. de Paſſione cap. 4. pag. 131. *Hoc perfidus Judas inebriatus veneno, dum ſitit lucrum, pervenit ad laqueum, & tam ſtulte impius fuit, ut triginta argenteis & Dominum venderet & Magiſtrum.* Suarez in 3. par. tom. 2. quæſt. 46. ſect. 1. pag. 336. teſtatur, hanc eſſe communem omnium Patrum ſententiam. *Dicendum eſt ergo, Judam propter avaritiam Chriſtum vendidiſſe. Hæc eſt communis ſententia omnium Patrum.* Et paullo poſt obſervat, tam effrænata fuiſſe Judam cupiditate pecuniæ, ut non ea contentus, quam in colligendis eleemoſynis ſubripiebat, vel ipſum Magiſtrum venderit, quo fieret pecunioſior. *Tanta fuit cupiditas Judæ, ut expleri non potuerit iis, quæ furabatur, niſi etiam Magiſtrum ſuum venderet.* Denique concludit veriſimile ſibi fieri, pluribus a Juda criminibus eſſe Chriſtum inſimulatum, ut de tanti ſceleris & perfidiæ atrocitate pœnes Hebræos nonnihil minueretur, quod obſervavit etiam Cornelius Janſenius in Concord. Evang. cap. 128. pag. 877. *Quamquam autem Evangeliſtæ factum Judæ ſimpliciter deſcribant, prætermiſſis iis, quæ apud Principes prætexuit, quemad-*

madmodum & alias ſacere ſolent, tamen rationi conſentaneum eſt, Judam apud Principes quibuſdam modis proditionem ſui Domini, ad quam ſe offerebat, palliaſſe, ut ſcilicet dixerit; ſe ſcandalizatum in Magiſtro ſuo... Naturale ſiquidem eſt hominibus ſub aliquo colore palliare propriæ iniquitatis factum.

Refelluntur quædam opiniones circa Judæ proditionem.

17. Arbitrantur nonnulli, Judam vendidiſſe Chriſtum, non ut interficeretur, ſed quod ſperaret illum ex Judæorum manibus elapſurum; quæ quidem opinio nullo fulcitur fundamento. Etenim Judas aut credebat, Chriſtum Jeſum eſſe Hominem Deum, & hac ratione illud quoque credere debebat, e ſuis ipſis manibus evaſurum; aut credebat eſſe merum hominem, & hac ratione non erat cur ſperaret, illum turbæ hominum elabi poſſe. Huc accedit, quod ab ipſo Magiſtro ſuo jam intellexerat, futurum ut traditus in manus Principum Sacerdotum & Scribarum ab iis morte condemnaretur, & poſt biduum Cruci affigeretur, ut eſt in Matthæi cap. 20. & 26. ex quo rejicitur opinio eorum, qui Judam putant Chriſtum vendidiſſe, falſa ſpe ductum, ut non dederetur neci, ſed aufugeret. Bene ad hanc rem ſcribit Sagittar. Hiſtor. Paſſionis Chriſti tom. 1. pag. 455. *Mirum jam olim & hodie repertos, qui Judæ proditionem quadantenus excuſare, atque tantum crimen elevare conati ſunt. Nobis certe omnes diſplicent colores, qui ad fucandam, aut excuſandam ejus mentem afferri ſolent, exiſtimantes, eam revera fuiſſe nigram, & tenebris Diaboli denſiſſimis infectam; quippe qui ex animi ſententia* Chriſtum *habuerit odio, cum de Regno ejus mundano ac carnali nulla ſpes ſupereſſe videretur.*

Dignitate oris, & majeſtate Chriſtus irruentium in ſe militum impetum retudit, ut illi in terram conciderent.

18. Ex iis, quæ in ſecunda Paſſionis parte contigerunt, alterum illud eſt examinandum, cum Redemptor noſter gnarus eorum, quæ futura eſſent, aliquantulum progreſſus turbam interrogavit, quemnam illi quærerent; iiſque reſpondentibus, *Jeſum Nazarenum*, dixit, *Ego ſum;* Atque ii omnes in terram conciderunt retrorſum. Eam rem ita narrat Joannes c. 18. verſu 4. *Dixit eis: Quem quæritis? Reſponderunt ei: Jeſum Nazarenum. Dicit eis Jeſus: Ego ſum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipſis. Ut ergo dixit eis: Ego ſum: abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogavit eos: Quem quæritis? illi autem dixerunt: Jeſum Nazarenum. Reſpondit Jeſus: Dixi vobis quia ego ſum. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire.* S. Thomas 3. par. quæſt. 44. art. 3. ad primum obſervat, plura illiuſmodi in vita Chriſti Domini occurrere ſane mirifica. Nam ex Matth. cap. 9. habemus, hominem ad telonium ſuum adſidentem, ſimul ac audivit vocem Chriſti Jeſu, qui juſſit illum ſequi ſe, illico, relicto telonio, ſequutum eſſe Dominum. Matthæi itidem cap. 21. legimus, Chriſtum Dominum in templum ingreſſum, everſis argentariorum menſis, illinc vendentes, & ementes ejeciſſe; & Lucas cap. 4. narrat, eum per medias tranſiſſe turbas, quæ adverſus eum tumultuabantur. Eadem itidem virtute factum eſt, quod refert Joann. loc. cit. ut turba omnis, ubi Chriſtus ſe eſſe Jeſum Nazarenum reſpondit, in terram concideret. Cœleſte enim neſcio quid & divinum ex ejus oculis emicabat, ut docet idem Sanctus Doctor loco ſupracitato pag. 146. ſequutus D. Hieronymum, & ex ejus ore divina eminebat majeſtas, quæ cauſa fuit eorum omnium, quæ commemoravimus. *Ex quibus omnibus patet, quod Chriſtus, quando voluit, virtute Divina animas hominum immutavit non ſolum juſtificando, & ſapientiam infundendo, quod pertinet ad miraculorum finem; ſed etiam exterius alliciendo, vel terrendo, vel ſtupefaciendo, quod pertinet ad ipſa miracula.* Auguſtinus tract. 112. in Joann. *Ubi nunc;* inquit, *militum cohors, & miniſtri Principum & Phariſæorum? ubi terror & munimen armorum? Nempe una vox dicentis,* Ego ſum, *tantam turbam odiis ferocem, armiſque terribilem ſine telo ullo percuſſit, repulit, ſtravit: Deus enim latebat in carne.* Verba autem illa, *Si ergo me quæritis, ſinite hos abire,* ait fuiſſe verba imperantis; nolebat enim interfici Apoſtolos, qui etſi tandem morituri erant, tamen ad eum fidei gradum nondum pervenerant, quo eum perveniſſe oportet, qui æternam ſalutem conſequatur. *Inimicos videt, & hoc faciunt, quod jubet. Sinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid non erant poſtea morituri? Cur ergo ſi tunc morerentur, perderet eos, niſi quia nondum ſic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?* Affert Calmetus in cap. 18. Joann. verſ. 8. Patres, qui verba illa, *Sinite hos abire*, affirmarunt eſſe jubentis & imperantis; & verba illa enarrans Joannis, *Ut impleretur ſermo, quem dixit, quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quemquam*, putare ait nonnullos, Chriſtum Jeſum de morte animæ, alios de corporis morte, communem tamen eſſe ſententiam, de utraque morte loquutum eſſe. Præclara in hanc rem ſunt verba Chryſoſtomi Homil. 82. in Joannem. *pag.* 490. *Miretur autem quis, quomodo non eos etiam ceperint, & conciderint, cum maxime Petrus illos concitaret, cum multavit ſervum. Quis illos detinuit? Non alius, quam ipſa vis, quæ illos ſupinos proſtravit. Quod ſignificat Evangeliſta, cum declarans id non ex illorum voluntate profectum eſſe, ſed ex comprehenſi virtute atque ſententia, addit, ut ſermo impleretur, quem dixit, nullus ex eis periit.* Maldonatus in Cap. 18. Joann. num. 6. de hac ſecunda Chriſti actione aliquot proponit quæſtiunculas. Prima eſt, quid ita voluerit Dominus Jeſus potentiam ſuam oſtendere, nec ſtatim pati, ut manus ſibi milites injicerent, ſeque in vincula ducerent, ac reſpondet cum Ruperto, id cauſæ fuiſſe, cur id Jeſus fecerit, ut ſatellites, *viſo miraculo, nullam culpæ ſuæ haberent excuſationem.* Secunda eſt, quamobrem Chriſtus, cum infinitæ ſuppeterent rationes declarandæ ſuæ potentiæ, eam voluerit potius oſtendere eo modo, quo diximus, nempe reſpondendo. *Ego ſum*; ac ſapienter reſpondet, ut illis oſtenderet, quod etſi reſponſione illa potius excitandi fuiſſent ad manus in illum injiciendas, tamen eadem reſponſione *non ſolum non poſſe eos viribus ſuis, ſi iis uti vellet, reſiſtere; ſed ne ſuſtinere quidem nomen ſuum.* Tertia eſt, quando, & quomodo milites, qui humi procubuerant, in pedes ſe receperint, antequam Chriſtus eos ſecundo interrogaret, *Quem quæritis?* ut eſt apud Joann. Cap. 18. *Iterum ergo interrogavit eos: Quem quæritis?* aitque: *Credendum eadem Chriſti virtute, qua ceciderant, ſurrexiſſe, poſtea quam tandiu jacuiſſent, quam opus erat, ut ejus, quem comprehendere volebant, patientiam experiri poſſent.*

Miraculum reſtitutæ Malcho auriculæ.

19. Tertium eſt, quod narratur de auricula Malcho reſtituta, de quo miraculo lib. 4. de Canonizat. par. 1. Cap. 16. num. 33. ſatis diſſeruimus, atque illuc Lectorem rejicimus.

De fuga Diſcipulorum. Ejus fugæ Prophetia in veteri Teſtamento.

20. Quartus eſt Diſcipulorum fuga, de quibus ita Matthæus Cap. 26. verſu 56. *Tunc Diſcipuli omnes, relicto eo, fugerent.* Et Marc. cap. 14. *Tunc Diſcipuli ejus relinquentes eum omnes fugerunt.* Hujus fugæ prophetia eſt in veteri teſtamento pluribus in locis; Pſal. 21. verſu 12. *Tribulatio proxima eſt; quoniam non eſt qui adjuvet.* Pſal. 68. verſu 21. *Et ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur,... & non inveni.* Iſaiæ cap. 63. verſu 5. *Circumſpexi, & non erat auxiliator; quæſivi, &*

non

non fuit qui adjuvaret. Zachariæ Cap. 13. verſu 7. *Framea ſuſcitare ſuper Paſtorem meum*, *& ſuper virum cohærentem mihi*, *dicit Dominus exercituum: Percute Paſtorem*, *& diſpergentur oves*. Quo oraculo uſus eſt Jeſus Matth. Cap. 26. verſu 31. cum proficiſcens cum Diſcipulis ad Montem Olivarum dixit: *Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte: ſcriptum eſt enim: Percutiam Paſtorem*, *& diſpergentur Oves gregis*. Egregie adverſus Grotium de hac prophetia diſputat Huetius demonſtrat. Evangel. Propoſit. 9. Cap. 120. Putat Chryſoſtomus, Joannem non aufugiſſe cum ceteris Diſcipulis hac illa dilapſis, quando Jeſu Chriſto injecta ſunt vincula; ac propterea in illis Matthæi, & Marci verbis, *Omnes Diſcipuli*, *relicto eo*, *fugerunt*, ſubaudiendam aliquam exceptionem. Verum cum ea vox differtiſſime complectatur omnes, videtur ad veritatem eſſe propius, omnes quidem profugiſſe, Joannem vero & Petrum revertiſſe; ut apparet ex Joanne Cap. 18. verſu 15. *Sequebatur autem Jeſum Simon Petrus*, *& alius Diſcipulus*: quod bene advertit Calmetus in Cap. 26. Matth. verſ. 56. Et multo ante eum idem conſideraverat Maldonatus in Cap. 26. Matth. num. 56. *Dicendum*, *ſtatim quidem omnes diffugiſſe*; *ſed paullo poſt Petrum & Joannem rediiſſe*, *& Chriſtum ſequutos fuiſſe*.

De alapa Chriſto impacta coram Pontifice. Chriſti reſponſio bene cohæret cum ejus conſilio tradito Matth. cap. 5.

21. Quintum eſt maximus ille injuriarum cumulus & contumeliarum, quas in Chriſtum Jeſum congeſſerunt Hebræi, præſertim vero colaphus illi impactus: cum enim a Pontifice de Diſcipulis & doctrina ſua interrogaretur, & reſpondiſſet, propalam ſe docuiſſe ſemper, & in Synagoga, & in Templo, ab iis propterea qui ſe audiſſent illa poſſe quærere, ſceleſtus quidam & nefarius homo ſublata manu impegit illi colaphum dicens: *Sic reſpondes Pontifici?* Cui pacate Jeſus: *Si male*, inquit, *locutus ſum*, *teſtimonium perhibe de malo*; *ſi autem bene*, *quid me cædis?* Teterrimas vero & nefarias ejuſmodi contumelias prophetavit Iſaias cap. 5. verſu 6. *Corpus meum dedi percutientibus*, *& genas meas vellentibus*; *faciem non averti ab increpantibus*, *& conſpuentibus in me*; cum iis quæ ſequuntur. Inter probra & contumelias alapæ & ſputa in faciem injecta omnium habita ſunt ſemper graviſſima, ut videre licet Num. cap. 12. num. 14. & Deutoron. cap. 25. num. 9. Alia etiam in ſacris paginis exempla deprehendimus de impacta alapa & accepta; ſed longe alio modo, quam quo Chriſtus accepit. Sedecias lib. 3. Regum cap. 22. verſ. 25. coram Rege Achab Michæam Prophetam in maxilla percuſſit; cui Propheta: *Viſurus es*, inquit, *in die illa*, *quando ingredieris cubiculum*. Et Actorum cap. 23. verſ. 3. Principes Sacerdotum Ananias juſſit ab iis, qui aderant, Paulum in faciem cædi; cui Apoſtolus: *Percutiet te Deus*, inquit, *paries dealbatæ*; *& tu ſedens judicas me ſecundum Legem*, *& contra Legem jubes me percuti?* De alapis Chriſto Domino impactis cecinit Sedulius:

His alapis nobis libertas maxima plauſit.

Quo in loco Poeta ad eas alapas reſpexit, quibus ſervi libertate donabantur, quod legitur apud Iſidorum lib. 9. Origin. cap. 4. *Manumiſſus dicitur*, *quaſi manu emiſſus*. *Apud Veteres enim quando manumittebant*, *alapa percuſſos circumagebant*, *& liberos confirmabant*. Quærit Auguſtinus, cur non eo uſus fuerit conſilio, cujus ipſe fuit auctor Matthæi cap. 5. verſ. 39. *Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam*, *præbe illi & alteram*: atque conſilium non intelligendum ad litteram; verum illius conſilii ſenſum eſſe, tranquillo animo preferendam injuriam, noſque paratos eſſe oportere, eamdem potius injuriam perpeti, quam illatam ulciſci; omne autem conſilium illud a Domino Jeſu fuiſſe completum, qui pacate nihil aliud reſpondit, quam quod opus eſſe exiſtimavit propulſandæ calumniæ, quæ adverſus ſe, ſuamque innocentiam & doctrinam intendebatur, ut bene oſtendit Suarez loc. cit. diſput. 35.

In Caiphæ ne, an vero in Annæ domo ſeriis illa injuriarum in Chriſtum illata fuerit, & utrum ante, an poſt latam mortis ſententiam.

22. Quærunt ſacri Interpretes, in domo ne Annæ, an Caiphæ omnia ea contigerint: & quidam putant in domo Annæ ea accidiſſe, quæ quidem opinio congruit cum Evangelico textu Joannis, qui poſtquam illam commemoravit injuriam, ſubjicit: *Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem*: cui opinioni ſuffragari videtur Calmetus in cap. 18. Joann. verſ. 19. quamquam fatetur, communem eſſe ſententiam, id in domo Caiphæ contigiſſe. Sunt igitur alii, qui, ut dicebamus, communem ſequuti ſententiam putant, factum id eſſe in domo Caiphæ: ait enim Joannes interrogatum fuiſſe Chriſtum a Pontifice: *Pontifex ergo interrogavit Jeſum de Diſcipulis ſuis*, *& de doctrina ejus*; Pontifex autem eo anno erat Caiphas: ita ut verba Joannis, *& miſit eum Annas*, vim habeant præteriti pluſquam perfecti, quaſi dixerit, *miſerat*, ut advertit Natalis Alexander in cap. 18. Joann. verſ. 22. & ſequen. & multo antea obſervaverat Suarez cit. Diſput. 35. pag. 341. *Præteritum illud* miſit, *poſitum eſt pro præterito pluſquam perfecto* miſerat. *Juxta quam expoſitionem non eſt neceſſe aliquid horum factum eſſe in domo Annæ*, *ſed in domo Caiphæ*: ac poſt eos Auctores Duhamel in id. cap. 18. Joannis num. 24. *miſit pro miſerat*: *nam Hebræi carent præterito pluſquam perfecto*. In piis quibuſdam meditationibus ſcriptum eſt, Chriſtum alapa accepta in terram cecidiſſe; ſunt aliæ quædam, in quibus percuſſoris manus ferrea manica, ſeu chirotheca armata fuiſſe traditur; quædam etiam referunt, ex ore Chriſti tantum ſanguinis alapæ vi effluxiſſe, ut ex eo omne pavimentum maduerit, & in ejus Divina facie digitorum extitiſſe alte impreſsa veſtigia. De his aliiſque id genus legendus P. Ayala in Opere cui titulus, *Pictor Chriſtianus*, lib. 3. cap. 4. num. 7. In quibuſdam itinerariis legimus, illum, qui Chriſto Domino alapam impegit, etiamnum ſceleris ſui pœnas luere in domo Pilati, ſeu Gubernatoris Hieroſolymæ: Vicentinum quemdam nobilem virum, nomine Petrum Brantium Penalium, a Turca quodam illuc adductum, vidiſse impium illum ab una ad alteram parıem magni Conclavis perpetuo inambulantem, atque inclamantem: *ſic reſpondes Pontifici?* Vide Quareſmium Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 4. cap. 3. & 4. ubi ejus hiſtoriæ veritatem demonſtrat. Verum utcumque judicandum ſit de piis iſtiuſmodi meditationibus, illud quidem notandum, Lucam cap. 22. horribilem hanc contumeliarum ſeriem ita referre, ut contigerit antequam Concilium convocaretur, de quo inferius ſermonem habebimus; Matthæum autem cap. 27. & Marcum cap. 14. hæc eadem narrare tamquam geſta poſt latam mortis ſententiam. Nulla tamen propterea inde oritur pugna ſeu diſcrepantia: eaſdem enim putamus contumelias Chriſto illatas ſemel atque iterum, ante videlicet & poſt Concilium vocatum, ut bene perpendit Baronius ad ann. Chr. 34. num. 72. pag. 140. editionis Lucenſis 1738. *Hæc ergo cum ante coactum Concilium Lucas accidiſſe ſcribat*, *Matthæus vero atque Marcus poſt ſententiam mortis in eum latam facta dicant*, *eaſdem contumelias a perfidiſſimis atrociſſimiſque*, *ac procacibus illis Miniſtris*

niſtris iterum repetitas eſſe adverſus Dominum Jeſum facile poſſumus intelligere.

De Petri lapſu.

23. Ultimum denique eorum, quæ in ſecunda Paſſionis Chriſti parte contingere, eſt lapſus D. Petri, qui Chriſtum negavit; de quo, ut perſpicui ſermonis rationem ineamus, hæc examinanda ſuſcipimus; an, & quodnam peccatum Petrus negando Chriſtum commiſerit; quoties in illud lapſus ſit; a quonam Petrus in illud peccatum, & quando impulſus fuerit. Hilarius num. 4. pag. 805. in cap. 26. Matth. verba illi Petri perpendens, *Non novi hominem*, ait: *Et vere prope jam ſine piaculo hominem negabat, quem Dei Filium primus agnoverat.* Verum Hieronymus ad eumdem Matthæi locum tom. 6. pag. 225. aliter ſentit: *Scio*, inquit, *quoſdam pii affectus erga Apoſtolum Petrum locum hunc ita interpretatos, ut dicerent, Petrum non Deum negaſſe, ſed hominem; & eſſe ſenſum: Neſcio hominem, quia ſcio Deum. Hoc quam frivolum ſit, prudens Lector intelligit.* Et D. Auguſtinus tract. 36. in Joann. acriter eos caſtigat, qui Petrum a peccato excuſare contendunt.

Petrus Chriſtum negando peccavit.

Et ſane cum Petrus antea Chriſto Jeſu pollicitus eſset, paratum ſe eſse cum eo conjici in vincula, & vel ipſam mortem oppetere, ac ſe numquam ab eo receſsurum; quis tam audacter eum non peccaſse affirmaverit, qui oblata occaſione, cum Fidei, quæ periclitabatur, confeſſione opus eſset, negavit ſe eſse ex ejus diſcipulis, immo vero falſo juramento ſe ne noviſse quidem eum, affirmavit? Profecto eum graviſſime peccaſse, qui non fateatur, puto eſse neminem. *Ubi eſt*, inquit Auguſtinus Tract. 113. in Joannem pag. 786. num. 2. *illa promittentis audacia, & de ſe plurimum præſidentis? Ubi ſunt verba illa, quando ait: Quare non poſſum te ſequi modo? Animam meam pro te ponam? Hoccine eſt ſequi Magiſtrum, ſe negare Diſcipulum? Siccine pro Domino anima ponitur, ut, hoc ne fiat, vox Ancillæ formidetur? Sed quid mirum ſi Deus vera prædixit, homo autem falſa præſumpſit?* Et D. Thomas Quodlibet 9. art. 14. rem theologice expendens ita concludit: *Abſque dubio Petrus peccavit mortaliter negando Chriſtum: quod quidem patet ex duobus. Primo quia negavit Fidem in loco, ubi periclitabatur, & ejus Confeſſio requirebatur. Ore enim confeſſio fit ad ſalutem: ut dicitur ad Rom. 10. in quo videtur, quod ſit de neceſſitate ſalutis confeſſio Fidei in caſu prædicto; & ſic præcipue mendacium in his, quæ Fidei ſunt, eſt pernicioſiſſimum, ſecundum Auguſtinum in libro de Mendacio. Secundo quia defectui confeſſionis & mendacio addidit perjurium & blaſphemiam, quia ut dicitur Matthæi 26. cœpit deteſtari & jurare, quia non noviſſet hominem, quæ conſtat eſſe gravia peccata. Unde Gloſſa dicit ibidem: Tertio cœpit deteſtari & jurare quia non noviſſet hominem: quia perſeverare in peccato dat incrementum ſcelerum, & qui minima ſpernit, cadit in majora.*

Peccavit graviter ſemel iterum ac tertio: non tamen a Fide deſcivit.

Locus ea de re Poetæ Prudentii.

24. Itaque peccavit Petrus, & quidem graviter; nec ſemel tantum, ſed iterum, ac tertio: non ita tamen peccavit, ut Fidem amitteret, ſed tantummodo Charitatem; non enim intrinſecus diſsentiendo, ſed extrinſecus negavit; neque etiam extrinſecus negavit, Chriſtum eſse Deum aut Meſſiam, ſed eum ſe noviſse, & ex illius fuiſse ſectatoribus; ut apparet ex Matth. cap. 26. v. 69. ubi eum illi diceretur: *Et tu cum Jeſu Galilæo eras*, reſpondit, *neſcio quid dicis &c. Non novi hominem &c. cœpit deteſtari & jurare, quia non noviſſet hominem.* Idque habent & Marcus cap. 14. Lucas cap. 22. & Joannes cap. 18. Prudentius lib. Cathemerinon Hymn. 1. v. 58. ita ſcripſit.

Flevit negator denique
Ex ore prolapſum nefas,
Cum mens maneret innocens,
Animuſque ſervaret fidem:

quod tamen a gravi peccato non liberat, ut bene docet Auguſtinus de mendacio ad Conſentium cap. 6. num. 13. pag. 455. *Quis ita evaneſcat, ut exiſtimet Apoſtolum Petrum hoc habuiſſe in corde, quod in ore, quando Chriſtum negavit? Nempe in illa negatione intus veritatem tenebat, & foris mendacium proferebat. Cur ergo lacrymis diluit, quod ore negaverat, ſi ſaluti ſufficiebat quod corde credebat? Cur loquens in corde ſuo veritatem, tam amaro fletu punivit mendacium, quod ore depromſit? niſi quia magnam vidit eſſe perniciem, quod corde quidem credidit ad juſtitiam, ſed ore non confeſſus eſt ad ſalutem.* Triplex diximus ejus fuiſſe peccatum, qui ter ſe noviſſe Chriſtum, eumque ſequutum eſſe negaverit. *Ter me negabis*: ſunt verba Chriſti apud Matthæum. *Ter me es negaturus*, apud Marcum. *Dico tibi Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me*, apud Lucam, & apud Joannem: *Non cantabit gallus, donec ter me neges.* Quodnam autem & quam multiplex peccatum fuerit Petri, duo conſulendi ſunt egregii Theologi, Suarez tom. 2. par. 3. diſput. 35. ſect. 1. & Card. Gottus de veritate Relig. Chriſt. tom. 4. part. 2. cap. 24. §. 3.

Quis Petrum ad negandum impulerit. Diſcrepantia videtur ea de re eſſe apud Evangeliſtas.

25. De iis, quæ hactenus perſequuti ſumus, non ita magnam videmur nobis oſtendiſse difficultatem. Major quædam difficultas in eo eſt, quis Petrum ad negandum impulerit, & quando Chriſtum negaverit; quæ quidem oritur ex eo, quod Evangeliſtæ non eumdem loquendi adhibuerint modum. Matthæus cap. 26. narrat, primo negaſse interrogatum ab ancilla; iterum negaſse ab alia ancilla interrogatum; tertio denique ab iis interrogatum, qui aderant. Ad eumdem plane modum loquitur Marcus cap. 14. Lucas vero cap. 22. ait, primo negaſse interrogatum a muliere; negaſſe iterum ab homine interrogatum; tertio denique negaſse interrogatum itidem ab alio homine. Et S. Joannes narrat, primo negaſse interrogatum ab ancilla; negaſse iterum a pluribus; tertio interrogatum a ſervo Pontificis, qui cognatus erat ejus, cui Petrus amputavit auriculam. Præterea tradit Matthæus, Chriſtum Jeſum prædixiſse Petro, fore ut ſe ille ter negaret, antequam ea nocte cantaſſet Gallus: *Antequam Gallus cantet, ter me negabis.* Et eodem plane modo eam rem narrant cæteri Evangeliſtæ, Marco tamen excepto, qui cit. cap. 14. ait, primo Petrum negaſse, & cum egreſsus eſset foras, Gallum cantaſse: *Et exiit foras ante atrium, & Gallus cantavit*; negaſse autem iterum ac tertio, & Gallum iterum ceciniſse: *Et ſtatim Gallus iterum cantavit*; ac Petro tum in memoriam veniſse, quæ ſibi prædixerat Jeſus, eum videlicet ter Magiſtrum ſuum negaturum, antequam Gallus ſemel atque iterum cantaret: *Priuſquam Gallus cantet bis, ter me negabis.*

Conciliantur Evangeliſtæ: Conſenſus etiam eorum oſtenditur de tempore, quo Chriſtum Petrus negavit.

26. Verum multa ſuppetunt, quibus ea, quæ inter Evangeliſtas eſse videtur, diſcrepantia e medio tollatur. Divus Thomas Lect. 4. in cap. 18. Joannis conciliandos ſuſcipit Evangeliſtas in eo, quod quæritur, quiſnam Petrum ad negandum impulerit: docet autem, primo negaſse interrogatum ab ancilla; inde egreſsus cum eſset, ac rediiſset, ab alia ancilla interrogatum negaſſe, quæ tamen ancilla non ſola fuit, ſed cum aliis colloquuta eſt, qui Petrum itidem interrogarunt; tertio denique negaſse interrogatum ab aliis,

liis, tametſi cognatus Malchi, cui amputaverat aurem, teſtabatur illum eſse e Sectatoribus Chriſti. Sunt alii item, qui quod attinet ad tempus, quo Petrus Chriſtum negavit, oſtendendum ſuſceperunt Evangeliſtarum conſenſum. Veriſimilior autem concordia eſt, ſi, cum Gallus bis cantet, primo media nocte, atque iterum duabus, aut tribus horis ante ortum ſolis, cumque ſecundus ille cantus vulgo dici ſoleat cantus Galli, Matthæus, Lucas, & Joannes, qui narrant Chriſtum a Petro ter negatum eſse ante cantum Galli, loquuti eſse dicantur de cantu Galli duabus, tribuſve horis ante ſolis ortum, qui paſſim Galli cantus, ſeu Gallicinium vocatur. Marcus autem, qui narrat Petrum primo negaſse, deinde Gallum cecinisſe, atque iterum ac tertio negaſſe, iterumque Gallum cantaſse, tempus trium illarum negationum deſcripſit accuratius, quarum primam ponit ante primum Galli cantum, nocte media, reliquas duas ante Gallicinium, appetente aurora. Vid. Tillemont. not. 4. ad vitam S. Petri.

Quomodo Chriſtus reſpicere potuerit Petrum, qui videtur fuiſſe in alio loco. Conciliantur Lucas & Marcus.

27. De amaro Petri fletu Matthæus, Marcus, & Lucas inter ſe conſentiunt, quem narrant vehementer illacrymatum, ubi primum, audito Galli cantu, memoria repetens ea, quæ ſibi Jeſus dixerat, ſe graviſſime peccaſse animadvertit. Verum cum illud habeamus ex Luca, quod, dum cantaret Gallus, *converſus Dominus reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi Domini, ſicut dixerat: quia priuſquam Gallus cantet, ter me negabis*; nova inde oritur difficultas, qui tandem Jeſus, qui in ſuperiori eſset Conclavi, reſpicere potuerit Petrum, qui, teſte Marco, *erat in atrio deorſum*. Quidam Interpretes a ſenſu litterali non recedendum exiſtimantes, ut conſtet veritas illius obtutus, quo Chriſtus reſpexit Petrum, ſatis, eſſe putant, ſi prima domus contignatio, ſeu inferior domus pars, ubi tunc erat Chriſtus, ſubdiali atrio, in quo Petrus verſabatur, paucis quibuſdam ponatur gradibus altior. Nonnulli etiam animadvertunt, Judæorum Concilium noctu eſſe dimiſſum, iterum illuceſcente die, ut mox dicemus, convocandum, ac per id tempus Chriſtum traditum eſſe familiæ Pontificis, & veſanæ cuſtodiendum plebi, a qua tot tantiſque contumeliis, quas refert Lucas, affectus eſt; atque inde ſibi veriſimile fieri dicunt Petrum, qui eſſet cum illis domeſticis, a Chriſto viſum eſſe. Divus Auguſtinus, conſiderato tum quo Chriſtus, tum quo Petrus erat loco, ait Chriſtum neque eum reſpexiſſe, neque oculis corporis videre illum potuiſse. *Non poteſt dici, quod corporalibus oculis eum Dominus viſibiliter admonendo reſpexerit*, ſed interioris illum gratiæ adjutorio reſpexiſse, & ad pœnitentiam adduxiſse. *Et ideo quod ibi ſcriptum eſt: reſpexit eum Dominus; intus actum eſt; in mente actum eſt; in voluntate actum eſt:* quæ verba ſunt S. Doctoris lib. 2. de Gratia Chriſti cap. 45. pag. 250. Nec ab hac dimovetur ſententia, quod Lucas dicat: *Et converſus Dominus reſpexit Petrum;* nam lib. 3. de Conſenſu Evangeliſt. cap. 6. num. 26. ait, quotidie nos ita precari, *Domine reſpice me; reſpice, & exaudi me;* quæ precandi forma ad interiorem gratiam impetrandam pertinet. Conſonat S. Leo ſerm. 9. de Paſſione cap. 4. ubi hæc habet: *reſpexit oculis mentis, non corporis; miſericorditer, non corporaliter; quia Petrus foris erat & inferius; Chriſtus vero intus & ſuperius*. Verum qui in legendis hiſtoriis a ſenſu litterali ægre recedunt, ante primorum virorum ædes atrium apud veteres fuiſse conſiderant, quod intelligitur ex Sulpicio Apollinari apud A. Gellium Noct. Atticar. lib. 16. cap. 5. *Qui domos amplas antiquitus faciebant, locum ante januam relinquebant, qui inter fores domus & viam medius eſſet. In eo loco qui Dominum ejus domus ſalutatum venerant, priuſquam admitterentur, conſiſtebant, & neque in via ſtabant, neque intra ædes erant.* Itaque cum veriſimile ſit, ante januam ædium Caiphæ hujuſmodi locum fuiſſe, ubi Petrus conſtiterit, lubenter eam, quam ſupra retulimus, opinionem amplectimur, dimiſſo nempe Concilio, Chriſtum Jeſum Miniſtris fuiſſe traditum, a quibus in atrium adductus, ubi reliqui Miniſtri & famuli cum Petro ſedebant ad prunas, potuit corporalibus oculis eum reſpicere.

Tertia pars Dominicæ Paſſionis a teſtimoniis in Chriſtum latis ad flagellationem. Hujus partis diviſio.

28. Venimus nunc ad tertiam Dominicæ Paſſionis partem, quæ plura continet capita. *Primum* eo pertinet, quod Principes Sacerdotum falſos ſubornarant teſtes, ut Chriſtus ultimo ſupplicio necaretur, & Sacerdos veſtimenta ſcidit ſua, cum interrogatus ab eo Chriſtus, ſe Dei Filium eſſe reſpondit. *Alterum* eſt de pœnitentia Judæ, qui fuſis projectiſque in Templum denariis, inde egreſſus laqueo ſe ſuſpendit. *Tertium* eſt de iis, quæ Chriſto contigerunt, cum ad Pilatum adductus eſt. *Quartum* eſt de ille ritu ac reditu a Pilato ad Herodem, & ab Herode rurſus ad Pilatum. *Ultimum* denique Pilati continet geſta a Chriſti reditu ab Herode uſque ad flagellationem, & latam mortis ſententiam.

Duo judicia adverſus Chriſtum habita, alterum noctu, ſummo mane alterum, de quo loquitur S. Lucas.

29. Teſtantur Evangeliſtæ, a Principibus Sacerdotum, & univerſo Concilio conquiſitos fuiſſe ubique teſtes, ut Jeſum morte damnarent; nec inveniri potuiſse: quidam enim ad falſum teſtimonium dicendum acceſserant, ſed nihil conficiebant, quod Chriſtum læderet; alii eum dixiſse teſtabantur, poſse ſe Templum Dei deſtruere, & poſt triduum denuo illud ædificare, at nullius roboris eorum teſtimonium habebatur. Itaque ſummus Sacerdos interrogavit eum, quid reſponderet; tacentemque adjuravit *per Deum vivum*, ut diceret, Filiuſne Dei eſset. Cumque Jeſus reſpondiſset ſe Filium Dei eſse, illum autem viſurum Filium hominis ſedentem a dextris virtutis Dei in nubibus Cœli; ſummus Sacerdos ſcidit veſtimenta ſua, clamitans eum blaſphemaſſe; non amplius teſtibus opus eſse; cumque cæteros interrogaſset, quid cuique videretur, ſuclamarunt omnes: *reus eſt mortis*. Ita rem geſtam narrant Matthæus cap. 26. & Marcus cap. 14. Ea omnia noctu contigere. Itaque cum ejus Concilii Acta omnia eſsent irrita, tum quod non generale Concilium eſset, tum quod noctu habitum, lex autem prohiberet, ne noctu & clanculum jus diceretur; ideo, ut primum dies illuxit, iterum convocati ſunt Seniores populi, & Principes Sacerdotum, & Jeſum coram ſe adeſse juſſum rurſus interrogarunt, num Filius Dei eſset; & reſpondente illo ſe Filium Dei eſse, omnes uno ore dixerunt, nihil opus eſse teſtibus, ex illius ore omnia ſe audiviſse. Atque hoc eſt Judicium ſummo mane latum, de quo Lucas loquitur cap. 22. v. 66. *Et ut factus eſt dies, convenerunt Seniores plebis, & Principes Sacerdotum, & Scribæ.*

Falſi teſtes verba Chriſti proferunt cum additionibus, & malignis interpretationibus. De more Hebræorum ſcindendi ve-

30. Verba, quæ Jeſus Hebræis dixerat, ſunt ea quæ affert Joannes cap. 2. v. 19. *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Ea vero non de Templo, ſed de corpore ſuo, & de Reſurrectione ſua voluit intelligi; ſed nefarii teſtes lædendi cum cupidi teſtati ſunt illum dixiſse: *Poſſum deſtruere Templum Dei, & poſt triduum reædificare illud*, ut eſt apud Matth. cap. 26. v. 61. & Marcum cap. 14. v. 58. *Ego diſſolvam Templum hoc manufactum, & per triduum* aliud

ſtimenta ſua in ſignum doloris. An ſummo Sacerdoti id licuerit facere.

aliud non manufactum ædificabo. Qua in re quivis videat, quantum Chriſti verbis falſi teſtes addiderint, & quam perperam aliorſum, atque ea verba dicta ſunt a Chriſto, intellexerint. Maldonatus in cap. 26. Matthæi num. 61. pag. 674. cum Origene, Beda, Theophylacto, Euthymio, Chryſoſtomo, & Hieronymo obſervat, eos teſtes jure optimo falſos teſtes appellari, *Noviſſime autem venerunt duo falſi teſtes*, ea ratione, quia, *quod Chriſtus dixerat, & malo animo, & diverſo ſenſu, & aliis verbis recitarunt*. Quoniam vero ne illud quidem quod teſtes dixerant, quamvis verum eſset, ſatis erat ut morte damnaretur; neque enim cogitata, ſed ſacta leges morte puniunt; ad aliud decurrere crimen oportuit, nimirum Jeſum blaſphemaſse, cum ſe Filium Dei eſse affirmavit, non quidem adoptione, quemadmodum omnes juſti Filii Dei ſunt, ſed natura, ſeque ipſe verum Deum eſse dixit, idque adjuratus per Deum, *Adjuro te per Deum vivum*. Qui enim ad hunc modum adjurabatur, fari eum & vera proloqui oportebat, ut apparet Levitic. cap. 5. verſ. 1. Numer. cap. 5. verſ. 21. Proverb. cap. 29. verſ. 24. Judic. cap. 7. verſ. 2. & lib. 3. Regum cap. 8. ver. 31. Idque obſervat Maldonatus loc. cit. num. 63. pag. 675. ubi illa verba, *Adjuro te per Deum vivum*, notat eo loquendi modo ſignificari, *Dei nomine & quaſi mandato aliquem aut ad loquendum, aut ad faciendum obſtringere*. Quod autem Sacerdos ſciderit veſtimenta ſua, ſcire opus eſt, morem Hebræorum fuiſse, ut in ſignum doloris, aut ad deteſtandam blaſphemiam ſua veſtimenta ſcinderent. Quidam viri docti putant, numquam ſummo licuiſse Sacerdoti veſtes ſibi lacerare, quod evinci exiſtimant ex Levitic. cap. 21. verſ. 10. ubi habetur; *Veſtimenta non ſcindet*. Itaque S. Leo ſerm. 55. pag. 125. Caipham, qui ut Chriſti verba audiit, veſtem ſuam diſcidit, ad hunc increpat modum: *Caiphas ad exaggerandam auditi ſermonis invidiam ſcidit veſtimenta ſua, & neſciens quid hac ſignificaret inſania, ſacerdotali ſe honore privavit. Ubi eſt, Caipha, rationale pectoris tui? Ubi continentiæ cingulum? Ubi ſuper humerale Virtutum? Myſtico illo ſacratoque amictu ipſe te ſpolias, & propriis manibus Pontificalia indumenta diſcerpis, oblitus præcepti illius, quod legerat de Principe Sacerdotum: De Capite ſuo Cidarim non deponet, & veſtimenta ſua non dirumpet*. Verum cum verba illa Levitici ad privatum luctum pertineant, nec Sacerdoti eſset interdictum in luctu publico veſtem diſcindere, ut in lib. 1. Machab. cap. 11. v. 71. *Et ſcidit Jonathas veſtimenta ſua*, non admodum firma videtur ea doctorum virorum ſententia, ut bene notat Natalis Alexander in Matth. cap. 26. num. 45. Et ad eumdem locum Calmetus pag. 249. §. 65. ait communem eſse meliorem Interpretum opinionem, legem illam Moyſis in Levitico de luctu privato eſse intelligendam, neque complecti niſi tempus, quo Sacerdos eſset in Templo, eaque ſola ſcindi non potuiſſe veſtimenta, quæ ſacra eſsent, & quæ in publicis adhiberentur ſolemnitatibus. De hac porro ſciſſione veſtis duo ſunt capita, quæ attigimus. Primum, an divina lege vetitum eſſet, ne Sacerdos veſtem ſibi ſcinderet? Baronius ad ann. Chr. 34. num. 73. vetitum fuiſſe reſpondet: *Divina lege Sacerdotibus vetitum erat, ne ſua ſcinderent veſtimenta. Sed Caiphas illa contempta, quo cæterorum adſtantium animos in Chriſti perditionem magis ac magis concitaret, furore quodam percitus, primus ſummorum omnium Pontificum, quorum ſit memoria, ſic ſua veſtimenta conſcidit*. Hæc Baronii reſponſio nititur iis, quæ Levitici cap. 10. v. 6. Moyſes dixit Aaroni, ejuſque filiis: *Capita veſtra nolite nudare, & veſtimenta nolite ſcindere*: & iis, quibus cap. 21. v. 10. ejuſdem Levitici ſummo Pontifici præſcribitur, *ut caput ſuum non diſcooperiat, & veſtimenta non ſcindat*. Verum neuter textus is eſſe videtur, unde quis arguere poſſit, generatim vetitum fuiſſe, ne ſummus Pontifex veſtimenta ſibi ſcinderet. Nam Moyſes videtur vetaſſe, ne Aaron, ejuſque filii id facerent ea occaſione, qua Nadab & Abiu igne Cœlo delapſo abſumpti fuerant. Deus enim voluit, ne Aaron, ejuſque filii Eleazar & Ithamar triſtitiam ullam ſignificarent: Alter autem Levitici textus videtur prohibere, ne Sacerdotes ſcinderent veſtimenta Sacerdotalia, aut ne veſtem ullam ſibi diſcinderent in luctu propter alicujus mortem, etſi in Hebræis in more poſitum eſſet. Alterum eſt, an Caiphas Sacerdotalia ſibi diſciderit veſtimenta. Sacerdotalia ſibi veſtimenta Caipham diſcerpſiſſe non modo credidit S. Leo, ut modo diximus, ſed affirmat Eucherius, Hieronymus, Theophylactus, Beda, & Gloſſa ordinaria, quos ſequitur Gerardus Voſſius in Harmon. Evangel. de Paſſione Domini cap. 6. & cum illis Patribus concludit, inde verum extitiſſe Vaticinium, fore ut Sacerdotium Leviticum deleretur. Id vero haud facile admitti poteſt. Ponere enim oporteret, Caipham in eo nocturno Concilio Sacerdotalibus veſtimentis indutum fuiſſe. Verum Act. Apoſtolor. cap. 23. v. 5. D. Paulus in Concilium intromiſſus jubenti Ananiæ Sacerdotum Principi, ut illi alapa impingeretur, audacter & libere maledixit, &, quod ita ſummo maledixiſſet Sacerdoti, increpitus reſpondit: *Neſciebam, Fratres, quia Princeps eſt Sacerdotum*: quod ſane neque dixiſſet, neque dicere potuiſset, ſi Ananias Sacerdotalibus veſtitus fuiſſet indumentis. Quamobrem dici poſſe videtur, occaſiones quaſdam fuiſſe; quibus quidam populi etiam Ethnici ſcindere veſtimenta ſolerent, de qua conſuetudine fuſe Sagittarius Hiſtor. Paſs. Chr. tom. 1. pag. 427. num. 38. id præſertim penes Hebræos in uſu fuiſse, ut videre eſt in Tractatu de luctu Hebræorum Martini Geyeri; tum communem eorum fuiſse conſuetudinem, ut ubi blaſphemiam audirent; ſcinderent veſtimenta. *Conſuetudinis Judaicæ eſt, cum aliquid blaſphemiæ, & quaſi contra Deum audierint, ſcindere veſtimenta ſua*: ut ait D. Hieronymus; atque inde ortum eſse, ut Caiphas ſibi veſtes diſcerpſerit.

De Judæ pœnitentia deſperatione, & miſerrimo exitu.

31. De Judæ proditione pauca quædam paullo ante attigimus. Nunc vero reliqua perſequemur. Ubi primum accepit, Jeſum ultimo ſupplicio condemnatum, pœnitentia tactus Principibus Sacerdotum & Senioribus, quos ab eis acceperat triginta denarios, retulit inclamans, ſe ſanguinem juſtum prodidiſse. At illi nihil id ad ſe pertinere dixerunt; ejus eſse, id ut ipſe videret. Rem ita narrat Matthæus cap. 27. qui addit, Judam denarios projeciſse in Templum, atque inde egreſsum laqueo ſe ſuſpendiſse: Sacerdotes autem pecuniam humo ſublatam collegiſse, atque ex ea, quoniam in ærarium templi nefas erat ejuſmodi argentum conjicere, agrum ſepeliendis peregrinis coemiſse; quo Jeremiæ impletum fuit oraculum, de quo mox ſermonem habebimus.

Diſputatur, quid valerent triginta argentei. De Juda morte.

32. Præter ea, quæ alibi obſervavimus, tria ſunt etiam de Judæ proditione digna quæ referantur, & expendantur; quantum ſcilicet pretii a Sacerdotibus acceperit, quænam ejus mors fuerit, & qui fuerit impletum Jeremiæ oraculum. Matthæus ait: *conſtituerunt ei* (Judæ) *triginta argenteos*. Baronius ad ann. Chr. 34. num. 36. & ſequen. conſiderat, ex eo pretio campum eſse emptum ad ſepulturam Peregrinorum, eumque Urbi proximum, nec temporariam illam fuiſse emptionem,

ut,

ut, quemadmodum in more poſitum erat apud Hebræos, anno Jubilæi prædia ad priores dominos redirent, ita ager ille tandem in venditoris dominium recidere deberet; ex quibus omnibus num. 19. concludit, quod Judas iniquitatis ſuæ pretium accepit, triginta argenti pondo fuiſse. *Sic igitur, ut dictum eſt, accepit Judas id proditionis præmium triginta libras, quas cum facti pœnitens projeciſſet in Templum, ſuburbanus ager figuli emptus eſt in ſepulturam peregrinorum*. Suarez 3. part. tom. 2. diſp. 34. ſect. 1. pag. 337. eam Baronii ſententiam minime amplectitur; eos autem triginta argenteos putat fuiſse triginta nummos argento cuſos, qui vel ſiclum, vel ſicli ſemiſsem conficerent. Calmetus in cap. 26. Matth. pag. 243. §. 15. idem plane ſentit; ac triginta ſiclos obſervat mancipii pretium fuiſse. Exodi cap. 21. verſu 32. *Si ſervum, ancillamque invaſerit, triginta ſiclos argenti Domino dabit: bos vero lapidibus opprimetur*. Quidam, ſicli valore expenſo, initaque ratione ad noſtratem monetam, putant Redemptorem noſtrum octodecim ſcutorum Romanorum pretio fuiſse venditum: inter eos Serry Exercitat. 52. & Eminentiſſimus Gottus de verit. Rel. Chriſt. tom. 4. par. 2. cap. 24. §. 1. pag. 82. & ſequen. In Theſauro Diſsertationum in Nov. Teſtam. Amſtelodami edito anno 1702. tom. 2. pag. 210. extat Diſsertatio Marci Georgii Schvvartzen *de pretio, quo Servator noſter æſtimatus*, ubi §. 26. commemoratis aliorum opinionibus, concludit triginta argenteos, quanti venditus eſt pactione Judæ Chriſtus Dominus, quindecim thaleros Imperiales conficere. Judas, ut refert Matthæus cap. 26. *pœnitentia ductus* retulit triginta argenteos, iiſque projectis in Templum, *abiens laqueo ſe ſuſpendit*. Lucas Actor. cap. 1. verſu 18. ita mortem Judæ deſcribit: *Suſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera ejus*. Œcumenius in cap. 1. Actor. narrat, Judam, poſtquam ſe ſuſpendit, nondum laqueo præfocatum in terram decidiſſe, ac aliquandiu vivum ita corpore intumuiſſe, ut ſe loco movere non poſſet; vehiculo denique, quod illac lente trahebatur, protritum, ut ejus viſcera huc illuc diſpergerentur. Quam hiſtoriam neque Baronius amplectitur, ut videre eſt ad annum Chriſti 34. num. 75. & vehementer impugnat Caſaubonus Exercitat. 6. in Baronii Annales. Joannes Varnecius in Diſſertatione *de ſuſpendio Judæ* tom. 2. Theſauri Diſſertationum in Nov. Teſtamentum e Muſeo Haſei & Ikenii pag. 308. num. 25. refutatis aliorum ſententiis, probabile exiſtimat, Judam projectis argenteis fortaſſe ad ſuos redire meditantem, raptum a Diabolo ſtrangulatum, & ita in præceps actum fuiſſe, ut ad terram adliſum corpus ejus, diſruptum, ejuſque viſcera diſperſa ſint. Sed cum diſſertiſſime narret ſacer textus, nefarium proditorem ſe ſuſpendiſſe, nullus hic difficultati, neque operoſæ interpretationi locus eſſe videtur, quod S. Lucas dicat diſperſa eſſe viſcera ejus. Veriſimile enim eſt, cadaver arbore decuſſum, dejectumque in viam, deinde, quod projectis cadaveribus ſolet contingere, crepuiſſe; niſi quis malit decidiſſe in ventrem, atque ita crepuiſſe, ut videre licet apud Calmetum in cap. 26. Matthæi §. 5. & apud Tillemontium Nota 29. in Vit. Jeſu Chriſti. Vetus quæſtio eſt, cujus generis arbor illa fuerit, ad quam Judas ſe ſuſpendit; & ficum fuiſſe ait Juvencus:

Exorſuſque ſuas laqueo ſibi ſumere pœnas,
Infamem rapuit Ficus de vertice mortem.

Et ſi Quareſmio fides habenda ſit Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 4. cap. 21. quinquaginta annis antequam ille in eas ſe contuliſſet regiones, prægrandis oſtendebatur ficus, ad quam ſenes narrabant ſeſe Judam ſuſpendiſſe: eam vero, cum ipſe eſſet in Terra Sancta, areſactam eſſe tradit ac cæſam. D. Matthæus cap. 27. v. 3. *Tunc videns Judas*, inquit, *qui eum tradidit, quod damnatus eſſet, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus dicens: Peccavi tradens ſanguinem juſtum*: ad quæ verba D. Ambroſius lib. 10. Commentar. in D. Lucam, *Etſi caſſa*, inquit, *eſt pœnitentia proditoris, quia peccavit in Spiritum Sanctum; eſt tamen nonnullus in ſcelere pudor culpam agnoſcere*. Principes Sacerdotum (pergit Matthæus verſu 7.) facto conſilio, *emerunt ex illis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum: propter hoc vocatus eſt ager ille Haceldama; hoc eſt ager ſanguinis uſque in hodiernum diem*. Nulla certa ratio conſtat, quamobrem ager ille appellatus ſit *ager figuli*. Quidam exiſtimant ita appellatum, quia a figulo quodam poſſideretur, vel quod figuli ab illo agro figulinam vaſis fingendis effoderent. Valde autem veriſimile eſt, cum Hieroſolymitanis civibus vel publicus, vel ſuus cuique campus eſſet, quo cadavera injicerentur, ac ejuſmodi locus peregrinis deeſſet, idcirco agrum illum iis ſepeliendis emptum eſſe. Quareſmius loc. cit. cap. 23. de loco, ubi ager ille ſitus eſt, ac de præſenti ejus ſtatu loquitur. Narrat, hoc tempore quoſdam Armenos illuc injici, qui a ſuis decepti ſacerdotibus haud ita parvam pecuniam expendunt, ut illic ſepeliantur; ſibi enim pollicentur æternas futuræ vitæ pœnas evadere, quæ propter peccata ſibi immineant. Quorundam opinionem refert, qui putant hujus agri humo viginti horarum ſpatio cadavera exedi, & abſumi; id tamen falſo affirmari, experiundo ſe comperiiſſe.

Prophetia Jeremiæ de pretio, quo Chriſtus venditus. Verba, quæ Matthæus Jeremiæ tribuit, extant apud Zachariam.

33. Major eſt de Jeremiæ oraculo difficultas; Matthæus enim cap. 27. verſu 9. poſtquam a Juda redditum eſſe narravit argentum, & ea emptum pecunia agrum, ſubjicit: *Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Iſrael*. At non apud Jeremiam, ſed apud Zachariam textus ille deprehenditur. Nam Zachariæ cap. 11. verſ. 12. & 13. habetur: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus ad me: Projice illud ad Statuarium, decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad Statuarium*.

Diverſa Interpretum opiniones.

34. Vehementer laborant Sacri Interpretes in hujuſmodi difficultate diluenda, ut videre eſt apud Maldonatum in cap. 27. Matth. num. 9. & Duhamel in id. cap. littera B. Quidam contendunt, illud eſſe Jeremiæ oraculum, licet apud eum ſcriptum non reperiatur. Alii Jeremiæ quidem eſſe, ſed eo uſum Zachariam; ſolent enim dicere Hebræi, in Zacharia fuiſſe ſpiritum Jeremiæ. Alii dicunt, irrepſiſſe mendum culpa librariorum, qui pro Zacharia ſcripſerunt Jeremiam. Calmetus in cap. 27. verſ. 9. opiniones haſce omnes refert, earumque ultimæ videtur ſuffragari, atque idem ſentit Huetius Demonſtrat. Evang. Propoſit. 9. cap. 125. *Veroſimile primum eſt, librariorum oſcitantia eveniſſe, ut Jeremiæ nomen extruderet nomen Zachariæ*. Audaciſſima vero, nulloque pacto eorum ferenda opinio, Evangeliſtas in minutis quibuſdam rebus deceptos eſſe temere affirmantium. *Abſit ut cum illis ſentiamus, vel minimum errorem in Sacris litteris reperiri, quas integras non dubitamus Spiritu S. inſpirante*

conſcriptas eſſe. Sunt verba Eſtii in cit. cap. 27. v. 9.

Pulchra ejus difficultatis ſolutio ex Divo Auguſtino.

35. Itaque deferenda minime nobis videtur Auguſtini reſponſio, qui lib. 3. de Conſenſu Evangeliſtarum cap. 7. familiare eſſe ait apud Evangeliſtas, cum duorum verba, & teſtimonia volunt afferre, unum tantum, non utrumque nominare, ut apud Marcum cap. 1. & duobus ſequentibus, ubi producto textu, cujus prima pars eſt Malachiæ, Iſaiæ altera, Malachiæ nomen reticetur, & ſolius fit mentio Iſaiæ. Quod cum ita ſit, obſervat S. Doctor injectam apud Jeremiam de venditione agri mentionem, de qua ſileiur in Zacharia, ut videre eſt Jerem. cap. 32. verſu 7. *Eme tibi agrum meum*, & quæ ſequuntur. Cum autem Zacharias, ut vidimus triginta argenteos commemoret, ait, Matthæum ſolum Jeremiam nominaſſe, & Zachariam prætetiiſſe, licet ex utroque Propheta verba illa depromſerit. Hanc ejuſmodi difficultatis diluendæ rationem ſequitur Calmetus loc. cit. & Natalis Alexander in cap. 27. Matth. §. 5. Si quis vero dicat, allata verba neque apud Jeremiam reperiri, neque apud Zachariam; præterea non apparere, quamobrem e duobus factis unum Matthæus conflaverit, & Judæ affinxerit; huic ſatisfactum eſſe arbitramur, ſi moneamus, moris eſſe Apoſtolorum, cum veteris teſtamenti proferunt teſtimonia, non verbis hærere, ſed ſenſum reſpicere, quod obſervavit pulchre Hieronymus lib. 5. in Amos cap. 5. p. 306. Tom. 6. oper. edit. Veron. *In omnibus Scripturis Sanctis obſervandum eſt, Apoſtolos, & Apoſtolicos viros in ponendis teſtimoniis de veteri Teſtamento non verba conſiderare, ſed ſenſum*. Utrumque vero factum Matthæus cap. 27. verſ. 10. divino ſpiritu afflatus Judæ affinxit, ut conſtat ex ipſius verbis, quæ neque apud Jeremiam leguntur, neque apud Zachariam: *Et dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus*. Quapropter Auguſtinus loc. cit. pag. 116. de his verbis ſermonem habens, *Unde magis*, inquit, *ex perſona ipſius Evangeliſtæ accipiendum eſt eleganter, & myſtice inſertum, quia hoc ex Domini revelatione cognoverit, ad hanc rem, quæ de Chriſti pretio facta eſt, hujuſmodi pertinere Prophetiam*. Lamy Harm. Evang. lib. 5. cap. 30. videtur eam amplecti ſententiam, ut Jeremiæ, & Zachariæ oracula in unum coaluerint: *Ex duobus vaticiniis primo Jeremiæ cap. 32. ubi emit agrum, & altero apud Zachariam unum vaticinium conflatum*.

Jeſus adducitur in Prætorium, quo Judæi non introierunt. Pilati cum Judæis colloquium.

36. Ex iis quæ poſtea evenerunt, illa ſunt maxime memorabilia; Judæos a Caipha adduxiſſe Jeſum in Prætorium; illuc tamen eos non introiſſe, ne ut alibi diximus, a manducando Paſchate abſtinere cogerentur. Itaque Pilatus foras egreſſus eos rogitabat, quo demum crimine Chriſtum inſimularent. At illi, qui de crimine non habebant quod commode poſſent proferre, reſponderunt, ſe illi Chriſtum non tradituros fuiſſe, niſi homo eſſet maleficus, ſe quidem comperiſſe, ab eo Gentem omnem ſeduci, & operam dari, ne tributum Cæſari penderetur; jactare etiam, ſe Regem eſſe, & Chriſtum. Pilatus autem Judæis Jeſum permittebat, quem comprehenderent, & ex ſuis legibus judicarent. Verum illi reſponderunt, ſibi non licere quemquam interficere; qua quidem in re impletum eſt Chriſti Domini oraculum.

Quis, & unde eſſet Pilatus variæ opiniones. Ejus indoles & mores.

37. Pontium Pilatum, quem quidam Romanum, alii Italum fuiſſe volunt, Petrus autem Comeſtor Gallum e Delphinatu, & Theophylactus natum in Ponto, conſtat decem annorum ſpatio Procuratorem Cæſaris Judææ præfuiſſe, & ut erat præferoci animo, eam provinciam ita divexaſſe, ut ſeditioni, quæ paullo poſt excitata eſt, cauſam præbuerit. De Pilati indole ſcripſit Philo Legat. ad Cajum; & paucis verbis, qui Philonem e Græco convertit, Pilatum ita deſcribit pag. 1034. operum Græco-latin. Francofurti, *Erat pervicaci duroque ingenio*: deinde illi exprobrat *venditatas ſententias*, *rapinas*, *injurias*, *clades*, *tormenta*, *crebras cædes indemnatorum*, *crudelitatem ſæviſſimam*, quorum ſcelerum in hac etiam vita pœnas luit. Eum enim Vitellius Syriæ Præſes inde exegit, Romamque miſit, ut in judicio cauſam diceret; cumque crimina, quibus premebatur, non potuiſset refellere, perpetuo carcere Viennæ in Gallia damnatus eſt, ubi eo furoris devenit, *ut ſua ſe transverberans manu, multorum malorum compendium mortis celeritate quæſierit*. Sunt verba Adonis Viennenſis Epiſcopi in Chronico. Igitur ad hujuſmodi hominem tot ſceleribus obrutum adductus eſt Jeſus; & quoniam Hebræi propter eam, quam ſupra innuimus cauſam, in Prætorium ingredi noluerunt, ex indulgentia quadam ipſe egreſsus eſt ad colloquium. De criminibus, quæ Hebræi Chriſto objiciebant, meminit Lucas cap. 23. verſu 2. *Hunc invenimus ſubvertentem Gentem noſtram, & prohibentem tributa dari Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe*. Reliqua S. Joannes perſequitur cap. 18. verſ. 31. *Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram judicate eum. Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam*. Lamy Harm. Evang. lib. 5. Cap. 31. verba D. Joannis, *Exivit ergo Pilatus ad eos foras*, ita explicat; *in exteriorem porticum, ſive exterius veſtibulum*.

Quo ſenſu locutus ſit Pilatus.

38. Si quiſquam eſset, qui in animum induceret, eas omnes afferre opiniones, quæ de hac re circumferuntur, profecto juſtæ magnitudinis librum conficeret. Quidam arbitrantur, Pilatum, cum dixit, *Accipite eum vos*, per ironiam eſse loquutum, quaſi illud voluerit dicere: Cum veſtro judicio tot criminibus convictus ſit, injurium ſane eſset, hominem hunc e veſtris manibus auferre. Alii vero ex communi ſententia, Pilatum ſerio loquutum eſse affirmant, illudque voluiſse, ut cauſa omnis apud Hebræos ageretur, quæ tota fere in rebus ad religionem pertinentibus verſabatur.

Quando jus gladii Judæis ademptum. Rabbinorum & Scaligeri diverſa opinio.

39. Scribunt Rabbini, quadraginta annis ante everſam a Romanis Hieroſolymam Hebræis jus gladii eſſe ademptum; quod ſi verum eſſet, anno Paſſionis Chriſti id contigiſſet. Verum Scaliger, pluteſque alii viri docti putant, Hebræos jure illo privatos ſexaginta annis ante Hieroſolymæ excidium, cum, Archelao Judææ Tetrarcha Viennam in exilium pulſo, Judæa fuit in provinciam redacta.

Alii putant jus gladii nunquam Judæis ereptum.

40. Nonnulli ſunt, quibus non arridet ea ſententia, quos inter adnumerandus Lamy loc. cit. qui hanc opinionem ſuſpecto Thalmudis textui dixit innixam. Itaque exiſtimant Hebræis jus illud ſontes ultimo ſupplicio damnandi non fuiſſe ereptum. Stephanus enim ab Hebræis juſſus eſt extra portam Hieroſolymæ interfici; & Chriſtus Dominus ſemel atque iterum ibi fuit, ut lapidibus obrueretur in Templo; Paulo autem opus fuit Cæſarem appellare, ut Hebræorum declinaret juriſdictionem. Scribit Philo Legat. ad Cajum Hebræis licuiſſe ſuis legibus uti, quas Tiberius rumpi noluerit. Ex quibus omnibus confici videtur, ideo Hebræos reſpondiſſe, *Nobis non licet occidere quemquam*, quod eſſet Paſcha; die autem Feſto non licebat quemquam duci ad ſupplicium. Vid. a Lapide in Cap. 18. Joan. num. 31. Suarez 3. par. quæſt. 47. art. 4. & Baronius ad ann.

Chr.

Chr. 34. num. 77. qui obſervat, Hebræos jam Chriſtum condemnaſſe, cum dixerunt: *Reus eſt mortis*: quamobrem ea verba, *Nobis non licet interficere quemquam*, non aliter explicari poſſe, quam quod eſſent dies Azymorum, quibus lege vetitum erat capitalem ſententiam exequi. Hanc ſententiam confirmat D. Auguſtini auctoritas, qui Tract. 114. in Joannem *pag.* 789. *num.* 4. hæc ſcribit: *Intelligendum eſt, eos dixiſſe non ſibi licere interficere quemquam, propter diei Feſti ſanctitatem, quam celebrare jam cœperant*. Quidam, ut Seldenus de Synedrio Hebræorum lib. 2. Cap. 15. §. 10. & 11. Scriptores quoſdam Judæos ſequuti, narrant quadraginta annis ante excidium Templi tantam fuiſſe ſcelerum illuviem, tantam Præſidum auxilio, & ope impunitatem, ut Hebræi Judices, licet non eſſent a Romanis juriſdictione privati, tamen a Judiciis capitalibus abſtinerent. Quidam etiam, ut Edmundus Merillius in Notis Philologicis ad Chriſti Paſſionem in Evang. S. Joann. §. 8. ea verba, *Nobis non licet occidere quemquam*, ad genus ſupplicii referunt. Illum enim in Crucem ſuſtolli volebant, quod ſupplicii genus Hebraicis moribus omnino erat incognitum. *Intelligebant de eo genere ſupplicii, cui Chriſtum adjici poſtulabant, videlicet ſupplicio Crucis Judaicis legibus incognito.*

Varior videtur ſententia Judæis ereptum jus gladii. 41. Verum Calmetus in idem Cap. 18. Joann. verſ. 31. accurate obſervat, Judæa in Provinciam redacta, Procuratores Cæſaris capitales cauſas ad ſe ſummque Tribunal avocaſſe; & quamquam Ananus Jacobum Fratrem, ſeu Cognatum Chriſti Domini, & nonnullos alios interfici juſſit, *Quid apud illos fuerit Judicium zeli. Chriſtus damnatur a Judæis propter ea quæ ad religionem pertinent; a Pilato morti addicitur propter imminutam imperii majeſtatem.* prætерquamquod Joſepho teſte ea de re apud Procuratorem, & Agrippam Regem eſt accuſatus, illud facere eſt auſus occaſionem nactus, cum nullus per id tempus in Judæa eſſet Cæſaris Procurator. Nec quidquam ea obſiſtunt, quæ paullo ante memoravimus, nex illata Stephano, periculum in quo verſatus eſt Jeſus, & alia his ſimilia: ea enim pertinent ad judicium zeli, ut Hebræi vocabant, quo fas eſſe ſibi putabant quaſi per popularem tumultum repente coortum, qui propalam violaret & contemneret legem, eum perimere, Romanis ea in re conniventibus. Cum igitur non eam viam ingreſſi fuerint ad perdendum Jeſum, ſed rationem inierint eum condemnandi ſervata judiciali forma, bene reſponderunt Pilato: *Nobis non licet interficere quemquam*. Pergit Joannes *Cap.* 18. *verſ.* 32. *Ut impleretur ſermo, quem dixit ſignificans qua morte eſſet moriturus*: quibus verbis ſignificat impletum fuiſſe Chriſti oraculum, qui dixit, ſe non ab Hebræis, ſed a Gentibus eſſe necandum, ut apud Matthæum Cap. 20. verſu 19. *& tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget*; & apud Lucam itidem cap. 18. & Marcum cap. 10. Id vero minime probat Antonius Bineus tom. 3. de morte Chr. lib. 3. cap. 1. qui eo maxime commovetur, quod S. Stephanum lapidibus obrutum eſſe conſtet, nonniſi cauſa quodammodo cognita; quod cum judicii zelo componi nullo pacto poteſt. *Et ſtatuerunt falſos teſtes qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui verba adverſus locum Sanctum, & legem*; ut eſt in Act. Apoſtolor. Cap. 6. verſu 13. Illud etiam apud Bineum vim magnam habet, quod in Actis Apoſt. Cap. 25. verſu 24. adverſus Paulum prodeunt aliquot teſtes, & poſtulationes apparent Hebræorum ajentium, *non oportere eum vivere amplius*. Itaque dicendum eſt, vel Hebræis licuiſſe ſontes reos capitis damnare, dummodo a Romano Præſide ſententia probaretur, ut putat Lamy Concord. Evang. loc. cit. *Iterum ergo dicam, modo non diſſentiret Romanus Præſes, poterant Judæi ſævire in eos, quos ſententiabant ſontes eſſe*; vel Hebræis (licet etiam tunc poteſtas eſſet in blaſphemos, cæteroſque, qui contra legem Moyſis ſcelera perpetraſſent, animadvertendi capitali pœna,) jus tamen minime fuiſſe puniendi, qui Romani Imperii majeſtatem imminuiſſent: ejus enim generis cauſæ ad Romanum Præſidem pertinebant; atque ejuſmodi erat cauſa Chriſti Domini, quem Hebræi tributum dari prohibuiſſe, & ſeditionem in populo excitare voluiſſe criminabantur. Id ipſum attingit Lamy loc. cit. & fuſe perſequitur Bineus loco iidem cit. pag. 31. & Chriſtianus Thomaſius Diſſert. de *injuſto Pilati judicio* tom. 2. Diſſert. in Nov. Teſtam. e Muſeo Halei & Ikenii p. 350. num. 61. Videatur etiam eruditus vir P. Bacchinus in celebri Diſſert. de Originibus Eccleſiaſticæ Hierarchiæ par. 1. pag. 195. cujus ea verba ſunt: *Duplex hujuſmodi jus clare conſtat ex Evangeliorum hiſtoria: etenim ad Judæorum tribunal reus mortis pronunciatus Chriſtus, quod ſe filium Dei dixerit: blaſphemiæ enim crimen ad Synedrium ſpectabat: apud Pilatum tamquam Crucis reus agitur, quod prohibuerit tributum dari Cæſari, & ſeditione in populo tentata Regem ſe fieri curaverit, quod a Pilato tamquam Cæſaris Procuratore cognoſcendum erat. Cum itaque Pilatus Judæis dixit: Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram judicate eum: jus blaſphemi plectendi Synedrio aſſeruit; ubi vero Synedrii repoſuerunt: Nobis non licet interficere quemquam, faſſi ſunt, nullum jus ſibi competere de criminibus Auguſti majeſtatem lædentibus cognoſcendi. Cum autem a Pilato Chriſtus Auguſtæ & Romanæ Majeſtatis læſæ reus eſt pronuntiatus, ſupplicio Crucis addictus eſt, qui ſi de blaſphemia a Synedrio judicatus fuiſſet, non Crucis ſupplicio, ſed lapidibus damnatus, contra quod prædixerat, obiiſſet. Ideo Joannes a Judæis Pilato dictum: Non licet nobis interficere quemquam, referri debere ad Crucis ſupplicium oſtendens, immediate ſubjunxit: Ut ſermo Jeſu impleretur, quem dixerat, ſignificans, qua morte moriturus eſſet.*

Pilati varia interrogationes, & Chriſti reſponſiones. 42. Poſtquam Pilatus audiſſet, Hebræi quæ ſibi reſponderant, reverſus in Prætorium, accerſitum ad ſe Chriſtum interrogavit, an eſſet Rex Judæorum; qui viciſſim interrogavit Pilatum, ſciſcitandine hoc quæreret gratia, an vero quod ab aliis illud ſibi eſſet inſinuatum. Cui Pilatus reſpondit: Quid? ſum ne ego Judæus? Gens tua & Pontifices te mihi tradiderunt. Quid feciſti? Tum Jeſus ea dixit, quæ habentur apud Joannem cap. 18. verſ. 36. *Regnum meum non eſt de hoc Mundo. Si ex hoc Mundo eſſet Regnum meum, miniſtri mei utique decertarent, ne traderer Judæis. Nunc autem Regnum meum non eſt hinc*. Profecto Chriſtus probe noverat, Pilatum non ex ſe rogaſſe, ſed ex inſtinctu Judæorum, num Jeſus eſſet Rex; ſed ideo Chriſtus rogavit Pilatum, illane interrogatio ex curioſitate, an ex inimicorum criminationibus eſſet profecta, ut declararet, ſe nolle ad inutiles quæſtiones verbum ullum proloqui. Ubi vero Jeſus reſpondit ſe Regem eſſe, *dicit ei Pilatus: ergo Rex es tu? Reſpondit Jeſus: Tu dicis, quia Rex ſum ego*, addidit autem, Regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo, in Cælo eſſe & ſuum imperium, & eos quibus ipſe imperet; ſe in hac terra in animos hominum poteſtate uti; quibus declaravit, ſe reum non eſſe læſæ Majeſtatis, nullumque Principem hujus mundi debere de eo quidquam ſuſpicari, aut ab eo ſibi cavere.

Pilatus Chriſtum 43. Illud etiam Judæi criminati ſunt inter cætera, commoveri ab eo populum, doctrinamque diſſe-

Lamb. Feſt. I 2

amandat ad Herodem Galilææ Tetrarcham

diſſeminari uſque a Galilæa per omnem Judæam: *Commovet populum docens per univerſam Judæam, incipiens a Galilæa uſque huc*, ut eſt Lucæ cap. 23. verſu 5. Hinc factum eſt, ut Pilatus audito Galilææ nomine, eum, comperiſſet Jeſum Galilæum eſſe, ideoque Herodis juriſdictioni ſubjectum, illum miſerit ad eum Principem, qui tum temporis Hieroſolymæ morabatur. Id autem Herodi vehementer placuit: multa enim de Chriſto communi omnium ſermone acceperat, & in eam ſpem erat ingreſſus, ut ſignum aliquod ab eo fieri videret. Cum igitur de multis Jeſum interrogaſſet, nec verbum ab eo ullum elicuiſſet, Principibus Sacerdotum & Scribis criminationes in eum urgentibus, *ſprevit illum Herodes cum exercitu ſuo, & illuſit indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatum; & facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die; nam antea inimici erant ad invicem*, ut ait Lucas cap. cit. verſu 11. & 12.

Quamobrem Pilatus Chriſtum ad Herodem miſerit. Herodes veſte alba Jeſum indutum ad Pilatum remittit. Herodes & Pilatus redeunt in gratiam: quæ illis cauſa ſimultatis fuerit.

44. Pilati juriſdictio non ultra Judæam porrigebatur; Galilææ vero Tetrarcha erat Herodes Antipas; idcirco ſecundum Romanorum leges cum criminatio eſſet de perduellione & affectato Regno, & Herodes ad Paſcha celebrandum Hieroſolymis degeret, Pilatus Jeſum illi remiſit; ille autem Princeps ſpe ſua fruſtratus, cum nullum ſignum vidiſſet, (Chriſtus enim non ad oſtentationem, aut explendam curioſorum hominum vanitatem miracula edebat) ſprevit illum *cum exercitu ſuo*, hoc eſt cum omnibus qui in ejus erant comitatu, & *illuſit, indutum veſte alba*, quæ primarium deceret virum: ſic enim Deo placitum eſt, ut per hanc quoque rationem ejus innocentia declararetur; nam Regis quamvis ſceleſti cor in manibus ejus eſt, juxta ea, quæ obſervat Baronius ad ann. Chr. 34. num. 79. & ſequen. qui penes Hebræos ait fuiſſe morem, ut rei pullata veſte induerentur, & idcirco Deo placuiſſe, ut Unigenitus Filius ſuus ab omni crimine purus candida veſtiretur. Illo autem die, poſtquam Pilatus Jeſum ad Herodem remiſit, cum fuiſſent inimici, in gratiam alter alterius rediere. Eam autem nonnulli docent ſimultatis fuiſſe cauſam, quod Pilatus Galilæos quoſdam juſſiſſet interfici, interea dum illi Hieroſolymis ſacrificarent; ex quo factum, ut eorum ſanguis cum hoſtiarum ſanguine miſceretur, quemadmodum tradit Lucas cap. 13. v. 1. *Aderant autem quidam ipſo in tempore nuntiantes illi de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorum*. Rufinus in Expoſit. Symboli Apoſtolorum Chriſtum *reconciliationis xenium* appellat inter Pilatum & Herodem. De cauſa ſimultatis, quæ inter eos interceſſerat, conſentit etiam Lamy Harm. Evang. lib. 5. cap. 31. *Inter Reges & Romanos Præſides ex æmulatu facillime odia naſcebantur; forſan etiam ob Galilæos a Pilato nuper trucidatos, dum ſacrificia offerrent Hieroſolymis, adeoque ob juriſdictionem Herodis uſurpatam*. Accedit Antonius Bineus de morte Chr. tom. 3. lib. 3. cap. 2. in fine. Pulchra Baronii obſervatio confirmari poteſt e D. Ambroſio in Lucam cap. 23. pag. 1526. qui de alba veſte, qua indutus eſt Chriſtus, ait: *Immaculatæ indicia Paſſionis, quod Agnus Dei ſine macula cum gloria peccata mundi ſuſciperet*.

Conſilium Pilati, ut Jeſum a morte liberaret. Jeſus Barabba poſthabitus.

45. Rediit igitur Chriſtus ad Pilatum, qui illud Hebræis propoſuit, ut, quoniam nec ipſe, neque Herodes quidquam in eo compeiſſent, cur illum capite damnarent, leviori plecteretur ſupplicio, flagriſque cæderetur: ſed cum Judæi vehementius flagitarent, ut neci dederetur, Pilatus, ut Jeſum a morte eximeret, id conſilii cepit. Mos erat die Paſchatis reum aliquem dimitti; cumque Barabbas ſeditionis & homicidii reus detineretur in vinculis, Pilatus optionem dedit populo utrum vellent dimitteret; ſed Principum Sacerdotum, & Seniorum impulſu populus poſtulavit, ut Barabbam dimitteret; atque ita nefario & facinoribus noto homini Chriſtus poſthabitus eſt; ut eſt in Matth. cap. 27. Marc. cap. 15. Luc. cap. 23. & Joann. cap. 18. Matthæus cit. cap. v. 19. narrat, Pilatum, dum ſederet pro Tribunali, per internuncium ab uxore monitum eſſe, ne ſe in cauſa juſti illius hominis immiſceret: *Sedente autem illo pro Tribunali, miſit ad eum uxor dicens: Nihil tibi, & juſto illi; multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum*.

Hebræorum conſuetudo liberandi reum die Paſchæ. Somnium uxori Pilati immiſſumne fuerit divinitus, an a diabolo, incertum.

46. Apud Matthæum cap. ſupradicto v. 15. legimus: *Per diem autem ſolemnem conſueverat Præſes populo dimittere unum vinctum, quem voluiſſent*; Apud Lucam cap. 23. v. 17. *Neceſſe autem habebat dimittere eis per diem feſtum unum*; Et apud Joannem cap. 18. v. 39: *Eſt autem conſuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in Paſcha*. Unde inter eruditos orta eſt controverſia, num in Paſchate tantum, an vero in Pentecoſte etiam, & Feſto Tabernaculorum unus reorum dimittendus eſſet. Sagittarius tom. 1. Hiſtor. Paſſion. Chriſti nullum de hac re tulit judicium, ut videre eſt pag. 556. Caſaubonus Exercitat. 16. §. 20. videtur in eam ſententiam eſse propenſus, ut ſingulis tribus illis Feſtis unus reorum eſset dimittendus. Verum S. Joannes ait, *in Paſcha*, quo verbo, quod Matthæus & Lucas indefinite dixerant, *per diem ſolemnem*, *per diem Feſtum*, videtur Joannes Paſchatis feſto determinare. Itaque veroſimilius eſse videtur, in Paſchate tantum, quæ celeberrima omnium eſset ſolemnitas, reum dimitti conſueviſse, ut bene obſervant Antonius Bineus de morte Jeſu Chriſti tom. 3. lib. 3. cap. 3. num. 3. & Joannes Conradus Hottingerus Diſsertatione de Ritu dimittendi reum in Feſto Paſchatis tom. 2. Diſsertationum in Nov. Teſtam. e Muſeo Haſei & Ikenii pag. 356. a num. 5. ad 10. Cum autem nihil reperiatur in Lege, cui inniti poſſit ea conſuetudo, alia inter doctos viros orta eſt quæſtio, an a Romanis ad Hebræos tranſierit; conſtat enim in Lectiſterniis liberari conſueviſse apud Romanos, qui in vinculis publicis detinebantur; quamobrem Grotius in Matthæum cap. 27. num. 15. & Voſſius Harm. Evang. lib. 2. cap. 5. §. 4. & 5. contendunt, eam conſuetudinem a Romanis ad Hebræos eſse traductam. Id vero minime probatur Bineo & Hottingero locis cit. Et ſane Joannes loquitur de conſuetudine apud Hebræos introducta: *Eſt autem conſuetudo vobis*; & ad eumdem modum Matthæus: *Conſueverat*; Lucas vero hac conſuetudine ſcribit obligationem induci: *Neceſſe autem habebat*. Quamobrem longe credibilius eſt, morem hunc a Judæis inductum, ut excuſſum Ægyptiacæ ſervitutis jugum recoleretur, in cujus commemorationem inſtitutum eſt Paſcha; Romanos autem Principes, qui ſubjectis quibuſdam Gentibus indulſerant, ut patriis legibus, ſacriſque ritibus uterentur, Judæis jus liberandi unum e ſontibus reis a pœna capitis in Paſcha non ademiſse. Pilati vero uxori quidam exiſtimant nomen fuiſse Claudiæ Proſculæ; & Cornelius a Lapide teſtatur, apud Græcos in Sanctorum numero adſcriptam. At hæc plane incerta; quemadmodum item nihil certi ſtatui poteſt, divinitus ne immiſsum fuerit illud, quo divexata eſt, ſomnium, an a Diabolo profectum, qui jam ſuſpicaretur quidpiam; & Chriſti morte ne Regnum ſuum everteretur, metueret. Ignatius Martyr epiſt. 8. ad Philippenſes tom. 2. Bibliothecæ veterum Patrum pag.

81. ait,

81. ait, ſomnium illud a Diabolo fuiſse immiſſum: *Cacodæmon terrebat mulierculam, turbans eamdem in ſomniis, & ut a crucifigendo ceſſarent moliebatur,... quia ſentiebat ſuam perniciem.* Idem ſenſit Beda in Matthæum. Verùm Origenes, Theophylactus, Euthymius, Ambroſius, Auguſtinus, & Chryſoſtomus ſomnium illud arbitrantur immiſſum eſse divinitus, ut antequam Chriſtus injuſtiſſima damnaretur ſententia, hoc quoque ſomnio illum eſse innocentiſſimum palam fieret.

Quarta Dominicæ Paſſionis pars a flagellatione Chriſti ad eumdem raptatum ad Calvariæ locum.

47. Ad quartam Dominicæ Paſſionis partem venimus; cum Judæi flagris cæſum, corona ex intextis ſpinis injecta illuſum, & Cruci damnatum ad Calvariæ locum Chriſtum Jeſum adduxerunt. Sed antequam progrediamur, in ea ratione, qua Pilatus in cauſa Chriſti uſus eſt, paucis quibuſdam obſervandis aliquantiſper immorabimur.

Pilatus quinquies conatus eſt Chriſtum morti eripere. Pilatus nefario ſe ſcelere obſtrinxit, qui Jeſum utcumque paſſus eſt interfici.

48. In tota Paſſionis ſerie conſtat, quinquies illum conniſum eſſe e Judæorum manibus Jeſum eripere. Primo apud Lucam cap. 23. v. 4. *Ait autem Pilatus ad Principes Sacerdotum & turbas: Nihil invenio cauſæ in hoc homine.* Secundo apud eumdem Lucam cap. eod. v. 20. *Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos volens dimittere Jeſum.* Tertio v. 22. *Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit iſte? nullam cauſam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam.* Quarto apud Joannem cap. 19. v. 4. *Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoſcatis, quia nullam invenio in eo cauſam.* Quinto denique ibid. verſ. 12. *Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum.* Conatus eſt etiam in Judæorum animis commiſerationem erga Jeſum excitare, cujus rei gratia oſtendit eum populo ſpinis coronatum, dicens: *Ecce homo*: ut eſt in Joann. cap. 19. Ad quem locum S. Auguſtinus Tract. 116. in Joannem: *Si Regi*, inquit, *invidetis, jam parcite, quia dejectum videtis: flagellatus eſt, ſpinis coronatus eſt, ludibrioſa veſte amictus eſt, amaris conviciis illuſus eſt, alapis cæſus eſt: fervet ignominia, frigeſcat invidia.* Intumeſcente vero tumultu, cum jam videret eum non poſse eripi, *accepta aqua lavit manus coram populo dicens: Innocens ego ſum a ſanguine juſti hujus: vos videritis*; imitatus Judæorum morem, qui, ut conſtat ex Deuteron. cap. 21. v. 6. cum teſtari vellent, nihil mali a ſe admiſſum, manus propalam ſuas lavabant. *Lavabuntque manus ſuas ſuper vitulam, quæ in valle percuſſa eſt.* Pſal. 72. v. 13. *Lavi inter innocentes manus meas.* Pſal. 25. v. 6. *Lavabo inter innocentes manus meas.* Pilatus enim, etſi homo Romanus erat, Hebraico tamen ritu idcirco uti voluit, ut, quam prætendebat, ſuam perſuaderet omnibus innocentiam, quod conſiderat Maldonatus in cap. 27. Matthæi num. 24. *Credo, Pilatum, quamvis Romanum hominem, in cauſa tamen hominis Judæi, & apud Judæos Judæorum cæremonia ſuam innocentiam teſtari voluiſſe.* Conſonat Gretſerus de Cruce lib. 1. cap. 14., ubi, etſi plura affert, quibus oſtendat, etiam Romanos eadem cæremonia uti conſueviſse, quo ſuam palam facerent innocentiam, tamen cenſet, Pilatum ideo laviſse manus, ut Hebræorum ritui adhæreret. Quidam contendunt, Pilatum permiſiſse tantum Chriſti necem, atque ſuam fulciunt opinionem iis Joannis Evangeliſtæ verbis cap. 19. v. 16.: *Tunc ergo tradidit eis illum, ut crucifigeretur.* Ita Lactantius Divinar. Inſtit. lib. 4. cap. 18. *Tum Pontius & Judæorum clamoribus, & Herodis Tetrarchæ inſtigatione metuentis, ne Regno pelleretur, victus eſt. Nec tamen ipſe ſententiam protulit, ſed tradidit eum Judæis, ut ipſi de illo ſecundum legem ſuam judicarent.* Ita etiam Chryſoſtomus Orat. 2. de eleemoſyna: *Et poſtquam vehementer ſed ceſſit: videt, ipſe quidem ſuffragium non tulit, inſtare eos ipſi vero propria utentes dominatione, omne dein effecerunt.* Alii vero ſunt, qui probabilius exiſtimant, capitalem a Pilato latam eſſe ſententiam, ut ex Lucæ verbis eruitur cap. 23. v. 24. *Adjudicavit fieri petitionem eorum*, Judæorum videlicet, qui ad necem Jeſum depoſcebant. Nam more Præſidum Romanorum, qui vellent proferre ſententiam, ſedit in Tribunali, ut bene conſiderat Bineus de morte Chriſti tom. 3. lib. 3. cap. 4. num. 54. & Gretſerus lib. 1. de Cruce cap. 13. qui illud etiam obſervat, Chriſtum ab Ethnicis Pilati militibus Cruci eſſe affixum, qui Præſidis ſententiam ſunt exequuti. Quamobrem infelix graviſſimo ſe ſcelere aſtrinxit, quo tamen perfidorum facinus Judæorum longe fuit tetrius, & horribilius: qua de re S. Leo ſerm. 8. de Paſſione cap. 2. *Exceſſit quidem Pilati culpam facinus Judæorum, qui illum nomine Cæſaris territum, & invidioſis vocibus increpatum ad effectum ſui ſceleris impulerunt: ſed nec ipſe evaſit reatum, qui cooperatus ſeditioſis, reliquit judicium proprium, & in crimen tranſivit alienum.* Baronius ad annum Chr. 34. num. 92. de Pilati culpa ait, quamvis Hebræorum in Synedrio adverſus Chriſtum Dominum juſtum latum fuiſſet judicium, quod certe iniquiſſimum fuit; Pilatum tamen, qui ejus Judicii iniquitatem agnoſceret, etiam poſtquam illud probaſſet invitus, ex Romanis legibus ad decem dies ſupplicium proferre potuiſſe; Tiberius enim, qui illum in Judæam miſerat Senatus Conſulto, quod refertur a Suetonio & Dione, juſſerat damnatorum ſupplicia decem diebus differri; quod Pilatus ſi feciſſet, Judæorum impetum & furorem compreſſiſſet. Et quamvis iiſdem legibus liceret, ſi qua tumultus populariſque ſeditionis eſſet ſuſpicio, capitalia ſupplicia prævertere; nihil erat tamen ejuſmodi, quod Pilatus poſſet ſibi metuere, qui Romanarum Legionum munitus eſſet præſidio.

Baronius vindicatur.

Baronii obſervationem probat Joannes Gerardus Voſſius Harm. Evang. de Paſſione cap. 12. ubi hæc habet: *Contra leges Romanas peccat Pilatus indulgens Judæis feſtinam illam ſupplicii executionem.* Itemque Gretſerus lib. 1. de Cruce cap. 14. §. penult. Et quamquam Bineus tom. 3. de morte Chriſti lib. 3. cap. 15. num. 6. contendat, nihil peccaſſe Pilatum adverſus Romanas leges, quibus licebat aliquando nondum decem diebus elapſis ſententiam exequi, juxta legem Ulpiani, *Si quis* §. *Quid tamen* ff. de injuſto rupto & irrito facto Teſtamento, & Modeſtini legem 16. ff. de Appellationibus; tamen quia leges illæ de manifeſtis latronibus, aut de oborta aliqua ſeditione loquuntur, *niſi forte latro manifeſtus, aut ſeditio prærupta, factioque cruenta, vel juſta cauſa, quam mox Præſes litteris excuſavit, moram non recipiant;* & alibi *ut ſunt inſignes latrones, vel ſeditionum concitores, vel duces factionum*; ad Baronii obſervationem defendendam, ſatis eſt oſtendere, Pilato cauſam defuiſſe quamobrem Judicii exequutionem feſtinaret, quod quidem facile demonſtratur: nam ſeditionis quidem Chriſtus accuſabatur; ſed non ſatis erat criminatio; crimen probatum eſſe oportebat etiam ex Romanis legibus, quibus non latrones, ſed manifeſti latrones excipiuntur, *niſi forte latro manifeſtus*: neque itidem ſatis erat qualecumque ſeditionis crimen, ſed *ſeditio prærupta, factioque cruenta*. Quamobrem, cum apud Pilatum Judæorum perfidia Chriſtum quidem Jeſum ut ſeditionis auctorem criminaretur, non tamen probaret, jure optimo Baronius Pilatum, quod mor-

mortem Chriſto maturaverit, ut iniquum Judicem reprehendit. Facit ad hanc rem Diocletiani & Maximiani Conſtitutio, non ſane contemnenda, quia poſterior ætate ſit; ipſi enim naturæ, & communi ſenſui innititur: *Cumque a populo exclamatum eſſet; iterum dixerunt: Vane voces populi non ſunt audiendæ; nec enim vocibus eorum credi oportet, quando aut noxium crimine abſolvi, aut innocentem condemnari deſiderant*. Ita legitur in l. *Decurionum* 12. Cod. de Pœnis; quod quidem multo antea docuerat Plato Dial. 2. *de legibus*: *Non debet*, inquit, *verus Judex*, *quæ determinanda Judicio ſunt*, *ab aliis diſcere*, *& quaſi ſtupefactus tam clamore multorum*, *quam ignorantia ſua ita ferre ſententiam*. Plura etiam affert argumenta e legibus depromta Chriſtianus Thomaſius Diſſert. de injuſto Pontii Pilati judicio, quibus iniquitatis Pilatum reum facit.

Pilatus, conſcientia ſibi reclamante, dimiſit Barabbam, Jeſum flagellatum Judæis tradidit.

49. Itaque Pilatus etſi probe noverat Chriſtum eſſe inſontem, alienumque habebat animum a decernenda illius morte, quin potius eum liberandi cupidiſſimus erat, ut ſupra oſtendimus, tamen *dimiſit illis Barabbam; Jeſum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur*: ut eſt in Matth. cap. 27. verſ. 26. Marcus autem cap. 15. v. 15. *Pilatus*, inquit, *volens populo ſatisfacere*, *dimiſit illis Barabbam*, *& tradidit Jeſum flagellis cæſum*, *ut crucifigeretur*. Lucas cap. 23. v. 19. *Emendatum ergo illum dimittam*. Joannes cap. 19. v. 1. *Tunc ergo apprehendit Pilatus Jeſum*, *& flagellavit*. Idem plane contigit in S. Agapii martyrio, qui neci deditus eſt, eodemque tempore depoſcente populo ſceleſtus homo dimiſſus, ut videre eſt apud Euſebium lib. de Martyribus Palæſtinæ cap. 6. *Trahitur* (ſunt verba Euſebii) *in medium ſtadium una cum noxio quodam*, *qui Dominum ſuum peremiſſe ferebatur*. *Poſt hæc is quidem*, *qui dominum ſuum interfecerat*, *beſtiis objectus veniam & clementiam Imperatoris promeruit eodem pene modo*, *quo ille*, *qui temporibus Servatoris noſtri fuit*, *Barabbas*. *Quam ob cauſam totum repente Amphitheatrum acclamationibus & laudibus perſonare cœpit*; *quia ſcilicet Imperator cruentum homicidam benigniſſime ſervaverat*, *& honore ac libertate donaverat*.

Conſilium Pilati in permittenda flagellatione. Damnati ante Crucis ſupplicium flagellari ſoliti. Semel ne tantum, an bis Chriſtus cæſus ſit.

50. Poſt dimiſſum Barabbam flagellatio Chriſti apud Matthæum conſequitur cap. 27. cujus verba ſuperius attulimus, & apud Marcum cap. 15. verſu 15. *Pilatus autem volens populo ſatisfacere*, *dimiſit illis Barabbam*, *& tradidit Jeſum flagellis cæſum*, *ut crucifigeretur*. Item apud Joannem cap. 18. & 19. *Clamaverunt ergo rurſum omnes dicentes*: *Non hunc*, *ſed Barabbam*; *erat autem Barabbas latro*. *Tunc ergo apprehendit Pilatus Jeſum*, *& flagellavit*. Quæritur, quanam tandem ratione Pilatus Chriſtum flagellis cædi juſſerit. Sunt qui putant, idcirco Pilatum juſſiſſe Chriſtum Dominum flagris verberari, ut experiretur, num ea pœna Judæorum animos poſſet explere, atque ita Chriſtum ſupplicio Crucis liberare. Hæc ſententia illis D. Lucæ verbis innititur Evang. cap. 23. *Emendatum ergo illum dimittam*. D. Auguſtinus Tract. in Joannem 116. *Hoc Pilatus*, inquit, *non ob aliud feciſſe credendus eſt*, *niſi ut ejus injuriis Judæi ſatiati ſufficere ſibi exiſtimarent*, *& uſque ad ejus mortem ſævire deſiſterent*. Quod probat Chriſtianus Thomaſius in Diſſert. de injuſto Pilati judicio §. 28. & vel ex hoc ait, Pilati teterrimam emicare iniquitatem, quem, Chriſti innocentia cognita, nullo modo æquum fuit jubere Chriſtum flagris verberari, ut illum morti eriperet. Quidam vero morem proferunt eos verberandi, qui Cruci affigendi eſſent: *multi occiſi*, *multi capti*, *alii verberati cruci affixi*, ſcribit Livius de ſervis conjuratis lib. 34. Curtius l. 8. eodem ſupplicio ſcribit Alexandrum Magnum juſſiſſe eos affici, qui obfirmata contumacia Petram Urbem defenderant: *Omnes*, inquit, *verberibus affectos ſub ipſis radicibus Petræ crucibus juſſit affigi*. Et D. Hieronymus in cap. 27. Matthæi: *Sancitum eſt*, inquit, *ut is*, *qui crucifigitur*, *prius flagellis verberetur*. Vide etiam Lamy Concord. Evangel. Diſſertat. de Cruce §. 6. qui eadem de re multo plura congeſſit. Itaque arbitrantur, Pilatum juſſiſſe Jeſum flagellis cædi, & id exequutioni mandatum, quod juxta morem, quem ſupra memoravimus, antequam damnati crucifigerentur, fieri conſueverat. Hæc eſt Antonii Binei ſententia tom. 3. de Morte Chriſti lib. 3. cap. 4. num. 5. Quidam autem quod Matthæus & Marcus flagellationem ponant ante latam mortis ſententiam; Joannes vero inſuper nonnihil temporis inter utramque interjiciat, binas fuiſſe flagellationes colligunt; alteram ante latam mortis ſententiam, quam ſedando Judæorum odio Pilatus fieri juſſerit; alteram, ut verborum conſuetudo ſervaretur, antequam Crucis ſupplicium exequutioni mandaretur; quæ eſt Calmeti ſententia in cap. 27. Matthæi verſ. 26. Sed nullus eſt in Evangeliis locus, cui duplex flagellatio inniti poſſit, proindeque Sagittarius duplicem flagellationem vehementer rejicit tom. 1. de Paſſ. Chriſti par. 2. pag. 587. num. 118. itidemque Bineus loc. cit. Gretſerus lib. 1. de Cruce cap. 9. §. *Nec quidquam cauſæ*, & Cardinalis Gottus de verit. Relig. Chriſt. tom. 4. Par. 2. cap. 25. §. 2. num. 8. Quamobrem D. Auguſtini, quam ſupra retulimus, ſententiam amplecti juvat, rejectaque duplici illa flagellatione, Evangeliſtas adhibita Lirani doctrina conciliabimus, qui in cap. 27. Matthæi ita ſcribit: *Licet iſta flagellatio Chriſti ponatur hic poſt ſententiam Judicis*, *tamen fuit ante facta*, *ut habetur Joannis* 19. *Quare ad hanc intentionem eum præcepit Pilatus flagellari*, *& illudi*, *ut Judæi eſſent ſatiati ſanguine ejus*, *videntes eum ſic punitum etiam ultra condignum*; *& ideo ponitur hic quaſi per recapitulationem*.

Chriſtum ad Columnam flagellatum fuiſſe, vetuſtiſſima traditio. Eam Columnam Romam aſportavit Joannes Cardinalis Columna in Templum S. Praxedis in Exquiliis.

51. Sacri ſilent Evangeliſtæ, quemadmodum Chriſtus fuerit flagellatus; ex quo ſilentio complures inter ſacros Interpretes & Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ peritos profectæ ſunt controverſiæ. Rei flagellabantur vel in Prætorio, antequam ad ſupplicium deducerentur; vel per viam, dum ad patibulum rapiebantur. Cum vero reus cædebatur in Prætorio, ad columnam alligabatur, ut videre eſt apud J. Lipſium de Cruce lib. 2. cap. 4. Cum autem Redemptor noſter in Prætorio fuerit cæſus, vetuſtiſſima traditio eſt, ad columnam fuiſſe alligatum. Quare Prudentius in Diptycho 41. tom. 5. Bibliothecæ Patrum pag. 1057. ita ſcripſit:

Vinctus in his Dominus ſtetit ædibus, atque columnæ
Adnexus tergum dedit, ut ſervile, flagellis.

D. Hieronymus in epitaphio Paulæ hæc ſcribit: *Oſtendebatur Illi Columna Eccleſiæ porticum ſuſtinens infecta cruore Domini*, *ad quam vinctus dicitur & flagellatus*. Conſonat Beda in cap. 23. *Lucæ*: *ille*, inquit, *qui ſolvere compeditos ſolet plena Deo membra verberibus ſubdidit*. *Quæ videlicet columna in Eccleſia Montis Sion poſita*, *Dominici cruoris uſque hodie cernentibus veſtigia certa demonſtrat*. Atque inde impudentiſſima Calvini calumnia repellitur, qui hanc Columnam auſus eſt dicere a Pontificiis omnino eſſe confictam, ut bene arguit Gretſerus lib. 1. de Cruce cap. 10. Hanc vero columnam ſexto adhuc ſeculo ſumma Chri-

ſtiani

ſtiani veneratione Hieroſolymæ colebant, quam ligulis etiam textilibus cingebant, eaſque pellendis morbis quibuſdam adhibebant, Gregorio Turonenſi teſte lib. 1. de Gloria Martyrum cap. 7. *Ad hanc vero Columnam multi fide pleni accedentes corrigias textiles faciunt, eamque circumdant: quas rurſum pro benedictione recipiunt diverſis infirmitatibus profuturas*. Eam anno 1213. Joannes Cardinalis Columna Apoſtolicus Legatus ſub Honorio III. Romam aſportavit; quæ in Eccleſia S. Praxedis in Exquiliis locata etiamnum eodem loco proſtat Fidelium venerationi, quod ipſi innuimus lib. 4. de Canonizat. Sanctor. par. 2. cap. 10. num. 21., & abunde oſtendit P. Honoratus a S. Maria in ſuis Obſervationibus ad Criticæ regulas lib. 5. Diſſertat. 5. art. 3. Joannis Cardinalis Columnæ vitam ſcripſit de Aitichy lib. Florum Hiſtoriæ Sacri Collegii S. R. E. Cardinalium, Cardinalem creatum fuiſſe narrat ab Honorio III. Illum militari virtute Provincias aliquot Eccleſiaſticæ ditionis Romanæ Eccleſiæ vindicaſſe, Legatumque Apoſtolicum contractas ex provinciis, quæ ſunt Juris Romani Pontificis, copias in Infidelium regiones traduxiſſe; Damiatam expugnaſſe; aliquot victoriis potitum in poteſtatem veniſſe Theodori Angeli Comneni, qui opibus potens Imperatoris partes agebat, & ab eo aliquandiu in vinculis detentum: Honorii III. tandem opera illinc dimiſſum Romam rediiſſe, nec quidquam aliud ſecum attuliſſe, quam Columnam, de qua dudum loquuti ſumus, eamque in Eccleſia ſui Tituli S. Praxedis collocaſſe, ubi etiam nunc aſſervatur. Quareſmius in Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 5. cap. 11. & ſequen. Tom. 2. contendit, etiam nunc Hieroſolymæ in Eccleſia S. Sepulchri hanc extare Columnam, ad quam vinctus & cæſus eſt Jeſus; cumque Romæ eam eſse negare nolit in Eccleſia S. Praxedis, ait Chriſtum Jeſum ſemel atque iterum flagris verberatum, primum quidem, inſcio Pilato, in domo Caiphæ; iterum vero juſſu Pilati: primæ flagellationis Columnam eam eſse, quæ Romæ adſervatur in S. Praxedis Eccleſia; alteram vero etiam nunc extare Hieroſolymæ. Sed Quareſmium facile refutari quiſque intelligit, qui conſideret, de flagellatione in domo Caiphæ altum eſse apud Euangeliſtas ſilentium. In ea domo (ut ſcribit Matthæus) perfidiſſimi Judæi dumtaxat in Chriſti faciem expuerunt, & colaphis eum percuſserunt dicentes: *Prophetiza quis eſt, qui te percuſſit?* Marcus & Lucas nihilo plus ad ea, quæ ſcribit Matthæus, addunt; ideoque ſuffoſso duplicis flagellationis fundamento, Quareſmii de duplici Columna ſententia corruit.

Duo flagellationis genera. Flagra cujuſmodi eſſent in Chriſti flagellatione, incertum.

52. Virgiſne, hoc eſt arborum ramuſculis in faſciculos colligatis, an flagris & funibus Chriſtus cæſus ſit; nuduſne, an veſtitus ad columnam alligatus fuerit; quot, & unde fuerint, qui eum verberarunt ſatellites; quinam denique verberum numerus, ex Evangeliſtis nobis compertum non eſt. Duo fuere flagellationis genera; alterum, cum virgæ adhibebantur, & ad hunc modum verberatus eſt Paulus Apoſtolus, ut ipſe ſcribit 2. ad Corinth. cap. 11. verſu 25. *Ter virgis cæſus ſum;* alterum cum flagra & funes. Interdum vero, ut acerbior eſset pœna, tenuia quædam fruſta ligni, aut exigui oſſiculi extremis funibus, atque etiam parvuli unci ferrei alligabantur. Baronius ad ann. Chr. 34. num. 84. obſervat, Chriſtum Jeſum, qui, ut ait Apoſtolus, formam ſervi aſsumpſerat, noluiſse virgis cædi, quæ pœna erat liberorum hominum; ſed flagris, quibus mancipia cædebantur. Vide Lipſium de Cruce l. 2. c. 3 qui totam hanc rem ſatis illuſtrat. Et quamquam Rabbini aliquot probare conentur, in Republica Hebræorum ſummum etiam Sacerdotem, vel ipſum Regem, cum ita a Synedrio decretum fuiſset, & peccatum ejuſmodi pœnam poſtulaſset, flagellatione punitos eſse; eos tamen egregie confutat Calmetus Diſsertat. de ſuppliciis ſacræ Scripturæ §. *Flagrorum ſupplicium*. Utrum autem, quo acerbior Chriſto eſset flagellatio, addita ſint flagris lignea, vel oſsea fruſtula, aut unci ferrei, ut traditur in Revelationibus S. Birgittæ lib. 4. cap. 70. *Flagellis aculeatis, infixis aculeis & retractis, non evellendo, ſed ſulcando totum corpus ejus laceratur*, nos nihil ejuſmodi ſcire fatemur cum Lipſio lib. 2. de Cruce cap. 3. *An tale aliquod flagris genus, quo Chriſtus etiam noſter cæſus? Imaginantur, aut pingunt per pietatem nonnulli. Haud ego aſſero: ſed illud Evangeliſtæ cæſum eſſe, & quidem flagro*. Illud concludendum, crudeliſſimam fuiſse eam flagellationem, ſive quod Judæi ad immanitatem ſatellites incenderent, ſive quod Pilatus confideret, quo pœna hæc ſævior eſset, eo ſibi fore facilius a morte illum eripere. Quamobrem Redemptor noſter, injecta de ſuis cruciatibus & contumeliis mentione, priore loco poſuit flagellationem apud Matthæum c. 20. v. 19. & apud Lucam cap. 18. verſ. 32.

Chriſtus Jeſus nudus omnino alligatus eſt ad Columnam.

53. Nuduſne Chriſtus affixus fuerit Cruci, quæremus alibi. Quod vero ad flagellationem pertinet, affirmamus, cum ad columnam milites illum alligarunt, omnia ei veſtimenta detraxiſse: *Chriſtus cum alligatus fuit columnæ, ut flagellaretur, omnium ſententia omnino nudus fuit*; ita Suarez 3. part. tom. 2. diſp. 36. ſect. 4. Calmetus in ea, quam ſupra attulimus, Diſsertatione loquens de ſupplicio flagrorum, oſtendit, ubi primum ſententia Judicis morti quiſpiam addiceretur, ei ſatellites illico veſtes detrahere conſueviſse, &, ſi opus fuiſset, etiam vi diſcerpere, ut uſque ad ilia nudaretur: ſed a communi non videtur ſententia recedendum, quam cum Suarez ſequitur Durantus Epiſcopus Montis Feltri in Notis ad Revelationes S. Birgittæ num. 4. *A Doctoribus vero dubitari ſolet, an omnibus penitus veſtibus fuerit denudatus Chriſtus, ita ut nec aliquod velum haberet, quo verenda tegerentur; & quidem cum ad Columnam flagellatus eſt, omnino fuiſſe nudum, omnes ferme aſſeverarunt, & hanc eſſe communem opinionem omnium affirmat Franciſcus Suarez*. Præſertim vero quod ea eſset apud Romanos conſuetudo. Cicero in Verrem l. 5. c. 62. *Repente hominem proripi, atque in medio foro nudari, ac deligari, & virgas expediri jubet*. Suetonius in Cajo c. 26. *Quæſtorem ſuum in conjuratione nominatum flagellavit, veſte detracta, ſubjectaque militum pedibus, quo firme verberaturi inſiſterent*. Et apud Livium. *Miſſi lictores ad ſumendum ſupplicium, nudatos virgis cædunt*. Et apud A. Gellium Noct. Attic. l. 10. cap. 3. de M. Mario homine nobili: *Veſtimenta detracta ſunt, virgis cæſus eſt*.

De numero ſatellitum qui flagris Chriſtum cæciderunt. Singularis quædam Bedæ opinio.

54. Quatuor fuiſse, qui Chriſtum verberarunt, lictores ſeu ſatellites, affirmat Janſenius Iprenſis Epiſcopus in cap. 27. Matthæi. In ſua quadam ecſtaſi ait S. Maria Magdalena de Pazzis, ſe vidiſse a ſexaginta ſatellitibus cædi Jeſum, ut viribus integri feſſis ſuccederent. Verum ſi Pilatus, ut ait Hieronymus in cap. 27. Matthæi, ſententiam more Romanorum tulit, juſſitque more iiſdem Romanorum Jeſum verberari, unum tantummodo dicendum videtur fuiſſe lictorem, qui Chriſtum flagellaverit; notiſſima enim eſt formula: *I lictor, colliga manus, caput obnubito, virgis cædito*. Utcumque tamen ſit de ejuſmodi more Romanorum, etiamſi Pilatus in animo habue-

buerit, ut Romano more Jeſus verberaretur; veriſimile admodum eſt, propter eas, quas ſupra memoravimus cauſas, minime illi fuiſſe obtemperatum, pluresque fuiſſe lictores, de quorum tamen numero nihil nos certi quidquam habere concludit Eminentiſſimus Gotius loc. cit. §. 1. num. 11. Singularis eſt Bedæ ſententia in Marc. cap. 15. lib. 4. qui unum tantum ſcribit, eumque fuiſſe Pilatum, qui Jeſum flagris cæciderit: *Jeſus autem flagellatus non ab alio, quam ab ipſo Pilato intelligendus eſt. Scribit enim aperte Joannes: Tunc apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit. Deinde ſubjungit: Et milites plectentes coronam de ſpinis impoſuerunt capiti ejus.* Liranus in Joann. cap. 19. Bedæ verba ita molliter flectit: *Pilatus flagellavit Jeſum non per ſe ipſum immediate, ſed per milites ſuos, & miniſtros:* nam ibi locum habere videtur vulgatum illud apud Juriſperitos: *Quod quis per alium facit, ipſe feciſſe videtur*. Militaris erat diſciplina, ut in fuſtuario Tribunus primam infligeret plagam, ut videre eſt apud Polybium lib. 6. Quod ſi hæc conſuetudo Tribunorum ab exercitu ad Præſides, & Procuratores Provinciarum, qui verberibus aliquem condemnaſſent, traducta fuiſſet, eaque conſuetudine fuiſſet uſus Pilatus, non tamen vere dici poſſet, Pilatum unice Chriſtum Jeſum flagris verberaſſe. Sed modus loquendi eſt ſcriptoribus familiaris, ut Magiſtratus id facere dicatur, quod fieri jubet.

Cujus gentis ii ſatellites fuerint.

55. Si quæramus, qua ex gente lictores fuerint, quive numerus verberum, quæ Chriſto impegerint, plures difficultates offendimus. Serry Exercit. 56. §. 6. Calabros fuiſſe putat. Hi enim primi omnium in Italia a Romanis ad Hannibalem defecerunt; ac in pœnam defectionis parere juſſi ſunt Magiſtratibus Provinciarum, & ſervorum vicem obire; quorum operam propterea veriſimile eſt Pilatum, qui Judææ præerat, in Chriſti flagellatione, & nece adhibuiſſe. Baronius ad ann. Chr. 34. num 85. ait, verum quidem eſſe ex Feſto Pompejo, & A. Gellio Calabros a Romanis ignominiæ cauſa, quod deſciverint ad Hannibalem, ea pœna eſſe damnatos: ſed cum alii etiam ex aliis Gentibus in quibuſdam regionibus turpiſſimo illi addicti fuerint miniſterio, nihil adverſus Calabros inde confici. Sandinus Hiſtor. Familiæ Sacræ cap. 14. Baronio ſuffragatur, & vehementer oppugnat P. Serry, qui tamen Reſponſionum ſuarum ad Sandinum cap. 5. ſuam tueri conatur ſententiam, Calabros fuiſſe Chriſti carnifices. Perimezius olim Epiſcopus Oppidenſis de natione tortorum Chriſti par. 2. §. 3. qui liber Romæ typis impreſſus eſt ann. 1727. oſtendit, Judæos fuiſſe, qui Jeſum in horto comprehenderint, in Prætorio flagris verberaverint, in Calvario Cruci affixerint; Romanos vero milites, qui Romano parebant Præſidi, e variis Gentibus collectos adfuiſſe, & nonnihil operæ ſuæ contuliſſe, ut in horto vincula Chriſto injicerentur, infligerentur flagella, imponeretur corona, de eo turpiſſimum denique Crucis ſumeretur ſupplicium. Eruditus vir P. Joannes Laurentius Berti tom. 5. de Theologicis diſciplinis lib. 29. Cap. ult. §. 7. pag. 587. poſtquam materiam hanc pertractavit, ita concludit: *Ex his conſtat perperam in Bruttios* (qui nunc Calabri appellantur) *unius Auli Gellii auctoritate conflari calumniam*.

De numero verberum. In Deuteronomio non plura quam quadraginta præſcribuntur. Nullus Romanis legibus conſtitutus numerus.

56. Nobis de ea quæſtione ſatis eſſe videtur, quæ alii ſcripſerint, retuliſſe. Idem dicimus de verberum numero. Deuteronomii cap. 25. verſ. 2. ſtatuitur, quadraginta tantum poſſe aliquem plagis verberari: *Sin autem eum, qui peccavit, dignum viderint plagis, proſternent, & coram ſe facient verberari. Pro menſura peccati erit & plagarum modus, ita duntaxat ut quadragenarium numerum non excedant.* Et Paulus 2. ad Corinth. 2. ait, ſe *quinquies* a Judæis cæſum, numerumque declarat verberum, quæ per ſingulas verberationes acceperit: *Quadragenas una minus accepi*. Judæi enim ſibi non licere exiſtimarunt, numerum a lege præſcriptum excedere, ut obſervat Eſtius ad illum D. Pauli locum num. 24. Ex his videtur illud profluere, quod Chriſtus Jeſus non plures quam quadragenas plagas acceperit. Verum nullus præſcriptus Romanis legibus verberum numerus, & Pilatus nullum ad Hebraicam legem videtur habuiſſe reſpectum: nam, ut alia prætereamus, Chriſtus Dominus non humi ſtratus, ut lex Judæorum jubet, ſed ad columnam alligatus verbera accepit. Quibus veriſimile nobis fit, longe pluribus, quam quadragenis cæſum eſſe verberibus. Eckius *de Chriſti Paſſione* ait, quinquies mille trecentas & triginta quinque eas fuiſſe plagas. Lodulphus in vita Chriſti quinquies mille quadringentas triginta quinque. Lanſpergius Homil. 50. illum auget numerum ad quinquies mille quadrigentas & ſexaginta. Sed ea prorſus incerta, ut bene Durantus in notis ad Revelationes S. Birgittæ lib. 1. cap. 10. num. 5. quamobrem nihil certum de numero affirmantes, plurima concludimus verbera fuiſſe, quæ Chriſtus acceperit, & graviſſima. *Unde licet veriſimilius ſit, flagella multum exceſſiſſe quadragenarium numerum propter rationes adductas, & quia Chriſtus non more Judæorum, ſed Romanorum flagellatus eſt; tamen quantus fuerit ille numerus, affirmare non poſſumus, quia neque in Evangelio habetur, neque in Scriptura, neque a Sanctis Patribus traditus eſt.* Hæc Suarez 3. part. tom. 2. quæſt. 46. art. 2. Diſp. 35. ſect. 2. & conſentit cum eo Calmetus in cap. 19. Joannis. Utcumque igitur ſit de carnificum, & verberationum numero, certum eſt, Jeſum fuiſſe cæſum crudeliſſime, ut prophetavit Iſaias cap. 50. & quemadmodum ſcripſit Auguſtinus, quem affert D. Thomas in Catena Aurea: *Ecce Dominus aptatur ad verbera, ecce jam cæditur: rupit ſanctam cutem violentia flagrorum: repetitis ictibus crudelia verbera ſcapularum terga conſcindunt. Proh dolor! Jacet extenſus ante hominem Deus, & ſupplicium patitur Deus, in quo nullum peccati veſtigium potuit inveniri.*

De Spinea corona capiti Jeſu impoſita. An fuerit e junco marino.

57. Etſi Pilatus non juſſit, Jeſum Chriſtum poſt flagellationem Spinis coronari; nihilominus milites effrænata licentia auſi ſunt illum in Prætorium trahere, &, univerſa convocata cohorte, veſte ſeu chlamyde illum veſtire purpurea, ejus capiti coronam e ſpinis intextam imponere, arundinem in ejus manus injicere, & amaris illuſionibus ludificari, & flexis illum genibus per ludibrium adorare, & ſalutare veluti Judæorum Regem, conſpuere, & caput ei ferire arundine, atque omnibus illum afficere contumeliis. Hæc omnia referunt Matthæus cap. 27. Marcus cap. 15. & Joannes cap. 19. quæ quidem injuriæ, irriſiones, & ignominiæ illi ideo illatæ, quod ſe Regem dixerit, ut recte obſervat Calmetus in cap. 27. Matthæi verſ. 28. ubi etiam, ea veſtis quo fuerit colore, ſuſcipit inveſtigandum. S. Matthæus cap. 27. veſtem hanc appellat *chlamydem coccineam*. Marcus cap. 15. purpuram vocat: *Induunt eum purpura*. Joannes cap. 19. *Purpureum veſtimentum*. Coccineus color in ſacris paginis peccati ſymbolum eſt. Iſaiæ cap. 1. verſ. 18. *Si fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur; & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt:* & in rogum, quo vacca rufa cremabatur,

tur, Saeerdos coccinum injiciebat, ut videre eſt Numeror. cap. 19. ut ſignificaret, peccata populi una cum vacca igne abſumi. Quamobrem pulchre Lamy Concord. Evang. lib. 5. cap. 33. *Non ſine Dei providentia*, inquit, *obtigit Chriſto, qui factus eſt peccatum, ideſt victima pro peccato, ut rubri coloris amictu velaretur.* Baronius ad ann. Chr. 34. n. 89. eruditiſſime oſtendit, chlamydem militarem fuiſſe veſtem, cujus color apud Romanos purpureus, qui illum a Lacedemoniis morem acceperunt: de corona vero diſſentit ab iis, qui putant, eam e marinis juncis fuiſſe intextam; tum quod ejuſmodi junco ſpinæ ſint tantum in vertice, caudex vero & rami ſpinis omnino careant; tum quod Hieroſolymæ, quæ longe abeſt a mari, haud ita facile quis intelligat, qui militibus marinus juncus præſto fuerit; itaque ſtatuit, coronam fuiſſe e rhamno, qui terreſtris eſt frutex, ac veriſimile eſſe, prope Hieroſolymam natum eſſe eum, quem milites ad coronam adhibuerunt; idque affirmat probabilius eſſe etiam P. Ayala in Opere quod inſcripſit *Pictor Chriſtianus* lib. 3. cap. 15. num 9. De Rhamno ita Plinius lib. 24. cap. 14. *Inter genera ruborum Rhamnus appellatur a Græcis, candidior, & fructuoſior. Is floret, ramos ſpargens rectis aculeis, non ut cæteri, aduncis foliis majoribus.* Opinioni, quæ favet rhamno, adſtipulatur Natalis Alexander in cap. 27. Matthæi num. 12. & P. Joannes Laurentius Berti tom. 5. de Theologicis Diſciplinis lib. 29. cap. ult. num. 4.

Corona ſpinea, lancea, ſpongia, & arundo a Rege Francorum condita ſunt in Sacello Regii Palatii Pariſienſis.

58. Hæc vero ut videamus quam ſint firma, quærendum eſt, ubi gentium ſit ſpinea corona; ea enim probe inſpecta, facile judicabimus, e junco ne marino, an non, intexta fuerit. De ſpinea corona lib. 4. de Canonizat. Sanctor. par. 2. cap. 14. num. 13. & cap. 3. num. 8. verba fecimus; ubi plurium Scriptorum graviſſimorum auctoritate oſtendimus, decimotertio ſæculo Francos Imperatores, qui Conſtantinopoli tunc temporis morabantur, cum in magna eſſent difficultate nummaria, Sacra Lipſana, ſpineam ſcilicet Coronam, lanceam, arundinem, & ſpongiam Venetis oppignoraſſe; Balduinum vero ſecundum, quicquid in iis reliquiis ſibi juris eſſet, Ludovico Francorum Regi ceſſiſſe, qui repræſentata pecunia eas pignore liberatas in ſacello regii Palatii Pariſienſis collocavit. Vid. etiam Baillet. Hiſtor. hujus diei art. 3. numer. 25.

Corona apparet eſſe e junco marino. Qua ſit ejus forma.

59. Spinea igitur corona etiamnum extat; quam qui vidit probeque inſpexit, cum e junco eſſe marino teſtetur, profecto prorſus ſublata eſt omnis dubitatio. *Corona fuit de juncis marinis, ſicut etiam vidimus in theſauris Regis Francorum, quorum acies non minus ſpinis duræ ſunt, & acutæ*; ut ait Durandus in Rationali Divinorum Officiorum lib. 6. cap. 77. §. 17. Neque etiam de ejus forma dubitari amplius ullo modo poteſt; oculati enim teſtes non ad modum faſciæ, quæ tempora & frontem cingat, formatam eſſe dicunt, ſed inſtar habere pilei, quo cranium & ſuperior pars capitis tegitur. Ita Bailletus ubi ſupra, & Serry exercit. 52. num. 7. quod tamen antea multis evicerat Durandus in notis ad Revelat. S. Birgittæ lib. 7. cap. 15. num. 2. & poſt eos omnes, obſervarunt etiam Sandinus Hiſtor. Sacræ Familiæ cap. 15. & Gottus de verit. Relig. Chriſtianæ in ſæpius jam allato cap. 25. §. 3. Si Durando, quem ſupra attulimus, haberi deberet fides, tuta quidem eſſet ſententia de Corona marinis juncis intexta: ſed cum Martinus del Rio Lect. 9. de Paſſione, ſe Pariſienſem illam Coronam vidiſſe teſtetur, & e marinis juncis factam eſſe neget, ſpinaſque illas *nil quicquam cum juncis marinis commune habere*, propterea inter eas quæſtio hæc annumeranda eſt, in quibus, quam quiſque probaverit ſententiam, arbitratu ſuo ſequi poteſt. Thomas Bartholinus Gaſparis filius Tract. de Cruce pag. 177. variis prolatis opinionibus, tandem pag. 183. ita concludit: *Judicandi arbitrium cuivis committo*; & Bineus cit. lib. 3. cap. 4. num. 12. de iis omnibus, qui de ſpinarum natura ſcripſerunt, judicium ferens ait: *Nemo attulit aliquid certi; & profecto afferri omnino nequit &c. Hoc enim tantum ſcimus, quod Coronam de ſpinis cum plexuiſſent milites, impoſuerunt capiti Jeſu.*

Chriſtus crucifigendus videtur in ea veſte fuiſſe, in qua coronatus fuit, & illuſus ab militibus. Terribili, Judæorum imprecatio, qua ſe devoverunt.

60. Matthæus & Marcus, quæ ſuperius attulimus, narratis de veſte & ſpinea corona, referunt deinde, carnifices eam Chriſto veſtem detraxiſſe, ejuſque veſtibus iterum indutum ad Calvarium traxiſſe, ut Cruci eum affigerent. Verum Joannes, qui Chriſti paſſionem diligentiſſime perſequutus eſt, narrat, Pilatum populo Chriſtum oſtendiſſe eo habitu, quo illuſus erat a militibus, indutum veſte purpurea, & ſpineam coronam capite geſtantem, & dixiſſe Judæis, *Ecce homo*; Pontifices vero, & Miniſtros conclamaſſe, ut crucifigeretur; cumque Pilatus reſpondiſſet, ipſi crucifigerent; ſe enim nullam comperiſſe cauſam, cur mortis ſupplicio eum plecteret; Judæos legem ſuam urgendo dixiſſe: *Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit.* Nefaria ſane vox non abſimilis ab illa, quam populum dixiſſe tradit Matthæus cap. 27. Poſtquam enim Pilatus manus ſuas lavit, ut declararet, ſe nihil ad ejus juſti cædem contuliſſe, vociferati ſunt omnes: *Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros*; qui eſt Gentis illius idiotiſmus, ut Levitic. cap. 20. num. 9. 10. & ſequen. Ea verba vero quid valeant, etiamnum declarat ab illis temporibus perpetuus uſque in hanc diem ſuper Judæos miſeriarum cumulus, & obfirmatiſſima eorum cæcitas. *Perſeverat*, inquit Hieronymus tom. 7. operum lib. 4. in Matth. cap. 27. columna 230., *uſque in præſentem diem hæc imprecatio ſuper Judæos; & ſanguis Domini non auferter ab eis.* Abſurda prorſus eſt eorum interpretatio, qui non ad Chriſtum referunt verba illa, *Ecce homo*, ſed ad quemlibet eorum, qui aderant, ita ut ea verborum ſententia ſit: O homo, quiſquis es, vide hic, quem tibi ob oculos ſtatuo, quam male multatus ſit: Tuos huc converte oculos, ac ſi tantillo humanitatis ſenſu tangitur tuus animus, te hujus hominis commiſereſcat. Apertiſſime enim conſtat verba, *Ecce homo*, ad Chriſtum Dominum referenda, ut ſententia ſit: In hunc miſerum tam miſere habitum, quæſo, reſpicite, cui longe alius quam Regis ineſt aſpectus: Videte verberibus flagriſque excarnificatum; ſi veſtrum odium ut Rex inflammavit, illi in hanc miſeriam dejecto tandem ignoſcite; ac ſi non omnis ab animo veſtro humanitatis ſenſus abeſt, non dubito, quin illum, licet crudelitate, & odio flagrantes, liberum tandem abire patiamini.

Pilatus anxius quid conſilii capiat, variis rationibus huc illuc impellitur. Tandem Chriſtum morti tradidit.

61. Pergit Joannes cap. 19. Pilatum ubi Hebræos clamare audivit, Chriſtum Jeſum capitali crimine adſtringi, quod Filium Dei ſe feciſſet, vehementius fuiſſe perterritum: fortaſſe enim timuit, ne divino ſatu eſſet ortus, ac ſuſpicari cœpit vera eſſe, quæ a Chriſto audierat. Eum igitur rurſus adduci juſſit in Prætorium, diligentius, unde eſſet ortus, inquiſiturus, interrogavitque: *Unde es tu?* Atque Jeſum, qui nihil omnino reſpondebat, monuit, ſibi poteſtatem eſſe tum dimittendi eum, tum crucifigendi. Cui dixit Jeſus. *Non haberes poteſtatem adverſum me ullam, niſi*

niſi tibi datum eſſet deſuper; ideſt niſi Deus permiſiſſet, ut in tua eſſem poteſtate, & ipſe niſi voluiſſem juxta voluntatem Patris in tuam dari poteſtatem. Tandem accuratam ſuam Joannes narrationem explet, novaſque rationes a Pilato initas refert, quo Chriſtus dimitteretur; ſed ut Judæos clamantes audivit: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris; omnis enim qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari:* tum vero ejuſmodi vocibus victus, *adduxit foras Jeſum, & ſedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraice autem Gabbatha*, hoc eſt lapidibus ſtratus, iterumque Chriſtum eorum oculis objecit dicens: *Ecce Rex veſter*, eoſque interrogavit: *Regem veſtrum crucifigam?* cumque ſucclamatum eſſet: *Non habemus Regem niſi Cæſarem*, tradidit eum Judæis crucifigendum, ſcripto Hebraice, Græce, & Latine titulo pœnæ cauſam indicante, quem juſſit ſupra Crucem poni, *Jeſus Nazarenus Rex Judæorum*. Hunc autem titulum mutare noluit, quamvis Pontifices Judæorum illum monuiſſent: *Noli ſcribere*, Rex Judæorum: *ſed, quia ipſe dixit*, Rex ſuum Judæorum. S. Ambroſius ſerm. 20. in Pſalm. 118. §. 38. & 39. illud conſiderat, quod dixit Chriſto Pilatus, ſibi poteſtatem eſſe eum vel dimittendi, vel Cruce damnandi; *Audite*, inquit, *quid Judex iniquitatis loquatur: Poteſtatem habeo dimittendi te, & poteſtatem habeo crucifigendi te .... Mala poteſtas, licere quod non liceat. Poteſtas iſta tenebrarum eſt &c.* & §. 36. *Bonus Judex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticæ propoſito voluntatis; ſed juxta leges & jura pronuntiat, ſcitis juris obtemperat, propriæ voluntati non indulget*. Theophilactus, qui ambitione magis, quam morum aſperitate ægrotum animum geſſiſſe cenſuit Pilatum, quæ tamen, ut alibi oſtendimus, illum fefellit opinio, ſuper illis verbis, *Ecce Rex veſter*, ita ſcribit: *Sæpe diximus, quod Pilatus magis fuerit mollis, & ambitioſus, quam aſperis moribus. Vide etiam & nunc, quod forma quidem examinis & judicii utitur, ſed omnino molliter rem agit. Ecce enim, inquit, Rex veſter. Neque enim Jeſum condemnat, neque Judæos manifeſte confutat, ſed quaſi occulte exprobrat eis ut ſycophantis, quaſi dicat: Ecce qualem hominem dicitis attentaſſe invadere regnum, vilem ſcilicet, & nihil tale attentare audentem, & ita accuſatio veſtra falſa. Quid enim habet ille, quid Tyranni? Num milites divitias, nobilitatem? Ecce Rex veſter. Quæ utilitas, ſi hunc occideritis, qui homo ne in minimo quidem nocere poterit?* Denique quidam Pilatum per ironiam loquutum eſſe exiſtimarnnt, quod nobis non ſit veriſimile; nam perſuaſum habebat, Jeſum fuiſſe verum Chriſtum Judæorum, ut obſervat Lamy Harm. Evangel. lib. 5. cap. 33. *Dicit eis Pilatus non ironice, ut quidam volunt, nam valde commovebatur hinc conſcientia, inde timore Cæſaris, & ſeditionis; dicit, inquam, Regem veſtrum crucifigam? ideſt Chriſtum veſtrum: putabat enim vere eſſe Chriſtum eorum.*

Chriſtus bajulat ſibi Crucem. Quis ille fuerit Simon Cyrenæus, qui ſucceſſit ferendo illi oneri.

62. Id moris erat, ut Cruciarii ſuam portarent crucem ad locum ſupplicii: quamobrem Redemptor noſter *bajulans ſibi Crucem exivit in eum, qui dicitur Calvariæ locus, Hebraice autem Golgotha*, ait Joannes cap. 19. Tertullianus adverſus Judæos cap. 11. notat, Iſaacum, qui humeris tulerat ligna, quibus erat immolandus, Chriſti typum fuiſſe, qui ſuam humeris portavit Crucem, in qua magnum illud, quo expiatum eſt ome genus humanum, æterno Patri ſuo obtulit ſacrificium. *Cum Iſaac a patre hoſtia duceretur, & lignum ipſe ſibi portaret, Chriſti exitum jam tunc denotabat in victimam conceſſi a Patre, lignum Paſſionis ſuæ bajulantis*. Jeſus, Cruce humeris ſublata, aliquantum confecit itineris, ac fortaſſe ad Urbis portam pervenit; ſed cum innumeris plagis & cruciatibus affectum vires deficerent, narrant Matthæus cap. 27. Marcus cap. 15. & Lucas cap. 23. redeunti e villa Simoni Cyrenæo impoſitam Crucem, non ita tamen, ut Simon partem Crucis ferret a tergo Chriſti; quemadmodum exiſtimavit Cajetanus locum illum Lucæ, *impoſuerunt Crucem Simoni, ut portaret illam poſt Jeſum*, ita enarrans: *Chriſtus ferebat illam in anteriori parte, Simon in poſteriori; & ita ibat poſt Jeſum*; ſed ut, exonerato Chriſto, impoſitam ſuis humeris Crucem ſolus Simon ad Calvarium portaverit, juxta Hieronymi ſententiam, qui in cap. 27. Matthæi, *Hoc*, inquit, *intelligendum eſt, quod egrediens de Prætorio Jeſus, ipſe portaverit Crucem ſuam, poſtea obvium habuerit Simonem, cui portandam Crucem impoſuerint*. Cum eo ſentit Auguſtinus lib. 3. de Conſenſu Evangeliſt. cap. 10. Tom. 3. oper. edit. Maurin. *Unde intelligitur, quod ipſe ſibi portabat Crucem, cum exiret in locum memoratum. Simon autem ille in itinere angariatus eſt; de quo tres* (Evangeliſtæ) *commemorant, cui poſtea data eſt Crux portanda uſque ad locum. Ita utrumque factum invenimus, primo id quod Joannes dixit; deinde quod cæteri tres*. Videatur Gretſerus lib. 1. de Cruce cap. 15., qui dicit contrariam inoleviſſe ſententiam, quod pictores ita depingere Simonem cœperint, ut non totam Crucem, ſed alteram ipſe partem portaret, Chriſtus Dominus alteram. Quæritur quis ille Simon Cyrenæus fuerit. Cyrenenſem illum fuiſſe certum eſt. Sed cum tres Cyrenarum nomine fuerint Urbes, una in Lybia, in Syria altera, tertia in Cypro inſula, cujus nationis eſſet propterea incertum. Simonem hunc refert Marcus cap. 15. Alexandri & Rufi patrem fuiſſe. Gentilis ne an Judæus, incompertum. Judæum fuiſſe, putant communiter recentiores, quod prædia habuerit Urbi vicina; & arreptus ſit, ut in onus Chriſto ſuccederet, dum rediret *e villa*, quod ſane idoneum ſatis argumentum eſſet, niſi Græcus textus haberet *venientem ex agro*. Vid. Tillemont. Nota 32. in Vita Jeſu Chr. Cum tamen in Actis Apoſtolorum cap. 19. verſ. 33. Alexandri mentio injiciatur, & Rufi in Ep. ad Romanos cap. 16. verſ. 13. ſunt qui credant, Simonem Chriſto faviſſe, ob eamque rem, inſtigante nonnemine Judæorum, abreptum coactumque Crucem ferre: Chriſti autem Jeſu fautorem fuiſſe inde colligunt, quod pater eſſet Alexandri & Rufi, qui, ut modo innuimus, cenſentur inter Chriſti diſcipulos.

Chriſti verba ad fœminas, quæ illi tam fœde multato illacrymabantur.

63. Magna turba populi, & mulierum proficiſcentem Jeſum ad Calvarium ſequebatur. Et fœminæ quidem naturali quodam commiſerationis ſenſu fortaſſe perculſæ, cum illum ita peſſime multatum viderent, lacrymabantur. *Sequebatur autem illum turba multa populi, & mulierum, quæ plangebatur, & lamentabantur eum*. Ad eas autem converſus Jeſus dixit: Filiæ Hieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros; quoniam venient dies, cum ſteriles beatæ ſibi eſſe videbuntur, & optabunt, ut ſupra ſe montes corruant; ita miſerrimam Hieroſolymorum indicans everſionem. *Incipient dicere montibus, cadite ſuper nos, & collibus, operite nos:* quibus verbis hac occaſione uſus eſt Jeſus, quæque multo antea Oſeas adhibuit cap. 10. v. 8. cum loqueretur de Samaria, quæ, ſi peccata ſpectes, & pœnam, Hieroſolymæ fuit imago. Addidit Jeſus: *Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Quorum eſt ea ſententia: Si mihi juſto tot ingeruntur mala, quid peccatoribus fiet? Hic enim loquendi modus proverbialis

bialis eſt apud Hebræos, qui ligni viridis probos, aridi nomine malos homines ſignificabant: quamobrem dicere conſueverant, ſi duo ligna ſint, alterum viride, aridum alterum, futurum ut viride cum arido comburatur, ut ſignificarent probos viros propter paucitatem facile a malorum hominum opprimi multitudine. *Excindam viride lignum, & aridum;* ſunt verba apud Exechielem cap. 20. v. 47. quod Propheta ipſe *juſtum & probum* cap. 21. interpretatur.

De Sudario a S. Veronica ad Chriſti faciem admoto. Vindicatur hæc reliquia ab hæreticorum calumniis.

64. Pia traditio eſt, ſanctam fuiſſe quandam fœminam, Veronicam nomine, quæ ad Chriſti faciem ſudore turpatam, & ſanguine, telam admoverit, ubi Sanctiſſimi vultus impreſſa extiterit imago, quæ nunc aſſervatur in Vaticana Baſilica, & Sanctum Sudarium appellatur. Ea de re lib. 4. Canonizat. Sanctorum part. 2. cap. 31. num. 12. diſſeruimus, quo propterea Lectorem mittimus. Incredibile eſt, quo furore Reiskius hæreticis partibus addictus ſacram hanc Reliquiam impugnet in Exercitationibus Hiſtoricis de Chriſti imagine cap. 2. Sed ad ea, quæ loco citato attulimus, accedunt quæ ſcripſit Berti tom. 5. de Theologicis Diſciplinis lib. 29. cap. ult. num. 5. qui omnia commonſtrat fundamenta, quibus pia hæc traditio innititur, ut jam in tuto ſit, quæ Sancto Sudario debetur veneratio. In eo libro de Canonizatione innuimus, piæ illi fœminæ, quæ ad Jeſu faciem Sudarium applicuit, Veronicæ nomen fuiſſe impoſitum; nec deeſſe qui exiſtimet, nomen illud *Veronica* conflatum ex *vera icon*, unde nomen extiterit Veronicæ. Apud Chifletium in Chriſti Hiſtoria *de linteis ſepulchralibus Chriſti* cap. 34. extat Jacobi Pantaleonis Epiſtola, qui fuit Urbanus Papa IV. Hic ſorori ſuæ miſit S. Sudarii ectypon hæc ſcribens: *Idcirco vos rogamus, ut propter reverentiam illius, quem repræſentat, recipiatis eam in Sanctam Veronicam, ſeu veram ipſius imaginem, & ſimilitudinem.*

An Chriſto ad ſupplicium eunti titulus mortis ſcriptus a Pilato prælatus fuerit.

65. Dno Redemptori noſtro latrones additi comites, qui trahebantur ad necem: *Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur*, inquit Lucas cap. 23. v. 32. Quod autem nuſquam in Evangeliis legatur, dum raperetur ad ſupplicium, prælatum illi fuiſſe titulum culpæ indicem, quem Pilatus ſcripſerat; propterea fuere, qui id quærendum putarunt.

Videtur prælatus, quod ea eſſet Romanorum conſuetudo.

66. Verum, cum ea eſſet Romanorum conſuetudo, ut reorum collo titulum indicem ſupplicii appenderent, ut apud Sueton. in Cajo cap. 32. & in Domitiano cap. 10. aut præferri juberent, ut apud Euſebium lib. 5. Eccl. Hiſt. cap. 1. pag. 206. tom. 1. Edit. Valeſii, qui Attalum Martyrem narrat circumductum in Anphitheatro, *præcedente ipſum Tabella, in qua Latino ſermone inſcriptum erat: Hic eſt Attalus Chriſtianus;* Et apud S. Ambroſium ſerm. 90. qui narrat juſſu Judicis nudatam eſſe S. Agnetem, nudamque in lupanar adductam, præeunte ſatellite, qui magno clamore dicebat: *Agnetem ſacrilegam Virginem, Diis blaſphemiam inferentem, ſcortum lupanaribus datam*; hinc veriſimile fit, cum duceretur Jeſus ad Calvarium, eandem ſervatam eſſe conſuetudinem.

De Titulo Cruci impoſito.

67. Apud S. Matthæum cap. 27. v. 37. legimus. *Et impoſuerunt ſuper caput ejus cauſam ipſius ſcriptam: Hic eſt Jeſus Rex Judæorum*: Apud Marcum cap. 15. v. 26. *Erat titulus cauſæ ejus ſcriptus: Rex Judæorum:* Apud Lucam cap. 23. v. 38. *Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic eſt Rex Judæorum*: & apud Joann. cap. 19. v. 19. *Scripſit autem & titulum Pilatus, & poſuit ſuper Crucem. Erat autem ſcriptum: Jeſus Nazarenus Rex Judæorum. Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt, quia prope Civitatem erat locus, ubi crucifixus eſt Jeſus, & erat ſcriptum Hebraice, Græce, & Latine. Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum; Noli ſcribere, Rex Judæorum; ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Judæorum. Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi.* Si quas viri docti, quique Paſſionis hiſtoriam eruditionis apparatu, & copia enarrarunt, quæſtiones recenſere velimus, in longius quam par eſt noſtra producetur oratio. Eas ſi cui voluptas ſit cognitas habere, adeat Bineum tom. 3. & Sagittarium tom. 2. qui eas exponunt, & diligenter expendunt. Nos pauca quædam attingemus. Ac primum illud animadvertimus, tribus linguis titulum ſcriptum fuiſſe, Latina propter Majeſtatem Imperii; Hebraica ratione loci, ubi exequutioni mandabatur ſententia; Græca propter Helleniſtarum multitudinem, qui ad Paſcha celebrandum convenerant Hieroſolymam, ut advertit Lamy Harm. Evang. lib. 5. cap. 34. num. 20. Deinde illud quoque obſervamus, jam, ut conſtat ex D. Joanne, titulum Cruci impoſitum, lectumque fuiſſe, cum a Pilato Judæorum Pontifices eum immutari flagitarunt. Itaque ne dicamus, Pilatum Judææ Præſidem, tanta præditum dignitate, quod non ſit veriſimile, ad Calvarium ſe contuliſſe, ut Crucis adeſſet ſupplicio, dicere oportet, reverſos Hieroſolymam Pontifices poſt mandatam exequutioni ſententiam id a Pilato poſtulaſſe. Poſtremo animadvertimus, quæri ſolere, irane & ſuperbia Pilatus, an quod carere ſe legitima poteſtate putaverit, verbum nullum vel immutare, vel addere voluerit. Sane ira ſuperbiaque Pontificum poſtulationem videtur aſpernatus. Etſi enim juxta Pauli Conſtitutionem in D. de Re judicata leg. 45. ſine Principis auctoritate ſententiam judici non liceat immutare (*De amplianda, vel minuenda pœna damnatorum poſt ſententiam dictam ſine principali auctoritate nihil eſt ſtatuendum*) vetitum tamen non videtur, ne mutaretur titulus juxta ejuſdem Pauli verba, qui reſpondit leg. 42. *Reſcindere ſententiam ſuam præcedentem Prætorem non poſſe; reliqua autem, quæ ad conſequentiam quidem jam ſtatutorum pertinent, priori tamen ſententiæ deſunt, circa condemnandum reum, vel abſolvendum, debere ſupplere, ſcilicet eodem die.*

Titulus Crucis in Baſilica S. Crucis in Hieruſalem Romæ conditus a S. Helena; ubi ſub Innoc. VIII. repertus eſt.

68. Teſtatur Ambroſius de Obitu Theodoſii, & Rufinus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 7. a S. Helena repertum eſſe titulum Crucis alio, quam quo Crux reperta fuit, loco. Quem titulum ſancta fœmina Romam aſportatum in Baſilica S. Crucis in Hieruſalem, quam quarto ædificavit ſeculo Conſtantinus, collocavit. Eam Baſilicam ſæpius antea reſtitutam, ſub Innocentio VIII. anno 1492. Petrus Gundiſalvus Card. de Mendoza cum reficeret, tituli Crucis Chriſti Hebraice, Grece, & Latine ſcripti reperta eſt pars intra parietem, quo ante mille annos Placidius Valentinianus Imperator conjecerat. Eadem fere die expugnata Granata, magnaque clade Mauris a Ferdinando Hiſpaniarum Rege Catholico affectis, idem Innocentius Pontifex cum Cardinalium Collegio, ob victoriam de Chriſtiani nominis hoſtibus partam, ad eam Baſilicam ad gratias Deo immortali agendas ſe contulit; Alexander vero Sextus, qui Innocentio ſucceſſit, Bulla anni 1496. quæ eſt quarta inter ejus Conſtitutiones in Bullario Romano, narrat anno paullo ante memorato poſtrema Januarii Dominica, per eam, quam ſupra monuimus occaſionem, titulum Crucis eſſe repertum; iiſque plenariam omnium peccatorum indulgentiam concedit, qui eo die Baſilicam viſitaverint.

Argumenta quæ evincunt illum eſſe titulum Crucis.

69. Ad inſcriptiones, quæ, ne illius rei memoria interiret, in Baſilica poſitæ ſunt; & ad graviſſimorum de ſeptem Eccleſiis Romæ Scriptorum conſenſum Lælii Petroni, qui ea vixit ætate, accedit hiſtoria apud Boſium de Cruce lib. 1. cap. 2. Narrat itaque Petronius, cum ſacra illa ædes reficeretur, ſupra plumbeam capſam laminam marmoream eſſe repertam, in qua inciſa erant hæc verba: *Hic eſt titulus veræ Crucis*; in eam vero capſam, cujus duorum palmorum erat longitudo, aſſerculus ſeſquipalmum longus conjectus fuerat, in quo inciſa & cruore tincta erant hæc verba, *Jeſus Nazarenus Rex Judæorum*; cui tamen poſtremæ voci *Judæorum* deerant aliquot litteræ: *Sed illud* Judæorum *non erat perfectum: quia illud* Rum *nonniſi uſque ad* R. *incluſive remanſerat, & illud* UM *ceciderat, quia erat tabula ab ea parte corroſa, & vetuſtate deficit*. Infeſſura in Manuſcriptis Diariis Petronii hiſtoriam confirmat, & cæteri Auctores ſynchroni omnes conſentiunt, ut videre licet apud Raynaldum ad ann. Chr. 1492. n. 14. Spondanum ad eund. ann. num. 7. Honoratum Nicquetum Hiſtor. Tituli Crucis lib. 1. cap. 267. & ſequent. Honoratum a S. Maria obſervat. ad regulas Criticæ lib. 5. diſſert. 4. art. 1. §. 1. qui leviculas quaſdam ea de re difficultates a Bailleto injectas diſſolvit, & apud Angelum Roccam de Sanctiſſima Crucis Particula cap. 1. tom. 1. pag. 257. Quæri ſolet, an etiam crucibus latronum, qui cum Chriſto ſunt crucifixi, impoſitus fuerit titulus. Sagittarius tom. 2. Hiſtor. Paſſ. Chriſti pag. 873. id quamobrem negari debeat ait ſe non videre; illum enim fuiſſe morem, qui in omnibus ſontibus condemnatis uſurparetur; nec mirum Evangeliſtas eam rem ſiluiſſe, quorum ſtudium in eo præcipuum fuit, ut unice Chriſti Paſſionem ſcriberent. Id tamen negat Chryſoſtomus Homil. 81. in Joann. quem ſequuntur Gretſerus de Cruce lib. 1. cap. 26. Theophilus Rainaudus de S. Latrone cap. 2. num. 5. Nos libentius hanc ſententiam amplectimur.

Diviſio poſtremæ partis Paſſionis Domini.

70. Poſtrema Dominicæ Paſſionis parte Crucifixio Jeſu Chriſti, mors, & ſepultura continentur.

Chriſtum in Cruce oportuit pati.

71. Fuſe agit D. Thomas de Paſſione Chriſti 3. par. qu. 46. cujus articulo quarto eam proponit quæſtionem, *Utrum Chriſtus pati debuerit in Cruce*, pluribuſque allatis rationibus, quas apud illum videas, concludit debuiſſe. Earum prima ab exemplo virtutis deſumitur. Chriſtus enim in Cruce mortem obeundo declarare voluit, nullum juſto homini genus mortis vel atrociſſimæ eſſe timendum, cujuſmodi ea mors fuit, qua ipſe e vita ſublatus eſt; Crucis enim ſupplicium longe eſt omnium teterrimum & crudeliſſimum.

Pulcherrima D. Thomæ doctrina de atrocitate Paſſionis & dolorum Chriſti.

72. Quæritur articulo 5. *utrum Chriſtus omnes paſſiones ſuſtinuerit*: & art. 6. *Utrum dolor Paſſionis Chriſti fuerit major omnibus doloribus*. Quod ad primum pertinet, omnes oſtendit perpeſſum eſſe Chriſtum ægritudines, quæ quidem extrinſecus in hominem irruunt; non enim de iis loquitur, qui exiſtunt & oriuntur intrinſecus, cujuſmodi ſunt corporis morbi. Id vero luculenter apparet, ſi animadvertamus, multa illum a Gentilibus, & Judæis, a viris & a fœminis (nam ancillæ Petro occaſionem negandi præbuere) multa a Principibus eorumque Miniſtris, & a populo, & a ſuis ipſius familiaribus, & amicis eſſe perpeſſum, qui a Juda proditus, a Petro negatus fuerit. Porro in amicitia maxime fuit læſus, qui ab amicis fuit deſertus, in exiſtimatione tot tantiſque in eum congeſtis blaſphemiis, in honore & gloria innumeris proſciſſus maledictis, & irriſionibus contumeliiſque illuſus, in anima triſtitia & pavore oppreſſus, in corpore plagis & vulneribus dilaceratus. Præterea in capite propter ſpinas, in manibus pedibuſque propter clavos, in facie propter alapas & ſputa, toto denique corpore propter innumera verbera, dolores pertulit. Quod attinet ad alteram quæſtionem in art. 6. ait: Chriſti dolores inter omnes omnium dolores fuiſſe graviſſimos, juxta illud Threnorum. *Attendite & videte, ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus*. Nam de doloribus corporis eadem iterat, quæ articulo 5. perſequutus eſt, & nos recenſuimus. De dolore autem animi cauſas conſiderat, unde ille profectus eſt: peccata ſcilicet humani generis, quorum cauſa tantopere patiebatur; peccata Hebræorum aliorumque quorum conſilio vel opera nex illi eſt illata; & ſcandalum ejus morte diſcipulis partum. Hinc vero gradum facit S. Doctor ad doloris magnitudinem pro qualitate tum animæ, tum corporis Chriſti. Recte enim obſervat, corpus, utpote perfectiſſime formatum, delicatiſſimo tactu fuiſſe præditum, ideoque dolores ſenſiſſe atrociſſimos; animam vero, cum dolori & triſtitiæ permiſiſſet omnem vim ſuam exercere, caruiſſe illo ſolatio, quo miſeri plerumque fruuntur, quorum interior triſtitia, externuſque dolor a ſuperiore parte animi aliquantum leniri ſolet. *Nam in aliis patientibus mitigatur triſtitia interior, & etiam dolor exterior ex aliqua conſideratione rationis per quandam derivationem ſeu redundantiam a ſuperioribus viribus ad inferiores: quod in Chriſto patiente non fuit, quia unicuique virium permiſit agere quod eſt ſibi proprium*. Concludit denique, ultro Chriſtum Paſſionem & dolorem aſſumſiſſe, ut a peccato hominem liberaret; tantum autem ex iis ſumſiſſe, quantum ratio poſtulabat ejus fructus, quem inde proficiſci oportebat; ac propterea non dubitandum, quin Paſſio & dolores Chriſti graviſſimi fuerint.

Chriſti anima in ſuperiori parte, utpote quæ divinitate fruebatur, inter maximos dolores ſummo ſemper gaviſa eſt gaudio adverſus Cani & Serry ſententiam.

73. Quoniam vero inter acerbiſſimos dolores angoreſque maximos clara & intuitiva Dei viſione Chriſtus fruebatur, cum qua non videtur convenire poſſe triſtitia, uſque enim a primo ſui conceptus momento viator fuit æque ac comprehenſor, ideoque vera perfectaque beatitudine præditus, celebris Melchior Canus de Locis Theologicis lib. 12. cap. 13. in fine; ejuſmodi myſterium ut explicaret, ſcripſit, Dominum Jeſum, quemadmodum animæ gloriam cohibuit, ne in corpus ſeſe funderet, ita, dum eſſet in Cruce, eam, quam neceſſario a clara Dei viſione profluxiſſe oportuit, continuiſſe lætitiam. Hanc Cani doctrinam cæteri Theologi frigide exceperunt, quin etiam cenſura notavere. Eam tamen noviſſime ſuſcepit tuendam P. Serry in nuperrima operum Cani editione, quam adornavit Patavii ann. 1714. ut videre eſt cap. 8. *Defenſionis*. Verum cum diſerte doceat D. Thomas loc. cit. art. 8. etiam inter acerbiſſimos, quibus Chriſtus cruciabatur, dolores, ejus animam divino gaudio fuiſſe perfuſam; nos cæterorum omnium Thomiſtarum ſequuti ſententiam, dicimus animam Chriſti in ſuperiori parte ſummum ſemper fruitionis gaudium percepiſſe, interea dum ejus corpus cruci affixum crudeliſſimis doloribus angebatur; ita tamen ut neque illud gaudium ad inferiorem partem, neque dolores illi ad ſuperiorem pertingerent, evidenti ſane miraculo, quemadmodum miraculum etiam illud fuit, quod viator æque Chriſtus & comprehenſor eſſet, & de gloria animæ nihil ad corpus derivaretur.

Decuit Chriſtum pati Jeroſolymis, & inter

74. Alteram idem S. Doctor art. 10. proponit quæſtionem, *utrum Chriſtus fuerit convenienti loco paſſus*, & art. 11. *utrum conveniens fuerit, Chriſtum*

Latrones crucifigi ex D.Thoma.

ſtum cum latronibus crucifigi. Ad primam reſpondet, Chriſtum maxime decuiſſe Hieroſolymis pati: tum quod Deus Hieroſolymam elegerat ubi fierent ſibi ſacrificia, quæ nihil aliud demum fuerunt, quam figura Paſſionis Chriſti, quæ verum fuit Sacrificium; tum quod Paſſionis virtus ad univerſum Mundum cum deberet dimanare, conveniens fuit, illum Hieroſolymis pati, quæ Civitas eſt in medio terræ habitabilis ſita, & quaſi umbilicus. Ad ſecundam vero quæſtionem ait, oraculum eſſe Iſaiæ, *Et cum ſceleratis reputatus eſt*; quod quidem fuerat adimplendum. In ejus vero prophetiæ implemento obſervat, Judæos Chriſtum inter duos latrones crucifigendo, in animo habuiſſe ejus famam omnino proterere, perinde ac ſi eorum ſceleris fuiſſet particeps; Dei vero illud fuiſſe conſilium, ut declararetur, quid facturus eſſet Chriſtus de vivis & mortuis, quos in duas claſſes diſpertitos, alteram prædeſtinatorum ad dexteram, alteram reproborum ad ſiniſtram ipſe judicabit, eoſque vocabit ad gloriam; hos ad æterna detrudet ſupplicia.

Quæ contigerunt in Calvario.

75. Sed ut ad hiſtoriam redeamus, poſtquam Jeſus ad Calvarium pervenit, appoſitum illi fuit vinum felle mixtum, quod cum deguſtaſſet, noluit bibere. Itaque inter duos illum latrones Cruci affixerunt; quorum unus erat ad ejus dexteram, alter ad ſiniſtram. Fuit titulus Cruci impoſitus; milites vero poſtquam eum ſuſtulerunt in Cruce, veſtimentis ejus quadrifariam diviſis, ſic ut ſuam quiſque tolleret partem, ſortes jecerunt, ut quæ cuique pars ſortito obtingeret, illi aſſignaretur. De tunica vero ſine commiſſura continuo ductu contexta dixerunt inter ſe: *Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cujus ſit*; quod ubi feciſſent, adſidentes eum ſervabant.

Calvarium unde nomen traxerit. ibi Adam ſepultus.

76. De Calvario hæc habet Matthæus cap. 27. v. 33. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod eſt Calvariæ locus.* Marcus cap. 15. v. 22. *Et perducunt illum in Golgotha locum, quod eſt interpretatum Calvariæ locus.* Lucas cap. 23. v. 33. *Et poſtquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ.* Joannes cap. 19. v. 17. *Exivit in eum qui dicitur Calvariæ locum, Hebraice Golgotha.* Calvarium ſeu Golgotha cranium ſignificat, quod exiguo illi monti nomen eſt inditum, vel quod ille tumulus humani cranii inſtar haberet, vel quod in eo hac illac eorum crania eſſent diſperſa, qui ob ſcelera ſua morte mulctati fuerant. Hieronymus in cap. 5. ad Epheſios Tom. 7. oper. edit. Veron. col. 649. ait, ætate ſua percrebuiſſe opinionem, eo in loco Adamum fuiſſe ſepultum; inde locum nomen traxiſſe. *Hæc*, inquit, *vera ſint, nec ne, Lectoris arbitrio derelinquo. Certe tunc in populo dicta placuerunt, & quodam plauſu ac tripudio ſunt excepta.* Idem S. Doctor in cap. 27. Matthæi eodem tomo col. 133. de hac re agens, eum qui hanc tueretur ſententiam rogat, cur in eodem loco duo latrones ſint crucifixi; ſeque proniorem eſse declarat in eam opinionem, quæ ſtatuit, locum ita dictum a calvariis & oſſibus eorum, qui ultimo ſupplicio ibi necabantur. *Sin autem quiſpiam contendere voluerit, ideo ibi Dominum crucifixum, ut ſanguis ipſius ſuper Adæ tumulum diſtillaret, interrogemus eum, quare & alii latrones in eodem loco crucifixi ſint? Ex quo apparet, Calvariam non ſepulcrum primi hominis, ſed locum ſignificare decollatorum, ut ubi abundavit peccatum, ſuperabundaret gratia.* Tertullianus, Origines, Epiphanius, Chryſoſtomus, & Auguſtinus favent opinioni, quam rejicit Hieronymus; & Baronius ad ann. Chr. 34. num. 112. ſatis firmo fundamento fultus vult, locum ideo Calvarium appellatum, quod Adam ibi ſepultus fuerit; atque ab Hieronymo, ut ſibi ab eo diſſentire liceat, veniam petit; quam facile illi S. Doctorem fuiſse daturum putamus, quem epiſt. 46. alias 17. Paulæ & Euſtochii ad Marcellam tom. 1. op. cit. edit. Col. 199., quæ vel ab eo ſcripta vel dictata fuit, manifeſto conſtat eam ſequi ſententiam, quam aliis in locis rejecerat. *In hac Urbe* (Hieruſalem) *immo in hoc tunc loco & habitaſſe dicitur, & mortuus eſſe Adam: unde & locus, in quo crucifixus eſt Dominus noſter, Calvaria appellatur, ſcilicet, quod ibi ſit antiqui hominis Calvaria condita, ut ſecundus Adam, ideſt ſanguis Chriſti de Cruce ſtillans, primi Adam & jacentis Protoplaſti peccata dilueret.* Tumulus ille, ſeu collis, ubi Chriſtus Cruci affixus eſt, e cranione primi hominis Adæ, quem ibi ſepultum ferunt, an ex reorum craniis, qui ſupplicio affecti fuerint, hac illac diſperſis Calvarii nomen traxerit, quæſtio eſt inter eruditos viros diu multumque verſata. Quidam enim ægre animum inducunt ut credant, Judæos eorum calvarias, qui publico judicio necati eſsent, paſſim inſepultas reliquiſſe. Nam Deuter. cap. 21. jubet Deus eorum corpora ante occaſum ſolis terræ mandari. Quod tamen argumentum facile refutare poteſt, qui non hac illac fuiſse dicat diſperſas Calvarias, ſed ei tumulo (qui Hebræis idem erat, ac Romanis Tarpejus, vel ſcalæ Gemoniæ) quod capite damnati ſupplicio ibi plecterentur, inde Calvarii nomen fuiſse derivatum. *Capitis igitur locus idem fuerit, ac decapitationis locus*, ait Voſſius in Harmonia. Quod autem ad originem ſpectat ejus nominis e capite Adæ ibi ſepulti deductam, præter Patres ſupra memoratos, haud ſpernenda etiam videtur pia quædam traditio, qua Fideles impulſi ad Palæſtinam iter ſuſcipiunt, quod illis perſuaſum ſit, non modo Chriſtum Jeſum in Calvario fuiſse ſublatum, ſed eo etiam Adæ corpus fuiſse injectum. Cui traditioni pia etiam innititur illa pictorum conſuetudo, ut ad inferiorem Crucis partem hominis calvariam depingant. Recentiſſimi duo de Calvario ſcripſerunt Auctores, Cardinalis Cozza Comment. Hiſtorico-Dogmat. in D. Auguſt. lib. de Hæreſibus Par. 2. cap. 3. ſeu 25. n. 163. & Quareſmius Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 5. cap. 32. & ſeq. tom. 2. ubi veterem præſentemque Calvarii formam deſcripſit.

Conciliantur Marcus, & tres alii Evangeliſtæ, qui vinum cum felle mixtum Chriſto oblatum ſcribunt. Marcus vero vinum myrrhatum.

77. De vino felle mixto ita Matthæus cap. 27. v. 34. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum, & cum guſtaſſet, noluit bibere*; atque item Marcus cap. 15. v. 23. *Et dabant ei bibere, myrrhatum vinum, & non accepit.* De potu aceti, cujus mentionem faciunt cæteri duo Evangeliſtæ Lucas & Joannes, alibi ſermonem habebimus; quem potum Chryſoſtomus eumdem fuiſse exiſtimat cum eo, quem referunt Matthæus & Marcus. Sed ſententia hæc ſuſtineri nequit: non enim obſcure Matthæus & Marcus ſignificant potum, de quo ipſi loquuntur, oblatum fuiſse Chriſto, priuſquam tolleretur in Crucem; Lucas vero & Joannes de potu ſcribunt, qui Chriſto jam in Crucem ſublato, quin etiam prope moribundo præbitus eſt. Præterea de vino Matthæus & Marcus, de aceto loquuntur Lucas & Joannes. Contendunt quidem nonnulli, ſi Græcos Codices conſulas, poſse te facile evincere, Matthæum & Marcum de aceto loqui, ſed in veteribus Codicibus alii æque verſati id obfirmate negant. Diſerte autem Matthæus cap. 27. alterutrum ab altero potum diſcriminat. Narrat enim, ſimul ac Jeſus Calvarium conſcendit, dediſse eos illi *vinum bibere cum felle mixtum*: deinde idem v. 48. de eo ſcribit jam morti proximo: *Et continuo currens*

rens unus ex eis acceptam ſpongiam implevit aceto, & impoſuit arundini, & dabat ei bibere. Ad hunc modum egregie, ut omnia, diſputat Maldonatus in cap. 27. Matthæi verſ. 34. cui nos aſſentimur. Miſſo igitur aceto, nunc de vino diſſerendum, de quo loquuntur Matthæus & Marcus.

Duplex Chriſto potus oblatus.

78. Duas Chriſto potiones oblatas contendit Baronius ad ann. Chr. 34. num. 95. unam vini cum felle mixti, alteram vini myrrhati; vinum vero myrrhatum ait optimum fuiſſe, & odoris ſuavitate laudatiſſimum, damnatis ad ſupplicium propinari ſolitum, quo miſeri illi paullum levarentur. Nicolaus Faber vir eruditione clarus, qui magnum illum Annalium Eccleſiaſticorum parentem faciebat plurimi, ſcripſit ad eum, multo ſibi videri veriſimilius, oblatum Chriſto vinum myrrhatum, quo mentis ſenſuumque turbatione oborta, adimeretur illi dolor, aut leniretur; quod a Judæis factitatum eſſe contendit. Huic reſcripſit ſapientiſſimus Cardinalis, & poſtquam declaravit, vehementer ſibi probari ſingularem ejus doctrinam, addidit, non tamen ſe hac de re cum illo ſentire poſſe. Non enim myrrhato vino homines obſtupeſcere, ſed potius puriore mentis luce perfundi: & ſi quidem id moris erat penes Hebræos, ejuſmodi vinum iis, quibus ultimum ſupplicium eſſet ſubeundum, propinare, ut ſtupidiores fierent, illud certe potaſſe oportuit duos illos latrones, qui cum Chriſto fuerunt in Crucem acti, quos tamen conſtat ex eorum ſermonibus rationis & mentis fuiſſe compotes. Illud igitur vult Baronius, non odio Hebræorum, ſed cujuſpiam miſericordia myrrhatum Chriſto vinum oblatum eſſe; quod cum Chriſtus potare noluiſſet, ab iis qui Criſto erant infenſi, vinum cum felle mixtum eſſe illi propinatum. Suarez 3. par. tom. 2. diſp. 36. ſect. 3. hanc Baronii ſententiam probabilitate non carere arbitratur. A Lapide in Cap. 27. Matth. v. 34. ait Baronii ſententiam alios amplecti noluiſſe. At Calmetus ad eundem Matthæi locum Baronio ſuffragari videtur. Obſervat enim, Chriſtum potare myrrhatum vinum ideo noluiſſe, ut omni careret ſolatio, & de Calice, qui in Paſſione ſibi ſua exhauriendus erat, ne tantillum quidem amaritudinis diminueretur. Quidam vero Marcum & Matthæum ita conciliari putant, ſi dicamus, Matthæum, cum ait propinatum Chriſto vinum cum felle mixtum, nihil aliud quam amariſſimum vinum ſignificare voluiſſe: Marcum vero, qui dicit, *dabant ei bibere myrrhatum vinum*, diſertius explicaſſe, vini amarorem illum e myrrha ortum. Lamy in Harm. Evang. lib. 5. Cap. 34. pag. 590. textum Thalmudis affert, quo probare ſtudet, iis, qui ad capitale ſupplicium ducerentur, Hebræos vinum thure mixtum præbere conſueviſſe, quod thus mentem minuat, & moriturum citius extinguat: Judæos autem Chriſto non thus, ſed myrrham miſcuiſſe; cum enim quidquid illi ingratum eſſe poſſet, exquirerent, *pro benigni ſaporis thure, amariorem myrrhæ propinarunt: ne quid deeſſet, quo violentum ſuum in Servatorem animum proderent*. Verum ut ſua ſermoni noſtro perſpicuitas conſtet, duo ſunt nobis præſtanda. Primo conciliandi ſunt Matthæus & Marcus; ille enim de felle, hic de myrrha loquitur: qua in re D. Auguſtini & Bedæ non a vero abeſſe videtur opinio, utrumque & fel & myrrham in vinum fuiſſe indita; & Matthæum quidem fel, Marcum vero myrrham memoraſſe. Deinde videndum, quonam tandem modo id contigerit, quiſve myrrhatum vinum paraverit, quiſve eo fel indiderit, vel vinum felle miſtum obtulerit. qua in re veriſimile videtur, pias quaſdam, quæ aderant, fœminas, Chriſtum Dominum miſeratas, myrrhatum vinum attuliſſe, quo ille reficeretur; iis autem, cum non liceret proxime ad Crucem accedere, opus fuiſſe opera uti militum, qui proni ad omne ſcelus, vel potionem felle corruperunt, vel pro myrrhato vino felle miſtum obtulerunt. Id Maldonatus innuit loc. cit. Liranus, & Petrus Galatinus de Arcanis Catholicæ veritatis in hanc propendent ſententiam; quam ut certiſſimam proponit Caſaubonus exercit. 16. num. 80. nec deſunt qui ea de re ad hunc modum diſputent apud Bineum de morte Chriſti tom. 3. lib. 3. c. 5. num. 27. & ſequen.

An Judæis uſitatum eſſet Crucis ſupplicium.

79. Serpente æneo fuiſſe Crucem præfiguratam ipſe Jeſus Chriſtus docuit apud Joann. cap. 3. v. 14. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis*. Nunc igitur cum de Crucifixione diſſerendum ſit, quæſtiones aliquot de Cruce moveri ſolitas referemus, de quibus quid Interpretes ſcripſerint, innuemus. Prima quæſtio eſt, utrum Crucis ſupplicium Judæis eſſet uſitatum. Quidam Crucem proprium fuiſſe putant Romanorum ſupplicium, non vero Judæorum. Nam quod Hai Rex juſſu Joſue in Crucem actus fuerit, itidemque idem ſupplicium quinque Chananæorum Reges ſubierint apud Joſue cap. 8. verſ. 29. & cap. 10. verſ. 26. & ſeptem Saulis filii Cruci pariter fuerint affixi, lib. 2. Regum cap. 2. verſ. 9. ejuſmodi ſupplicium dicunt non ex Judæorum, ſed Barbararum illarum Gentium more fuiſſe juſſu Joſue adhibitum: ſeptem vero Saulis filios non ab Hebræis crucifixos, ſed a Gabaonitis, qui reliquiæ erant Amorrhæorum, nec inter filios Iſraelis cenſebantur. Verum ante Chriſtum Jeſum apud Hebræos Crucem eſſe adhibitam, jure nemo inficiabitur. Alexander enim Hircani filius teſte Joſepho de Bello Judaico lib. 1. cap. 3. octingentos in media civitate captivos crucifigi juſſit. Quod obſervavit Serry Exercit. 5. num. 1. Sagittarius tom. 1. de Paſſ. Chr. Par. 2. pag. 694. complures ex Rabbinis affert locos, quibus probare nititur, Hebræis non fuiſſe Crucis ſupplicium, ſed quatuor tantum apud eos uſurpata eſse genera ſuppliciorum, gladium, laqueum, ignem, lapidationem: quæ eſt etiam ſententia Lamy Harm. Evang. Diſſertat. de Cruce §. 10. Contra Calmetus in Diſſertatione de ſuppliciis putat crucifigendi morem etiam ab Hebræis receptum eſse.

Teterrimum mortis genus, quo ſeditioſi, ſervi, & ſcelerati apud Romanos ſui criminis pœnas luebant.

80. Quod vero omni caret dubitatione, Romani facinoroſos homines Cruci affigebant, præſertim ſervos; quamobrem Juvenal. Satyr. 6. *pone Crucem ſervo*; Liberos etiam interdum; ſed vilioris conditionis homines, ſi atroci quodam ſcelere fuiſsent convicti, ut probat Lipſius de Cruce lib. 1. cap. 12. & 13. Cui conſentit Lamy in Diſſertat. de Cruce §. 1. pag. 573. ubi ait: *Servorum, latronum, ſicariorum, & ſeditioſorum ſupplicium Crux erat, cui illi affigebantur, & in ea pendebant, donec fame, ſiti, doloribus enecarentur, poſt mortem ſuam canum & corvorum relicti cibus. Itaque ſupplicio illo non aliud apud Romanos infamis magis, & acerbum magis*. Igitur cum Chriſtus Jeſus a Judæis inſimulatus eſset blaſphemiæ, *Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit*, Joann. cap. 19. cumque ejus criminis non Crux pœna eſset, ſed lapidatio ex Levitic. cap. 24. veriſimile fit, Pilatum Crucis ſupplicio illum condemnaſse non propter ſcelus blaſphemiæ, quo fuerat falſo inſimulatus, ſed propter ſeditionis & affectati Regni crimen, de quo itidem falſo accuſatus fuerat: *Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, &*

pro-

probibentem tributa dare Caſari, & dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe: Luc. cap. 23. v. 2.

Maxima ejus ſupplicii apud Romanos infamia.

81. Inter crimina vero, quæ Romanis legibus ſupplicio crucis plectebantur, numerabatur ſeditio, ut jam innuimus; & conſtat ex Paulo Juriſconſulto leg. 38. §. 2. Dig. de Pœnis: *Auctore ſeditionis, & tumultus, populo concitato, pro qualitate dignitatis, aut in furcam tolluntur, aut beſtiis objiciuntur, aut in inſulam deportantur*: atrox ſane & infame ſupplicium; quamobrem Cicero in Verrem l. 5. cap. 66. *Facinus*, inquit, *eſt Civem Romanum vinciri, ſcelus verberari, prope parricidium necari; quid dicam in Crucem tollere? Verbo ſatis digno res tam nefaria appellari nullo modo poteſt*: Supplicium etiam cenſetur omnium teterrimum & crudeliſſimum: *Illa morte pejus nihil fuit inter omnia genera mortium*; ait Auguſtinus Tract. 36. in Joannem. At illud Redemptor noſter voluit ſubire ſupplicium, ut moneremur, neminem eſſe, qui non poſſit illum imitari, quod animadvertit Lactantius, qui lib. 4. Divinarum Inſtit. cap. 26. eam proponit quæſtionem: *Dicat fortaſſe aliquis, cur ſi Deus fuit, & mori voluit, non ſaltem aliquo boneſto mortis genere affectus eſt? Cur infami genere ſupplicii? quod etiam homini libero quamvis nocenti videatur indignum*. Et reſpondet in hunc modum: *Ut is, qui humilis advenerat, humilibus & infirmis opem ferret, & in omnibus ſpem ſalutis oſtenderet, eo genere afficiendus fuit, quo humiles & infirmi ſolent, ne quis eſſet omnino, qui eum non poſſet imitari*. Videndus Gretſerus de Cruce lib. 1. cap. 38. & 39. ubi magna eruditionis copia, quam probroſum fuerit ſupplicium Crucis oſtendit. Cum enim plurimi in dies adverſa conflictati fortuna mortem ſibi inferrent, idcirco Romani, ut a conſciſcenda ſibi morte homines deterrerent, juſſerunt, qui ſeſe interfeciſſent, eorum corpora Cruci per ignominiam affigi. Præterea Ethnici Chriſtianos ut infames trucidabant, quod Chriſtum crucifixum adorarent, quos refellit Arnobius lib. 1. adverſus Gentes. Quam vero atrox illud fuerit ſupplicium, Poetæ declarant, qui Crucem *ſævam*, *duram*, *horrendam*; Calliſtratus Juriſconſultus *ſummum ſupplicium*; Ulpianus *ſupremum*; Apulejus *extremam pœnam*; Auſonius *pœnæ extremum* appellant.

Crucis varia forma.

82. Secunda quæſtio ad Crucis pertinet formam; nam controverſiam, e qua eſſet materia, prætermittimus; nihil enim tuto affirmari poteſt, quam quod lignea fuerit, & forſan eodem aut ſimili ligno, quorum duorum latronum factæ fuerant Cruces, ut advertit Rocca in allato Opere cap. 2. pag. 257. *Ex obvio & prompto aliquo ligno, & robuſto quidem ad corporis pondus perferendum, aut ſuſtentandum apto Crucem ipſam fuiſſe crediderim cum eodem Lipſio, qui eam e quercu tamquam crebra & frequenti olim & nunc in Judæa, robuſta item & fixioni laturæque apta factam fuiſſe cenſet*. Ut igitur de forma diſſeramus, duo fuere Crucium genera; alterum enim fuit ſimplex, ex unico prægrandi palo aut trabe, quo condemnati vel clavis affigebantur, vel funibus alligabantur: compoſitum alterum, e duobus enim lignis conſtabat. Crux vero compoſita plures continebat ſpecies; quædam enim *decuſſata* dicebatur, quod duo ſeſe ligna ad angulos acutos ſecarent, & figuram litteræ X. referebat, cujuſmodi Crux B. Andreæ Apoſtoli pingitur: quædam *commiſſa* nominabatur, quæ lignum habebat rectum, cujus vertici tranſverſum alterum lignum imponebatur, nec ulla recti ligni pars ultra tranſverſum extabat; ejus formam littera T pulchre exprimit: quædam denique *immiſſa* dicebatur, in qua recti ligni vertex ultra tranſverſum lignum aliquantum porrigitur, ut videre eſt apud Lipſium de Cruce lib. 1. cap. 6. & ſequen. & apud Gretſerum lib. 1. cap. 1. & Calmetum in cap. 27. Matthæi verſ. 32. *Decuſſatæ*, *Commiſſæ*, & *Immiſſæ* Crucis imaginem vide apud Bineum t. 3. de morte Chriſti pag. 228.

Forma Crucis Chriſti non ſimplex. Cruci, quæ dicitur immiſſa, affixus eſt.

83. Simplici Cruci Chriſtum non eſſe affixum plane eſt exploratum: Ejuſmodi Cruci confixum eſſe Aman apparet ex cap. 5. Eſther, ubi legimus eam fuiſſe *excelſam trabem*. De Cruce decuſſata neminem meminiſſe comperimus. Quæſtio igitur eo redit, *commiſſæ* ne, an *immiſſæ* cruci Chriſtus fuerit affixus. Evangeliſtæ enim tradunt quidem, titulum Cruci fuiſſe impoſitum: utrum autem titulus ſuperiori ligni recti fixus fuerit parti, quæ ſupra tranſverſum lignum extaret, an vero deſinente Cruce in lignum tranſverſum, huic ipſi affixus eſſet, id Evangeliſtæ non explicant. Tertullianus favet poſteriori ſententiæ; nam lib. 3. contra Marcionem cap. 22. *Ipſa*, inquit, *eſt littera Græcorum Tau, noſtra autem T, ſpecies Crucis*. Ad quem locum notat Rigaltius: *Hoc ipſum imitati videntur Patres noſtri, dum, ut in Miſſalibus antiquis, initio Canonis in littera T, ubi legitur*, Te igitur, clementiſſime Pater, *ſolent pictam exhibere Crucem Chriſti, in cujus hodie locum ſucceſſit ipſa Crucis imago pagina proxima præcedenti*. Conſentiunt Innoc. III. Sermone 1. quem habuit in Lateranenſi IV. Concilio apud Labbeum tom. 11. Concilior. pag. 133. & Auctor Gloſſæ ad Clementinam de ſumma Trinitate & Fide Cathol. qui dicunt Crucem ſine titulo formam habuiſſe litteræ T; eam autem formam amiſiſſe. cum Pilati juſſu fuit illi impoſitus titulus. Quod ſi apud Romanos Crux *immiſſa* adhibebatur, ut eſſet ubi cauſæ mortis titulus imponeretur; & apud omnem videmus antiquitatem Chriſti Crucem ad hanc formam eſſe depictam; profecto ſtatuendum videtur, Chriſtum Cruci immiſſæ affixum fuiſſe. Vide Lipſium lib. 1. de Cruce cap. 10. Caſalium par. 1. de veter. Sacr. Chriſt. Ritib. Bar. ad ann. Chr. 34. nu. 93. Calmetum loco citato, Ayalam in opere, *Pictor Chriſtianus*, lib. 3. cap. 18. num. 1. & 2. Gottum de verit. Relig. Chriſt. tom. 4. par. 2. cap. 27. §. 2. ubi Serry, qui Tertullianum ſequitur, alioſque, quos ſupra attulimus auctores, rejicit. Pro Cruce *immiſſa* pugnat Gretſerus lib. 1. de Cruce cap. 1. & 2. ideoque nimis mihi videtur eſſe ſolicitus P. Berti de Theologicis Diſciplinis tom. 5. lib. 29. cap. ult. qui de hac re ad quam tandem ſe applicet ſententiam, dubius hæret: ſtatuit enim Crucem Domini non fuiſſe, *decuſſatam*; ſed *commiſſane*, an *immiſſa* fuerit, decernere non audet. *Indubitatum eſt*, inquit, *Crucem Domini conſtaſſe duobus lignis, arrectario & tranſverſo, non decuſſatam; ſed rectis compactis angulis. Num vero titulus appenſus eſſet ſtipiti arrectario, ſive, ut inquit Tertullianus, ſtaticulo aliquantulum eminentiori, vel diverſo ligno ad verticem Crucis defixo, omnino me latet*.

An Crux Chriſti prælta fuerit, an vero brevis.

84. Illa etiam ad formam Crucis pertinent; longane, an brevis; & utrum ſuppedaneo instructa, ſcilicet aſſerculo ſeu tabella, cui pedes Cruciarii niterentur, cujuſmodi Cruces aliquas depictas videmus, & an in media cruce lignum quoddam eſſet impactum, in quo cruci affixus quoddammodo inſideret. Baronius in notis ad Martyrologium ad diem 7. Aprilis obſervat, ut ſupra innuimus, vilioris conditionis homines fuiſſe, qui in Crucem tollebantur: ſi quiſpiam vero primarius vir ejuſmodi puniendus eſſet ſupplicio, Cruci excelſæ affigebatur, ut videre licet lib. Eſther cap. 6. & 7. & apud plures profanos Scriptores, quos

affert

aſſert idem Baronius. Huc pertinet quod Lipſius lib. 3. de Cruce cap. 13. aſſert ex Suetonio, Galbam imploranti cuidam leges, ſeque Civem eſſe Romanum teſtanti, per irriſionem juſſiſſe *præter cæteras altiorem & dealbatam ſtatui Crucem*; quem locum Lipſius quaſi enarrans: *altiorem*, inquit, *ut digniori*, *albatam*, *ut Civi*. Vide etiam Lamy citata Diſſertatione de Cruce §. 10. Quamobrem cum nec Romani Chriſtum Jeſum e nobilitate hominem, ſed fabrum, aut fabri filium exiſtimarent, veriſimile admodum eſt, ejus Crucem haud valde fuiſſe excelſam; præſertim vero, quod eam ipſe portare, & Simon Cyrenæus deinde pro eo ſubire illud onus coactus fuerit, cui ferendæ, ſi paullo fuiſſet excelſior, vires hominis pares non fuiſſent. Huc accedit, Joanne teſte cap. 19. verſ. 20. Hebræos legiſſe titulum Cruci impoſitum. *Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt, quia prope Civitatem erat locus, ubi crucifixus eſt Jeſus*; cum autem characterum forma non admodum grandis eſſet, ut etiamnum licet inſpicere, hinc intelligi poteſt haud ita altam Chriſti Crucem fuiſſe. Ita noſtri diſputant Scriptores, quibus aſſentiuntur Auctores Proteſtantes, qui de Chriſti Cruce ſcripſerunt, Hermannus Witſius ſacrar. exercitat. 16. *de Crucifixione & morte Chriſti* num. 5. & 6. & Sagittarius t. 2. de Paſſione Chriſti Part. 2. pag. 790., qui etiam obſervat, non ſatis commode potuiſſe Jeſum Matrem & Joannem alloqui, ſi præaltæ Cruci affixus fuiſſet.

An ſuppedaneo & ſedili inſtructa.

85. De ſuppedaneo ita Gregorius Turonenſis de Gloria Martyrum cap. 6. *In ſtipite erecto foramen manifeſtum eſt. Pes quoque parvulæ tabulæ in hoc foramen inſertus eſt. Super hanc vero tabulam tamquam ſtantis hominis ſacræ affixæ ſunt plantæ.* De ligno vero, quod in media Cruce fixum eminet, ita ſcribit Juſtinus Martyr in Dialogo Tryph. pag. 188. edit. Maurinæ. *Quod in medio figitur, ut ei inſideant qui crucifiguntur, ipſum etiam veluti quoddam cornu eminet, & cornu ſpeciem exhibet cum aliis cornubus conformatum, & fixum.* Serry exercitat. 53. num. 6. his auctoribus affirmat, Crucem ſuppedaneo & ſedili fuiſſe inſtructam. Card. Gottus loc. cit. §. 2. ait, ſe non ita fidenter affirmare poſſe, in Cruce Domini fuiſſe ſuppedaneum & ſedile. Eandem ingreditur viam Sandinus Hiſt. Sacr. Famil. cap. 15. At Calmetus in cap. 27. Matthæi verſ. 32. favere videtur opinioni de ſuppedaneo; tum quod plures Jeſu Chriſti Crucifixi cum ſuppedaneo depictæ imagines reperiuntur, tum quod hominis cadaver, etſi paullulum temporis ſolis manibus ſuſtineri poſſe credit ſine ſuppedaneo, non tamen ad multum tempus, quin diſciſſis manibus ipſo ſui pondere decidat. Et ſynopſis Criticorum Sacrorum in Matthæi c. 27. pag. 674. & 675. ita rem hanc concludit: *Crucifixionis modum hunc fuiſſe tradunt, ut ambæ manus brachiis expanſis in ligno Crucis tranſverſo clavis affigerentur, ambo vero pedes ligno cuidam ab haſta, ſeu erecto ligno Crucis juſto loco prominenti velut baſi inſiſtentes, & juxta ſe mutuo poſiti itidem clavis affigerentur.* Eadem ſentit Graveſonius de Myſteriis & annis Chriſti Diſſert. 20. quæſt. 2. pag. 455. De ſuppedaneo & ſedili controverſia eſt, quæ peritiſſimorum virorum torquet ingenia. Lamy Diſſert. de Cruce S. Juſtini uſus auctoritate §. 5. ſedile quidem probat, ſuppedaneum rejicit. Gretſerus lib. 1. de Cruce cap. 24. gravibus aſſentitur auctoribus, qui ſtatuunt fuiſſe in Chriſti Cruce ſuppedaneum. *Denique*, inquit, *nummus vetus apud Lipſium tabulam ſuppedaneam ſpectandam offert; ut hæc ſententia propter auctoritatem tantorum virorum minime videatur rejicienda, quamvis hujus ligni ſuppedanei in Cruce nullum extet veſtigium apud profanos auctores.* Thomas Bartholinus in Tract. de Latere Chriſti aperto Lipſiæ edito anno 1685. ſuppedaneo favere videtur. Franciſcus Fevardentius in Notis ad S. Irenæi opera lib. 2. ca. 42. veteres multas Jeſu Chriſti imagines ſe vidiſſe teſtatur ita Cruci affixi, ut pedes ſuppedaneo inniterentur. Hujus exhibetur imago ſimilis ab Aringhio in Roma ſubterranea. Idem etiam in veteribus nummis obſervavit Franciſcus Nanſius, quem ob id ipſum laudat Scaliger, & Voſſius. Idem videre eſt apud Lipſium in Notis ad l. 2. cap. 10. & apud Franciſcum Cornelium Curtium Tractatu de Clavis Dominicis pag. 125. & ſequen. Sagittarius Par. 2. Hiſtor. Paſſion. Chriſti pag. 794. & ſequen. quantopere ſuppedaneo repugnat, tantopere ſedili favet. *In ſtipite illius* (Crucis) *arrectario impactum lignum fuit, in quo ſederet, cum Cruci affigeretur. At non fuit ſuppedaneum, in quo innixi & ſimul fixi pedes.* Ratio autem omnis, quamobrem vel ſuppedaneum, vel ſedile, vel utrumque Cruci appoſitum fuiſſe volunt, huc tandem redit, quod fieri non poſſe videatur, ut humanum corpus manus & pedes clavis transfixi ſine alio ſuſtineant adminiculo. Id olim propoſitum fuit Nicolao Fontanæ, An manus clavis transfixæ pares ſint ferendo corpori inde pendulo. Ejus reſponſio extat in calce Tractatus Thomæ Bartholini de Cruce Chriſti; in qua, inita vel a ſe, vel ab aliis experientia, compertum eſſe ait, ſedili, & ſine ſuppedaneo poſſe corpus in Cruce ſuſtineri. Cui tamen experimento nec Bartholinus de Latere Chriſti aperto, nec Sagittarius, nec Bineus acquieſcunt; qui reputantes Chriſtum non funibus adhibitis, ſed ſolis clavis Cruci affixum, cum jam ita male mulctatus eſſet, ut vix pellis oſſibus adhæreſceret, illud Fontanæ experimentum ſibi negant ſatisfacere, quod in corporibus validis vegetiſque initum ſit, ex quo magis apparet; quam difficile ſit in ea re quidquam ſtatuere.

Jacentine, an rectæ Cruci Chriſtus ſit affixus.

86. Tertia quæſtio eſt de quibuſdam, quæ ad ipſius Crucifixionis modum pertinent; erectane Crux fuerit, Chriſto Domino jam illi affixo, an vero in Crucem jam erectam ipſe ſublatus; quænam, & quot confixæ fuerint clavis corporis partes; nudusne omnino, an velo alicui parti obducto; num denique cum ſpinea corona capiti impoſita crucifixus ſit. Veriſimilior ſententia eſt, Chriſtum non jacenti, ſed erectæ Cruci affixum: oſtendit enim Lipſius de Cruce lib. 2. cap. 7. ad eum plerumque modum ſontes crucifigi ſolitos. Et apud veteres Scriptores frequentiſſime illa occurrunt, *Tollere in Crucem, ferre in Crucem, agere in Crucem, aſcendere in Crucem, ſalire in Crucem, excurrere in Crucem*; quibus manifeſte patet, Crucem jam fuiſſe erectam, cum ſontes affigerentur. Certe de Chriſto Jeſu Athanaſius ſerm. de Paſſione *Venit*, inquit, *ad locum, ubi erat illi aſcendenda Crux.* Et Hilarius lib. 10. de Trinitate: *In lignum elevatus eſt.* Dupliciter olim crucifigi homines conſueviſſe conſtat; vel enim Cruciarii porrectæ, humique jacenti Cruci affigebantur, quod colligitur ex Actis Martyrii S. Pionii ubi hæc habentur: *Ultro ſe veſtimentis ſpoliavit, & in Cœlum ſuſpiciens, ac Deo gratias agens, ſuper lignum ſe ipſum extendit, militique tradidit, ut Cruci affigeretur.* Et paullo poſt: *Eum igitur ligno fixum erexerunt.* Vel in Crucem jam erectam ſcalis adhibitis ſuſtollebantur; quod conſtat ex loco Ciceronis in Verrem lib. 5. cap. 66. *Quid*

at-

attinuit, cum Mamertini more & inſtituto ſuo Crucem fixiſſent poſt Urbem in via Pompeja, te jubente figere in ea parte, quæ ad fretum ſpectaret? Quinam e duobus his modis in Chriſti Crucifixione adhibitus, inter ſe viri docti diſcrepant. Bineus lib. 3. de Morte Chriſti cap. 6. num. 3. Lipſii opinionem probat. *Cum Cruciarius perveniſſet ad ſupplicii locum, Crux, quam ipſe geſtaverat, tandiu in terra defigebatur, vel fixa aliquando ante fuit. Crucem enim defigi prius ſolitam, quam Cruciarius defigeretur, multis veterum locis Juſtus Lipſius oſtendit.* S. Bonaventura, Rodulphus, & Toletus exiſtimant, Crucem jam fuiſse ante erectam, quam Jeſus defigeretur, eumque ſcalis, funibuſque in Crucem eſſe ſublatum. Contra Salmeron tom. 10. tract. 35. videtur exiſtimare, Chriſtum Cruci humi jacenti affixum; idque Eccleſiam putat innuere, quæ Feria 6. in Paraſceve Crucem humi jacentem poni jubet, & a Clero ac populo adorari. Gretſerus lib. 1. de Cruce cap. 21. neutrum tuto dici poſſe fatetur, cum de modo ſileant omnes Evangeliſtæ; exaltatio enim Crucis, de qua loquuntur, æque vera eſt, utrovis modo Chriſtum Cruci affixum ſtatueris. Probabilius tamen putat humi jacenti Cruci affixum eſſe. *Alii probabilius exiſtimant, Chriſtum affixum Cruci adhuc humi jacenti; quin, ut multi teſtantur, in Terra Sancta demonſtratur locus Crucifixionis diſtans aliquos paſſus a loco, in quo Crux eſt infixa terræ; deinde quia ſententia hæc eſt convenientior piorum cogitationibus & meditationibus de Paſſione Domini; tertio quia modus hic multo eſt facilior & expeditior, quam ſi Corpus Cruci jam erectæ affigatur.* Videatur etiam Quareſmius in elucidat. Terræ Sanctæ lib. 5. cap. 36. tom. 2. qui hanc eandem ſequitur ſententiam, & nobile deſcribit Sacellum in eo loco erectum, ubi pia traditione proditum eſt, Chriſtum Cruci humi jacenti affixum eſſe.

Chriſtus in manibus, & pedibus Cruci affixus fuit quaternis clavis non funibus alligatus.

87. Manus Chriſti & pedes clavis perforatas fuiſſe diſerte non tradunt Evangeliſtæ. Et ſane funes interdum manibus pedibuſque adhibiti, nullatenus transfixis per clavos, ut videre eſt apud Lipſium l. 2. de Cruce c. 8. Affirmare auſus eſt Weſtphalus hæreticarum partium homo, Chriſtum non clavis transfixum, ſed funibus vinctum. Verum Cornelius Curtius libro de Clavis Dominicis cap. 2. hæretici hominis fregit audaciam. Nihil enim diſertius, nihil enim ad crucifixionem Domini accommodatius iis verbis ex Pſal. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos:* quem locum Hebræorum perfidia omni conatu fruſtra ſtuduit aliquot interjectione punctorum, & verſiculorum ordinem perturbando corrumpere, ut videre eſt apud Calmetum ad illum Pſalmi locum, & apud Berti Tom. 5. De Theologicis Diſciplinis l. 29. cap. ult. §. 6. Quamvis enim Evangeliſtæ in Crucifixionis hiſtoria aperte non dixerint, Chriſtum Cruci fuiſſe clavis affixum; id tamen ſatis luculenter oſtendunt, cum Thomam Apoſtolum narrant dixiſſe: *Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.* Joann. cap. 20. v. 25. Videatur Gretſerus lib. 1. de Cruce cap. 19. qui duos latrones Cruci clavis affixos oſtendit. Scriptura enim eodem verbo utitur *crucifigere* tum in Chriſti, tum in latronum Crucifixione. Oſtendit Juſtus Fontaninus Archiepiſcopus Ancyranus Diſſertatione de Corona Ferrea vetuſtiorem, ac propterea dignam, quam omnes amplectantur ſententiam eſſe eorum, qui ſtatuunt, non ternis, ſed quaternis clavis Chriſtum Cruci affixum. Et Rocca de Particulæ Crucis tom. 1. pag. 262. veteres omnes refert imagines Chriſti quatuor clavis crucifixi. Idem affirmat Bellarminus de ſeptem Chriſti verbis in Proæmio. Franciſcus Cornelius Curtius Tract. *de Clavis Dominicis* eandem tuetur opinionem, Alphonſus Toſtatus in Paradoxis ait Paradoxo 3. c. 10. majorem clavorum numerum, quam quibus opus ſit, admitti non oportere; longiori autem clavo ambos trajici pedes poſſe, ſi alter alteri ſuperimponatur; ac ternis propterea tantum clavis Chriſtum affixum eſſe Cruci. Quamobrem opinionem de tribus tantummodo clavis adhibitis in Fidelium animis jam inveteraſſe nemo negaverit; præſertim quod Pictores tribus clavis Chriſtum affixum Cruci hoc tempore pingunt, ut notat Baronius ad ann. Chr. 34. num. 118. & ad ann. 326. num. 52. & Quareſmius in elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 5. cap. 23. Verum cum tenendum omnino ſit, ut infra docebimus, nullum e Chriſti corpore os fractum eſſe, nec ita facile quis intelligat, longiori & craſſiori clavo utrumque pedem alterum alteri impoſitum trajici potuiſſe, quin os aliquod frangeretur, relinquenda videtur Toſtati ſententia ut bene obſervat Rocca loc. cit. pag. 264. & Ayala in Opere, *Pictor Chriſtianus*, lib. 3. cap. 17. nu. 9. Atque eam de quatuor clavis opinionem ſequuntur Serry exercitat. 54. nu. 3. Gottus loc. cit. §. 2. & Sandinus Hiſt. Sacr. Famil. cap. 15. Gretſerus autem lib. 1. de Cruce cap. 20. optime ad hunc modum diſputat: *Nec quicquam pietati officit, tribuſne, an quatuor clavis Chriſtus crucifixus venerantium oculis ſubjiciatur, dummodo pax & concordia animorum inconcuſſa permaneat, utpote in controverſia ſacris litteris, nec a Doctoribus Eccleſiæ definita.* Mirari ſe ait Serry, nec ſane injuria, Mellonium, *De Sacris Stigmatibus*, & Cornelium a Lapide ex maculis, quæ in ſancta apparent Taurinenſi Sindone, conjeciſſe; non in vola manus, ſed paullo ſuperius, qua manus cum extrema coit brachii parte ſeu carpo, ubi venæ tentantur a Medicis, clavos fuiſſe adactos. Quod omnino rejicitur illis Thomæ Apoſtoli verbis apud Joannem cap. 20. *Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum.* Et Pſal. 21. v. 18. *Foderunt manus meas, & pedes meos*, & Zachariæ 13. v. 6. *Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum?* Et conſentit Gottus loc. cit. num. 12. Jani Nicii Erithræi Frater æneam quandam Jeſu Chriſti Crucifixi imaginem reperit, in qua clavi non in vola manus, ſed in carpo erant infixi. Et Petrus Paulus Ruben egregius pingendi artifex Antuerpiæ ad hoc exemplum Chriſti crucifixi depinxit imaginem. Ejuſmodi tamen imagines rejicit Thomas Bartholinus Tract. de Cruce §. 9. pag. 72. & ſequen. Bineus de morte Chriſti tom. 3. lib. 3. cap. 6. num. 9. Chifiletius in Criſi hiſtorica de Linteis ſepulcralibus Chriſti §. 31.

Nudus Chriſtus Jeſus Cruci eſt affi-

88. Nuduſne omnino, an tectis aliquo velo ſecretioribus partibus corporis, Chriſtus Dominus in Crucem actus fuerit, quæſtio eſt, quam lib. 3. de Canonizat. Sanctorum cap. ultim. num. 17. pertractavimus, variaſque de ea ſententias attulimus. D. Anſelmus lib. De Paſſione Domini ſcribit, B. Mariam amictum capitis ſui Filio dediſse, quo eas ſibi tegeret partes. S. Birgitta in Revelationibus narrat, idque ſe ait a B. Maria accepiſse, hominem quendam miſerationis ſenſu tactum Jeſu Chriſto velum dediſse, quo tegeretur; quæ non minima fuit ipſi Jeſu conſolatio. Quareſmius pag. 443. utramque conciliare ſtudet hiſtoriam, nempe B. Mariam detractum ſibi velum cuidam homini dediſse, qui illud traderet Filio. Sed hæ piæ quædam ſunt commentationes, quæ dirimendæ controverſiæ nihil quicquam proficiunt. Durantus in cap. 70. lib.

4. Revelat. S. Birgittæ num. 4. rationes affert utriuſque ſententiæ. Sed apud veteres mos erat, ut ſontes nudi omnino crucifigerentur; quod colligitur ex Ariano in Epictet. lib. 4. cap. 26. qui lavantium nuditatem in balneo cum eorum confert nuditate, qui Cruci affigebantur, *Ut in balneo veſtibus exutus, & te ipſum extendens, ut ſolent crucifixi, hinc inde friceris*. Quamobrem D. Auguſtinus adverſus Fauſtum lib. 12. Chriſti e Cruce pendentis nuditatem cum Noe vino madidi comparat nuditate. Itaque ſtatuendum, maxime decere Chriſti crucifixi imagines pingi cum velo ſecretioribus partibus circumducto, id tamen a veritate hiſtoriæ eſse alienum, ut præter Serry, Gottum, & Ayalam abunde probat Lorinus in Pſalm. 21. num. 18. Lipſius de Cruce lib. 2. cap. 17. Calmetus in cap. 27. Matth. num. 35. & Suarez 3. par. tom. 2. diſput. 36. num. 4. Præter D. Auguſtinum etiam D. Ambroſius lib. 10. in Lucam tom. 1. oper. edit. Maur. col. 1527. Chriſti e Cruce pendentis nuditatem conferens cum nuditate Adæ in ſtatu innocentiæ, ſatis declarat ſe exiſtimare, Chriſtum nudum omnino in Crucem fuiſſe ſublatum. *Refert conſiderari qualis Crucem aſcendit. Nudum video. Talis ergo aſcendat, qui ſeculum vincere parat, ut ſeculi adjumenta non quærat. Victus eſt Adam, qui veſtimenta quæſivit. Vicit ille, qui tegumenta depoſuit; & talis aſcendit, quales nos auctore Deo natura formavit: talis in Paradiſo homo primus habitavit, talis ad Paradiſum homo ſecundus intravit.* Morem autem fuiſse, ut nudi omnino ſontes rei cruciſicerentur, apparet ex Artemidoro lib. 3. cap. 58. qui, *Crucifigi*, inquit, *bonum pauperi, quia ſublimis eſt crucifixus; noxium vero diviti, quia nudi crucifiguntur*. Gretſerus quidem lib. 1. de Cruce cap. 22. probare nititur, velo Jeſu Chriſti partes, quas tegere jubet pudor, tectas fuiſse, & tamen vere dici poſse nudum fuiſse Cruci affixum; nam vulgo nudus ille dicitur, qui veſte omni detracta, eas partes tectas habet. Idem etiam probat ex linteo Aquiſgranenſi, quo Chriſti Corpus eſt involutum, in quod apparet, eaſdem partes obducto velo fuiſse velatas. Negat etiam Toſtatus in Opuſculis, Paradoxo 34. veriſimile eſse, ſatellites, etſi odio & crudelitate flagrarent, ita Jeſum nudaſſe, ut pars corporis quælibet omnium oculis appareret. His tamen aliiſque piis conſiderationibus a communi, quam ſuperius retulimus, opinione avelli non poſſumus.

Chriſtus e Cruce pendens habuerit ne ſpineam Coronam. 89. Quod attinet ad ſpineam coronam, quamvis id non tradiderint Evangeliſtæ, vetus eſt tamen & pia traditio, illam Chriſti capiti fuiſſe impoſitam, cum crucifigeretur. Tertullianus enim lib. contra Judæos id diſertiſſime docet, qui Jeſum e Cruce pendentem ita deſcribit; *Inhærens Crucis cornibus, & Corona Spinea in capite ejus circumdata*. Neque vero veriſimile videtur Hebræos voluiſſe illud tolli opprobrium, quo Chriſti regnum vehementius deteſtarentur. Præterea etiamſi opus fuiſſet, ut, cum detrahenda illi eſſet veſtis inconſutilis, detraheretur etiam corona, potuerunt milites illi jam nudato rurſus eandem coronam imponere. Vide Durantum in cap. 14. lib. 7. Revelat. S. Birgittæ num. 2. Mellonius in elucidatione ſtigmatum S. Sindonis cap. 12. n. 18. locum Origenis, qui ait coronam ſemel impoſitam Chriſto nunquam fuiſſe detractam, ita explicat, ut non cenſenda ſit detracta, quæ, ſimul ac detracta, rurſus acriori cum dolore illi fuerit impoſita. Videatur etiam Ayala loc. cit. num. 6. qui hanc teſtatur communem eſſe ſententiam. Jam vero, quod ſupra docuimus, pia quædam fœmina ad Redemptoris vultum ſudarium admovit, in quo ejus extitit impreſſa Imago. Illud autem ſudarium ſanguine tinctum eſt, qui per faciem Jeſu Chriſti manabat; cumque non aliunde ſanguis ille quam e capite ſpinis undique compuncto potuerit erumpere; fateri oportet, Chriſtum ſaltem ad Calvarium Coronam illam geſtaſſe. Nulla certe alia ratio eſt, cur coronam illi milites detraxerint, quam quod fieri non potuiſſe videtur, ut ſertum illud ſpinis implexum geſtans tunica inconſutili Chriſtus nudaretur. Id tamen non evincit, ſine ea corona illum fuiſſe cruci affixum: vel enim vix detracta rurſus illi fuit impoſita; vel veſtis inconſutilis ita ſuperne fuit aperta, ut etiam non detracta corona, detrahi potuerit. Ita Suarez loc. cit. Diſput. 36. ſect. 4. Gretſer. lib. 1. de Cruce cap. 22. quæ jam attulimus, omnia probantur; ait enim: *Non videtur improbabile, eos* (ſatellites) *Coronam inſigne Regni affectati in Sacroſancto Chriſti Capite reliquiſſe, etiamſi opus fuiſſet illam detrahere, cum inconſutili veſte Chriſtum exuerent; nam in caput Domini jam veſtibus exuti facile reponi potuit. Quamobrem vere repreſentant antiquæ Picturæ & Scripturæ Chriſtum in Cruce pendentem coronatum*. Conſentit Quareſmius Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 5. cap. 24. & Sagittarius Harmon. Hiſt. Paſſ. Chr. Par. 2. pag. 667. varia profert quorundam exempla, qui affectati regni crimine convicti, cum ferrea corona capiti impoſita populo videndi vel vivi, vel mortui ſunt expoſiti.

90. Cruci Jeſu affixo veſtimenta ejus milites inter ſe diviſerunt, teſte Matthæo cap. 27. Marco cap. 15. Luca cap. 23. & Joanne cap. 19. v. 23. 24. quorum ultimus id accuratius ita deſcribit: *Milites ergo cum crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta ejus (& fecerunt quatuor partes unicuique militi partem) & Tunicam. Erat autem Tunica inconſutilis deſuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem: Non ſcindamus eam; ſed ſortiamur de illa, cujus ſit; ut Scriptura impleretur dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem*. Quomodo autem diviſæ fuerint Chriſti veſtes, fuſe ſcripſit Suarez loc. cit. diſput. 37. ſect. 1. Veſtes eorum, qui ultimo afficiebantur ſupplicio, militibus munus ſuplicii obeuntibus leges addicere obſervat Calmetus in cap. 27. Matth. num. 35. De forma tunicæ inconſutilis prolixe agit idem Auctor in cap. 19. Joannis verſ. 23. Matthæus, Marcus, & Lucas de diviſione veſtium rem ita narrant, ut in omnes jactæ ſortes eſſe videantur. Verum D. Joannes, cujus modo verba retulimus, luculenter oſtendit, quatuor milites, qui Chriſtum Dominum ſuſtulerunt in Crucem, veſtes in quatuor partes diviſiſſe. *Veſtes ſontium militibus ſupplicii munus obeuntibus leges addicebant. Chriſti diſpertitæ veſtes.*

91. Tunicam vero inconſutilem, quæ diviſa nullius pretii fuiſſet, integram ſorte ductam eſſe. Eam a B. Maria textam, & infanti Jeſu datam, pia eſt opinio, quam vetuſtam eſse oportet; eam enim Euthymius commemorat. Ac, ſi conjecturæ locus ſit, hanc tunicam inconſutilem Chriſtus ſuper interulam, ſi quidem interula uteretur, omnium veſtium corpori proximam geſtaſſe, eaque totum corpus ab humeris ad pedes videtur contexiſse. Eam vero textilem fuiſse cenſemus ad illud exemplum, quo nunc acu tibialia texuntur. Ita ſentit Lamy lib. 1. Harm. Evangel. cap. 34. Oſtendit autem diligens in primis Auctor Braunius, gravibus quibuſdam teſtimoniis adhibitis, lib. 1. cap. 16. de Veſtitu Sacerdotum Hebræorum, ad hunc modum integras quaſdam tunicas texi conſueviſse. Hæc tunica inconſutilis etiamnum aſservari dicitur Auguſtæ Trævirorum, eamque ab Helena Conſtantini Matre dono datam *De Tunica inconſutili.*

tam ferunt Agricio Epiſcopo, qui illam in ſua condidit Cathedrali. Salmeron autem tom. 10. Commentariorum in Nov. Teſtam. tract. 38. cuſtodiri eam refert Argentolii, oppido haud longe a Lotetia Pariſiorum diſſito. Utrum vero quemadmodum Chriſti, ita etiam duorum latronum veſtes ſortito ſint diſtributæ, haud ita facile eſt divinare: ea enim de re omnino tacent Evangeliſtæ. Maldonatus in cap. 27. Matthæi num. 35. putat etiam latronum veſtes ſortito eſſe diviſas; ea enim fuit conſuetudo, ut cruci affixorum veſtes inter ſatellites dividerentur; Evangeliſtas autem nihil de ea re ſcripſiſse, quod non latronum, ſed Chriſti hiſtoriam texerent.

Amarulenta Judæorum in Jeſum convicia.

92. Pergunt Evangeliſtæ, ac narrant, quomodo Jeſu in Crucem ſublato illuderent Principes Sacerdotum, Scribæ, & Seniores, & populus univerſus, & amarulentis illis dicteriis inſultarent: Alios ſalvos fecit; ſe ipſum non poteſt ſalvum facere: Si Chriſtus eſt a Deo electus, nunc deſcendat e Cruce. Si Deus illum diligit, ſalvet eum. Si Filius Dei es, deſcende de Cruce. Si Rex Iſrael es, ſalva te ipſum. Vah qui deſtruis Templum Dei, & poſt triduum reædificas, ſalvum fac temetipſum. Scribit Matthæus: *Prætereuntes blaſphemabant eum moventes capita ſua*: ubi obſervandum eſt, Hebræos interdum caput movere conſueviſſe, ut commiſerationis, interdum vero ut admirationis cum commiſeratione conjunctæ, interdum etiam, quemadmodum hic, ut deriſionis ſignum darent, ut apud Iſaiam cap. 37. v. 22. *Deſpexit te, & ſubſannavit te, virgo filia Sion, poſt te caput movit, filia Hieruſalem*. Et Pſal. 118. v. 25. *Et ego factus ſum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita ſua*. Et Eccleſiaſtic. cap. 13. v. 8. *Et in noviſſimo deridebit te, & poſtea videns derelinquet te, & caput ſuum movebit ad te*. Et Threnor. cap. 12. v. 15. *Plauſerunt ſuper te manibus omnes tranſeuntes per viam; ſibilaverunt, & moverunt caput ſuum ſuper filiam Hieruſalem*.

De ſeptem Chriſti verbis. Prima Chriſti verba. D. Thomæ doctrina de gravitate peccati Principis Judæorum, & populi. Chriſtus non pro Principibus oravit, ſed pro populo, & gentibus.

93. Septies in Cruce Chriſtum loquutum eſſe conſtat ex Evangelio. Prima verba ſunt ea, quæ habentur apud Lucam cap. 23. v. 34. *Jeſus autem dicebat: Pater dimitte illis; non enim ſciunt quid faciunt*. Quæſtionem proponit D. Thomas 3. par. qu. 47. art. 5. Utrum Chriſti perſecutores eum cognoverint? & Judæorum reſpondet quoſdam quidem majores, quoſdam vero fuiſſe minores. Majores autem, ſcilicet Principes eorum, cum manifeſtiſſima vidiſſent Divinitatis Chriſti ſigna, iis noluiſſe habere fidem, ſed odio & invidia flagrantes omnia perverſiſſe; quamobrem ipſe Chriſtus apud Joannem cap. 15. v. 22. *Si non veniſſem*, inquit, *& locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*. Et paullo poſt: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Expendit idem S. Doctor locum D. Pauli 1. ad Corinth. cap. 2. v. 8. *Si enim cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*. Docet autem eorum ignorantiam fuiſſe quodammodo affectatam, eaque non modo illos non excuſari, ſed gravius eorum fieri peccatum. Minores vero, ſeu populum myſteria Scripturæ cognita non habuiſſe; ac ſi quiſpiam eorum ex multitudine miraculorum ſuſpicatus ſit, Chriſtum eſſe Dei Filium, majorum opera ab ejuſmodi opinione fuiſſe revocatum. Unde illa Actorum cap. 3. v. 17. *Scio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri*. Ad aliam deinde venit quæſtionem S. Doctor art. 6. *Utrum peccatum Chriſtum crucifigentium fuerit graviſſimum?* Et ait, peccatum Principum Judæorum fuiſſe graviſſimum non tam ex ſuo genere, quam ex eorum malitia; Graviſſimum item fuiſſe Judæorum minorum peccatum, ſi ſpectetur peccati genus; eorum tamen ignorantia aliquid de peccati gravitate diminui. Denique verbis illis, *Pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt*, concludit Deum oraſſe Patrem, non pro Principibus Hebræorum, ſed pro populo, & pro Gentilibus, qui eum quidem Cruci affixerunt, ſed ignorantia aliquo modo excuſabantur.

Suarez putat, Chriſtum oraſſe etiam pro Principibus Judæorum. Omnes videntur peccaſſe, neſcii quid facerent. Chriſtus a Deo exoravit omnibus auxilia ſufficientia ad ſalutem. Hanc non omnes tamen adepti ſunt.

94. Sequutus eſt S. Doctor Bedæ doctrinam, qui verba illa ex D. Luca enarrans, *Pro illis*, inquit, *rogat, qui neſcierunt quid facerent, zelum Dei habentes, ſed non ſecundum ſcientiam. Multo autem magis fuit excuſabile peccatum Gentilium, per quorum manus crucifixus eſt*. Hæc vero illius loci explicatio Suarez minime arridet, qui loc. cit. qu. 47. art. 6. contendit, Chriſtum generatim oraſſe pro omnibus; excuſationem autem ex ignorantia omnibus convenire potuiſſe, ſaltem ad veniam de perpetrato crimine impetrandam; quæ quidem ignorantia licet in Principibus Judæorum fuerit affectata; aliquid detrahit de audacia, & contemptu Dei, quæ in Judæorum ſcelere continentur; præſertim vero quia ejuſmodi explicationi favere videntur illa ex Actis Apoſtol. *Scio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri*. Heſſelius in Explicat. Paſſion. Chriſti putat, Jeſum non pro iis tantum oraſſe, qui ex ignorantia, ſed etiam pro iis, qui odio, invidia, peſſimaque voluntate peccaverunt; ac propterea etiam pro Scribis, legis Peritis, & Sacerdotibus, qui Prophetas legerent, ac Hebdomadarum Danielis rationem inire potuiſſent; nam de his etiam potuiſſe dici, *non enim ſciunt quid faciunt*; vel quod peccati ſui quantitatem ignorarent, vel quod in eo, qui omni comes eſt peccato, judicii errore verſarentur. Id autem probat, & animadvertit, Chriſtum exemplo ſuo nos docere voluiſſe, oportere nos non modo pro iis orare, qui errore ducti, ſed etiam pro iis, qui mala mente impulſi nos oppugnent. Quoniam vero inde videt argui poſſe, quoſdam ex iis, qui ex animi malitia in Chriſtum Dominum peccaverunt, æternam ſalutem eſſe adeptos, concedit, confirmatque ex Act. Apoſtol. cap. 6. v. 7. *Multa etiam turba Sacerdotum obediebat Fidei*: & ex cap. 13. ubi Paulus dicit, quoſdam Principes & Sacerdotes, qui Chriſtum, & Prophetas ſingulis quibuſque Sabbathis legi ſolitos ignorabant, *judicantes impleviſſe*. Quæ omnia Eſtio probantur in cap. 13. Lucæ verſ. 34. Docet Sylvius Commentar. in 3. par. D. Thomæ quæſt. 47. art. 5. inter Chriſti perſecutores fuiſse nonnullos, illum qui probe noverint Meſſiam in lege promiſſum; tanta autem fuiſse perfidia, ut ad ejus præclara & admiranda opera animum noluerint adjicere, ſed argumenta ſint aucupati, quamobrem illum inſectarentur. Plebejos & minores generatim Chriſtum ut Meſſiam non cognoviſse; eorum vero, qui vi miraculorum perculſi in eam eſsent cognitionem ingreſſi, quoſdam odio, maliſque artibus Phariſæorum revocatos, in priorem cæcitatem recidiſse. Et art. 6. probabilius eſse docet, illum oraſse *tam pro peccantibus ex invidia, malitia, odio, quam pro peccantibus ex ignorantia; tam pro majoribus, quam pro minoribus, ſcilicet illis, qui erant prædeſtinati*. Quod vero ad Lucæ textum attinet, in quo verſamur, *Pater ignoſce illis, non enim ſciunt quid faciunt*, illum ita explicat: *Pater ignoſce illis, quia per ignorantiam neſcientes quid faciunt, valde miſeri ſunt*. Et qu. 21. art. 4. vult, *Chriſtum non oraſſe pro omnibus ſuis crucifixoribus, ſed pro iis ſolum, qui erant prædeſtinati*. Jeſus

enim dixit apud Joann. cap. 17. v. 9. *Non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi*. Quorum in numero non modo quidam fuere, qui per aliorum ſeditionem, ſed nonnulli etiam, qui per malitiam in Chriſtum Dominum peccaverunt. Superius num. 7. & ſequen. docuimus, omnem Chriſti orationem, quæ ex rationali & deliberata voluntate proficiſceretur, efficacem fuiſse; quamobrem Joann. cap. 11. legitur: *Quæcumque popoſceris a Deo, dabit tibi Deus*: Et illud, *Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis*. Inde fit, ut Sylvius Quæſt. 21. art. 4. ſententiam illam tueatur, Chriſtum pro ſolis prædeſtinatis oraſse. Verum qui dicat Chriſtum Dominum oraſse pro omnibus, orationem ejus fuiſse exauditam, omnibus a Deo exoraſse auxilia ſufficientia ad ſalutem, etſi non omnes ſalutem adepti ſunt; is facile omnem videatur diluere difficultatem. Nam Chriſtus dicens, *ignoſce*, nihil quidquam aliud a Deo petiit crucifixoribus ſuis, quam auxilia, quibus opus eſt ad converſionem & pœnitentiam; in præſenti enim providentia non niſi pœnitentibus & converſis ignoſcitur.

Secunda Chriſti verba in Cruce. Evangeliſtæ diſcrepare videntur. Matthæus & Marcus tradunt, utrumque latronem Chriſto improperaſſe. Lucas, alterum tantum, & ab altero reprehenſum.

95. Secunda Chriſti verba ſunt ad Latronem, *Hodie mecum eris in Paradiſo*, quæ refert itidem Lucas cap. 23. Medium inter duos Latrones diximus Chriſtum ad Calvarium ductum eſſe, ut crucifigeretur. Medium inter utrumque nunc dicimus crucifixum: *Tunc crucifixi ſunt cum eo duo Latrones, unus a dextris, & unus a ſiniſtris*; ita Matthæus cap. 27. & cum eo conſentit S. Marcus cap. 15. Atque narrat uterque Evangeliſta, Chriſtum ab utroque latrone maledictis eſſe proſciſſum: *Id ipſum autem & Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei* &c. *Et qui cum eo crucifixi erant conviciabantur ei*. Sed quædam videtur eſſe diſcrepantia inter ambos hos Evangeliſtas, & S. Lucam, qui cap. 23. v. 39. ſcribit, Latronum alterum, dum in Chriſtum contumelioſa verba evomeret, acriter ab altero reprehenſum, qui poſtea Chriſtum oravit, ut cum ad ſuum perveniſſet Regnum, memor eſſet ſui: *Unus autem de his, qui pendebant, latronibus blaſphemabat eum dicens: Si tu es Chriſtus, ſalvum fac temetipſum, & nos. Reſpondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es. Et nos quidem juſte; nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali geſſit. Et dicebat ad Jeſum; Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum*. Hæc vero cum ea, quæ ex Matthæo & Marco retulimus, videantur evertere, quæritur qui Evangeliſtæ inter ſe poſſint conciliari.

Conciliantur Evangeliſtæ ex D. Auguſtino. Latrones & ipſi clavis affixi ſunt.

96. Docet D. Hieronymus in cap. 27. Matthæi, Tom. 7. op. edit. Ver. col. 235. inter ſe nihil Evangeliſtas diſcrepare, & principio quidem utrumque latronem in Jeſum convicia & maledicta conjeciſſe; alterum vero eorum, ut ſolem obſcurari vidit, tremefieri terram, & ſaxa diſrumpi, reſipuiſſe: *Non quod diſcrepent Evangelia, ſed quod primum uterque blaſphemaverit, dehinc ſole fugiente, terra commota, ſaxiſque diſruptis, & ingruentibus tenebris, unus crediderit in Jeſum, & priorem negationem ſequenti confeſſione emendaverit*. Verum S. Auguſtinus lib. 3. de conſenſu Evangeliſtarum ad eos conciliandos aliam ingreditur viam. Ait enim, Matthæum & Marcum modum adhibuiſſe loquendi, qui frequens eſt in ſacris paginis, ubi ſæpe pluralis pro ſingulari numero ponitur. Itaque in Epiſt. ab Hebræos, *clauſerunt ora leonum*; ubi tamen de ſolo Daniele eſt ſermo: *ſecti ſunt*, quod refertur ad Iſaiam; & Pſalmo 2. v. 2. *Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum*; quæ Herodem innuunt & Pilatum, quorum alter Rex, alter Princeps erat, ut apparet ex Act. Apoſtol. cap. 4. verſ. 6. Hanc Auguſtini ſententiam libentius Interpretes ſunt amplexi; quod teſtatur Scriptor Synopſis Critic. Sacr. in Matth. cap. 27. pag. 677. *Pluralem numerum uſurpari, ubi unus e multis, ſed indefinite indicatur, veteres novique interpretes monuerunt*. Atque etiam multo veriſimilius eſt, de uno tantum latrone Evangeliſtas loqui; nam qui bonus potuiſſet latro alterum, quod blaſphemaret, increpare, ſi ipſe etiam paullo ante blaſphemaſſet? Vid. Tillemont. not. 34. ad Vir. J. Chr. qui illud addit, quemadmodum fuit Chriſtus, ita & latrones clavis affixos fuiſſe Cruci; nam Evangeliſtæ tum Chriſti, tum latronum crucifixionem eodem modo & iiſdem plane verbis narrant: *Tunc crucifixi ſunt cum eo duo Latrones*; Matth. cap. 27. v. 38. *Et cum eo crucifigunt duos Latrones*; Marc. cap. 15. Neque vero difficile fuiſſet, cum tres illæ repertæ ſunt Cruces, eam qua Chriſtus, ab iis Crucibus, quibus latrones fuerant affixi, diſcernere, ſi Crux tantummodo Chriſti Domini fuiſſet clavis perforata.

Fortaſſe Latrones fuerunt ex iis, qui tunc temporis Judæam infeſtabant, nec alium ſibi Regem eſſe, quam Deum dicebant. Singularis gratia Dei, quod Latro Chriſtum Regem crediderit.

97. Quænam fuerint latronum nomina, & Martyrne dicendus, an Confeſſor bonus latro, diſputare prætermittimus, qui jam de iis diſseruimus lib. 4. par. 2. de Canonizat. Sanctor. cap. 12. num. 10. Illud obiter animadvertimus, quod cum Judæa tunc temporis quibuſdam Hebræis latronibus eſſet infeſta, qui Deum ſibi ſolum Regem eſse ſtatuentes, Romano propterea ſe Imperio non eſse ſubjectos jactitabant; cumque probabile ſit, latronem hunc, de quo loquimur, ex eorum numero fuiſse, ſane eximia fuit divinæ gratiæ vis, qua Chriſtum credidit & faſsus eſt Regem. *Et dicebat ad Jeſum: Domine memento mei, cum veneris in Regnum tuum*. Hæc procul dubio ad cœleſte Regnum ſunt referenda (noſter enim Servator ſaturatus opprobriis jam in mortis limine verſabatur) non ad Regnum illud, cujus Meſſiam fore compotem Judæi ſomniaverant; nec ad terrenum illum dominatum, quo futurum ſibi falſo pollicebantur, ut Iſraelitici Regni ſplendor reſtitueretur & gloria. Quamobrem exclamat S. Leo Serm. 2. de Paſſione: Tom. 1. oper. pag. 120. *Quæ iſtam fidem exortatio perſuaſit? quæ doctrina imbuit? Quis Prædicator accendit? Non viderat prius acta miracula; ceſſaverat tunc languentium curatio, cæcorum illuminatio, vivificatio mortuorum; ea ipſa, quæ mox erant gerenda, non aderant; & tamen Dominum confitetur & Regem, quem videt ſupplicii ſui eſſe conſortem*. Nunc vero de verbis, quæ illi dixit Jeſus, *hodie mecum eris in Paradiſo*, pauca quædam obſervabimus.

Quo ſenſu intelligenda illa, Hodie mecum eris in Paradiſo.

98. Marcionem ea verba ex Lucæ Evangelio ſuſtuliſse, narrat Epiphanius Hæreſ. Marcion. & Origenes refert, eadem verba itidem deleta fuiſſe a quibuſdam ſimplicioris ingenii Catholicis; quod putarent non poſse cum eo congruere, quod nobis traditum eſt de Chriſto Domino; cujus corpus eo die in ſepulchro erat, anima autem in ſinum Abrahæ deſcenderat, ut inde Patriarcharum animas ſecum abduceret. Heſychius Hieroſolymitanus poſt vocem illam *Hodie*, comma ponebat, ut ſenſus eſset: Tibi hodie dico; mecum eris in Paradiſo. Verum ut recta ex iis Jeſu Chriſti verbis eruatur ſententia, non eſt opus tanto molimine; ut obſervat Calmetus in cap. 23. Joann. num. 43.

D. Auguſtini & D. Thomæ vocis illius hodie

99. Juſtinus Martyr qu. 75. 76. & 85. ad Orthodoxos ait, Paradiſum illum terreſtrem intelligendum eſse, unde pulſus eſt Adam. Verum præter-

explicatio. Quis Paradiſus ille ſit, quem Latro nominat.

præterquamquod nulli compertum eſt, quandiu ille Paradiſus extiterit, quove tempore ſublatus fuerit; hujuſmodi ſententia cum petitione Latronis minime convenit. Latro enim non terreſtrem Paradiſum, ſed Beatorum Sedem, & cœleſtem Dei viſionem poſtulaverat. S. Cyrillus Catecheſi 13. pag. 198. edit. Maurin. *Nondum*, inquit, *Abraham ille fidelis ingreſſus eſt, & Latro ingreditur; nondum Moyſes & Prophetæ, & Latro intrat*. Ex quibus verbis intelligi poteſt Cyrillum putaſse, primum omnium fuiſse latronem, cui viſione beatifica contigerit perfrui. Advertit Antonius Auguſtinus Toutèe ad illum S. Cirilli locum, eam poſse tribui Cyrillo ſententiam, ut Chriſtus ad Inferos vigeſima quarta diei hora deſcenderit, poſtquam antea Latronem in Paradiſum adduxiſset. Verum expeditior & apertior ſententia Cyrilli verbis tribui poteſt, primum ſcilicet omnium Latronem fuiſse, cui Chriſtus Paradiſum pollicitus ſit. Quod vero attinet ad vocem *hodie*, quæ Interpretes tantopere exercuit, docet D. Auguſtinus epiſt. 187. alias 57. ad Dardanum cap. 3. verba illa, *hodie mecum eris in Paradiſo*, non de Paradiſo intelligenda eſse; non enim Chriſtus illo venturus erat die in Paradiſum: *Non ex his verbis in Cœlo exiſtimandus eſt eſſe Paradiſus; neque enim ipſo die in Cœlo futurus erat homo Chriſtus Jeſus*: ſed ita intelligenda eſse, ut Paradiſus eſset in Inferno, quo anima Chriſti illo die futurum erat ut deſcenderet. Reſtat igitur, ut ſi ſecundum hominem dictum eſt, *Hodie mecum eris in Paradiſo*; in Inferno intelligatur eſse Paradiſus, ubi erat eo die futurus ſecundum humanam animam Chriſtus. Et D. Thomas, qui nunquam ab Auguſtino recedit, 3. par. qu. 52. art. 4. ad tertium hæc ſcribit: *illud verbum Domini eſt intelligendum non de Paradiſo terreſtri corporeo, ſed de Paradiſo ſpirituali, in quo eſſe dicuntur, quicumque divina gloria perfruuntur. Unde Latro loco quidem cum Chriſto ad Infernum deſcendit, ut cum Chriſto eſſet, quia dictum eſt ei: Mecum eris in Paradiſo; ſed præmio in Paradiſo fuit, quia ibi Divinitate Chriſti fruebatur, ſicut & alii Sancti*. Maldonatus in cap. 27. Matthæi num. 44. varias affert loci hujus intelligentias: ait enim nomine Paradiſi Cœlum a quibuſdam accipi, quo etſi Chriſtus non niſi poſt quadraginta dies aſcendit, tamen ut Deus ubique eſt, & ideo eodem illo die in Cœlo erat: alios exiſtimare ſcribit, Paradiſum quemcumque locum vocari, ubi ſit Chriſtus, & unde Deus perſpiciatur; animam autem Latronis futuram Chriſto fuiſse comitem, eodemque die Deum viſuram; vere propterea dictum eſse, futurum ut eo die cum Chriſto eſset in Paradiſo. Utramque refutat Maldonatus ſententiam; eamque demum amplectitur, quæ ſtatuit, Paradiſi nomine intelligendum eſse Abrahæ ſinum, ubi Sanctorum animæ, donec ad Cœlum pateret aditus, morabantur: illuc enim eo die Chriſtus deſcendit; illuc Latronis animam ſecum adduxit. Hæc ſententia probatur Lamy, qui Harm. Evangel. lib. 5. cap. 35. Chriſti verba ita explicat: Non modo tui memor ero cum Regnum meum ſuam plenitudinem conſequetur, ſed hodie magna tibi afferam ſolatia, & ad illam te ſedem mecum adducam, ubi tranquille degunt animæ Abraham, Iſaac, Jacob.

Tertia Chriſti verba in Cruce.

100. Tertia, quæ Chriſtus protulit, verba refert Joannes cap. 19. v. 25. *Stabant autem juxta Crucem Jeſu Mater ejus, & Soror Matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. Cum vidiſſet ergo Jeſus Matrem, & Diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit Matri ſuæ: Mulier ecce filius tuus. Deinde dicit Diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam Diſcipulus in ſua.*

Diſcipulus, quem diligebat Jeſus, erat Joannes Zebedæi filius. Maria Cleophæ uxor, ſoror B. Mariæ. Epheſi B. Maria obiit. S. Joſeph tempore crucifixionis jam e vivis abierat.

101. Quænam illa fuerit Maria Magdalene, quæ Crucifixioni adſuit, nos alibi examinabimus. Interea ſatis ſit hæc adnotaſse: Diſcipulum, quem diligebat Jeſus, fuiſse Joannem filium Zebedæi: Mariam Cleophæ, quæ ſimul cum B. Virgine & Maria Magdalene morti Chriſti Jeſu adfuit, juxta probabiliorem ſententiam ſororem fuiſse B. Mariæ, & uxorem Cleophæ, qui fuit Pater Jacobi minoris: Chriſtum Dominum Beatam Virginem ideo matris nomine non appellaſse, quod ejus commiſereſceret:

.... matrem ſine nomine Matris,
Ne Materna pium cruciaret viſcera nomen.

ut cecinit Jo: Baptiſta Mantuanus. Ut autem præcipuum ſuum in Matrem amorem declararet, ei dixiſse, ut Joannem deinceps in filii loco diligeret; itidemque Joanni, ut B. Mariam perinde ac Matrem coleret: Joannem mandata Chriſti abunde impleviſse, qui omni officio & pietate B. Mariam ſemper coluit, domi ſecum habuit, donec manſit in Palæſtina, profectuſque Epheſum eam ſecum adduxit, ubi tandem Beata Mater ex hac vita ad Cœlum convolavit. Quod autem Chriſtus Joanni Matrem commendaverit, ſacri inde Interpretes arguunt, D. Joſephum tum temporis in vivis non fuiſse. Vid. Calmet. in cap. 19. Joann. num. 27. & Natalem Alexandrum ad idem caput num. 25. & ſeqq.

Quarta Chriſti verba Eli Eli &c. verba Syriaca ſunt; Judæi ea ſe non intelligere ſimulabant.

102. Quarta Chriſti verba refert Matthæus cap. 27. v. 46. *Clamavit Jeſus voce magna dicens: Eli Eli lammaſabacthani? hoc eſt, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Et Marcus cap. 15. v. 34. *Exclamavit Jeſus voce magna dicens: Eloi Eloi lammaſabacthani? quod eſt interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Narrat uterque Evangeliſta, eos qui aderant crediſse, illum Eliam inclamaſse. Quinam hi fuerint, id qui crediderint, non ſatis exploratum eſse poteſt. Quidam putant fuiſse Romanos linguæ Hebraicæ imperitos. Alii vero animadvertentes Romanis Eliam hominem fuiſse plane ignotum, putant fuiſse Judæos Helleniſtas, qui Hebraicæ quidem linguæ imperiti, quis eſset tamen Elias, probe noverant. Sunt alii, qui arbitrantur, fuiſse Judæos Hieroſolymitanos, qui licet linguæ periti, ſe non intelligere ſimularunt, ut Chriſtum irriderent. Vid. Calmet. Cornel. a Lapide, & Nat. Alexand. in cap. 27. Matthæi. Syriaca vero ſunt verba, *Eli Eli lammaſabacthani*; nam poſt reditum a Babylonia Hebræi vulgo ea uſi ſunt lingua, quæ ex Hebraica & Chaldaica ſimul permixtis coaluit. Maldonatus in cap. 27. Matthæi num. 47. ex omnibus illis, quas modo recenſuimus, ſententiis de eo quod quæritur, quinam tandem ii fuerint, qui exiſtimarunt Chriſtum invocaſse Eliam, eam amplectitur, quæ ſtatuit id a Romanis creditum eſſe: *affirmare Romanos milites fuiſſe audeo*. Hanc porro rationem affert, Matthæus & Marcus narrant, illos, ſeu illorum aliquem, qui dixit, *Eliam vocat iſte*, eundem illum fuiſſe, qui Chriſto acetum obtulit: Lucas autem & Joannes ſcribunt, eos, qui acetum obtulerunt, fuiſſe milites; unde confici videtur Romanos fuiſſe milites, qui Chriſtum invocare Eliam crediderunt. Idem Maldonatus num. 46. conſiderat, apud Matthæum Chriſtum exclamaſſe *Eli Eli*, & apud Marcum *Eloi Eloi*, apud Hebræos autem idem eſſe *Eli*, & *Eloi*: *utroque enim*, inquit, *modo Hebræi dicunt*, Deus meus, & Eli, & Eloi.

& Eloi. Quæritur igitur, utra Chriſtus tandem ſit uſus voce, conjicitque Maldonatus, non *Eloi*, ſed *Eli* adhibuiſſe vocem, tum quod verba recitabat ex Pſal. 21. tum quia adſtantes crediderunt, Eliam ab eo fuiſſe vocatum.

Impia Calvini blaſphemia. Non illa fuere verba Chriſti deſperantis, ſed magis dolorum ſuorum acerbitatem declarantis.

103. Verba illa fuiſſe Chriſti deſperantis nefaria auſus eſt affirmare blaſphemia impius Calvinus; propterea quod omnem Dei iram, quam peccata noſtra concitaſſent, ideoque etiam damnatorum pœnas, inter quas deſperatio, experiri Chriſto oportuit. Quæ quidem horribilis blaſphemia ſe ipſa jugulat. Si enim Chriſtus pendens e Cruce deſperavit, graviter profecto peccavit; nec propterea Dei iram placavit, quin imo magis incendit. Huc accedit, quod cum jam in eo eſſet ut expiraret, dixit: *Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum*; quæ profecto verba non ſunt deſperantis. Statuendum eſt igitur juxta Pſal. 21. qui totus eſt de Chriſto, ubi habetur: *Deus, Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti?* verba Chriſti non ex impatientia, aut diffidentia eſſe orta, nec iis ſignificari, ejus humanitatem in extremis vitæ doloribus a Divinitate fuiſſe derelictam, aut æterni Patris benevolentiam imminutam; ſed atrociſſimos animi dolores cruciatuſque corporis, omneſque illas acerbitates declarari, quas æterni Patris juſſu perferebat, ut quibus reum ſe ipſe ſuppoſuerat, omnium omnia crimina expiarentur. Digni ſane ſunt qui legantur Sermones Leonis Magni de Paſſione Domini 65. & 66. ubi plurima reperias, quæ huc reſpiciunt. Eſtius in cap. 27. Matthæi docet, non ideo in hunc modum Chriſtum exclamaſſe, ut ſignificaret, a miſericordia Dei ſe penitus eſſe rejectum, quemadmodum ii rejiciuntur, qui in deſperationem inciderunt; ſed illud oſtendere voluiſſe, humanam naturam ſuam tot, tantiſque acerbitatibus eſſe circumfuſam, nihil ut ſolatii a divina natura, quæ illi unitate perſonæ conjuncta erat, acciperet. Chriſtus enim ita acerbiſſimas ſentire voluit pœnas, ut merus quilibet homo ſenſiſſet. Advertit etiam, paullo ante Chriſtum Patris nomine Deum compellaſſe. *Pater, in manus tuas commendo Spiritum meum*. Quærendum propterea, cur omiſſo nomine Patris, Dei nomine poſtea uſus ſit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Cumque reſponderi poſſe videat, hæc verba ex Pſalmo, quem ſupra diximus, eſſe deſumpta, ubi eſt nomen Dei, non Patris, notat, illa etiam, *In manus tuas commendo &c.* ex Pſalmo ſumpta eſſe. Sicut autem Chriſtus hoc loco voci *Domine* vocem *Pater* ſubſtituit, eodem modo videtur haud ægre pro *Deus meus* debuiſſe vocem adhibere *Pater meus*; atque ita tandem concludit: *Cur id non fecerit, afferri poteſt ratio, quia non conveniebat, ut Filius diceret ſe a Patre derelictum; cum illis nominibus ſumma inter eos charitas, & conjunctio ſignificetur: ſed creaturam, ideſt hominem ab eo relinqui in pœnis non inconvenienter dicitur, quia Deus eſt totius creaturæ Dominus*. Addit præterea, Chriſtum, cum peccatoribus a Deo miſericordiam petit, voce *Pater* jure optimo uti: *Pater dimitte illis*; eandemque adhibere vocem, cum ſuum Spiritum Deo commendat: *Pater in manus tuas &c.* Ea enim charitas, dulciſque continetur conjunctio. Adverſus autem Calvini blaſphemiam, qui ait Chriſtum deſperaſſe, vel ipſe Gerardus Voſſius Harm. Evang. cap. 9. qui tandem id dici poſſit, vehementi quodam animi impetu rogat, cum ipſe Chriſtus iiſdem illis verbis ſe ad Deum convertat, *Deus meus, Deus meus*. Grotius vero in Matthæum, & Glaſſius lib. 5. Tract. 2. cap. 5. probant, tum in Græco, tum in Hebraico ſermone verba illa *ut quid* præcantis eſſe verba, non deſperantis. Videatur etiam Maldonatus in cap. 27. Matthæi, qui, refutato impio illo Calvini errore, exclamat: *Faceſſat igitur iſta blaſphemia. Satis blaſphemiarum a Judæis in Cruce pendens Chriſtus accepit: opus non eſt, ut ab hæreticis interpretibus ad dexteram Patris ſedens plures accipiat.*

Quinta Chriſti verba. Acetum illi ſitire ſe dicenti præbitum eſt.

104. Quinto loquutus eſt Jeſus, cum ſitire ſe dixit; & acetum illi præbitum eſt. Id vero ſolus Joannes refert cap. 19. v. 28. *Poſtea ſciens Jeſus, quia omnia jam conſummata ſunt, ut conſummaretur Scriptura, dixit: Sitio.* Matthæus poſtquam narravit Chriſtum exclamaſse, *Eli Eli lammaſabacthani*, iiſque verbis quoſdam credidiſſe Chriſtum Eliam inclamare, pergit: *Unus ex eis acceptam ſpongiam implevit aceto, & impoſuit arundini, & dabat ei bibere;* alique alios dixiſse: *Sine, videamus an veniat Elias liberans eum*. Conſonat S. Marcus cap. 15. v. 36. *Currens autem unus, & implens ſpongiam aceto, circumponenſque calamo potum dabat ei dicens: Sinite, videamus an veniat Elias ad deponendum eum*. Et Lucas cap. 23. v. 36. *Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei*. Et Joannes loco ſupra cit. v. 29. *Vas ergo erat poſitum aceto plenum. Illi autem ſpongiam plenam aceto hyſſopo circumponentes obtulerunt ori ejus*.

In ea re impleta Scripturarum oracula. Multæ Chriſto Jeſu fuere illius ſitis cauſæ.

105. Haud mirum eſſe ait Lyranus, Jeſum, tot jam laboribus exantlatis, tantaque ſanguinis copia effuſa, ſitim eſſe perpeſſum. *Tantum laboraverat, & de ſanguine emiſerat, quod corpus ejus erat diſſecatum, & aduſtum, & propter hoc ſitiebat ſupra modum*. Sitis hujus, qua Servator noſter laboraverit, cauſas fuſe perſequitur Joannes Jacobus Scheuchzerus in *Phyſica Sacra* in textum S. Joann. cap. 19. longo illum tempore cibo, potuque abſtinuiſse; diutiſſime vigilaſse; huc & illuc violenter raptatum diſcurriſse; magnam vim ſanguinis amiſiſse; ſpineam coronam capite geſtaſse; flagellis teterrime cæſum, ignominioſiſſimum mortis genus præſens animo habuiſse; infinitos in Cruce ſuſtuliſse cruciatus; in ipſa Cruce pendentem totum pene ſanguinem profudiſse; viſcera ejus ex inflammatione conflagraſse, & in pectoris cavum lympham defluxiſſe. Scripturas vero in hac re impletas, luculentiſſime patet. Pſalmo enim 68. v. 22. habetur: *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potaverunt me aceto*; cujus prima pars oraculi ſpectat ad id, quod ſupra narravimus de vino felle mixto, de quo loquitur etiam Matthæus cap. 27. v. 34. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum;* altera pars ad illud pertinet, de quo nunc agimus, ut obſervat Suarez 3. par. tom. 2. diſp. 37. §. *Ultimo tandem*.

Semelne, an ſæpius Chriſto acetum oblatum fuerit. Conciliantur Evangeliſtæ.

106. Putant nonnulli, S. Cyrillo ſibi duce adſcito, ſæpius Chriſto Domino oblatum fuiſſe acetum; nam, ut dudum oſtendimus, quidam Evangeliſtæ dicunt, præbitum illi acetum poſtquam dixiſſet; *Eli Eli lammaſabacthani*; & S. Joannes narrat, id factum eſſe, poſtquam Jeſus dixiſſet: *Sitio*. Huc accedit, quod Matthæus narrat, quendam ex iis, qui aderant, Chriſto acetum obtuliſſe, cæteros vero dixiſſe: *Sine, videamus*. At Marcus cap. 15. v. 36. ait, illum ipſum, qui acetum obtulit, dixiſſe cæteris: *Sinite, videamus, ſi veniat Elias ad deponendum eum*. Verum nihil opus eſſe videtur, ut acetum ſæpius illi oblatum dicamus; nam quod ſcribat Joannes, Chriſtum dixiſſe, *Sitio*, idque taceant alii Evangeliſtæ, non inde inferri poteſt, aut Evangeliſtas inter ſe diſcrepare, aut ad tollendam diſcrepantiam oportere actus multiplicari. Nam S. Joannes, qui enucleate omnia, quæ contigerunt in Paſſione Chriſti,

ſti, deſcripſit, aliquid amplius narravit, quod alii quidem tacent Evangeliſtæ, non tamen negant. *Alii Evangeliſtæ quamvis hoc prætermiſerint, non tamen negarunt*, Ait Suarez loc. cit. §. *Majorem*. Quod vero attinet ad diſcrimen inter *ſine*, & *ſinite*, vide a Lapide in cap. 27. Matth. verſ. 49. Pulchre obſervat Maldonatus in cap. 26. Matthæi num. 48. Matthæum & Marcum ita eam rem narrare, ut militum quidam accurriſſe videatur, qui acetum caperet, cum Jeſus Eliam viſus eſt inclamaſſe; quæ quidem non ſatis conſtant, (*quæ non ſatis inter ſe videntur cohærere*) quid enim aceto cum *Elia*? Oſtendit itaque, hiſtoriam hanc a Joanne illuſtrari; qui narrat, Jeſum, qui probe noverat conſummata eſſe omnia, ſe ſcilicet ea paſſum, quæ Patris ſui decreto debuerat perpeti, nec quidquam aliud reliqui ſibi eſſe, quam ſpiritum emittere, ſitire ſe dixiſſe, ut Scriptura impleretur; atque ita ſitim ſuam eandem eſſe, de qua David in Pſalmo ſupra allato cecinerat, jamque tempus incidiſſe, cum, ut Scriptura impleretur, acetum ſibi eſſet propinandum.

Duplex hyſſopi genus. Spongia impoſita fuit hyſſopo vallenſi, qui ad duos pedes aſſurgit, non parietario, quæ mera eſt herba.

107. Cur autem & quomodo acetum illi oblatum fuerit, longe difficilius eſt explicare. Ajunt Matthæus & Marcus, ſpongiam aceto imbutam arundini impoſitam fuiſſe; Joannes vero & hyſſopum aceto addidit. Nam hyſſopum arundinis uſum præbuiſſe, non ita facile quis credat, qui ſciat hyſſopum mollem eſſe herbam haud ita altam, cujus codex ſuſtinendæ ſpongiæ prorſus impar eſt. Quamobrem lib. 3. Regum cap. 4. v. 33. Salomon *diſputavit ſuper lignis a cedro, quæ eſt in Libano, uſque ad hyſſopum quæ egreditur de pariete:* quibus verbis ejus herbæ exilitas demonſtratur. Idcirco aliqui ex Sacris Interpretibus arbitrati ſunt, hyſſopum aceto fuiſſe permixtum; eoque liquore ſpongiam imbutam. Nonnulli putant ſpongiam hyſſopo veluti quodam funiculo alligatam fuiſſe arundinis vertici; alii calathiſcum implexis hyſſopi ramuſculis intextum, quo aceto imbuta ſpongia contineretur. Calmetus in cap. 27. Matthæi verſ. 48. & cap. 19. Joan. verſ. 29. ſuffragari ſententiæ illorum videtur, qui ſpongiam putant hyſſopi calamo fuiſſe impoſitam. Duplex enim obſervat hyſſopi genus, alterum parietarium, quod parietibus; alterum vallenſe, quod in campis innaſcitur ad ſeſquipedis, & interdum ad duorum altitudinem pedum aſſurgens; juſtæ autem proceritatis hominem, duos qui pedes longum baculum teneat, poſſe ait, ſublatis brachiis, ad altitudinem novem pedum pertingere; nec eo amplius opus eſſe, ut quis os hominis in Cruce pendentis attingat. Cruces enim plerumque haud ita ſunt altæ, ut etiam, quod in hiſtoriis proditum eſt, cucifixorum corpora a feris interdum diſcerperentur; quod S. Blandinæ corpori contigiſſe narrat Euſebius lib. 5. cap. 1. & fuſe oſtendit Lipſius de Cruce lib. 3. cap. 2. & Gretſerus itidem de Cruce lib. 1. cap. 7.

Fortaſſe acetum ſibi milites attulerant, quod apud Romanos milites potus ille eſſet uſitatus. Parabatur acetum etiam crucifixis, ut acrius torquerentur.

108. Veriſimile etiam eidem Calmeto videtur, milites acetum ſecum attuliſſe, quo, cum ſcirent ſe diu multumque ibi ſervandis crucifixorum corporibus remanſuros, vires reficerent, ac recrearent. Quam ſententiam juvat Spartiani locus in Peſcennio Nigro cap. 10. *Idem juſſit vinum in expeditione neminem bibere, ſed aceto univerſos eſſe contentos*. Nec refragatur Synopſis Critic. ſacr. quæ in cap. Joann. 19. pag. 1373. militum quidem ait uſitatum potum ad ſedandam ſitim fuiſſe acetum, ſed eos Chriſto illud obtuliſſe, ut illum irriderent. Illud tamen addit, acetum paratum eſſe, crucifixis exhibendum, quo vel maturius interirent, vel prorogata diutius vita acrius torquerentur. *Acetum pro crucifixis paratum erat, velut citius morerentur; nam acetum valde vulneratis nocet, vel potius ut diutius in tormentis viverent; acetum enim & ſemianimes recreat appoſitum ori, aut naribus, & ſanguinem copioſe fluentem ſiſtit admotum vulneribus; vel ut ſitim reſtinguerent. Certiſſimum eſt milites Romanos, & pauperes alios acetum vini loco bibiſſe. Chriſto autem dederunt, ut ei illuderent, pro juvante, & jucundo potu nocentem, & acetum offerentes*. Baronius ad ann. Chr. 34. num. 124. & ſequen. aceti & hyſſopi naturam, ſpongiæque uſum expendens ait, ea omnia eſse adhibita, ut prolata crucifixis vita cruciatus etiam prorogaretur. Quid calamus, quid hyſſopus fuerint, quonam modo ſpongia, acetum, & hyſſopus adhibita ſint, fuſe explicant Maldonatus loc. cit. Lamy Concord. Evang. lib. 5. c. 35. & Joannes Jacobus Scheuchzerus in Phiſicæ ſacræ loco ſuperius allato.

Incertum, quis Chriſto acetum obtulerit.

109. Non nemo exiſtimat a Judæo oblatum fuiſse Chriſto acetum. Sed ab aliquo præbitum eſt, qui Cruci eſset proximus; & Hebræi quidem Romanis immiſti militibus proximi erant; ſed militum erat crucifigere, & Crucem cuſtodire; ex quo veriſimile fit, non a Judæo, ſed a Romano milite acetum fuiſse oblatum; præſertim vero cum Lucas cap. 23. v. 36. a militibus id factum eſse ſcribat: *Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei*. Sunt etiam qui credant, acetum oblatum, ſpongiamque adhibitam ad ſanguinem cohibendum. Sed hoc non facile intelligi poteſt; non enim acetum hauſtum e vulnere exeuntem ſanguinem remoratur, cumque ſpongia ori, non manibus, aut pedibus adhibita ſit, unde magna vis ſanguinis defluebat, aperte inde apparet, acetum non cohibendi ſanguinis gratia fuiſse oblatum. Ita argumentatur Caſaubonus Exercit. 16. num. 87. qui num. ſeq. ſcribit, morem fuiſse parandi acetum, ut iis, qui animo defeciſsent, ſpiritus revocaretur; milites vero, ut Servatori noſtro magis magiſque illuderent, acetum obtuliſse. Porro in re, quæ in ſacris litteris non admodum enucleatur, omnes opiniones afferimus de aliqua ejus circumſtantia, ut quam quiſque probaverit, eam amplectatur: nullam enim eſse novimus de ea circumſtantia, de qua loquimur, Traditionem.

Romanus Pontifex in ſolemni Miſſa ſanguinem per fiſtulam exſorbet. Myſtica alluſio ad arundinem Chriſto porrectam ex Rocca.

110. Romanus Pontifex, cum ſolemnem celebrat Miſsam, Sanguinem e Calice per fiſtulam exſorbet, itidemque Diaconus, & Subdiaconus. Nonnulli putant, uſum fiſtulæ introductum, ut cum Summi Pontifices provectiore plerumque ſint ætate, arceatur periculum effundendi ſanguinis Chriſti. Verum Rocca in Tractatu de ſolemni Communione ſummi Pontificis tom. 1. Operum ſuorum pag. 27. hanc rationem minime probat; ſi enim hujuſmodi ratio firma eſset, etiam in Miſsis privatis ad eundem modum oporteret ſanguinem a Romano Pontifice ſumi; quod minime fit: neque id opus eſset Diacono & Subdiacono, quorum ætas plerumque haud ita gravis. Itaque adhiberi ait fiſtulam a Romano Pontifice, ut repræſentetur arundo, cui ſpongia fuit impoſita, quæ aceto imbuta Chriſti ori admota eſt; eodemque modo a Diacono & Subdiacono ebibi ſanguinem, ad ſignificandam communicationem Paſſionis Chriſti. *Calamo denique ſummus Pontifex in hauriendo Chriſti Sanguine utitur, ut calamum Chriſto cruci affixo porrectum ad potandum, amariſſimamque Paſſionem exprimat, Miniſtri vero, Diaconus ſcilicet Cardinalis, & Subdiaconus Apoſtolicus eodem utuntur calamo ad ejuſdem Paſſionis communicationem inſinuandam*. Hæc Rocca pag. 31.

Verius fortaſſe mos hic ad ve-

111. Nos eam evertere rationem minime volumus, quam tamen meram tantummodo cogitatio-

terem diſciplinam refertur.

tionem ex Auctoris pietate profectam putamus, nullo alioquin fultam veteri monumento; atque illud eſſe in cauſa arbitramur, quamobrem hoc modo Romanus Pontifex, Diaconus, & Subdiaconus ſanguinem ebibant, ut vetus retineatur conſuetudo, qua quondam populo ſub utraque ſpecie Euchariſtia præbebatur. *Quia ſanguinis* (inquit Lindanus in *Panoplia Evangelica* lib. 4. cap. 56.) *effuſio propter incultioris populi ruſticitatem merito timebatur, Calicibus canna eſt ferruminata affabreque inſerta*. Agit etiam de hac re Macrus Vocabular. Eccl. verbo *Siphon*, ubi eundem fuiſſe ait uſum fiſtulæ quondam etiam Abbati Montis Caſſini ad exſugendum Sanguinem Chriſti. De Abbate Caſſinenſi quod ſcribit Macrus, illud teſtatur etiam Joannes Baptiſta Caſalius de veteribus Sacris Chriſtianorum ritibus cap. 81. qui præterea vetuſtas quaſdam affert Carthuſianorum Conſtitutiones, a Guigone compoſitas, qui S. Bernardo coævus fuit. In iis hæc habentur cap. 40. *Ornamenta aurea vel argentea præter Calicem, & Calamum, quo Sanguis Domini ſumitur, in Eccleſia non habemus*. Et quamvis cum Rocca conſentiat, nos tamen a noſtra ſententia non recedimus; cum præſertim idem Caſalius fateatur, Innocentium III. ubi agit de Communione ſummi Pontificis, non loqui de cauſa hauriendi ſanguinem per fiſtulam, quam cauſam ille Pontifex, cæteroquin a ſymbolicis ſacrorum myſteriorum explicationibus minime alienus, non allegoricam agnoverit, ſed hiſtoricam.

Sexta Chriſti verba in Cruce. Lutheranorum & Calviniſtarum profligatur interpretatio.

112. Sexta, quæ Chriſtus protulit verba refert Joann. cap. 19. v. 30. *Cum ergo accepiſſet Jeſus acetum, dixit: Conſummatum eſt*, ut jam impleta eſſe oracula oſtenderet, iiſque, quas prædixerat, acerbitatibus omnibus ſe jam eſſe perfunctum. *Completæ ſunt Scripturæ: non eſt amplius, quod inſaniam populi furentis expectem: nihil minus pertuli, quam me paſſurum eſſe prædixi*; ut ait S. Leo ſerm. 53. 4. de Paſſione pag. 123. Tom. 1. Lutherani & Calviniſtæ ut Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacrificium de medio tollant, omnemque ſatisfactionem noſtram funditus repudient, ſane nimis perperam verbis illis *Conſummatum eſt* abutuntur; perinde ac ſi Chriſtus declarare voluerit, omnia ſacrificia eſſe expleta; nullum deinceps aliud offerendum; nihilque jam reliqui eſſe ad plenam ſatisfactionem, & ſanctificationem noſtram. Verum cum Servator noſter ita loquutus penderet e Cruce, & pro nobis tot tantoſque cruciatus eſſet perpeſſus, quis non intelligat, iis verbis illud ſignificare voluiſſe, omnibus ſe perfunctum eſſe cruciatibus, quos ſibi ipſe deſtinaverat perferendos, nec quidquam aliud ſibi reliquum eſſe, quam mortem oppetere, & *ponere animam*, quam non alio conſilio aſſumpſerat, quam ut moreretur, nec alia de cauſa, quam ut moreretur, retinebat? Haud ſane negaverimus, inter veteres Scriptores fuiſſe nonneminem, qui verba illa *conſummatum eſt* ita interpretatur, ut Chriſtus Jeſus veteris legis figuras impleras eſſe ſignificare voluerit. Verum bonam hic poſtulamus fidem; quid interpretationi huic cum abolendo Euchariſtiæ Sacrificio? Quid cum noſtrorum operum ſatisfactione explodenda; cum præſertim veteres iidem Scriptores eam interpretationem ſequuti, & Sanctum Euchariſtiæ Sacrificium, & bonorum operum ſatisfactionem admiſerint. Vide Maldonatum in cap. 27. Matthæi num. 50.

Poſtrema Chriſti verba Clamor. Chriſti tot cruciatibus fracti miraculo adſcribendus.

113. Poſtrema verba denique tradit Lucas cap. 23. v. 46. *Et clamans voce magna Jeſus ait: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum; & hæc dicens expiravit*. Ac de valido vocis Chriſti clamore Matthæus cap. 27. v. 50. idem teſtatur *Jeſus autem iterum clamans voce magna emiſit ſpiritum*. Item Marcus cap. 15. v. 37. *Jeſus autem, emiſſa voce magna, expiravit*. Et paullo poſt. v. 39. *Videns autem Centurio, qui ex adverſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Vere hic homo Filius Dei erat*. Neque enim eſt intra fines naturæ, ut tot cruciatibus fractus, ac propemodum protritus homo in ipſo mortis limine ea verba tanto clamore proferat, Cornelius a Lapide in cap. 27. Matth. verſ. 50. putat, magna voce Chriſtum clamaſſe adhibitis viribus, quas illi Divinitas ſuppeditabat. Verum D. Thomas 3. part. qu. 47. art. 1. ad ſecundum docet, Chriſtum, ut declararet non per vim ſibi animam adimi, robur corporis ita ſibi conſervaſſe, ut in extremo vitæ momento tanto vocem clamore potuerit tollere. *Dicendum, quod ut Chriſtus oſtenderet, quod Paſſio illata per violentiam ejus animam non eripiebat, naturam corporalem in ſua fortitudine conſervavit, ut etiam in extremis poſitus voce magna clamaret*. Unde autem illæ vires profectæ, apertiſſimum certe eſt tanti clamoris miraculum. Maldonatus in cap. 27. Matthæi num. 46. locum illum de Chriſto in Ep. ad Hebræos expendit: *In diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque ad Deum, qui poſſit illum ſalvum facere a morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia*. Deinde ait, id humanæ naturæ vires ſuperaſſe, ut Chriſtus Jeſus jam ferme moriens alta voce clamare potuerit. *Solet enim non ſolum morientes, ſed timentes etiam mortem vox in primis deficere*. Cujus miraculi vim, magnitudinemque etiam juxta naturæ leges illuſtravit Joannes Jacobus Schevchzerus in *Phyſica ſacra* ad cap. 27. Matthæi verſ. 46. & verſ. 50. De Centurione ita Matthæus cap. 27. v. 54. *Centurio autem, & qui cum eo erant cuſtodientes Jeſum, viſo terræmotu, & his quæ fiebant, timuerunt valde dicentes: Vere Filius Dei erat iſte*. Et Lucas cap. 23. v. 47. *Videns autem Centurio quod factum erat, glorificavit Deum dicens: Vere hic homo juſtus erat*.

Centurio & clamore Chriſti, & terræmotu, aliiſque prodigiis permotus fatetur Chriſtum eſſe Dei filium. Conciliatio Evangeliſtarum ex D. Auguſtino.

114. Diſcrepare ea in re fortaſſe videantur inter ſe Evangeliſtæ. Marcus enim confeſſionis, quam Centurio edidit, cauſam tribuit magno vocis clamori, quam Chriſtus protulit in ipſo mortis momento; cæteri vero Evangeliſtæ eam cauſam in terræmotum conferunt, aliaque prodigia, quæ tunc evenere. Præterea Matthæus, & Marcus tradunt, Centurionem dixiſse: *Vere hic homo filius Dei erat*; Lucas autem: *Vere hic homo juſtus erat*. Quivis tamen facile intelligat, Centurionem & ab illo clamore, & ab iis quæ tum acciderunt, æque potuiſſe ad credendum impelli, ut nulla propterea ea de re ſit Evangeliſtarum pugna. Quod autem ſpectat ad Centurionis verba, quæ varie ab Evangeliſtis referuntur, ita S. Auguſtinus lib. 3. de Conſenſu Evangeliſt. cap. 20. Tom. 3. op. edit. Maur. part. 2. Col. 130. *Sed vel utrumque dictum a Centurione intelligere debemus, & aliud illos, aliud iſtum commemoraſſe, vel fortaſſe Lucam exprimere voluiſſe ſententiam Centurionis, quomodo dixerit Jeſum filium Dei; Forte enim non eum Unigenitum æqualem Patri Centurio intellexerat, ſed ideo Filium Dei dixerat, quia juſtum crediderat, ſicut multi juſti dicti ſunt filii Dei*.

Quis ille centurio. Alius fuit a Longino.

115. Huic Centurioni quidam Longini nomen tribuunt, quem Chriſti Fidem amplexum, dimiſſa militia, ferunt Martyrii coronam conſequutum eſſe, ut videre licet apud Metaphraſtem ad diem 16. Octobris; Bollandiſtas ad diem 15. Martii; & Baronium ad ann. Chr. 33. num. 131. Cum iis conſentit Menologium Græcorum ad diem 16. Octobris. In Eccleſia Latina ſit commemoratio

S. Lon-

S. Longini militis, qui tamen eſt alius a Centurione; miles enim ille fuit, qui Chriſti latus lancea trajecit, ut eſt in Martyrologio Romano ad eundem diem *Cæſareæ in Cappadocia Paſſio S. Longini, qui latus Domini lancea perforaſſe perhibetur.* Tillemontius Not. 38. ad vitam Jeſu Chr. affert quæcumque Græci, & Latini de Longino, & Centurione tradidere; nec eorum probat ſententiam, qui eos omnes Scriptores conciliare conati, putant Centurioni & militi idem Longini nomen fuiſſe, atque utrumque Martyrii palmam conſequutum eſſe. Et Card. Gottus de verit. Relig. Chriſt. tom. 4. par. 1. in fine cap. 31. §. 2. num. 25. nihil ait poſſe ſtatui de Centurione, incertumque omnino eſſe, & Martyrium, & nomen.

De prodigiis, quæ Chriſti mortem conſequuta ſunt. Primum tenebræ a meridie toto terrarum orbe obortæ.

116. Ad prodigia venimus, quæ Chriſti mortem ſunt conſequuta. Primum illud eſt, de quo Matthæus cap. 27. v. 45. *A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram uſque ad horam nonam*; ideſt a meridie uſque ad tres horas poſt meridiem. Idem refert prodigium Marcus cap. 15. v. 33. *Et facta hora ſexta, tenebræ factæ ſunt per totam terram uſque ad horam nonam.* Et S. Lucas cap. 23. v. 44. *Erat autem fere hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt in univerſam terram uſque in horam nonam; & obſcuratus eſt Sol.*

Non Judææ ſolum, ſed univerſo terrarum orbi ea ſolis eclipſi lux erepta eſt. De ea meminit Phlegon.

117. In eo prodigio exiſtit controverſia, Judææ ne ſoli, an toti terrarum orbi illo ſolis deliquio lux erepta fuerit; quod quidem lib. 4. de Canoniz. Sanctor. pertractavimus par. 1. cap. 25. num. 5. & ſequen. ubi teſtimonio præſertim Phlegontis Hadriani liberti, qui ſexdecim in libros diſtributam ſcripſit hiſtoriam, probavimus univerſo terrarum orbi ſolis lumen ademptum. Locus autem Phlegontis eſt: *Quarto anno centeſimæ ſecundæ Olympiadis magna & excelſa inter omnes, quæ ante eam acciderunt, defectio ſolis facta. Dies hora ſexta in tenebroſam noctem verſus, ut ſtellæ in Cælo viſæ ſint; terræque motus in Bithynia Nicææ urbis multas ædes ſubvertit.* Hæc vero Eclipſis, quam refert Phlegon, cum tradita ab Evangeliſtis probe congruit; idem enim utriuſque annus Tiberii Cæſaris decimus nonus, eadem hora ſexta, & in utraque terra concuſſa eſt. Et quamvis Phlegon eam Eclipſin non dixerit contigiſse in Plenilunio, id tamen haud negat, ſed Aſtronomicarum rerum imperitus prætermiſit. Huetius vero in Demonſtrat. Evangelica propoſit. 3. ſcribit, Hadrianum Greſonium in hiſtoria Sinenſi adnotaſse, in illis Regionibus eodem illo tempore viſam Solis extraordinariam Eclipſim, quæ Quamvitium Imperatorem vehementer commovit. Bertus tom. 5. de Theologic. diſcipl. lib. 29. cap. ult. pag. 587. multiplici eruditione oſtendit, non Judæam modo, ſed univerſum terrarum orbem tenebris circumfuſum; idque fuiſse miraculum: nihil enim ejuſmodi lunæ pleno orbe poteſt contingere; trium autem ſpatio horarum tenebris illis fœdatam Telluris faciem. Doctorum vero profert ætatis noſtræ virorum auctoritatem, quibus adde Lamy Harm. Evang. lib. 5. cap. 35. pag. 596. Auctores etiam heterodoxi eandem tractant materiam. Antonius Bineus de morte Chriſti lib. 3. cap. 8. pag. 409. ait, ſe olim exiſtimaſse, tenebras in univerſam terram ingruiſse; deinde vero eam amplexum ſententiam, quæ ſtatuit ſolam Judæam illis tenebris involutam; eam tamen obſcurationem miraculo adſcribendam eſse fatetur. *Sol obſcuratus modo quodam hominibus ignoto fuit, cum Scriptores ſacri id alto ſilentio involvant. In eum ergo inquiritur omnino fruſtra. Illud cogitatum rectius eſt, ſolem obſcuratum eſſe ad indicandum immane atque horrendum Judæorum ſcelus.* Sagittarius Part. 2. hiſtor. Paſſ. Chriſti cap. 17. noſtram tuetur ſententiam. In tom. 2. Diſſertationum in Nov. Teſtam. e Muſeo Haſei & Ikenii extant binæ diſſertationes, quarum altera Sigiſmundo Kisling Auctore, *De labore ſolis, laborante ſole juſtitiæ*; altera Caſparis Poſneri *De ſingularibus ac mirandis quibuſdam, quæ morte Chriſti in natura acciderunt*: quorum uterque cum Sagittario pugnat pro obſcuratione univerſæ terræ; idque ſtatuunt miraculo tribuendum, ut videre eſt pag. 368. num. 21. & ſequ. & pag. 375. num. 35. & ſeq. Nec pulchra Theophylacti verba ſileri poſſunt, qui in cap. 27. Matthæi hæc ſcribit: *Erant tenebræ in toto mundo, non in parte mundi, ut in Ægypto; ut monſtretur quod lugeat in Paſſione Creatoris Creatura, & quod a Judæa lux receſſerit: Judæi quoque petentes ſignum e Cœlis, nunc videant ſolem obtenebrari.*

Veli in Templo diſciſſio poſt Chriſti mortem Conciliatur Lucas cum reliquis Evangeliſtis.

118. Alterum prodigium eſt Veli, quod erat in Templo, diſciſſio, de qua loquitur Matthæus cap. 27. v. 50. *Jeſus autem clamans voce magna emiſit ſpiritum. Et ecce Velum templi ſciſſum eſt a ſummo uſque deorſum.* Et Marcus cap. 15. v. 37. *Jeſus autem emiſſa voce magna expiravit. Et velum templi ſciſſum eſt in duo a ſummo uſque deorſum.* Quibus verbis illud intelligitur, contigiſſe prodigium ſimul ac Jeſus extremum ſpiritum exhalavit. Et quamvis Lucas cap. 23. n. 45. Veli ſciſſuram cum obſcuratione Solis conjungat, ac deinde Chriſti referat mortem: *Et obſcuratus eſt Sol, & Velum templi ſciſſum eſt medium. Et clamans voce magna Jeſus ait: Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum: & hæc dicens expiravit*: id tamen Evangeliſtæ fuit conſilium, ut duo illa miracula ſimul conjungeret, ut Auguſtinus animadvertit de Conſen. Evang. lib. 3. cap. 19. loco ſup. cit. *Volens enim miraculum miraculo adjungere, cum dixiſſet: Sol obſcuratus eſt; continuo ſubjungendum exiſtimavit: Et velum Templi ſciſſum eſt medium, præoccupans videlicet, quod expirante Domino factum eſt.*

Templum in tres partes duobus oppanſis velis diviſum.

119. Templum diviſum erat in partes tres; quarum prima erat Atrium; interior altera, quæ dicebatur Sanctuarium; tertia, quæ ſanctiſſima omnium erat, Sanctum Sanctorum appellabatur, quo nulli niſi ſummo Sacerdoti fas erat ingredi. Prima Populo; altera Sacerdotibus patebat; tertiam adire ſummo tantum Sacerdoti licebat, & ſemel quidem in anno in die Expiationis. Duobus eæ partes velis ſeparabantur, quorum unum ante Sanctum Sanctorum oppanſum, alterum ante Sanctuarium; ut conſtat ex Origene Tract. 75. in Matthæum, ubi ita de Templo, ejuſque duplici Velo: *Duo*, inquit, *eſſe vela, unum quidem interius, quod velat Sancta Sanctorum, alterum vero exterius ſive Tabernaculi, ſive Templi.* Terna fuere vela Moyſis ætate in Tabernaculo oppanſa. Templum autem Salomonis, & alterum, quod, Salomonico diſsjecto, deinde ædificatum eſt, duo tantum habebant vela; nam pro tertio & extimo velo ipſæ erant Templi fores: ut ex cap. 5. antiquit. Judaicarum Joſephi, & lib. 6. de Bello Judaico colligit Sagittarius Par. 3. Hiſt. Paſſ. Chr. cap. 1. §. 5. & 6. Quæritur itaque, interiuſne velum, an exterius in Chriſti morte ſciſſum fuerit?

Verius eſt, interius velum diſciſſum, quod confirmatur ex D. Pauli loco ad Hebr. cap. 10. Cur velum ſciſſum ſit?

120. D. Hieronymus Epiſt. 150. ad Hedibiam quæſt. 8. Tom. 1. op. cit. edit. Col. 826. exiſtimat, exterius velum fuiſſe diſciſſum. *Quærendum quod velum Templi ſciſſum ſit, exterius, an interius? Mihi videtur in Paſſione Domini illud velum eſſe conſciſſum, quod in Tabernaculo & in Templo foris poſitum fuerat, & appellabatur exterius. Quia nunc ex parte videmus, & ex parte cognoſcimus. Cum autem venerit quod perfectum eſt, tunc & ve-*

lum interius diſrumpendum eſt, ut omnia, quæ nunc nobis abſcondita ſunt, Domus Dei Sacramenta videamus. Contra S. Leo Magnus ſerm. 10. de Paſſione, & Cyrillus Alexandrinus in cap. 19. Joann. putant, diſciſſum velum illud, quod ante Sanctum Sanctorum oppanſum erat. Recentiores quoque alii alias ſunt ſequuti ſententias. Gerardus Voſſius Harmon. Evang. lib. 2. cap. 2. arbitratur, unum tantum fuiſſe velum in Templo: Si enim, ajens, duo vela fuiſſent, non dixiſſent Evangeliſtæ: *Velum Templi ſciſſum eſt*. Quam quidem opinionem futilem eſſe quis non videat? illud enim quod indefinite ſcribunt Evangeliſtæ, *Velum Templi ſciſſum eſt*, ſatis verum deprehenditur, ſi velorum alterutrum diſcindatur. Baronius ad ann. Chr. 34. num. 127. contendit, diſruptum exterius velum fuiſſe, quod populo conſpicuum erat. Serry Exercit. 57. num. 5. & Gottus cap. 31. §. 2. Baronio ſuffragantur; eoſque, diſciſſum qui affirmant velum Sancto Sanctorum oppanſum, arguunt ignorantiæ, quod duo in Templo fuiſſe vela neſcierint. Cum iis ſentit Lamy Harm. Evangel. lib. 5. cap. 36. qui illud etiam monet, quod ſi fuiſſet intimum velum diſciſſum, Sacerdotum duntaxat oculis objectum eſſet miraculum illud, & quidem ea tantum hora, qua Sanctuarium ad lucernas accendendas, & thura adolenda ingrediebantur. Suarez tom. 2. 3. par. diſput. 39. ſect. 2. de ea re ſibi fatetur non liquere. Caſaubonus itidem non conſtare ſcribit Exercit. 16. in Baron. num. 90. utrum e duobus velis diſciſſum ſit a ſummo uſque deorſum. Alii denique exiſtimant, velum illud interius ſciſſum eſſe, quod Sancto Sanctorum prætexebatur; quam ſententiam ut communem nunc fere omnes ſequuntur. Vid. Cornel. a Lapid. in cap. 27. Matth. verſ. 52. & ad eundem locum Natal. Alexand. §. 26. & Calmet. verſ. 51. qui obſervat, D. Paulum Epiſt. ad Hebr. cap. 10. ſcribere, Jeſum Chriſtum, utpote Summum Sacerdotem, Sanctuarii viam per velum, ideſt per corpus ſuum, nobis patefeciſse; ideoque Apoſtolum eam confirmare ſententiam, quam poſteriore loco attulimus; ſciſsura enim veli ante Sanctum Sanctorum oppanſi ſignificat, per mortem Chriſti patefactum nobis iter ad Cœlum, disjectas Legis umbras, verumque Pontificem ad intima Templi adyta ingreſsum, ut omnes homines a peccato liberaret. Rivetus in Exod. cap. 26. verſ. 31. veterum Hebræorum ſequutus ſententiam, probe textum intimum hoc velum exiſtimavit, nec fuiſse pellucidum, ne cujuſquam oculis pateret Sanctum Sanctorum, ſed a ſummo Sacerdote tantum, qui eo introiret, videretur. Et Sagittarius loc. cit. num. 13. miraculi magnitudinem expendens notat, Velum illud fuiſse denſum, & firmæ materiæ, figuris ſegmentatis diſtinctum, nec pellucidum, nec ulla ex parte alligatum, ut ne venti quidem flatu commotum ullo modo poſset diffindi. Quid cauſæ fuerit, cur velum diffinderetur, quærunt Interpretes. Euthymius & Theophylactus in Matthæum dicunt, idcirco Deum ita voluiſse, ut ſignificaret a Templo divinam receſſiſse gratiam; & quo nulli fas antea fuiſset ingredi, eo pateret omnibus aditus. Ad hanc ſententiam alludit D. Hieronymus in Iſaiam cap. 52. Tom. 4. op. cit. ed. col. 505. *Velum Templi a ſummo uſque deorſum ſciſſum eſt in duas partes, ut omnes Judæorum cæremoniæ panderentur, & eo tempore impleretur, quod in hoc eodem Propheta dicit: Ex Sion egredietur lex, & Verbum Domini de Hieruſalem*. De ſciſsura veli varias Interpretum ſententias refert Maldonatus in cap. 27. Matthæi n. 51.

Quædam miracula ſunt propter circumſtantias. Hujuſmodi fuit terræmotus miraculum.

121. De tertio miraculo itidem Matthæus c. 27. v. 51. *Terra*, inquit, *mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt*. De illo terræ motu lib. 4. de Canoniz. Sanctor. par. 1. cap. 25. num. 31. diſseruimus, ac miraculum fuiſse demonſtravimus. In eodem Opere noſtro de Canonizatione obſervavimus, quoddam eſse oſtentorum & miraculorum genus, quæ prodigia quidem ſint propter circumſtantias, quibus eveniant; ſemotis tamen illis circumſtantiis, nihil quidquam habeant, quod naturæ ſuperet vires. Cui doctrinæ in hoc terræ motu locus eſt ſane commodus. Terra enim eo ipſo tempore contremuit, cum Chriſtus humani generis Servator clavis Cruci affixus mortem oppeteret, perfidiſſimis Judæis illius necis auctoribus. Terra præterea tremefacta, plures veritatis viam ingreſſi ſunt, & Crucifixum præpotentis Dei Filium eſse, palam confeſſi. Quæ omnia notavit etiam Caſpar Poſnerus cit. Diſsertat. *De ſingularibus & mirandis quibuſdam, quæ morte Chriſti in natura acciderunt*, num. 26.

In Judæane tantum, an etiam alibi terra contremuerit, petræ fuerint ne diſruptæ, & aperta monumenta.

122. Quæritur, in Judæane tantum, an vero alibi etiam concuſsa terra ſit, petræ diſruptæ, & aperta monumenta. Origenes Tract. 35. in Matthæum, in Judæa ſolum ea docet contigiſse: *Nec enim extra Judæam petræ diſciſſæ ſunt, aut monumenta aperta ſunt alia, niſi ea tantummodo, quæ in Hieruſalem erant, aut forte in Terra Judææ: nec alia terra tremuit tunc, niſi terra Hieruſalem*. Sane Matthæus cap. 27. v. 53. videtur innuere, non ultra Hieruſalem, & vicina loca monumenta aperta eſse. *Exeuntes de monumentis, poſt Reſurrectionem ejus venerunt in Sanctam Civitatem, & apparuerunt multis*. Nam ſi aliter diceretur, fatendum eſset, Sanctos homines in remotis regionibus e tumulis excitatos, mirifice per aera Hieruſalem advectos eſse; quod omnino tacent Evangeliſtæ. De Sanctorum illa reſurrectione non eſt hic fuſe diſserendi locus. Sed, ut pauca quædam attingamus, nonnulli putant, eos apertis monumentis vel ipſo mortis Chriſti momento, vel paullo poſt, revixiſse, & cum Jeſu ad Inferos deſcendiſse, ſive etiam, antequam Chriſtus reſurgeret, revocatos ad vitam extra Hieroſolymam delituiſse, quo ingreſſi ſint poſtquam ille ad vitam rediit. *Delituerunt extra Urbem, donec reſuſcitato Chriſto ingreſſi ſunt in Sanctam Urbem, ibique apparuerunt, ut ſimul & mortis & reſurrectionis Chriſti gloria in ipſis appareret*, ut ait Lamy Concord. Evang. lib. 5. cap. 36. pag. 600. Verum communis ſententia eſt, tremefacta terra, monumenta quidem in Chriſti morte aperta eſse, Sanctos vero cum eo revixiſſe, ut videre eſt apud Calmet. loc. cit. verſ. 52. Natal. Alexandr. §. 27. Suarez loc. cit. §. *In quibus dubitari poteſt*. Terram porro fuiſse concuſsam, & aperta monumenta, petraſque diſruptas etiam longe ab Hieroſolymis, & Judæa, veriſimile eſt, nec deſunt apud Baronium ad ann. Chr. 34. num. 128. monumenta ex hiſtoria deprompta, & apud Calmet. loc. cit. verſ. 51. & Suarez loc. cit. §. *Quæri vero poteſt*, & Gretſerum lib. 1. de Cruce cap. 33. qui veteri traditione ait eſse acceptum, Alverniæ montem in Etruria, & Promontorium prope Cajetam eo terræmotu eſse diffiſsa, ut hodie apparent. Et ſane Phlegon terræmotum item ut ſolis deliquium commemorat: & D. Thomas 3. par. qu. 44. art. 4. ad tertium docet, petras eſse diſruptas *ad oſtendendum, quod lapidea hominum corda per ejus Paſſionem emollirentur, & quod totus mundus virtute Paſſionis ejus erat in melius commutandus*. Ex quibus intelligitur, rationes tum veras, tum etiam myſticas ſuppetere, quamobrem illud miraculum non in Judæa ſolum, ſed

alibi

alibi etiam credamus contigiſse. Hunc autem vehementem terræ motum ſane non carere myſterio, haud temere quis affirmaverit. quo videlicet Deus Filii Divinitatem palam facere voluerit. Quamobrem in Pſal. 67. verſ. 8. *Deus cum egredereris in conſpectu populi tui, cum pertranſires in deſerto, terra mota eſt*; & Pſal. 97. v. 7. *Moveatur mare & plenitudo ejus, orbis terrarum, & qui habitant in eo, a conſpectu Domini, quoniam venit judicare terram*: & Pſal. 113. v. 7. *A facie Domini mota eſt terra, a facie Dei Jacob.*

Hiſtoria ex Plutarcho, quæ congruit cum tempore mortis Chriſti, de Thamo Ægyptio.

123. Quartum miraculum non ab Evangeliſtis, ſed a Plutarcho in lib. *de defectis oraculis* memoriæ proditum eſt. Ille igitur narrat, cum in Italiam tenderet, & jam Echinadas præternavigaret navis rector quidam, Thamus nomine, Ægyptius, remiſiſse ventum, auditamque vocem ad Paxas Inſulas, quæ Thamum appellaret, juberetque ipſum, ubi primum ad portum Pelodem appuliſset, clamare, magnum Pana eſse mortuum; quæ vox rerum omnium parentem, & naturæ auctorem ſignificat; Thamus autem ubi pervuiſset, eamque, quam juſſus fuerat, vocem ediḋiſset, ejulatus auditos eſse quaſi Panos obitum gementium; perveniſse id ad Tiberium Cæſarem, qui ex ipſo Thamo de re geſta certior factus hominum eruditorum ea ſuper re ſententiam exquiſivit. Æmilianus Rhetor apud Plutarchum narrat, id a Patre Epitherſe rei ipſius teſte ſibi traditum. Cum autem id in tempus mortis Chriſti conveniat, idcirco inter cætera, quæ tum contingerunt, portenta recenſetur. Baronius ad ann. Chr. 34. num. 129. dubius ea de re, incertuſque videtur. Suarez loc. cit. *Sed horum*, inquit; *quæ in Evangelio non habentur, fides ſit penes Auctores*. Natalis Alexander Hiſt. Eccl. Sæculo 1. cap. 1. art. 5. num. 6. putat, non Chriſti mortem ea re, ſed Diaboli ſublatam poteſtatem, ejuſque Regni everſionem declarari. Tillemontius Not. 37. ad Vit. J. Chr. neſcire ſe fatetur, quamobrem ea hiſtoria rejicienda ſit; qui tamen, utcumque ea ſit, monet non eſse ex iis, quibus Chriſtiana Religio tamquam fundamentis inædificata eſt. Serry Exercit. 57. num. 8. eam veluti fabulam explodit; nihil enim de ea Tertulliano, Juſtino Martyri, aliiſque veteribus Chriſtianæ religionis defenſoribus innotuiſse comperimus. Alii vero cum Euſebio lib. 5. Præpar. Evang. cap. 17. nihil de ejus rei fide detractum volunt Huetius Demonſtrat. Evang. Prop. 9. cap. 136. Graveſonius de Myſter. & annis Chr. diſsert. 20. §. 1. in fine, Ekard. Gottus loc. cit. cap. 31. §. 2. num. 22. quibus & ipſi libentiſſime ſuffragamur, addito tamen Tillemontii monito illo, quod modo attulimus, nec dubitamus, quin doctiſſimis iſtis viris probetur.

Crura Latronibus fracta, non Chriſto, qui jam mortuus erat: impletum ea de re Scripturæ oraculum.

124. Narrat Joannes cap. 19. v. 31. Judæos, imminente Sabbatho, rogaſſe Pilatum, ut per eum liceret Chriſti, duorumque latronum crura frangi. *Judæi ergo, quoniam Paraſceve erat, ut non remanerent in Cruce corpora Sabbatho; erat enim magnus dies ille Sabbathi; rogaverunt Pilatum ut frangeretur eorum crura, & tollerentur*: Quod cum impetraſſent, duobus quidem latronibus milites crura perfregiſſe; at non item Chriſto, quem mortuum repererunt. *Ad Jeſum autem cum veniſſent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura; ſed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit ſanguis, & aqua* cap. cit. v. 33. Monet autem impleta oracula his verbis cap. cit. v. 35.: *Et qui vidit, teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium ejus, & ille ſcit, quia vera dicit, ut & vos credatis. Facta ſunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo*: & iterum alia Scriptura *dicit: Videbunt, in quem transfixerunt*. Iſidorus lib. 5. Originum cap. 27. ita de Crurifragio: *Patibuli minor pœna, quam Crucis: nam patibulum appenſos ſtatim exanimat. Crux autem ſuffixos diu cruciat; unde & in Evangelio Latronibus, ut morerentur, & de ligno ante Sabbathum deponerentur, crura confracta ſunt, quia ligno ſuſpenſi cito mori non poterant*. Et Lactantius lib. 4. cap. 26. de Crurifragio, quo caruit Chriſtus: *Suffixus*, inquit, *itaque Chriſtus, cum ſpiritum depoſuiſſet, neceſſarium carnifices non putaverunt oſſa ejus ſuffringere, ſicut eorum mos ferebat*.

Qua ratione Judæi petierint a Pilato, crucifixis ut crura ſuffringerentur.

125. Lex eſt lata per Moyſem in Deuteronomio cap. 21. v. 22. *Quando peccaverit homo, quod morte plectendum eſt, & adjudicatus morti appenſus fuerit in patibulo, non manebit cadaver ejus in ligno, ſed in eadem die ſepelietur*. Et apud Joſephum lib. 4. de Bello Jud. vehementer increpantur Idumæi, quod inſepulta cadavera reliquiſſent; *cum præſertim Judæis tanta ſepulturæ cura ſit, ut etiam Judicio Cruci ſuffixos ad occaſum Solis deponant, atque ſepeliant*. Alia conſuetudo fuit Romanorum, qui crucifixorum corpora de Cruce non refigebant, priuſquam expiraſſent. Nam Joſephus lib. de Vita ſua narrat, ſe prætereuntem quoſdam vidiſſe Cruci affixos, quorum tres amicitia ſibi conjunctos conſpicatus, Titum exoravit, ut Cruce avellerentur, & curarentur, quo convaleſcerent; unum tamen duntaxat fuiſſe ſuperſtitem. Lamy cit. Diſſert. de Cruce §. 8. ita ſcribit: *Vitam producere Cruciarios Romani ſinebant, & corrumpi, & tabe profluere in Cruce*. Neque vero pœna crurifragii in crucifixionis pœna continebatur; crura enim ſontibus non perfringebantur, niſi quædam atrocior criminis diritas extitiſſet, aut viliſſima eſſet ſontium conditio: Ipſa etiam interdum miſeratio ſuadebat, ut miſeris crura frangerentur, eoſque celerior mors cruciatu liberaret, ut videre eſt apud Lipſium de cruce lib. 2. cap. 14. Apud Plautum inter minas, quæ in ſervos adhibentur, eſt crurifragium: *Crura hercle affringentur*. Suetonius autem in Auguſto narrat, illum juſſiſſe homini, qui, ſibi eſſet a ſecretis, crura ſuffringi, quod arcanum prodidiſſet; & Tiberium itidem narrat miniſtro cuidam ſuo, & tubicini crura pariter juſſiſſe comminui. Haud profecto Judæis moleſtum fuiſſet, Romanam ſervare conſuetudinem, quo Chriſtus Jeſus diutius acerbiuſque cruciaretur. Neque enim Romanis mos erat, paucis quibuſdam caſibus exceptis, crurifragio mortem Cruciariis maturare. Sed ne, qui prope erat, diei feſti ſolemnitas funeſtaretur, petierunt a Pilato, ut crura Crucifixis ſuffringerentur; ita enim, maturata eorum morte, cadavera Cruce avelli poterant.

Chriſto non fuerunt fracta crura, ut Agno Paſchali os comminui non licebat. Lactantii ratio parum probatur. Zachariæ impletum Oraculum.

126. Itaque duobus latronibus, non Chriſto fracta ſunt crura, ut impleretur Scriptura, *Os non comminuetis ex eo*. Ubi ſenſus allegoricus ad Chriſtum refertur. Nam in Exodo cap. 12. præſcribitur, ita comedendum Paſchalem Agnum, qui figura fuit Chriſti, ut os illius non confringeretur. Idcirco ſcribit Lactantius lib. 4. cap. 26. oſſa Chriſto non fuiſſe confracta *ne læſum, ac diminutum corpus ad reſurgendum inhabile redderetur*, quod nobis minime quidem probatur. Chriſtus enim, qui ſuæ divinitatis virtute plurimos claudicantes & pedibus captos juſſit erectos convaleſcere, confracta ſua crura priſtinæ integritati reddere potuiſſet. Excitata a quibuſdam illa quæſtio eſt, qui vere dici poſſit oſſa Chriſto Jeſu non eſſe confracta, cui clavis perforati ſint pedes: pedis autem oſſa arctiſſime jungi, ut transfigi pes non poſſit, quin oſſa confringantur. Sed

Lamb. Feſt. M 2 poſt

poſt Voſſium reſpondet Sagittarius Par. 3. Hiſt. Paſſ. Chriſti cap. 2. num. 45. clavum eo adactum, ubi firmiſſime oſſa inter ſe conjunguntur, & laxata quidem fuiſſe, non tamen confracta. Si quis vero hac reſponſione ſibi putet minime ſatisfieri, cum teſtetur Scriptura, clavis quidem transfixos pedes, ſed oſsa non fuiſse comminuta, ſic habeat, Deum, qui Chriſti oſsa confringi noluerit, probe noviſse, quo pacto & pedes clavis transfigerentur, & oſſibus ſua conſtaret integritas. S. Joannes, ut modo diximus, impletum fuiſse ait oraculum, *Os non comminuetis ex eo*, & illud etiam vaticinium, *videbunt in quem transfixerunt*. Alterum autem hoc Zachariæ eſt cap. 12. v. 10. *Et effundam ſuper domum David, & ſuper habitatores Hieruſalem ſpiritum gratiæ, & precum, & aſpicient ad me, quem confixerunt, & plangent eum planctu quaſi ſuper unigenitum, & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti:* teſtaturque etiam D. Lucas cap. 23. ſpectatores, cum vidiſsent ea quæ contigerant, percutientes pectora ſua Hieroſolymam revertiſse.

De milite, qui lancea Chriſtum transfixit. Dextrum latus videtur fuiſſe confoſſum.

127. Miles, qui Chriſto transfodit latus, ut experiretur, num extremum ſpiritum exhalaſset, in Eccleſia Occidentali, ut ſupra docuimus, appellatur Longinus. Eum ſeceſſiſse ferunt in Cappadociam, ubi Fidem Chriſti prædicaverit, & Martyrii coronam conſequutus ſit. Pictores equo illum inſidentem depingunt; verum viri docti contendunt peditem fuiſse militem, qui lancea, quæ propria erat Romani peditatus, Jeſum transfixit, ut videre eſt apud Calmet. in cap. 19. Joann. num. 34. Quæritur etiam, dextrumne, an ſiniſtrum latus confoderit. Venerabilis Beda in libros Regum q. 12. ait, dextrum latus fuiſse transfixum. *Paſſo in Cruce Domino, unus militum lancea latus ejus dextrum aperuit*. Ayala in ſuo *Pictore Chriſtiano* lib. 3. cap. 18. num. 9. opinionem ſtrenue tuetur eorum, qui putant, dextrum latus lancea percuſsum, eamque dicit eſse communem ſententiam, quam etiam vetuſtiſſimæ probent picturæ. Chiffletius de Linteis Sepulcralibus Chriſti cap. 31. vulnus in dextero latere acceptum probat ex Sudario Veſuntino, & Sindone Taurinenſi, in quibus *vulneris ad latus inflicti cicatrix ſiniſtra eſt, ut nimirum dextero Chriſti lateri reſpondeat*. Et Greiſerus lib. 1. de Cruce cap. 35. in hanc ſententiam videtur propenſiſſimus, qui aurei numiſmatis ectypon exhibet, *ubi qui lanceam, tenet, ad dexterum Chriſti latus efformatur; ad ſiniſtrum ille; qui Spongiam arundini impoſitam geſtat*. Innocentius III. lib. 2. de ſacro Altaris Sacramento, cap. 54. *Calix*, inquit, *ponitur ad dexterum latus, quaſi ſanguinem ſuſcepturus, qui ex latere Chriſti dextero creditur, vel cernitur profluxiſſe*. In hanc propendet ſententiam Suarez 3. par. qu. 51. ſect. 1. tom. 2. & cum eo ſentit Durantus in cap. 15. num. 3. lib. 7. Revelat. S. Birgittæ. Et Rocca Tractatu de ſolemni Romani Pont. communione quæſit. 3. docet, Romanum Pontificem, qui in Miſſa ſolemni, poſtquam ad Altare conſecravit, ad Solium communicat, e ſiniſtro Solii latere Sacratiſſimam Hoſtiam ſibi allatam, Sanguinem vero e dextro latere excipere, ad repræſentandum Sanguinem, qui e dextro Chriſti latere profluxit: quam ſymbolicam ejus cæremoniæ explicationem probat Jo: Baptiſta Caſalius de Veteribus Sacr. Chriſtianor. Rit. cap. 81. §. *Dignum ſane eſt*.

Vera aqua e Chriſti latere fluxit. Qua parte transfixa corporis ſanguis, & aqua manaverit.

128. De ſanguine & aqua, quæ de Sacratiſſimo Chriſti latere manavit, plurima huc afferenda ſuppeterent. Quæ varii varia ſunt opinati, unde, & qua corporis parte transfixa ſanguis & aqua manaverint, breviter afferemus. Plures tum ex veteribus, tum ex recentioribus Scriptoribus putant, militis haſtam ad pericardium, cordiſque ſubſtantiam perveniſse; inde propterea aquam & ſanguinem defluxiſse; quidam e membrana, qua cor involvitur, ea manaſse arbitrantur, ac dicunt, ibi ejuſmodi humorem ab humida cordis exhalatione progigni; illum autem humorem e læſo pericardio interdum erupiſse. Quibuſdam videtur aqua e pericardio vulnerato, ſanguis autem a majoribus vaſis itidem vulneratis effluxiſſe. Singularis eſt Caſparis Bartholini ſententia, qui aquam & ſanguinem e thoracis cavo emiſſam arbitratur, ad quam propugnandam ſententiam Thomas Bartholinus filius Tractatum conſcripſit. Sed lib. 4. de Canonizat. Sanctor. par. 1. c. 31. numer. 6. ſatis prolixe hac de re diſſeruimus; atque illa præſertim docuimus, Clementem V. in Viennenſi Concilio pronunciaſse, non vivo adhuc, ſed mortuo Chriſto latus eſse perfoſsum; Innocentium III. definiſse non inde phlegma, ſed veram effluxiſse aquam; Patrum omnium conſenſione id miraculo tribui; eoque omnem difficultatem redigi, miraculine ratio in eo ſita ſit, quod ſanguis, an vero quod aqua e Chriſti latere eruperit: quoſdam enim exiſtimaſſe non aqueum pericardii humorem, ſed miro quodam modo aquam profluxiſse: quæſtionem eſſe etiam, aquane, an, quod Evangelio videtur conſonum magis, prior ſanguis prodierit; ſcribit enim Joannes: *Et continuo exivit ſanguis, & aqua*. Itaque illuc Lectorem mittimus.

Lanceæ ſuperior pars a Bajazeto Turcarum Rege ad Innoc. VIII. miſſa in Vaticana Baſilica colitur: ejus cuſpis in Regio Pariſienſi Sacello aſſervatur. Calvinus confutatus.

129. De Lancea vero, qua Chriſti latus transfixum eſt, ſcripſimus lib. 4. de Canonizat. Sanctor. par. 2. cap. 31. num. 8. & ſeqq. ſuperiorem ejus partem a Bajazeto Turcarum Rege Innocentio VIII. ſummo Pontifici dono miſsam: eam nunc in Vaticana Baſilica magna veneratione coli: ejuſdem vero Lanceæ cuſpidem S. Ludovicum Francorum Regem a Balduino II. Conſtantinopolitano Imperatore accepiſse, eamque in Regio Sacello Lutetiæ Pariſiorum collocaſse. Paullo ante diximus, nobis non eſse animum verba facere de ſanguine & aqua, quæ ex Chriſti transfixo latere manarunt, eaque de re ad Opus illud noſtrum de Canonizatione Lectorem miſimus. Verum huc addere illud juvat, negaſse Calvinum, quidquam in hac re fuiſse; quod miraculo tribui debeat. Ab ejus tamen ſententia Calviniſtæ, præſertim vero Lindemius, diſceſſerunt. Caſpar Poſnerus citata Diſsert. *De ſingularibus ac mirandis quibuſdam, quæ morte Chriſti in natura acciderunt*, Tom. 2. Diſsertat. in Nov. Teſtam. e Muſeo Haſei & Ikenii in hac controverſia ſubſtantiam humorum ab eorundem fluxu diſtinguit. Sanguinem exiſtimat e corde, ſeu etiam e venis ſaltem minoribus; aquam e pericardio prodiiſse. Etſi autem putet, ſanguinem ab aqua ſeparatum effluxiſse, nec pauculas quaſdam ſanguinis, & aquæ guttas, ſed tantam utriuſque vim profluxiſſe, ut oculis cerni potuerit; nihilominus id miraculo tribuendum arbitratur: nihil enim quidquam hujus ſimile in quovis humano, ſeu vivente, ſeu exanimato corpore accidiſse compertum eſt; *Ut id propterea indubium ſit, humores hos quoad ſubſtantiam ſpectatos fuiſſe naturales; at quod attinet ad eorum diſcretionem, & fluxum putamus exceſſiſſe naturæ vires, adeoque fuiſſe ſupernaturalem & miraculoſum*.

De Chriſti ſepultura. Joſeph ab Arimathæa petit a Pilato ejus corpus Aromatibus

130. Narrant Evangeliſtæ, Joſeph ab Arimathæa nobilem Decurionem fidenti animo Pilatum conveniſse, & ab eo corpus Jeſu Chriſti poſtulaſse. Pilatum vehementer miratum Chriſtum eſſe mortuum; &, accerſito Centurione, ubi ab eo certior factus eſt Jeſum obiiſse, Joſepho cor-

pus

perfuſum, Nicodemo ſibi operam dante, condit in ſepulcro novo. Cur Pilatus certior fieri voluerit a Centurione de morte Chriſti?

pus Jeſu donaſse: Joſephum ſindone coempta divinum cadaver involviſse, & in monumento ſuo, quod exciderat in petra, depoſuiſse, magnoque ſaxo monumenti oſtium occluſiſse. Hæc Matthæus cap. 27. Marcus cap. 16. Lucas cap. 23. v. 53., qui addit, in eo ſepulcro antea conditum ſuiſse neminem. *Et poſuit eum in monumento exciſo, in quo nondum quiſquam conditus fuerat.* Et Joannes cap. 19. rem minute deſcribens non id tantummodo narrat, quod Pilatum inter & Joſeph actum eſt, ſed illud etiam refert, Nicodemum, qui nocte, quæ præceſſit proxima, advenerat, allata ſecum mixtura myrrhæ & aloes pondo quaſi librarum centum, Joſepho ſe comitem addidiſse, eique ſepeliendo Jeſu operam dediſse: utroſque faſciis quibuſdam ſanctum corpus Hebræorum more aromatibus perfuſum involviſſe, & in ſepulcro, quo nemo antea erat injectus, depoſuiſse; atque ejus monumenti indicat etiam Evangeliſta locum ſuiſse in horto. S. Marcus cap. 15. v. 44. de Joſepho, qui Chriſti corpus a Pilato petiit, hæc ſcribit: *Pilatus autem mirabatur, ſi jam obiiſſet; & accerſito Centurione, interrogavit eum, ſi jam mortuus eſſet. Et cum cognoviſſet a Centurione, donavit Corpus Joſeph.* Mors autem Chriſti Pilato admirationem movit, vel quod ipſa experientia perſpectum erat, Cruci affixos, ſi ætate florerent, in plures dies producere vitam; vel quod Pilatus, Chriſtum arbitratus divinum hominem, crediderat illum vel numquam moriturum, vel ipſum a Crucis ſupplicio ſe fuiſse erepturum: quamobrem ab ipſo Centurione, cujus erat curare Crucis ſupplicium, de Chriſti morre certior fieri voluit; quod obſervavit Lamy Harm. Evang. lib. 5. cap. 37.

Qui fuerint Joſeph ab Arimathæa, & Nicodemus.

131. Joſephum ab Arimathæa Senatorem, ſive, ut magis proprie loquamur, Judæorum Decurionem ſuiſse conſtat, eumque tradunt Evangeliſtæ fuiſse Chriſti Diſcipulum: *Diſcipulus Jeſu &c. Expectans Regnum Dei &c. Qui expectabat & ipſe Regnum Dei &c. Diſcipulus Jeſu, occultus autem propter metum Judæorum.* Atque hic Joſeph, utpote vir probus & juſtus, etſi fuerat in Synedrio, cum Chriſtus Jeſus eſt condemnatus, non probavit acta ejus Concilii, teſte Luca cap. 23. v. 50. *Et ecce vir nomine Joſeph, qui erat Decurio, vir bonus & juſtus: hic non conſenſerat conſilio & actibus eorum.* Nicodemum Joannes cap. 3. Phariſæum & Principem Judæorum appellat, eumque narrat noctu Jeſum conveniſse, & in eo, quod cum illo habuit colloquio, dixiſse, ſe probe ſcire neminem ea ſigna facere poſse, quæ Chriſtus ederet, niſi cum illo eſset Deus. Eum autem jam tum ad Chriſti doctrinam animum adjeciſse oportuit; tum quia, orta contentione de Chriſto, quis, qualiſve eſset (Joann. cap. 7.) ita Jeſum defendit, ut in ſuſpicionem venerit, ſe doctrinam Chriſti ſectari: *Numquid & tu Galilæus es?* tum etiam quod Joſepho ad Jeſu Chriſti corpus ſepeliendum operam dederit.

Joſephi laus eſt, quod Chriſti corpus a Pilato quæſierit; Nicodemi, quod cadaver aromatibus perunctum fuerit.

132. Ea igitur Joſephi tota laus eſt, quod Chriſti Domini corpus a Pilato quæſierit. Quia vero ſibi numquam Pilatus perſuadere potuit, Jeſum ſeditionis aut perduellionis reum fuiſse, facile illius corpus Joſepho permiſit: conſtat enim, ut obſervat Grotius in cap. 27. Matthæi, nonniſi Judicis permiſsu licuiſse, qui ultimo ſupplicio eſsent necati, eorum cadavera ſepulturæ mandari; nec Judicem ægre ejuſmodi veniam dare ſolitum, niſi forte ſeditioſi aut perduellis cadaver ad ſepeliendum depoſceretur; ut notat Calmetus in idem Matthæi caput num. 57. Nicodemi vero laus eſt, quod centum libras myrrhæ & aloe contulerit. Utrique autem præclare meriti, quod Sacroſanctum corpus perunctum, faſciiſque alligatum Hebræorum more ſepelierint. Lamy in Concord. Evang. lib. 5. cap. 37. ſatis fuiſset, ait, perungendo corporis ternas quaternaſve libras myrrhæ & aloes; ſed cum Nicodemus eorum aromatum quaſi centum libras attulerit, *Signum hoc eſt opulentiæ Nicodemi, & non parci affectus.*

Mos apud Judæos ungendi cadavera, & longis inſtitis conſtringendi.

133. De funeribus & ſepultura Hebræorum prolixam & eruditam Diſsertationem ſcripſit Calmetus. Cadavera Judæi aromatibus perungebant, ne putreſcerent; quod in Lazari cadavere prætermiſsum oportuit; quatriduo enim elapſo, tetrum ſpirabat odorem. *Domine, jam fœtet; quatriduanus eſt.* Verba ſunt Marthæ apud Joann. cap. 11. v. 39. Longis inſtitis, ſeu faſciis oleo aromatibus permixto perfuſis totum corpus conſtringebant; quemadmodum puerorum corpus faſciis involvitur, capite excepto; faciem velo quodam lineo tegebant; Sindonem vero ſuper corpus faſciis colligatum obtendebant. Quamobrem de Lazaro reviviſcente ſcribit Joannes loc. cit. *Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatis pedibus & manibus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata.* Hæc omnia ad ſepeliendum Jeſum adhibita eſse, oſtendunt verba, quæ attulimus Joannis cap. 19. v. 40. qui de Joſepho, & Nicodemo ait: *Acceperunt ergo corpus Jeſu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Judæis ſepelire.* Divus Auguſtinus lib. 1. de Civit. Dei cap. 13. de Joſepho. & Nicodemo hæc ſcripſit: *Laudabiliter commemorantur in Evangelio, qui corpus ejus de Cruce acceptum, diligenter, atque honorifice tegendum, ſepeliendumque curarunt.* Myſticas quaſdam de myrrha & aloe obſervationes, itidemque de horto, in quo fuit Jeſus ſepultus, legere licet apud D. Thomam 3. par. quæſt. 52. art. 2.

Æquum fuit Chriſtum condi in ſepulcro novo. Refutatur Schmidii opinio de una tantum inſtita, qua involutum dicit corpus Chriſti, nulla adhibita Sindone.

134. Illud vero ſedulo animadvertendum, Chriſti corpus in ſepulcro fuiſse conditum, quo nullum umquam antea cadaver injectum fuerat, ne cum Chriſtus reviviſceret, calumniaretur quiſpiam, non Jeſum, ſed alium ab eo ſurrexiſse. Quod notat Hieronymus in cap. 27. Matthæi. *Ne poſt reſurrectionem, cæteris corporibus remanentibus, ſurrexiſſe alius fingeretur.* Faſciarum formam, quibus cadavera circumligabantur, elegantiſſimam exhibet Lamy in Harmonia Evangelica. De Sacra Sindone, qua Chriſti corpus involutum fuit, quamque Fideles Taurini venerantur, plura attulimns lib. 4. de Canonizat. Sanctor. par. 2. cap. 31. num. 17. De Sindone itidem, qua involutum eſt corpus Jeſu, loquuntur Evangeliſtæ. S. Matthæus cap. 27. v. 59. *Involvit illud in Sindone munda*; Marcus cap. 15. v. 46. *Joſeph autem mercatus Sindonem, & deponens eum involvit Sindone*; Lucas cap. 23. v. 53. *Et depoſitum involvit Sindone;* Joannes cap. 19. v. 40. *Ligaverunt illud linteis cum aromatibus.* Diſsertationem edidit in faſcias Chriſti Joannes Andreas Schmidt heterodoxus Auctor Amſtelodami anno 1726. quæ Diſsertatio eſt in tom. 318. Miſcellaneorum in Bibliotheca Dominici Cardinalis Paſſionei. Nullam fuiſse opinatur hic Auctor Sindonem, in qua Corpus Chriſti fuerit involutum, ſed unam eandemque fuiſse faſciam & Syndonem, quodque Joannes faſciam, id cæteros Evangeliſtas Sindonem appellare. Quod eo diſputare videtur Auctor, idque ex tota diſsertatione illa apparet, ut Taurinenſis Sindonis fidem imminuat. Verùm alia eſt Sindon, alia eſt faſcia; nec quid cauſæ ſit videmus, quamobrem in hac re ab illa conciliandorum Evangeliſtarum ratione recedamus, qua aliis in locis utimur ad Evangeliſtarum con-

ſen-

ſenſum demonſtrandum; ut nempe ſtet illud, quod eorum quiſpiam ſcripſerit, nec alius adverſari cenſeatur, ſi forte omiſerit; præſertim vero ſi & illud omiſſum ſit, & aliud præterea narretur. Nam ſi duo ſint, quorum alterum unus, alterum narret alter Evangeliſta, eaque pugnantia non ſint inter ſe, tunc alteruter Evangeliſtarum alterius narrationem ſupplere, & alter alterum cenſendus eſt illuſtrare. Ac propterea omnis corruere videtur ejus Auctoris machina ad ſubruendam Taurinenſis Sindonis venerationem admota.

De anno, die, & hora, cum Chriſtus eſt mortuus. Dies emortualis Chriſti ex vetuſtiſſima & conſtanti traditione eſt 25. Martii. Rogerii Baconis & Toſtati proſcripta ſententia.

135. Ad Paſſionis Jeſu Chriſti abſolvendam hiſtoriam reliquum eſt, ut de anno, die, & hora, quibus mortuus eſt, pauca quædam dicamus. Quod ad diem emortualem pertinet, vetus eſt & perpetua traditio, Chriſtum vigeſima quinta Martii die obiiſse, ut conſtat ex Tertulliano contra Judæos cap. 8. Auguſtino lib. 18. de Civ. Dei cap. ult. & Chryſoſtomo in Homilia in Nativitate Joannis Baptiſtæ. Henſchenius Bollandiani Operis continuator præter Martyrologia Typis impreſsa, alia quatuor & viginti manuſcripta in pluribus Europæ Bibliothecis ſe vidiſse teſtatur, in quibus omnibus Jeſu Chriſti mortem adnotatam comperit ad vigeſimam quintam Martii diem. Extat etiamnum S. Hippolyti Martyris Portuenſis Epiſcopi Canon Paſchalis in Tabula marmorea inciſus anno Chr. 222. qui repertus eſt in Agro Verano anno 1551. In eo habetur: *Octavo Kal. Aprilis Paſſio Chriſti*. Hæc vero Tabula cum ſtatua S. Hippolyti conſervatur in Bibliotheca Vaticana. Rogerium Baconem Ordinis Minorum Mathematicarum diſciplinarum peritiſſimum decimo tertio ſeculo exiſtimaſſe Chriſtum tertia Aprilis die mortuum eſſe, atque ob eam ſententiam erroris ſuſpicione notatum, & condemnatum, tradit Waddingus de Scriptor. Minorum, & tom. 2. Annalium. Conſequutum eſt ſeculum decimumquartum, cum celebris Toſtatus idem quibuſdam publicis Theſibus propugnare auſus eſt Senis, ubi tunc Eugenius IV. cum Romana Curia morabatur; at Cardinalis Turrecrematæ opera, ea doctrina tamquam erronea proſcripta eſt. Berius tom. 5. de Theologic. Diſcipl. lib. 29. cap. 7. pag. 561. negat, Toſtati propoſitionem illam fuiſſe damnatam, quinimmo ait, illum apologia edita eandem doctrinam ſuſtinuiſſe, quam etiam alii amplexi ſint. Incognitam autem prudenter advertit vetuſtis auctoribus fuiſſe, quam ipſe propterea rejicit, oſtenditque multiplici eruditionis copia emortualem Chriſti diem fuiſſe 25. Martii.

Chriſtus obiit ex Joanne hora quaſi ſexta; teſte Marco hora tertia: quomodo a quibuſdam concilientur Evangeliſtæ.

136. De hora haud ita levis eſt difficultas. Tertiam enim horam fuiſſe, qua Jeſus expiravit, tradit Marcus cap. 15. v. 25. *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.* At Joannes cap. 19. v. 14. ſcribit hora quaſi ſexta: *Erat autem Paraſceve Paſcha hora quaſi ſexta*. Quidam ut eam, quæ videtur eſſe, tollant diſcrepantiam, ajunt hora tertia crucifixum Judæorum vocibus, qui magno clamore depoſcebant illum ad necem; hora autem ſexta re ipſa Cruci fuiſſe affixum, manibus pedibuſque perforatis, ut videre eſt apud D. Thomam 3. par. qu. 46. art. 9. *ad ſecundum*, & Lect. 3. in cap. 19. Joannis.

Concinnior conciliatio. Judæi diem in quatuor dividebant partes, quarum ſingulæ ternas diei horas continebant.

137. Verum longe melius eoncinniuſque reſpondent ii, qui a Judæis obſervant diem dividi in quatuor partes; quarum prima tres diei horas continebat, & *Prima* appellabatur, quod ab ea eſſet diei initium. Altera ab hora tertia ad ſextam, ſeu meridiem porrigebatur, quæ dicebatur *Sexta*, quod ab hora tertia inchoaret. Tertia diei pars ab hora incipiebat ſexta, & in horam deſinebat nonam, &, quod a ſexta hora inciperet, *Nona* vocabatur. Poſtrema denique pars a nona incipiebat, & occaſu ſolis terminabatur, quæ dicebatur *Veſpera*.

Hora tertia, & hora quaſi ſexta idem eſt, ac exeunte hora tertia, ſexta ſubeunte.

138. Harum qualibet partium tres horæ continebantur. Cum igitur Marcus ſcribit, Chriſtum Cruci affixum eſſe *hora tertia*, non id factum eſſe intelligendum eſt initio horæ tertiæ, ſed exeunte hora tertia, & jam jam ſexta hora ſubeunte; & rurſus cum Joannes dicit, Chriſtum obiiſſe non abſolute hora ſexta, ſed hora *quaſi ſexta*, tantum abeſt, ut a Marco diſſentiat, ut potius inter eos pulchre conveniant; hora enim quaſi ſexta illud idem tempus eſt, cum hora tertia in finem vertit. Inter recentiores, qui ad hunc conciliant modum utroſque Evangeliſtas vide Baronium ad ann. Chr. 34. num. 163. Maldonatum in cap. 27. Matthæi num. 25. Tillemont. Nota 31. ad J. Chr. vitam; Natalem Alexandrum in cap. 19. Joann. num. 14. Serry exercit. 56. Graveſon. de Myſter. & ann. Chr. pag. 315. & Gottum de verit. Rel. Chriſt. cap. 30. §. 2. num. 10.

Quoto Chriſtianæ æræ anno, quotque natus annos Chriſtus mortuus ſit, variæ ſententiæ. Videtur mortuus 33. ætatis anno, Imperii Tiberii 19.

139. Si quoto ære Chriſtianæ anno crucifixus eſt Jeſus, ut etiam quoto anno ætatis ſuæ, diſſerere in animo haberemus, controverſiam ſane gravem ſuſciperemus, cui noſtræ vires impares ſunt, & ad eam expediendam juſto opus eſſet volumine. Baronius ad ann. 34. num. 132. exiſtimat, Chriſtum mortuum ætatis ſuæ tertio & trigeſimo anno, menſe tertio, Tiberii anno decimo octavo. Graveſonius in citato opere pag. 305. putat, obiiſſe anno ætatis ſuæ trigeſimo tertio ineunte, & decimonono imperii Proconſularis Tiberii. Calmetus in cap. 8. Joann. num. 57. ſtatuit, Chriſtum obiiſſe, cum mediem ageret ætatis annum trigeſimum ſextum. Natalis Alexander Differt. 2. ſec. 1. Prop. 2. contendit, Jeſum mortuum anno ineunte trigeſimo ſeptimo ætatis ſuæ, & Imperii Tiberii decimo nono. Honoratus a S. Maria in Obſervat. ad Regul. & uſum Criticæ lib. 5. diſſert. 1. ait, communem eſſe traditionem, Chriſtum triginta natum circiter annos mortuum eſſe, decimoquinto anno Tiberii. Quid harum rerum periti ſenſerint, ſatis eſt retuliſſe. Interea, cum tacito quodam Eccleſiæ conſenſu probata, atque etiam communis videatur opinio, Chriſtum mortuum eſſe trigeſimo tertio ætatis ſuæ anno, ſeu ineunte, ſeu jam expleto, ſive etiam tribus additis menſibus, ut exiſtimavit Baronius, Imperii Tiberii decimo octavo, vel decimonono; nos huic ſententiæ libentiſſime accedimus, de qua vide Ricciolum tom. 1. Chronolog. Reform. lib. 8. cap. 7. & Gottum de verit. Relig. Chriſt. cap. 30. §. 1.

De cæremoniis, quibus hunc diem colit Eccleſia. Quonam reſpiciat Eccleſia in officio hujus diei. Cur poſt Propheſias legatur e S. Joanne hiſtoria Paſſionis.

140. Atque hæc de Paſſione Chriſti Domini dicta ſunto. Nunc vero ad cæremoniam, qua hunc diem celebrat Eccleſia, veniamus. Illuc autem in Officio hujus diei Eccleſia potiſſimum reſpicit, ut Jeſus Chriſtus cruci affixus nobis ſtatuatur ob oculos, & ad ejus aſpectum contritione tacti ita noſtros paremus animos, ut Redemptionis fructum aſſequamur. Mazzinellus ad Officium Majoris Hebdomadæ primum quidem notat, poſt Prophetias, quarum veritas validiſſime Religionem noſtram confirmat, Hiſtoriam legi de Paſſione Domini ab Joanne conſcriptam, qui ordine temporum ultimus eſt Evangeliſtarum, quique ex Apoſtolis unicus a Jeſu Chriſto numquam receſſit, illum ſequutus uſque ad patibulum Crucis; ac propterea quæ ipſe in Calvario vidit, accurate deſcripſit.

Cur Eccleſia oret pro omnibus, etiam pro Judæis.

141. *Secundo* obſervat, Chriſtum omnium Servatorem, pro omnibus mortuum, omnium Mediato-

diatorem inter Deum & homines, pro omnibus ſe Deo Patri obtuliſſe, pro omnibus oraſſe, ab ejuſmodi ſacrificio ſuo, & ab orationis ſuæ beneficio nullis excluſis: propterea Eccleſiam ſenſus Jeſu Chriſti ſequutam in ſacrificiis orare pro omnibus omnium generum, preceſque ſuas meritis Chriſti ſemper ſuffulcire, & in hoc potiſſimum die orationibus uti pro quocumque hominum genere, etiam pro Judæis, ut ab eorum oculis velum illud ſummoveatur, quo Sacras Scripturas intelligere prohibentur; quæ tamen oratio dicitur nulla facta genuflexione, ut appareat Eccleſiam irriſiones & contumelias illas deteſtari, quibus Judæi Chriſto illuſerunt, cum illum in genua procidentes ſimulatis ſalutationibus irridebant.

Cur exponatur Crux aſpectui & adorationi populi, & quamobrem interea cantentur improperia.

142. *Tertio* notat, populi adorationi & aſpectui Crucem exponi, quæ interea dum adoratur, cantantur improperia. Neque enim a Deo aut admirabiliora, quam quæ in populum Iſraeliticum oſtendit, edita eſſe portenta, aut inſigniora in homines beneficia collata, quam quæ Judæis contulerit; & rurſus nullam omnino apud gentem atrociora ingrati adverſus Dei bonitatem animi extare exempla, quam quæ traduntur in Judæorum hiſtoria, quos tum vero ingratiſſimos fuiſſe intelligimus, cum Chriſtum Dominum neci dederunt. In cujuſque autem improperii fine celebre illud canitur Triſagium, de quo paullo inferius ſermonem habebimus.

De Proceſſione, & Miſſa hujus diei.

143. *Quarto* docet, poſt Crucis adorationem fieri proceſſionem ad locum, ubi die, quæ præceſſit proxime, Sacramentum Euchariſtiæ conditum eſt. Illud autem Sacerdos, qui celebrat Miſſam, ad Altare reverſus ponit ſuper corporale, & Diaconus vinum, Subdiaconus aquam in Calicem interea infundunt: aquam Sacerdos hodie non benedicit: dextera manu Sacratiſſimam hoſtiam ſuſtollit, ut a populo poſſit conſpici; eam in tres dividit partes, quarum tertiam in Calicem tacitus indit. Prætermittuntur *Pax Domini*, & *Agnus Dei*; item aliæ duæ orationes, quæ ante Communionem dici ſolent; tertia vero recitata, *Perceptio*, accipit patenam cum corpore Chriſti, & maxima humilitate dicit: *Panem cœleſtem accipiam, & nomen Domini invocabo*. Dein de percutit ſibi pectus dicens, *Domine non ſum dignus;* poſtea ſignat ſe Sacramento, quod deinde ſumit reverenter. Tandem prætermiſſis omnibus, quæ dici ſolent ante ſumptionem Sanguinis, ſumit de Calice particulam Hoſtiæ, & vinum.

Hac die ſolum Hieroſolymis oſtendebatur populo Crux in quam ſublatus eſt Jeſus. Fortaſſe inde orta diſciplina in omnibus Eccleſiis exponendi Crucem.

144. Populi adorationi & aſpectui Crucem exponi dudum monuimus. S. Paulinus epiſt. 31. novæ edit. ad Severum narrat, hac tantummodo die eam ipſam, cui Chriſtus affixus eſt, Crucem Hieroſolymæ exponi ſolitam fidelium adorationi. *Neque præter hanc diem, qua Crucis ipſius myſterium celebratur, ipſa, quæ Sacramentorum cauſa eſt, quaſi quædam ſolemnitatis inſigne profertur.* In eadem epiſtola de ea Cruce loquens paullo ante dixerat, *Quam Epiſcopus Urbis ejus quotannis, cum Paſcha Domini agitur, adorandam populo princeps ipſe venerantium promit.* Quod autem memorata ſubjecit verba, *Neque præter hanc diem, qua Crucis ipſius myſterium celebratur*, inde arguitur loqui de Feria ſexta in Paraſceve, ut advertit Hugo Menardus in notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 86. Nonnulli exiſtimant, ab ea Hieroſolymitanæ Eccleſiæ conſuetudine communem hanc derivatam eſſe diſciplinam publicæ venerationi Crucem exponendi; quam opinionem eruunt ex verbis illis Amalarii: *Fuerunt quidam, qui volebant dicere ſe velle eandem Crucem adorare, in qua Dominus crucifixus eſt. Utinam in omnibus Eccleſiis haberetur. Quamvis omnis Eccleſia eam non poſſit habere, tamen non deeſt eis virtus ſanctæ Crucis in ſuis Crucibus, quæ ad ſimilitudinem S. Crucis factæ ſunt.* ut eſt in lib. 4. cap. 14. de Eccleſiaſtic. Offic. in tom. 14. Biblioth. PP. Edit. Lugdun. ann. 1677. pag. 950.

Cur latria cultu adoranda etiam quælibet Crux ad ejus exemplum facta, in qua Chriſtus obiit: rationes ex D. Thoma.

145. Nonnihil difficultatis Rabano ſubeſſe videbatur, non quidem in eo cultu, qui Cruci exhibetur hac die, ſed in verbo, quo utimur, *adorationis*. Verum, ut bene advertit Bailletus Hiſt. hujus diei §. 2. num. 19. Fidei puritas pravam omnem amovet ſuſpicionem. Eccleſia in Canticis ait; *O Crux adoranda*. Et alibi, *Tuam Crucem adoramus*. Celebris eſt Lactantii verſiculus

Flecte genu, lignumque Crucis venerabile adora,

Theologis vero diſputandum linquimus, Latriæ ne cultu, an minore aliquo Crucem venerari debeamus, quam fuſe quæſtionem pertractant Eſtius in 3. lib. ſentent. diſt. 9. §. 3. & Cardinalis Capiſuccus in appendice controverſiæ, *Quo cultu ſanctæ imagines ſint colendæ*. Notat Thomaſſinus de dier. Feſtor. celebratione lib. 2. cap. 14. num. 20. cæremoniam hujus diei de adoranda Cruce a veteribus appellari *Adoratum*. Obſervat etiam, eos Epiſcopos, qui in Pariſienſi Synodo Sacrarum cultum Imaginum rejiciebant, adorationem tamen Crucis in Feria ſexta Majoris Hebdomadæ approbaſſe. *Et ideo Sancta Mater Eccleſia* (ſunt verba Synodi) *toto Orbe terrarum inter cætera innumera Crucis Sacramenta decrevit, licitum eſſe univerſis Catholicis ob amorem Paſſionis Chriſti, ubicumque eam viderint, inclinando, ſi voluerint, venerari: Et inſuper die ſancto, quo Paſſio domini in univerſo Mundo ſpecialiter celebratur, cum omni devotione univerſum Ordinem Sacerdotalem, ſeu cunctum populum adorare*. Et D. Thomas 3. par. quæſt. 25. art. 4. docet, Crucem, cui Chriſtus affixus eſt, latriæ cultu adorari, tum quod ea nobis exprimit Chriſti figuram in Cruce pendentis, tum etiam præſertim quod ejus ſanguine fuerit perfuſa; eodem etiam Latriæ cultu quamlibet ex quacumque materia Crucem ad illius Crucis exemplum factam itidem adorari, quod imaginem repræſentet Chriſti in Cruce extenſi; quod tamen ita eſt intelligendum, ut adoratio ad Jeſum Chriſtum referatur; nam ſi Crux conſideretur tamquam pertinens quiddam ad Chriſtum Dominum, ad quem veluti terminum non referatur adoratio, non latriæ cultu, ſed hyperduliæ tantum eſt colenda: cujuſmodi cultus B. Virgini exhibetur, cui, etſi propius quam Crux ad Chriſtum pertineat, cum eam tamquam unam ex iis rebus, quæ Chriſti ſunt, veneramur, cultum quidem peculiarem exhibemus, ſed qui nonniſi hyperduliæ cultus eſt.

De Triſagio, Sanctus Deus, Sanctus fortis, &c. A puero quaſi divinitus allato Conſtantinopoli ſub Imperio Theodoſii. Cur eo utatur Occidentalis Eccleſia hac die Græce & Latine.

146. Innuimus paulo ante, in fine cujuſque improperii, interea dum Crux adoratur, cani celebre Triſagium, & quidem Græce & Latine, *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miſerere nobis*. Menologium Græcorum narrat, ſub Imperio Theodoſii vigeſimaquarta die Septembris vehementiſſimo terræ motu Conſtantinopolim eſſe concuſſam: Imperatorem una cum Proclo Patriarcha, & populo univerſo ad implorandam Dei opem confugiſſe: puerum repente in aera ſublatum; cumque omnes metu perterriti exclamarent *Kyrie Eleiſon*, puerum in terram deſcendiſſe, atque alia monuiſſe populum voce, ut Triſagium caneret ad hunc modum, *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus & immortalis*, vix ea loquutum repente mortuum concidiſſe. Devota hæc oratio in Eccleſia Orientali frequentiſſime uſurpatur. Ea vero hac die

die præſertim utitur Occidentalis Eccleſia, Latine, ut propriam ſuam linguam adhibeat, Græce vero etiam, ut alludat illi divinæ voci, quam puerum illum diximus Conſtantinopoli edidiſſe. Vid. Goar. in Notis ad Rituale Græcorum pag. 109. edit. Venetæ ann. 1830.

Additio ad illud Triſagium Petri Fullonis, Theopaſchitarum hæreſim olens, a Catholicis damnata. A Gregorio VII. interdictum Armenis ea uti: quæ tamen ab iis poſtea adhibita videtur.

147. Petrus Fullo, ut inveheret hæreſim Theopaſchitarum, qui naturam divinam paſſam in Cruce falſo affirmabant, ea verba Triſagio addidit: *Qui Crucifixus es pro nobis, miſerere nobis*; quod a Catholicorum cætu reprobatum fuit. Qua additione cum Armeni uſi eſſent uſque ad XI. ſeculum, a Gregorio VII. Epiſt. 1. lib. 8. moniti ſunt, ut eam omitterent. *Clauſulam*, inquit ſummus ille Pontifex, *quam in illa laude ſubjungitis: Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis*: *iſtam videlicet*, qui crucifixus es pro nobis; *quoniam nulla Orientalium præter veſtram, ſed nec Sancta Romana Eccleſia habet, vos totius ſcandali occaſionem, pravique intellectus ſuſpicionem vitantes, ſuperaddere de cætero omittatis*. Armeni, etiamſi Decretum illud Gregorius VII. ediderit, eadem verba in Triſagio retinuiſſe videntur. Cum patrum noſtrorum memoria de concilianda inter eam Gentem & Romanam Eccleſiam communione & pace ageretur, inter cætera dubia illud in Congregatione de Propaganda Fide die 30. Januarii an. 1635. propoſitum fuit: *An Triſanio, quo utuntur Armeni, poſſit addi: Qui paſſus eſt pro nobis*. Et reſcriptum fuit: *Congregatio negative reſpondit: nam in Liturgia Armenorum decantato Triſagio in honorem Sanctiſſimæ Trinitatis, adduntur prædicta verba ſecundum Theopaſchitarum hæreſim damnatam in Concilio Romano ſub Felice Papa. Et licet in alio loco ad perſonam Filii Triſagium applicetur, nihilominus Triſagium ab Angelis traditum, & in honorem & glorificationem Sanctiſſimæ Trinitatis decantari ſolitum, non videtur poſſe formaliter attribui Chriſto Domino, uti ſcilicet tantum perſonæ ejuſdem Sanctiſſimæ Trinitatis.*

Nec valet id fuiſſe conceſſum Maronitis, quia alio modo in eorum libris Hymnus glorificationis prædictus concipitur; & non fuit etiam ille modus expreſſe a Sede Apoſtolica approbatus.

Miſſa hujus diei non ſicca, ſed Miſſa Præſanctificatorum appellanda.

148. Denique de Miſſa etiam quædam ſupra attigimus, quæ hac die celebratur. Eam vero Miſſam non, ut vulgo ajunt, ſiccam dici oportet, ſed Miſſam Præſantificatorum, in qua Sacerdos ſola ſpecie panis, die, quæ præceſſit, proxima conſecrati, communicat. Miſſam enim ſiccam eam dicimus, in qua neque conſecratio fit, neque Chriſti corpus ſumitur, & Sacerdos, licet Sacerdotalibus indutus veſtibus, ita Miſſam recitat, ut omittat tamen omnia, quæ ſummiſſa voce dicuntur, Præfationem quidem recitat, & Pater noſter, ſed Canonem & reliquas Secretas omnes prætermittit; non hoſtiam habet, non Calicem, nihilque eorum dicit aut facit, quæ ſuper Euchariſtiam fieri ſolent, ut videre licet apud Durandum in Rationali lib. 4. cap. 1. Contra vero in Miſſa Præſantificatorum nihil omittitur præter Euchariſtiæ conſecrationem, quod Sacramentum ſub unica ſpecie ſumitur panis, quem pridie ejus diei ſacerdos conſecravit, ut explicat Hugo Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 75. *In Paraſceve Majoris Hebdomadis non conſecratur Corpus Chriſti, ſed Sacerdos in Miſſa utitur Præſanctificatis, ideſt hoſtiis ante conſecratis tum pro ſe, tum pro omni populo*.

In Orientali Eccleſia per totam Quadrageſimam Miſſa Præſanctificatorum celebratur, ſabbatho, & Dominica exceptis. Ritus quorundam Græcorum in hac re parum probatus. Græcorum criminationes adverſus Latinos.

149. In Eccleſia Græca Miſſa Præſantificatorum dicitur omnibus Quadrageſimæ diebus, Sabbatho, & Dominica exceptis, ut conſtat ex Laodicena Synodo, quam Baronius exiſtimat ante Concilium Nicænum habitum: *Non oportere in Quadrageſima panem offerre, niſi in Sabbatho, & Dominicis diebus*; verba ſunt ex Canone 48. Et in Concilio Trullano Can. 52. *In omnibus ſanctæ Quadrageſimæ jejunii diebus, præterquam Sabbatho, & Dominica, & Sancto Annunciationis die, fiat ſacrum Præſantificatorum miniſterium*. Id etiamnum in Orientali Eccleſia in uſu eſſe teſtatur Cardinalis Bona lib. 1. Rer. Liturgic. cap. 15. n. 5. *Hunc morem adhuc ſervat Orientalis Eccleſia*. Boſſuetus Meldenſis Epiſcopus volum. 5. ſuorum Operum edit. Argentinæ ann. 1742. in Tract. de Communione ſub utraque ſpecie tradit, pleroſque Græcorum hoc tempore aliquot pretioſi Sanguinis guttas ſupra panis conſecrati partes in formam Crucis aſpergere, eaſque pro diebus inſequentibus reſervare ad Officium Præſanctificatorum: quem morem invectum fuiſſe poſt Schisma Cerularii, & a melioris notæ auctoribus Græcis nec probari, nec uſurpari luculenter oſtendit. Nicetas Pectoratus Romanam Eccleſiam criminatur, quod per Quadrageſimam, Sabbatho & Dominica exceptis, Miſſam Præſanctificatorum non celebret: cujus repreſſa merito fuit audacia ab Humberto Cardinali Silvæ Candidæ tom. 4. Biblioth. Patrum, ut videre etiam licet apud Goar. loc. cit. pag. 173. qui tamen monet, Cardinalem multis in rebus juſtos prætergreſſum eſſe fines; quod fuſius refert Juvenin. de Sacram. Diſſert. 5. qu. 8. c. 1.

Cur apud Latinos hac die tantum celebretur Miſſa Præſanctificatorum ex Hugone a S. Victore.

150. Verum utcumque ſit de ejuſmodi re, ſi quis eſt, qui quidquid de Præſanctificatorum Miſſa apud Græcos diſputari poteſt, ſibi cupiat expromi, adeat Leonis Allatii Diſſertationem ad calcem Operis de Conſenſu perpetuo Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis adjectam, & Le-Brun in explicat. Miſſæ tom. 2. art. 2. pag. 372. edit. Pariſien. Apud Latinos hac die Præſanctificatorum Miſſa tantummodo celebratur ea ratione, quam innuit Hugo a S. Victore de Specialibus Miſſæ Obſervationibus cap. 20. *Quæritur, quare hac die Miſſa non cantetur, ſed Corpus Chriſti reſervatum die præcedenti ſumatur. Ad quod dicitur ex decreto Innocentii Papæ Miſſam hoc biduo non celebrari, ut in Paſtoribus Eccleſiæ ſtatus temporis illius apud Apoſtolos oſtendatur, qui, ſicut Propheta prædixerat, Percuſſo Paſtore diſperſi erant &c. Quæritur iterum, quare hac die non ſumatur ſanguis Chriſti, ſicut & caro Chriſti; ad quod dico, quod utrumque ſub unica ſpecie ſumitur. Sed quia ſpecies vini labilis non poteſt tuto reſervari, ſine ea corpus Chriſti reſervari conſtitutum eſt*. Quæ repetit etiam Claudius Eſpencæus lib. 2. de adoratione Euchariſtiæ cap. 13.

Hugonis verba reſpiciunt Epiſtolam Innoc. I. ad Decentium. Locus Innocentii quomodo intelligendus.

151. Alludit Hugo ad Epiſtolam Innocentii I. ad Decentium Epiſcopum Eugubinum: *Feria ſexta* (verba ſunt ex illius Epiſtolæ capite 4.) *propter Paſſionem Domini jejunamus. Sabbathum prætermittere non debemus, quod inter triſtitiam & lætitiam temporis illius videtur incluſum. Nam utique conſtat, Apoſtolos biduo iſto & in mœrore fuiſſe, & propter metum Judæorum ſe occuluiſſe. Quod utique non eſt dubium, intantum eos jejunaſſe biduo memorato, ut traditio Eccleſiæ habeat, iſto biduo ſacramenta penitus non celebrari. Quæ utique forma* (jejunandi) *per ſingulas tenenda eſt hebdomadas propter id, quod commemoratio diei illius ſemper eſt obſervanda*. Ac de ejuſmodi conſuetudine, quam ſervat Occidentalis Eccleſia celebrandi in Paraſceve Miſſam Præſantificatorum, vetera reperias documenta apud Pouget Inſt. Catholic. tom. 1. pag. 841. tom. 2. pag. 272. & apud

& apud Bailletum Hiſt. huius diei §. 2. Amalarius, & Alcuinus hujus rei rationem afferunt. *Quia in hac die Dominus ſe ipſum obtulit, & ipſa oblatio ſufficit ad ſalutem credentium*. Innocentius I. rationem adducit paullo ante memoratam, quæ ab Apoſtolorum mœrore deſumitur, & a jejunio, quo hunc diem tranſegerunt; & hæc quidem ratio longe cæterarum viſa eſt accommodatiſſima Mabillonio par. 2. Muſæi Italici Commentar. ad Ord. Rom. & Graveſonio de Myſteriis & annis Chriſti pag. 455. Quærit Vertus tom. 4. Explicat. Cæremon. Eccl. Obſervat. 35. pag. 293. Edit. Pariſien. ann. 1713. an Innocentii I. verba de quibuſcumque Feriis ſextis, & Sabbathis cujuslibet Hebdomadæ ſint intelligenda, an vero de ſexta tantum feria in Paraſceve, & Sabbatho Sancto; ea enim verba ſextas omnes ferias, & Sabbatha totius anni videntur complecti. Verum cum Innocentius mœrorem commemoret, quo capti ſunt Apoſtoli Feria ſexta, qua die Chriſtus Jeſus eſt mortuus, & Sabbatho inſequenti, quo ejus corpus jacuit in ſepulcro, jure inde arguit, ea verba de Feria ſexta in Paraſceve, & Sabbatho ſancto eſſe intelligenda.

Hugo negat hac die dici Miſſam, ſed intelligit eam, quæ celebratur per annum. In Hiſpaniis obſoleverant cæremoniæ hujus diei, & Eccleſiæ erant clauſæ. Concilium Toletanum IV. eas cæremonias reſtituit.

152. Ait Hugo in loco, quem ſupra attulimus, Feria ſexta Majoris hebdomadæ & Sabbatho Miſſam non celebrari. Verum ſi quis ejus verba attente conſideret, facile intelliget de ea Miſſa loqui, quæ aliis diebus celebrari ſolet; nec Præſanctificatorum Miſſam ejus verbis excludi, quæ cum omnibus cæremoniis, quas ſcripſimus, ſemper in Occidentali Eccleſia celebrata eſt in Paraſceve. In Hiſpaniis abuſus ille irrepſerat, ut Eccleſiæ hac die eſſent clauſæ, & prorſus ab omni ſacra cæremonia & divino cultu feriarentur; quem abuſum ſuſtulit Concilium Toletanum IV. Can. 7. *Comperimus, quod per nonnullas Eccleſias in die Sextæ Feriæ Paſſionis Domini, clauſis Baſilicarum foribus, nec celebratur Officium nec Paſſio Domini populis prædicatur, dum idem Salvator noſter Apoſtolis ſuis præceperit dicens: Paſſionem & Mortem & Reſurrectionem meam omnibus prædicate. Ideo oportet eodem die Myſterium Crucis, quod ipſe Dominus cunctis nuntiandum voluit, prædicari, atque indulgentiam criminum clara voce omnem populum poſtulare, ut pœnitentiæ compunctione mundati venerabilem diem Dominicæ Reſurrectionis, remiſſis iniquitatibus, ſuſcipere mereamur, Corporiſque ejus & Sanguinis Sacramentum mundi a peccatis ſumamus.*

Sacerdos in Miſſa Præſanctificatorum ſumit revera Corpus & Sanguinem Chriſti. Vinum non conſecratur ex immerſione particulæ in calicem.

153. Præterea ait Hugo, nullo modo negari poſſe, Sacerdotem hac die ſumere Chriſti Corpus & Sanguinem; utrumque enim revera eſſe ſub ſpecie panis, præcedenti licet die conſecrati: additque id in cauſa eſſe, cur vinum non ſervetur die præcedenti conſecratum, quod periculo irreverentiæ actio iſta non careat. Quidam Græcorum contendunt, ſumi in Miſſa Præſanctificatorum Corpus & Sanguinem tum ſub ſpecie panis, tum etiam ſub ſpecie vini; putant enim, per immerſionem particulæ in calicem, ex Sacratiſſima Hoſtia detractæ, tranſubſtantiationem fieri vini in Sanguinem. Sed hi ſunt recentiorum Schiſmaticorum errores. Veteres enim Græcorum ſemper credidere, ut ipſi credimus, non aliter vinum poſſe conſecrari, quam proferendis verbis, quæ formam conſtituunt Sacramenti, ut animadvertit Chriſtianus Lupus ad Can. 52. Conc. Trullani tom. 2. veter. edit. pag. 956. *Verum reſpondeo, hæc eſſe novella Schiſmaticorum commenta. Antiqui omnes Græci nobiſcum credidere, Euchariſtica elementa ſine myſticis verbis non poſſe conſecrari. Quocirca non ab ipſis elementis hæc Miſſa vocatur Præſanctificatorum, ſed a rebus contentis; quod nempe ſub unica panis ſpecie ſit non ſolum Domini Corpus, ſed & Sanguis.*

Quidam ex Latinis in eadem fuere ſententia, qua Græci Schiſmatici, vinum conſecrari per immerſionem Corporis Chriſti.

154. Nemo profecto inficiabitur, quoſdam etiam fuiſſe inter noſtros Latinos Scriptores, eoſque Catholicos, qui affirmarunt, in Miſſa Præſanctificatorum Corpus & Sanguinem ſumi ſub ſpecie non modo panis, ſed etiam vini, quod vinum conſecretur vel per orationem *Pater noſter*, vel per immerſionem particulæ panis conſecrati in Calicem injectæ. Durandus in Rationali lib. 6. cap. 75. hanc quæſtionem proponit: *Numquid vinum, quod in die Paraſceve cum Dominico Corpore ſervato ſumitur, in Altari conſecratur, & Sanguis Chriſti efficitur per immiſſionem ipſius Corporis in Calicem, & ejus tactum?* Cui quæſtioni reſpondet: quoſdam eſſe, qui putent, vinum effici Sanguinem Chriſti, Micrologum & Amalarium innuens: *Super hoc dicunt quidam, quod per Dominicam Orationem, quæ tunc dicitur, fit conſecratio, ſeu commutatio vini in ſanguinem*. Id vero ait minime verum eſſe; nam ſi ea vis eſset Orationis Dominicæ, panis etiam conſecraretur, atque inde exiſteret illud abſurdum, quod ſupervacaneum eſset ad ſextam Feriam reſervare panem præcedenti die conſecratum. *Nos tamen hoc non dicimus; quia ſi hoc jam eſſet, non eſſet neceſſe Corpus Domini ad diem illum reſervari*: ac ſtatuit, vinum ſanctificari quidem contactu ſacræ particulæ, non vero conſecrari, neque ejus tranſubſtantiationem fieri in Sanguinem Chriſti. *Dicimus ergo illud non conſecrari, ſed ſanctificari. Differt autem inter hæc: nam conſecrari eſt conſecratione tranſubſtantiari; ſanctificari eſt ex contactu, ſeu admixtione ſacræ rei reverendum & ſanctum effici, ut patet in aqua benedicta*. Sylvius tom. 5. ſuorum Operum edit. Antuerpien. in Oratione I. *De Officio Paraſceves*, more ſuo accurate tractat hoc argumentum, & quæ objiciuntur auctoritates explicat; magnum intercedere diſcrimen oſtendens inter conſecrari, & ſanctificari. *Vinum enim ſanctificari eſt ex admixtione, vel contactu rei ſacræ reverendum & ſanctum effici: conſecrari vero eſt illud vi verborum conſecrationis tranſubſtantiari in Sanguinem Chriſti*.

Hæretici, qui pugnant pro Communione ſub utraque ſpecie, eam amplexi ſunt ſententiam. Eos confutavit egregie Mabillonius. Ab ea ſententia ſemper abfuit Romana Eccleſia.

155. Hæretici, qui adverſus Eccleſiæ ſenſum pugnant pro Communione ſub utraque ſpecie, libenter eorum amplectuntur ſententiam, qui in Miſsa Feriæ ſextæ exiſtimarunt, per particulam ſacratiſſimæ hoſtiæ in Calicem injectam vinum conſecrari; ita enim ſe ab eo argumento liberant, quod adverſus eos depromimus ex ea Miſsa, in qua Sacramentum ſumitur ſub unica ſpecie panis. Sed eos magno in errore verſari oſtendit Mabillonius to. 2. Muſæi Italici in Commentar. ad Ord. Roman. §. 12. & ſequen. ubi veterem fuiſse docet controverſiam, utrum per particulæ contactum vinum conſecraretur; quod obſervavit etiam Georgius Caſsander in ſua Liturgia cap. 31. pag. 76. Eccleſiam Romanam ſemper exiſtimaſse, non conſecrari; in aliquo ex Ordinibus Romanis reperiri ea verba: *Sanctificatur autem vinum non conſecratum per ſanctificatum panem*; ea tamen in textum inducta apparere; Patrum & graviſſimorum Scriptorum ſummum in eo eſse conſenſum, ut doceant, nonniſi vi verborum Chriſti, quæ Sacerdos proferat, vinum conſecrari; Feria ſexta Majoris Hebdomadæ propter ejus diei mœrorem Præſanctificatorum Miſſam eſse introductam, panem pridie ejus diei conſecratum a Sacerdote; non autem vinum ſumi, quod panis facile conſervari poſſit ſine pe-

riculo irreverentiæ, vinum vero non item; diſciplinam denique idcirco invectam, ut vinum & aqua in Calicem infundatur, atque eo injiciatur ſacræ hoſtiæ particula, ut a Chriſto inſtituta ad exemplum convivii ſacra Communio eo modo exprimeretur, qui eſſet Cœnæ Chriſti accommodatior. *Nimirum quia Communio ſacri convivii rationem habet, ex cibo & potu debet conſtare. At quoniam altera Euchariſtiæ ſpecies in craſtinum reſervanda haud videbatur, nec iſto biduo Sacramenta celebrari mos ſinebat; inde factum eſt, ut ex puro vino aqua mixto, ſed tamen particula Euchariſtiæ ſanctificato altera convivii pars, videlicet potus, ſuppleretur*. Plura etiam, quæ cum iis quæ ſcribit Mabillonius, conſentiunt, reperias apud Vet. cit. tom. 4. pag. 293. & ſequen. Herminier tractatu de Sacramentis tom. 2. cap. 15. ubi agit de forma Euchariſtiæ, animadvertit, in pluribus vetuſtis Miſſalibus Galliæ, Angliæ, Germaniæ, & Hiſpaniæ hunc loquendi reperiri modum, vinum nempe ſanctificari, & Chriſti Sanguinem fieri, cum Hoſtia conſecrata in calicem injicitur; ſed hanc fuiſſe docet quorundam parum ſane probabilem opinionem, & ante 9. ſeculum omnibus incognitam, quam vehementer impugnavit S. Bernardus Epiſt. 69. Joannes Belletus cap. 99. & Jacobus Cardinalis de Vitriaco Hiſtor. Occidentalis cap. 38. Idem Herminier, quod ſupra innuimus, eodem loco confirmat, Romanam Eccleſiam numquam ejuſmodi amplexatam eſſe doctrinam; eaque verba ex quodam Ordine Romano, *Sanctificet autem vinum conſecratum per ſanctificatum panem*, abeſſe monet a veteribus Codicibus Vaticano, Corbejenſi, & Colbertino, juxta ea, quæ ſcripſit loco cit. Mabillonius. Alcuinum, Micrologum, Amalarium, & Ordinem Romanum modo nominatum commemorare non prætermiſit Boſſuetus Meldenſis Epiſcopus tract. *de Communione ſub utraque ſpecie* vol. 5. ſuorum Operum edit. Argentinen. pag. 254. & invictis probat argumentis, eos Scriptores nunquam ſenſiſſe, ſanctificationem ex hoſtia in vinum injecta veram eſſe conſecrationem, qua vinum convertatur in Sanguinem; ſed exiſtimaſſe eam ſanctificationem inferioris eſſe ordinis, alteriuſque naturæ, cujuſmodi eam deſcribit S. Bernardus Epiſt. 69. qui ait, vinum cum hoſtia conſecrata miſtum, etiamſi non ea peculiari ſolemnique Conſecratione conſecratum ſit, qua in Sanguinem Chriſti convertatur, ſacrum tamen eſſe ex Corporis Domini Noſtri contactu, ſed longe diverſa ratione ab ea, quæ fit virtute verborum, quæ ex Evangelio deſumpta ſunt.

Nulli in hac die ſacra Communio præbetur, etſi non ea ſemper fuit diſciplina.

156. In hac Feria ſexta nulli ſacra præbetur Communio, niſi forte gravis quædam neceſſitas urgeat, juxta Rubricam Miſſalis Romani: *Hodie* (Feria 5.) *reſervat Sacerdos in loco decenti & convenienti hoſtiam conſecratam pro die ſequenti, in quo non conſicitur, vel etiam plures, ſi neceſſe fuerit, pro infirmis*. Sed non hanc ſemper fuiſſe diſciplinam, & hac etiam die populo ſacras particulas diſtribui conſueviſſe, quæ pridie eſſent conſecratæ, probant certiſſima monumenta, ut oſtendimus inſtitutione 18. tom. 11. Porro quanta fuerit veterum Chriſtianorum hac die jejunii ſeveritas, docuimus inſtitutione 16. tom. XI. pag. 98.

CAPUT VIII.

De Sabbatho Sancto.

Quod Myſterium hac die recolat Eccleſia. Cur ſermo inſtituatur etiam de Chriſto reviviſcente

1. FEriæ ſextæ in Paraſceve ſuccedit Sabbathum Sanctum. Hoc die ſacram illam & myſterii plenam Chriſti quietem in ſepulcro, ejuſque deſcenſum ad inferos, ſeu ſtatum illum Jeſu Chriſti, quandiu anima a corpore fuit ſejuncta, recolit Eccleſia. Quamobrem hujus diei Myſterium ſatis aperiri videtur, ſi duo iſta explicentur. Sed cum ex ea, quæ nunc viget, diſciplina ſacræ compluſes aliæ hoc Sabbatho peragantur cæremoniæ, quæ Reſurrectionem Domini reſpiciunt, & ipſa Miſſa in hac die celebretur de Reſurrectione, neceſſarium propterea putamus de Chriſto etiam a morte reviviſcente ſermonem habere.

Vetus diſciplina non recedendi ab Eccleſia ante mediam noctem in Pervigilio Paſchæ. Mos celebrandæ Miſſæ in nocte ante Paſcha viguit uſque ad ætatem Durandi, & Valdenſis, etſi jam tum cœpta eſt anticipatio ejus Miſſæ.

2. Ex Decreto, quod innuimus Innocentii I. nec Feria ſexta, nec Sabbatho Divina myſteria celebrabantur. Introducta eſt in Occidentalem Eccleſiam Præſanctificatorum Miſſa feria 6. in Paraſceve celebranda. Ejuſmodi Miſſæ celebrandæ Ritus non potuit extendi etiam ad Sabbathum: cum enim ejus diei Officium poſt horam nonam incipiat, & deſinat ad Solis occaſum, nihil temporis præſantificatorum Miſsæ celebrandæ ſuppetebat, ut bene advertit Bailletus in Hiſtoria hujus diei §. 2. Docet Tertullianus l. 2. ad uxorem c. 4. morem tum fuiſse celebrandi Miſſam in nocte Sabbathi. *Quis ſolemnibus Paſchæ adnoctantem ſecurus ſuſtinebit?* Et Hieronymus in cap. 25. Matthæi teſtatur, ex Apoſtolica traditione populum ante mediam noctem non conſueviſse ab Eccleſia diſcedere in Pervigilio Paſchæ. Iis etiam temporibus, quæ conſequuta ſunt, ejuſmodi viguit diſciplina; ſcribit enim Theodorus Balſamon ad Canonem 90. Trullanum, pios Chriſtianos totum in Eccleſia Sabbathum exigere ſolitos ſuiſse; ſexta vero noctis hora, hoc eſt media nocte, communicare, & hora noctis ſeptima matutinæ Pſalmodiæ adeſse. Durandus, qui vivebat anno 1280. lib. 5. Rationalis c. 76. teſtatur, ad ſuam uſque ætatem in quibuſdam Eccleſiis morem ejuſmodi retentum. Idem affirmat Thomas Waldenſis cap. 25. tom. 3. Doctrinalis, ideſt poſt annum 1400. Fatendum tamen ante ætatem Durandi, & Valdenſis cœptam eſse Miſsæ anticipationem. Etenim Hugo de S. Victore, qui obiit anno 1140. lib. 3. de ſpecialibus Miſsæ obſervationibus c. 21. *Jam fere*, inquit, *tranſacto die Sabbathi Officium hoc celebrarunt*, (Veteres nimirum Miſsam Sabbathi Sancti) *ſed modernorum debilitas ad epulas feſtinans tempus prævenit deſtinatum*. Nunc canitur Miſsa circa meridiem: & quamquam anticipatur tempus, non ideo tamen quidquam in orationibus eſt immutatum, in quibus fit noctis mentio; nam in Collecta hæc leguntur: *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem gloria Dominicæ Reſurrectionis illuſtras*; & in Præfatione: *In hac potiſſimum nocte*; & alibi *Communicantes, & noctem Sacratiſſimam celebrantes*.

Non decuit, Corpus Chriſti putreſcere in ſepulcro ex D. Thoma.

3. D. Thomas 3. par. q. 51. ar. 3. quæſtionem proponit, *utrum corpus Chriſti fuerit in ſepulcro incineratum*; & reſpondet, non decuiſse Chriſti corpus putreſcere; etſi enim, ſi ſpectetur conditio naturæ paſſibilis, putreſcere poterat; non tamen putrefieri potuit, ſi ratio habeatur meriti putrefactionis, quod eſt peccatum; ac proinde tribuit virtuti Divinæ, quod Chriſti Corpus immune ſervatum ſit a corruptione, & ab illa maledictione Geneſ. c. 3. v. 19. *Pulvis es, &*

in

in pulverem reverteris. Oraculum illud Pſalmi 15. v. 10. *Quoniam non derelinques animam meam in Inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*, docet Petrus Apoſtolus Act. cap. 2. v. 31. in Jeſu Chriſto eſse impletum: *Providens loquutus eſt de Reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in Inferno; neque caro ejus vidit corruptionem*. Neque huc quidquam amplius addendum putamus, qui de incorruptione Corporis Chriſti jam diſseruimus lib. 4. de Canonizat. Sanctor. par. 1. cap. 30. num. 2. Sylvius expendens D. Thomæ verba loc. cit. in reſponſ. ad ſecundum, ubi S. Doctor Corpus Chriſti docet, *quantum ad conditionem naturæ paſſibilis, fuiſſe putrefactibile*; hæc ſcribit: *Ita nimirum, ut non obſtante unione Verbi, mori & putreſieri potuiſſet, ſi nullum aliud miraculum acceſſiſſet*.

Chriſti anima deſcendit ad Inferos.

4. Agit itidem D. Thomas in 3. par. de animæ Chriſti deſcenſu ad Inferos. Si quis vero quæcumque eo pertinent, cupiat ſibi dari adverſus hæreticos pulchre explicata, & ad exactam examinis trutinam revocata, adeat Bellarminum tom. 1. Controverſ. lib. 4. de Chriſti anima a cap. 1. uſque ad 16. integrum, Petavium Theologicor. Dogmat. lib. 13. cap. 15. & ſeq. Eſtium lib. 3. diſtinct. 22. §. 2. Thomaſſinum Theologic. Dogmat. tom. 2. lib. 4. c. 9. Plura ſunt in Sacris paginis loca, unde ad illud Fidei dogma probandum depromuntur argumenta. Pſalmo 15. v. 10. *Non relinques animam meam in Inferno*. De Chriſto dixit Zacharias cap. 9. v. 11. *Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua*. Regius Pſaltes pluribus in locis ex perſona Chriſti ait, ſuam ad Inferos animam deſcendiſse, atque inde abiiſse. Et Sapientia divina in Eccleſiaſtici cap. 24. v. 45. *Penetrabo*, inquit, *omnes partes inferiores terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino*.

Locus Ep. Beati Petri c. 3. explicatus.

5. Celebris vero eſt textus Epiſtolæ 1. v. 18. D. Petri cap. 3. *Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt juſtus pro injuſtis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem Spiritu, in quo & his, qui in carcere erant, ſpiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe*. Ad illius Epiſtolæ D. Petri caput tertium adde illud ex capite quarto v. 6. *Propter hoc & mortuis evangelizatum eſt, ut judicentur quidem ſecundum homines in carne, vivant autem ſecundum Deum in ſpiritu*. Qui textus ſi intelligatur de prædicatione facta in diebus Noe, omnino non videmus, qui verba ſecum ipſa conſtent. Et ſane quomodo hæc cohæreant; Chriſtus in Paſſione ſua mortuus eſt carne, ſed vivus remanſit in ſpiritu; idcirco Deus olim prædicavit hominibus per Noe? ut bene animadvertit Bellarminus loco cit. c. 13. *Si hic locus intelligatur de prædicatione facta in diebus Noe, non apparet, quorſum hic ſit inſerta iſta narratio. Quomodo enim iſta cohærent: Chriſtus in Paſſione ſua carne mortuus eſt, ſpiritu vivus manſit: ideo Deus olim prædicavit hominibus per Noe?* Contra ſi intelligatur de deſcenſu Chriſti ad inferos, optime omnia inter ſe nexa cohærent. Cum enim Petrus voluerit oſtendere, Chriſtum paſsum, & mortuum remanſiſse vivum quoad animam, id optime confirmat, ſi dicat animam Chriſti ad Inferos deſcendiſse, atque ibi ſpiritibus eo carcere detentis prædicaſse, iis præſertim, qui diluvii aquis fuerant abſumpti, quique crediderant, & in extrema vita pœnitentiam egerant, ſed de eorum ſalute dubitabatur. Videatur Eſtius in cap. 3. Ep. 1. D. Petri num. 20. ubi notat. Petrum eorum, qui in diluvio interierunt, mentionem facere, *quia nunquam tanta hominum multitudo ſimul periit, & ſecundum animas ad Inferna deſcendit*; & quia inde commoda erat Apoſtolo tranſitio ad loquendum de Baptiſmo (*quod & vos nunc ſimilis formæ ſalvos facit baptiſma*) cujus figura fuit Arca Noe.

Communis conſenſus Patrum de Chriſti deſcenſu ad Inferos. Ex Ruffino fortaſſe hæretici impulſi ſunt ad negandum ejuſmodi deſcenſum.

6. Verum omnis in hac re ſublata eſt difficultas communi omnium Patrum Græcorum & Latinorum conſenſu, quorum dicta in unum congeſsere Bellarminus, & Petavius. Quamobrem Thomaſſinus loc. cit. pag. 283. optime concludit: *Tanta eſt antiquorum utriuſque Eccleſiæ Patrum ab ipſis uſque primis Chriſtiani nominis temporibus concordia & conſpiratio, tanta proinde omnium conſenſio Eccleſiarum in hunc Chriſti ad Inferos deſcenſum, ut ſine injuria Fidei Catholicæ nemo ſecus ſentire poſſit*. Ruffinus in expoſitione Symboli Apoſtolorum, *Sciendum*, inquit, *ſane eſt, quod in Eccleſia Romanæ Symbolo non habetur additum*, Deſcendit ad Inferos; *ſed neque in Orientis Eccleſiis habetur hic ſermo. Vis tamen verbi eadem eſſe videtur in eo, quod ſepultus dicitur*. Ex hoc Ruffini loco credibile eſt, hæreticos depromſiſse rationem, quamobrem Chriſti deſcenſum negarent ad Inferos. Levis tamen in Eccleſia Ruffini auctoritas, quem Origenianis contactum erroribus nemo eſt qui neſciat. Præterea non de Symbolo Apoſtolorum loquitur, ſed de Nicæno, aliiſque Symbolis.

Symbola non omnes ſed vel potiores, vel in controverſia poſitos articulos continent.

7. Sed dubitatio ſummovetur omnis, ſi animadvertamus, non omnes Fidei articulos in Symbolum Patres voluiſſe conjicere, ſed vel potiores, vel eos, de quibus per ea tempora aliqua eſset controverſia. Neque vero, quod in quibuſdam Symbolis ille non contineatur articulus, inde ſequitur, non habitum fuiſse a Patribus unum ex Fidei capitibus, cum præſertim in plurimis aliis Symbolis diſertiſſime legatur expreſsus. Vide, quæ ſcripſit eruditus vir Joſephus Blanchinus in *Enarratione Pſeudo Athanaſiana in Symbolum*, Veronæ anno 1732. pag. 51. & ſequ. Natalis Alexander Diſsert. 12. Sæcul. I. obſervat; in noſtro Symbolo haberi *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus: deſcendit ad Inferos*: in Aquilejenſi paſſionem & mortem prætermitti: *Crucifixus ſub Pontio Pilato, & ſepultus deſcendit ad Inferos*; & in Romano, cæteriſque Orientalibus Symbolis non inveniri deſcenſum ad Inferos. Verum monet, in Aquilejenſi Symbolo nullatenus prætermitti Paſſionem & mortem, quæ in crucifixione & ſepultura continentur; neque itidem in Romano cæteriſque Orientalibus Symbolis deſcenſum ad Inferos prætermiſſum videri, qui in ſepultura comprehenſus intelligitur; quemadmodum enim Chriſti corpus ad locum ſuum deſcendit, ad terram ſcilicet, qui locus eſt corporum; ita ejus Anima ad animarum locum deſcendit, ad eam nimirum Inferorum partem, in qua Sanctorum animæ veluti captivæ detinebantur, ut eas illinc eriperet, & triumphator ſecum una ſublimes in Cœlum duceret.

Corpus Chriſti quievit in ſepulcro; Anima deſcendit ad Inferos. Divinitas cum Corpore & Anima licet ſejunctis hypoſtatice fuit unita ex Divo Thoma.

8. Itaque Corpus Chriſti quievit in ſepulcro, anima deſcendit ad inferos; Divinitas vero neque a corpore, neque ab anima fuit ſejuncta, ſed cum iis, licet ſeparatis, hypoſtatica unione conjungebatur; quod egregie probat D. Thomas 3. par. quæſt. 50. artic. 2. ubi ait, donum, quod per gratiam Dei conceditur, ſine culpa non revocari; ac propterea cum nulla in Chriſto fuerit culpa, fieri non potuiſse, ut in illius morte ſolveretur unio hypoſtatica, & divinitas a carne ſepararetur; præſertim cum unionis gratia maxima ſit, & maxime permanens: *Et etiam magis* per-

Lamb. Feſt. N 2

permanens ex ſui ratione, quia hæc gratia ordinatur ad unionem perſonalem, gratia autem adoptionis ad quandam unionem affectualem; & tamen videmus; quod gratia adoptionis numquam perditur ſine culpa. Cum igitur in Chriſto nullum fuerit peccatum, impoſſibile fuit, quod ſolveretur unio Divinitatis a carne ipſius. Et ideo ſicut ante mortem caro Chriſti unita fuit ſecundum perſonam & hypoſtaſim Verbo Dei, ita & remanſit unita poſt mortem, ut ſcilicet non eſſet alia hypoſtaſis Verbi Dei, & carnis Chriſti poſt mortem. Idem S. Doctor eandem confirmat doctrinam in 3. ſent. diſt. 21. q. 1. ar. 1. Quod ſi in morte Chriſti Divinitas a corpore non fuit ſeparata, docet S. Doctor ead. 3. par. qu. 50. art. 3. multo minus ab anima fuiſſe ſejunctam: *Anima unita eſt Verbo Dei immediatius, & per prius quam Corpus, cum corpus ſit unitum Verbo Dei mediante Anima. Cum ergo Verbum Dei non ſit ſeparatum in morte a corpore, multo minus ſeparatum eſt ab anima.* Quapropter in Catechiſmo S. Tridentinæ Synodi ad expoſitionem quarti Articuli habentur hæc verba: *Quare cum Jeſum mortuum eſſe dicimus, id ſignificamus, ejus animam a corpore diviſam eſſe: neque tamen concedimus Divinitatem ſejunctam a corpore; quin potius conſtanter credimus, & confitemur, anima ejus a corpore diviſa, Divinitatem tum corpori in Sepulcro, tum animæ apud Inferos conjunctam ſemper fuiſſe.* Refert Cardinalis Pallavicinus in Hiſtoria Concilii Tridentini lib. 17. c. 6. num. 6. Religioſum quendam hominem, nomine Amantem, Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis, Epiſcopi Sebenicenſis Theologum, quod in Seſſione quadam affirmaverit, in morte Chriſti Divinitatem a corpore fuiſſe diviſam, palinodiam recantare coactum: & Hiſtoriæ Concilii Tridentini a Paulo Sarpio conſcriptæ nuperrimus Scholiaſtes Petrus Franciſcus Courayer tom. 2. pag. 234. num. 31. quamvis Pallavicinum audaci ſane, ſed minus felici conatu ſuſceperit refellendum, ea ſuper re cum eo haud gravate conſentit.

Sanguis triduo illo, quo Corpus Chriſti jacuit in Sepulcro, unitus fuit hypoſtatice Verbo Dei.

9. Quo tempore Chriſti corpus jacebat in ſepulcro, ejuſque anima ad Inferos deſcenderat, diximus neque a corpore neque ab anima fuiſſe Divinitatem ſeparatam. Utrum vero Sanguini, qui in Paſſione effuſus eſt, conjuncta fuerit, antequam Chriſtus reviviſcens Sanguinem illum in ſuum corpus receperit; ſeu, quod idem eſt, utrum Sanguis triduo illo hypoſtatice unitus remanſerit Verbo Dei, gravis in Eccleſia fuit controverſia; quam ipſi expoſuimus tom. 2. de Canonizat. Sanctor. cap. 30. num. 4. & ſequ. Verum poſtquam definivit S. Tridentina Synodus Seſſ. 13. cap. 3. eſſe in Euchariſtia Corpus ſub ſpecie panis, Sanguinem ſub ſpecie vini, & animam ſub utraque ſpecie vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui jam reſurrexit ex mortuis non amplius moriturus, inter ſe copulantur; cumque dubitari non poſſit, Sanguinem veram fuiſſe Chriſti partem, ſtatuendum eſt, quemadmodum Corpus, quod humanitatis Chriſti pars fuit, Verbo fuit conjunctum, ita Sanguinem ejuſdem Humanitatis partem, quique rurſus in Reſurrectione aſſumendus erat, eadem plane ratione Verbo fuiſſe unitum, ut qui hodie hujuſmodi doctrinam negaret, erroris eſſet omnino accenſandus.

Anima Chriſti per eſſentiam ſuam deſcendit ad ſinum Abrahæ, non tamen per eſſentiam ſuam, ſed per ſuum effectum deſcendit ad Infernum. Durandi rejecta opinio. Nihil acerbi ſenſit Chriſtus in Inferis.

10. Quibus ita conſtitutis, quaſdam breviter proponemus quæſtiones, quæ de animæ Chriſti deſcenſu ad Inferos a Theologis agitari ſolent. Prima eſt, utrum anima Chriſti ſubſtantiali præſentia ſua, an ſua tantum potentia & operatione in omnem Inferorum locum deſcenderit. Durandus in 3. ſentent. Diſtin. 22. vult, Chriſti animam ad Inferos deſcendiſſe *ſecundum effectum & operationem, quam in illo Divinitas, ſive anima Chriſti ſit operata*: cui tamen aſſentiri nullo pacto poſſumus. Chriſtus enim vere & re ipſa deſcendit ad Inferos; quo factum eſt, ut ejus anima illic præſens fuerit. Quamobrem D. Auguſtinus ep. 99. *Secundum*, inquit, *creaturam eam, quam ex quodam tempore ſuſcipiendo manens Deus homo factus eſt, hoc eſt ſecundum animam eum fuiſſe apud Inferos aperte Scriptura declarat, & per prophetiam præmiſſa, & per Apoſtolicum intellectum ſatis expoſita, qua dictum eſt: Non derelinques animam meam in Inferno.* Id ipſum docuit Lateranenſe Concilium ſub Innoc. III. in Cap. *Firmiter* de Summa Trinitate & Fide Catholica. Conſentiunt Theologi, qui illud etiam quærunt, an deſcenſus ad Inferos gravis Chriſto fuerit & acerbus. Nihil acerbitatis Chriſtum ſenſiſſe reſpondent; tum quia, quæ anima ab omni peccato pura & integra ſit, a corpore ſimul ac fuerit ſejuncta, nihil amplius poteſt pati; tum quod ſi, retardato ad Cælum aſcenſu, quidpiam moleſtiæ Chriſtus accepiſſet, multo ſane graviorem accepiſſet moleſtiam in illo quadraginta dierum ſpatio, quod inter Reſurrectionem & Aſcenſionem interjectum eſt; quod a nemine adhuc dictum eſſe comperimus, ut notat Sylvius in 3. par. D. Thomæ Quæſt. 52. art. 1. Itaque Catholica veritate conſtabilita, quod anima Chriſti ſubſtantiali præſentia deſcenderit ad Inferos, reliquum eſt ut quæramus, an in omnibus Inferni locis præſens fuerit. D. Thomas 3. par. ead. quæſt. 52. ar. 2. reſpondet, Chriſti animam per eſſentiam ſuam deſcendiſſe ad illum Inferorum locum, qui Limbus dicitur, ſeu ſinus Abrahæ, ubi Patriarchæ & Juſti ante Chriſtum mortui detinebantur; non autem per ſuam eſſentiam, ſed per ſuum effectum deſcendiſſe ad Infernum, ubi perpetuis pœnis reprobi addicti ſunt, & ad Purgatorium, quo animæ conjectæ fuerant eorum, qui amici quidem Dei mortem obierant, ſed nondum temporalibus pœnis Divinæ juſtitiæ ſatisfecerant; & reprobos quidem de eorum incredulitate & malitia coarguiſſe, qui vero in Purgatorio erant, iis ſpem dediſſe conſequendæ gloriæ.

Quid contulerit Juſtorum animabus deſcenſus Chriſti ad Inferos?

11. Secunda quæſtio eſt, quid Juſtorum animabus Chriſti ad Inferos deſcenſus contulerit. D. Auguſtinus epiſt. 164. ad Euodium tom. 2. op. col. 476. §. 8. ſe id neſcire fatetur: *Illis juſtis, qui in ſinu Abrahæ erant, cum ille* (Chriſtus) *in Inferna deſcenderet, nondum quid contuliſſet inveni, a quibus eum ſecundum beatificam præſentiam ſuæ Divinitatis nunquam video receſſiſſe.* Verum lib. 20. de Civit. Dei cap. 15. to. 7. op. præcit. edit. col. 593. ſcribit, eorum animas in Inferno, ideſt in Sanctorum Patrum Limbo, fuiſſe ab omni prorſus pœna ſenſus exemptas, acerrimo tamen inde abeundi deſiderio eſſe incenſas, ut Paradiſi gloriam aſſequerentur. *Non abſurde credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Chriſti tenuerunt Fidem, locis quidem a tormentis impiorum remotiſſimis, ſed apud Inferos fuiſſe, donec inde eos Sanguis Chriſti, & ad ea loca deſcenſus erueret.* Quæ quidem viam aperiunt ad reſpondendum, quemadmodum communiter reſpondetur, Sanctos Patres, etſi ab originali labe, & omni peccato actuali, atque etiam omni reatu pœnæ pro peccato actuali liberati eſſent per Fidem Chriſti, non tamen a reatu pœnæ originalis peccati abſolutos fuiſſe, propter quem reatum, nondum humanæ redemptio-

ptionis perſoluto pretio, a vita gloriæ excludebantur: eo prorſus modo, quo Fideles Chriſti per Baptiſmum a peccatorum, quæ in ſe admiſerint, atque etiam a peccati originalis reatu, quantum ad excluſionem pertinet a gloria, abſolvuntur, adhuc tamen remanent obligati reatu peccati originalis, quantum ad neceſſitatem moriendi. Quapropter ſi Sancti Patres in ſinu Abrahæ nondum erant a peccati originalis reatu liberati, Chriſtus deſcenſu ſuo ad Inferos duo illis contulit beneficia; alterum, quod iis beatificam viſionem attulit, in qua ſumma hominis beatitudo poſita eſt; alterum, quod eorum animas ex illo loco liberavit, ut optime de hac re tota diſputat S. Thomas 3. par. q. 52. art. 5.

An Chriſtus liberaverit animas in Purgatorio detentas, & pueros non expiatos a peccato originali.

12. Tertia quæſtio eſt, aut Chriſtus deſcenſu ad Inferos animas in Purgatorio detentas, & puerorum item animas liberaverit, qui e vita erepti eſſent, antequam iis remedium illud eſſet adhibitum, quo originale peccatum delebatur. Quod ad Purgatorii animas attinet, docet S. Thomas loc. cit. art. 8. eas fuiſſe liberatas, quæ Divinæ Juſtitiæ jam ſatisfecerant, & nihil in iis erat reliquum quod purgaretur; ut etiam illas, quæ pio quodam erga Chriſti Paſſionem affectu meruerant, ut deſcendente Chriſto ad Inferos pœnis temporalibus Purgatorii abſolverentur. Animas vero puerorum, qui cum peccato originali obiiſſent, idem S. Doctor loc. cit. art. 7. negat fuiſſe liberatas. Eos enim Chriſtus liberavit, qui ſibi per Fidem & Charitatem eſſent conjuncti; Pueri vero, qui libero arbitrio non fuerint compotes, nec per fidem parentum, aut per aliquod Fidei Sacramentum a peccato originali mundi eſſent, filii erant iræ, & vaſa contumeliæ. Quapropter Africani Epiſcopi in Sardinia exules in Epiſtola Synodica ſcribunt: *De parvulis indubitanter tenenda Catholicæ religionis regula veritatis, quia parvulus, qui baptizatur, gratuita Dei bonitate ſalvatur: qui vero ſine Baptiſmo moritur, propter peccatum originale damnatur*. Ea autem damnatio cujuſmodi ſit, & an poſita in eo ſit, ut Beatitudine tum ſupernaturali, tum naturali careant, omni tamen pœna ſenſus vacui; an vero eadem privati ſint beatitudine cum levi quadam pœna ſenſus, etiamnum inter ſe Theologi diſputant.

An Chriſtus aliquos ex veteribus Philoſophis deſcendens ad Inferos liberaverit.

13. Ultima quæſtio eſt, an Chriſtus deſcendens ad Inferos veterum Philoſophorum quoſdam inde eripuerit. Sed ſi illi in damnatorum inferno detinebantur, Catholica Fide docemur, nullam eſſe in Inferno redemptionem. Ne ipſos quidem infantes, qui cum peccato originali mortui eſſent, modo oſtendimus a Chriſto eſſe liberatos. Quamobrem ne comminiſci quidem rationes ullas poſſumus, cur affirmemus, ereptos ex Inferno eos fuiſſe Philoſophos, qui illuc conjecti eſſent, vel quod nullam in Chriſtum Fidem habuerint, vel, ſi quam Fidem implicitam habuere, nullam conformitatem habuerint ad charitatem Chriſti patientis, ut ait D. Thomas loc. cit. art. 6. Toſtatus Paradox. 5. cap. 132. putat probabile, Socratis, Platonis, & Ariſtotelis animas in Sanctorum Patrum Limbo fuiſſe, quod implicitam in Chriſtum Fidem habuerint, & integram a gravibus peccatis vitam egerint, atque inde a Chriſto fuiſſe ereptas. *Ex quo ſatis rationabile videtur, quod animæ Socratis, Platonis, & Ariſtotelis, ſimiliumque Philoſophorum ad Limbum morte ipſorum deſcenderint; poſtea autem cum Chriſto reſurgente inde in æthereas aſcenderint manſiones. His quippe vita ſtudioſa erat, & vitia caſtigabantur ad unguem, ne quid inhoneſtum eis accideret, acutiſſime advertebant. Quod ſatis colligi datur, ſi eorum dicta & facta ex hiſtoriis Philoſophorum advertamus*. Nicetas in Orat. 42. S. Gregorii Nazianzeni narrat, Platonem, ubi primum Chriſtum in Inferno prædicantem audivit, in eum credidiſse. *Cum diu antea vita functus a quodam Chriſtiano maledictis, conviciiſque ut improbus & impius laceratus eſſet, noctu ad conviciatorem ſuum venit, hominemque accuſavit, ut inique in ipſum maledictis inceſſentem. Ego enim, inquit, me peccatorem eſſe haudquaquam inficias ivero: verum cum Chriſtus in Infernum deſcendit, nemo ante me ad Fidem acceſſit*. Sed hæc ſunt ſomnia & deliramenta; non quod fieri non potuerit, ut quidam ex ethnicis ſalvi ſint per Fidem ſaltem implicitam divinæ providentiæ, quod crediderint, Deum eſse humani generis liberatorem ſecundum modos ſibi placitos; aut per Fidem adventus Chriſti peculiari revelatione cognitam, quæ doctrina eſt D. Thomæ 2. 2. quæſt. 2. art. 7. ad tertium: ſed quia incompertum omnino eſt, eos Philoſophos ejuſmodi Fidem habuiſse, quos alioqui conſtat recte ſcripſiſse, non recte vixiſse. Bellarminus loc. cit. cap. 15. in fine Nicetæ hiſtoriam tamquam fabuloſam & commentitiam explodit. Petavius autem loc. cit. c. 18. n. 13. appoſite ad hanc rem: *Quamvis*, inquit, *nonnulla præclare ab illis dicta, factaque legantur, quæ videntur indicia multarum eſſe, magnarumque virtutum, tamen & ipſa non expreſſa, neque ſolida erant, ſed adumbrata, & ad verborum ſpeciem efficta, tum multo pluribus iiſque certis & turpiſſimis flagitiorum notis dedecorata ſordebant*. Et Thomaſſinus loc. cit. cap. 9. in fine: *Nil tutius*, ait, *nil ſapientiæ & ſobrietatis regulis accommodatius, quam communi Fidelium ſenſui & credulitati adhæreſcere, liberatos ſcilicet a Chriſto non philoſophos, non quoſcumque alios, niſi qui in gratia & amicitia Dei e vivis exceſſiſſent*. Pulchram Calmetus Diſſertationem edidit, num ethnici, quibus Lex Moyſis, aut Evangelium incognita fuere, potuerint æternam ſalutem conſequi; & oſtendit, Sanctos illos ante legem Moyſis, puta Seth, Noe, Melchiſedech, qui Fidei lumine Deum cognoverunt, & puro, religioſoque cultu, & innocentia vitæ coluerunt, ſalutem æternam adeptos; Philoſophos vero, qui naturali lumine Deum habuere cognitum, tantoque beneficio abuſi ejus opem non implorarunt, ſed fœdo Idolorum cultui hæſerunt, corruptiſque moribus ſe commacularunt, inter quos Socrates, Plato, Seneca, neque ſalutem æternam conſequutos, neque a Chriſto ad Inferos deſcendente liberatos eſse.

Diſſeritur de Reſurrectione. Cur de ea ſermo injiciatur. Totius reliqui hujus Sermonis diſtributio in quinque partes.

14. Quicquid hactenus de Chriſti deſcenſu ad Inferos diſſeruimus, egregie Suarez perſequitur tom. 2. 3. part. diſp. 43. ſect. 1. & ſequentibus, quarum in poſtrema animadvertit, tandiu animam Chriſti apud Inferos permanſiſſe, donec in Reſurrectione denuo corpori jungeretur. Quantum vero temporis inter mortem & Reſurrectionem elapſum ſit, mox examinabimus. Cum enim in Sabbathi Sancti cæremoniis Reſurrectionis celebretur Myſterium, poſtulare videtur inſtituta ſermonis noſtri ratio, ut de Reſurrectione quoque verba faciamus. Atque, ut ordine agamus, tractationem omnem in quinque capita putavimus dividendam. Primo veritatem Reſurrectionis demonſtrabimus; ſecundo de tempore & hora, qua Chriſtus revixit, differemus; tertio ejus circumſtantias afferemus; quarto de qualitate Corporis reſurgentis agetur; poſtremo de iis, qui reſurrexerunt cum Chriſto, ſermonem habebimus.

15. Di-

Rationes quinque ex D. Thoma, quamobrem opus fuit ut Chriſtus reviviſceret.

15. Divus Thomas 3. par. qu. 53. art. 1. probat, neceſſarium fuiſſe, Chriſtum ex mortuis reſurgere. 1. ad Divinæ juſtitiæ commendationem, ut qui ſe uſque ad mortem Crucis humiliaſſet, exaltaretur a Deo uſque ad glorioſam Reſurrectionem. 2. ad Fidei noſtræ inſtructionem, ut per Reſurrectionem Chriſti Fides noſtra de ejus Divinitate confirmaretur. 3. in noſtræ ſpei ſolatium, quia dum certo ſcimus Chriſtum revixiſſe, ipſi ſperamus & nos reſurrecturos. 4. ad informationem vitæ Fidelium; nam quemadmodum Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur, ita nos mortui peccato, vivimus Deo. Poſtremo ad noſtræ ſalutis complementum; ipſe enim rediit ad vitam, ut poſt Reſurrectionem fructus Paſſionis ſuæ per Apoſtolorum prædicationem nos faceret compotes.

De Chriſti Reſurrectione Oracula ex Sacris paginis.

16. Plura ſunt in Teſtamento veteri de Reſurrectione Chriſti oracula. Pſal. 114. v. 3. *Circumdederunt me dolores mortis, & pericula Inferni invenerunt me &c. Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi, quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lapſu*. Et Pſal. 70. v. 20. *Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas, & converſus vivificaſti me, & de abyſſis terræ iterum reduxiſti me*. Et Pſal. 40. v. 5. *Tu autem Domine miſere mei, & reſuſcita me, & retribuam eis*. Chriſtus etiamnum vivus futurum prædixit, ut reviviſceret, apud Matth. cap. 16. v. 21. *Exinde cœpit Jeſus oſtendere Diſcipulis ſuis, quia oporteret eum ire Hieroſolymam, & multa pati a Senioribus & Scribis & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere*: & apud Joann. cap. 2. v. 19. *Reſpondit Jeſus & dixit eis: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud &c. Ille autem dicebat de Templo corporis ſui. Cum ergo reſurrexiſſet a mortuis, recordati ſunt Diſcipuli ejus, quia hoc dicebat; & crediderunt Scripturæ, & ſermoni, quem dixit Jeſus*. Atque inde factum eſt, ut Principes Sacerdotum, & Phariſæi peterent a Pilato, ut juberet, cuſtodes per triduum vigilare ad ſepulcrum, ne Diſcipuli Chriſti Corpus inde auferrent, & dicerent ſurrexiſſe; ut eſt apud Matth. cap. 27. v. 62. *Convenerunt Principes Sacerdotum & Phariſæi ad Pilatum dicentes: Domine recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc vivens: Poſt tres dies reſurgam. Jube ergo cuſtodiri ſepulcrum uſque in diem tertium, ne forte veniant Diſcipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit a mortuis: & erit noviſſimus error pejor priore*. Poſt Reſurrectionem ſuam Chriſtus Dominus multis apparuit, ut alibi demonſtabimus; quod affirmate & libere teſtati ſunt Apoſtoli Act. cap. 3. v. 15. *Auctorem vero vitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitavit a mortuis, cujus nos teſtes ſumus*; cap. 4. v. 33. *Et virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium Reſurrectionis Jeſu Chriſti Domini noſtri*; & cap. 10. v. 40. *Hunc Deus ſuſcitavit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis a Deo, nobis qui manducavimus & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit a mortuis*; & cap. 13. v. 30. *Deus vero ſuſcitavit eum a mortuis tertia die, qui viſus eſt per dies multos his, qui ſimul aſcenderant cum eo de Galilæa in Hieruſalem, qui uſque nunc ſunt teſtes ejus ad plebem*.

Teſtimonia D. Pauli de Chriſti Reſurrectione.

17. S. Paulus item 1. ad Corinthios cap. 15. v. 5. apertiſſime teſtatur de Reſurrectione Chriſti, dicens, eum poſt mortem *viſum eſſe Cephæ, & poſt hoc undecim*: & ſtatim poſt v. 6. *Viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul, ex quibus multi manent uſque adhuc, quidam autem dormierunt*: & proſequitur v. 7. *Deinde viſus eſt Jacobo, deinde Apoſtolis omnibus*: denique ait: v. 8. *Noviſſime autem omnium, tamquam abortivo viſus eſt & mihi*.

Huetii animadverſio ſuper fide teſtium de Chriſti Reſurrectione.

18. Perpulchre Huetius Demonſtr. Evang. Prop. 9. cap. 142. oſtendit, teſtes de Chriſti reditu ad vitam nulli eſſe exceptioni obnoxios. Qui enim credibile eſt, Apoſtolos palam teſtari voluiſſe, Chriſtum rediiſſe ad vitam, niſi id revera contigiſſet, teſteſque proferre auſos, a quibus mendacii convinci potuiſſent? Incredibile eſt etiam, voluiſſe pro mendacio, cujus ipſi ſibi eſſent conſcii, vel pro re, quam non ſatis exploratam haberent & cognitam, depaciſci vitam, atque adeo profundere. Præterea quis putet Apoſtolos Chriſti corpus clanculum ſurripuiſſe, ut figmentum de Chriſti ad vitam reditu univerſo terrarum orbi obtruderent, illuderentque vulgi credulitati? Quod Judæi perfidia quadam vulgari ſtuduerunt. Communi enim Synedrii ſententia milites ſepulcro appoſitos pecunia ſubornaverant, qui dicerent ſibi ſomno oppreſſis Diſcipulos Chriſti corpus clam ſuſtuliſſe, ut narrat Matthæus cap. 28. Simplices homines, rudes, imperitos, cujuſmodi erant Apoſtoli, meticuloſos, & ad ſatellitum adventum paullo ante trepidantes, tantum facinus auſos eſse nemo profecto crediderit; cum præſertim, dum prope eſsent ſemiſomni ſatellites, qui leviſſimo rumuſculo excitari poterant, tantum otii ſupereſse Apoſtolis non potuerit, ut ingentem lapidem ſepulchri oſtio appoſitum amoverent, & faſcias inſtitaſque, quibus Chriſti corpus conſtringebatur, disjungerent & explicarent. Illud Huetii argumentum ſuſe proſequutus eſt & exornavit Hermannus Witſius Heterodoxus Auctor Sacrarum in Apoſtolorum Symbolum Exercitat. 19. num. 30.

Pilati teſtimonium de Chriſti Reſurrectione, itemque Joſephi hiſtorici.

19. Neque vero prætermittendum, apud ipſos Ethnicos, Judæoſque teſtimonia extare de Chriſti reditu ad vitam. Conſtat enim, Pilatum, cum de rebus gravioribus, quæ ſe Preſide in Judæa contigiſsent, Tiberium, ut mos erat Præſidem Provinciarum, certiorem faceret, Chriſti quoque mortem, prodigia quæ conſequuta ſunt, & reditum ejus ad vitam in eos Commentarios retuliſse, iſque permotum Tiberium egiſse cum Senatu, ut Chriſtus inter Deos adſcriberetur. Vide Calmeti Diſsertationem de Actis Pilati ad Tiberium Cæſarem miſſis, quod ipſi quoque pertractavimus lib. 1. de Canonizat. Sanctor. cap. 1. n. 2. Joſephi vero lib. 18. Antiqu. cap. 4. luculentiſſimum eſt de Chriſto teſtimonium; *Fuit*, inquit Joſephus, *hoc tempore Jeſus vir ſapiens, ſi tamen virum illum oportet dicere. Erat enim mirabilium operum effector, magiſter hominum, qui vera libenter amplectuntur. Et plurimos quidem ex Judæis, plurimos etiam ex Gentilibus ad ſe pertraxerit. Hic erat Chriſtus. Cumque eum a Primoribus Gentis ſuæ accuſatum Pilatus ad Crucem damnaſſet, ab eo diligendo non abſtiterunt, qui primum cœperant. Nam poſt tertium diem redivivus ipſis apparuit, cum Divini Vates hæc, aliaque quamplurima admiranda de eo predixiſſent. Neque ad hanc diem defecit denominatum ab eo Chriſtianorum genus*.

Joſephi teſtimonium agnovit Chryſoſtomus: locus ille eſt genuinus non ſubdititius. Spinoſæ monſtroſa & impia doctrina.

20. De eo Joſephi teſtimonio ita Chryſoſtomus Homilia 5. in Acta Apoſtolorum: *Eſſet fortaſſe ſermo ſuſpectus. Quia autem Judæus & æmulator, qui poſt Evangelium floruit, quomodo non omnibus manifeſta ſunt, quæ facta?* Si quis vero contendat, a Chriſtianis Joſephi hiſtoriæ teſtimonium illud pio dolo aſſutum, ne ille vel ſeveriſſimos Criticos anxia & odioſa ſedulitate ſuperaverit. Euſebius enim, Hieronymus, Iſidorus Peluſiota, Sozomenus, & Nicephorus locum illum Joſe-

Joſephi tamquam genuinum & legitimum; in ſuis ſcriptis repræſentarunt; & conſtans & perpetuus omnium codicum, ſive manu exaratorum, ſive formis impreſſorum conſenſus de illo Joſephi fœtu dubitare non ſinit, quis enim credat, ſi a deceptore aliquo ea verba fuiſſent inſerta, nullum omnino Codicem illius manus effugiſſe? De celeberrimo hoc Joſephi teſtimonio verba fecimus cap. 1. lib. 1. de Canonizat. Sanctorum. Bernardus Montfaucon cap 2. Diarii Italici teſtatur, in Codice Ambroſiano Mediolanenſi diligenter inſpecto verba illa, ut in aliis Codicibus reperiuntur, ſe deprehendiſſe. Videatur Antonius Boucat Theol. Patrum tom. 3. diſſert. 2. de exiſtentia Incarnat. Dominicæ art. 5. qui de hac re ſatis abunde ibi diſſeruit. Benedictus Spinoſa, qui ex Judæo Chriſtianus, ſeu qui, ut verius dicamus, vel Judaicam impietatem animo retinuit, vel omnem religionem amiſit, cum videret maximo Reſurrectionis Chriſti miraculo monſtruoſam impiamque corruere ſuam doctrinam, qua omnia miracula evertebat, Epiſt. 25. fatetur, ab Evangeliſtis Reſurrectionem Chriſti creditam oportere, quam cum omnibus ejus adjunctis tam minuta diligentia tradiderunt, ſed, ſalva Evangelii doctrina, eos decipi potuiſſe. Qui vero falli potuerint, explicat Epiſt. 23. ubi ait, Chriſtum allegorice dici ad vitam rediiſſe, *& omnia quæ narrant Evangiliſtæ, non res, ſed apparitiones fuiſſe*. Adverſus tantam nefarii hominis impietatem Lamy Harm. Evangel. lib. 5. cap. 41. vehementer invehitur: & Chriſtum quidem puellam coram ejus parentibus, paucisque ſuis diſcipulis ait ad vitam revocaſſe; unicum vero mulieris viduæ filium prope Naim coram omnibus, quotquot ejus funus proſequebantur, vitæ reſtituiſſe; Lazari lethalem morbum cum cognoviſſet, Bethaniam veniſſe; ante quatuor dies mortuum, & in monumento conditum cum inveniſſet, juſſiſſe ſurgere, & ad vitam revocaſſe; quo miraculo Judæorum furor acrius in Chriſtum exarſit. Itaque illud concludit, quod, cum veræ horum mortuorum Reſurrectioni, quotquot crediti Evangelio, præbeant fidem, nemini profecto de vera Chriſti Reſurrectione ſubire poteſt dubitatio: *Reſurrectio autem illa, & aliorum certum eſt argumentum, veram fuiſſe Chriſti Reſurrectionem. Teſtes enim Apoſtoli poteſtatis, qua toties viderant, eum de morte fuiſſe victorem, non poterant de Reſurrectione ejus dubitare, quam ipſi oculis, manibus, & omni ſenſu exploraverat*. Adverſus Spinoſam Tractatum de Veritate Reſurrectionis Chriſti conſcripſit Joannes Colerus Lutheranæ Eccleſiæ miniſter Hagæ-Comitum anno 1706. in eadem urbe typis impreſſum, qui etiam Joſephi teſtimonium, de quo ſupra verba fecimus, ut genuinum agnoſcit.

De tempore & hora, qua Chriſtus reſurrexit.

21. Qua die Chriſtus ad vitam rediit, ea hebdomadæ prima eſt: apud nos Dominica, quam Matthæus cap. 28. vocat primam Sabbathi. Sabbathum autem appellat, vel primam hebdomadæ diem, quæ eſt Dominica, vel primam poſt Sabbathum, quæ Dominica itidem eſt, ut bene animadvertit Suarez tom. 2. in 3. par. qu. 36. ſect. 1. neque enim in ſacris paginis novum eſt Sabbathi nomen ad totam ſignificandam hebdomadam uſurpari; quamobrem verba illa Lucæ cap. 18. *Jejuno bis in ſabbatho*, intelligenda de hebdomada; qui enim bis in eadem die quiſpiam jejunare poſſit? D. Auguſtinus Ep. 55. alias 119. cap. 13. *Dies*, inquit, *Dominicus non Judæis, ſed Chriſtianis Reſurrectione Domini declaratus eſt; & ex illo habere cœpit feſtivitatem ſuam*. Et Tract. 120. Tom. 3. Oper. in Joann. *Una Sabbathi, quem jam diem Dominicum propter Domini Reſurrectionem mos Chriſtianus appellat*. De ora, qua Chriſtus revixerit, ſacri inter ſe diſſentiunt Interpretes; & Hieronymus ep. 150. ad Hedibiam q. 6. Tom. 1. oper. Col. 824. ait, eam horam hominibus eſſe omnino incognitam. *Angelum autem non putemus idcirco veniſſe, ut aperiret ſepulcrum Domino reſurgenti, & revolveret lapidem, ſed poſtquam Dominus reſurrexit hora, qua ipſe voluit, & quæ nulli mortalium cognita eſt*. Communis tamen ſententia eſt, ſuſcitatum a mortuis illuceſcente aurora diei Dominicæ; quamobrem ſanctæ mulieres, quæ ſummo mane, ac vix orto ſole venerant die Dominica ad ſepulcrum, non invenerunt corpus Chriſti, qui jam ad vitam redierat, ut narrat Marcus cap. 16. v. 2. *Et valde mane una ſabbathorum veniunt ad monumentum orto jam ſole*. Et Lucas cap. 24. v. 1. *Una autem Sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum portantes, quæ paraverant aromata, & invenerunt lapidem revolutum a monumento, & ingreſſæ non invenerunt Corpus Domini*. Atque ea eſt D. Thomæ ſententia 3. par. quæſt. 53. art. 2. ad tertium: *Chriſtus reſurrexit circa diluculum; illuceſcente jam die, ad ſignificandum quod per ſuam Reſurrectionem nos ad lucem gloriæ inducebat; ſicut mortuus eſt, adveſperaſcente jam die & recedente in tenebras, ad oſtendendum, quod per ſuam mortem deſtrueret tenebras culpæ, & pœnæ*. Baronius ad ann. Chr. 34. num. 173. & 174. ex eo hymno, qui in Eccleſiaſticis Paſcalium Feſtorum Officiis canitur, infert, hanc eſſe Romanæ Eccleſiæ ſententiam. Suarez eandem opinionem loc. cit. ſect. 2. proponit tamquam quæ ſit ad veritatem propior; monetque, Divi Hieronymi, aliorumque Patrum, qui ſcripſerunt, incognitam eſſe horam, qua Chriſtus ſurrexit a mortuis, hunc ſenſum eſſe, nobis horam, ipſiuſque horæ momentum non eſſe compertum. *Nam licet dicamus; Chriſtum reſurrexiſſe poſt incboatum lucem diei Dominici, ignoramus tamen, quantum tempus illius diei fuiſſet tranſactum*. Calmetus in cap. 28. Matth. §. 2. ait, de hora, qua Chriſtus revixerit, ne verbum quidem fieri in ſacris paginis, hinc factum eſſe, ut ea de re ſacri inter ſe diſſentiant Interpretes; quoſdam enim exiſtimaſſe, Chriſtum ad vitam rediiſſe, nocte Sabbathi ineunte; quoſdam paullo poſt mediam noctem; alios vero, appetente aurora Dominicæ; quam ſententiam ut veriſimiliorem amplectitur. Revixit enim Chriſtus haud ita multo ante, quam Angelus deſcenderet, & ſepulcrum aperiret, & terra contremiſceret: quæ omnia cum interea contigerint, dum ſanctæ mulieres venirent ad ſepulcrum, ipſæ autem paullo poſt ſolis ortum; eo pervenerint, perſpicuum eſt, Chriſtum paullo ante ſolis ortum; ſeu illuceſcente aurora ad vitam rediiſſe.

Sententia, quæ ſtatuit paulo ante ſolis ortum Chriſtum rediiſſe ad vitam, duabus obnoxia difficultatibus. Prima difficultas ab hora, qua venerunt ſanctæ mulieres ad ſepulcrum.

22. Binæ huic ſententiæ difficultates objici ſolent: quarum prima eſt, incompertum nobis eſſe, qua hora ſanctæ mulieres venerint ad Sepulcrum, ac propterea exploratum nobis eſſe non poſſe, qua hora Chriſtus revixerit. Sanctæ vero mulieres ad ſepulcrum qua hora pervenerint, non ſatis cognitum habemus propter Evangeliſtarum quendam veluti diſſenſum. Eas enim Matthæus tradit ad ſepulcrum perveniſſe *veſpere ſabbathi*; Marcus *valde mane orto jam ſole*; Lucas, *valde diluculo*; & Joannes, *mane cum adhuc tenebræ eſſent*.

Conciliantur Evangeliſtæ de hora, qua mulieres venerunt

23. D. Auguſtinus de Conſenſu Evangeliſt. lib. 3. cap. 24. hanc ſolvit difficultatem. Eandem enim advertit horam ſignificare eum, qui dicat *valde diluculo*, ac qui dicat *valde mane orto jam Sole*, vel *cum adhuc tenebræ eſſent*: dies enim cum illu-

ce-

nerunt ad monumentum.

eſcit, quædam adhuc tenebrarum reſtant quodammodo reliquiæ, quæ ſenſim majore vi lucis affulgente paullatim diſcutiuntur. *Die quippe ſurgente, aliquæ reliquiæ tenebra rum tanto magis extenuantur, quanto magis oritur lux.* Nec ab ejuſmodi explicatione illud Matthæi diſcrepat, *Veſpere Sabbathi*; non enim, cum dicit *Veſpere*, extremam diei partem ſignificare vult, ſed planetam illum, qui paullo ante ſolem oritur, quique lucifer appellatur, ideoque Auroram Dominicæ, præſertim cum addat, *quæ luceſcit in prima Sabbathi*; quæ verba eam ſignificationem, quam voci illi *veſpere* tribuimus, pulchre confirmant. Id optime advertit Baronius ad ann. Chriſti 34. num. 172. qui ait, nihil ſibi videri hac explicatione ad conciliandum Matthæum cum cæteris Evangeliſtis accommodatius. Sunt alii, qui ſane non abſurde duo diſtinguunt tempora; alterum cum ſanctæ mulieres ſunt domo egreſsæ; alterum cum ad ſepulcrum pervenerunt; ac Joannis verba, *cum adhuc tenebræ eſſent*, ad primum; ea vero Marci; *orto jam ſole*, ad ſecundum tempus eſſe referenda cum primi e Sole prodeuntes radii noctis tenebras diſpellere inciperent. Cum igitur Calvariæ locus, & hortus, quo Chriſti corpus injectum eſt, extra Hieroſolymam ſita eſſent, non nihil temporis elapſum fuiſſe oportuit, interea dum mulieres domo egreſſæ venirent ad ſepulcrum. Eo ubi pervenerunt, lapidem, quo occludebatur monumenti oſtium, revolutum viderunt; quod quidem ut indicium facit, Solem jam ſupra Finitorem apparuiſſe, ita veriſimile eſse probat, eas extrema noctis parte domo egreſsas, illuceſcente primo diluculo, ſeu albeſcente Cælo, nondum tamen omnibus disjectis tenebris, ad ſepulcrum perveniſse.

Altera difficultas ex Chriſti verbis, Sicut Jonas &c.

24. Hac prima ſublata difficultate, æque gravem alteram ſolvere aggredimur. Ait enim Jeſus apud Matthæum cap. 12. v. 40. *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Quod ſi Chriſtus paullo poſt Feriæ ſextæ meridiem eſt mortuus, & Dominica die Cœlo albeſcente revixit, profecto in ſepulcro tribus diebus, totidemque noctibus jacere non potuit, præſertim cum tres dies illos ſolidos fuiſſe oporteat. Marci enim cap. 8. v. 31. habetur, *Et poſt tres dies reſurgere*; & Matthæi cap. 27. v. 63. *Poſt tres dies reſurgam.*

Solvitur difficultas. Poſt tres dies ſignificat tertio die.

25. Hanc ut difficultatem enodemus, obſervandum primo, Chriſtum dixiſse tertio die, non vero poſt tertium diem ſe ſuſcitatum iri a mortuis. Etenim apud Matthæum cap. 16. & v. 22. Lucam cap. 9. v. 22. habetur. *Oportet Filium hominis multa pati, & tertia die reſurgere.* Et Joann. cap. 2. v. 19. *Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Quod autem ſcripſerit Marcus, *poſt tres dies reſurgere*, & Matthæus, *poſt tres dies reſurgam*, hæc juxta communem loquendi modum ita accipienda ſunt, ut non poſt diem tertium, ſed tertio die Chriſtum ad vitam rediturum intelligamus. Hunc vero loquendi modum uſitatum eſse ex eo apparet, quod Levitici cap. 12. Deus octavo die circumcidi puerum jubet. Lucas vero ſcribit cap. 1. v. 21. *Poſtquam conſummati ſunt dies octo, ut cricumcideretur puer*: atqui Chriſtus Jeſus non poſt octavum diem, ſed ipſo octavo circumciſus eſt die: ex quo intelligi poteſt, verba illa *poſt tres dies* non aliter accipi ſolere, quam pro tertio die. Atque hanc eorum eſſe verborum veram ſignificationem, ex ipſius Matthæi cap. 27. v. 63. colligitur. Eo enim loco Principes Sacerdotum & Phariſæi, poſtquam Pilato ſignificarunt, Chriſtum dixiſſe, *poſt tres dies* ad vitam ſe rediturum, *Domine recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc vivens: Poſt tres dies reſurgam*, non plus a Pilato petendum ſibi exiſtimarunt, quam ut ad tertium uſque diem ſepulcrum cuſtodiretur, *Jube ergo cuſtodiri ſepulcrum uſque in diem tertium.* Ex quo palam fit, vulgari modo loquendi cum quis *poſt tres dies* diceret, nihil quicquam aliud ſignificare voluiſſe, quam tertio die.

Qui dici poſſit Chriſti Corpus jacuiſſe tribus noctibus.

26. Itaque cum tempus, quo Chriſtus in Sepulcro jacuit, in tres tantummodo compegerimus dies, nec longius producendum eſſe oſtenderimus; reliquum eſt, ut quæramus qui tribus diebus & noctibus dici poſſit Chriſti corpus in Sepulcro fuiſſe conditum, cum eo conjectum poſt Feriæ ſextæ meridiem, ſub Dominicæ auroram ſurrexerit. Scribit enim S. Auguſtinus lib. 4. de Trinitate cap. 6. tom. 8. op. col. 817. *Ab hora mortis uſque ad diluculum reſurrectionis horæ ſunt quadraginta, ut etiam ipſa hora nona connumeretur.... A Veſpere autem ſepulturæ uſque ad diluculum Reſurrectionis triginta ſex horæ ſunt.*

Ratio reperiendi tres dies & totidem noctes in temporis ſpatio inter Domini ſepulturam, & Reſurrectionem interjecto.

27. Sunt qui, ab hac difficultate ſe ut expediant, falſo exiſtimant, Chriſtum non Dominica die, ſed conſequenti Feria ſecunda revixiſſe: alii putant Chriſtum non ſexta, ſed quinta Feria mortuum eſſe, cum Euchariſtiæ Sacramentum, ideoque incruentum Sacrificium veſpere Feriæ quintæ inſtituit; in quo ajunt, quantum attinet ad conſecrationis verba, ſeparatur anima a Corpore & ſanguine, & utrumque, nimirum Corpus & Sanguis naturali concomitantia ſubeſt ſub ſpeciebus Sacramentalibus; Chriſtus enim, qui ſub iis ſpeciebus eſt vivus, animam ſimul, Corpus, Sanguinem, & Divinitatem in ſe continet. Sed, miſſis vanis hujuſmodi reſponſionibus, communem ſequuti ſententiam dicimus, a Romanis morem illum ad Judæos commeaſſe, ut dies à media nocte ad mediam noctem alteram numerarent, quod ipſi quoque facimus, quoties jejunamus. Qua dierum inita ratione, ſi præterea pars pro toto ſumatur, tres dies, totidemque noctes reperiemus in eo temporis ſpatio, quod inter ſepulturam, & Reſurrectionem interjicitur. Sepultus eſt Chriſtus Feria ſexta vel circiter, vel paullò poſt meridiem; itaque, ſi per Synecdochem pars ſumatur pro toto, & quod ſuperfuit temporis Feria ſexta ad occaſum Solis, quodque conſequutum eſt a Solis occaſu ad mediam noctem, ejus temporis ratio habeatur, jam diem unum reperiemus. Secundus a media nocte, quæ proxime Sabbathum, ad mediam noctem, quæ Dominicam præceſſit, numeratur; qui dies eſt ſolidus, & diem nöctemque complectitur. Tertius dies computatur a media nocte, quæ præceſſit Dominicam, ad ipſius Dominicæ diei auroram; quicquid autem in eo temporis ſpatio fuit tenebrarum & lucis diem conſtituit, ſumendo partem pro toto, & ejuſmodi die nox & dies continentur. Uno verbo inter mortem Chriſti Domini, ejuſque Reſurrectionem tres revoluti dies & noctes; dies ſcilicet unus, unaque nox ſolida Sabbathi, ac bini dies noctesque dimidiatæ Feriæ ſextæ & Dominicæ. Ad hunc modum difficultatem ſolvit Auguſtinus lib. 3. de Conſenſ. Evangeliſtarum cap. 24. & lib. 4. de Trinit. cap. 6. *Ipſum autem triduum non totum & plenum fuiſſe Scriptura teſtis eſt: ſed primus dies a parte extrema totus annumeratus eſt: dies vero tertius a parte prima & ipſe totus; medius autem inter eos, ideſt ſecundus dies, abſolute totus vigintiquatuor horis ſuis, duodecim nocturnis, & duodecim diurnis.* Conſentit D. Thomas 3. par. qu. 51. art. 4. ad primum: *Primus dies computatur ab extrema parte*

ſui,

ſui, qua Chriſtus in ſexta Feria eſt mortuus & ſepultus. Secundus autem dies eſt integer cum viginti quatuor horis nocturnis, & diurnis. Nox autem ſequens pertinet ad tertiam diem. Vid. Baronium ad. ann. Chr. 34. num. 177. & ſequen. Suarez tom. 2. in 3. par. diſp. 46. Sect. 3. Cornel. a Lapide in Cap. 12. Matt. veſ. 12. Calmet. verſ. 40. & Sylvium in 3. par. quæſt. 51. art. 4.

Confirmatur ſuperior ratio numerandi dies & noctes ex loco libri Eſther.

28. In libro Eſther cap. 4. v. 16. hæc habentur: *Vade & congrega omnes Judæos, quos in Suſam repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus; & ego cum ancillis meis ſimiliter jejunabo, & tunc ingrediar ad Regem, contra legem faciens non vocata, tradenſque me morti & periculo*. Calmetus loc. paullo ante cit. notat, tribus illis diebus & noctibus, quas liber Eſther commemorat, non plus quam ſolidum diem duaſque noctes contineri; eoque utitur exemplo ad confirmandam eam explicationem de tribus diebus tribuſque noctibus, quibus Chriſtus jacuit in ſepulcro. Et ad cap. 4. Eſther verſ. 16. conſiderat, haud veriſimile eſſe Populum univerſum tribus diebus noctibuſque ſolidis ab omni cibo & potu abſtinuiſſe, cum perpauci ſane ſint, qui famem ſitimque tandiu tolerare poſſint; & conjicit ſpatio illo nonniſi ſolidum diem, binaſque noctes comprehendi. Et ſane non expectavit Eſther, dum tertius dies ſolidus laberetur, ſed eodem illo die Aſſuerum convenit, ut apparet cap. 5. v. 1. *Die autem tertio induta eſt Eſther regalibus veſtimentis, & ſtetit in atrio domus Regis*.

Partitionis duabus partibus abſolutis, ad tertre- liquas tranſitio.

29. Jam vero de adjunctis Reſurrectionem concomitantibus, de Chriſti corpore ad vitam ſuſcitato, de iis, qui cum eo revixerunt, deque Chriſti apparitionibus differendum.

Judæi ſepulcro apponi curant milites.

30. Judæi, ut alibi docuimus, operam dederunt, ut milites ſepulcro apponerentur, veriti ne Diſcipuli corpus ſurriperent, atque in vulgus rumorem diſſiparent, Chriſtum rediiſſe ad vitam; quod cum a Pilato impetraſsent, ſepulcrum obſignarunt, & ad illud milites cuſtodiendum ibi reliquerunt, ut tradit Matthæus cap. 27. Et Nicephorus lib. 1. Hiſtor. cap. 32. rem omnem ita deſcribit: *Primum ſigillum Sepulcro eſt impreſſum, quod & intactum permanſit; & cuſtodia militaris illa, & genere alienigena, quæ in propinquo ſigillum obſervabat. Præterea ingens ille lapis ad os ſepulcri appoſitus*.

Mos condiendi cadavera ab Ægyptiis traductus ad Judæos. Nomina Sanctarum mulierum. Inter eas non videtur fuiſſe B. Maria.

31. Mos ille cadaverum aromatibus condiendorum ab Ægyptiis ad Judæos traductus: Ad eamque rem quadraginta dies conſumi conſueviſſe, conſtat ex iis, quæ de ſepultura Jacob traduntur Geneſeos cap. 50. v. 2. *Præcepit* (Joſeph) *ſervis ſuis medicis, ut aromatibus condirent Patrem; quibus juſſa explentibus, tranſierunt quadraginta dies: iſte quippe mos erat cadaverum conditorum*. Atque inde factum eſt, ut Sanctæ mulieres, etſi Chriſto mortuo jam adhibita erant aromata, expleto Sabbatho, nimirum poſt occaſum Solis, aliis coemptis aromatibus ad cadaveris conditaram ſubinde inſtaurandam, ad ſepulcrum ſeſe contulerint. Eas Matthæus cap. 28. mulieres ſuo quamque nomine appellat, Mariam Magdalenam, & Mariam Jacobi, & Joſephi matrem, quibus Marcus cap. 16. Salome, & Lucas cap. 24. Joannem comites addunt, cæteraſque mulieres, quæ Chriſtum a Galilæa ſequutæ ſunt redeuntem. S. Gregorius Nyſſenus inter has mulieres B. Mariam quoque recenſet Orat. 2. de Reſurrectione; & cum eo conſentit Sedulius.

. . . . hoc luminis ortu
Virgo Parens, aliæque ſimul cum munere matres
Meſſis aromaticæ noctu venere gementes
Ad tumulum.

Sed huic ſententiæ negat ſe poſſe ſubſcribere Maldonatus in Cap. 28. Matthæi ad illa verba *ad tumulum*. Nihil enim de hoc B. Mariæ adventu tradunt Evangeliſtæ, quem profecto non ſiluiſſent; cumque Magdalenam commemorent, certe B. Mariam, ſi ad Sepulcrum veniſſet, priore loco nominaſſent; quemadmodum Joannes, qui inter mulieres, quæ Cruci proximæ erant, primam ponit B. Virginem, deinde Mariam Cleophæ, tertio loco Magdalenam.

Terra in Reſurrectione contremuit. De Angelo de Cœlo delapſo quid tradiderint Evangeliſtæ.

32. Narrant Evangeliſtæ, tremuiſſe terram, Angelumque veſte indutum candida, ac veluti fulgur coruſcantem Cœlo delapſum lapidem ab oſtio monumenti revolutum amoviſſe: qui mulieribus Chriſtum revixiſſe nunciaverit, juſſeritque, eas locum inſpicere, quo Chriſtus conditus fuiſſet, iiſque mandaverit, ut de omni ea re monerent diſcipulos, quibus etiam prædicerent, ab iis viſum iri in Galilæa; eas denique mulieres ſepulcro inter metum & lætitiam egreſſas Diſcipulos conveniſſe. Hæc tradit Matthæus cap. 28. Eandem rem ita narrat Marcus c. 16., Mulieres, ut lapidem, quo occluſum erat ſepulcrum, revolutum viderunt, eo ingreſſas, Juvenem ſtola candida indutum ſedentem ad dexteram vidiſse; eas cohortatum ne quidquam metuerent; Chriſtum jam ad vitam rediiſse: locum inſpicerent, ubi corpus Chriſti jacuiſset; iis mandaſse, ut ea de re Diſcipulos, præſertim vero Petrum, certiores facerent; eas autem ſepulcro egreſsas, pavore tactas, nulli eam rem renunciaſse. Lucas cap. 24. revolutum lapidem; & mulieres in ſepulcrum ingreſsas item commemorat; ſed duos refert viros veſte indutos lucida nunciaſse mulieribus, ſuſcitatum a mortuis, ut ipſe prædixerat; idque mulieres monumento egreſsas undecim Apoſtolis cæteriſque omnibus retuliſse. Denique Joannes cap. 20. teſtatur, Mariam Magdalenam, ubi primum revolutum vidit lapidem, ad Petrum, & Joannem convolaſse, quibus nunciavit, corpus Chriſti Domini fuiſse ſublatum, nec quo fuiſset allatum, comperti quicquam habere. Pergit eodem loco Joannes narrare, ſe Petrum antevertiſse ad Sepulcrum; eo tamen non introiſse, ſed faſcias vidiſse, quibus Chriſti corpus fuerat alligatum: Petrum vero ingreſſum in Sepulcrum eaſdem vidiſse faſcias, & Sudarium, quo Chriſti facies tegebatur, a faſciis ſemotum deprehendiſse; ipſum quoque poſtea in monumentum introiſse, cum interea Maria Magdalena extra Sepulcrum lacrymaretur; eam deinde introſpexiſse in Sepulcrum, binoſque vidiſse Angelos veſtimentis albis indutos, quorum alter ſederet ubi caput Chriſti, alter ubi locati fuerant pedes; ab iis autem quamobrem fleret interrogatum, reſpondiſse, quod neſciret, quo corpus Domini ſui eſset avectum; cumque demum ſe retrorſum convertiſset, ſub forma cuſtodis horti Chriſtum vidiſſe, quem poſtea agnoverit; atque omnia hæc Diſcipulis renunciaſse.

Ratio ex Patribus, quamobrem Angelus aperuerit ſepulcrum. Diſcrepantes Evangeliſtæ conciliantur.

33. Antequam piæ feminæ ad ſepulcrum pervenirent terra contremuit; idque contigit eo temporis momento, cum Angelus e Cœlo deſcendit. Qui Cœlo delapſus eſt Angelus, revoluto lapide, monumentum aperuit, vel ut reviviſcenti Chriſto Domino, quod quidam ex Patribus docuerunt, pateret exitus e ſepulcro; non ſane quod Chriſto id opus eſset, ſed ut honor illi haberetur; vel potius ut ſanctis mulieribus fa-

facultas eſſet introſpiciendi in ſepulcrum, & cognoſcendi, Chriſtum eſſe a mortuis ſuſcitatum; quod congruit communi doctrinæ cæterorum Patrum, qui Chriſtum docent, quemadmodum ex utero matris prodiit, ita e ſepulcro regreſſum, quin ſigillum abruperit. Quin etiam Evangelico Matthæi & Marci innititur textui. Nam S. Matthæus cap. 28. v. 2. ait: *Ecce terræmotus factus eſt magnus; Angelus enim Domini deſcendit de Cœlo, & accedens revolvit lapidem*. Ex quibus patet, Chriſtum jam reſurrexiſſe, antequam Angelus revolveret lapidem: aliter enim S. Matthæus terræmotum non cum Angeli deſcenſu, ſed cum Chriſti Reſurrectione conjunxiſſet; neque Marcus veluti opportunum deſcriberet Angeli adventum, qui, revoluto lapide, mulieribus in ſepulcrum ingredi optantibus, incertiſque quo pacto ſuſtollerent lapidem, difficultatem illam ademit; ut advertit Maldonatus in c. 28. v. cit. Matthæi ad illa verba, *Angelus enim Domini deſcendit de Cœlo*. Ex iis, quæ jam attulimus, Matthæus, & Marcus unum tantummodo Angelum commemorant; Lucas vero de duobus Angelis mentionem facit, itidemque Joannes, cum narrat Chriſtum Magdalenæ paullo poſt ſe præſentem exhibuiſſe. Angelus, qui e Cœlo deſcendit, lapidemque revolvit, ſuper ipſum lapidem aſſedit; atque hic eſt ille Angelus, quo viſo milites quaſi mortui conciderunt, & de quo loquitur Matthæus. Mulieres in ſepulcrum ingreſſæ duos viderunt Angelos, ut habetur apud Lucam, & Joannem. Nam de Angelo altero nihil Matthæus, & Marcus commemorant; hi enim Evangeliſtæ de illo potiſſimum Angelo ſibi ſcribendum exiſtimarunt, cujus in hac re primæ quodammodo partes fuerunt, quique cum Sanctis mulieribus ſermonem habuit. Lucas autem duos Angelos adfuiſſe ait, ratus eorum numerum ſibi non prætereundum; nec tamen pugnat cum Matthæo, & Marco, cum ſcribit utrumque Angelum eſſe loquutum. *Dixerunt ergo ad illas: Quid quæritis viventem cum mortuis?* In eo enim qui paſſim in ſacris paginis occurrit, loquendi modum ſequutus eſt, ut duobus tribuatur Angelis, quod ab eorum altero utriuſque nomine factum, dictumve ſit. Neque itidem a Matthæo, & Marco Joannes diſcrepat, cum aliam apparitionem narret Magdalenæ factam, poſtquam Angeli jam ſanctis mulieribus apparuerant. Vid. Calmet. in cap. 28. Matth. ver. 2. & in cap. 16. Mar. v. 8. qui notat locum illum Marci, *nemini quidquam dixerunt*, Lucæ non adverſari, qui ſcribit cap. 24. v. 9. *Nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus*. Marcus enim id intelligit, Sanctas mulieres, dum a monumento redirent, nihil cuiquam dixiſſe; omnia autem, quæ contigerant, renunciaſſe, ubi ad locum pervenerunt, in quo una erant Apoſtoli mœrore & lacrymis pene conſumpti.

Rurſus conciliantur Evangeliſtæ in eo, quod tradunt de Maria Magdalena.

34. Sed multo videatur major inter Matthæum, & Joannem diſcrepantia. Narrat enim Matthæus cap. 28. v. 5 Mariam Magdalenam, aliaſque ſanctas mulieres veniſſe ad ſepulcrum, ac revolutum lapidem reperiſſe; Angelum autem dixiſſe ad eas: *Nolite timere: ſcio enim, quod Jeſum quæritis. Non eſt hic: Surrexit enim, ſicut dixit*. At Joannes cap. 20. v. 2. Mariam Magdalenam, ubi vidit revolutum lapidem, ſcribit illico ad Petrum convolaſſe, eique dixiſſe: *Tulerunt Dominum de monumento; & neſcimus ubi poſuerunt eum*; quod quidem non dixiſſet, ſi vidiſſet Angelum, eumque loqui audiſſet. Verum probe animadvertendum eſt, Mariam Magdalenam, cæteraſque pias mulieres, cum ad ſepulcrum pervenerunt, eo ingreſſas vidiſſe neminem; nondum enim iis, qui lapidi aſſidebat Angelus, ſe conſpicuum præbuerat. At Maria Magdalena, ubi ſepulcrum recluſum, nec quidquam vidit aliud, quam ſudarium, & faſcias, celerrime ad Petrum, & Joannem ſe contulit, eiſque dixit: *Tulerunt Dominum de monumento, & neſcimus ubi poſuerunt eum*. Nam nec Angelum viderat, nec loquentem audierat. Itaque venerunt ad monumentum Petrus, & Joannes, qui cum nihil præter ſudarium vidiſſent & faſcias, domum redierunt, relictis in ſepulcro mulieribus. Sed Maria Magdalena, quæ Chriſti corpus vehementer cuperet invenire, hortum, ubi erat ſepulcrum, explorando cœpit perambulare; cum interea reliquæ mulieres monumento exeuntes duos viderunt Angelos, a quibus revixiſſe Chriſtum monitæ ſunt, mandatumque acceperunt, ut ea Diſcipulis renunciarent. Denique Maria Magdalena, poſtquam diu multumque hortum fruſtra perveſtigaſſet, rediit ad monumentum, unde jam reliquæ erant egreſſæ mulieres; & duos Angelos, quos homines eſſe exiſtimavit, atque ipſum Chriſtum Dominum vidit ſub olitoris forma. Quibus omnibus in hanc feriem diſpoſitis, ſublata videtur omnis inter Matthæum & Joannem diſcrepantia: aberat enim Maria Magdalena, cum reliquæ mulieres duos Angelos viderunt, atque idcirco vere Petro, & Joanni potuit dicere, Chriſti Corpus ſublatum e ſepulcro, neque ſe ſcire, quo aſportatum fuiſſet. Quæ omnia huc attulimus ex Analyſi Evangeliorum Gallice conſcripta, & ex Graveſono de Myſt. & annis Chriſti pag. 598.

De qualitate Corporis Chriſti reſurgentis. Verum fuit, integrum & glorioſum.

35. Divus Thomas 3. par. q. 54. agit de qualitate corporis Chriſti ad vitam redeuntis, oſtendique art. 1. non phantaſticum illi fuiſſe corpus, ſed verum, & ſolidum; nec, ſi aliter fuiſſet, vere dici poſſe Chriſtum revixiſse. Ut enim quiſpiam dici poſſit ad vitam rediiſſe, neceſſarium omnino eſt, eandem cum eodem corpore animam conjungi. Et quamvis Chriſtus Dominus ſuſcitatus a mortuis ab oculis eorum, qui ſe aſpicerent, interdum quodammodo evaneſceret, id tamen non probat, inane & phantaſticum Chriſti corpus poſt reſurrectionem fuiſſe, ſed glorificatum, cujus ea vis & facultas eſt, ut, cui & quando ſibi libuerit, ſe vel conſpicuum præbeat, vel ab aſpectu ſurripiat.

Corpus Chriſti fuit integrum. Ratio cur voluerit Chriſtus, ut in ſuo Corpore remanerent cicatrices.

36. Cum eadem congruit doctrina, quod Anglicus Doctor art. 2. docet, integrum fuiſſe corpus Chriſti a mortuis ſuſcitati; proindeque & carnem, & oſſa, & ſanguinem habuiſſe. Idem art. 2. ait fuiſſe glorioſum; ejus enim Reſurrectio fuit reſurrectionis noſtræ tum exemplar, tum etiam cauſa; glorioſa porro ſanctorum erunt corpora, ubi ad vitam revocata fuerint. Idem art. 4. oſtendit, vulnerum cicatrices in Chriſti corpore remanſiſſe, cum Thomæ incredulo dixerit: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis*. Decuiſſe autem docet, ut Chriſtus corpus cum cicatricibus tum ad ſui gloriam aſſumeret, tum ad Reſurrectionis fidem in Apoſtolorum animis conſtabiliendam, tum etiam ut Patri, dum interpellat pro nobis, ſemper oſtendat, quo mortis genere peccata noſtra expiaverit. Joann. cap. 20. verſ. 26.

Guttæ aliquot Sanguinis Chriſti Mantuæ aſſervantur. Id non repugnat integritati Corporis Chriſti reviviſcentis.

37. Atque, quod ad inſtitutum noſtrum attinet, id ſatis eſſe videtur, quod ex D. Thoma jam allatum eſt. Nec tamen diſſimulare voluimus, aliquibus in locis, Mantuæ præſertim, gut-

guttas aliquot Sanguinis aſſervari, quæ e Chriſti latere manarunt. Quod quidem cum eo pugnare videtur, quod ſupra docuimus, Chriſtum ad vitam redeuntem idem Corpus, eundemque Sanguinem aſſumpſiſſe. Totam hanc rem in opere de Canonizat. SS. pertractavimus, ubi graviſſimorum Theologorum auctoritate ducti fieri potuiſſe affirmavimus, ut pretioſi Sanguinis Chriſti guttæ aliquot humi remanſerint, quibus nihil eſſet opus ad illius corporis integritatem; neque idcirco neceſſarium fuiſſe, ut in Reſurrectione ipſius corpori redderentur. Etſi enim illis corporis partibus ſemper Divinum Verbum hypoſtatice unitum fuerit, quæ ad integritatem Corporis Chriſti pertinebant, non tamen iis partibus ſemper conjunctum fuit, quæ non erant ad integritatem corporis neceſſariæ, nec erant in Reſurrectione corporis reſtituendæ.

Qui cum Chriſto redierint ad vitam, incertum. Sepulcra quidem in Chriſti morte apertas mortui vero in ejus reſurrectione revixerunt.

38. Jam vero de iis, qui cum Chriſto ad vitam rediere, nihil eſt nobis compertum, quam quod tradit Matthæus cap. 27. v. 52. *Monumenta* (in morte Chriſti) *aperta ſunt*, *& multa corpora Sanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt*, *& exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem ejus, venerunt in ſanctam Civitatem*, *& apparuerunt multis*. Recluſa tum ſepulcra, ſed nondum mortuos revixiſſe ſupra docuimus; quod ex verbis Matthæi pulchre confirmatur, quibus diſerte diſtinguitur inter recluſa ſepulcra, & mortuorum reſurrectionem; ut aperta monumenta ad mortis tempus, mortui vero ad vitam redeuntes, ad tempus referantur *Poſt Reſurrectionem ejus*.

Duplex quæſtio proponitur.

39. Duplex de his mortuis, qui tum revixerunt, quæſtio proponi ſolet; quarum altera eſt, quinam illi fuerint, qui ad vitam redierint; altera, utrum qui revixerunt, rurſus mortem obierint, an vero cum Chriſto in Cœlum cum ſuo ipſorum etiam corpore aſcenderint.

Quinam fuerint qui revixerunt cum Chriſto. Exponitur ſententia quorundam.

40. Quidam eos exiſtimant revixiſſe, qui cum multo antea eſſent mortui, omnium diutiſſime in ſinu Abrahæ fuerant detenti; eam propterea ſortem contigiſſe Adam, Abel, Mathuſalem, Lamech, Noe, Sem, Abrahæ, Jacobo, Joſepho, Moyſi, Joſue, Davidi, aliiſque veteribus multis. Verum cum non toto terrarum orbe, ſed Hieroſolymis, aliiſque circumjacentibus locis recluſa fuerint monumenta, ut ſupra innuimus; cumque non alii, quam quorum ſepulcra fuerunt aperta, revixerint, neque veriſimile ſit, antediluvianos Patres, quique antea Abraham vixerint, omnes eſſe in Palæſtina mortuos, & ſepultos, haud ita facile idcirco eam ſententiam quiſquam tueri poſſit.

Duæ aliæ ea de re ſententiæ.

41. Quamobrem alii eo decurrunt ut dicant, eos ad vitam rediiſſe, qui Judæis, qui tum viverent, noti eſſent; ac propterea Zachariam Joannis Baptiſtæ patrem, ſenem Simeonem, ipſum Baptiſtam Præcurſorem Domini, bonumque Latronem revixiſse. Quibuſdam vero veriſimile videtur, eos ad vitam rediiſse, qui in ſuis quiſque Prophetiis Nativitatem Chriſti, vitam, mortem, & reditum ad vitam prædixerant; atque ideo Moyſem, Davidem, Samuelem, Iſaiam, Hieremiam, Ezechielem, Melchiſedechum, qui Sacerdotii Chriſti imaginem geſſit, & Danielem, qui tam accurate tempus, quo Chriſtus venturus erat, prophetavit, Job, Jonam, treſque Pueros, qui e fornace Babylonica incolumes erepti Reſurrectionis Chriſti fuerunt quodammodo typi, omnes a mortuis eſse ſuſcitatos.

Nihil certi ſtatui ea de re poteſt, de qua ſacer textus nihil indicat. an vero qui revixerunt denuo mortem obierint, alii negant, alii affirmant; quæ ultima ſententia confirmatur.

42. Verum Sacer textus cum nihil nobis ſignificet, quam quod *multa corpora Sanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt*, quivis facile perſpiciat, nihil ea de re tuto affirmari poſse. Quod ad alteram quæſtionem ſpectat, Patres itidem inter ſe diſsentiunt. Quidam enim affirmant, eos, qui revixerunt, ita rediiſse ad vitam, ut morti non amplius fuerint obnoxii; iis enim gravius futurum fuiſset mortem rurſus oppetere, quam non reviviſcere. Alii vero docent, rurſus mortem obiiſse, ut contigit Lazaro. Petrus enim Act. cap. 2. monet, non poſse, nec debere in illo Pſalmi 15. v. 10. loco Davidem intelligi: *Nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*, eamque afferre rationem: *Quoniam & defunctus eſt, & ſepultus eſt, & ſepulcrum ejus eſt apud nos uſque in hodiernum diem*: ejuſmodi autem ratione nihil roboris fuiſſet, niſi corpus David etiam tum jaceret in ſepulcro; facile enim cuilibet fuiſset reſpondere, Pſalmum de Davide intelligendum, qui cum ſuo quoque corpore in Cœlum evolaſſet. Huc accedit, quod Job, qui inter eos, qui non amplius morituri revixerunt, ponitur, de ſe ipſo dicit cap. 19. v. 25. *Scio, quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum*; & D. Paulus ad Hebræos c. 11. de Sanctis veteris Teſtamenti ait, generatim eos ad abſolutam nondum perveniſse felicitatem, quæ in glorificatione conſiſtit animæ & corporis, eamque nonniſi cum univerſæ Eccleſiæ corpore adepturos. *Hi omnes teſtimonio fidei probati non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid providente; ut non ſine nobis conſummarentur*. Quod autem objicitur, iis longe minus grave fuiſse futurum non redire ad vitam, quam reviviſcere, rurſuſque mortem ſubire, id quidem minimi eſt momenti; nihil enim juſtis gratius eſt & acceptius, quam divinam ſequi voluntatem.

In eam propenſior videtur Divus Thomas. Maldonati ſententia non probatur.

43. Atque poſtremam hanc opinionem plurimum probabilitatis habere exiſtimat D. Thomas 3. par. q. 53. art. 3. *ad ſecundum*. Eandem eruditiſſime tuetur Calmetus in Diſſertatione *de Reſurrectione Sanctorum Patrum, quo tempore Chriſtus rediit ad vitam*. Tillemontius in Not. 36. ad Vitam Jeſu Chr. hanc pertractat quæſtionem, & eidem videtur favere ſententiæ, quam tamen oppugnat Cornelius a Lapide, & præſertim Maldonatus, qui ex eo, quod narrat Matthæus, eos, qui revixerunt, ſeſe multis conſpiciendos exhibuiſse, ac propterea non ab omnibus viſos eſse, infert, non eodem modo, quo Lazarus, ſuſcitatos fuiſse e tumulis, ſed ad vitam cum corpore glorioſo rediiſse, nihilque eſse cur dicamus, eos revixiſse rurſus morituros; ſed una cum Chriſto ſimul cum corpore in Cœlum aſcendiſse. Hujuſmodi Maldonati ratio haud ſane videtur abſurda, non tamen, quod vult, evincit: nihil enim aliud conficit, quam eorum corpora præcipuo quodam Dei beneficio quibuſdam corporum glorificatorum dotibus prædita fuiſse, inter quas illa etiam eſt recenſenda, ut non omnibus eſsent conſpicua. Verum non probat, eam fuiſse in illis corporibus qualitatem ad permanentis habitus modum; quin etiam nihil prohibet, quominus dicamus, fuiſse per modum quendam tranſeuntem, qui mortem alteram non excluderet. Et ſane Moyſes, qui, ut fuſius alibi docebimus, Chriſti Transfigurationi interfuit, ſuſcitatus ad vitam aliquantiſper vixit, nec omnibus tamen ſe conſpicuum præbuit: cujus nihilominus ab eo tempore corpus glorioſum fuiſse, nec poſtea rediiſſe ad ſepulcrum, nemo profecto dixerit.

De Chriſti apparitio-

44. Reliquum eſt, ut de Chriſti apparitionibus in die Reſurrectionis, cæteris alio rejectis, diſ-

ne in die Reſurrectionis. An primæ omnium B. Virgini apparuerit? Negat Eſtius.

diſſeramus. Eæ numerantur quinque: Primo ſeſe videndum objecit mulieribus ad ſepulcrum: ſecundo iiſdem cum a Sepulcro reverterentur: tertio B. Petro: quarto duobus Diſcipulis Emmauntem proficiſcentibus: denique multis Hieroſolymæ ſe conſpicuum exhibuit, cum inde Thomas abeſſet: propterea autem tam ſæpe hoc die ſeſe videndum præbuit, quod Fideles *per plura indicia erant admonendi, ut a principio Fidem reſurrectionis reciperent*, ut ait D. Thomas 3. par. qu. 55. art. 3. *ad tertium*. De his omnibus apparitionibus extant in Evangeliis diſertiſſima teſtimonia; verum B. Virgini apparuiſse neque tradunt Evangeliſtæ, nec cuiquam prius apparuiſse docent, quam Mariæ Magdalenæ: atque id eſt, quamobrem Eſtius in cap. 16. Marci vehementer iis adverſetur, qui decuiſse putant, ut nulli prius, quam Matri appareret, quamquam id nuſquam tradat Scriptura; ac de ejuſmodi argumentis verba faciens, quæ ab eo, quod deceat, ducta parum roboris habent: *Quale eſt*, inquit, *ex quibuſdam rationibus congruentiæ velle probare, Chriſtum a morte redivivum primo ſuæ Matri apparuiſſe, cum Scriptura tam clare dicat, eum apparuiſſe primo Mariæ Magdalenæ, nec unquam alibi diverſum inſinuet?* Nec abeſt ſolida ratio, cur Matri primum non apparuerit; pulchre enim noverat in Reſurrectionis Fide minime eam nutare. Quamobrem Ep. 50. ſcribit Petrus Bleſenſis: *Chriſtus exurgens a mortuis non ſuæ Matri Virgini benedictæ, ſed Mariæ peccatrici, de qua ſeptem ejecerat Dæmonia, prius dignatus eſt apparere, ut puto*.

Affirmat Rupertus Abbas. Baronius ex vetuſta traditione itidem affirmat, cui ſubſcribit Auctor, adſtipulantibus etiam S. Tereſiæ revelationibus.

45. Contra Rupertus Abbas lib. 7. de Divinis Officiis cap. 25. exiſtimat, primum omnium Sanctiſſimæ Matri ſuæ Chriſtum apparuiſse. Cur autem id Scriptura non tradiderit, cauſa eſse potuit, quod Evangeliſtæ tantum narrare voluerint Chriſtum ſeſe præbuiſse conſpiciendum iis, quos vel reſurrectionis ſuæ teſtes elegerat, vel de Reſurrectione noverat dubitaſse, quorum in numero B. Virgo profecto minime poni poteſt. Quod autem Beatiſſimæ Matri ſuæ Scriptura non referat primum omnium Chriſtum apparuiſse, qui inde velit arguere id omnino non eſse factum, illum etiam arguere oportebit, toto quadraginta dierum ſpatio, quod inter Reſurrectionem & Aſcenſionem interceſſit, numquam divinum Filium Matri apparuiſse, quod apparuiſse Scriptura non tradat. Id vero non ſane videtur admitti poſse. Quamobrem Baronio ſubſcribimus, qui ad ann. Chr. 34. §. 183. *Traditio*, inquit, *per manus Majorum, ac per ſubſequentia ſecula ad poſteros dilapſa teſtatur, eundem Dominum noſtrum apparuiſſe primum omnium Sanctiſſimæ Genitrici Mariæ; quod nemo pius, puto, negabit*. Nec prætermittendum eſt, Sanctam Tereſiam in additione ad ſuam vitam ſcripſiſse, ſibi Chriſtum Dominum ſignificaſse, poſt Reſurrectionem ſuam Sanctiſſimæ Matri, ut eam conſolaretur, apparuiſse. *Die quadam, cum ſacram Euchariſtiam ſumpſiſſem &c. mihi dixit Dominus, ſe ſimul ac revixit, Matrem ſuam Dominam noſtram conveniſſe, idque factum oportuit; ea enim ex illo dolore, quo ejus animus fuerat confoſſus, haud ita cito ad ſe redierat, ut illo gauderet gaudio; ſeque, quam diu opus fuerat, cum illa multum temporis extraxiſſe*. Caſaubonus Exercit. 16. ſcribit, apud Latinos & Græcos plura eſse de Chriſti apparitionibus accurate diſputata; verum quod Chriſtus Jeſus B. Mariæ apparuerit, nihil ea de re ſcriptum reperiri; quamobrem eam apparitionem omnino negat; declarat tamen Janſenii probari ſibi ſententiam qui ſcripſit, idcirco Jeſum B. Matri non apparuiſse, quod in ea Fides altiſſimis eſſet defixa radicibus; apparuiſse Joanni, ſed non ſtatim, *quia credidit*; deinde apparuiſse Petro, qui minus luculenter crederet, ſed miraretur: rejecta veluti nullius roboris ratione illa, quam, ex convenientia ducit Maldonatus, cum ait; *Primum Matri ſuæ apparuiſſe Chriſtum, non quod Evangeliſtæ factum dicant, ſed quia fieri decuerit credendum eſſe*. Eadem, quæ ſcribit Caſaubonus, iterat Andreas Rivetus Scriptor heterodoxus in Apologia pro Sanctiſſima Virgine lib. 1. cap. 20. in fine. Sed hæc nihil impediunt, quin noſtram piam retineamus ſententiam, quæ non convenientiæ modo innititur, ſed etiam Traditioni, juxta ea quæ ſcripſit Baronius, cujus verba paullo ante attulimus. In Operibus S. Irenæi, quæ collegit Renatus Maſſuetus Congregationis S. Mauri Monachus, adjectæ ſunt ad calcem adnotationes quædam Fevardentii, qui in cap. 31. lib. 5. obſervat, non negari ab Irenæo Chriſtum B. Mariæ apparuiſse, *eum id ex veterum traditione ſequentium ſeculorum Patribus perſuaſum fuerit*; & S. Ambroſii locum affert lib. 3. de Virginibus; *Vidit Maria (Virgo) Reſurrectionem Domini, & prima vidit & credidit*; Affert Poetam Chriſtianum Sedulium:

. . . . *Hujus ſe viſibus aſtans*

Luce palam Dominus prius obtulit &c.

& præter Rupertum, quem ipſi ſupra citavimus, affert etiam Anſelmum, & Bonaventuram.

Apparitiones quinque.

46. Diximus, eas, quas commemoravimus, apparitiones ab Evangeliſtis referri. Ac de Chriſto, qui mulieribus apparuit, ita Matthæus cap. 28. v. 9. *Et ecce Jeſus occurrit illis dicens: Avete. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum*. Mariæ Magdalenæ apparuiſſe, tradit Marcus cap. 16. verſ. 9. *Prima Sabbathi apparuit primo Mariæ Magdalenæ*; & fuſius Joannes cap. 20. Atque hæ duæ ſunt apparitiones, quibus Dominus in die Reſurrectionis ſe mulieribus videndum præbuit. Sequitur tertia, cum apparuit Petro, quam commemorat Lucas cap. 24. v. 34. atque eam duo teſtificantur Diſcipuli, quibus, ut mox dicemus, Emmauntem proficiſcentibus Chriſtus apparuit: *Dicentes, quod ſurrexit Dominus vere, & apparuit Simoni*. De ea etiam loquitur D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 15. v. 4. & 5. *Chriſtus reſurrexit tertia die ſecundum Scripturas, & apparuit Cephæ*. Quartam afferunt Marcus cap. 16. v. 12. *Poſt hæc autem duobus ex his ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie euntibus in Villam*: & Lucas cap. 24. qui fuſe narrat, cum duo Diſcipuli Hieroſolyma ſe conferrent Emmauntem, ac inter ſe loquerentur, acceſſiſſe ad eos Jeſum, & quid fabularentur interrogaſſe; cui cum Cleophas alter eorum reſpondiſſet, ſermonem habere ſe de Chriſto Nazareno, de ejus vita, rebus geſtis, morte, & Reſurrectione, explicaſſe iis Dominum oracula Scripturarum, initio ſumpto a Moyſe, & Prophetis. Eum perhumaniter invitatum cum iis ad menſam accubuiſſe. *Tunc* (ait Lucas) *accepit panem, & benedixit ac fregit; & porrigebat illis*: atque hic eum Diſcipuli agnoverunt: *Et aperti ſunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipſe evanuit ex oculis eorum*. Quintam denique apparitionem narrat Lucas eod. c. 24. & Joannes cap. 20. Nam cum duo illi Diſcipuli, qui Emmauntem ſe contulerant, noctu rediiſſent, ingreſſi in eum locum, quo propter metum Judæorum cæteri Diſcipuli in unum convenerant, dum quod ſibi contigerat, renunciarent, etſi oſtium clauſum erat, ſtetit Jeſus in medio eorum, & dixit: *Pax vobis. Ego ſum: Noli-*

te

te timere. Atque ut magis magiſque Reſurrectionis ſuæ veritatem confirmaret, non modo iis ſuas manus & pedes oſtendit, ac præbuit contrectandos, verum etiam cum iis cibum voluit ſumere. *Ad exhibendam fidei veritatem in corpore, dignatus eſt etiam non neceſſitate, ſed poteſtate cibum ſumere*; verba ſunt D. Auguſtini ſerm. 142. alias 147. num. 12. de Tempore. Poſtquam vero dixit, *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*, ſuum in eos ſpiritum inhalavit. *Hæc cum dixiſſet, inſufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*; quibus verbis ſignificatur collata poteſtas remittendi, retinendique peccata in Pœnitentiæ Sacramento juxta Tridentinam Synodum Can. 3. cap. 14. de Sanctiſſimo Pœnitentiæ Sacramento.

An Chriſtus ad menſam, ad quam accubuit cum duobus Diſcipulis Emmauntem proficiſcentibus, panem conſecraverit. Eorum, qui id affirmant, rationes.

47. Quærunt Sacrarum Scripturarum Interpretes; cum Chriſtus Jeſus *accepit panem, & benedixit, & fregit*, deditque duobus Diſcipulis, an panem conſecraverit, ita ut, quemadmodum in Conſecratione Euchariſtiæ, facta fuerit tranſubſtantiatio. Sunt qui id affirment; tum quia verba, quibus in eo loco Lucas utitur, eadem ſunt cum iis, quæ Matthæus, Marcus, & Lucas ipſe adhibent, cum de inſtitutione Euchariſtiæ ſcribunt hiſtoriam: tum quia non initio, ſed in fine Cœnæ panem Chriſtus benedixit & fregit; quod argumento eſt, eam non fuiſse benedictionem, quæ fieri ſolet in principio menſæ, ſed in fine, ideoque ad Sacram Euchariſtiam eſse referendam: tum quia demum Chriſtum agnoverunt Diſcipuli *in fractione panis*, ut ait Lucas. Vide a Lapide in cap. 24. Lucæ v. 30. ubi illud etiam monet, hinc argumentum confici, Euchariſtiam ſub una tantum ſpecie diſtribui poſse, adverſus eorum errorem, qui ſub utraque ſpecie contendunt ex Dei præcepto diſtribuendam. Vide Maldonatum in cap. 24. Lucæ num. 30.

Negant Eſtius, Janſenius, & Calmetus. Bellarminus, & Natalis Alexander nihil certi ſtatuunt.

48. Eſtius vero in idem cap. 24. Luc. v. 30. & Cornelius Janſenius in Commentar. ad Concordiam Evangelicam cap. 146. exiſtimant, Chriſtum benedictione illa panem non conſecraſse: Cum enim duo illi Diſcipuli in inſtitutione Euchariſtiæ non adfuerint ultimæ Cœnæ, haud ita facile quis credat, præbuiſse Jeſum Euchariſtiam iis, qui de Sacroſancto Myſterio illo nihil noverant. Illud tamen Janſenius animadvertit, quod, cum omnes res a Chriſto geſtæ myſticum quiddam contineant, ea re, de qua loquimur, Euchariſtiæ diſtributio nobis ſub una tantum ſpecie ſignificatur. Janſenio ſuffragatur Calmetus in cap. 24. Lucæ cap. 30. ubi ait, fractione quidem panis juxta Sacrarum Scripturarum idiotiſmum nihil aliud exprimi, quam diſtributionem Euchariſtiæ; atque inde multos ex Patribus exiſtimaſse, Chriſtum Dominum duobus præbuiſſe Diſcipulis Euchariſtiam; ſed multos tamen Interpretes magni nominis ab hac ſententia diſſentire; quamobrem putat, utramque ita conciliari poſse opinionem, ſi eam, de qua nunc loquimur, cœnam, & fractionem panis Sanctiſſimæ Euchariſtiæ fuiſse figuram dicamus. Lamy Concord. Evang. lib. 5. cap. 42. Eſtii ſententiæ ſubſcribens ait, vocem *benedixit* idem valere, quod *gratias egit*, ſive recitavit preces: ſic Hebræos loqui, quorum in Ritualibus libris *preces* appellantur benedictiones: Judæorum fuiſse morem, ut in conviviis qui eſset præcipuæ auctoritatis, Deo gratias ageret, & frangeret panem. Utramque opinionem tamquam a Catholica Fide minime abhorrentem refert Bellarminus lib. 4. de Sacram. Euch. cap. 24. ac utrique ſuam eſse ſinit auctoritatem; & Natalis Alexander in Appendice 1. Ep. 34. ad Theolog. Dogmaticam & Moralem ait, non liquere, utrum Chriſtus Dominus panem, quem Diſcipulis Emmauntem proficiſcentibus dedit, conſecrarit. Innocent. III. Papa lib. 6. Myſteriorum Miſsæ cap. 9. docens quamobrem Romanus Pontifex in Miſsa ſolemni ſuper Altare panem conſecret & frangat, quem deinde ſtans in ſolio manducet, ait; *Romanus autem Pontifex ideo non communicat ubi frangit, ſed ad Altare frangit, & ad Sedem communicat, quia Chriſtus in Emmaus coram duobus Diſcipulis fregit, & in Hieruſalem coram decem Diſcipulis manducavit, In Emmaus fregiſſe legitur, ſed manducaſſe non legitur: in Hieruſalem non legitur fregiſſe, ſed legitur comediſſe*: quæ ultima verba ad eam apparitionem referuntur, de qua paullo ante verba fecimus, & de qua Lucas cap. 24. v. 41. *Habetis hic aliquid, quod manducetur? at illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & favum mellis. Et cum manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis*. Joannes Baptiſta Caſalius de Veter. ſacris Chriſtianorum Ritibus cap. 81. §. *Quoniam*, ſcribit de illo ritu, quo in Miſsa ſolemni Romanus utitur Pontifex, ut ſuper Altare conſecret, & in ſolio Euchariſtiam ſuſcipiat, nec ſequitur Innocentii III. ſententiam; ſed ait, uti Chriſtus in Cœna incruentum, in Cruce vero cruentum obtulit Sacrificium; ita Papam ad Altare conſecrando incruentum Sacrificium, in ſolio Euchariſtiam ſuſcipiendo cruentum ſignificare.

An in poſtrema apparitione, de qua ſupra, adfuerit Thomas. Conciliatur Lucas cum Joanne.

49. De poſtrema tandem apparitione Lucas videtur innuere, Thomam quoque adfuiſse cum aliis Apoſtolis cap. 24. v. 33. *& invenerunt congregatos undecim*, cujus numeri ratio certe non conſtat, abſente Thoma; Matthias enim multo poſt inter Apoſtolos in locum Judæ eſt cooptatus, Contra Joannes cap. 20. v. 24. huic apparitioni diſerte negat Thomam adfuiſse, *Thomas autem unus ex Duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quando venit Jeſus*. Multa de hac re commentati ſunt ſacrarum literarum Interpretes. Nihil tamen ad hanc enodandam difficultatem videtur accommodatius, quam ſi adfuiſſe quidem dicamus Thomam, cum Emmauntem Diſcipuli redierunt, ſed cum eorum ſermo prolixius duceretur, illum, vel quod iis quæ narrarent, fidem non haberet, vel alia quavis cauſa impulſum foras egreſsum eſse, ac tunc temporis Jeſum inter Diſcipulos medium ex improviſo adſtitiſse, Vid. Suarez tom. 2. in 3. p. qu. 55. ſect. 4. in fine.

De Cæremoniis, quibus hac die Eccleſia celebrat Reſurrectionis Myſterium. Benedictio ignis.

50. Jam vero pro ingenii noſtri exiguitate iis explicatis, quæ tum ad tempus, quo Chriſti Corpus jacuit in ſepulcro, & Anima deſcendit ad Inferos, tum ad ejus Reſurrectionem pertinent, de iis cæremoniis eſt diſserendum, quæ, ut diximus, Reſurrectionis myſterium referentes, antea quidem nocte, quæ præcedit Dominicam, nunc vero ipſo Sabbathi die celebrantur. Atque ut a prima ordiamur cæremonia, cantatis Horis, extinctiſque uſque ad principium Miſsæ, quæ ſunt ſuper Altare, candelis, extra Eccleſiam ignis e ſilice extunditur, quo carbones incenduntur. Sacerdos novum ignem & quinque incenſi grana Cereo inſigenda benedicit. Conſtans & perpetua fuit Eccleſiæ diſciplina, ut nulla re utatur, quin eam prius benedixerit. Octavo ſeculo nulla erat in Eccleſia Romana hujuſmodi benedicendi ignis cæremonia, quæ tamen alibi jam tum viguiſse deprehenditur ex Zachariæ Papæ epiſtolis ad Bonifacium Epiſcopum Moguntinum apud Baronium ad ann. Chr. 751. quibus Sanctus ille Pontifex ait eam fuiſse conſue-

tudi-

tudinem, ut Feria Quinta ternæ Lampades accenderentur, quæ arderent uſque ad Sabbathum Sanctum, atque in eo, qui ſecretiſſimus eſset Eccleſiæ locus, ponerentur; deinde addit: *De igne vero, qui ex cryſtallis ſumitur, ut aſſeruiſti, nullam habemus Traditionem*. Vixit Zacharias uſque ad annum 751. a Chriſto nato. Leo IV. anno 847. creatus Pontifex Homilia de Cura Paſtorali, *In Sabbatho*, inquit, *Paſchæ, extincto veteri, novus ignis benedicatur, & per populum dividatur*. Extant monumenta, quæ probant, morem in Eccleſia Romana fuiſse, e percuſso ſilice excutiendi ignis Feria quinta, ut conſtat e primo Ordine Romano *in feria quinta in Cœna Domini*; ubi hæc habentur: *Ea vero die hora nona faciunt excuti ignem de lapide in loco foris Baſilicam*. Thomaſſinus *de dierum Feſtorum celebratione* lib. 2. cap. 14. oſtendit, conſuetudinem fuiſse quarundam Eccleſiarum, ut quotidie ignis in eum modum, præſertim vero die Sabbathi, ſolemni vero cæremonia Sabbatho Sancto excuteretur, quæ conſuetudo ineunte ſeculo XI. ad ſolam Sabbathi Sancti diem contracta fuit. Et Pouget in Inſtitut. Catholicis tom. 1. pag. 847. tum quod hactenus diximus confirmat, tum etiam cauſas affert ejuſmodi cæremoniæ. Itaque eam proponit quæſtionem, *Cur hodie ſit ſolemniter benedictio ignis recens excuſſi e ſilice?* atque ita reſpondet: *Hoc eſt veſtigium antiquitatis. Olim excutiebatur quotidie ignis e ſilice ad accendenda Eccleſiæ luminaria, & fiebat prius ignis benedictio. Nihil enim in publicum uſum adhibuit unquam Eccleſia ſine præcedenti benedictione. Solemnius hac die agitur hujus ignis benedictio, quia ignis ille e ſilice excuſſus videtur Chriſti recens ex mortuis ſuſcitati typum ferre. Romæ ſolemnis hæc ignis novi benedictio fiebat olim Feria Quinta Majoris Hebdomadæ*.

Benedictio quinque granorum incenſi. Accenduntur Candelæ in trianguli formam arundini impoſitæ.

51. Poſt novi ignis, & quinque granorum incenſi benedictionem carbones benedictos indit Acolythus in thuribulum, quo injectum incenſum Sacerdos benedicit. Diaconus deinde alba induitur Dalmatica, arundinem accipit, cui tres impoſitæ ſunt candelæ in formam trianguli, & Eccleſiam ingreſsus inclinat arundinem; Acolythus vero cum candela novo igne accenſa unam ex iis accendit, quæ arundini ſunt impoſitæ; & Diaconus, erecta arundine, genuflectens ait: *Lumen Chriſti*. Atque iterum & tertio idem fit in medio Eccleſiæ & ante altare, ut tandem tres illæ ſint accenſæ, quæ in trianguli formam diſpoſitæ ſunt.

Unde uſus hujus arundinis originem traxerit incertum. Verti conjectura.

52. Biſſus in ſuo Opere littera A pag. 460. §. 4. declarat, fruſtra ſe multum operæ & ſtudii contuliſse, ut unde arundinis hujus uſus originem traxerit, reperiret. Ne Martene quidem, ut ut harum rerum eruditione abundet plurimum, ea de re mentionem facit. Vertus tom. 2. Explic. Cærem. Eccl. pag. 132. contendit, non aliunde ejus Cannæ originem extitiſse, quam ex eo quod principio candela in modum anguis eſset inflexa quemadmodum etiamnum virgis & cannis recurvis in Eccleſiis ad Altaris candelas accendendas utimur. Quidam vero trium candelarum uſum ejuſmodi putant ex eo derivatum, quod olim tres candelæ funalis inſtar colligabantur, ne vento poſsent extingui. Atque id eſt, cur in recentibus quibuſdam Cæremonialibus præſcribitur, ut accenſa candela in laterna feratur occluſa, ut in ea quæ fit proceſſione tres illæ candelæ in trianguli figuram diſpoſitæ poſſint accendi.

Pervetuſta eſt hæc cæremonia accendendi tres candelas.

53. Sed utcumque ſit de tempore quo ejuſmodi inſtituta ſit cæremonia, profecto eam vetuſtam eſse conſtat. In Ordine enim Romano Cardinalis Gajetani hæc habentur: *Diaconus junior accipit arundinem trium cubitorum, & dimidii cubiti triplicem candelam, quam de novo igne illuminatam imponit arundini*. Idem legitur in Ordine Romano Amelii, & in manuſcripto Pontificali Apameenſis Eccleſiæ penes Martene *De antiqua Eccleſiæ diſciplina in celebrandis divinis officiis* pag. 442. primæ editionis Lugdunenſis: *Benedicto novo igne, junior Diaconus Diaconorum Cardinalium, juxta conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ, de ipſo novo igne triplicem candelam conjunctam accendat, & eam in capite arundinis ponat, ipſam arundinem in manu tenens* &c. Gavantus trium candelarum myſterium ita explicat: *Candelæ in calce unum quid eſſe deberent, & deinde diſtingui in tres, ad deſignandum Myſterium Unitatis, & Trinitatis Dei*: idque eo confirmatur etiam, quod dum quælibet e candelis trianguli accenditur, dicitur, *Lumen Chriſti: Deo Gratias*: ut bene advertit Thomaſſinus de dierum Feſtor. celebrat. lib. 2. cap. 14. num. 7. *In Trinitatis honorem Cereum in tres diviſum accendimus, rati nos Jeſu Chriſti lumine fuſos Trinitatis penitiora Myſteria noſſe*.

Benedictio Cerei refertur ad Zoſimum. Videtur introducta in majoribus Baſilicis ante illius Pontificis ætatem.

54. Proceſſione expleta, fit benedictio Cerei. Anaſtaſius Bibliothecarius in Zoſimi Papæ vita hæc ſcribit: *Et per Parochias conceſſa licentia Cereos benedici*. Creatus fuit ille Pontifex anno 417. & Sigebertus ad eundem annum ſcribit, hanc cæremoniam ab illo Pontifice inſtitutam eſse: *Zoſimus Papa decrevit Cereum Sabbatho Sancto Paſchæ per Eccleſias benedici*. Alii contendunt, eum ritum benedicendi Cereum Sabbatho Sancto ſeculo integro ante Zoſimum in Eccleſiam fuiſse invectum, idque ex eo Prudentii hymno arguunt, cujus eſt inſcriptio, *Ad incenſum Cerei Paſchalis*. Verum Sirmondus vetuſtis collatis codicibus reperit, genuinam eſse inſcriptionem, *ad incenſum lucernæ*; oſtenditque, eum hymnum non ad Cereum Paſchalem, ſed ad ignem eſse referendum, qui quolibet Sabbatho e ſilice exunditur ad luminaria in templis, ut innuimus, accendenda. Itaque Prudentii hymnus vetuſtatem Cerei ante Zoſimum minime evincit; ſed neque itidem ex modo memorato libro Pontificali, qui Anaſtaſio tribuitur, recte argui poteſt, Zoſimum ejuſmodi benedictionis auctorem fuiſse. Quin etiam innuere videtur, hujuſmodi ritum, quem in Majoribus ſolum templis, ſeu Baſilicis antea obſervatum ad Parochias Zacharias extendit, multo antea fuiſse introductum. Videatur inſtitutio noſtra 39. Edit. latinæ, cum qua conſonat eruditus vir P. Meratus in Notis ad Gavantum edit. Romanæ 1737. 2. par. tom. 1. pag. 1149. Conſonat enim Greiſerus tom. 5. ſuorum Operum nuperrimæ edit. lib. 1. de Feſtis cap. 25. ubi allatis verbis libri Pontificalis ait: *Nihil hic de inſtitutione vel Ritus, vel Cerei ipſius, ſed tantum quod Eccleſiis Parochialibus conſecrandi quoque Cerei Paſchalis poteſtatem fecerit, cum antea in majoribus duntaxat Baſilicis conſecrari, & accendi ſoleret*.

Benedictionis Cerei ſignificatio ex Ruperto.

55. Omnem Cerei benedictionem Rupertus Abbas pulcherrime explicat de Divinis Offic. cap. 28. & ſequen. Cereum ait ſignificare Chriſtum reviviſcentem; quod probatur etiam ex capite octavo Concilii Toletani IV. juxta ſecundam Garziæ editionem: *Lucerna, & Cereus in Pervigiliis Paſchæ apud quaſdam Eccleſias non benedicuntur; & cur a nobis benedicantur, inquirunt: propter glorioſum enim noctis ipſius Sacramentum ſolemniter hæc benedicimus, ut Sacræ Reſurrectionis Chriſti Myſterium, quod tempore hujus votivæ*

noctis

noctis advenit, in benedictione ſancti luminis ſuſcipiamus. Antequam Cereus benedicatur, Diaconus illi quinque incenſi grana affigit, ut ſignificetur Chriſti corpus Joſephi ab Arimathæa, & Nicodemi opera aromatibus eſse conditum. Quinque foramina ad figuram Crucis in Cereo excavata, quo grana incenſi injiciuntur, quinque Chriſti exprimunt vulnera. Benedictio Cerei generatim fit a Diacono, etſi reliquæ Benedictiones pleræque omnes fiant a Sacerdote. In Eccleſia ſolum Ravennatenſi Cereum ab ipſo Epiſcopo olim benedici conſuevisſe colligitur ex D. Gregorii epiſt. 28. lib. 9. Benedici tamen a Diacono Rupertus Abbas ait, ut ſignificetur, non ab Apoſtolis Corpus Chriſti, ſed a Diſcipulis aromatibus eſse delibutum, ejuſque Reſurrectionem ſanctis mulieribus prius, quam Apoſtolis prænunciatam; quamobrem D. Auguſtinus ſerm. 232. alias 144. de Tempore tom. 5. oper. col. 981. hæc de Sanctis mulieribus ſcribit: *Reſurrexiſſe Dominum ab Angelis audiverunt: fœminæ viris nuntiarunt.... Nam hoc eſt, quod egit Dominus Jeſus Chriſtus, ut prius illum ſexus fœmineus reſurrexiſſe nuntiaret. Quia per ſexum fœmineum cecidit homo, per ſexum fœmineum reparatus eſt homo: quia Virgo Chriſtum pepererat, fœmina reſurrexiſſe nuntiabat*.

Vertus, qui uſumCerei ad naturales cauſas refert, confutatur.

56. Vertus, qui Eccleſiaſticorum Rituum originem ad ſolas naturales cauſas referendam eſſe imaginatur, ſcribit, ideo Paſchalem Cereum eſſe inſtitutum, quod hiſce cæremoniis, quæ, ut diximus, noctu peragebantur, lumine opus eſſet; fit enim, ut paullo poſt dicemus, ad Baptiſmalem Fontem Proceſſio, in qua Cereus præfertur. Quia vero uſus Cerei non ultra Aſcenſionem Domini porrigitur, nihil hic myſterii opus eſſe ait quod comminiſcamur; certum enim aliquando tandem abſumi oportere. Verum vir doctus æque ac pius Epiſcopus Sueſſionenſis in præclaro Opere *De vero Eccleſiæ ſenſu in ſacrarum cæremoniarum uſu* ſecundæ editionis Pariſien. an. 1721. pag. 225. Vertum interrogat, ſolumne in Sabbathi Sancti nocte Chriſtiani in Eccleſiis Pervigilia agitarent, & quid cauſæ eſſet, cur per alias complures noctes vigilantibus Cereus non accenderetur? Præterea cur Cereus a Paſchate ad Aſcenſionem accenderetur; in noctibus vero Natalis Domini, & Epiphaniæ, profecto æque obſcuris, & longe productioribus, non item? Quæ quidem evincunt, non ad naturalem cauſam Cerei uſum in Sabbatho Sancto referendum, ſed ad Myſterium, quod tam pulchre Rupertus Abbas explicavit, cum quo conſentit etiam Pougetus in Inſtit. Catholicis par. 1. pag. 848.

De Tabellæ, quæ ad Paſchalem Cereum olim appendebatur, in qua exhibebatur quotus ab Incarnatione annus decurreret.

57. Veteres tradunt Scriptores, morem fuiſſe, ut ad Paſchalem Cereum Tabella quædam appenderetur, in qua notabatur quotus annus decurreret ab Incarnatione Domini. Beda lib. de Temporum ratione cap. 45. *Fratres*, inquit, *noſtri, qui tunc fuere Romæ, hoc modo ſe in Natali Domini in Cereis Sanctæ Mariæ ſcriptum vidiſſe, & inde deſcripſiſſe referebant: A Paſſione Domini noſtri Jeſu Chriſti anni ſunt* 668. Qui locus Bedæ Mabillonium eo induxit, ut in Commentario ad Ordinem Romanum tom. 2. Muſei Italici pag. 101. animadverteret, vel in die Natali Domini ejuſmodi exponi ſolitam Inſcriptionem, ut novus enunciaretur annus, qui penes Romanos ab eo die inchoabatur; vel ſi eadem inſcriptio exponebatur in Paſchate, ſemper ſignificari annum, qui a Natali Chriſti die numerabatur. Vide Martene De antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis Offic. cap. 24. pag. 407. & Gretſerum lib. 1. De Feſtis c. 25. pag. 74. Cereus Paſchalis deinde accenditur. Rem ſane miram quotannis contigiſſe in hac die Hieroſolymis, & in Eccleſia Sancti ſepulcri tradunt hiſtorici magni nominis, ut igne Cœlo delapſo luminaria accenderentur; cujus miraculi cum nulla mentio fiat ab Euſebio Cæſarienſi, Epiphanio, Hieronymo, Cyrillo Hieroſolymitano, inde colligitur, eorum quidem ætate nihil tale contigiſſe, non tamen quiſpiam propterea jure negaverit, miraculum illud eorum hiſtoricorum ætate viguiſſe, qui de eo ſcripſerunt, & ad ea uſque tempora editum, cum in Palæſtinam, pulſis inde qui eſſent Latini nominis, Photii, & Cerularii ſchiſma a Græcis invectum eſt. Legendus P. Lupus tom. 4. primæ edit. ad Concilia Generalia, & Provincialia pag. 237. & ſequen. ubi veriſimile eſſe ait pag. 245. in hujus miraculi memoriam toto terrarum orbe inſtitutum eſſe, ut lumina, & Cereus per hos dies accenderentur. *Quare non dubito, quin ad agendas Deo pro Hieroſolymitano miraculo gratias, & ipſum omnibus ſub Cœlo populis prædicandum, mos iſte noſter ſit inſtitutus*.

De conſuetudine Roman. Pontif. ceras conſecrandi, quæ dicuntur Agnus Dei.

58. De veteri Romanorum Pontificum conſuetudine benedicendi & conſecrandi Ceras quaſdam, quæ Agnus Dei appellantur, ſcripſimus lib. 4. Canonizat. Sanctor. part. 2. cap. 20. n. 12. eodemque lib. 4. par. 1. cap. 5. n. 10. 11. & 12. de eorum vi ac virtute diſſeruimus. Illud hic adnotare libet, Ritum ejuſmodi a quibuſdam ad morem illum referri, cum Fidelibus particulæ quondam ceræ Paſchali Cereo benedicto detractæ diſtribuebantur. Durandus lib. 6. cap. 79. ita teſtatur: *Hac die Acolythi Romanæ Eccleſiæ faciunt agnos de cera nova benedicta, vel de cera Cerei Paſchalis anni præcedentis, admixto Chriſmate, qui in Sabbatho in Albis in Eccleſiis per Dominum Papam populis diſtribuuntur*. Et Amalarius lib. 1. de Divinis Offic. cap. 16. *Libellus*, inquit, *Romanus narrat, eodem die* (Sabbatho Sancto) *benedici ceram oleo mixtam, indeque fieri agnos, eoſque reſervari uſque ad octavas Paſchæ*. Vid. Martene loc. cit. pag. 410. num. 12. Meratum ubi ſupra pag. 1187. num. 66. Du Cange in Gloſſario verbo *Agnus Dei*.

De hymno Exultet. Ejus Auctor videtur D. Auguſt. Lectio Prophetiarum. Baptiſmus Cathecumenorum, & infantium.

59. Dum Cereus benedicitur, interea canitur celebris hymnus *Exultet*, quem quidam infirmis ducti rationibus D. Ambroſio, alii multo etiam levioribus argumentis innixi Petro Diacono Caſſinenſi tribuunt, qui ſeculo vixit 12. Illud enim conſtat ex minime dubiis argumentis, ante quadringentos annos illum hymnum cani in Gallia conſueviſſe, ideoque probabilius eſt ſcriptum eſſe a D. Auguſtino, ut oſtendit Martene in citat. Opere pag. 405. & Bailletus hiſt. hujus diei art. 2. Benedictionem Cerei conſequuntur lectiones ex Sacra Scriptura, quæ Prophetiæ appellantur. Atque inter eas Cantica, Tractus, & Orationes, ſeu Collectæ interjiciuntur, quæ ad Baptiſmi Sacramentum reſpiciunt, cujus adminiſtratio eſt prima & peculiaris hujus diei cæremonia. Id erat moris in veteri Eccleſia, ut, niſi urgeret neceſſitas, numquam, præterquam in Sabbatho Sancto, aut in Sabbatho, quod Pentecoſtes Feſta præcedit, Baptiſmi Sacramentum conferretur, ut ex Siricii Papæ epiſtola infertur ad Himerium Epiſcopum Tarraconenſem, ex epiſtola quarta & octogeſima S. Leonis, & epiſtola prima Gelaſii Papæ cap. 12. aliiſque monumentis, quæ ipſi nos protulimus inſtitut. prima Edit. latinæ. Atque in his duobus diebus ab Epiſcopo, ideoque etiam a Romano Pontifice Catechumeni baptizabantur, qui jam, ut alibi docuimus, ſatis eruditi fuerant, atque etiam tenelli

nelli infantes, ut videre eſt in Commentario ad Ord. Romanum Mabillonii tom. 2. Muſei Italici pag. 95. iiſque omnibus poſt Baptiſmum, Confirmationis etiam, & Euchariſtiæ Sacramenta conferebantur.

Locus D. Auguſtini inſignis. Pueris in Baptiſmo olim præbebatur Euchariſtia ſub ſpecie vini. Abuſus injiciendi in Calicem mel & lac.

60. Rem omnem deſcribit Auguſtinus Serm. 324. *Baptizatus eſt, ſanctificatus eſt, unctus eſt, impoſita eſt ei manus, completis omnibus Sacramentis aſſumptus eſt:* quod etiam antea S. Cyprianus expreſſerat Epiſtola Synodica num. 70. Quod ad puerorum Communionem attinet, in libello de Ordine Romano, ubi ſermo eſt de Sabbatho Sancto, hæc habentur. *Illud autem de parvulis providendum eſt, ut poſtquam baptizati fuerint, nullum cibum accipiant, nec lactentur, antequam communicent Sacramentum Corporis Chriſti, & omnibus diebus ſeptimanæ Paſchæ ad Miſſas procedant, & Parentes offerant pro illis, & communicent omnes.* Cabaſſutius Diſſertatione quinta in *Notitia Eccleſiaſtica ſeculi primi* probat, primorum ſeculorum fuiſſe diſciplinam, ut pueris poſt Baptiſmum Euchariſtia præberetur ſub ſpecie vini. Baptizans enim digitum Chriſti ſanguine imbutum in os pueri injiciebat; quod etiamnum in more poſitum in quibuſdam Regionibus Orientalibus, teſtatur Orientalium Rituum peritiſſimus Maronita Abrahamus Ecchellenſis. Joannes Diaconus in epiſtola a Mabillonio edita in primo Tom. Muſei Italici propoſitam ſibi a Senario quæſtionem exponit: *Cur in ſacratiſſimum Calicem lac mittatur, & mel, & Paſchæ Sabbatho cum Sacrificiis offeratur?* Atque ita reſpondet: *Baptizatis hoc Sacrificii genus offerri ut intelligant, quia non alii, ſed ipſi, qui participes ſunt Corporis & Sanguinis Domini, terram repromiſſionis accipient; cujus iter incboantes tanquam parvuli lacte nutriuntur & melle.*

Parvulos baptizatos nonniſi accepta Euchariſtia ſalvos fieri, ſententia eſt falſo afficta D. Auguſt. Ea Communionis fuit diſciplina ex Tridentino. Lac & mel benedicitantum, non injici in Calicem juſſit Concilium Africanum.

61. Numquam ſacra exiſtimavit Antiquitas, pueros baptizatos, nonniſi accepta Euchariſtia, ſalvos fieri. Recentiorum quidam ejuſmodi opinionem S. Auguſtino ſane audacter affinxerunt. Verum clariſſimæ memoriæ Cardinalis Noriſius in Vindiciis Auguſtinianis §. 4. explicata S. Doctoris doctrina, oſtendit, numquam illum in ea fuiſſe ſententia. Et Sancta Tridentina Synodus Seſſ. 21. cap. 4. Communionem parvulorum refert ad ea, quæ ſunt diſciplinæ. *Denique eadem Sacroſancta Synodus docet, parvulos uſu rationis carentes nulla obligari neceſſitate ad Sacramentalem Euchariſtiæ communionem; ſiquidem per Baptiſmi lavacrum regenerati, & Chriſto incorporati adeptam jam Filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non poſſunt. Neque ideo tamen damnanda eſt antiquitas, ſi eum morem in quibuſdam locis ſervavit aliquando. Ut enim Sanctiſſimi illi Patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certi eos nulla ſalutis neceſſitate id feciſſe ſine controverſia credendum eſt.* Prava autem eorum fuit conſuetudo, qui lac & mel in Calicem injiciebant: nam in vulgato Ordine Romano habetur quidem lactis, & mellis benedictio, ſed ea non indebantur in Calicem, ſed poſt Euchariſtiam ſub ſpecie vini infantibus ſugenda præbebantur. Quamobrem Africanum Concilium decrevit, ne quidquam præter panem, & vinum aqua miſtum in Sacrificio offeratur. *Primitiæ vero, ſeu mel & lac, quod uno die ſolemniſſimo in Infantum Myſterio ſolet offerri, quamvis in Altari offerantur, ſuam tamen habeant benedictionem, ut a Sacramento Dominici Corporis, & Sanguinis diſtinguantur;* quod advertit etiam eruditus vir Berlendus in Tractatu de Oblationibus ad Altare pag. 4. & 5.

Differitur de præſenti, qua nunc utimur, diſciplina.

62. Sed jam, veteri diſciplina omiſſa, ad eam, qua nunc utimur, noſtra tranſiliat oratio. Sabbatho Sancto Catechumeni adulti, atque etiam infantes baptizantur; atque in Epiſcoporum Cæremoniali præſcribitur, ne cuiquam infanti in Eccleſia, in qua Epiſcopus Sabbathi Sancti cæremonias eſt celebraturus, per octo dies ante idem Sabbathum, dummodo nulla urgeat neceſſitas, Sacramentum Baptiſmi adminiſtretur. *Si aderunt Catechumeni, baptizentur more ſolito ab Epiſcopo &c. & per octo dies ante in ipſa Eccleſia, niſi periculum immineat, nullus infans baptizetur.* Adultis autem Catechumenis bene jam eruditis, poſt Baptiſmum, Confirmationis etiam, & Euchariſtiæ ſub una tantum ſpecie ſacramenta conferantur. Ubi vero ſit fons Baptiſmalis, quamvis nullus eſſet baptizandus, fit nihilominus ad ejus benedictionem proceſſio.

Cæremoniæ in benedictione Fontis.

63. Præcedit Acolythus manu Cereum benedictum tenens, ſequitur qui Crucem geſtat, ac deinde procedit Clerus; ultimus eſt qui Miſſam celebrat inter Diaconum & Subdiaconum medius. De hujuſmodi ritus benedicendi Fontes vetuſtate, & ſanctitate prima inſtitut. editionis jam citatæ diſſeruimus; quo Lectorem amandantes, hic tantum addimus, dum ad Fontem proceditur, Antiphonam cani interea, *Sicut cervus*, ut declaretur, Catechumenos ſancto deſiderio flagrare, ut ad fontem gratiæ Baptiſmum perveniant, non aliter quam cervi ſitibundi ad fontem aquarum convolant, ſuam ut expleant ſitim. In Crucis figuram aqua dividitur ad quatuor mundi plagas, quo ſignificatur, Baptiſmatis gratiam in mundum univerſum diffundendam; præcepit enim Diſcipulis ſuis Jeſus, ut terram peragrantes omnes docerent gentes, ſacroque Baptiſmate abluerent, ut bene notat Mazzinellus in notis ad officium Majoris Hebdomadæ pag. 293. In modum itidem Crucis Sacerdos in aquam ſpiritum ſuum inhalat, *ut cum Cruce Trinitatem conjungat*, ut ait Gavantus; Cereum deinde in aquam ſemel, iterum, & tertio immergit, & inde tollit, *ut Spiritus Sanctus ſua plenitudine fontem impleat, ſicut quando deſcendit in ſpecie Columbæ in Baptiſmo Chriſti adumbrati in hoc Cereo demerſo in aquam: elevatio autem ejuſdem Cerei ſignificat effectum Baptiſmi, qui confert gratiam elevantem a peccato ad gloriam.* In aquam præterea Oleum Catechumenorum, & Chriſma infundit, eaque commiſcet, *ut indicetur conjunctio Chriſti per Baptiſmum cum populis Eccleſiæ;* quæ ſunt Gavanti verba. Ejuſmodi autem harum cæremoniarum explicatio partim ex Amalario lib. 1. cap. 25. partim ex Honorii Gemma lib. 3. cap. 3. partim etiam ſumpta eſt e Durando lib. 6. cap. 81.

Quando incipi debeant Litaniæ.

64. Fontis Benedictione peracta, & adminiſtrato, ſi opus fuerit, Baptiſmo, omnes eodem ordine, quo ad Fontem proceſſerant, redeunt ad Altare, & in hac proceſſione canuntur Litaniæ. Quæſtio eſt inter Scriptores de Sacris Ritibus, priuſne quam Proceſſio a Fonte diſcedat, incipi debeant Litaniæ, quæ interea canantur, dum proceditur ad Altare; an vero poſtquam ad Altare perventum eſt. Solvit quæſtionem hanc Meratus in Notis ad Gavantum pag. 1168. dicens, primum modum eſſe in inferioribus, alterum in Cathedralibus Eccleſiis ſervandum. Inferioribus enim Eccleſiis Rubricas Miſſalis, Cathedralibus vero Cæremoniale Epiſcoporum normam eſſe debere. Si autem Eccleſia Baptiſmali careat fonte, lecta ultima Prophetia, & orationibus, quæ eam conſequuntur, humi Sacerdote, & Altaris Miniſtris in faciem provolutis, cæteris vero omnibus genuflexis, cantantur Li-

Litaniæ. In Sacramentario S. Gregorii, & in Ordine Romano præſcribitur, ut quando in Litaniis canitur *Agnus Dei*, Altaris lumina accendantur; lumen enim Fidei per Chriſtum Agnum Dei nobis illuxit, ut bene notat Amalarius l. 1. cap. 30.

Deſcriptio reliquæ Cæremoniæ, & Miſſæ uſque ad Tractum.

65. Sabbathi Sancti Miſſa caret Introitu, qui cum Introductio quædam eſſet ad publicas preces, caneretur que interea dum populus conveniret, & ad Altare Sacerdos accederet, eo jam nihil eſt opus in hac Miſſa; Populus enim jam convocatus cum Sacerdote, & Clero Proceſſioni ad Baptiſmalem Fontem interfuit, ut videre eſt apud Meratum cit. opere pag. 1176. num. 5. Simul ac Sacerdos Hymnum præcinuerit, *Gloria in excelſis Deo*, pulſantur Campanæ, quas a Feria Quinta ceſſare diximus; Campanæ enim Sanctos ſignificant Chriſti præcones; quamobrem ab eo die quo Chriſtus ſatellitibus traditus eſt, campanarum uſus intermittitur uſque ad hunc diem; nam ſancti Apoſtoli in maximo Paſſionis æſtu Chriſtum deſeruerant; & Petrus in eo diſcrimine aufugerat, ut docuimus in inſtitut. 20. edit. latinæ pag. 118. ubi de hoc ritu verba fecimus. Epiſtola ſumitur ex prima, quam ſcripſit D. Paulus ad Corinthios, qua recens baptizatos monet, ut reſuſcitati cum Chriſto, nulli rei præterquam cœleſtibus ſtudeant. Lecta Epiſtola, Sacerdos canit *Alleluja*, quæ a Septuageſima uſque ad Paſcha omittitur, propterea quod tempus illud pœnitentiæ, mœrori, & luctui addictum eſt. Hoc autem die *Alleluja* revocatur; etſi enim ejus vocis non alius ſenſus eſt litteralis, quam *laudate Deum*; tamen, ſi ejus ſpectetur uſus, exclamatio quædam eſt lætitiæ, ut idem fere valeat, quod valet apud Latinos *plaudite*. Liceat tamen illud obiter addere, quod Eccleſia Romana olim etiam in Defunctorum exequiis canebat Alleluja, ut conſtat ex Hieronymo in Epitaphio Fabiolæ: *Jam fama volans tanti prænuncia luctus, totius Urbis populam ad exequias congregabat, ſonabant Pſalmi, & aurata tecta Templorum reboans in ſublime quatiebat Alleluja*. In Quadrageſima quoque interdum ea vox adhibebatur, quam prorſus amovit Gregorius Magnus, ut patet ex. epiſt. 64. Indict. 2. ad Joannem Epiſcopum Syracuſanum. Quod enim quidam objiciebant, ſumptum ejuſmodi Ritum a Græcis, reſpondet Sanctus Pontifex, S. Damaſi Papæ tempore ab Hieroſolymitana in Romanam Eccleſiam conſuetudinem invectam fuiſſe canendi *Alleluja*; ſe propterea neque induxiſſe, neque amplificaſſe ait, ſed potius coarctaſſe, quia, ut putamus, a Quadrageſima, & ab Exequiis mortuorum eam vocem ſummoverat. *Ut Alleluja hic diceretur, de Hieroſolymorum Eccleſia ex Beati Hieronymi traditione, tempore Beatæ memoriæ Damaſi Papæ, traditur tractum. Et ideo magis in hac Sede illam conſuetudinem amputavimus, quæ hic a Græcis fuerat tradita*. De Alleluja iterum ſermonem habebimus tom. IX. pag. 91. & 92.

Cur poſt Alleluja dicatur Tractus.

66. Alleluja, quæ lætitiæ vox eſt, Tractus conſequitur, qui doloris ſignum eſt; Eccleſiæ enim nondum eſt abſoluta lætitia; nam illa reviviſcentis Chriſti myſterium celebrat, qui tamen nondum apparuit. Evangelium ex primo Evangeliſtarum Matthæo deſumptum Reſurrectionis hiſtoriam continet; nec ad Evangelium afferuntur lumina; cum enim nondum ſe Chriſtus reviviſcens conſpicuum præbuiſſet, Fides idcirco adhuc erat obſcura juxta Alcuinum. Omittitur in hac Miſſa *Credo*; nec ullum in ea eſt Offertorium, quod Gavantus ad illud refert ſilentium, quo ſanctæ mulieres cum aromatibus ſe ad ſepulcrum Domini contulerunt; & cum eo ſentiunt Walafridus Strabo de rebus Eccleſiæ cap. 22. & Abbas Berno cap. 1. de rebus ad Miſſam ſpectantibus.

Cur Offertorium omittatur, quorumdam opinio.

67. Cum Offertorium cantaretur interea dum panis & vinum offerebantur, quæ ad Sacrificium adhibenda erant, quidam conſiderantes, jus offerendi cum communicandi jure ita eſſe conjunctum, ut qui a Communione, etiam ab oblatione arceretur, juxta Can. 28. Concil. Illiberitani. *Epiſcopum placuit ab eo, qui non communicat, munera accipere non debere*; putant, ideo in Sabbathi Sancti Miſſa Offertorium cœptum eſſe prætermitti, quod nulli eo die Euchariſtia præberetur.

Rejicitur ea opinio. Probabilis alia opinio Merati.

68. Verum in hac Miſſa non Catechumeni modo, & infantes, ſed cæteri quoque, qui aderant, communicabant, ut patet ex Sacramentario S. Gelaſii lib. 1. cap. 15. in oratione enim, quæ dicitur *Poſtcommunio*, legitur: *Præſta quæſumus &c. ut divino munere ſatiati, & ſacris myſteriis innovemur & moribus*. Id ipſum probat Grancolas ad Breviarium Romanum lib. 7. cap. 21. & eruditus Moretius Baſilicæ S. Mariæ Trans Tyberim Canonicus *in Diſceptatione de Ritu variandi Chorale indumentum*, c. 14. Quapropter opinio, quam dudum expoſuimus, nullo fulcitur fundamento, nec ab ea recedendum videtur, quam ſupra attulimus; nec refragatur Meratus cit. Opere pag. 1179. & ſequen. qui addit, fortaſſe prætermitti cœptum Offertorium, ut Miſſa brevior eſſet; quam contrahere opus fuit, ut vitaretur quam maxime poterat vagitus infantium, qui Baptiſmum ſuſcepiſſent; difficile enim erat, quin, præſertim jejuni, ploratu, & ejulatibus omnia complerent.

Gavanti rationes, cur in hac Miſſa nec oſculum pacis, nec Agnus Dei, nec Poſtcommunio fiat.

69. Tandem non oſculum Pacis in hac Miſſa, non *Agnus Dei*, non *Poſtcommunio*. Gavantus ait, idcirco non dari oſculum pacis, quod nondum Apoſtolis Chriſtus apparuerat, nec dixerat, *Pax vobis*. Non dicitur *Agnus Dei*, juxta eundem Gavantum, propter mulierum ſilentium, quæ in Chriſtum Redemptorem animarum nondum crediderant; cum quo Alcuinus, & Durandus conſentiunt. Denique juxta ejuſdem Gavanti ſententiam, non dicitur Poſtcommunio, quia in hac Miſſa, quod tamen ſupra improbavimus, populus non communicabat.

Vetus ritus oſculi in hac nocte ante Matutinum cum iis verbis Surrexit Dominus.

70. In Ordine Romano ab Hittorpio edito pag. 55. ita legitur: *In ipſa nocte matutina luce rumpente tenebras ſurgentes in Eccleſiam veniant, & mutua charitate ſe invicem oſculantes dicant: Surrexit Dominus*. Ex quibus intelligitur, veterem fuiſſe conſuetudinem ut antequam inciperet Matutinum in Paſchate, quod noctu canebatur, Fideles ſe invicem amplexi dicerent: *Surrexit Dominus*. Atque inde profectum eſſe ait Grancolas, ut in Miſſa Sabbathi Sancti, quæ olim eadem illa nocte paullo ante Matutinum Paſchæ celebrabatur, oſculum pacis prætermitteretur.

Agnus Dei *juſſit dici in Miſſa Sergius I. Cur tertio dicatur,* Dona nobis Pacem: *At in Baſilica Lateranenſi dicatur tertio,* Miſerere nobis.

71. Sergius I. Pontifex, quem ex lib. Pontificali conſtat circa 7. ſeculi finem vixiſſe, inſtituit, ut fracta Hoſtia, ejuſque particula in Calicem injecta, Clerus & Populus ter caneret *Agnus Dei*. Verba Pontificalis libri ſunt: *Statuit ut tempore confractionis Dominici corporis, Agnus Dei qui tollis peccata mundi, a Clero, & Populo decantaretur*. Et quamquam ſtatuit, ut eadem verba ter dicerentur, nunc tamen, cum tertio dicitur *Agnus Dei*, pro illis verbis *miſerere nobis*, in omnibus Eccleſiis dicitur *Dona nobis pacem*, excepta Lateranenſi Eccleſia, ubi vetus etiamnum

num diſciplina retinetur dicendi ſemel, iterum, ac tertio *miſerere nobis*. Conſtat enim, a ſeculo ſeptimo ad decimum ſemper etiam tertio dictum eſſe *miſerere nobis*; ad tollendum vero ſchiſma, ſeu ad divinam opem implorandam, ut imminentibus Eccleſiæ periculis Deus occurreret, loco motis illis verbis, ſubſtituta ſunt, *dona nobis pacem*; quod teſtatur Innoc. III. Pontifex lib. 6. de Myſteriis Miſſæ cap. 6. & fuſe probat Card. Bona Rer. Liturgic. lib. 2. c. 16. num. 5. Quod hactenus diximus, confirmat Caſalius *de veter. Sacr. Chriſtianorum Ritibus*, Romæ 1647. *inter notabilia*, pag. 404. & Lateranenſis Eccleſiæ ritum præcipue commemorat: Additque, ſi coram ſummo Pontifice ſolemnis celebretur Miſſa, Cantores Pontificiæ Capellæ ad tertium Agnus Dei ſuccinere, *Dona nobis pacem*. Quod autem ad hujus diei Miſſam attinet, prætermittitur Agnus Dei: *quia hæc nova eſt adjectio; hæc enim deprecatio inſtituta fuit a Sergio Papa, qui ſedit anno* 688. Sunt verba Merati cit. Opere pag. 1182. qui etiam addit, ideo *Poſtcommunionem*, eamque, quæ *Communio* dicitur, Orationem, etſi olim utraque recitaretur, omitti, quod in earum locum ſuffectæ ſint Veſperæ, quas verius appellari poſſe ait *Gratiarum actionem*, quam *officium Veſperarum*.

Ritus ornandi ſeptem Altaria ex Joanne Diacono. Altum de eo ſilentium apud alios Scriptores. Conjectura aliquot, unde ille originem traxerit.

72. Peculiarem quendam Eccleſiæ Romanæ Ritum commemorat Joannes Diaconus in allata Epiſtola, ornandi ſeptem Altaria in Sabbatho Sancto. Cujus Ritus idem Joannes rationem ſe neſcire fatetur. Et Mabillonius in Muſeo Italico tom. 2. pag. 101. ne veſtigium quidem ullum reperiri miratur ejuſmodi Ritus apud Rerum Eccleſiaſticarum Scriptores, ac ne in Romanis quidem Ordinibus. Nos alias Septem Altarium, quæ in multis reperiuntur templis, & quorum viſitatione acquiritur Indulgentia, originem inveſtigavimus, ſed fruſtra. Ex hoc autem Ritu, de quo Joannes Diaconus, fortaſſe ſeptem Altaria viſitantibus largita indulgentia originem traxit; verum id eruditorum diligentiæ examinandum relinquimus. Grancolas in veter. Sacramentar. Eccleſiæ Par. 1. pag. 45. Epiſtolam Joannis Diaconi commemorat, quam teſtatur in Bibliotheca Chriſtinæ Svecorum Reginæ a Mabillonio repertam. In ea Epiſtola ritum illum ornandi ſeptem altaria refert Joannes vel ad ſeptem dona Spiritus Sancti, vel ad ſeptem Urbis regiones. *Quod de ſeptem altaribus inquiſiſti, quæ in Urbe Roma Sabbatho Paſchæ moris eſt conſecrari, hoc ideo dico, quia Majores noſtri ſive in ſeptiformis gratiæ Spiritu decreverint faciendum, ſive quia Septem Regionibus Eccleſiaſtica apud nos militia continetur, a qua hæc ipſa parantur Altaria, ut ſingulis benedictio præſtetur*. Hæc tamen illi non ſatisfaciunt; quemadmodum ne ipſe quidem cæteris ſatisfacit in eo, quod ſubjicit, oportuiſſe, aucto Sacerdotum numero, multiplicari altaria; nam dubium remanet adhuc cur Sabbatho Sancto, & rurſus cur ſeptem admodum altaria ornarentur?

Ritus peculiares aliarum Eccleſiarum.

73. In quibuſdam Eccleſiis peculiares hoc die cæremoniæ fiunt. Ante preces & laudes matutinas Sacerdos e ſepulcro Chriſti imaginem educit, ipſiuſque imaginis pedibus Eccleſiæ pulſat fores, Davidicum illud ſuccinens, *Attollite portas, Principes, veſtras, & elevamini portæ æternales*: & Eccleſiæ foribus apertis cantatur hymnus de Reſurrectione. Ritum hunc commemorat Gretſerus lib. 1. de Feſtis cap. 23. eumque a Græcis injuria carpi contendit. Salmeron tom. 10. tract. 49. ſcribit, morem eſſe in quibuſdam Provinciis, magna ut populi frequentia Sabbatho Sancto repræſentetur Chriſti depoſitio e Cruce; ſed optandum eſſe ait, ut Epiſcoporum Edictis talia ſpectacula interdicantur, quod ea pluribus gravibuſque peccatis occaſionem præbeant perpetrandis. Quod tamen Quareſmio non placet, qui Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 5. cap. 18. eam cæremoniam defendit, quam pie ac devote, Religioſis Terræ Sanctæ auctoribus, teſtatur Hieroſolymæ a Chriſtianis celebrari. Sed hæc bene fortaſſe Hieroſolymæ; in aliis vero Regionibus non item. Quamobrem Epiſcopi, qui bonos populorum ſuorum mores tuentur, curant ejuſmodi deleri conſuetudines, quæ principio pietatis quodam ſenſu fortaſſe ſunt introductæ, ſed paullatim eo ſunt prolapſæ, ut populo offenſionem pariant. Teſtis locupletiſſimus eſt Armandus S. R. E. Cardinalis de Rohan Epiſcopus Argentinæ, qui Decreto ſuo edito anno 1742. & ad calcem Ritualis illius Eccleſiæ impreſſo talia interdixit.

CAPUT IX.

De Dominica Paſchæ, ac de duobus Feſtis, quæ conſequuntur.

Verum Etymon vocis Paſcha & cur id nomen huic Feſto inditum.

1. SAbbathum Sanctum dies Paſchæ, ideſt Dominica Reſurrectionis, cum duobus aliis diebus feſtis conſequitur. Hebraica vox eſt *Paſcha*, quæ tranſitum ſignificat. Præcepit Deus Hebræo populo, ut hoc feſtum celebraret, & memoriam maximi beneficii recoleret, cum ex Ægyptiorum ſervitute fuit ereptus, & exterminator Angelus, ut alibi diximus primogenitos Ægyptiorum interfecit, Hebræorum domos præteriens, quæ ſanguine Agni pridie ejus diei immolati eſſent reſperſæ. Cum autem hac die Reſurrectionis Chriſti memoria celebretur, propterea huic diei Paſchæ nomen eſt inditum. Etenim a morte Chriſtus ad vitam rediens, triumphanſque de Diabolo, hominibus ab ejus ſervitute, & æterna morte liberatis, *vitæ æternæ nobis aditum, devicta morte, reſeravit*; ut in hujus diei oratione loquitur ſancta Eccleſia. Quidam putant, vocem *Paſcha* ductam a Græco verbo πάσχω, id eſt *patior*, quod ad Chriſti Domini Paſſionem referatur. Vera tamen ſententia eſt, *Paſcha* nomen eſſe Hebraicum, & Tranſitum, ut diximus, ſignificare.

Origo hujus Feſti ad Apoſtolos referenda. Olim per totam Hebdomadam feſti erant dies uſque ad ſec. 11.

2. Hujus Feſti origo ad Apoſtolos referenda, ut ait D. Aug. Ep. 54. & ideo S. Gregorius Nazianzenus eam appellat Feſtum Feſtorum, & ſolemnitatem ſolemnitatum; & juxta veterem diſciplinam non die tantum Dominica, duobuſque conſequentibus diebus, ſed per integram hebdomadam memoria Reſurrectionis Chriſti celebrabatur, ut ſeptem omnibus illis diebus feſtum eſſet de præcepto, ut patet ex Concilio quodam Lugdunenſi, quod refertur in Can. 1. De Conſecrat. Diſt. 3. ubi inter Feſta per annum celebranda recenſetur *Sanctum Paſcha cum tota hebdomada*. Plurima etiam id confirmant uſque ad ſecundum 12. monumenta apud Martene De Antiqua Eccleſiæ Diſciplina in Divinis celebrandis Officiis cap. 25. num. 1. & ſequen. apud Gretſerum in ſæpe cit. lib. 1. de Feſtis c. 26. & apud Thomaſſinum de dierum feſtorum celebratione lib. 2. c. 16. n. 1.

Nullus hic ſermo de Reſurrectione, de qua ſupra in Sabbatho Sancto.

3. Cum de Sabbatho Sancto diſſereremus, de Reſurrectione, & apparitione Chriſti, qui hac die revixit, ſeque conſpicuum exhibuit, Evangelicam expoſuimus hiſtoriam; ideoque de ea nihil eſt quod amplius dicamus. De celebri vero controverſia, quorum die Paſcha ſit celebrandum, pauca quædam breviter perſtringemus.

Diſſenſus Eccleſiarum Aſiæ

4. Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum mater,

a Romanæ Eccleſia de tempore celebrandi Paſchatis. Nihil inde turbarum in Eccleſia exortum uſque ad finem ſecundi ſeculi.

ter, veterem ſequuta morem, Paſcha celebrabat ea Dominica, quæ poſt vernum æquinoctium decimamquartam Martii Lunam conſequeretur. At Aſiæ Eccleſiæ Paſcha juxta Hebræorum ritum celebrabant decimaquarta Luna Martii, in quamcumque diem ea Luna incidiſſet.

5. Ea controverſia, tamquam ad ſolam pertinens diſciplinam, principio nihil turbavit in Eccleſia. Et ſane cum Polycarpus Smyrnenſis Epiſcopus, qui Aſiaticum Ritum ſectabatur, Romam veniſſet, neque Paſcha cum Aniceto Pontifice juxta Romanum, & univerſalem Ritum celebrare voluiſſet, nihil tamen propterea de veteri eorum amicitia detractum eſt, & Polycarpus cum oſculo pacis Roma diſceſſit.

Aſiatici Epiſcopi primi turbas excitarunt Romanæ Eccleſiæ, conſuetudinem improbantes. Victor Papa eorum viciſſim conſuetudinem reprobat.

6. Sub finem ſecundi ſeculi Polycrates Epheſinus Epiſcopus, Concilio cum aliis Epiſcopis habito, Epiſtolam Synodicam ad Victorem Papam ſcripſit, cujus pars apud Euſebium extat Hiſt. Eccl. lib. 5. in qua una cum cæteris Orientalibus Epiſcopis declarabat, fieri contra traditionem a S. Joanne Evangeliſta acceptam, ſi alio die, quam decimaquarta Martii Luna, Paſcha celebraretur. Tum vero Victor Pontifex, coacto Romæ Epiſcoporum Concilio, decrevit, Aſiaticos, qui Paſcha in Dominica non celebrarent, & Romanæ adverſarentur diſciplinæ, ab unitate Eccleſiæ, & a Fidelium communione ſeparandos, miſitque ad eos Epiſt. Synodicam, de qua meminit Euſebius lib. 5. Eccleſ. Hiſt. c. 24.

Ea Controverſia in Nicæno Concilio reſtincta.

7. Ad eam diſſenſionem componendam plura variis in locis Concilia celebrata ſunt. Et quamquam Gallicana Eccleſia Romanum Ritum ſervabat, tamen Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus cæterarum etiam Eccleſiarum nomine ſcripſit ad Victorem Pontificem, illum cohortatus, ne propter ejuſmodi controverſiam, quæ ad diſciplinam tantum pertineret, Aſiæ Eccleſias a ſua Communione ſejungeret: diverſam enim eſſe poſſe diſciplinam, quin unitas lædatur Eccleſiæ. Hic vero qui Eccleſiaſticam profitentur hiſtoriam, quærunt, precibuſne Irenæi Victor lenior factus excommunicationis effectum ſuſpendens Aſiaticis Eccleſiis pacem reddiderit, an vero nunquam Excommunicationis ſententiam revera tulerit, ſed tantummodo ſit minitatus. Res ſatis vulgata eſt apud juniores eruditos: ex his autem videas præſertim Schelſtrat par. 2. *Antiquit. illuſtratæ* diſſert. 1. ar. 3. qui hanc controverſiam accuratiſſime tractat. Tandem anno 325. ea diſſenſio in Nicæno Concilio conquievit, in quo decretum eſt, juxta Romanæ Eccleſiæ, cæterarumque Eccleſiarum Traditionem, Reſurrectionem Chriſti Domini, quæ Paſcha dicitur, ea celebrandam eſſe Dominica poſt decimamquartam Lunam, quæ vel in æquinoctium vernum caderet, vel illud proxime conſequeretur; Diem autem vigeſimum primum Martii deinceps tanquam æquinoctii diem habendum, ut omnis, quæ ab aſtronomicis rationibus oriri poſſet de vero æquinoctio controverſia removeretur. Concilio Nicæno adfuit ipſe Conſtantinus Imperator, qui nihil reliqui ſibi fecit, ut Decreto omnes obtemperarent. Imperatoris Epiſtolam ad Epiſcopos, qui Concilio non adfuere, affert Gelaſius in Hiſtoria Concilii Nicæni lib. 2. c. 33. *Lætum etiam nuntium vobis afferimus de conſenſu omnium in celebrando Sanctiſſimo Feſto Paſchatis, quod ea res etiam veſtris precibus recte conſtituta eſt, ita ut omnes Fratres in Oriente, qui antea Judæos imitari conſueverant, jam deinceps cum Romanis, & vobis, omnibuſque nobis, qui eundem morem vobiſcum a primis temporibus in eo recolendo tenuimus, Sanctiſſimum Feſtum Paſchatis concordiſſime celebraturi ſint.* Extat ipſius Concilii Nicæni Epiſtola Synodica ad Alexandrinam Eccleſiam apud Theodoretum lib. 1. cap. 9. vide Euſebium in vita Conſtantini lib. 3. cap. 6. & Socratem Eccl. hiſt. lib. 1. cap. 9. Quidam S. Pii Papæ decretum proferunt, qui anno 141. regebat Eccleſiam. In eo Decreto ſtatuit Pontifex, ut Paſcha in Dominica celebraretur. Sed hæc Decretalis habetur apocrypha, licet in Euſebii Chronico hæc legantur: *Sancitum eſt a Pio, ut Reſurrectio Dominica Dominico die celebretur, quod a pluribus poſtea Pontificibus confirmatum eſt.* Arnaldus enim Pontacus ea verba a manuſcriptis Codicibus abeſſe animadvertit; atque id eſt, quamobrem Scaliger in nova ejus Chronici editione ea verba omiſerit.

Ratio, quare per hos dies tam breve ſit Officium.

8. Breve per hos dies uſque ad Dominicam Officium recitatur, cui unum tantummodo nocturnum eſt, idque breviſſimum. Cujus brevitatis ratio hiſtorica, & naturalis ea eſt, quod cum Chriſtiani ad multam noctem in Officio & Miſſa Sabbathi Sancti detenti fuiſſent, & rurſus, paullum refectis viribus, ad Officia divina redirent, nocte jam vergente in diem, pluribus recitandis Nocturnis ſpatium non ſuppetebat. Propterea unum duntaxat ſatis eſſe oportuit; iſque mos tota hebdomada retinebatur, quia quidquid in Eccleſia prima die, præſertim quod ad Neophytos attinet, fieri ſolebat, idem per reliquos hebdomadæ dies factitabatur, ut apud Martene de antiqua Eccl. diſciplina in celebrandis Divinis Offic. cap. 25. num. 25. & apud Mazzinellum in Notis ad Officium Hebdomadæ Sanctæ pag. 313.

Sequentia Victimæ Paſchali *in Miſſa. Eius auctor quis fuerit.*

9. In Miſſa dicitur Sequentia *Victimæ Paſchali*, cujus jure Gavantus ait non ſatis nobis eſſe cognitum quis fuerit Auctor: & ſane Bellotte in Obſervationibus pag. 416. eam Beato Hermanno Contracto; Herrera vero apud Card. Bonam Rerum Liturgicarum Lib. 2. cap. 6. n. 6. Orgero Abbati S. Galli tribuit.

CAPUT X.

De Feſto Aſcenſionis, quod Feria 5. celebratur, quæ Dominicam quintam poſt Paſcha conſequitur.

Recenſentur Chriſti apparitiones, antequam aſcenderet in Cælum. Apparet Chriſtus Apoſtolis poſt dies octo præſente Thoma.

1. AScenſionis ſolemnitas Feria 5. celebratur poſt quintam Dominicam Paſchæ. Revixerat jam Chriſtus Dominus, ſeque ipſo reſurrectionis die videndum ſæpe exhibuerat; cum *poſt dies octo*, Apoſtolis in eodem loco congregatis, quo antea Thoma abſente, apparuerat, rurſus iis repente adſtitit, cum etiam Thomas adeſſet. *Iterum erant Diſcipuli ejus intus, & Thomas cum eis* (introivit iterum occluſo licet oſtio) *Venit Jeſus januis clauſis, & dixit: Pax vobis.* Thomam autem invitabat: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed Fidelis:* cumque reſpondiſſet Thomas, *Dominus meus, & Deus meus;* dixit Jeſus: *Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: beati qui non viderunt, & crediderunt.* Ita refert Joannes cap. 10. v. 26., & ſeqq.

Ea apparitio contigit Hieroſolymis.

2. Hæc autem apparitio non in Galilæa, ſed Hieroſolymis contigit, ut ex Joannis verbis colligitur: *Iterum erant Diſcipuli ejus intus, & Thomas cum eis.* Itaque e duabus illis vocibus *iterum*, & *intus* manifeſto conſtat, Diſcipulos fuiſſe in eodem loco, & Cœnaculo, in quo fuerant tum, cum, abſente Thoma, Chriſtus eis apparuit; id vero ut Hieroſolymis contigit, ita Hieroſolymis contigiſſe oportuit quicquid narrat Joannes cap. 20. juxta ea, quæ accurate ad-

vertit Suarez in 3. part. D. Th. tom. 2. q. 55. art. 4. diſp. 49. ſect. 5. in princ.

Chriſtus introiit occluſis foribus. Inanes hæreticorum cavillationes, ut explicent, qui demum id fieri potuerit.

3. Cum Chriſtus revera ad vitam redierit, atque ideo ejus anima cum corpore, quicum antea juncta fuerat, rurſus copulata ſit; cumque poſt Reſurrectionem ejus Corpus non phantaſticum, ſeu apparens, ſed ſolidum verumque fuerit, ut probat D. Thomas 3. par. quæ. 54. art. 1. quæritur qui fieri potuerit, ut ubi erant Apoſtoli, illuc oſtio clauſo introierit. Non hac apparitione modo, ſed etiam illa, quæ ante octo dies contigerat, & de qua verba fecimus c. 8. n. 44. Chriſtus occluſis foribus introivit; ut videre eſt apud Joann. cap. 20. verſ. 19. qui de priore apparitione ait: *& fores eſſent clauſæ*; & de ſecunda: *venit Jeſus januis clauſis*. De hoc Servaroris noſtri ingreſſu agentes heterodoxi quidam Scriptores putant, Chriſtum noctu quidem, quo tempore clauduntur fores, ſed iis apertis introiſſe; cui opinioni tamquam fundamentum ſubſtruunt ea verba: *Cum fores eſſent clauſæ*, quaſi ea ad tempus referenda ſint, quo domorum occludi ſolent fores. Sed textus non habet tantum, *Cum fores eſſent elauſæ*, ſed in eo præterea legitur: *venit Jeſus januis elauſis*. Quapropter nemo eſt, quin intelligat, illa verba *non tempus, ſed modum intrantis ſignificare*, ut ait Eſtius in cap. 20. Joann. num. 9. Faceſſant igitur ejuſmodi impiæ, & ineptæ opiniones, & cum S. Cyrillo potius dicamus: *Hic nemo quærat, quomodo clauſis januis Corpus Domini penetravit, cum intelligat, non de homine, ſed de omnipotente Filio Dei hæc ſcribi*. Conſiderandum glorioſi corporis cum Divinitate conjuncti longe aliam ac aliorum corporum eſſe naturam: *Aliam eſſe eonditionem Corporis glorioſi, quocum unitur Divina natura, ut de illo ſtatui non debeat ex conſuetudine*: verba ſunt Lamy Concord. Evang. lib. 5. cap. 43. §. 36. Dominum, qui nunc introivit, etſi fores eſſent clauſæ, illum eundem eſſe, qui in ortu ſuo ex utero licet clauſo Virginis prodiit in lucem, *clauſo Virginis utero*, & poſt mortem reviviſcens prodiit clauſo ſepulcro, ut legitur in Notis Duhamel ab Bibliam Sacram nuperrimæ Lovanienſis edit. ann. 1740. ad illum D. Joan. locum num. 19. Calmetus cap. 20. Joan. num. 19. ait, nihil hic eſſe loci rationibus philoſophicis, quæ non niſi in natura, & naturalibus corporum actionibus verſari ſolent. Quamobrem dicendum eſt, vi Divinitatis Corpori unitæ, non ipſius Corporis virtute id factum eſſe, ut docet D. Thom. 3. p. qu. 54. art. 1. ad primum. *Dicendum eſt, quod non ex natura corporis, ſed potius ex virtute Divinitatis unitæ illud corpus ad Diſcipulos, licet verum eſſet, januis clauſis introivit*. Atque D. Auguſtinus multo antea docuerat Tract. in Joan. 121. tom. 3. Oper. Col. 808 §. 4. *Moli corporis, ubi divinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt; ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo naſcente Virginitas matris inviolata permanſit*. Huc accedit, quod poſt Reſurrectionem Corpus Chriſti verum quidem & integrum, ſed etiam glorioſum fuit; ut probat idem S. Thomas art. 3. ideoque ad eam ſubtilitatem redactum, ut nihil illi, quocumque introire vellet, eſſet impervium.

Thomas reipſa tetigit Corpus Chriſti. Solvitur quædam objectio.

4. At vero cum Corpus Chriſti eſſet glorioſum, qui potuit Thomas Apoſtolus lateris, & manuum vulnera tangere? id enim indicium facit, corpus palpabile fuiſſe, ac propterea corruptibile; quod autem corrumpi poteſt, id glorioſum corpus eſſe non poteſt. Gloſſa, & Euthymius putant, Thomam Apoſtolum non tetigiſſe vulnera, ſed vidiſſe, idque ex iis verbis elicitur: *Vide manus meas*. Contra tetigiſſe contendunt Ambroſius, Auguſtinus, & Gregorius. Et ſane Chriſtus juſſit Thomam ſibi cicatrices tangere. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum*. Joan. cap. 20. verſ. 27. Itaque nihil plane eſt, quamobrem putemus Thomam præcepto Chriſti non obtemperaſſe. Vid. Calmet. num. 26. & Corn. a Lapide num. 27. in cap. 20. Joannis. Quod autem Corpus, etſi glorioſum eſſet, tangi potuerit, Cyrillus & Chryſoſtomus ajunt, reſiſtentiam, qua corpus palpari poteſt, proprietatem eſſe quantitatis, quam Chriſtus, cum ſibi liberet, poterat Corpori eripere: quod etiam de viſibilitate dicendum eſt; cui enim eſt corpus glorioſum, is conſpicuum ſe præbere, vel ab aliorum oculis, prout vult, ſeſe poteſt eripere. Divus Thomas loc. cit. art. 3. in reſponſ. *ad ſecundum* ait, Corpus Chriſti natura ſua etiam poſt Reſurrectionem fuiſſe palpabile: atque adeo corruptibile etiam fuiſſe futurum, ſi abſque gloria fuiſſet, quæ ab Anima Beata in ipſum redundabat.

Ex Thomæ verbis evincitur Chriſti Divinitas.

5. Notatu maxime digna ſunt in his apparitionibus verba Thomæ Apoſtoli ad Jeſum: *Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus*. Nunc enim primum in Evangelio Dei nomen Chriſto diſerte tribuitur: diſerte, inquam, nam alibi non quidem eadem, ſed æquipollenti loquendi forma Chriſtum Deum eſſe ſignificat Evangelium; ubi dicitur, Verbum eſſe Deum, & Verbum carnem aſſumpſiſſe; ex quo luculentiſſime apparet, Chriſtum eſſe Deum, quoniam ipſe eſt Verbum caro factum. Thomas Apoſtolus Deum eſſe nondum crediderat, nec propterea ad vitam rediiſſe. Cum autem eum revixiſſe vidit, ſeſe credere profeſſus eſt, illum Deum eſſe, qui Divinitatis ſuæ vi corpus ſuum a morte ad vitam revocaverit. *Mira, & magna eſt confeſſio diſcipuli paullo ante increduli, & qualem ante non legimus. Quamvis enim Petrus, atque etiam alii Chriſtum fuiſſent confeſſi Filium Dei, nemo tamen ante Thomam legitur expreſſis verbis dixiſſe Chriſto*: Deus meus es tu. *Igitur ſicut in Paulo, & ſic in Thoma ſingulariter oſtendere voluit Deus potentiam gratiæ ſuæ, ut ubi ſuperabundavit delictum, ſuperabundaret & gratia*: verba ſunt Eſtii in cap. 20. Joannis num. 28. Reliqua, quæ ſupra diximus confirmat Maldonatus in idem cap. 20. Joannis num. 28. *Non reſpondet Thomas, quod reſpondendum eſſe videbatur: Credo Domine te eſſe; credo te a mortuis ſurrexiſſe: ſed reſpondet quod majus eſt: Dominus meus, & Deus meus: non ſolum confeſſus, Chriſtum ſurrexiſſe a mortuis, ſed, quod inde ſequebatur, Deum ac Dominum verum eſſe, qui ſeſe a mortuis ſuſcitaſſet*. Arianos Divinitatis Verbi hoſtes textus hic acerrime torſit; qui propterea eo decurrerunt, ut dicerent, Thomam Chriſtum non reipſa Deum appellaſſe, ſed eo modo, quo juſti in Scriptura Dii vocantur, & Moyſes Exodi c. 7. Deus dicitur Pharaonis. Sed futilis eſt ea reſponſio: neque enim Thomas Chriſto Dei tantummodo, ſed etiam Dei ſui, & Domini ſui nomen tribuit, *Dominus meus, & Deus meus*; quæ quidem verba protulit homo Iſraelita, qui probe noverat ſcriptum Deuteronomii c. 6. *Audi Iſrael: Dominus Deus noſter Deus unus eſt*. Præterea homo Judæus in ipſa Fidei ſuæ Profeſſione, cum Deum nominaret, non alium præter verum Deum intelligere poterat; Chriſtus autem ea Fidei profeſſione collaudata, veram ſui Divinitatem comprobavit; quod quidem minime

ſe-

feciſſet, niſi verus Deus fuiſſet. Ita Hilarius adverſus Arianos lib. 7. de Trinitate Col. 184. Tom. 2. Oper. edit. Veronen. noviſſimæ. *Veritatem igitur Evangelici Sacramenti Thomas intelligens, Dominum ſuum, & Deum ſuum eſſe confeſſus eſt. Non hic honoris eſt nomen, ſed naturæ confeſſio eſt. Rebus enim ipſis, atque virtutibus Deum credidit.* Idem Hilarius poſtquam obſervavit, Chriſtum Thomæ confeſſionem probaſſe, ita concludit: *Nam utique religioſus filius, & qui non voluntatem ſuam, ſed ejus, qui ſe miſerat, faceret; & qui non honorem ſuum, ſed ejus, a quo venerat, quæreret; honorem hujus in ſe nominis recuſaſſet; ne quod ipſe unum Deum prædicaverat, ſolveretur. Sed veræ, & Apoſtolicæ Fidei myſterium confirmans, & naturæ in ſe paternæ nomen agnoſcens, beatos eſſe docuit, qui cum ſe reſurgentem e mortuis non vidiſſent; Deum tamen per Reſurrectionis intelligentiam credidiſſent.*

Socinianorum vana effugia.

6. Quidam vero, qui ſunt Sociniani, quos inter Eniedinus, ut textus illius robur infirment, dicunt, Thomam viſo Jeſu admiratione commotum in ea verba prorupiſse, *Dominus meus, & Deus meus*: quæ non ad Chriſtum, ſed ad Patrem retulerit, quemadmodum nos inuſitatæ rei cujuſpiam novitate perculſi exclamamus: Proh Deum immortalem! Sed, præterquamquod Theodori Mopſueſteni hic fuit error, quem damnavit quintum Conſtantinopolitanum Concilium Act. 3. cap. 11. & Edicto ſuo Juſtinianus Imperator, oſtendit Lamy Concord. Evangel. l. 5. cap. 43. adverſus Eniedinum, pravam ejus interpretationem palam cum Evangelico textu pugnare: neque enim eſt in Evangelio, Thomam exclamaſse: O Dominum! O Deus! ſed ſermonem ſuum ad ipſum Jeſum convertiſse: *Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.*

Apparitio Chriſti ad mare Tiberiadis.

7. Ut autem reliquas perſequamur apparitiones, quarum hiſtoria ducimur ad Aſcenſionis myſterium, de apparitione Chriſti differendum ad mare Tiberiadis, quod eſt in Galilæa. Prædixerat Chriſtus Jeſus ſuis Diſcipulis, ſe, poſtquam revixiſset, eos præverteudo venturum in Galilæam, Matthæi cap. 26. v. 32. *Poſtquam autem reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.* Idem dixerat Angelus mulieribus, quæ ad ſepulcrum ſeſe contulerant, ut eſt ibid. cap. 28. v. 7. *Et cito euntes dicite diſcipulis ejus, quia ſurrexit; & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis.* Mulieres omne id renunciarunt: *Et regreſſæ a monumento nuntiaverunt hæc omnia illis undecim, & cæteris omnibus*; verba ſunt D. Lucæ cap. 24. Qui Chriſtum ſectati fuerant tum viri, tum fœminæ, omnes a Galilæa venerant Hieroſolymam, ut celebrarent Paſcha. Ex iis quidam eodem die inde abierant, puta ii qui, quemadmodum ſupra diximus, eum viderant Emmaunte in via, quæ ab Hieroſolyma in Galilæam ducit. Petrus cæterique Apoſtolorum Hieroſolymis ſe dies aliquot continuerunt, iiſque Dominus, ut narravimus, apparuit, antequam ſe videndum præbuerit in Galilæa; qua quidem in re nihil eſt quod pugnet cum eo, quod Chriſtus prædixerat: non enim Jeſus dixerat, nuſquam, niſi in Galilæa, aut prius in Galilæa, quam alibi ſe iis futurum conſpicuum: *Neque ipſe, neque Angeli dixerunt, viſum iri eum duntaxat in Galilæa, & non alibi, neque prius in Galilæa, quam alibi:* Sunt verba Suarez loc. cit. Quamobrem ad rem noſtram ſcripſit S. Ambroſius in Lucam c. 24. *Non eſt promiſſi tranſgreſſio, ſed potius feſtinata ex benignitate impletio.* Quem locum in hanc rem affert S. Thomas 3. p. q. 55. art. 3. *ad quartum.*

De Nathanaele.

8. Erant itaque in litore maris Tiberiadis Petrus, Thomas, qui dicebatur Didymus, Nathanael, qui erat e Cana Galilæa, Filii Zebedæi, aliique duo Diſcipuli, quemadmodum narrat Joannes cap. 21. Nomen *Didymus* non hic modo, ſed etiam alibi D. Thomæ tribuitur, ut in cap. Joannis 11. v. 16. *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiſcipulos: Eamus & nos, & moriamur cum eo.* Divus Thomas appellatus eſt *Didymus*, ideſt geminus, vel quod cum alio fratre eodem eſt editus partu, quemadmodum gemini germani fratres Jacob, & Eſau, quæ opinio eſt Euthymii: vel quod, ut putant Toletus, & Maldonatus, illud eſset nomen a majoribus ſuis acceptum; quemadmodum apud Romanos novimus quoſdam appellari Spurios, & quoſdam Craſsos, qui tamen neque ſpurii, neque craſſi eſsent; ſed ea traxerint a majoribus nomina.

An idem ſit qui Bartholomæus.

9. Nathanaelem, quem Philippus adduxit ad Jeſum, teſte Joanne cap. 1. ſunt qui putant eundem eſſe cum Bartholomæo; inter quos Rupertus Abbas, Toſtatus, Janſenius, Cornelius a Lapide; ſi enim Nathanael, quem vocatum legimus a Chriſto Domino, alius ſit a Bartholomæo, nuſquam repetiemus Bartholomæum Apoſtolum cooptatum. Et Evangeliſtæ, qui Bartholomæum commemorant, de Nathanaele omnino ſilent; contra Joannes, qui de Nathanaele mentionem facit, Bartholomæum ne nominat quidem. Præterea Nathanael cum primis quatuor Apoſtolis ductus ad Jeſum egregiam Jeſu Chriſto edidit confeſſionem dicens: *Rabbi, tu es Filius Dei; tu es Rex Iſrael;* ex quo conjici facile poteſt, illum ad Apoſtolicum munus eſse vocatum. Id tamen minime probat Baronius ad annum Chr. 31. §. 28. qui D. Auguſtinum ſecutus Tract. in Joann. 17. cap. 1. negat, Nathanaelem a Chriſto Jeſu fuiſse aſcitum inter Apoſtolos, quod Legis eſset peritus; quæ quidem ratio ſatis firma videtur & valida, ſi ad primos duodecim Apoſtolos referatur, qui certe litterarum erant plane ignari, & rudes; ſed aliena eſt omnino, ſi ad cæteros omnes extendatur, cum proculdubio conſtet, D. Paulum ipſo Nathanaele longe fuiſse doctiorem. Eſtius in cap. 21. Joannis partes ſequitur Baronio adverſas, & Nathanaelem eundem cum Bartholomæo fuiſse contendit; ac putat, Bartholomæum non eſse proprium hominis nomen, ſed quemadmodum Bar-Jona ſignificat filium Jonæ, ita Bartholomæum ſignificare filium Tholomæi, ſeu Ptolomæi: ab Evangeliſtis Nathanaelem appellari Bartholomæum, quia per illud tempus, quo natus eſt Jeſus, mos erat Judæis filium non proprio, ſed patris nomine indicare: hanc conſuetudinem a Joanne non eſse ſervatam, qui vero, & proprio nomine Nathanaelis eſt uſus. Quia vero huic opinioni multum detrahit, quod Nathanael credatur fuiſse Legis Doctor; ægre autem quis crediderit Legiſperitum a Chriſto inter duodecim Apoſtolos annumeratum; propterea Eſtius in cap. 1. Joann. num. 46. ſe quidem plane neſcire declarat, unde ejuſmodi de doctrina Nathanaelis opinio extiterit. Nam etſi Philippo renuncianti Meſſiam veniſse a Nazareth, Nathanael reſpondit: a Nazareth, poteſt aliquod boni eſse? ut habetur c. 1. Joannis, nihil tamen inde conſequitur, quam quod Nathanael probe noverat, quæ apud Judæos percrebuerat, opinionem, e Bethleem Chriſtum naſciturum, nec quemquam e Galilæa Prophetam proditurum. *A Nazaret poteſt aliquid boni eſſe? quaſi diceret, non. Non hoc dicit tamquam Legiſperitus, ſed quia vulgo jam ferebatur*

apud

apud Judæos Chriſtum in Bethleem naſciturum, & *e Galilæa nullum ſurgere Prophetam*. Sunt ipſius Eſtii verba loc. cit. Illud præterea addit, quod ſi ex ea reſponſione ſuſpicari liceat, Nathanaelem fuiſse Legis Doctorem, idem etiam dici poteſt de Philippo, qui Nathanaelem invitans, ut veniret, & Chriſtum videret, ita alloquutus eſt: *Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ, invenimus Jeſum filium Joſeph a Nazareth*. Quod tamen ſuſtineri non facile poteſt; conſtat enim, Chriſtum Jeſum, ut humanæ ſapientiæ ſuperbiam confunderet, ad Apoſtolicam dignitatem homines rudes, & imperitos, ſaltem priores illos duodecim, provexiſse, ut paullo ante innuimus, & nuperrime demonſtravit Joannes Lamius in Tractatu *de eruditione Apoſtolorum* Florentiæ edito ann. 1738. Zebedæi filios ſatis conſtat fuiſse Jacobum, & Joannem ex Matthæi c. 10. v. 3. qui vero duo reliqui diſcipuli fuerint, de quibus loquitur Joannes capit. 21. fruſtra quæſieris, quorum nomen Evangeliſta reticuit.

Joannes primus agnoſcit Jeſum. Petrus in mare ſe dejicit, & ad Jeſum properat.

10. Itaque hi omnes dum eſſent in litore maris Tiberiadis, Petrus dixit ſe piſcatum ire; cui ſeſe omnes piſcatui operam daturi comites addiderunt; ſed cum ea nocte nihil piſcium cepiſſent, ubi dies illuxit, Chriſtus adſtitit in litore, nec a quoquam Diſcipulorum agnitus fuit, ut narrat Joannes cap. 21. v. 4. qui ſolus hanc apparitionem commemorat. *Mane autem facto ſtetit Jeſus in litore*; *non tamen cognoverunt Diſcipuli, quia Jeſus eſt*. Chriſtus igitur interrogavit eos, an quidquam eſculenti haberent: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* cumque illi negaſſent, ſibi quidquam eſſe, rete a dextera navigii parte Jeſus jaci juſſit, ſic proſpere illis, & bene piſcatum eventurum, ſicut evenit. *Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis. Miſerunt ergo, & jam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium*. loc. cit. v. 6. Primus Joannes Chriſtum agnovit. *Dixit ergo Diſcipulus ille, quem diligebat Jeſus, Petro: Dominus eſt*; ſive quod propter innocentiam puritatemque vitæ, amoremque in Jeſum clariſſime omnium videret, ſive quod eum, qui aderat, eſſe Jeſum ex prædæ miraculo argueret. Petrus, ubi Chriſtum eſſe intellexit, accepta tunica, in mare ſe dejecit, & ſive adnatans, ſive pedibus in vado aquæ haud ita altæ prope litus incedens, venit ad Jeſum; reliqui vero Diſcipuli, qui a terra non plus quam ducentos paſſus aberant, ad litus rete trahentes navim appulerunt. D. Hieronymus Epiſt. ad Pammachium adverſus errores Joannis Hieroſolymitani ait, primum Joannem Servatorem noſtrum cognoviſſe, quia *prior virginitas virginale corpus agnoſcit*; & Maldonatus in cap. 21. Joannis num. 7. veriſimilius eſſe putat, Petrum per humiliorem prope litus aquam vadentem pedibus, non natantem ad Jeſum veniſſe: nataſſe enim non dicit Evangeliſta. *Evangeliſta naſſe non dicit*; *nec utrum nando, an humiliori prope litus mari pedibus incedendo ad Chriſtum venerit, conſtare poteſt: & eo ipſo quod Evangeliſta non dicit, eſt veriſimilius veniſſe pedibus*.

Petrum non omnino nudum fuiſſe in navi veriſimilius eſt. Accipit tunicam, ut decenter occurrat Chriſto.

11. Narrat Joannes cap. 21. Petrum veſtem accepiſſe, priuſquam in mare ſe immitteret, cum antea eſſet nudus: *Erat enim nudus*; quod quidem non omnino eum nudum fuiſſe ſignificat, dum in navi cum cæteris verſaretur, ſed ſuperiorem ſibi veſtem detraxiſſe, quo piſcando eſſet expeditior; eamque induiſse, dum veniret ad Jeſum, ut quam poſset decentiſſime ipſi occurreret. Quod notat Natalis Alexander in cap. 21. Joann. num. 7. monens, apud Hebræos illum dici nudum, qui ſola ſit interula indutus. Ad eum modum Saulem nudum prophetaſse, nudum ſaltaſse Davidem, nudum ambulaſse Iſaiam legimus lib. 1. Reg. c. 19., & lib. 2. c. 6. Iſaiæ cap. 20. Et in hunc ſenſum Job cap. 22. ait: *Nudos ſpoliaſti veſtibus*. Conſonat Lamy Harm. Evangelicæ lib. 5. cap. 44. n. 7.

Apoſtoli inveniunt piſcem impoſitum prunis, & panem. Mira piſcium vis capta.

12. Ubi in litus Diſcipuli deſcenderunt, panem, & piſcem viderunt candentibus carbonibus impoſitum. *Viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem*. Cumque juſſiſſet Jeſus piſces afferri ex præda, Petrus, conſcenſa navi, ad terram traxit cetium, & quinquaginta tribus prægrandibus onuſtum piſcibus rete quod ſane mirandum fuit par fuiſſe tanto oneri quin diſrumperetur. Chriſtus deinde vocavit eos ad prandium, nec quiſquam fuit, qui interrogare eum auderet, quiſnam eſſet; probe enim Dominum eſſe noverant, *ſcientes quia Dominus eſt*. Acceſſit igitur Jeſus, & accepit panem, piſceſque illis diſtribuit, & ſimul omnes comederunt: *Cum ergo prandiſſent*. Id totum narrat Joannes cap. 21.

Miracula hæc in re a Chriſto edita. Veriſimile eſt, Chriſtum cum Apoſtolis manducaſſe.

13. In hac narratione omnino advertendum eſſe putamus novum Jeſu Chriſti miraculum, qui carbones ardentes, piſcem, & panem in litore parata deprehendi a Diſcipulis voluit, ſive huc ab Angelis, ſive alio quovis modo inviſibili omnipotentiæ ſuæ vi afferri ea juſſerit, ſive ex alia materia formaverit, ut in noſtro de Canonizatione Sanctorum Opere diſſeruimus, ubi de miraculis agitur. Neque illud prætereundum, etſi exigua tranſiſſet diei pars, nec comedendi hora eſſet, eos tamen prandiſſe, quod totam noctem laborando exegiſſent. Nec denique ſileri poteſt, Chriſtum comediſſe; qui licet minime cibo indigeret comedendi tamen facultatem poſt reſurrectionem retinuit, ut advertit Auguſtinus de Civit. Dei lib. 13. cap. 22. tom. 7. Op. col 342. *Fides Chriſtiana de ipſo Salvatore non dubitat, quod etiam poſt Reſurrectionem, jam quidem in ſpirituali carne, ſed tamen vere cibum ac potum cum Diſcipulis ſumpſit. Non enim poteſtas, ſed egeſtas bibendi ac edendi talibus corporibus auferetur*. In Evangelio S. Joannis cap. 21. revera Chriſtum comediſſe non legimus, ſed ceteros ad manducandum invitaſſe: *Venite, prandete*. Et paullo poſt: *Cum ergo prandiſſent*. Sed ipſum etiam comediſſe, veriſimile exiſtimant S. Gregorius, & Theophylactus: tum quia, cum appareret, ſemper comedere conſueverat, etiamſi non eſſet paratum prandium, nec Diſcipuli manducaturi eſſent, ut eſt apud Lucam cap. 24. *Habetis hic aliquid, quod manducetur?* tum quia ſi, cæteris comedentibus, ipſe non comediſſet, ſuſpicari Diſcipuli potuiſſent, ſe viſo aliquo illudi, nec in eorum creviſſet animis in dies magis de veritate Reſurrectionis fides. Vid. Maldonatus ad cap. 21. Joann. num. 12.

Comeſtio Chriſti vera. At Angelorum, qui corpora aſſumpſerint, non eſt vera comeſtio.

14. Angelos in corporibus, quæ aſſumpſerint, vitales exercere actiones negat D. Thomas 1. par. qu. 51. art. 3. ac docet, ſicubi in ſacris paginis habeatur, Angelos aliquando comediſse, non de vero cibo id intelligendum, qui in aſſumptum corpus diſtribui non potuit; non enim ea eſt aſsumpti corporis ratio & natura, ut alimenta in ipſum converti poſſint: & concludit Angelorum comeſtionem non veram fuiſse, ſed cibi comeſtioniſque ſpiritualis figuram. Quapropter dixit Angelus ad Tobiam; *Cum eſſem vobiſcum, videbar quidem manducare & bibere, ſed ego potu inviſibili, & cibo utor*. Convertit deinde ſuum Sanctus Doctor ſermonem ad comeſtionem Chriſti Domini poſt Reſurrectionem, & ait: *Quamvis in corpus Chriſti poſt Reſurrectionem*

nem cibus non converteretur, ſed reſolveretur in prajacentem materiam, tamen Chriſtus habebat corpus talis naturæ in quod poſſet cibus converti; unde fuit vera comeſtio. Et 3. par. qu. 54. art. 3. *ad tertium* doctrinam S. Auguſtini, quemadmodum ſolet, amplectitur his verbis: *Manducavit ergo poſt Reſurrectionem non quaſi cibo indigens, ſed ut eo modo naturam corporis reſurgentis adſtrueret: & propter hoc non ſequitur, quod corpus ejus fuerit animale, quod eſt indigens cibo.*

Ter Chriſtus Petrum interrogat, an ſe amaret? Poteſtas data Petro, qua Caput univerſæ Eccleſiæ conſtituitur.

15. Expleto prandio, Chriſtus Petrum interrogavit, an ſe amaret magis, quam cæteri: *Simon Joannis, diligis me plus his?* cumque reſpondiſset Petrus, ſe illum diligere, Chriſtus repoſuit: *Paſce agnos meos.* Semel, iterum, ac tertio Chriſtus ad eum modum Petrum interrogavit; quibus interrogationibus ſingulis ſingulæ item reſpoderunt declarationes amoris; ac ſemel, iterum, ac tertio Chriſtus ei dixit: *Paſce agnos meos*, ut habetur cit. cap. 21. Joann. atque iis verbis, quod antea promiſerat, dedit illi claves Regni Cœlorum, ſummque in terris Vicarium & univerſalis Eccleſiæ Caput conſtituit. Porro eum ter interrogavit, ut, quemadmodum docent Interpretes, poſset tribus amoris ſui declarationibus culpam trinæ negationis Magiſtri ſui diluere.

Ad tertiam interrogationem cur Petrus perturbatus ſit?

16. Narrat S. Joannes, Petrum, ubi tertio interrogari ſe audivit, diligeretne Dominum Jeſum, triſtitia eſse correptum: *Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, amas me?* Cujus triſtitiæ cauſam afferunt Chryſoſtomus, Theophylactus, & Euthymius; quia Petrus, ut antea viribus ſuis confiſus erat, ita factus poſtea fuerat timidior, & cautior; quapropter verebatur, ne Dominus Jeſus in ejus animo quidpiam videret, quod ipſi ſibi ignotum eſſet, ne tale ſibi contingeret, cujuſmodi evenit Paſſionis tempore, etiamſi tam multis proteſtationibus ſuam amicitiam tum declaraſset.

Chriſti Oraculum de B. Petri Martyrio.

17. In eodem illo ſermone poſt prandium habito Petro dixit Chriſtus: *Cum eſſes junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas. Cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis: hoc autem dixit ſignificans, qua morte clarificaturus eſſet Deum.* Joann. cap. 21. verſ. 18. & 19. Et ſane poſt quatuor & triginta annos ad ſupplicium ductus extendit brachia ad catenas & Crucem, cui affixus eſt, ut teſtantur Lactantius de morte Perſecutorum, Clemens Alexandrinus lib. 7. Strom. & poſt Origenem Euſebius Hiſt. Eccl. lib. 3. cap. 1.

Reſponſio Chriſti ad Petrum de Joanne interrogantem. De particulis ſic, & ſi ad hujus loci illuſtrationem.

18. Denique ſermone eodem cum Petrus vidiſset Joannem, Dominum Jeſum interrogavit: *Domine, hic autem quid?* Cui reſpondit Chriſtus: *Sic eum volo manere, donec veniam: quid ad te?* quo quidam eo ſunt inducti ut crederent, illum non moriturum. *Exiit ergo ſermo inter Fratres, quod Diſcipulus ille non moritur*, quod tamen minime credidit Joannes, qui non aliam quam cæleſtem pollicebatur ſibi immortalitatem, tempus interea ſemper expectans, quo Deus ſe viſitaret; quamobrem, etſi ætate pene decrepita Evangelium ſcripſit, tamen ea verba appoſuit: *Et non dixit ei Jeſus: non moritur: ſed, ſic eum volo manere, donec veniam: quid ad te?* Ea eſt vulgatæ noſtræ verſionis lectio. Ita etiam legunt Auguſtinus, Ambroſius, Euſebius Emiſsenus, Beda, Rupertus. Nonnemo pro *ſic* legendum exiſtimat *ſi*, quod orationis curſus & ordo conditionis particulam ferat, ideſt *ſi*, quæ vox librariorum oſcitantia in *ſic* mutata ſit. Id innuit Lamy Concord. Evang. lib. 1. cap. 44. num. 20. Id ipſum ante Lamy obſervaverat Eſtius in cap. 21. Joann. n. 23. & Maldonatus ad id. cap. num. 22. & 23. Et quamquam uterque probet particulam *ſi*: tamen Maldonatus monet, quod attinet ad ſententiam, utravis lectio retineatur, nihil aliud eſse diſcriminis, quam quod particula *ſic* determinationem expreſsam, particula *ſi* determinationem in conditione poſitam ſignificet, quod ad id, de quo mox ſermonem habebimus, minimi eſt momenti.

Varia de illa Chriſti reſponſione interpretationes.

19. Verba illa, *Sic eum volo manere, donec veniam*, explicant alii aliter. Quidam putant, Chriſtum Jeſum innuere ſolum voluiſſe, Joannem vivum fore uſque ad excidium Hieroſolymæ, quod ſæpe in ſacris paginis per adventum Jeſu Chriſti ſignificatur. Hanc vero ſententiam fulciunt illis verbis Matthæi cap. 16. v. 28. *Sunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno ſuo.* Et ſane B. Petrus quatuor & triginta annis poſt Chriſti mortem, ſexto circiter anno ante everſam Hieroſolymam necatus eſt: Joannes vero trigeſimo anno obiit ab ejus urbis excidio. Alii vero iis verbis probabiliorem ſententiam tribuunt, ut ſit eorum ſenſus: Ego vero vivere hunc volo, donec e vita illum naturali morte eripiam. Quid tua intereſt? Quod ad te attinet, illud vide, ut, qua ego morte, moriare Cruci affixus. Videantur Calmetus, & Cornelius a Lapide in cap. 21. Joannis. Certe naturali morte S. Joannes Apoſtolus ſublatus eſt; quod nihil ei de Martyrii gloria diminuit, qui Romæ in ingentem ahenum ferventis olei plenum propter Chriſti profeſſionem conjectus, atque inde ſalvus, & incolumis egreſſus, poſt multos annos naturali morte ereptus eſt, juxta ea quæ obſervavimus lib. 3. de Canonizat. Sanctor. cap. 12. num. 4. & num. 13.

Joannes mortuus eſt nec vivus reſervatus in fine ſæculi. Locus quidam D. Ambroſii non contradicit.

20. Diximus naturali morte Joannem eſſe ſublatum: eorum enim opinio ab omnibus improbatur exiſtimantium, Joannem vivum adhuc reſervari, ut in fine ſeculi pugnet cum Antichriſto, quod itidem docuimus lib. 1. de Canonizat. cap. 14. num. 12. Apud D. Ambroſium in Pſal. 25. legitur: *Antichriſtus ex abyſſo aſcendit, ut adverſus Eliam, atque Enoch, atque Joannem, qui propter teſtimonium Domini Jeſu terris ſunt redditi, prœliaretur, ut legimus in Joannis Apocalypſi.* Sed Benedictini Monachi in nova Ambroſianorum operum aditione annotarunt, verbum *Joannis* ab omnibus, uno excepto, manuſcriptis codicibus abeſſe:

Quare hæc a Joanne tertia dicatur apparitio. Caput ultimum Evangelii Joannis non eſt additum, ſed illius Apoſtoli.

21. Atque hæc dicta ſunto de apparitione, quam refert S. Joannes cap. 21. v. 14. aitque tertiam fuiſse, poſtquam Chriſtus revixit: *Hoc jam tertio manifeſtatus eſt Jeſus Diſcipulis ſuis, cum reſurrexiſſet a mortuis.* Tertiam autem illam vocat apparitionem, vel quod de ſolis loquitur apparitionibus ad plures ſimul Diſcipulos, quarum hæc tertia eſt ut advertit Tirinus in cap. 21. Joann. num. 14. ubi ait: *Nempe multis congregatis, ut Eutymius exponit*: vel quia ternæ ſunt apparitiones, ſi a diebus, quibus contigerint, numerandæ ſint, hoc eſt ſi veluti una ponantur illæ, quæ acciderunt ipſo Reſurrectionis die; altera quæ octo poſt diebus, de qua Joan. cap. 20. tertia quæ ad mare Tiberiadis contigit, de qua idem Joan. c. 21. Quamobrem Duhamel in Notis ad illud c. 21. n. 14. *Fors eſt*, inquit, *ut non numerentur apparitiones, ſed dies quibus apparuit.* Nec prætereundum, fuiſse aliquos, qui cum cap. 20. finem obſervaſsent, *Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus eſt Chriſtus filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*, exiſtimarunt, caput 21. Eccleſiæ Epheſinæ additamen-

mentum eſſe, ex ſcriptis tamen S. Joannis conflatum, quod Eccleſiæ ſenſui adverſari monet Duhamel num. 31. *Non defuere qui putarent, caput ultimum hujus Evangelii ab Eccleſia Epheſina adjectum fuiſſe ex ſcriptis Apoſtoli; & hoc in capite finitum eſſe Evangelium Joannis. Caput ultimum ut a Joanne ſcriptum agnoſcit & veneratur Eccleſia.* Quod adeo verum eſt, ut Jonas Slichtingius de Bokovviec ſcriptor heterodoxus in Notis ad cap. 20. id ingenue fateatur: *Caput hoc quidam ab aliis adjectum putant Hiſtoriæ Joannis. Sed non video, cur id putemus, ullam cauſam. Nam quod ſuperiori capite videatur finiviſſe hiſtoriam, id nihil impedit, quominus hoc appendicis loco addat. Solent enim quædam poſt abſolutum ſcriptum in mentem venire, quæ peculiariter digna ſunt, ut addantur &c. Cæterum hæc hiſtoria & Joanne digna eſt, & ſtylum habet Joannis: immo & Joannes ipſe auctorem ſe facit etiam hujus capitis* v. 24. Alludit ad ea verba: *Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc, & ſcimus, quia verum eſt teſtimonium ejus.* Non defuere qui Canone Tridentini Concilii de editione Sacrorum Bibliorum nihil deterriti, affirmare auſi ſunt, ea verba ſaltem ab Eccleſia eſſe addita, ut major Evangelio S. Joannis fides accederet; adverſus quos vehementi zelo & ſingulari doctrina invehitur Maldonatus in cap. 21. S. Joann. n. 24. *Miror vehementer doctos homines, & bene profecto Catholicos ætate noſtra extitiſſe, qui an hæc verba Evangeliſtæ ſint, in dubium revocaverint. Videri enim ab aliquo poſtea, aut a tota Eccleſia ad commendandam hujus Evangelii auctoritatem adjecta fuiſſe. Quod neſcio an quiſpiam hæreticorum, qui modo Joannis Evangelium receperint, quamvis audaces, quamvis magni ſint Ariſtarchi, auſus fuerit facere.*

De reliquis apparitionibus. Apparitio in Monte Olivarum ne, an Tabor diſputant Eruditi. Undecim aderant: & fortaſſe, plures alii.

22. Nunc vero reliquas apparitiones perſequamur, quarum unam refert Matthæus cap. 28. quaſdam alibi memoratas reperimus, aliam denique narrat Marcus c. 16. Narrat cit. c. 28. v. 16. Matthæus, undecim Diſcipulos in Galilæam veniſſe ad eum montem, quem illis monſtrarat Dominus Jeſus: *Undecim autem Diſcipuli abierunt in Galilæam in montem, ubi conſtituerat illis Jeſus.* Quinam ille mons eſſet, cum Evangeliſta non dixerit, non eſt facile divinare. Quidam exiſtimant, eſſe montem Olivarum, qui mons haud longule abeſt ab Hieroſolyma. Alii putant, eſſe Thabor, ubi Chriſtus transfiguratus eſt; quod ea ratione a quibuſdam rejicitur, quod mons ille, utpote refertus habitatoribus, non ſatis aptus eſſe videtur ad ea, quæ Dominus deſignaverat. Ubi eum viderunt Diſcipuli, illum adorarunt, ſed eorum quidam hæſerunt dubii: *Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.* Notat Suarez cit. ſect. 5. Matthæum coram quidem undecim Diſcipulis dicere apparitionem illam contigiſſe, non tamen coram iis ſolum; aitque veriſimile eſſe, multos etiam alios adfuiſſe; quod confirmari poteſt ex illis D. Pauli verbis 1. ad Corinth. cap. 15. v. 6. *Deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul.* Sacri enim Interpretes communi fere conſenſu exiſtimant, eam apparitionem, de qua loquitur eo loco D. Paulus, eandem eſſe cum ea, quam Matthæus commemorat. *Eandem vero hanc eſſe apparitionem cum illa, quam in Galilæa factam ſcribit Matthæus, omnium fere conſenſus eſt.* Verba ſunt Eſtii Commentar. ad eam D. Pauli epiſtolam num. 6. Quod cum ita ſit, nihil mirum, ſi quidam eum adorarunt, quidam dubitaverunt. Adorarunt undecim Apoſtoli, cæterique Diſcipuli ejus præcipui, atque eum quidem ut Dei Filium, qui probe perſuaſum habebant, Chriſtum revera ad vitam rediiſſe. Quidam vero Diſcipulorum dubitarunt non de Reſurrectione, ſed de corpore quod ſibi verſabatur ob oculos, incerti corpuſne Chriſti, an eſſet phantaſma. Vid. Calmetus in cap. 28. Matthæi num. 17. Quod ſi dubium illud ad Apoſtolos referre velimus, illud *dubitaverunt* poſitum eſſe pro *dubitaverant* eſt omnino dicendum, quaſi Matthæus ad Thomæ aliorumque Diſcipulorum dubitationem voluerit alludere, cum nondum ii ſatis eſſent edocti, nec Chriſti Reſurrectionem certiſſimam haberent, ut animadvertunt Barradius, Franciſcus Lucas, Cornelius a Lapide in cap. 28. Matthæi num. 17. Harum explicationum priorem amplectitur Lamy Concord. Evangel. lib. 5. cap. 45. num. 17. ubi hæc habentur: *Et videntes eum adoraverunt, quidam autem dubitaverunt, non de Reſurrectione ejus, quam illis teſtatam fecerat, ſed an ille, quem forſan eminus videbant, ipſe Chriſtus eſſet; nondum enim ad illos proximus acceſſerat.* Poſteriorem probat ac fuſe declarat Maldonatus in cap. 28. Matthæi num. 17.

23. In ea apparitione Chriſtus Jeſus dixit Diſcipulis: *Data eſt mihi omnis poteſtas in Cœlo, & in Terra.* Sane ut Deus hujuſmodi poteſtate & imperio ab æterno præditus erat. Sed ut homo eam poteſtatem conſequutus eſt *inchoative*, ut loquuntur Scholaſtici, in Incarnatione, propter dignitatem hypoſtaticæ unionis cum Verbo, & *complete*, ut ajunt iidem Scholaſtici, poſtquam revixit, propter ſuæ Paſſionis & mortis meritum. Quamobrem D. Paulus ad Philippenſes cap. 2. verſ. 8. *Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & infernorum & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.*

Quomodo intelligenda illa Chriſti verba: Data eſt mihi poteſtas &c.

24. Ejuſmodi igitur poteſtate uſus juſſit, Diſcipulos *euntes docere omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, docentes eos ſervare omnia, quæcumque ipſis mandaverat;* quibus verbis Sacramenti Baptiſmatis forma continetur, juxta veterem Traditionem & perpetuam Eccleſiæ conſuetudinem. In Actis Apoſtolorum ſæpiuſcule collatum comperimus Baptiſmum in nomine Chriſti: veluti cap. 2. v. 38. *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Chriſti:* & cap. 8. verſ. 12. *In nomine Jeſu Chriſti baptizabantur viri ac mulieres;* Et cap. 10. verſ. 48. *Et juſſit eos baptizari in nomine Domini Jeſu Chriſti;* & cap. 19. verſ. 5. *His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu.* Id autem Theologos impulit, ut quærerent, aliaſne in ſolo Jeſu, aut Chriſti nomine Baptiſmus fuerit collatus. In qua controverſia D. Thomas 3. par. qu. 66. art. 6. *ad primum*; & in 4. ſent. diſt. 3. qu. 1. art. 2. q. 2. *ad tertium*, peculiari quadam diſpenſatione Apoſtolis conceſſam eſſe docet, ut in ſolo Chriſti nomine baptizarent, ut ejus nomini invidiam eluerent, qua laborabat apud Judæos, & Gentiles, honoremque & exiſtimationem conciliarent. Cæteri vero Theologi hanc doctrinam minime ſequuntur, eoſque locos ex Apoſtolorum Actis ita interpretantur, ut baptizari in nomine Chriſti nihil aliud ſit, quam baptizari poſt publicam Fidei Chriſti profeſſionem, ſeu baptizari Baptiſmo Chriſti, ut a Joannis Baptiſmate diſtinguatur. Ex illis Chriſti verbis, *Docete omnes gentes, & Baptizantes eos*, negarunt Anabaptiſtæ infantibus, quod doceri non poſſint, conferendum eſſe

Præcipit Apoſtolis baptizare omnes gentes. De forma Baptiſmatis. Baptiſmus in nomine Jeſu eſt Baptiſmus poſt emiſſam profeſſionem Fidei in Jeſum. Anabaptiſtarum error refellitur.

eſſe Baptiſmum. Reſpondet Eſtius in c. 28. Matthæi num. 19. verba illa, *docete omnes gentes*, referenda ſolum ad eos, qui adulta ætate doctrina poſſunt informari; illa vero *baptizantes eos*, omnes reſpicere, quotquot Baptiſmum poſſunt ſuſcipere; ideoque etiam ad infantes parvulos referenda, juxta illud Joannis cap. 3. v. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei*.

Chriſtus Jeſus perpetuam operam & auxilium pollicetur Apoſtolis.

25. Denique in ea apparitione Chriſtus Dominus: *Et ecce*, inquit, *ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi*. Quorum verborum ſententia eſt: metum omnem abjicite, quem vobis imbecillitas veſtra poſſet injicere. Ipſe vobis adero non ſpiritu tantum, quem vobis a Patre demittam, poſtquam in Cœlum aſcendero, ſed auctoritate, opere, divinaque virtute in omnibus, quæ ſubire vos continget, periculis & laboribus in veritate Fidei nationibus prædicanda, nec vobis tantum, ſed & ſucceſſoribus veſtris.

Chriſtus apparuit Jacobo.

26. Divus Paulus 1. ad Corinth. c. 15. poſt apparitionem, quam eandem eſſe diximus cum ea, quam refert Matthæus peculiarem quandam innuit aliam apparitionem S. Jacobo: *Deinde viſus eſt Jacobo*. Hanc credere par eſt contigiſſe poſt illam, quam antea commemoravit, ut bene notat Lorinus ad Acta Apoſtolorum cap. 1. verſ. 13. cum quo conſentit Eſtius ad Epiſt. 1. ad Corinth. num. 7. *Teneamus hanc apparitionem, de qua Paulus, Jacobo factam fuiſſe multis diebus poſt Domini Reſurrectionem, eo ſcilicet ordine temporis, quo facta recenſetur a Paulo*. Alias etiam apparitiones, præter eas, quas referunt Evangeliſtæ, neceſſe eſt poſt Reſurrectionem contigiſſe. Quadraginta enim dies in terris verſatus eſt Chriſtus, antequam in Cœlum aſcenderet, quibus diebus etſi non ſemper cum Diſcipulis fuit, iis tamen frequenter apparuiſſe conſtat ex Act. Apoſtolor. c. 1. v. 3. *Quibus & præbuit ſeipſum vivum poſt Paſſionem ſuam in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis*. Poſtremam vero omnium, quam conſequutus eſt aſcenſus in Cœlum, refert Marcus c. ult. eamque innuit D. Paulus eadem Epiſtola ad Corinthios: *Deinde Apoſtolis omnibus*.

Poſtrema apparitio. Præcipit Apoſtolis docere omnes gentes. Senſus verborum. Qui crediderit & baptizatus fuerit &c.

27. Redierant, ut communi fere conſenſu putant Interpretes, Hieroſolymam Apoſtoli, ita res præordinante Deo, qui voluit eos Aſcenſionis Jeſu Chriſti eſſe teſtes, & Pentecoſtes die Spiritu Sancto perfundi. Accubuerant menſæ, cum illis adſtitit Jeſus, eoſque increpuit, quod illis non credidiſſent, qui ipſum viderant ad vitam rediiſſe. *Noviſſime recumbentibus illis Undecim apparuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia iis, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt*. Marc. c. 16. n. 14. Deinde dixit eis: loc. cit. num. 15. *Euntes in mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur*: quod ita eſt accipiendum, ut ſalvus ille futurus eſſet, qui ſacro ablutus Baptiſmate uſque in finem perſeveraret in Fide viva, ſincera, & cum charitate, ideoque cum bonis operibus conjuncta. Ait enim Apoſtolus ad Gal. c. 5. v. 6. *In Chriſto Jeſu neque Circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed Fides, quæ per Charitatem operatur*. Et Jacobus in ſua Epiſt. cap. 2. v. 14. *Quid proderit*, inquit, *ſi Fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Numquid poterit Fides ſalvare eum?* Et paullo poſt v. 19. *Tu credis quoniam unus eſt Deus; bene facis: & Dæmones credunt, & contremiſcunt. Vis autem ſcire, o homo inanis, quoniam Fides ſine operibus mortua eſt? Abraham pater noſter nonne ex operibus juſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper Altare? Vides quoniam Fides cooperabatur operibus illius; & ex operibus fides conſummata eſt &c. ſicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & Fides ſine operibus mortua eſt*. Denique dixit, per ejus, qui in ſe crediſſet, interceſſionem futura eſſe miracula: id vero quomodo ſit intelligendum, & quomodo Chriſti oraculum jam ſit impletum, atque etiam nunc impleatur, docuimus de Canonizat. Sanctor. l. 4. par. 1. cap. 2. n. 8.

Poſt eam apparitionem aſcendit in Cœlum.

28. Tradit eodem c. 16. v. 19. D. Marcus, poſt eam apparitionem ad Cœlum Chriſtum aſcendiſſe. *Et Dominus quidem Jeſus, poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in Cœlum, & ſedet a dextris Dei*. Idem refert Lucas cap. 24. ac rem fuſius narrat Act. Apoſtolorum c. 1. Et capite quidem Evangelii ſui 24. v. 49. ait, Chriſtum Jeſum Apoſtolis imperaſſe, ne Hieroſolyma abirent, ſed expectarent, dum Spiritum Sanctum, quemadmodum pollicitus erat, illis demitteret: *Et ego mitto promiſſum Patris mei in vos; vos autem ſedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto*: quod confirmat in c. 1. Actuum Apoſtolorum. *Et conveſcens præcepit eis, ab Hieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſionem Patris, quam audiſtis, inquit, per os meum*; illud ipſum innuens, quod antea dixerat Joann. cap. 14. v. 26. *Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis*.

Chriſtus deduxit Apoſtolos in Bethaniam in locum apertum, unde ejus Aſcenſionem viderent. Caſtigat inanem Apoſtolorum curioſitatem.

29. Pergit Lucas in Evangelio, Chriſtum Dominum e Cœnaculo Apoſtolos deduxiſſe in Bethaniam in apertum locum, ut omnes Aſcenſionis miraculum videre poſſent: *Eduxit eos foras in Bethaniam*. Num autem illis in via conſpicuus eſſet, an non, incompertum eſt, ut notat Suarez in citata ſæpius ſect. 5. §. *Dico quarto*. Jam, ut innuimus, illis prædixerat, delapſurum in eos Spiritum Sanctum: *Quia Joannes quidem baptizavit aqua; vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non poſt multos hos dies*. Act. cap. 1. v. 5. Cumque nonnulli ex Diſcipulis ſciſcitati eſſent ab eo, num dies adveniſſet, cum regnum Iſrael inſtauraretur: *Igitur qui convenerant interrogabant eum dicentes: Domine ſi in tempore hoc reſtitues Regnum Iſrael?* caſtigata inani eorum curioſitate, reſpondit, ejus rei cognitionem Patri ſuo reſervari; ſuumque ſermonem convertit ad Spiritus Sancti adventum, & ad ea, quæ in Fidei prædicatione facienda erant in Judæa, & Samaria, & in toto orbe terrarum. *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate, ſed accipietis virtutem ſupervenientis Spiritus Sancti in vos; & eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ*. loc. cit. verſ. 6.

Sublimis fertur in Cœlum. Apoſtoli, quique aderant, eum adorarunt.

30. Quæ verba ſunt Lucæ in Actis Apoſtol. c. 1. ubi deinde narrat, Chriſtum ea loquutum, conſpicientibus omnibus, in ſublime eſſe ſublatum, & ab eorum oculis nube quadam ereptum; cumque illum aſpicerent in Cœlum adſcendentem, adſtitiſſe duos homines veſte indutos candida, qui dixerunt: *viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in Cœlum? Hic Jeſus, qui aſſumptus eſt a vobis in Cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in Cœlum*: Act. 1. verſ. 11. Hoc eſt in extremo die, cum eodem redibit corpore & majeſtate judicaturus vivos & mortuos. Narrat Lucas in Evangelio cap. 24. v. 50. Dominum Jeſum, dum in Cœlum tolleretur, manibus ſuis benedixiſſe Diſcipulis: *Et elevatis mani-*

nibus ſuis, benedixit eis: & factum eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis, & ferebatur in Cœlum; eos autem, qui tanti fuerunt miraculi ſpectatores, adoraſse Dominum, & poſtea Hieruſalem rediiſse: *Adorantes regreſſi ſunt Hieruſalem*, obſequia & latriæ adorationem illi tribuentes tanquam Deo quem externum cultum nunquam antea illi adhibuerant, tametſi ejus Divinitatem cognitam habuiſsent: ita enim cum iis Jeſus vivebat familiariter, ut ejuſmodi cultum, ſaltem externum, licet ſibi debitum, iis remiſiſſe videretur, quemadmodum Maldonatus obſervat in capit. 24. Lucæ verſ. 52. *Non legimus niſi hoc loco Chriſtum a Diſcipulis ſuis adoratum. Nam etſi Deum eſſe credebant, tamen, quia ſolum in eo videbant hominem, tamquam cum homine verſabantur. Hunc demum adorant, cum in Cœlum ferri vident, coacti re ipſa confiteri Deum, quem ante ſola fide confitebantur.*

Refelluntur quæ hinc depromunt hæretici argumenta adverſus adorationem Euchariſtiæ.

31. Pergit Maldonatus, & reſpondet novis hæreticis, qui Catholicos veluti ſimpliciores irrident, quod Euchariſtiam adorent, cum Apoſtolos Euchariſtiam adoraſſe nuſquam reperiatur ſcriptum: ac pulchre animadvertit, nihil mirum Apoſtolos Chriſtum in Euchariſtia non adoraſſe, quem extra Euchariſtiam non adoraverint. Cum autem illum, poſtquam aſcendit in Cœlum, adoraverint, nos, qui probe novimus, & firmiter credimus in Cœlum aſcendiſſe, & hoc certiſſimum de illius Divinitate teſtimonium habemus, illum, ubicumque ſit, ideoque jure optimo etiam in Euchariſtia, ubi ſe dixit eſſe, & revera eſt, adoramus. Reditum in Hieruſalem Lucas etiam in Actis Apoſtolorum commemorat cap. 1. & tum in eo libro, tum etiam in Evangelio refert, Apoſtolos Hieroſolymam regreſſos nunquam ab oratione deſtitiſſe.

Triplex partitio totius, quæ reſtat, tractationis.

32. Ut recta progrediamur via, quaſdam primo quæſtiones pertractabimus, quæ ad intelligendum textum pertinent. Eas enim de induſtria huc rejecimus, ne textus expoſitio interrumperetur. Deinde quaſdam etiam quæſtiones examinabimus, quas de Aſcenſionis myſterio ſolent Theologi excitare. Tum adjuncta quædam perſequemur, quæ idem myſterium circumſtant.

Plura loca ex Nov. Teſtamen. quibus dicitur Chriſtus ſedere ad dexteram Patris.

33. Chriſtum aſſumptum eſſe in Cœlum, & ſedere a dextris Dei refert Marcus cap. 16. Idem cap. 14. v. 62. verba Chriſti, quibus ſummo Sacerdoti reſpondit, ita refert: *Videbitis Filium hominis ſedentem a dextris virtutis Dei.* Tradunt Acta Apoſtolorum cap. 7. v. 55. Stephanum vidiſſe *gloriam Dei, & Jeſum ſtantem a dextris Dei*; eumque dixiſſe: *Ecce video Cœlos apertos, & Filium hominis ſtantem a dextris Dei.* Et D. Paulus ad Hebræos cap. 1. v. 13. ut demonſtret Chriſtum longe majorem Angelis, ita diſputat; *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede a dextris meis?* Et ad Coloſſenſes c. 3. v. 1. *Igitur ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens.* Et in veteri Teſtamento nobis exhibetur Meſſias ad dexteram Dei ſedens, ut Pſal. 109. v. 1. *Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis.*

Quo ſenſu dicatur Jeſus ſedere ad dexteram Patris fuſe diſſeritur.

34. Quibus prænotatis, quæritur, quid hic dexteræ nomine intelligendum ſit: non enim hic quidquam de ſitu, aut figura cogitandum, qua certe Deus Pater circumſcribi non poteſt, quæ fuit *Anthropomorphitarum* hæreſis, qui Deo corpus humanum tribuebant. D. Thomas 3. par. qu. 58. art. 1. & duobus ſequentibus totam hanc rem tractat. Sed facile eſt quæſtionem ejuſmodi ſolvere; ſolet enim interdum Scriptura quoſdam loquendi modos adhibere ad populi captum accommodatos. Profecto Deus Pater quemdam in Cœlo non occupat locum, neque in Throno ſedet, cui ſit vel dextera pars, vel ſiniſtra. Populus tamen ad id exemplum Deum Patrem imaginatur ſedere in Throno, quem circumſtent ejus miniſtri, familiares, & conſiliarii; ex quo factum eſt, ut Scriptura ad ſummam Chriſti poteſtatem, æqualitatem cum Patre, & infinitam gloriam declarandam, ejuſmodi illuſtri figura uſa ſit, qua nobis Chriſtus veluti ſedens exhibetur ad dexteram Patris. Vid. Calmet. in cap. 16. Marci num. 19. Qui vero conſiderat, Chriſto tamquam homini tribui ſeſſionem, ait ejuſmodi tropo judiciariam ejus ſignificari poteſtatem, quam ei tamquam omnium Judici Pater permiſit. De ſeſſione Chriſti ad dexteram Patris fuſe Maldonatus in cap. 16. S. Marci nu. 19. Opinioni autem eorum, qui judiciariam poteſtatem, & univerſæ Eccleſiæ gubernationem per illam ſeſſionem ſignificari exiſtimant, favet Sedulius, qui lib. 5. ita de Aſcenſione cecinit:

> *Æthereas evectus abit ſublimis in Auras,*
> *Et dexteram ſubit ipſe Patris, mundumque gubernat.*

Seſſionem autem Chriſto tribui tamquam homini, e Sancti Stephani viſione poteſt intelligi, qui ſe videre dixit *Filium hominis* ſedentem a dextris Dei; & ex Oratione, quæ habetur in Miſſa in die Aſcenſionis Domini: *Diem celebrantes, quo Dominus noſter unigenitus Filius tuus unitam ſibi fragilitatis noſtræ ſubſtantiam in gloria tua dextera collocavit.* Quia vero poſſet quiſpiam objicere, tropum ejuſmodi modum excedere, quod Chriſtus ut homo digniore, quam quo Pater, loco collocetur, etſi reſponderi poteſt, ſiniſtram aliquando dextera digniorem habitam eſſe; tamen qualiſcumque demum apud Romanos fuerit mos, compertum eſt, apud Hebræos, & Ægyptios ſemper in dextera magis fuiſſe, quam in ſiniſtra, honorificum locum; quamobrem Geneſ. c. 48. Joſeph ut primogenito filio ſuo digniorem tribueret locum, poſuit in dextera, alterumque filium ſecundo genitum in ſiniſtra; & apud Matt. c. 25. oves in dextera, hœdi in ſiniſtra collocantur. Itaque accommodatiſſima eſt ea metaphora, quæ in Regiæ ſedis medio locatum Deum nobis exhibet; ex quo ſequitur, eum, qui in dextera parte poſitus ſit, digniorem cæteris locum occupare; atque ita intelligenda Pſalmi 44. verba illa: *Aſtitit Regina a dextris tuis*, & quod habetur in lib. 3. Regum cap. 2. Salomonem matrem poſuiſſe ſuam ad dexteram. Vid. Eſtius in c. 1. Ep. ad Hebræos ad illa verba: *ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis:* & ad illa: *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando &c.* Cum quo conſentit a Lapide in cap. 3. ad Coloſſenſes verſ. 1. §. *Tertio ergo.* Nec, ut quiſpiam ad alicujus dexteram ſedens priorem obtinere locum vere dici poſſit, opus eſt ut alius ſedeat ad ſiniſtram. Satis eſt, locum eſse ubi alius ſedere poſſit; quo in loco ſi quis ſedere jubeatur, & pars dextera vacua ſit, facile quivis intelligat, digniorem eſſe virum, cui dexter reſervatur locus. Alii ulterius progreſſi dicunt, nemini digniorem locum eſse poſse, quam ſit locus ipſe, quem Rex obtinet in Regno ſuo, etiamſi ab ipſo Rege quiſpiam ad dexteram locetur partem; ex eo enim nihil aliud intelligi poſse, quam quod Rex ſupra cæteros quidem, non tamen ſupra ſe ipſum velit illum haberi; & proferunt Neronis, & Claudii exempla, quorum ille ad ſuam dexteram Tiridatem Armenorum Regem ſedere juſſit, ut eſt

apud

apud Sueton. in Nerone c. 13. alter apud eundem Sueton. in Claudio cap. 24. A Plautio occurrens, eumque in ovatione deducens ad Capitolium, *latus texit*, quod idem eſt, juxta Eutropium l. 7. c. 8. atque in dextera Plautium habuit, ἐν δεξιᾷ τὸν Πλαύτιον ἔχων, Nero autem & Claudius Tiridatem, & Plautium obſervari quidem ab omnibus voluerunt, non tamen ultra quam ipſi colerentur. Hæc & alia in rem noſtram congeſſit Hermannus Witſius ſacrar. Exercitat. 21. num. 7. Nos vero omiſſis iis, quæ ex profanis depromuntur Auctoribus, ſatis eſse putamus, quod ſcribit S. Maximus Taurinenſis in Homilia *de Sancta Pentecoſte: Pater Chriſto Filio Throni ſui offert ſublimen conſeſſum, & honoris gratia ad dexteram ſuam illum æterna ſede conſtituit*. Deinde quærit, *Cur ad dexteram Filius eſſe dicatur*, atque ita reſpondet: *Licet dignitatis gradus non ſit, ubi eſt plenitudo divinitatis; tamen ideo ad dexteram ſedet Filius, non quo præferatur Patri, ſed ne inferior eſſe credatur*.

Utrum Apoſtoli baptizati fuerint; & utrum ante, an poſt Aſcenſionem.

35. Chriſtus, quemadmodum ſupra docuimus, cum Apoſtolis promiſit Spiritum Sanctum, dixit, Joannem eos baptizaſſe aqua, poſt aliquot vero dies fore, ut ipſi baptizarentur Spiritu Sancto; ad cujus textus intelligentiam quæritur; utrum Apoſtoli Joannis baptiſmate ſint abluti; & ante ne, an poſt Aſcenſionem Baptiſmo Chriſti perfuſi ſint. Menochius in hiſtoria Sacra Act. Apoſtolorum lib. 1. cap. 1. num. 3. poſt Chryſoſtomum, & Bedam ait, etſi Scriptura Baptiſmum Joannis non commemoret, quo abluti ſint Apoſtoli, valde tamen veriſimile eſſe, eos, qui vel viderint, vel probe noverint, ſuum Magiſtrum a Joanne baptizatum fuiſſe, ejuſmodi Baptiſmate itidem eſſe ablutos, cum eorum quidam etiam Joannis Diſcipuli fuerint, antequam in Chriſti diſciplinam ſe dediſſent. Utrum vero Apoſtoli ante Aſcenſionem Baptiſmum acceperint Chriſti, non videtur dubitandum: qui enim putandum eſt, cæteros baptizatos eſſe ab iis, qui baptiſmate non eſſent regenerati? cum præſertim ab ipſo Pentecoſtes die Sacramentum illud Apoſtoli adminiſtrare cœperint, præclaræ illius Orationis vi impulſi, quam habuit B. Petrus Act. Apoſtol. cap. 2. v. 38. *Pœnitentiam*, inquit, *agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti*. Rurſus quomodo credibile eſt, Chriſtum ſui Corporis & Sanguinis diſtribuiſſe illis Sacramentum, qui nondum ejus baptizati eſſent baptiſmate? Vidimus alibi, Chriſtum, cum in eo eſſet, ut Petro pedes ablueret in ultima Cœna, illi dixiſſe: *Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus*; ex quibus verbis infert S. Auguſtinus epiſt. 108. ad Seleuciam, Petrum jam fuiſſe baptizatum, *ubi intelligitur, quod jam Petrus baptizatus fuerat*. Chriſti enim Baptiſmus ſua virtute præditus erat etiam ante ejus Paſſionem, ut docet D. Thomas 3. part. qu. 66. art. 2. *Ad primum ergo dicendum, quod etiam ante Paſſionem Chriſti Baptiſmus habebat efficaciam a Chriſti Paſſione, inquantum eam præſigurabat; aliter tamen quam Sacramenta veteris legis: nam illa erant figuræ tantum; Baptiſmus autem ab ipſo Chriſto virtutem habebat juſtificandi: per cujus virtutem ipſa etiam Paſſio ſalutifera fuit*. Quæ quidem omnia ſatis oſtendunt, Apoſtolos ante Aſcenſionem fuiſſe baptizatos: quod enim ait Joannes cap. 4. v. 2. *Quamquam Jeſus non baptizaret, ſed Diſcipuli ejus*; id ita intelligendum, ut Jeſus haud ita ſæpe baptizaret; nam vulgo etiam dicitur neminem ab eo baptizatum, præter ejus Sanctiſſimam Matrem ex fæminis, & ex viris B. Petrum, qui Andream, Jacobum, & Joannem baptizaverit. Ea vero verba, *Vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non poſt multos hos dies*, ad uberrimam illam Spiritus Sancti effuſionem ſunt referenda, qua gratia, quam acceperant, vis etiam, & lux, qua repleti fuerant, novis acceſſionibus & perfectionibus augeretur. Vid. Calmet. in cap. 1. Act. Apoſtolorum num. 4.

Cujuſmodi fuerit Benedictio Chriſti ſuper Apoſtolos: num in modum Crucis, an extenſis tantum manibus.

36. Ex S. Luca retulimus, Chriſtum Jeſum, cum in ſublime tolleretur in Cœlum, manibus Apoſtolis benedixiſſe. Picturæ aliquot reperiuntur, in quibus Chriſtus in aera ſublatus exprimitur benedictionem Apoſtolis impertiens, ſublata dextera, quaſi ſignum Crucis deſignans, cujuſmodi benedictionem in fine Miſſæ videmus a Sacerdotibus populo impartiri; quod multi irrident, ut notat Serry Exercit. 61. in fine. De picturis ejuſmodi ita Ayala in Opere, quod inſcripſit, *Pictor Chriſtianus*, lib. 3. cap. 20. num. 7. *Deinde cum ex Hiſtoria ſacra ſatis conſtet, ſub initium ipſum profectionis ſuæ in Cælos Chriſtum Dominum benedixiſſe Diſcipulis, & hoc ritu noſtro, eo ſcilicet, quo Pontifices, Sacerdoteſque populo Benedictionem impertiunt, peractum eſſe doceant Scriptores gravis judicii, ſi forte hoc depingere aliquis velit, depingendus eſt Chriſtus elevata manu ad eum modum, quo Epiſcopus ſolet, cum populum benedicit. Sed jam jam aſcendentem in Cœlum elevatis decenter manibus ad eum modum, quo ſæpius fit, debere depingi, nemo eſt, qui neſciat*. Suarez in 3. par. D. Th. tom. 2. qu. 58. art. 4. diſput. 51. ſect. 2. ſcribit, pie & probabiliter credi poſſe, *Chriſtum non utcumque manus elevaſſe, ſed in Crucis ſignum*; cum quo conſentit a Lapide in cap. 24. Lucæ verſ. 51. Verum cum olim Sacerdotes benedicere ſolerent populo, plenam illi felicitatem apprecando, extenſiſque ad eum manibus, ut Levitici cap. 9. v. 22. *Extendes Aaron manum ad populum benedixit ei*; cumque ſi alicui benediceretur, manus ſuper ejus caput imponeretur, in Geneſ. cap. 48. verſ. 14. *Qui extendens manum dexteram poſuit ſuper caput Ephraim minoris fratris, ſiniſtram autem ſuper caput Manaſſe, qui major natu erat, commutans manus*, veriſimilius videtur & probabilius, Dominum Jeſum aſcendentem in Cœlum, manibus ad eos qui aderant extenſis, benedixiſſe, ut concludit Gottus De verit. Relig. Chr. tom. 4. par. 2. c. 37. §. 4. n. 24. Vide Lamy Harm. Evang. lib. 5. cap. 46. §. 19.

An Chriſtum decuerit in Cœlum aſcendere? Oracula de Aſcenſione Chriſti in Veteri Teſtamento.

37. Quæſtiones vero, quæ ad Aſcenſionis myſterium pertinent, videre licet apud D. Thomam 3. part. qu. 57. Quærit Sanctus Doctor articulo primo, an decuerit Chriſtum in Cœlum aſcendere; & decuiſſe reſpondet, propterea quod Chriſtus, poſtquam revixit, immortalem vitam omnis corruptionis expertem vivere incipiebat; ubi vero nos ſumus, locus eſt generationi & corruptioni obnoxius; in Cœlo autem nullius corruptioni locus. Et quamquam prima fronte videri poteſt nobis multo fuiſſe utilius futurum, ſi nobiſcum commoratus eſſet in terris; id tamen, ſi bene perpendatur, minime verum eſt; nam etſi ſubducta ſit ab oculis noſtris corporalis Chriſti præſentia, præſto tamen ſemper nobis eſt ejus Divinitas. Præterea cum Chriſtus non jam verſetur amplius in terris, augetur in nobis Fidei virtus, quæ ad ea pertinet, quæ non apparent. Denique ſublata ſua præſentia, ad eam ſpem nos erexit, eo, ubi ipſe eſt, perveniendi, & ad rerum cæleſtium cupiditatem noſtros animos excitavit. Nec vero deſunt de Chriſti Aſcenſione in Cœlum oracula, ſeu Vaticinia. Pſal.

46. v. 6. *Aſcendit Deus in jubilo, & Dominus in voce tubæ*. Et fortaſſe Pſalmum hunc canebant Judæi, cum Arca ferebatur in Templum; ſed Arcæ in ſua ſede collocatio ſublimius quiddam & auguſtius videtur indicare. Pſal. 67. v. 19. *Aſcendiſti in altum, cepiſti captivitatem, accepiſti dona in hominibus*. Chriſtus enim Aſcenſione ſua devictis hoſtibus, & opimis reportatis ſpoliis triumphavit. Levitici cap. 16. jubetur Pontifex Maximus ſemel in anno, menſis nempe ſeptimi die decimo, qui menſis primus erat vulgaris ſeu civilis anni, poſtquam victimæ ſanguinem effuderit, intra intimum velum, & in Sancta Sanctorum ingredi, & orare pro populo. Quod quidem videri poteſt Aſcenſionis Chriſti exemplar & typus. Chriſtus enim initio anni partæ nobis gratiæ & aſſertæ libertatis, poſtquam ſuum pretioſum Sanguinem effudiſſet, ſciſſo carnis velo, ingreſſus eſt in Sacrarium, non ab hominibus manufactum, ſed Cæleſte, ut interpellaret pro nobis, Deo Patri ſatisfactionis ſuæ virtutem exhibens.

Inutiles quædam quæſtiones omiſſæ. Egregiam in hanc rem Auguſtini verba.

38. Alii alias quæſtiones proponunt, exempli cauſa, quomodo Chriſti corpus Cœlos penetrare potuerit; & qui ſupra Cœlum Empyreum magis aut minus altus teperiatur locus, ſive ipſum Empyreum ſphærica, ſive plana & quadrata figura prædirum ſit. Quas quidem quæſtiones inutiles & inanis plenas curioſitatis ommittimus in quibus locum aptiſſimum habent notiſſima illa Auguſtini verba epiſt. 78. *Magis eligo doctam ignorantiam confiteri, quam falſam ſcientiam profiteri*. Nobis ſatis eſt credere, Chriſtum propter hypoſtaticæ unionis dignitatem excelſiſſimum omnium in Cœlo obtinere locum. *Supra omnem Principatum & Poteſtatem & Virtutem & Dominationem, & ſupra omne nomen, quod nominatur non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro*, ut ait Apoſtolus ad Epheſios cap. 1. v. 21.

Qua virtute Chriſtus in Cœlum aſcenderit.

39. Duo tamen minime prætereunda videntur. Primum eſt, Chriſtum in Cœlum aſcendiſſe *propria virtute*, ut loquuntur Theologi, id eſt non ea virtute, quæ naturæ humanæ propria eſt, ſed propria virtute Divina, & ea virtute, quæ propria eſt animæ beatæ, ut docet S. Thomas cit. quæſt. 57. art. 3. in reſponſione *ad ſecundum*. *Chriſtus non aſcendit in Cælum propria virtute, quæ eſt naturæ humanæ naturalis: aſcendit tamen in Cœlum propria virtute, quæ eſt virtus divina, & propria virtute, quæ eſt animæ beatæ. Et licet aſcendere ſurſum ſit contra naturam humani corporis ſecundum ſtatum præſentem, in quo corpus non eſt omnino ſubjectum ſpiritui, tamen non erit contra naturam, neque violentum corpori glorioſo, cujus tota natura eſt omnino ſubjecta ſpiritui*. Et ante eum ſcripſerat Gregorius Magnus Homil. 29. in Evangelia Tom. 1. operum edit. Maurin. Col. 1572. *Notandum quoque eſt, quod Elias in curru legitur aſcendiſſe, ut videlicet aperte demonſtraretur, quia homo purus adjutorio indigebat alieno. Per Angelos quippe facta illa & oſtenſa ſunt adjumenta, quia nec in Cœlum quidem äereum per ſe aſcendere poterat, quem naturæ ſuæ infirmitas gravabat. Redemptor autem noſter non curru, non Angelis ſublevatus legitur, quia qui fecerat omnia, nimirum ſuper omnia ſua virtute ferebatur*.

Chriſti Aſcenſio eſt cauſa noſtræ ſalutis: Et quare?

40. Alterum eſt, Aſcenſionem Chriſti noſtræ ſalutis eſſe cauſam. *Expedit vobis, ut ego vadam*; Joan. cap. 16. Tractat rem hanc S. Th. cit. q. 57. art. 6. ubi oſtendit, Aſcenſionem Chriſti noſtræ ſalutis eſſe cauſam, ſive noſtrum, ſive illius ratio habeatur. Nam quod ad nos attinet, cum ille ſe a conſpectu noſtro eripuerit aſcendens in Cœlum, Fidei, Spei, & Charitati noſtræ ſit locus, ut ſupra dictum eſt. Quod vero ad illum pertinet, ſublatus ipſe in Cœlum parat nobis munitque viam, qua illud perveniamus: ut enim in Teſtamento veteri Pontifex in Sancta Sanctorum introibat orans pro populo, ita Dominus Jeſus Cœlum ingreſſus orat & interpellat pro nobis. Denique inde nobis divina dona demitti, ut propterea D. Paulus ad Hebr. cap. 4. v. 14. ſcripſerit: *Habentes ergo Pontificem magnum qui penetravit Cœlos Jeſum Filium Dei &c. adeamus cum fiducia Thronum gratiæ*. Haſce D. Thomæ rationes erudite Graveſonus illuſtrat de myſteriis & annis Chriſti pag. 514. Conſtans & perpetua eſt omnium Sanctorum Patrum tum Græcorum, tum Latinorum doctrina, Chriſtum in Cœlo Sacerdotis fungi munere, ac pro nobis orare, ut videre eſt apud Thomaſſinum lib. 10. de Incarnat. Verbi cap. 12. duobuſque ſequentibus. Alibi nos obſervavimus, etſi ea orandi formula, ſi ſevere perpendatur, adhiberi poterat, *Jeſu Chriſte, ora pro nobis*, Eccleſiam tamen ea uti maluiſſe, *Jeſu Chriſte, miſerere nobis*, ut Arianis, & noſtrorum temporum Socinianis ex orationis forma, qua Chriſtum Dominum precamur, omnis cavillandi eriperetur occaſio Divinitatem & conſubſtantialitatem cum Patre.

De Circumſtantiis, quæ Aſcenſionem comitatæ ſunt: ad radices montis Oliveti ſita erat Bethania. Ex quo conciliantur Acta Apoſt. & Evangelium Lucæ de loco, unde Chriſtus in Cœlum aſcendit.

41. Reliquum eſt, ut adjuncta, quæ Aſcenſionis myſterium circumſtant, perſequamur; quæ ſunt locus, tempus, modus, ſpectatores, comitatus, & miracula, quæ Deus in tanti myſterii memoriam edere diu perſeveravit. Tradit Luca cap. ult. Chriſtum Diſcipulos adduxiſſe in Bethaniam, iiſque benedixiſſe: *Et factum eſt dum benediceret, receſſit ab eis, & ferebatur in Cœlum*; quod quidem innuere videtur, eum e Bethania in Cælum aſcendiſſe. Verum idem Lucas Act. Apoſtol. cap. 1. v. 12. teſtatur, Apoſtolus, poſtquam Chriſtum viderunt aſcendiſſe in Cælum, rediiſſe Hieroſolymam *a monte, qui vocatur Oliveti, qui eſt juxta Hieruſalem Sabbathi habens iter*: ex quo colligitur Chriſtum aſcendiſſe in Cælum e monte Oliveti. Nulla tamen inter Evangelium Lucæ, & Actus Apoſtolorum eſt pugna; nam Bethania in declivi montis Oliveti poſita eſt; & fortaſſe Dominus Jeſus ſe in Bethaniam contulerat, ut Lazarum, ſororeſque ejus Martham & Magdalenam prius viſeret, ſeumque adduceret, ut eſſent Aſcenſionis ſuæ teſtes. Ita diſputant a Lapide, & Janſenius in cap. ult. Lucæ; id vero ſi Tillemontio non arridet Nota 40. in vitam Jeſu Chriſti, probatur tamen Calmeto in cap. 1. Act. Apoſt. v. 12.

Quæ conciliatio probatur in Synopſi Criticorum.

42. Ad eundem modum textum ex Lucæ Evangelio cum Actuum Apoſtolorum capite primo conciliat Synopſis Criticorum Sacrorum pag. 1395. Ad illa enim verba, *A monte Oliveti*, hæc ſunt adnotata: *Inde ergo Chriſtus in Cœlum aſcendit; idque primo quia hic inchoavit Paſſionem ſuam in horto ſudans, hic ſæpe oravit, & pernoctavit, Lucæ 21. & 22. Secundo ut in conſpectu impiæ Hieroſolymæ glorioſe aſcenderet. Erat enim hic mons tantæ altitudinis, ut inde pene omnes Urbis plateæ conſpicerentur. At Chriſtus dicitur eduxiſſe eos in Bethaniam, & ferri in Cœlum, Lucæ 24. Reſpondetur: Hæc non diſcrepant; nam Bethania erat pars montis in ejus deſcenſu ſita*.

De diſtantia montis Oliveti ab Hieroſolyma Conciliantur Acta Apoſtolorum & Evangelium Joannis.

43. Difficilius eſt allatum S. Lucæ textum ex Apoſtolicis Actis cum Joanne cap. 11. componere. Ait enim Lucas, Hieroſolymam a monte Oliveti tantum abeſse itineris, quantum Hebræis liceret conficere die Sabbathi, *Sabbathi habens iter*; quod eſt ſex, ſeptem, aut octo ſpatium ſtadiorum, ſeu mille noſtrorum paſsuum. At

Joan-

Joannes cap. 11. Bethaniam, quam in deſcenſu montis poſitam eſse diximus, tradit Hieroſolyma abeſse *ſtadiis quaſi quindecim*. De itinere, quod Sabbathi die Hebræis liceret conficere, variæ ſunt diverſæque ſententiæ, quas vide apud Menochium in Actis Apoſtolorum cap. 4. Calmetus in caput 1. Act. Apoſt. docet, S. Lucam, qui ſcripſit montem Oliveti ab Hieroſolyma diſtare, quantum die Sabbathi itineris liceret Hebræis conficere, non accurate ſex, ſeptem, aut octo ſtadia ſignificare voluiſſe; cum præſertim eodem Sabbathi die Hebræi modo plus, modo minus itineris conficerent; itaque Lucam ſpatium illud præterpropter, & ut vulgo dicitur circiter deſignaſſe, ut propterea nihil Joanni repugnet. Sed alii plures animadvertunt, ubi dicitur Hebræis non plus quam ſex, ſeptem, aut octo ſtadia perambulare licuiſſe, ea ſtadia eſſe Græcorum; at Joannem, qui ſcribit Bethaniam ab Hieroſolyma diſtare ſtadiis quaſi quindecim, Hebræorum ſtadia intelligere. Porro ſtadium Hebraicum ſtadiis Græcorum binis æquale eſt, ex quo cuivis ſcrupulus omnis evellitur de diſcrepantia inter Lucam & Joannem. Videatur Tillemontius Nota 40. ad vitam J. Chr. Serry Exercit. 61. nu. 7. & Gottus par. 2. tom. 4. c. 37. §. 4. n. 22.

Conſtat Chriſtum aſcendiſſe in Cœlum Feria quinta.

44. Teſtatur Lucas in citato ſæpius c. 1. Actuum, Chriſtum Jeſum, poſtquam rediit ad vitam, quadraginta commoratum eſſe dies in terra, antequam in Cœlum aſcenderet: *Quibus* (Apoſtolis) *& præbuit ſe ipſum vivum in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de Regno Dei*. Cum igitur Chriſtus vigeſima quinta Martii die mortuus ſit, & vigeſima ſeptima revixerit, ut alibi demonſtravimus, neceſſario inde conſequitur, quinto illum Maji die, qui dies Jovis fuit, aſcendiſſe in Cœlum. Quod enim putat Chryſoſtomus Hom. 3. in Acta Apoſtolor. Chriſtum in Cœlum aſcendiſſe Sabbathi die, ſingularis eſt, nec cuiquam probata ejuſmodi opinio.

Non ſubito, ſed per ſucceſſionem temporis videtur aſcendiſſe in Cœlum. Veſtituſne aſcenderit.

45. Scribit Lucas in Actis, cap. 1. v. 9. *Videntibus illis elevatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum*. Et poſtea v. 10. *cumque intuerentur in Cœlum euntem illum*: quibus verbis ſignificari videtur ſenſibilis quædam elevatio per motum ſucceſſivum, ita ut Apoſtolis licuerit aliquandiu ſuis oculis illum euntem in Cœlum proſequi, donec in lucidam nubem ingreſſus ab eorum aſpectu eſt ereptus: nec, quemadmodum ipſe alias, & ſæpe etiam in ſuis apparitionibus Angeli, momento temporis evanuerit. Toſtatus Paradoxo 5. cap. 9. & 34. putat, nubem ita fuiſſe formatam, ut Domino Jeſu quaſi Thronum quendam, ubi ſederet, & veſtem, qua tegeretur, præbuerit. Exiſtimat enim idem Auctor Chriſtum, poſtquam rediit ad vitam, nudum ſemper fuiſſe omni veſte detracta, nec ulla alia re rectum quam lumine, quod e glorioſo ejus corpore effulgebat, nudumque omnino ea ſolum nube circundatum ad Cœlum aſcendiſse. Sed veſtene indutus in Cœlum, an nudus Chriſtus aſcenderit, accurate perpendit Menochius in Act. Apoſtol. cap. 3. num. 4. Pervulgata tamen opinio eſt, quam ſequuntur a Lapide, & Calmetus ad cap. 1. Act. Apoſtol. Chriſtum, poſtquam revixit, ſemper ut antea veſte tectum apparuiſse, & ita indutum in aera ſublatum eſſe, nec prius veſtem abjeciſſe, quam a nube illa fuerit exceptus. Neque vero eſt hic Aſtronomorum ſpeculationibus locus, qui immenſam extimi ſummique Cœli ab orbe terrarum diſtantiam reputantes, tam multos illi poſtulant annos, qui ad illud Cœlum e Tellure velit aſcendere. Motus enim, ſi Deus velit, vehementius, ſupra quam cuiquam credibile eſt, acceleratur. Præterea corpus Chriſti non erat corpus animale proprio gravatum pondere, ſed corpus verum illud quidem, ſpiritui tamen obtemperans, ut quocumque ſpiritus vellet, ſtatim eo ferretur.

An alii præter Apoſtolos ſpectaverint Chriſtum aſcendentem in Cœlum.

46. Aſcenſionem Chriſti ſpectaſse undecim Apoſtolos, diſerte tradit Marcus cap. 16. Lucas cap. 24. & Act. Apoſt. cap. 1. Quæritur modo, num alii tanti miraculi fuerint ſpectatores? Serry citata exercit. 61. nu. 9. ait, in Sacra Hiſtoria ſolos Apoſtolos ſpectatores commemorari; ſe tamen non repugnare, ſi quis affirmaret, alios etiam præter Apoſtolos, ac Beatam præſertim Virginem huic Chriſti Domini triumpho adfuiſſe. *Si quis vero alios adjicere velit, maxime vero Deiparam Virginem, non repugnabo*. Et Sandinus Hiſtor. Fam. Sacræ edit. Patavinæ pag. 253. *Si quis alios addere velit, maxima vero ejuſdem Chriſti matrem Mariam Virginem, non auſim repugnare*. Uterque autem putat, falli eos vehementer, qui affirmant centum & viginti homines Aſcenſioni Chriſti Domini affuiſſe: nec quidquam facere textum, cui, qui ita exiſtimant, inniti videntur, ex c. 1. Act. Apoſt. v. 15. *Erat autem turba hominum ſimul fere centum viginti*. Nam textus ille non eos, qui Aſcenſioni affuerint, ſed qui ad Matthiæ electionem convocati fuerint, commemorat. Contendit tamen a Lapide ad illum locum Act. Apoſt. centum viginti illos Aſcenſioni adfuiſſe; atque idem ſentit Calmetus ad eundem locum v. 6.

B. Virgo, aliique, qui in Cœnaculum cum Apoſtolis introierunt, Aſcenſioni Chriſti in Cœlum præſentes fuere.

47. Verum utcumque de hac re ſit, S. Lucas in Act. Apoſt. cap. 1. v. 14. de iis, qui ex monte Oliveti Hieroſolymam redierunt, & introierunt in Cœnaculum, poſtquam undecim commemoravit Apoſtolos, ait: *Hi omnes erant perſeverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Jeſu & Fratribus ejus*. Si igitur undecim Apoſtolos Cœnaculum ingreſſos fateamur, ut æquum eſt, præſentes fuiſſe Aſcenſioni, idem etiam dicendum videtur de mulieribus, de B. Virgine, ejuſque fratribus, de quibus Lucas, poſtquam undecim numeravit Apoſtolos, ait: *Hi omnes erant perſeverantes in oratione*. Demus igitur, ut par eſſe videtur, textum illum, *Erat autem turba hominum ſimul fere centum viginti*, non de iis, qui Aſcenſioni, ſed iis qui electioni Matthiæ affuerunt, eſſe intelligendum, præſertim cum Matthias in Apoſtolorum numerum poſt aliquot ab Aſcenſione dies fuerit cooptatus; ſiquidem Lucas ait, *In diebus illis*; inde colligi quidem poterit, non omnes illos centum & viginti, qui Matthiam elegerunt, Aſcenſionem Chriſti Domini ſpectaviſse, non tamen ſolos ſpectaviſse Apoſtolos undecim: præcipue cum Sacra tradit hiſtoria; ante Sancti Matthiæ electionem, & ſtatim poſt Chriſti Aſcenſionem eos qui adfuerint, Hieroſolyma reverſos introiſſe in Cœnaculum; eademque Sacra hiſtoria referat, præter Apoſtolos fuiſſe in Cœnaculo etiam mulieres, B. Virginem, & Fratres Jeſu Chriſti. Vide Gottum loc. cit. num. 23. ubi ait, veriſimile fieri, non ſolum undecim Apoſtolos ſpectaſſe Aſcenſionem, ſed eos ſaltem omnes, qui in Cœnaculum una cum Apoſtolis ingreſſi orationi vacabant.

Videtur Chriſtus aſcendiſſe ſtipatus Angelorum comitatu.

48. Narrat Sacer textus, dum Diſcipuli in Cœlum ſuſpicerent, duos illis Angelos veſte indutos candida adſtitiſse, qui eos interrogaverint, quid ita id Cœlum reſpicerent; monuerintque, Jeſum, qui tollebatur in Cœlum, ad eundem modum venturum, quo illum viderant abeuntem. Satis hi duo Angeli declarant, e Cœlo re-

liquos

liquos etiam Angelos eſſe delapſos, ut Chriſtum exciperent & comitarentur. Cum enim duo edixerint Angeli, Chriſtum in fine mundi ita venturum, quemadmodum aſcendiſset in Cœlum, compertumque habeamus, venturum ad extremum totius generis humani judicium cum gloria, poteſtate, & majeſtate Angelicis ſtipatum ordinibus, jure affirmari poteſt, eodem circumſeptum comitatu in Cœlum aſcendiſse. Suffragari videtur locus e Pſalmo 23. v. 9. *Attollite portas, Principes, veſtras*; & alius itidem e Pſalmo 46. v. 6. *Aſcendit Deus in jubilatione, & Dominus in voce tubæ*. Quamobrem ſcribit Suarez in 3. par. D. Thom. 2. quæſt. 58. art. 4. diſput. 51. Sect. 2. *De Angelico autem miniſterio, & comitatu quamvis in Scriptura nihil dictum ſit, tamen non eſt dubium, quin omnes Angelorum ordines deſcenderint, ut Chriſtum Aſcendentem comitarentur, eique honorem & gloriam exhiberent, quod omnes Sancti Patres ſcribentes de hoc myſterio luculenter exponunt*.

Chriſtus aſcendens in Cœlum Juſtorum animas in Cœlum ſecum adduxit.

49. Juſtorum animas, qui ante Chriſti Paſſionem obierant, alibi docuimus non in Paradiſum exceptas, ſed in Patrum Limbo fuiſſe detentas, qui ſinus Abrahæ dicitur Lucæ cap. 16. ubi narrat Evangeliſta, divitem illum epulis deliciiſque tantopere celebratum animam vidiſſe Lazari eo loci tranquille conquieſcere: *Vidit Abraham a longe, & Lazarum in ſinu ejus*. Eas animas itidem diximus una cum Chriſto in Cœlum aſcendiſſe: *Chriſtus aſcendens in altum captivam duxit captivitatem*: quæ D. Pauli verba ad Hebræos 4. ita communi conſenſu interpretantur ſacrarum litterarum Profeſſores, ut ſententia ſit, Chriſtum animas juſtorum ſecum in Cœlum adductas æternæ gloriæ feciſse compotes. *Qui ante ejus adventum in hunc mundum venerunt* (ait S. Gregorius Moralium lib. 13. c. 14.) *quantamlibet juſtitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti in ſinum cœleſtis patriæ ſtatim recipi nullo modo poterant, quia necdum venerat, qui inferni clauſtra ſua deſcenſione ſolveret, & Juſtorum animas in perpetua jam ſede collocaret*.

Ubi quadraginta illos dies exegerint animæ mortuorum, qui in morte Chriſti ſurrexerunt, & cum eo aſcenderunt in Cœlum.

50. Illud etiam alibi docuimus, in morte Chriſti aperta eſse monumenta, eoque reviviſcente, *multa corpora Sanctorum, qui dormierant, ſurrexiſſe*, hoc eſt multos Sanctorum, qui mortui erant, ad vitam rediiſse. Exploratum quidem eſt, eorum animas Chriſti in Cœlum aſcendentis fuiſse comites. Illud omnino incompertum, quo loco illæ animæ degerint per dies quadraginta, quibus Chriſtus in terris verſatus eſt. Matthæus enim cap. 27. tradit quidem, eos Sanctos veniſse in Sanctam Civitatem, & multis apparuiſse; ſed tunc temporis cum vivebant, & nemini erant conſpicui, ubi permanſerit, omnino tacet Evangeliſta. D. Thomas in 3. ſentent. diſt. 22. quæſt. 3. art. 2. in fine probabile putat, eos in terreſtri Paradiſo commoratos; ubi itidem, eſt qui exiſtimat, Chriſtum eos egiſse dies, qui ab ejus Reſurrectione ad Aſcenſionem elapſi ſunt. Suarez tom. 2. in 3. par. qu. 55. art. 3. in Commentariis incerta eſse hæc omnia prudenter animadvertit. Et ſane nihil in iis eſse certi, ſatis vel ex eo poteſt intelligi, quod ad rem expediendam prius decernere oporteret, ubi terrarum fuerit terreſtris Paradiſus, & quantum temporis permanſerit; quam quæſtionem Calmetus in cap. 2. Geneſeos num. 4. ait ejuſmodi eſse, ut non aliam reperias, de qua ſciſsa ſint in tam varias ſententias Doctorum virorum ingenia.

An ubi revixerunt, rurſus obierint.

51. Sed ſi incertum eſt, ubi terrarum fuerint Sancti, qui revixerunt, quo loco conſitus fuerit Paradiſus terreſtris, & quandiu permanſerit; illud certe multo incertius, utrum Sancti, qui ad vitam redierunt, rurſus obierint, & eorum animæ cum Chriſto in Cœlum evolaverint, relictis ſuis corporibus, quæ univerſalem carnis Reſurrectionem expectent; an vero novi interitus expertes cum Chriſto una ſua quiſque cum anima, & corpore in Cœlum aſcenderint.

Verior ſententia eſt, rurſus migraſſe e vita.

52. Eam quæſtionem tractant Theologi D. Th. in 4. ſent. diſt. 43. q. 1. art. 3. q. 1. *ad tertium*, ſequutus Hieronymum in cap. 27. Matthæi videtur eorum ſuffragari ſententiæ, qui contendunt, Patres revixiſſe non amplius morituros. Sed in 3. par. Summæ q. 53. art. 3. *ad ſecundum*. Epiſtolam D. Auguſtini expendens 99. nunc 164. ad Evodium cap. 2. in eorum videtur opinionem eſſe propenſior, qui putant, Sanctos, qui revixerint, rurſus e vita exceſſiſſe. Tillemontius Nota 36. in vitam Jeſu Chriſti hanc affirmat Patrum communem eſſe ſententiam. Eamdem acriter etiam propugnat Calmetus in ſua Diſſertatione, quam de hac re edidit. Profecto D. Paulus ad Hebræos cap. 11. v. 39. generatim de Juſtis in veteri Teſtamento verba faciens ait, non priuſquam reliqua omnis Eccleſia, plenam aſſequuturos felicitatem, quæ in animæ & corporis gloria ſita eſt. *Hi omnes teſtimonio fidei probati non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non ſine nobis conſummarentur*. Quod minime videtur fuiſſe dicturus, ſi Sancti, qui, Chriſto reviviſcente, redierunt ad vitam, immortalitatem conſequuti, una cum corporibus in Cœlum cum Chriſto aſcendiſſent. Huc accedit, quod communis Catholicorum ſententia eſt, ſolum Chriſtum Jeſum, Beatamque Mariam ejus matrem in Cœlum corpore & anima evolaſſe.

De veſtigiis Chriſti impreſſis eo loco, unde aſcendit in Cœlum. De ædicula ibi extructa, cui tectum ſuper induci nunquam potuit.

53. Affert Calmetus miracula, quæ poſt Chriſti Aſcenſionem Deus edidit in ejus Myſterii memoriam, ut videre eſt in cap. 1. Act. Apoſt. nu. 12. Auctor libelli de Locis Hebraicis in Actis Apoſtolorum apud Hieronymum, cui multum auctoritatis tribuerunt vel ipſi Scaliger, & Eraſmus, narrat eo loco, unde Chriſtus in Cœlum ſublatus eſt, extitiſſe impreſſa veſtigia. *Mons Oliveti ad Orientem Hieroſolymæ torrente Cedron interfluente, ubi ultima veſtigia Domini humo impreſſa, hodieque monſtrantur*. Illud etiam mirabile: *Cumque terra eadem quotidie a credentibus hauriatur, nihilominus tamen eadem ſancta veſtigia priſtinum ſtatum continuo recipiunt*. Præterea addit. *Denique cum Eccleſia, in cujus medio ſunt* (veſtigia Chriſti) *rotundo ſchemate & pulcherrimo opere conderetur, ſummum tantum cacumen, ut perhibent, propter Dominici corporis meatum nullo modo contegi, & concamerari potuit, ſed tranſitus ejus a terra ad Cœlum uſque patet apertum*. Idem refert Sulpicius Hiſtor. Sacræ l. 2. cap. 33. S. Paulinus Nolanus Epiſt. 11. ad Severum, & D. Auguſtinus Tract. 37. §. 4. in Joannem: *Ibi ſunt veſtigia ejus, modo adorantur, ubi noviſſime ſtetit, unde aſcendit in Cœlum*. Ejuſmodi miraculum de veſtigiis impreſſis prædixerat Zacharias cap. 14. *Et ſtabunt pedes ejus in die ſuper montem Olivarum, qui eſt contra Hieruſalem ad Orientem*. Et Caſaubonus Exercit. 16. §. 154. ei miraculo de veſtigiis Chriſti, quæ, detracta licet identidem terra devotionis cauſa ab iis, qui illuc confluebant, non delerentur, fidem abrogari non poſſe candide fatetur. *Miraculum de Sanctis Domini veſtigiis priſtinum ſtatum continuo recipientibus, quicquid homines molirentur, propter conſenſum tot Scriptorum, & in his magni Hieronymi, qui fuit oculatus teſtis, mihi qui-*

dem

dem videtur digniſſimum. Et Bailletus Hiſtor. de Myſterio Aſcenſionis alterum affert miraculum, quod, cum in Hieroſolymæ obſidione Titus in monte Oliveti caſtra haberet, numquam tamen fieri potuerit, ut vel militum excurſionibus, vel pedibus equorum, vel cæteris militaribus molitionibus, quibus certe univerſam montis terram inverſam eſſe oportuit, veſtigia illa Domini delerentur.

Aliud miraculum de vento ſtante quotannis in die Aſcenſionis, Miſſa peracta, & ſplendore quo Cœlum flagrare videbatur.

54. Auctor libelli de *Locis Sanctis*, qui a multis Bedæ tribuitur, cap. 7. aliud narrat miraculum, quod inſtaurabatur ſingulis annis die Aſcenſionis in æde illa, quæ ibi fuerat extructa, unde Jeſus abiit in Cœlum. Miſſa peracta, vehemens quidam & mirificus ex alto ventus flabat, quo dejecti quotquot aderant humi procumbebant, dum interea totus mons, vicinaque loca inſolita luce ita coruſcarent, ut ardere viderentur. Illud miraculum commemorat Baronius ann. Chr. 58. num. 77. Bailletus Hiſtor. hujus Feſti nu. 5. Menochius in Act. Apoſtolicis lib. 1. c. 4. num. 3. Serry cit. Exercit. 61. num. 8. & Gottus cit. cap. 37. num. 25. quorum duo poſtremi advertunt, poſt Auctorem ejus libri, a nemine fieri ejus miraculi mentionem, ut jam credendum videatur deſiiſſe.

Witſii plumbeum argumentum, quo ſuperiora duo miracula explodere conatur.

55. Hermannus Witſius Heterodoxus Auctor Sacrar. Exercit. 20. num. 13. bina illa miracula, alterum de impreſſis Chriſti veſtigiis, alterum de irrito conatu Ædis contegendæ, ubi eadem ſunt impreſſa veſtigia, oppugnat argumento ducto a ſilentio Socratis, Theodoreti, Sozomeni, & Nicephori. Prioris originem ſe inveniſſe exiſtimat; Euſebium ſcilicet in vita Conſtantini lib. 3. cap. 42. de Helena, quæ in Judæam venerat, ſcripſiſſe: *Servatoris noſtri veſtigia debito cultu venerata eſt:* id de Judæa ubi Chriſtus habitaverit, dictum, ad Montem Oliveti traductum eſſe, unde aſcendit in Cœlum. Sed argumentum negativum quam ſit infirmum, nemo eſt qui neſciat; præſertim ſi aliquorum Scriptorum ſilentio, aliorum, majoris qui ſint auctoritatis, rem aliquam affirmantium, teſtimonia opponantur. Qui in eos Scriptores ſanctitate & magna exiſtimatione florentes reſpexerit, qui bina illa miracula teſtantur, facile intelliget, nullius eſſe roboris a Witſio intentatum argumentum adverſus illa miracula. Vide Quareſmium Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 4. cap. 7. & ſequen. tom. 2. qui præſentem earum rerum ſtatum exponens teſtatur, deletam eſſe ab Infidelibus Ædem in eo loco antea extructam, unde Chriſtus aſcendit in Cœlum: tamen etiamnum extare veteris magnificentiæ ſigna; ædiculam vero nunc eſſe, in qua conſpicitur impreſſum ſiniſtri pedis veſtigium, dextri enim pedis alterum alio aſportatum fuiſſe; hanc porro ædiculam laqueari eſſe contectam. *Ex his apparet, Sacellum conſtructum in loco, ubi Chriſtus aſcendit in Cœlum, non patulum & apertum nunc eſſe, ſed opertum & cameratum.*

De Aſcenſionis Feſto, quod ſolemnitatum omnium dicitur complementum e D. Bernardo.

56. Explicato Aſcenſionis myſterio quædam æquum eſt de ejus Feſto attingere. S. Bernardus ſerm. 2. de Aſcenſione num. 2. Feſtum hoc appellat omnium ſolemnitatum complementum. *Conſummatio, & adimpletio eſt reliquarum ſolemnitatum, & felix clauſula totius itinerari Filii Dei. Qui enim deſcendit, ipſe eſt, qui aſcendit hodierna die ſuper omnes Cœlos, ut adimpleat omnia.* Et ſerm. 4. num. 1. *Si Nativitatis, & Reſurrectionis Dominicæ digna devotione ſolemnia celebramus, hodiernum quoque Aſcenſionis diem non minus devote convenit celebrari. In nullo ſiquidem a Feſtivitatibus illis iſta degenerat, ſed finis earum, & adimpletio eſt.*

Hæc ſolemnitas inſtituta ab Apoſtolis ex D. Auguſtino.

57. D. Auguſtinus Epiſt. 44. alias 118. c. 1. docet, hanc Solemnitatem ab Apoſtolis eſse inſtitutam. *Illa autem, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe ſervantur, dantur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata, atque ſtatuta retineri, ſicut quod Domini Paſſio, Reſurrectio, & Aſcenſio in Cœlum, & Adventus Spiritus Sancti anniverſaria ſolemnitate celebrantur, & ſi quid aliud occurrit, quod obſervatur ab univerſa, quacumque ſe diffundit, Eccleſia.* Quod etiam probe advertit Martene cap. 28. num. 1.

Idem Auguſt. eam vocat Quadrageſimam.

58. Idem Auguſtinus ſerm. 267. cap. 3. Solemnitatem hanc *Quadrageſimam* vocat, quod poſt dies a Reſurrectione quadraginta celebretur: & libro Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 19. huic Feſto Feria quinta deſtinatur quintæ poſt Reſurrectionem hebdomadæ. Orientales *Teſſaracoſten*, ſeu *Tetracoſten* appellant, quod quadrageſimum poſt Paſcha diem ſignificat, ut notat Bailletus loco citato. Si quis tamen, quod Chryſoſtomus putaverit, Chriſtum die Sabbathi in Cœlum aſcendiſſe, inferri ex eo poſſe exiſtimet, Sancti illius Doctoris ætate neque Antiochiæ, neque Conſtantinopoli Aſcenſionis Feſtum Feria Quinta celebratum eſſe, obſervandum eſt, ſermonem ejus extare in Feſto Aſcenſionis, quem habuiſſe credere neceſſe eſt Feria 5. poſt quadraginta dies a Paſchate. Quamobrem nulla probabilis poteſt elici conjectura, in iis locis Aſcenſionis Feſtum aut non celebrari conſueviſſe, aut alia, quam die Jovis, celebratum eſſe. Vide Tillemont. Nota 42. ad vitam J. Chr.

Olim in die Aſcenſionis erat Proceſſio. Mos etiam erat benedicendi panem, & novos fructus.

59. Teſtatur Durandus *in Rationali Divinorum Officiorum* lib. 4. cap. 6. primis Eccleſiæ temporibus in memoriam Aſcenſionis Domini Proceſſionem qualibet hebdomada fieri ſolitam quinta feria; quæ Feſtorum numero in honorem Sanctorum aucto, ſublata eſt. *Primitiva Eccleſia obſervabat Quintam Feriam, & fiebat in ea Proceſſio in memoriam Dominicæ Aſcenſionis: ſed, multiplicatis Sanctorum Feſtivitatibus, ſublata eſt ſolemnitas Feriæ quintæ, & ejus Proceſſio per Agapitum Papam in Dominicam tranſlata eſt, ut a Populo tunc ad Eccleſiam conveniente ſimul & ſolemniter valeat celebrari; ut propter hoc dies Jovis dicatur vulgaliter cognata diei Dominicæ, quia videlicet antiquitus par ſolemnitas fuit utrique.* Ejus Proceſſionis meminit Gregorius Turonenſis lib. 5. Hiſtor. Francor. cap. 11. non tamen de ea Proceſſione videtur loqui, quæ qualibet Feria quinta, ſed quæ Feria quinta fiebat ipſo Aſcenſionis Domini Feſto. Et Bailletus Hiſtor. hujus diei §. 7. allatis vetuſtiorum Scriptorum teſtimoniis, ait, etiam fieri Proceſſionem poſt Tertiam, in itineris memoriam Apoſtolorum ab Hieroſolyma in Bethaniam, a Bethania in Montem Olivetum proficiſcentium, atque inde Hieroſolymam redeuntium. In hujus diei Miſſa mos erat benedicendi panem, novoſque fructus; quarum benedictionum formulas vide apud Martene de antiqua Eccleſiæ Diſciplina cap. 28. pag. 527. veteris edit. Micrologus cap. 55. jejunium commemorat in Pervigilio Aſcenſionis. Nunc autem Pervigilium ſine jejunio celebratur, propter Paſchale tempus, ut bene advertit Gavantus ſect. 6. de Litaniis majoribus & minoribus cap. 17. *Vigilia Aſcenſionis non habet jejunium, quia de tempore Paſchali eſt.*

Cereus uſque ad Aſcenſio-

60. De Cereo, cujus fit benedictio in Sabba-

tho

nem accenditur certis quibuſdam diebus. Ad Evangelium Miſſæ Aſcenſionis extinguitur.

ritho Sancto, ſermonem alibi habuimus. In Annalibus Fratrum Minorum anni 1263. eos decreviſſe legimus, ut uſque ad Aſcenſionem Cereus accenderetur ſaltem in Miſſis ſolemnibus. At S. Rituum Congregatio 19. Maji 1607. conſtituit, ut tribus Paſchæ feſtis diebus, Sabbatho in Albis, & ſingulis quibuſque Dominicis uſque ad Aſcenſionem, dum canitur Miſſa, & tum in Veſperis, tum etiam in cæteris Horis Canonicis juxta Locorum conſuetudinem accendatur. Quando Cereus auferri debeat, nec amplius accendi, nihil apud vetuſtiores Scriptores reperimus. Nunc quidem diſciplina eſt, ut in primis Aſcenſionis Veſperis, in Laudibus, & Miſſa accendatur uſque ad Evangelium, cujus lectione expleta, extinguatur, & in Sacrarium aſportetur. Iterum autem accenditur in Sabbatho Pentecoſtes ad benedictionem Fontis. Extinguitur autem die Aſcenſionis poſt Evangelium, ut Chriſti diſceſſus ab Apoſtolis ſignificetur. Vide Macrum in Vocabular. Eccleſiaſt. verbo *Cereus Paſchalis*, & Meratum part. 2. tom. 1. in Notis ad Gavantum pag. 1173. & 1188. & 1197. Quod poſt Evangelium Miſſæ ſolemnis Cereus extinguatur, quidam ex eo conjiciunt, eam eſſe horam, qua Chriſtus in Cœlum aſcenderit; quæ ſane conjectura leviuſcula eſt, ut etiam advertit Gottus loc. cit. num. 21.

CAPUT XI.

De Feſto Pentecoſtes, quod prima Dominica celebratur poſt Dominicam infra Octavam Aſcenſionis.

Matthias in locum Judæ cooptatus eſt inter Apoſtolos.

1. PEntecoſtes ſolemnitas ea Dominica celebratur, quæ Dominicam infra Octavam Aſcenſionis proxime conſequitur. Poſtquam Hieroſolymam Apoſtoli, Chriſto in Cœlum ſublato, redierant, & turba fere centum & viginti Diſcipulorum convenerat, Petrus, cui univerſalis Eccleſiæ adminiſtrandæ partes a Chriſto datæ fuerant, dixit opus eſſe, ut impio Judæ ſufficeretur aliquis, qui locum Apoſtolicum obtineret; cumque duo propoſiti eſſent, Joſeph qui dicebatur Barſabas, & Matthias, *Et ſtatuerunt duos, Joſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt Juſtus, & Matthiam*; omnes Deum deprecati ſunt ut quem vellet eligi, ſignificaret. *Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum miniſterii hujus & Apoſtolatus, de quo prævaricatus eſt Judas, ut abiret in locum ſuum.* Cumque ſortiti eſſent, Matthiæ ſors obtigit, qui inter Apoſtolos eſt cooptatus. *Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam, & annumeratus eſt cum undecim Apoſtolis* Act. Apoſt. cap. 1. v. 23. & ſeqq.

Matthias, ita volente Deo, ſortito adeptus eſt Apoſtolatum, quod trahi non debet in exemplum.

2. E ſeptuaginta Chriſti Diſcipulis erat Matthias. Statuerunt Apoſtoli ut per ſortes locus Judæ impleretur, *ne*, ut ait Ambroſius in cap. 1. Lucæ, *Apoſtoli electio a mandato diſcrepare legis veteris videretur*. Etenim ex Evangelio Lucæ ipſius cap. 1. colligitur, per ſortes eligi ſolitum, qui thus Domino adoleret. Dionyſius, ſeu quis alius Auctor lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 5. par. 3. ſcribit, ſortem, quam Acta Apoſtolorum commemorant cap. 1. indicatam fuiſſe per ſignum viſibile Cœlo delapſum, idest radium quemdam cœleſtem Matthiæ capiti circumfuſum, aut aliud quidpiam ſimile. *Cum autem de divina illa ſorte, quæ divinitus ſuper Matthiam cecidit, alii ab aliis diverſa ſenſerint, meam ipſe ſententiam exponam. Mihi enim videtur Scriptura ſortem appellare divinum illud munus, quo declarabatur Choro hierarchico, quiſnam divino ſuffragio electus erat.* Quidam vero exiſtimant, revera ſortes fuiſſe jactas. Quod quidem peculiare fuit in Matthiæ electione; nec in exemplum proponi poteſt. Chriſtus enim, cum illum ipſe vellet eligere, ne minor quam cæteri Apoſtoli videretur, in animos Apoſtolorum divino ſuo injecit afflatu, ut per ſortes rem gererent. Tirinus in cap. 1. Act. Apoſtol. num. 26. ita ſcribit: *conjectis nominum chartulis in urnam, & inſtinctu divino certiores redditi, Deum hac ſortitione demonſtraturum, utrum e duobus vellet.*

Ingruente ſonitu quodam vehemente, delapſus eſt Spiritus Sanctus ſuper Apoſtolos, & apparuerunt linguæ igneæ ſuper eorum capita diſpertitæ.

3. Cum ii omnes, qui Matthiam elegerant, ipſo Pentecoſtes die in eodem eſſent loco; vehemens ex improviſo ventus coortus eſt, quo tota domus, in qua erant, concuſſa eſt. *Et cum complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus eſt repente de Cælo ſonus, tamquam advenientis ſpiritus vehementis, & replevit totam domum, ubi erant ſedentes*: verba ſunt Act. Apoſtol. cap. 2. verſ. 1. Ad quæ verba Tirinus poſt Pagninum, alioſque Interpretes notat: *Non neceſſarium eſt, fuiſſe verum ventum ſed ſufficit fuiſſe verum ſonum, qualis excitari ſolet a vento valido ingruente. Si enim homines poſſunt ſine vento ſimilem vento excitare ſonum, cur id non poſſit Deus?* Ad illum ſonitum excitatus univerſus populus eo accurrit, ubi erant Apoſtoli; ibi enim vehementius aer commoveri, & ſive ſonus, ſive ſtrepitus, quæcumque cauſa eſſet, unde oriretur, gravior ingruere videbatur. *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum*; itaque *repleti ſunt omnes Spiritu Sancto*: non quod tum ſanctificantem gratiam primum ſint conſequuti, ſed quod maxima in iis facta fuerit gratiæ acceſſio, ut de adventu Spiritus Sancti verba faciens S. Leo Homil. 3. de Pentecoſt. tom. 1. op. edit. Lugdun. pag. 159. cap. 1. ait: *Non ut tunc primum eſſe Sanctorum inhabitator inciperet, ſed ut ſacrata ſibi pectora & ferventius accenderet, & copioſius inundaret, cumulans ſua dona, non inchoans, nec ideo novus opere, quia ditior largitate.*

Cum gratia ſanctificantis uberiori copia indita ſunt Apoſtolis ſeptem dona Spiritus Sancti.

4. Ad eam juſtificantis gratiæ acceſſionem, ſeptem indita illis fuere Spiritus Sancti dona, de quibus Iſaias cap. 11. v. 2. *Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini.* Gratiæ illæ etiam iis tum infuſæ fuerunt, quæ *gratis datæ* appellantur, de quibus loquitur D. Paulus 1. ad Corinth. cap. 12. ut Parthi, Medi, & qui e Meſopotamia, Judæa, Cappadocia, Ponto, Aſia, Phrygia, Ægypto, Romani, Judæi illuc convenerant, aliique multi, quos commemorat Lucas in Actis cap. 2. v. 6. vehementer demirati ſint, quod Apoſtolos ſua quiſque audiſſet lingua de Deo, ejuſque potentia & magnitudine loquentes. *Facta autem hac voce convenit multitudo, & mente confuſa eſt, quoniam audiebat unuſquiſque lingua ſua illos loquentes. Stupebant autem omnes, & mirabantur dicentes: Nonne ecce omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt? Et quomodo nos audivimus unuſquiſque linguam noſtram, in qua nati ſumus? Audivimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei? Stupebant autem omnes, & mirabantur ad invicem dicentes; Quidnam vult hoc eſſe?*

Hieroſolyma omnium Aſiæ civitatum

5. Nobiliſſima tum temporis erat Aſiæ Civitatum Hieroſolyma, cujus pulchritudinem deſcribit Joſephus de Bello Judaico lib. 6. cap. 18.

nobiliſſima. Incredibilis multitudo illuc confluebat die Pentecoſtes.

Proſpicite ejus, quam proditis pulchritudinem, quale Oppidum, quale Templum, quam multarum gentium munera! In ea Judææ Gentis Conventus agebantur; in ea Synagogæ omnium Gentium, quotquot eſſent Judaici nominis. Alexandrinorum, Libertinorum, Cyrenenſium, & Cilicum; & Arcis Antoniæ Romanorum præſidiarii milites cuſtodiam gerebant. In Feſtis ſolemnioribus ex remotiſſimis terræ partibus Judæi illuc confluebant, ut ſuæ Gentis viderent Metropolim. Maxima vero frequentia conveniebant die Pentecoſtes, ut fuſe probat Joannes Chriſtophorus Harembergius Auctor Heterodoxus Diſſertatione *de Miraculo Pentecoſtali* tom. 2. Diſſertationum in loca quædam Novi Teſtamenti edit. anno 1732. pag. 575. num. 5.

Apoſtolos quidam exiſtimabant ebrios eſſe. Joelis Oraculum tunc bene adimpletum.

6. Itaque nil mirum, ſi e tanta turba, quæ eo, ubi erant Apoſtoli accurrerat, extiterit aliquis, qui eos ſe vino ingurgitaſſe auſus ſit dicere. *Alii autem irridentes dicebant; quia muſto pleni ſunt iſti*. Act. Apoſtol. cap. 2. Tum vero Petrus tamquam Eccleſiæ caput una cum aliis Apoſtolis prodiit ad multitudinem, elataque voce declaravit, eos non eſſe ebrios: *non enim, ſicut vos æſtimatis, hi ebrii ſunt*; ſed Joelis impleri oraculum, qui prædixit noviſſimis diebus futurum ut Spiritum ſuum in homines Deus effunderet. Qua in re adnotarunt Interpretes, Joelem de temporibus loquutum, quæ Hebræorum captivitatem conſequuta ſunt, & de pœnis, quas Deus ab hoſtibus populi ſui ſumpſerat; cumque dixerit, Deum nonniſi exiguo numero Prophetarum ſeſe communicare, futurum autem aliquando, ut non ſolum viri, ſed etiam fœminæ Spiritu Sancto, non quidem levi & tranſeunte, ſed diutina effuſione uberrime perfunderentur, numquam perfecte eam prophetiam adimpletam fuiſſe, quam poſt Jeſu Chriſti reſurrectionem: non enim Apoſtolis tantum, ſed multis aliis quamplurimis ſacro Baptiſmo ablutis Linguarum & Miraculorum dona conceſſa ſunt. Ea vero miraculorum, & linguarum gratia tribus primis Eccleſiæ ſeculis ad Fidem conſtabiliendam maxime fuit coſpicua, atque identidem, prout opus eſt, etiamnum ſeſe exerit & oſtendit. Vide Calmetum in Joelem cap. 2. n. 28. & in cap. 2. Act. Apoſt. num. 17.

Salmaſius confutatus.

7. Salmaſius dicere auſus eſt, donum linguarum fuiſſe datum Apoſtolis non per modum habitus, ſed per modum actus tranſeuntis, adeo ut eo dono præditi fuerint ipſo Pentecoſtes die, donec igneæ linguæ in eos delapſæ eorum capitibus inſedere, quibus dilapſis Apoſtoli eo linguarum dono caruerint. Sed ab ipſis ſuæ ſectæ auctoribus vel impugnatus eſt, vel deſertus; qui licet hæreticas partes ſequantur, audacem ejus propoſitionem nullo fundamento innixam eſſe cognoſcunt. Marius Gothfredus Thilus Diſſert. *de Linguis ignitis* tom. 2. Diſſertat. in Nov. Teſtam. Edit. Amſtelod. ann. 1702. pag. 430. n. 17. obſervat, cum exploratum perſpectumque ſit, Apoſtolos variis linguis loquutos eſſe, iis præſertim, quæ opus erant ad eas Gentes ad Fidem convertendas, quibus Evangelium prædicarent, ſi eas linguas labore & induſtria didiciſſent, neque habitu infuſo veluti hauſtas adhibuiſſent, nihil quidquam fuiſſe in hac re quod mirificum videretur; neminem enim eſſe ſatis conſtat, qui idem non poſſit, ſi perdiſcendis linguis paullo habilior ſit. *Si enim habitus ille linguarum non fuit infuſus, ſed crebris exercitiis comparatus, nil novi acceſſit Apoſtolis, cum id cum quolibet homine commune habeant*. Et Joannes Chriſtophorus Harembergius cit. Diſſert. *de Miraculo Pentecoſtali* §. 15. libenti ſubſcribit animo veræ ſententiæ, quæ ſtatuit, non ſolum Apoſtolos, ſed etiam primævæ Eccleſiæ Chriſtianos fuiſſe præditos dono linguarum, quas Gentibus ad Chriſti ovile revocandis adhiberi oporteret.

Celebris Oratio B. Petri ad populum: cujus vi tacti ter mille homines Baptiſmum ſuſceperunt.

8. Jam vero ut cæteras res a B. Petro geſtas perſequamur, fuit illud tempus cum Princeps Apoſtolorum, tamquam Caput Eccleſiæ, egregiam habuit orationem, quæ eſt in cap. 2. Act. Apoſtol. cujus vi tria hominum millia ſacro ſunt abluta Baptiſmate, & pœnitentiam egerunt. Chryſoſtomus Homilia 4. in Acta Apoſt. de illa Petri Oratione mentionem injiciens, *Apoſtoli*, inquit, *communem vocem edebant, ac Petrus omnium erat os, ſed adſtabant illi undecim, teſtimonio ſuo comprobantes ea, quæ ab illo dicebantur*.

De Pentecoſte Hebræorum. Quæ illa Solemnitas, & quando celebraretur.

9. Ut Pentecoſtes Myſterium declaretur, quaſdam proponemus quæſtiones, quarum prima ea eſt, quænam eſſet in lege veteri Solemnitas Pentecoſtes. Feſtum illud igitur quinquaginta dies poſt Paſcha, ſeu verius poſt ſecundam Azymorum diem celebrabatur, ut primæ fruges Deo offerrentur, & ut Legis memoria coleretur, quam quinquaginta dies poſt Paſcha in Monte Sinai a Deo Moyſes acceperat. Sic enim jubet Deus in Levitico cap. 23. v. 15. *Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas; uſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt quinquaginta dies: & ſic offeretis Sacrificium novum Domino*. Et c. 16. v. 8. Deuteronomii: *Sex diebus comedes azyma, & in die ſeptima, quia collecta eſt Domini Dei tui, non facias opus. Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die, qua falcem in ſegetem miſeris, & celebrabis diem feſtum Hebdomadarum Domino Deo tuo, oblationem ſpontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui*. Legem autem a Deo Moyſi traditam habes in cap. 20. Exodi. Conſiderat vero Calmetus in cap. 2. Act. Apoſtol. verſ. 1. Pentecoſtem legis feſtum appellari; quod, ut diximus, eo inſtitutum eſt, ut Legis coleretur memoria, quam a Deo Moyſes accepit in Monte Sinai; Pentecoſtes autem nomine quinquageſimam diem ſignificari, bene obſervat Pougetus Inſtitut. Catholicar. tom. 1. pag. 865. Edit. Pariſien. anni 1725. Si quem plura de Hebræorum Pentecoſte cognoſcendi cupido ceperit, is Alphonſum Toſtatum, nomine Abulenſem, adeat in cap. 23. Levit. Quæſt. 41. qui docet, in veteri Teſtamento Azymorum Feſtum in memoriam inſtitutum eſſe libertatis, quam Ægyptiacæ ſervituti ereptus Judaicus populus eſt conſequutus; Pentecoſtem autem in memoriam Legis Moyſi datæ in Monte Sinai: In feſto Azymorum primarum frugum manipulum offerri conſueviſſe; In Pentecoſte panis primitias: quemadmodum vero in Feſto Azymorum ante oblationem primarum frugum non licebat iis veſci, & polentam conficere; ita vetitum fuiſſe in Pentecoſte, ne quis panem prius manducaret, quam oblatus fuiſſet. Præter panes in Pentecoſte animalia etiam offerebantur, ut habetur Levit. cap. 23.

De Pentecoſte Chriſtianorum. Analogia inter illam, & Pentecoſtem Judaicam.

10. Secunda quæſtio eſt, quid apud nos ſit feſtivitas Pentecoſtes. Inter utramque Pentecoſtem, noſtram ſcilicet, & Judæorum, analogiam quandam intercedere docet Iſidorus lib. 1. de Officiis Eccleſiaſticis cap. 32. *Concordat autem hæc feſtivitas Evangelii cum feſtivitate Legis*. Poſtquam enim Judæi, ſacrificato agno, celebraverant Paſcha, quinquaginta diebus jam elapſis, vetus lex digito Dei ſcripta Moyſi eſt tradita: in nova autem lege, quinquaginta itidem diebus poſt Paſcha celebratum in mortis Jeſu Chriſti memoriam, qui tamquam immaculatus Agnus

ad ſacrificium ductus eſt, celebratur adventus Spiritus Sancti, qui Dei digitus appellari ſolet. *Illic enim poſteaquam Agnus immolatus eſt, interpoſitis quinquaginta diebus, data eſt lex Moyſi ſcripta digito Dei: hic poſtquam occiſus eſt Chriſtus, qui ſicut ovis ad immolandum ductus eſt, celebratur verum Paſcha, & interpoſitis quinquaginta diebus, datur Spiritus Sanctus, qui eſt digitus Dei, ſuper centum viginti Diſcipulos.* Huc accedit, quod in veteri lege, quando vox Dei audita eſt, atque lex Moyſi fuit tradita, celebrari cœptum eſt Pentecoſtes Feſtum; & in Lege nova idem Feſtum inſtitutum eſt poſt adventum Spiritus Sancti, cum Apoſtoli linguarum, & miraculorum dona acceperunt, & Magnalia Dei cœperunt loqui, ut pergit Iſidorus loco citato. *Pentecoſtes dies hinc cœpit exordium, quando Dei vox in Sina monte deſuper tonantis audita eſt, & lex data Moyſi. In novo autem Teſtamento Pentecoſtes cœpit, quando adventum Spiritus Sancti, quem Chriſtus promiſit, exhibuit, quem ait non eſſe venturum, niſi ipſe aſcenderet in Cœlum. Denique dum Portam Cœli Chriſtus intraſſet; decem diebus interpoſitis, intremuit ſubito orantibus Apoſtolis locus, & deſcendente Spiritu Sancto ſuper eos, inflammati ſunt ita ut linguis omnium gentium Dei Magnalia loquerentur.* Et S. Leo ſerm. 73. de Pentecoſte 1. cap. 1. *Sicut enim Hebræo quondam populo ab Ægyptiis liberato, quinquageſimo die poſt immolationem Agni, Lex data eſt in Monte Sina; ita poſt Paſſionem Domini, qua verus Dei Agnus occiſus eſt, quinquageſimo a Reſurrectione ipſius die in Apoſtolos, plebemque credentium Spiritus Sanctus illapſus eſt, ut facile diligens Chriſtianus agnoſcat, initia veteris Teſtamenti Evangelicis miniſtraſſe principiis, & ab eodem Spiritu conditum Fœdus ſecundum, a quo primum fuerat conſtitutum.*

Quis numerus fuerit eorum, qui eo convenerant, quo Spiritus Sanctus delapſus eſt. Beza refutatus.

11. Tertia quæſtio eſt, qui numerus fuerit eorum, qui in unum convenerant locum, quando Spiritus Sanctus Cœlo delapſus eſt; & ſoliſne Apoſtolis acceſſio illa gratiæ facta fuerit, donaque Spiritus Sancti, & gratiæ gratis datæ fuerint conceſſæ. Cui quæſtioni reſponderi affirmative poteſt, cum Apoſtolis ibi fuiſſe mulieres, Beatam Virginem, & Fratres Chriſti Domini, ut ſupra diximus, & ut eſt in Actis Apoſt. c. 1. ac veriſimile eſſe, omnes ſimul centum & viginti admodum fuiſſe. Nam totidem paucis ante diebus ad S. Matthiæ electionem convenerant. Beza ibi nonniſi Apoſtolos fuiſſe contendit, qui jure vapulat a Tirino in cap. 2. Actor. Apoſt. *Beza id inepte reſtringit ad ſolos Apoſtolos.* Eundem confutat etiam hæreticarum partium ſcriptor Joannes Chriſtophorus Harembergius Diſſert. *De Miraculo Pentecoſtali n. 9. Homines, qui interfuerunt huic miraculo, ſunt vel Candidati Spiritus Sancti, vel ſpectatores. Candidati illi erant viginti ultra centum, quos Petrus paullo ante adloquutus erat, & quorum conſenſu Matthiæ ſortito Apoſtolatus obtigerat. Quis vero dubitat, quin Apoſtoli cum cæteris Chriſtianis cultus ſacri cauſa fuerint in uno loco? Nec alibi ſolis Apoſtolis dona Spiritus Sancti & linguarum conceſſa, ſed potius cum cæteris Chriſtianis communicata ſunt.* Præterea fidenter reſponderi poteſt, ſuper omnes Spiritum Sanctum fuiſſe delapſum. *Sedit* enim *ſupra ſingulos eorum*; verba ſunt ex cap. 2. Act. Apoſt. Quamobrem Chryſoſtomus Homil. 4. in idem caput ita ſcribit: *Quid autem? An in duodecim venit tantum, non etiam in cæteros? Nequaquam: ſed venit etiam in illos centum viginti.* Idem confirmat D. Auguſt. Tract. 19. in Joannem: *Centum & novem cum Apoſtolis undecim, centum & viginti erant, quando ſimul congregati poſt ejus Aſcenſum expectaverunt, & receperunt Spiritum Sanctum.*

Quid fuerit donum linguarum Apoſtolis collatum.

12. Quarta quæſtio eſt, quod eis linguarum donum fuerit collatum, ideſt an Apoſtoli, dum propria prædicarent lingua, ab omnibus, qui audirent, intelligerentur; an vero facultatem haberent, ut omnium ſermones, non quidem eodem tempore, ſed ut ferebat occaſio, loquerentur. Hanc tractat quæſtionem Divus Thomas 2. 2. quæſt. 176. art. 1. ubi docet, potuiſſe Deum utrumque linguarum donum Apoſtolis conferre, ſed probabilius eſſe, atque etiam magis decuiſſe, Apoſtolos omnium linguarum eſſe peritos; non ſolum enim opus erat, ut ab omnibus intelligerentur; ſed ut ipſi ea, quæ ab aliis dicerentur, intelligerent, quæque adverſus eorum doctrinam objicerentur. Cui rationi favet textus D. Pauli ex Ep. 1. c. 14. ad Corinthios: *Gratias ago Deo meo, quod omnium veſtrum lingua loquor.* Quamquam haud negaverimus potuiſſe aliquando contingere, ut propria utentes lingua ab omnibus intelligerentur, ut demonſtravimus lib. 3. de Canonizat. Sanctor. cap. 46. num. 6. & ſequ. Conſonat Tirinus in caput 2. Act. Ap. num. 4.

De linguis igneis. Quid revera eſſent Calmeti ſententia. Nova opinio Serry.

13. Quinta quæſtio pertinet ad ignem, & linguas. *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum.* Act. Ap. cap. 2. v. 3. Quæritur enim an verus fuerit ille ignis, & quid per eas linguas diſpertitas ſit intelligendum. Calmetus in cap. 2. Act. Ap. v. 3. ait, non fuiſſe illum materialem ignem, & elementarem, ſed fulgorem quendam non abſimilem igni, qui ſymbolum erat luminis, & ardoris, quem in Apoſtolos, cæteroſque Spiritus Sanctus injiciebat: frequenter enim linguæ nomen tribui rebus, quæ deſinunt in acumen, ut cum eam terram, quæ in mare porrigitur, terræ linguam, & fretum, quo mare in terram protenditur, maris linguam appellamus; itaque veriſimile eſſe, eas igneas linguas nihil aliud fuiſſe, quam igniculos, ſeu exiguas flammulas, quæ ſuper eos, qui illic aderant, hac illac diſpertitæ ſint. Serry Exercit. 62. num. 9. novo quodam modo rem explicat. Ait enim, non apparuiſſe ſupra unumquemque eorum, qui aderant, igneas linguas, ſed omnes hianti ore obſtupuiſſe, eorumque linguas veluti igneas & diſpertitas viſas eſſe; non enim dicere ſacrum textum, linguam ſuper uniuſcujuſque caput apparuiſſe. *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ, tamquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum*; atque ultima verba non ad linguas ignis, ſed ad Spiritum Sanctum eſſe referenda, qui ſuper eos ſtare dicitur, quorum in pectore inhabitat; præſertim cum Sacer textus pergat; *Et repleti ſunt omnes Spiritu Sancto.*

Ignis ille fuit elementarius. Serry refutatus.

14. Verum nos, quibus novæ & a communi ſenſu abhorrentes opiniones minime arrident, ſatis commode ſolvi quæſtionem putamus, ſi ignem dicamus fuiſſe materialem & elementarem: nec quidquam obeſt, quod Sacer textus habeat: *tamquam ignis*; alibi enim ait, Spiritum Sanctum *ſicut Columbam* ſuper Chriſtum eſſe delapſum; & tamen communis ſententia eſt, eam, quæ ſuper Chriſtum deſcenderit, veram fuiſſe Columbam. Nec probari poteſt P. Serry explicatio; non enim ſacer textus ſolum habet. *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ*, ut dictum oportuit, ſi ex hianti eorum ore diſpertitæ linguæ apparuiſſent, ſed integer textus eſt: *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis:* qui quidem ignis non ſuper eorum linguas, ſed *ſedit ſuper ſingulos eorum.* Neque etiam verba illa,

la, *ſedit ſuper ſingulos eorum*, ad Spiritum Sanctum ſunt referenda, cum ſtatim ſequatur: *Et repleti ſunt omnes Spiritu Sancto*, & cum verba illa, *ſedit ſuper ſingulos eorum*, nexu quodam conjungantur & continuentur cum iis, *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ ſicut ignis*. Cum vero S. Lucas voluit innuere, eos Spiritu Sancto uberrime fuiſſe perfuſos, novam inchoat orationem: *Et repleti ſunt omnes Spiritu Sancto*. Vid. Gottus par. 2. tom. 4. de vetit. Relig. Chr. c. 39. §. 4. n. 26.

Aliæ opiniones, quæ non probantur.

15. Quæſtionem hanc tractant etiam Proteſtantes in Diſſertationibus, quas ſupra nominavimus. Thilus Diſſertat. *de Linguis ignitis* §. 14. utramque commemorat opinionem; neutra tamen illi præcipua. Ait enim; *ita ſua cuique ſententia*. Sed Joannes Chriſtophorus Harenbergius Diſſertat. *de miraculo Pentecoſtali*, Sect. 2. n. 17. acriter in Soleichtum invehitur, qui eandem, quam P. Serry, extulit opinionem. *Verum quis tam levis eſt, ut linguas infra oris ſeptum igneas fuiſſe exiſtimet? Quis ita ſtatuit? Cum fictionibus & larvis pugnas. Interpretum Principes, quotquot ego vidi, non diſſecant linguas Apoſtolorum, nec linguas diſperſas intra ora collocant; ſed in aera viſas fuiſſe autumant*. Nos igitur, ut paullo ante, a ſententia P. Serry declaramus toto animo abhorrere, nec Pictores reprehendendos arbitramur, qui cum Apoſtolos die Pentecoſtes in unum cœtum collectos exprimunt; igniculos ad linguarum exemplum ſuper eorum capita delapſos pingunt; nam S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 17. ſcribit: *Sedit* (Spiritus Sanctus) *ſuper illos, ut novæ coronæ ſpirituales per linguas igneas imponantur capiti illorum*.

De loco, ubi erant Apoſtoli, quando deſcendit Spiritus Sanctus. Quid ſit Cœnaculum.

16. Sexta quæſtio eſt de loco ubi erant Apoſtoli, aliique, in quos Spiritus Sanctus illapſus eſt. Ex Actis Apoſtolicis cap. 1. v. 13. compertum habemus, Apoſtolos, poſtquam Chriſtum in Cælum aſcendentem vidiſſent, reverſos Hieroſolymam in Cœnaculum ſeceſſiſſe, ubi Spiritum Sanctum acceperunt. *Et cum introiſſent in Cœnaculum, aſcenderunt, ubi manebant Petrus, & Joannes &c.* Cœnaculum nihil aliud eſt, quam ſuperior domus pars a frequentioribus partibus longe remota, ideoque orationi accommodatiſſima; ut conſtat ex cap. 8. v. 5. Judith: *In ſuperioribus domus ſuæ fecit* (Judith) *ſibi ſecretum cubiculum, in quo puellis ſuis clauſa moraretur*. Et cap. 6. Geneſ. jubet Deus, Noe conſtruere in Arca *Cœnacula*, & *Triſtega*, id eſt duas treſve aliam ſuper aliam contignationes. Templi pars ſuperior *Cœnaculum* appellatur. *Per cochleam aſcendebant in medium Cœnaculum*, hoc eſt per eam ſcalam aſcendebant ad contignationem, quæ media inter cæteras intercederet. Eodem ſenſu accipienda illa ex cap. 3. lib. 2. Paralippomenon: *Cœnacula quoque texit auro*; & Lucas Act. Apoſt. cap. 20. narrat, dum Paulus Troade prædicaret, juvenem quendam in feneſtra ſedentem, ſomno oppreſſum, e tertia domus contignatione deciđiſſe: *Cecidit de tertio Cœnaculo*. Ex profanis etiam Scriptoribus probatur ſuperiorem domus partem fuiſſe cœnaculum, quos vide apud Menochium cap. 5. lib. 1. in Act. Apoſtol.

Cujuſnam domus illa eſſet, in cujus ſuperiorem partem ſucceſſerant Apoſtoli. Veriſimile, fuiſſe domum Mariæ matris Joannis, cui nomen Marcus, qui fuit comes Pauli, & Barnabæ.

17. Quæritur cujuſnam domus illa eſſet, in cujus ſuperiorem partem ſucceſſerant Apoſtoli, cum Spiritus Sanctus in eos illapſus eſt. Nicephorus Joannis Evangeliſtæ, Theophylactus Simonis leproſi, Euthymius Joſephi ab Arimathæa, aut Nicodemi, domum illam fuiſſe tradunt. Baronius, Janſenius, Caniſius, Lorinus, & Menochius loco citato ſcribunt, fuiſſe domum Mariæ, quæ illius Joannis mater erat, qui Marcus nominabatur, quique poſtea comes fuit Pauli, & Barnabæ, dum prædicando Evangelio terras peragrabant. Hæc opinio veritati videtur eſſe propior. Nam Apoſtoli cum eſſent Hieroſolymis, habitare eam domum conſueverant, in qua Spiritum Sanctum poſtea acceperunt, ut legitur in Actis Apoſt. cap. 1. v. 13. *In Cœnaculum aſcenderunt, ubi manebant Petrus, & Joannes, Jacobus, & Andreas*. Et cap. 12. Petrus Angelorum ope a vinculis liberatus domum Mariæ matris Joannis, qui nominabatur Marcus tamquam ad hoſpitium, quo conſueverat, ſe contulit, atque inde abiit, veritus ne iterum conjiceretur in carcerem, quod Hebræi, quo ille ſe recipere ſolitus eſſet, probe noverant.

Diſcrepantia, quæ videtur eſſe inter Acta Apoſtolorum & Evangelium Lucæ de Loco, in quem Spiritus Sanctus deſcendit.

18. S. Lucas cap. 24. v. 3. poſtquam Chriſti deſcripſit Aſcenſionem in Cœlum, ait: *Erant* (Apoſtoli) *ſemper in Templo laudantes & benedicentes Deum*. At juxta Acta Apoſtolorum, ut modo innuimus, Apoſtoli, cum Spiritus Sanctus deſcendit, erant in Cœnaculo, & perſeverabant *unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Jeſu, & fratribus ejus*. Quod quidem creare turbas videtur. Si enim Apoſtoli poſtquam ex monte Olivarum rediere, ſemper fuere in Templo, ibi certe fuiſſe etiam oportuit, cum ſuper eos deſcendit Spiritus Sanctus. Id tamen cum eo non cohæret, quod ſcribit Lucas, Apoſtolos fuiſſe tum in Cœnaculo.

Duplex conciliandi modus, alter Maldonati, Eſtii alter.

19. Plures erant diætæ in Templo: quamobrem in lib. 4. Regum cap. 11. & Paralipomenon lib. 2. cap. 22. proditum eſt, Regem Joas a nutrice per plures annos in Templo educatum. Quod cum ita ſit, utrumque textum quidam ita componunt, ut dicant, Cœnaculum, ubi erant Apoſtoli, cum ſuper eos deſcendit Spiritus Sanctus, fuiſſe aliquam ex iis diætis, quæ eſſent ſuper Templum, & ideo partem ejuſdem Templi: ita ut ſive dicamus, Spiritum Sanctum eſſe delapſum, cum Apoſtoli eſſent in Cœnaculo, ſive deſcendiſſe dicamus, cum eſſent in Templo, ſemper res ipſa in Templo contigerit. Sed hoc non fit veriſimile. Meticuloſi enim Apoſtoli, & perſequutionibus obnoxii, neque in Templo, neque in aliquo Templi conclavi conventus ejuſmodi unquam agitaſſent. Maldonatus in c. 24. n. 43. Evangeliſtæ textum in hunc modum explicat: *Quod autem ſemper in Templo fuiſſe dicit, non ſit intelligendum, quaſi nunquam exirent e Templo; ſed ſic ut ſignificetur, non aliis occupatos fuiſſe rebus per totos illos quinquaginta dies, quam oratione*. At Eſtius in id. cap. 24. n. 53. vult, Apoſtolos ante Spiritus Sancti delapſum ab ore hominum ſubductos ſe domi continuiſſe; & ad hoc tempus refert ea verba ex Actis Apoſtolorum; poſtquam vero deſcendit Spiritus Sanctus, tunc aſſiduos fuiſſe in Templo, & huc referenda eſſe Evangelii verba. Conſonat cum eo Calm. in id. c. 24. Lucæ v. 53. & in c. 1. Act. Ap. v. 15.

Uterque modus ſatis aptus conciliandæ concordiæ inter Acta & Evangelium Lucæ.

20. Si Maldonati explicationem amplectamur, perquam facile nobis erit Evangelium cum Actis Apoſtolorum conciliare; nam ſi plerumque Apoſtoli ſeſe domi continebant; interdum vero, cum poſſent, Templum adibant *horis Orationi deſtinatis, & temporibus opportunis*, idque maxime *ante acceptum Spiritum Sanctum*, ut bene concludit Duhamel num. 53. in Lucæ cap. 24. facile intelligitur, quonam modo, quin ulla ſit pugna cum Evangelico textu, Spiritus Sanctus ſuper Apoſtolos deſcenderit, cum in unum congregati orationi vacarent; non in Templo, ſed in Cœnaculo. Si autem cum Eſtio aſſiduos dicamus fuiſſe Apoſtolos in Templo, non ante, ſed

ſed poſt delapſum Spiritum Sanctum, ſummovetur omnis, quæ inter utrumque textum videbatur eſſe, diſcrepantia. Acta enim loquuntur de tempore, quod Spiritus Sancti delapſum præceſſit; Evangelium vero de tempore, quod Pentecoſtem conſequutum eſt. Neque vero nos longius abire nobis videmur, ſi moneamus, etiam nunc in Terra ſancta ædem extare a D. Helena extructam, deinde a Regina Siciliæ denuo ædificatam eodem prorſus loco, ubi magnum Pentecoſtes miraculum contigit, ut videre eſt apud Quareſmium lib. 4. Elucidat. Terræ Sanctæ cap. 5. to. 2.

In quam diem ceciderit eo anno Pentecoſtes.

21. Septima quæſtio eſt, in quem inciderit diem Pentecoſtes eo anno, quo Spiritus Sanctus in Apoſtolus illapſus eſt. Judæis enim, qui non certo & præfinito quodam die, ſed in primi menſis quartadecima Luna celebrabant Paſcha, quicumque tandem eſſet ille dies, in quem ea Luna caderet, ne Pentecoſtes quidem feſtus dies, qui a Paſchate quinquageſimus numeratur, certus & conſtans eſſe poterat.

Ex Romano Eccleſiæ traditione cecidit eo anno Pentecoſte in Dominicam.

22. Vulgaris reſponſio eſt, Pentecoſtem in Dominicam cecidiſſe. Et ſane conſtans & perpetua fuit Eccleſiæ diſciplina, celebrandi Pentecoſtem die Dominica poſt quinquaginta dies a Paſchate. Neque tamen deſunt, qui eo anno Pentecoſtem in diem Dominicam cecidiſſe, haud ita perſpicuum eſſe dicunt, & loca quædam afferunt ex S. Clementis Conſtitutionibus, & ſerm. 154. S. Auguſtini de Tempore; quæ quidem opera Critici ab illis Auctoribus abjudicant, ut notat Tillemontius nota 8. ad Vitam S. Petri, & Graveſonus de Myſteriis & annis Chriſti pag. 425. Verum cum S. Leo ſcribat ſerm. 1. & 3. de Pentecoſte, die poſt Aſcenſionem decimo, & a Paſcha quinquageſimo in Apoſtolos Spiritum Sanctum eſſe delapſum, cumque Paſcha in Dominicam diem ceciderit, neceſſario conſequitur, etiam Pentecoſtem in diem Dominicam cecidiſſe, cum præſertim itidem S. Leo Ep. 11. alias 81. ad Dioſcorum cap. 1. tom. 1. oper. pag. 220. de Dominica loquens ita ſcripſerit: *In hac Mundus ſumpſit exordium; in hac per Reſurrectionem Chriſti & mors interitum, & vita accepit initium; in hac Apoſtoli a Domino prædicandi omnibus gentibus Evangelii tubam ſumunt, & inferendum univerſo Mundo Sacramentum regenerationis accipiunt; in hac, ſicut Beatus Joannes Evangeliſta teſtatur, congregatis in unum Diſcipulis, janüis clauſis, cum ad eos Dominus introiſſet, inſufflavit, & dixit: Accipite Spiritum Sanctum . . . . in hac denique promiſſus a Domino Apoſtolis Spiritus Sanctus advenit.* Verum quidem eſt, Sanctum Leonem circa quinti ſeculi dimidium vixiſſe; ſed credere æquum eſt, id eum ſcripſiſſe, quod ex Romanæ Eccleſiæ traditione acceperit; quam quidem traditionem ne Proteſtantes quidem hac de re oppugnant, ut videre eſt apud Uſſerium in Annalibus pag. 642. apud Perſonium in notis poſthumis ad Acta Apoſtolorum pag. 30. & in Synopſi Criticorum Sacrorum itidem in Act. Apoſtolor. pag. 402.

Proponitur gravis quædam difficultas adverſus eam Traditionem.

23. Verum, ſi quinquageſimus dies a ſecundo, ut diximus, azymorum die numerabatur, quod diſerte teſtatur Joſephus lib. 2. Antiquit. cap. 10. *Secunda die Azymorum, quæ eſt menſis hujus decima ſexta, frugibus de meſſibus & hactenus intactis incipiunt frui, æquumque rati, Deum hujus ubertatis auctorem per multitudinem honorari, hordei primitias offerunt;* primus autem azymorum dies anno Chriſti emortuali cecidit in ſextam Feriam, neceſſario ſecundus in Sabbathum incidit, itidemque in Sabbathum eo anno Pentecoſtem incidiſſe oportuit.

Solutio quædam non probata.

24. Hanc difficultatem quidam ſolvere nituntur negando Chriſtum anno emortuali ſuo Paſcha Judaicum celebraſſe: Et cum eo anno Paſcha inciderit in Sabbathum, ideoque ſecundus Azymorum dies in Dominicam, inde probant: Pentecoſtem cecidiſſe in Dominicam. Alii vero fatentur, Chriſtum feria quinta, ſed contendunt Judæos eo anno feria ſexta celebraſſe Paſcha; ita ut primis azymorum dies in Sabbathum, ſecundus in Dominicam, adeoque itidem in Dominicam Pentecoſtes inciderit. Verum eo anno Chriſtum eodem, quo Hebræi, die Judaicum celebraſſe Paſcha alibi demonſtravimus, ac Hebræos neque antevertiſſe Paſcha, neque in alium diem diſtuliſſe; quamobrem ejuſmodi reſponſio nobis minime ſatisfacere poteſt.

Solutiones aliæ, quæ minus videntur idoneæ.

25. Neque vero iis poſſumus aſſentiri, qui fidenter affirmant, anno Chriſti emortuali primum azymorum diem in feriam ſextam, ſecundum in Sabbathum, ideoque in Sabbathum itidem incidiſſe Pentecoſtem, quæ eo die ab Hæbræis pariter & Chriſtianis celebrata fuerit; neque iis qui affirmant, eo anno Hebræos ſabbatho, Chriſtianos Dominica Pentecoſtem celebraſſe. Harum opinionum primam amplectitur Serry exerc. 62. n. 4. alteram bene multi ſequuntur apud Antonium Perez: & Theophylus Raynaudus tom. 9. pag. 653. *Tandem Pentecoſtem Judaicam eo anno, quo Chriſtus obiit, incidiſſe in diem Sabbathi, nibil eſt quod vetet admittere, quamvis ex Traditione certum habeamus, Pentecoſtem Chriſtianam, de qua agit Sanctus Lucas, incidiſſe in diem Dominicam.* Sed prima evertit, quod ſupra ſtatuimus, anno Chriſti emortuali Dominica Pentecoſtem eſſe celebratam; ſecunda vero quaſi certum & exploratum ponit, alio Hebræos, alio Chriſtianos die celebraſſe Pentecoſtem; & Divum Lucam non de Hebræorum, ſed de Chriſtianorum Pentecoſte eſſe loquutum; quod tamen ita eſt incertum, ut contra Bellarminus certum eſſe dixerit, eodem die Chriſtianos & Judæos Pentecoſtem celebraſſe. *Nam ut habemus Actor. 2. v. 1. Spiritus Sanctus venit dum complerentur dies Pentecoſtes, ideſt ipſo die Pentecoſtes Judæorum; non enim Divus Lucas poteſt intelligi de alia Pentecoſte, quam Judæorum.* Tom. 2. Controverſ. l. 3. de cultu Sanctorum cap. 13.

Alii ejus difficultatis diſſolvendæ modi.

26. Quidam ut Pentecoſtem etiam anno Chriſti emortuali tum ab Judæis, tum a Chriſtianis celebratam eſſe probent die Dominica, textum repetunt ex Levitico in cap. 23. v. 1. *Numerabitis ergo ab altero die ſabbathi, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas uſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, ideſt quinquaginta dies, & ſic offeretis ſacrificium novum Domino;* ac non a Sabbatho, ſeu a ſecundo azymorum die, ſed a Dominica inſequenti, ideoque a tertia azymorum die numerandos eſſe contendunt; ex qua numerandi ratione aperte intelligitur, eo anno, quo Chriſtus obiit, Pentecoſtem in Dominicam incidiſſe. Hæc ſententia eſt Heſychii, Ruperti, & Sylvii in illud Levitici caput 23. Et Suarez in 3. par. D. Th. tom. 2. Diſp. 46. num. 1. nihil in hac ſententia ſe ait reperire, quod ſacræ Scripturæ adverſetur. *Ratio numerandi hos dies a ſecundo azymorum excluſive, nihil habet repugnans Scripturæ &c. Scriptura enim ſolum dicit: Numerabitis ab altero die Sabbathi, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum: quod ſine ulla vi, aut improprietate exponi poteſt ab illa die excluſive.* Ulterius etiam Suarez progreſſus, hanc explicationem

nem ne Joſephi quidem verbis allatis adverſari contendit, quibus tamen vim inferre nobis videtur. Propterea Bellarminus loco citato eorum referens ſententiam, qui ſtatuunt, quinquaginta dierum primam diem eſſe ipſam ſecundam Azymorum, tamquam illius opinionis adſtipulatorem affert Joſephum, ac deinde ait: *Et ſane movet me multum auctoritas Joſephi, quippe qui noverat praxim ejus legis, cum ipſe quoque eſſet Sacerdos, & vixiſſet in Hieruſalem, cum adhuc lex illa ſervaretur.*

Bellarmini ſententia.

27. Pergit idem Bellarminus, ſuamque exponens ſententiam ait, quinquageſimam diem, in quam Pentecoſtes incideret, morem plerumque numerandi fuiſſe ab ipſa Azymorum ſecunda die; eam tamen rationem non ſemper eſſe ſervatam. Nam ſi ſecunda azymorum in Sabbathum incidiſſet, ut anno Chriſti emortuali contigit, cum frumentum eo die non liceret demetere, exſiccare, & ad Sacerdotem afferre, propterea quinquaginta dies a tertia azymorum, ſeu Dominica numerabantur; quæ computandi ratio Pentecoſtem eo anno in Dominicam cecidiſſe oſtendit. Hanc veluti a ſe excogitatam proponit Bellarminus reſponſionem, ac negat apud quemquam Scriptorem tale quidpiam ſe reperiſſe. Eam tamen antea Baronius attulerat ad ann. Chr. 34. num. 239. probatque Juveninus de Sacram. Diſſert. 4. Quæſt. 2. art. 1. §. *Reſpondeo cum Bellarmino*, & Graveſonus de myſteriis & annis Chriſti pag. 425. quamquam Calmeto minime placet, qui Sabbatho etiam licuiſſe putat frumentum demetere, & ſpicas offerre, cum Deo debita oblatio fieret, legiſque præceptum impleretur. Vide Calmet. in Act. Apoſt. cap. 2. verſ. 1.

Alii ſtatuunt eo anno duplicem Pentecoſtem, alteram Judaicam, Chriſtianorum alteram; quod non facile quis crediderit.

28. Denique duas quidam ſtatuunt Pentecoſtes, alteram Judæorum, Chriſtianorum alteram, ut ſupra dictum eſt, & Pentecoſtem, qua Lucas Spiritum Sanctum in Apoſtolos illapſum eſſe narrat, eam fuiſſe affirmant, quam Chriſtiani celebraverint, quæque a Reſurrectione Chriſti quinquaginta diebus numeratis, etiam anno Chriſti emortuali in Dominicam inciderit; non vero Pentecoſtem Hebræorum in eo Lucæ loco intelligendam, quæ a ſecunda die azymorum inita quinquaginta dierum ratione, eo anno in Sabbathum ceciderit. Favet huic ſententiæ Menochius in lib. 1. Act. cap. 8. num. 2. eamque multis fretus rationibus tuetur a Lapide in cap. 2. Act. Apoſt. verſ. 1. §. *Nota ſecundo*, & in cap. 23. Levit. verſ. 15. Lucas enim non Judæis, ſed Chriſtianis ſcripſit Acta Apoſtolorum, eumque librum multos annos poſt Chriſti mortem compoſuit, cum diſciplina jam invecta eſſet, non a ſecunda Azymorum, ſed Reſurrectionis Chriſti die, quinquaginta dies numerandi ad Pentecoſtem. Sed hæc quibuſdam non probantur. Si enim Apoſtoli eadem qua Hebræi die celebrarunt eo anno Paſcha, quid cauſæ fuit, quamobrem eodem anno Pentecoſtem cum Hebræis non celebraverint? Huc accedit, quod Lucas narrat Act. cap. 20. Divum Paulum, cujus comes erat in itineribus, properaſſe, *ut, ſi poſſibile ſibi eſſet, diem Pentecoſtes faceret Hieroſolymis*. Quod ſi in eo loco Lucas non de Chriſtianorum, quæ celebrari poteſt ubilibet, ſed de Judæorum Pentecoſte loquitur, quæ ſolum Hieroſolymæ celebranda erat, juxta legem Exodi cap. 23. & Levitici cap. 16. quid eſt, cur Lucas, cum cap. 2. Actor. dicit: *Cum complerentur dies Pentecoſtes*, non ſit intelligendus de Pentecoſte, quæ a Judæis celebrabatur? Vid. Calm. loc. cit. Serry Exercit. 62. num. 3. Tournely loc. cit. pag. 485. Witaſſe de Sacram. Euchar. par. 1. edit. Pariſ. pag. 154. quorum duo primi opinionem hanc ut falſam, duo alii ut veram proponunt.

Bellarmini & Baronii veriſimilior ſententia.

29. Ipſe Tournely poſtquam omnes, quas ſupra memoravimus ſententias attulit, hæc ſubjicit pag. 486. *Ex his variis reſponſionibus eligat prudens Lector, quam probabiliorem judicaverit.* Idem & nos poſſemus dicere; ſed ne Lectorem ſuſpenſum relinquamus, probabiliorem videri nobis declaramus eam ſententiam, quæ ſtatuit, quinquaginta dies numerandos a Dominica, cum ſecunda azymorum dies in Sabbathum incideret; neque fas fuiſſe Sabbathò metere, exſiccare, colligere manipulos. Atque hæc eſt Baronii & Bellarmini ſententia, cui favet etiam Gottus cit. Opere cap. 39. §. 3. num. 19. Nam qui licuiſſe putant Judæis Sabbatho ea opera agere, cum fierent in Dei honorem, idque probare nituntur Rabbinorum aliquot auctoritate, refelluntur ipſo Exodi textu ex cap. 34. verſ. 21. qui nullo diſcrimine prohibet frumentum demeti Sabbatho. *Sex diebus operaberis, die ſeptima ceſſabis arare & metere*; opera autem, quæ natura ſua ſunt ſervilia, ne ad uſum quidem Templi, atque in Dei honorem fieri poterant die Sabbathi.

De hora, qua delapſus eſt Spiritus Sanctus.

30. Octava quæſtio ad horam pertinet, qua Spiritus Sanctus delapſus eſt. Atque ea facile ſolvitur; tradunt enim, ut paullo poſt docebimus, Acta Apoſtolorum, eam fuiſſe horam ab orto Sole tertiam; atque huc reſpicere videtur Eccleſia, quæ canit.

Cum lucis hora tertia
Repente mundus intonat,
Apoſtolis orantibus
Deum venire nuntiat.

Canit idem ad Horam tertiam in die Pentecoſtes, *Veni Creator Spiritus*, loco Hymni *Nunc Sancte nobis Spiritus*; quod obſervant Gavantus ſect. 6. cap. 18. de Feſtis, & Meratus in Notis ad Gavantum par. 1. tom. 2. pag. 475. Cum Apoſtoli, ut ſupra dictum eſt, variis linguis cœpiſſent loqui, fuere qui eos ebrios eſſe dixerunt. Reſpondit Petrus: *Non ſicut vos æſtimatis, hi ebrii ſunt, cum ſit hora diei tertia*. Itaque hinc nonnihil oritur difficultatis; neque enim ſatis bona ratio videtur ad ebrietatem rejiciendam allata, quod tertia eſset hora ab orto Sole; nam tertia poſt ortum Solis ebrium eſſe quempiam, haud ita alienum a vero eſt. Ut hanc amoveant difficultatem quidam, animadvertunt, penes Hebræos prandii horam fuiſſe in meridie, ut colligitur ex Geneſi cap. 43. v. 25. *Illi vero parabant munera, donec ingrederetur Joſeph meridie; audierant enim, quod ibi comeſturi eſſent panem*; & apertius ex ejuſdem capitis verſ. 16. ubi ita loquitur Joſeph: *Introduc viros domum, & occide victimas, quoniam mecum ſunt comeſturi meridie*; & ex c. 13. Daniel. *Cum autem populus reverti ſſet per meridiem, ingrediebatur Suſanna, & deambulabat in pomario viri ſui*; ac deinde narrat Sacer textus; impuros ſenes dixiſſe: *Eamus domum, quia hora prandii eſt*. Et ex Evangelio Joann. c. 4. ubi Evangeliſta, indicata colloquii hora inter Jeſum Chriſtum, & mulierem Samaritanam, narrat acceſſiſſe ad eum Diſcipulos orantes, ut cibum ſumeret: *Rabbi manduca*. Flavius Joſephus in vita ſua pag. 1020. narrat, lege Hebræorum ſevere vetitum fuiſſe, ne quis ante meridiem Sabbatho manducaret, aut biberet. Ex quo Serry Exercit. 62. num. 5. novam rationem profert ſuffulciendæ ſententiæ ſuæ, nimirum Sabbathi die Spiritum Sanctum eſse dela-

lapſum. *Ex quo etiam novum petitur fundamentum ſtatutæ a nobis paullo ante ſententiæ confirmandæ, Spiritum Sanctum non die Dominica Chriſtianorum, ſed ipſa die Sabbathi miſſum eſſe.* Verum cum ex Joſepho compertum ſit, non licuiſse Hebræis non ſolum die Sabbathi, ſed ne alio quidem die Feſto comedere, aut bibere ante meridiem, patet ipſo Pentecoſtes die, qui erat Judæis maxime celebris, optime Petrum eos refutaſse, qui Apoſtolos ebrios eſse dicebant, cum tertia eſset hora ab ortu Solis; nec ullius roboris eſse illum Joſephi locum ad confirmandam Patris Serry ſententiam, Spiritum Sanctum non Dominica, ſed Sabbatho in Apoſtolos deſcendiſse. Vid. Calmet. in cap. 2. Act. Apoſt. verſ. 15.

Pentecoſtes Feſtum ſine ulla dubitatione ab Apoſtolis profectum.

31. Ex iis, quæ hactenus diſſeruimus, facile colligitur, quid per Feſtum Pentecoſtes Fidelibus ab Eccleſia repræſentetur, nimirum Sancti Spiritus in Apoſtolos illapſus; nec quidquam peculiariter admonendum reſtat de vetuſtate Feſti, quod ſine ulla dubitatione ab Apoſtolis eſt profectum, quamobrem quæſtionum Auctor ſub Juſtini nomine quæſt. 145. ubi de ea conſuetudine loquitur, qua Dominicis diebus & Pentecoſte non flexis genibus, ſed ſtantes oramus, teſtatur Pentecoſtem ab Apoſtolis derivatam eſse; idque etiam tradi ab Irenæo. *A temporibus Apoſtolorum conſuetudo talis accepit initium, prout ait Beatus Irenæus Martyr & Epiſcopus Lugdunenſis in libro de Paſchate: ubi quoque mentionem facit Pentecoſtes, in qua genua non inflectimus, quoniam pari eſt cum die Dominica poteſtate.* Quanta autem ſit Feſti hujus ſolemnitas, ex verbis Leonis Magni oſtenditur ſerm. 73. de Pentecoſte 1. c. 1. pag. 155. *Hodiernam ſolemnitatem, dilectiſſimi, in præcipuis Feſtis eſſe venerandam omnium Catholicorum corda cognoſcunt. Nec dubium eſt, quanta huic diei reverentia debeatur, quem Spiritus Sanctus excellentiſſimo ſui muneris miraculum conſecravit.*

Pentecoſtes in veteri diſciplina non tam ipſum diem Feſti ſignificat, quam quinquaginta dies inter Paſcha & Pentecoſtem interjectos.

32. Extant ex veteri diſciplina firmiſſima argumenta, quæ probant Pentecoſtes nomen olim ſignificaſse tum diem ipſum, quo Spiritus Sanctus in Apoſtolos Cœlo delapſus eſt, tum etiam quinquaginta dies inter Paſcha & Pentecoſtem interjectos. Quapropter Tertullianus de Idololatria cap. 14. Gentibus inſultans ait: *Ethnicis ſemel annus dies quiſque feſtus eſt: tibi* (Chriſtiane) *octavo quoque die*, ideſt Dominica. *Excerpe ſingulas ſolemnitates Nationum, & in Ordinem texe, Pentecoſtem implere non poterunt.*

Canon Concilii Illiberitani explicatus. Quinquaginta dies inter Paſcha & Pentecoſtem omnes feſti olim fuere.

33. Extat Concilii Illiberitani Canon. 43. *Pravam inſtitutionem emendari placuit juxta auctoritatem Scripturarum, ut cuncti diem Pentecoſtes celebremus: quod qui non fecerit, quaſi novam hæreſim induxiſse notetur.* Albaſpinæus ad hunc Canonem obſervat, non poſse ex illius verbis intelligi, num de ſolo Pentecoſtes die, an de quinquaginta diebus poſt Paſcha in eo Canone ſermo ſit. *Non omnino liquet, hoc Canone decretum diem dumtaxat Pentecoſtes, a quinquaginta poſt Paſcha dies celebrandos.* Sed cum in quibuſdam Manuſcriptis Codicibus reperiatur, *Pravam inſtitutionem emendari placuit juxta auctoritatem Scripturarum, ut cuncti diem Pentecoſtes poſt Paſcha celebremus, non quadrageſimam, ſed quinquageſimam: Qui non fuerit, quaſi novam hæreſim induxiſſe videtur:* propterea idem Albaſpinæus candide fatetur, Canonem intelligendum non de ſolemni Pentecoſtes die, ſed de quinquaginta diebus, qui Paſcha conſequuntur. *Certum eſt ſuperioribus temporibus Pentecoſtes non unicum diem; a Paſcha ad Pentecoſtem totos dies a Chriſtianis celebratos, &c. Quapropter in eam potius ſententiam hunc Canonem acciperem, ut dies quinquaginta, quam unicum Pentecoſtes diem obſervandum ſtatuat.* Thomaſſinus etſi neque Illiberitani Canonis meminit, nec Albaſpinæi notas commemorat, tamen lib. 2. de dier. Feſtor. celebrat. cap. 16. num. 7. ait, quinquaginta illos dies olim feſtos omnes fuiſse.

Ita tamen feſti fuerunt quinquaginta illi dies, ut non ceſſatum ſit ab operibus ſervilibus.

34. Quo autem pacto, quibuſque ſignificationibus quinquaginta horum dierum Feſtivitas celebraretur, haud ita facile eſt definire. Nam ab omnibus ceſſatum eſſe ſervilibus operibus, non eſt veriſimile. Qui enim artifices, qui labore manuum ſuarum victum ſibi parant, tolerare vitam potuiſſent? Quo redigi oportuiſſet agros, qui quinquaginta dierum ſpatio cultu omni caruiſſent? idque locis citatis optime advertunt Albaſpinæus & Thomaſſinus.

Feſtivitas illorum dierum celebrabatur legendis in Eccleſia Apoſtolicis Actis. Nullum per eos dies jejunium, nulla oratio flexis genibus. Octo primis diebus ſilebat forum; reliquis nullum licebat edere ſpectaculum.

35. Itaque feſtivitatem quinquaginta horum dierum celebratam eſſe ſtatuimus Actis Apoſtolicis in Eccleſia legendis, ut conſtat ex Homil. 63. S. Joan. Chryſoſtomi tom. 5. ubi Sanctus Doctor quærit. *Cur in Pentecoſte Acta legantur?* & ideo legi reſpondet, quod miracula Apoſtolorum, quibus Reſurrectio Domini confirmatur, iis Actis contineantur. Præterea nullum per eos dies jejunium nulla flexis genibus oratio, prorſus ut in Dominica: quamobrem Tertullianus de Corona Militis cap. 3. *Die Dominica jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate a die Paſchæ in Pentecoſtem uſque gaudemus.* Idem prorſus ait Epiphanius de Expoſitione Fidei nu. 22. *Quinquaginta Pentecoſtes diebus neque genua flectuntur, neque jejunium indicitur*; tempus enim illud lætitia exigendum propter Chriſti Domini Reſurrectionem. Huc accedit, quod etſi primis octo diebus ſileret forum, & ab Actis publicis ceſſaretur, ut colligitur ex ſerm. S. Auguſtini 19. inter eos quos edidit Sirmondus tom. 10. pag. 811. in Octava Paſchatis habito, *Peracti ſunt dies feriati, ſuccedunt jam illi conventionum, exactionum, litigiorum;* tamen per eos omnes dies nullum edere ſpectaculum, nullam Comœdiam dare licebat, ut ex Theodoſii Junioris lege intelligitur quinta Tit. 5. de ſpectaculis, lib. 15. Codicis Theodoſiani. Denique eos dies ſtatuamus cum Albaſpinæo loco citato *celebrari & agitari conſueviſſe publicis de more Miſſarum Sacrificiis, Euchariſtiæ quoque ſumptione ſanctiſſime obita, aut elogiis recitandis.* Et conſonat Gretſerus lib. 1. de Feſtis cap. 31. ubi hæc ſcribit: *Neque umquam omnes illi dies quinquaginta ita Chriſtianis fuerunt feſti, ut in omnibus ab omni opere ſervili abſtinerent. Qui enim hoc per quinquaginta continuos dies fieri potuiſſet? Sed feſti ideo dicuntur, quod toto illo tempore rigidior diſciplina nonnihil relaxaretur, & lætitiæ etiam externæ magis, quam aliis temporibus indulgeretur propter Domini Reſurrectionem, & ſalutis noſtræ reparationem.*

Olim hac die conferebatur Baptiſmus. Fiebat Benedictio Cerei. Aliæ conſuetudines ſublatæ, quod turbas crearent in populo.

36. Quemadmodum Sabbatho in pervigilio Paſchæ, ita in Pervigilio Pentecoſtes mos erat adminiſtrandi Baptiſmatis: olim enim hujus Sacramenti adminiſtrationi duo illi dies erant præſtituti, ut patet ex Siricii Papæ epiſtola ad Himerium Tarraçonenſem Epiſcopum, epiſt. 4. & S. Leonis Magni, & ex epiſt. 1. cap. 12. Gelaſii Papæ. Videatur Vicecomes De Ritibus Baptiſmi lib. 1. cap. 22. ubi egregia, qua ſolet, eruditione materiam hanc pertractavit. Temporibus, a quibus haud longe diſtat noſtra ætas, in aliquibus Eccleſiis fieri conſuevit benedictio Cerei, cujus formulam edidit Martene de antiqua Eccleſiæ Diſciplina in divin. celebrand. Officiis

ficiis cap. 28. pag. 538. primæ edit. Per eadem tempora in Miſſa Pentecoſtes, lecta Epiſtola, dum caneretur hymnus, *Veni Sancte Spiritus*, tubarum ſonitu Eccleſia perſtrepebat, ad illum ſonum ſignificandum, qui advenientem Spiritum Sanctum præceſſit; e tecto etiam flammæ ignis demittebantur, ac tota Eccleſia Columbæ volitabant, ac roſæ paſſim ſpargebantur, ut teſtatur Durandus lib. 6. cap. 107. Hujuſmodi retinetur etiam nunc Meſſanæ cæremonia, teſte Macro in Vocabulario Eccleſiaſtico, verbo *Pentecoſtes*, & in aliquibus præterea Eccleſiis tum in Italia, tum maxime extra Italiam; qua de re vide Gretſerum lib. 1. de Feſt. c. 28. in aliis vero locis ſublata eſt, quod turbas crearet in populo, & quod ejuſmodi rebus a Sacrorum Myſteriorum contemplatione Fideles avocarentur. Baillet. Hiſtor. hujus diei §. 2. num. 7.

Jejunium in pervigilio Pentecoſtes.

37. Quod vero attinet ad eam, quæ nunc viget, diſciplinam; in pervigilio Pentecoſtes ſervatur jejunium; de quo quibuſdam in locis mentio fit in Jure Canonico, Can. *Noſſe*, Diſt. 76. hæc habentur: *Non minore lætitia celebnamus diem Pentecoſtes, quam Sanctum Paſcha celebrare cura vimus. Tunc enim, ſicut modo fecimus, jejunavi mus, Sabbatho vigilias celebravimus*. Et Can. *Scire*, ead. Diſt. *Scire debet Sanctitas veſtra: Per hos quinquaginta dies nobis eſt jugis, & continuata feſtivitas: ita ut hoc omni tempore neque ad exorandum Deum genibus ſuccedamus*. Et paullo poſt: *Neceſſario ergo Eccleſia conſtituit, ut poſt diem Pentecoſtes jejunia celebrentur; ſed quod in illis quinquaginta diebus jejunandum eſſe negatur, ex obſervantiæ neceſſitate intelligitur*.

Ex conſuetudine præceptum eſt jejunium in PervigilioPentecoſtes. FalſoQueſnelus affirmat, non fuiſſe illud jejunium ante ſeculum 12.

38. Paullo ante diximus, nullum antiquitus inter Paſcha & Pentecoſtem fuiſſe jejunium. Sed conſequuta ſunt tempora, cum laudabilis inventa eſt jejunandi conſuetudo in Pervigilio Pentecoſtes. Nam quod audacter affirmat Diſſertatione 6. Queſnelus, ante 12. ſeculum in Eccleſia Romana nullum fuiſſe in pervigilio Pentecoſtes jejunium, falſum omnino deprehenditur. In Sacramentario enim Gelaſii, quod vulgavit Venerabilis Dei Servus Cardinalis Thomaſius, & in Sacramentario itidem Leoniano ab erudito viro Blanchino Congregationis Romanæ Oratorii S. Philippi Nerii Presbytero nuperrime edito in Miſſa ſecunda hujus diei mentio fit jejunii in pervigilio Pentecoſtes. Ex quo manifeſtum eſt, ejuſmodi Diſciplinam duodecimo ſeculo eſſe multo vetuſtiorem, ut bene advertit Meratus par. 2. tom. 1. egregii ſui operis, pag. 1215. Nunc vero ex conſuetudine præceptum eſſe jejunium in pervigilio Pentecoſtes docet Gavantus tit. *De die Sancto Paſchæ uſque ad Feſtum Trinitatis*, cujus verba refert etiam Meratus loc. cit. pag. 1197.

Benedictio Fontis in Sabbatho Pentecoſtes. Ludovicus Vives putat, per quinquaginta illos dies olim Baptiſmum adminiſtrari conſueviſſe.

39. Quemadmodum in Pervigilio Paſchæ, in Pentecoſtes itidem pervigilio fit Baptiſmalis fontis benedictio; hunc enim ritum retinere voluit Eccleſia, ne ejus diſciplinæ memoria interiret, qua olim iis duobus ſolummodo diebus, niſi urgeret neceſſitas, Baptiſmus conferebatur, ut prima noſtra inſtitutione obſervavimus. Atque hic obiter adnotare liceat, Ludovicum Vives, quod in Notis ad cap. 8. lib. 22. Auguſtini de Civitate Dei ſcripſerit, in veteri olim Eccleſia non in ſolo Pentecoſtes pervigilio, ſed toto illo tempore, quod a Paſchate ad Pentecoſtem excurrit, Baptiſmum adminiſtrari conſueviſſe, a Vicecomite de Ritibus Baptiſmi lib. 1. cap. 25. acriter reprehendi, & veluti ſolius Grammaticæ peritum perhiberi. Eum vindicare aggreſſi ſunt Albertus, & Cave, qui ut confirment, non in ſolo Pentecoſtes pervigilio, ſed toto etiam tempore inter Paſcha & Pentecoſtem interjecto Baptiſmum adminiſtrari conſueviſſe, quemadmodum Vives affirmavit, locum illum afferunt ex Tertulliano de Baptiſmo c. 19. *Diem Baptiſmo ſolemniorem Paſcha præſtat, & exinde Pentecoſtes ordinandis lavacris latiſſimum ſpatium eſt, quo & Domini Reſurrectio inter Diſcipulos frequentata eſt, & gratia Spiritus Sancti dedicata*.

Olim in Paſchate & Pentecoſte conferebatur Confirmatio.

40. Canon 33. ſextæ Synodi Pariſienſis ita præcipit: *Sicut autem duobus temporibus, Paſcha videlicet, & Pentecoſtes Baptiſmus, ita etiam traditio Spiritus Sancti per impoſitionem manuum Fidelibus tribuebatur*. Quibus verbis palam ſit, in Paſchate & Pentecoſte quemadmodum Baptiſma, ita Confirmationis Sacramentum conſueviſse conferri. Neque id mirum; nam poſt Baptiſmum proxime Confirmatio conferebatur, ut Inſtitutione ſexta editionis latinæ obſervavimus. Ritum adminiſtrandi Confirmationem ſtatim poſt Baptiſmum accurate deſcribit Mabillonius in Commentar. ad Ordinem Romanum nu. 15. to. 2. Muſei Italici. Occidentalis Eccleſia poſtea diſciplinam mutavit, & Baptiſmi adminiſtratio a Confirmationis collatione ſejuncta eſt. Ne autem vetuſtatis omne veſtigium aboleretur, reſtat etiamnum conſuetudo, ut in Pentecoſte utrumque Epiſcopus conferat Sacramentum.

Quatuor Proſæ recenſentur, quæ recitantur in Miſſa. Quis cujuſque earum fuerit Auctor.

41. Quæ in Miſſis Proſæ leguntur poſt Graduale, quatuor numerantur; quarum altera incipit *Victimæ Paſchali* in Paſcha; altera *Lauda Sion* in Feſto Corporis Chriſti; tertia *Dies iræ* in aliquibus Miſſis Defunctorum; quarta denique *Veni Sanctæ Spiritus* in Pentecoſte; quæ omnes idcirco Proſæ appellantur, quod nulla in iis habeatur menſuræ carminis ratio. Primus ad hunc modum ſcribendi auctor fuiſse perhibetur Notkerus Monachus S. Galli, qui vixit 10. ſeculo; atque illi Bailletus loc. cit. num. 8. Proſam *Veni Sancte Spiritus* tribuit. Sunt qui ejuſdem Proſæ auctorem putant fuiſse Robertum Francorum Regem, qui vixit ſeculo 11. alii B. Hermannum Contractum, qui mortuus eſt anno 1054. Quidam denique veriſimilius eam Proſam Innocentio III. tribuunt, qui ducentis poſt Robertum Regem vixit annis; ea enim Proſa extat inter illius Pontificis Opera, ut obſervat Meratus par. 2. tom. 1. pag. 1216.

Primam Miſſam Apoſtoli diſtulerunt uſque ad Pentecoſtem cum nova lex ſatis promulgata fuit.

42. Scripſit Teophilus Raynaudus Opuſculum *de Prima Miſſa* tom. 6. editum; in quo ſcopus auctoris eſt oſtendere, ſtatim poſt Reſurrectionem primam Apoſtolos Miſsam celebraſse. Veriſimilior autem Cardinalis Bonæ ſententia eſt Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 5. qui dilatam exiſtimat ab Apoſtolis primæ Miſſæ celebrationem uſque ad Pentecoſtem, cum divino Sancti Spiritus hauſtu ſunt repleti; vetus enim viguit lex uſque ad Pentecoſtem; nam nova lex ante Pentecoſtem nondum ſatis promulgata habebatur: quamobrem, Sacerdotio nondum tranſlato, non decebat novum Sacrificium offerri, ut nos etiam docuimus Inſtitutione 21.

CAPUT XII.

De Feſto Sanctiſſimæ Trinitatis.

Decretalis Quoniam de Feriis illuſtratur.

1. SAnctiſſimæ Trinitatis Feſtum Dominica, quæ Pentecoſtem proxime conſequitur, celebramus. Ad ejus Feſti cognitionem animadverſiones quaſdam afferemus ad Decretalem *Quoniam* Tit. de Feriis. Ea ſic habet: *Præterea Feſtivitas Sanctiſſimæ Trinitatis ſecundum conſuetudines diverſorum Regionum a quibuſdam conſuevit*

in

in Octavis Pentecoſtes; ab aliis in Dominica prima ante Adventum Domini celebrari. Eccleſia ſiquidem Romana in uſu non habet, quod in aliquo tempore hujuſmodi celebret ſpecialiter Feſtivitatem cum ſingulis diebus Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, & cætera ſimilia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.

Ea Decretalis non Alexandro III. ſed Alexandro II. tribuenda eſt.

2. Hanc Decretalem Alexandro III. tribuunt: certe in Corpore Juris Canonici nomen illius Pontificis præfert: atque his veſtigiis inſiſtit Joannes Baptiſta Caſalius de Veteribus Sacris Chriſtianorum Ritibus edit. Romanæ 1647. pag. 422. Quidam vero Auctorem exiſtimant Alexandrum II. optima ſane ducti ratione. Micrologus enim de ea Decretali libro de Eccleſiaſticis Officiis cap. 60. ait: *Unde piæ memoriæ Alexander Papa de hac re inquiſitus reſpondit juxta Romanum Ordinem, nullum diem ſpecialiter adſcribi debere ſolemnitati Sanctæ Trinitatis, ſicut nec Sanctæ Unitatis, præcipue cum in omni Dominica, immo quotidie utriuſque memoria celebretur.* Vixit Micrologus ſub S. Gregorio VII. ut conſtat ex cap. 14. ejus libri. Gregorius vero creatus eſt Pontifex anno 1073. Quapropter ejus Decretalis, quam citat Micrologus, auctorem eſſe oportet Alexandrum II. qui ad Pontificiam dignitatem evectus eſt anno 1061. nam Alexander III. Pontificatum eſt adeptus anno 1159. Itaque optime in rem noſtram Martene cap. 28. num. 22. de antiqua Eccl. Diſcipl. in celebran. divinis Offic. ait: *Hoc Decretum, quod citatur extra de Feriis cap.* Quoniam *ſub nomine Alexandri Papæ III. eſt ſecundi hujus nominis Pontificis, qui illo utitur ad improbandam inſtitutionem Feſti Sanctiſſimæ Trinitatis.* Et Thomaſſinus de dier. Feſtor. celebrat. lib. 2. cap. 18. nu. 11. *Micrologus mortuus eſt ante Alexandrum III. Pontificem. Alexander ergo, cujus meminit, ſecundus ejus nominis extitit ſub finem ſeculi.*

Monumenta, quæ probant, quod dicit ea Decretalis, in quibuſdam Eccleſiis die octava Pentecoſtes, in aliquibus prima Dominica ante Adventum hoc Feſtum celebrari.

3. In ea Decretali docet ſummus Pontifex, in pluribus Eccleſiis morem fuiſſe celebrandi Feſtum Trinitatis, & in aliis quidem octava die poſt Pentecoſtem; in aliis prima ante Adventum Dominica. Id vero ex epiſtola Carturſii colligitur ad Carolum Magnum, qui anno 800. ſuſcepit Imperium. *Ergo, mi Rex, ſi vobis placeat hoc conſilium pro his omnibus, pro te, & pro exercitu Chriſtianorum, ut unum diem poſt jejunium in anno in honore Sanctæ Trinitatis, & Unitatis, & Angelorum, & omnium Sanctorum celebrem conſtituas ſuper Regnum tuum cum conſilio Synodi Francorum.* Alia profert monumenta Martene loc. cit. cap. 28. nu. 22. Alexandri II. ætate priora, quibus evincitur, in aliquibus Regionibus Feſtum Sanctiſſimæ Trinitatis celebrandi morem fuiſſe. Stephanum Leodienſem Epiſcopum, qui anno 920. mortuus eſt, conſtat juſſiſſe ſcribi Sanctiſſimæ Trinitatis Officium; & Riquierium, qui ei ſucceſſit, in ſua Diœceſi recitari voluiſſe; quam diſciplinam vicinæ Eccleſiæ amplexæ ſunt, quod oſtendit Bailletus in Inſtitutione hujus feſti §. 1. num. 2. Joachimus Hildebrandus Hæreticarum partium ſectator Tractatu *de Priſca, & Primitivæ Eccleſiæ ſacris Publicis, & diebus Feſtis*, Amſtelodami edito anno 1702. pag. 59. ſolemnem ſemper fuiſſe ait in Eccleſia Sanctiſſimæ Trinitatis Feſtivitatem, eamque tamquam Octavam Pentecoſtes habitam eſſe; quod autem celebretur non ut Octava Pentecoſtes, ſed ut Feſtivitas Sanctiſſimæ Trinitatis, id ante nonum ſeculum negat uſu eſſe receptum.

Pontifex non improbat ex Decretali hanc Feſtivitatem.

4. Hoc Feſtum Alexander ſecundus in ea Decretali non improbat; quod videtur exiſtimaſſe Micrologus; ait enim tantum ſummus Pontifex, certum quendam non præſcribi ab Eccleſia Romana diem, quo Sanctiſſimæ Trinitati cultus adhibeatur. Luculenta ſane ſunt Decretalis verba; atque id probe Thomaſſinus animadvertit loc. cit. num. 2. *Cæterum Romanus Pontifex non reſpuit, ut paullo liberius ſcribit* (Micrologus), *feſtum hunc diem, ſed ei minime eſt ſuffragatus Eccleſiarum cæterarum ritus non condemnans.* Et Gonzalez in notis ad illud cap. *Quoniam* de Feriis: *Unde*, inquit, *cum Alexander conſultus fuiſſet, utrum liceret ſpecialem diem dicari huic Feſtivitati, ut Patres Gallicani fecerant, reſpondit, Eccleſiam Romanam non conſueviſſe ſpeciali die hoc myſterium colere, cum ſingulis diebus dicatur, Gloria Patri &c. unde non damnavit Alexander conſuetudinem Eccleſiarum, ubi certo & præfinito die celebratur, ſed tantum certum diem huic Feſtivitati non indixit.* Denique docet Decretalis, non eſſe conſuetudinem in Eccleſia Romana certo & præfinito die peculiarem cultum tribuendi Sanctiſſimæ Trinitati, cujus quotidie in honorem in fine cujuſlibet Pſalmi cantetur hymnus *Gloria Patri* &c.

In Eccleſia Romana nullus erat præfinitus dies huic Feſtivitati.

Quælibet Dominica huic cultui eſt aſſignata.

Sanctiſſima Trinitas eſt objectum quo refertur omnis cultus.

Gloria Patri & Filio &c. quidam putant in Conc. Nicæn. compoſitum.

5. Quamlibet Dominicam peculiari erga Sanctiſſimam Trinitatem cultui deſtinatam eſſe, nec tamen id repugnare, quominus illi cultus adhibeatur, qui deinde introductus eſt in prima Dominica poſt Pentecoſtem, oſtendit Suarez rationibus e Theologia depromptis de Religione lib. 2. cap. 4. Ejuſmodi enim cultus additus eſt *ad majorem reverentiam Trinitatis, & ut expreſſa memoria tam in Officio proprio, quam in concionibus illius Myſterii fieret;* Cum præſertim certiſſimum ſit, Sanctiſſimam Trinitatem objectum eſſe præcipuum, quo cultus omnis refertur, qui ab Eccleſia Deo tribuitur; per illum enim cultum, quem Sanctis tribuimus, Chriſto Domino, cujus membra ſunt Sancti, honorem exhibemus: cum autem Jeſu Chriſto habetur honor, qui Filius Dei eſt, & unus in ſubſtantia cum Patre & Sancto Spiritu, facile, quod modo dicebamus, inde colligitur, omnis Religioſi cultus Trinitatem objectum & finem eſſe præcipuum. Quod vero ad hymnum attinet *Gloria Patri* &c. quem Decretalis ait cani quotidie, & fortaſſe in fine cujuſlibet Pſalmi, vulgaris quondam ſententia fuit, in Nicæna Synodo eam orationem fuiſſe compoſitam; eam in Oriente addi ſolitam in fine cujuſlibet Pſalmi; ac laudabilem invectam eſſe in Occidentem ejuſmodi conſuetudinem a Damaſo Papa Hieronymo impulſore. Vid. Herrera lib. 2. de Origine divinor. Officior. & Gonzalez in cap. *Quoniam* in fine de Feriis.

Oſtenditur ea Oratio Conc. Niceno prior.

6. Sed hæc omnia falſo affirmari compertum eſt: non enim in Nicæno Concilio ea oratio, ſeu, quemadmodum appellata eſt a Majoribus noſtris, ea Glorificatio compoſita eſt; ejus enim meminit Baſilius epiſt. ad Amphilochium c. 7. *Proinde quod a majoribus noſtris dictum eſt, & nos dicimus, gloriam eſſe communem Patri cum Filio* (loquitur de Spiritu Sancto;) *quapropter & Glorificationis Hymnus Patri ſimul cum Filio offerimus.* Atque ante Baſilium Magnus Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus *de Virginitate*, ſeu *de Meditatione* diſertiſſime eum hymnum commemorat: *Cum ſurrexeris a menſa, rurſum gratias agendo trinis vicibus dicas: Miſerator, & miſericors Dominus eſcam dedit timentibus ſe. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto; rurſumque poſt actam Glorificationem preces tuas abſolvas.* Quorum Patrum auctoritate nixus Cardin. Bona *de Div. Pſalmod. c. 16. §. 6.* Glorificationi

ni

ni majorem antiquitatem jure vindicat. Baſilius enim a majoribus eam repetit; & Athanaſius de re loquitur non tamquam nuper inſtituta, ſed certa jam, atque perſpecta.

Ab Apoſtolis ea Oratio profecta. Fortaſſe in Nicæna Synodo addita ſunt illa, Sicut erat in principio.

7. Itaque verius dici pot[illegible] Apoſtolos juſſu Chriſti Domini in nomine [illegible] Filii & Spiritus Sancti Baptiſmum con[illegible]; atque inde ab Apoſtolicis uſque temporibus Glorificationis hymnum Fideles canere cœpiſſe: Nicænæque Synodo verba illa tribui poſſe: *Sicut erat in principio &c.* quæ Nicæni Patres addiderunt ad Arianorum hæreſim jugulandam, qui Filium a Patre *in tempore* genitum, ac fuiſſe tempus, cum non eſſet Filius, nefarie blaſphemabant; quod colligitur ex Concilio Vaſionenſi paullo poſt Nicænam Synodum habito in Gallia ſub Julio Pontifice Conſtantii Imperatoris ætate, cujus Canones cum iis, qui ſecundi ſunt Vaſionenſis Concilii ſub Leone Magno permiſtos habemus. Verba Concilii ſunt: *Et quia non ſolum in Sede Apoſtolica, ſed etiam per totum Orientem, & totam Africam, vel Italiam propter hæreticorum aſtutiam, qua Dei Filium non ſemper cum Patre fuiſſe, ſed a tempore fuiſſe blaſphemant, in omnibus clauſulis poſt* Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto. Sicut erat in principio & nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen, *dicitur; etiam nos in univerſis Eccleſiis noſtris hoc ita dicendum eſſe decernimus.*

Conſuetudo canendi in fine cujuſque Pſalm. Gloria Patri *non eſt traducta ab Oriente in Occidentem.*

8. Atque hæc eſt doctorum virorum, qui in rebus Eccleſiaſticis ſtudium operamque ſuam poſuerunt, ſententia, cujuſmodi eſt Baronius ad ann. Chr. 325. num. 175. & ſequen. Bona de Divina Pſalmodia cap. 16. §. 6. Lupus in Notis ad Concilium Nicænum cap. 7. tom. 1. pag. 109. primæ edit. Theophilus Raynaudus tom. 15. Operum ſuorum pag. 19. Cardinalis autem Bona eod. loco, poſtquam Caſſiani teſtimonium attulit, qui lib. 2. de Inſtit. Cœnob. c. 8. tradit, non fuiſſe in Oriente conſuetudinem ad finem Pſalmi cujuslibet canendi *Gloria Patri*, negat, diſciplinam ejuſmodi ab Oriente in Occidentem eſſe traductam Hieronymi cura & opera; Caſſianum enim, qui quinquaginta vixit poſt Hieronymum annis, teſtari nihil ejus diſciplinæ ætate ſua fuiſſe in Oriente; qui aliter ſenſerit, Hieronymi ad Damaſum epiſtola eſſe deceptum; eam autem eſſe apocrypham. Et ſane falſo adſcriptam Hieronymo eam epiſtolam putat etiam Schelſtratus part. 2. Antiquitat. illuſtratæ, & Pagius in Breviario Romanor. Pontif. tom. 1. in Vita Damaſi pag. 3. & ſequen.

Concilium Narbonenſe ann. 589. jubet, ad quemlibet Pſalmum addi Gloria Patri.

9. Affert Baronius ad ann. Chr. 548. num. 31. Canonem quendam Concilii Narbonenſis anno 589. ideſt centum & ſexaginta poſt Hieronymi obitum annos habiti, cujus hæc ſunt verba: *Ut in pſallendis Ordinibus per quemque Pſalmum Gloria dicatur Omnipotenti Deo: per majores vero Pſalmos prout fuerint prolixiores, pauſationes fiant & per quamque pauſationem Gloria Trinitatis Domino decantetur.* Ejuſmodi Decretum cæteræ quoque Eccleſiæ amplexæ ſunt; quod ſatis eſſe putamus ut palam fiat quam vere in ſua Decretali dixerit Alexander II. fuiſſe morem, ut quotidie, & forſitan in fine cujuslibet Pſalmi Glorificationis hymnus caneretur *Gloria Patri &c.*

Joannes XXII. Feſtum hunc diem primus celebrari juſſit Dominica prima poſt Pentecoſtem.

10. Atque ut unde ſumus digreſſi, eo regrediamur, cum earum Eccleſiarum diſciplinam Eccleſia Romana non improbaverit peculiarem quendam feſtum diem celebrandi in Sanctiſſimæ Trinitatis honorem, paullatim ea conſuetudo cœpit pervulgari. Quapropter Rupertus Abbas, qui duodecimi ſeculi vixit initio lib. 11. de Divinis Officiis cap. 1. ſcribit, ætate ſua Feſtivitatem hanc vulgo celebrari cœptam eſſe; & Durandus, qui vixit vergente in finem ſeculo 13. etſi tradit, nonnihil varietatis eſſe in ea celebranda, teſtatur tamen pluribus in locis eſſe receptam. Quæ cum ad plures Eccleſias latius in dies vulgaretur, tandem ab ipſa Apoſtolica Sede ſuſcepta eſt. Joannes enim XXII. qui obiit anno 1334. primus decrevit, ut prima poſt Pentecoſtem Dominica ab univerſali celebraretur Eccleſia. In id conſentiunt Martene citat. cap. 28. Thomaſſinus cit. cap. 18. lib. 2. nu. 13. Bailletus in Hiſtoria hujus Feſti §. 1. num. 4. Ciaconius in vita Joannis XXII. Gavantus, & Meratus in Notis ad Gavantum tom. 1. par. 2. pag. 1222. Gonzalez in cap. *Quoniam* de Feriis num. 8. in fine. Herrera de Origine Divinorum Officior. lib. 2. cap. 52. Suarez loc. cit. num. 17. Pagius in Breviario Romanor. Pontificum tom. 4. in vita Joannis XXII. num. 86. & nos lib. 4. de Canonizat. Sanctorum ipſi demonſtravimus par. 2. cap. 30. num. 1.

CAPUT XIII.

De feſto Corporis Chriſti, quod Feria Quinta celebratur poſt primam Dominicam, quæ Pentecoſtem proxime conſequitur, ſeu poſt Octavam ejuſdem Pentecoſtes.

Deſtinandus dies alius videbatur a Feria V. majoris Hebdomadæ ad celebrandam Corporis Chriſti Solemnitatem.

1. AB Apoſtolicis uſque temporibus Feria Quinta *in Cœna Domini* Sanctiſſimæ Euchariſtiæ inſtitutionem veneratur Eccleſia. Sed cum eo die in Paſſione & morte Chriſti Domini recolendis ſancta verſetur Eccleſia, & in plurimis cæremoniis occupata ſit, optimum factu, & Deo gratum fore viſum eſt, ſi peculiaris quædam inſtitueretur Feſtivitas lætitiæ & gaudii declarationibus celebranda, cui Feria Quinta poſt primam Dominicam Pentecoſtes deſtinaretur. Quoniam vero de Santiſſimæ Euchariſtiæ inſtitutione fuſe diſputavimus, cum de Feria Quinta Majoris Hebdomadæ ſermonem habuimus, nos hic tantummodo de hac nova addita Feſtivitate diſſeremus, quæ Feria Quinta poſt primam Dominicam Pentecoſtes celebratur.

Origo hujus Feſtivitatis. B. Juliana Leodii de ea inſtituenda conſulit Epiſcopos & Theologos, inter quos Archidiaconum Leodienſem, qui poſtea fuit Urbanus IV.

2. Magna erga Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum devotione fuit Beata Juliana e Monte Cornelione ad Leodii Portas Hoſpitalaria. Quæ cæleſti quadam viſione admonita, ut peculiari Feſtivitate Sanctiſſima Euchariſtia coleretur, poſtquam Prioriſſæ munus illi delatum fuit anno 1230. in Religoſa Domo Montis Cornelionis, rem omnem cum Joanne Canonico S. Martini Leodienſi communicavit, qui eam eſt cohortatus, ut a Theologis, & Epiſcopis conſilium peteret. E Theologis quoſdam ex Ordine Prædicatorum Fratres, ex Epiſcopis Cameracenſem conſuluit; conſultor etiam eſt adhibitus Jacobus Pantaleo Trecenſis Archidiaconus Leodienſis, Epiſcopus de inde Virodunenſis ſummus denique Pontifex Urbanus Quartus appellatus.

Probatam omnibus Feſtivitatem & Officium in Concilio habito anno 1246. Epiſcopus Leodienſis coram ſe juſſit celebrari.

3. Probata eſt omnibus nova Feſtivitas, ejuſque Officium curante B. Juliana compoſitum eſt. Etſi autem, ut in rebus, quæ Dei cultum tangunt, ſolet accidere, plures interceſſerint difficultates, Robertus Leodienſis Epiſcopus in Concilio ann. 1246. habito novum hoc Feſtum per omnem Ditionem ſuam celebrari juſſit, &, antequam e vita migraret, voluptatem eam cepit, ut novum hujus ſolemnitatis Officium coram ſe celebrari videret. Ad hunc modum inſtitutam Feſtivitatem Hugo, qui Prior antea & Provincialis Fratrum Prædicatorum in conſilium a Beata Juliana adhibitus rem omnem probaverat, Cardina-

dinalis poſtea creatus, & in Belgium Legatus ab Apoſtolica Sede miſſus, ab omnibus Præſulibus, & univerſo Clero Legationis ſuæ retineri juſſit & coli; idemque qui ei in Legatione ſucceſſit Capocius Cardinalis biennio poſt confirmavit.

Agitur apud Apoſtolicam ſedem de hac Feſtivitate ad univerſam Eccleſiam extendenda.

4. Juliana, quæ negotium omne cum quadam pia muliere, quæ Leodii habitabat, nomine Eva, communicaverat, e vivis ſublata eſt. Itaque Eva ab Henrico Leodienſi Epiſcopo, qui Roberto ſucceſſerat, flagitare non deſtitit, ut Romanum Pontificem exoraret, quo nova Feſtivitas ad univerſalem proferretur Eccleſiam; cum præſertim in B. Petri Cathedra ſederet Urbanus IV. qui viſionis, qua B. Juliana monita fuerat, probe conſcius, eam Feſtivitatem in Belgio, antequam creatus eſſet Pontifex, approbaverat.

Urbanus IV. negotium protrahit, tandem miraculo commotus jubet Feſtivitatem in Eccleſia univerſali celebrari.

5. Ejuſmodi preces ad Pontificem jam pervenerant, qui rem adeo gravem, in qua de Feſtivitate ad univerſalem Eccleſiam extendenda agebatur, cunctando protrahebat, ne quid temere ſuſcepiſſe videretur. Sed ſtupendo per id tempus miraculo edito Pontifex commotus Conſtitutionem, de qua mox ſermonem habebimus, evulgavit, qua ab univerſali Eccleſia Feſtivitatem hanc celebrari mandavit.

De miraculo Volſinienſi, quo permotus fuit Pontifex.

6. Chaſtrum eſt ad Volſinienſem lacum ſub radices collis in via, quæ Romam per Hetruriam ducit, ab Urbeveteri haud longe diſtans, in qua tum Civitate Urbanus IV. cum Romana Curia morabatur. Eo in Caſtro contigit, ut Sacerdos quidam poſt conſecrationem panis & vini, cum de tranſubſtantiatione in Corpus & Sanguinem Jeſu Chriſti cœpiſſet dubitare ex improviſo Sanguis ex Hoſtia eruperit, qui linteum, ſeu Corporale commaculavit. Sunt qui narrant, Sanguinis guttam Sacerdotis imprudentia in linteum effuſam; illum autem, quo ſuam tegeret negligentiam, multiplici plexu eam lintei partem, quo Sanguinis gutta deciderat, complicaſſe; maculam deinde Sanguinis in formam Hoſtiæ in ſingulis lintei plexibus eſſe repertam. Cujus miraculi fama commotus Pontifex, ipſe linteum inſpicere voluit; ac noviſſimas preces memoria repetens, quæ ad peculiarem Feſtivitatem Corporis Chriſti impetrandam ſibi erant expoſitæ; ea etiam revolvens animo, quæ Leodii multo antea acceperat, & accurato examine perpenderat; reputans præterea, quantopere neceſſarium eſſet ut gliſcens Berengarii hæreſis, qui realem Corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini præſentiam impugnabat, auctoritate publica frangeretur, Conſtitutionem edidit, quæ in Bullario primum inter Urbani IV. Bullas obtinet locum, qua ad hæreticos comprimendos, & exaltandam Catholicam Fidem ſingulis annis eodem quo nunc die Feſtivitatem Corporis Chriſti in univerſali Eccleſia celebrari juſſit. In eam Conſtitutionem Revelationes etiam, quas antequam ad Apoſtolatum eſſet evectus, cognitas habebat, inſeruit. Nulla in hac Conſtitutione reperitur dies, qua eam Urbanus ediderit, Litteræ vero in forma Brevis ad piam mulierem, quam ſupra memoravimus, nomine Evam, quibus Pontifex de capto jam conſilio certiorem facit, datæ ſunt die octava Septembris anno 1264. Urbeveteri Pontificatus ſui anno quarto. In Regeſtis Vaticanis, quæ in Bullario deeſt dies Bullæ adſcribenda, reperitur fuiſſe undecima Auguſti anno 1264.

Mortuo Urbano IV. duobus fere menſibus poſt editam

7. Poſtridie Kal. Octobris Urbanus migravit e vita. Dieſtemius in quodam opere ann. 1646. edito ait, Urbani Bullam receptam & exequutioni mandatam in Leodienſi dumtaxat Eccleſia. Sed ea Bulla celebrandæ Feſtivitati conſtituit Feriam 5. poſt primam Dominicam Pentecoſtes; data autem eſt die 11. Auguſti ann. 1264. ut paullo ante monuimus; quocirca facile intelligi poteſt, Dieſte[illegible] nimio in Leodienſem Eccleſiam ſtudio [illegible]m, cujus obedientiam erga Urbanum I[illegible]chidiaconum quondam ſuum conatur extollere, peculiarem Feſtivitatem, quæ ante Urbani Bullam Leodii celebrabatur, cum Feſtivitate confundere, quæ juxta Apoſtolicam Conſtitutionem Leodii iiidem, ut in cæteris Chriſtianæ Reipublicæ Eccleſiis, cæpit celebrari.

Bullam, Feſtivitatem in ipſo ſui initio intermortuam excitavit Clemens V. in Conc. Viennenſ.

Illud vere dici poſſe videtur, Urbanum, antequam illam Conſtitutionem ederet, & morte eriperetur, hanc Feſtivitatem ſolemniter celebraſſe, quod colligitur ex ejus litteris in forma Brevis ad Evam, quas ipſe Dieſtemius affert: *Et ſcias, quod nos ejuſmodi Feſtum cum omnibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus, nec non cum omnibus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, cæteriſque Eccleſiarum Prælatis; tunc apud Sedem Apoſtolicam commorantibus, (ad hoc ut videntibus & audientibus de tanti Feſti celebritate ſalubre præberetur exemplum) duximus celebrandum*. Cum autem paullo poſt datam Bullam exceſſiſſet e vita, nec quiſquam urgeret, ut exequutioni mandaretur, quod innuit Gloſſa Clement. Unica de reliquiis & veneratione Sanctorum, inde factum eſt, ut annis inſequentibus ejuſmodi Feſtivitatem celebratam eſſe non reperiamus. De ea enim ſilet Durandus, qui poſt Urbani mortem duos & viginti vixit annos. Verum Clemens V. in Concilio Viennenſi anno 1311. habito Urbani Conſtitutionem confirmavit, quam demiſſo animo, ut par erat, Patres, qui univerſalem repræſentabant Eccleſiam, acceperunt, ut videre eſt in Clementina unica de reliquiis & venerat. Sanctorum. Cujus executionem Joannes XXII. qui anno 1316. Clementi V. ſucceſſit omni ſtudio curavit, ad eamque rem Martinus V. & Eugenius IV. novis Indulgentiis tribuendis plurimum contulerunt, ut tandem in tota Eccleſia Feſtivitas celebraretur. Quamobrem ſancta Tridentina Synodus ſeſſ. 13. cap. 15. eam ſolemnitatem Triumphum de hæreſi appellat, & in eos, qui eam improbare audeant, anathema pronunciat Can. 6. Atque in eo loco ſancta Synodus graviſſimum illud ſcandalum animo præſens habuit, cum Auguſtæ Vindelicorum, teſte Surio in Commentar. fol. 150. in Proceſſione Corporis Chriſti (in qua ſanctam Euchariſtiam geſtabat Cardinalis Moguntinus, ſecularibus Principibus, & Clero præeuntibus, quos deinceps Carolus V. Imperator, aperto capite, cereum manu tenens, ac poſt eum Archiepiſcopi, & Epiſcopi omnes ſequebantur, & Umbellam alternis Principes viri gerebant) Saxoniæ Dux, & Lutherani Principes adeſſe noluerunt, ex quo maximam Imperator animi moleſtiam cepit.

Euchariſtia cur adoretur adverſus Calvinum.

8. Quærit a Catholicis Calvinus lib. 4. Inſtitut. cap. 17. *quo prætextu conſecrent hoſtiam, quam circumferant in pompa?* Cui facile reſpondemus, in pompa geſtari, ut adoretur. Id vero laudabile eſſet, etiamſi non ſubeſſet illis ſpeciebus reali ſua præſentia Chriſtus: nam in ſacris paginis proditum eſt juſſu Dei Arcam Domini ab Iſraelitis per plura loca, quanta maxima fieri poterat, celebritate circumferri conſueviſſe. Quanto igitur potiori ratione id fiat, cum illis ſpeciebus Salvator noſter Chriſtus Jeſus contineatur, ut docet Catholica Eccleſia, quæ in Tridentina Synodo congregata, Auguſtiſſimo Eccleſiæ Sacramento Latriæ cultum tribuendum eſſe definivit. Vid. Herminier Tractatu de Sacramentis

tom. 2.

tom. 2. de Euchariſtia cap. 25. & Pichler in Theologia Polemica par. 2. pag. 1164. & 1165. ubi *de aſſervatione & adoratione Euchariſtiæ* verba facit. Hi enim explicant, quo ſenſu intelligamus Sacramento Latriæ cultum tribuendum, etiamſi panis & vini ſpecies, quæ ſunt res creatæ, in illo contineantur.

Miraculi Volſinienſis veritatem probant Scriptores omnes; ſed omnium luculentiſſime ipſum Corporale in Cathedrali Urbisveteris aſſervatum.

9. De miraculo, quod in Volſiniorum Caſtro contigiſſe diximus, ſcribunt Trithemius, S. Antoninus, & fuſe Panvinius. Sed argumento eſt longe firmiſſimo, ſacroſanctum idem linteum, ſeu Corporale, quod in Urbevetano Cathedrali templo ſumma veneratione adſervatur. Ejuſdem miraculi veritatem luculentiſſime probat ipſa Ædes in ejus memoriam maximo ſumptu a fundamentis excitata, quæ pulchritudine & magnitudine cum cæteris orbis terrarum celeberrimis certare poteſt. In ejus fundamentum primum jeciſſe lapidem Nicolaum IV. Idibus Novembris anno 1290. narrat Panvinius; atque ea omnia, quæ hactenus diximus, referunt & confirmant præter Trithemium, S. Antoninum, & Panvinium, cæteri omnes. Vide Capeauvil tom. 2. Hiſtor. Leodien. pag. 642. Bartholom. Tiſſeu de Orig. Feſtivit. Corporis Chriſti, Jacobum Bourgeois in Tractatu cognomine, Martene de antiqua Eccl. Diſcipl. in Divinis celebr. Offic. cap. 21. num. 1. & ſequen. Henſchienium in continuatione Bollandiana to. 3. Aprilis pag. 437. Bellote Obſervat. ad Ritus Eccl. Laudunen. pag. 851. & ſequen. Chriſtian. Lupum tom. 11. nuperrimæ edit. pag. 340. Theophil. Raynaud. tom. 11. pag. 347. Baillet. in Feſto ejuſdem diei §. 2. Pagium in Breviar. Roman. Pontific. tom. 3. pag. 366. num. 12. Rainaldum ad ann. Chr. 1264. n. 27. Ughellium in addit. ad Ciaconium in Vita Urbani IV. Suarez to. . de Religone lib. 2. cap. 7. nu. 3. Thomaſſinum de dierum Feſtor. Celebrat. lib. 2. cap. 19. & præſertim nu. 13. Pougetum in Inſtit. Catholicis tom. 1. §. 15. pag. 871. Gretſerum tom. 5. ſuorum Operum, Diſſert. de Feſto Corporis Chriſti, Petram in egregiis ſuis ad Conſtitutiones Romanorum Pontificum Commetariis tom. 3. in notis ad Conſtitut. Urbani IV & Andream Pennazium, qui recens ſcripſit de Volſinienſi miraculo hiſtoriam anno 1731. editam.

An Urbanus IV. etiam Proceſſionem inſtituerit.

10. Quærunt nonnulli, an Urbanus IV. ut hanc Feſtivitatem, ita ſolemnem, quæ fit hac die, inſtituerit Proceſſionem. Probabiliſſima eſt eorum ſententia, qui e re ipſa putant, hanc Proceſſionem eſſe profectam. Nam Urbanus ab Epiſcopo ejus loci ſacrum Corporale cum proceſſione & pompa adferri ſibi juſſit, illudque in Eccleſia Urbevetana adſervandum locavit, *Attonitus Pontifex ad ſe ab Epiſcopo loci cum proceſſione Urbemveterem* (corporale) *trasferri voluit. & illud, ſolemnitate inſtituta, in Eccleſia Urbevetana recondidit*. Guillelmus Lindanus Epiſcopus Ruremundenſis tom. 2. Apologetici poſtquam docuit, non hanc Feſtivitatem, ſed Proceſſionem a quibuſdam Lutheranis improbari, ſubjicit: *Sed unde obſecro certum eſt, ſolemni piorum communioni ab Urbano non fuiſſe adjunctam ſolemnem etiam Venerebilis Sacramenti circumgeſtationem? Certe qui occaſionem, atque ſcopum illius Feſti ab Urbano IV. inſtituti prudenter juxta illorum temporum hiſtorias perpendunt, videbunt, opinor, non pro abſurdo habendum, ſi quis ad illius Feſti originem pertinere dicat iſtam ſolemnem circumgeſtationem, quæ ſtato die tam ſolemniter toto Chriſtiano Orbe celebratur*. Gretſerus tom. 5. edit. Ratisbonen. tract. de Proceſſionibus cap. 19. §. *Duodecimo mentitur predicans* pag. 64. probare nititur ex Bulla Urbani, Proceſſionem quoque ab eo Pontifice fuiſſe inſtitutam. Idem confirmat Diſſertat. de *Feſto Corporis Chriſti* eod. tom. 5. cap. 12. pag. 161. ubi monet, id cauſæ fuiſſe illi Pontifici, quamobrem hanc inſtitueret Feſtivitatem, ut Hæreticorum dementiam confunderet & perfidiam: ad id autem cum ea ſolemni proceſſionis pompa nihil excogitari poſſit accommodatius, id Gretſero ſatis eſt, ut ab Urbano etiam Proceſſionem inſtituram eſſe conjiciat. Nobis vero melius id probari videtur ex iis, quæ ex Panvinio paullo ſuperius attulimus.

Officium, quod nunc recitatur, compoſuit D. Thom. Aquin. Græci non habent hanc Proceſſionem. Paraguaienſium pietas.

11. Quidam olim viri docti dubitabant, an officium, quod hac die recitamus, ſcripſerit D. Thomas Aquinas, nec in eo conquiſcebant, quod in hiſtoriis ſupra allatis proditum eſt, Urbanum IV. D. Thomæ, qui tum temporis Urbeveteri erat, id muneris demandaſſe. Papebrochius quid cauſæ eſſet, cur ea de re dubitaret, expoſuit in Actis Sanctorum menſis Aprilis. Poſtea vero quam celebrem legit Diſſertationem, quam de hoc argumento Natalis Alexander conſcripſit, candide declaravit, omnem ſibi ſcrupulum eſſe exemptum, ſeque D. Thomam illius Officii auctorem agnoſcere in Propylæo menſ. Maji part. 2. pag. 53. Quæ tamen numquam orta eſſet controverſia, ſi Conſtitutio iis diſceptatoribus innotuiſſet edita a Xiſto IV. quam reperias in tom. 3. noviſſimii Bullarii Fratrum Prædicatorum pag. 555. In ea declarat Pontifex, eam ſolemnitatem ab Urbano IV. eſſe inſtitutam; deinde ſubjicit: *propriumque ejuſdem ſolemnitatis Officium per B. Thomam de Aquino tunc in ipſa Curia exiſtentem compoſitum edidit*; quod a nobis antea notatum quinta noſtra Inſtitutione jam citatæ edit. obſervavit etiam Meratus par. 2. tom. 1. ad Gavantum pag. 1225. & ſequ. Gretſerus Tractatu de Proceſſionibus pag. 97. Græcorum, nec injuria, miſeriam deflet, qui cum realem Chriſti in Euchariſtia fateantur præſentiam, & publico cultu Sacramentum cenſeant adorandum, ſolemnem hoc die Proceſſionem non uſurpent. Græcis longe feliciores Chriſtiani in Paraguai, quorum quanta ſit pietas in Feſtivitate & Proceſſione Corporis Chriſti, haud facile quiſquam legerit, quin intimo ſuavique animi ſenſu tactus commoveatur. Id optime exponit Ludovicus Antonius Muratorius in relatione de Miſſionibus Paraguai anno 1743. edita cap. 15.

CAPUT XIV.

De Feſto Inventionis S. Crucis die 3. Maji.

Oſtentum celebratiſſimum Conſtantino divinitus objectum.

1. QUinto nonas Maji Sanctiſſimæ Crucis Jeſu Chriſti inventio ſolemni memoria recolitur. Magnus Coſtantinus dum adverſus Maxentium pararet exercitum, veræ religionis cognoſcendæ ſtudio incenſus, anno 311. celebri illa viſione eſt admonitus, qua ſplendidiſſimam vidit ſupra Solem in formam Crucis lucem cum ea inſcriptione, *In hoc vince*, ut narrat Euſebius lib. 1. Vitæ Conſtant. cap. 28. & ſequen.

Vindicatur illius miraculi veritas ab audaciorum hominum argutiis.

2. Ingenio fuit Imperator ille aperto & candido, veritatis amans, & ab omni fraude abhorrens; quapropter de eo ſcripſit Praſgagoras Ethnicus apud Photium Codic. 62. *Omni virtutum & honeſtatis genere, omnique adeo felicitate omnes omnino, qui ſe anteceſſerunt, Imperatores facile ſuperavit Conſtantinus*. Itaque, cum ſe cœleſte illud prodigium vidiſſe ipſe affirmaverit, ejus etiam milites mirabilis oſtenti oculati fuerint teſtes ut eſt apud Euſebium in Vita Conſtant. cap. 28. & id in ſuo Panegyrico innuat Nazarius ſub-

ſubobſcure quidem, ſed ita tamen, ut fateatur, tota Gallia miraculum illud fuiſſe vulgatum, & notum, nemo ſane reperiri poteſt, niſi ſit æque impudens atque Oornebeccus, Tollius, & Boillavius, qui Imperatorem eſſe mentitum affirmare velit, & a ſe viſum finxiſſe, quod non viderit. Pari etiam temeritate præditum jure dixeris, qui contendat, ut Fabricius tom. 6. Biblioth. lib. 5. cap. 3. ſplendidam illam Crucem naturale quoddam fuiſſe phænomenon, quod illa ætas haud ita Aſtronomicarum rerum gnara veluti celeſte quoddam & divinitus immiſſum oſtentum exiſtimavit; quaſi vero noſtris hiſce temporibus, cum Aſtronomia tantum progreſſa eſt, jure poſſit quiſpiam affirmare, inter naturalia phænomena referendam eſſe fulgidam Crucem ſupra Solem in aere ſuſpenſam, cum epigraphe, *In hoc vince*, quod Euſebius, Philoſtorgius, Sozomenus, aliique teſtantur innumeri: quibus potiſſimum verbis ad Chriſtianam Religionem amplectendam Imperator impulſus eſt; & quorum fidem inſequenti anno ex eo prælio, quod cum Romani Imperii hoſte commiſit, parta victoria comprobavit.

Sacrorum in Palæſtina locorum Hadriani Imperatoris ſtudio polluta Sanctitas.

3. Sacrorum in Palæſtina locorum Sanctitatem omni ſtudio Hadrianus Imperator pollui, Chriſtianumque nomen contumeliis onerari curabat. Sanctum propterea Jeſu Chriſti Sepulcrum terra oppleri. Templumque in eo loco Veneri dicatum excitari juſſit; ut Chriſtiani, qui ad eum locum, quo Chriſtus Dominus fuerat conditus, devotione tacti veniſſent, eo ſe contuliſſe viderentur, ut inane illius Deæ numen adorarent.

Tres Cruces a S. Helena effoſſæ in Calvario.

4. Conſtantinus Imperator Chriſtianam Fidem amplexus magnificentiſſimum in eo loco templum extruere ſtatuit; cui ædificando Macarium Hieroſolymitanum Epiſcopum præfecit, Præſideſque provinciarum omnia illi, quæ opus eſſent, ſuppeditare juſſit. Omne illud opus perficiendum ſuſcepit S. Helena Imperatoris mater, quæ ſacris Chriſtianorum jam initiata cum animum ſuum ad pietatem charitatemque exercendam appuliſſet, anno 326. fere exeunte, ſeſe contulit Hieroſolymam, & loco, ubi Chriſtus Cruci eſt affixus, iiſque omnibus, quæ ad ejus Paſſionem pertinent, probe exploratis, Templum, Veneriſque ſimulacrum, quo Calvarius occupabatur, locuſque Filii Dei morte, & reditu ad vitam conſecratus fœde polluebatur, juſſit everti; atque inde amota terra, ſanctoque detecto ſepulcro, ternas ejuſdem formæ & magnitudinis reperit Cruces ſibi invicem adjacentes.

Vera Chriſti Domini ex tribus illis Crucibus miraculo cernitur.

5. Ex iis quænam illa eſſet, in quam Redemptor noſter fuiſſet ſublatus, omnino erat incompertum. S. Ambroſius *in funere Theodoſii* conjecit, Crucem, cui Chriſtus fuerat affixus, cognitam eſſe ex titulo, *Jeſus Nazarenus Rex Judeorum*. Ruffinus vero, Socrates, Sozomenus, & Theodoretus narrant, in re tam dubia Macarium a S. Helena, quid facto opus eſſet, in conſilium adhibitum, divino afflatum numine ſingulas quaſque Cruces ad matronæ cujuſdam nobilis corpus, quæ in ipſo mortis limine verſabatur, admoveri juſſiſſe, Deumque deprecatum eſſe, ut, cuinam tribus ex illis Crucibus Unigenitus ejus Filius eſſet affixus, ſignificare dignaretur; ægram, ubi ejus corpori tertia Crux eſſet admota, valetudini reſtitutam; id indicio fuiſſe, in eam Chriſtum Dominum fuiſſe ſublatum. S. Paulinus Nolanus Epiſcopus in Epiſtola ad Sulpicium Severum, qua ſe illi ſcribit particulam mittere Sanctiſſimæ Crucis, narrat eam mulierem jam mortuam, ubi primum ejus cadaveri tertia Crux fuit applicita, revixiſſe. *Poſtremo* (ſunt Paulini verba) *Dominicam Crucem prodit Reſurrectio, & ad ſalutaris Ligni tactum, morte refuga, funus excuſſum, & corpus erectum*. Et conſonat Sulpicius Severus Hiſtor. lib. 2. *Duabus prius fruſtra Crucibus admotis, ubi Chriſti patibulo attactum eſt, dictu mirabile! trepidantibus cunctis funus excuſſum, & inter ſpectatores adſtitit*. Inde quidam exiſtimarunt: duo tum contigiſſe miracula: alterum mulieris morbo prope confectæ, quæ convaluerit; alterum mulieris mortuæ, quæ revixerit. Verum cæteri omnes vulgo unum tantum miraculum referunt; rem vero ajunt aliter Paulinum narrare, quod ex rumore populi eam acceperit, qui plerumque, quæ geſta fuerint, multis vel ſublatis, vel additis circumſtantiis auget, vel minuit.

Non ſub Euſebio Papa inventa Crux eſt, ſed ſub Sylveſtro.

6. Verba ſunt ex libro Pontificali, qui Anaſtaſio vulgo tribuitur, in vita S. Euſebii Papæ: *Sub hujus temporibus inventa eſt Crux Domini noſtri Jeſu Chriſti quinto Nonas Maji, & baptizatus eſt Judas, qui & Cyriacus*. Vignolius poſt vocem *Cyriacus*, ſeu *Quiriacus* legit: *qui eam invenerat*. Sed hanc narrationem multa evertunt; nam neque ſedente Euſebio, ſed Sylveſtro, inventa Crux eſt, neque ſincera ea ſunt Acta, quæ Judæorum opera tradunt Crucem eſſe repertam.

Argumenta, quæ Crucem ſub Sylveſtro inventam evincunt.

7. Et ſane ſub Sylveſtro Pontifice, non vero ſub Euſebio Crucem eſſe inventam plurima evincunt argumenta. Syriam enim, Euſebio Pontifice, non Conſtantinus obtinebat, ſed Maximinus, qui numquam profecto Chriſti Domini Crucem inveſtigari, atque ibi Eccleſiam extrui paſſus eſſet: præterea Conſtantinus nondum ea, quam ſupra memoravimus, cœleſti viſione monitus, ne Chriſtianus quidem tum temporis erat; nondum itidem ejus mater Helena Chriſtianam profitebatur fidem; & Macario multo poſt Hieroſolymitana Eccleſia anno 312. tradita fuit. Vid. Baron. ad annum Chr. 326. num. 42. Pagium in Breviario Romanorum Pontificum t. 1. in vita S. Euſebii; & Binii, Labbei, Ciaconii, Bencini, & Vignolii Notas ad librum Pontificalem in eadem S. Euſebii vita. Quod autem Canonem, qui incipit *Crucis*, de Conſecr. diſt. 3. Gratianus tribuat Euſebio, cujus ea ſunt verba, *Crucis Domini Noſtri Jeſu Chriſti, quæ nuper, nobis gubernacula Sanctæ Romanæ Eccleſiæ tenentibus quinto nonas Majas inventa eſt, in prædicto Kalendarum die Inventionis Feſtum vobis ſolemniter celebrari mandamus*, nihil negotii faceſſit: hoc ſiquidem Decretum falſo affingi Euſebio advertit Suarez tom. 1. de Religione lib. 1. cap. 7. num. 2.

Acta quæ tradunt S. Crucem Judæorum opera eſſe repertam.

8. Acta vero, quæ tradunt Crucem Judæorum opera eſſe repertam, rem ita narrant: Helenam Judæos ad ſe accerſitos de nefarie illata Chriſto nece objurgaſſe; juſſiſſe paratos ex iis eſſe quingentos, ut interroganti ſibi, ubinam eſſet Crux Chriſti Domini, reſponderent; eam, cum nihil comperiret, eadem de re peritiores quoſdam eſſe percunctatam, quos inter quidam fuit nomine Judas, qui ex traditione patris ſui Simeonis filii Zachæi noverat, ubi eſſet Crux Jeſu Chriſti, quam a patre indicare juſſus eſſet, ſi quando ea de re interrogaretur; Judam primo detrectaſſe quod haberet cognitum aperire: in vincula tamen traditum, diutinaque ſeptem dierum fame parere coactum, aliorum quorundam opera adjutum, effoſſa terra, ternas reperiſſe Cruces; ex iis Crucem Domini eo miraculo, quo mortuus revixit, cognitam fuiſſe; Judam denique ſacro ablutum Baptiſmate a S. Euſebio Epiſcopum conſecratum eſſe, & relicto Judæ nomine Cyriacum appellatum. In Chro-

Chronicis Hiſpanienſibus traditur, tanta eum captum fuiſse devotione, ut ante pectus in veſte Crucis imaginem geſtare voluerit: unde ajunt profectos Equeſtres Ordines, quos qui profitentur, in veſte, & in medio pectore Crucis imaginem gerunt. Vide Quareſmium Elucid. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 5. cap. 20. in fine.

Acta illa veluti ſpuria a doctiſſimis quibuſque rejiciuntur.

9. Gregorius Turonenſis lib. 1. cap. 34. ubi de Conſtantino loquitur, eam rem innuit; *Hujus tempore venerabilis Crucis Dominicæ Lignum per ſtudium Helenæ matris ejus repertum eſt, prodente Juda Hebræo, qui poſt Baptiſmum Quiriacus eſt appellatus*. Sed adverſus eam narrationem tot tantaſque objecere difficultates Baronius, & Panvinius, ut rejicienda omnino videatur. Bollandiſtæ ad diem 3. Maji accurate eam examinant, ac denique Acta illa veluti ſpuria explodunt. Janningus in Apologia, quam poſuit in tom. 1. Junii num. 26. oſtendit, Scriptorem hiſtoriæ de Inventione Sanctiſſimæ Crucis, quiſquis ille fuerit, loca, tempora, homines, & facta confingere. Et Papebrochius, in reſponſionibus ad P. Sebaſtianum a S. Paulo par. 1. reſponſ. ad art. 1. §. 7. accuſatus, quod Breviarium Romanum in eo, quod ad S. Crucis Inventionem pertinet, impugnaſset, ſtrenue ſe defendit, declaratque, ſe nihil aliud quam eam, quam modo retulimus, hiſtoriam rejeciſse, ſibi Gelaſio Papa præeunte, qui in Can. *Sancta Romana* diſtint. 15. hoc de ea hiſtoria tulit judicium: *Item ſcripta de Inventione Dominicæ Crucis, & alia ſcripta de inventione Capitis Beati Joannis Baptiſtæ, novellæ quidem relationes ſunt, & nonnulli eas Catholici legunt; Sed cum hæc ad Catholicorum manus pervenerint, Beati Apoſtoli Pauli præcedat ſententia: Omnia probate, &, quod bonum eſt, retinet*. Decretum hoc Gelaſianum egregie defendit Fontaninus in Antiquitatibus Hortæ in append. eoque uſus eſt Schelſtratius in Notis ad librum Pontificalem in vita S. Euſebii ad confutandam hiſtoriam de Cruce Hebræorum opera inventa. Eandem ingreditur viam Tillemontius Not. 3. ad vitam S. Helenæ, ubi advertit, hanc hiſtoriam illo fulciri poſſe argumento, quod ille Judas Cyriacus, ſeu Quiriacus Hieroſolymæ Epiſcopus in omnibus fere Martyrologiis reperitur adſcriptus, & honore, quo Sanctos veneramur, tamquam Patronus colitur Anconæ, e cujus Epiſcopatu Clementis XII. beneficio ad Metropolitanam Bononienſem Eccleſiam quondam tranſlati fuimus. Illud quoque addit, non abeſſe a veriſimili, alium quendam fuiſſe Cyriacum, qui Hieroſolymæ martyrium paſſus ſit, & cujuſpiam alterius Civitatis Epiſcopus fuerit; ejuſque ſacra Lipſana Anconam a Placidia Auguſta, ut creditur, eſſe delata.

Retinenda hiſtoria de Inventione Crucis, quæ Breviario Romano continetur.

10. Retinenda eſt igitur prima illa, quam attulimus, hiſtoria, utpote Breviario Romano emendato plane conſentiens; cum præſertim firmiſſimis ſuffulta ſit fundamentis; ex Ambroſio in Concione de obitu Theodoſii; Ruffino lib. 1. cap. 8. S. Paulino ep. 31. alias 2. Sozomeno lib. 2. cap. 1. Nicephoro lib. 8. cap. 29. Sulpicio Severo Hiſt. l. 2. S. Cyrillo epiſt. ad Conſtantium Imperator. §. 3. col. 352. ep. edit. Maur. ubi hæc habentur: *Ac tempore quidem Deo amiciſſimi, & felicis recordationis Conſtantini Patris tui ſalutare Crucis lignum Hieroſolymis eſt repertum, divina gratia viro pietatem recte quærenti hoc largiente, ut abſconditos ſanctos locos inveniret*. Et in Euſebii Chronico a Pontaco edito: *Helena Conſtantini mater Divinis monita viſionibus Beatiſſimum Crucis Lignum, in quo mundi ſalus pependit, apud Hieroſolymam reperit*. Quapropter Bailletus in ſua Tabula Critica ad diem 3. Maji num. 1. monet, primæ adhærendum hiſtoriæ; alteram autem, quæ Judam Hebræum commemorat, cujus opera Crux Domini reperta ſit, rejiciendam.

Calviniſtæ eam hiſtoriam explodunt.

11. Salmaſius, Spanhemius, Baſnagius, Dallæus, Calvinianarum homines partium, veritatem hiſtoriæ de Inventione Sanctiſſimæ Crucis prorſus negant; ſuumque judicium confirmant ſilentio Euſebii in Vita Conſtantini: epiſtolam vero Cyrilli velut ſpuriam & apocrypham rejiciunt: quæ vero ex Chronico Euſebii attulimus, recens addita eſſe contendunt: illud vero vehementer urgent, non fieri veriſimile, trecentorum ſpatio annorum Chriſti Crucem, quodque mirandum magis, binas etiam duorum Latronum ſub terra latuiſſe incorruptas. Hoſpinianus Tract. *de Origine Feſtorum Chriſtianorum* pag. 107. non ſolum negat, Crucem inventam eſſe ſub S. Euſebio Papa, quod nos ipſi paullo ante diximus non eſſe veriſimile, ſed inſuper eo inclinat, ut totam de Inventione Crucis hiſtoriam ex rationibus modo indicatis rejiciat.

Evertuntur argumenta, quæ illi adverſus eam hiſtoriam gerunt.

12. Verum ut Cyrilli epiſtola ſit apocrypha, quod contendit Rivetus; ut in Chronico Euſebii ea verba recenter addita ſint, quemadmodum putat Scaliger, & Bollandiſtæ ad diem 3. Maji, quis tanta fuerit confidentia, qui rem tot graviſſimorum Scriptorum teſtimonio confirmatam audeat convellere? Cum præſertim, etiamſi Euſebius revera ſiluiſſe de hac re comperiatur, argumentum inde depromptum ſit mere negativum, cujus vires plane concidunt, cum alia ſuppetant veterum & graviſſimorum Scriptorum teſtimonia, qui rem narrant ab alio prætermiſſam, quæ minime prætereunda videatur; ut optime obſervarunt Natal. Alexander tom. 4. poſtremæ edit. Pariſien. c. 6. art. 12. Tillemont. Nota 2. ad S. Helenæ vitam, & Bollandiſtæ ad diem 18. Auguſti §. 8. de vita S. Helenæ, nu. 76. *Dato autem, non conceſſo, Euſebium in hac re fuiſſe piſce, ut ita dicam, mutiorem; an propter ſilentium unius Euſebii tot alii graviſſimi Auctores, qui adeo diſerte eam aſſerunt, falſitatis arguendi ſunt? &c. Quibus omnibus addenda eſt conſtans, ſtabilis, ac perpetua Catholicæ Eccleſiæ Traditio. Andreas itaque Rivetus heterodoxus Miniſtellus commiſeratione, ſeu riſu potius, vel contemptu dignus eſt, quando in Critici ſui Sacri, ut vocant, ſpecimine adverſus inventionem Crucis audacter ac temere iſta deblaterat*. Diximus, ut apocrypha ſit Cyrilli epiſtola; nam revera eſt genuina; quod enim illam Rivetus rejiciat ut ſpuriam, quia in ea Conſtantius Auguſtus laudatur, qui Chriſti Divinitatem oppugnabat, id quidem nullius eſt roboris argumentum; Athanaſius enim, & Hilarius honorificis ſane verbis eundem Imperatorem appellarunt, tum cum maxime & pertinaciſſime Catholicam Fidem divexabat, ut bene animadvertit Graveſonus de Myſter. & annis Chriſti p. 452. Diximus itidem, ut in Chronico Euſebii ea verba ſint addita: nam id quidem non ſatis exploratum eſt; reperiuntur enim ea verba in pluribus manuſcriptis Codicibus, & multis veteribus editionibus. Adeundus Gretſerus, ubi Scaligerum refutat, Florentinius in Notis ad vetus Martyrologium n. 3. & Pagius in vita S. Euſebii. Diximus denique, etiamſi Euſebius revera ſiluiſſe ea de re comperiatur. nam videre licet apud Bollandiſtas in vita S. Helenæ ad diem 18. Auguſti §. 8. Euſebium ejus rei mentionem injeciſſe in Vita Conſtantini lib. 3. cap. 30. ubi Imperatoris affert epiſtolam ad Macarium, qua quidem epiſtola

probe

probe Continuatores expenſa concludunt: *Ut ad Inventionem Crucis revertamur, ob rationes datas videtur nobis probabilius, Euſebium hanc indicaſſe in Epiſtola Conſtantini citata*. Cui autem non ſit veriſimile, trecentorum ſpatio annorum tres Cruces humo tectas delituiſſe incorruptas, is Divinam Omnipotentiam videtur circumſcribere. Deus enim, cum nollet Crucem Jeſu Chriſti in Ethnicorum manus incidere, vel cum Titus delevit Hieroſolymam, vel cum Hadrianus Hieroſolymitanum agrum populatus eſt, eam jacere humi ſepultam paſſus eſt, & a corruptione defendit, ut impio demum Idolorum cultu deleto, & Chriſtiana religione longe lateque diffuſa, ſalutare Lignum publico populorum cultui proponeretur. Nec quidquam roboris eſt, quod objicitur, huic rationi locum eſſe tantummodo, ubi de Chriſti Cruce ſermo ſit; omnes enim tres illas Cruces idcirco Deus voluit incorruptas, ut mirabili illi, quod contigit, miraculo fieret locus, cum, ut ſupra monuimus, ab iis Crux Dominica diſcreta & agnita eſt.

Ipſa inſtituendæ hujus Feſtivitatis ratio exponitur, & defenditur.

13. Quod ſi quis interroget, qui Feſtum diem Eccleſia præſcripſerit, quo celebraretur Sanctiſſimæ Crucis inventio, cum hæc hiſtoria non niſi humanæ fidei & opinioni innitatur; aut ſi ſcire velit, quid demum hac in re tantopere dignum reperiatur, ut ideo Solemnitas fuerit inſtituenda: reſpondemus, fidem humanam, & moralem evidentiam ſatis firma eſſe fundamenta inſtituendæ Feſtivitati. Atque ut exemplo rem declaremus, ſi Chriſtiani Turcarum copias prælio profligaverint, pro parta victoria Feſtum indicitur, etiamſi non Fide divina, ſed humanæ fidei evidentia ejus rei certi ſimus. Quod autem quærunt, quid in Sanctiſſimæ Crucis inventione reperiatur hac Feſtivitate dignum; reſpondemus, Inventionem Crucis non eſſe hujus Feſtivitatis fundamentum, ſed Feſtivitatis inſtituendæ occaſionem præbuiſſe. Etenim ſola Crux propter Chriſtum, qui ei eſt affixus, ponitur veluti fundamentum huic Solemnitati. Chriſtus enim objectum eſt Religionis noſtræ præcipuum, & Crux tamquam noſtræ redemptionis inſtrumentum colitur. Præterea Auguſtinus de Civit. Dei l. 10. cap. 4. inter multas alicujus inſtituendæ Solemnitatis rationes, inſigne aliquod Dei beneficium non ultimum habere docet locum. *Ei* (Deo) *beneficiorum ejus ſolemnitatibus feſtis, & diebus ſtatutis dicamus, ſacramuſque memoriam, ne volumine temporum ingrata ſubrepat oblivio*. Et ſane magno Dei beneficio Crux, qua Chriſtus humanum genus redemit, tandiu incorrupta delituit; cumque temporis opportunitas ut eam veneraremur poſtulabat, ejuſdem Dei inſigni beneficio reperta eſt. *Nonne divina manu latuit* (ait D. Paulinus cit. Epiſt.) *ut poſtea, inveniretur, cum religioſe quæreretur?* Quiſquis vero conſideret, Hebræis, qui nihil reliqui ſibi fecerunt ad omnem Chriſti memoriam obliterandam, in mentem non veniſſe Crucem comburere, fateatur neceſſe eſt, in omni hac rerum ſerie Omnipotentis Dei dexteram in eum finem omnia ordinaſſe, quem jam innuimus, id eſt eo intendiſſe, nobis ut benefaceret. *Si ad manus Judæorum* (ait D. Paulinus) *omnia contra fidem Chriſti præcaventium Lignum illud veniſſet, contendum & exurendum fuiſſet: neque enim in Cruce abolenda negligentes fuiſſent, qui ſignaverant ſepulcrum.*

Quo tempore inſtituta fuerit hæc Feſtivitas.

14. Vetuſtiſſimam hanc eſſe Feſtivitatem ait Micrologus, eamque docet a S. Euſebio inſtitutam in obſervat. Eccleſiaſtic. cap. 55. *Euſebius Papa a B. Petro trigeſimus ſecundus conſtituit, ut omnes Chriſtiani Inventionem S. Crucis quinto Nonas Maji ſolemniter celebrarent*. Eadem affirmat Burius in notitia Romanor. Pontific. Quæ quidem a Frontone riſu excipiuntur in Notis ad Calendarium Romanum ante nongentos annos ſcriptum, in quo cum nullam viderit ad diem 3. Maji Feſtivitatem de Crucis Inventione notatam, hæc ſcripſit: *Hic tertia Maji nulla mentio Inventionis Sanctæ Crucis. Antiquam hanc celebritatem credit Pamelius ob illa, quæ ait Micrologus: ſed qui animum advertit ad ea, quæ dicit Micrologus, videbit ad fabulam eum alludere. Hujus etiam nulla mentio apud Græcos. Itaque nonniſi poſt annum a Chriſto 720. cœpit celebrari.*

Spurium Euſebii decretum, quo Micrologus utitur ad vetuſtatem huic Feſto aſſerendam. Notata eſt hæc ſolemnitas in Martyr. D. Hieron. edito a Florentino.

15. Alludit Micrologus ad Decretum S. Euſebii a Gratiano relatum de Conſecr. Diſt. 3. ad ejuſdem Pontificis Decretalem, quæ tamquam ſpuria rejicitur, quemadmodum ſupra docuimus, & ut expendit Ciaconius in Vita S. Euſebii. Quamobrem in hac re omnino Frontoni ſubſcribimus. Quod vero ad hujus celebritatis originem pertinet, cum eo ſentire non poſſumus. Nam in veteri Occidentalis Eccleſiæ Martyrologio, quod Hieronymo tribuitur, & a Florentinio eſt editum, hæc leguntur ad diem 3. Maji: *In Hieroſolyma Inventio S. Crucis Domini Noſtri Jeſu Chriſti ab Helena poſt Paſſionem Domini anno* 233. *regnante Conſtantino Imperatore*: Si quis vero dicat, ea verba Martyrologio poſteriori ætate addita eſſe, dignam ſane rem notatu dicit. Si enim hæc Feſtivitas a Martyrologio abeſſet, audacter affirmaretur, ad illud uſque tempus nondum eam fuiſſe inſtitutam; ſi vero, in Martyrologio cum ſit adnotata, objicitur illuc poſteriori tempore eſſe inductam, nemo non videt, rem eo eſse deductam, ut de ea ne liceat quidem divinare.

Crucis Pars Hieroſolymæ locata, Pars Romam miſſa. Unde originem traxerit ritus oſtendendæ Crucis in Feria 6. majoris Hebdomadæ.

16. Bollandiſtæ referunt Crucis partem S. Macario traditam, ac poſtea in Templo a Coſtantino Hieroſolymæ extructo locatam eſse; alteram Crucis partem Romam ab Helena miſsam, ut in templo S. Crucis in Hieruſalem poneretur; quod Templum in memoriam Crucis, quam in Cœlo viderat Conſtantinus, ipſa ædificari curaverat. Propterea ajunt, in Orientali Eccleſia nullam oportuiſse Feſtivitatem de Inventione Crucis inſtituere, cum magnum illud Templum excitandum eſset; quo extructo, ſtatim pia illa cœpit conſuetudo, ut certis quibuſdam diebus ſolemnibus, ac præſertim Feria ſexta in Paraſceve magno concurſu advenarum S. Crucis lignum ſpectandum populo exhiberetur. Atque inde, quod alibi monuimus, ea, qua nunc utimur, diſciplina profecta eſt, ut in Divinis Feriæ ſextæ Majoris Hebdomadæ Officiis in univerſali Eccleſia Crux ſolemniter oſtendatur: neque enim ea cæremonia Hieroſolymæ oſtendendi Feria ſexta Crucem proprie dici poteſt inventio Crucis; ſed potius inventæ Crucis adoratio, quemadmodum monuit Bailletus in Hiſt. hujus diei.

Bollandiſtarum conjectura de origine hujus Solemnitatis.

17. Pergunt Continuatores Bollandiani in hoc argumento, & vero non abſimile exiſtimant, poſtquam Helena Romam Crucis partem vel miſit, vel e Palæſtina rediens ipſa ſecum tulit, & in Baſilica S. Crucis in Hieruſalem collocavit, in hac primum Eccleſia Feſtivitatem Inventionis S. Crucis celebrari cepiſſe, atque inde a ſummis Pontificibus in alias Romæ Eccleſias invectam eſſe, unde tandem ad univerſalem Eccleſiam permeaverit. Sane de ea mentio ſit in Sacramentario, & Antiphonario S. Gregorii. Quod autem abſit a Calendario Frontonis, haud ita improbabile eſt, ante Calendarium S. Gregorii

gorii

gorii illud eſſe conſcriptum. Vetera vero Sacramentaria, & Martyrologia, quæ hanc Feſtivitatem commemorant, reperias apud Florentinium in Notis ad Martyrologium ad hunc diem, & apud Martene cap. 32. n. 16. Quomodo autem paullatim hæc Solemnitas ad univerſam Occidentalem Eccleſiam permanaverit, oſtendit Bailletus in Hiſt. hujus diei.

Gregorius XI. Officium componi juſſit.

18. Sed ut ad medii ævi tempora deſcendamus, in priori Gregorii XI. vita, quam Boſquetus, & Baluzius edidere. Pontificem illum juſſiſſe comperimus componi non modo Inventionis, ſed Exaltationis quoque S. Crucis Officium, de qua ſolemnitate alibi nobis erit ſermo. Ejus Officii Auctorem fuiſſe Petrum Senogallienſem Epiſcopum tradit Bailletus; quod quidem ex eo veriſimile fit, quod Petrus Amelius fuerit Urbani Sacriſta, deinde Gregorii XI. Pœnitentiarius, & Senogallienſem Eccleſiam ad annum uſque 1367. gubernaverit, ut videre eſt apud Ughellium.

Sublata inde a Clemente VIII. quæ ex adulterinis Hebræorum Actis deſumpta fuerant.

19. In veteri Officio, cujus Auctor Senogallienſis Epiſcopus, ea continebantur, quæ dudum exploſimus de Juda, cujus opera Crux eſſet inventa. Sed Clemens VIII. cum Officium ad ſecundæ Claſſis Rituum promovit, ſublatis Antiphonis ad Laudes, eaſdem, quæ in Feſto Exaltationis, recitari juſſit; *quia priores hiſtoriam continebant dubiam*; verba ſunt Gavanti ſect. 7. cap. 7. de Feſtis Maji num. 3. Hanc denique ſolemnitatem Conſtitutione edita ex præcepto celebrandam voluit Urbanus VIII.

Hæreticorum error, qui cultum S. Cruci ademerunt. Lex a Theodoſio lata adverſus Judæos.

20. Egregie Natalis Alexander Diſsert. 7. Hiſt. 8. ſeculi ſtultum Paulicianorum errorem confutat, quem rurſus a Claudio Taurinenſi, a Petrobuſianis, & Wicleffiſtis excitatum noviſſime Lutherani, & Calviniſtæ inſtaurarunt, adverſus cultum, qui Cruci, cui affixus eſt Jeſus, ejuſque Crucis imaginibus jure tribuitur. Hic autem non prætermittendum, voluiſſe Conſtantinum in S. Crucis honorem, ne quis deinceps publico ſupplicio plectendus Crucis patibulo necaretur, ut teſtantur Sozomenus Hiſt. lib. 1. cap. 8. & Nicephorus lib. 7. cap. 46. Cum autem contumaciſſimi Judæi quandam celebrare cœpiſſent ſolemnitatem, qua hominem Cruci affixum cremabant, dictitarentque id facere ſe in Amani eorum hoſtis odium, ne Chriſtiani in odium & contumeliam Chriſti Domini factum ſuſpicarentur; Theodoſius junior Imperator hanc legem tulit, quæ eſt in Codice Juſtinianæo Tit. de Judæis, ſumpta ex Cod. Theodoſ. lib. 16. tit. 8. leg. 18. *Judæos quadam feſtivitatis ſuæ die ſolemni Aman ad pœnæ quondam recordationem incendere, & Sanctæ Crucis aſſimilatam ſpeciem in contemptum Chriſtianæ Fidei ſacrilega mente exurere, Provinciarum Rectores prohibeant, ne jocis ſuis Fidei noſtræ ſignum immiſceant: ſed Ritus ſuos infra contemptum Chriſtianæ Religionis retineant, amiſſuri ſine dubio permiſſa hactenus, niſi ab illicitis temperarint.*

Repertus etiam titulus Crucis, Qui de Crucis inventione egregie ſcripſerint.

21. Non modo Crucem, ſed Titulum etiam, & Clavos Helena invenit. De Titulo ſupra; de Clavis par. 2. Tom. 4. de Canonizatione verba fecimus, ubi gravem expoſuimus controverſiam in Sacra Rituum Congregatione agitatam de cultu Coronæ Ferreæ, quæ eſt Modoetiæ, reſtituendo; in quam fama eſt partem clavi, quo transfixus eſt Jeſus, eſſe inſertam. Gretſerus tom. 1. ſuorum operum edit. nuperrimæ Ratisbonenſis lib. de Cruce cap. 42. & duobus ſequen. accurate ſcripſit de Inventione Crucis, confutatis Centuriatoribus Magdeburgenſibus: alibi autem agit etiam de Feſto. In eodem primo volumine inſerta eſt *Apologia pro S. Cruce*, in cujus cap. 3. objectiones Junii ea de re adverſus Bellarminum diluit. In volumine 5. lib. 1. de Feſtis cap. 32. Hoſpinianum refellit. Poſt hujus noſtri Operis ſermone vernaculo a nobis conſcripti editionem, prodiit typis Bononienſibus ſecundæ Partis Tomus tertius *de Cultu Sanctorum*, Auctore Abb. Trombello, cui adjecta eſt *Appendix de Cruce*, ubi ample & erudite omnis hæc pertractata materia eſt. Quicquid autem ipſi de hac re paucis explicuimus, in ea appendice, & in citatis Gretſeri Operibus magno doctrinæ apparatu confirmatum reperies.

CAPUT XV.

De Feſto Transfigurationis Domini, quæ die 6. Auguſti celebratur.

Totius argum. partitio. Quid fuerit Transfiguratio Chriſti ex Evangeliſtis.

1. POſtridie Nonas Auguſti Transfiguratio Chriſti Domini celebratur. De Jeſu Chriſti Transfiguratione loquuntur Matthæus cap. 17. Marcus cap. 9. & Lucas cap. itidem 9. Atque ut via & ratione procedamus, quæremus, primo, quid fuerit Transfiguratio: quomodo, quando, ubi contigerit, quænam ejus fuerit cauſa, quæ circumſtantiæ; poſtremo hujus ſolemnitatis originem aperiemus. Quid Transfiguratio fuerit, explicat Matthæus cap. 17. v. 2. *Transfiguratur eſt ante eos: & reſplenduit facies ejus ſicut ſol, veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix.* Marcus cap. 9. *Transfiguratus eſt coram ipſis: & veſtimenta ejus facta ſunt ſplendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non poteſt ſuper terram candida facere.* Denique Lucas cap. 9. v. 29. *Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus ejus altera, & veſtitus ejus albus & refulgens.*

Nihil faciem Chriſti fuiſſe immutatam, ſed micanti ſplendore coruſcaſſe apparet ex Evangelio.

2. Quibus Evangeliſtarum verbis intelligimus, in Transfiguratione Chriſto nihil ex faciei lineamentis immutatum eſſe, ſed faciem tamquam Solem coruſcaſſe. Quamobrem Hieronymus in illud Matthæi caput: *Ubi ſplendor*, inquit, *faciei oſtenditur, & candor deſcribitur veſtium, non ſubſtantia tollitur, ſed gloria commutatur. Certo transformatus eſt Dominus in eam gloriam, qua venturus eſt poſtea in Regno ſuo. Transformatio ſplendorem addidit, faciem non ſubtraxit.*

Exiſtimare licet, non modo faciem, ſed univerſum Chriſti Corpus ſplendore circumfuſum.

3. Quamquam autem de ſolius faciei, & veſtium ſplendore loquuntur Evangeliſtæ; tamen cum transfiguratum eſſe dicant, exiſtimare licet, ejuſmodi ſplendore non faciem tantum, ſed totum corpus coruſcaſſe, ſacroſque Scriptores, cum faciem memorant, corpus omne ſignificare voluiſſe, ut docet idem Hieronymus epiſt. 91. adverſus Joann. Hieroſolymitani errores, cap. 10. *Et facies ejus fulgebat ſicut ſol. Ubi autem facies nominatur, exiſtimo, quod & cætera membra conſpecta ſint.* Quem locum ad hanc rem etiam attulimus in lib. 4. de Canonizat. par. 1. cap. 26. num. 11.

Quo pacto contigerit Transfiguratio ex D. Thoma.

4. Transfiguratio autem quo pacto contigerit, ſive quod idem eſt, unde ſplendor ille manaverit, explicat D. Thomas in 3. par. q. 45. ar. 2. Itaque docet, claritatem corporis Chriſti in Transfiguratione derivatam fuiſſe ab ejus anima, tum ob Divinitatem, cum qua hypoſtatice jungebatur, tum propter gloriam, qua jam inde a conceptione ſua fruebatur. Quod autem a principio conceptionis animæ gloria ad corpus non redundaret, factum id eſſe ait ex divina diſpenſatione, ut in corpore paſſibili Chriſtus Redemptionis noſtræ myſteria adimpleret. Cum igitur numquam ea poteſtate Chriſtus caruerit transfundendi in corpus animæ gloriam, eam poteſtatem

ſtatem in Transfiguratione exercuit: *Non tamen per hoc adempta eſt Chriſto poteſtas derivandi gloriam animæ ad corpus. Et hoc quidem fecit quantum ad gloriæ claritatem in Transfiguratione.*

Diſcrimen inter claritatem corporis glorificati, & ſplendorem Chriſti Transfigurati.

5. Illud tamen diſcrimen inter claritatem corporis glorificati, & claritatem corporis Chriſti Transfigurati intercedebat, quod glorificati corporis claritas eſt qualitas immanens; claritas vero in Transfiguratione Chriſti corpus afficiebat per modum qualitatis tranſeuntis, ut docet D. Thom. loco cit. *Nam ad Corpus glorificatum redundat qualitas ab anima, ſicut qualitas quædam permanens Corpus afficiens: unde fulgere corporaliter non eſt miraculoſum in corpore glorioſo. Sed ad Corpus Chriſti in Transfiguratione derivata eſt claritas a Divinitate, & Anima ejus non per modum qualitatis immanentis & afficientis ipſum corpus, ſed magis per modum paſſionis tranſeuntis, ſicut cum aer illuminatur a ſole: unde ille fulgor tunc in Corpore Chriſti apparens miraculoſus fuit, ſicut & hoc ipſum, quod ambulavit ſuper undas maris.*

Duplex in Transfiguratione miraculum.

6. Duplex vero in Transfiguratione fuit miraculum: alterum, quod non uſque a Conceptione Corpus Chriſti ſplendidum fuerit, & effuſio gloriæ ab anima in Corpus, cui tamquam immanens qualitas inhærere debuerat, impedita fuerit. Alterum, quod idem Corpus, quamvis paſſibile, in Transfiguratione ſplendidum fuerit; & quamvis Deus naturæ Auctor ſtatuiſſet, ne gloria animæ Chriſti, dum eſſet in hac vita, ad corpus pertingeret, ut ejus cruciatibus & Paſſione humanum genus redimeretur; tamen voluit, ut in Transfiguratione ad faciem, manus, pedes, & cætera membra gloria animæ permearet; ut docuimus lib. 4. de Canonizat. par. 1. cap. 26. num. 12.

D. Matthæi locus, ex quo elici poſſe videtur tempus, quo contigit Transfiguratio.

7. Dixerat Dominus Jeſus Diſcipulis, ſibi Hieroſolymam proficiſcendum, plurimos ſubeundos cruciatus, & mortem oppetendam, ac poſt triduum ſe rediturum ad vitam, eoſque ad Crucem ſubeundam eſt cohortatus, æternamque vitam per contemptum vitæ hujus conſequendam. *Exinde cœpit Jeſus oſtendere diſcipulis ſuis, quia oportet, eum ire Hieroſolymam, & multa pati a ſenioribus & Scribis & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere*, & quæ ſequuntur apud Matthæum cap. 16. v. 21. cui conſonant Marcus cap. 7. & Lucas cap. 9.

Videtur Chriſtus paullo ante Paſſionem transfiguratus. Diſſenſus aliquis apparet inter Evangeliſtas.

8. Ex quibus colligi videtur, Transfigurationem haud multo ante Paſſionem contigiſſe, ut advertit Baronius. Narrat Matthæus c. 17. v. 1. poſt dies ſex aſſumpſiſſe Jeſum ſecum Petrum, Jacobum, & Joannem, & in excelſum montem adduxiſſe, ubi poſtea transfiguratus eſt: *Et poſt dies ſex aſſumit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & deducit illos in montem excelſum ſeorſum, & transfiguratus eſt ante eos.* Ad eundem modum Marcus cap. 9. v. 1. *Et poſt dies ſex aſſumit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ducit illos in montem excelſum ſeorſum ſolos, & transfiguratus eſt coram ipſis.* Verum Lucas cap. 9. v. 28. octo dies, non ſex, inter illum Chriſti ſermonem, & Transfigurationem interjicit. *Factum eſt autem poſt hæc verba fere dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & aſcendit in montem, ut oraret; & facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus ejus altera, & veſtitus ejus albus & refulgens;* quæ pugnare videntur cum aliis Evangeliſtis.

Oſtenditur Evangeliſtarum concordia.

9. Sed omnis tollitur difficultas: nam ut bene advertit S. Auguſtinus de Conſenſu Evangeliſtarum lib. 2. cap. 56. Matthæus, & Marcus neque ipſum diem, quo Chriſtus eum ad Diſcipulos ſermonem habuit, neque diem, quo cum iis ſe ad montem contulit, numerant; Lucas vero utrumque cum ſex aliis diebus conjungit; ex quo fit, ut ii ſex tantum dies referant, Lucas autem octo. Vide Lamy Concord. Evangel. lib. 4. cap. 19.

Qui Mons ille fuerit, ubi transfiguratus eſt Jeſus.

10. Quinam vero Mons ille fuerit, ubi transfiguratus eſt Chriſtus, Evangeliſtarum tradit nemo. Quidam putant, montem hunc eſſe Olivarum; quod ex ipſis Evangeliſtarum verbis rejici poſſe videtur, qui montem illum excelſum fuiſſe dicunt; Mons vero Oliveti tumulus potius erat, quam mons. Alii putant, eum montem haud multum abeſſe a Lacu Geneſareth. Nos vero cum Hieronymo, Cyrillo Hieroſolymitano & Damaſceno, Transfigurationem in Monte Thabor exiſtimamus contigiſse, ut etiam diximus de Canonizat. lib. 4. par. 1. cap. 26. num. 9. Scribit Nicephorus Eccl. Hiſt. lib. 8. cap. 30. in eo Monte a S. Helena in honorem trium Apoſtolorum, qui Transfigurationi adfuerunt, Templum fuiſse extructum. Joſephus lib. 4. cap. 2. narrat, multos poſt annos quandam veluti arcem in eodem Monte Judæos excitaſse, qua ſe adverſus Romanos tuerentur. Et Innoc. III. Epiſtola ad Chriſtianos pro Terra Sancta recuperanda teſtatur, Saracenos ad Chriſtiani nominis injuriam arcem ibi ædificaſſe, qua vicinæ urbis Aconis potiundæ ſibi munirent viam. Verum *in præſentia omnia fere diruta;* ſunt verba Quareſmii Elucid. Terræ ſanctæ lib. 7. cap. 2. tom. 2.

Decuit Chriſtum transfigurari ex D. Thoma.

11. Decuiſse, ut Chriſtus transfiguraretur, probat D. Th. 3. p. qu. 45. art. 1. & egregie advertit, æquum fuiſse, Chriſtum Diſcipulos ſuos de Paſſione ſua monitos cohortatum ad ſubeundos labores, cruciatus, & necem, terminum etiam iis innuere, quo per eas acerbitates perventuri eſsent; quemadmodum ſi quem ad iter aliquod aſperum ſuſcipiendum adhortemur, loci amœnitatem, quo tendit iter, illi ſolemus commonſtrare. Non animæ ſolum gloriam, qua vel a primo conceptus ſui momento præditus erat, ſed etiam Corporis per paſſionem ſuam conſequi Chriſtum oportebat. *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Lucæ cap. ult. Eos quoque, qui paſſionis ſuæ ſequerentur exemplum, ad hanc gloriam vocabat: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Actor. cap. 14. Inde igitur eruitur, quæ Transfigurationis fuerit cauſa, ſcilicet ut ſpecimen ejus gloriæ exhiberetur, quam adepturi eſſent ii, qui propter Chriſtum labores adirent, ac mortem oppeterent, ut concludit idem S. Doctor.

Cur Chriſtus non omnes, ſed tres tantum Apoſtolos ſecum duxerit.

12. Transfigurationis loco, tempore, & cauſa explicatis, reliqua perſequamur, quæ quaſi quædam adjuncta eam comitantur. Tres tantummodo, ut diximus, diſcipuli adfuere, Petrus, Jacobus, & Joannes, quos Dominus Jeſus ſecum adduxerat. Illud quæritur, quamobrem non omnes ſecum adduxerit, ſed tres illos tantum ex omnibus elegerit. D. Thomas loco cit. ar. 3. ad quartum ait, tres ſolummodo a Chriſto adductos Transfigurationis fuiſse teſtes, quia non omnibus profunda myſteria ſunt revelanda, ſed paucis quibuſdam, qui ea cæteris omnibus enuncient. Selecti vero ex omnibus Petrus ob præcipuum ejus in Jeſum Chriſtum amorem, & ob excellentem ejus poteſtatem ab illo ſibi tributam; Joannes ob amorem, quo eum Chriſtus Dominus complectebatur, ob ejus virginitatem, & Evangelicæ doctrinæ excellentiam; Jacobus *propter prærogativam martyrii;* ut ait idem S. Doctor, ſeu, quod idem eſt, quia primus Apoſtolo-

ſtolorum propter Jeſum mortem perpeſsus eſt; ut apud Baronium ad an. Chr. 44. n. 1.

Iidem tres Apoſtoli teſtes mœroris Jeſu in Gethſemani.

13. Iidem tres illi Apoſtoli tamquam teſtes vocati ſunt mœroris, quo correptus eſt Jeſus in horto Gethſemani. *Et aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe*, Matth. cap. 26. v. 37. fratres enim erant Jacobus, & Joannes, quorum pater Zebedæus, eodem Matthæo teſte cap. 4. v. 21. *Vidit alios duos fratres Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia ſua, & vocavit eos.*

Cur adhibiti in Transfiguratione Teſtes Moyſes, & Elias.

14. Narrant Matthæus, Marcus, & Lucas in Transfiguratione Chriſto adſtitiſse Moyſem, & Eliam cum eo loquentes. Qua in re quæritur, cur in Transfiguratione duo ſint adhibiti teſtes ex veteri Teſtamento? D. Thomas loc. cit. ar. 3. eam affert rationem, *quod ad gloriam æternæ beatitudinis adducuntur homines per Chriſtum, non ſolum qui poſt eum fuerunt, ſed etiam qui eum præceſſerunt*. Quæritur itidem, cur ex omnibus, qui ſunt ex veteri Teſtamento, Moyſem, & Eliam Chriſtus teſtes adhibuerit gloriæ ſuæ; & idem S. Doctor eodem loco *ad tertium* ex Chryſoſtomo ſex rationes affert; quas inter ea ſane videtur optima, quod Moyſe, & Elia cum Chriſto loquentibus de futura ipſius Paſſione & morte, *dicebant exceſſum ejus quem completurus erat in Hieruſalem*, Diſcipulorum animi confirmabantur; inductique ſunt propterea duo illi Prophetæ, quia alter Pharaoni; alter Achabo non ſine vitæ periculo reſtiterunt.

An hi eſſent proprio præditi corpore?

15. Quæritur denique, an Moyſes, & Elias proprio præditi eſſent corpore; an corpus apparens aſſumpſerint; & quonam demum indicio a tribus Apoſtolis cognoſci potuerint. Quod attinet ad Eliam, cum fide divina compertum habeamus, illum in terra cœleſtem vitam degere, ab Angelo quodam par eſt credere illum inde, ubi erat, in Thabor eſſe translatum. De Moyſe vero, qui certe mortuus erat, Deuteron. c. 34. verſ. 5. res minus explorata. Quidam putant, animam corpori ejus adjunctam; eumque poſt Transfigurationem rurſus mortem obiiſſe. Ita Scotus in 4. ſentent. Diſtint. 43. quæſt. 2. artic. 1. *Moyſes in Transfiguratione Domini reſurrexit ſecundum veriorem opinionem, quæ eſt Hieronymi ſuper Matthæum cap. 17. nam poſtquam Evangeliſta ait, apparuiſſe illic Moyſem, non ſatis eſt, ut apparuerit in corpore aereo, ut quibuſdam placet, quia non eſſet ille Moyſes, niſi in ſuo proprio corpore, cui anima uniretur, apparuiſſet: & tamen non dubitatur, quin poſtea fuerit mortuus; quia abſurdum eſſet concedere, Moyſem in vitam perpetuam prius Chriſto reſurrexiſſe*. Idem docet Suarez tom. 2. in 3. par. q. 45. art. 3. diſput. 32. ſect. 2. Sed nos libentiſſime D. Thomæ ſubſcribimus, qui Moyſis animam docet, quemadmodum Angeli ſolent, per aſſumptum corpus apparuiſſe, cit. art. 3. *ad ſecundum*. Unde autem Apoſtoli indicium habuerint, eos, qui cum Chriſto loquebantur, eſſe Moyſem, & Eliam, illud eſſe potuit, vel quod eos Chriſtus ſuo quemque nomine appellaverit; vel quod eorum quænam fuerit facies, Apoſtoli a majoribus ſuis acceperint; veriſimile enim eſt, quemadmodum apud nos eſt aliqua de alicujus Apoſtoli facie in Eccleſia traditio, ita apud Hebræos Moyſis, & Eliæ faciem traditione cognitam fuiſſe. Vide Calmetum in cap. 17. Matth. num. 3.

Verba D. Petri in Transfiguratione expenduntur. Pulchre D. Ambroſius de illis judicavit.

16. Narrat Matthæus cit. cap. 17. v. 4. Petrum poſtquam apparuere Moyſes, & Elias, dixiſſe: *Domine, bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis, faciamus hic tria Tabernacula, tibi unum, Moyſi unum, & Eliæ unum*. Et conſonat Marcus cap. 9. v. 5. qui hæc addit: *Non enim ſciebat* (Petrus) *quid diceret; erant enim* (Apoſtoli omnes) *timore exterriti*. Idem refert Lucas cap. 9. v. 33. *neſciens quid diceret*. Ea vero Petrus dixit verba, ubi vidit Moyſem, & Eliam illinc diſcedere: *Et factum eſt, cum diſcederent ab illo, ait Petrus ad Jeſum &c.* verba ſunt D. Lucæ. In eum modum loquutus eſt Petrus, quia ad illud ſpectaculum lætitia abreptus & gaudio putabat, ſe poſſe Moyſem, & Eliam retinere, ne abirent; neque conſideravit, nihil ſanctiſſimis illis æternæ gloriæ candidatis opus eſſe tentoriis, ſeu mapalibus ex frondibus ramiſque contextis; nonniſi poſt mortem introeundum Chriſto in eam permanentem gloriam, de qua cum Moyſe, & Elia loquebatur; nec prius diſcipulos eam gloriam conſequuturos, quam plurimos labores exantlaſſent. Si verbis textus hæreamus, videtur Petrus interrogatus a Chriſto ea verba reſpondiſſe: *Reſpondens autem Petrus dixit ad Jeſum*. Sed Hebraicæ linguæ periti obſervant, *reſpondere* idem eſſe, ac *dicere* apud Hebræos. Quod vero Petrus non ſui compos eſſet, cum ea loquutus eſt, putat Origenes, illum maligno afflatum ſpiritu in ea verba erupiſſe. Chryſoſtomus exiſtimat, Petro tum defuiſſe ſupernaturale illud lumen, quo Chriſti Divinitatem agnoverat. Contra Tertullianus arbitratus eſt, Petrum in ecſtaſim raptum; quas opiniones omnes recenſet Calmetus in cap. 17. verſ. 5. Matthæi. Pulcherrima vero eſt D. Ambroſii animadverſio in Lucam cap. 9. Petrum videlicet a vivido ingenio, & devotionis ſuæ ardore abreptum fuiſſe, quod neſciret, quonam alio demum pacto gratum animum, & amorem ſuum in Deum declararet. *Non inconſulta petulantia, ſed præmatura devotio fructum pietatis accumulat. Nam, quod ignorabat, conditionis fuit; quod promittebat, devotionis.*

Vox de nube: Hic eſt Filius meus Dilectus &c. Locus ex 2. Epiſt. D. Petri explanatus.

17. Moyſes, & Elias jam inde abierant, ut bene animadvertunt Chryſoſtomus, Theophylactus, & alii; necdum Petrus loqui deſierat, cum ex nube fulgida Dei vox erupit, qui Chriſtum dixit Filium ſuum eſſe dilectum; animum propterea ad ejus dicta attenderent. *Adhuc eo loquente ecce nubes lucida obumbravit eos; & ecce vox de nube dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipſum audite*. Verba ſunt S. Matthæi cap. 17. cum quo conſentiunt Marcus & Lucas c. 9. Id ipſum attigit D. Petrus Epiſt. 2. cap. 1. v. 16. *Non enim doctas fabulas ſequuti notam fecimus vobis Domini noſtri Jeſu Chriſti virtutem & præſentiam, ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim a Deo Patre honorem & gloriam, voce delapſa ad eum hujuſcemodi a magnifica gloria; Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite: Et hanc vocem nos audivimus de Cœlo allatam, cum eſſemus cum ipſo in monte ſancto; & habemus firmiorem propheticum Sermonem, cui benefacitis attendentes quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris*. Loquitur ibi S. Petrus de Chriſti Transfiguratione. Profitetur, ſe non doctas fabulas, ideſt non callide excogitatas venditare. Refert vocem æterni Patris. *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipſum audite*. Quæ verba etſi abſunt a Græcis Codicibus, tamen in omnibus Latinis vulgatæ editionis repeneriuntur. Ac teſtimonium ea de re tres perhibent Evangeliſtæ, quibus Spiritus Sanctus voluit, ut veluti quartus Evangeliſta accederet S. Petrus, quo Transfiguratio Chriſti cum omnibus, quæ eam circumſtetere, teſtatior fieret & illuſtrior.

Idem Apoſtolus ait: *Habemus firmiorem propheticum ſermonem:* quod quidem magnam difficultatem parit. Certiſſimum enim eſt Dei Patris loquentis teſtimonium; nec minor Apoſtolorum in re aliqua teſtanda, quam Prophetarum fides; ut ægre intelligatur, quanam demum ratione D. Petrus plus auctoritatis tribuat dicto Prophetarum, quam ipſius Dei Patris voci, & Apoſtolorum teſtimonio.

Cur eam vocem audiri Deus voluerit, poſtquam abierunt Moyſes, & Elias.

18. Verum, quod obſervat Eſtius ad hunc locum, S. Petrus ad Judæos ſcribebat; quos cum vellet confirmare, primo vocem Dei Patris de Cœlo auditam affert; deinde illam teſtimonio ſuo, aliorumque duorum teſtimonio confirmat: & quoniam majorem eſſe noverat apud Hebræos Prophetarum exiſtimationem, quam Apoſtolorum poſtremo loco Prophetarum teſtimonium profert, forſan ad illa Pſalmi reſpiciens, *Filius meus es tu: Ego hodie genui te.* Quamobrem D. Auguſtinus ſermone 43. alias 27. *De verbis apoſtoli* cap. 4. acute obſervat, non dixiſſe Petrum, Prophetarum ſermonem meliorem eſſe, ſive veriorem, ſed certiorem. *Certiorem ſane dicit; certiorem, non meliorem, non veriorem.* Et certiorem quidem, firmioremque non in ſe, ſed habito reſpectu ad auditores. *Quid eſt ergo, certiorem, niſi in quo magis confirmetur auditor?* Ut autem ad hiſtoriam regrediamur, non prius audiri voluit vocem ſuam Deus, quam Moyſes, & Elias abiiſſent, ut perſpectum eſſet omnibus, ſe de Chriſto tantum loqui. Deum ſæpe legimus in Veteri Teſtamento in nube ſe conſpicuum exhibuiſſe, atque inde eſſe loquutum. Hoc modo in Tabernaculo cum Moyſe, & in Templo cum Salomone ſermonem habuit; in Teſtamento novo nube obvolutus ad Cœlum aſcendit, & in nube itidem redibit judicaturus vivos, & mortuos. Sed quæ in Veteri Teſtamento Dei præſentiam indicabat, atra nubes erat; ſtatus enim rerum erat ejuſmodi, ut umbræ omnia eſſent & figuræ omnia plena formidinis: nubes vero, cui Deus, & Chriſtus inſidet in Teſtamento novo, lumine & fulgore micat; omnia enim in eo ſtatu ſunt, ut undique illuſtratæ veritatis lumen affulgeat, amor & dilectio cuncta moveat & gubernet. D. Thomas cit. qu. 45. art. 4. rationes affert, cur Deus voluerit ſuam vocem in Filii ſui Transfiguratione audiri; ſuper qua re extat etiam Leonis Magni Homilia 94. ſane pulchra de *Transfiguratione Domini*.

Vetat Jeſus, ne quiſquam Apoſtolorum, quod viderint, enunciarent. Expiic. Chriſti verba de Adventu Eliæ.

19. Evangelica denique de Transfiguratione hiſtoria narrat, Diſcipulorum animos, qui metu eſſent exterriti, a Chriſto Jeſu eſſe erectos, vetitumque omnibus, ne quis ea de re, prinſquam ipſe rediſſet ad vitam, quidquam enunciaret: *Nemini dixeritis viſionem, donec Filius hominis a mortuis reſurgat.* Id enim ſi ante Chriſti mortem evulgatum eſſet, obſervat D. Thomas ſequutus Hieronymum art. 3. *ad quartum*, fuiſſe futurum, ut vel a populis ejus mors impediretur, vel ut rudes & imperiti, qui eum turpiſſimæ neci deditum in Crucis patibulo vidiſſent, ſcandalum paterentur. Narrat S. Matthæus cap. 17. v. 10. Chriſtum fuiſſe interrogatum a Diſcipulis: *Quid ergo Scribæ dicunt, quod Eliam oportet primum venire?* Cum quo concordat S. Marcus cap. 9. Communis Judæorum erat opinio, futurum ut Meſſia prior veniret Elias; quamobrem Thryphon Judæus in Dialogo cum Juſtino Martyre profert Judæorum doctrinam, qua probare nititur, nondum veniſſe Eliam. *Chriſtus ſiquidem natus eſt, & alicubi extat; ignotus eſt, ac ne ipſe quidem ſe ipſum ſcit; neque poteſtate aliqua præditus eſt, donec adveniens Elias illum unxerit, & manifeſtum omnibus reddiderit.* Credebant Apoſtoli Chriſtum eſſe Meſſiam: quia vero nondum Eliam veniſſe viderant, ut faceret quod illum facere oporteret, ſed apparuiſſe tantum; propterea interrogarunt: Quid igitur ajunt Scribæ, oportere primum, ut ante Meſſiam veniat Elias? Quibus Chriſtus ad hunc modum reſpondit, ut eſt apud S. Matthæum loc. cit. v. 11. *Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia. Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum; ſed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis paſſurus eſt ab eis.* Et apud Marcum eodem c. 9. v. 11. *Elias cum venerit primo, reſtituet omnia, & quomodo ſcriptum eſt in Filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur. Sed dico vobis, quia & Elias venit, & fecerunt illi, quæcumque voluerunt, ſicut ſcriptum eſt de eo.* Eliam, qui veniſset Chriſtus Jeſus intelligit Joannem Baptiſtam, & hunc eundem intellexerunt Apoſtoli, ut tradit Matthæus: *Tunc intellexerunt Diſcipuli, quia de Joanne Baptiſta dixiſſet eis.* Eliam vero cum ait eſse venturum, Prophetam illum intelligit, de quo ſcribit Malachias cap. 4. v. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Sane Joanni Baptiſtæ jure optimo Eliæ nomen tribui poterat, quia *in ſpiritu & virtute Eliæ jam venerat*, ut fuſe Maldonatus in cap. 17. Matthæi num. 11.

Falſo vulgus credit, hanc Feſtivitatem a Callixto III. inſtitutam.

20. Reliquum eſt ut de Transfigurationis ſolemnitate verba faciamus. Inſtitutam eam a Callixto III. vulgus exiſtimat, in nobiliſſimæ victoriæ memoriam, qua Rex Huniades Turcarum delevit exercitum. Id vero falſum eſse ex eo palam fit, quod Bononiæ ſexta Auguſti die obiit S. Dominicus anno 1221. At Gregorius IX. in ejus Canonizationis Bulla juſſit, die quinta Auguſti Feſtivitatem ejuſdem Sancti celebrari, ne in illum diem incideret, qui Transfigurationis ſolemnitati præſcriptus erat, ut obſervat Pagius tom. 3. in Vita Gregorii IX. num. 32. & eruditus vir P. Bremondus in Notis ad Conſtitut. 108. Gregorii IX. in novo Bullario Frat. Ordinis Prædicatorum tom. 1. pag. 68. Nunc vero S. Dominici Feſtus dies eſt pridie Nonas Auguſti juſſu Pauli IV. Nonis enim Auguſti Feſtus dies celebratur S. Mariæ ad Nives, ut patet ex illius Pontificis Conſtitutione 13. in eodem Bullario tom. 5. Itaque juſſu Gregorii IX. celebranda erat S. Dominici Feſtivitas quinta die Auguſti, quod dies inſequens Transfigurationis ſolemnitati eiset addictus. Cum autem Gregorius IX. Callixto III. longe antiquior ſit, manifeſtum eſt, falſo affirmari Transfigurationis Feſtivitatem a Callixto eſse inſtitutam.

Notatur hæc Solemnitas ad diem 6. Aug. in Martyrologio Hieronymiano Florentinii, & Græcorum Menologio.

21. In Martyrologio ſeu Calendario Hieronymiano apud Florentinium pag. 736. legitur: *Octavo Idus Sixti Epiſcopi, Feliciſſimi, & Agapiti, & Transfiguratio Domini.* Et in Menologio Græcorum juſſu Baſilii Imperatoris edito die ſexta Auguſti Transfigurationis Domini memoria recolitur.

Locus ex Conſtitutione Callixti III. de Inſtitutione hujus Solemnitatis.

22. Raynaldus ad ann. Chriſti 1457. nu. 78. Decretales affert Callixti III. litteras, quæ huc ſpectant. Pontifex in ſecreto & pubblico Conſiſtorio cum Cardinalibus, aliiſque Romanæ Curiæ Prælatis *de eorum conſilio inſtituit, ut præter communem, quam de ipſo excellenti miraculo* (*Transfiguratione Domini*) *Sabbatho primæ Hebdomadæ quadrageſimalis jejunii, & ſequenti Dominica commemorationem univerſalis facit Eccleſia, propria in honorem ejuſdem Salvatoris ſolemnior per univerſum Orbem, videlicet Octavo Idus Auguſti, quæ eſt ſexta dies ejuſdem, annuatim ab*

uni-

univerſis fidelibus hæc Sacroſancta feſtivitas celebretur. Idem etiam Pontifex Officium compoſuit; nam in iiſdem litteris Decretalibus Indulgentias concedit iis, qui in Vigilia, & ipſo Feſtivitatis die ad Veſperas, ad Matutinum, & ad Miſsam, quæ recentiſſime compoſita fuerant, adeſsent. Extat etiam apud Raynald. loc. cit. num. 80. Callixti ad Cardinalem Carvajal in Hungaria & Germania Legatum Epiſtola hujuſmodi: *Bullam Feſtivitatis glorioſiſſimæ Transfigurationis Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, quam edidimus ſimul cum Officio, jam nuper tibi miſimus, ut eam per Civitates & loca decentia tuæ Legationis ſolemniter faceres publicari & obſervari*. Ejus Officii veteribus expunctis Hymnis & Lectionibus primi & ſecundi Nocturni, novas ſubſtituit S. Pius V. ut obſervat Gavantus de Feſtis Sanctorum menſe Auguſto ſect. 7. cap. 10. num. 6.

Feſtivitas certe Callixto vetuſtior. Quid Callixtus fecerit amplius, non conſtat inter Scriptores.

23. Complura Galeſinius affert in Martyrologio argumenta, quibus hanc Feſtivitatem Callixto III. antiquiorem probat; verum Bullæ conquieſcendum eſse concludit. Callixto tamquam auctori Officium hujus diei tribuit Platina in ejus vita; idem habetur in Vita ejus Pontificis tom. 13. Concil. Collect. Labbeanæ pag. 1391. & apud Cave de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Sæculo Synodali pag. 113. edit. Geneven. 1705. Baronius in Notis ad Martyrolog. die ſexta Auguſti, vetuſtiorem ait eſse hanc Solemnitatem Callixto, qui tamen Officium de ea recitari juſſerit. Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 5. n. 14. putat. Callixtum hunc feſtum diem, de quo tantum Officium recitaretur, ex præcepto celebrari juſſiſse. Et Bailletus exiſtimat, Callixtum ad univerſalem Eccleſiam hanc extendiſse Solemnitatem.

Auctoris in ea re ſententia. Indulgentia a Callixto conceſſa.

24. Nos ita concludimus, certum illud eſse, ante Callixtum III. in aliquibus Eccleſiis Transfigurationis Feſtum celebrari conſueviſse, & quidem ſolemniter, ut præter ea, quæ ſupra attulimus, colligitur ex iis, quæ congerunt Thomaſſinus de Dier. Feſtor. celebratione lib. 2. c. 14. num. 19. & Martene cap. 33. num. 17. Deinde dicimus, Sabbatho primæ Hebdomadæ Quadrageſimæ, & Dominica conſequente in univerſa Eccleſia Transfigurationem Domini commemorari ſolitam: in iis enim diebus legebatur Evangelium, quo Myſterium illud continetur; idque jam a Callixti III. temporibus; ut ex verbis apparet ejuſdem Pontificis, quæ dudum attulimus, & ex Durando in Ration. Divin. Offic. l. 4. c. 22. Poſtremo dicimus, Callixtum ad divinam opem adverſus Turcas implorandam, qui Chriſtianam Rempublicam divexabant, peculiarem Transfigurationis Feſtivitatem die ſexta Auguſt. in univerſa Catholica Eccleſia celebrari, Officiumque recitari juſſiſse, ut ex allatis monumentis, & ipſa Callixti Bulla perſpicuum eſt. Poſt S. Antoninum, Bellarminum, & Azorium obſervavit Caſalius de Veter. Sacris Chriſtianor. Rit. Rom. edit. anno 1647. pag. 422. Callixtum III. iis Indulgentiam conceſſiſse, qui in die, quo celebratur Chriſti Transfiguratio, Officio Divino interfuerint, eodem plane modo, quo conceſsa illis fuit Indulgentia, qui Officio divino interſint in die Feſto Corporis Chriſti. Et Gretſerus de Feſtis lib. 1. cap. 21. ait, Transfigurationis Feſtum eſſe apud Græcos Feſtum Chori, & Fori; apud Latinos vero Feſtum Chori duntaxat; eamque Feſtivitatem ætate priorem eſſe Callixto III.

CAPUT XVI.

De Feſto Exaltationis Sanctiſſimæ Crucis die 14. Septembris.

Choſroas Perſarum Rex Phocæ bellum infert.

1. POſtridie Idus Septembris Sanctiſſimæ Crucis celebratur Exaltatio, Mauritio Imperatore anno 602. ejuſque liberis nefaria Phocæ perfidia interemptis, Choſroas Perſarum Rex, quicum Mauritius neceſſitudine fuerat conjunctus, ulciſcendam ſibi ratus eam indigniſſimam necem, bello adverſus Phocam indicto, bene rem geſſit. Sed cum, ſublato tyranno, adverſus, Heraclium Imperatorem, qui Phocæ ſucceſſerat bellum produceret, ſatis declaravit, ſuſcipiendi ſibi belli non ultionem interfecti Principis veram fuiſſe cauſam, ſed amplificandi regni cupiditatem.

Imperii vices fracta ſub Phoca. Hieroſolyma incenſa. Crux Chriſti Chriſtianis erepta.

2. Multum ſub Phoca de Imperii viribus imminutum; qua uſus occaſione Choſroas plures Civitates diripuit, multoſque in ſervitutem abductos in diverſas Regni Perſarum regiones diſtribuit: & anno 624. Hieroſolymam expugnatam incendit, plurimos Chriſtianos cum Zacharia Patriarcha captos Hebræis vendidit, acceſſitque tamquam miſeriarum cumulus, quod ſancta Crux abacta, & in hoſtium regiones avecta, Cteſphonte, quæ urbs ad Tigrim ſita eſt, tamquam pretioſiſſimum ex omnibus ſpoliis, quæ Perſæ a Chriſtianis retuliſſent, collocata eſt.

Crux ab ipſis Perſis honorifice cuſtodita.

3. Crux quodammodo captiva ab ipſis tamen hoſtibus honorifice eſt habita. Suidas enim teſtatur in Vita Heraclii, Choſroam ne auſum quidem fuiſſe illam ex theca, ubi condita erat, movere; parique apud Perſas, qua Hieroſolymæ, diligentia & cuſtodia ſervatam. Multa etiam Deus edidit miracula, quibus complures Infideles admiratione perculſi Chriſtianam amplexi ſunt Fidem; pluraque etiam præter naturæ ordinem evenere, quæ incredibilem bonitatem Jeſu Chriſti, & potentiam declararunt, qui in ea Cruce, ut redimeret genus humanum, vitam devoverat.

Actum fruſtra de concilianda pace Heraclium inter & Choſroam.

4. Nec Hieroſolyma capta, ab armis Choſroas deſtitit; ſed ſeſe ulterius inſerens omnes fere Orientis provincias igne ferroque vaſtavit; cumque in Africam trajeciſſet, reliquis Provinciis, quæ ex Romano Imperio ſupererant, minitabatur. Heraclius, cui pares reſiſtendo vires non ſuppeterent, a victore pacem petere coactus eſt. Verum nulla pax conciliari potuit; ſive Choſroas agi de ea noluerit; ſive, ut nonnullis traditur, iniquiſſimas pacis conditiones ferret, quarum ea præcipua, ut Chriſtianorum Fide undique convulſa, Perſarum Religio in provincias inveheretur.

Heraclius exercitum Perſarum fundit. Choſroam Siroes filius in vincula conjicit, fratrem ante os ſuum obtruncari jubet.

5. Neque tamen Heraclius, licet in ejuſmodi anguſtias compulſus eſſet, ac militum paucitate laboraret, animo concidit; ſed exiguis iis, quas habebat, copiis comparatis, Dei fretus ope, ſignis collatis, deleto Choſroæ exercitu, pridie Idus Decembris anno 627. maximam victoriam reportavit. Æger tum temporis Choſroas dyſenteria laborabat; ac ſibi mortem, vel captivitatem veritus, Madarſem, ſeu Mardeſanem, minorem natu filium, quem amabat plurimum, ſocium imperii ſibi adſcivit. Id Siroem natu maximum filium ambitione flagrantem eo furoris impulit, ut captum apud Seleuciam patrem in vincula conjecerit, fratrem recens creatum Regem ante os ſuum trucidari juſſerit, diuque miſerum parentem indigniſſime tractaverit uſque ad ejus mortem, quæ pridie Kal. Martii 628. contigit.

Siroes ab Heraclio

6. Sed cum revolveret animo, quibus artibus re-

pacem petiit. Inter pacis conditiones ea dicta eſt conditio, ut Crucem Siroes redderet.

regnum adeptus eſſet, ad illud retinendum alicujus ope, & amicitia ſibi opus eſſe ratus, pacem ab Heraclio petiit. Conditiones Heraclius appoſuit cujuſmodi victores victis ferre ſolent; inter eas Crucem Domini reddendam. Siroes in eadem argentea theca Crucem Heraclio remiſit, in quam Helena conjecerat, ut vidimus cum de Feſto Inventionis diſſeruimus; quoſque pater in ſervitium abduxerat dimiſit. In iis fuit Zacharias Patriarcha Hieroſolymitanus, qui ad ſuam rediens Eccleſiam Crucem ipſe ſecum retulit.

Heraclius Conſtantinopoli lætis acclamationibus exceptus. Ob recuperatam Crucem nummus percuſſus. Heraclius in Calvario, unde amota fuerat, Crucem collocat.

7. Heraclium multis magnique momenti negotiis Conſtantinopolim revocatum, omnibus lætitiæ ſignificationibus veluti triumphantem populus excepit; percuſſaque & in vulgus jactata numiſmata in altera parte cum Heraclii imagine, in altera cum Cruce ab hoſtibus recepta. Ineunte vere in Syriam ſe contulit, ut res Orientis componeret; ac in ſanctis Hieroſolymæ locis reparandis, Miniſtris Eccleſiaſticis præficiendis, eaque Eccleſia multis donis locupletanda plurimum ſtudii, pecuniæque conſumpſit, ut ſuperiorum calamitatum memoriam deleret. Sed Crucem ad Calvarium, unde amota fuerat, volentem reportare, occulta quædam vis retinuit, ut ne unum quidem paſſum potuerit progredi. Zacharias Patriarcha cum Heraclium vidiſſet auro & gemmis ornatum: Vide, inquit, Imperator, ne iſto triumphali ornatu in Cruce ferenda parum Jeſu Chriſti paupertatem & humilitatem imitere. Tum Heraclius, detractis calceis, ac plebejo indutus amictu, reliquum viæ confecit, & in eodem Calvariæ loco Crucem ſtatuit, unde Perſæ aſportaverant.

Heraclius pietatis ſuæ edita exempla hæreſi maculavit. Turcis in Imperium ingruentibus, Crucem Conſtantinopolim aſportari jubet.

8. Quæ omnia veræ pietatis Heraclii ſane certa fuerunt indicia. A qua tamen paullo poſt Anaſtaſii Jacobitarum Patriarchæ deceptus conſiliis Imperator deſcivit, & cauſatus, ſe Chalcedonenſem tueri Synodum velle, Monothelitarum hæreſim a Cyro Conſtantinopolitano, & Sergio Alexandrino Epiſcopis excitatam propugnavit, qui unam tantum in Chriſto voluntatem & operationem ſtatuebant. Ac per illa tempora cum ſe in Fidei quæſtionibus immiſceret, voluit Deus pœnas ab eo repetere. Mehemeti enim ſucceſſores Syriam, Ægyptum, & Paleſtinam Romano Imperio ademerunt; captamque Hieroſolymam tenuere quadringentis & ſexaginta tribus annis uſque ad Francorum expeditionem, qui eam urbem e barbarorum manu eripuere. Has tantas Heraclius calamitates antea proſpexerat; itaque Crucem quadriennio antea Hieroſolymæ collocatam Conſtantinopolim aſportavit, & in Patriarchali S. Sophiæ Templo condidit. Publicæ ſalutare Lignum venerationi Fidelium in eadem Eccleſia exponebatur tribus poſtremis majoris Hebdomadæ diebus; & Feria quidem quinta Imperator, Senatus, Magiſtratus, & Laici; Feria ſexta Imperatrix, viduæ, & reliquæ fœminæ; Sabbatho Epiſcopus, Presbyteri, & Clerus univerſus ad eam adorandam ſe conferebant.

Ex his ortum eſt, non ut Feſtivitas inſtitueretur, ſed jam inſtituta ut celebraretur ſolemnius.

9. Suidas, Theophanes, & veruſti quidam Rituales libri, quos affert Baronius ad ann. Chr. 628. narrant ea, quæ ſupra retulimus. Eadem etiam narrant Lectiones Officii hujus diei in Breviario Romano; ubi non ex iis, quæ Heraclius geſſerit, hanc Feſtivitatem traxiſſe originem legimus; ſed ortam eſſe occaſionem, ut Feſtivitas antea jam inſtituta ſolemnius celebraretur. *Itaque Exaltationis Sanctæ Crucis Solemnitas quæ hac die quotannis celebrabatur, illuſtrior haberi cœpit ob ejus rei memoriam, quod ibidem fuerit repoſita ab Heraclio, ubi Salvatori primum fuerat conſtituta.*

Multo antea ſolemnitatem hanc celebratam eſſe conſtat.

10. Et ſane nemo inficiari poſſit, multo ante Heraclium Exaltationis Sanctæ Crucis Solemnitatem ab Eccleſia eſſe celebratam. In Chronico Alexandrino habetur: *His Conſulibus* (Dalmatio, & Anicio Paullino) *facta ſunt Encænia Eccleſiæ S. Crucis a Conſtantino ſub Macario Epiſcopo Septembris XVII. Inde cœpit Feſtum Manifeſtationis S. Crucis.* Ubi advertendum eſt, mendum irrepſiſſe in numeros. Cum enim legeretur 14. ſecunda & tertia nota perperam coiere. Itaque in Græcorum Menologio apud Caniſium tom. 2. Lect. Antiquar. ad diem 14. Septembr. hæc habentur: *Exaltatio pretioſæ & vivificæ Crucis, ſub Imperatore Coſtantino Magno.* Hujus feſtivitatis meminit etiam, qui paullo poſt Conſtantinum vixit Chryſoſtomus Homil. 51. tom. 1. quam habuit quarto nonas Octobris: *Nondum elapſi ſunt dies viginti, ex quo memoriam Crucis celebravimus, & ecce Martyrum memoriam celebramus.*

In Oriente ante Heraclium celebratam docent Baronius, & Thomaſſinus.

11. Ex his apparet monumentis, in Orientali Eccleſia multo ante Heraclii tempora Exaltationem S. Crucis in memoriam eorum, quæ Conſtantino contigerunt, eſſe celebratam, de quibus ad diem tertiam Maji fuſe diſſeruimus. Idem obſervavit Baronius in Notis ad Martyrologium ad diem 14. Sept. & Sollerius ad Martyrologium Uſuardi. *De illius Feſti antiquitate, celebritate, aliiſque eodem ſpectantibus videndi inter cæteros Baronius, & Florentinius, qui merito cenſent, Exaltationem S. Crucis Heraclio vetuſtiorem habere originem, &, ſi Caſtellano credimus, ducentis & quadraginta annis ante illius Imperatoris tempora ſaltem Hieroſolymis inſtitutam eſſe. Hinc forte apud Hieronymianos Codices, Bedam & Rabanum, nulla Heraclii facta mentione, ſimpliciter legitur, Exaltatio S. Crucis.* Videantur Menardus in Notis ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 179. Florentinius ad ſuum Martyrologium, & Martene cap. 34. num. 18.

In Occidente peracta itidem ante Heraclii tempora apparet ex Sacramentario S. Gregorii. Pars Crucis a Sergio Papa reperta in Vaticanæ Baſilicæ Sacrario. Sejuncta Feſtivitas Exaltationis a Feſtivitate Inventionis, & ſua cuique dies conſtituta.

12. Idem de Occidentali Eccleſia teſtatur Thomaſſinus de dier. Feſtor. Celebrat. lib. 2. cap. 24. *Exaltationem Crucis ejuſdem tam Latina, quam Græca Eccleſia multo ante Heraclium Imperatorem coluit, quod conſpiciendam ſe præbuerit Conſtantino.* De ea meminit Sacramentarium S. Gregorii; ex quo intelligi poteſt, ante Heraclium Occidentalem Eccleſiam S. Crucis Exaltationem celebraſſe. Sexaginta vero annis poſt ereptam ab Heraclio e Barbarorum manibus Crucem, Sergium Pontificem narrat liber Pontificalis divinitus afflatum capſam quandam, quæ in Sacrario Baſilicæ S. Petri jacebat, aperiri juſſiſſe. Qua conſtaret materia propter vetuſtatem non potuiſſe primum cognoſci; deprehenſam poſtea argenteam; ibi Crucem repertam eſſe gemmis ornatam, in qua ejus Crucis magna pars erat inſerta, cui Chriſtus fuerat affixus; & ejus Pontificis juſſu ſingulis annis in Lateranenſi Baſilica ipſo Exaltationis die publicæ venerationi exponi ſolitam. In Uſuardi Martyrologio ad diem 14. Septemb. utrumque conjungitur, & quod ſub Heraclio, & quod ſub Sergio contigit. Eadem Crux in Pontificii Sacelli Sacrario etiamnum aſſervatur, ut fuſe probat Rocca tom. 1. pag. 453. noviſſ. edit. Neque vero ex iis, quæ ſub Sergio ſunt geſta, bene inferas, ab eo Pontifice hanc inſtitutam eſſe Feſtivitatem: illud tamen eruitur, eo die, quo jam multo ante inſtituta Feſtivitas celebrabatur, Crucem publicæ venerationi ſingulis annis Sergium exponi juſſiſſe. Atque ut in compendium rem omnem conferamus, in utraque Orientis & Occidentis Eccleſia multo ante Heraclium Exaltatio S. Crucis celebra-

ba-

batur, quæ ſub Heraclio facta eſt illuſtrior. Deinde Feſtivitas Inventionis a ſolemnitate Exaltationis ſejuncta: quarum altera, quæ ſpectat ad Inventionem Crucis ſub Conſtantino, 5. Non. Maji, altera, quæ refertur ad ea, quæ geſſit Heraclius, poſtrid. Idus Septembr. celebrantur. Id apparet ex Lectionibus, quæ in earum Feſtivitatum Officia inſertæ ſunt. Quæ Lectiones leguntur poſtridie Idus Septembris, eæ emendatæ fuere ſub Pio V. & Clem. VIII. qui Exaltationem S. Crucis ad Ritum duplicis majoris extulit, teſte Gavanto cap. 11. de Feſtis Sanctorum menſe Septemb. nu. 14.

Aureus ille nummus Heraclii repertus in ruderibus Baſilicæ Lateranenſis. Explicatus a Battello Archiepiſcopo Amaſeno.

13. Aureum numiſma Heraclii, quod apud Clementem XI. erat, erudite explicavit Joannes Chriſtophorus Battellus Archiepiſcopus Amaſenus Diſſertatione Romæ edita anno 1702. Nummum illum eſſe ferunt ex iis, qui reperti ſunt in ruderibus Baſilicæ Lateranenſis ſub Xiſto V. cum Templum illud, proximumque Palatium magnificentius extruere cogitabat. Ejuſmodi numiſmatum idem Pontifex meminit Conſtitut. 73. ex quibus eximiam colligit Heraclii pietatem in Baſilica reparanda, & in Crucis cultu propagando quam ſuorum numiſmatum voluit eſſe ſignum, & ſuorum memoriam triumphorum.

Deſcriptio ipſius nummi.

14. Eſt in adverſa parte numiſmatis Heraclii caput diademate cinctum, quod familiare eſt Cæſaribus circa tempora Conſtantini. Supra diadema galea e pinnis aſſurgit, cui Crux eſt impoſita. Circum Heralii caput eſt epigraphe DN HERACLIUS PPA., hoc eſt, ut explicat Battellus, Dominus Noſter Heraclius Perpetuus Auguſtus. In averſa parte eſt Crux patibulata. Circa eam legitur VICTORIA AUGUSTA; in inferiori parte ſunt hæ litteræ CONOB.

Battelli explicatio. De Sancto Sacello, quo Calvarius mons continetur.

15. Battellus, qui nummum hunc ſuſcepit explicandum, oſtendit per eam Crucem patibulatam ſignificari eam victoriam, quam a Perſis raportavit. Percuſſum præterea ait nummum illum cum Cruce commiſſa & patibulata, ut aliquod myſterium eo veluti Symbolo innueretur, fortaſſe concors quatuor Evangeliſtarum hiſtoria de Cruce & Paſſione Chriſti, ejuſque per quatuor Mundi plagas propagatio. Satis autem ex inſcriptione VICTORIA AUGUSTA putat oſtendi referendam eam Crucem ad Heraclii triumphum poſt Perſas prælio fuſos. Litteræ illæ CONOB ex ejuſdem Auctoris ſententia ſignificant *Conſtantinopoli obſignata*. Atque huc conferre pauca hæc ex illa Diſſertatione opportunum putavimus, dum de S. Crucis Exaltatione diſſereremus, ut viri memoriam renovaremus, cujus amicitiam, dum viveret, coluimus, & eruditionem plurimi fecimus. Nec ſumus neſcii, Ephemeridum Trevoltienſium Scriptoribus menſe Auguſto, 1704. non omnino ejuſmodi explicationem probatam fuiſſe; quam tamen egregie propugnatam reperies in Italicis Ephemeridibus ann. 1715. tom. 22. quo Lectores remittimus, Quareſmius Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 5. cap. 39. tom. 2. Sacellum deſcribit, quo Calvarii montis locus continetur, & teſtatur ibi ad Auſtralem plagam imaginem eſſe S. Helenæ cum Epigraphe: *Helena Regina*, cui ex adverſo ad Borealem eſſe itidem imaginem Heraclii cum Epigraphe: *Heraclius Imperator*. Illa enim prima Crucem reperit; hic ex infidelium manibus eripuit. Gretſerus & Trombellus, quos citavimus, cum de Feſto Inventionis Crucis tractaremus, teſtimoniis veterum Scriptorum abunde congeſtis, qui tradunt Heraclium Crucem infidelibus eripuiſſe, eam hiſtoriam vindicant ab Hæreticorum calumniis.

CAPUT XVII.

De Feſto Die Natali Domini Jeſu Chriſti 25. die Decembris.

Totius ſermonis inſtitutum & partitio. Edictum Cæſaris de cenſendo Romano Imperio, ex Evangelio.

1. NAtivitas Jeſu Chriſti 8. Kalendas Januarii celebratur, cujus hiſtoriam deſcribit Lucas cap. 2. Nos Evangeliſtæ verba identidem afferemus, atque ea, quæ Sacri adnotarunt ad illa verba Interpretes, exponemus. Deinde de hujus diei ſolemnitate ſermonem habebimus, ac Primæ Operis hujus Parti finem imponemus. Scribit S. Lucas cap. 2. v. 1. *Factum eſt autem in diebus illis, exiit Edictum a Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus Orbis. Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino.*

Cur de hoc cenſu nihil extet apud profanos Scriptores.

2. De ea deſcriptione ſub Cæſare Auguſto nihil reperias apud profanos rerum Scriptores; neque id mirum. Unam enim tantummodo ejus Imperatoris hiſtoriam habemus accurate ſcriptam, cujus pars decem admodum annos complectens, in qua deſcriptio ipſa contineri debuerat, interiit; ut bene advertunt Caſaubonus exercit. in Baronium, Tillemont. Not. 2. ad Vitam Jeſu Chriſti, & Calmetus in cap. 2. Lucæ num. 1. qui ſapienter monet nihil de ea poſſe dubitari, tum quod de ea teſtimonium habemus Lucæ; tum quod Juſtinus Apologia ſecunda, & Tertullianus in Marcionem lib. 4. cap. 7. ejus deſcriptionis injecta mentione, Ethnicos, & Hæreticos ad Acta publica mittunt, quæ eo tempore adhuc extabant.

Non Judæa ſolum cenſa, ſed univerſum Romanum Imperium.

3. Cum igitur deſcriptionem, quæ a Luca memoratur, dubitandum non ſit factam eſſe juſſu Cæſaris Auguſti; & Evangeliſta ſcripſerit, exiiſſe Edictum, *ut deſcriberetur univerſus orbis*, quæritur, num Judæa ſolum cenſa fuerit; ſæpe enim in ſacris paginis univerſus orbis ſolam Judæam ſignificat, ut Geneſeos cap. 13. *Ecce univerſa terra coram te eſt*, & lib. 1. Regum cap. 30. *Qui cum duxiſſet eum, ecce illi diſcumbebant ſuper faciem univerſæ terræ.* Vera tamen ſententia eſt iis verbis totum Romanum contineri Imperium; quamobrem Hegeſippus lib. 2. cap. 9. ſcribit: *Orbis terrarum, qui Romano Imperio clauditur & definitur.*

Cur ea deſcriptio a D. Luca dicatur prima.

4. Univerſi Romani Imperii deſcriptionem ſcribit Lucas factam eſſe a Syriæ Præſide Cyrino, eamque fuiſse primam. Juſtinus Martyr in Dialogo adverſus Tryphonem, idcirco primam a Luca appellari putat hanc deſcriptionem, quod tum primum a Romanis Judæa cenſa ſit. Alii exiſtimant, hanc fuiſse totius Romani Imperii primam deſcriptionem, quæ antea, nondum pacato Imperio, fieri non potuerit. Sed de his inferius.

Cyrinus, Cyrenius, Cyrinius, & Kerinius, ut habent Græci Codices, oſtenditur illius Præſidis nomen fuiſſe Cyrinum.

5. In Græcis Codicibus manuſcriptis legitur Cyrenio, Cyrinio, & Kerinio; unde oritur quæſtio, quodnam tandem ſit ejus Præſidis Syriæ nomen, a quo deſcriptio hæc facta fuerit. Sed utcumque ſit de hac controverſia levis ſane momenti, quiſque profecto ex eorum nominum ſimilitudine facile intelligere poteſt, Præſidis illius nomen fuiſse Cyrinum. Majus opus eſt cum Lucæ Evangelio profanos Scriptores conciliare, ut fuſe diſputat Bineus De Natali Jeſu Chriſti lib. 1. cap. 3. num. 7.

Difficultas conciliandi cum Evangel. profanos Scriptores.

6. Quintilium Varum poſtremo Herodis anno Judæam gubernaſse ſcribit Tacitus lib. 5. *Poſt mortem Herodis, nihil expectato Cæſare, Simon quidam regium nomen invaſerat. Is a Quintilio Varo Syriam obtinente punitur.* Tertullianus contra Marcionem lib. 4. cap. 19. deſcriptionem

fa-

factam eſse teſtatur a Sentio Saturnino: *Sed & cenſus conſtat actos ſub Auguſto tunc in Judæa per Sentium Saturninum*. At Joſephus lib. 16. Antiquit. cap. 13. & 14. tradit, Saturninum poſtremo Herodis anno provincia diſceſſiſse, quam Quintilius Varus ſuſceperit, & Quintilio ſucceſſiſse Publium Sulpicium Quirinum, qui idem eſt cum Cyrino. Quam ſi chronologiam amplectamur, cenſus ille totius Imperii non videtur factus, cum Jeſus in lucem editus eſt, ſed poſt decem ab Herodis morte annos, Archelao Judææ Rege in exilium pulſo. Neque enim dubitari poſse videtur, Herodem aut anno Chriſti natali, aut proxime poſteriori e vita deceſſiſse. Quamobrem Huetius demonſtrat. Evangel. prop. 9. cap. 10. num. 9. *Anno ipſo*, inquit, *quo natus eſt Chriſtus Jeſus, vel proximo certe obiiſſe Herodem optimorum Chronologorum ſententia eſt*.

P. Danielis Huetii ſolutio.

7. Ab ea, quæ propoſita eſt, difficultate ſe ut expediat vir ille omni laude alioqui digniſſimus contendit, Sentium Saturninum Syriam quinquennium rexiſse; & extremo Præfecturæ ſuæ tempore de cenſu per Syriam habendo mandatum a Cæſare habuiſse: Cenſum vero primo in Italia finitimiſque provinciis inſtitutum procul dubio fuiſse, & cenſuales tabulas prius Auguſtum cognoviſse, quam in extremis Imperii finibus, remotiſque locis, ut in Judæa confici juberet. His conſtitutis, putat Huetius, cenſum illum in Judæa, a Saturnino extremo ſuæ Præfecturæ anno cœptum Quintilium Varum continuaſse, *qui cum inſtaret operi; tum natus eſt Jeſus Dominus:* ſunt ipſius Huetii verba.

Rejicitur, quod ſacros codices ſollicitet.

8. Cui ſententiæ, quæ Lucæ Evangelio adverſatur, minime poſſumus aſsentiri. Cyrinum enim, non Quintilium memorat S. Lucas. Nam quod ait Huetius fieri potuiſse, atque id ſæpenumero contigiſse, ut ſalva ſemper ea veneratione, quæ Sacris Codicibus eſt tribuenda, propter variantes Manuſcriptorum Lectiones aliud pro alio nomen irrepſerit, id omnino rejicimus: hac enim ratione via quædam nimis lata ad Sanctorum Evangeliorum, & utriuſque Teſtamenti veritatem convellendam aperitur.

Alii Petavii & Grotii ſolutio.

9. Petavius & Grotius exiſtimant, Cyrinum in Judæam & in Syriam cum extraordinaria juriſdictione miſsum, dum eam regeret Provinciam Saturninus vel Quintilius Varus. Idem cum iis ſentit Natalis Alexander in cap. 2. Lucæ num. 2. licet eos non nominet. Atque hac ratione ſane ſublata videtur omnis difficultas. Si enim Cyrinus vir Conſularis cum poteſtate extraordinaria miſſus eſt ab Auguſto, ut cenſeret Judæam, Saturnino ejus Provinciæ Præſide, ecce tibi jam Cyrinus Judæam deſcripſit, ut ſcribit Lucas, eaque deſcriptio vere dici poteſt facta ſub Sentio Saturnino, quod teſtatur Tertullianus. Ad hæc ſi illud adjiciamus, duos a Cyrino cenſus actos eſse; alterum dum Herodes Rex adhuc viveret; alterum poſtquam Archelaus in exilium eſt pulſus; illum tranquillis pacatiſque rebus; hunc dum Judas Gaulonita ſeditione, & turbis omnia miſceret; illum extraordinaria; hunc ordinaria poteſtate, quam factus poſtea Syriæ Præſes Cyrinus obtinebat; facile intelligitur, Joſephi Chronologiam cum Luca bene componi, & verum eſse, deſcriptionem a Cyrino factam anno Jeſu Chriſti Natali ante Herodis obitum, ideoque Lucam bene ſcripſiſſe; *Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cirino*, extraordinaria nimirum poteſtate; idcirco autem Cyrinum ab Evangeliſta Syriæ Præſidem appellari, non quod in prima deſcriptione eam Provinciam regeret, ſed quod poſtea eam obtinuerit Provinciam, atque jam ejus Præſes ſecundam deſcriptionem fecerit, quam Joſephus commemorat.

Alia Calmeti & Lamy ſolutio. Sequitur hiſtoria ex Lucæ Evangelio.

10. Quæ ſane difficultatis diſsolvendæ ratio cum Luca optime cohæret. Sed Calmetus in cap. 2. Luc. num. 2. cui haud videtur veriſimile, Cyrinum cenſus habendi cauſa in Judæam cum extraordinaria poteſtate miſsum eſse, putat omnem ſummoveri poſse controverſiam, ſi verba S. Lucæ: *Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino*, ita explicentur. *Hæc deſcriptio prima facta eſt, antequam Cyrinus eſſet Præſes Syriæ;* multoſque Scriptores affert ſecum idem ſentientes; atque explicationi ejuſmodi contendit Græcam phraſim non adverſari, pluribuſque locis e Sacra Scriptura collatis ſententiam ſuam nititur confirmare. Nobis vero ea, quam proxime attulimus, ſententia verior videtur, & cum Evangelico textu melius congruere, quam etiam amplectitur Lamy Concord. Evangel. lib. 1. cap. 9. num. 2. *Hæc*, inquit, *deſcriptio, de qua agitur, facta eſt ſub Cyrino, qui præerat Syriæ: nam alterius deſcriptionis ſub eodem Cyrino mentionem facit Joſephus, quam cum factam multis poſt Herodis obitum annis ſcribat, hoc eſt multis poſt Chriſtum natum annis, non decet eam habere pro una & eadem*. In Theſauro Diſſertationum in Nov. Teſtam. e Muſeo Haſei & Ikenii tom. 2. pag. 428. edit. 1732. extat Diſsertatio Bartholomæi Chriſtiani Richardi *De Cenſu Auguſti univerſe indicto*, in qua totam hanc rem Auctor examinat: at demum ſententiam ſequitur, quam ſupra innuimus, de duplici cenſu, quorum altero Cyrinus extraordinaria, altero Judæam ordinaria cenſuit poteſtate; nec aliter putat Sacram hiſtoriam cum profanis Auctoribus poſse componi; quamlibet autem aliam eorum conciliandorum rationem implicare magis id, quod quæritur, quam expedire. Pergit D. Lucas; *Et ibant omnes ut profiterentur ſinguli in ſuam Civitatem. Aſcendit autem & Joſeph a Galliæa de Civitate Nazareth in Judæam in Civitatem David, quæ vocatur Bethlehem, eo quod eſſet de domo, & de familia David, ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante*.

Diſputant Eruditi, quo conſilio Auguſtus cenſum illum indixerit. Pulchra Lamy verba in hac controverſia.

11. Cenſum illum Auguſtus fieri juſſit non ſtudio cognoſcendi, qui numerus eorum eſſet, qui ſibi parerent, quemadmodum David, ut ſuas probe vires metiretur, ut eſt in lib. 2. Regum cap. 24. v. 2. *Dixitque Rex ad Joab Principem exircitus ſui: Perambula omnes tribus Iſrael a Dan uſque Berſabee, & numerate populum, ut ſciam numerum ejus*. Sed ideo cenſeri totum Imperium voluit Auguſtus, ut & homines cognoſceret, & quid in unaquaque Provincia quiſque fortunarum haberet, qua quiſque in arte ſe exerceret; atque inde pro cujuſque muneris & rei familiaris ratione vectigal certum imponeretur, ut animadvertunt Ambroſius, Beda, Euthymius, & Maldonatus in cap. 2. Lucæ. Quidam vehementer repugnant opinioni eorum, qui putant, ideo cenſum toto Imperio ab Auguſto indictum, ut pro cujuſque fortunarum ratione tributum imponeret: Judæos enim ſuos habuiſſe Reges & tunc temporis Herodem imperitaſſe, ei duntaxat, non vero Romanis Judæos vectigalia pependiſſe: illum interdum populo tertiam, interdum etiam quartam tributorum partem remiſiſſe: directe autem ab illo tamquam ſocio tributum Romanos exegiſſe. Ita diſputat Richardus, & Bineus tract. de Natali Jeſu Chriſti lib. 1. cap. 3. Itaque cenſum ab Auguſto non alia de cauſa indictum eſſe uterque Auctor contendit, quam ut omnium hominum, qui Romano parerent Imperio,

rio, eorum etiam qui ſociis Regibus ſubjecti eſſent, conſtaret numerus, quorum nomina in publicas Tabulas referebantur, ut ſi quod bellum exarſiſſet, exploratum haberet Imperator, quem in quaque regione militum delectum habere poſſet. In hac contraverſia nullas partes profitemur nos ſequi; ſed cum Lamy loco cit. num. 1. ſapientiam Dei ſuſpicimus ſane mirificam, qui homines ita finit ea facere, quæ ſibi facienda cenſeant, ut eorum res geſtæ æterno divinoque numini & conſilio obſecundent: quod quidem in hac re luculentiſſime apparet: nam quæcumque cauſa fuerit, qua impulſus Auguſtus Imperii vires recenſere voluerit, certe ex eo cenſu voluit Deus certiſſimum extare teſtimonium, Chriſtum Jeſum regio Davidis prognatum ſanguine. *Parentes enim ejus* (ſunt verba Lamy eod. cap. 9. num. 1.) *Bethlehem profecti ex qua Urbe oriundi erant, ſe probaverunt ex familia David: & cum eo tempore, quo venerunt in hanc civitatem, Jeſus natus ſit, Gentem ſuam & ſobolem in acta Romanorum retulerunt; ex quibus, quoties opus fuit, depromi poterat, Jeſum natum eſſe in Bethlehem ex Parentibus de familia David.*

Joſeph & Maria per rectam lineam Davide prognati.

12. Ex eadem Tribu erant, eademque ſtirpe David, Beata Virgo, & S. Joſeph, ut eſt apud Lucam cap. 3. Quin etiam, etſi multi putant Interpretes, S. Evangeliſtam, qui ſcribit Joſephum eſſe *de domo & familia David*, duobus verbis idem ſignificare voluiſſe, alteramque vocem altera explicari; eruditi tamen quidam Critici contendunt, vocem illam *Familia* non tam late patere, ac illa vox *domus* patet; atque illud voluiſſe Evangeliſtam, non modo e Davidica ſtirpe Joſephum ortum eſſe, ſed etiam per lineam rectam maſculinam Davide Rege prognatum, ac ex eo ordine, qui jus haberet ad Regnum per Salomonem, ex quo Meſſias erat naſciturus, ut apparet ex lib. 2. Regum cap. 7. verſ. 12. & ſequen. & cap. 1. Epiſt. ad Hebræos verſ. 17. Videantur Notæ ad Hiſtoriam vitæ, doctrinæ, & miraculorum Jeſu Chriſti Urbini editæ 1730. cap. 16.

Joſeph & Maria veniunt cenſendi cauſa, Bethlehem, quæ Civitas erat Davidis gentilitia.

13. Habitabat Joſeph cum Sanctiſſima uxore ſua in Civitate Nazareth Galilææ; cumque Auguſti mandatum intellexiſſet, ſuſcepto in Judæam itinere, venit Bethlehem, quæ civitas erat Davidis gentilitia. Unde enim ſuam quiſque trahebat originem, & ubi rem familiarem, bona, fortunaſque ſuas haberet, ibi juxta leges Romanorum ſuum debebat nomen profiteri; ſic enim Ulpianus lib. 3. Dig. de Cenſibus: *Is vero qui agrum in alia Civitate habet, in ea Civitate profiteri debet, in qua ager eſt; agri enim tributum eam Civitatem debet levare, in cujus territorio poſſidetur.*

Veriſimile Mariam pedibus iter illud confeciſſe.

14. Cum in eo itinere profecto non ita brevi a Nazareth ad Bethlehemum non dicat Evangeliſta, Beatam Virginem; & S. Joſephum veterino aliquo uſos eſſe jumento, veriſimile eſt id itineris pedibus eos confeciſſe; præſertim cum Spiritus Sancti opera conceptum Filium ſanctiſſima Fœmina geſtaret in utero, quem ſine dolore in lucem erat editura; ac propterea iis moleſtiis non eſſet obnoxia, quibus prægnantes ex viro mulieres conflictari ſolent; & quod habebat in utero, non modo ipſi oneri non eſſet, ſed eo potius levior fieret & expeditior.

Quid referretur in Tabulas Cenſuales.

15. In his cenſibus ſuum quiſque nomen, & uxoris, & liberorum profiteri debebat, ut referretur in Acta. Cujuſque conditio & bona, ut innuimus, deſcribebantur. Nam Romanæ leges propter ætatem interdum tributum remittebant. Neque enim a pueris ante decimum quartum, & a puellis ante duodecimum annum tributum in Syria pendebatur; ac juxta ejuſmodi uſum Jeſu Chriſti, B. Virginis, & S. Joſephi nomina in cenſum relata ſunt; quemadmodum videre eſt apud Fulgentium Sermone de laudibus B. Mariæ, apud S. Bernardum in Sermone ſuper verba illa Apocalypſis, *Signum magnum*, & Maldonatum ad cap. 2. S. Lucæ.

Bodini nefaria impietas.

16. Atque hic inſurgit adverſus Bethlehemiticum Chriſti ortum Bodini impietas, qui mendacii Lucam audet nefaria impudentia inſimulare. Negat enim, Jeſum Chriſtum civem fuiſſe Romanum; cives autem Romanos tantummodo vocatos ad nomen ſuum profitendum in cenſu Cyrini: ex quo ait non poſſe intelligi, quamobrem Chriſtus eſſet cenſendus. Addit ſceleſtus homo, quo quiſque habitaret loco, ibi ſuum quemque nomen profiteri debuiſſe; qua propter, nec veriſimile, nec verum eſſe, Mariam & Joſephum Nazaretho Bethlehemum cenſendi cauſa ſe contuliſse; negat præterea fœminas, præſertim vero gravidas & partui proximas in cenſum veniſse; quamobrem nullam eſse rationem, cur Beata Virgo tantum iter ſuſciperet.

Bodini profligata ſophiſmata.

17. Bodini ſophiſmata apud Huetium demonſtr. Evangel. propoſ. 9. cap. 10. nu. 4. disjecta reperies. Ex uberrimo enim penitioris eruditionis ſuæ penu depromit vir doctiſſimus argumenta, quibus oſtendit, vectigales etiam peregrinos, & ſocios, ac propterea etiam, qui Cives Romani non eſſent, cenſos eſse; & in luſtralibus cenſibus eo ſe quemquam conferre debuiſse, unde haberet originem; eo vero Livii verba *præter mulieres*, quibus fretus Bodinus tantopere exultat, ac luculenter demonſtrari putat, in luſtralibus cenſibus fœminarum nomina in cenſuales Tabulas non eſse relata, oſtendit contrariam omnino ſententiam continere; Livium enim non dixiſse viros cenſos eſse, non fœminas, ſed præter fœminas viros etiam in Tabulas eſse deſcriptos.

An B. Virgo cogeretur Edicto ſe conferre Bethlehemum.

18. Si cui volupe eſt totam hanc rem accurate perſpectam habere, adeat Huetium in loco citato. Interea nos ad eas quæſtiones pertractandas accedimus, quas ſacri excitant Interpretes. Neque vero illa quærenda ſunt, num B. Virgo Nazaretho ſe Bethlehemum contulerit; id enim diſerte tradit Sacra Hiſtoria; neque etiam illud, utrum ejus nomen, & filii, & viri ſui in tabulas cenſuales fuerit relatum; deſcripta enim fuiſse utriuſque conjugis, & filii nomina, communis ſententia eſt; ſed illud examinandum, ipſane iter ſuſcipere coacta fuerit a lege, cum vir ejus Joſeph uxoris ſuæ & filii nomen legitime profiteri potuiſset.

Nec fœminæ, nec pueri cogebantur cenſus cauſa itinera ſuſcipere.

19. Reſpondet Calmetus in cap. 2. Lucæ num. 4. neque fœminas, neque pueros ad ſuſcipienda itinera cenſendi cauſa eſse coactos; nihil enim neceſse fuiſse innumeris & moleſtiſſimis ſuſcipiendis itineribus totum prope Imperium commoveri, leviſſimaque de cauſa tantos motus excitari.

Quamobrem B. Maria licet gravida Bethlehemum venerit.

20. Ea igitur neceſſitatis cauſa rejecta, alii exiſtimant, Beatam Virginem licet gravidam idcirco Nazaretho Bethlehemum veniſse, quod cum filia eſset unica, & in familia ſua hæres, progeniem familiamque ſuam repræſentare deberet. Hæc vero quibuſdam ratio minime arridet. Neque enim exploratum eſt, eam fuiſſe unicam filiam; atque, ut unica fuerit, in manu erat viri ſui, cui nupſerat, quique uxoris nomen præſertim partui proximæ profiteri poterat.

Facta omnia in hac re ſingulari Dei conſilio & numine.

21. Quamobrem erectis in Cœlum animis, Divinæ Providentiæ incomprehenſibile conſilium ſuſpicientes concludamus, cum ex Prophetarum oraculis humani generis Reparatorem Bethlehemi

B. Virgo Filium enixa Bethlehemi.

mi naſci oporteret, myſteriumque Incarnationis Nazarethi jam eſſet impletum; neceſſarium fuiſſe, ut exiſteret aliqua occaſio Bethlehemum adeundi: divino conſilio factum eſſe, ut ea praeberetur occaſio ab Ethnico Principe, qui univerſum Imperium cenſeri juberet. Factum itidem divino nutu ac numine, ut Joſephus Bethlehemum venire cogeretur, Beataque Virgo licet partui proxima, nec ulla lege ad illud ſuſcipiendum iter compulſa, illuc ſe cum viro contulerit, atque Chriſtus Jeſus Bethlehemi natus ſit; quae omnia ſummam Dei potentiam declarant, qui temporum, humanorumque eventuum ſupremus eſt arbiter, rerumque omnium dominus. *Factum eſt autem, cum eſſet ibi, impleti ſunt dies ut pareret. Et peperit Filium ſuum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in praeſepio, quia non erat eis locus in diverſorio.* Verba ſunt Lucae cit. cap. 2. v. 6.

Quo ſenſu illa verba intelligenda, peperit filium ſuum primogenitum. Nulla obſtetrix.

22. Verba illa, *Factum eſt autem, cum eſſent ibi, impleti ſunt dies ut pareret*, opinionem eorum ſuffulcire videntur, qui non eadem nocte Beatam Virginem, qua Bethlehemum pervenerit, ſed aliquot poſt dies ſuum peperiſse Filium exiſtimant. Eorum porro verborum, *peperit Filium ſuum primogenitum*, ſententia eſt, peperiſse Unigenitum Filium ſuum, quem Evangeliſta Primogenitum vocat; neque enim quemquam alium filium antea, neque poſt Beata mater peperit. Aeterni Patris Primogenitum, ideſt unicum filium vocat D. Paulus Chriſtum Jeſum ad Hebraeos cap. 1. ver. 6. in Veteri Teſtamento ſermo fit de jure primogeniti, ejus videlicet, qui primus omnium natus ſit, ſive unicus fuerit, ſive fratres deinde habuerit. Verba illa, *pannis involvit*, oſtendunt, B. Mariam nullo tactam dolore peperiſſe. Barradius exiſtimat, divinum Infantem ex utero Matris editum humi fuiſſe poſitum, ut nobis humilitatis praeberetur exemplum. Franciſcus Lucas putat, B. Virginem in ſuis accepiſſe manibus puerum, veluti maturum fructum ex arbore decerptum. Suarez opinatur exceptum ab Angelis, & in manus Virginis traditum. Scribit B. Birgitta, ipſum Infantem in ſuaviſſimae Matris ſuae manus veniſſe; quas opiniones refert a Lapide in cap. 2. Lucae verſ. 7. Eas ſollicitare nolumus, ac per nos ſua cuique ſit fides; rejicienda vero prorſus eſt eorum ſententia, qui ad hunc partum obſtetricem adhibitam putant, quam dicunt S. Anaſtaſiam fuiſſe. Beata enim mater ab omni dolore vacua, ut diximus, Filium peperit, quem ſuis manibus exceptum pannis involvit, nec cujuſquam alterius manus contrectavere. Vide Baronium ad ann. 1. Chr. num. 6. 7. & 8. Luculentiſſimum eſt etiam adverſus Helvidium Hieronymi teſtimonium: *Nulla ibi obſtetrix, nulla muliercularum ſedulitas interceſſit: ipſa pannis involvit infantem; ipſa & mater, & obſtetrix fuit.* De S. Anaſtaſia fabulam explodit Baronius in Notis ad Martyrolog. ad 25. diem Decembris. Eam enim tertio vixiſſe conſtat ſeculo, & ſub Diocletiano Martyrium eſſe paſſam. Occaſio ejus fabulae extitit ex commemoratione, quae de ea fit 25. Decembris die, qui Natalis eſt Jeſu Chriſti; eo enim die martyrii palmam adepta eſt, ac propterea Statio ad ejus Eccleſiam inſtituta fuit.

De Faſciis Domini, & rurſus de obſtetricibus.

23. S. Gregorius Nyſſenus *de Chriſti nativitate* loquitur de linteis, ſeu faſciis, quibus Jeſus infans eſt involutus: *Pannis*, inquit, *conſtringitur, qui peccatorum noſtrorum vincula in ſe ſuſcepit.* Narrat Drexelius, extructam olim in ſacrarum honorem faſciarum Baſilicam; & Feſtivitatem ſingulis annis celebrari conſueviſſe; quod auctoritate probat S. Germani Patriarchae Conſtantinopolitani, & Euthymii Oratione de Faſciis Domini apud Lippomanum tom. 6. ad diem 31. Aug. Cum eo conſentit Baron. ad ann. 1. Chr. qua in re etſi notatur a Caſaubono, qui vetuſtiora poſtulat teſtimonia, eaque virorum, qui primis Eccleſiae ſeculis vixerint, teſtantium faſcias Infantis Jeſus ſervatas fuiſſe; tamen duo illi, quos ſupra nominavimus, ſatis eſſe videntur ad fidem affirmandam huic rei, de qua nihil quidquam in ſe recipit Eccleſia Catholica, tantumque fidei per eam unicuique licet piae huic opinioni tribuere, quantum quiſque voluerit. De Juvenale Hieroſolymor. Epiſcopo proditum eſt, ab eo illas faſcias Eudoxiae Auguſtae muneri miſſas; quod Chiffletius *in Chriſti hiſtoria de Linteis Chriſti ſepulcralibus* cap. 28. magni facit; praeſertim cum idem teſtetur Nicephorus. Idem Chiffletius loca commemorat, ubi ſacrae faſciae in plures diviſae partes etiam nunc aſſervari dicuntur & coli. Vetus extat Romae Vitrum in Muſeo Familiae Victoriae, quo nati Servatoris Praeſepe exhibetur. Sacrum hoc Vitrum Eruditorum virorum judicio circa dimidium 3. ſeculi creditur fuiſſe confectum. Illud explicavit Latino Opuſculo Eques Franciſcus Victorius, pluraque de eo ſcripſit Antonius Franciſcus Gorius in ſuis Obſervationibus de Chriſti Domini Praeſepe: ubi num. 9. oſtendit, non tam in maxima inopia, quam in ſumma Chriſtum natum eſſe munditia: munda a ſordibus lintea, mundae faſciae, mundiſſimus etiam miro quodam modo ipſe partus, quo Virgo Mater infantem Jeſum enixa eſt. Deinde obſervat num. 10. Vitro illo exprimi B. Virginem in ipſo partus diſcrimine poſitam; nullam tamen foeminam apparere, quae ſuam in miniſterio partus operam locet, cujuſmodi imagines in quibuſdam medii aevi monumentis, praeſertim in Eccleſia Graeca reperiuntur. Hunc Eccleſiae Graecae qualemcumque ut probet uſum, idem Gorius profert Imperatoris Baſilii Menologium. Ad id monumentum addimus fores aeneas Metropolitanae Baſilicae Montis Regalis in Sicilia, ubi B. Virgo lecto jacens exprimitur cum aliquot mulieribus, quae infantem Jeſum lavant. Ad idem exemplum vermiculato Emblemate, ſeu Muſivo, ut ajunt, opere Nativitas Chriſti repraeſentatur in choro ejuſdem templi. Quae omnia improbantur, ut docet Molanus de Sacris Imaginibus lib. 2. c. 27. & Michael de Judice Caſſinenſis Monachus in deſcriptione Templi & Monaſterii Montis Regalis pag. 86. num. 23. & pag. 160. num. 6. & 7. Quae de B. Virgine ſine dolore, & ſordibus ſcripſimus, abunde probant Baronius loco cit. & Huetius. Quibus quamquam Antonius Bineus lib. 2. de Natali Chriſti c. 2. num. 19. futilibus ductus rationibus contradicere audet, diſſimulare tamen minime poteſt, quanti utrumque Scriptorem faciat. Baronium enim appellat num. 2. *Eccleſiaſticorum Annalium Conditorem, purpura, & eruditione illuſtrem*, Huetium vero num. 3. *Eximium, & minus inſularum ornamentis, quam incredibili quadam ingenii elegantia, & terſa eruditione conſpicuum.*

Oraculum de ortu Chriſti Bethlehemico.

24. Jam vero ad majoris monumenti quaeſtiones deveniamus, quae ad ortus Chriſti Domini locum, tempuſque pertinent. Natus eſt igitur Jeſus Bethlehemi, teſte Luca; cujus verba ſuperius attulimus, & Matthaeo cap. 2. v. 1. *Cum natus eſſet Jeſus in Bethlehem Juda*: atque ita impletum fuit Michaeae Oraculum cap. 5. v. 2. *Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui ſit Dominator*

tor in Iſrael. Illud vero oraculum Hebræi ſatis habebant cognitum; nam Chriſto Bethlehemi nato teſte Matthæo loc. cit. Herodes, convocatis Principibus Sacerdotum & Scribis populi, ſciſcitabatur ab eis, ubi Chriſtus naſceretur: *At illi dixerunt: in Bethlehem Juda. Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam*; Michæam intellige.

Duæ Civitates nomine Bethlehem. Michæas cum Matthæo pugnare videtur.

25. Bethlehemum Matthæus vocat Bethlehem Juda; nam in Tribu Juda ea civitas erat. Eſt etiam alia ejus nominis in Galilæa, in Tribu Zabulon. Michæas vero Bethlehem Ephrata appellat; conditor enim ejus civitatis matris ſuæ nomen illi indidit. Affert Michææ locum Matthæus in hæc verba cap. 2. v. 6. *Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda: ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſrael.* Ubi verba, quæ Matthæus affert, non eadem ſunt cum iis, quæ ex Michæa modo retulimus; imo pugna quædam videtur eſſe inter utrumque textum; ait enim Matthæus de Bethlehem, *nequaquam minima*, quam contra Michæas *parvulam* vocat.

Eorum textuum conciliandorum ratio quædam.

26. Quidam exiſtimant, verba Michææ, *Et tu Bethlehem Ephrata parvulus es in millibus Juda*, admirantis hominis eſſe, ac interrogantis; ut vim negationis habeant, & ſententia ſit: *Tu ne parvula es in millibus Juda, ex qua mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael?* Atque ex eodem Matthæo cap. 11. v. 7. verba afferunt Chriſti de S. Joanne Baptiſta: *Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam, hominem mollibus veſtitum?* Quibus verbis profecto non illud ſignificatur, Joannem eſſe arundinem vento agitatam, aut hominem ſplendida veſte indutum; ſed contra non eſſe hominem, qui velut arundo moveretur, & delicata ac molli veſte uteretur.

Longe melior conciliandi ratio quæ eſt D. Hieron.

27. Atque hæc eſt quorundam ſententia; qua tamen longe melior eſt D. Hieronymi ratio, qui advertit Matthæum attuliſſe Michææ verba in eum modum, quo a Scribis, & Principibus Sacerdotum allata ſunt, cum ab Herode interrogati fuerunt, ubi Chriſtus eſſet naſciturus; ea noluiſſe Evangeliſtam immutare, ut omnibus palam fieret, quo ignorantiæ in Sacris Scripturis Scribæ, & Sacerdotes eo tempore decidiſſent, qui producere volentes ad ſuam ſententiam Prophetæ oraculum, corrupte illud otioſeque enunciarunt.

Quare Chriſtus dicatur in Scriptura Nazaræus, & Galilæus. Bodinus confutatus.

28. Quod ſi quis quærat, quanam demum ratione Chriſtus, qui Bethlehemi natus ſit, Nazaræus, & Galilæus in Scriptura vocitetur, & quamobrem veluti Galilæum Pilatus eum ad Herodem amandaverit, reſpondet D. Thomas in 3. par. q. 35. art. 7. ad 2. Nazaræum in Scriptura appellari, non ut ſignificetur ubi natus, ſed ubi alitus educatuſque ſit; & Hueiius loc. cit. multa profert e profanis Scriptoribus, quibus probat, plerumque patriam dici locum, ubi quis educatus ſit, etſi alibi ſit natus. Bodinum, qui opinatur Chriſtum non Bethlehemi, ſed Nazarethi natum, ea ductus ratione, quod ancilla oſtiaria de Petro dixerit: *Et hic erat cum Jeſu Nazareno*: & Pilatus in titulo Crucis ſcripſerit: *Jeſus Nazarenus Rex Judæorum*, caſtigat Bineus tract. de Natali Chriſti lib. 2. cap. 1. n. 7. Oſtendit enim, eam eſſe Judæorum conſuetudinem, ut aliquis ex ea dicatur eſſe patria, in qua altus educatuſque ſit, quamvis eum alibi mater pepererit. Refelli etiam poteſt Bodinus loco Matthæi c. 2. v. 24. *Et veniens* (Chriſtus) *habitavit in Civitate, quæ vocatur Nazareth, ut impleretur quod dictum eſt per Prophetas, quoniam Nazaræus vocabitur.*

In ipſane urbe, an ſuburbiis Chriſtus natus ſit.

29. Chriſtum igitur Bethlehemi ortum eſſe liquet, ſed in ipſane urbe, an in ſuburbiis natus ſit, examinandum eſt. Certum eſt enim, vere dici poſſe aliquid in urbe contigiſſe, quod in ſuburbiis evenerit, ut bene advertit Spondanus ad ann. 1. Chr. & Baronium tuetur, qui in Bethlehemi ſuburbiis Chriſtum natum eſſe contendit, adverſus Caſauboni accuſationem, Baronianam opinionem tamquam Sacræ Scripturæ contrariam improbantis. *Quæ in Suburbiis, vel juxta muros Civitatis geſta ſunt, recte poſſunt dici, & communi loquendi uſu dicuntur in Civitate geſta. Sicut & Juriſconſulti reſponderunt, eos qui continentibus Urbis nati ſunt, Romæ natos intelligi. Romam enim eſſe etiam quæ continenti ædificia eſſent, nec Romam muro tenus exiſtimari ex conſuetudine quotidiana poſſe intelligi, cum diceremus Romam nos ire, etiamſi extra Urbem habitaremus.*

Multiplices de re opiniones.

30. In hac controverſia varii varias ſunt ſequuti ſententias. Quidam enim ſpeluncam ſeu ſtabulum, ubi natus eſt Chriſtus, putant in ipſa fuiſſe urbe; alii extra muros fuiſſe contendunt. Graveſonius de Myſteriis & Annis Chriſti pag. 154. nihil hac de re ſtatuere voluit: *Cæterum an ſpelunca, in quam ſe receperunt Maria & Joſeph, fuerit in Bethlehemo ſita, vel in ejus Suburbiis, ſeu prope Bethlehemum, alii affirmant, alii negant. Id, quia incertum eſt, in medio relinquo.* In ipſa Civitate Chriſtum natum contendit Caſaubon. Exerc. 2. in Bar. pag. 143. & ſeq. Joannes Henricus Krauſen Diſſertatione cui titulus. *Chriſti locus Natalitius in Urbe Bethlehem* in Theſauro Diſſertat. in Nov. Teſtam. edit. 1732. to. 2. pag. 106. Caſaubono ſuffragatur. Neque hanc ſententiam tuentur ſoli hæreticarum partium Auctores, ſed etiam Maldonatus in cap. 2. Lucæ verſ. 7. & Drexelius tom. 2. *De Chriſto naſcente*, pag. 391. Et ſane multa ſunt, quæ ad hanc opinionem conſtabiliendam maxime conferunt: ea videre licet apud Florentinium in Notis ad Martyrologium pag. 205. Baronius ad an. 1. Chr. num. 2. obfirmate contendit, in ſuburbiis prope Bethlehemum natum eſſe Jeſum; eumque ſequuntur Tillemontius Not. 3. ad Vitam Jeſu Chr. Natalis Alexander in ſect. 1. cap. 1. art. 4. num. 1. Calmetus in cap. 2. Lucæ nu. 7. Serry Exercitat. 30. nu. 2. Gottus de verit. Religion. Chriſt. to. 4. cap. 7. §. 3. n. 25. P. Honoratus a S. Maria in Regulis & uſu Criticæ to. 2. lib. 3. Diſſert. 2. art. 2. & Quareſmius Elucid. Terræ Sanctæ Tom. 2. lib. 5. cap. 4.

Veriſimilius eſt, in ſuburbiis natum eſſe.

31. Libenter nos in hanc ſententiam deſcendimus; diſerte enim S. Juſtinus in Dialogo cum Tryphone ait: *Quoniam Joſeph non habebat in vico illo Bethlehem, quo diverteret, in ſpecum quendam prope vicum divertit, & cum illi eſſent ibi, peperit Maria Chriſtum, & in Præſepe illum poſuit, ubi venientes ex Arabia Magi invenerunt eum.* Ad quæ Juſtini verba alludit Toletus Cardinalis adnot. 10. in cap. 2. Lucæ, ubi ait: *Adnotandum eſt, Divum Juſtinum in Dialogo cum Thryphone affirmaſſe, ſpeluncam hanc non fuiſſe intra Bethlehem, ſed prope.* Confirmat Euſebius Pamphili Demonſtrat. Evangel. lib. 7. c. 2. *Agrum juxta Bethlehem demonſtrari, ubi Virgo enixa Infantem depoſuit.* Locum hunc Euſebii ſollicitat Caſaubonus tanquam corruptum; neque enim aliter ex eo ſe potuit expedire: ſed cum nullam rationem afferat, quamobrem in eo mendum eſſe credamus, profecto inanis ſuſpicio contrariæ ſententiæ nihil poteſt officere; ut bene animadvertunt Petrus Lanſelius, & Honoratus a S Maria loc. cit. Huc accedit, quod Paſtores, qui in agris

agris vigilabant, de Jeſu Chriſti ortu admoniti nullo negotio puerum in Præſepe repererunt. Id vero Paſtoribus non ita facile fuiſſet, niſi extra Bethlehemum puer natus eſſet: nam ſi intra Bethlehem ortus eſſet, quonam tandem modo conſequi potuiſſent, ut noctu portæ ſibi recluderentur? Si vero nullis cincta fuiſſet mœnibus urbs, longe difficilius fuiſſet inter tot domos & diverſoria, eam quam quærebant invenire.

Chriſtus natus eſt in ſpelunca ſaxo exciſa, ubi erat ſtabulum.

32. Poſtquam Chriſtum in Suburbiis Bethlehemi natum eſſe ſtabilivimus, reliquum eſt ut de loco loci, ut vulgo dicitur, hoc eſt in domone aliqua, an in ſpelunca, an vero in diverſorio Beata Mater Jeſum pepererit, inquiramus. S. Lucas ait: *Reclinavit eum in præſepio, quia non erat eis locus in diverſorio*. Patres in eo conſentiunt, ut ſpelunca eſſet e ſaxo exciſa. Eam Hieronymus epiſt. 17. *parvum terræ foramen* vocat. Euſebius in Vita Conſtantini lib. 3. *Antrum* appellat. Locus vero celebri eſt Origenis lib. 1. contra Celſum n. 51. *Quod autem in Bethlehem ſit genitus Jeſus, ſi velit aliquis poſt Michææ teſtimonium, & poſt hiſtoriam ab Jeſu diſcipulis in Evangelio ſcriptam, fieri alias certior, ſciat, in Bethlehem ſpeluncam oſtendi, ubi ille eſt natus, & in ſpelunca præſepe, in quo faſciis eſt involutus. Atque hoc utique in locis illis percelebre eſt apud eos etiam, qui a Fide ſunt alieni, in Spelunca illa Jeſum, quem Chriſtiani adorant & demirantur, genitum eſſe*. Bethlehemum Civitas eſt in montano ſita loco; cujus ſolum ex thopho. Patebat extra Bethlehemum viatoribus diverſorium, quo ſe quiſque poſſet quacumque veniſſet hora recipere; ſtabulum ibi erat, quo jumenta recipiebantur. B. Maria, & Joſeph cum ob turbam hoſpitum in diverſorio nullum ſibi vacuum locum reperiſſent, in ſtabulum ſeceſſerunt, ubi B. Virgo Chriſtum Jeſum peperit, & in præſepe poſuit; quod ex allatis Lucæ verbis colligitur. Atque illud eſt ſtabulum, quod e petra exciſum diximus: *In id oppidum* (ait Petavius Rationar. Tempor. to. 2. lib. 4. cap. 2.) *uti fides Michææ 5. vaticinio conſtaret, cum Joſepho Sanctiſſima Virgo pervenit, ibidemque ſalutarem humano generi partum edidit. In ipſo, inquam, oppidulo, ac publico diverſorio, ut Lucas loquitur. Ubi cum vacuus ad eos excipiendos locus eſſet alius nullus, ad ſtabulum diverterunt. Et quoniam rupibus aſpera erat illa regio, credibile eſt in rupe ſtabulum hoc impreſſum fuiſſe; atque ideo plerique veterum, ut Juſtinus, ſpelæum ſive antrum nominant*. Ac ſi Burchardo fides habenda ſit in deſcript. Terræ Sanctæ lib. 1. cap. 7. præſepe ipſum erat, ut ille ait, exciſum in rupe.

Luculentiſſimus D. Hieronymi locus.

33. Paulæ Romanarum Matronarum nobiliſſimæ pietatem collaudans Hieronymus, quod Sanctiſſimæ Reparationis noſtræ loca ſumma veneratione coleret, hæc ad Euſtochium Virginem, piam piiſſimæ matris filiam, Ep. 108. §. 10. to. 1. op. ſcribit: *Inde Bethlehem ingreſſa, & in ſpecum Salvatoris introiens, poſtquam vidit ſacrum Virginis diverſorium, & ſtabulum, in quo cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, ut illud impleretur, quod in eodem Propheta ſcriptum eſt: Beatus qui ſeminat ſuper omnes aquas, ubi bos & aſinus calcant: me audiente jurabat, cernere ſe oculis fidei infantem pannis involutum, vagientem in Præſepe Dominum &c.* Et paullo poſt col. 693. *Et ego miſera atque peccatrix digna ſum judicata deoſculari Præſepe, in quo Dominus parvulus vagiit, orare in ſpelunca, in qua Virgo puerpera Dominum fudit infantem*. Probat hic Hieronymi locus, ſub rupe (petroſo enim in loco ſita erat Bethlehem) ſpecum fuiſſe excavatum, in quo ſtabulum erat, jumentorum commodo præſepi inſtructum: quod multis teſtimoniis probat etiam Gorius in obſervationibus ſupra citatis num. 6. & 7. Ipſum autem Præſepe in rupe exciſum probat vir doctiſſimus Franciſcus Blanchinius Diſſert. 1. *de Præſepe & Cunis Domini noſtri Jeſu Chriſti in Baſilicam Liberinianam translatis*, ſect. 11. duabuſque ſequen. Tradit Drexellius to. 3. ſuorum Operum pag. 280. S. Ignatii Loyolæ matrem ita ſibi perſuaſum habuiſſe, Chriſtum Dominum fuiſſe natum in ſtabulo, ut claro licet prognata ſanguine, filium in ſtabulo voluerit parere. *Mater S. Ignatii Loyolæ Marina domo Baldenſis, claro genere, nomineque fœmina, cum hunc ipſum filium parturiret, ingenti erga Natalem Domini affectu, in ſtabulum ſe deferri juſſit, ut eo loco pareret, ubi Virgo Deum genuiſſet: nec enim meliori ſe loco dignam cenſebat in puerperio, quam fuiſſet Mater Dei, quæ peperiſſet in ſtabulo.* Diſſertatio quædam an. 1698. propoſita fuit Præſidente Joanne Andrea Schmidt heterodoxo in *Faſcias Chriſti*, quæ iterum multis acceſſionibus aucta ad examen propoſita fuit, & typis Amſtelodamenſibus impreſſa anno 1726. Utraque reperitur in Bibliotheca Dominici Cardinalis Paſſionei; prior in tom. 7. Miſcellaneorum, poſterior in tom. 318. In ea, quæ ſecundæ eſt editionis, affert Auctor verba Saldeni, quibus ſubſcripſiſſe ait Cardinalem Cajetanum, ſtatuentis, Chriſtum Jeſum non in ſtabulo natum, ſed in publico diverſorio, ſive intra, ſive extra Bethlehemum, quo peregrinantes & viatores excipiebantur. Ipſe autem negat, a communi eorum opinione ſe poſſe decedere, qui Chriſtum in ſtabulo natum exiſtimant. *Nos pace inſignium virorum, Eccleſiæ, vetuſtorumque Theologorum ſententiam amplexamur; ſtabulum ac præſepe proprie dicta intelligimus, quamvis Præſepi nec aſinum, nec bovem adigamus*. Verum de bove & aſino paullo inferius ſermonem habebimus.

De Præſepe Chriſti Domini.

34. Baronius ad ann. 1. Chr. num. 5. argumenta affert venerationis & cultus, quem Fideles ſemper ei loco exhibuerunt, ubi natus eſt Jeſus. Nam pace Eccleſiæ reddita, ſpelunca illa mirifice fuit ornata, ipſumque præſepe argento obductum. *O ſi mihi liceret videre illud Præſepe, in quo Dominus jacuit! Nunc nos Chriſtiani quaſi pro honore tulimus lateritium, & poſuimus argenteum. Sed mihi pretioſius eſt illud, quod ablatum eſt: Argentum & aurum meretur Gentilitas: Chriſtiana fides meretur illud luteum. Non tamen condemno eos, qui honoris cauſa fecerunt; neque illos condemno, qui in Templo fecerunt vaſa aurea, ſed admiror. Dominus, qui creator eſt mundi, non inter aurum & argentum, ſed in luto naſcitur*. Sunt verba Chryſoſtomi in Luc. cap. 2. Notat loc. cit. Baronius, Chryſoſtomum exiſtimaſſe præſepe e luto, ſeu petra fuiſſe, qua in re putat S. Doctorem deceptum eſſe. Præſepe enim illud extat in Liberiana Baſilica, atque e ligno eſſe conſtat. Nos ſupra diximus, præſepe fuiſſe e petra: nunc vero addimus, in illud quaſi aliud præſepe e ligno injectum, quod Romæ nunc aſſervatur, ut bene notat Calmetus in cap. 2. Lucæ n. 7. & in Urbem allatum non anno, ut creditur, 352. ſed ſeptimo ſeculo cum aliquibus lapidibus e Bethlehemi ſpelunca exciſis, ut demonſtravimus lib. 4. Canonizat. part. 2. Et Quareſmius loco antea citato ſcribens de præſenti ſtatu ejus loci, ubi natus eſt Dominus, tradit ibi ædem fuiſſe extructam, quam Hadriani Imperatoris juſſu disjectam, ac denuo elegantiſſime

ædi-

ædificatam etiamnum ait extare; & addit: *Quam Turcæ ipſi ingredientes, qui illibatam Chriſti ex Virgine Nativitatem confitentur, lacum ejus contemplantes, attoniti & ſtupentes venerantur, ut frequenter a me & ab aliis fuit obſervatum.*

Traditio de Bove & Aſino ad Chriſti Domini Præſepe vexata a quibuſdam Criticis. Celebris ea de re Iſaiæ locus.

35. Pia & conſtans Traditio eſt, bovem & aſinum in ſtabulo fuiſſe, cum natus eſt Jeſus, etſi nihil ea de re quicquam legamus in Evangelio. Tillemontius Nota 5. ad Vitam J. Chr. contendit, eam opinionem ortam eſſe ſeculo quinto, & allegorice loquutos eſſe Patres ea ætate vetuſtiores, qui in ea opinione fuiſſe videntur. Idem ſentit Calmetus loc. cit. ad Auctorem libri Promiſſionum hanc traditionem refert, qui vixit ſeculo quinto. Patres vero, qui bovem & aſinum commemorant, exiſtimant loqui de Judæis & Ethnicis ad Fidem converſis, qui Chriſtum incarnatum, hominem factum, natum in ſtabulo, & in præſepi animalium locatum cognoverunt. Præter Bailletum *in Hiſtoria bujus diei* omnium prolixiſſima rem hanc pertractavit Serry Exercit. 30. num. 4. ubi conatur oſtendere locum Iſaiæ cap. 1. *Cognovit Bos poſſeſſorem ſuum, & Aſinus præſepe Domini ſui; Iſrael autem non cognovit*, nihil aliud eſſe quam verba Prophetæ exprobrantis Judæis ingratum animum, qui accepta a Deo beneficia minime agnoſcerent; contra a ſtolidiſſimis animalibus Bove Dominum ſuum, Aſino præſepe, ubi eſca illi apponitur, probe cognoſci: & Habacuc textum ex cap. 3. qui legitur in vulgata; *In medio annorum notum facies*, & in verſione LXX. *In medio duorum animalium cognoſceris*, juxta veterum Patrum interpretationem arbitratur vel ad duos Latrones eſſe referendum, inter quos Chriſtus Dominus Crucem ſubiit; vel ad populum Judaicum, & Gentes; vel ad utrumque Teſtamentum, quorum lectione Dei cognitionem aſſequimur; quæ omnia ex Scriptoribus hæretico veneno imbutis deprompta ſunt, ex Eraſmo in Notis ad Hymnum Prudentii de Natali Chriſti, Caſaubono exerc. 2. ad 1. annum Chriſti, Montacutio in libro de Vita Chriſti pag. 28. & 29. Samuele Baſnagio to. 1. Annalium Politico-Eccleſ. cap. 112.

Egregii Scriptores qui eam vindicarunt.

36. Adverſus hanc opinionem, quam audaces homines nimis temere extulerunt, ſcribunt Baronius ad ann. 1. Chr. nu. 3. Graveſonius de Myſter. & ann. Chr. pag. 156. Honoratus a S. Maria de Regulis Criticæ tom. 2. lib. 3. Diſſert. 2. 3. Ayala in Opere, *Pictor Chriſtianus*; lib. 3. cap. 1. nu. 7. & ſequen. Gottus de verit. Religion. Chriſt. l. 4. par. 1. cap. 7. §. 3. n. 27. & ſeq. & Sandinus in Hiſtoria Familiæ ſacræ c. 1. pag. 12. edit. Patavinæ. Quareſmius Elucid. Terræ Sanctæ lib. 5. c. 5. eaſdem, quas alii proferunt, auctoritates Patrum congeſſit; ac deinde eo progreditur, ut quærat, qui fieri potuerit, ut eo loco bos & aſinus fuerint; & quoſdam quidem opinari ait, B. Virginem aſino inſidentem illuc veniſſe, bovem autem vendendum a S. Joſepho adductum; nonnullos vero exiſtimare, nihil fuiſſe facilius, quam ut in Præſepi, excipiendis animalibus deſtinato, bos & aſinus reperirentur.

Haud ita infirmis nititur fundamentis ea Traditio.

37. Sed poſtremum hoc quærere plane ſupervacuum cenſemus: nec enim ex ejuſmodi quæſtione quidquam aliud conficitur, quam ut audaces homines, qui conſtanti traditioni de bove & aſino ad Præſepe Domini temere contradicunt, ad eam vehementius impugnandam ſollicitentur; quæ quidem traditio haud ita infirmis nititur fundamentis, ut putant qui ejus fidem tantopere ſtudent elevare. Iterum hic non inopportune afferimus locum Hieronymi in Epiſt. 108. tom. 1. op. ed. Ver. col. 692. ad Euſtochium. *Inde Bethlehem ingreſſa, & in ſpecum Salvatoris introiens, poſtquam vidit Sacrum Virginis diverſorium, & ſtabulum, in quo agnovit Bos poſſeſſorem ſuum, & Aſinus præſepe Domini ſui, ut illud impleretur, quod in eodem Propheta ſcriptum eſt. Beatus qui ſeminat ſuper omnes aquas, ubi Bos & Aſinus calcant &c.* Conſonant Gregorius Nazianzenus, Nyſſenus, & Prudentius, quos affert Baronius; eorumque ſententiam amplexa poſt Eccleſia in Officio de Circumciſione Domini: *Domine audivi auditum tuum, & timui; conſideravi opera tua, & expavi: in medio duorum animalium jacebat in præſepio, & fulgebat in Cælo.* Et in Officio de Nativitate. *O magnum myſterium, & adorabile Sacramentum, ut animalia viderent Dominum natum jacentem in præſepio!*

Reſpondetur objectioni petitæ ex allegorica interpretatione illius Iſaiæ loci apud Patres. Ex vetuſtiſſimis picturis ſacris probatur ea Traditio quinto ſeculo longe antiquior.

38. Qui vero dicunt, hæc omnia allegorice intelligenda, & allatis e Scriptura Sacra locis a Patribus allegoricum tribui ſenſum, ii nihil agunt: quid enim opus eſt allegorico ſenſu ad rem explicandam, quæ tam facile poteſt contingere, & ſæpe contingit, ut in ſtabulo bos, & aſinus reperiantur? Aliud porro eſt, rei alicujus geſtæ narrationem allegorice intelligi poſſe, aliud debere. Res quædam geſta explicari quidem poteſt etiam allegorice; & ſi quis ita eam explicet, non negat rem geſtam eſſe, ſuper veritate iſtius facti alluſionem, ſeu allegoriam quodammodo inædificat; neque facti veritati dici poteſt ille adverſari, niſi diſerte ſe veritatem facti illius negare profiteatur. Quamobrem non repugnamus, allatos e ſacris paginis locos a Sanctis Patribus allegorice explicatos eſſe; nec quod bos & aſinus in ſtabulo fuerint, inficiabimur poſſe id traduci ad hanc, vel illam rem ſignificandam: minime vero licebit inde colligere, vel locos e Sacra Scriptura allegorice interpretatos a Patribus non eſſe accommodatos ad ſignificandum, bovem fuiſſe & aſinum in Præſepi, aut ſenſu myſtico ſenſum litteralem explodi: nullus enim eſt ex Patribus, qui ejus rei veritatem neget, ſed eſt, qui ex ipſa re allegoriam quandam deducat, ut bene diſputat Gottus loc. cit. num. 33. *Ad excludenda a præſepio Domini vera animantia Bovem, & Aſinum non ſufficit adducere Patres dicentes, ea hoc vel illud figuraſſe; ſed ulterius probandum eſt, Patres aſſeruiſſe ea fuiſſe meras figuras, nec vere extitiſſe.* Qui huic Traditioni contradicunt, illud potiſſimum urgent, quod ea non ſit ſeculo quinto vetuſtior. Verum plane traditio idcirco rejicienda, quod quinto ſeculo vetuſtior non appareat? Annon indicio eſt, cum ſeculo quinto memoretur, longe antea idem creditum eſſe, quod præſertim conſequutis temporibus omnes Fideles toto animo exceperint? Sed illud eſt in hac re præcipuum, quod picturæ & marmora quinto ſeculo vetuſtiora ad Chriſti infantis præſepe bovem & aſinum exhibent. Ejuſmodi eſt vitrum, de quo paullo ante mentionem fecimus, in Muſeo Victoriano; quod pulchre animdverrit etiam Gorius in *Obſervationibus de Præſepi Domini Noſtri Jeſu Chriſti* pag. 82. num. 13. Ejuſmodi eſt etiam pictura quædam in Sarcophagis, ſeu Sepulcris veterum Chriſtianorum, editis in *Roma ſubterranea*, & a Joanne Bottario illuſtratis to. 1. Explicationum Sacr. Pictur. & Scultur. Romæ ſubterraneæ Tab. 22. pag. 88. & 89. Denique ad idem exemplum eſt Sarcophagus Anconæ in ſubterraneo Cathedralis Eccleſiæ ad lævam manum, de quo ſcribit eruditus vir Scipio Maffejus Obſervat. Litterar. tom. 5. pag. 194. Hic

Sarcophagus nomen exhibet cujuſdam Coreonii, quem Maffejus probabili conjectura illum eſſe ſuſpicatur, cui Valentinianus anno 366. quandam legem ſcripſit. *Ad Gorgonium Comitem rerum privatarum*: neque enim quidquam obeſt, quod in Sarcophago legatur Coreonius cum littera C. & in legis inſcriptione Gorgonius cum G. nam illas literas promiſcue adhibitas nemo eſt qui neſciat. Eundem Sarcophagum ad hanc rem de qua agimus commemorat Gorius pag. 85.

Jeſus natus Herode Rege.

39. Quod vero ad tempus attinet, quo natus eſt Jeſus, Matthæus cap. 2. v. 1. tradit natum eſſe ſub Herodis Regno. *Cum ergo natus eſſet Jeſus in Bethlehem Juda in diebus Herodis Regis*, & Lucas cap. 2. v. 1. indicat Imperium Auguſti: *Exiit Edictum a Cæſare Auguſto*. Sed ad totius rei luculentam tractationem opus eſt de anno, menſe, die, & hora, quibus natus eſt Jeſus, diſſerere.

De anno Nativitatis Chriſti Scriptor Romani Martyrologii videtur ſequutus ſeptuaginta Interpretum calculos.

40. Annum Chriſti Natalem ita notat Martyrologium Romanum: *Anno a creatione mundi, quando in principio creavit Deus Cœlum, & terram, quinquies milleſimo centeſimo nonageſimo nono.* Ad quem locum notat Baronius, Martyrologii Auctorem calculos inſtituiſſe ſequutum verſionem ſeptuaginta Interpretum; & in apparatu ad Annales num. 118. ſcribit, antiquitus annos a Mundo condito, non juxta Hebraicam editionem, ſed juxta Septuaginta verſionem eſſe ſupputatos.

Magnum diſcrimen in annorum computo inter Hebraicos Codices & verſionem LXX. Interpretum.

41. Nemo eſt rei Chronologicæ adeo rudis, qui neſciat, inter rationem annorum ab origine mundi juxta LXX. Interpretes, & computum eorundem annorum juxta Hebraicos Codices, cum quibus conſentit noſtra Vulgata, maximum intereſſe diſcrimen. Verſio enim LXX. fere mille & quingentos annos amplius numerat, quam Hebraici Codices: ejus rei cauſa eſt, quod primæ & ſecundæ ætatis Patriarchis ſeptuaginta Interpretes plures annorum centenarios tribuunt, quam Hebraici Codices.

Hebraicos Codices & Vulgatam ſequitur Eccleſia Romana.

42. Itaque ut quoto anno ab Orbe condito Jeſus ſit natus reperiamus, examinandum omnino eſt, textumne Hebraicum, quocum conſentit Vulgata, an Verſionem ſeptuaginta Interpretum debeamus ſequi. Cui quæſtioni reſpondemus, Hebraicis potius Codicibus, quam verſioni illi, nobis adhærendum. Eccleſia enim Romana Vulgatam ſequitur verſionem ante mille & trecentos annos a D. Hieronymo editam, quam probavit ſancta Tridentina Synodus: Vulgata autem verſio cum Chronologia Hebraici textus, ut modo dictum eſt, conſentit. Præterea manifeſto deprehenditur mendoſa verſio LXX. Interpretum, qui cap. 4. Geneſeos quatuordecim annis poſt Diluvium Mathuſalem ſtatuunt obiiſſe.

Demonſtratur falſa ſeptuaginta Interpretum computandi ratio.

43. Juxta ſeptuaginta Interpretes Mathuſalem anno ætatis ſuæ 167. genuit Lamech; Lamech vero annos natus octoginta octo genuit Noe. Itaque cum natus eſt Noe, Mathuſalem annos natus erat trecentos quinquaginta quinque. Cum autem Diluvium cœperit anno ſexcenteſimo ætatis Noe, nemo eſt, quin videat, juxta hanc rationem anno ætatis Mathuſalem nongenteſimo quinquageſimo quinto Diluvium contigiſſe; cumque Mathuſalem in univerſum vixerit nongentos ſexaginta novem annos, inde tandem conſequitur, quatuordecim eum annos vixiſſe poſt diluvium, quod omnino eſt rejiciendum. Petrus enim epiſt. 1. cap. 3. verſ. 20. diſerte tradit, octo tantum homines poſt diluvium vixiſſe, Noe, & uxorem ejus, tres filios, treſque eorum conjuges: *quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, ideſt octo animæ ſalvæ factæ ſunt per aquam*; quibus conſonat textus in Geneſis cap. 7.

Chriſtus natus anno ab Orbe condito quater milleſimo.

44. Igitur in ratione ineunda annorum ab Orbe condito Hebræorum calculi auctoritati ſeptuaginta Interpretum ſunt præferendi; præſertim quod ab Hebraico textu error ille abſit de vita Mathuſalem poſt Diluvium. Nam, ut optime diſputat Hieronymus in libro Quæſtionum Hebraicarum in Geneſim, cum Mathuſalem annos natus centum octoginta ſeptem Lamechum, & Lamech ætatis ſuæ anno centeſimo octogeſimo ſecundo Noemum genuerit, & trecenti ſexaginta novem anni interjecti ſint inter natalem diem Mathuſalem, & ortum Noemi, ſi ad eos annos addas ſexcentos, quibus natus erat Noe, cum cœpit Diluvium, annos nongentos ſexaginta novem confeceris, quos Mathuſalem vixit; ac propterea palam fit eum eo ipſo Diluvii anno diem ſuum obiiſſe. His probe conſtitutis, dicimus, inter tot varias de Natali Chriſti anno ſententias, quas ad centum & triginta duas numerat Michael Mœſtlinus Mathematicus & Chronologus non incelebris, ut videre eſt apud Vallemontium in Elementis Hiſtoriæ tom. 1. lib. 1. cap. 3. eam placere magis ſententiam eruditis viris, quæ ſtatuit Chriſtum natum eſſe anno quater milleſimo ab Orbe condito. Egregiam habes Diſſertationem apud Natalem Alexandrum, quæ ſecunda eſt in Hiſtoria Eccleſiaſtica ſec. 1. In ea vir doctiſſimus hanc multis argumentis confirmat ſententiam; & cum eo ſentiunt Serry Exercit. 31. num. 2. Sandinus Hiſtor. Familiæ Sacræ cap. 1. & Gottus de verit. Relig. Chriſt. tom. 4. par. 1. cap. 8.

Die 25. Decembr. natum eſſe aſſeritur refutatis, cæteris opinionibus.

45. De menſe, & die Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum opinionem quorundam refert, qui natum eſſe Chriſtum putabant die 20. Aprilis, & aliorum ſententiam, qui natum die 20. Maji ſtatuebant; quos opiniones Scaliger, & Samuel Baſnagius inſtaurarunt ob eam præſertim rationem, quod veriſimile non videatur media hyeme Paſtores cuſtodiendo pecori noctu vigilaſſe in agris. S. Epiphanius hæreſi 51. & Caſſianus Collat. 10. teſtatur, opinionem fuiſſe in Eccleſiis Ægypti, Chriſtum natum eſſe ſexta Januarii die; ob eamque rem quatuor myſteria Nativitatis, Epiphaniæ, Baptiſmi, & aquæ in Cana Galilææ nuptiis in vinum converſæ eo die Ægyptios celebrare conſueviſſe. Sed a communi Patrum Traditione nos dimoveri non patimur, quæ Chriſtum vigeſimaquinta Decembris die natum eſſe docet. Teſtantur id Chryſoſtomus tom. 5. Hom. 33. Gregorius Nyſſenus Orat. in Sancta Lumina; & S. Auguſtinus lib. 4. de Trinit. cap. 1. & epiſt. 119. Profert aliquot ex Patribus locos Tillemontius Not. 4. ad Vitam J. Chriſti, quibus ea Traditio innititur. Honoratus itidem a S. Maria multa pariter a SS. Patribus depromit, quæ eam fulciunt Traditionem de Regul. & uſu Crit. lib. 3. Diſſ. 2. artic. 1. Baronius in apparatu ad Annales nu. 121. poſtquam contrarias, quas ſuperius retulimus, ſententias recenſuit; ait: *Cæterum, his omnibus de die Natalis Domini rejectis aſſertionibus, tam Latinorum, quam Græcorum Eccleſiæ pari conſenſione in eam conveniunt ſententiam, ut Redemptor noſter ſit natus vigeſima quinta menſis Decembris.* Wilhelmus Langius de an. Chr. pag. 357. *Veriſimilis*, inquit, *Romanorum opinio eſt, qui vigeſimaquinta Decembris natum Servatorem prodidere. Immo non veriſimilis eſt, ſed vera.* Quam opinionem ait probari cenſualibus Tabulis, quas Romæ ætate ſua etiam tum extare teſtatus eſt Chryſoſtomus;

mus; quo enim Servatoris noſtri nomen relatum fuerat, eodem ætatem quoque, & propterea naturalem etiam diem relatum oportuit. Quæ omnia cum Romani Senatores, qui vel Chriſtiani erant, vel poſtea Chriſtianam fidem amplexi ſunt, haberent perſpecta, Tabulas enim cenſuales licebat illis inſpiccre, iidem verum Chriſti Domini Natalem diem manifeſtarunt, eamque notitiam Conſtantinopolim Chryſoſtomi ætate tranſmiſerunt, ſignificantes, Romæ Natalem Chriſti diem 25. Decembris celebrari. Idem Baronius num. 123. ait, noctu eſſe natum, quod nemo negaverit. Lucas enim tradit, Paſtores tunc, cum natus eſt Ieſus, fuiſſe in agris *cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum*. Horam autem vulgo tradunt fuiſse circa mediam noctem, unde vetus & perpetua ad hæc uſque tempora derivata eſt diſciplina, ut in pervigilio Natalis Jeſu Chriſti per mediam noctem Officia celebrentur; ut bene advertit Theophilus Raynaudus tom. 10. pag. 480. Id enim divino illo prænuntiatum oraculo, quod eſt in libro Sapientiæ cap. 18. v. 14. nonnulli Patres credidere: *Cum enim quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, Omnipotens ſermo tuus exiliens de Cœlo a Regalibus Sedibus durus debellator in mediam exterminii terram proſilivit*. Nam quod de hyemis frigore in contrarium affertur, id quidem valde eſt futile. Compertum eſt enim, ſub clementi Cœlo, cujuſmodi eſt Cœlum Palæſtinæ, noctu etiam in media hyeme paſtores ſubdiu vigilare ſolitos ad pecoris cuſtodiam, Caſaubonus adverſ. Baron. Exerc. 2. cap. 7. ſcribit, doctrina præſtantes quoſdam viros dubitare de die natali Chriſti, qui ponitur 25. Decembris: armenta enim per illud anni tempus noctem ſubdiu non agitare, nec propterea Paſtores ad cuſtodiam ſub aperto Cœlo vigilare. Verum addit: *Sed fortaſſe in Judæa, & aliis locis magis meridionalibus alia ſervatur conſuetudo, quam in Gallia, & Germania: nam etiam in Anglia, ubi nullus eſt a lupis, & aliis noxiis animalibus metus, armenta ſaltem toto anno in agris pernoctant, neque propter frigus, aut pluviam, aut ventos ulli tecto unquam ſubſunt: Quare vetuſta traditio Eccleſiæ non temere nobis rejicienda*.

De Paſtoribus ab Angelo monitis. Tres fuiſſe videntur illi Paſtores. Eorum nomina incognita. In eo loco, unde venerunt extructa Ædes.

46. Pergit S. Lucas; *Et Paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum: Et ecce Angelus Domini ſtetit juxta illos, & claritas Dei circumfulſit illos, & timuerunt timore magno*. Nihil ait Sacer textus de Paſtorum numero, de nomine, de loco unde venerint. Vulgo tres fuiſſe creduntur. Nam Beda, ſive quiſquis alius fuerit Auctor libri de *Locis Sanctis*, cap. 8. ait: *Ad Orientem in Turre gregis mille paſſus a Bethlehem Civitate ſegregata eſt Eccleſia trium Paſtorum Divinæ Nativitatis ſociorum monumenta continens*. Ex quo infert Baronius ad ann. Chr. 1. num. 14. tres fuiſſet Paſtores. Et quamquam ſunt qui reſpondent, eo non probari, tres tantum fuiſſe Paſtores; tamen cum ſcribat Auctor ille, fuiſſe templum in honorem trium Paſtorum dedicatum, qui ſocii fuerint ad Chriſti Domini ortum, non vero trium ex Paſtoribus, qui natum Jeſum adorarunt, id quidem ſatis eſſe videtur ut tres tantum, neque plures fuiſſe, tuto affirmemus. De eorum nominibus tanquam de re penitus incomperta ſilemus. Quod vero ad locum attinet, unde venerunt, dicimus e Turre Eder, ubi eorum armenta paſcebant, eſſe profectos, quamobrem Hieronymus in Ephitaphio S. Paulæ to. 1. op. col. 693. in Ep. ad Euſtochium §. 10. *Haud procul*, inquit, *inde deſcendit Paula ad Turrim Eder, ideſt Gregis, juxta quam pavit Jacob greges ſuos, & Paſtores nocte vigilantes audire meruerunt, Gloria in excelſis Deo, & ſuper terram pax hominibus bonæ voluntatis*. Videatur liber Joſephi Mariæ Trainiti *De Paſtoribus vocatis per Angelum ad Præſepe*, Meſſanæ edit. ann. 1722. in quo quæ huc contulimus, eruditiſſime confirmantur. Antonius Bineus tract. de Natali Jeſu Chr. lib. 1. cap. 14. num. 3. ab iis, qui Terræ Sanctæ loca noviſſime peragrarunt, ſe accepiſſe teſtatur, homines, qui eam regionem incolunt, ubi ſita eſt Bethlehem, cum ager ille longe ſit uberrimus, etiam nunc pecuariam exercere. Quareſmius Elucidat. Terræ Sanctæ to. 6. lib. 6. cap. 5. Nicephori auctoritatem ſequutus teſtatur, hoc loco ab Helena Conſtantini matre magnificentiſſime extructam Ædem, quæ nunc fere omnis eſt diruta; ita tamen ut ex ipſis ruderibus vetus appareat magnificentia: nunc quoque Paſtores in illis agris pecora cuſtodire: Mauros, & Arabas locum illum tanta veneratione colere, ut ibi progenitas arbuſculas ne audeant quidem amputare, ipſamque Ædem thure, & collucentibus lampadibus ſumma animi devotione venerari; cujus rei ſe dicit oculatum teſtem: *ut ego non ſemel cum aliis obſervavi*.

Archangelus Gabriel Paſtoribus Chriſti nunciavit Nativitatem ex quorundam ſententia. Ipſius verba ad Paſtores.

47. De nomine Angeli, qui Paſtoribus loquutus eſt, ſacer textus itidem tacet. Verum Toletus Cardinalis, Franciſcus Lucas, & Cornelius a Lapide ſcribunt fuiſſe Archangelum Gabrielem; qui ad graviſſimum quoque Incarnationis negotium electus, B. Virgini, & Zachariæ etiam apparuit. Reliqua Lucæ verba ſatis aperta eſſe videntur: *Et dixit illis Angelus: Nolite timere. Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus in Civitate David*. Nos alibi in noſtro Opere de Canonizat. SS. ubi egimus de Cœleſtibus viſionibus, eas a metu incipere, & in gaudium deſinere obſervavimus; plane ut in hac apparitione Angeli contigiſſe legimus, qui ab iis omnem diſpulit metum, nuncians verum illum Meſſiam oraculis Prophetarum promiſſum, tantopere optatum, tandiu expectatum, natum eſſe tandem in Bethlehem, quemadmodum Michæas prædixerat; ut quivis tandem certior fieret, Rege David, cui ea fuerat facta promiſſio, illum eſſe prognatum; quæ promiſſio jam impleta, & gaudium non ad tres tantummodo paſtores, ſed ad univerſum Judæorum populum pertineret: *quod erit omni populo. Et hoc vobis ſignum. Invenietis Infantem pannis involutum, & poſitum in Præſepio. Et ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Verba ſunt S. Lucæ.

Explicantur verba illa. Multitudo militiæ cœleſtis.

48. Indicium Angelus dedit Paſtoribus, quo promiſſum Iſraeli Salvatorem invenire poſſent, eoſque monuit reperturos puerum faſciis involutum, & jacentem in præſepio. Multitudo autem militiæ cœleſtis, quæ una cum Angelo Deum collaudavit, cœleſtium fuit multitudo Spirituum, quibus militiæ nomen tribuitur vel ob eorum ingentem numerum, vel ob pulcherrimam Ordinum Hierarchiam, vel ob eorum potentiam & virtutem, qua nutu Dei, qui Dominus eſt exercituum, hoſtes ſive viſibiles, ſive inviſibiles, hoc eſt dæmones, debellant.

Verba illa Gloria in altiſſimis

49. Ea verba, *Gloria in Altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, quidam explicant *aſſertive*, ſubaudita voce *eſt*, ut ſententia ſit: Jam gloria eſt Deo in Cœlis; & in terra

pax

Deo &c. a quibuſdam accipiuntur aſſertive dicta.

pax eſt; omnes enim Cœlites Deum glorificant, quod miſericors, ſapiens, & fidelis promiſſum Patribus Chriſtum mundo edidit; unde pax in terra proficiſcitur: natus eſt enim Chriſtus, qui Rex pacificus homines, qui filii iræ naſcuntur, Deo reconciliat. Ita Toletus, & Maldonatus.

Alii optative dicta interpretantur.

50. Alii verò eadem explicant verba *optative*, ſubaudito verbo *ſit*, ut ſenſus ſit: Laus & gloria ſit Deo, & benedicant ei omnes beatæ mentes in Cœlo, qui Chriſtum in terram dignatus eſt demittere, ut natura humana aſſumpta pacem hominibus & reconciliationem, & gratiam, & ſalutem, & omnia bona afferat. Ita Janſenius, & Barradius. Ea autem verba, *bonæ voluntatis*, ita exponit Ambroſius; Pax eſto hominibus, non quidem omnibus, ſed iis, qui bonæ ſunt voluntatis. Et S. Leo in hunc explicat modum: Eſto pax hominibus, quæ bonam illis voluntatem injiciat, ut legi, Deique arbitrio ſuam voluntatem ſubjiciant, & ad ejus voluntatem ſeſe conforment. Vid. Cornel. a Lapide in cap. 2. Luc. verſ. 14.

Paſtorum adventus ad præſepe Chriſti Jeſu.

51. Narrationem Lucas in hunc modum abſolvit: *Et factum eſt, ut diſceſſerunt Angeli ab eis in Cœlum* (illuc videlicet, unde a Deo miſſi fuerant, & ubi ſemper adſtant, illum aſpicientes, amantes, collaudantes, ejuſque Majeſtatem adorantes) *Paſtores loquebantur ad invicem: Tranſeamus uſque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum eſt, quod Dominus oſtendit nobis. Et venerunt feſtinantes.* Sic enim ſuam fidem, ſuumque gratum animum ob tantum a Deo acceptum beneficium declararunt. *Et invenerunt Mariam, & Joſeph, & Infantem poſitum in præſepio*, quemadmodum ab Angelo fuerant præmoniti. *Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc;* ut illud dicere potuiſſent, quod poſtea ſcripſit Joannes cap. 1. ep. 1. v. 1. *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de verbo vitæ, & vita manifeſta eſt, & vidimus, & teſtamur.*

Beata Maria fides de Chriſti divinitate. Mirifica etiam Paſtorum fides.

52. *Et omnes qui audierunt, mirati ſunt & de his, quæ dicta erant a Paſtoribus ad ipſos.* Sunt verba D. Lucæ loc. cit. Abeſt a Græco textu, & verſione Syriaca particula *&*. Deinde Lucas loc. cit. ad Beatam Mariam ſermone traducto, ait: *Maria autem conſervabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo.* Firmiſſima quidem fide Beata mater credebat Myſterium Incarnationis Unigeniti Filii Dei; nova tamen illi quotidie lux affulgebat; nova ſemper ab experientia ipſa accedebat cognitio ex miraculis, quæ identidem edebantur, quæque illam in dies magis in fide confirmabant. Quæ enim Sanctiſſima Virgo videbat, ea cum Archangeli Gabrielis nuncio, & cum oraculo Eliſabeth, & Zachariæ conferebat, mirumque obſervabat inter ea omnia conſenſum, quo in ea fide confirmabatur, a ſe natum fuiſſe Unigenitum Dei Filium, ut optime animadvertit Ambroſius; cum interea cæteri omnes ſingularem ejus prudentiam, & modeſtiam incredibilem mirarentur, cui ſatis fuit in ſe omnia hæc tacitam demirari, quin eorum quidquam aliis palam faceret. Lucas denique loc. cit. concludit: *Et reverſi ſunt Paſtores* (ad cuſtodiam gregis) *glorificantes & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant, & viderant, ſicut dictum eſt ad illos:* quibus verbis eorum fides heroica comprobatur, ut oſtendit Trainitus in citato Opere de Paſtoribus &c. §. 3.

De ceteris miraculis, quæ in Chriſti Nativitate contigiſſe feruntur, quorum nulla mentio in Sacris paginis.

53. Atque hæc vera ſunt prodigia, quæ in ortu Chriſti Domini contigiſſe tradit ſacer textus. Suidas, Cedrenus, aliique ſcribunt, nato Chriſto Jeſu, diabolum a ſuis reſponſis, quæ Delphis edebat, deſtitiſſe; ſed hoc eſſe incertum oſtendimus lib. 3. de Canonizat. SS. c. 46. n. 8. Quidam ſcripſere, ea nocte, qua ortus eſt Jeſus, Templum Pacis corruiſſe; quod tamen a vero abeſſe oſtendit magnus Baronius ad ann. Chr. 1. n. 2. & 12. Templum enim illud multo poſt Jeſu Chriſti ortum a Veſpaſiano, Judæa perdomita, excitatum eſſe teſtantur Suetonius, Joſephus, Plinius, aliique plures. Celebre etiam eſt illud oſtentum, quod refert Oroſius, aliique graviſſimæ auctoritatis Scriptores, olei fontem inde, ubi tum erat Taberna meritoria, nunc eſt templum S. Mariæ Trans Tyberim, erupiſſe, & dies aliquot per urbem ſub Auguſto defluxiſſe. Vide Panvinium de ſeptem Urbis Eccleſiis pag. 81. Donatus ſcribit lib. 3. de Urbe Roma, cap. 21. *Taberna meritoria, ubi nunc ædes S. Mariæ Trans Tyberim; unde oleum abunde ad fluvium uſque fluxiſſe Eccleſiaſtica monumenta prodidere, & conſtans fama, deſignatuſque in templo maximam ſub aram locus, veterique hoc titulo notatus:* Fons olei: *abunde teſtatur.* Locus adhuc oſtenditur ſub gradu Sacelli majoris, ubi hæc leguntur: *In hac prima Dei Matris Æde, Taberna olim Meritoria, olei fons emanans Chriſti ortum portendit.* Nulla de veritate miraculi dubitatio: illud futuri ortus Reparatoris noſtri indicium fuiſſe dicitur, ſed cum quadraginta annis ante contigerit, quam Jeſus eſt natus, non recenſetur inter ea miracula, quæ in Nativitate Chriſti edita ſunt. Antonius Bineus, Auctor heterodoxus, tract. de Natali Jeſu Chriſti lib. 2. cap. 3. num. 15. aliquot miracula rejicit, quæ in Chriſti Nativitate dicuntur contigiſſe, illa, exempli cauſa, Delphicum oraculum eo tempore obmutuiſſe; Pacis Templum corruiſſe; Auguſtum, qui ſublimem in aere vidiſſet B. Virginem Filium ſuum in ulnis geſtantem, aram in Capitolio dedicaſſe cum hac epigraphe: *Ara Primogeniti Dei*; ac Baronium increpat, quod in apparatu ad Annales nu. 26. ſcripſerit, in Capitolio aram illam excitatam fuiſſe contra Rupem Tarpejam, ubi nobiliſſimum illud Jovi Capitolino dedicatum fuerat Templum, e cujus ruderibus ædificata Ædes, quæ nunc dicitur *Ara Cœli*. Sed tota Binei diſputatione nihil plane commovemur. Nam, quod ad Delphicum oraculum attinet, etiam e Catholicis dubitarunt non pauci num conticuerit. Quid autem de Templi Pacis excidio ſenſerit Baronius, paullo ante expoſuimus: de ara vero ab Auguſto erecta Baronius Suidam, & Nicephorum affert Auctores; quorum fidem ſuſpectam eſſe monet, nec temere ab iis ſumenda eſſe teſtimonia. Frater quidam Caſimirus Ordinis Minorum Monumenta hiſtorica edidit Romæ anno 1736. *de Eccleſia, & Conventu B. Mariæ in Ara Cœli*, & cap. 1. tum de tempore cum Ædes illa fuit ædificata, tum de loco, & an e fundamentis Templi Jovis Capitolini excitata ſit, multiplices opiniones recenſet.

De ipſa Solemnitate inſtituitur ſermo.

54. Iis quæ ad Myſterium pertinent explicatis, inſtituti noſtri poſtulat ratio, ut de ipſa Solemnitate verba faciamus. Locus hic eſſet aptiſſimus ad diſſerendum de Sacro Adventu, ac de Feſtivitate Expectationis Partus, de qua in ſecundam Operis noſtri Partem ſermonem rejicimus; fuſe vero de Adventu Inſtitutione x1. diſſeruimus; quamobrem de Pervigilio hic, & de ipſo Natali dic tantummodo diſputabimus.

Quid olim eſſent Chriſtianorum Pervigilia.

55. Rudem profecto & omnino ſacrarum re-

rum

rum expertem eſſe eum oportet, qui neſciat Pervigilia conventus fuiſſe Fidelium nocturnos ad Deum deprecandum. Eos conventus Plinius commemorat epiſtola ad Trajanum, in qua mores deſcribit Chriſtianorum: *Quod ſoliti eſſent ſtato die ante lucem convenire, carmemque Chriſto tanquam Deo dicere*: atque eo alludit Tertullianus libro ad uxorem cap. 4. ubi exponens, quam impedita eſſet Fidelis mulier, quæ infideli nupſiſſet viro, ait: *Quis (vir infidelis) nocturnis convocationibus, ſi ita oportuerit, a latere ſuo abſcedere conjugem ſuam libenter feret?*

Nativitatis Pervigilium omnium celeberrimum permiſſum agitari noctu etiam nunc ab Eccleſia, ſublatis cæteris omnibus nocturnis Conventibus,

56. Sancti Natalis Pervigilium inter cætera ſemper fuit percelebre, & cum jejunio conjunctum. *Ea fuit Eccleſiæ pia conſuetudo, ut præcipuas Solemnitates, Sanctorumque Feſtivitates Vigiliis præveniret, inter quas cum non infimum locum ſemper obtinuerit Nativitas Domini noſtri Jeſu Chriſti ſecundum carnem, ſuam etiam ab initio Vigiliam habuiſſe minime ambigimus, quam cum jejunio celebratam fuiſſe diſcimus ex S. Auguſtini epiſtola 65. novæ edit. ad Xantippum.* Verba ſunt Martene tom. 4. vet. edit. cap. 2. num. 1. Huc accedit quod ſcripſit S. Cæſarius in Regula ad Virgines: *Natali Domini, & Epiphania ab hora tertia noctis uſque ad lucem vigilandum eſt.* Narrat S. Gregorius Turonenſis de gloria Martyrum cap. 87. in Natalis Pervigilio Epiſcopalibus Officiis obeundis feſſum ſe ad paullulum ſomni capiendum receſſiſſe; hominem ſibi incognitum adſtitiſſe in ſomnis, ſeque ſemel atque iterum excitaſſe; cumque nihilominus in ſomnum eſſet relapſus, hominem illum ei alapam impegiſſe, atque in hunc modum eum increpaſſe: *Ita ne vero tu dormis, cujus eſt curare ut cæteri vigilent?* quæ cauſa fuerit, ut ſtatim ad Templum redierit. Graviſſimis cauſis permota Eccleſia, ut ſcandala plura tollerentur, nocturnos agitari conventus vetuit; nocturnaque pervigilia hoc tempore duntaxat Monachæ, & alia quædam Religioſorum Collegia celebrant, quod obſervat Ferdinandus Mendoza lib. 3. de confirmando Concilio Illiberitano in Notis ad Can. 36. tom. 1. Concil. Collect. Labbeanæ pag. 1227. Verum ex eo interdicto Pervigilium Natalis Domini eximitur, quod non modo jejunio, ſed ex veteri conſuetudine etiam nocturnis conventibus in Eccleſiis, cantandiſque Officiis, & poſt mediam noctem Sacrificio peragendo celebratur. De ea diſciplina fuſe diſſeruimus Inſtitut. 13. Videatur Florentinius Exer. 2. in qua de veterum Vigiliarum uſu, ac de Pervigilio Nat. Chr. Dom. erudite diſputat.

Poſt Paſcha & Pentecoſtem primum hæc Feſtivitas locum tenet. Duo peculiaria hujus Solemnitatis privilegia.

57. Feſtum diem Nativitate Chriſti conſecratum non modo inter omnes celeberrimum eſſe, ſed poſt Paſcha & Pentecoſtem primum locum obtinere, omnes conſentiunt. Obſervavit Martene loc. cit. cap. 12. num. 2. Sacra idcirco Concilia graviſſimas in eos Clericos edidiſſe Sanctiones, qui in ea Solemnitate ad Eccleſiam non venirent. Et Bailletus Hiſt. hujus diei nu. 14. abunde probat, etiam ſecularibus quibuſdam legibus in honorem Natalis diei Jeſu Chriſti decretum eſſe, ut de præcepto feſti dies eſſent omnes, qui a Natali Chriſti die ad Epiphaniam decurrunt. Nunc vero duo tantum reſtant veteris diſciplinæ monumenta, quæ Solemnitatis magnitudinem declarant; quorum alterum, ut ſi Natalis Chriſti dies in diem cadat, quo carnium uſus eſt interdictus, iis nihilominus veſci liceat *propter Feſti excellentiam*, ut ait Honorius III. in cap. *Explicari* de Obſervantia jejuniorum; alterum, ut Natali Chriſti die quilibet Sacerdos ternas Miſſas celebret, ut videre eſt in Can. *Nocte Sancta*, ubi Gloſſa, de Conſec. Diſt. 1. & cap. *Conſuluiſti*, ubi itidem Gloſſa, de Celebratione Miſſarum. Tres Chriſti Domini ortus ternis hiſce indicari Miſſis docet Pougetus Inſtitut. Cathol. tom. 1. pag. 814. primum ab æterno in ſinu Patris; in tempore alterum in utero Virginis; tertium denique in Juſtorum animis, in quibus innaſcitur, & habitat per Fidem. Ac ortum quidem Chriſti in tempore e Virginis utero repræſentari docet in prima Miſſa; quæ in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis poſt mediam noctem celebratur. Secunda vero Miſſa, quæ in iiſdem Eccleſiis illuceſcente celebratur aurora, recoli memoriam ejus nuncii, quod ab Angelo Paſtoribus de nato Chriſto allatum eſt, atque ita Chriſti Nativitatem in animis juſtorum celebrari: Tertia denique, quæ ante meridiem peragitur, æternam Chriſti Nativitatem in ſinu Patris commemorari, quæ cauſa fuit ut epiſtola ejus Miſſæ ex cap. 1. Epiſtolæ ad Hebræos excerpta ſit, ubi fuſe divus Paulus de æterna illa Nativitate diſputat; Evangelium vero ex Joannis cap. 1. legatur, ubi Evangeliſta velut Aquila in ſublime ſublatus, divinam a Patre generationem explicat.

Tres Miſſæ eo die celebrabantur. Cujus diſciplinæ falſo perhibetur Auctor S. Teleſphorus.

58. Ejuſmodi diſciplinæ trium in Natali Chriſti die celebrandarum Miſſarum Auctor fuiſſe vulgo perhibetur Sanctus Teleſph. in Can. *Nocte Sancta* de Conſ. Diſt. 1. ut videre eſt apud Vicecomitem l. 3. de antiquis Miſsæ Ritibus c. 26. Sed in dubium revocatur, num textus ille ſit Teleſphori. Nam initium ejus epiſtolæ, unde eſt excerptus, ex epiſtola deſumptum eſt Damaſi ad Illyricos: *Credimus Sanctam Fidem veſtram in Apoſtolorum eruditione laudatam.* Adde, quod Pſalmos 25. 36. & 51. ibi laudari juxta D. Hieron. verſionem, obſervat Pagius in vita Teleſphori. Satis præterea compertum eſt, quam multa viri docti objecerint adverſus Ante-Siricianas Epiſtolas decretales, quominus genuinæ habeantur. Quamobrem alio confugiendum eſt; ut fontem illum reperiamus, unde veriſimile ſit ejuſmodi diſciplinam eſse derivatam. Florentinius cit. exerc. 2. pag. 203. ita in rem noſtram ſcribit: *Augetur dubitatio, an Epiſtola S. Teleſphori Papæ genuina ſit. Jam docti viri non deſunt, qui adductam decretalem epiſtolam illius ſummi Pontificis germanam eſſe non facile conſentiunt.*

Dies aliquot ſolemnes quibus olim plures Miſſæ ab eodem Sacerdote celebrabantur.

59. Exploratum eſt, vetuſtiſſimis temporibus plures ab eodem Sacerdote Miſsas celebrari in aliquibus ſolemnitatibus conſueviſse. Ex vetuſtis monumentis oſtendit Cardinalis Bona Rerum Liturgic. lib. 1. cap. 18. num. 6. morem fuiſse, ut Calendis Januarii binæ celebrarentur Miſsæ; altera de Octava Nativitatis; altera de B. Virgine; ternas itidem Miſsas Feria 5. in Cœna Domini probat celebratas eſse; alteram ad reconciliandos Pœnitentes; alteram ad Sacrum Chriſma conficiendum; tertiam denique, quæ ad diei ſolemnitatem pertinet: ac binas itidem Miſsas in Aſcenſionis tum Pervigilio, tum Feſtivitate.

Alia ejuſdem generis exempla.

60. Si quod autem deſideratur exemplum præter ea, quæ Cardinalis Bona attulit, ac præter illud, quod Alteſerra in Commentar. ad cap. *Conſuluit* de Celebrat. Miſsarum produxit ex ordine Romano, Amalario, & vulgato Alcuino, ternas ſcilicet Miſsas ab eodem Sacerdote celebrari conſueviſse in die Nativitatis S. Joannis Baptiſtæ, dicimus Romanum quondam Pontificem ſolitum fuiſse die 29. Junii Sanctis Apoſtolis Petro & Paulo conſecrata duas Miſsas celebrare, alteram in Vaticana, alteram in S. Pauli Baſilica, ut ex Prudentio 4. ſeculi Poeta apparet, Peri-Steph. hymn. 12.

Aſpi-

Aſpice per biſidas plebs Romula funditur plateas:
Lux in duobus fervet una Feſtis.
Nos ad utrumque tamen greſſu properemus incitato,
Et his, & illis perfruamur hymnis.
Ibimus ulterius, qua fert via Pontis Hadriani;
Lævam deinde fluminis petemus.
Tranſtyberina prius ſolvit ſacra pervigil Sacedos;
Mox huc recurrit, duplicatque vota.

Vide Joſephum Vicecomitem de antiquis Miſſæ Ritibus lib. 3. cap. 28. ubi ab eodem Sacerdote oſtendit in diebus Paſchatis, & Feſtivitatum SS. Petri & Pauli & Joannis Apoſtoli, Joannis Baptiſtæ, Laurentii, Marci, & Victoris plures celebrari Miſſas conſueviſſe.

Olim Romanus Pontifex hac die celebrabat in Baſilica Liberiana in Templo S. Anaſtaſiæ, & in Baſilica Vaticana.

61. Cum itaque mos eſset, ut ab eodem Sacerdote in aliquibus ſolemnitatibus eodem die plures Miſsæ celebrarentur, nonnemo exiſtimavit trium in Natali Chriſti die celebrandarum Miſsarum morem vetuſtæ diſciplinæ veſtigium eſse. Quærit Pougetus: *Cur in Feſto Nativitatis Chriſti ter Miſſarum ſolemnia celebrentur a quolibet Sacerdote?* atque ita reſpondet: *Hoc veſtigium eſt antiqui Ritus, quo diebus ſolemnibus plures ab eodem Sacerdote Miſſæ agebantur.* Teſtatur S. Gregorius, die Chriſti Natali ideo ſermonem ſuum in compendium conferre, *quia*, inquit, *hodie ter Miſſarum ſolemnia celebraturi ſumus*. Notatum reperimus in Ordinibus Romanis, Summum Pontificem in Natali Chriſti die tres celebrare ſolitum Miſsas, primam in Baſilica Liberiana, alteram in S. Anaſtaſiæ Æde, cujus in hac die, ut diximus, memoria recolitur; tertiam denique in Vaticana Baſilica. Dum quædam ex tribus hiſce Miſſis celebraretur, teterrimum illud ac nefarium a Cencio Romano Cive perpetratum eſt ſcelus, de quo ita Abbas Uſpergenſis: *Cencius quidam Civis Romanus ex fautoribus Henrici in Nativitate Domini Gregorium Papam in galli cantu Miſſam celebrantem de Altari graviter vulneratum rapuit, & in Turre ſua in cuſtodiam miſit.* De aliqua itidem ex his Miſſis loquitur Albertus Argentinenſis in Chronico: *In die quoque Sancto Nativitatis Domini Rex Carolus communicatus fuit, legitque in Miſſa galli cantu, alta voce, habens in manu evaginatum gladium, Evangelium: Exiit Edictum a Cæſare Auguſto.* Et apud Martene cit. cap. 12. nu. 10. ea cæremonia deſcribitur, qua Imperator, ſeu Rex aliquis, qui in Sacello Pontificio Officio adeſset, gladium manu tenens & vibrans quintam Officii Lectionem canebat. Nunc vero in nocte Nativitatis Domini Summus Pontifex Ducalem pileum & gladium benedicit, qui vel præſenti alicui Principi viro, vel abſenti dono datur, ut videre eſt lib. 1. Sacrar. Cærem. c. 6. De ea cæremonia tractatum ſcripſit Theophylus Raynaudus tom. 10.

Atrox Cencii Romani in Gregorium Pontificem facinus. Hac nocte Romanus Pontifex pileum & gladium Ducalem benedicit.

In Gallia olim duæ tantum Miſſæ celebrabantur. Tres vero Romæ propter Eccleſiam in honorem S. Anaſtaſiæ dedicatam. Eadem diſciplina tranſiit in Galliam. Quod primo ab Epiſcopis, deinde ab omnibus Presbyteris uſurpatum.

62. In die Chriſti Natali mos erat in aliis Eccleſiis, præſertim Galliæ, ut binæ ab eodem Sacerdote Miſsæ celebrarentur. Eadem vero diſciplina, qua Romæ tres Miſsas Summus Pontifex celebrabat, etſi ex iis una celebraretur, propterea quod Romæ ſacra eſset Ædes in S. Anaſtaſiæ honorem Deo dicata, Roma in Gallias cæteraſque regiones traducta eſt, cum Romanus Ordo Caroli Magni juſsu receptus eſt. Et quamquam primo ea diſciplina ad Epiſcopos duntaxat pertineret, paullatim ad omnes Sacerdotes propagata eſt, ut conjicit Grancolas in Comment. ad Breviar. Romanum, & poſt eum, alioſque plures Meratus in Not. ad Gavant. tom. 1. par. 2. pag. 847. Vicecomes lib. 3. de antiquis Miſsæ Ritibus cap. 27. abunde oſtendit, quemvis Sacerdotem ternas olim conſueviſse Miſsas celebrare; non tamen, ut, quæ præſens conſuetudo eſt, nullo intervallo temporis interjecto altera alteram exciperet, ſed prima celebraretur media nocte, ſecunda illuceſcente Aurora, tertia orto jam Sole, quod etiam nunc in Cathedralibus & Collegiatis Eccleſiis uſurpatur.

Olim Orientalis Eccleſia 6. die Januarii Nativit. Chriſti celebrabat. Quo tempore amplexa ſit Latinorum conſuetudinem celebrandi hanc Solemnitatem 25. Decembris. Joannis Archiepiſ. Nicæni epiſtola.

63. Certum eſt, quod jam ſupra diximus, Chriſtum Jeſum in lucem editum eſse 25. Decembris die, & nihilominus in quibuſdam Orientalibus Eccleſiis morem fuiſse Solemnitatem hanc ſexta Januarii die celebrandi una cum Epiphania. In occidentali Eccleſia conſtans, & perpetua fuit conſuetudo, ut 25. die Decembris ea Feſtivitas celebraretur. Vid. Martene loc. cit. cap. 12. Cum autem nunc Orientalis Eccleſia eodem quo Occidentalis die Nativitatem Chriſti celebret, quæritur quonam tandem tempore in hoc utraque Eccleſia convenerit. Extat in Auctario ad Biblioth. PP. tom. 2. pag. 311. quædam Epiſtola Joannis Archiepiſcopi Nicæni de die Chriſti Natali, quam e Græco in Latinum ſermonem converſam edidit, notiſque illuſtravit Combefiſius. Ea in Epiſtola narrat Joannes, Cyrillum Hieroſolymitanum Epiſcopum S. Julio Romano Pontifici ſcripſiſse, ſibi omnino non licere tres tribus in diverſis locis celebrare Feſtivitates, quæ in Epiphaniæ die agebantur, e quibus erat etiam Solemnitas Natalis Domini; rem hanc Romæ probe fuiſse examinatam; tandem *in hunc modum*, inquit, *Julius Romanus Patriarcha menſes Hebræorum, atque Romanorum compoſuit, a quo tempore cœpit Romana Eccleſia lætis gaudiis celebrare Natalem Salvatoris die 25. Decembris, tradiditque celebrandum univerſis Eccleſiis*. Pergit Joannes narrans. S. Baſilium juſſiſse, Gregorium Nazianzenum in Conſtantinopolitano quodam concilio præcipere, ut 25. Decembris Nativitas Chriſti celebraretur; huic parere decreto quoſdam detrectaſse, ac ſub Arcadio denique, & Honorio a Joanne Chryſoſtomo, & Epiphanio, qui in eam rem Cypro acceſſitus fuerat, definitum eſse, ut Nativitas Chriſti 25. Decembris celebraretur, cui definitioni cæteros omnes Patriarchas ſubſcripſiſse.

Spuria cenſetur illa epiſt. a Combefiſio, qui eam edidit.

64. Recentem fatetur hanc epiſtolam Combefiſius, & fabularum plenam; neque id diſſimulat Pagius in vita S. Julii Papæ num. 13. ſed negat fabuloſum eſse quod in ea Epiſtola traditur de Solemnitate Natalis diei Chriſti Domini, quod ejuſdem rei teſtes ſint uterque Gregorius, Nyſsenus, & Nazianzenus, & Joannes Chryſoſtomus. Cum eo ſentit idem in citata Exercit. 2. Florentinius pag. 261. Verum in ea Epiſtola ſcribit ejus Auctor, non modo Julium Pontificem juſſiſse Nativitatem Domini 25. die Decembris in Oriente celebrari, ſed ejus tempore Romanam Eccleſiam cœpiſse eodem die Feſtivitatem illam agere. Id vero tanquam fabuloſum & commentitium explodit Serry Exerc. 31. num. 3. *Quare putidæ fabellæ arguitur, quod Joannes Nyſſenus in vulgata per Combefiſium Epiſtola conteſtatur, Natalem Chriſti diem Romæ ſub Julio duntaxat Summo Pontifice ad 25. Decembris definitam eſſe, Patribus diem hanc ab antiquo definitam conſtanter affirmantibus.*

Oſtenditur alia quædam ſuppoſitionis nota in illa epiſtola.

65. Quoniam igitur qui eam epiſtolam a Græco in Latinum convertit Combefiſius, notiſque locupletavit, eam ſuſpectæ fidei arguit, libenter nos illius ſententiæ ſubſcribimus: cum præſertim epiſtola Cyrillum quendam Hieroſolymitanum Epiſcopum commemorat ad Julium Papam dediſſe litteras, quæ Summo Pontifici occaſionem præ-

præbuerint condendi ejus decreti; fabuloſum enim id omnino eſſe oportet, cum Petrus Conſtantius to. 1. Epiſtolar. Romanorum Pontificum in appendice pag. 86. apertiſſime demonſtraverit, nullum ſub S. Julio Papa fuiſſe Cyrillum Hieroſolymorum Epiſcopum.

Vetuſtiſſima traditione celebratur hæc Feſtivitas in Romana Eccleſia die 25. Decembris.

66. Eorum etiam ſententiæ libentiſſime ſubſcribimus, qui ex vetuſtiſſima Traditione multo ante Sanctum Julium Papam exiſtimant in Eccleſia Occidentali Nativitatis Domini Solemnitatem die 25. Decembris celebratam eſſe. Quærit D. Auguſtinus epiſt. 55. alias 119. num. 2. tom. 2. op. edit. Pariſ. col. 128. *Cur anniverſarius dies celebrandæ Dominicæ Paſſionis non ad eundem redeat anni diem, ſicut dies, qua traditur natus?* atque ita reſpondet: *Oportet noveris diem Natalem Domini non in Sacramento celebrari, ſed tantum in memoriam revocari, quod natus ſit, ac per hoc nihil opus erat, niſi revolutum anni diem, quo ipſa res acta eſt, feſta devotione ſignari.* Et Chryſoſtomus loco, quem mox afferemus, teſtatur Romanis *multo ante & ex antiqua Traditione* diſciplinam eſſe, Nativitatem Chriſti 25. Decembris die celebrandi. Quod itaque ajunt Auguſtinus *traditur*, & Chryſoſtomus *ex antiqua Traditione*, ſatis id luculenter oſtendit, multo ante Sanctum Julium Pontificem in Eccleſia Occidentali ea, quam ſupra diximus, die celebratam eſſe Chriſti Domini Nativitatem, falſumque eſſe, eam diem ab Julio huic Feſtivitati fuiſſe præfinitam.

Quarto ſeculo videtur Orientalis cum Romana Eccleſia in celebranda Nativitate die 25. Decembris convenisse.

67. Quapropter firmis tutiſque documentis innixi Orientalem Eccleſiam quarto ſeculo ad Romanæ Eccleſiæ diſciplinam arbitramur ſe conformaſſe in celebranda Nativitate Domini die 25. Decembris, quam proinde Epiphania ſejunxit, quæ Feſtivitas 6. Januarii die peragitur. Vetera quædam edidit monumenta Zaccagnus Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, inter quæ binæ ſunt Gregorii Nyſſeni Orationes. In altera earum ait Sanctus Doctor, morem fuiſſe in Eccleſia Cappadociæ, ut poſt S. Stephani Feſtivitatem Sanctorum Apoſtolorum ſolemnitas celebraretur Petri, Jacobi, Joannis, & Pauli; quod etiam tradit in Oratione funebri Sancti Baſilii fratris ſui; ubi illud addit poſt eam Feſtivitatem celebrari S. Baſilii ſolemnitatem, quæ a Græcis Kalendis Januarii peragitur. In hac ipſa Oratione ita de ſolemnitate Natalis diei Chriſti Domini loquitur: *Sed primam celebritatem una cum aliis non numero. Nam quæ propter divinam Unigeniti Filii apparitionem per partum Virginis Feſtivitas inſtituta eſt, ea non ſimpliciter ſancta celebritas eſt, ſed ſancta Sanctorum, & celebritas celebritatum. Igitur eas, quæ hanc conſequuntur, enumeremus.* Ad S. Stephani deinde, cæteraſque Feſtivitates ſermonem ſuum convertit; ex quo luculenter apparet; ſeculo quarto Natalem Chriſti diem 25. Decembris celebratam eſſe. Nativitatis Feſtivitatem a ſolemnitate adorationis Magorum aperte ſejungit Gregorius Nazianzenus Orat. 39. in Epiphaniam pag. 632. *Ac Chriſti quidem Nativitas apta ſolemnitate prius, tum a Feſti Duce & auſpice, tum a vobis, atque adeo ab omnibus, tam qui in mundo verſantur, quam qui in mundo ſublimiores ſunt, celebrata eſt &c. Nunc vero alia Chriſti actio, aliudque myſterium ſequitur.* Cum igitur S. Doctor Feſtivitatem Natalis Chriſti ab Epiphaniæ ſolemnitate ſejungat, bene inde conjici videtur, in ejus Eccleſia ea tempeſtate Natalis Chriſti diei feſtivitatem non amplius cum Epiphania, ſed hanc quidem ſexta Januarii, illam vero Decembris vigeſima quinta die celebrari conſueviſſe. S. denique Chryſoſtomus primo Sacerdotii ſui anno, qui fuit 386. a Chriſto nato, Orationem habuit in Antiochena Eccleſia ipſo 25. die Decembris, qui ſermo eſt 35. de Chriſti Nativitate tom 5. pag. 466. & nuperrimæ edit. tom. 2. pag. 364. In eo ſermone nondum ait decimum annum expletum eſſe, ex quo compertum habuerit, Chriſti Nativitatem 25. die Decembris eſſe celebrandam, quod ab initio Occidentali Eccleſiæ cognitum erat. *Nondum decimus annus eſt, ex quo hic dies manifeſte nobis innotuit, & ab exordio iis, qui in Occidente habitant cognitus.* Profectam deinde a Romanis eam diſciplinam dicit, quam ex veteri Traditione ſervaverint. *Romani multo ante, & ex antiqua Traditione ipſum celebrantes, ad nos uſque notitiam illius tranſmiſerunt.* Ex hoc Chryſoſtomi ſermone colligitur, in Eccleſiis Antiocheno Patriarchæ ſubjectis ante annum 376. viguiſſe conſuetudinem Ægyptiorum eodem die Chriſti Epiphaniam & Nativitatem celebrandi, atque eo ipſo anno alteram ab altera eſſe ſejunctam, ac tum primum 25. die Decembris ſolemnitatem Nativitatis Domini eſſe peractam.

Nicephorus vel refutatus, vel explicatus, qui auctorem hujus feſtivitatis dicit Juſtinum Imperatorem. Conſuetudo repræſentandi ſacrum hoc Myſterium in templis & privatis domibus, cujus origo refertur ad ſeculum 13.

68. Atque ea ſunto, quæ de Feſto Natalis diei Jeſu Chriſti huc conferenda eſſe exiſtimavimus. Nicephorus Hiſt. lib. 17. cap. 28. pag. 779. ejus Solemnitatis auctorem fuiſſe tradit Imperatorem Juſtinum. *Idem Imperator* (Juſtinus) *tum primum Servatoris exceptionem toto Orbe terrarum feſto die honorari inſtituit, ſicut Juſtinus de Sancta Chriſti Nativitate fecit.* Id vero quantum ab re ipſa abſit & veritate, ipſamet oſtendunt, quæ ſupra attulimus, documenta. Sed illud fortaſſe intelligit Nicephorus, Juſtinum per ſuas leges eorum negligentiam emendaſſe, qui tantam Solemnitatem non, ut par erat, celebrabant, ut videre eſt apud Bellarminum tom. 2. lib. 3. cap. 16. §. *Ad objectionem*; & apud Suarez de Religione tom. 1. lib. 2. cap. 5. num. 6. In Occidentalem Eccleſiam pia fuit inducta conſuetudo, ut Natali Domini die Myſterium repræſentetur Infantis Jeſu in Præſepio, & quod vulgo dicitur, ut Præſepe conficiatur in templis, in Religioſis ædibus, atque etiam in domibus privatorum. Gorius in Opere ſæpius citat. num. 17. piæ hujus conſuetudinis originem ad ſeculum refert decimum tertium, cum S. Franciſcus Præſepe ædificavit in Sylva Grecii, ubi in illa ſacratiſſima nocte Naſcenti Domino dicata nobilis quidam vir eum vidit divinum puerulum in ulnis geſtantem.

DE FESTIS BEATÆ MARIÆ VIRGINIS.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Olim quot inſtitutæ Solemnitates in honorem Deiparæ. Proponitur hujus ſecundi Libri materia, ac primum agitur de Feſto Deſponſationis B. M. V. cum S. Joſeph die 23. Januarii.

Tres, & deinde quatuor ſolemnitates uſque ad tempus S. Bernardi reperiuntur inſtitutæ.

TRes in honorem Beatæ Virginis Solemnitates Lugdunenſis quædam Synodus commemorat, quam affert Gratianus in Can. *Pronuntiandum* de Conſecrat. Diſt. 1. Sunt autem *Purificatio*, *Aſſumptio*, *Nativitas*. Gregorius IX. Summus Pontifex in Decretali *Conqueſtus* tit. de Feriis inter eos dies, quibus non licet jus dicere, feſta quidem omnia B. Virginis recenſet; ea tamen quæ ſint nuſquam tradit. Nihilominus ex ſermone S. Bernardi I. in *Salve Regina* perſpicuum eſt, quatuor ejus ætate in honorem B. Virginis celebratas eſſe ſolemnitates: *Quater in anno Ordo noſter devotiſſime concinit*: ad quæ verba Mabillonius Nota 303. tom. 5. & 6. S. Bernardi hæc ſcribit: *Nimirum in quatuor ſolemnitatibus in honorem B. Virginis tunc temporis inſtitutis, Purificatione, Annuntiatione, Aſſumptione, & Nativitate; nam aliæ poſtmodum inductæ ſunt*. De cujuſque Feſti in honorem B. Virginis inſtitutione in hac ſecunda Commentarii noſtri Parte ſermonem habebimus: atque ut eam, qua in priori parte progreſſi ſumus, viam teneamus, a Deſponſatione B. Mariæ Virginis cum S. Joſeph ordiamur, quæ 23. Januarii celebratur.

Circa feſtum deſponſationis primum ſtatuitur: verum inter Deiparam & S. Joſephum fuiſſe matrimonium.

2. Utcumque de iis ſit judicandum, qui ſua quadam opinione ducti cenſuerunt, inter B. Virginem & S. Joſephum non contractum fuiſſe verum matrimonium, *Conjunctio autem non ultra Sponſalia progrediebatur*, quæ ſunt verba Gregorii Nyſſeni in Orat. de Natali Domini, nunc tamen ſaltem temeritatis argueretur, qui tale quippiam pronunciare auderet. Sic enim de ea propoſitione ſcribit Cardinalis Capiſucchius Controv. 14. §. 9. *Ut minimum tamen temeraria cenſenda videretur; cum conſtet totam Scholam cum Magiſtro & Angelico Doctore in affirmantem ſententiam conſpirare, & omnes Sanctos Patres bene perpenſos idem dicere*. Dicitur *ut minimum temeraria*; Suarez enim hæreticum eſſe illum cenſet, qui negaret verum fuiſſe matrimonium inter B. Virginem & S. Joſephum; ejuſmodi vero Cenſuram acerrime tuetur Theophil. Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. ſuorum Operum pag. 43. qui hæreſis illi notam inurit, qui Sponſalia inter B. Virginem & S. Joſephum in verum tandem matrimonium, licet Sacroſanctum ſine ulla corporum commixtione, tandem abiiſſe negaret.

Quod probatur ex pluribus Evangelii locis.

3. Profecto textus ſunt ex Evangelio apertiſſimi, in quibus S. Joſeph vir B. Virginis, & rurſus B. Virgo S. Joſephi uxor appellatur. Matthæi cap. 1. verſ. 16. *Jacob autem genuit Joſeph virum Mariæ*, & verſ. 10. *Joſeph autem vir ejus cum eſſet juſtus*; & verſ. 20. *Joſeph fili David noli timere accipere Mariam Conjugem tuam* & verſ. 24. *Exurgens autem Joſeph accepit Conjugem ſuam*, & Lucæ cap. 2. v. 4. *Aſcendit autem & Joſeph ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante*. Præterea ex Matthæi cap. 13. Lucæ cap. 3. & Joannis cap. 6. perſpicuum eſt, Hebræos vulgo in ea fuiſſe opinione, Jeſum Chriſtum Joſephi, ideoque fabri filium, & Joſephum ejus Patrem fuiſſe: *Cujus opinionis, tametſi falſæ, non alia fuit cauſa, quam quia ſciebatur matrimonium vere fuiſſe contractum inter Joſeph & Ma-*

& Mariam: alioqui enim haud dubie Chriſto objeciſſent Judæi, quod ex fornicatione genitus fuiſſet, ſi quo modo de Conjugii veritate dubitatum fuiſſet. Verba ſunt Eſtii in 4. ſententiar. diſt. 30. §. 6.

Decuit Deiparam fuiſſe nuptam ex D. Thoma.

4. Angelicus Doctor in 3. part. quæſt. 29. art. 1. quaſdam affert congruentias, quibus divinæ placuit Providentiæ, ut Chriſtus e Virgine quidem, ſed nupta naſceretur; & in art. 2. inter B. Virginem & S. Joſephum verum contractum eſſe matrimonium probat. Eaſdem congruentias, quas affert D. Thomas, apud Sanctum quoque Bernardum reperias Homil. 2. ſuper *Miſſus eſt*, & apud Hieronymum lib. 1. Comment. in cap. 1. Matthæi, quæ in hujus diei Officio leguntur. Inter eas rationes, quibus decuit B. Virginem fuiſſe nuptam, illa recenſetur, ne Chriſtum Dominum velut illegitimum Infideles aſpernarentur, atque ut B. Virgo ab omni probro eſſet libera, neve pœnam ſubiret, cui tanquam adultera obnoxia fuiſſet. Rationem aliam addit S. Ignatius: *Martyr Ignatius etiam quartam addidit cauſam, cur a Deſponſata conceptus ſit, ut partus, inquiens, ejus celaretur Diabolo, dum eum putat non de Virgine, ſed de uxore generatum.* Vide Thomaſſinum Theologicor. Dogmat. tom. unic. de Verbi Dei Incarnat. lib. 2. cap. 3. num. 12. ubi poſt SS. Ambroſii & Bernardi verba ita concludit: *Quibus locis hæ attinguntur rationes, cur Virginem conjugii nomine obumbrari decuerit, primo ne adulterii infamia tenerrimus Virginis pudor adureretur; ſecundo ut partus virgineus Diabolo celaretur, nec a ſalute mundi, ideſt Cruce Chriſti præparanda cruentas ille manus abſtineret.*

S. Ignatii Martyris locus de hac re explicatus.

5. Poſtremam hanc rationem ſibi non ſatisfaçere ait Maldonatus in Matth. cap. 1. verſ. 18. Tom. 2. col. 36. *Sed hanc rationem malo libere fateri me non intelligere, quam temere reprehendere. Non, inquam, intelligo, quomodo Diabulus Mariæ Virginitatem, ſi modo animadvertit, potuerit ignorare cum integrum & incorruptum corpus quamvis nuptæ videre poſſet.* Toletus Cardinalis in Lucam cap. 1. ait, homini notam eſſe poſſe alicujus fœminæ virginitatem, multoque magis Diabolo, ſed Deum voluiſſe ut Diabolus id in B. Virgine non adverteret. *Deo tamen permittente, & volente Dæmon non advertit; cernens enim illam eſſe conjunctam, cætera ſpeculari contempſit, matrimonio omnem illi impediente ſuſpicionem, creditítque partum eſſe ex viro; cui ſciebat fœminam eſſe deſponſatam.* Quæ reſponſio ex D. Thoma eſt deprompta loc. cit. art. 1. ad tertium. Eam illuſtrat Eſtius loco ſupra allato §. 7. *Unde quia B. Virgo virum habebat, nec integritatem ejus, nec concipiendi modum perſcrutatus eſt; ſed, ut ait Baſilius, Virgines innuptas præcipue obſervabat, quia Virginem parituram ex Propheta didicerat. Quod ſi extra matrimonium Virgo fuiſſet imprægnata, Virgineum illum Conceptum & Partum cognoviſſet Diabolus hoc argumento: Concepit extra matrimonium, non ex fornicatione; neque enim id me lateret, qui ſum auctor fornicationis: ergo concepit de Spiritu Sancto.*

Matrimonium inter B. Virginem & S. Joſephum expenditur.

6. Nunc vero ad conſiderandam matrimonii naturam inter B. Virginem & S. Joſephum devenientes dicimus, omnem de hac re difficultatem non in carnalis copulæ defectu, ſed in voto virginitatis conſiſtere, quam Sanctiſſima Virgo, antequam S. Joſepho nuberet, profeſſa fuerat. Matrimonium ſiquidem etiam ſine copula conſtat; quod enim Matrimonium fuit inter Adam & Evam ante peccatum (nam nonniſi poſt peccatum concubuerunt) veri matrimonii naturam habuit. Scilicet verum eſt matrimonium, etiam ſecluſa copula, quod ratum dicitur; ſi accedat copula, matrimonium conſummatum vocatur. Ac tria in Matrimonio potiſſimum ſpectanda ſunt, ſubſtantia, uſus, & finis. Subſtantia eſt mutua in corpus poteſtas; uſus eſt conjugalis copula, qua viciſſim in ſua ſibi corpora tradita poteſtate utuntur; finis denique eſt liberorum procreatio. Uſus a ſubſtantia ſejungi & ſubſtantia ſine uſu eſſe poteſt. Id vero contigit in eo matrimonio, de quo nobis eſt ſermo, & in pluribus etiam aliis conjugiis, in quibus mutuo conſenſu conjuges ſervavere virginitatem, quorum exempla erudite congeſſit Benedictus Papa XIII. de nobis optime meritus ſerm. 10. de vita B. Virg. n. 10. t. 1. Omnis etiam eſſe poteſt in Matrimonio ſubſtantia ſine fine; ſed in Matrimonio B. Virginis fuit finis & fructus, *non ex eo natus ſed in eo*, ut loquuntur Theologi. Itaque S. Auguſtinus lib. 1. de Nuptiis cap. 2. concludit in hæc verba, quæ refert Gratianus in Can. *Omne* 27. quæſt. 2. *Omne itaque nuptiarum bonum impletum eſt in illis Parentibus Chriſti, Proles, Fides, Sacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Jeſum; Fidem, quia nullum adulterium; Sacramentum, quia nullum divortium.*

De voto Virginitatis B. Mariæ. Partitio triplex.

7. Omnis igitur difficultas redit ad votum Virginitatis B. Virginis: atque ut ad hanc rem examinandam paratiores aggrediamur; primo quærendum eſt, an B. Maria Virginitatem voverit; ſecundo, voveritne abſolute & ſimpliciter, an vero ſub aliqua conditione; tertio, quando ejuſmodi votum emiſerit.

B. Virgo Virginitatem vovit. Caſaubonus confutatur.

8. Nulli profecto dubium eſſe poteſt, quin Maria Virgo voverit Virginitatem. Cum monita fuit ab Angelo filium ſe pariturum, ei reſpondit: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Quæ quidem reſponſio abunde probat, eam perpetuæ Virginitatis votum feciſſe; quod pulchre explanat Scotus in 4. ſentent. diſt. 30. quæſt. 2. art. 1. *Plana enim res eſt, verbum illud non facere ſenſum, qui eſt, non cognovi: quia illud ad conceptionem futuram impertinens erat; ſed ſenſus fuit, quoniam virum non cognoſcere ſtatui, votoque firmavi.* Conſonat Lamy Harmon. Evangel. lib. 1. cap. 3. num. 34. cujus ea ſunt verba: *Alioquin enim reſponſio Mariæ non convenit verbis Angeli. Etſi enim tunc virum non cognoſceret, poterat cognoſcere, ubi ejus in domum deducta eſſet. Ergo, ut SS. Patres docent nos, reſponſio Mariæ indicat, eam voto fuiſſe amplexatam perpetuam Virginitatem.* Atque ut rem ſimilitudine explicet, ait, B. Virginem eo ſenſu fuiſſe locutam, cum dixit, *Virum non cognoſco*, quo Carthuſianus diceret, *Carnibus non veſcor*. Atque hæc doctrina illis innititur, quæ ſcripſit Auguſtinus lib. de Sancta Virginitate cap. 4. tom. 6. oper. col. 343. *Quomodo*, inquit *fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? quod profecto non diceret, niſi Deo Virginem ſe ante voviſſet.* Eandem doctrinam illuſtrat etiam Baronius in apparatu ad Annales §. 56. Caſaubonus exercitat. in Baronium num. 24. pag. 108. non diffitetur, ea verba, *Virum non cognoſco*, vim habere ſignificandi votum Virginitatis editum ante initum matrimonium. *Nyſſenus & Auguſtinus urgent Deiparæ reſponſionem, Virum non cognoſco: quod argumentum mihi quidem videtur non eſſe adeo contemnendum.* Nec quidquam commoveri ſe profitetur, quod ejuſmodi voti nullum antea exemplum extiterit, & Chryſoſtomi ſententiam amplectitur Homil. 4. in Matthæum, qui aliam eſſe ait eorum conditionem, qui vivunt in lege Gratiæ, quam ſit eorum, qui in lege vivebant Moſaica: plura enim & perfectiora ab iis re-

requiri, quam ab iſtis. Sed, quod mirere, pulchre hæc præloquutus in contrariam diſcedit ſententiam: *Hæc etſi vere, ni fallor, & pie dici poſſunt; de voto tamen Virginitatis ante nuptias a Maria facto, temere veteribus, qui iſta prodiderunt, non auſim equidem aſſentiri*. Id ſcilicet ab eo expreſſit ſuſceptum impugnandi Baronii conſilium. S. Bernardus ſermone de Dominica infra Octavam Aſſumptionis ait, primam fuiſſe B. Mariam, quæ Virginitatem voverit: *De cætero ſane & virginitatem carnis, & propoſitum virginitatis maxime & ipſius quoque propoſiti novitas evidenter illuſtrat, quod videlicet in libertate ſpiritus Legis Moſaicæ decreta tranſcendes, illibatam Deo corporis ſimul & ſpiritus ſanctimoniam vovit*. Et Baronius loc. cit. §. 57. hanc eſſe teſtatur Grecorum Patrum & Latinorum ſententiam: *A qua ſcio neminem diſſentire, niſi ſtolidiſſimorum hæreticorum factionem & ſatellitium, qui ad impugnanda ſacra vota virginitatis & continentiæ egregiam diabolo navant operam*.

Jephte non vovit filiæ virginitatem.

9. Illud enim futile eſt, quod quidam dicunt, Jephte filiæ virginitatem voviſſe; & illius voti, quo holocauſtum Deo, ſi victor rediret e pugna, pollicitus erat, religione ſe liberaſſe, conſecrata tantum filia, & perpetua ejus Virginitate promiſſa. Nam Jephte, ut conſtat ex cap. 11. v. 30. Judicum, in holocauſtum, ſi victoriam conſequutus eſſet, Deo illum vovit, quiſquis futurus eſſet, qui ſibi e prælio redeunti primus occurreret: *Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egreſſus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocauſtum offeram Domino*. Suam itaque ipſius filiam adhuc Virginem ſibi primam omnium occurrentem teneri ſe voto putavit, ut offerret, id eſt interficeret; prout revera necavit; quapropter S. Hieron. lib. 1. contra Jovinianum: *Ut qui improſpecte voverat, errorem votorum in Filiæ morte ſentiret*. Huc vero quid attinet votum Virginitatis? Poſtulavit quidem filia Jephte, ut ſibi duo darentur menſes, quibus ſuam defleret Virginitatem. Verum ad id eam non impulit amor Virginitatis, quam uſque ad mortem ſervare vellet, ſed quod ſterilis abiret e vita: id enim fœminis probro erat in Iſrael. Calmetum adeas, ſi libet, qui in Diſſertatione de voto Jephte, poſtquam probavit filiam a patre necatam fuiſſe, ait: *Quæ vero feruntur de conſecratione filiæ Jephte, atque ipſius ad cœlibatum abdicatione, hæc nobis ad arbitrium mere excogitata creduntur, cum ne verbum quidem in Lege ea de re occurrat, neque ea afferantur monumenta, quæ rem extra controverſiam poſuerint. Nonne in Scriptura rotundis verbis aſſeruntur executioni mandata a Jephte omnia quæ voverat? Et fecit ei ſicut voverat. Pollicitus fuerat holocauſtum: holocauſtum ergo obtulit*.

B. Maria diverſis temporibus, primo ſub conditione, deinde abſolute virginitatem vovit.

10. Quod ad qualitatem attinet voti Virginitatis, quam vovit B. Virgo, utrum ſcilicet ſub aliqua conditione, an vero abſolute & ſimpliciter eo ſe alligaverit, docet D. Thomas 3. part. qu. 28. art. 4. tempore legis Moſaicæ virorum & fœminarum fuiſſe partes præcipuas ut liberos gignerent; ideoque B. Virginem, antequam S. Joſepho nuberet, Virginitatem voviſſe, ſub ea tamen conditione, id ſi Deo placeret: *Mater Dei non creditur, antequam deſponſaretur Joſeph, abſolute virginitatem voviſſe: ſed licet eam in deſiderio habuerit, ſuper hoc tamen voluntatem ſuam divino commiſit arbitrio*. Et in 4. ſentent. Diſt. 30. qu. 2. art. 1. quæſt. 1. *ad primum* ita ait: *Beata Virgo fuit confinium veteris & novæ legis, ſicut aurora confinium eſt diei ac noctis: & ideo votum ejus ſapuit novam legem, in quantum virginitatem vovit; & veterem in quantum conditionem appoſuit*. Sed hæc ſententia quibuſdam non probatur, quod votum nulla conditione appoſita perfectius ſit, quam quod pendet a conditione. Præterea illa conditio ineſt in omni promiſſione & voto, ut diſputat Eſtius §. 4. loc. cit. Nos vero, quin opus ſit a D. Thomæ doctrina recedere, exiſtimamus, B. Mariam Virginitatem diverſis voviſſe temporibus, modo conditione addita, modo nulla conditione appoſita.

Hæc ipſa eſt D. Thomæ ſententia.

11. Antequam nuberet B. Virgo, ſæpenumero de vovenda virginitate cogitavit; quod quidem ſe vehementer cupere Deo declaravit; ſed cum id Legis conſuetudini adverſari videret, vovit virginitatem, ea tamen appoſita conditione, quam modo memoravimus. Id autem Deo placere divinitus facta eſt certior; ac propterea, antequam nuberet, abſolute vovit virginitatem; quamobrem D. Thomas cit. par. 3. qu. 28. art. 4. *ad primum* diſerte ait: *Poſtquam autem ei innotuit, hoc eſſe Deo acceptum, abſolute vovit, antequam ab Angelo annunciaretur*. Illud autem votum, quod, antequam S. Joſepho nuberet, abſolute voverat, matrimonio inito cum Joſepho rurſus renovavit; quod eruitur ex ipſo D. Thoma in 4. ſentent. Diſt. 30. qu. 2. art. 1. qu. 2. *ad ſecundum: B. Virgo antequam contraheret cum Joſeph, fuit certificata divinitus, quod Joſeph in ſimili propoſito erat*. Vide Gottum par. 1. tom. 4. de Verit. Relig. Chriſt. cap. 3. §. 7. num. 48.

Quæritur, qui Deipara, virginitatis voto ante edito, potuerit nubere?

12. Verum ſi B. Virgo, antequam matrimonio cum Joſepho jungeretur, Virginitatem perpetuam voverat, ſuboritur ea, quam propoſuimus, quæſtio, qui ei licuerit ſui corporis, quod Deo jam conſecraſſet, matrimonio inito poteſtatem viro dare; cum præſertim juxta Canonum Decreta nullius roboris ſit matrimonium ſub conditione contractum liberorum non procreandorum, ut videre eſt in Decretali *ſi conditiones*, de conditionibus appoſitis. Quæſtionem hanc primus propoſuit quidam, cujus nomen eſt incompertum, Hugoni a S. Victore 12. ſeculi Theologo, ut conſtat ex ejus libro *De perpetua Mariæ Virginitate*. Reſponſio tamen in proclivi eſt. Generatim enim veriſſimum eſt, nefas eſſe corporis, quod Deo per Virginitatis votum fœmina conſecraverit, matrimonium ineundo poteſtatem viro dare; ſed minime id verum eſt in hoc ſingulari caſu, in quo qui virginitatem vovit, divinitus cognovit; alteri Conjugi jam certum eſſe virginitatem perpetuo colere, ut plane contigit in conjugio B. Virginis cum S. Joſeph. Ea enim antequam nuberet, monita a Deo fuerat, ne de Virginitate, quam perpetuo coleret, eſſet ſollicita; Joſeph enim cum ea idem plane ſentire. Itidem veriſſimum eſt, irritum eſſe conjugium, quod ſub conditione contrahitur non procreandi liberos. At minime verum eſt; nullius roboris eſſe matrimonium, quod, ſemota illa conditione, ut plane in Matrimonio B. Mariæ contigit, contrahitur cum præſcientia, vel nullos inde fore liberos, vel, ſi qui extiterint, eos non humana opera eſſe procreandos. Docet id S. Thomas in 4. ſentent. Diſt. 30. qu. 2. art. 1. qu. 2. *ad ſecundum: B. Virgo antequam contraheret cum Joſeph, fuit certificata divinitus, quod Joſeph in ſimili propoſito erat, & ideo non ſe commiſit periculo nubens: nec tamen propter hoc aliquid veritati deperiit, quia illud propoſitum non fuit conditionaliter in conſenſu appoſitum: talis enim conditio*

ditio cum ſit contra matrimonii bonum, ſcilicet prolem procreandam, matrimonium tolleret.

Quoto ætatis anno Deipara nupſerit. S. Joſephus ſenex non erat, cum B. Mariam uxorem duxit.

13. Quæritur hic, quoto ætatis anno B. Maria Joſepho nupſerit; quot annos itidem natus Joſephus B. Mariam uxorem duxerit. B. Mariam quatuordecim annos natam, communis eſt fere omnium ſententia: id enim ætatis eſt, cum puellæ concipiunt. Saxius tom. 1. de Laudibus B. Mariæ pag. 59. *Et ex multis*, inquit, *quos legi Scriptoribus, fere omnes in hac ſententia ſunt*. Joſephum vero octoginta natum annos B. Mariam in matrimonium duxiſſe, non fit illi veriſimile; quam ſententiam S. Epiphanii hæreſi 51. omnino rejicit. Neque enim facile quis crediderit, Virginem ſumma ſenectute viro nupſiſſe. Joſephus autem, qui jam id eſſet ætatis, viarum moleſtias itinerumque qui potuiſſet perferre? Nec ſi tam grandis natu fuiſſet Joſephus, qua ſenectute illum fuiſſe exiſtimat Epiphanius, & pingunt noſtri pictores, ſatis honori tum B. Mariæ, tum etiam Filii contra Judæorum calumnias fuiſſet conſultum. Porro de Joſephi ſenectute inde orta eſt opinio, quod aliam antea uxorem in matrimonio habuiſſe, ex eaque liberos ſuſcepiſſe credatur; quod a vero quantum abſit, demonſtravit Baronius in apparatu num. 61. cum aſſentitur Andreas Schmidius, licet heterodoxus, in Proluſione Mariana 3. tom. 77. Miſcellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Paſſionei.

De Inſtitutione hujus Feſtivitatis; deque ejus Officio.

14. Atque hæc de hujus Feſtivitatis Myſterio. Reliquum eſt, ut quædam de ejus inſtitutione attingamus. Carnotenſis quidam Canonicus qui ſeculo 15. migravit e vita, ſcripſit in Teſtamento ſuo, ut in die ſui obitus Capitulum ſolemnem de S. Joſepho commemorationem faceret, quod cognitum haberet, S. Joſephi laudem in B. Virginis laudem redundare. Joannes Gerſon Pariſienſis Univerſitatis Doctor & Cancellarius, qui præcipua quadam devotione S. Joſephum colebat, monuit defuncti voluntatem impleri poſſe tripliciter. Inter eas rationes perficiendi quod Canonicus ille mandaverat, propoſuit Officium Deſponſationis B. Virginis cum S. Joſeph, quod ipſe etiam compoſuit. Narrat Georgius Colvenerius in Calendario B. Virginis ad diem 23. Februarii ſcriptum quidem fuiſſe Officium a Joanne Gerſone, ſed intercidiſſe. Nunc vero in Joannis Gerſonis operibus omnibus, quæ formis Antuerpienſibus edita ſunt anno 1706. tom. 4. pag. 731. binæ apparent ejuſdem Auctoris Epiſtolæ de Officio Deſponſationis; atque ibi Officium illud exhibetur integrum; & pag. 742. duorum Codicum Manuſcriptorum fide monemur, juſſiſſe Legatum Pontificis Feſtivitatem Matrimonii S. Joſeph celebrari. Si Legato obtemperatum fuit, certe ejus juſſui paruit vel Eccleſia Carnotenſis, vel regio tota, quæ ejus Legationi eſſet ſubjecta. Propterea legimus ſeculo 16. Paulum III. Joanni Calvo Fratrum Minorum Commiſſario conceſſiſſe facultatem, ut Fratres Minores, Sororeſque Officium Deſponſationis B. Virginis cum S. Joſepho recitarent expreſſum ex Officio de Nativitate, mutata voce *Nativitatis* in *Deſponſationis*, & adhibito Evangelio proprio: *Cum eſſet deſponſata*, donec novum de hac Feſtivitate Officium componeretur. Illis vivebat temporibus Petrus Dorè Ordinis Prædicatorum magni vir nominis ob plura quæ ſcripſit opera, cujus Catalogum confecit Jacobus Echard tom. 2. de Scriptoribus illius Ordinis pag. 203. Huic Paulus III. mandavit, ut Officium proprium componeret; illiuſque Pontificis litteras, quibus mandatum ejus continetur, apud citatum Colvenerium reperias. Officium autem a Petro conditum concinnatumque Pontifex probavit, ut videre eſt apud Bollandiſtas ad diem 19. Martii in Vita S. Joſeph §. 7. Utrum autem Officium illud ad univerſalem Eccleſiam extenſum fuerit, antequam Breviarum Romanum reformatum eſſet, neque negare poſſumus, neque affirmare. Illud ex S. Rituum Congregationis Regeſtis apparet, poſt Breviarii reformationes pluribus Eccleſiis intra Italiam & extra recitandi ejus Officii facultatem eſſe conceſſam, atque in omnibus Eccleſiaſticæ Ditionis regionibus recitari ex Indulto Benedicti XIII. die 22. Auguſti 1725.

De S. Annulo, qui Peruſiæ aſſervatur.

15. Peruſiæ conſervatur annulus, quem B. Virgo, cum Joſepho nupſit, dicitur induiſſe. Hunc annulum, qui de eo hiſtoriam edidit Joannes Baptiſta Laurus Peruſinus, ſcribit ſub Gregorio V. fuiſſe inventum: quadringentis octoginta quatuor annis in Cluſina urbe aſſervatum in Peruſinorum manus veniſſe. Apud Xyſtum IV. lite & judicio Cluſinos annulum perſequutos; quibus a Joanne Baptiſta Sabello Cardinali Legato Pontifex illud reddi juſſit. Verum, Xyſto morte ſublato, Innocentium VIII. Peruſinis eam cauſam adjudicaſſe. Abrahamus Bzovius de illo annulo veluti de re veriſimili ſcribit in Epiſtola ad Laurum, qui illam in hiſtoria inſeruir. Adverſus hunc annulum quantos clamores edidit Andreas Rivetus Auctor heterodoxus, in lib. 2. Apolog. pro S. Maria c. 9. cujus quis non videat nimis acrem aſperamque cenſuram hebeſcere, qui ſciat nos, quæ talibus in rebus ſatis eſſe videtur, probabilitatem ſolum expetere, nec firmiſſime quidquam de illo annulo aſſeverare, ſed, quod traditur, tantum pie credere? Pompejus Pollinus de S. annulo fuſe diſſeruit. De illo nuperrime prodiit in lucem Sermo Peruſino Magiſtratui nuncupatus; multaque ibi ad huic reliquiæ adſtruendam fidem argumenta afferuntur. Sed nos, ſervata Reliquiæ veneratione, quæ illi debetur, ſedulo monendos ducimus illa qui legerint, ne ex Actis Xyſti IV. & Innocentii VIII. ſibi perſuadeant, Apoſtolicam Sedem genuinum ſanctum illum annulum judicaſſe. Nam ſub illis Pontificibus illud tantummodo diſceptabatur, utri populo Cluſiniſne, an Peruſinis Sacer annulus eſſet adjudicandus: & quamquam in eo judicio præſumebatur ejus annuli veritas, attamen quis ignorat, aliud eſſe præſumere, aliud definire ac declarare? Multa quidem a Summis Pontificibus de certis quibuſdam reliquiis jubentur; ſed ea diſerte appoſita, vel certe ſubaudienda clauſula, ut, quod ad earum veritatem pertinet, ſua cuique ſit probabilitas, cui nihil cenſeri debeat auctum; ut in Opere de Canonizatione Sanctorum ipſi docuimus de reliquiarum identitate diſputantes, ac de hac clauſula, quam ſuis reſcriptis Sacra Rituum Congregatio ſæpe apponit, *Citra tamen approbationem reliquiæ*.

CAPUT II.

De Feſtivitate Purificationis Beatæ Mariæ Virginis, Die 2. Februarii.

Duplex in Teſtam. Veteri lex præſcripta, ubi mulier enixa eſſet.

1. Feſtus de Purificatione Beatæ Virginis dies quarto nonas Februarii celebratur, cujus ut Myſterium explicemus, duas obſervabimus leges fuiſſe in Veteri Teſtamento; alteram in Levitico cap. 12. v. 2. in Exodo alteram cap. 13. v. 12. Levitici lege præſcribitur: ut quæ mulier, ſuſcepto ſemine, peperiſſet maſculum, ea ſeptem diebus eſſet immunda, *juxta dies ſeparationis men-*

men-

menſtruæ; atque ut immunda itidem remaneret tribus & triginta diebus inſequentibus: *Ipſa vero triginta tribus diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ*; neque Sanctuarium ingrederetur; elapſo vero eo tempore, illuc ſi introire vellet, deferret *agnum anniculum in holocauſtum, & pullum Columbæ, ſive Turturem pro peccato*: quod ſi paupercula egenſque fuiſſet, offerret *duos Turtures, vel duos Pullos Columbarum, unum in holocauſtum, & alterum pro peccato*. Altera vero, quæ eſt in Exodo loc. cit. lex jubet, primogenitum omne maſculum Deo conſecrari. *Separabis omne, quod aperit vulvam, Domino, & quod primitivum eſt in pecoribus tuis: quicquid habueris maſculini ſexus, conſecrabis Domino*. Filium tamen hominis primogenitum jubet redimi argento. *Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis pretio redimes*: ideſt quinque ſiclorum pretio: *Accipies quinque ſiclos per ſingula capita ad menſuram Sanctuarii. Siclus habet viginti obolos*; ut eſt in lib. Numer. cap. 3. v. 47.

Iis legibus nec B. Maria, nec Jeſus obſtringebatur.

2. Levitici lege, quæ de muliere loquitur, quæ *ſuſcepto ſemine* peperiſſet, profecto non aſtringebatur B. Virgo; ea enim Spiritus Sancti opera conceperat, quod fuſe probat Durandus Epiſcopus Montis Feltri tom. 2. Revelat. S. Birgittæ Romanæ edit. an. 1627. pag. 117. in Notis, & ipſi D. Bernardi auctoritate demonſtravimus in Inſtitutione XIV. ſæpe citatæ edit. Nunc vero ad ea, quæ illuc contulimus, Theologorum Principis D. Thomæ auctoritatem etiam addimus, qui 3. part. qu. 37. art. 4. *ad ſecundum* ait: *Signanter Moyſes videtur fuiſſe loquutus ad excipiendam ab immunditia Matrem Dei, quæ non peperit ſuſcepto ſemine*. Neque Filius Levitici lege tenebatur; nam præterquamquod omnes ſupra leges erat, idem jus, quod Matri competere diximus, locum habet in Filio. Huc accedit, quod ea lege Mater, non Filius comprehendebatur: manifeſtum eſt enim, totum illum textum de legali matris immunditia loqui; *Et orabit pro ea* (Sacerdos) *& ſic mundabitur a profluvio ſanguinis*; de filio vero nihil aliud habet, quam ut octavo die circumcidatur: *& die octavo circumcidetur infantulus*. Ne legi quidem Exodi ſubjectus erat Chriſtus Jeſus; ea enim lex de maſculo loquitur, qui *vulvam adaperiebat: Sanctifica mihi omne Primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Iſrael tam de hominibus, quam de jumentis; mea ſunt enim omnia*. Id pulchre obſervat Natalis Alexander in Commentar. ad cap. 2. Lucæ num. 23. col. 942. *Legi Primogenitorum Chriſtus ſubditus non erat, tum quia Legis Conditor & Dominus, tum quia vulvam Matris non aperuit, ſed clauſo Virginis utero egreſſus eſt. Virgo enim non ſolum ante partum, & poſt partum, ſed & in partu Sancta Maria permanſit, quæ Eccleſiæ Fides eſt, Traditione Patrumque ſummo conſenſu firmata*; congeritque Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, pluriumque aliorum auctoritates.

Utrique legi ab utroque tamen obtemperatum in humilitatis exemplum.

3. Nihilominus Maria & Joſeph, ut refert Lucas cap. 2. v. 22. & ſeqq. *Poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus, ſecundum legem Moyſi tulerunt illum in Hieruſalem, ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini: quia omne maſculinum adaperiens vulvam Sanctum Domino vocabitur*. Præterea obtulerunt, quod præſcriptum erat a Lege: *Et ut darent hoſtiam, ſecundum quod dictum eſt in lege Domini, par Turturum, aut duos pullos Columbarum*. Nimirum profunda humilitas Sanctiſſimam fœminam impulit, ut legi, qua non tenebatur, obtemperaret. *Non obligabatur ad impletionem ejus præcepti, ſed voluntarie purgationis obſervantiam adimplevit*; verba ſunt D. Thomæ loco citato: quemadmodum etiam Jeſus ejus filius eo ſe demiſit ut circumcideretur, licet ea lege ſolutus eſſet, ut diſputat idem S. Thomas loco cit. in corpore: *Et ideo ſicut Chriſtus, licet non eſſet legi obnoxius, voluit tamen Circumciſionem, & alia legis onera ſubire ad demonſtrandum humilitatis & obedientiæ exemplum: & ut approbaret legem, & ut calumniæ occaſionem Judæis tolleret; propter eaſdem rationes voluit, & Matrem ſuam implere legis obſervantias, quibus tamen non erat obnoxia*.

Præſentatur Jeſus in Templo: & omnia præſcripta in lege ſunt adimpleta. Traditio de Zacharia interfecto inter Templum & Altare, deque cauſa ejus necis rejicitur.

4. Idcirco autem ipſa voluit offerre, quæ pauperes conſueverant, quod ejus Filius nobis pauper factus, in Præſepi natus eſt, ut advertit D. Thomas 3. par. qu. 37. art. 3. *ad quartum. Cum dives eſſet, propter nos egenus factus eſt, ut ejus inopia divites eſſemus, ut dicitur 2. ad Corinth. 8. pro ſe pauperum hoſtiam voluit offerri; ſicut & in ipſa Nativitate pannis involvitur, & reclinatur in Præſepio*. Denique Jeſus præſentari voluit in Templo eam obſervando legem, cui non erat ſubditus. *Quia ergo Chriſtus ex muliere natus fuit Primogenitus, & voluit fieri ſub lege, hæc Evangeliſta Lucas circa eum obſervata fuiſſe oſtendit*, verba ſunt D. Thomæ opuſc. 60. cap. 8. Et quamquam in Lucæ Evangelio nihil de quinque ſiclorum oblatione habeatur, veriſimillimum tamen eſt, voluiſſe, quemadmodum ſe præſentando, ita etiam in reliquis adimpleri legem, ut notat Calmetus in cit. cap. 2. Lucæ, & cap. 13. Exodi, & Suarez in 3. par. D. Th. tom. 2. qu. 37. Diſput. 16. ſect. 1. §. *Quarto & ultimo* & ſequen. Sunt qui narrant, B. Virginem Templum ingreſſam, ad eum ut oraret ſeceſſiſſe locum, quo ſolis Virginibus pateret aditus; & cum inter Hebræos illam inde arcere volentes ortus eſſet tumultus Zachariam Joannis Baptiſtæ patrem interceſſiſſe, ne B. Virgo illinc ſummoveretur: qua re offenſos Judæos illum inter Templum & Altare interfeciſſe. Cui traditioni a peritioribus melioriſque notæ Criticis nulla fides tribuitur. Eam rejicit Serry, qui Zachariam ait totius myſterii inſcium; aut ſi ejus conſcius erat, tamen probe noviſſe, Judæis eſſe occultandum. Saxius par. 2. de Laudibus Mariæ pag. 2. in ea hiſtoria rejicienda cum Serry, diverſa tamen cauſa, conſentit; tum quod jam Zacharias ceciderat: *Benedictus Dominus Deus Iſrael*; tum quod, ut mox dicemus, cum B. Maria Templum eſt ingreſſa filii ſiſtendi gratia coram Domino, Simeon & Anna publico præconio palam Chriſti præſentiam prædicarunt.

Simeonis & Annæ in templo præconia de Chriſto. An Simeon Sacerdos fuerit?

5. Sed ut ad Evangelicam, quam deſcribit Lucas, redeamus hiſtoriam, Simeon vir juſtus & timens Deum, qui divinitus a Spiritu Sancto acceperat, non prius ſe moriturum, quam videret Chriſtum Domini, divino numine impulſus Hieroſolymam ſe contulit, venitque ad januas Templi; acceptoque in ulnas ſuas divino puero, benedixit Domino, cumque obſecravit, ut ſe jam ex hac vita dimitteret; parentibuſque ejus proſpera quæque apprecatus, Puerum Matri tradidit, ejuſque Paſſionem vaticinatus eſt: *Poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur*. Dolores item, quibus matris animus confodiendus eſſet, prædixit: *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Anna Propheteiſſa, quæ cum Viro ſeptem annos vixerat, viduaque remanſerat, annos octoginta nata, jejuniis & orationibus vacans

eans aſſidue Templo inſerviebat. Igitur eodem momento ſuperveniens Deo gratias egit de ortu Domini Jeſu: *Et hæc ipſa hora ſuperveniens confitebatur Domino*; ac de nato Meſſia verba fecit, illum ſcilicet veniſse, ut fidelem Populum, qui in eum crederet, a peccatò redimeret: *Et loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Iſrael.* In Græcorum Menologio ad diem tertiam Februarii reperitur, Simonem & Annam illico mortem obiiſse. Sacerdoſne, an Laicus Simeon fuerit, diſputant eruditi; cumque S. Lucas nihil de ejus Sacerdotio commemoret, Laicum fuiſse communis eſt ſententia; licet Pictores vulgo eum pingant Sacerdotalibus veſtibus indutum, ut fuse oſtendit Ayala in Opere, quod inſcripſit *Pictor Chriſtianus eruditus*, Matriti edito anno 1703. lib. 3. cap. 4. De Simeonis Sacerdotio teſtes afferuntur Athanaſius, Epiphanius, & Cyrillus; ſed opera, ex quibus ducuntur teſtimonia, ſunt apocrypha. Theophylactus, ac Euthymius Simeonem Sacerdotem fuiſſe ne gant. Ac Lucas ipſius quidem virtutes commemorat, ſed cum de ejus ſileat Sacerdotio, veriſimile fit, Simeonem non ea fuiſſe prædiium dignitate; & quamquam ſcribit, *Benedixit eis Simeon*; non tamen inde Sacerdotium ejus bene quis conjecerit; plura enim exempla in Sacris paginis ſuppetunt eorum, qui benedixerint, nec tamen fuerint Sacerdotes; benedicere enim nihil eſt aliud, quam bene alicui precari. Vide Allatii Diatribam de Simeonibus. Simeonem fuiſſe Sacerdotem negat Janſenius. Atque Eſtius in cap. 2. Lucæ verſ. 25. ait: *Mihi magis probatur ſententia Janſenii*: & verſ. 28. de Benedictione ſubjicit: *Benedixit illos, ſcilicet Joſeph & Mariam, quia bene eis fuit precatus. Nec male etiam ad puerum Jeſum hæc benedictio refertur: Chriſto enim homini ſæpenumero in Pſalmis bene precamur, ut & illi fecerunt, qui clamabant: Hoſanna Filio David.*

Cur quadrageſima a Chriſti Nativitate die hæc Feſtivitas celebretur?

6. Atque hæc de Myſterio, quod peculiari Feſtivitate celebrat Eccleſia Catholica quarto nonas Februarii. Quæ quidem Feſtivitas in quadrageſimum diem cadit a Chriſti Domini Nativitate. Levitici enim lege quadrageſimus præfinitus eſt dies purificationi mulierum, ut ſupra dictum eſt. *Purificationis ergo Matris Domini tempus poſt dies quadraginta a Nativitate ejus celebratur, quia ex legis præcepto hoc tempus ſtatutum eſt parientibus fœminis, quo purificari deberent &c. Hac ergo de cauſa ſtatuta eſt in Eccleſia Feſtivitas hæc, quia Matrem Domini ſecundum legem in hac die conſtabat purgari, ſed non ideo quod aliqua legali purgatione indiguerit, quæ Dominum geſtabat Legis, ſed quia Jeſus non venit legem ſolvere, ſed adimplere.* Verba ſunt Rabani Mauri de Inſtit. Cleric. lib. 2. cap. 33.

A Græcis & ab Eccleſia Ambroſiana hæc Feſtivitas inter Chriſti ſolemnitates numeratur.

7. Evangelica hiſtoria commemorat, ut diximus, Simeonem obviam veniſſe Mariæ & Joſepho, cum ad Templum infantem Jeſum deferrent; quamobrem hæc a Græcis Feſtivitas *Hypante*, ſeu *Hypapante* appellatur, ut obſervat Macrius in notitia vocabulorum Eccleſiaſticorum verbo *Hypante*; atque ea cauſa eſt, cur ſæpe hæc Feſtivitas S. Simeonis appellata ſit, ut videre licet in Notis, quibus Vignolus librum Pontificalem illuſtravit in Vita S. Sergii pag. 313. Ex ipſa Evangelica hiſtoria compertum habemus, Chriſtum in Templo fuiſſe præſentatum, idque Jeſus ideo fieri voluit, ut Meſſiæ & Redemptoris dignitas Simeonis quoque & Annæ vaticiniis probaretur. *Tum quia etiam ſuam Meſſiæ & Redemptoris dignitatem prædictionibus Simeonis & Annæ comprobare debebat*, inquit Graveſonius de Myſter. & annis Chr. Diſſert. 9. Quamobrem hanc Græci feſtivitatem non in feſtis diebus B. Virginis, ſed inter Feſtivitates ponunt Chriſti Domini; quod etiamnum facit Ambroſiana Eccleſia, & apud Bedam in Ephemeride *Oblatio Chriſti ad Templum* appellatur. Verum juxta Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem inter Solemnitates B. Virginis numeratur, ut ſcribit Galeſinius in Notis ad Martyrolog. ad diem 2. Februar. Suarez tom. 1. de Religione lib. 2. cap. 5. n. 10. Azorius Inſtit. moral. par. 2. lib. 1. cap. 18. atque hæc Feſtivitas dicitur *Purificatio B. Virginis*, quod allatis vetuſtiſſimis documentis oſtendit Florentinius in Notis ad ſuum Martyrologium ad diem 2. Februarii, quod idem valet ac Oblatio, quam exhibuit Sanctiſſima Fœmina, eum poſt partum ad Templum ſe contulit, ut purificationis legi pareret, cui tamen non erat ſubdita. *Purificari dicuntur mulieres, quæ poſt partum in Eccleſiam veniunt, & benedictionem a Sacerdote ſuſcipiunt ex veteris legis inſtituto.* Ita docet cum pluribus aliis du Cange in Gloſsario verbo *Purificari*; verbo autem *Purificatio* ſcribit: *Purificatio eſt oblatio, quæ a mulieribus, quæ poſt partum in Eccleſia purificantur, Sacerdotibus offertur.*

B. Virginis, non Chriſti Purificatio jure hæc Feſtivitas dicitur. Locus D. Lucæ explicatus.

8. Diximus, hanc Feſtivitatem Purificationem B. Virginis appellari, licet in Lucæ Evangelio videatur ſermo fieri etiam de Purificatione Filii. *Poſtquam impleti ſunt dies purificationis ejus*, ſcilicet Jeſu Chriſti, qui paullo ante nominatus eſt: *Poſtquam conſummati ſunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum eſt nomen ejus Jeſus.* Sed viri docti, qui Scripturas accurate expendunt, animadverterunt, quidquid narrat Evangelium de Circumciſione, antequam memoretur Purgatio, in parentheſim quodammodo eſſe concludendum; ex quo fit ut pronomen *ejus* ad B. Virginem referri debeat, quæ ante parentheſim nominata eſt. *Maria autem conſervabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo.* Ita difficultatem hanc ſolvit Serry Exercit. 36. num. 3. atque reſponſionem ejuſmodi probat Gottus de Verit. Relig. Chriſt. tom. 4. part. 1. cap. 12. §. 1. n. 6. Quamobrem Eccleſia Catholica, cujus eſt ſacras interpretari Scripturas, non modo in Martyrologio Feſtivitatem hanc appellat Purificationem B. Mariæ; ſed in Evangelio, quod in Miſſa legendum præſcribit, loco pronomis *ejus*, ponit *Mariæ*. *Poſtquam impleti ſunt dies Purgationis Mariæ ſecundum legem Moyſi.* Denique ſolemnitas Purificationis B. Virginis Proceſſione celebratur, quæ fit a Clero candelas accenſas manibus ferente.

Symbolica explicatio Proceſſionis, quæ fit in hac Feſtivitate cum candelis collucentibus. Vetus Ethnicorum ritus in ſacrum verſus. Vetus confutatus.

9. Yvo Carnotenſis Epiſcopus XI. ſeculi Scriptor in Sermone 11. de Purificatione S. Mariæ ait, quemadmodum ſcilicet humanitatem excepit manibus, interiorem vero cognovit Majeſtatem, quæ ſuo lumine infidelitatis noſtræ tenebras illuſtrabat, ita quemlibet in hac die Fidelem ceram geſtantem manu, ſic eam gerere, ut ad ſuam ipſius carnem alludat, & in candelæ lumine lucem agnoſcat, qua aeris noſtri tenebræ colluſtrantur. Addit, ceram, quæ hac die a Fidelibus manu geritur, ex odoriferis floribus depromptam, fruſtum eſſe apis: *Virginis videlicet animantis, cujus, ſicut legitur, ſexum nec maſculi violant, nec fœtus quaſſant*; atque ita eſſe ſymbolum illius divini Infantis, qui *nec in concipiendo, nec in egrediendo Matris integritatem violavit.* Joannes Gerſon Scriptor ſeculi 15. omiſſo allegorico ſenſu tom. 3. nuperrimæ editionis de Directione Cordis pag.

474.

474. Conſiderat. 21. ait, Eccleſiam ſæpe in id operam ſuam contuliſſe, ut profani quidam Ethnicorum ritus potius vero Deo conſecrarentur, quam omnino tollerentur: ac deinde ita ad rem noſtram. *Patet*, inquit, *hoc de Feſto Purificationis, quod ideo Candelaria vulgo dicitur, quia portantur candelæ ardentes illo die in honorem puriſſimæ, & lucidiſſimæ Virginis Mariæ, quæ prius portari apud Gentiles conſueverat in venerationem cujuſdam Deæ, & in luſtratione Urbis Romanæ*. Quo autem tempore introductum fuerit, & quis ille ritus eſſet, qui ita ſanctificatus eſt, fruſtra quæras apud eum Scriptorem. Vertus recens ſcriptor, ut audaciori eſt ingenio, Explicat. Cæremon. Eccleſ. tom. 2. pag. 17. conatur oſtendere, conſuetudinem geſtandi hac die candelas ex Evangelio derivatam, quod legitur in Miſſa: *Lumen ad revelationem gentium*. Quem tamen Magnus Sueſſionenſis Epiſcopus *De vera Eccleſiæ mente in uſu Sacrarum Cæremoniarum* graviter increpat, quod Cæremonias omnes vel ad naturales, vel ad commentitias, & e ſuo cerebro depromptas cauſas referre conatus ſit. Quamquam Vertus non primus eſt omnium, id qui affirmaverit. Nam Joannes Baptiſta Caſalius de vet. Sacr. Chriſt. Ritibus cap. 42. ante eum ſcripſerat, geſtari a nobis hoc die Candelas, ut aliquo modo ejus lætitiæ compotes ſimus, quam cepit Simeon, cum infantem Jeſum in ulnis habens agnovit, quis ille eſſet infans, eumque eſſe confeſſus eſt *paratum ante faciem omnium populorum lumen ad revelationem gentium*.

De Benedictione Candelarum, ex Baronio Lupercales ludi ſublati a Gelaſio I. ſubſtituta hæc ſolemnitas. Proceſſio addita a Sergio ſeculo 7.

10. Catechiſmi Monſpeſſulani Auctor editionis Lugdun. anno 1730. pag. 314. ait, hoc die fieri candelarum benedictionem, quod ea ſit Eccleſiæ conſuetudo, ut id omne benedicat, quod in ſacris Cæremoniis ſibi adhibere opus ſit; ideo in Proceſſione, & in aliqua Miſſæ parte Fideles accenſas Candelas tenere, ut oſtendant, ea ſe lætitia affici, quam cepit Simeon, qui Jeſum habens in ulnis ait, illum infantem eſſe lumen gentium, & gloriam Iſrael; Proceſſionem ideo fieri, vel ut iter B. Virginis ſignificetur ad Templum, vel ob rationem qua generatim reliquæ omnes Proceſſiones fiunt. Eadem plane ſcribit Auctor Catechiſmi Burgenſis Lutetiæ editi anno 1603. pag. 534. Sed ſi Eccleſiaſticos magni nominis Scriptores conſulamus, docet Baronius in Notis ad Martyrologium ad diem 2. Februarii, Gelaſium I. vergente in finem ſeculo 5. nefarios Lupercales ſuſtuliſſe ludos ab Evandro inſtitutos, qui Februario celebrabantur. In iis nudi homines Urbem concurſabant caprinis pellibus fœminarum ventrem verberantes, quod ad earum fœcunditatem facilitatemque pariendi multum conferre exiſtimabant. Id ipſum ex pluribus Ethnicis Scriptoribus collegit Jacobus Hofmannus in Lexico univerſali verbo *Lupercal*. Itaque addit Baronius, eundem inſtituiſſe Pontificem ſolemnitatem Purificationis B. Virginis, ſublatis illis propudioſis ludis, tum poſtea ab Occidente in Orientem fuiſſe propagatam, ad Dei iram avertendam, cum, Juſtiniano imperante, peſtilentia Conſtantinopoli gliſceret: Sergium denique Pontificem ſeculo 7. ut conſtat ex libro Pontificali, qui Anaſtaſio tribuitur, Proceſſionem cum Candelis addidiſſe.

Baronio omnes fere conſentiunt. Feſtivitas hæc ad Orientales quando traducta.

11. Cum Baronio conſentiunt Thomaſſinus de dier. Feſtor. celebrat. lib. 2. cap. 2. Florentinius Exercit. 3. ad diem 5. Januarii; Bailletus Hiſtor. hujus diei, Honoratus a S. Maria in animadverſionibus ad Regulas Criticæ tom. 2. lib. 3. Vertus Explicat. Cæremon. Eccleſiæ tom. 2. pag. 17. Fronto in Notis ad Calendar. Romanum ab ipſo editum ad diem 2. Februarii; Allatius de Hebdomad. Græcorum §. 1. pag. 1403. Et Joſephus Bingamus Heterodoxus Auctor tom. 9. Antiquitatum Eccleſiaſticarum lib. 20. cap. 8. §. 5. pluribus congeſtis noſtrorum Catholicorum Scriptorum auctoritatibus oſtendit, non ante Juſtiniani tempora Purificationis Feſtivitatem Orientalibus fuiſſe cognitam.

Diſpu- tur ac- ratius tempore quo in- riente lebrari cœpta hæc ſo- mnitas

12. Neque tamen eruditi viri deſunt, qui a Baronio recedunt. Sublata a Gelaſio Lupercalia non inficiantur; id enim ex ipſius conſtat Commentario, quem Baronius inſeruit in Annalibus ad ann. Chriſt. 496. & ex Labbeana Concilior. Collect. tom. 4. pag. 1234. Verum negant, inde poſſe intelligi, ſublatis Lupercalibus ſubrogatam fuiſſe Feſtivitatem Purificationis; nullam enim in ſuo illo Commentario de hujuſmodi ſubrogatione mentionem ab illo Pontifice fieri, Atque illud quidem fatentur, graviſſima illa teterrimaque graſſante peſte, qua Conſtantinopoli ſingulis diebus quinque hominum millia, & quandoque decem, ſi qua Procopio fides oculato teſti de bello Perſico lib. 2. interibant, poſtremo Juſtini anno, vel ſub Juſtiniani Imperio Conſtantinopoli, Purificationis Feſtivitatem inſtitutam eſſe: ſed eam in multis Orientis Eccleſiis multo antea celebratam fuiſſe contendunt. Vide Pagium Seniorem ad ann. Chr. 544. num. 7. Martene de antiqua Eccleſiæ Diſciplina Cap. 15. Saxium Diſſert. Apologetica de Corporibus Sanctorum Gervaſii & Protaſii num. 14. Ac ſi quæ S. Methodio tertii ſeculi auctori tribuitur, Homilia de Purificatione B. Mariæ Virginis genuina ſit, certiſſima eſt eorum ſententia. Allatius de Methodiorum ſcriptis pag. 341. genuinum Methodi fœtum eam Homiliam eſſe contendit. Contra Gretſerus, Caniſius, Oudinus apud Caveum in Hiſtor. Litterar. Scriptorum Eccleſiaſticorum ad ann. 290. de ſinceritate ejus Homiliæ dubitant. Veruntamen, ſi non ſatis firmum videatur fundamentum neque Methodii Homilia, neque alia etiam, quæ Chryſoſtomo tribuitur, plura tamen ſuppetunt alia argumenta ad eorum opinionem conſtabiliendam. In veteri Occidentalis Eccleſiæ Martyrologio, quod Beda, Caſſiodorus, & Walfridus D. Hieronymo tribuunt, ideoque vetuſtius putant Gelaſio I. ad diem 2. Febr. legitur: *Purificatio S. Mariæ Matris Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Quod ſi quis dicat, hæc a librario eſse addita, haud ita facile quis animum inducat, ut etiam ea addita dicat, quæ in eodem Martyrologio leguntur ad diem 5. Januarii: *In Hieroſolyma Simeonis Prophetæ cum obtulit ei Dominum Jeſum Chriſtum Maria & Joſeph, & depoſitio ipſius Prophetæ*, ut bene animadvertit Tillemontius Nota 7. ad Vitam Jeſu Chriſti; qui illud etiam addit; quod ex S. Theodoſii Abbatis vita perſpicuum eſt, circa dimidium quinti ſeculi Hieroſolymæ Purificationis ſolemnitatem celebrari conſueviſſe, nec ita novam per illud tempus eam fuiſſe conſuetudinem. Florentinius Exerc. 3. ad diem 5. Januarii putat, vetuſtis Eccleſiæ temporibus omnes in Epiphaniæ Feſtivitate Manifeſtationes Chriſti Domini celebrari conſueviſſe, Nativitatem, Magorum Adventum, Simeonis ἀπάντησιν, & Baptiſmum. Henſchenius Bollandiani continuator Operis ad diem 2. Februarii oſtendit, ante ea tempora, quæ Baronius indicavit, Purificationis Feſtivitatem celebratam eſſe in Phœnicia, Syria, Cypro, & apud Cophtos; ac monet, cum vetuſtiſſima ſit in Eccleſia ſolemnitas,

& a

& a temporibus haud ita ab Apoſtolorum ætate remotis deducta ſit, uſurpari de ea poſſe vulgatiſſima illa Auguſtini verba lib. 4. de Baptiſmo cap. 24. tom. 9. op. col. 140. *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.*

Proceſſio Amburbalibus ſubrogata.

13. Atque hæc de hujus Feſtivitatis inſtitutione quæ huc conferrentur, digna exiſtimavimus. Quod vero ad Proceſſionis inſtitutionem attinet, ſi cui minus placeat Baronii ſententia, quod haud ita facile intelligi poſſit, qui Lupercalibus, in quibus neque funalia, neque faces adhibebantur, ſubſtituta fuerit Proceſſio, in qua deferuntur Candelæ, is ſequi poteſt Innocentium III. qui Serm. 1. in Feſto Purificationis ſcribit, illum Ethnicorum ritum ad honorem Mariæ eſſe traductum, cum funalia noctu in honorem Cereris geſtantes ſeſe dicebant Ætnam luſtraſſe, ut Proſerpinam a Plutone raptam reperirent. Nos iis ſubſcribimus, qui Proceſſionem affirmant Amburbalibus fuiſſe ſubſtitutam multo ante Sergii ætatem. Sunt autem Menardus ad Sacramentarium S. Gregorii pag. 41. & 42. Henſchenius ad diem 2. Februarii pag. 271. Rocca tom. 1. edit. Rom. ann. 1719. pag. 215. §. *Ex Rabani*, Saxius Diſſertat. Apologetica Sanctorum Corporum Protaſii & Gervaſii §. 14.

Amburbalia quid ſint.

14. Amburbalia ſacrificium quoddam erat, quod faces Ethnici manu tenentes Urbem perluſtrando celebrabant. Univerſum Terrarum Orbem Romani ſubegerant, omnibuſque cenſum, ſeu tributum, quinto quoque anno ſolvendum impoſuerant; eo tributo accepto, Februario menſe Diis Inferis ſacrificabant, quorum ope partas ſibi victorias arbitrabantur, faceſque geſtantes Urbem totam luſtrabant. *Quam luſtrandi conſuetudinem congrue, & religioſe Chriſtiana mutavit religio; cum eodem menſe, hoc eſt hodierna die in honore S. Genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ non ſolum Clerus, ſed omnis Plebs Eccleſiarum loca cum Cereis & diverſis hymnis luſtrantibus circumeunt*: verba ſunt Ildefonſi 7. ſeculi Scriptoris tom. 12. Biblioth. PP. pag. 589. cum eo conſentit S. Eligius ejus æqualis in ſermone, qui extat loco citato.

Concluditur, Gelaſium Lupercalia ſuſtuliſſe: Sergium Amburbalibus Proceſſionem ſubrogaſſe. Hoſpinianus notatus.

15. Atque ita ſicuti Gelaſio non detrahimus laudem, quod Lupercalia ſuſtulerit, etſi negavimus iis ſubſtitutam fuiſſe ab illo Pontifice Purificationis Feſtivitatem; ita ſi Sergio non tribuimus laudem, quod Amburbalibus ſubrogaverit Proceſſionem; ea tamen illum gloria non fraudamus, quod Proceſſionem bene ordinaverit, juſſeritque tum hac die, tum in aliis B. Mariæ Feſtivitatibus peragi Proceſſionem ab Eccleſia S. Hadriani ad Liberaniam S. Mariæ Majoris Baſilicam; quod unum probant verba ex libro Pontificali, quæ minus appoſite ſolent afferri ab iis, qui oſtendunt illum fuiſſe primum Proceſſionis Auctorem. *Conſtituit autem ut diebus Annuntiationis, Nativitatis, & Dormitionis S. Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ, ac S. Simeonis, quod Hypapantem Græci appellant, Litania exeat a S. Hadriano, & ad S. Mariam Populus occurrat*, ut optime animadvertit Martene *De antiqua Eccleſiæ Diſciplina in Divinis celebrandis Officiis* cap. 15. veter. edit. Lugdun. ann. 1706. pag. 517. Andreas Schmidius, homo quidem a Catholica Communione ſejunctus, fideliter tamen affert, quæ paullo ante ſcripſimus in ſeptima Proluſionum Marianarum, quæ eſt in tom. 77. Miſcellaneorum Cardinalis Paſſionei. Verum Hoſpinianus in Tractatu de Orig. Feſtor. pag. 52. maligne ſcribit, Feſtum hoc fuiſſe inſtitutum ad ejus exemplum, quo Ethnici memoriam raptus Proſerpinæ, circumeundo celebrabant. *Inſtitutum eſt autem Feſtum hoc cum ſuis cæremoniis ad imitationem Feſti Ethnici*. Quod quidem majore aliqua rei reverentia dici poterat. Nam etiamſi in eadem fuiſſet ſententia, qua Innocentius III. tamen debuerat dicere, ab Eccleſia Proceſſionem hujuſmodi ſubſtitutam eſſe, ut Ethnica ſuperſtitio hac ratione deleretur.

CAPUT III.

De Feſto Sanctiſſimæ Annuntiationis. Die 25. Martii.

Annuntiatio B. Mariæ Feſtivitas eſt, quæ præcipue ad Deiparam, Nativ. Chriſti Solemnitas eſt, quæ ad Jeſum præcipue pertinet.

1. SAnctiſſimæ Annuntiationis B. Mariæ Feſtivitas 25. Martii die celebratur. *Annuntiatio S. Mariæ* appellatur in Sacramentario S. Gregorii: *Sancta Annuntiationis dies* in Concilio Trullano: *Dei Matris Annuntiatio* in Novella Emmanuelis Comneni Imperatoris apud Balſamonem ad cap. 1. tit. 7. Nomocanonis Photii: *Dies Annuntiationis Dominæ noſtræ Dei Genitricis* in Chronico Alexandrino ad 351. Olympiadem, & *Annuntiatio* tantum in libro *de Officiis* Codini, ut erudite obſervavit Menardus ad librum Sacramentorum S. Gregorii linea 21. Hoſpinianus heterodoxus Auctor de Feſtis pag. 69. Edit. Genevenſis anni 1674. celebrari ait in honorem duntaxat B. Mariæ Virginis hanc Feſtivitatem, quæ celebranda eſſet in honorem tum ejuſdem Sanctiſſimæ Virginis, tum Jeſu Chriſti. Verum optime animadvertit Suarez tom. 1. de Religione lib. 2. cap. 5. ſi hæc Feſtivitas in ſe ipſa conſideretur, magnæ eam eſſe dignitatis inter ſolemnitates, quæ ad Chriſti humanitatem pertinent; in ea enim maximum hominibus contulit beneficium, omniumque mirabilium rerum ſuarum maxime admirandam præſtitit; ſed quoniam non prius perfecte illiuſmodi collatum eſt donum, quam B. Virgo peperit, inde concludit, Natalis Chriſti diem feſtum præcipue ad Jeſum, Annuntiationem ad B. Virginem attinere, cui Eccleſia hujus diei Officium Eccleſiaſticum dirigit.

Narratur ingreſſus Angeli, & colloquium cum Maria.

2. Quod in hac ſolemnitate Myſterium celebramus, refert S. Lucas in ſui Evangelii cap. 1. v. 26. ubi narrat, ſexto, quo Eliſabeth menſe prægnans erat, Gabrielem Angelum miſſum fuiſſe a Deo in Nazareth ad Virginem deſponſatam Joſeph; qui, cum eo, ubi illa erat, ingreſſus eſſet, dixit: *Ave gratia plena: Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus*. Cumque Sancta Virgo ejuſmodi ſermone commota ſecum ipſa conſideraret, quid rei eſſet illa ſalutatio, Angelus proſequutus eſt: *Ne timeas Maria; inveniſti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum*, cum iis quæ in Evangelio ſequuntur. Cumque B. Virgo dixiſſet: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* reſpondit Angelus: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi, ideoque & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei: quia non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum*. Maria denique dixit: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*. Ac poſt ea Mariæ verba Angelus inde abiit.

Num, cum Angelus loquutus eſt cum Maria, deſponſata ſolum eſſet, an vero jam contractum eſſet matrimonium?

3. Non hic in animo nobis eſt, quas in hac narratione Interpretes excitarunt quæſtiones, omnes pertractare. Quaſdam tamen attingemus, quas ad hoc Myſterium illuſtrandum conferre exiſtimamus. Ubi de Feſtivitate Deſponſationis B. Mariæ cum S. Joſepho ſermonem habuimus, verum interceſſiſſe matrimonium demonſtravimus.

mus. Nunc vero quæritur, num matrimonium jam contractum eſſet, quando Angelus Beatæ Virgini futurum ejus partum nuntiavit, an vero tum deſponſata tantummodo eſſet Joſepho, ac inter eos matrimonium deinde contractum fuerit.

Deſponſatam tantum fuiſſe, probari poſſe videtur ex Evangelio.

4. Quidam ex Patribus & Interpretibus putant, tum temporis deſponſatam fuiſſe tantum; idque conſtare dicunt ex ipſo Lucæ Evangelio loc. cit. v. 26. ubi hæc habentur: *In menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel a Deo in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph.* Eorum ſententiam valide ſuffulcit Matthæi Evangelium cap. 1. v. 18. ubi ait Evangeliſta, Joſephum comperiſſe B. Virginem prægnantem eo tempore, cum ſibi deſponſata eſſet: *Cum eſſet deſponſata Mater Jeſu Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto*; cogitaſſe Joſephum repudium ei clanculum mittere: *Voluit occulte dimittere eam*; (neque enim inter Conjuges tantum, ſed etiam inter Sponſos fuit conſuetudo repudii apud Hebræos) cumque id Joſephus animo agitaret, Angelum in ſomnio illi adſtitiſſe, qui dixerit: *Noli timere accipere Mariam Conjugem tuam*; atque illum excitatum e ſomno Angelo paruiſſe; *Et accepit Conjugem ſuam*. Neque enim dicere illi Angelus potuiſſet, ut Mariam uxorem duceret, nec ipſe cum ea inire potuiſſet matrimonium, ſi jam antea uxor ſibi eſſet. Hanc ſententiam poſt allatas Patrum, aliorumque Scriptorum auctoritates amplectitur Calmetus in Comment. ad cap. 1. Matthæi, & in Diſsert. *de Sancto Joſepho Beatæ Virginis viro*, art. 5.

Verius eſt, jam in matrimonium a S. Joſepho fuiſſe ductam.

5. Verum cæteri Interpretes vulgo exiſtimant, B. Virginem non deſponſatam duntaxat fuiſſe, cum nuncium accepit ab Angelo, ſed etiam uxorem Joſephi. Hæc eſt D. Thomæ ſententia 3. part. qu. 29. art. 2. *ad tertium*. Duo recentiores Ordinis Prædicatorum eximii Theologi eam tuentur opinionem, quam etiam eſſe communem affirmant, quorum alter eſt Graveſonius de Myſteriis & Annis Chriſti Diſſert. 1. art. 1. alter Gottus de verit. Relig. Chriſt. part. 1. tom. 4. cap. 4. §. 5. Quia vero ii, qui pugnant pro contraria ſententia, magno ſibi præſidio eſse putant verbum illud *deſponſata*, peculiari quadam Diſsertatione abunde demonſtravit P. Mauduit, juxta Scripturæ idiotiſmum *deſponſatam* idem plane valere ac nuptam, quod animadvertit etiam Tillemontius nota 8. ad Vitam B. Virginis. Et ſane in ipſo Lucæ Evangelio cap. 2. legimus, Joſephum, ut Cæſaris pareret Edicto, Bethlehemum ſe contuliſse, *ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante*, quo quidem tempore vel ii, qui contrariam tuentur ſententiam, fatentur matrimonium fuiſse contractum. Quapropter injuria quis negaverit, *deſponſatam* ſæpe in Scriptura uxorem ſignificare: Nec quidquam amplius roboris eſse in iis verbis agnoſcet, *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam*, aut in illis, *Accepit Mariam conjugem ſuam*, quiſquis animadverterit eum Hebraicum eſse modum loquendi, quo non ſignificatur nunc incipere, ſed cœptam actionem continuari, ut ſenſus ſit, *Acceptam conjugem ſerva, ac retine, noli dimittere*, ut docent Hebraici ſermonis periti; quod etiam obſervavit Eſtius in 4. ſentent. Diſt. 3. §. 8. in fine: *Non ab Angelo Joſeph monetur, ut tum primum Mariam in uxorem accipiat: jam enim Joſeph eam habebat: quia vocatur vir ejus, & volebat eam dimittere. Sed monetur, ut Conjugem ſuam accipiat, ideſt retineat, & dimittendi cogitationem deponat.* Joſephum autem virum ejus fuiſse appellatum ex ipſo Matthæi Evangelio intelligimus cap. 1. *Cum eſſet deſponſata mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto. Joſeph autem vir ejus, cum eſſet juſtus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.*

Priorem illam ſententiam plura conſequuntur abſurda.

6. Quanto autem ſit hæc ſententia præſtantior, ſatis apparet, ſi abſurda quædam examinemus, quæ ex ea profluunt opinione, quæ ſtatuit, Mariam cum ſalutata eſt ab Angelo, nondum fuiſse Joſephi uxorem, ſed poſt ſalutationem initum eſſe connubium, & ut putat Rupertus in Cantica ad illa verba, *Nigra ſum, ſed formoſa*, poſt Mariæ reditum ad Eliſabeth domo, quam viſitaverat, ſcilicet poſt tres menſes ab Angelica ſalutatione, & Jeſu Chriſti conceptione. Ea autem abſurda innuit Eſtius, aliique, qui ei ſententiæ adverſantur. Si enim matrimonium poſt tres menſes initum eſset ab Angelica ſalutatione, ſemeſtris infans natus eſset; unde Judæorum perfidia, cæterique ejus neſcii Myſterii adverſus Sponſi & Sponſæ Sanctitatem, caſtitatemque objicere potuiſsent ante matrimonium, & ſponſaliorum tempore eos concubuiſſe. Huc accedit, quod ſi Virgo dum apud Eliſabeth morabatur, Joſephi uxor non fuiſset, quis, cum eam redeuntem deprehendiſset utero plenam, niſi compertum habuiſset Myſterium, temperare ſibi potuiſset, quin ſuſpicaretur eam domi Eliſabeth flagitio corruptam? Judæi vero, qui Jeſum legitimum Joſephi filium ſemper exiſtimarunt (ut apud Matthæum cap. 13. v. 55. *Nonne hic eſt Fabri filius? Nonne Mater ejus dicitur Maria?* & apud Joannem cap. 6. v. 42. *Nonne hic eſt Jeſus filius Joſeph, cujus nos novimus Patrem, & Matrem?*) annon illum illegitimum pronunciaſsent, quem ſexto ab inito matrimonio natum menſe comperiſsent? Denique nullus rationi illi, quam ſupra attigimus, locus eſſet, voluiſſe Deum, ut Chriſtus ideo ex nupta muliere naſceretur, ut clam id eſſet Diabolo, qui non ex Virgine, ſed ex nupta genitum eſſe putaret. Poterat quidem clam eſſe Diabolo, cæteriſque omnibus, ſi, matrimonio inito, Virgo completa poſt novem peperiſſet menſes: nam, cum eam jam nuptam peperiſſe videret poſt novem menſes, nullus illi fuit ſuſpicandi locus: ſed ſi eam tribus ante initum matrimonium menſibus prægnantem vidiſſet, ut ex intumeſcente utero id potuiſſet deprehendere, ſi eam poſt ſex menſes parere cognoviſſet, annon inveſtigandum ſuſcepiſſet, qui tandem id potuiſſet contingere? cumque probrum vitiumque omne abeſſe inde probe noviſſet, annon Spiritus Sancti opera eam concepiſſe ſuſpicatus eſſet? Quibus omnibus abſurdis ut locus ſit, ſi poſt ſalutationem Angeli matrimonium initum fuiſſe dicamus; ita penitus clauditur, ſi ante annuntiationem in matrimonium B. Virginem ductam eſſe affirmemus; atque inde apparet hujus ſecundæ ſententiæ major probabilitas, veriſimilitudo, atque præſtantia. Has rationes diluere fruſtra nititur Lamy Concord. Evangel. lib. 1. cap. 3. num. 26.

Salutatio Angeli non ad uſitatam formulam Hebræorum, ſed plane ſingularis fuit.

7. Uxor erat igitur Joſephi B. Virgo, ideoque in ejus domo habitabat, cum ab Angelo ſalutata fuit. Sola erat in conclavi, ut ait Ambroſius lib. 2. in Lucam col. 1284. edit. Maurin. §. 8. *Sola in penetralibus, quam nemo virorum viderit, ſolus Angelus reperit, ſola ſine comite, ſola ſine teſte*: & ingreſsus Angelus ei dixit: *Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus*. Hebræorum mos erat, ut ſi qua mulier egregium aliquod facinus edidiſset,

eam

eam ita ſalutarent: *Benedicta tu in mulieribus*. Ad hunc modum Debbora Jahelem ſalutavit uxorem Haber, quod Siſaram interfeciſset, ut eſt in lib. Judic. cap. 5. v. 24. *Benedicta inter mulieres Jahel uxor Haber*. Et Booz ſalutavit Ruth illis verbis lib. Ruth cap. 3. v. 10. *Benedicta es a Domino Filia*. David itidem Abigail benedixit, quæ ſe abſtinuit ab internecione familiæ Nabal lib. 1. Reg. cap. 25. v. 33. *Et benedicta tu, quæ probibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & ulciſcerer me manu mea*. Sed nullam compertum habemus ſalutatam hiſce verbis fœminam: *Ave gratia plena: Dominus tecum*. Quamobrem citato loco S. Ambroſius ſubjicit §. 9. *Benedictionis novam formulam mirabatur* (B. Virgo) *quæ nuſquam lecta eſt, nuſquam ante comperta. Soli Mariæ hæc ſalutatio ſervabatur. Bene enim ſola gratia plena dicitur, quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat, conſequuta eſt, ut gratiæ repleretur Auctore*.

Unde oborta Mariæ animi perturbatio.

8. Hoc nuntio Sanctiſſima Virgo perturbata eſt, nec animo aſſequebatur quid iſtiuſmodi eſſet ſalutatio: *Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone ejus, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio*. Quærunt Interpretes, unde oborta illi fuerit animi perturbatio. Miſſa autem quorundam reſponſione, qui diſertis Evangelii reclamantibus verbis, nonniſi lætitia perturbatam fuiſse B. Virginem putant; quam opinionem ſuſe refellit Theophilus Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. ſuorum Operum pag. 73. Divus Ambroſius ait, ideo perturbatam fuiſſe Mariam, quod auguſto vultu adſtitiſſe ſibi Angelum viderit. *Trepidare Virginum eſt, & ad omnes viri ingreſſus pavere, omnes viri affatus vereri*. Et Hieronymus Epiſt. ad Lætam: *Imitetur Mariam, quam Gabriel ſolam in cubiculo ſuo reperit; & ideo forſitan timore perterrita eſt, quia virum, quem non ſolebat, aſpexit*. Et epiſt. 22. ad Euſtochium cap. 16. de cuſtodienda Virginitate: *Propone tibi Mariam, quæ tanta extitit puritatis, ut mater Domini eſſe mereretur. Ad quam cum Gabriel Angelus in viri ſpecie deſcendiſſet, dicens*: Ave gratia plena, Dominus tecum: *conſternata & perterrita reſpondere non potuit; nunquam enim a viro fuerat ſalutata*. Alii vero advertunt, viſioni Angelorum Mariam fuiſſe aſſuetam, ac propterea ex ipſius viſionis natura & qualitate perturbationem illam ortam fuiſse contendunt, quæ licet divinitus immiſsa, primo tamen aſpectu nonnihil commovere ſolet animum, ut ipſi quoque obſervavimus in noſtro Opere de Canonizat. Sanctorum, & ex cap. Geneſeos 15. v. 12. intelligitur, ubi cum per ſomnium Deus apparuiſset Abraham, *horror magnus & tenebroſus invaſit eum*: & ex Matthæi cap. 28. v. 5. ubi ſanctæ mulieres ſimul Angelum ad Chriſti monumentum viderunt, magno timore percullæ ſunt. *Reſpondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere*; & ex cap. 10. v. 8. Danielis, qui cum Gabrielem Angelum reſpexiſſet, externatus eo aſpectu deſertuſque viribus eſt: *Et non remanſit in me fortitudo, ſed & ſpecies mea immutata eſt in me, & emarcui, nec habui quidquam virium*; & ex cap. 1. v. 12. Lucæ, ubi Zacharias aſpectu Angeli *turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum*. D. Thomas 3. par. qu. 3. *ad tertium* affert quorundam opinionem, qui Mariam turbatam fuiſse putant, non quidem Angeli aſpectu, ſed novitate rerum, quas ab Angelo audierat. Ut enim humilitatis plena erat, nihil de tam ſublimibus rebus cogitabat. Quod ſane cum Evangelico textu congruit: *Turbata eſt in ſermone ejus*; ut advertit Silvius ad illum D. Thomæ locum. Videatur etiam Epiſcopus Durantus in Notis ad revelat. S. Birgittæ tom. 1. Romanæ edit. ann. 1628. pag. 2. num. 5.

Reſponſio Deiparæ non eſt dubitantis, ut fuit illa Zachariæ non credentis, quæ fuit cauſa ut obmuteſceret.

9. Poſtquam Angelus Mariæ animum illis verbis confirmavit, *Ne timeas, Maria; inveniſti enim gratiam apud Deum*, id cujus gratia legatus venerat, expoſuit: *Ecce concipies in utero & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum*; cui Maria reſpondit: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* quæ verba obſervarunt Patres non eſse dubitantis, aut non credentis, ſed admirantis, & rem penitus inquirentis; nihil enim quæſivit aliud Maria, quam quomodo id fieret: *Quomodo fiet iſtud? non quærit an fiet iſtud, ſed quomodo*. Verba ſunt S. Bernardi in Homil. 4. ſuper *Miſſus*, & in ſerm. 4. de Aſsumptione. Legerat B. Virgo apud Iſaiam cap. 7. *Ecce Virgo concipiet & pariet filium*; ſed Propheta qui poſſet id fieri non indicabat; id propterea ab Angelo percontata eſt. *Quia ergo legerat: Ecce Virgo in utero habebit & pariet filium; ſed quomodo id fieri poſſet non legerat, merito credula iis, quæ legerat, ſciſcitabatur ab Angelo, quod in Propheta non invenit*. Verba ſunt Venerabilis Bedæ in cap. 1. Lucæ. Divus Ambroſius ad eundem locum; poſtquam obſervavit, Angelum nuntiaſse Zachariæ, filium illi eſse naſciturum, *Uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium*; Lucæ cap. 1. Beatæ vero Virgini, parituram eſse Chriſtum Jeſum; animadvertit Zachariam reſpondiſse: *unde hoc ſciam?* quæ verba ſunt non credentis; ac propter eam incredulitatem Zachariæ vox erepta eſt. *Negat ille ſe credere, qui negat ſcire, & quaſi Fidei alium quærit Auctorem*; quod probe congruit cum Evangelio Lucæ loco citato: *Et ecce eris tacens, & non poteris loqui uſque ad diem, quo hæc fiant, pro eo quod non credidiſti verbis meis*: Virginem contra reſpondiſſe: *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* quæ verba ſunt ſciſcitantis, non dubitantis. *Non de effectu dubitavit, ſed qualitatem ipſius quæſivit effectus*. Eadem propemodum ſunt apud Auguſtinum ſerm. 291. tom. 5. col. 1167. *In illis ergo verbis Zachariæ non fuiſſe fidem, ſed dubitationem, & deſperationem, Angelus vidit*; & de B. Virgine ſubjicit: *Modum quæſivit, non de Dei omnipotentia dubitavit. Quis modus eſt, quo fiet illud? Annuntias mihi filium, habes meum paratum animum, dic mihi modum*.

Explicatur Angeli cum Maria colloquium.

10. Virginitatem, ut diximus, B. Maria voverat: ab Angelo ſubobſcure primo intellexerat, ſe filium parituram; verba enim illa: *Benedicta tu in mulieribus*, futuri partus penes Hebræos indicio erant. Num votum, quod antea fecerat, Deo placuiſſet, ſcire non poterat, ut notat Auguſtinus loc. cit. *Potuit ergo Virgo Sancta metuere, aut certe ignorare conſilium Dei, quomodo eam vellet habere filium, quaſi improbaſſet Virginis votum*; & ſi Deo votum placuiſset, qui demum hoc cum futuro cohæreret partu, non habebat cognitum: *Angelus partum denuntiat, illa Virginitatem complectitur, caſtitatem præferens Angelicæ apparitioni, non quod non eſſet obediens divinæ voluntatis, ſed quod vellet, ſi poſſet, Virginitatem conſervare*: verba ſunt Gregorii Nyſseni Orat. de Chriſti Nativitate. Parata tamen erat votum Virginitatis ſolvere, ſi id Deus juſſiſset. *Si oportuerit me frangere votum, ut pariam talem Filium, gaudeo de Filio, & doleo de propoſito*: ait S. Bernardus ſerm. 4. ſuper *Miſſus eſt*. Ex his rebus omnibus coortus illi metus, & animi perturbatio. Itaque Angelus cœpit eam inſtruere & confirmare: *Quia ergo vidit eam quærentem, non diffidentem, non ſe negavit inſtruentem*: ait Auguſtinus loc. cit. Aper-

tiſſime enim Angelus illi declaravit, nihil illi timendum; gratia Domini eam eſse plenam; futurum ut conciperet & pareret filium, cujus qualitates etiam deſcribit; rem vero totam Spiritum Sanctum confecturum, quin ejus Virginitas quidquam pateretur: *Ne timeas Maria; invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum &c. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Et reſpondens Angelus dixit ei: Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideoque & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Quamobrem ita loco citato loquitur Auguſtinus, Angeli verba enarrans: *Audi quomodo: erit Virginitas tua: tu tamen crede veritatem, ſerva virginitatem, accipe integritatem. Quoniam integra eſt fides tua, intacta erit & integritas tua. Denique audi quomodo fiet iſtud: Spiritus Sanctus ſuperveniet in te.* Exemplum etiam Eliſabeth Angelus B. Virgini protulit: *Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua: & hic menſis ſextus eſt illi, quæ vocatur ſterilis, quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.* Quæ non eo dicta ſunt ab Angelo, ut B. Virgo ſibi perſuaderet, quæ nuntiabantur; ſed ut ea fides, quam ſtabilem conceperat animo, validius confirmaretur: *Hoc exemplo vetulæ fœcundatæ non id ait Angelus, ut Virginem inducat ad credendum, quod enuntiabat, ſed ut in ea ſenſus fidei jam conceptæ minus repugnaret, utque fides ipſa, quamvis firma, magis adhuc firmaretur.* Verba ſunt Eſtii citato cap. 1. S. Lucæ verſ. 36. pag. 481. qui illam etiam cauſam affert, quamobrem Angelus B. Mariam de Eliſabeth gravida monuerit: *Simul autem Angelus hoc nuntio cognatæ imprægnatæ voluit B. Virginem exhilarare, quod bonorum Angelorum eſt, & occaſionem ei dare boni operis, ſcilicet cognatam viſitandi, ſalutandi, congratulandi, & adjuvandi.*

Maria poſt illa verba: Ecce Ancilla &c. concepit Jeſum. Proprie dicenda Chriſti Mater, & Mater Dei.

11. Magna cum humilitate Sanctiſſima fœmina Angeli verbis aſsenſa eſt: *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini: fiat mihi ſecundum verbum tuum:* atque ita mirandum in modum Chriſtus Jeſus conceptus eſt: Spiritus enim Sanctus Mariæ ad ejus uterum ſanguinem traduxit puriorem, qui formando corpori Chriſti Domini opus eſset. Quod autem in naturali partu humana opera contuliſset, id Spiritus Sanctus excellentiſſimo quodam ac perfectiſſimo modo præſtitit. Filii vero ſui Divinitatem cum humanitate Deus conjunxit, quin B. Virgo quidquam ad eam rem de ſuo contulerit, ut utraque natura in una duntaxat perſona ſubſiſteret. Unde profluit, proprie & vere dici oportere B. Virginem Chriſti matrem, quod ad ejus formandum corpus contulerit quicquid reliquæ omnes mulieres, quæ pepererint, contulerunt. Nam ſuam illi tribuit ſubſtantiam, pepetitque infantem ejuſdem plane, qua ipſa erat, naturæ. Matrem quoque Dei proprie dici apparet, quod divina Perſona terminus ſit completus conceptionis; nec dici poſse, Spiritum Sanctum Patrem eſse Chriſti ſecundum humanam naturam, etiamſi ad ejus formandum corpus tantum contulerit; nihil enim tribuit ei de ſua ſubſtantia, nec ejuſdem naturæ ſuæ genuit fœtum.

Incarnatio cujus divinæ perſonæ opus ſit, ex doctrina D. Thomæ.

12. Atque hæc eſt omnis D. Thomæ doctrina 3. par. q. 31. art. 5. qu. 32. art. 3. *ad primum*, & quæſt. 35. art. 4. Incarnatio Verbi conſiderari dupliciter poteſt, vel ut humanæ naturæ terminatio, quæ dicitur *ſuppoſitatio*, vel tamquam actio. Priore modo ſi ea conſideretur, Filii Dei eſt opus, qui carnem aſſumpſit. Si vero ſecundo conſideretur modo, atque ita ad ejuſdem principium activum reſpiciatur, cum opus ſit *ab extra*, totius Trinitatis opus eſt; peculiari tamen modo Spiritui Sancto tribuitur; tum quia Incarnatio Verbi ex puro Dei amore ſit derivata, qui amor Spiritui Sancto tribuitur, quemadmodum Patri potentia, & ſapientia Filio; tum quod humana natura aſſumpta fuerit a Filio in unitatem perſonæ ex ſola Gratia, quæ præcipuo modo Spiritui Sancto tribuitur; tum denique quia per Incarnationem humanitas Chriſti a Divinitate accepit Sanctificationem, quæ itidem opus eſt proprium Spiritus Sancti. Vide D. Thomam 3. par. qu. 32. art. 1.

Prodigia, dona, & privilegia, quibus decorata fuit Chriſti conceptio.

13. Plura quoque adnotari poſſunt, quibus palam fiat, mirandam prorſus & ſupra omnes naturæ vires fuiſſe Chriſti conceptionem. Nam & in B. Virgine nihil de virginitatis flore decerptum, & momento temporis in virginali utero Chriſti corpus eſt formatum, non ea magnitudine, ad quam deinde paullatim accrevit, ſed ea diſpoſitione membrorum, quæ apta eſſet rationali animæ recipiendæ, & quam hypoſtatica unio Divinitatis cum animato corpore poſtulabat. Momento temporis, ut dictum eſt, animatum corpus hypoſtatice Verbo divino conjunctum fuit; atque ineffabili ejuſmodi unione, duarumque naturarum conſortio Chriſtus fuit Deus & homo, duabus præditus voluntatibus, duas habens operationes, divinam & humanam. Ab ipſo conceptionis ſuæ momento Chriſtus verus fuit Sacerdos, ſpiritualis & æterni Regni Rex verus, & Sanctus, non accidentali tantum Sanctitate per habitualem gratiam, qua ejus anima prædita fuit, ſed etiam Sanctitate ſubſtantiali, quæ profluebat a Verbo divino ejus humanæ naturæ ſubſtantialiter conjuncto. Denique in ipſo conceptionis momento compos ea gratia factus fuit, quam vocant Theologi capitalem, qua Angelorum hominumque Caput conſtitutus eſt; Divina præditus ſcientia ut Deus, acquiſita, infuſa, & Beata ut homo, ita ut illo temporis puncto comprehenſor factus viderit Dei eſſentiam, omniaque præterita, præſentia, & futura, prævideritque ſecreta cordium, ac perfectum denique conſequutus ſit uſum tum intellectus, tum voluntatis, quo ſtatim accidentalem cœpit Corporis ſui gloriam mereri. *His prodigiis, donis, ac privilegiis condecorata fuit Conceptio Chriſti, ex quibus facile quiſque colligere poteſt, eam fuiſſe miraculoſam & ſupernaturalem.* Verba ſunt P. Graveſonii de Myſter. & annis Chriſti Diſſert. 2. ubi ea omnia prodigia recenſet & comprobat, ut propterea a Benedicto XIII. in ſerm. 14. par. 1. de Beatiſſima Virgine collaudari meruerit.

De tempore, loco, anno, & die, quo Miſterium illud contigit. Jeſus conceptus poſt quam Maria præbuit aſſenſum illis verbis, Ecce ancilla &c.

14. Poſtquam de Myſterii hujus ſubſtantia diſſeruimus, convertenda nobis eſt oratio ad alia, quæ ad illud quidem pertinent, ſed accidentalia dici poſſunt, ut locus, tempus, annus, menſis, ac dies, quibus hoc myſterium contigit. De loco jam diximus, id Nazarethi contigiſſe, in ipſius Joſephi domo & conclavi, in quo ipſa B. Virgo habitabat; quod, præter illa, quæ attulimus, probatur etiam S. Bernardi auctoritate, qui Homil. 3. ſuper *Miſſus eſt*, ait: *quo ingreſſus ad eam?* (loquitur de Angelo) *Puto in ſecretarium pudici cubiculi, ubi illa fortaſſe clauſo ſuper ſe oſtio orabat Patrem in abſcondito.* De tempore vero, rejici jure poteſt eorum opinio, qui affirmant Mariam, ubi primum ſalutata eſt ab Angelo iis verbis, *gratia plena Dominus tecum*, Chriſtum Jeſum concepiſſe. Nam cum Angelus proſequutus ſermonem dixerit: *Ecce concipies in utero & paries filium*, cumque miſſus fuerit, ut

ejus,

ejus conſenſum exprimeret, quem illis verbis Beata Virgo declaravit, *Ecce Ancilla Domini: fiat mihi ſecundum verbum tuum*: perſpicuum videtur, non in colloquii principio, ſed eo puncto temporis, cum fauſtum præbuit aſſenſum, Verbum concepiſſe. Quamobrem Theophilus Raynaudus loco cit. pag. 52. ſcripſit: *Eſt certa ſcientia, Verbum non fuiſſe Incarnatum ante clauſulam colloquii Angelici, & aſſenſum a Virgine præſtitum verbis illis, Fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Conſonat Saxius de laudibus Mariæ Par. 1. pag. 91. *Verum certa ſententia eſt, quod ſtatim poſt illa verba, Fiat mihi ſecundum verbum tuum, Divina Conceptio in Virginali effecta ſit utero.* Colloquii hora definiri non poteſt: quapropter Eccleſia cum eam horam perſpectam non habeat, ſingulisque diebus ſacroſanctum hoc myſterium a Fidelibus recoli cupiat, tribus diverſis diei horis, aurora illuceſcente, meridie, & cum adveſperaſcit, campanis ſignum dari jubet, quo Fideles ad hoc myſterium celebrandum excitentur. Denique de anno menſe, & die reliquum eſt ſermonem ut perſequamur. Annus dupliciter hic accipi poteſt; nam vel quæritur quoto ætatis ſuæ, vel quoto anno ab Orbe condito B. Virgo Jeſum conceperit. Quod ad Mariæ ætatem attinet, exiſtimat Cardinalis Cajetanus, ſeptem & viginti, aut viginti quatuor, aut minimum duos & viginti annos tunc temporis eam natam fuiſſe. Adverſus ejuſmodi ſententiam acerrime pugnat Catharinus, qui non plus quam annos quatuordecim, vel quindecim natam fuiſſe contendit; quæ quidem ſententia omnium eſt veriſimillima, ut bene advertit idem Raynaudus loc. cit. pag. 59. Annum vero ab Orbe condito eundem æquum eſt cum eo eſſe, quo natum eſſe Jeſum alibi oſtendimus; menſis autem fuit Martius, ejuſque dies quintus & vigeſimus. Quod autem certus hic menſis, & dies conſtitutus ſit, vetuſtæ id innititur Traditioni, quæ vel ipſa D. Auguſtini ætate vigebat. *Sicut a Majoribus traditum ſuſcipiens Eccleſiæ cuſtodit auctoritas, octavo Kalend. Aprilis conceptus creditur Chriſtus, quo & paſſus.* Sunt verba S. Doctoris in lib. 4. de Trinit. cap. 5. In Græcorum Menologiis, Menæis, Synaxariis, in Calendariis, & Martyrologiis Ægyptiorum Cophtorum, Syrorum, Chaldæorum, Ruthenorum, in Latinorum Martyrologiis, Breviariis, & Miſſalibus, in Sacramentario denique S. Gregorii Incarnationis Feſtum ad diem 25. Martii adnotatum reperimus: qui utriuſque Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis conſenſus firmiſſime probat, nonniſi Apoſtolica Traditione certum illum diem præfinitum eſſe, ut videre eſt apud Bollandiſtas ad 25. diem Martii.

Chriſtum incarnatum eſſe die 25. Martii eſt Eccleſiæ traditio.

15. Quidam rem ſubtilius, quam par eſt, pertractantes, 25. Martii diem huic celebrando Myſterio ſuſpicantur non eo eſſe præfinitum, quod ſatis exploratum ſit & cognitum, hoc ipſo die Sacroſanctum hoc myſterium contigiſſe; ſed quod plerumque contingat, ut mulier nono menſe pariat a conceptione, ac propterea Eccleſiæ veriſimile viſum fuerit, Chriſtum, cujus Nativitas ponitur ad diem 25. Decembris, conceptum fuiſſe ante novem menſes 25. Martii die. Quæ ſententia eſt Thomaſſini de Feſtor. celebrat. lib. 2. cap. 12. num. 2. Tillemontii Nota 1. ad Vitam Jeſu Chr. tom. 1. pag. 416. cum quibus conſentire videtur Bailletus in Vitis Sanctorum ad diem 25. Martii pag. 315. qui illud etiam addit, Eccleſiam Annuntiationi B. Virginis 25. Martii diem præfiniendo, nihil de Philoſophorum, Medicorumque diſputationibus cogitaſſe; ſed ad vulgarem de nono menſe opinionem reſpexiſſe. Verum nobis non probatur ejuſmodi ratio; ac dicendum eſſe arbitramur, in eum diem Incarnationem revera cecidiſſe, atque hanc ſententiam Eccleſiaſtica fulciri Traditione, qua Verbi conceptioni dies ille conſtitutus eſt, nulla habita ratione opinionis vulgaris de novem menſibus inter conceptionem & partum. Videatur P. Honoratus a S. Maria to. 2. Animadverſ. ad Regulas Criticæ lib. 3. Diſſert. 1. ubi rem hanc accuratiſſime perſequutus eſt.

Oſtenditur huic Traditioni nihil contradicere Concilium Toletanum ſeculo 7. habitum.

16. Si quis autem adverſus ejuſmodi Traditionem Concilium Toletanum objiciat 7. ſeculo habitum, quod hanc Feſtivitatem 18. Januarii die celebrari juſſit tom. 6. Concil. Collect. Labb. pagina 460. is hoc ſibi reſponſum habeat, ex ipſius Concilii verbis luculenter apparere, id propterea ſtatutum eſſe, quod cum plerumque 25. Martii dies in Quadrageſimam cadat, aut in feſtos dies Paſchæ, non ea poterat, qua par eſt, ſolemnitate celebrari. *Nihil de Sanctorum ſolemnitatibus* (tempore Quadrageſimæ) *ſicut ex antiquitate regulari cautum eſt, convenit celebrari*: quod cum Ambroſiana etiam conſuetudine congruit, ut teſtatur Micrologus cap. 48. & Radulphus Propoſit. 16. Huc accedit, hanc Toletanæ Synodi Conſtitutionem Hiſpaniæ fines non eſſe prætergreſſam: quamobrem Micrologus 11. ſeculi Scriptor cit. cap. 48. de Eccleſiaſt. Obſervationibus, poſtquam retulit Toletani Concilii Conſtitutionem, *Sed nos* (inquit) *magis Romanæ Eccleſiæ morem gerentes infra Quadrageſimam illam* (Annuntiationis Feſtivitatem) *celebramus, ſicut & aliorum quorundam Sanctorum.* Nunc vero etiam in Hiſpania 25. Martii die ſolemnitas hæc peragitur, quod alibi etiam perſequemur, cum de expectationis Partus Feſtivitate diſputabimus. Caſalius de veter. Sacris Chriſtianorum Ritibus Romanæ edit. ann. 1647. pag. 422. & 423. ex quibuſdam monumentis in appendice Martyrologii Gallicani narrat, cum in Hiſpania juxta illius Gentis conſuetudinem Annuntiatio B. Virginis 18. Decembris die celebraretur, quoſdam Monachos Cluniacum veniſſe, ut a S. Odilone Abbate facultatem obtinerent eam Feſtivitatem deinceps eodem die celebrandi; quod cum ab eo exoraſſent, nocte viſu quodam perterritos exiſtimaſſe, melius ſibi conſultum fore, ſi Galliarum conſuetudinem ſequerentur, ubi ita, ut nunc, 25. Martii Annuntiationis feſtum celebratur.

Feſtivitatem hanc eſſe ex Apoſtolica Traditione, pulchre conjiciunt Bollandiſtæ.

17. Huic autem de Annuntiationis Feſto ſermoni finem imponemus Bollandiſtarum verbis: *Feſtum hoc ſolemne in tanta antiquitate eminet, ut liceat pie meditari, originem ejus debere adſcribi gratiſſimo affectui Deiparæ Virginis, quæ ſingulari veneratione ac devotiſſimo cultu quotannis recolere ſolita fuerit divinum beneficium hoc die ſibi, & toti generi humano præſtitum, quod Verbum Dei in ſuo virginali utero caro factum eſt, & ipſa Annuntiationi Angelicæ aſſenſum præbens Mater Dei eſt conſtituta. Hanc piiſſimæ gratitudinis conſuetudinem in Sanctiſſima Deipara intuiti Apoſtoli debitam agnoverunt obligationem, & venerabili imitatione obſervarunt, & ubique terrarum obſervari debere ſanxerunt. Certe ſecundum regulam a S. Auguſtino de Baptiſmo contra Donatiſtas lib. 2. cap. 24. propoſitam: Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum recte creditur.*

Refutantur Thomaſſinus, qui eam

18. Thomaſſinus loco cit. negat, ullum extare de hac Feſtivitate documentum firmæ fidei ante Concilium Trullanum Conſtantinopoli habitum

refert ad tempora Concilii Trullani, aliique, qui ne tam vetuſtam quidem putant.

bitum anno 692. in quo præcipitur, ne per Quadrageſimam integrum Miſſæ Sacrificium peragatur, *præterquam Sabbatho, & Dominica, & Sancto Annuntiationis die*. Et Binghamus Heterodoxus Scriptor de Eccleſiaſticis Ordinibus tom. 9. lib. 20. cap. 8. §. 4. ait, tum temporis Annuntiationis ſolemnitatem eſſe inſtitutam, Trullana eadem Synodo ſuam fulciens ſententiam. *Et idcirco originem ejus a ſeculo ſeptimo arceſſere nobis licebit*. Verum, præterquamquod Trullana Synodus non de Feſtivitatis inſtitutione loquitur, ſed eam multo antea inſtitutam vigere præſumit, S. Gregorius Thaumaturgus 3. ſeculi Scriptor in Homilia hoc die habita ita ait: *Hodie Gabriel, qui Deo aſſiſtit, ad caſtiſſimam Virginem veniens, illud Ave gratia plena ipſi annuntiat*. Et in Homil. 2. *Primum autem omnium Sanctiſſimæ Virginis Annuntiationem verbis illis comprehenſam, Ave gratia plena*. Eas Homilias Græce ſcriptas cum Codicibus Vaticanis, & Manuſcriptis Bibliothecæ Cardinalis Sirleti collatas edidit Gerardus Voſſius inter S. Gregorii Opera. Non ſumus neſcii, quid de iis ſentiant Cave, Dupinius, & Rivetus. Hæret Bellarminus, nec quidquam de earum τὸ γνήσιον affirmare audet in lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis. *De Sermonibus in Annuntiationem* &c. *Nihil certi habeo, cum nec veteres horum Operum meminerint; neque tamen convinci poſſit, eos eſſe ſuppoſititios*. Eas eſſe tamen genuinas, contendunt Natalis Alexander Hiſt. Eccl. ſeculo 3. cap. 4. art. 5. n. 6. Allatius, Voſſius, Combefiſius, aliique, quos recenſet Honoratus a S. Maria loc. cit. §. 3. quamobrem eorum auctoritate nos uti poſſe exiſtimavimus ad eos refellendos, qui feſtivitatem hanc ſeculo ſeptimo cœptam eſſe contendunt; cum præſertim Dupinius Bibliothecæ tom. 1. eas Homilias Procli Conſtantinopolitani ſtilum ſapere putet; id enim ſi verum ſit, ſatis eſt ad evincendum, non ſeptimo ſeculo inſtitutam eam Feſtivitatem; Proclus enim quinto vixit ſeculo. Præterea in veteri Occidentalis Eccleſiæ Martyrologio, quod Beda Caſſiodoro, aliique plures Hieronymo tribuunt, edidítque Florentinius, ad diem 25. Martii hæc adnotata reperiuntur: *In Galilæa Civitate Nazareth Annuntiatio Sanctæ Mariæ de Conceptione, quando ab Angelo eſt ſalutata:* quibus magis magiſque confirmatur ea ſententia, quæ hujus ſolemnitatis inſtitutionem refert ad Apoſtolicam Traditionem. Huc accedit D. Auguſtini auctoritas, qui lib. 4. de Trinit. cap. 5. *Sicut*, inquit, *a Majoribus traditum ſuſcipiens Eccleſiæ cuſtodit auctoritas, octavo Kalendas Aprilis conceptus creditur* (Chriſtus) *quo & paſſus*. Ex quibus verbis vetuſtatem hujus Feſtivitatis deducit Martene de antiqua Eccleſiæ Diſcipl. in divin. celebran. Offic. cap. 31. n. 26. *De Antiquitate hujus Feſti conſtat ex S. Auguſtini teſtimonio*. Sergius quoque Pontifex, qui ſeculo vixit ſeptimo, de hac feſtivitate loquitur tamquam multo ante inſtituta, *Conſtituit, ut diebus Annuntiationis &c. Litania exeat a S. Hadriano, & ad Sanctam Mariam populus occurrat*; ut habetur in libro Pontificali.

Minutæ quæſtiones de Chriſti Conceptione declinandæ. Putidæ aliquæ opiniones rejiciuntur.

19. Minutas etiam aliquot quæſtiones de Chriſti Conceptione Scriptores extulerunt, quas libenter omittimus, Petri Cellenſis verba in animo habentes, qui epiſt. 10. lib. 9. ſobrie de hujuſmodi rebus diſputandum docet, ac Nicolaum S. Albani Monachum graviter reprehendit, quod de prægnante B. Virgine non aliter, quam de cæteris gravidis fœminis ſit loquutus. *Compatior inſolentiæ tuæ, qui de excellentiſſimis noſtræ Virginis montibus ad profundiſſimam Vallem deſcendiſti, ne dicam corruiſti. Licet enim in illa nihil ſit verecundum, ubi omnia & ſingula ejus membra Luna ſunt puriora, & Sole clariora; tamen noſtræ fragilitatis teterrima memoria cum audierit nominari genitalia, vix a ſua excutietur palude, vix incipiet non ſolita cogitare. In Virgine igitur talia ſacroſanctis cortinis potius volo honorando involvere, quam nudis nominibus & manibus contrectare. Virgo certe virgineis verbis, & ſancto velamine conſecratis delectatur affari*. Opinionem eorum, qui putant in corde B. Mariæ Chriſtum Jeſum eſſe conceptum, in libris de Canonizatione Sanctorum confutavimus. Pugnat enim cum Evangelio, *Ecce concipies in utero*. Eorum itidem ſententiam exploſimus, qui ſcripſere, ternas ſanguinis guttas Spiritus S. opera ex B. Mariæ corde in ejus uterum eſſe delapſas, ut Filii Dei corpus formaretur. Curioſius nimium, incertiſque quæſtionibus illa quoque eſt accenſenda, ruberne ſanguis fuerit, quo fœtus conflatus eſt, an ita coctus, ut incanduerit; an vero partim rubeſceret, partim albicaret. Vide Salmeron. tom. 3. tract. 9. quem ſequitur etiam Andreas Schmidius licet heterodoxus 3. Proluſione Mariana §. *Diſcederem* in tom. 77. Miſcellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Paſſionei.

CAPUT IV.

De Feſto Dolorum Beatiſſimæ Virginis. Feria 6. Hebdomadæ Paſſionis.

Hujus Feſti Officium recitatur in tota ditione Eccleſiaſtica, & decreto Benedicti XIII. in univerſa Eccleſia.

1. Feria ſexta Hebdomadæ Paſſionis Feſtivitati Dolorum Beatiſſimæ Virginis præfinita eſt; atque illud eſt, cur certus menſis dies illi conſtitui non poſſit. Officium recitatur in tota ditione Eccleſiaſtica, & ex decreto Benedicti XIII. die 22. Auguſti 1727. recitatur in univerſa Eccleſia, ac in aliquibus aliis regionibus antea ex ſimilibus indultis recitabatur. Quapropter ſcribit Guyetus de Feſtis propriis Sanctorum lib. 2. cap. 4. *Sunt B. Mariæ titulo inſtitutæ variis in locis Feſtivitates, puta dolorum, ſeu compaſſionis ejuſdem Feria ſexta ante Dominicam Palmarum Pariſiis, Andegavi, Pictavii, & alibi paſſim*.

B. Maria adfuit Crucifixioni Jeſu Chriſti.

2. Certum quidem eſt, B. Virginem divini Filii adfuiſſe Crucifixioni; ut eſt apud Joann. cap. 19. v. 25. *Stabant autem juxta Crucem Jeſu Mater ejus, & ſoror Matris ejus Maria Cleophæ, & Maria Magdalena. Cum vidiſſet ergo Jeſus matrem, & Diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit, Matri ſuæ: Mulier, ecce Filius tuus: deinde dicit Diſcipulo: Ecce Mater tua: & ex illa hora accepit eam Diſcipulus in ſua*. Igitur æque certum eſt, ad teterrimum illud ſpectaculum incredibili illam dolore eſſe confoſſam, juxta Simeonis oraculum apud Lucam cap. 2. v. 34. *Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam Matrem ejus: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur, & tuam ipſius animam pertranſibit gladius*.

B. Virgo falſo a quibuſdam creditur mortua ægritudine animi in Calvario. Nunquam dubitavit de Filii divinitate.

3. Ex poſtremis hiſce Simeonis verbis nonnulli arguere ſibi poſſe videntur, B. Virginem Martyrium paſſam ex hac vita migraſſe. Cui ſententiæ adverſatur D. Ambroſii Auctoritas lib. 2. in Lucam cap. 2. *Nec littera*, inquit, *nec hiſtoria docet, ex hac vita Mariam corporalis necis paſſione migraſſe:* ac plurima etiam obſtant, quæ nos attulimus lib. 3. de Canonizat. Sanctorum cap. 11. num. 3. Perverſa quædam & falſa verborum Simeonis interpretatio tribuitur Origeni, nimirum Simeonem voluiſſe innuere, futurum ut

ut cum B. Virgo Filium ſuum tam male multatum, tamque ignominioſo probro notatum videret, aliqua de ejus Divinitate ſibi oboriretur dubitatio. Quæ quidem interpretatio longe diſtat a veritate. Beata enim Virgo multo antea Filii non modo Paſſionem, ſed ipſius etiam paſſionis circumſtantias habebat cognitas, multoque noverat exploratius, quam David, Iſaias, Daniel, & quilibet Prophetarum. *Non ignara erat Myſterii, quod genuiſſet reſurrecturum;* ſunt verba D. Ambroſii lib. de Inſtit. Virg. cap. 7. Profecto D. Thomas, qui aliorum dicta, quam poteſt æquiſſime, interpretari ſolet, 3. par. qu. 27. art. 4. *ad ſecundum* docet, Mariæ dubitationem poſſe quidem ad admirationem, nunquam tamen ad infidelitatem referri. *Quidam vero per gladium dubitationem intelligunt, quæ tamen non eſt intelligenda dubitatio infidelitatis, ſed admirationis & diſcuſſionis: dicit enim Baſilius in Epiſtola ad Optimum, quod B. Virgo aſſiſtens Cruci, & aſpiciens ſingula poſt teſtimonium Gabrielis, poſt ineffabilem divinæ Conceptionis notitiam, poſt ingentem miraculorum oſtenſionem, animo fluctuabat; ex una ſcilicet parte videns eum pati abjecta, & ex alia parte conſiderans ejus mirifica.* Quod etiam demonſtravit Vener. Dei Servus Petrus Caniſius lib. 4. cap. 27. de Maria Deipara Virgine, qui, multis aliis Origenis allatis erroribus, ita concludit: *Igitur ſtuporis potuit, infidelitatis dubitatio non potuit in Mariam cadere, cujus Fides, ſi uſquam alibi, certe acerrimo illo in Cruce certamine maxime probata & excitata, ſed nulla dolorum vi labefactata & everſa, immo vero magis vivida, illuſtris, & admirabilis effecta debet exiſtimari.* Auctor centum & viginti ſeptem quæſtionum in Appendice Operum S. Auguſtini contendit, B. Virginem, quemadmodum reliqui omnes, in Filii ſui morte de ejus Divinitate dubitaſſe, quam dubitationem ejus animo non ante depulſam, quam gloriam viderit reviviſcentis. Sed optime animadvertit Tillemontius Nota 12. ad Vitam B. Virg. id mirum non eſſe tale quidpiam in eo Auctore reperiri, qui pluribus aliis vel ſingularibus, vel falſis ſcatet opinionibus.

Vera interpretatio verborum Simeonis, Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.

4. Non itaque a communi recedendum eſt interpretatione, Simeonem gladio illo, quo futurum dixit, ut B. Virginis anima trajiceretur, acerbiſſimum voluiſſe dolorem ſignificare, quo B. Mater affecta eſt, Cruci videns affigi amantiſſimum ſui Filium. *Tribulationem igitur gladii nomine ſignificatam eſſe credibile eſt, quo materna anima vulnerata eſt doloris affectu:* Verba ſunt Auguſtini epiſt. 149. alias 59. §. 33. to. 2. op. col. 515. *Tuam ergo pertranſivit animam vis doloris, ut pluſquam Martyrem non immerito prædicemus, in qua nimirum corporeæ ſenſum paſſionis exceſſerit compaſſionis affectus:* ſunt verba D. Bernardi in illud Apocalypſis: *Signum magnum. Quod ſi gladius uſque ad animam pervenit, quando ad Crucem ſtetit fugientibus Apoſtolis, cum videret Dominum pendentem, etiam pluſquam Martyr fuit, quia in animo non minus amoris, quam mœroris eſt intus gladio vulnerata:* ſunt verba S. Ildefonſi ſerm. 2. de Aſſumptione B. Virg. tom. 12. Biblioth. Patrum pag. 580. Eam Caniſius interpretationem non modo tuetur, ſed dolorum numerum & qualitatem recenſet, quibus Cruci adſtans conflictata eſt; & ad Ruperti, Bernardi, Anſelmi auctoritatem quoque addit Ambroſii, & Auguſtini, ad Eccleſiæ tuendam diſciplinam, qua dolores, quos tam atroci ſpectaculo B. Virgo perpeſſa eſt, prædicamus & veneramur. *Libet autem & veterum proferre ſententias, quibus ſuperiora illuſtrentur: ſic enim evidentius apparebit, non ſolum Ruperti, Bernardi, & Anſelmi ſeculo, ut oſtendimus, ſed etiam apud antiquiores hoc inſtitutum agnitum receptumque fuiſſe, quo acerbi Mariæ dolores ſub Filii Cruce tolerati a piis pie conſiderantur, & ab Eccleſia merito prædicantur.*

B. Virginis conſtantia. Male credunt quidam dolore perculſam in terram concidiſſe. Thiers perperam invehitur in Hymnum, Stabat Mater, *cujus Auctor Innoc. III.*

5. Quæritur, an B. Virgo dum in tantis acerbitatibus verſaretur, illacrymaverit, & dolore perculſa animo concidens in terram corruerit. Novatus tom. 1. De Eminentia Deiparæ Virginis Mariæ cap. 18. quæſt. 4. primam propoſitæ quæſtionis partem pertractat ac veriſimilius eſſe ait, lacrymas eam fudiſſe. Thiers in Tractatu de Superſtitione gallice ſcripto tom. 2. cap. 8. ab Novato diſſentit, itaque Hymnum, qui in hujus diei Officio recitatur, improbat; propter ea verba: *Stabat Mater doloroſa juxta Crucem lacrymoſa.* Atque ejus ſententiæ favere videtur D. Ambroſii auctoritas, qui in Concione de morte Valentiniani loquens de B. Virgine, cum ſtaret ſub Cruce, *Stantem*, inquit, *illam lego, flentem non lego.* Alii ex Patribus non verentur affirmare, ſanctiſſimam fœminam illacrymaſſe, quin aliquid de magna ejus fide detrahatur, atque conſtantia. Eorum videre licet loca apud Novatum loco citato, & Salmeronem lib. 10. cap. 41. Huc accedit S. Antonini Auctoritas 4. par. Theolog. tit. 15. cap. 41. §. 1. *Stabat verecunda, modeſta, lacrymis plena, doloribus immerſa,* & Joannis Gerſonis in Expoſit. Paſſion. Domini tom. 3. edit. Antuerp. pag. 1194. *Facies ejus* (de B. Virgine loquitur, cum Paſſioni Chriſti præſens eſſet) *omnino lacrymis erat perfuſa, prorſus pallida, & tanquam mortua, vox fracta, oculi turbati, fuſi in lacrymas.* Non enim lacrymæ ſemper indicium faciunt debilitatæ fortitudinis, vel fractæ conſtantiæ; nam vel ipſe Chriſtus flevit ſuper Hieruſalem, & ſuper Lazarum: ex quo intelligitur, quanta injuria, quamque temere Thiers invehatur in hymnum, *Stabat Mater*, quem licet neque S. Gregorius Magnus compoſuerit, neque S. Bonaventura, quod exiſtimavit Craſſet in Tractatu de vera erga B. Virginem devotione; ejus tamen auctor fuit magnæ doctrinæ, clarus præſtantia Summus Pontifex Innocentius III. teſte Ludovico Jacob in Bibliotheca Pontificia, & Oldoino in Addit. ad Ciaconium de vita Innoc. III. Pagio Breviar. Roman. Pontific. tom. 3. in Vita ejuſdem Innocentii num. 108. & Serry Exercitat. 54. De lacrymis, quas B. Virgo prope Crucem fudit, concinne ſciteque Saxius par. 2. de laudibus Mariæ pag. 133. *Admittantur primi naturæ motus, & modeſti aliqui gemitus, lacrymæque: nihil amori detrahitur, nihil virtuti.*

De Eccleſia S. Mariæ de Spaſmo in Palæſtina.

6. Quantum a Thiers ſententia de B. Virginis lacrymis, ac multo plus ab ejus Cenſura, qua memoratum hymnum male vexavit, nos abeſſe declaravimus, tantum ejus ſententiæ adſtipulamur, quæ ſecundam propoſitæ quæſtionis reſpicit partem. Itaque cum eo aſſerimus, neque ſub Cruce, neque quovis alio loco B. Virginem deſertam animo in terram corruiſſe. Gerſon loc. cit. B. Virginem Cruci adſtantem ita deſcribit: *Erat ſtans, erecta. Ita dicit Evangelium: ſtabatque ante Crucem, non ad latus, videns faciem & modum Filii ſui Crucifixi.* S. Bernardinus Senenſis ſerm. 51. in Feria 6. Paraſceves in Paſſione Domini art. 4. cap. 2. in hiſtoria quadam fide digna ſe legiſſe teſtatur, B. Virginem Filio ſuo Crucem a Pilati domo ad Calvarium bajulanti obviam veniſſe, ejuſque adſpectu animo defectam concidiſſe; quod cum vidiſſet Jeſus, quaſi dolore deficerent vires adſediſſe, *Quaſi defectuoſe & do-*

& doloroſe reſedit; tum a ſatellitibus redeuntem e Villa Simonem Cyrenæum coactum eſſe portare Crucem, ac ne ejus rei memoria interiret, Ædiculam in eo loco extructam fuiſſe *Sanctæ Mariæ de Spaſmo* appellatam: in qua petra quædam commonſtrabatur, ubi Redemptor noſter aſſederat; quibus narratis, S. Bernardinus ait; *Quæ tamen ſunt pie credenda magis, quam temerarie aſſerenda*. Alii, quos perpeſſa fuerit ſpaſmos Sanctiſſima Mater, dum crucifigeretur Filius, a pluribus referuntur Scriptoribus, præſertim a Duranto in Notis ad revelationes S. Birgittæ lib. 4. cap. 70. pag. 415. edit. Rom. 1628. qui nihil reliqui ſibi fecit ad earum narrationum veritatem adſtruendam. Quareſmius Commiſſarius olim Apoſtolicus in Terra Sancta Elucidat. Terræ Sanctæ tom. 2. lib. 4. cap. 10. fretus Bonifacii auctoritate, narrat, B. Virginem, cum in Filium ſuum Jeſum incidiſſet, qui ſpineam coronam geſtans, ac peſſime multatus ſuam bajulabat Crucem, dolore confoſſam in terram corruiſſe, atque ibi, quo ceciderit, ædificatam a S. Helena Ædiculam, in cujus ara præcipua petram illam eſſe locatam, ſupra quam B. Virgo cecidit; quam Ædiculam cum Infideles profanaſſent, Fratrem quendam Corſetum, apud Minores magni nominis virum, petram illam magno redemptam pretio ſuper portam Sacræ Domus Sion collocaſſe. Scribit etiam, cum primum veniſſet Hieroſolymam, Ædiculam illam fere dirutam, iterumque in Palæſtinam profectum omnino disjectam reperiſſe; eoque loco ſtabulum ædificatum equis excipiendis, qui plerumque interibant; juſſone Dei judicio, an quod ita ferret ordo naturæ, incertum.

De Spaſmo B. Mariæ Virginis Cardinalis Cajetani ſententia.

7. Cum a piis quibuſdam hominibus in Feſtivitate B. Virginis de Spaſmo Indulgentia poſtularetur, magni Theologus nominis Cajetanus rogatus eſt, ut ſuam ea de re ſententiam aperiret, qui, poſtquam declaravit, nihil ſe reperire in Evangeliis niſi Simonem Cyrenenſem coactum eſſe portare Crucem, quæ Chriſti humeris impoſita erat, atque inde conjici poſſe, Jeſum adeo feſſum, ut ad Calvarium uſque Crucem ferre non poſſet, animadvertit, ſpaſmum eſſe quendam ex vehementi dolore ortum, quo interioribus contractis corporis partibus, perturbatiſque ſenſuum ſedibus, homo fit rationis uſuſque ſenſuum omnino impos; rurſus aliud eſſe ſpaſmi genus, quo membris frigeſcentibus, ita deficiunt vires, ut, quamquam rationis uſum & ſenſuum homo retineat, pedibus tamen ſtare non poſſit. Quapropter concludit falſo affirmari, B. Virginem ullo ſpaſmi genere fuiſſe correptam; tum quia *diſſonat rationi, B. Virginem ægritudinem aliquam paſſam fuiſſe; tum quia eſt valde inconveniens, quod dolor gratiæ perfectionem ſecundum naturalem conſiderationem rationis turbaſſet*; tum etiam quod in Maria *Spaſmi nomen nec proprie propter dignitatem corporis, nec vulgariter ſumptum propter dignitatem animæ verificatur*; & in Evangelio legimus, Paſſionis tempore B. Virginem *ſtetiſſe*; quæ vox ſignificat eam ſtetiſſe pedibus, non humi dolore proſtratam. Ad hunc modum graviter diſputat Cardinalis Cajetanus Tract. 13. de Spaſmo B. Virginis Mariæ, cujus doctrinæ vulgo ſubſcribunt alii omnes, ideſt Suarez in 3. part. D. Thom. tom. 2. q. 27. art. 6. ſect. 3. & qu. 51. art. 3. diſput. 41. ſect. 2. Theophilus Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. pag. 696. Cornelius a Lapide in cap. 19. Joannis pag. 524. edit. Antuerpien. 1695. & Novatus de Eminentia Deiparæ Virginis tom. 1. cap. 18. qu. 7. Si quis totam hanc rem abunde pertractatam legere cupit, adeat eundem Quareſmium tom. 2. lib. 4. cap. 11. & ſequen. qui rem in utramque partem tractat; ac demum adverſus Cajetanum ejuſque aſſeclas ſpaſmum tuetur B. Virginis; in qua tamen ſententia ſi quid durum eſſe videatur, id multis explicationibus emollit & mitigat.

Improbantur Pictores, & quidam Concionatores parum prudentes, qui Mariam prope exanimatam, ac muliercularum ſimilem exhibent.

8. Acerbiſſimo igitur dolore B. Virginem in Filii paſſione fuiſſe confectam cum S. Ambroſio concludimus; quæ tamen voluntatem Patris probe exploratam habens, ut pro redemptione mundi Filius neci dederetur, eodem tempore quo vehementer animo angebatur, Dei juſtitiam & miſericordiam adoravit, & ad ejus voluntatem animum conformavit ſuum, & nullo indecoro edito fracti animi indicio, ante Crucem pedibus ſtetit ſumma fortitudine, atque conſtantia. *Ante Crucem ſtabat, & piis ſpectabat oculis Filii vulnera, quia expectabat non pignoris mortem, ſed mundi ſalutem*. Sunt verba Ambroſii in cap. 23. Lucæ. Præclare etiam Hadrianus Mengot in Monitis Marianis par. 4. monit. 24. *Mariæ fortitudo tota ejus vita, ſed maxime in morte Filii enituit*; cum illum ad extremum *malorum deductum piis oculis intueri, & ei adſtare voluerit, nihil indecens, nihil inordinatum inſtar impatientium fœminarum oſtendens, ut non lacerans capillos, nec in terram decidens, cum ignominia Filii, inexplicabilia ejus tormenta, vulnera, ſanguis affluens, & ſævæ inimicorum inſultationes, velut gladius cor ejus pertranſirent; ſtabat tamen, ut ait Evangeliſta, juxta Crucem Jeſu, ſciebat, eſſe voluntatem Patris, ut iſta pro Mundi Redemptione pateretur, atque utraque hac re ſe confortabat, & conſolabatur, voluntate ſcilicet Patris, & fructu Paſſionis*. Pulcherrima quoque ſunt verba Epiſcopi Caſtorienſis in tractatu de Cultu Sanctorum, præſertim B. Virginis: *Et quo magis ſuſpicias ſublimem Mariæ animam, in tantis doloribus, nulla in illa imbecillitas, nulli corporis motus indecori, nulla ejulantium lamenta. Triſtem videbas, dejectam non videbas. Dolebant materni affectus, ſed decora gravitate. Lugebant materna viſcera, ſed integra mentis ſerenitate. Feriebantur virginei ſenſus vulneribus Filii, ſed imperturbato ſpiritu, quo adorabat divinam juſtitiam ſimul & miſericordiam, quæ altiſſimo conſilio deſtinaverunt Chriſti dolores ad hominum redemptionem*. Quamobrem jure ſapientes viri de Pictoribus conqueruntur, qui eam exanimatam pingunt, ut videre eſt apud Graveſon de Myſter. & annis Chr. pag. 461. Teſtatur autem Carthagena tom. 7. lib. 12. hom. 7. Romæ quondam Magiſtrum S. Palatii Apoſtolici juſſiſſe ejuſmodi picturas deleri. *Hujuſmodi enim picturæ, me præſente, Romæ mandato Magiſtri Sacri Palatii Apoſtolici juſſæ fuerunt expungi, utpote derogantes magnanimitati & fortitudini B. Virginis*. Et Concionatores jure itidem a Viris gravibus reprehenduntur, cum B. Mariam haud aliter deſcribunt, quam ad exemplum, quo eam Pictores depingunt; quemadmodum eos reprehendit Caniſius, qui Bullingeri maledicta refellens lib. 4. de Maria Deipara Virgine cap. 28. *Quis vero ſapiens*, inquit, *ineptos, aut etiam ſtolidos Concionatores defendat ac probet? ſicut nec illos quidem excuſamus, qui vel pingunt, vel docent, Matrem Domini juxta Crucem fuiſſe collapſam; ſyncope ſtupefactam, dolore prorſus examinatam, illarumque muliercularum ſimilem, quæ fractæ doloribus palam ejulant, pectus pugnis contundunt, genas unguibus decerpunt, ſeque demum clamitant infelices*. Quareſmius, qui, ut ſuſtineret ædiculam S. Mariæ *de Spaſmo* dicatam, de qua paullo ante diximus, adverſus Caje-

jetanum pugnavit pro Sanctæ Virginis Spaſmo, ejuſmodi imagines a Magiſtro S. Palatii vetitas fuiſſe docet, non quod humi jacentem B. Mariam, ſed quod ea figura expreſſam exhiberent, ut in deſperationem ruere videretur. Vide ſupra cit. cap. 11. pag. 217. Quod ſi jure Pictores, ſacrique Oratores reprehenduntur, quanto acrius increpandi qui affirmare ſunt auſi, B. Mariam, ſimul Filium ſuum clavis in Cruce vidit transfixum, tanto doloris impetu eſſe perculſam, ut exanimata corruerit, ac deinde revixerit? id enim pugnat cum Evangelio, quo proditum eſt, Chriſtum Dominum, e Cruce cum Matrem, dilectumque ſibi Diſcipulum proſpexiſſet, dixiſſe Matri, *Mulier ecce Filius tuus*; deinde Diſcipulo, *Ecce Mater tua*: ut pulchre animadvertit Cardin. Toletus in cap. 2. ſuper Evang. Lucæ adnot. 57.

Quando, & cur cœperit recitari hoc Officium. Unde orta imago, qua Pictores Deiparam pingunt ſeptem gladiis transfixam.

9. Reliquum modo eſt, ut quæramus, quandonam hujus Feſtivitatis Officium cœperit recitari; cui quæſtioni ſententiam noſtram eruditorum virorum ſubiicientes judicio, reſpondemus, ejus inſtitutionem Feſti referendam ad Provincialem Synodum Theodorici Colonienſis Epiſcopi anno 1413. habitam in quo Concilio ad Huſſitarum hæreticorum comprimendam audaciam, qui Sanctiſſimas Jeſu Chriſti & B. Virginis dolore confoſſæ imagines ſacrilego furore fœdabant, conſtitutum eſt, *ut feſtum Commemorationis præfatæ Anguſtiæ & Doloris B. Mariæ Virginis deinceps ſingulis annis Feria ſexta poſt Dominicam* Jubilate, *niſi aliquod Feſtum eodem die intervenerit, & ex tunc prima feria ſexta proxima ſubſequenti in primis Veſperis, Matutinis, aliiſque Horis, nec non in ſecundis Veſperis in Choro tantum in omnibus Eccleſiis Provinciæ noſtræ ſubjectis ſecundum notas, & Hiſtorias & Homiliam de eodem Feſto compoſitas, ſolemniter celebretur*: ut eſt in Collect. Concil. Labbeana tom. 12. pag. 365. Videatur etiam Raynaldus ad annum Chr. 1423. num. 2. §. *Habita*; & Spondanus ad eundem annum num. 10. His aſſentitur Joannes Andreas Schmidius heterodoxus in 8. Proluſione Mariana to. 77. Miſcellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Paſſionei, qui hoc Feſtum multis in Germaniæ locis introductum, & in locum Feſtivitatis B. Mariæ de Spaſmo ſubrogatum eſſe contendit, *mutato ad conſilium Cajetani nomine*, ut ſcribit ejuſdem Proluſionis num. 3. Verum id falſum eſſe oportet, ſi vera ſunt, ut arbitramur, quæ diximus de Concilio Colonienſi anno 1413. habito. Pictores, ut dolores B. Virginis exprimant, ſeptem gladiis trajectam pingunt. Quærit Saxius Par. 2. de Laudibus Mariæ pag. 168. id unde profectum ſit; & ad ſeptem Ordinis Servorum Fundatores refert; qui dolorum B. Mariæ contemplationi vacantes, eos in ſeptem diviſere, quorum aliqui habentur in Evangelio, ceteri probabili ratione & auctoritate veriſimiles fiunt.

CAPUT V.

De Feſto Viſitationis Beatiſſimæ Virginis die 2. Julii.

Myſterium Viſitationis Beatæ Mariæ ex Div. Luca. Proponuntur quæſtiones aliquot.

I. POſtridie Calendas Julii Feſtum Viſitationis B. Virginis celebratur, cujus Myſterium exponit Lucas cap. 1. v. 38. Poſtquam abiit Angelus, qui Verbi Incarnationem B. Virgini nuntiaverat, ea iter ingreſſa in Civitatem quandam Judæ in montibus ſitam ſe contulit: *Et diſceſſit ab illa Angelus: Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum feſtinatione in Civitatem Juda, & intravit in domum Zachariæ, & ſalutavit Eliſabeth*. Ut hoc Myſterium probe intelligatur, quærendum eſt, quid cauſæ fuerit, cur illud iter B. Virgo ſuſceperit; & ut ipſum quoque iter cognitum habeamus, ſolane, an cum aliquo comite viam confecerit, & quænam ea eſſet Civitas, quo ſe contulit, inveſtigandum.

De cauſa illius ſuſcepti itineris. Injuria quorundam in B. Mariam ſententia.

2. Quod attinet ad cauſam, quæ B. Virginem ad id itineris ſuſcipiendum impulerit, cum ſibi Angelus in colloquio dixiſſet, Spiritus Sancti opera concepturam filium, ac exemplum protuliſſet Eliſabeth ejus cognatæ, quæ in ipſa ſenectute conceperat, jamque a conceptu ſextus menſis ageretur, *Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua; & hic menſis ſextus eſt illi, quæ vocatur ſterilis, quia non erit impoſſibile apud Deum omne Verbum. Luc. loc. cit. v. 36.*, inde quidam Sectarii exiſtimarunt, ideo illud iter ſuſcepiſſe, ut exploraret, num verum eſſet, quod ſibi dixerat Angelus de Eliſabeth, & re ipſa experiundo certior fieret eorum, quæ ab eodem Angelo acceperat; quamquam id non modo Sectarii, ſed quidam etiam affirmarunt noſtrorum Interpretum, ut Theophylactus, Euthymius, & S. Bonaventura.

Ea ſententia refellitur. Vera cauſa illius itineris. Locus D. Ambroſii explicatur.

3. Explodenda tamen eſt ejuſmodi interpretatio, quæ Beatiſſimæ Virgini injuriam facit, quaſi non omnino Angelo credidiſſet. Profecto Angelo dicenti eam concepturam, parituramque filium, quin ejus Virginitas imminueretur, fidem habuerat; itaque qui poteſt intelligi, eam dicenti Angelo filium concepiſſe Eliſabeth in ſenectute, non credidiſſe? Antequam B. Virgo iter ſuſciperet, abunde Angelo aſſenſerat: *Ecce Ancilla Domini: fiat mihi ſecundum verbum tuum*; idque tanta fide, ut ab Eliſabeth merito collaudata fuerit: *Beata quæ credidiſti; quoniam perficientur in te, quæ dicta ſunt tibi a Domino*. Qui igitur cauſæ poteſt eſſe, quamobrem nonnulli, ut innuimus, affirment, eam conveniſſe Eliſabeth, ut veritatem eorum, quæ ſibi dixerat Angelus, certius comperiret? Adverſus Sectarios inclamat Venerabilis Petrus Caniſius lib. 4. cap. 4. de Maria Deipara Virgine: adverſus autem noſtros, qui eandem ſunt ſequuti ſententiam, egregie, ut omnia, ſcripſit Gottus de Verit. Relig. Chriſt. lib. 4. part. 1. cap. 6. §. 1. Accedat D. Bernardus, qui Homil. 4. ſuper *Miſſus eſt* quærit quamobrem Angelus Beatam Virginem de Eliſabeth futuro partu monuerit: *Quid fuit neceſſe etiam hujus ſterilis Virgini nuntiare conceptum?* Quærit præterea, an Eliſabeth conceptum ideo B. Mariæ nuntiaverit Angelus, quod nondum ea myſterium illud credidiſſet: *Numquid forte dubiam adhuc & incredulam oraculo, recentiore voluit confirmare miraculo?* Et reſpondet: *Abſit*; veramque cauſam his verbis docet: *Sed ideo ſterilis Cognatæ conceptus Virgini nuntiatur, ut dum miraculum miraculo additur, gaudium gaudio cumuletur*. Quamobrem ſi jam B. Virgo omnia crediderat, antequam Angelus exemplum afferret Eliſabeth, nemo eſt, qui non videat, nullo modo poſſe intelligi, eam ideo iter illud ſuſcepiſſe; ut, an revera Eliſabeth prægnans eſſet, cognoſceret. Itaque ſtatuendum, ita Deo viſum eſſe, ut B. Virgo Eliſabeth conveniret, quo iis prodigiis pateret locus, quæ in Sanctarum mulierum colloquio contigerunt; & concludendum cum D. Ambroſio lib. 2. in Lucam: *Ubi hoc audivit Maria, non quaſi incredula de oraculo, nec quaſi incerta de nuntio, nec quaſi dubitans de exemplo, ſed quaſi læta pro voto*, ideſt læta, quod Cognatæ nuntium haberet afferendum, ſe Dei Verbum concepiſſe, *religioſa pro*

officio, quod gratulari vellet Eliſabeth filium ab ea mirando ſane modo conceptum, eique in partu ſuam operam dare; *feſtina præ gaudio in montana perrexit;* quibus poſtremis Ambroſii verbis intelligitur, textum illum Lucæ, *Abiit in montana cum feſtinatione*, non ſignificare, ſimul ac ab ea diſceſſit Angelus, ſtatim iter ſuſcepiſſe, ſed ſuſceptum iter celeriter confeciſſe; præſertim quod Evangeliſta, poſtquam Angelum abiiſſe narravit, non tradit illico Virginem iter eſſe ingreſsam, ſed ait, *in diebus illis;* ubi aliquot dierum lapſum inter Angeli diſceſsum, ſuique principium itineris videtur innuere. *Paucis poſt diebus* (verba ſunt Natalis Alexandri in cap. 1. Lucæ col. 908.) *quos in tanti contemplatione Myſterii & gratiarum actione inſumſit, ut credere par eſt, exurgens Maria Spiritus Sancti impulſu feſtinanter profecta eſt in montanam Judææ regionem*. Et in eundem locum a Lapide verba illa *in diebus illis* expendens, *Non ergo*, inquit, *eodem die, quo ſalutata ab Angelo Filium Dei concepit & corporavit, abiit, ſed poſt duos vel tres dies; hos enim inſumſit contemplando & orando*.

Veriſimile eſt, Mariam comitem itineris Joſephum habuiſſe. Colloquium Mariæ & Eliſabeth, remotis omnibus. Quænam civitas fuerit, quo profecta eſt Maria.

4 Nunc videndum, an Maria, nullo adhibito comite, iter illud confecerit, & quænam ea eſſet Civitas, quo ſe contulit. Ad primum quod attinet, valde veriſimile exiſtimamus, eam in itinere ſolam non fuiſse; comitem vero illi fuiſſe Joſephum tuto affirmari non poteſt. Ex Matthæi Evang. cap. 1. intelligimus Joſephum Myſterii conceptionis Jeſu Chriſti neſcium fuiſse, ipſumque Myſterium non prius cognitum habuiſſe, quam moneretur ab Angelo, qui ei per ſomnium apparuit. At ſi in eo itinere Mariæ comes fuiſset, & colloquium illud, quod mox referemus, audiſset inter B. Virginem & Eliſabeth, profecto uxorem ſuam gravidam eſse cognoviſset. Atque hoc potiſſimum argumento utuntur, qui negant S. Joſephum in itinere Mariæ comitem fuiſse. Alii vero, qui vim hujus argumenti intelligunt, Joſephum quidem dicunt fuiſse Mariæ comitem, ſed ſimul ac domum Eliſabeth pervenit, inde abiiſse, nec propterea Sanctarum mulierum adfuiſse colloquio. Saxius de Laudibus Mariæ part. 1. pag. 96. veriſimile putat, S. Joſephum ſe in itinere B. Mariæ lateri comitem addidiſse, & pag. 98. ſermonem de ineffabili Incarnationis Myſterio, remotis arbitris, ſolas inter ſe B. Mariam & Eliſabeth habuiſse, neque illi ſermoni quemquam adfuiſſe, ſive Joſephum, ſive Zachariam, cui tunc oportuiſset linguam expedire, ut Canticum Deo caneret. Joſephum vero certe abfuiſse conſtat; nulla enim, ubi B. Mariam gravidam deprehendit, perturbatione fuiſset commotus. Animadvertit etiam, poſtquam B. Maria Zachariæ domum ingreſsa eſt, præter Eliſabeth in Evangelio commemorari neminem: & quamquam ſcribit Evangeliſta, ipſam magna voce exclamaſse, bene tamen ex Rodulpho ait: *Magnitudo magis intelligenda eſt ratione devotionis interioris, quam ſoni exterioris*. Ayala in *Pictore Chriſtiano erudito* lib. 4. cap. 5. nu. 4. exiſtimat quidem Joſephum in itinere comitem fuiſse B. Virginis; ſed Pictores graviter reprehendit, quod præſentem eum pingant, cum Maria & Eliſabeth inter ſe colloquuntur; ſed de ha re ſuam quiſque per nos licet ſequatur ſententiam. Quod vero ad Civitatem attinet, Julianus & Porphyrius ne-

Juliani & Porphyrii nefaria audacia.

faria ſane impudentia, S. Lucam negligentiæ ſunt auſi inſimulare, quod ejus nomen prætermiſerit. Sed quoniam Civitatem, in qua Zacharias ex Tribu Juda habitabat, Sacerdotalem fuiſse oportuit, cumque Hebron, ſeu Carjath-arbe Sacerdotalis Civitas ejus Tribus eſset, ut conſtat ex cap. 21. Joſue, atque ea duntaxat in montano ſita eſset loco, quiſque facile intelligit, S. Lucam, etſi nomen prætermiſit, ſatis tamen aperte indicaſse Hebron, ſeu Carjath-arbe eam fuiſse Civitatem, quo Maria profecta eſt, ut fuſe probat Baronius in apparatu ad Annales Eccleſiaſticos num. 77. & 78. Novatus de Eminentia Deiparæ Virg. tom. 1. cap. 8. quæſt. 3. eandem ſententiam ſequitur; & conſentiunt a Lapide cap. 1. Lucæ verſ. 39. §. *In Civitatem Juda*, Calmetus ad idem cap. num. 36. Natalis Alexander ad eundem locum verſ. 39. & 40. & Saxius de Laudibus Mariæ par. 1. pag. 97.

Colloquium Mariæ & Eliſabeth ex D. Luca.

5. Hiſtoriam Lucas proſequitur Evangelicam: *Et factum eſt, ut audivit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta eſt Spiritu Sancto Eliſabeth. Et exclamavit voce magna & dixit: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo. Et beata, quæ credidiſti, quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi a Domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.*

Prodigia, quæ in illo contigere colloquio.

6. In hoc colloquio plura quivis poteſt intelligere prodigia contigiſſe; nam & Joannes Baptiſta exultans in utero matris agnovit in Mariæ uterum Verbum eſſe delapſum; & ejus mater Eliſabeth plena Spiritu Sancto prophetavit; Maria denique plena itidem Spiritu Sancto Canticum illud pronunciavit: *Magnificat anima mea Dominum*. Nec ſane prætereundum, Zachariam quoque Spiritus Sancti plenitudinem eodem tempore accepiſſe, cujus tamen nullum apparuit indicium, niſi cum filius circumcideretur. *Et Zacharias* (ait Lucas cap. 1. v. 67.) *pater ejus repletus eſt Spiritu Sancto, & prophetavit dicens; Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitavit & fecit redemptionem plebis ſuæ*.

Plures profligantur hæreticorum errores de exultatione Joannis in utero matris.

7. Quidam affirmarunt hæretici, Baptiſtæ exultationem naturalem fuiſſe; cum enim mater lætitia eſſet perfuſa, nihil mirum eſſe dicunt, ſi infans quoque motu potius corporis, quam animi exultavit. Verum cum Angelus jam Zachariæ prædixiſſet, ut eſt apud Lucam cap. 1. futurum, ut ejus Filius adhuc in utero Matris Spiritu Sancto impleretur, *Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ*, quis non videt, id tum contigiſſe, cum ex improviſo advenienſe Chriſto, qui in virginali utero continebatur, Baptiſta etiamtum in ventre matris ſuæ exultavit? Ex quo duo hæc profluunt: primum, quod non ex lætitia matris motus infantis, ſed matris lætitia orta ſit ex motu infantis, quo Deum veniſſe monita eſt; quod Lucas etiam innuit verbis modo allatis: *Ut audivit ſalutationem Mariæ Eliſabet, exultavit infans in utero ejus, & repleta eſt Spiritu Sancto Eliſabeth:* alterum, quod Baptiſtæ motus non naturæ, ſed Spiritus Sancti opus fuerit: *Repleta eſt Spiritu Sancto Eliſabeth, quo procul dubio revelante cognovit, quid illa exultatio ſignificaret infantis, ideſt illius veniſſe Matrem, cujus Præcurſor ipſe, & monſtrator futurus eſſet*. Et paulo poſt: *Joannes nondum in hanc editus lucem, tamen exultavit in gaudio: quod utique niſi operatione Spiritus Sancti fieri potuiſſe, quis credat?* Verba ſunt S. Auguſtini epiſt. 187. alias 57. ad Dardanum. Negant præterea Irenæus, Chryſoſtomus, Ambroſius, Hieronymus, Gregorius, & Bernardus, dubitari poſſe, quin Baptiſta eo momento, quo exultavit, rationis uſus compos factus fuerit; & Ambroſius, quem alii

alii vulgo ſequuntur, diſerte docet, rationis uſum, quo Baptiſta puncto illo temporis præditus fuit, neque momentaneum fuiſſe, neque fluxum, ſed ſuccedente quoque tempore ait perduraſſe. *Non ſola familiaritatis eſt cauſa, quod apud Eliſabetham Maria diu manſit, ſed etiam tanti Vatis profectus. Nam ſi primo ingreſſu tantus profectus extitit, ut ad ſalutationem Mariæ exultaret infans in utero, repleretur Spiritu Sancto Mater Infantis, quantum putamus uſu tanti temporis Sanctæ Mariæ addidiſſe præſentiam?* De Baptiſtæ Sanctitate fortaſſe alibi diſſeremus, ac de ſingulari gratiæ beneficio, qua etiam in utero matris deleta originali culpa renatus eſt Chriſto. Si quis interea uberiorem diſputationem deſideret de Baptiſtæ exultatione in utero matris, de uſu rationis illi divinitus indito, ejuſque ſucceſſiva duratione, adeat Calmetum in c. 1. Lucæ n. 41. Natalem Alexandrum ad eundem locum verſ. 40. Cornelium a Lapide verſ. 41. Serry exercitat. 28. num. 6. & ſeq. Gottum cit. tom. 4. par. 1. De Verit. Relig. Chriſt. §. 2. cap. 6. num. 13. & ſeq. Quod ſi cui volupe ſit, doctas complures, piaſque legere meditationes ſuper Cantico *Magnificat* ſtrenue ab contumeliis Lutheri ejuſque Aſſeclarum vindicato, legat Venerab. Caniſii capita 6. & 7. & lib. 4. de Maria Deipara Virgine.

Num B. Virgo diſceſſerit ab Eliſabeth ante, an poſt nativitatem Joannis.

8. Reliquum hiſtoriæ de Viſitatione B. Virginis Lucas ita in compendium confert: *Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus tribus, & reverſa eſt in domum ſuam*; nec eam uſque ad partum Eliſabeth permanſiſſe, aut ante Joannis Nativitatem abiiſſe, tradit. Grotius putat ante natum Joannem inde diſceſſiſſe; nam ſi uſque ad partum remanſiſſet, ait, expectaturam etiam fuiſſe, dum Eliſabeth ab iis incommodis, quæ partum conſequuntur, convaleſceret. Id vero vehementer refellere conatur Calmetus in cap. 1. Lucæ num. 56. Grotii ſententiam valde adjuvat, quod Lucas Baptiſtæ ortum referens, ſilet de B. Virgine, quam non modo nihil dicit Eliſabeth inſerviiſſe, ſed etiam diſceſſiſſe præſumit. Calmeti autem opinio eo fit veriſimilis, quod non decuiſſe videatur B. Virginem, quæ veniſſet ut Eliſabeth partui aſſiſteret, ad partum quidem uſque permanſiſſe, ac paullo ante partum diſceſſiſſe. Neutri nos opinioni quidquam detractum volumus, quod facit etiam a Lapide verſ. 56. cap. 1. Lucæ; verbiſque Natalis Alexandri ſubſcribimus, qui in cap. 1. Lucæ nu. 56. *In re*, inquit, *obſcura ſilere malim, quam ſententiam dicere. Quod nos ignorare Deus voluit, haud curioſius inquirendum eſt.* Nunc vero de Feſtivitatis hujus inſtitutione reliquum eſt ut dicamus.

Feſtivitas celebrari cœpit apud Fratres Minores. Celebrata eſt etiam in Oriente. Urbanus VI. eam in univerſa Occidentali Eccleſia inſtituit.

9. Hæc ab Ordine Fratrum Minorum an. 1263. celebrabatur, ut ex eorum annalibus colligit Gavantus ad Rubric. Breviar. Roman. ſect. 7. cap. 9. num. 2. Nec monumenta deſunt, quibus oſtenditur, etiam apud Orientales celebrari conſueviſſe, ut videre licet apud Bailletum Hiſtor. hujus diei §. 2. Quod ſi de inſtitutione Feſti hujus in univerſam Occidentalem Eccleſiam quæramus, Urbano VI. tribuenda videtur, qui jejunio etiam voluit peragendam, atque ita Fideles excitavit, ut ad Mariæ interceſſionem confugerent, quæ ſchiſma illud tolleret, quo Eccleſia ea tempeſtate conflictabatur. Urbano vita functo, Apoſtolicas litteras nondum editas promulgavit Bonifacius IX. qui jejunium non indixit, ſed Fideles tantummodo ad jejunandum cohortatus eſt. Extat Bonifacii Conſtitutio in Bullar. Rom. & apud Raynal. ad annum Chr. 1389. num. 3. Et teſtatur Scultingus, Urbani Pontificis juſſu hoc Officium ab Cardinali Ada fuiſſe compoſitum. *Hujus glorioſæ Viſitationis Officii compoſitionem Urbanus VI. Domino Adæ Cardinali Angliæ Doctori in Theologia commiſit, ut ex Scripturis Evangelicis, Sanctorum Patrum Commentariis; & Doctorum approbatorum aſſertionibus Hiſtoriam hujus Feſti Viſitationis ſcriberet, & dictaret, & eidem Officio notam congruam applicaret. Volens quoque Cardinalis præfatus veſtigia Patrum ſequi, & mandatis Apoſtolicis obedire juxta dictamen Domini Bonaventuræ Cardinalis, de Officio S. Franciſci prædictum Officium compilavit, & notam conſimilem ſibi ſumſit.* Rectius fortaſſe Feſtivitati Viſitationis dies poſt Annuntiationem, quam ſecunda Julii conſtituta eſſet; quod monitum etiam reperimus in hiſtoria Longobardica. Sed Annuntiatio plerunque in Quadrageſimam incidit, quo tempore cum Eccleſia tota ſit in Paſſione Chriſti celebranda, non debet pluribus, quam par eſt, ſolemnitatibus onerari.

Quæſtiones & turbæ excitatæ in Baſileenſi Concilio de hujus Feſtivitatis inſtitutione.

10. In Seſſione Baſileenſis Concilii quadrageſima tertia anno 1441. habita conſtitutum fuit, ut quotannis in omnibus Chriſtiani Orbis Eccleſiis poſtridie Calendas Julii Viſitationis B. Mariæ ſolemnitas celebraretur, ut videre licet apud Labbeum tom. 12. Concilior. pag. 648. Inter eos, qui Baſileenſis Concilii hiſtoriam conſcripſere, Auguſtinus Patricius narrat, contentiones inter Epiſcopos ortas de hujus feſtivitatis inſtitutione, quod Bonifacii Conſtitutionem ii non recepiſſent, qui ejus partes non ſectabantur; aitque Æneam Senenſem, qui fuit deinde Pius II. Summus Pontifex, formulam excogitaſſe, in quam omnes libenter conſenſerint. Idem quoque Patricius refert, aliam excitatam fuiſſe quæſtionem, an Decretum de celebranda ea feſtivitate promulgandum eſſet ſub nomine Felicis V. quem Baſileenſes Pontificem rite & legitime electum cenſebant; eamque quæſtionem, vel ipſo Felice conſentiente, ſilentio fuiſſe oppreſſam, ut videre eſt cap. 112. citatæ Hiſtor. tom. 13. Concil. edit. Labbei pag. 1594. Orientales iidem Patriarchæ in Concilio Florentino, ut pios viros eſſe ſeſe oſtenderent, Conſtitutionem de Viſitationis B. Virginis celebranda ſolemnitate ediderunt. Videatur Baron. in Not. ad Martyrol. ad diem 2. Julii, Thomaſſin. de Dier. Feſtor. celebrat. lib. 2. cap. 20. num. 6. Martene de antiqua Diſciplina cap. 33. num. 1. & 2. Pagius in Breviario Romanorum Pontif. in vita Urbani VI. num. 66. Spondanus ad ann. Chr. 1389. num. 1. & ad ann. 1441. num. 5. Vidiſſe ſe ait Baronius in Bibliotheca Vaticana Manuſcriptum quendam Joannis Pragenſis Tractatum adverſus Adalbertum, qui hanc ſolemnitatem improbabat; in quo libello plura referuntur miracula & revelationes, quibus eam ſibi placere Feſtivitatem Deus declaravit.

Feſti hujus inſtitutio a calumniis hæreticorum vindicatur.

11. Quod ſi quis nihilominus de legitima hujus Feſtivitatis inſtitutione dubitaverit, tum propter dubiam Bonifacii IX. auctoritatem, tum propter Baſileenſem Synodum, quæ legitime quidem convocata fuit, ſed eſſe deſiit legitima propter quorundam Epiſcoporum audaciam, qui Eugenio IV. Amedeum Sabaudiæ Ducem ſub nomine Felicis V. ſubſtituere ſunt conati, meminerit is, Viſitationem B. Mariæ diſerte tradi in Evangelio, piumque ac ſanctum eſſe, ejus memoriam ſingulis annis celebrari. Utcumque autem ſit de prima hujus Feſti inſtitutione, eam certe ſolemnitatem diſerte Romani Pontifices approbarunt, cujus Officium proprium S. Pius V. reformavit, teſte Gavanto loco cit. num. 2. & quod nunc recitamus Clementis VIII.

juſſu recognovit P. Ruiz de Viſitatione Ordinis Minimorum, quod tradit Nicolaus Antonius Biblioth. Hiſpan. tom. 2. pag. 188. Baſileenſi vero Conciliabulo minime poteſt tribui prima hujus Feſtivitatis inſtitutio, ſed Romano Pontifici Urbano VI. vel Bonifacio IX. ut obſervat Gretſerus de Feſtis lib. 2. *Fallitur Lutheranus Dreſſerus in ſuo libello de Feſtis, cum Viſitationis Feſtum inſtitutum tradit in Concilio Baſileenſi anno* 1441. *&c. ſed errat, quia aliud eſt denuo promulgare & præcipere, aliud primitus inſtituere. Prius illud fecit Synodus Baſileenſis, poſterius Urbanus VI. & Bonifacius IX.* Eandem Gretſeri Cenſuram duos alios heterodoxos Scriptores ſubire oportet; quorum alter eſt Hoſpinianus de origine Feſtorum Chriſtianorum pag. 123. alter Schmidius Proluſionum Marianarum 7. in tom. 77. Miſcellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Paſſionei. Nam uterque Scriptor eadem docet, quæ Gretſerus improbat in Dreſſero. Joachimus Hildebrandus inter heterodoxos magni nominis Auctor hæc de Viſitationis Feſto ſcribit in Opere Amſtelodami edito anno 1702. cui titulus: *De priſcæ & primitivæ Eccleſiæ ſacris publicis, Templis, & diebus Feſtis* pag. 60. & 61. *Baptiſtæ natalem Feſtum Viſitationis Mariæ ſubſequitur, quod ſeculo* 14. *ad finem vergente, Urbanus VI. &c. primus condidit &c. Felici autem ſucceſſu Concilium Baſileenſe confirmavit ad invocandam B. Virginem, ut ſuis ipſa pedibus Turcarum eo tempore graſſantium inſultus protereret, quemadmodum ſuis pedibus in itinere ad Cognatam ſuſcepto montana conculcaſſet.*

CAPUT VI.

De Feſto Beatæ Virginis de Monte Carmelo die 16. Julii.

Carmelus ubi ſitus. Eliæ miraculo nobilitatus. Traditio de ædicula Deiparæ adhuc viventi dedicata. Ad eam ſe contuliſſe fertur Veſpaſianus Imperator.

1. POſtridie Idus Julii Feſtivitas celebratur B. Virginis de Monte Carmelo; de cujus inſtitutione antequam dicere aggrediamur, quædam de Monte Carmelo præfabimur. Carmelus inter Judæam & Syriam mons ad Tribum Manaſſe pertinebat, qua vero ad meridiem vergit, Tribui Aſer aſſignatus fuerat. Ejus radices prælabitur Torrens Ciſſon, & haud longe hinc Belus amnis. In eo contigit monte nobiliſſimum illud miraculum, cum Eliæ precibus ignis Cœlo delapſus Prophetas Baal abſumſit. De eo monte Tacitus in lib. 2. Hiſtor. c. 78. *Eſt Judæam inter Syriamque Carmelus; ita vocant montem, Deumque.* Huc venit Veſpaſianus percontatum, an quod agitaret animo, futurum eſſet, ſibi ut bene verteret: *nec Simulacrum Deo* (ſunt verba Taciti) *aut Templum, ſed aram tantum & reverentiam: illic ſacrificanti Veſpaſiano, cum ſpes occultas verſaret animo, Baſilides Sacerdos, inſpectis identidem extis: Quidquid eſt, inquit, Veſpaſiane, quod paras, ſeu domum extruere, ſeu prolatare agros, ſive ampliare ſervitia, datur tibi magna ſedes.* Quod confirmat Suetonius c. 5. in Veſpaſiano: *Apud Judæam Carmeli Dei Oraculum conſulentem ita confirmavere ſortes, ut quidquid cogitaret volveretque animo, quantumlibet magnum, id eſſe proventurum pollicerentur.* In eo monte Traditio eſt, adhuc vivæ B. Virgini Ædiculam eſſe extructam a piis quibuſdam viris, qui eam noverant, quique Joannis Baptiſtæ prædicatione Chriſti Adventum ſatis cognitum habentes, Evangelium amplexati quotidie illuc convenire conſueverant; ex quo nomen illis inditum Fratrum Montis Carmeli. Immo ſi fides habenda Joſepho Antiocheno, Joanni Hieroſolymitano, & Cyrillo, & recentioribus Ordinis Carmelitarum Scriptoribus, eadem illa fuit Ædicula, quo Veſpaſianus ſe contulit. Tacitus vero & Suetonius diverſa ſcripſere, quod Ethnici eſſent, & Religionis noſtræ auguſtiora quæque ad falſam, quam præceperant animo, Religionem traherent. Videatur Arnaldus Borſtius in Breviloquio Tripartito par. 2. cap. 2. P. Daniel a Virgine Maria in Vinea Carmeli cap. 13. & in Speculo Carmelitano tom. 1. part. 2. in Miſcell. Hiſtor. Theolog. pag. 924. & ſequen.

Papebrochius eam Traditionem, aliaſque ſimiles impugnavit.

2. Quidam vero in his non conquieſcunt, nec animum poſſunt inducere ut ea credant, quæ ſuper hac re tradunt Carmelitani Sctiptores. Joſephi Antiocheni, Joannis Hieroſolymitani, & Cyrilli Opera ſuppoſititia eſſe contendit magni Bollandiani Operis Continuator Papebrochius. Addit, ſatis firmo carere fundamento, quod de extructa a primis illis Chriſtianis in monte Carmelo Ædicula traditur; Baſilidem a Veſpaſiano conſultum Sacerdotem fuiſſe Chriſtianum; & ea, quæ ſatis perſpicue ſcribunt de Oraculo & ritu Ethnicorum Tacitus & Suetonius, ad noſtræ Religionis ritus trahenda eſſe & explicanda, id vero abſurdum ſibi videri libere fatetur. Nec accuſationibus commovetur, quas adverſus illum apud Innoc. XI. intentavit Sebaſtianus a S. Paulo, ediditque typis Francofurdienſibus, ut apparet in part. 2. Reſp. Papebrochii Antuerpiæ edit. ann. 1697. Reſponſ. ad 9. accuſat.

Ad neutram partem accedit Auctor. In Lectionibus Officii de illa ædicula apponitur clauſula, ut fertur.

3. Ad neutram harum partium ſententiam noſtram adjicimus; nec ſuſcipimus probandum, Suetonium & Tacitum, ubi ſcribunt Veſpaſianum Carmeli oraculum adiiſſe, ita explicandos, ut Veſpaſianus Chriſtianos Sacerdotes, qui ædiculæ illi in honorem B. Virginis extructæ inſervirent, conſulerit. Nam illam ædiculam in monte Carmelo tunc temporis eſſe excitatam, pie tantum creditum eſt. Quapropter in ſecundis Officii lectionibus, quæ habentur in Romano Breviario, ubi mentio fit illius ædiculæ, addita eſt cauta illa formula, *ut fertur*, cujus quæ, quantaque vis eſſe debeat, fuſe diſſeruimus tom. 4. par. 2. de Canonizat. Sanctorum, ubi quæ fides, qui honor & veneratio, & quatenus debeantur Hiſtoriis Breviario Romano contentis demonſtravimus.

Simonis Stokii & Joannis XXII. viſiones. Bulla ejus Pontificis, ſeu Privilegium Sabbathinum, quæ dicitur ab aliis Pontificibus confirmata, non habetur in Bullario Romano.

4. Ut autem ad hujus, de qua agimus, Feſtivitatis redeamus hiſtoriam; ſeculo 13. ineunte, mortuus eſt ſpectatæ Sanctimoniæ vir Simon Stockius Ordinis Carmelitarum Generalis; cui multo ante ejus obitum B. Virgo apparuit, deditque tanquam Carmelitani Ordinis teſſeram Scapulare, in præcipuæ protectionis ſuæ peculiare ſignum; deinde quinquaginta poſt annis B. Virgo itidem Joanni XXII. Summo Pontifici apparuit, eumque monuit de pluribus Indulgentiis, quas a Jeſu Chriſto Filio ſuo Fratribus & Sororibus Carmelitani Ordinis impetraſſet; quas Indulgentias deinde 3. Martii die ann. 1322. idem Pontifex promulgavit. Atque illud eſt, quod dicitur Sabbathinum privilegium ob eam, quam mox afferemus, rationem; idque confirmatum poſtea dicitur a Summis Pontificibus Clemente VII. Pio V. & Gregorio XIII. Ea autem Joannis XXII. Conſtitutio, etſi non extat in Bullario Romano, in pluribus tamen libris typis impreſſis edita eſt, & nuperrime in Bullario Carmelitarum per P. Eliſeum Monſignanum Ordinis Generalem Procuratorem collecto par. 1. pag. 61. & ſequen.

Launojus eam Bullam ſuppoſititiam

5. Sed hæc Simonis viſio, & Joannis XXII. Bulla, ſi non majorem, certe æqualem habet difficultatem, atque ea, quæ in Monte Carmelo

exiſtimat, & Papebrochius. Hujus contentiones cum Carmelitis. Theophilo Raynaudo falſo tribui opus, quod inſcribitur Scapulare Marianum, *putat idem Papebrochius.*

lo extructa ædicula dicitur. Adverſus utramque quaſi quodam, qui ſatis verbis explicari non poteſt, furore invehitur Launojus in Diſſertationibus ſuis tom. 2. par. 2. poſtremæ edit. anni 1731. Præter P. Danielem Carmelitam in *Vinea Carmeli*, & in *Speculo Carmelitano*, & P. Paulum ab omnibus Sanctis in *Clavi aurea*, tum viſionem, tum Joannis Bullam tuendam ſuſcepit Theophilus Raynaudus tom. VII. ſuorum Operum. Papebrochius in continuatione Bollandiani Operis tom. 3. menſis Maji ad diem 16. de B. Simone loquutus eſt, & conqueſtus, communicatam ſecum non fuiſſe ejus vitam ab Auctore ſynchrono ſcriptam, ut eam poſſet expendere. Id vero graviter tulit Sebaſtianus a S. Paulo Carmelita, qui ex ea querela accuſationem adverſus Papebrochium procudit. Quamobrem temperare ſibi non potuit Papebrochius, quin omnes in 3. par. ſuarum Reſponſionum proferret, quæ inter ſe & Carmelitas interceſſerant, contentiones, ut quanta æquitate ſeſe geſſiſſet, omnibus palam faceret. Atque in eo, quod ad B. Simonis viſionem attinet, ſe dixiſſe monet, ſuſpectam eam eſſe Launojo; negat vero ſe umquam declaraſſe ſibi Launoji ſententiam probari; ut videre eſt par. 1. ſuarum Reſponſionum ad accuſationem ſecundam, tertiam, & quartam; in eo tamen ſe Launojum ſequi fatetur, quod Joannis Bulla ſit ſuppoſititia. *Bullam Sabbathinam, Bullam fictitiam videri, nec a Joanne XXII. editam Launojo aſſentior.* Idque rurſus inculcat in ead. part. 1. Reſponſ. ad art. 3. §. 15. ubi num. 144. quædam documenta profert, quibus demonſtrare nititur Theophilum Raynaudum numquam *Scapulare Marianum*, quod ſupra memoravimus, tamquam ingenii ſui fœtum agnoviſſe.

Difficultates adverſus eam Bullam e Theologia petita.

6. Ad has difficultates ex hiſtoria petitas accedunt eæ, quæ e ſacra Theologia depromuntur. Nam B. Virgo, cum B. Simoni tradidit Scapulare, fertur hæc dixiſſe: *Hoc erit tibi, & cunctis Carmelitis privilegium: in hoc moriens æternum non patietur incendium*: quod juxta Sacræ Theologiæ principia quidam contendunt probari non poſſe. Joannes Epiſcopus Caſtorienſis tract. 1. de Cultu Sanctorum & B. Virginis §. 55. oſtendit, nullam Scapulari, aut Roſario, aut Cingulis, aut imaginibus B. Virginis fieri injuriam, *ſi quis dicat hæc nihil profutura* (meritum intelligens de condigno) *ſi deſit charitas, ſi Chriſtum non felicius corde, quam hæc ſymbola carne geſtemus* & §. 56. omnia hæc ſymbola multum juvare dicit, ſi ea qui geſtet, B. Virginis ſtudeat innocentiſſimos mores imitari: his ſymbolis ſigniſque B. Virgini colendæ comparatis oſtendit §. 57. nimis multos abuti: ac §. 58. & ſequen. malum eorum uſum in eo eſſe, quod quidam ab illis æternæ ſalutis ſecuritatem nimis fidenter ſibi polliceantur. Inde Rivetus hæreticus eam adverſus Catholicos confinxit calumniam: *Notandum eſt, cum omnibus ſceleribus conſiſtere poſſe in Papatu devotionem circa Deiparam.* Verum Caſtorienſis Epiſcopus tract. 3. §. 55. Rivetum ad incitas redigit. Oſtendit enim ab ea, quam nobis hæreticus ille doctrinam affingit, quantum Catholica Religio abhorreat. Bailletus, ſeu quis alius Auctor Tractatus *de Devotione & Cultu ergo Deiparam*, Lutetiæ Pariſiorum editi anno 1696. cap. 9. explicat, quo ſenſu B. Virgo dicatur *Refugium peccatorum*; nam de iis peccatoribus id intelligendum, quibus eſt animus emendandi ſuos mores, quique de redeundo in Dei gratiam ſedulo cogitant.

Sola exteriorum Symbolorum devotio nihil proficit ad ſalutem.

7. Provocat autem Rivetum, ex Catholicis, qui doctrina præſtent, (nam imperitos, aut obſcuri nominis nihil morantur Auctores) Scriptorem ut aliquem proferat, qui umquam dixerit, æternam ſalutem ſola exteriorum Symbolorum devotione poſſe comparari, & devotionem erga Deiparam cum peccatis poſſe conſiſtere. Porro viciſſim Calvinianam doctrinam reprehendit. Nam in Calviniſtarum Synodis definitur, qui ſemel Baptiſmo regenerati ſint, & gratiam ſanctificantem ſuſceperint, eos neque regenerationis fructum ullo umquam tempore amittere poſſe, neque Fidem, quæ ſalvos facit, neque charitatem, neque ſecuritatem illam, in qua de retinenda Dei gratia certi conquieſcunt. Si enim gratia & juſtitia non amplius amittuntur, inde conſequitur, teterrima poſſe homines ſcelera perpetrare, quin & filii Dei, & de æterna ſalute ſecuri eſſe deſinant. Ne quis tamen obtrectandi cupidus noſtra hæc aliorſum accipiat, quaſi cultum erga Beatam Virginem deſerendum peccatori eſſe doceamus, nihilque prodeſſe ejus preces, alioſve pios actus, ſi de ſua converſione non cogitet, advertendum id ex ſuperioribus propoſitionibus minime conſequi: peccatoris enim oratio impetratoria eſt ex mera Dei miſericordia, modo *pro ſe petat neceſſaria ad ſalutem pie & perſeveranter*, ut docet D. Thomas 2. 2. quæſt. 83. art. 6. Fieri enim poteſt, ut infinita Dei miſericordia peccatoris oratio exaudiatur, etiam ſine propoſito emendandæ vitæ; dummodo non tam obſtinato ſit animo, ut omne pœnitentiæ conſilium perpetuo abjecerit, piaque devotione & firma fide in oratione perſeveret, a Deo petens auxilia, quæ ſibi opus ſunt ad æternam ſalutem conſequendam. Vid. Suarez de Relig. tom. 2. lib. 1. cap. 25. Bulla Joannis XXII. eandem B. Virginem tradit dixiſſe Pontifici, ſe Carmelitarum & Fratrum & Sororum animas in Purgatorium delapſas primo poſt eorum mortem Sabbatho ab illius loci pœnis ereptas in Paradiſum adducturam. *Ego mater glorioſa deſcendam Sabbatho poſt eorum mortem, & quos invenero in Purgatorio, liberabo, & eos in Montem Sanctum vitæ æternæ reducam.* Quæ verba multum negotii ſane faceſſunt, quod ex iis dominatus quidam in animas Purgatorii inferri poſſe videatur. Quapropter ſacra Pariſienſis Facultas anno 1624. Carmelitanum quendam religioſum virum ad eam propoſitionem rejiciendam adegit, quam ex Joannis Bulla depromſerat: *Hanc propoſitionem, quatenus dicit B. Virginem imperium ſpirituale in animas demonſtraſſe, cum pollicita eſt morientibus in Habitu Carmelitarum e Purgatorii flammis ereptionem, revoco*: ut videre licet apud Thiers Tract. de Superſtitione tom. 2. cap. 16. pag. 253. & ſequen. qui plura refert acta in Sorbona ad hanc rem pertinentia.

Viſio B. Simonis probatur teſtimonio Auctoris ſynchroni. Diluuntur difficultates Theologicæ adverſus illam viſionem.

8. Duo itaque ſunt, de quibus diſputant viri docti; alterum eſt B. Simonis viſio; alterum ipſa Joannis XXII. Conſtitutio. Ac viſionem quidem veram credimus, veramque habendam ab omnibus arbitramur. Eam enim accurate refert Suvaningron, qui B. Simonis Socius fuit & Secretarius, eamque ſe ab illius ore ait accepiſſe: *Hanc ego immeritus, homine Dei dictante, ſcribebam.* Ejus autographum in Burdigalenſi quondam Archivo delituit, cujus e tenebris erutum, cum hæ ferverent controverſiæ, Typis fuit impreſſum a P. Joanne Cheron Burdigalenſis Domus Priore in Vindiciis Scapularis pag. 157. & ſeq. De hac Viſione fit mentio in Breviario Romano; & quamvis illud tantummodo narretur in Lectionibus, B. Virginem Simoni Scapulare

tra-

tradidiſſe: *Inſigne ſacri Scapularis B. Simoni Anglico præbuit, ut cœleſti hac veſte Ordo ille Sacer dignoſceretur, & a malis ingruentibus protegeretur*: nec quidquam de eo, quod ſupra retulimus, Privilegio memoretur: *Hoc erit tibi, & cunctis Carmelitis Privilegium: in hoc moriens æternum non patietur incendium*: id tamen ſilentium viſioni nihil detrahit; nam juxta Scripturæ modum loquendi æterna vita promittitur propter quædam, quæ ad eam quidem conducunt, ſed tamen, niſi alia quædam accedant, ſatis eſſe non poſſunt ad eam aſſequendam, ut ad Rom. cap. 3. v. 28. *Arbitramur enim juſtificari hominem per fidem*, & cap. 8. v. 24. *Spe enim ſalvi facti ſumus*: & Tob. 12. v. 9. *Eleemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata*. Et appoſite ad hanc rem ſcripſit Bellarminus Controverſiar. tom. 4. lib. 2. de Pœnitentia c. 7. *Sæpenumero Scriptura divina tribuit vim juſtificandi, aut etiam ſalvandi diverſis rebus, non quod ſolæ illæ juſtificare, aut ſalvare poſſint, ſed quod illæ vim ſuam habeant ad juſtificationem aut ſalutem, & ad eum finem perducant, ſi tamen cætera non deſint*. Huc accedit, quod in ea viſione non legimus, eum inferni pœnas vitaturum, qui nihil aliud præſtiterit, quam ut Scapulare geſtaret; alia enim bona opera præcipiuntur, in quibus perſeverare neceſſarium eſt. *Fratres* (ſunt verba Viſionis) *conſervando verbum iſtud in cordibus veſtris ſatagite electionem veſtram certam facere per bona opera, & nunquam deficere. Vigilate in gratiarum actione pro tanta miſericordia, orantes ſine intermiſſione, ut ſermo mihi factus glorificetur ad laudem Sanctiſſimæ Trinitatis, & Virginis Mariæ ſemper benedictæ*. Daniel a Virgine Maria in Speculo Carmelitano tom. 1. par. 2. pag. 433. accurate rem hanc expendit. Sibi enim ipſe objicit pag. 531. etiam qui Dei ſervet præcepta & Eccleſiæ, puramque a peccatis vitam agat, licet Scapulare non geſtet, Infernum evitare. Cui objectioni reſpondet, B. Virginem pollicitam eſſe, qui devote Scapulare geſtaverit, devoteque Scapulare geſtando injuncta opera, ut æquum eſt, impleverit, eum ab Inferno liberum fore. *Quantum eſt ex parte ſua; ex capite gratiæ illius copioſæ, quam eidem apud Filium ſuum impetrabit intuitu Scapularis jam olim collati in ſignum ſalutis, fœdus pacis, & pacti ſempiterni, niſi ſcilicet ex alio capite impingat in petram ſcandali, & lapidem offenſionis per temerariam divinæ legis tranſgreſſionem*. Iiſdem principiis utitur Paulus ab omnibus Sanctis *in Clavi Aurea* par. 1. cap. 12. Sane Papebrochius in Reſponſionibus ad P. Sebaſtianum a S. Paulo par. 2. Reſponſione ad art. 20. num. 18. pro eo quo fuit animi candore declaravit, nihil quod improbaret, ſe in ea Viſione reperiſſe, poſtquam legerat, quæ ſcripſit Suvaningron; numero autem 28. de explicationibus, quas PP. Carmelitæ tribuunt illis verbis: *In quo moriens æternum non patietur incendium*, ita ait: *Ego in illis nullam video difficultatem. Ea enim Patres Carmelitæ tam commode exponunt, ut facile evadant omnem juſtam reprehenſionem; neque nata ſint (ſicut calumniantur nonnulli) ſtolidam fiduciam ingerere peccantibus adipiſcendæ ſalutis, quomodocumque ducatur vita*.

Bulla Joannis non probatur genuina. Prudens Pauli V. Decretum.

9. Nunc vero poſt viſionis examen expendenda eſſet Bulla Joannis XXII. quæ ideo Sabbathina appellatur, quod B. Virgo pollicita ſit, ſe quotquot Carmelitano Mariæ cultui addicti fuerint, primo poſt eorum obitum Sabbatho a Purgatorii igne erepturam. Nonnihil de ea ſuperius attigimus. Multo tamen plura eſſent afferenda, ſi nobis videretur conducibile, ad ejus auctoritatem convellendam, omnia ea, quæ ex quibuſdam rebus omni veriſimilitudine carentibus prodeunt, huc conferre argumenta: cujuſmodi ſunt illa, quod nunquam ejus repertum ſit autographum; & nunquam *in forma ſpecifica*, nec niſi, ut vulgo dicitur *in forma communi* a Romanis Pontificibus ea Bulla approbata ſit. Satis fuerit illud admonere, coortas in Luſitania de ea Bulla contentiones, & inde ad totum Chriſtianum Orbem diffuſas, quarum hiſtoriam tradidit Paulus ab omnibus Sanctis *in Clavi aurea* par. 2. cap. 15. ſapientiſſimo Decreto tandem diremiſſe Paulum V. Pontificem; quod vel ipſe probavit, collaudavitque Launojus. Decretum autem habetur in Bullario Carmelitano tom. 1. pag. 62. & tom. 2. pag. 601. *Patribus Carmelitanis permittatur prædicare, quod populus Chriſtianus poſſit pie credere de adjutorio animarum Fratrum, & Confratrum in charitate decedentium, qui in vita habitum geſtaverint, & caſtitatem pro ſuo ſtatu coluerint, Officiumque parvum recitaverint, vel ſi recitare neſciverint, Eccleſiæ jejunia obſervaverint, & feria quarta, & Sabbatho a carnibus abſtinuerint, niſi ubi in iis diebus Nativitatis Domini Feſtum inciderit, ſuis interceſſionibus continuis, ſuiſque ſuffragiis & meritis, & ſpeciali protectione poſt eorum tranſitum, præcipue in die Sabbathi (qui dies ab Eccleſia eidem Beatæ Virgini dicatus eſt) adjuturam*. Videatur etiam Bailletus ad diem 15. Auguſti §. 6. num. 34.

Illo decreto ſublatæ contentiones. Defenditur inſtitutio hujus Feſtivitatis & Officii.

10. Congruunt cum hoc Decreto ſecundæ Officii Lectiones in Breviario Romano. Habetur enim in illis, animas Fidelium, qui in Scapularis Societatem adſcripti fuerint; & pia opera, quæ in ea præſcribuntur, ſervaverint, in Purgatorium ignem delapſas a B. Virgine adjuvari, ut inde quam celerrime liberatæ in Cœlum convolent; quibus tamen omnibus illud additur, *ut pie creditur*. Quapropter cum ea omnia, quæ tum in B. Stocki viſione, tum in Sabbathina Bulla difficultatem creare poterant, & ſapientibus doctorum virorum animadverſionibus, & Romani Pontificis decreto ſublata ſint; cumque gliſcentibus maxime contentionibus, nemo umquam cultum erga B. Virginem de Monte Carmelo auſus ſit improbare, quem Romani Pontifices tot tantiſque indulgentiis locupletarunt; cum denique, B. Virgine intercedente, plura Deus miracula ediderit in eorum utilitatem, qui huic devoto cultui ſunt addicti (*Improbus porro ſit qui neget, multis Romanorum Pontificum gratiis & privilegiis ornatam, multis etiam divinis beneficiis comprobatam fuiſſe iſtam Scapularis Mariani devote geſtandi religionem*; ut ait Papebrochius par. 2. Reſponſion. ſuarum art. 20. num. 28.) quiſque fateatur neceſſe eſt, Feſtivitatem B. Mariæ de Monte Carmelo non ſine gravi inſtitutam eſſe judicio, & in univerſali Eccleſia cum Officio & Miſſa propria celebrari. Eam pro Carmelitarum Ordine ann. 1587. approbavit Sixtus V. ejuſque Officium pro eodem Ordine Paulus V. ex Decreto S. Rituum Congregationis novis auxit lectionibus a Venerabili Cardinali Bellarmino recognitis, ut videre eſt apud Petrum Paulum ab omnibus Sanctis *in Clavi aurea* pag. 180. Eandem Feſtivitatem temporibus ab ætate noſtra haud ita remotis una cum Officio ad aliquot Civitates, Provincias, & Regna, ut Populorum, Epiſcoporum, & Principum devotioni gratificarentur, Romani Pontifices extenderunt, quod ex S. Rituum Congregationis Actis colligitur. Eam denique cum Officio & Miſſa nunc Univerſa celebrat Catholica

lica Eccleſia ex Decreto Benedicti XIII. quod etiam monuimus par. 2. tom. 4. de Canonizatione Sanctorum.

CAPUT VII.

De Feſto Dedicationis Eccleſiæ Sanctæ Mariæ ad Nives, die 5. Auguſti.

Multiplex Baſilicæ Liberianæ nomen.

1. NOnis Auguſti Solemnitas peragitur Dedicationis Eccleſiæ B. Mariæ ad Nives. Variis inſignem hanc Baſilicam nominibus in Eccleſiaſticis monumentis appellatam novimus: nam interdum *Sancta Maria*; modo *Sancta Maria ad Nives*; ex miraculo, de quo paullo poſt ſermonem habebimus; modo *Baſilica Liberii* nominatur, ex ejus Fundatore Liberio ſumpto nomine; in ejus enim vita Anaſtaſius, ſive quis alius Pontificalis libri Scriptor tradit, Baſilicam prope macellum Liviæ ædificaſſe: *Hic fecit Baſilicam nomine ſuo juxta macellum Liviæ*. Quod macellum cum in Exquiliis Livia Auguſti uxor ædificari juſſiſſet, ut in eo neceſſaria humano victui venundarentur, facile inde intelligitur, Eccleſiam ſeu Baſilicam, de qua loquimur, illis verbis demonſtrari, quæ in Exquilino monte ſita eſt, quod bene advertit Baronius in Notis ad Martyrolog. Rom. ad diem 5. Auguſti, & notat Vignolius in Notis ad Librum Pontificalem in vita Liberii pag. 118.

Cur appelletur etiam Baſilica Sixti.

2. Eadem Eccleſia quandoque appellatur *Baſilica Sixti*, & Baſilica *Sanctæ Mariæ Genitricis*, ut apparet in *Sacramentalibus libris*, *Antiphonariis*, & *Miſſalibus ordinatis* ſub Gregorio Magno, & in ejus Epiſtolarum Regeſto. Et facile quidem intelligitur, quo pacto nomini Liberii nomen Sixti fuerit ſubſtitutum; nam in libro Pontificali in vita Sixti III. hæc habentur: *Hic Xyſtus fecit Baſilicam S. Mariæ Virginis, quæ ab antiquis Liberii denominabatur juxta macellum Liviæ, ubi & obtulit hæc dona*. Et Florentinius Exercitat. 12. *de prima Romæ B. Virgini Mariæ dedicata Eccleſia*, quam Martyrologio veteri inſeruit ad diem 5. Auguſti, notat in quibuſdam Codicibus non legi *fecit*, ſed *refecit*, quam lectionem confirmat ea Inſcriptione apud Gruterum in Appendice pag. 1179.

Virgo Maria tibi Sixtus nova tecta dicavit.

Conſonat alia Inſcriptio, cujus meminit Baronius loc. cit. quam etiamnum palam omnibus eſſe ait in hujus Templi arcu maximo: *Sixtus Plebi Dei*. Eximiam vero fuiſse oportet hanc acceſſionem, qua Sixtus eam auxit Baſilicam, cum Liberii nomen & memoria pene interiiſſe videatur: quamobrem Joannes Diaconus in vita S. Gregorii lib. 4. cap. 68. Templum hoc appellat *Baſilicam Sixti*.

Septimo ſeculo in eam illatum Præſepe Jeſu Chriſti.

3. Tandem circa dimidium ſeptimi ſeculi, quam Epocham tamquam veriorem ſequuti ſumus tom. 4. part. 2. de Canonizat. Sanctorum cap. 31. num. 15. cum Romam præclara eſſent aſportata Præſepis Jeſu Chriſti Lipſana, quæ Theodorus Pontifex in hac Baſilica collocavit, jam tum appellata fuit Baſilica *S. Mariæ ad Præſepe*. Quapropter in lib. Pontif. de vita Theodori Papæ hæc habentur: *Romam fugit Mauritius ad B. Mariam ad Præſepe, quem tollentes de Eccleſia miſerunt Bojam in collum ejus*. Ac ejuſdem Pontificalis libri Auctor ſemper Baſilicam hanc vocat *S. Mariæ ad Præſepe* in ſequentibus Pontificum vitis Martini I., Eugenii I., Gregorii II, Gregorii III., Stephani III., Adriani I., Leonis III., Paſchalis I., & in Calendario Romano ſeculi 8. quod Fronto illuſtravit, mentio fit de hac Eccleſia in Dominica Paſchæ his verbis: *In Paſcha Dominica ſancta ad Sanctam Mariam Majorem in Præſepe.*

De vulgato Baſilicæ nomine S. Mariæ Majoris.

4. Quod autem pertinet ad vulgatum nomen Sanctæ Mariæ Majoris, quo hæc Baſilica appellari ſolet, veſtigia quædam ejus apparent ſæculo 8. nam præter ea, quæ ſupra attulimus ex 8. ſeculi Calendario, locus eſt hujuſmodi in Pontificali libro de vita Gregorii IV. *Et in ea* (Baſilica S. Mariæ Trans Tyberim) *fecit Præſepium ad ſimilitudinem Præſepii Sanctæ Dei Genitricis, quæ appellatur Majoris*: & in vita Sergii II. qui eidem Gregorio ſucceſſor fuit. *Ipſe vero a Deo protectus & præclarus Pontifex pro remedio & futura animæ ſuæ retributione Cameram Præſepii Domini Noſtri Jeſu Chriſti, quod Baſilicæ Beatæ Dei Genitricis Dominæ noſtræ connectitur, quæ Major ab omnibus nuncupatur, argenteis Tabulis, ac deauratis, habentibus hiſtoriam B. Dei Genitricis Mariæ, magnifice, atque præcipue perornavit*. Quamobrem nos, quemadmodum Venerabilis Petrus lib. 2. de Miraculis, nomen *S. Mariæ Majoris* magnificentiæ illius Templi adſcribemus: *Habetur* (inquit Petrus) *Romæ Patriarchalis Eccleſia in honore perpetuæ Virginis Matris Domini conſecrata, quæ vulgari ſermone Sancta Maria Major vocatur. Major autem iccirco, quia poſt Lateranenſem Sancti Salvatoris Eccleſiam, Major dignitate non ſolum Romanis, ſed & totius Orbis Eccleſiis eſt.*

De nomine S. Mariæ ad Nives.

5. Si quis de diverſis hujus Baſilicæ nominibus uberiorem tractationem deſideret, legat narrationem Sacrorum Rituum, quibus ſancta hujus Baſilicæ porta aperitur anno Jubilæi univerſalis, quam narrationem ſumpta occaſione ex proprio Jubilæo an. 1725. edidit Battellus Archiepiſcopus Amaſenus ejus Baſilicæ Canonicus pag. præſertim 31. & ſequen. Nobis ſatis eſt, quæ hactenus attulimus, monuiſſe; ac inter diverſa hujus Eccleſiæ nomina, illud *S. Mariæ ad Nives* adhibebimus, præſertim quod in Romano Martyrologio Feſtum hujus diei in hæc verba edicitur. *Romæ in Exquiliis Dedicatio Baſilicæ Sanctæ Mariæ ad Nives*: & in Breviario Romano hujus Feſtivitatis titulus eſt, *Feſtum Sanctæ Mariæ ad Nives*.

Miraculum delapſæ Nivis in ædificatione Baſilicæ.

6. Pia quædam traditio eſt, Joannem Patritium Romanum, ejuſque conjugem, Liberio Pontifice, cum liberis carerent, ad quos eorum hæreditas deferretur, omnia ſua bona voviſſe B. Virgini, quam impenſiſſime obſecrabant, ut ſibi aperiret, quid de iis bonis fieri vellet. Itaque Nonis Auguſti, quo tempore graviſſimi Romæ ſunt calores, noctu nix in Exquilinum collem delapſa eſt; cum interea Joannes ejuſque uxor per ſomnium a B. Virgine monerentur, ut in ea Exquilini collis parte, quam nive tectam viderent, Templum extruerent, ſuoque nomini dedicarent; ad hunc enim modum ſe velle eorum fieri hæredem. Quod cum Joannes Liberio nunciaſſet, idem ſibi Pontifex dixit ſignificatum eſſe per ſomnium; itaque cum Cleri & Populi proceſſione ſe ad Collem contulit, quem nive tectum invenit, ac in eo locum Templi deſignavit, quod deinde Joannis ejuſque uxoris ſumtibus extructum eſt.

In vetuſtioribus Breviariis habetur in illa Baſilica ædificanda miracu.

7. Atque ea ſunt omnia, quæ in Officio narrantur, quod ab Eccleſia univerſali hac die celebratur. In vetuſtioribus quibuſdam Breviariis membranaceis, quorum unum erat ad Parmenſis Eccleſiæ, alterum ad Eremitarum S. Auguſtini uſum, quod fuit Florentini, non id ſolum contine-

lum terra ſponte dehiſcentis.

tinetur, quód narratum diximus in Breviario Romano, ſed illud etiam legitur, Liberium Pontificem ſuis manibus cœpiſſe terram effodere; quæ ſponte dehiſcens oſtendit, quo fundamenta jaci oporteret. *Ad quem locum* (ſunt verba ex Breviariis apud Florentinium) *cum populi multitudo excitati novitate miraculi* (delapſæ nivis) *una cum jam dictis Pontifice & Patritio acceſſiſſet, & ipſe Pontifex cœpiſſet propriis manibus terram effodere in circuitu nivium ad jaciendum conſtruendæ Baſilicæ fundamentum, ecce priori miraculo aliud divina diſpoſitione ſucceſſit. Fluida terra ſubito ſeipſam aperuit, & ubi jacenda eſſent fundamenta demonſtrans, aſtantium animos incredibili lætitia & admiratione replevit.*

Cum illis conſentiunt veteres Lectiones, quæ emendatæ ſunt a S. Pio V. De miraculo tantum Nivis delapſæ ponitur Sermo.

8. Conſentiunt vetuſtæ quædam lectiones, quas affert, ut vulgo dicitur, *per extenſum* Paulus de Angelis in ſuo Tractatu de Baſilica S. Mariæ Majoris lib. 2. cap. 2. pag. 24. *Mox vero Pontifex foſſorium lætus accipiens; ſicut nix deſignaverat, propriis manibus cœpit terram effodere, quæ extemplo aperta eſt per circuitum. Et ita hujus glorioſæ Virginis meritis architectonicis manibus Divina Clementia reſeravit fundamenta.* Verum cum lectiones, quæ hac die leguntur, a Pio V. emendatæ fuerint, teſte Gavanto ſect. 7. cap. 10. de Feſtis Sanctorum Menſe Auguſto num. 5. *Pius V. mutavit Orationem, aliqua Reſponſoria, & Lectiones primi, & ſecundi Nocturni,* cumque a Lectionibus mutatis, correctiſque abſit miraculum de terra, quæ ultro ſe aperuit, ſolumque delapſæ nivis prodigium in iis memoretur, propterea nos de prioris miraculi probabilitate nihil detrahentes, de poſteriore hoc, quod accidit die 5. Auguſti, duntaxat differemus.

Tillemontius ſilet ejuſmodi miracula, quod parum fidei tribuat Breviariis. Baſilicæ ædificationem refert ad Sixtum III.

9. Tillemontius tom. 6. Nota 83. *de Arianis*, de Eccleſia S. Mariæ Majoris ſcribit, ſe idcirco a narrandis iis miraculis abſtinere, quæ in ejus fundatione contigiſſe dicuntur, quod ea non niſi Breviariis fulciantur, quorum non exiſtimat auctoritati & fidei tuto ſe niti poſſe; cum præſertim fere quotidie corrigantur, & ex lectionibus plura expurgentur; remque omnem eo ducit, ut ſi quid veri dici poſſit, id omne referendum ſit ad tempora Sixti III. qui Baſilicam novis magniſque acceſſionibus a ſe auctam primus ſub B. Virginis nomine dedicavit.

Tillemontius refellitur. Varia lectio notatu digna in libro Pontificali. Baſilicæ olim dicebantur Regum & potentiorum ædes.

10. Verum nihil affert, quo ſententiam hanc ſuam ſuffulciat; pro qua ſi quis velit argumentum aliquod ſuppeditare, illud ex Pontificali libro, quem Vignolius notis illuſtravit, proferre poſſet de Liberio: *Fecit Baſilicam nomine ſuo juxta macellum Liviæ*, ut ipſi quoque dudum obſervavimus. Hic locus in eodem Pontificali libro accuratiſſimæ editionis Blanchini ita legitur: *Hic fecit Baſilicam nomini ſuo juxta macellum Liviæ*; quæ verba ſignificare videntur Liberium ſibi ſuoque commodo Baſilicam ædificaſſe, non autem in honorem B. Virginis; ideoque Sixto III. tribuendam ejus Dedicationem ſub B. Mariæ nomine; ſi quid autem veri ſit in eo miraculo, id omne ad Sixti, non Liberii tempora eſſe referendum. Non enim ſemper Baſilicæ nomen Templum, ut apud nos, ſignificavit; regiæ enim quondam ædes hoc appellabantur nomine, & ab iis ad Templa Deo dicata nomen illud traductum eſt. *Baſilicæ prius vocabantur Regum habitacula, unde & nomen habent: nunc tamen ideo Baſilicæ Divina Templa nominantur, quia ibi Regi omnium Deo cultus & Sacrificia offeruntur.* Verba ſunt Iſidori lib. 15. de Originibus, Liberii vero temporibus a privatis hominibus in ſui commodum Baſilicas ædificari conſueviſſe, conſtat ex Hieronymi Epiſt. 18. ad Marcellum: *Ubi, inſtar Palatii, privatorum extructæ Baſilicæ, ut vile corpuſculum hominis pretioſius inhabitet, & quaſi Mundo quicquam poſſit eſſe ornatius, tecta ſua magis velint aſpicere, quam Cælum?*

Baſilicam extruxiſſe Liberium ſumtibus Joannis Patritii, & B. Mariæ dedicaſſe probatur ex vetuſtis monumentis in Archivo ejus Baſilicæ.

11. Hanc prævertit difficultatem Florentinius exercit. 12. *Anſam quidem dubitandi daret Liber Pontificalis, Liberium proprio uſui Baſilicam conſtruxiſſe, dum inquit: Hic Baſilicam fecit nomini ſuo.* Sed cum in Liberianæ Baſilicæ Archivo vetuſta extent monumenta, quæ probant, Liberium Baſilicam, quam ædificaverat, dedicaſse, & ſub Altari magnæ Capellæ a Sixto V. extructæ etiamnum extet Oratorium a Liberio conſecratum, nihil profecto obeſt, quin ſtatuatur, Baſilicam a Liberio Joannis Patritii ejuſque uxoris ſumtibus, non in ſui uſum extructam, ſed B. Virgini dedicatam; nec primam Baſilicæ magnificentiam Sixto, ſed Liberio tribuendam eſſe, ut erudite diſputat Florentinius loc. cit. *Baſilicam a Liberio conſtructam pro ſacro uſu fuiſſe, vix dubitarem.*

Bailleti ſententia.

12. Bailletus ad diem 15. Auguſti num. 27. more ſuo haud ita credulum ſe præbet Nivis miraculo. Sibi enim monſtri ſimile videri ait, de hujus hiſtoriæ auctore nondum quidquam compertum eſſe; ſpatio mille annorum tantam rem ſilentio oppreſſam; nuſpiam præterquam in Breviariis, aut in Petri Natalis Catalogo hujus rei reperiri veſtigia. Quamobrem hæc, quæ tuto affirmari poſſint, omnia refert, Liberium ab exilio reſtitutum in ſuam Sedem Baſilicam ædificaſse, quæ per octoginta annos ab eo nomen habuerit uſque ad Sixtum III. qui eam deinde perfecerit, & paullo ante annum 440. ſub B. Virginis nomine dedicaverit.

Bailletus refellitur. Petri de Natalibus parum firma fides.

13. Multa obſervatu digna ſunt in hac Bailleti ſententia. Petro de Natalibus, qui hanc refert hiſtoriam, non multum tribuit fidei Bollandus in generali Præfat. ad Vitas Sanctorum §. 4. Petrum hunc ejuſque opus commemorat, in quo multa deſiderat ſcripta accuratius. Miræus in Auctario Scriptorum Eccleſiaſt. ad cap. 511. leviter admodum de Petri opere loquitur, nec ullum de eo fert judicium. *Petrus Natalis Epiſcopus Equilinus ſub annum milleſimum quadringenteſimum ſeptuageſimum quaſdam Sanctorum hiſtorias breviter concinnavit.* Sed in nova acceſſione, qua auctus eſt Bellarmini liber de Scriptoribus Eccleſiaſticis, hujuſmodi de hoc Petro judicium habetur: *Petrus de Natalibus ex Paſtore, ſeu Plebano Sanctorum Apoſtolorum Diœceſis Caſtellanenſis factus Epiſcopus Equilinus in Gradenſi Provincia perduxit ad exitum Catalogum Sanctorum anno 1382. die 26. Majii, quem ut ſimplicem nimium multi contemnunt.* Quamobrem haud gravate Bailleto concedimus, firmo ſane fundamento carere nivis miraculum, ſi Natalis duntaxat auctoritate fulciretur, tum quod multum temporis inter miraculum & Scriptorem interceſserit, tum quod non deſint, quæ adverſus ipſum hiſtoriæ auctorem jure excipi poſſint.

Hiſtoria hujus miraculi vetuſtioribus & ſolidioribus fundamentis nititur quam teſtimonio Petri de Natalibus. Teſtatur de eo Nicolaus IV.

14. Verum a Bailleto in eo diſsentimus, quod primus Petrus miraculum illud commemorarit; nec probamus, ab eo tantum fidei detrahi Romano Breviario. Fuit Petrus S. Antonini fere ſynchronus, teſte Bollando loc. cit. §. 4. *Suppar prope S. Antonino fuit Petrus de Natalibus Epiſcopus Equilinus.* Obiit S. Antoninus anno 1459. quamobrem Petrum anno 1470. ut tradit Miræus, ſcripſiſse oportuit, non anno 1382. ut ſcribit Auctor additionis ad Bellarminum; niſi forte mendum in numeros irrepſit, & 1382. ſcriptum fuerit loco 1482. Nicolaus IV. Summus Pontifex anno 1287. ad Pontificiam Sedem evectus

ctus non plus quam annos quatuor, menſem unum vixit, qui hoc miraculum in quadam Bulla, primo ſui Pontificatus anno edita, commemorat, nec quidquam de ejus veritate ſe dubitare oſtendit. Eam refert Bullam Paulus de Angelis Tract. de Baſilica S. Mariæ Majoris lib. 2. cap. 1. qui eam affirmat in Baſilicæ Archivo aſservari. *Cupientes igitur, ut Eccleſia noſtra ad honorem Virginis ejuſdem conſtructa, cujus quidem ſtructuram glorioſus Deus in Sanctis ſuis per immiſſionem nivis æſtus tempore mirabiliter indicavit, congruis honoribus frequentetur*. Ex quo luculenter apparet, miraculi nivis hiſtoriam non ſolius Petri fidei incumbere, ſed vetuſtioribus ſolidioribuſque fulciri fundamentis.

Gregorius etiam XI. Pius II. vetera manuſcripta Breviaria quamplurima, Auctores omnes Romani, Sigonius, Caniſius, Florentinius Miraculum Nivis probant.

15. Huc accedit quod Gregorius XI. anno 1371. creatus Pontifex hujus miraculi mentionem injicit. *Intra noſtræ mentis arcana revolventes, qualiter glorioſus Deus in Sanctis ſuis in majeſtate mirabili opera manuum ſuarum verificante olim miro diſpoſuit ordine, Eccleſiam B. Mariæ Majoris de Urbe fundari, ac conſtrui, ac ſubſequenter etiam dedicari*. Pius etiam ſecundus in Bulla anni 1453. in marmore incifa, cujus membrana in Baſilicæ ſervatur Archivo, teſte De Angelis loc. cit. idem miraculum diſerte tradit. *In B. Mariæ Majoris Urbis Romæ Baſilica. Divino æſtivæ Nivis miraculo ædificata*. Inſignis præterea hujus miraculi memoria traditur in veteribus manuſcriptis, quæ in Romanis Tabulariis cuſtodiuntur, ad quæ provocat idem De Angelis loc. cit. & Severanus de Septem Urbis Eccleſiis. Nec Romani tantum Scriptores, inter quos Baronius in Notis ad Martyrologium, Fulvius Romanus lib. 2. cap. 6. Panvinius de ſeptem Urbis Eccleſiis, Severanus in Tractatu cognomine, Pompejus Ugonius Hiſtor. de Urbis Stationibus, Paulus de Angelis in ſæpe citato Opere de Baſil. S. Mariæ Majoris; ſed de eo abunde teſtantur etiam magni nominis Scriptores exteri, Sigonius tom. 1. de Occidentali Imperio pag. 240. nuperrimæ edit. Caniſius de B. Virgine Deipara pag. 770. Florentinius loco ſupra allato. Nec vero ſileri poteſt, hanc hiſtoriam in Breviariis Romano, Lateranenſi, Vaticano, Liberiano, Caſſinenſi eſſe inſertam, ut videre eſt apud De Angelis lib. 2. cap. 2. & a Pio V. in emendatione Breviarii Romani recognitam, nec tamen quidquam fuiſse detractum de Nivis delapſæ miraculo, licet alia quædam, quod monuimus, ex iis lectionibus Sanctus ille Pontifex expunxerit. Quæ omnia moralem quandam conficiunt evidentiam de veritate Miraculi Nivis. Quamvis enim plura inter Liberium & Nicolaum Quartum ſecula interceſſerint, in quibus nullum extat ea de re monumentum, pia tamen Traditio monumentorum vim obtinet; neque enim ea veteres promulgaſſent Romani Pontifices, aſseruiſsent, propugnaſſent, niſi altiſſimis etiam radicibus defixam comperiſsent. Communis etiam Scriptorum ex omni gente conſenſus plurimum habet auctoritatis, ubi non ſuppetunt monumenta; cum præſertim, ut in noſtro de Canonizatione Sanctorum Opere demonſtravimus, ad hiſtoriam Romano Breviario inſerendam, ac ex ea Feſtivitatem aliquam inſtituendam moralis quædam ſatis ſit evidentia: neque enim piam traditionem, quod monumentis coævis deſtituta ſit, idcirco oportet corruere, ſi inſequentium temporum magni ponderis extent documenta, quibus ea probetur, ut bene in rem noſtram Papebrochius in Reſponſion. ad P. Sebaſtianum par. 2. pag. 365. *Contingit etiam ſæpe, Traditionis ſubſtantiam talem eſſe, ut nonniſi temere poſſit in dubium revocari, etiam coævorum teſtimoniis deſtitutam*.

Bollandiſtæ librum ſingularem polliciti ſunt de illa Feſtivitate ad Nives.

16. Bollandiſtæ tom. 2. menſis Auguſti in Prætermiſſis pag. 2. Feſtivitatem hanc commemorant in hunc modum: *Feſtum ipſum ſignat Martyrologium Romanum his verbis: Romæ in Exquiliis Dedicatio Baſilicæ Sanctæ Mariæ ad Nives. Quæ Feſtivitas Romæ hoc die & toto Orbe Catholico ſolemniſſime celebratur, eo nempe, quo nix ferventiſſima Cæli tempeſtate decidua, locum Templo deſignavit, quod a Liberio Pontifice conditum, a Sixto III. reſtauratum, ab aliis Pontificibus exornatum eſt*. Se alibi de ea ſermonem habituros eſse pollicentur: *Nos eam Feſtivitatem cum aliis Chriſti Domini, & Beatiſſimæ Deiparæ eo remittimus, quo majores noſtri peculiari Opere de iis agendum pridem polliciti ſunt*. Quod quidem opus aliquando editum plurimum profecto lucis huic argumento affundet. Nos quidquid ad Feſtivitatem Dedicationis Eccleſiæ S. Mariæ ad Nives illuſtrandam pertinere comperimus, huc congeſſimus, nec quidquam nobis pro ratione inſtituti noſtri reliquum eſt, quam ut ejus originem & progreſsum perſequamur.

Dedicationis Feſtum celebratum in ea Baſilica ſeculo 12. manifeſto conſtat. Seculo 14. per totam urbem celebrabatur. S. Pius V. juſſit peragi in Eccleſia univerſali.

17. In Eccleſiæ Occidentalis antiquo Martyrologio, quod edidit, notiſque illuſtravit Florentinius ad diem 5. Auguſti hæc leguntur. *Romæ Dedicatio Baſilicæ S. Mariæ*. Quamvis enim nihil præterea ſit additum, quod Eccleſiam indicet, de qua ſermonem habemus, perſpicuum tamen videtur iis verbis hanc ſignificari Baſilicam. Nam, ut monuimus, interdum appellari ſolet *Baſilica S. Mariæ*; & quod ab eo Martyrologio abeſt, alia ſupplent Martyrologia juxta adnotationem Florentinii. Profecto conſtat Feſtivitatem hujus Dedicationis in ea Baſilica ſeculo 12. celebrari conſueviſse, ex Diplomatibus Honorii III. Alexandri IV. Nicolai IV. penes Raynaldum ad ann. Chr. 1223. num. 22. & 1288. num. 42. & ſequentibus. Verum quod ea Feſtivitas in Baſilica S. Mariæ Majoris magna ſolemnitate celebrata ſit, non ex eo conficitur in aliis etiam Romæ Baſilicis fuiſse celebratam: ejus enim nulla ſit mentio in Vaticanæ Baſilicæ Calendario, quod edidit Cardinalis Thomaſius ann. 1688. ut animadvertit Dominicus Georgius in erudita Diſsertatione, *de Cathedra Epiſcopali Setiæ Civitatis* in Appendice pag. 197. Quædam refert Sollerius Martyrologia ſeculi 13. in Notis ad Martyrologium Uſuardi ad diem 5. Auguſti, in quibus mentio ſit Dedicationis Eccleſiæ S. Mariæ ad Nives, & S. Dominici. Sed ne id quidem ſatis eſt, quo probemus, Feſtivitatem hanc cum Miſsa & Officio tota Urbe celebratam fuiſse. Sanctus enim Dominicus obiit pridie Nonas Auguſti, quo quidem die celebrata fuiſset ejus ſolemnitas, niſi præfinitus jam eſset dies ille Transfigurationi Jeſu Chriſti. Itaque Gregorius IX. S. Dominici Feſtivitatem rejecit ad Nonas Auguſti, quod quidem non feciſset, ſi dies Nonarum celebrando feſto S. Mariæ ad Nives tota Urbe & Orbe Catholico conſtitutus fuiſſet; quod obſervavit Pagius tom. 3. Breviar. Romanor. Pontific. in Gregorii IX. num. 32. Itaque 14. ſeculo ad totam Urbem ea Feſtivitas extenſa eſt; ac proinde Radulphus Tungrenſis Propoſit. 22. inter Feſtivitates, quæ Romæ celebrantur, eam recenſet. Quod autem ad univerſalem denique Eccleſiam ea ſolemnitas permeaverit, id quidem ad S. Pii V. tempora referendum, qui Breviarium Romanum a ſe emendatum, in quo officium etiam in Feſto ad Nives correctum edidit, univerſo Orbi Catholico recitandum propoſuit.

Lamb. Feſt. Aa 18. De-

Non omnium prima fuit hæc Baſilica B. Mariæ conſecrata. Cur tanta celebritate ea Feſtivitas peragatur. De Baſilicæ ſeu Templi Pantheon Dedicatione.

18. Denique ut nihil nobis reliqui faciamus, quod ad hujus Feſti cognitionem pertinet, quæri poteſt, quid tandem cauſæ fuerit, ut tantopere hæc ſolemnitas celebraretur, & ad univerſalem Eccleſiam propagaretur. *Celebre eſt miraculum nivis, quæ Liberio Summo Pontifice circa annum Domini 367. partem Collis Exquilini ſexta Auguſti (quo tempore in Urbe maximi calores eſſe ſolent) noctu contexit: cujus rei memoria eadem die anniverſaria celebritate ab univerſali Eccleſia colitur.* Verba ſunt pii viri Petri Antonii Spinelli in Tractatu de Feſtis Dei Genitricis dicatis num. 10. & conſentit Suarez tom. 1. de Religione lib. 2. cap. 8. num. 15. Fortaſſe dicat aliquis, primum hoc eſſe Templum, quod B. Virginis nomini Romæ dedicatum fuerit; ſed repugnat Florentinius exercit. 12. *Difficillimum ergo videtur Baſilicam S. Mariæ ſub Liberio ex prodigio æſtivæ nivis conſtructam primam dicere.* Et ſane cum in libro Pontificali de S. Callixto I. in ejus vita ſcriptum ſit: *Fecit Eccleſiam S. Mariæ Trans Tyberim*, facile quivis intelligat S. Mariæ ad Nives Baſilicam non eam eſſe, quæ Romæ prima fuerit in Beatæ Virginis honorem conſecrata. Quaſdam etiam alias antiquitatis cultores Eccleſias commemorant ante Dedicationem Eccleſiæ B. Mariæ ad Nives Sanctiſſimæ Dei Genitricis nomini dedicatas. Nos vero ſatis contenti ſumus tueri poſſe, ante Dedicationem Baſilicæ S. Mariæ ad Nives, Romæ in ejus honorem a Callixto I. Eccleſiam Trans Tyberim fuiſſe conſecratam. Quapropter, non quod prima dedicata ſit ea Baſilica B. Virgini, ſed ex æſtivæ Nivis miraculo ſolemnitas hujus Feſti tanta, ejuſque propagatio originem traxit. Quod obſervavit Guyetus de Feſtis propriis Sanctorum lib. 1. cap. 6. quæſt. 13. ubi agens de Titulis dedicatarum B. Virgini Eccleſiarum, cum ad eos devenit, qui ex prodigiis & miraculis nomen habent, *Quo in genere*, inquit, *præcellit aliis omnibus ipſa S. Mariæ Majoris Baſilica, una ex primariis & Patriarchalibus Urbis, cujus extruendæ occaſionem dedit inſigne Nivium miraculum, a quo & Sanctæ Mariæ ad Nives dici etiam conſuevit.* Paucis ante Chriſti Domini ortum annis celeberrimum Templum Romæ Agrippa ædificavit *Pantheon* appellatum, quod fictitiis omnibus Gentium Diis dedicavit. Circiter anno 610. B. Virgini & Sanctis Martyribus Templum hoc conſecrari Imperator Phocas a Bonifacio IV. Pontifice permiſit, cui propterea *Sanctæ Mariæ ad Martyres* nomen inditum; & ex ſtructuræ forma vulgo *Rotunda* appellatur. Celebris etiam hujus Templi fuit Conſecratio, cujus Feſto conſtitutus eſt dies 13. Maji, quo Sacra Cæremonia peracta eſt. Eam commemorat Beda in Martyrologio, & in Hiſtoria Anglica. Magna quondam hujus Feſtivitatis celebritas fuit Romæ, & in Gallia, ac de ea mentionem faciunt noſtri ſeculi Martyrologia. Romanum eam habet ad diem 13. Maji. Nunc ejus Conſecrationis Feſtivitas Romæ in ea duntaxat Eccleſia celebratur; nec extra Romam uſquam celebrari eam comperimus: ſola Dedicatio Baſilicæ S. Mariæ ad Nives tum Romæ, tum in omnibus Orbis univerſi Eccleſiis celebratur. Vide Bollandiſtas tom. 6. Maji pag. 75. & Bailletum ad diem 15. Auguſti §. 5. num. 28. Paulus Diaconus de geſtis Longobardorum nobiliſſimam ædem, Pantheon appellatam, ab Agrippa falſorum Deorum cultui extructam, ſcribit ab Imperatore Phoca Bonifacio IV. Pontifici datam, qui Templum illud in B. Mariæ Virginis, omniumque Sanctorum Martyrum honorem dedicavit; *ut ubi quondam non Deorum, ſed Dœmonum cultus erat, ibi deinceps omnium fieret memoria Sanctorum.* Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum ad diem 13. Maji hæc ſcribit: *Legi in ejus Eccleſia Codice Manuſcripto, Templum illud dicatum in primis in honorem Genitricis Mariæ, omnium Sanctorum Martyrum & Confeſſorum, illataque illuc eſſe reperiri duobus de triginta curribus oſſa Sanctorum Martyrum e diverſis Urbis Cœmeteriis effoſſa, ſolemniterque comportata, ac decentiſſime collocata.*

CAPUT VIII.

De Feſto Aſſumptionis Beatiſſimæ Virginis ad diem 15. Auguſti.

Quorumdam ſententia Deipara nunquam obiit. De ejus morte dubitavit Epiphanius.

1. DEcimaquinta Auguſti die Aſſumptio B. Mariæ Virginis celebratur. Epiphanius hæreſi 78. dubitat, an B. Virgo mortem obierit, quod ex ipſius verbis apparet, quæ ita vertit Janus Cornarus: *Quærant veſtigia Scripturarum, & invenient utique neque mortem Mariæ, neque an mortua ſit, an non mortua, neque an ſepulta ſit, an non ſepulta... Non omnino definio hoc, & non dico, quod immortalis manſit; ſed neque affirmo, an mortua ſit. Excedit enim Scriptura mentem humanam, & in ſuſpenſo reliquit propter vas pretioſum, & excellentiſſimum, ut ne quis ad ſuſpicionem veniat carnalium de ipſa rerum. Sive igitur mortua eſt, non novimus, ſive ſepulta eſt, non copulata fuit carni: abſit.* Alii vero ulterius progreſſi obſirmate negant, B. Virginem eſse mortuam, utpote quæ ab originalis peccati labe pura fuerit & integra, cujus peccati pœna mors eſt, juxta illud Apoſtoli ad Rom. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Et cap. 6. *Stipendia peccati mors.* Videatur P. Macedo de Clavibus Petri tom. 1. lib. 4. part. 2. de Peccato Originali ſect. 3.

Communi Græcorum & Latinorum ſententia B. Maria mortem obiit.

2. Venerabilis Petrus Caniſius lib. 5. de B. Maria Deipara Virgine cap. 2. Epiphanii moderationem demiratur. *Tam reverenter & modeſte de Maria ſentit ac loquitur Epiphanius, ut de illius morte ac ſepultura non auſit certi aliquid definire.* Advertit, illum noluiſſe eorum ſententiam refellere, qui affirmant, B. Virginem mortuam eſſe, & ſepultam. *Ad hæc ex dictis Epiphanii verbis colligi poteſt, quod etiamſi nihil ipſe certi hoc loco ſtatuat, tamen nec improbet illorum ſententiam, qui vere mortuam ac ſepultam, adeoque in Cœlos aſſumptam Virginem credunt.* Denique concludit, ea Epiphanii dubitatione nihil de communi Græcorum & Latinorum detrahi ſententia, quæ ſtatuit B. Virginem obiiſſe. *Quod ſi vir Sanctus hac de re dubitavit, ne id quidem prohibet, quominus mortem, ſive dormitionem Deiparæ cum Eccleſia confiteamur, eamque confeſſionem publicis feriis teſtificemur, ut non modo Latini, ſed Græci etiam tot ſeculis diligenter obſervant. Etenim unius aut alterius Doctoris opinio, ſive ſententia eam vim non obtinet, ut aliis aliter meliuſque ſentientibus præjudicium afferre, multoque minus ut communem Eccleſiæ fidem, ſententiam, atque auctoritatem labefactare poſſit, aut debeat.*

Baronii moderatio erga veteres Patres. Epiphanium vel excuſat, vel defendit.

3. Magnus Baronius, paratus ſemper tueri, ut par eſt, dicta Patrum, & in bonam partem accipere, ad ann. Chr. 48. num. 11. & 12. conſiderat, Epiphanium adverſus hæreticos ſcribere, qui ſpurciſſimis calumniis puritatem B. Virginis impetebant; qui, ut oſtendat nullo eam carnis motu tentatam, ait, ex Scriptura ne il-

lud

lud quidem probari poſse, B. Virginem mortem obiiſſe; atque, ut fere contigit ei, qui errorem aliquem ſuſcipit refellendum, vehementiori ſtudio abreptus, terminos veritatis prætergreſſus, contrario errori videtur eſse affinis. *Ad neutram partem inclinans ſatis eſſe cenſuit, vel ex hac parte ſublimem illam Dei Genitricis excellentiam hoſtibus demonſtraſſe, & quam illa procul fuerit ab omni carnis illecebra, quæ nec an mortua fuerit, poſſet ex divinis Scripturis oſtendi, eiſdem inſinuaſſe. Cæterum condonandum illi, ſi (quod & aliis ſanctiſſimis, atque eruditiſſimis viris accidiſſe reperitur) dum ardentiori ſtudio in hoſtes invehitur, vehementiori impetu in contrariam partem actus, lineam videatur aliquantulum veritatis eſſe transgreſſus. Catholica quippe Eccleſia nullam de obitu Dei Genitricis dubitationem admittit, ſed quam novit humanæ fuiſſe naturæ conſortem, humanam pariter moriendi neceſſitatem expertam affirmat.*

Rationes, quare dubitari non poſſit, B. Mariam mortem obiiſſe.

4. Alii confidentius reſpondent, nullam de B. Virginis obitu dubitationem oriri poſſe ex Sacrarum Scripturarum ſilentio; Evangelio enim nihil aliud contineri, quam Jeſu Chriſti vitam uſque ad ejus aſcenſum in Cœlum; Acta Apoſtolorum res geſtas complecti uſque ad ea tempora, cum in ſuam quiſque provinciam ad Evangelium prædicandum profectus eſt; iis etiam comprehendi Acta Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli uſque ad 4. Neronis annum & ſexageſimum tertium a Chriſto nato; reliquis vero Sacris Apoſtolorum Scripturis non hiſtoriam, ſed Evangelicam tradi doctrinam. Vide Caniſium de Maria Deipara Virgine lib. 5. cap. 2. in fine. Quod vero ad illud attinet argumentum, Beatam Virginem, ſicut pura fuerit ab originali labe, ita morti non fuiſse obnoxiam; aperta lex eſt, quicunque natus ſit, eum mori omnino oportere. *Quis eſt homo, qui vivit & non videbit mortem?* Pſalmo 88. & Ep. ad Hebræos 9. *Statutum eſt hominibus ſemel mori.* Fide certo novimus, Chriſtum Dominum nulla peccati originalis labe fuiſse contactum: & S. Auguſtinus lib. 2. de peccator. meritis & remiſſione cap. 29. docet, niſi in ipſo ætatis flore fuiſset Cruce necatus, pro naturali hominis conditione, ætati ſuccedente ætate, tandem moriturum fuiſſe; carnem enim noſtræ ſimilem aſsumpſiſse, licet ab omni peccato integram. *Sed quia erat in eo ſimilitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit, ab ipſa exorſus infantia, ut ad mortem videatur etiam ſeneſcendo illa caro potuiſſe pervenire, niſi juvenis fuiſſet occiſus; quæ tamen mors in carne peccati inobedientiæ debita redditur, in ſimilitudine autem carnis peccati obedientiæ voluntate ſuſcepta eſt.* Denique mors conſiderari poteſt dupliciter, vel tanquam conditio naturæ, quæ, cum contrariis rebus conflata ſit, tandem aliquando corrumpi eam neceſſe eſt; vel tanquam peccati Adæ pœna, qua privilegium illud originalis juſtitiæ amiſimus, quod impediebat ne homines morerentur. Itaque etſi Beata Virgo ex hac poſteriori cauſa mori non debuiſset, priore tamen morti eam obnoxiam fuiſse oportuit. Atque hæc eſt communis omnium doctrina. Theophilus Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. num. 5. pag. 124. putat faciliorem eam eſse hujus ſolvendæ difficultatis rationem, ſi dicamus, B. Virginem, peccato originali licet immunem, eam tamen Adæ filiam fuiſse; ac propterea iis peccati pœnis eam obnoxiam fuiſse, quæ eam minime dedecerent, cujuſmodi mors eſt. *Quare planius & expeditius dicetur, Beatam Virginem, etiamſi a peccato prorſus immunem, tamen, quia filia Adæ erat, pœnalitatibus noſtratibus, quæ ipſam non dedecerent, inter quas eſt mors, fuiſſe obnoxiam; atque adeo mortis debitum ſolviſſe, & mori debuiſſe: eamque eſſe pœnam peccati, quod Adamus actualiter admiſit, & in omnes poſteros, quantumvis ab omni culpæ labe puros, infeliciter diffuſa eſt, nihil vetat affirmare.*

Atque ea eſt Eccleſia ſententia.

5. Itaque concludendum, B. Virginem obiiſſe, ejuſque animam corpore fuiſse ſecluſam, veramque eſse hanc Eccleſiæ ſententiam Traditione innixam, ut innuit S. Gregorius in Sacramentario, qui in Miſsa Aſsumptionis B. Mariæ ait: *Veneranda nobis, Domine, hujus eſt diei Feſtivitas, in qua ſancta Dei Genitrix mortem ſubiit temporalem.* Et paullo poſt: *Subveniat, Domine, plebi tuæ Dei Genitricis oratio, quam etſi pro conditione carnis migraſſe cognoſcimus, in cœleſti gloria apud te pro nobis orare ſentiamus*: quæ etiamnum in Secreta & Collecta Eccleſia recitat, ut bene advertit Tillemont. tom. 1. Nota 17. ad vitam B. Virginis. Quo vero ætatis ſuæ anno, atque ubi ea migraverit e vita, quærunt Eccleſiaſticæ antiquitatis cultores.

Quoto ætatis ſuæ anno B. Virgo mortua ſit, variæ ſententiæ.

6. Annum quo mortua ſit, non definit Andreas Cretenſis in Oratione prima in Dormitionem Sanctiſſimæ Deiparæ in Biblioth. Patrum tom. 10. pag. 655. ſed ait, *illam migraſſe ab humanis, ubi ad extremum deveniſſet ſenectutem*: Nicephorus Evodii innixus auctoritati putat uſque ad quinquageſimum nonum vixiſſe ætatis ſuæ annum. Epiphanius Presbyter Conſtantinopolitanus opinionem affert Hippolyti Thebani ſeptem & quinquaginta natam annos e vita exceſſiſſe; deinde vero ab opinione recedens Hyppoliti duos illi tribuit & ſeptuaginta annos. Alii vero ex quadam Traditione contendunt, tertio & ſexageſimo anno mortem obiiſse. Vide Baronium ad ann. Chr. 48. §. 5. Poſtremam hanc ſententiam amplectitur Cardinalis Bona in Horologio Aſcetico cap. 5. §. 7. *Corona*, inquit, *B. Virginis ex ſexaginta tribus Salutationibus Angelicis componitur & ſeptem Orationibus Dominicis. Eſt autem hæc precatio ex ſexaginta tribus Angelicis Salutationibus compacta juxta numerum annorum, quibus B. Virgo in terris vixiſſe creditur, ut fert Doctorum probabilior ſententia.* Opiniones omnium affert Benedictus XIII. ſerm. 96. de B. Virgine, ad ad veritatem ait accedere illam ſententiam, quæ B. Virgini duos tribuit & ſeptuaginta annos. Conſentiunt S. Antoninus, a Lapide, Suarez, & Cardinalis Gottus de veritate Relig. Chriſt. tom. 4. par. 2. cap. 40. §. 3. num. 12. & 13. Sed nihil ea de re quidquam ut exploratum certumque definiri poteſt, ut bene advertit Duranius Epiſcopus Montis Feltri in Notis ad Revelat. S. Birgittæ lib. 6. cap. 61. tom. 2. *Inter tot graviſſimorum hominum opiniones, quæ hac de re circumferuntur, difficile ſane eſt aliquid certi pronunciare.* Et paullo poſt: *Cæterum quid inter tot virorum doctorum opiniones ſentiendum ſit, non audeo definire.*

Quidam putant Deiparam Hieroſolymis obiiſſe. Hiſtoria tranſlati ejus Corporis Conſtantinopolim ad Marcianum, & Pulcheriam.

7. De loco ubi ea mortua ſit, duæ circumferuntur ſententiæ. Quidam putant Hieroſolymis obiiſſe; quæ opinio nititur S. Damaſceni auctoritate, qui in Homiliis de Dormitione B. Virginis, ac præſertim in ſecunda num. 18. Euthymianæ hyſtoriæ fidem ſequutus, narrat, Marcianum; & Pulcheriam deſiderio incenſos repeciendi Corpus B. Virginis, accerſito ad ſe Juvenali Hieroſolymorum Epiſcopo, ſignificaſse conſilium ſuum Conſtantinopolim in Ædem ampliſſimam S. Mariæ *in Blachernis*, quam Pulcheria ædificaverat, aſportandi Sanctiſſimum Corpus, quod Hieroſolymis in Æde eo loco extructa, qui Gethſemani appellatur, conditum eſſe

acceperant: Juvenalem reſpondiſse, ſepulcrum quidem extare in Gethſemani, corpus vero non item; triduo poſt Beatiſſimæ Matris obitum, Apoſtolos monumento recluſo nihil præter veſtes reperiſſe, e quibus ſuaviſſimus ſpirabat odor: ac tum Marcianum, & Pulcheriam juſſiſſe, ſepulcrum cum veſtibus probe obſignatum in modo memoratam Ædem *in Blachernis* transferri; ut videre eſt apud Nicephorum lib. 14. cap. 2. & lib. 15. cap. 14.

Caniſius eam ſententiam ſequitur, aliique vetuſti Scriptores.

8. Hanc venerabilis Caniſius opinionem ſequitur lib. 5. cap. 3. de Maria Deipara Virgine: *Primum in eo veneranda conſpirat antiquitas, Mariam poſt Filium in Cœlos aſſumptum Hieroſolymis non ſolum, ut diximus, habitaſſe, ſed etiam extremum clauſiſſe diem, ſortaſſe ut formoſa filia Hieruſalem a terreſtri ad cæleſtem Hieruſalem recta proficiſceretur. Hinc magnum decus acceſſit Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, utpote quæ non modo Apoſtolis, & naſcenti Chriſtianiſmo, ſed etiam Deiparæ diuturnum hoſpitium præbuit; quandoquidem hac poſt Filii ſui Reſurrectionem illic vitam ſuam egit atque complevit, ſed & ſepulturæ locum ibidem accepit, quemadmodum indicat Damaſcenus.* Ejuſdem multo antea fuit ſententiæ Guerricus Abbas S. Bernardi Diſcipulus, qui ſermone 2. de Aſſumptione, *Ob hoc ipſum*, inquit, *creditur in Valle Joſaphat commoratam* (B. Virginem) *ubi & ſepulcrum ejus monſtratur.* Et Urbanus II. Summus Pontifex ſermone, quem habuit in Claromontana Synodo anno 1095. ait in Valle Joſaphat fuiſſe ſepultam. Burcardus, Scriptor Nicephoro multo recentior, in Part. 1. c. 7. §. 46. ſcribit, ſe Hieroſolymis veneratum eſſe B. Virginis ſepulcrum in Templo, S. Helenæ opera extructo, aitque, a Turcis quoque ipſis veneratione aliqua & oſculis coli. Idem confirmat Adricomius num. 198. Poſtremo Petrus a Valle in Epiſt. 13. Aleppo data anno 1616. affirmat, ſe in ima Valle Joſaphat, quam interfluit torrens Cedron, veneratum eſſe B. Virginis ſepulcrum Templo ipſo ſublimius paſſibus quinquaginta. Hæc pugnare videntur cum iis, quæ Nicephorus narrat: ſed Florentinius in Exercit. 5. ad diem 18. Januar. ita omnia componit: *Potuit ergo Pulcheria non ſaxeum tumulum, cellulam, ſeu menſam Conſtantinopolim transferre, ſed ſacrum illud Feretrum, ad cujus contactum prodigia illa emanarunt, quæ habentur in Hiſtoria Tranſitus B. Mariæ; quod potuit ab Apoſtolis in ipſa ſepulcrali cellula poni in Aſſumptionis argumentum.* Quareſmius in Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 4. cap. 1. & ſequen. to. 2. narrat, extra Hieroſolymam in media valle Joſaphat prope Gethſemani ſub monte Oliveti ſitam eſſe amplam Eccleſiam in honorem Deiparæ dedicatam, in qua eſt B. Virginis Sepulcrum, quo ab Apoſtolis ejus corpus illatum fuit, & unde reviviſcens ab Angelis in Cœlum ſublata eſt: ad hanc Eccleſiam Franciſcanos Fratres, alioſque Sacerdotes ventitare, ut in ea Miſſam celebrent: & in die Aſſumptionis B. Virginis eoſdem Fratres ibi celebrandæ ſolemnitatis gratia integrum diem ſumere.

Euthymii & Juvenalis fidem alii elevant, quorum teſtimonio nititur hiſtoria de tranſlato Deiparæ corpore Conſtantinopolim.

9. Hanc autem ſententiam quidam minime probant: non enim novimus, quis ille tandem ſit Euthymius hiſtoricus, a quo Damaſcenus, Andreas Cretenſis, Nicephorus, aliique medii ævi Scriptores acceperint, B. Virginem Hieroſolymis obiiſſe. Huc accedit, Juvenalem a Cyrillo Alexandrino, & Leone Magno ſeditionis multorumque ſcelerum, ac præſertim corruptarum tabularum reum exiſtimari. Quæ argumenta profert Serry adverſus eos, qui ſtatuunt, B. Virginem Hieroſolymis obiiſſe; quamvis enim Sandinus Hiſtor. Famil. Sacræ pag. 373. reſpondeat, Juvenali non ideo fidem abrogandam, quod profligatus falſariuſque fuerit: *Probare neceſſe eſt atque oſtendere re ipſa hanc hiſtoriam, de qua loquimur, ab eo fuiſſe, præſertim ſine ulla neceſſitate, confictam. Non enim tunc de Fidei negotio, ſed de facto agebatur, de quo in præſens, non de illius moribus quærendum eſt:* Nihilominus Serry mordicus ſuam ſententiam tenet; & adverſus Sandinum regerit in cap. 17. ſuæ Reſponſionis, Juvenalem, qui Tabulas depravare ſoleret, cum ad Marcianum ſcriberet, & Pulcheriam, multo facilius mendacium potuiſſe confingere. *Qui autem aliorum ſcripta falſare ſolitus erat, annon falſam Epiſtolam Marciano, & Pulcheriæ ſcribere potuit? Falſam, inquam, non quæ ſuum mentiretur Auctorem, ſed quæ falſum de Mariano Sepulcro Gethſemani juxta Hieroſolymam extante teſtimonium contineret:* præſertim vero, quod cum Epiſcopus eſſet Hieroſolymitanus, eum credere par eſt ſtudioſum fuiſſe gloriæ Eccleſiæ ſuæ, cui quanta honoris fieret acceſſio ex eo, quod B. Virgo Hieroſolymis mortua & ſepulta fuiſſet, nemo eſt qui non videat. Atque ut paucis concludamus, juxta Juriſperitos *falſus in uno præſumitur falſus in omnibus*, eoque magis tum cum veriſimilis eſt cauſa, quamobrem falſam rem commentum illum fuiſſe ac venditaſſe ſuſpicemur: quæ quidem omnia mirifice juvant eos, qui negant, Juvenali ullam eſſe fidem adhibendam.

Alii putant, mortuam eſſe Epheſi. Locus ex Epiſt. Synodica Conc. Epheſini veluti hians a quibuſdam eruditis expletur.

10. Qui Juvenalis auctoritatem reſpuunt, nec ſibi perſuadere poſſunt, B. Virginem Hieroſolymis obiiſſe, putant mortuam eſſe Epheſi. atque provocant ad Epiſtolam Epheſini Concilii Synodicam anno 431. ad Clerum Populumque Conſtantinopolitanum, ubi ſcriptum eſt, Neſtorium Epheſi eſſe condemnatum, *in qua* (urbe) *Joannes Theologus, & Deipara Virgo Sancta Maria.* Abeſſe ab hoc loco verbum, nemo eſt qui non videat; inde nova oritur controverſia. Combefiſius, ut ſenſus conſtet, addit, *aliquando habitaverunt*, vel *in honore habentur*; quam emendationem probant ad marginem ejus Epiſtolæ Harduinus & Labbeus. Contonat Baronius ad ann. Chr. 44. num. 29. Ea vero lectio etiamſi recipiatur, non tamen conficitur ex epiſtola B. Virginem Epheſi mortuam eſſe. *Epheſi mortuam colligunt alii ex Epiſtola Concilii Epheſini ad Clerum & Populum Conſtantinopolitanum ſcribentis, ea in Urbe damnatum Neſtorium, in qua Theologus Joannes, & Dei Genitrix Virgo Sancta Maria. Verum hæc non ſignificant extare Epheſi Sancti Joannis, & Deiparæ Virginis ſepulcra, vel corpora, ſed ibi Templa in eorum memoriam erecta;* Verba ſunt Natalis Alexandri Hiſt. Eccl. ſect. 1. cap. 1. art. 3. num. 5.

Alii nihil ab eo loco abeſſe arbitrantur, & ex eo conſtitui ſtatuunt, Deiparam Epheſi mortem obiiſſe.

11. Neque vero nova hac commoventur controverſia, qui Epheſi B. Mariam obiiſſe contendunt; quin mirari ſe dicunt ad illum epiſtolæ Synodicæ locum ejuſmodi interjici ſupplementa. In iis enim verbis, *In qua Theologus Joannes, & Dei Genitrix Virgo Sancta Maria*, juxta regulas, & Græci ſermonis elegantiam *eſt*, vel *ſunt* ſubaudiendum eſſe, quarum alterutra voce putant rem omnem confici. Nam cum in Epiſtola Synodica ſcribat Epheſinum Concilium, condemnatum Epheſi Neſtorium, *in qua* (urbe) *Joannes Theologus*, vel *Theologus Joannes, & Deip. Virgo S. Maria*, vel *Dei Genitrix Virgo S. Maria eſt*, vel *ſunt*; cumque non amplius viverent S. Joannes, & B. Virgo, nulla alia huic loco tribui poteſt ſententia, quam quod Joannis, &

B. Vir-

B. Virginis ſepulcra eſſent Epheſi. Bailletus in vita SS. Mariæ Virginis ad diem 15. Auguſti §. 1. num. 8. ait, hanc ſententiam ad veritatem multum accedere. Tillemontius Nota 16. ad vit. B. Virginis manuſcriptos deſiderat Codices, ubi ſupplementa legantur, quæ ſuperius attulimus; quoad vero ejuſmodi codices inveniantur, nihil ibi ſubaudiri poſſe ait, quam vocem *eſt*, vel *ſunt*, quæ vox probat eorum ſepulcrum Epheſi extare. Hanc Tillemontii ſententiam confirmat longo ſermone Serry Exercit. 65. num. 5. Et cap. 18. *Reſponſionum ad Sandinum* ſe ab eo accuſatum conqueritur, non quod Deiparam Epheſi obiiſſe certo affirmaverit, ſed quia ejuſmodi ſententiam veriſimiliorem dixerit.

De anno & loco mortis Deiparæ nullius partes ſequitur Auctor. Statuitur obiiſſe, & ſtatim corpore & anima in Cœlum ſublatam.

12. Nos in utraque controverſia tum de anno, tum de loco quo obiit B. Virgo, nullius partes ſequimur, ſatis contenti diverſas recenſuiſſe ſententias, & fundamenta, quibus quæque earum innititur. Illud tamen reperimus, exploratum eſſe B. Virginem ex hac vita migraſſe, ejus animam a corpore fuiſſe ſejunctam; ſtatimque, nulla vel minima mora interjecta, non ſolum Beata Viſione fuiſſe præditam, ſed ſublatam ad Empyreum, & exaltatam eſse ſuper Choros Angelorum. Eugenius enim IV. in Decreto Unionis Seſſione ultima Concilii Florentini definivit, *Divorum animas, qui poſt Baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt &c. in Cœlum mox recipi, & intueri clare ipſum Deum Trinum & Unum ſicuti eſt*: idque confirmavit Innocentius IV. Conſtitut. *Sub Catholicæ*, & Benedictus XI. Extravaganti *Benedictus Deus*. Neque hic prætereundum, quod fuſius infra docebimus, Beatæ Virginis corpus paullo poſt obitum, incorruptibili & glorioſa temperatione ſuſcepta, rurſus cum anima coaluiſſe, & nunc in Cœlo eſſe: *Virginis privilegium eſt, quod cum corpore ſuo, uti credimus, in Cœlo vivit*: verba ſunt Hugonis de S. Victore lib. 3. Erudit. Theolog. ex miſcell. ſecundi Codicis cap. 125. Quidam ineptiarum artifices ſcripſerunt, animam B. Virginis corpori toto eo tempore adſtitiſſe, quo jacuit in ſepulcro: alii ſomniarunt, animam Deiparæ Angelorum ſtipatam comitatu deſcendiſse ad inferos, ut Majeſtatis ſuæ præſentia Dæmones perterrefaceret. Sed ſomnia hæc ſunt, & vigilantium, aut ægrorum deliramenta, ut advertit Saxius tom. 2. de Laudibus Mariæ pag. 227. lit. D.

Diſcrimen inter Aſcenſionem Chriſti, & Mariæ Aſſumptionem.

13. Nihil aliud eſt Deiparæ aſſumptio, quam glorioſa quædam animæ & corporis translatio B. Virginis, quæ revixit. Illud inter Aſcenſionem & Aſſumptionem intercedit diſcrimen, quod Aſcenſio de Chriſto, qui *propria virtute* aſcendit in Cœlum; Aſſumptio dicitur de B. Virgine, quæ poſt reditum ad vitam peculiari privilegio corpore & anima in Cœlum ſublata eſt, ut ait Spinellus Tract. de Maria Deipara cap. 12. num. 2. *Chriſti dicitur Aſcenſio, quia propria virtute in Cœlum aſcendit: & Deiparæ dicitur Aſſumptio; quia ſingulari Dei privilegio corpore & anima in Cœlum eſt evecta*: quod multo antea B. Petrus Damiani animadvertit Serm. de Aſſumptione: *Aſcendit Salvator in Cœlum poteſtativæ virtutis imperio, ſicut Dominus & Creator, Angelorum comitatus obſequio, non auxilio fultus. Aſſumpta eſt Maria in Cœlum, ſed gratiæ ſublevantis indicio, comitantibus, & auxiliantibus Angelis, quam ſublevabat gratia, non natura.*

Singulares Deiparæ virtutes, & Privilegia perſuadent ejus Aſſumptionem.

14. De B. Virginis Aſſumptione diſſeruimus l. 1. de Canonizat. Sanctor. cap. 42. num. 15. quo in loco animadvertimus, dignitatem, qua ut Dei Mater cæteris antecedit, excellentem Virginitatem, inſignem ſanctitatem, qua omnibus præſtat & Angelis & hominibus, intimam cum Jeſu Chriſto filio ſuo conjunctionem, ſummumque Filii in Sanctiſſimam Matrem ſuam amorem, hæc omnia totidem eſſe Theologicas rationes, quibus ſatis oſtenditur, ſingulari Reſurrectionis privilegio B. Virginem eſſe auctam, atque in Cœlum anima & corpore eſſe aſſumptam; quapropter Claudius Joly Diſſert. de verbis Uſuardi pag. 14. ubi cauſam exponit, cur eam Diſſertationem conſcripſerit: *Quis enim*, inquit, *negare valeat, Aſſumptionem talem ab Omnipotenti Deo fieri potuiſſe? Quis aſſerere præſumat, Deum ita fieri noluiſſe? Quis proferre audeat, Beatiſſimam Virginem, quam Angelus ab ipſo Deo miſſus ſalutavit & cæleſti gratia plenam eſſe aſſeveravit, poſtquam Deo Mater eſſe cœpit, peculiarem hanc gratiam non meruiſſe?*

Hæc eſt ſententia Patrum Græcorum & Latinorum medii ævi. Nam apud vetuſtos Patres ea de re ſilentium.

15. Qui cognoſcere cupiat, quibus teſtimoniis privilegium probetur, eum ſatis eſse videretur ad Petrum Caniſium amandare, qui lib. 5. cap. 5. De Maria Deipara Virgine Patrum & Theologorum dicta collegit. Verum cum auctoritates quaſdam a Caniſio ex Patribus depromptas juxta Criticæ regulas auctoribus, quorum nomine circumferuntur, falſo tribui compertum ſit, cujuſmodi ſunt ſermones quidam Athanaſii, Hieronymi, Auguſtini nomen præferentes; nos propterea dicimus: Primo vetuſtiſſimos quidem primævæ Patres Eccleſiæ de corporali B. Virginis Aſſumptione ſiluiſſe: medii tamen ævi, poſtremæque ætatis Patres tum Græcos, tum Latinos eam diſertiſſime tradidiſſe. Ex Latinis Gregorius Turonenſis lib. de Miraculis cap. 4. ita ſcripſit: *Dominus ſuſceptum Virginis corpus Sacratiſſimum in Paradiſum deferri juſſit, ubi nunc, reſumpta anima, cum electis ejus exultans, æternitatis bonis nullo occaſuris fine perfruitur*. S. Idelfonſus Toletanus ſeculi ſeptimi Scriptor ſerm. 6. de Aſſumptione: *Nec ſane*, inquit, *illud omittere debemus, quod multi pietatis ſtudio libentiſſime amplectuntur, eam hodierno die ad Cœli Palatia corporaliter fuiſſe ſublevatam*. Nec ab iis diſcrepant, quæ ſcribit Fulbertus ſerm. 2. *de Nativitate*, B. Petrus Damiani ſerm. *de Aſſumptione*, Petrus Bleſenſis ſerm. 28. itidem de *Aſſumptione*, qui Scriptores undecimo & duodecimo ſeculo floruerunt. Ex Patribus Græcis ſeptimi, & octavi ſeculi occurrit Andreas Cretenſis Orat. 2. de *Laudibus Aſſumptæ Virg.* Germanus Conſtantinopolitanus Patriarcha Orat. 1. *in Dormitione Deiparæ*, & Damaſcenus Orat. 2. *in Dormitione B. Mariæ* num. 14. ut ex his verbis colligitur: *Sanctiſſimum corpus clariſſimo præſtantiſſimoque tumulo imponitur, unde triduo poſt in Cœlum attollitur . . . . ſicuti ſanctum incorruptumque illud corpus, quod Deus ex ea Perſonæ ſuæ copulaverat, tertia die e monumento ſurrexit, ſic etiam hanc e tumulo abripi, Matremque ad Filium migrare par erat.*

Idem ſentiunt D. Thomas, & omnes Theologi.

16. Secundo loco dicimus, hanc eſſe communem omnium Theologorum ſententiam, quibus præit D. Thomas 3. par. qu. 27. art. 1. ubi S. Doctor probandum ſuſcipit, B. Virginem in Matris utero ſanctificatam fuiſſe, exemplumque petit ab ejus in Cœlum corporali Aſſumptione: *Dicendum, quod de ſanctificatione B. Mariæ, quod ſcilicet fuerit ſanctificata in utero, nihil in Scriptura Canonica traditur; quæ etiam nec de ejus Nativitate mentionem facit. Sicut tamen Auguſtinus in ſermone de Aſſumptione ipſius Virginis* (ita vulgo exiſtimabatur) *rationabiliter argumentatur, quod cum corpore ſit aſſumpta in Cœlum, quod tamen Scriptura non tradit; ita etiam*

ratio-

rationabiliter argumentari poſſumus, quod fuerit ſanctificata in utero. Eandem doctrinam ſupponit 3. part. quæſt. 83. art. 5. *ad octavum;* eamque diſerte tradit Opuſc. 4. in expoſitione Salutationis Angelicæ, ubi de maledictionibus agens in hominem a Deo propter peccatum immiſſis: *Tertia*, inquit, *fuit communis viris & mulieribus, ut ſcilicet in pulverem reverterentur: & ab hac immunis fuit B. Virgo, quia cum corpore eſt aſſumpta in Cœlum. Credimus enim, quod poſt mortem, reſuſcitata fuerit, & portata in Cœlum*. Pſal. 131. *Surge, Domine, in requiem tuam tu, & arca ſanctificationis tuæ.*

Eam ſententiam amplexa eſt univerſa Eccleſia, ut apparet ex vetuſtiſſimis Sacramentariis Gelaſiano & Gregoriano.

17. Tertio dicimus, in hanc ſententiam Eccleſiam veniſſe. S. Gregorius Magnus in Sacramentario ex Gelaſiano Codice a ſe collecto hanc ponit Orationem in Aſſumptionis ſolemnitate recitandam: *Veneranda nobis, Domine hujus diei Feſtivitas opem conferat ſalutarem, in qua Sancta Dei Genitrix mortem ſubiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum de ſe genuit incarnatum*. Neque enim ullus alius tribui poteſt ſenſus illis verbis *mortis nexibus*, quam ut corporis corruptionem ſignificent, a qua per triumphalem in Cœlum aſſumptionem ſuam liberata eſt. In veteri Gallicano, ſeu Gothico Miſſali, ante nongentos annos ſcripto, quem claræ memoriæ Cardinalis Thomaſius, & Mabillonius ediderunt, in Miſſa de Aſſumptione S. Mariæ poſt nomina leguntur hæc in Collecta: *Fuſis precibus Dominum imploremus, ut ejus indulgentia illuc defuncti liberentur a Tartaro, quo B. Virginis translatum Corpus eſt de ſepulcro*. Et in Præfatione Sacerdos B. Virginem in hunc modum alloquitur: *Recte ab ipſo ſuſcepta es in Aſſumptione feliciter, quem pie ſuſcepiſti conceptura per Fidem, ut quæ terræ non eras conſcia, non teneret rupes incluſa*. In Feſto Aſſumptionis Eccleſia legit Sanctorum Joannis Damaſceni, & Bernardi Homilias, in quibus diſertiſſime traditur, B. Virginem corpore & anima in Cœlum aſſumptam; quod quidem indicio & argumento eſt, Eccleſiam hanc amplexam eſſe ſententiam. *Dei Eccleſia* (ſunt Baronii verba in Notis ad Martyrol. Romanum ad 15. Auguſti) *propenſior in eam partem videtur, ut una cum corpore aſſumpta ſit in Cœlum. Nam in hujus diei celebritate illas Sanctorum Patrum homilias legendas tradit, quibus ea de Aſſumptione affirmantur*. Denique Eccleſia Græca non id ſolum teſtatur in Menologio ad diem 15. Auguſti, ſed confirmat etiam in Hieroſolymitana Synodo a Doſitheo anno 1672. adverſus Calviniſtas habita, ubi in capite de Cultu Sanctorum hæc de B. Virgine habentur: *Ipſa eſt procul dubio Virgo Sanctiſſima, quæ Magnum in Terra ſignum cum extiterit, eo quod Deum in carne genuit, & poſt partum integerrima Virgo permanſit, recte etiam ſignum eſſe dicitur in Cœlo, eo quod ipſa cum corpore aſſumpta eſt in Cœlum. Et quamvis concluſum in ſepulcro fuerit immaculatum Corporis ejus Tabernaculum, in Cœlum tamen, uti Chriſtus fuerat aſſumptus, tertio & ipſa die in Cœlum migravit.*

Aſſumptio Deiparæ non eſt Fidei articulus. Sed eam qui negaverit temeritatis ſummæ notandus.

18. Poſtremo dicimus, non eſſe Fidei articulum Aſſumptionem B. Virginis, quod lib. 4. contra Cajetanum contendit Catharinus; nam quædam Scripturæ loca, quæ ad eam opinionem conſtabiliendam ſolent afferri, aliter etiam explicari poſſunt, nec ejuſmodi eſt Traditio, quæ ſatis ſit ad evehendam hanc ſententiam ad gradum articulorum Fidei, quod advertit Dominicus Sotus in 4. ſentent. diſt. 43. qu. 2. art. 1. cujus auctoritatem ipſi attulimus etiam tom. 1. de Canonizat. Sanctor. loco ſupra cit. *Nondum tamen inter Fidei articulos creditu neceſſarios relata eſt, quamvis ſit pientiſſime credendum; nam in Collecta illius Feſti ait Eccleſia, quod nexibus mortis deprimi non potuit*. At ſi non Fidei articulus, ſed pia tantum & probabilis opinio eſt, numquid licuerit eam amplecti, vel aſpernari, tueri, vel refellere? Minime vero: *Qui hæc inter Chriſtianos blateraret* (ait Claudius Joly loc. cit.) *non modo impius & blaſphemus, ſed etiam ſtultus, & omnino mentis expers haberetur*. Suarez 3. par. qu. 37. art. 4. diſputat. 25. ſect. 2. ſic docet: *Sententiam Aſſumptionis Virginis in corpore & anima in Cœlum non eſſe de fide; quia neque eſt ab Eccleſia definita, neque eſt teſtimonium Scripturæ, aut ſufficiens Traditio, quæ infallibilem faciat fidem; tamen ſummæ temeritatis reus crederetur, qui tam piam religioſamque ſententiam hodie impugnaret*. Et Theophilus Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. Operum ſuorum pag. 220. expendens, quæ ſupra attulimus verba Baronii, qui propenſiorem ait eſſe Eccleſiam ad eam ſententiam, quæ ſtatuit B. Mariam in Cœlum corpore & anima fuiſse aſsumptam: *Tanta autem eſt*, inquit, *propenſio, ut non cenſeam a morigero Eccleſiæ filio aliud dici poſſe*. Sapienter Caſaubonus Exercit. 14. §. 11. animadvertit: *Eccleſiæ ſenſum ne tacitum quidem eſſe contemnendum*: Thomaſſinus Tract. de dier. Feſt. celebritate lib. 2. cap. 20. ita ſcribit: *Non dubitamus, quin Virgo Dei Parens corpore quoque in Cœlo degat, tametſi Fides divina hoc minime docet &c. Quot enim ſunt, quæ cum minime rata ſint, & divina Fide nixa, ad examen tamen revocare non licet? Tollenda prorſus eſſet omnis humani generis ſocietas, ſi cohiberi oportet aſſenſionem, quoties non ſuppetit evidens ratio, vel auctoritas, quæ errori non ſit obnoxia*. Celebris Theologus Melchior Canus lib. 12. de Locis Theolog. cap. 10. ita in rem noſtram diſputat *B. Virginem non eſſe in Cœlos cum corpore aſſumptam, licet Fidei minime adverſum ſit, quia tamen communi Eccleſiæ conſenſioni repugnat, petulanti temeritate diceretur*. Natalis Alexander Hiſt. Eccl. ſeculi 2. cap. 4. §. unico in *additionibus* non diffitetur negaſse ſe Aſsumptionem B. Virginis eſse Fidei articulum, *ſed pietatis*, inquit, *officio non defui, nec dubitavi, aut in dubium revocari poſſe cenſui, num Deipara Virgo redivivo corpore in Cœlum aſſumpta ſit; quin immo eam ſententiam omnino amplectendam eſſe dixi, ut piam, ac congruis rationibus longe probabiliorem, quia ut talem amplectitur Eccleſia; adeo ut temeritatis notam non effugeret, qui de illa dubitaret*. Card. Gottus 2. par. tom. 4. de verit. Relig. Chr. cap. 41. cap. 2. num. 20. temerariam eſse pronunciat hanc propoſitionem, B. Virginem corpore & anima non eſse in Cœlum aſsumptam, & qui eam propugnaret, vehementer de hæreſi eum fore ſuſpectum, non quod Catholicæ Fidei adverſaretur, ſed quod præſumi poſset, falſo eum judicare B. Virginis venerationem per errorem ab univerſali Eccleſia proponi. Et Venerabilis Petrus Caniſius lib. 5. de Deipara Virgine cap. 5. in eundem fere modum loquitur: *Secus qui ſentiunt ac loquuntur* (adverſus B. Mariæ Aſsumptionem) *licet in errorem ſacris litteris adverſantem non impingant, tamen non ſapiunt ad ſobrietatem; optimis & clariſſimis Patribus contradicunt; a communi bonorum credulitate atque confeſſione, quæ jam vim legis obtinet, non ſine periculo ſeſe ſubducunt; neque ſolum eximio digniſſimæ Virginis honori derogant, ſed etiam vere divinum illud miraculum, quod in corporali Matris Domini Reſurrectione & Aſſumptione refulget, ac mirifice Ange-*

los

los ac pios recreat, majorem in modum enervant extenuantque.

Objectiones adverſus Deiparæ Aſſumptionem.

19. Quod ſi quis adverſus ea, quæ hactenus attulimus, objiciat, non ita fidenter Patres de Aſſumptione B. Virginis eſſe loquutos, Epiphanium, Auctorem Epiſtolæ ſeu ſermonis de Aſſumptione B. Mariæ Virginis, qui Sophronio tribuitur, Venerabilem Bedam lib. de locis Sanctis cap. 6. Auctorem ſermonis de Aſſumptione B. Virginis qui eſt 35. de Sanctis inter Sermones D. Auguſtini; præterea opponat Ambroſium lib. 1. Interpretationum moral. in Job. cap. 6. docuiſſe, Chriſtum Jeſum duntaxat revixiſſe nunquam moriturum: *Ipſe eſt reſurrectio, ipſe eſt primogenitus ex mortuis, in quo omnes quidem prærogativam futuræ reſurrectionis accepimus: ſolus tamen ipſe adhuc reſurrectione perpetua reſurrexit:* deinde per tot annos Uſuardi Martyrologium in Eccleſiis legi conſueviſſe, & fortaſſe etiam in Eccleſia Romana, ſi Pagio credimus, qui in Critica ad Baron. ad annum Chriſti 778. num. 4. *Martyrologio*, inquit, *Uſuardi avito Romana Eccleſia uſa eſt ante recentius Romanum, teſte Molano in Præfatione ad Martyrologium Uſuardi*. In eo autem Uſuardi Martyrologio ad diem 15. Auguſti hæc legi: *Dormitio Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, cujus Sanctiſſimum Corpus etſi non inveniatur ſuper terra, tamen pia Mater Eccleſia ejus venerabilem memoriam ſic feſtivam agit, ut pro conditione carnis eam migraſſe non dubitet. Quo autem illud venerabile Spiritus Sancti Templum nutu & conſilio divino occultatum ſit, plus elegit ſobrietas Eccleſiæ cum pietate neſcire, quam aliquid frivolum & apocryphum inde texendo docere:* cum quo concordat Ado Vienneuſis lib. de Feſtivitatibus, præter plura alia Martyrologia, quæ indicat Sollerius in Notis ad Martyrologium Uſuardi tom. 7. menſis Junii in continuatione magni Operis Bollandiani; deinde notiſſima eſſe, quæ Launojus ſcripſit de controverſia *ſuper exſcribendo Pariſienſis Eccleſiæ Martyrologio*, ubi plurima de Uſuardi auctoritate loquutus, Patrum, & Scriptorum auctoritates congerit, ut Aſſumptionem B. Virginis in dubium revocet: tum in eundem plane finem Tillemontium videri ſuum animum intendiſſe Nota 5. de Reſurrectione B. Virginis: deinde huic Feſtivitati nomen tribui ſomni ſeu dormitionis B. Virginis, ut videre eſt apud Theodorum Balſamonem ſuper Can. 3. Apoſtolorum: deinde Solemnitatem hanc glorioſiſſimam Sanctiſſimæ Matris Dei mortem appellari in Novella Emmanuelis Comneni, & in Græcorum Euchologio, juxta ea, quæ obſervavit Hugo Menardus in librum Sacramentorum S. Gregorii pag. 174. aliquando autem *Pauſationem* vocatam; in duobus enim vetuſtiſſimis Calendariis Romanis, quorum alterum Allatius, alterum edidit Fronto, in Evangeliſtario Vaticanæ Baſilicæ, & in vetuſto Vallicellanæ Bibliothecæ Miſſali legi hæc verba, *ſolemnia de Pauſatione Sanctæ Mariæ*, in Vaticano etiam magnæ molis Codice, *Vigilia Pauſationis Sanctæ Mariæ*, & *Sanctæ Mariæ Pauſatio;* qui Codex quondam fuit Monaſterii Farfenſis, præter aliquot Codices a Venerabili Cardinali Thomaſio editos, qui habent, *Solemnia de Pauſatione Sanctæ Mariæ*, *Sanctæ Mariæ Pauſatio*; Hæc, inquam, ſi quis opponat, is ſibi perſuadeat, non deeſſe idoneas reſponſiones.

Singulæ objectiones diluuntur. Ac primum illæ, quæ petitæ ſunt ex Patribus.

20. Nam Patribus, qui de B. Mariæ Aſſumptione viſi ſunt dubitaſſe, alios objicimus Patres, qui diſerte eam tradiderunt: dictum enim affirmantis longe majus robur habet, quam dubitantis; præſertim vero cum exploratum ſit, aliquot Patres de Aſſumptione dubitaſſe, quod Hieronymi eſſe crediderint Sermonem illum *de Aſſumptione*, cujus Auctor controverſiam de B. Virgine Aſſumpta dubiam relinquit; eum vero ſermonem non eſſe genuinum Hieronymi fœtum jam Critici obſervarunt. Epiphanius autem non de Aſſumptione dubitat, ſed de morte; & Liber de Locis Sanctis juxta accuratas Criticæ regulas Bedæ non poteſt tribui. Jam vero Ambroſius loco citato affirmat quidem, Chriſtum unice revixiſſe, ſed intelligendus eſt S. Doctor loquutus de Reſurrectione, quæ de jure, non quæ ex privilegio debetur, cujuſmodi B. Virgini eſt conceſſa. Huc accedit; quod ſua non caret probabilitate eorum ſententia, qui affirmant, eos qui in morte Chriſti revixerunt, ad vitam rediiſſe nunquam morituros, & cum Chriſto anima & corpore in Cœlum eſſe ſublatos, ut docet Ignatius Martyr, Origenes, Euſebius, Epiphanius, aliique complures. Honoratus autem a S. Maria in Obſervat. ad Regulas Criticæ tom. 1. pag. 188. jure recentiorem quendam Criticum reprehendit, qui ut Aſſumptionem B. Virginis corpore & anima in dubium revocaret, quibuſdam eſt uſus auctoritatibus & documentis, quæ ipſe, aliique plures rejecerunt ut apocrypha.

Solvuntur objectiones depromptæ ex Uſuardo & Launojo.

21. Explicatis iis, quæ adverſus Aſſumptionem B. Mariæ depromuntur ex Patribus, reliquum eſt, ut ea diluamus, quæ ex Uſuardo, & Launojo adducta ſunt, & de ſomno ſeu dormitione, morte, & pauſatione, quibus nominibus hæc Solemnitas vocitata fuit, verba faciamus. Adverſus Uſuardum inclamat magnus Baronius ad ann. Chr. 48. nam advertit, Uſuardum Pervigilium hujus Feſti appellaſſe *Vigiliam Aſſumptionis*; ac deinde ipſam Feſtivitatem nominaſſe *Dormitionem S. Genitricis Dei Mariæ;* quamobrem in Uſuardum, & qui cum eo ſentit Adonem ita invehitur: *Unde, quæſo, vobis iſta nomenclatura noviter uſurpata, ut Dormitionem, non Aſſumptionem dicatis, cum præſertim pridie ejus diei ambo dixiſſetis, Vigilia Aſſumptionis? Cur non potius veſtra ſententia Vigilia Dormitionis? Cur hæc inconſtantia ſermonis? Cogor equidem cum Apoſtolo dicere: Currebatis bene; quis vos impedivit?* Utrumque vero Scriptorem ex voce Dormitionis male arguiſſe ait, non ita certum eſſe, Beatam Virginem corpore & anima fuiſſe in Cœlum aſſumptam. *An fortaſſe moti eſtis exemplo eorum, qui item Dormitionem dixerunt? Sed nec vobis ejuſmodi ſuffragatur exemplum; cum alioqui Joannes Damaſcenus, & alii qui Dormitionem dixerunt, eam tamen una cum corpore in Cœlum aſſumptam aperte teſtati ſint, nec, ut vos, id affirmare dubitaverint*. Quapropter Florentinius Exercir. 5. ad diem 18. Januarii ita ſcripſit: *Et fortaſſe Baronius in Adonem, & Uſuardum excanduit, non tantum pro Dormitionis voce, quam quod cum voce mortem tantum naturali ordine ſignificante Uſuardus de ipſa Aſſumptione dubiam quodammodo Eccleſiam fuiſſe demonſtret contra fidem antiquarum cæremoniarum.*

Launojus confutatus a Theologo quodam Sorbonico. Hiſtoria de Martyrologio Pariſienſi exſcribendo; concertatio de Aſſumptione inter Canonicos illius Ec-

22. Adverſus ea, quæ ſcripſit Joannes Launojus, eruditiſſimam legere præſtat Diſſertationem Theologi cujuſdam Sorbonici, qui latet ſub nomine *Advocati*, ubi pia Eccleſiæ ſententia de B. Virgine corpore & anima in Cœlum aſſumpta graviſſimis firmiſſimiſque fundamentis ſuffulta oſtenditur. Teſtatur Natalis Alexander Hiſt. Eccl. ſect. 2. par. 1. art. 3. §. unic. in Pariſienſi Eccleſia Uſuardi Martyrologium uſque ad annum 1540. fuiſſe adhibitum. Nec ea Eccleſia Martyrologio illo uti deſiit. Sed circa ſeculi 16. dimidium incœpit conſuetudo prætermit-

ten-

cleſiæ. Pauſatio idem atque Aſſumptio.

tendi ea verba, quæ ſupra retulimus, quorum loco legebatur quædam incerti Auctoris Homilia inſerta in Martyrologio Uſuardi manuſcripto, quo utebantur Canonici illius Metropolitanæ Eccleſiæ. Cum autem Manuſcriptus ille liber ann. 1668. uſu jam detritus eſſet ac fere deletus, propoſitum eſt in Capitulo, an in locum illius Homiliæ reſtituenda eſſent in novo libro verba Uſuardi. Cenſuerunt Canonici id ad Archiepiſcopum eſſe referendum; quod cum Canonici, quibus id muneris demandatum fuit, ad illum retuliſſent, decretum fuit, non amplius illam Homiliam in Choro legendam, ſed in Martyrologium reſtituenda eſſe verba Uſuardi. Huic decreto vehementer duo reſtitere Canonici, Nicolaus l'Advocat Billialdus, & Jacobus Gaudin. Qua concertatione plures extitere libri hinc inde typis impreſſi. Hac occaſione Launojus opus illud compoſuit, quod ſupra memoravimus. Ex Homilia, quæ antea legebatur, colligere licebat, B. Virginem corpore & anima in Cœlum fuiſſe ſublatam. Quamobrem qui pro reſtituendo Uſuardi textu pugnabant, eamque Homiliam amovendam eſſe contendebant, profecto piæ illi opinioni adverſabantur. Vicere tandem, qui pro B. Virginis Aſſumptione ſtabant. Nam etſi ann. 1668. revocata eſt lectio Martyrologii Uſuardi, nihilque in ea lectione mutatum; tamen anno 1698. in Martyrologium injecta ſunt ea verba, *Aſſumptio B. Mariæ Virginis*: de qua inſerenda formula egiſſe Ludovicum XIII. eo anno Capitulum monuit Ludovicus XIV. Nunc vero in Choro illius Metropolitanæ Eccleſiæ legitur Martyrologium Romanum, additis quibuſdam Sanctis, aliiſque illius Diœceſis conſuetudinibus, & in Feſto Aſſumptionis hæc inſeruntur: *Aſſumptio B. Mariæ Virginis Genitricis Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti, quæ Filii ſui pro nobis mortui legi obſequuta, & filia veteris Adam veterem ſententiam ſubiit, & mortem obiit; ut autem Dei viventis mater, ad illum ipſum, quem genuerat, digne aſſumpta, ſuſcepta eſt ab illo, & ſuper omnem exaltata creaturam cum eo honore, quo tanta Mater digna fuit, cum ea gloria, quæ tantum decuit Filium.* Quod autem ad ea nomina attinet ſomni, mortis, & pauſationis, ubi primum agi cœpit de Cauſa Beatificationis Venerabilis Cardinalis Thomaſii, cum ejus ſcripta examini eſſent ſubjecta, quidam ex Cenſoribus objecit antiquum ab eo Codicem typis editum eſſe, qui hæc verba haberet, *Solemnia de Pauſatione Beatæ Mariæ Virginis;* atque inde quædam eruit, quæ pietatis opinionem, qua venerabilis ille Dei ſervus florebat, valde lædebant. Eruditus quidam ex eadem ſacra, qua fuit Thomaſius familia, Clericus Regularis defenſionem Venerabilis Viri ſuſcepit; eaque Apologia typis edita eſt Panormi anno 1723. reſque ſucceſſit ex Auctoris ſententia. Nihil enim ejuſmodi objectiones obſtitere, quin Beatificationis Cauſa proponeretur. Igitur in ea Apologia demonſtrat Auctor, Thomaſio non licuiſſe ex Codice quem edendum ſuſceperat, vocem illam *Pauſatio* expungere. Vetuſtiſſimum Codicem Gelaſianum ab eodem Cardinali fuiſſe etiam editum, in quo ſæpe mentio fit *Aſſumptionis B. Mariæ Virginis*. Ea voce *Pauſatio* myſterium innui Beatiſſimæ Virginis in Cœlum aſſumptæ; Pauſationis enim nomine in re, de qua agitur, exiguum illud Temporis ſpatium ſignificari, quo inter amiſſam vitam, & ad eandem reditum Beatiſſimæ Virginis corpus jacuit in ſepulcro. Dormitionis, Mortis, & Pauſationis voces ſæpenumero ab Eccleſia adhibitas ad hanc Feſtivitatem ſignificandam, quin piæ ſententiæ de B. Virgine corpore & anima in Cœlum aſſumpta ullum fieret præjudicium.

Dormitio itidem valet idem atque Aſſumptio. Vetuſtiſſima quædam Martyrologia; quæ habent, Aſſumptio.

23. Itaque concludendum, rei vim non in una magis, quam in alia ex his vocibus poſitam eſſe. Gregorius enim Turonenſis libro de Gloria Confeſſorum cap. 49. mentionem facit *Aſſumptionis S. Aviti*. Euſebius lib. 4. de vita Conſtantini cap. 64. ait, illum *ad Deum ſuum aſſumptum*; & Gregorius Nazianzenus in Panegyrico in Gorgoniam ſororem ſuam non dubitat dicere, eam *fuiſſe aſſumptam in Cœlum*. Illud igitur videndum, cujus conditionis & gradus ea fuerit in Cœlum auſſumptio, diminutane, hoc eſt ſolius animæ, an integra cum corpore ſimul & anima. Atque ut ab omni difficultate expediamur, ponamus tanquam meram hypotheſim, quod ſcribit Cancellottus in Annalibus Marianis ad annum 72. num. 21. *Primis ab aſſumpta Virgine ſeculis ita loqui ſolitos fuiſſe Patres nonnullos, ut dubitare viderentur, an illa poſt obitum rediviva in Cœlum una cum corpore ſit evecta.* Verum cum deinde Patres & Theologi rem attentius expenderint & accuratius, ac docuerint, & doceant, Sanctiſſimam fœminam corpore & anima in Cœlum fuiſſe aſſumptam, quiſnam probus & ſanæ mentis vir huic doctrinæ audeat adverſari? *Quorundam ſane opinio, aut hæſitatio non impedit, quominus hodie nos præſenti, ac ſuperiorum etiam ætatum Eccleſiæ adhæreamus, ut cum ea ipſa de corporali Mariæ Aſſumptione certius credamus, & confidentius definiamus, & apertius proteſtemur, quam primis illis naſcentis Chriſtianiſmi ſeculis factum eſt. Etenim Eccleſia, uti ſupra monſtravimus, ſucceſſu temporis auget ſapientiam; duceque Spiritu Sancto, a quo ſemper regitur & eruditur, e poſterioribus Conciliis, majoreque conſenſu Doctorum illuſtriorum veritatis lumen accipit & oſtendit.* Sunt Verba Caniſii loc. cit. Sumat quiſquis voluerit ſuam operam in vetuſtis monumentis excutiendis, in quibus hæc Feſtivitas appellatur *Dormitio*; ac illud ſibi reſponſum habeat, in hac quæſtione idem valere Dormitionem, ac Aſſumptionem, ut optime advertit etiam Rocca tom. 1. ſuorum Operum edit. Rom. ann. 1719. pag. 213. *Dormitio itaque Beatæ Mariæ ſemper Virginis, ut huic rei finem imponamus, abſque ullo dubio nonniſi pro ejus in anima & corpore poſt ejus mortem in Cœlum Aſſumptione intelligenda cenſetur.* Idque etiam probari poteſt Jacobi Pamelii verbis, qui in Notis ad Epiſt. S. Cypriani 24. ad finem numeri 13. ita ſcribit: *Certe Dormitionis, ſive Aſſumptionis B. Virginis Feſtum celebratum conſtat jam ab ætate Divi Hieronymi, & Auguſtini.* Cum quo conſentit P. Michael Lequien in ſua editione Operum S. Joannis Damaſceni tom. 2. pag. 857. ubi obſervat, Germanum Conſtantinopolitanum, alioſque ante Damaſcenum *de Dormitione B. Virginis, ejuſque redivivæ in Cœlos Aſſumptione Sermones habuiſſe.* Denique cum Eccleſia Occidentalis vocem *Aſſumptio* adhibuerit, ut colligitur ex Florentinii Martyrologio, ubi ad diem 15. Auguſti habetur, *Aſſumptio S. Mariæ;* & ex noſtro Martyrologio Romano, *Aſſumptio Sanctiſſimæ Dei Genitricis Mariæ*; quid cauſæ erit, quin & ipſi eadem voce utamur, & hanc Feſtivitatem Aſſumptionem Beatæ Virginis appellemus? In novo Anecdotorum Theſauro, quæ collegit Marteno tom. 3. pag. 1559. extat breve Martyrologium Hieronymianum, cujus vetuſtas cenſetur fere mille annorum; in quo ad diem 15. Auguſti legitur, *Aſſumptio B. Mariæ Matris Domini noſtri Jeſu Chriſti*; & pag. 1568. in Martyrologio Morba-

bacenſi ad eundem diem habetur, *Aſſumptio S. Mariæ Matris Domini*; & in veteri Kalendario quod habetur tom. 5. pag. 76. ante ſeptingentos annos ſcripto ad eundem itidem diem legitur, *Aſſumptio S. Mariæ*. Et tom. 6. Collectionis Scriptorum & Monumentorum veterum pag. 645. extat Kalendarium ſeu Liber annalis Bedæ, in quo pariter ad diem 15. Auguſti legitur, *Aſſumptio S. Mariæ Matris Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Ad eundem modum ſcriptum reperimus in Kalendario Anglicano pag. 656. in Martyrologio Gallicano pag. 668. in Kalendario Stabulenſi pag. 674. in Kalendario Verdunenſi pag. 681. Alia etiam Martyrologia, quæ eandem habent formulam, collecta reperies in Opere Bollandiano tom. 7. Junii, ut alia ſexcenta ſileamus, quæ vel in Vaticana, vel in Chriſtinæ Svecorum Reginæ, vel in Cardinalis Ottoboni Bibliothecis cuſtodiuntur.

In Jure Canonico celebris eſt hæc Feſtivitas.

24. Celebris eſt in Jure Canonico Solemnitas Aſſumptionis B. Mariæ, ut videre eſt in Can. 1. de Conſecr. Diſt. 3. & cap. ult. de Feriis. Gloſſa Canonica in cap. *Alma Mater* de ſent. Excommunicat. in 6. conſiderans tempore interdicti Divina poſſe celebrari Officia in Feſtis Nativitatis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. Mariæ, hæc notat in verbo *Aſſumptionis; Nota terminatam altercationem quærentium, quod eſt ſolemnius Feſtum, an Feſtum Aſſumptionis, an Feſtum Nativitatis Virginis glorioſæ. Habet enim Eccleſia quod ſit celebrius Feſtum Aſſumptionis, ut hic vides*. Et Suarez tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 8. num. 13. de hac Solemnitate ita loquitur: *Feſtum hoc maxime proprium ipſius Virginis, & inter Feſtivitates ejus habet quandam excellentiam, quia gloriam, præmium, ac triumphum Sanctiſſimæ Virginis nobis repræſentat*.

Incertum, Deipara quo die revixerit.

25. Decimaquinta Auguſti die B. Mariæ mortem, glorioſam Reſurrectionem, & Aſſumptionem in Cœlum celebrat Eccleſia. In vetuſto Eccleſiæ Occidentalis Martyrologio, quod edidit Florentinius, Feſtum mortis a Feſtivitate Aſſumptionis ſejungitur; nam ad diem 18. Januarii hæc habentur: *Depoſitio Sanctæ ac glorioſæ Mariæ Matris Domini noſtri Jeſu Chriſti*; & ad diem 15. Auguſti, *Aſſumptio Sanctæ Mariæ*; idque profert etiam Mabillonius lib. 2. de Liturgia Gallicana pag. 118. In aliis Martyrologiis ad diem 23. Septembris fit mentio ſecundæ Aſſumptionis B. Mariæ: idque ex ea opinione traxit originem, quod quadraginta diebus poſt obitum redierit ad vitam. Verum incertus eſt dies, quo ea revixerit: quidam enim affirmant, eam 13. die Auguſti obiiſſe, & decimaquinta rediiſſe ad vitam; alii ejus corpus quindecim diebus in ſepulcro jacuiſſe, ut in Revelat. S. Birgittæ lib. 7. cap. 63. & lib. 7. cap. 26. num. 2. *Quindecim vero diebus Corpus meum jacuit in terra ſepultum*, niſi forte pro *quindecim diebus*, ut vult Durantus in Notis ad ea Capita, *aliquantis diebus* legendum ſit. Alii dicunt, eodem quo mortua eſt die revixiſſe; quidam etiam poſt quadraginta dies revixiſſe affirmant, ut jam innuimus, in hanc adducti ſententiam Revelatione quadam, quæ facta fuit S. Eliſabethæ, non illi quidem Hungariæ, quæ obiit anno 1231. ſed cuidam ejuſdem nominis e Diœceſi Trebienſi, quæ mortua eſt anno 1165. quam Viſionem neque D. Antoninus probat, nec Belethus, neque alii viri eruditi apud Florentinium in Notis ad Martyrolog. ad diem 15. Auguſti, & apud Spinellum Tractatu de Deipara cap. 12. num. 3. & Bailletum ad eundem diem 15. Auguſti, ubi agit de Aſſumptionis feſto, §. 2. n. 14. Quamobrem illud obiter monere juvat, Hoſpinianum Tract. de Origine Feſtorum Chriſtianorum pag. 137. declamationibus illis abſtinere commode potuiſſe, quibus in hanc Viſionem invehitur. Quam viſionem falſo arbitratur, ſi non cauſam, magnum certe argumentum Eccleſiæ dediſſe ad Aſſumptionis Feſtum conſtabiliendum. Nonnulli denique putant, triduo poſt mortem revixiſſe, quam opinionem communem eſſe teſtatur Card. Gottus 2. part. tom. 4. de Ver. Relig. Chriſt. cap. 41. §. 3. num. 25. & Azorius Inſtitut. Moral. tom. 2. lib. 1. cap. 20. *Quæritur*, inquit, *quoto a morte ſua die Virgo glorioſa reſurrexerit, & fuerit in Cœlum aſſumpta? Communis eſt ſententia, ſuſcitatam a mortuis eam fuiſſe, & in Cœlum introductam tertio ab obitu die. Ita Damaſcenus, Juvenalis Hieroſolymitanus Epiſcopus, Andreas Cretenſis Epiſcopus, Simeon Metaphraſtes, Nicephorus, & alii; ut ſic conſtaret, vere eam obiiſſe, & Filio poſt triduum ex mortuis reſurgenti ſimilem fuiſſe*. Quapropter optimum duxit Eccleſia eodem die mortis, Reſurrectionis, & in Cœlum Aſſumptionis memoriam recolere.

Huic Feſto præcedit Vigilia & Jejunium, cujus valde vetus inſtitutio.

26. Magnæ huic Solemnitati præcedit Pervigilium cum jejunio; ac jejunium quidem valde antiquum eſſe oportet, cum de eo tanquam de re uſitata in Romana Eccleſia mentionem faciat Nicolaus I. Pontifex creatus ann. 858. nam reſpondens ad Bulgarorum quæſtiones cap. 4. in Collect. Concil. Labbei tom. 8. pag. 518. hæc ſcribit: *Secundum ſacra Decretalia in his etiam a licitis ſe quibuſdam abſtineat, Quadrageſimali videlicet tempore, quod eſt ante Paſcha, jejunio poſt Pentecoſten, jejunio ante ſolemnitatem Aſſumptionis S. Dei Genitricis & ſemper Virginis Dominæ noſtræ Mariæ, nec non jejunio ante Natalis Domini noſtri Jeſu Chriſti Feſtivitatem, quæ jejunia Sancta Romana ſuſcepit antiquitus & tenet Eccleſia*. Apud quoſdam Orientales non unius, ſed plurium dierum jejunium eſt. Jejunare enim incipiunt a Calendis Auguſti uſque ad diem 15. nec jejunium intermittunt præterquam poſtridie Nonas in honorem Solemnitatis Transfigurationis Jeſu Chriſti, ut videre eſt apud Bailletum loc. cit. §. 13. Extat tom. 2. Biblioth. Orientalis Joſephi Simonii Aſſemani Maronitæ Gregorii Bar Hebræi Primatis Orientis, qui natus eſt anno 1226. Opus, in quo ſermo fit de Syrorum jejuniis, & inter cætera illud memoratur, quod ante Aſſumptionem apud eos celebratur, ut videre eſt pag. 304.

Octavam hujus feſti cur Leo IV. inſtituerit?

27. Præclariſſima hæc celebritas Octavam habet, quam inſtituiſſe Leonem IV. anno 847. tradit Pontificalis Anaſtaſii liber. Cum enim initio Pontificatus Leonis Baſiliſcus prope Eccleſiam S. Luciæ in Orphea peſtilenti anhelitu ſuo omnes necaret, quotquot ad ejus latibulum accederent, Pontifex ipſo Aſſumptionis B. Mariæ feſto die, præeunte Sanctiſſimæ Dei Genitricis imagine, cum Cleri ſui comitatu ad illud acceſſit latibulum, cumque juſſiſſet Populum, qui eum ſequebatur, conſiſtere, Deum obſecravit, ut ab illa peſte populum liberaret; votique compos factus eſt: *Ab eadem die ipſe mortifer Baſiliſcus ita effugatus, & ab ipſis projectus eſt antris, ut ultra in illis locis nulla læſionis ejus macula appareret*: Sunt verba libri Pontificalis; qui illud etiam tradit, Pontificem in ejus beneficii memoriam juſſiſſe Aſſumptionis B. Mariæ Octavam celebrari. *Octavam Aſſumptionis B. Genitricis diem, quæ minime Romæ antea celebatur, vigiliis ſacris, matutiniſque cum omni Clero pernoctans laudibus in Baſilica ejuſdem ſemper Virginis*

Dominæ noſtræ, quæ foris muros juxta Baſilicam B. Laurentii Martyris ſita eſt, celebrari præcepit: quod confirmat Sigebertus ad ann. Chr. 847. qui de Leone hæc ſcribit: *Decrevit ut Octavæ Aſſumptionis Sanctæ Mariæ in Eccleſia Romana celebrarentur, quod antea non fiebat*. Et apud Lambecium in Auctar. lib. Rer. Hamburg. pag. 110. extat Privilegium ab eodem Pontifice Hamburgenſi Eccleſiæ conceſsum, quo Anſcario Archiepiſcopo, ejuſque Succeſsoribus uſus Pallii permittitur; ac in eo Privilegio inter cæteras Feſtivitates Aſsumptio Deiparæ recenſetur.

Quidam Feſti hujus inſtitutionem referunt ad octavum ſeculum.

28. Quidam exiſtimant, Aſsumptionis Feſtum Apoſtolos inſtituiſse. Verum S. Bernardus celebri epiſt. 174. ſcribit: *Accepi ſane ab Eccleſia illum diem cum ſumma veneratione colendum, quo aſſumpta* (B. Maria) *de ſeculo nequam, Cœlis quoque intulit celeberrimorum Feſta gaudiorum*. Quamobrem Feſtivitatis hujus inſtitutio ad Eccleſiam videtur referenda. Thomaſſinus Tract. de Feſtis lib. 2. cap. 20. num. 10. oſtendere ſatagit, poſt Concilium Epheſinum, quo damnatus fuit Neſtorius, qui negabat B. Virginem Dei fuiſse matrem, longe lateque ejuſdem cultum fuiſse diffuſum, multis in ejus honorem excitatis templis, & Feſtivitatibus inſtitutis; circa ſeculum ſextum editos libros, qui Dionyſio tribuuntur de Divinis nominibus, ubi narratur S. Dionyſium una cum Sanctis Petro, Jacobo, & Dorotheo veneratum eſſe corpus B. Virginis, ſeu quemadmodum alii intelligunt, veniſſe ad ejus ſepulcrum; propterea ſub finem ſeculi quinti, vel ſeculo ſexto cœpium eſſe libere loqui de Mariæ morte, Reſurrectione, & Aſſumptione. Cumque id ad alios Fideles permanaſſet, inſtitutam eſſe Feſtivitatem, de qua mentio fit in regula Crodegangi ſub Pipino Rege Caroli Magni patre, & in Moguntina Synodo habita anno 813. Carolus Magnus in Capitularibus lib. 1. cap. 158. pag. 732. agit de Feſtivitatibus celebrandis; ac de Aſſumptione ita ſcribit: *De Aſſumptione S. Mariæ interrogandum relinquimus*: ad quem locum notat Baluzius, id intelligendum de conſilio, quod ea de re ab Epiſcopis Regni ſui petere cogitabat. Cum autem Epiſcopi in Concilio Moguntino, ut diximus, in Catalogum Feſtorum Aſſumptionem adſcripſerint, Ludovicus Pius Feſtivitatem illam celebrari juſſit, ut videre eſt in Capitularibus lib. 2. cap. 35. pag. 748. eique certus conſtitutus eſt dies, ut apparet lib. 6. Capitular. cap. 189. pag. 955. quo Edicto edito eam Feſtivitatem in Galliarum Regno multa veneratione celebratam eſſe, teſtatur Baluzius loc. cit. pag. 1172.

Hæc Feſtivitas celebrabatur ante ſextum ſeculum.

29. Quibuſdam non probatur, nec ſane eſt probanda hujuſmodi ſententia, qua inſtitutio Feſtivitatis Aſsumptionis ad ſeculum octavum referri videtur. Sane ex Pontificali libro conſtat, ut alibi diximus, Sergium Papam, qui ſeculo vixit ſeptimo, *conſtituiſſe, ut diebus Annuntiationis, Domini Nativitatis, & Dormitionis S. Dei Genitricis, ſemperque Virginis Mariæ... Litania exeat a S. Hadriano, & ad S. Mariam Populus occurrat*: quamobrem diffiteri poteſt nemo, ante Sergium Feſtum hoc eſse inſtitutum. Præterea Aſsumptionis Feſtivitas ante Mauritium Imperatorem, ideoque ante ſeculi ſexti finem celebrabatur; quam idem Mauritius a 18. Januarii ad 15. Auguſti diem tranſtulit, ut colligitur ex Nicephoro lib. 17. cap. 28. pag. 779. *Idem Imperator* (Juſtinianus) *tum primum Servatoris exceptionem* (hoc eſt Feſtum Purificationis B. Virginis) *toto Orbe terrarum feſto die honorari inſtituit, ſicut Juſtinus de Sancta Chriſti Nativitate fecit; atque non ita longo poſt tempore Mauritius Sacroſanctæ Dei Genitricis Dormitionem quindecimo Auguſti menſis die celebrari præcepit*. Ubi notandum, Nicephorum, cum Juſtiniani & Juſtini leges commemorat, nihil innuere de die, quo ſolemnitates Natalis Domini & Purificationis celebrandæ eſsent; cum autem dixit, Mauritium Imperatorem 15. Auguſti diem Aſsumptionis Feſto definiiſse, manifeſtum inde eſt, Feſtum illud ante ejus tempora inſtitutum; & tantummodo a 18. Januarii ad 15. Auguſti diem ab eo eſse translatum; ut fuſe oſtendit Baronius in Not. ad Martyrolog. ad diem 15. Auguſti, Florentinius itidem in Notis ad ſuum Martyrolog. ad diem 18. Januar. Mabillonius in Liturgia Gallicana lib. 2. pag. 118. Pagius Breviar. Geſtorum Romanor. Pontific. in vita S. Sergii n. 26. Martene de antiqua Eccl. diſcipl. in divin. celebr. Offic. cap. 33. num. 25.

CAPUT IX.

De Feſto Nativitatis Beatiſſimæ Virginis die 8. Septembris.

Natalis dies Sanctorum dicitur is, quo mortem obierunt.

1. Aliorum Sanctorum Martyrum, vel confeſsorum natalis dies ille dicitur, quo ab hac ad beatam vitam commigrarunt. *Merito plane dicendi Natales dies, per quos illi, qui nati fuerant in hanc fragilitatis miſeriam, ſubito renaſcuntur in gloriam, vitæ perennis initium de morte ſumentes. Etenim ſi dies Natales vocamus, quibus in hanc lucem in delictis & doloribus naſcimur ad dolores, juſtius illi celebrabuntur Natales, quibus Sancti ex corruptibili corpore in novam illam futuri ſeculi veniunt claritatem, & filii hominum in adoptionem divinæ Paternitatis aſcendunt*. Verba ſunt Euſebii Emiſseni, ſeu Ducherii Lugdunenſis Homil. 50. in Geneſim: & preſſius Albinus Flaccus libro de Officiis divinis ſcripſit: *Jure naſci dicuntur, qui de preſſuris hujus Mundi, tanquam de anguſtiis cujuſdam ventris, ad illam ſpacioſiſſimam & lucidiſſimam cœleſtis habitationis emittuntur latitudinem*. Cum quo conſentit Rabanus Maurus de Inſtit. Cleric. cap. 43. *Dicuntur quidem Sanctorum Feſtivitates Natalitia; & merito: quomodo enim conſuete naſci dicitur, cum quis de utero matris procedens in lucem egreditur; ita rectiſſime poteſt natus dici, qui a vinculis carnis ſolutus ad lucem ſublimatur æternam. Et inde mos obtinuit Eccleſiaſticus, ut dies Beatorum Martyrum, ſive Confeſſorum Chriſti, quibus de ſeculo tranſierunt, Natales vocitemus, eorumque ſolemnia non funebria, ſed natalitia dicamus*.

Chriſti Jeſu, Joannis Baptiſtæ, B. Mariæ non emortuales tantum, ſed natales etiam dies celebramur.

2. Emortuales Chriſti Domini, & Joannis Baptiſtæ colit Eccleſia æque ac utriuſque Natales dies; cumque ab Eccleſia tum Natalis, tum emortualis dies Joannis Baptiſtæ celebretur, omnino æquum fuit, ut non modo dies, quo B. Virgo mortua eſt, ſed quo etiam in lucem prodiit, coleretur, ut optime advertit Venerabilis Petrus Caniſius lib. 1. de Maria Virg. Deipara cap. 11. pag. 82. *Etenim ſi Natalem Joannis, qui tantum præco, & Præcurſor Domini fuit, die ſtato, rituque publico coboneſtamus, & Angeli vaticinium illud*, multi in Nativitate ejus gaudebunt, *ad nos quoque pertinere præ nobis ferimus, cur non tantumdem operæ & ſtudii Natali Mariæ celebrando ponamus, & novam quandam animorum lætitiam declaremus, quando non Chriſti modo, ſed noſtra quoque Mater primum apparet, ſuoque adventu Evangelium, hoc eſt fauſtum felixque nuntium adfert, ut Mundus, triſtitia diuturna oppreſ-*

ſus

ſut tandem aliquando, ut nunquam antea, poſſit reſpirare? Et Jo. Gerſon ſerm. de Nativit. Beatiſſimæ Virg. hæc ait: *Propterea poſt celebritatem Nativitatis Joannis Baptiſtæ ſacratiſſimam & jucundam, quia ſine peccato natus eſt per ſanctificationem, inſtituit Eccleſia Nativitatem Beatæ & glorioſæ ſemperque Virginis Mariæ celebriter fieri, admonita prius miraculo.*

Eremitæ cujuſdam viſio ex Gerſone, unde videri poteſt orta hæc Feſtivitas.

3. Innuit hoc loco Gerſon, quod narratur a nonnemine, Eremitam quendam, cum octavo Septembris die ſæpenumero ad aures ſuas cœleſtis quidam concentus accidiſſet, Deum obſecraſſe, ut quid ille ſignificaret concentus, ſibi palam faceret. Cumque accepiſſet Chorum Angelorum & Sanctorum in Cœlo Beatæ Virginis ſolemnitatem celebrare, veniſſe Romam, ac eade re monuiſſe Pontificem, qui hanc Feſtivitatem inſtituit. Hiſtoriam hanc attingit Martyrologium quoddam relatum a Sollerio in Notis ad Martyrologium Uſuardi ad diem 8. Septembris. De eadem re mentionem item facit S. Antoninus 4. par. tit. 15. cap. 6. §. 2. in principio: *Nativitas tua Sancta Dei Genitrix gaudium annuntiavit univerſo Mundo; videntes enim Angeli natam tam ſanctam creaturam, magnum gaudium fecerunt, & ita quolibet anno in Cœlo fit, ut cuidam Sancto Eremitæ revelatum eſt.* Et conſentiunt Vincentius Bellovacen. Speculo Hiſtoriar. lib. 6. cap. 65. & lib. 7. cap. 119. Petrus de Natalibus Catalogo Sanctorum lib. 8. cap. 51. Carthuſianus ſerm. 1. de Nativitate B. Virginis. Sed jam pias ejuſmodi narrationes dimittamus; de quarum probabilitate nihil volumus diminutum, earumque fidei nihil itidem auctum: ab Hoſpiniani autem ſenſibus quam longiſſime abſumus, ejuſque adverſamur audaciam, qui Tract. de Feſtis pag. 142. Edit. Geneven. ann. 1675. Viſionem, de qua ſuperius loquebamur, *illuſionem* appellat *Satanicam*. Jam vero tempus, quo celebrari cœpta eſt hæc Feſtivitas, pro virili parte inveſtigemus.

Quidam ad D. Auguſtini tempora Feſti hujus inſtitutionem non recte referunt.

4. Eam nonnulli referunt ad D. Auguſtini tempora: in Officio enim hujus Feſti ſermonem quendam S. Doctoris legimus de hac Solemnitate. Verum idem S. Auguſtinus ſermone 287. & 292. de Sanctis, alias 21. & 22. teſtatur, ſolummodo Natales Chriſti, & Joannis Baptiſtæ dies in Eccleſia celebrari conſueviſse. *Hinc attendat Charitas veſtra, quam magni hominis nativitas facta ſit* (Joannem Baptiſtam intelligit) *natales dies carnis nulli Prophetarum, nulli Patriarcharum, nemini Apoſtolorum celebravit Eccleſia: ſolos duos natales celebrat, hujus, & Chriſti.* Quo quid validius proferri poteſt ad probandum Auguſtini ætate nondum B. Mariæ nativitatem celebrari conſueviſse? ut concludit Baronius in Not. ad Martyrologium ad diem 8. Septembris, Suarez de Religione tom. 1. lib. 2. cap. 8. num. 4. Azorius Inſtit. moral. par. 2. lib. 1. cap. 19.

Refutatur Sauſſay & Saxius qui inſtitutam credunt a S. Maurillo Andegavenſi Epiſcopo.

5. Eodem D. Auguſtini loco refelli poſse videtur tanquam nec probabilis, nec veriſimilis opinio Sauſsay in Martyrologio Gallicano ad diem 8. Septembris, cui ſuffragatur Saxius Diſſertat. de SS. Corporibus Protaſii & Gervaſii num. 16. qui ambo exiſtimant, S. Maurillum Mediolanenſem S. Martini Diſcipulum, a D. Ambroſio Lectorem ordinatum, ac deinde Epiſcopum Andegavenſem, divino monitu primum in Gallia hanc B. Virginis celebritatem inſtituiſſe. Quod vero attinet ad ſermonem illum D. Auguſtini, qui legitur in Officio hujus diei, in eo quidem genuinus S. Doctoris fœtus agnoſcitur, ſed non in Nativitate, ſed in Annuntiatione Deiparæ Virginis habitus eſſe dicitur, & levicula mutatione facta, Feſtivitati Nativitatis accomodatus eſt. Sermo Auguſtini ſic habet; *Gaudeat terra noſtra tantæ Virginis illuſtrata ſolemni die.* At in Officio legitur: *Gaudeat terra noſtra tantæ Virginis illuſtrata natali.* Ea enim eſt Eccleſiæ conſuetudo, ut in alicujus Solemnitatis Officio, in Antiphonis, & Reſponſoriis quibuſdam narrationibus & ſermonibus utatur, quæ dicta, ſcriptave ſint in alia Feſtivitate: quapropter Florentinius in Notis ad Martyrologium ad diem 8. Septembris ita ait: *Quamquam enim D. Auguſtini ſermo in Eccleſiis legatur, & ipſius revera ſit; Nativitati tamen accommodatus eſt, licet in Annuntiatione dictus fuerit.*

Quidam ex Fulberto Carnotenſi Epiſcopo putant Feſtivitatem inſtitutam ſeculo 11.

6. Nonnulli putant ſeculo 12. hanc celebritatem in Gallia inſtitutam, inde in Italiam commeaſſe; idque ex illis verbis eruunt S. Fulberti Carnotenſis Epiſcopi, qui eo vixit ſeculo, ſerm. 1. de Nativitate; *Inter omnes Sanctos memoria Beatiſſimæ Virginis eo frequentius agitur atque feſtivius, quo majorem gratiam apud Dominum creditur inveniſſe: unde poſt alia quædam ipſius antiquiora ſolemnia non fuit contenta devotio Fidelium, quin Nativitatis ſolemne ſuperadderet hodiernum.* V. Thomaſſinum de Dier. Feſtor. celebrat. lib. 2. cap. 20. num. 1. & ſequen.

Vetuſtior eſt ætate S. Fulberti.

7. Sed hanc Solemnitatem vetuſtiorem eſſe Fulberto evidentiſſime apparet ex S. Ildefonſo, qui ſeculo ſeptimo ſcripſit. In libro enim de perpetua Virginitate S. Mariæ tom. 12. Biblioth. Patrum pag. 566. littera E, diſerte loquitur de hoc Feſto: *Nullius igitur Nativitas celebratur in Mundo niſi Chriſti, & ejus* (ſcilicet B. Mariæ) *atque B. Joannis* &c. Et paullo poſt littera F. *Quod ſi præclara Sanctiſſimæ Virginis Nativitas univerſaliter tam Sancta & tam glorioſa jure colitur.* Eadem autem huic argumento vis ineſt, & idem robur, etiamſi qui nomine S. Ildefonſi circumferuntur libri *de Virginitate Mariæ; De illibata Virginitate B. Virginis contra Infideles; Contra eos qui diſputant de Virginitate B. Mariæ, & de ejus Parturitione;* eos Dacherius Paſchaſio Radperto tribuat: Scriptor enim hic circa dimidium 9. ſeculi floruit.

Vetuſtam admodum hanc Solemnitatem probant Sacramentarium Romanum, quod Leonis Magni creditur, & Gregorianum.

8. Huc accedit, de ea in Romana & Gallicana Eccleſia vetuſtiora extare monumenta. In Codice Sacramentorum Eccleſiæ Romanæ per Venerabilem Cardinalem Thomaſium edito, qui creditur eſſe S. Leonis Magni, aliorumque Prædeceſſorum Pontificum, habetur Miſſa in Nativitate S. Mariæ cum propriis Orationibus, ut videre licet lib. 2. pag. 172. in libro Sacramentorum S. Gregorii, quem edidit Menardus, pag. 128. ſunt Orationes ad Matutinum, ad Proceſſionem, & ad Miſſam in Nativitate B. Virginis Mariæ. Liber Pontificalis, quod alibi obſervavimus in Vita Sergii I. tradit, Feſtivitatem Nativitatis B. Mariæ unam eſse ex iis Solemnitatibus, in quibus Proceſſio fit ab Eccleſia S. Hadriani ad Baſilicam Liberianam. Quod autem attinet ad Gallicanam Eccleſiam, conjici quidem poteſt, initio ſeculi noni nondum introductam hanc Feſtivitatem eo fuiſſe, ſiquidem Moguntinum Concilium anno 813. habitum, dum Feſtivitates recenſet, hanc ne nominat quidem; nihilominus nemo negaverit, vergente in finem eodem ſeculo, hanc quoque eſſe introductam. Nam Walterius Epiſcopus Aurelianenſis anno 871. hanc inter eas ponit Feſtivitates, quæ magna cum celebritate eſſent peragendæ; quod colligitur ex cap. 18. de Ordinibus ipſo Walterio Auctore, ex Notis Cellotii in Collect. Concil. Labbei tom. 8. pag. 648. & ex hiſtoria Eccleſiæ Gallicanæ, quam anno 1733. edidit Jacobus

Longueval Societatis Jeſu tom. 6. pag. 279. His aliiſque adducti rationibus viri docti a Thomaſſino diſſentiunt, Florentinius in Notis ad Martyrologium ad diem 8. Septembris; Fronto in Notis ad ſuum Calendarium; Martene de antiqua Eccleſiæ Diſcipl. in Divin. Offic. cap. 34. num. 1. & ſeq. Tillemontius Nota 5. ad Vitam B. Virginis, Bailletus hiſtor. hujus diei, & Pagius in Breviar. Geſtorum Romanorum Pontificum in Vita Innoc. IV. num. 18. Joannes Andreas Schmidius Proluſionum Marianar. 6. edit. Amſtelodamen. anni 1721. tom. 77. Miſcellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Paſſionei quærit, quo tempore celebrari cœperit Feſtivitas Nativitatis Deiparæ Virginis; ac ne octavo quidem ſeculo in Eccleſia Romana celebratam putat, quod nulla ejus Feſtivitatis mentio fiat neque in Concilio Moguntino, neque in Capitularibus Caroli Magni, & Ludovici Pii. Sed quæ dudum ex veteribus Sacramentariis attulimus monumenta Schmidii opinionem evertunt. Quod ſi in Galliis ſeculo octavo non celebrabatur illa Feſtivitas, certe inde non fit, ne Romæ quidem fuiſſe celebratam. Quis enim eſt qui neſciat, res ejuſmodi, quæ ad diſciplinam pertinent, non ſtatim quovis gentium, ſed decurſu temporis paullatim diffundi?

Hanc Solemnitatem numeravit Emmanuel Comnenus ſeculo 12. inter eas, quæ per diem integrum celebrarentur. Locus præclarus ex S. Petro Damiani.

9. Vetus itaque eſt hæc Solemnitas, & ſane percelebris, ac ut vulgo dicitur de præcepto tam apud Latinam, quam Græcam Eccleſiam. Eam Imperator Emmanuel Comnenus circa medium ſeculum 12. in earum Feſtivitatum numero poſuit, quæ per diem integrum celebrarentur, idque obtinet apud Eccleſiam Græcam, & Cophtos Chriſtianos ex Ægypto, juxta ea, quæ affert monumenta Bailletus loco citato. Ut eam quam maxima celebritate peragamus, cohortatur nos B. Petrus Damiani XI. ſeculi Scriptor in ſerm. 2. & 3. de Mariæ Nativitate. *Nativitas Beatiſſimæ, & intemeratæ Genitricis Dei, Fratres chariſſimi, merito præcipuum, & ſingulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanæ ſalutis exordium. Merito ergo hodie profuſis totus gaudiis ubique terrarum Orbis exultat. Merito univerſa Sancta Eccleſia, naſcente Sponſi ſui Genitrice (ut ita præ gaudio dixerim) Feſcennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis viſceribus in Domino delectemur, in qua dum Redemptoris noſtri recolimus Matrem, reliquarum Feſtivitatum celebramus originem.* Et D. Bernardus celebri epiſt. 174. ſeculo 12. ſcribit: *Sed & ortum Virginis didici nihilominus in Eccleſia & ab Eccleſia indubitanter habere feſtivum atque Sanctum, firmiſſime cum Eccleſia ſentiens, eam in utero accepiſſe, ut ſancta prodiret.* Et paullo poſt: *Fuit procul dubio Mater Domini ante Sancta, quam nata: nec fallit omnino Sancta Eccleſia Sanctum reputans ipſum Nativatatis diem, & omni anno cum exultatione univerſæ terræ votiva celebritate ſuſcipiens.*

Alius olim dies huic Feſtivitati deſtinatus. Nunc octavus dies Septembris apud Græcos & Latinos. Octavæ inſtituendæ occaſionem præbuere diſſidia in Conclavi quo creatus Cæleſtinus IV.

10. Non ſemper octavo die Septembris peracta eſt Nativitatis celebritas, ut videre licet apud Florentinium in Notis ad Martyrologium ad diem 8. ejuſdem menſis. Nunc vero tam apud Græcos, quam apud Latinos ille præfinitus eſt dies, ad quem etiam hæc Solemnitas deprehenditur in Martyrologio veteri, quod vulgavit Florentinius. Habet hæc Feſtivitas octavam, cujus inſtituendæ occaſionem præbuere quædam diſſenſiones in eo Conclavi coortæ, in quo creatus fuit Pontifex Cæleſtinus IV. Cardinales enim ut ab iis moleſtiis, quas Fridericus II. Imperator illis identidem afferebat, ſeſe liberarent, ad B. Virginem confugerunt, voveruntque, ſi ſibi pacate licuiſſet legitimum Pontificem eligere, Feſtum Nativitatis Octava auctum iri. Innocentius vero IV. electus poſt Cæleſtinum Pontifex ipſe votum ſacri Senatus ſolvere voluit, & Octavam inſtituit, ut videre eſt tom. 11. Concil. Collect. Labbei part. 1. pag. 636. quod etiam referunt Durandus lib. 7. cap. 28. Arnoldus lib. 5. Ligni vitæ cap. 22. Spinellus Tract. de Feſtis ac Templis Deiparæ pag. 677. Pagius, & Bailletus locis citatis.

Non habet hæc Feſtivitas nec Vigiliam, nec jejunium.

11. In priori Gregorii XI. vita inter vitas Pontificum Avenionenſium, quas collegit Baluzius, tom. 1. pag. 439. intelligimus, illum Pontificem juſſiſſe, *quod Nativitas B. Mariæ Virginis haberet Vigiliam cum jejunio, pro qua etiam Officium proprium Miſſæ ordinavit, cum tamen per prius nec eſſet die illa jejunium, nec Miſſa de Vigilia hujuſmodi cantaretur.* Quod confirmat etiam Radulphus Tungrenſis lib. de Obſervantia Canonum propoſit. 19. Verum cum hæc Feſtivitas nunc neque Vigiliam, neque jejunium habeat, veriſimile videtur Gregorium ea non imperaſse, ſed tantum Fideles ad jejunium ſervandum cohortatum eſſe; ut exiſtimavit Pagius Breviar. Romanorum Pontificum tom. 4. in vita Gregorii XI. num. 32. & antea animadverterat Galeſinius in Notis ad Martyrologium pag. 159.

De Nativitate nihil habetur in ſacro textu, ſed tantum quædam afferri poſſent ex turbidis fontibus.

12. Fortaſſe nonnemo mirabitur, nos de Nativitate B. Virginis nihil afferre; ſed cum de ea ſacer textus omnino ſileat, optimum putavimus & nos de re prorſus incerta tacere, de qua cum plures ſcribere voluerint, ex turbidis fontibus, quæ tradiderunt, hauſiſſe videntur, puta ex Pro-Evangelio, quod Sancto Jacobo falſo tribuitur, ex libro de Ortu Virginis, qui perperam S. Jacobo fratri Domini noſtri Jeſu Chriſti, & a quibuſdam Cyrillo Alexandrino adſcribitur, ex libro de Ortu Virginis, cujus auctorem Seleucus falſo affirmavit fuiſſe Evangeliſtam Matthæum, ex commentitia S. Evodii Epiſtola, & ex Opuſculo de Nativitate S. Mariæ, quod Monachi S. Mauri in editione S. Hieronymi tom. 5. ad ſcripta S. Doctoris ſpuria rejecerunt. Nobis vehementer probatur quod ſcripſit S. Anſelmus cap. 2. de excellentia Virginis: *Illud apud me conjicio, Nativitatem ejus magna atque miranda divinorum ſignorum indicia præcurriſſe. Quæ tamen illa fuerint, ſolus ipſe ſine ſcrupulo novit, qui eam, antequam naſceretur, in Matrem elegit.* Itaque pauca quædam perſtringemus de loco, ubi ea in lucem prodiit, deque ejus Parentibus.

13. Baronius in apparatu ad Annales n. 48. putat, natam eſſe Nazarethi. Hanc ſententiam plures ſequuntur; inter quos nonnulli duas B. Virgini affirmant fuiſſe domus, alteram ubi nata, alteram ubi ab Angelo ſalutata fuerit; ut videre eſt apud Florentinium in Notis ad Martyrologium ad diem 8. Septembris. Alii vero cum Joanne Damaſceno lib. 4. de Fide cap. 15. & Orat. 1. de Nativitate dicunt, ortam eſſe Hieroſolymis. Nonnulli etiam, qui Terræ Sanctæ loca peragrarunt, Eccleſiam prope Probaticam Piſcinam eſſe tradiderunt, ubi ex veteri Traditione domus fuiſſe quondam creditur, in qua B. Virgo in lucem edita ſit. Vide Novatum de Eminentia Deiparæ Virginis Mariæ tom. 1. cap. 4. quæſt. 2.

Ubinam Deipara nata ſit. Parentes B. Virginis. Error ab Apoſtolica Sede confixus de S. Annæ Virginitate.

14. Pater B. Virginis S. Joachim, Mater S. Anna fuiſſe perhibentur. Quidam ex Italia Scriptor nomine Imperialis apocryphis libris deceptus *de Partu Virginis*, & Tragœdia cui titulus *Chriſtus patiens*, docuit Deiparæ matrem Annam, quin Virginitatem amiſerit, B. Virginem peperiſſe, admirandum filiæ privilegium matri com-

communicando; quem errorem damnavit Apoſtolica Sedes an. 1677. ut teſtantur Tillemontius Not. 3. ad vitam B. Virginis, Graveſonius de Myſteriis & annis Chr. pag. 83. & Saxius in deſcriptione Hiſtorico-Poetica de Laudibus Mariæ par. 1. pag. 17. De S. Joachim meminit Martyrologium Romanum ad 20. diem Martii: *In Judea S. Joachim Patris Beatiſſimæ Virginis Genitricis Dei Mariæ.* Vigeſimam ejus menſis diem Feſto hujus Sancti conſtituit Julius II. anno 1510. & Officium recitari juſſit ſub ritu duplici, ut videre eſt apud Bollandiſtas ad 20. diem Martii pag. 78. Illius nomen ex Calendario & Breviario Romano S. Pius V. juſſit expungi; ſed eo reſtitutum fuit juſſu Gregorii XIII. anno 1584. ut tradit Thomaſſinus de Dierum Feſtorum celebrat. lib. 2. cap. 22. num. 11. Reformatum vero & fere ex integro reconcinnatum fuit Officium, quod eo die recitatur in ejus Sancti honorem, teſte Spondano ad ann. Chr. 1622. num. 1.

De Feſto S. Annæ. Eam ſolemnitatem confirmavit Gregor. XIII.

15. Feſtivitas S. Annæ 26. Julii die peragitur; hæc enim habet Martyrologium Romanum: *Dormitio S. Annæ Genitricis Dei Mariæ.* Et conſonant alia Martyrologia, quæ refert Sollerius in Notis ad Martyrologium Uſuardi. Baronius in Notis ad Martyrologium teſtatus, juſſiſse Gregorium XIII. in tota univerſali Eccleſia Officium S. Annæ recitari. *Sanctiſſimus Dominus Noſter Gregorius XIII. Papa divino afflatus Spiritu Apoſtolicis litteris hoc anno Domini 1584. Kalendis Maji, ejus Pontificatus anno 12. firmavit auxitque; præcipiens nimirum, ut perpetuis futuris temporibus B. Annæ dies feſtus ſeptimo Kalendas Auguſti per totius Orbis Eccleſias duplici Officio quotannis recolatur, Romaniſque, atque aliarum Eccleſiarum Calendariis addatur, & Duplex ei adſcribatur.*

Cultus S. Annæ ſeculo 6. in Oriente.

16. Digna ſunt, quæ obſerventur, Baronii verba *firmavit auxitque*, quæ non ſignificant ejus cultum a Gregorio XIII. invectum, ſed tantummodo firmatum & auctum. In Orientali Eccleſia compertum eſt, Juſtinianum I. Imperatorem anno 550. Templum in honorem S. Annæ Conſtantinopoli ædificaſſe; aliamque Ædem in ejuſdem honorem ineunte 8. ſeculo extructam eſſe juſſu Juſtiniani ſecundi; quod ex optimis extulit monumentis Bailletus in Vita Sanctæ Annæ. Chronicum Alexandrinum, cujus Auctor ſeculo vixit ſeptimo, tom. 10. Biblioth. Patrum pag. 923. hæc habet: *Septembri menſe, ſexto Idus Septembris, die Lunæ, Indictione decimaquinta, Domina noſtra Virgo ex Joachimo & Anna nata eſt.* De S. Annæ & S. Joachim meritis honorifice ſcripſit Joannes Damaſcenus ſeculo 8. in tribus Orationibus habitis in Natali die B. Virginis. De iiſdem vero tamquam B. Mariæ Parentibus loquutus eſt Jacobus Epiſcopus Edeſſenus S. Joannis Damaſceni coævus, vir orthodoxus, quem ab omni hæreſis ſuſpicione vindicavit Aſſemanus tom. 1. Biblioth. Orientalis cap. 40. pag. 468. & ſequen.

Vetus S. Joachim & S. Annæ cultus, in Occidentali Eccleſia. Non tamen Officium recitabatur & Miſſa ætate S. Bernardi.

17. Jacobi verba pag. 492. ſunt hæc: *Ut oſtendant hiſtoriæ, quas viri ſtudioſi ſcripſere, ſacra Virgo Maria Mater Chriſti filia erat Annæ & Joachim juſti.* Quod vero attinet ad Occidentalem Eccleſiam, conſtat ex libro Pontificali in vita S. Leonis III. qui octavo vixit ſeculo, ejus juſſu in Baſilica S. Pauli hiſtoriam fuiſſe pictam S. Joachim & S. Annæ; idque cum in Orientali & Occidentali Eccleſia de cultu ſacrarum imaginum acerrima eſſet diſceptatio: ex quo facile intelligimus, in Occidentali Eccleſia valde antiquum eſſe hujuſmodi cultum, ut bene animadvertit Bailletus in vita S. Joachim, & Tillemontius Nota 3. ad vitam B. Virginis. Neque tamen S. Joachim & S. Annæ cultus eo pervenerat, ut de iis Feſtivitas celebraretur, aut Officium recitaretur, & Miſſa. Scribit enim S. Bernardus, qui 12. floruit ſeculo Epiſt. 174. non debuiſſe Canonicos Lugdunenſes Officium Conceptionis B. Virginis introducere, nec Feſtivitatem celebrare, ut alibi dicemus; id enim eo trahere, ut utriuſque Parentis etiam Feſtivitas celebretur. *Quid adhuc addendum his putamus honoribus? ut honoretur, inquiunt, & conceptus, qui honorandum præivit partum; quoniam ſi ille non præceſſiſſet, nec iſte eſſet, qui honoratur. Quid ſi alios propter eamdem cauſam etiam utrique Parenti ejus feſto honores aſſerat deferendos?* Quod profecto non ſcripſiſſet, ſi ejus ætate in Occidentali Eccleſia celebrata fuiſſet Feſtivitas, aut recitatum Officium. Semper enim Occidentalis Eccleſia, ut ſuo loco dicemus, reſtitit augendo aut dilatando cultui Sanctorum veteris Teſtamenti. Romani vero Pontifices fortaſſe paſſi ſunt cultum S. Joachim & S. Annæ augeri, quod uterque poſt Nativitatem Chriſti Domini obierit, ac propterea ad novum Teſtamentum pertinere videatur.

Eorum cultus ab Hæreticis exagitatus. Quidam Critici eorum putant incerta nomina.

18. Utriuſque Sanctitatem & cultum deterere ſunt conati Centuriatores, aliique hæretici, quod de iis ſacer textus omnino ſileat. Eorum fregit audaciam Venerabilis Petrus Caniſius lib. 1. cap. 4. De Maria Deipara Virgine. Alii vero Catholici quidem Scriptores, ſed fortaſſe Criticæ indulgentes intemperantius, cultum quidem probant, qui ab Eccleſia Sanctis B. Mariæ parentibus tribuitur, ſed ut certam eorum Sanctitatem, ita nomen incertum exiſtimant, præſertim quod *Anna* idem ſit atque *Gratia*, & *Joachim Præparatio Domini*; quæ quidem optime ajunt Sanctis Mariæ Parentibus probe convenire, nihil tamen ad eorum nomina attinere. Ita diſputant Tillemontius Nota 3. ad vitam B. Virg. Bailletus in vita SS. Joachim & Annæ, & noviſſime Serry Exercit. 18.

Incerta etiam apud S. Petrum Damiani. Verum ea nomina a vetuſtis temporibus Eccleſia Orientalis & Occidentalis agnoſcit.

19. Scribit B. Petrus Damiani circa 11. ſeculum ſerm. 3. *De Nativitate*; inanem ab eo operam ſumi, qui Parentum B. Virginis quærat nomina, de quibus nulla mentio fit in Evangelio. *Nonnulli cum plus ſapere, quam oportet ſapere, geſtiunt, quis Pater, vel quæ Mater B. Mariæ fuerit, ſtudio ſuperfluæ curioſitatis inquirunt. Sed aliquis lector nimis inutiliter quærit, quod Evangeliſta narrare ſuperfluum duxit. Si enim hic notitiæ utilitatem eſſe cognoſceret, nequaquam nobilis hiſtoricus rem neceſſariam ſilentio præteriret.* Verum cum in Orientali & Occidentali Eccleſia a tot uſque ſeculis opinio ſit, Patrem B. Virginis Joachim, Matrem Annam eſſe appellatos, haud æquum eſt huic adverſari opinioni; cum præſertim nihil adverſus eam afferatur, quod firmis rationibus non amoverimus, quas vide apud Card. Gottum de verit. Relig. Chriſt. par. 1. tom. 4. cap. 3. §. 1. num. 5.

C A P U T X.

De Feſto Nominis Mariæ Dominica infra Octavam Nativitatis.

Quanta apud Chriſtianos erga Mariæ nomen veneratio.

1. Dominica infra Octavam Nativitatis B. Virginis, niſi quid impediat, celebratur cum Officio Feſtivitas Nominis Mariæ. Etſi non ſatis exploratum habeamus, annuntiatum ne ſit ab Angelo Mariæ nomen, ac imponi juſſum a Deo, ut nomen Jeſu, aut Joannis ejus

ejus Præcurſoris; magna tamen erga illud fuit in Eccleſia veneratio, ut aliquando fœminis vel regio ſanguine prognatis illud minime licuerit indere; quaſi de dignitate ſancti nominis multum detraheretur, ſi fœminis etiam Reginis imponeretur.

Quidam putant, Deiparæ Dei monitu Mariæ nomen inditum.

2. Cum non ſatis exploratum eſſe diximus, peculiari ne Dei juſſu id nomen ſit impoſitum, quod nullum de hac re veſtigium extet in Evangelio; nihil tamen de pia quorumdam volumus diminutum eſse ſententia, qui ex Angelica revelatione id nomen inditum eſse affirmant. Scribit enim S. Antoninus par. 4. tit. 15. cap. 14. *Die qua nata eſt* (B. Virgo) *impoſitum eſt ei nomen Maria a Parentibus ſecundum Angelicam revelationem*. Et confirmat Chriſtophorus de Caſtro in Hiſtor. B. Virg. cap. 2. num. 10. *Divinitus revelatum fuit Parentibus Nomen Mariæ*.

Olim nulli vel regia ſtirpe fœminæ prognatæ licebat Mariæ nomen imponere.

3. Diximus, non licuiſse fœminis, vel ipſis, quæ regio ſanguine eſsent prognatæ, Mariæ nomen imponere. Alphonſus enim VI. Caſtellæ Rex, cum in eo eſset, ut uxorem ex Maurorum ſtirpe duceret, cui nomen in Baptiſmo oportebat imponi, vetuit ne Mariæ nomine, etiamſi ea vehementer id cuperet, appellaretur. In Tabulis matrimonii initi inter Mariam Aloyſiam Nivernemſem, & Uladiſlaum Poloniæ Regem ſcriptum eſt, inter conjuges convenisse, ut Maria Aloyſia, ſublato Mariæ nomine, Aloyſia duntaxat vocaretur. Et a quo die Caſimirus I. Poloniæ Rex, uxorem ducens Mariam Ruſſiæ Ducis filiam, voluit nomen ut illud ea relinqueret, in conſuetudinem abiit in Polonia, ut nulla deinceps fœmina Maria nominaretur, in hujus præclari nominis venerationem, ut videre eſt apud Raynaudum in Diptychis Marianis tom. 7. punct. 2. num. 12.

Mariæ nomen mirabiliter conferre ad æternam ſalutem etiam ex opere operato, Theologorum fuit ſententia, quam improbat Raynaudus.

4. Quidam affirmarunt Theologi, ex divina Inſtitutione Sanctum Mariæ nomen in iis, quæ ad noſtram aliorumve ſalutem pertinent, mirabiles parere effectus, neque ſolum *ex opere operantis*, ut dicitur, ſed etiam *ex opere operato*, quemadmodum Exorciſmos Eccleſiæ. Vide Novatum de Eminentia Deiparæ Virginis tom. 1. cap. 4. qu. 12. ubi hæc ait: *Dico ſecundo, pium quibuſdam videri poſſe Divina Inſtitutione nomen Mariæ devote prolatum non ſolum ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato valere in iis, quæ noſtram, vel aliorum ſalutem concernunt, ſicut valent aliqua alia ſacramentalia*. Quæ ſententia minime probatur Theophilo Raynaudo, qui loc. cit. num. 21. & 22. perſuaderi cuiquam poſse negat, Mariæ nomen ad noſtram, vel aliorum ſalutem cœleſtes parere effectus, etiamſi nulla ſit in eo, qui Sanctum nomen invocet, ejuſmodi diſpoſitio, cujuſmodi opus eſt in effectibus, qui producuntur *ex opere operato*.

Feſtivitas inſtituta auctoritate Apoſtolica in Hiſpania anno 1513. ſublatam a Pio V. Sixtus reſtituit.

5. Utcumque tamen ſit de diverſis hiſce ſententiis, nobis hic ſatis eſt innuere, ſapienti conſilio ab Eccleſia præcipuum Sancti nominis Mariæ cultum, quem invexit Fidelium devotio, approbatum eſse. Hæc Feſtivitas firmata eſt Pontificio Diplomate anni 1513. in Civitate & Diœceſi Conchenſi in Hiſpania. Eam a Pio V. ſublatam reſtituit Sixtus V. Cardinalis Dezæ precibus permotus, juxta ea, quæ tradit Ciaconius in ejus vita, & loco citato teſtatur Raynaudus; quod etiam confirmatur litteris ejuſdem Cardinalis ad Joannem Puteanum Conchenſem Canonicum, quas refert Hippolytus Marraccius in *Purpura Mariana*.

Innoc. XI. recitari juſſit Officium in Eccleſia univerſali.

6. Ab Hiſpania in alias permeavit regiones Feſtivitas Nominis Mariæ, quæ celebratur die 22. Septembris, juxta eorum opinionem, qui putant, apud Judæos nonniſi quindecim ab ortu elapſis diebus infanti nomen imponi conſueviſse. Nunc vero Dominica infra Octavam, ut diximus, Nativitatis Feſtum hoc peragitur; & ſecundi Nocturni Lectiones in Officio petuntur e Sermone D. Bernardi, Officium vero Nominis Mariæ ab univerſali Eccleſia recitari juſſit Venerab. Dei Servus Innocentius XI. Decreto ſuo ann. 1683. edito, in ejus victoriæ memoriam, qua Beatiſſimæ Matris ope a Chriſtianorum copiis profligatus Turcarum exercitus ab obſidenda Vienna deſtitit, quæ urbs ſi in Barbarorum manus veniſset, plurimum Catholica Religio detrimenti cepiſset. Non defuere tum temporis qui Decretum Pontificis improbarent, atque ejuſmodi cultu ac Feſtivitate inſtituta, Mariæ nomen æquiparatum nomini Jeſu dictitarent. Sed Battaglinus Nucerrinus Epiſcopus tom. 4. Annalium ſuorum ad ann. 1684. futilem hanc diluit objectionem, & Bailletus ad diem 8. Sept. ubi de hac Feſtivitate verba facit, candide fatetur, minime ex ea argui poſſe, Mariæ nomen nomine Jeſu eſse præſtantius, vel pari eſse dignitate. Conſulat Lector, ſi libet, quæ alibi diſseruimus, cum de Feſtivitate nominis Jeſu ageremus.

CAPUT XI.

De Feſto B. Mariæ de Mercede die 24. Septembris.

Apparitio Deiparæ S. Petro Nolaſco, & Raymundo de Pennafort hanc extulit Feſtivitatem.

1. APparuit B. Virgo Maria Petro Nolaſco, & Raymundo de Pennafort, & Jacobo Aragoniæ Regi, quos monuit, Filio ſuo ſibique gratum fore, ſi in ſui honorem Ordo Religioſorum hominum inſtitueretur, cujus liberandorum e Turcarum ſervitute Chriſtianorum partes eſſent præcipue. Ab illis igitur Sanctis, & Aragoniæ Rege Regularis Ordo ſub Invocatione B. Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum primordia ſumpſit, in quo non modo tribus illis votis, quæ conſtituunt Religioſæ profeſſionis ſubſtantiam, Caſtitatis, Paupertatis, & Obedientiæ ſe Sodales obſtringunt, ſed quarto etiam vovent, ipſos pro liberandis captivis, ſi opus fuerit, infidelibus in ſervitutem ſe dedituros. Hæc omnia narrant Zumel, Vargas, Remon, Vidondus, Salmeron, Spondanus, Hieronymus Romanus, Zurita, Caſtillo, Illeſcas, & Penia. Firmiſſima vero hujus hiſtoriæ fundamenta non aliunde petenda ſunt, quam ex Actis authenticis S. Petri Nolaſco, & Epiſtola ad eundem Petrum a S. Raymundo de Pennafort ſcripta, in qua B. Virginis apparitio exponitur, & in Bulla Canonizationis S. Raymundi de Pennafort. Et quamquam P. Echardus dubitaverit, an genuinus eſſet fœtus ea Epiſtola; tamen, cum accurato & judiciali examine ſit expenſa anno 1721. coram Epiſcopo Barcinonenſi, qui judicavit, ſinceram Epiſtolam eſſe, nullus jam dubitandi reſtat locus. Nos in hoc argumento diutius non immorabimur, qui prolixe totam hanc rem tractavimus lib. 4. de Canonizat. Sanctor. part. 2. cap. 9. num. 10. & ſequen. ubi num. 13. docuimus, hanc inſtitutam eſſe Feſtivitatem, ut B. Mariæ cultus amplificaretur, & ut pro tam ſingulari beneficio Deo, ejuſque Sanctiſſimæ Matri quotannis gratiæ agerentur. Officium vero primum Ordini de Mercede conceſſum, deinde ad omnia Hiſpaniæ Regna, ac poſtea ad Gallias fuiſſe propagatum; denique Innocentium XII. ab univerſali Eccleſia

reci-

recitari juſſiſſe, ac Feſtivitati 24. Septembris diem conſtituiſſe.

CAPUT XII.

De Feſto Roſarii Beatiſſimæ Virginis prima Dominica Octobris.

Quid intelligatur Roſarii nomine. Eſt precandi formula ab hæreticis vexata.

1. SAnctiſſimi Roſarii B. Mariæ Solemnitas prima Octobris Dominica celebratur. Quid autem Roſarium ſit, ipſæ docent Lectiones ſecundi Nocturni, quæ leguntur in Officio, quod ex præcepto in omnibus Mundi Eccleſiis recitatur. *Eſt autem Roſarium certa precandi formula, qua quindecim Angelicarum Salutationum Decades, Oratione Dominica interjecta, diſtinguimus, & ad eadem ſingula totidem noſtræ Reparationis Myſteria pia meditatione recolimus.* Ejuſmodi orandi modus, quo Salutationes Angelicæ recitantur, interjecta ſingulis illarum decadibus unica tantum Oratione Dominicali, heterodoxorum nonnemini parum probatus eſt, quaſi Deiparæ plus patrocinio, quam Dei auxilio confidamus. Sed Valentia in Opere de rebus Fidei ejus ætate controverſis lib. 2. Apologetici adverſus Gentes cap. 6. pag. 715. pium hunc orandi modum vindicavit: ait enim, nos debita animi demiſſione ad divinæ Majeſtatis Thronum volentes accedere, a glorioſa Deipara ingeminatis precibus flagitare, ut ad Deum nobis aditum muniat, ac pro nobis ante intercedat, quam ipſum miſericordiarum Patrem invocemus.

Quinam de Roſario ſcripſerint?

2. De Roſario ſcripſere Malvenda in Annalibus Ordinis Prædicatorum, Juſtinus Miecovienſis ſuper Litaniis B. Virginis, Jacobus Percinus in monumentis Conventus Tholoſani, Jacobus Laſon in Præfatione Apolog. Spondanus, & Bzovius ad annum Chr. 1213. Thomas Vincentius Monelia Ordin. Prædic. in Diſſertatione de Origine ſacrarum precum Roſarii Romæ anno 1725. edita, & Continuatores Bollandiani in Vita S. Dominici. Nos quoque Promotoris Fidei munere fungentes, cum in ſacra Rituum Congregatione ageretur de inſerendis in Officium Roſarii ſecundis lectionibus propriis, inveſtigare conati ſumus Roſarii Auctorem, ſcriptumque edidimus, de quo meminit modo allatus Monelia in Præfatione Diſſertationis ſuæ. *Conſulat, plura de Roſario qui noſſe voluerit, Malvendam &c. alioſque ſexcentos, maxime Proſperum Lambertinum Archiepiſcopum Theodoſienſem de ſacro hoc ritu optime meritum.* De Roſario itidem loquuti ſumus tom. 4. de Canonizat. Sanctor. par. 2. cap. 10. num. 11. & ſequen.

S. Dominico a Romanis Pontificibus tribuitur.

3. In pluribus Romanorum Pontificum Conſtitutionibus Roſarium S. Dominico tanquam auctori tribuitur. *Ex quo ergo tempore pius hic orandi modus mirabiliter per S. Dominicum promulgari augerique cœpit, quem ejuſdem inſtitutorem auctoremque fuiſſe Summi Pontifices Apoſtolicis litteris paſſim affirmarunt:* Sunt autem hi, Leo X. S. Pius V. Gregorius XIII. Sixtus V. Alexander VII. Innocentius XI. & Clemens XI. ut videre licet in citato loco de Canonizat. Sanctor. num. 13. & in cap. 1. Diſſertationis P. Moneliæ.

A nonnullis S. Benedicto; a quibuſdam Bedæ tribuitur.

4. Id autem quibuſdam haud ita facile perſuaderi poteſt; quibus magnus hæret ille ſcrupulus, nullum S. Dominico coævum eſſe Scriptorem, qui tradat, eum fuiſſe Roſarii Inſtitutorem; multoſque contra eſſe viros graves, qui non putant S. Dominicum ejuſmodi precandi Ritus auctorem: quidam enim ipſum S. Benedicto tribuunt, alii Venerabili Bedæ, alii Petro cuidam Eremitæ, alii Fratri Alano de Rupe, qui fuit Ordinis Prædicatorum.

S. Dominico vindicatur.

5. Huic objectioni ex eo petitæ, quod Auctores deſint coævi, qui Roſarium S. Dominico tribuant, accurate reſpondet Monelia cap. 6. ubi varios multiplice ſque caſus commemorat, puta bella, peſtem, & incendia, quibus probabile eſt hujus rei monumenta intercidiſſe. Sed illud omnem videtur difficultatem amoliri, quod perpetua fuit in Ordine Prædicatorum Traditio, S. Dominicum Roſarii fuiſſe Auctorem. Eam vero Traditionem graves amplexi ſunt Scriptores, probaruntque Romani Pontifices, nec validis deſtituitur conjecturis, quas mox proferemus.

Negat Mabillonius tribuendum eſſe vel S. Benedicto, vel Bedæ.

6. Mabillonius, ſane vir ſapiens, & doctrina clarus, negat, S. Benedicto, aut Venerabili Bedæ Roſarium acceptum referri poſſe: eorum enim ætate ne in uſu quidem erat Salutatio Angelica. Nam Odo Pariſienſis Epiſcopus Decretum edidit anno 1196. in quo ad Symbolum, & Orationem Dominicam addidit Salutationem Angelicam. *Exhortentur Populum ſæpe Presbyteri ad dicendam Orationem Dominicam, & Credo in Deum, & Salutationem B. Virginis.* In veteri Codice, quem edidit Romæ Venerabilis Cardinalis Thomaſius anno 1680. in ſcrutinio Catechumenorum non niſi de Symbolo, & Oratione Dominica fit mentio pag. 54. 58. 445. & 452. quapropter Mabillonius in Præfat. ad ſecul. 5. Benedictinum nu. 125. diffiteri non poteſt, Roſarium falſo exiſtimari vel S. Benedicti, vel Bedæ inventum: quod oſtendit etiam Natalis Alexander, & Graveſonius, quos adduximus loc. cit. de Canonizat. Sanctor. num. 11. quibus addi poteſt Monelia in allata Diſſertat. cap. 2. num. 6. ubi recte oſtendit, nihil propterea quicquam detrahi ex B. Mariæ cultu, de quo a Chriſtianæ Religionis uſque primordiis certiſſima ſuppetunt argumenta, quique poſt damnatum Neſtorium ſæculo 5. & Iconomachos ſeculo 8. auctus eſt in die magis, plurimis in ejus honorem Templis excitatis, hymnis, & precationibus in Eccleſiam invectis, frequentique ejus invocatione introducta.

Opinio quadam expenditur a Mabillonio de inſtituto a Petro Eremita Roſario.

7. Idem Mabillonius in cit. Præfat. ſeculi 5. num. 127. opinionem eorum expendit, qui Petro Eremitæ Roſarium tribuunt; & præterquam quod de eo homine ait non liquere, quis qualiſve fuerit, cum quibuſdam affirmantibus Monachum fuiſſe Benedictinum, aliis Eremitam illum fuiſſe, qui Urbano II. Pontifice tantum ſtudii & operæ contulit ad bellum ſacrum ſuſcipiendum, ut videre licet apud Theoph. Raynaud. tom. 7. de Diptychis Marian. pag. 231. monet, hanc opinionem a Polydoro Virgilio excitatam eſſe lib. 5. de Inventoribus rerum cap. 9. ac in eo Virgilium errore deceptum: Erimannum quidem ſeculo 12. in ſuo libro *de Reſtauratione Monaſterii S. Martini Tornacenſis* edito a Dacherio Spicileg. tom. 12. pag. 414. & 415. viſionem Eremitæ cujuſdam tradere, qui ſibi videre viſus eſt Theodoricum in judicium ante Deum trahi, quod in bello geſto cum Balduino Comite Monachos aliquos igne necaſſet; pro eo B. Virginem interceſſiſſe precibus uxoris ejus Adæ commotam, quæ quotidie ſexaginta Salutationes Angelicas recitaverat, ac ex eo tempore hunc precandi ritum apud Fideles percrebuiſſe: negat tamen Mabillonius, potuiſſe Polydorum inde affirmare, hunc Eremitam fuiſſe Petrum illum, quem ſupra memoravimus, ac ſexagenas illas Salutationes Angelicas idem eſſe ac Roſarium. Quod vero attinet ad B. Alanum de Rupe, illum quidem Roſarii auctorem vel ex eo conſtat non

fuiſ-

fuiſſe, quod in Opere ſuo cap. 8. Roſarii antiquitatem inculcat; ut propterea non niſi ejus inſtaurator ac promotor videatur, quod obſervat etiam Trithemius de Scriptoribus Eccleſiaſt. Verbo *Alanus*, & Sixtus Senenſis in Biblioth. Sancta itidem verbo *Alanus*, & Nos quoque advertimus lib. 4. de Canonizat. part. 2. cap. 10. num. 11.

Mos recenſendi ad globulos Salutationes Angelicas S. Dominico vetuſtior, ut etiam earum iteratio. Sed certus numerus, & interea contemplatio Myſteriorum Chriſti eſt Roſarium S. Dominico tribuendum.

8. Plura in Roſario conſiderari poſſunt. Primum eſt pia conſuetudo recenſendi ad globulos Salutationes Angelicas, ut earum ratio conſtet, quæ S. Dominico antiquior eſt: teſtatur enim Sozomenus in Hiſtor. Eccleſiaſt. & Palladius in Hiſtoria Lauſiaca, veteres Eremitas ad eundem modum precum ſuarum rationem ſupputaſſe, quod ipſi nos etiam obſervavimus citat. cap. 10. num. 11. Facit in rem noſtram Canon decimus Concilii Celichytenſis in Anglia anno 816. habiti, in quo circa Epiſcoporum exequias ſtatutum eſt, *ut ſinguli ſervorum Dei diem jejunent, & triginta diebus Canonicis horis expletis Synaxeos, & ſeptem Beltidum Pater noſter pro eo cantetur*; ut videre eſt in Collect. Labb. tom. 7. pag. 1489. *Beltis* a Saxonica voce *Belt* derivatur, & cingulum ſignificat, aut quid ſimile, ſupputandis precibus adhibitum, ut obſervat Henricus Spelmannus apud du-Cangium in *Gloſſario mediæ, & infimæ Latinitatis* in verbo *Beltis*. Conſiderari præterea poteſt in Roſario earundem precum iteratio; atque hæc itidem eſt S. Dominici ætate antiquior, quod colligitur ex iis, quæ de Ada Theodorici uxore attulimus, & ex Cæſario Monacho Ciſtercienſi, qui 12. ſeculo narrat inventum ritum quinquagenas recitandi Salutationes Angelicas, ut videre eſt Diſt. 7. cap. 48. cum quo conſentiunt alia monumenta, quæ profert Monelia cap. 2. num. 3. & ſequen. Hæc omnia profecto Roſarii fuerunt quodammodo rudimenta. Verum cum Roſarium conſtet certo quodam Orationum Dominicalium & Salutationum Angelicarum numero, quibus recitandis inter ea quædam Redemptionis noſtræ myſteria contemplamur; atque hujus precandi ritus & formulæ nullum ante S. Dominicum extet veſtigium; quis jure S. Viro honorem detrahat ejuſmodi piæ inventionis, rejiciatque piam, vetuſtam, conſtantemque Traditionem Venerabilis Ordinis Prædicatorum, quam in ſuis Conſtitutionibus probarunt Romani Pontifices, & in Lectionibus Breviarii, quæ ab univerſali leguntur Eccleſia, relatam voluerunt? cum præſertim non deſint monumenta, quibus oſtenditur, poſt S. Dominici obitum, nulla interjecta mora, in Ordine Prædicatorum ejuſmodi precandi ritum eſſe propagatum. Circa dimidium ſeculi 14. Humbertus Delphinus, abdicato Principatu, Ordini Prædicatorum nomen dedit. In Pariſienſis ſui Ordinis templo corpus ejus ſepultum eſt, ac in æneo ejus ſepulcro exculpti ſunt Fratres quidam Dominicani Roſarium manu geſtantes. Vide Biblioth. P. Echard. tom. 1. pag. 352. & tom. 2. pag. 271. ubi monumenta ſimul congeſta reperies, quæ in hanc rem mirifice faciunt. In Placentinæ Eccleſiæ hiſtoria tom. 2. in Regeſtum Privilegiorum num. 108. pag. 406. Petrus Campus inſeruit Conſtitutionem Alexandri IV. ann. 1294. ideoque quatuor & triginta annis poſt S. Dominici obitum promulgatam, in qua Indulgentiam concedit Confraternitati Sanctiſſimi Roſarii in Eccleſia Fratrum Prædicatorum Placentina. Quæ omnia Traditionem validius confirmant, ut Bailletus, vir alioqui intemperantioris ingenii, iniquum eſſe fateatur, gloriam ejuſmodi S. Dominico detrahere, ad diem 15. Auguſti §. 6. n. 33.

Vita S. Dominici Gallice nuper edita Roſarium tribuit S. Dominico ex ſpuriis documentis.

9. Hæc omnia jam diximus in Opere de Canonizat. Sanctor. aliique extulerunt, qui de Roſario ſcripſere, præſertim P. Monelia in citata Diſſertatione, quibus modo Spinelli auctoritatem addimus Tract. de Maria Deipara cap. 39. num. 5. *Cæterum quidquid ſit de Inſtitutione iterandi Salutationem Angelicam per globos, certe peculiaris hæc orandi formula, quam Roſarium, ſive Pſalterium appellant, certo ac conſtituto numero, quo Oratio Dominica quindecies, & Salutatio Angelica inſtar Davidici Pſalterii centies & quinquagies repetitur, a S. Dominico inclyto Ordinis Prædicatorum Patriarcha contra Albigenſes hæreticos inſtituta eſt, atque in tres Salutationum Angelicarum quinquagenas tributa, in qua ad excitandam erga Chriſtum, ejuſque Genitricem pietatem quindecim ſacra eorundem myſteria meditanda proponuntur.* Nuperrime S. Domini vitam Gallice ſcripſit multa cum laude Tauronius Ordinis Prædicatorum Pariſienſibus typis anno 1739. editam, in cujus capite 14. agitur de Inſtitutione Roſarii. Prodierat Ferrariæ ann. 1735. liber, quo veteres quædam continentur hiſtoriæ cujuſdam Galvani Bragiæ Bononienſis, qui anno 1347. & cujuſdam Auguſtini Anelli, qui anno 1430. ſcripſerunt; & quod magni refert, cujuſdam Luminoſi de Apoſa, qui fuit S. Dominici coævus. Quibus hiſtoriis proditum eſt, primum S. Dominicum Roſarium inſtituiſſe, eamque orandi formulam Bononiæ pro concione commendaſſe. Has hiſtorias cum eruditus Gallus legerit, magno triumphat gaudio. Verum, ſi auctores illi cujuſmodi ſint, noviſſet, ut ipſi novimus; nec clam illi fuiſſet, quoſdam non ex Dominicana, ſed ex alia ſacra Familia ſuppoſititios illos auctores effinxiſſe, fruſtra adhuc monitos & provocatos, ut efferrent: profecto cæteris argumentis contentus, quæ & ipſe affert, & cum iis conſentiunt, quæ nos attulimus, ejuſmodi apocryphis monumentis abſtinuiſſet.

De origine & progreſſu hujus Feſtivitatis.

10. De Sodalitatibus ſub invocatione B. Mariæ Virginis Roſarii inſtitutis, & de Indulgentiis ac ſpiritualibus gratiis, quas devote Roſarium recitantibus conceſſere Romani Pontifices, non eſt hujus noſtri inſtituti ſermonem habere. Ratio inſtituti noſtri poſtulat, ut de origine & progreſſu Feſtivitatis Roſarii agamus, quæ in tota Eccleſia prima Octobris Dominica cum Officio & Miſſa propriis celebratur.

Victoria Navalis Chriſtianorum ad Naupactum.

11. Septima Octobris die anni 1571. quæ fuit prima Dominica menſis, commiſſum eſt navale prælium ad Naupactum S. Pio V. Pontifice, qui eodem momento, quo Chriſtianorum claſſis Turcarum claſſem prope deleverat, de noſtrorum victoria divinitus monitus eſt; quod conſtat ex Proceſſu ejus Beatificationis, & ipſi tradidimus in Compendio a nobis ſcripto ejus vitæ, virtutum, atque miraculorum, quod in calce Primi Tomi edidimus de Canonizatione Sanctorum.

S. Pius ob eam Victoriam juſſit fieri commemorationem S. Mariæ de Victoria.

12. S. Pius V. juſſit, quotannis S. Mariæ de Victoria commemorationem fieri, ut habetur in Martyrologio ad hunc diem: *Eodem die commemoratio S. Mariæ de Victoria, quam Pius V. Pontifex Maximus ob inſignem victoriam a Chriſtianis bello navali ejuſdem Dei Genitricis auxilio hac ipſa die de Turcis reportatam quotannis fieri inſtituit.* Baronius autem in Notis hæc de ea victoria ſcribit: *Fidelium claſſis Sanctiſſimi Domini Noſtri Pii V. Papæ, ac Catholici Hiſpaniarum Regis Philippi, nec non inclytæ Venetorum Reipublicæ ſœdere coacta glorioſam, ac cunctis ſeculis memorabilem de Turcis Chriſtiani nominis infenſiſſimis hoſtibus ad Echinadas inſulas, captis hoſtium triremibus centum & octoginta, cæteris diſſipatis, victoriam reportavit.*

13. Ve-

Greg. XIII. primam Octobris Dominicam conſtituit celebrandæ feſtivitati Roſarii cum Officio ſub ritu duplici majori in templis, in quibus eſſet Altare ſub invocatione Roſarii.

13. Verum Summus Pontifex Gregorius XIII., quod maxime memorabilis victoria parta nobis eſſet prima Octobris Dominica, cum piæ Sanctiſſimi Roſarii Sodalitates ex more inſtitutoque ſuo proceſſione incedentes Deum devote precarentur, ita ut pie exiſtimari potuerit ejuſmodi preces, intercedente B. Virgine Maria, ad eam victoriam plurimum contuliſſe: idcirco, ejus rei ut perpetua extaret memoria, utque Deo, ejuſque Sanctiſſimæ Matri gratiæ, ut æquum eſt, agerentur; juſſit deinceps ſolemnem prima Octobris Dominica Feſtivitatem peragi ſub nomine Roſarii, & æque ac cæteræ Solemnitates celebrari, Officiumque B. Virginis novis Lectionibus auctum ſub ritu duplici majori recitari, in iis tamen duntaxat templis, in quibus vel Cappella aliqua, vel Altare eſſet erectum ſub invocatione B. Virginis Roſarii.

Clemens X. Officium recitari juſſit per totam Hiſpaniam.

14. Datæ fuerunt Apoſtolicæ litteræ Calend. Aprilis 1573. quæ extant in Bullario Romano. Clemens X. Marianæ Hiſpaniarum Reginæ precibus permotus conceſſit, ut ſolemne Roſarii Feſtum per omnia Hiſpaniarum Regna, aliaſque regiones Catholico Regi ſubjectas celebraretur, & Officium, & Miſſa recitaretur ab iis, qui Horas Canonicas recitare tenentur, etiamſi nullum Sacellum, ſeu Cappella, aut Altare eſſet ſub invocatione B. Virginis Roſarii, ut colligitur ex ejus litteris Apoſtolicis in forma Brevis ſub die 26. Septembris 1671. idque Indultum S. Rituum Congregatio ſuccedentibus annis ad varias regiones, Civitates, & Diœceſes in Italia, & extra Italiam protulit.

Ab Innoc. XII. poſtulavit Leopoldus Imperator, ut Officium recitaretur in univerſa Eccleſia.

15. Sub Innocentio XII. Leopoldi Imperatoris nomine delatæ ſunt preces S. Rituum Congregationi, ut ad univerſalem Eccleſiam Officium & Miſſa Roſarii propagaretur; ſed reſcriptum, quo piis Auguſti Principis poſtulationibus ſatisfactum erat, Pontificis morte interceptum, antequam ad eum referretur, aut approbaretur, executione caruit.

Id a Clemente XI. tur tandem impetratum.

16. Qui Innocentio XII. ſucceſſit Clemens XI. approbando Reſcripto, diu multumque ſuperſedit: ſed die Dedicationis S. Mariæ ad Nives, cum Caroli VI. Imperatoris exercitus anno 1716. magnas Turcarum copias ad Temiſvariam in Pannonia profligaſſet, quo tempore Confratres Sodalitatis Roſarii ſolemnem proceſſionem peragebant, Deumque obſecrabant, ut, B. Virgine intercedente, Chriſtiani nominis hoſtis frangeret impetus, cumque diebus, qui Proceſſionem illam ſunt conſequuti, juſſu ejus Pontificis Roſarii continuata eſſet devotio, & Octava Aſſumptionis Corcyra Turcarum obſidione liberata eſſet; propterea decretum illud 3. Octobris die anno 1716. Pontifex approbavit, mandavitque, ut in tota univerſali Eccleſia recitaretur Officium ſub ritu duplici majori, & Miſſa propria celebraretur.

Novæ lectiones & propriæ a Bened. XIII. editæ.

17. Quod Decretum typis editum eſt in Bullario Clem. XI. pag. 574. Secundæ lectiones tum legebantur ex Sermone S. Auguſtini ad Roſarii ſolemnitatem accommodato; neque tamen in iis de Roſarii inſtitutione ulla mentio. Quamobrem Benedicto XIII. Pontifice re mature diſcuſſa in S. Rituum Congregatione, in qua nos, qui tum temporis Promotoris Fidei munere fungebamur, noſtro non defuimus officio, novæ lectiones ſecundi Nocturni editæ ſunt, quibus docemur de inſtitutione Roſarii, de ejus Feſtivitate, de Officio ab univerſali Eccleſia recitando; atque eæ ſunt, quas in Eccleſia univerſa legere jubentur, quotquot tenentur Horas Canonicas recitare.

CAPUT XIII.

De Patrocinio Beatiſſimæ Virginis in tertia Dominica Novembris.

Officium Patrocinii B. V. & Feſtivitatem Benedict. XIII. injunxit Provinciis ditionis Eccleſiaſticæ. Cui principio nitatur hujus Feſti inſtitutio.

1. TErtia Novembris Dominica Beatiſſimæ Virginis Patrocinium celebratur. Officium hujus Feſti jam conceſſum antea fuerat pro omnibus Provinciis Hiſpaniarum Regi ſubjectis, quod colligitur ex S. Rituum Congregationis Decreto die 6. Maji 1679. Id etiam aliis regionibus fuerat indultum. Benedictus autem XIII. omnibus Eccleſiaſticæ ditionis Provinciis injunxit. Porro hæc Feſtivitas hoc Catholicorum principio nititur, Beatam ſcilicet Virginem in Cœlis pro nobis orare & intercedere; quæ quidem interceſſio nullam Jeſu Chriſto facit injuriam; etſi enim ille magnus eſt inter Deum mediator & homines, tamen cum B. Virgo pro nobis orat, ejus nomine poſtulat, nec niſi per ipſam quicquam impetrat; atque Mariæ interceſſio vim habet maximam, validioremque, quam ſit omnium Sanctorum. Rem hanc Theologice tractat Suarez in 3. par. D. Thomæ tom. 2. quæſt. 37. art. 4. diſp. 23. ſect. 3. ubi hæc leguntur in fine notatu digniſſima: *Quin potius ſi vera ſunt, quæ de charitate & gratia Beatæ Virginis in ſuperioribus docuimus, exiſtimo a Beata Virgine in hac poteſtate & efficacia non ſolum Sanctos ſingulos, ſed omnem etiam cæleſtem Curiam ſuperari. Itaque ſi cogitatione fingamus, B. Virginem aliquid poſtulare, totamque Curiam cæleſtem illi reſiſtere (ſicut apud Danielem unus Angelus alteri reſiſtebat) potentior eſſet majoriſque efficaciæ & valoris apud Deum Virginis, quam reliquorum Sanctorum omnium oratio. Et ita quidem ſentiunt Sancti Patres paulo ante citati; eſtque dignitati matris maxime conſentaneum, & perfectiſſimæ gratiæ charitatis B. Virginis quodammodo debitum; & ideo Eccleſia & frequentius, & altiori quodam modo orat ad Virginem, quam ad reliquos Sanctos.* Idem Theologus ſequenti ſectione 3. probat, B. Mariam eſſe mediatricem apud Mediatorem, per quam, tamquam per collum, a capite omnia in corpus defluunt: ex quo infert, nos apud Sanctum non uti alterius Sancti interceſſione; Sancti enim omnes ejuſdem ſunt ordinis; ſed alios tamen Sanctos adhibere interceſſores apud B. Virginem, tanquam Reginam & Dominam, Salutationem Angelicam ipſis recitantes, ut eam pro nobis B. Virgini repræſentent; præterea ad hujus vel illius Sancti peculiarem interceſſionem nos confugere pro obtinendo hoc vel illo beneficio; Beatæ Virginis tamen pro rebus omnibus ſine ullo diſcrimine opem implorare. D. Thomas in cap. 8. Epiſt. ad Romanos lect. 5. docet, Deiparam uberiori gratia fuiſſe præditam; quam quæ cæteris Sanctis obtigerit. *Unicuique* (Deus) *dat gratiam proportionatam ei, ad quod eligitur. Sicut homini Chriſto data eſt excellentiſſima gratia; quia ad hoc eſt electus, ut ejus natura in unitatem perſonæ divinæ aſſumeretur, & poſt eum habuit maximam plenitudinem gratiæ B. Maria, quæ ad hoc eſt electa, ut eſſet Mater Chriſti.* Idem S. Doctor 3. par. quæſt. 25. art. 5. docet, Deiparam non ſolum eo quo cæteri Sancti, ſed præſtantiori quodam cultu colendam, qui dicitur Hyperduliæ, quo neque Sanctos, neque Angelos veneramur. Nam B. Virgo Sanctos omnes Sanctitate ſuperavit, nec quiſquam Deipara humilitate fuit Deo ſubjectior, nec amore conjunctior, nec cultui divino obſequentior.

Quæ vis & poteſtas

2. Si quis Patrum auctoritates cognoſcere cu-

Interceſſionis B. Mariæ. S. Petri Damiani locus a calumniis hæreticorum vindicatus.

piat de potentiſſima B. Mariæ interceſſione, adeat Suarez locis citatis, & Spinellum tract. de Maria Deipara cap. 30. Si cui vero cupido ſit cognoſcendi etiam apologias, quas noſtri Controverſiarum Theologicarum Scriptores ediderunt de Laudibus, quæ a nobis in B. Virginem conferuntur adverſus Hæreticorum ſophiſmata; evolvat Valentiam Tract. de rebus Fidei hoc tempore controverſis lib. 5. de Idololatria cap. 14. & Card. Gotti de vera Chriſti Eccleſia tom. 1. cap. 9. §. 8. n. 79. & ſeq. & tom. 2. part. 2. art. 14. §. 5. n. 32. & ſeq. Locus eſt ab hæreticis acerrime vexatus apud S. Petrum Damiani ſerm. 1. de Nativitate S. Mariæ. *Fecit tibi magna qui potens eſt; & data eſt tibi omnis poteſtas in Cælo & in Terra, & nihil tibi impoſſibile, cui poſſibile eſt deſperatos in ſpem beatitudinis relevare. Quomodo enim illa poteſtas potentiæ tuæ poterit obviare, quæ de carne tua carnis ſuſcepit originem? Accedis enim ad illud aureum reconciliationis Altare non ſolum rogans, ſed etiam imperans, Domina, non ancilla.* Quæ poſtrema verba calumniis impetunt hæretici, quaſi ſignificent B. Virginem imperare Filio ſuo, ut ea faciat, quæ poſtulamus. Sed nemo Chriſtianus eſt, qui ad hunc modum oret; quamquam ſi quis interceſſionem Mariæ velit magnificare, nihil vetat quin in verbis paullulum excedat modum. Nam etiam Joſue cap. 10. legitur per exaggerationem ſcriptum, *obediente Deo voci hominis*. Vide Petrum Caniſium de Maria Deipara lib. 5. cap. 10. Joannes Epiſcopus Caſtorienſis in Tract. de Sanctorum & præcipue Beatiſſimæ Virginis Mariæ cultu Tract. 3. §. 65. quam ſupra expoſuimus verborum S. Petri Damiani interpretationem probat. Aliam etiam ipſe proponit, ut verba illa Damiani: *Accedis enim ad illud aureum humanæ reconciliationis Altare*, de humana natura Filii intelligenda ſint: illa autem: *Non ſolum rogans, ſed etiam imperans, Domina, non ancilla*, non ita ſint accipienda, quaſi dicat, Mariam Filio dominari aut imperare; ſed cæteris imperare creaturis. Calvinus Catholicis exprobrat, quod a Deipara petamus, ut jubeat, Filium nobis dare. quæ poſtulemus: *Roga Patrem, jube Natum*, Quam calumniam repellit Bellarminus tom. 2. Controver. lib. 1. de Sanctor. Beatit. cap. 1. *At quis* (inquit) *noſtrum hoc dicit? Cur non probat* (Calvinus) *ullo exemplo?* Sed Rivetus auctor heterodoxus, cum Cornelio de Snechis, Jacobo de Voragine, Pelbarto, Coſtero, & Quirino de Salazar probari eam precandi formulam reperiſſet, ita Bellarmino inſultare auſus eſt. *An potuit jure Bellarminus exclamare*: At quis noſtrum hoc dicit? *En, Bellarmine, præter alios duo ex ſodalitio tuo non ignobiles*. Verum Bellarmini cauſam defendendam ſuſcepit idem Caſtorienſis Epiſcopus eod. Tract. 3. §. 63. & 66. Vera enim Bellarminum dixiſſe contendit; nam & illorum auctorum quidam adeo obſcuri ſunt nominis, *ut quod ab illis ſolummodo ſcriptum, a nullis ſcriptum dici poſſit, & merito ignoraverit Bellarminus legendis celebriorum Auctorum ſcriptis occupatus*; & ex iiſdem nonnulli, præſertim Coſterus, & Salazar, ſcripſerunt poſt Bellarminum. *Quia cum hoc ſcriberet Bellarminus, necdum ſcripſerat Quirinus de Salazar, & forte necdum ſcripſerat Coſterus, quod illum Rivetus dicit ſcripſiſſe*.

Modus rite precandi B. Mariam.

3. Quo autem modo rite recteque B. Virginem deprecemur, & ad ejus confugiamus Patrocinium, vetus Eccleſiæ docet Oratio, ex D. Auguſtino ſumpta; *Sancta Maria ſuccurre miſeris, juva puſillanimes, refove flebiles, ora pro populo, interveni pro Clero, intercede pro devoto fœmineo ſexu: ſentiant omnes tuum juvamen quicumque celebrant tuam ſanctam commemorationem*; ea etiam oratio ſecreta in Miſſa de Vigilia Aſſumptionis: *Munera noſtra, Domine, apud tuam clementiam Dei Genitricis commendet Oratio, quam idcirco de præſenti ſeculo tranſtuliſti, ut pro peccatis noſtris apud te fiducialiter intercedat*; & celebre Canticum *Salve Regina*, ubi dicitur: *Eja ergo, advocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos converte; & Jeſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exilium oſtende;* Quæ Oratio a quibuſdam Petro Archiepiſcopo Compoſtellano, qui ſeculo vixit 10. tribuitur, juxta ea quæ leguntur apud Mabillonium tom. 4. Annal. Benedict. ad ann. 986. pag. 38. *Petrus Epiſcopus Compoſtellanus cognomento de Moſon, qui ante Epiſcopatum Monaſterii S. Petri ante Altaria in eadem Urbe Abbas extiterat. Hic piam Antiphonam de B. Virgine, nempe Salve Regina, compoſuiſſe dicitur*: quod etiam antea tradiderat Durandus in Rationali lib. 4. cap. 22. Alii auctorem hujus Antiphonæ putant eſſe B. Hermannum Contractum Monachum Benedictinum, qui ſeculo undecimo, etſi litterarum expers, intercedente B. Virgine, tam floruit doctrina, ut ætate ſua ſibi parem habuerit neminem. Igitur Canticum *Salve Regina* cum compoſuiſſet, & jam in Eccleſiis caneretur, forte S. Bernardus tum temporis Apoſtolicus in Germania Legatus a Spirenſibus Clericis illud audivit, atque ea ſtatim verba addidit: *O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria*; ut habetur in Chronico Spirenſi Guillelmi Einſengeri lib. 12. ad annum 1147. & quemadmodum obſervavit Card. Bona de Divina Pſalmodia cap. 16. §. 20. in fine, Theophilus Raynaudus tom. 7. in Diptychis Marianis pag. 231. Pagius tom. 3. de vitis Romanorum Pontificum, in vita Gregorii IX. §. 44. Macrius Vocabul. Eccleſiaſt. verbo *Salve Regina*, Venerabilis Petrus Caniſius lib. 5. cap. 13. de Maria Deipara Virg. ubi inſuper magna eruditionis copia ab hæreticorum maledictis illud Canticum vindicat.

CAPUT XIV.

De Feſto Præſentationis Beatæ Virginis die 21. Novembris.

Feſtivitas hæc eſt Præſentationis B. Mariæ in Templo, non Chriſti Jeſu.

1. Vigeſima prima die Novembris celebratur Feſtivitas Præſentationis B. Virginis, qua myſterium recolimus non quidem illud, cum B. Mater ſuum Filium præſentavit in Templo, ſed cum ipſa a ſuis Parentibus præſentata eſt; quamquam in vetuſtis quibuſdam Eccleſiaſticis monumentis ea appellatur Solemnitas Præſentationis, in qua B. Virgo Filium ſuum præſentavit in Templo, & tradidit Simeoni, ut videre eſt apud Baronium in Not. ad Martyrologium die 21. Novembris.

De Præſentatione B. Mariæ quid vulgo traditum ſit.

2. Si quæ vulgo ſunt ſcripta, huc ferre libeat, B. Virgo triennis præſentata fuit in Templo, ubi vitam egit uſque ad ætatem nubendo idoneam, quo tempore Angelorum opera cibo recreata eſt. Vide Caniſium da Deipara Virgine lib. 1. cap. 12. Spinellum in Tractatu de Deipara cap. 8. Suarez in 3. part. D. Thomæ tom. 2. diſp. 7. quæſt. 29. idque etiam refert Catechiſmus Burgenſis in Feſtis diei 21. Novembris pag. 718. Edit. Pariſien. ann. 1703.

Euodii fragmentum dubiæ fidei. Cæteri Scriptores, qui admi-

3. De B. Virginis Præſentatione locus eſt Euodii Antiocheni Epiſcopi, qui Apoſtolis ſuppar fuit, apud Nicephorum Hiſtor. lib. 2. cap. 3. *Triennis cum eſſet in Templum præſentata, ibi in Sanctis Sanctorum traduxit annos undecim*. Dein-

de

rabilia illa tradunt de Præſentatione, non ita vetuſti. Triennem præſentatam in Templo habet vetus Collecta Miſſæ; quod expunctum a Sixto V.

de *vero Sacerdotum manibus Joſeph ad cuſtodiam eſt tradita: apud quem cum menſes peregiſſet quatuor, ab Angelo lætum illud accepit nuntium. Peperit autem hujus mundi lucem, annum agens quintumdecimum, vigeſima quinta die menſis Decembris*. Cui ſubſcribunt S. Gregorius Niſſenus, Joannes Damaſcenus, Germanus Conſtantinopolitanus Epiſcopus, Andreas Cretenſis, & Georgius Nicomedienſis Epiſcopus, quos refert Baronius in Apparatu ad Annal. num. 47. & 48. Verum cum illud Euodii fragmentum hodie ab Eruditis Viris tanquam apocryphum, & a quibuſdam Græcis adjectum explodatur, & nec ita ſint vetuſti Scriptores, quos memoravimus; quidam propterea libere negant fidem eſſe adjungendam rei, de qua veteres Patres & Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Scriptores nihil omnino tradiderint, ut animadvertit Natalis Alexander Hiſt. Eccl. ſeculo 1. cap. 1. art. 3. Et multo antea obſervaverat Caſaubonus in Prolegomenis ad Annales Baronii pagin. 99. & ſequen. & poſt utrumque, eadem de re ſcripſit Joannes Andreas Schmidius Proluſ. Mariana 1. Amſtelod. edita anno 1712. in tom. 76. Miſcellaneorum Bibliothecæ Card. Paſſionei: præſertim vero quod quæ in hac Feſtivitate quondam legebatur Oratio, *Deus, qui Sanctam tuam Genitricem Templum S. Spiritus poſt triennium in Templo præſentari voluiſti*, eam Sixtus V. ſuſtulerit, eamque ita legi juſſerit: *Deus, qui B. Mariam ſemper Virginem Spiritus Sancti habitaculum hodierna die in Templo præſentari voluiſti, præſta, quæſumus, ut ejus interceſſione in Templo gloriæ tuæ præſentari mereamur*; ut videre licet apud Graveſonum de Myſter. & annis Chriſti Diſſertat. 1. §. 1.

Præſentatam eſſe non dubitandum. Cætera, quæ traduntur de ea re, omnino incerta.

4. Ut igitur ab incertis certa ſecernamus, negamus de Præſentatione dubitari quicquam poſſe. Ea vero quæ veluti ejus adjuncta a nonnullis narrantur, fatemur multas rationes ſuppetere quamobrem in dubium revocentur. Conſulendus Gottus tom. 4. par. 1. de veritate Relig. Chr. cap. 3. §. 4. & 5. ubi poſtquam omnem hanc rem accurate pertractavit, concludit, nullam excitandam de Præſentatione controverſiam; de tempore autem, quo in Templum adducta ſit, quomodo ibi educata, cui præſentata fuerit, de his omnibus nihil nos habere exploratum. *Quare cum ex his nihil inveniam ab Eccleſia Latina adoptatum, hanc* (Præſentationem) *ut certam teneo; de aliis nec adfirmo, nec nego*. Et Graveſonus in prævia declaratione ad Tractatum de Myſter. & ann. Chr. *Quocirca conſtanter ſuſtineo, B. Virginem fuiſſe præſentatam in Templo, ſed quoto ætatis ſuæ anno fuerit præſentata pronunciare non audeo, quia, ut candide fatear, nihil ſuper hac re ex ſacris litteris, ex Traditione, ex antiquis probatæ fidei monumentis compertum & exploratum habeo*. Quæ de ætate B. Mariæ, cum præſentata fuit in Templo, quæque, dum ibi educaretur, ſane admiranda contigiſſe Scriptores prodiderunt, ea omnia ſuſcepit defendenda Maggiolus lib. 1. cap. 8. & 9. Sed optimo ſane conſilio Præſentationem tantummodo tuetur, reliqua vero non item Franciſcus Hieronymus Saxius de Laudibus Mariæ part. 1. pag. 52.

Juſſi ſunt Judæi maſculos, non fœminas præſentare in Templo. B. Virgo non ulla jubente lege præſentata fuit.

5. Nuperrime ſub Clemente XII. Doctus quidam ex Ordine Prædicatorum vir dignitate conſpicuus eruditam edidit Diſſertationem de quæſtione immaculatæ Conceptionis B. Virginis, an ſcilicet liceret eam tamquam articulum Fidei definire. In ea Diſſertatione Auctor Myſterium attingit Præſentationis B. Virginis, & ſi quidem præceptum & conſuetudo legis præſentandi in Templo maſculos primogenitos, etiam fœminas primogenitas eſſet complexa, ait hoc fulciri potuiſſe fundamento hanc Feſtivitatem, quæ rectius tamen diceretur Feſtivitas *Purificationis S. Annæ* Matris B. Virginis Deiparæ; eadem plane ratione, qua præſentatio Jeſu Chriſti ad Templum *Purificatio B. Virginis* appellatur: quoniam vero lex, quæ primogenitos jubebat offerri ad maſculos tantum pertinebat, illud inde arguit auctor, cum B. Virgo præſentata fuerit, non ex ulla lege, qua Parentes ejus tenerentur, ſed ultronea quadam devotione, ut ſancte educaretur in Templo, idcirco hanc dicendam eſſe Feſtivitatem *Præſentationis B. Virginis*, licet Præſentationis circumſtantiæ ſint prorſus incertæ.

B. Maria præſentata in Templo, ut ſancte ibi educaretur. Exempla ſimilia in veteri Teſtamento.

6. Suarez loco citato ait, nulla quidem lege fœminas offerri debuiſſe, nihilominus licuiſſe eas offerri. *Quamquam vero lex de offerendis primogenitis ad offerendas filias non obligaret, poterant tamen parentes voluntarie eas offerre, ac divino muneri conſecrare*. Bailletus in hiſtor. hujus diei exiſtimat, ab Eccleſia Solemnitatem hanc inſtitutam, ut honor habeatur innocentiæ morum, quæ inter infantiam & Annuntiationem in B. Virgine enituit. Nos vero, qui ne tantillum quidem a communi Eccleſiæ ſententia recedere volumus, dicimus, B. Virginem in Templo præſentatam eſſe, ut ibi bene educaretur; quod in veteri Teſtamento non eſt inauditum aut novum. Nam lib. 4. Regum cap. 11. Joſaba filia regis Joram, ſoror Ochoziæ, ut a furore Athaliæ ſurriperet Joas Ochoziæ filium, *abſcondit eum a facie Athaliæ, ut non interficeretur*, ſecumque ſex annos habuit in Templo. *Eratque cum ea ſex annis clam in Domo Domini*: quod rurſus narratur in lib. 2. Paralipom. cap. 22. ut egregie advertit Tillemontius Nota 6. ad vitam B. Virginis.

Celebrabatur olim hæc Feſtivitas in Oriente cum Officio. In Occidentali Eccleſia Officium Avenione ſummo Pontifici exhibitum. Initium Feſtivitatis refertur ad annum 1374.

7. Vetus eſt in Eccleſia Orientali hæc Feſtivitas, quæ quondam etiam Officium ejus celebrabat: nam in Conſtitutione Emmanuelis Imperatoris, qui regnare cœpit anno 1143. apud Balſamonem in Nomo-Canone Photii tit. 7. cap. 1. inter alias Feſtivitates etiam Præſentationis Solemnitas numeratur. Quod vero ad Occidentalem Eccleſiam attinet, Officium hujus Feſti Avenione Romano Pontifici exhibuit Philippus Mazerius Regis Cypri apud S. Sedem Orator. Quod Officium diligenti examine fuit excuſſum, decretumque, ut hæc toto Occidente celebritas ageretur, cujus initium refertur ad annum 1374. Id ex litteris colligitur Caroli V. Francorum Regis ad Magiſtros & Scholares Univerſitatis Navarræ die 10. Novembris ejuſdem anni, quibus Rex Feſtivitatis hujus narrat inſtitutionem, omneſque ad eam quotannis celebrandam cohortatur 21. die Novembris. Eas litteras edidit Launojus in hiſt. Regiæ Scholæ Navarræ par. 1. cap. 10. pag. 78. Quæ hactenus diximus confirmat Baronius in Not. ad Martyrol. Martene de antiqua Eccleſiæ Diſciplina in Div. celebran. Offic. cap. 34. num. 42. Tillemont. Nota 6. ad Vit. B. Virginis, Thomaſſinus in Tractatu de celebrat. Feſtor. lib. 2. cap. 20. num. 7. Galeſinius in Notis ad Martyrologium ad diem 20. Novembris, Azorius Inſt. Moral. par. 2. lib. 1. cap. 22. & Spinellus Tractatu de Feſtis & Templis B. Virginis num. 4. pag. 678.

Gregorius XI. coram ſe hanc Feſtivitatem celebrari juſſit, quo mortuo præcepto, fortaſſe non ubi-

8. Univerſalem tum temporis gubernabat Eccleſiam Gregorius XI. de quo ita ſcribunt Continuatores Bollandiani tom. 8. Maji pag. 110. *Egregia Pontificis hujus erga Deiparam devotio probavit ſeſe, quando ad inſtantiam Philippi de Mazeriis Cancellarii Cypri, poſt maturam totius negotii diſcuſſionem, præcepit Feſtum & Officium Præſentationis, quod coram ſe fecit celebrari*. Grego-

Quæ percrebuit. Pius II. Saxoniæ iſtante Duce, & Paulus II. eam celebrari juſſerunt. Sublatam a Pio V. Sixtus V. reſtituit.

rio XI. Romam reverſo, ineunte anno 1377. ſuſpicatur Bailletus, non ubique fortaſſe hanc Feſtivitatem illico celebrari cœptam. Eam poſtea Pius II. & Paulus II. variis Indulgentiis locupletarunt, teſte Molano in Martyrologio Uſuardi aucto: *Hieroſolymis Præſentatio Beatæ Genitricis Dei Mariæ, quam Pius & Paulus Pontifices Romani cum Indulgentiis inſtituerunt*. Idem in hiſtoria Lombardica cap. 84. narratur enucleatius. Ex ea enim compertum habemus, Guillelmum Saxoniæ Ducem a Pio II. Pontifice poſtulaſſe, ut quæ in Ditionis ſuæ locis ex devotione peragebatur Præſentationis Feſtivitas, Apoſtolica deinceps auctoritate celebraretur; quod cum impetraſſet, Pius morte præreptus decretum condere non potuit. Illud edidit Paulus II. qui aliquot etiam Indulgentias iis conceſſit, qui 21. die Novembris in honorem Præſentationis Deiparæ in Eccleſia Divinis adeſſent Officiis. Pio V. Pontifice Solemnitas hæc, ſeu verius Officium, quod recitabatur, nonnihil oppugnatum eſt. *Etſi vero Eccleſia Romana, quam honoris cauſa nomino, feſtum hunc diem modo non celebrat, alios tamen cum privatim, tum publice celebrantes nec damnat, nec vituperat: quin multo etiam tempore jampridem celebravit, priuſquam tandem Pio V. Pontifici maximo viſum eſt Sanctorum ferias contrahere, minor ut illarum numerus majore cum fructu retineatur*. Sunt verba Ven. Canilii lib. 2. cap. 12. num. 96. de Maria Deipara Virgine. Re autem rurſus novo ſubjecta examini ſub Sixto V. cum conſideraret Pontifex vetuſtatem hujus Feſti in Eccleſia Orientali, & multo antea eandem Feſtivitatem in Occidentali celebratam fuiſſe, etiam hac aliis B. Virginis Solemnitatibus addidit anno 1585. *Aliis igitur celebritatibus perpetuæ Virgini, quæ ab æterno præparata, & Propheticis teſtificationibus prænuntiata, nondum tamen Mater Dei Angelo nuntiante fuerat effecta, a Catholica Eccleſia conſecratis, ejuſdem quoque, quæ Dei Templum futura erat, & Sacrarium Spiritus Sancti, in Templo Præſentationem ab antiquiſſimis uſque temporibus ſumma ubique gentium cum veneratione obſervatam adſcribi volumus, & ſicubi intermiſſa eſt, reſtitui ac jugiter cuſtodiri*. In Calendarium etiam referri, & in omnibus Eccleſiis Officium recitari juſſit.

Reſtituta Eccleſiæ Feſtis hæc Solemnitas opera Franciſci Turriani Soc. Jeſu.

9. Ea Sixti Conſtitutio, ex qua verba illa deprompſimus, ſeptima eſt in Bullar. Rom. tom. 2. Theophilus Raynaudus in Diptychis Marianis tom. 7. ſuorum Operum punct. 3. num. 1. tradit, Franciſcum Turrianum Societatis Jeſu plurimum operæ contuliſſe, ut Feſtivitas Præſentationis reſtitueretur. Ribadeneyra de Scriptor. Societatis pag. 73. multa egregie a Turriano in hanc rem ſcripta commemorat. Turrianum Romæ obiiſſe teſtatur Nicolaus Antonius Biblioth. Hiſpanæ tom. 2. pag. 372. *ipſo Præſentationis Virginis Deiparæ Feſto, cujus antiquitate olim propugnata, reſtitui Eccleſiæ faſtis, unde exulaverat, obtinuit*. Officium autem, quo nunc utimur, correctum & emendatum fuit ſub Clemente VIII. Gavanto teſte ſect. 7. de Feſtis Sanctorum menſis Decembris cap. 13. num. 21.

CAPUT XV.

De Feſto Conceptionis Beatæ Virginis die 8. Decembris.

Conceptio dupliciter accipitur: alia activa alia paſſiva.

1. Conceptio dupliciter accipi poteſt; vel enim eſt activa, in qua Sancti B. Virginis parentes *opere maritali invicem convenientes præſtiterunt ea, quæ maxime ſpectabant ad ipſius corporis formationem, organizationem, & diſpoſitionem ad recipiendam animam rationalem a Deo infundendam*; vel eſt paſſiva, cum rationalis anima cum corpore copulatur. *Ipſa animæ infuſio & unio cum corpore debite organizato vulgo nominatur Conceptio paſſiva, quæ ſcilicet fit illo ipſo inſtanti, quo rationalis anima corpori omnibus membris ac ſuis organis conſtanti unitur*; ut cum aliis Theologis ait Fraſſen in Scoto Academ. tom. 8. edit. Rom. 1720.

De Conceptione paſſiva hic agitur. Variæ Theologorum propoſitiones, quibus exprimitur B. Mariæ immaculata Conceptio. Hanc ſententiam non exprimeret, qui eam ſanctificatam diceret in utero. Apoſtolica Sedes favet immaculatæ Conceptioni.

2. Non hic de activa Conceptione ſermo eſt, ſed de paſſiva, quæ pura & immaculata fuiſſe dicitur. B. enim Virgo ab originali labe fuit immunis, & a communi omnium hominum contagione libera per gratiam ſanctificantem, quam Deus illi indidit in primo Conceptionis momento, cum anima corpori jam membris ſuis inſtructo unita fuit. Quæ igitur leguntur propoſitiones apud Theologos, qui tractant hoc argumentum, omnes conſentiunt: *Conceptio B. Virginis eſt immaculata*; vel *B. Virgo in eo puncto temporis, quo anima corpori unita eſt, ab originali peccato munda fuit & immunis*; vel *B. Virgo, præveniente gratia, numquam actu originali peccato ſubdita fuit*; vel *B. Virgo primo exiſtentiæ ſuæ momento fuit ſanctificante gratia prædita*; vel denique *B. Virgo ab originali peccato ſervata fuit*. At non ſatis Beatæ Mariæ immaculatam Conceptionem verbis ſignificaret, qui eam, antequam prodiret ex utero, ſanctificatam diceret; nam Hieremias, dum eſſet in utero matris, ſanctificatus fuit. *Antequam exires de vulva ſanctificavi te*. Hierem. cap. 1. & de Joanne Baptiſta ſcribit Lucas cap. 1. *Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ*: uterque tamen originalem labem contraxit. Itaque quicquid id eſt, in momento conſiſtit, quo infunditur gratia. Qui igitur ſententiam ſequitur immaculatæ Conceptionis Mariæ, unam ex paullo ſuperius allatis propoſitionibus adhibet ad eam ſententiam declarandam: quæ propoſitiones non tantum eam ſignificant in utero fuiſſe ſanctificatam, ſed etiam Gratiam illi ſanctificantem in ipſo momento fuiſſe infuſam, cum corpori anima unita fuit, ita ut ſanctiſſima fœmina a communi omnium originali labe fuerit immunis; in quam ſententiam firmiſſimis fultam fundamentis propendet Apoſtolica Sedes, eamque vulgo fideles amplectuntur: quamobrem Petavius Theolog. Dogmat. lib. 14. cap. 2. num. 10. in eam ſe inclinare declarat: *Movet autem me, ut in eam ſim partem propenſior, communis maxime ſenſus Fidelium omnium, qui hoc intimis mentibus, altequè defixum habent, & quibus poſſunt indiciis officiiſque teſtantur, nihil illa Virgine caſtius, purius, innocentius, alienius denique ab omni ſorde ac labe peccati procreatum a Deo fuiſſe: tum vero nihil cum Inferis & horum rectore Diabolo, adeoque cum qualicumque Dei offenſa & damnatione commune umquam fuiſſe*. Huic ſententiæ favet Eccleſia, ut mox docebimus.

Adverſus hanc Feſtivitatem exarſit S. Bernardus, quod celebrari videret Apoſtolica Sede inconſulta.

3. In aliquibus Eccleſiis Immaculatæ Conceptionis Feſtivitas cum Officio celebrabatur; quam conſuetudinem ſeu diſciplinam cum Lugdunenſis Eccleſia arripuiſſet, S. Bernardus zelo exarſit, ac celebrem illam ſcripſit epiſtolam 174. in qua Feſtum hujuſmodi, tanquam novum, Patribus ignotum, & ab Eccleſiaſtico ritu alienum improbavit. *Unde miramur ſatis, quod viſum fuerit hoc tempore quibuſdam veſtrum* (Canonicos Lugdunenſes alloquitur) *voluiſſe mutare colorem optimum, novam inducendo celebritatem, quam Ritus Eccleſiaſticus neſcit, non probat ratio, non commendat antiqua Traditio*. Argumentum hoc

San-

Sanctus pertractavit Abbas, & a ſententia immaculatæ Conceptionis viſus eſt paullo alienior; ſe denique ſiluiſſe concludit, dum in particularibus quibuſdam Eccleſiis eam vidit celebritatem peragi; ſed tacere non potuiſſe diutius, poſtquam in Lugdunenſem Eccleſiam Feſtum hoc introductum intellexerit, inconſulta Apoſtolica Sede, cujus judicio quidquid ſcripſerit, ſe velle ſubjectum declaravit. *Nam ſi ſic videbatur, conſulenda erat prius Apoſtolicæ Sedis Auctoritas, & non ita præcipitanter atque inconſulte paucorum ſequenda ſimplicitas imperitorum. Et ante quidem apud aliquos errorem compereram, ſed diſſimulabam, parcens devotioni, quæ de ſimplici corde & amore Virginis veniebat. Verum apud Sapientes, atque in famoſa, nobilique Eccleſia, & cujus ſpecialiter filius ſum, ſuperſtitione deprehenſa, neſcio an ſine gravi offenſa etiam veſtri omnium diſſimulare potuerim. Quæ autem dixi, abſque præjudicio ſane dicta ſint ſanius ſapientis: Romanæ præſertim Eccleſiæ auctoritate atque examini totum, ſicut & cætera, quæ hujuſmodi ſunt, univerſa reſervo, ipſius, ſi quid aliter ſapio, paratus judicio emendare.*

Epiſtola illa S. Bernardi non eſt ſuppoſititia. Præcipuus illi ſcopus Sedis Apoſtolicæ auctoritas.

4. Quidam negant, S. Bernardi genuinam hanc eſſe epiſtolam; quam ei ne illi quidem abjudicant, qui ſententiam tuentur de immaculata Conceptione. Quamobrem Theophilus Raynaudus in Diptychis Marian. tom. 7. ſuorum Operum pag. 48. Epiſtolæ ſtylo probe inſpecto, ingenue fatetur, vel omnes Bernardi Epiſtolas tanquam ſuppoſitas explodendas, vel hanc ut ejus genuinum fœtum eſſe agnoſcendam: *Niſi tamen omnes D. Bernardi epiſtolas ei abjudicare placeat, hanc, quæ omnium maxime Bernardum ſapit, alteri tribuere tanquam germanum fœtum plane prohibemur*. Sunt etiam qui contendunt, S. Bernardum non de paſſiva, ſed de activa Conceptione loqui, ut videre eſt apud Manrique in Annalibus ad ann. Chriſti 1136. cap. 4. At nullum intereſſe diſcrimen S. Bernardus agnoſcit inter B. Virginem, & Sanctos Hieremiam, & Joannem Baptiſtam, quam quod ea uberiori gratia perfuſa ſit, hi non ita largiter eadem gratia donati fuerint. Itaque difficile eſt ejuſmodi tueri interpretationem, ut optime animadvertit Mabillonius, in notis ad eandem epiſtolam. Quapropter concinnior reſponſio eſt, argumenta D. Bernardi ab aliis quamplurimis, qui hac de re ſcripſerunt, ſatis eſſe everſa: præcipuum ſcopum, quo ille intenderit, fuiſse auctoritatem Apoſtolicæ Sedis, qua inconſulta, invectam videret Feſtivitatem in Eccleſiam Lugdunenſem: ac propterea ſi viveret, & ad immaculatam Conceptionem Sedem Apoſtolicam eſſe intelligeret propenſiorem, ejuſque auctoritate in tota Eccleſia hanc peragi celebritatem videret, Diſciplinam hanc Romanæ Sedi tantopere probatam ſtatim amplexurum, cujus judicio epiſtolam illam ſubjecerat. Vide Bellarm. tom. 2. Controverſ. lib. 3. de Cultu Sanctorum cap. 16. & quæ ante eum ſcripſit Caniſius de Maria Deipara Virg. lib. 1. cap. 7. pag. 72. ubi poſtquam retulit, D. Bernardum Apoſtolicæ Sedis judicio ſuos ſenſus ſubjeciſſe, ait: *Quid vero illum facturum fuiſſe putemus, ſi hoc noſtro ſeculo vixiſſet, quo tot Eccleſiæ una cum Romana conjunctæ non ſolum in unam eandemque ſententiam, ſed etiam in dicti Feſti celebrationem tanto conſenſu conſpirant?* Idem plane ſcribit Cardinalis Sfondratus in Opere cui titulus, *Innocentia vindicata*, edito anno 1695. pag. 51. & ſequen.

Feſtivitas celebrari cœpta, quin prius examinaretur quæſtio de immaculata Conceptione. Scotus eam propugnavit. Officium approbatum a Sixto IV.

5. Nihil autem obſtitit D. Bernardi epiſtola, quin in multis Eccleſiis Conceptionis Mariæ Feſtum retineretur; nec quiſquam fuit, qui examinandum ſuſciperet, utrum ab originali peccato ſervata eſſet. Deinde vero ejus rei cognoſcendæ ſtudio cum omnes vulgo eſſent incenſi, tota Eccleſia turbæ extitere graviſſimæ. Scotus in lib. 3. Sentent. diſt. 3. quæſt. 1. n. 4. ſententiam, quæ immaculatæ favet Conceptioni, propoſuit; quam tamen affirmare non eſt auſus, ſed rationes tantum diluit, quibus ea poterat oppugnari: cum enim dixiſſet, *quod Deus potuit facere, quod ipſa* (B. Virgo) *numquam fuiſſet in peccato originali, potuit etiam facere, ut per tempus aliquod eſſet in peccato, & in ultimo inſtanti illius temporis purgaretur*: ſubjicit: *quid autem horum trium, quæ oſtenſa ſunt poſſibilia, factum ſit, Deus novit: ſi autem auctoritati Eccleſiæ, vel auctoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile, quod excellentius eſt attribuere Mariæ*, ideſt ab originali peccato eam eſſe ſervatam. Cum autem poſtea ſtrenue defenderit, immunem eam fuiſſe ab originali labe, ut colligitur ex diſt. 18. n. 13. ubi ait: *Beata Virgo Mater Dei numquam fuit inimica actualiter ratione peccati actualis, nec ratione originalis; fuiſſet tamen, niſi fuiſſet præſervata*; cumque communi omnium plauſu in publicis conventibus hanc ſententiam egregie tutatus eſſet, præſertim in Univerſitatibus Pariſienſi, & Colonienſi, ut narrat Cavellus in Roſario ſæculo 14. *Juſſu* (inquit) *Summi Pontificis habita ſolemni diſputatione coram Facultate Pariſienſi, præſentibus Apoſtolicæ Sedis Legatis, de immaculata Conceptione tanta ingenii ſubtilitate, tanta ſolutionum perſpicuitate omnia adverſa argumenta mira dexteritate confregit & refellit, ſuamque piam ſententiam de Conceptione Mariana, ipſius Mariæ fretus auxilio, argumentorum pondere, tot tamque urgentibus rationibus comprobavit, quod celeberrimam illam Facultatem Matrem Univerſitatum in ſuam piam traxerit ſententiam, quæ in glorificationem nomine Doctoris Subtilis ipſum condecoravit*; & confirmant Boſius de ſignis Eccleſiæ, Sannazarius cap. 42. ſeculo 14. Bernardinus de Buſtis in Officio immaculatæ Conceptionis, quod Sixtus IV. approbavit, aliique, quos refert Fraſſen loc. cit. pag. 188. tum vero ſententia de Conceptione immaculata B. Mariæ invaluit, & longe lateque diffuſa eſt. Quapropter Vaſquez in 3. part. diſp. 117. cap. 2. ita ſcribit: *A tempore Scoti non ſolum apud omnes Theologos Scholaſticos, ſed etiam apud omnes Chriſtifideles ita percrebuit, & cum hominum ſeculis inveteravit, ut nullus jam ab ea deduci, & dimoveri poſſit*. Si cui vero cupido ſit cognoſcendi, quo tempore Scotus tantummodo contraria argumenta diluiſſe contentus fuerit, ac duntaxat oſtenderit, id fieri potuiſſe, ut immaculatus eſſet Conceptus B. Virginis, quove, re penitus examinata, obfirmate immaculatam Conceptionem propugnaverit, adeat Cardinalem Pallavicinum Hiſtor. Concil. Trident. lib. 7. cap. 7. num. 11. & 12.

Joan. de Monteſono propoſitio adverſus immaculatam Conceptionem ab Univerſitate Pariſienſi confixa. Appellat ad Pontificem. Cauſa ſua diffiſus furtim elabitur.

6. Scotus anno 1308. migravit e vita; anno autem 1387. cum Joannes de Monteſono Doctor Theologus ex Ordine Prædicatorum in publicis Lectionibus quatuordecim Propoſitiones propugnaſſet, (eas videre licet in Appendice ad tom. 1. Operum Gerſonis ultimæ edit. pag. 693. & 694.) quarum quædam erat, B. Virginem in originali labe eſſe conceptam, adverſus eas Univerſitatis prodiit judicium, quod etiam Petrus de Ordeomonte Epiſcopus Pariſienſis, & in hac re Judex Ordinarius confirmavit. Ad Clementem VII. cui quidam in Schiſmate Cardinales favebant, & aliquot Provinciæ, atque

Ave.

Avenio, ubi ille Sedem habebat, tamquam vero Pontifici obediebant, appellavit de Monteſono; atque eo ſe contulit, ut propoſitiones ſuas defenderet; ſed cauſa ſe caſurum proſpiciens judicium declinare maluit, atque Avenione elapſus eſt. Id vero cauſæ fuit, quamobrem tanquam contumaciæ reus haberetur, deſertuſque ab omnibus eſt, qui ejus partes ſequuti palinodiam publice recantarunt. Harum rerum ſeriem vide apud Spondanum ad ann. Chr. 1387. num. 12. in Hiſtor. Univerſit. Pariſien. Cæſaris Egaſſii Bulæi tom. 4. & in hiſtoria Gerſoniana ante Gerſonis Opera nuperrimæ editionis pag. 7. & apud Echard. tom. 1. de Scriptor. Ord. Prædicat. pag. 691.

Tractatum de B. Mariæ Conceptione ſcripſit Turrecremata juſſu Concilii Baſileenſis. Ejus Decretum, quo ſtatuitur immaculata Conceptio.

7. Martino V. qui Baſileenſe Concilium indixit, vita functo anno 1431. ſucceſſit Eugenius IV. quo Pontifice anno 1. ejus Pontificatus Concilium celebrari cœptum. De immaculata B. Mariæ Conceptione acerrime tunc temporis Theologi digladiabantur; quamobrem Patres ejus Concilii ea de re in Synodo agi oportere arbitrati, ut ea qua par erat maturitate ſe gererent, Joanni de Turrecremata, qui tunc erat S. Palatii Apoſtolici Magiſter, mandarunt, ut quinam eſſet ſtatus controverſiæ ſcripto declararet, ſuumque ex animi ſententia, ſive pro veritate, ut vulgo dicitur, judicium ferret. Paruit Synodi mandatis Turrecremata. Sed omnis adempta fuit occaſio, qua, quod ille ſcripſerat, proponeretur Concilio, & examine expenderetur: nam Cardinalis S. Angeli Legatus Pontificis, qui Concilio præſidebat, dixit, Patres gravioribus curis eſſe diſtentos, ac proinde tum temporis non ita otio abundare, ut tantam rem poſſent diſcutere. Præterea cum graviſſimis impulſus cauſis Eugenius Ferrariam Generale Concilium tranſtuliſſet, Turrecremata majorem ſanioremque partem ſequutus Patrum Baſilea abiit: & quamquam ann. 1438. Ferrariæ Concilium, B. Nicolao Cardinale Albergato Præſidente, celebrari cœptum ſit, ii tamen qui pervicaciter Baſileæ remanſerant, ſeſſ. 36. anno 1439. habita ita decreverunt: *Doctrinam illam aſſerentem glorioſam Virginem Dei Genitricem Mariam, præveniente & operante Divini Numinis gratia ſingulari, numquam actualiter ſubjacuiſſe peccato originali, ſed immunem ſemper fuiſſe ab omni originali, & actuali culpa, ſanctamque & immaculatam, tanquam piam & conſonam cultui Eccleſiaſtico, Fidei Catholicæ, rectæ rationi, & Sacræ Scripturæ, ab omnibus Catholicis approbandam fore, tenendam, & amplectendam definimus, & declaramus, nullique de cætero licitum eſſe in contrarium prædicare, ſeu docere.*

Cum illud Decretum editum fuit, jam non erat amplius illud Concilium legitimum. Sixti IV. Conjectura quamobrem Sixtus eas Conſtitutiones ediderit.

8. Quo tempore Decretum illud edidit Concilium Baſileenſe, non jam erat amplius legitimum, ſed ſchiſmaticum Conciliabulum; idcirco Sixtus IV. qui dum eſſet in minoribus, Tractatum pro immaculata Conceptione ſcripſerat, teſte Wadingo de Scriptoribus Ordinis Minorum, duas Conſtitutiones edidit, quin Decretum illud Baſileenſe commemoraret. Priorem Conſtitutionem promulgavit anno 1476. in qua Indulgentias aliquot conceſſit iis, qui in Feſto Conceptionis Miſſam & Officium a ſe approbatum recitaſſent, aut Horis Canonicis adfuiſſent; alteram edidit anno 1483. qua eos damnavit, qui auſi eſſent affirmare, eum lethaliter peccare, qui Feſtum illud celebraret, aut hæreticum eſſe, qui propugnaret, B. Virginem a peccato originali fuiſſe immunem, ut videre eſt in Extravag. Commun. tit. de Reliquiis & veneratione Sanctorum. Nec temere quis conjecerit, ad eam edendam Conſtitutionem ea cauſa fortaſſe Pontificem fuiſſe impulſum, quod Ferrariæ coram Hercule Eſtenſi Duce diſputationem publicam habuerit Vincentius de Brandelis De Caſtro novo Dertonenſis Diœceſis Ordinis Prædicatorum, in qua opinionem propugnavit Immaculatæ Conceptioni contrariam, ac typis impreſſum deinde edidit Tractatum *De ſingulari puritate & prærogativa Conceptionis Salvatoris Noſtri Jeſu Chriſti ex auctoritatibus ducentorum ſexaginta Doctorum clariſſimorum*, in quo conatur oſtendere, Deiparam non ſecus ac cæteros homines in originali peccato fuiſſe conceptam, ac nefas eſſe credere, aut veluti firmum in Concionibus ad populum aſſeverare, aut etiam eorum conciones audire, qui in peccato originali conceptam eſſe negarent. Officium etiam a Pontifice conceſſum ad examen revocat, eique ſententiam ſuam minime adverſari contendit, quam tamen ipſius Pontificis, & Sedis Apoſtolicæ judicio ſe declarat ſubjicere. Diſputationem illam anno 1481. habitam, & Tractatum ipſius Fr. Vincentii de Brandelis commemorat Echardus initio tom. 2. de Scriptoribus Ordinis Prædicatorum. Et Tractatus quidem, cujus Præfatione continetur tota illius diſputationis hiſtoria, typis editus eſt anno 1481. & ad idem exemplum adornata fuit altera editio ſine loco & tempore, quæ extat tom. 198. Miſcellaneorum Bibliothecæ Cardinalis Paſſionei.

Trithemius propugnator Immaculatæ Conceptionis fruſtra exagitatur. Ad eum defendendum plures Univerſitates exarſere. Decretum Univerſitatis Pariſienſis.

9. Si Baſileenſe Decretum Sixtus IV. ut æquum erat, eſt aſpernatus, illud tamen amplexata eſt Provincialis quædam Synodus Avenione habita anno 1457. itidemque Univerſitas Pariſienſis. Trithemius anno 1494. in Chronico Monaſterii ſui Commentarium ediderat de laudibus S. Annæ, ubi Immaculatam Mariæ Conceptionem propugnabat. Ea de re Religioſus quidam vir nomine Wigandus vehementi impetu illum adortus eſt; ſed fruſtra: nam Univerſitas Pariſienſis & Colonienſis, Carmelitarum Ordo, & Univerſa Fratrum Minorum Familia, plerique Cardinalium, complures Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Principes Viri, Clerus univerſus, & Viri docti e Germania Trithemium ab ejuſmodi accuſationibus vindicarunt, ut videre eſt apud Spondanum ad ann. Chr. 1494. n. 14. & in Continuat. Hiſt. Fleury Eccl. tom. 24. pag. 229. Paullo poſt Pariſienſ. quidam Theol. nomine Jo. Verus an. 1497. propalam prædicare auſus eſt, mundatam quidem fuiſſe B. Virginem, non tamen ab originali labe ſervatam. Ex quo cum grave ortum fuiſſet ſcandalum, ab Univerſitate Pariſien. ad publice revocandam propoſitionem illam adactus eſt, ut tradit Spondanus ad ann. 1497. num. 8. Ut autem omnes diſſenſiones tollerentur, eodem anno celebre Decretum Univerſitas illa edidit, ne quis deinceps Doctoris gradum conſequi poſſet, qui non eſſet in ea ſententia, quæ favet immaculatæ Conceptioni, ac ſolemni jurejurando ſe adſtringeret, eandem ſtrenue propugnaturum; ut videre licet in Hiſtor. Univerſit. Pariſien. tom. 5. pag. 815. apud Baillet. Hiſtor. Feſti Sanctiſſimæ Concept. Spondanum ad an. 1497. n. 8. Fleury tom. 24. pag. 336. Fraſſen tom. 8. pag. 227. Quo quidem Decreto ſuam obligavit fidem in tuenda ſententia de immaculata Mariæ Conceptione, contrariamque opinionem *falſam, impiam, & erroneam* judicavit, quæ ſunt Decreti verba; declaravitque quantopere Concilium Baſileenſe ſuſpiceret (cui ceteroqui Univerſitas illa aliis de cauſis adhærebat) cum & Concilium ipſum ſanctum dixit, & Decretum hoc cenſuit divinitus editum; ut eruitur ex eodem decreto.

10. Jam

10. Jam vero ad Hiſtoriam redeamus de Turrecrematæ ſcripto, qua nobis patet aditus ad alia Eccleſiæ & Apoſtolicæ Sedis Acta exponenda. Cum igitur anno 1439. Ferrariam irrepſiſſet peſtilentia, Concilium Florentiam translatum eſt; in cujus actis nulla extat Turrecrematæ relatio; nullumque ſcriptum de Immaculata Virginis Conceptione. Conſequutum eſt Lateranenſe Concilium celebrari cœptum ann. 1512. ſub Julio II. & Leone X. in quo diſcutienda erat omnis de Mariæ Conceptione controverſia. Etſi autem Leo Pontifex Cajetanum Cardinalem juſſerit litteris mandare ſententiam ſuam, & Cajetanus Pontificis mandata perfecerit, ut apparet in ejus Opuſculo 1. tom. 2. nihil tamen actum in Concilio de hac controverſia. Tridentinam indixit Synodum anno 1542. Paulus III. cumque rumor quidam erupiſſet, fore ut eadem controverſia in Concilio proponeretur, Frater Bartholomæus Spina S. Palatii Apoſtolici Magiſter conſentiente Pontifice, Turrecrematæ opus typis edidit, cui titulus: *Tractatus de veritate Conceptionis Sanctiſſimæ Virginis pro facienda relatione coram Patribus Concilii Baſileæ anno 1427. menſe Julio de mandato Sedis Apoſtolicæ Legatorum eidem Sacro Concilio Præſidentium compilatus per Fratrem Joannem de Turrecremata.*

Propoſita controverſia in Concilio Tridentino de Immaculata Conceptione. Decretum de peccato originali generatim omnes homines complectitur.

11. Narrat Cardinalis Pallavicinus Hiſt. Conc. Trident. lib. 7. cap. 3. num. 8. Cardinalem de Giaen, cum de peccato originali ageretur, propoſuiſſe, ut hæc tandem de B. Mariæ Conceptione decideretur controverſia: frigide id acceptum a Patribus, qui neque locum eſſe, neque otium ſuppetere exiſtimarunt labori & tempori conſumendo in iis, quæ ad Fidem Catholicam non pertinerent. Eodem lib. 7. cap. 7. acres exponit controverſias inter Patres coortas ex Decreto de peccato Originali: Cardinalem Paciecum ſententiam dixiſſe, ut ad univerſalem propoſitionem, qua omnes homines originali peccato declararentur obnoxii, ea verba adderentur: *De B. Virgine declarat S. Synodus ſe nihil definire, etſi credit, eam ſine originali labe eſſe conceptam.* Suffragiis initis, etſi plerique exiſtimarent, B. Mariam ſine ulla eſſe labe conceptam, tamen noluerunt contrariæ opinioni præjudicium ferre; itaque omnes Patres Epiſcopi Aſtoricenſis probarunt ſententiam, atque his verbis editum eſt Decretum: *Declarat tamen hæc ipſa S. Synodus, non eſſe ſuæ intentionis comprehendere in hoc Decreto, ubi de peccato originali agitur, Beatam & immaculatam Virginem Mariam Dei Genitricem, ſed obſervandas eſſe Conſtitutiones felicis recordationis Xyſti Papæ IV. ſub pœnis in eis Conſtitutionibus contentis, quas innovat:*

Soave & Launojus Decretum illud impetere ſunt auſi. Launoji mendacium.

12. Duo Decretum illud Scriptores obtrectarunt; quorum unus Soave in Hiſt. Conc. Trid. cujus maledicta refellit Cardinalis Pallavicinus loco citato. Alter eſt Joannes Launojus in Præſcriptionibus de Conceptu B. Mariæ Virginis, qui aliam, quam quæ a Soave inita eſt, viam ingreditur. Nam Soave Decretum amplectitur, ſed temere & improbe venenatis notis illud depravat. Launojus vero affirmare eſt auſus, eam Decreti partem, quæ loquitur de B. Maria, non a Patribus Concilii compoſitam, ſed in editione Concilii anni 1564. eſſe additam; eam enim deeſſe in editionibus anni 1546. 1551. 1555. Verum ea additio extat in Actis Concilii autographis, quæ Romæ ſervantur, & in exemplaribus jam editis, & a Maſſarello Concilii Secretario recognitis. Extat itidem in editionibus Concilii, quæ præceſſere annum 1564. & Sotus magni Theologus nominis, qui Concilio adfuit, eam commemorat in Commentar. ad Epiſt. ad Romanos Antuerpiæ edito anno 1550. hoc eſt paullo poſt Seſſionem quintam Tridentinæ Synodi habitam die 17. Junii an. 1546. Præterea celebris Theologus Catharinus in Tractatu de Immaculato Conceptu Romæ edito anno 1551. ſcribit, eam Decreti partem, qua B. Maria excipitur, ſumma omnium conſenſione & plauſu eſſe exceptam, ſeque Seſſioni illi adfuiſſe. Quapropter quiſque fateatur neceſſe eſt, vel ipſe qui Tractatum illum notis, & omnia ejus auctoris opera generali Præfatione auxit, Launojum impudentiſſime turpiſſimeque mentitum. Vide Natalem Alexandrum Hiſtor. Eccleſ. ſec. 2. Diſſert. 16. num. 21. §. *Diſtinguo etiam ſecundam partem.* Integrum vero Launoji Opus egregie confutatum fuit in libro quodam anno 1700. edito, cujus titulus: *Refutatio libri editi anno 1676. ſub nomine de Conceptione Deiparæ.*

S. Pii V. Sanctio adverſus eos, qui in Concionibus ad populum alterutram ſententiam attingerent. Doctis viris ea Conſtitutio concedit de hac controverſia diſputare, modo neutri ſententiæ erroris notam inurant.

13. Neque tamen Tridentino illo Decreto ſublata fuit controverſia, quæ Maldonato duce ſubinde recruduit: novæ enim in Pariſienſi Univerſitate diſſenſiones exarſere adverſus ea, quæ eadem Univerſitas antea decreverat, præſertim adverſus jusjurandum, quo ſe obſtringere oporteret eum, qui ad Doctoris gradum promovendus eſſet, ut videre eſt in Præfatione Operum Maldonati edit. Pariſien. anni 1677. & in Hiſtoria Conceptionis Beatiſſimæ Virginis edita anno 1696. a Friderico quodam Ulrico Caliſto heterodoxo num. 209. & ſequen. pag. 237. ubi tamen venenatos animi ſui ſenſus in Patres Societatis, & Sorbonicos evomit. Conqueritur S. Pius V. in Conſtitutione 114. in Bullario Romano anno 1570. edita, magno Fidelium ſcandalo de utraque ſententia propalam diſceptari; a Sacris Oratoribus in Concione alterutram opinionem populo proponi; plurimos ne illud quidem bene noſſe, quinam tandem eſſet ſtatus controverſiæ; id in Auditorum animis mala parere quamplurima. Itaque graves in eum ſtatuit pœnas, qui in Concionibus, vel in publicis virorum, & fœminarum conventibus alterutram opinionem auderet attingere; viris tamen doctis de hac controverſia poteſtatem diſceptandi fecit in publicis diſputationibus, ubi & viri adeſſent qui rem totam intelligerent, & abeſſet ſcandalum. Vetuit tamen, ne quis in ea re, quam nondum Apoſtolica Sedes definierit, alterutram ſententiam auderet notare tanquam erroneam.

In Conſtitutionibus confirmatæ Bullæ Sixti IV. & Decretum Tridentinum. Ea omnia nova Conſtitutione Paulus V. confirmavit. Ejuſdem Pontificis Decretum.

14. In eadem Conſtitutione Bullas Sixti IV. & Tridentinum Decretum confirmavit: Idem Decretum, & Sixtinas, & Pianam Conſtitutiones itidem confirmavit anno 1616. Paulus V. Conſtit. 96. in Bullar. Rom. qua adverſus eos, qui parere detrectaverint, alias addidit pœnas. Anno autem inſequenti 1617. poſtquam narravit graves in populo fidelium coortas ex eo diſſenſiones, quod in publicis Concionibus, Lectionibus, & Theſibus auditum eſſet, B. Virginem in Originali peccato fuiſſe conceptam, Decreto ſuo vetuit, ne deinceps in Concionibus, Lectionibus, & Theſibus, aut aliis quibuslibet id genus actis affirmare auderet, B. Virginem in Originali peccato conceptam; verum eam declarationem Decreto addidit: *Per hujuſmodi proviſionem Sanctitas ſua non intendit reprobare alteram opinionem, nec ei ullum prorſus præjudicium inferre, eam relinquens in iiſdem ſtatu & terminis, in quibus de præſenti reperitur, præter quam quoad diſpoſita:* ut eſt in ejus Conſtitut. 105.

Conſtitutio Gregorii XV. tria complecti-

15. Tria deinde in Conſtitut. 29. anno 1622. ſtatuit Gregorius XV. quæ priores Conſtitutiones non attigerant. Primum eſt, qui in publicis

cis

tur, quæ priores Bullæ & Decreta non attigerant. Conſtitutio alia Alexandri VII. Fruſtra Hiſpaniarum Reges petunt a Pontifice, ut dirimatur controverſia.

cis Actis ſuſtineret, B. Virginem ſine peccato originali fuiſſe conceptam, nec contrariam impugnaret ſententiam, ſed de ea prorſus ſileret: Alterum, ut novis exortis contentionibus & diſcordiis in Chriſtiano populo, quod in privatis conventibus propugnata fuiſſet opinio immaculatæ Conceptioni adverſa, nemini deinceps ne in privatis quidem actis liceret eam opinionem defendere; iis duntaxat exceptis, quibus Sedes Apoſtolica id permiſiſſet; permiſit autem Fratribus Ordinis Prædicatorum, modo privatim tantummodo & inter ſe ea de re ſermonem haberent. Tertium denique, ut in Officio, & Miſſa, quæ in Feſto Conceptionis B. V. ab Eccleſia celebratur, nemo, ſive publice, ſive privatim, alio quam Conceptionis nomine uteretur. Tandem Alexander VII. an. 1661. Conſtitut. 114. conſiderans S. Romanam Eccleſiam Feſtum celebrare Conceptionis intemeratæ ſemperque Virginis Mariæ, Officiumque Sixti IV. juſſu recitari, eumque Conceptionis cultum ſemel inſtitutum perpetuo in Romana Eccleſia retentum eſſe, declaravit ſibi certum eſſe *tueri pietatem & devotionem hanc colendi & celebrandi Beatiſſimam Virginem, præveniente ſcilicet Spiritus Sancti gratia a peccato originali præſervatam*; graveſque ſtatuit in eum pœnas, qui ſententiam, Feſtum, Cultumque Conceptionis deinceps in dubium revocare auderet, aut quovis prætextu verbis obterere; ita poſtea concludens: *Vetamus autem, Sixti IV. Conſtitutionibus inhærentes, quemquam aſſerere, quod propter hoc contrariam opinionem tenentes, videlicet glorioſam Virginem Mariam cum originali peccato fuiſſe conceptam, hæreſis crimen, aut mortale peccatum incurrant, cum a Romana Eccleſia & Apoſtolica Sede nondum fuerit hoc deciſum, prout Nos nunc minime decidere volumus, aut intendimus*. Hiſpaniarum Reges, Philippus III. apud Paulum V. & Philippus IV. apud Gregorium XV. miſſis etiam extraordinariis Oratoribus, vehementer flagitarunt, ut ea demum controverſia dirimeretur: ſed nihil amplius, quam quod ſupra expoſuimus, conſequi potuerunt. Earum Legationum Acta accurate deſcripſit Waddingus Libro Lovanii edito anno 1622. cujus titulus eſt: *De Legatione Philippi III. & Philippi IV. ad Paulum V. & Gregorium XV. pro definienda controverſia de Conceptione Virginis*.

Ea acta probant, Eccleſiam Immaculatæ Conceptioni favere, nihil tamen definiſſe. Favendi argumenta.

16. Itaque ſumma totius rei huc redit, ut Eccleſia ad opinionem immaculatæ Conceptionis propenſior ſit; nondum tamen Apoſtolica Sedes tanquam Fidei articulum eam definierit. Itaque ex ſententia, in quam ipſa inclinat Eccleſia, quæ in omnibus Catholicis Academiis recepta eſt, quæque Fidelium pietati, & erga B. Virginem devotioni conſentanea eſt, concludamus, B. Virginem a peccato originali fuiſſe præſervatam, & mundam ab omni labe eſſe conceptam. Et ſane decebat, Deum puritatis & ſanctitatis tantopere amantem eam ſibi matrem formare, quæ ab omni peccato pura, ſancta eſſet, & integra. Quæ vero generatim leguntur in ſacris paginis, omnes homines ex Adæ ſemine propagatos in ipſo Ada peccaſſe, ut ait Apoſtolus ad Roman. 5. *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*, unius tantum, ideoque B. Virginis præſervationem ab originali culpa non excludunt; ut oſtendunt Theologi, qui de hoc argumento copioſe ſcripſerunt. Deinde Sanctiſſimam Virginem, etſi nunquam peccati mancipium fuerit, Chriſtus Jeſus redemit. Perfectus enim Redemptor fuit, cujus partes erant aliquem perfecte, ideſt ab omni pœna redimere; cum autem carere Dei gratia vel momento temporis ſit pœna graviſſima, decebat ut eſſet creatura aliqua, nec ſane alia, quam Sanctiſſima Dei Mater, quæ ne puncto quidem temporis eſſet Deo inviſa, ſed per Chriſti merita quolibet momento ab omni culpa & Dei odio libera eſſet; idque poſtulabant tria Chriſti attributa, perfectiſſimi Pacatoris, perfectiſſimi Mediatoris, perfectiſſimi Benefactoris.

De inſtitutione Feſtivitatis. Vetuſtas hujus Feſtivitatis in Oriente.

17. Si quis plura de hac re ſcire cupiat, conſulat tractatus Thologicos veterum recentiorumque Scholaſticorum. Quæ hactenus a nobis dicta ſunt, ſatis inſtituto noſtro eſſe poſſunt. Nunc vero de Inſtitutione Feſtivitatis Conceptionis Mariæ ſermonem aggrediamur. Emmanuel Comnenus Imperator, qui ſuum auſpicatus eſt imperium anno 1143. & obiit anno 1180. in Novella apud Theodorum Balſamonem in Obſervation. ad Nomocanonem Photii, Feſta recenſens, quæ a populo eſſent obſervanda, ait: *Nonus dies Decembris; quia tunc Genitricis Dei noſtri Conceptio celebratur*; quorum non is ſenſus eſt, ut hanc ille Feſtivitatem tunc inſtitueret, ſed ut veterem & multo antea inſtitutam populus, quemadmodum cæteras de Præcepto Feſtivitates, coleret: non enim novam, ſed vetuſtam eſſe hanc celebritatem teſtatur Georgius Epiſcopus Nicomedienſis ſub Imperio Heraclii: *non noviſſime inſtitutam*. De Archiepiſcopo Armeniæ narrat Matthæus Pariſius, illum in Angliam profectum, exceptumque in Monaſterio S. Albani teſtatum eſſe, inter cæteras Armenorum Feſtivitates celebritatem etiam Conceptionis Mariæ a vetuſtis temporibus celebrari. *Interrogatus inter loquendum ab uno, qui fuit ei aſſidens Collateralis, Monacho, ſi in partibus ſuis Conceptio B. Mariæ celebraretur, reſpondit: Celebratur. Et hæc eſt ratio; quia Angelo nuntiante Joachim dolenti, & deſertum tunc inhabitanti, ipſa Conceptio facta eſt. Similiter & Conceptio B. Joannis Baptiſtæ ſimili ratione. De Conceptione autem Domini, quæ facta eſt Angelo annuntiante Mariæ, quæ concepit ex Spiritu Sancto, nulli Fidelium venit in dubium*.

Hæc ſolemnitas cœpta celebrari primum in Anglia.

18. Spectat id ad Orientalem Eccleſiam. Quod attinet ad Occidentalem, cœptum hoc Feſtum quidam exiſtimant in Anglia; ejuſque inſtituendi occaſionem S. Anſelmo Archiepiſcopo Cantuarienſi oblatam eſſe a Revelatione; quam quidam ejus Regionis Abbas accepit; ſaltem ea permotum S. Anſelmum quibuſdam, qui ejuſmodi devotione tangerentur, hanc Feſtivitatem obſervari indulſiſſe. Quamobrem Concilii Londinenſis Patres anno 1328. tom. 2. Concilior. Angliæ pag. 494. ita ajunt: *Venerabilis Anſelmi Prædeceſſoris noſtri, qui poſt alia quædam ipſius antiquiora ſolemnia, Conceptionis ſolemne ſuperaddere dignum duxit, veſtigiis inhærentes ſtatuimus, & firmiter præcipiendo mandamus, quatenus Feſtum Conceptionis prædictæ in cunctis Eccleſiis noſtris Cantuarienſis Provinciæ feſtive & ſolemniter de cætero celebretur*.

Favet huic opinioni Epiſtola S. Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi.

19. Favet huic opinioni Epiſtola S. Anſelmi, in cujus principio ea leguntur: *Conceptio Venerandæ Dei Genitricis, quemadmodum per multa ſignorum experimenta in Anglia, & in Francia, cæteriſque Climatibus Mundi celebranda ſit declarata, me narrantem audiat dilectio veſtra*. Quod ſi hæc Epiſtola falſi ſuſpicione careret, ante annum 1109. ea Feſtivitas in Angliam videretur introducta, cum Anſelmus eo anno obierit: ſed cum quædam in Epiſtola viri docti deprehenderint, quæ falſi notæ videntur, non nimis ei fidendum. *An Anſelmi ſit, a multis merito ducitur in controverſiam; cum habeat multa, quæ eidem Auctori*

ri repugnant: ſunt verba Chriſtiani Lupi ad Concil. Moguntinum ſub Leone IV. tom. 3. veter. edit. pag. 497. Ea vero interrogatio, qua Monachus Anglus a Patriarcha Armenorum de Feſto Conceptionis B. Mariæ percontatus eſt, luculenter oſtendit, Conceptionis Feſtum tunc temporis nondum in Anglia firmis hæſiſſe radicibus; ut advertit Thomaſſinus de Feſtis lib. 2. cap. 5. num. 4.

Ex Anglia tranſiit in Normanniam, Galliam, & Eccleſiam Lugdunenſem ætate S. Bernardi.

20. Utcumque tamen ſit de Anſelmi Epiſtola, ac de tempore, quo Conceptionis Feſtum in Anglia firmatum fuit, a communi non arbitramur eſſe nobis opinione recedendum, quæ hujus Solemnitatis inſtitutionem Angliæ refert acceptam. *Ex quibus omnibus ſatis compertum habetur, ejuſmodi celebritatem in Anglia celebrari cæptam*, ſcribit Baronius in notis ad Martyrol. ad diem 8. Decembris. Revelationes, quæ rationem præbuiſſe dicuntur, cur hoc Feſtum inſtitueretur, vide apud Spinellum in Tractatu de Feſtis ac Templis Deiparæ nu. 1. Documenta vero, quæ probant ea, quæ diximus, affert Lupus loco cit. qui etiam oſtendit traductam hanc Feſtivitatem ex Anglia in Normanniam, inde in Gallias, & ad Eccleſiam Lugdunenſem, quæ S. Bernardo cauſa fuit, quamobrem eam Epiſtolam ſcripſerit, de qua ſupra verba fecimus.

Ætate S. Bernardi non celebrabatur hæc Solemnitas in Romana Eccleſia. Videtur celebrari cœpiſſe tempore S. Bonaventuræ. Certe ſeculo 14. celebrabatur Romæ.

21. Profecto S. Bernardi ætate, qui mortuus eſt anno 1153. Feſtum Conceptionis nondum erat in Romanam Eccleſiam invectum. Ille enim, ut ſupra dictum eſt, Canonicos Lugdunenſes acriter reprehendit, quod in ſuam Eccleſiam hoc Feſtum induxerint, nullo Eccleſiæ Romanæ exemplo præeunte. Feſtum hoc Romæ cœptum eſt celebrari ab aliquibus ætate *S.* Bonaventuræ, qui Præſes ſummus Ordinis S. Franciſci, Albanenſis Epiſcopus, & Cardinalis mortuus eſt anno 1274. quandoquidem in lib. 3. ſentent. diſt. 3. qu. 1. pag. 34. a tergo edit. Venetæ 1538. ita ſcribit: *Nullius Conceptionis Solemnitatem celebrat Eccleſia, niſi ſolius Filii Dei in Annuntiatione B. Mariæ Virginis. Sunt tamen aliqui, qui ex ſpeciali devotione celebrant Conceptionem B. Virginis, quos nec omnino laudare, nec ſimpliciter reprehendere audeo; pro eo quod Sancti Patres, qui alias Solemnitates Virginis, Spiritu Sancto docente; ſtatuerunt, qui etiam magni amatores, & veneratores B. Virginis fuerunt, Conceptionem Virginis ſolemnizare non docuerunt &c. Non etiam audeo omnino reprehendere, quia, ut quidam dicunt, hæc Solemnitas non cœpit humana inventione, ſed divina revelatione: quod ſi verum eſt, ſine dubio bonum eſt ſolemnizare in ejus Conceptione; ſed quia hoc authenticum non eſt, non compellimur credere, quia etiam contra Fidem rectam non eſt, non compellimur negare*. Qui Bonaventuræ locus, ſi non de Feſto, quod Romæ, ſed alibi celebrabatur, intelligendum ſit, tamen certiſſima ſuppetunt argumenta, ſeculo 14. celebritatem hanc Romæ eſſe peractam. Teſtatur enim Alvarus Pelagius, qui obiit ann. 1340. hujus Feſtivitatis die Romæ ſe in Baſilica Liberiana concionem habuiſſe, quamquam non *Conceptionis*, ſed *Sanctificationis* verbo utitur, D. Bonaventuræ doctrinam fortaſſe ſequutus, qui loco citato ſcripſit: *Poteſt etiam eſſe, quod illa Solemnitas potius referatur ad diem Sanctificationis, quam Conceptionis*, ut videre eſt apud Bailletum, qui in hiſtor. hujus Feſti Alvari Pelagii concionem commemorat. Bachonius etiam Carmelita, qui obiit anno 1350. tamquam oculatus teſtis narrat, quotannis in ſui Ordinis Eccleſia coram Cardinalibus cum ſolemni Miſſa & Panegyrico Feſtivitatem hanc celebrari conſueviſſe, ut videre eſt apud Gavantum ſect. 7. cap. 2. num. 8. de Feſtis menſis Decembris. Quamobrem in Baſileenſi Decreto, de quo ſupra verba fecimus, hæc leguntur: *Renovantes præterea Conſtitutionem de celebranda Sancta ejus Conceptione, quæ tam per Romanam, quam per alias Eccleſias ſexto Idus Decembris antiquitus celebratur, ſtatuimus & ordinamus &c.* Et Baluzius in Notis ad Vitam Paparum Avenionenſium pag. 1376. & ſequen. affert teſtimonia Speculatoris qui ſeculo 13. ſcientia Juris claruit, & Joannis Andreæ ſeculo 14. Canonum doctrina peritiſſimi, quæ evincunt, eorum temporibus Conceptionis Solemnitatem celebrari conſueviſſe *ex devotione non improbanda*. Sixtus vero IV. in Conſtitutione ſecunda ann. 1483. edita ait: *Sane cum Sancta Romana Eccleſia de intemeratæ ſemperque Virginis Mariæ Conceptione publice Feſtum ſolemniter celebret: & ſpeciale ac proprium ſuper hoc Officium ordinaverit*.

Officium a Sixto IV. editum ſuſtulit S. Pius V. & aliud illi ſubſtituit. Clemens IX. Octavam addidit. Clem. XI. hunc diem poſuit inter Feſtivitates de præcepto.

22. Quæ Sixti verba ad Officium & Miſſam, ex Leonardi de Nogarolis Clerici Veronenſis compoſitione, referuntur; quæ ipſe Pontifex approbavit, & quibuslibet in Conceptionis Feſto ea recitantibus Indulgentiam conceſſit, ut apparet ex priore, quam attulimus, Conſtitutione anno 1476. edita. Officium illud minus appoſite ſcriptum cenſuit S. Pius V. & e Breviario ſummovit; in cujus locum aliud ſubſtituit Officium, quo etiamnum utimur, teſte Gavanto loc. cit. num. 8. & Natali Alexandro Hiſt. Eccl. ſeculo 2. Differt. 16. §. *Ad tertiam probationem*. Clemens VIII. Officium ad ritum duplicis majoris ſuſtulit. Clemens IX. Octavam addidit; & Clemens XI. ad Conceptionis Mariæ venerationem & cultum amplificandum voluit, hanc Feſtivitatem ex iis eſſe, quæ in tota univerſali Eccleſia de præcepto celebrantur, ut videre eſt in Conſtitutione 40. ejus Bullarii pag. 90. Nos vero Conciſtoriali Decreto ſtatuimus, in Feſto Conceptionis B. Virginis in Liberiana Baſilica deinceps Sacra ſolemnia peragenda coram Papa, DD. Cardinalibus, & Prælatis, quibus in Cappellis Pontificiis certus conſtitutus eſt locus; eumque diem inter illos, quibus ejuſmodi Sacra ſolemniter ad eundem modum celebrantur, adnumeravimus.

Falſo quidem putant a Sede Apoſtolica definitum hunc articulum. Clem. XI. id reipſa teſtatus eſt.

23. Quidam devotione tacti erga B. Virginem, tot jam Sedis Apoſtolicæ Actis ſententiæ de immaculata Conceptione adſtipulantibus, eam opinionem arbitrati ſunt declaratum eſſe Fidei articulum. Id vero probari non poteſt; Feſtum enim Conceptionis celebrari poteſt, etſi nihil Eccleſia de Myſterio definierit; atque ita ſentit Bellarminus Controverſ. tom. 2. lib. 3. cap. 16. *Fundamentum hujus Feſti præcipuum non eſſe Conceptionem immaculatam, ſed ſimpliciter conceptionem Matris Dei futuræ. Qualiſcumque enim fuerit illa Conceptio, eo ipſo quod Conceptio fuit Matris Dei, ſingulare gaudium affert Mundo ejus memoria. Tunc enim primum habuimus pignus certum Redemptionis, præſertim cum non ſine miraculo ex matre ſterili concepta fuerit. Itaque hoc Feſtum etiam illi celebrant, qui putant Virginem in peccato conceptam*. Bellarmini reſponſionem amplectitur Cardinalis Gottus in Opere ſuo adverſus Piceninum Italice ſcripto, ubi pulchre animadvertit, Conſtitutionis, quam edidit Clemens XI. hunc eſſe titulum: *Ut Feſtum Conceptionis B. Mariæ Virginis Immaculatæ de præcepto ubique in poſterum obſervetur*; vocem illam *Immaculatæ*, non ad Conceptionem, ſed ad B. Virginem referri Pontificem voluiſſe, ut appareret, ipſum, cum de præcepto obſervari eam Solemnitatem juberet,

ret, noluiſſe controverſiam definire. Quin etiam cum ea Bulla in quadam Italiæ Civitate typis impreſſa eſſet cum titulo, *Ut Feſtum Immaculatæ Conceptionis B. Mariæ* &c. vehementer magnus ille Pontifex ea de re conqueſtus eſt, ac die 12. Octobris anni 1709. Ordinario loci mandavit, ut eos acriter reprehenderet, qui typis eam Bullam cum adulterino hujuſmodi titulo imprimendam curaverant, eamque in eum modum impreſſam ſupprimi juſſit, & luce publica prohiberi.

Suarez putat ab Eccleſia Conceptionem celebrari ut ſanctam & immaculatam.

24. Contra Suarez in 3. par. D. Thomæ tom. 2. qu. 27. art. 2. diſput. 3. ſect. 5. ſtrenue tuetur, in Feſtivitate Conceptionis ab Eccleſia Conceptionem ut ſanctam immaculatamque celebrari; ac rationes, quas profert, fatemur eſſe graviſſimas. Non eſt noſtrum Theologicis hiſce quæſtionibus implicari. Illud ſatis erit hic eadem iterare, quæ primo tomo de Canonizat. Sanctor. docuimus cap. 42. num. 13. & ſequen. nimirum vere dici non poſſe, immaculatam Conceptionem veluti Fidei articulum eſſe definitam, etiamſi Apoſtolica auctoritate Feſtum immaculatæ Conceptionis B. Virginis celebretur; cum præſertim conceſſo Officio & Miſſa, & Feſto ad Ritum duplicis evecto, Paulus V. Gregorius XV. & Alexander VII. declaraverint, controverſiam ſupremo non eſſe judicio definitam. Præterea Chriſtiani Orbis potentiſſimi & maximi Reges a ſummis Pontificibus Urbano VIII. & Alexandro VII. poſtularunt, ut rem veluti articulum Fidei deciderent, qui tantorum Principum precibus ſe non paſſi ſunt exorari. Nuperrime eædem inſtauratæ ſunt preces apud Clementem XII. qui poſt præceptum Clementis XI. ut Conceptionis Feſtivitas ab omnibus celebraretur, terminos Prædeceſſorum ſuorum tranſgredi noluit, ut apparet e quodam ſcripto Romæ typis edito, de quo ſuperius a nobis mentio facta eſt.

Declaratio Auctoris in hac Controverſia.

25. Quamobrem huic ſermoni noſtro finem imponentes declaramus, toto nos animo immaculatæ Conceptionis B. Mariæ ſequi ſententiam: Eccleſiæ Sediſque Apoſtolicæ propenſionem in eam ſententiam demiſſe venerari; firmiter tamen allatis Pontificum Romanorum Conſtitutionibus adhærere; eoſdemque arbitramur eſſe ſenſus Univerſitatis Pariſienſis, qui ſunt cæterorum Theologorum etiam Italorum. Ea enim declaravit, ſententiam ſuam eſſe, B. Virginem ſive macula eſſe conceptam; qui ad Doctoris gradum proveheretur, eum jurejurando obſtrinxit, illam ut ſententiam propugnaret; ſed cum ſe a Maldonato, ut ſupra innuimus, intellexiſſet, inſimulari, quaſi vero, nova illa lege juramenti impoſita, novum Fidei articulum condiſſet, in Theologico Tractatu, quem de hac re adverſus Maldonatum edidit, in hunc modum reſpondit: *Nec Facultas condidit Fidei articulum de Conceptione, ſed propoſito a Concilio Baſileenſi, & Sixtinis credidit &c. Sedes Romana Tridentinorum ſententiam Baſileenſibus præfert, ipſi Facultas ſe conformat, & aſſentitur jam ſecundum Concilium Tridentinum, affirmationem Conceptionis non eſſe articulum Fidei Catholicæ, nec pro hæretico notandum quiſquis aliter opinarit.* Quibus cohærent, quæ ſcribit Natalis Alexander cit. Diſſert. 16. *Sententiam de immaculata Deiparæ Virginis Conceptione non ſolum ut probabilem & piam, ſed ut propriam Facultatis noſtræ doctrinam propugnabimus, ſi de ea dicendi ſcribendive detur occaſio. At contrariam opinionem falſam, impiam, & erroneam, Eccleſia prohibente & Sacra Facultate, quæ ſuum Eccleſiæ judicium ſubjicit & accommodat, probante, non dicemus.*

CAPUT XVI.

De Feſto Translationis Sanctæ Domus Lauretanæ. Die X. Decembris.

Hæc Feſtivitas finibus Piceni olim continebatur. Propagata fuit ad omnem Etruriam, Eccleſiaſticæ, & Venetorum ditionis Provincias, & ad Regna Hiſpaniarum. Additio ad 6. Lectionem ſub Innocentio XII.

1. Die decimo Decembris Feſtum celebratur Translationis Sanctæ Domus Lauretanæ. De ea meminit Martyrologium Romanum ad eundem diem 10. Decembris: *Laureti in Piceno Translatio Sacræ Domus Dei Genitricis Mariæ, in qua Verbum Caro factum eſt*: idque in Martyrologium relatum eſt ex Decreto S. Congregationis Rituum die 31. Auguſti 1669. ut lib. 4. de Canonizat. Sanctor. demonſtravimus par. 2. cap. 10. n. 15. Anteactis temporibus Translationis ejus Officium tota Piceni Provincia celebrabatur ex ejuſdem S. Congregationis Indulto 29. Novembris 1632. ſed Lectiones ſecundi Nocturni *de Comuni* ſumebantur ex ſermone quodam S. Bernardi. Actum de nonnullis ad ſextam Lectionem addendis ſub Innocentio XII. Ea vero additio eſt hujuſmodi: *Ipſius autem Virginis Natalis Domus divinis myſteriis conſecrata, ab Infidelium poteſtate in Dalmatiam prius, deinde in agrum Lauretanum Picenæ Provinciæ translata fuit, ſedente S. Cœleſtino V. eandemque ipſam eſſe, in qua Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, tum Pontificiis diplomatibus, & celeberrima totius orbis veneratione, tum continua miraculorum virtute, & cœleſtium beneficiorum gratia comprobatur. Quibus permotus Innocentius XII. quo ferventius erga Matris ampliſſima cultum Fidelium memoria excitaretur, ejuſdem Sanctæ Domus Translationem Anniverſaria Solemnitate in tota Piceni Provincia veneratam Miſſa & Officio proprio celebrari præcepit.* Antequam ad ejus Lectionis finem hæc verba adjicerentur excuſſa res eſt in S. Rituum Congregatione, ut conſtat ex ejus decreto 16. Septembris 1699. Miſſa propria & Officium intra Picenæ Provinciæ fines continebatur; anno autem 1719. die 19. Maji ad omnem Etruriam propagatum eſt, ſubinde a Benedicto XIII. ad Eccleſiaſticæ ditionis Provincias, poſtea ad omnia loca Venetorum Reipublicæ ſubjecta, ac demum ad omnia Regis Catholici Regna regioneſque illi ſubditas extenſum, ut apparet ex decretis die 23. Auguſti 1725. & die 10. Novembris 1729. quæ refert Martorellus Epiſcopus Montis Feltrii in Theatro Hiſtorico S. Domus Nazarenæ Romæ edito anno 1735. pag. 119. & ſeq.

Ea additio complectitur quicquid hac Solemnitate celebratur.

2. Quæ lectioni illi verba ſunt addita, quicquid celebratur hac die, complectuntur. Commemorantur Apoſtolicæ Conſtitutiones, quæ Lauretanam Sacram Domum eandem eſſe cum ea teſtantur, in qua Verbum Divinum humanam carnem aſſumpſit. Hæ vero Conſtitutiones ſunt Pauli II. Julii II. Leonis X. Paulii III. Pauli IV. Sixti V. quas & ipſi memoravimus citato loco num 16. De miraculis autem, quæ quotidie in Sacra illa Domo contingunt, probantque locum illum eundem eſſe, in quo ineffabile Incarnationis Verbi Myſterium impletum eſt, ea ſunt prope innumera, ſibique continue ſuccedentia, atque ita nota, ut de iis dicere hominis ſit abutentis otio ſuo.

Scriptores, monumenta, miſſiones innuuntur, quibus probatur translatæ Domus miraculum.

3. Quæ in ſextam Officii Lectionem relata ſunt, ſi eorum hiſtoriam probandam ſuſciperemus, actum agere videremur. Id enim egregie præſtitere Venerabilis Petrus Caniſius, Baronius, Raynaldus ejus Continuator, Turſellinus, Turrianus, Benzonius, Angelica, Centoſiorinus, aliique, quos citat. loco num. 17. recenſuimus.

Alia

Alia etiam integra collegit monumenta Martorellus in Theatro Sanctæ Domus Lauretanæ. Apud eum videas etiam dicta Teſtium, qui in ſolemni examine teſtantur, ſe accepiſſe id a majoribus ſuis oculatis teſtibus, qui Sacram Domum in aera ſublatam illuc, ubi nunc ſita eſt, aſportari viderant. Huc accedunt iteratæ hominum miſſiones ad urbem Nazareth, ut loci ſitus & magnitudo cum Sacra Domo conferretur, eæque Nazareni loci menſuræ cum Lauretana Domo deprehenſæ ſunt probe congruere. Vide Turſellinum Hiſtor. Lauretanæ lib. 2. cap. 26. qui narrat, a Clemente VII. Summo Pontifice tres, qui illi erant a Cubiculo, miſſos eſſe, ut magnitudines menſuraſque Lauretanæ Domus cum menſuris locorum, ubi antea fuiſſet ea Domus, conferrent; & ait: *Ergo illi Lauretum profecti, ſacramque Domum intentiore cura contemplati dimenſique, conſcendunt navem Illyricum petituri. Quo ut ventum eſt, Lauretanæ inſtar Ædiculam ſatis vetuſtam, & miraculorum monumentis inſignem inveniunt. Porro parieti ejus Ædiculæ inſcriptum, Lauretanam ibi Domum olim fuiſſe. Hæc accolæ ipſi monſtrabant. Haud vana ab illis afferri veræ lacrymæ ubertim manantes ex deſiderio teſtabantur. Confeſtim igitur Legati menſuris admotis deprebendunt prorſus omnia convenire. Protinus repetito curſu pergunt in Galilæam; Nazaretbum veniunt; Sacræ Domus fundamenta monſtrata ab incolis cernunt; Quoquoverſus metiuntur: congruere cuncta comperiunt.*

Diluitur gravis quædam ea de re difficultas.

4. Eam vero citato tom. 4. noſtri Operis difficultatem minime diſſimulavimus, Domum illam Nazarethi in Eccleſiam fuiſſe converſam, teſte Hieronymo Epiſt. ad Euſtochium: *Eſt Nazareth* (inquit S. Doctor) *ubi Chriſtus egit, viculus in Galilæa juxta montem Thabor, unde & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Nazarenus vocatus eſt: habet Eccleſiam in loco, quo Angelus ad B. Virginem evangelizaturus intravit, ſed & aliam, ubi Dominus eſt nutritus.* Hujus Eccleſiæ mentionem factam invenimus ſeculo ſeptimo & octavo, ut videre eſt in libro de Locis Sanctis, qui Bedæ nomine circumfertur, cap. 16. *Nazareth muros non habet, ſed magna ædificia, duaſque grandes Eccleſias: una eſt in media civitate ſuper duos fundata cancros, ubi quondam fuerat domus, in qua Dominus nutritus eſt infans: altera vero eſt Eccleſia, ubi domus erat, in qua Angelus ad Beatam Mariam venit.* Ejuſdem Eccleſiæ itidem mentionem fieri novimus circa dimidium ſeculi decimitertii. Quamobrem haud ita facile quis crediderit, Sacram Domum ſub Cœleſtino V. aut Bonifacio VIII. eo, ubi nunc eſt, fuiſſe translatam. Caſaubonus exercit. 7. in Baronium non ita fuit incogitans, quin ex illo Bedæ loco adverſus Lauretanæ Domus veritatem argumentum eduxerit. *Sane cum dicit Beda: ubi domus erat: non obſcure videtur ſignificare, jam ætate ſua amplius illam non fuiſſe, nedum eſſe nunc queat. Nam ſi ante octingentos, vel nongentos annos non erat illa domus, quomodo verum erit, quod ait Baronius, illam ſemper duraſſe integram?* Occupat autem reſponſionem, qua ſolvi ejus potuiſſet argumentum, videlicet veram tunc temporis ibi Domum fuiſſe, ſed in Templum converſam. *Si quis dicat, non deſiiſſe quidem eſſe illam Domum, ſed in Templum fuiſſe verſam, quæram ego, ſi domus verſa eſt in Templum ante tot ſecula, quomodo, & quando Templum iterum verſum eſt in Domum? Non enim Templum tranſtuliſſe Angeli dicuntur, ſed Domum.* Et quoniam fortaſſe quiſpiam dixerit, Sanctam Domum antea jam eſſe alio translatam, cum fuit extructa Eccleſia; idcirco ita pergit: *Dicet fortaſſe aliquis, tum cum illo loco Templum eſt inædificatum, priorem Domum alio eſſe translatam. Verum hoc neque ullius Scriptoris veteris teſtimonio poteſt probari, neque de re tanta conjecturis fallacibus temere locus dari debet. Tum autem merito quærat aliquis, ubi latuerit illa domus tranſlatitia per tot ſecula: nam ut initio tranſlatæ nemo meminit, ita ſervatæ nemo.* Turſellinus in Hiſtoria S. Domus Lauretanæ lib. 1. cap. 2. tradit, illam a primis Chriſtianis in Eccleſiam fuiſſe converſam, & in eo ſtatu ab Angelis mirifice fuiſſe translatam. Et Honoratus a S. Maria de regulis Criticæ lib. 3. Diſſertat. 1. §. 4. Turſellini ſententiam libenter amplectitur, & Caſauboni ut argumentationem evertat, ait, tunc temporis, cum ab Angelis Sacrum Sacellum translatum fuit, & Domum, & Sacram ædem fuiſſe: Chriſtianos enim nihil de integra domo detraxiſſe, ſed ornamenta quædam addidiſſe, quibus ad Eccleſiæ formaretur exemplum. Nos de hac reſponſione nihil pretii diminutum volumus; ſed in noſtro Opere de Canonizatione Sanctorum aliam ingredientes viam, vetuſtiorum Scriptorum auctoritate duce demonſtravimus, Lauretanam Ædem non eſſe integram Domum, ſed illud duntaxat ejus Domus conclave, ubi Maria ſalutata fuit ab Angelo; ideoque ſalva ſua cuique Auctori ſeptimi, & octavi ſeculi fide, facile concedi poſſe, in eo, in quo domus illa erat, loco Eccleſiam eſſe extructam; ſed ex ea Domo, quod reliquum conclave ſupererat, ubi Verbum Divinum humanam Carnem aſſumpſit, illud Angelorum miniſterio translatum eſſe; ita ſibi invicem adſtipulantibus tum vetuſtis monumentis, perpetuaque Traditione, tum ſummorum Pontificum teſtimoniis, communi ſenſu Fidelium, & continuis, quæ in dies eduntur, miraculis.

Falſo quidam putant, parum probari hanc hiſtoriam melioris notæ Criticis. Ea probatur Bollandiſtis.

5. Sed temperare nobis ipſi non poſſumus, quin nonnihil dicamus de eo, quod quidam, ut eruditi acriſque ingenii ſibi famam parent, ſemihianti ore muſſitant, ſapientioribus magnique nominis Criticis hujus non probari veritatem hiſtoriæ. Profecto qui ex præſtantiſſimorum Criticorum numero Bollandiſtas explodat, putamus eſſe neminem. At hi ad diem 25. Martii §. 4. poſtquam narravere, Sacram Domum in Dalmatiam fuiſſe translatam ad eum locum, qui vulgo nunc dicitur *Fiume*, inde Lauretum, de magna Lauretana Æde ita diſputant. *In hoc Templo Sanctiſſimæ Virginis ſanctum domicilium viſitur, in quo Deipara Virgo ab Angelo Gabriele ſalutata, & a Spiritu Sancto adumbrata, æternum Verbum & Filium Dei incarnatum in utero concepit. Translatæ hujus Ædiculæ Marianæ dies* 10. *Decembris ſacer eſt, quando ipſi coram ibidem in Altari ejus intimo ſacrificium Miſſæ Deo obtulimus* 1660. *& omnia magna animi noſtri lætitia ſpectavimus in maximo Peregrinorum concurſu, quorum Confeſſiones excipiunt Societatis Jeſu Presbyteri e præcipuis totius Europæ ditionibus acciti, ut quique adventantes in patrio idiomate adjuvari poſſint, & Cœleſtis dein Euchariſtiæ menſa refici.* Quantopere vero huic faverit hiſtoriæ Papebrochius Bollandi Continuator, apparet ex ejus Reſponſionibus ad P. Sebaſtianum a S. Paulo, cujus verba retulimus loco citato num. 20.

Probatur Natali Alexandro.

6. Inter optimos Criticos accenſendum putamus Natalem quoque Alexandrum, qui Hiſtor. Eccl. ſec. 13. pag. 37. edit. Pariſien. anno 1699. hæc ſcribit: *Pontificatus Bonifacii Papæ octavi anno 1. Chriſti* 1294. *Sacra Deiparæ Virginis ædicula, in qua Filium Dei de Spiritu Sancto, Angelo nuntiante, concepit, e Dalmatia in Picenum* mi-

miraculo delata, in Recinetenſis agri ſylva piæ Matronæ, cui Lauretæ nomen, propria conſedit. Inde Lauretanæ domus B. Virginis appellatio, quam & in ipſo Piceno ter ſedem infra annum mutaſſe repetito miraculo memoriæ proditum eſt. Qua de re legendus Horatius Turſellinus Societatis Jeſu Scriptor elegans in Hiſtoria Lauretana.

Probatur Theophilo Raynaudo, Bailleto, Honorato a S. Maria, Graveſonio, Guidoni Grando. Calmeto, Muratorio. Ac primum quid de ea ſenſerit Raynaudus.

7. Nec vero his ſanus quiſquam negabit accenſeri merito poſſe Theophilum Raynaudum, Bailletum, Honoratum a S. Maria, Graveſonium, Guidonem Grandum, Calmetum, Muratorium, quos non minus ingenuos, quam doctos nullas unquam diſſimulare difficultates in rebus, de quibus agunt, quivis eorum legendis Operibus facile intelligat; tamen Theophilus Raynaudus tom. 8. ſuorum Operum in Tractatu, cui titulus, *Antemurale adverſus fortia ingenia*, pag. 144. & ſequen. declarat, ſe maximam ex eo offenſionem accipere, quod inter Catholicos contingat de hac re excitari controverſiam, poſtquam Vergerium, Hoſpinianum, alioſque Lutheranarum & Calvinianarum partium, qui veritatem hujus hiſtoriæ conniſi ſunt evertere, Caniſius, Turrianus, & Gretſerus invictis rationibus refutarunt. Illam vero objectionem, quod ſacri illius Conclavis non ſit Syriaca ſtructura, ita diluit: *At Maceratæ in vicinia ædes antiquæ ſunt lateritiæ, cujuſmodi eſt Lauretana ædicula. Prob lateritium non argumentum, ſed nugamentum! En quibus machinis firmiſſima veritas tentatur. Quid non obtruditur falſitas circa parietes ſacræ Ædiculæ, aliam quam Syriacam ſtructuram redolentes? Certo enim parietes ſacræ ædiculæ Lauretanæ non ſunt lateritii, ſed lapidei; idque & ipſe diligenter inſpiciens attrectanſque deprehendi, ſemel & iterum eo peregrinatus; & firmavit idem cum ſtudio ſcrutatus Dominus Epiſcopus Vaſionenſis Joſephus Maria Suares qui, idem ut ſua ſuffragatione firmarem, auctor fuit.*

Bailletus nihil habet adverſus eam hiſtoriam.

8. Bailletus ad diem 15. Auguſti §. 7. num. 36. de Sacra Æde Lauretana, ac de peregrinatione Fidelium ad eam ex omnibus Regionibus confluentium verba faciens, Turſellini hiſtoriæ ſtandum putat ſuper iis, quæ Sanctuarii illius originem, & erga illud devotionem reſpiciunt: id vero argumento eſt, hominem vel certiſſimarum rerum veritatem, ut intemperanti ingenio eſt, ſollicitantem nihil in hac re, quod reprobandum duxerit, reperiſſe; præſertim cum in Tabula Critica Scriptorum ad diem 15. Auguſti nullum verbum facit; quod quidem feciſſet more ſuo, ſi quidquam in ea re difficultatis offendiſſet.

Honorati a S. Maria verba.

9. Honoratus a S. Maria tom. 2. de Regulis Criticæ lib. 3. Diſſert. 1. hanc hiſtoriam ſtrenue defendit; ac divinum illum horrorem præcipue commemorat, qui cuivis in ſacram illam ædem introeunti oboritur. Quam in rem ait Turſellinus: *Divinus ille omnium pectoribus incutitur horror ad Sacroſanctæ Domus ingreſſum*. Et Caniſius: *Homines flagitiis obrutos in Dei filios transformari, ut ex Hæreticis Catholici, ex lupis oves evadant*. Et Joannes Bonifacius in Hiſtoria B. Virginis: *Perditi homines hac in Æde mutantur, impietatem ejurant hæretici, ultores iras ſimultateſque deponunt*. Et in Trophæis Mariæ Marianus Auguſtus, quem cum ſuperioribus affert Scriptoribus P. Honoratus: *Non arbitror quemquam umquam fuiſſe, aut futurum tam ſceleſtum, tam perditum, quem non Lauretanæ Mariæ aſpectus ad aliquem pietatis ſenſum commoverit*.

Graveſoni teſtimonium.

10. Graveſonus de Myſter. & Annis Chr. diſſert. 2. de Sacræ Domus Lauretanæ Translatione, *rem*, inquit, *omnium litteris, & conſtanti fama comprobatam, ſummorum Pontificum Decretis confirmatam, confluentium populorum numero longe lateque celebratam, ſanctitate loci, & frequentia miraculorum luce clarius manifeſtatam*.

Quid de ea ſcripſerit Guido Grandus.

Guido Grandus Abbas Camaldulenſis in tertia Diſſert. Camaldulen. cap. 8. num. 12. ubi agit de vi argumenti negativi, negat in quæſtione de Sacra Lauretana Æde locum ullum eſſe ejuſmodi argumento, & ad hujus facti veritatem infirmandam imbecillum eſſet ait argumentum petitum a S. Antonini ſilentio. *Cum vero & paucis poſt annis a Sacræ Domus in Italiam adventu monumenta Regionis illius, in qua ſtationem poſuit, indubitata occurrant, & ipſo quidem S. Antonino pene ſeſquiſeculo vetuſtiora, ad quem nemo prudens pertinuiſſe dixerit de re tum vulgatiſſima expreſſum teſtimonium ſuis hiſtoriis inſerere; hinc temere abuti ejus ſilentio contradictores ad Lauretani ſacelli veritatem impugnandam manifeſtum eſt*. Quod nos etiam monuimus lib. 3. de Canonizat. cap. 10. num. 5.

Calmeti ſententia.

11. Calmetus in Diction. Biblico verbo *Nazareth*, cum vidiſſet, quod ſupra innuimus, a Scriptoribus proditum, Sacram Domum in Eccleſiam fuiſſe converſam, de hujus hiſtoriæ veritate dubius hæſit, propenſiorque ad credendum videtur, Sacram Lauretanam Ædem ad exemplum Eccleſiæ, quæ quondam fuit in Nazareth, eſſe extructam. Sed cum opus illud e Gallico in Latinum ſermonem convertendum ſuſceperit Joannes Dominicus Manſius Lucenſis Congregationis Matris Dei Presbyter, facta ſibi ab ipſo Calmeto poteſtate quidvis corrigendi & mutandi, eam propoſitionem inducendam expungendamque exiſtimavit.

Quid itidem de ea hiſtoria ſenſerit Muratorius ex Martorello Epiſcopo Montis Feltrii.

12. Omnem hujus rei ſeriem cum authenticis monumentis reperias in Theatro Lauretano Martorelli Epiſcopi Montis Feltrii tom. 1. pag. 592. ubi hæc de Muratorio ſcribit: *Muratorio, qui Lamindi Pritannii nomine librum edidit de Moderatione ingeniorum in negotio Religionis, profecto injuriam facit quiſquis eum putat hiſtoriæ de admiranda Translatione fidem abrogare. Eos enim tantummodo reprehendit, qui intemperanti zelo abrepti, vitam prodigendam ſibi exiſtimant ad propugnandam hiſtoriæ veritatem, æque ac noſtræ Fidei articulos. Suam Auctor in iis, quæ ad Religionem attinet, prudentiam declarat, ea enim cum aliis non ſunt commiſcenda; piam illam tamen prudentemque non improbat fidem, quam ſacris hiſtoriis fide humana conſcriptis vel ipſa tribuit Eccleſia, cujuſmodi ea eſt, quam in piorum animis fovendam, & iis, qui hiſtoriam de mirabili hac Æde rejiciunt, inſinuandam ſuſcepimus, tot Scriptorum auctoritatibus hactenus huc congeſtis, & monumentis, quæ Deo ſi placuerit, tomo poſteriore afferemus.*

Quareſmii difficultas, & difficultatis ſolutio.

13. Quareſmius tom. 2. Elucidat. Terræ Sanctæ lib. 7. cap. 1. & ſequen. præſertim vero cap. 4. teſtatur, ætate ſua Nazarethi Sacrum viſitari conſueviſſe Domicilium, in quo B. Virgo, lætiſſimo accepto nuncio, Servatorem Mundi concepit. Quærit deinde, qui dici poſſit S. Domus nunc eſſe Laureti, quæ non poteſt profecto duobus in locis reperiri, in Oriente, & in Occidente, in Paleſtina, & in Piceno, Nazarethi, & Laureti: quam difficultatem idem Auctor ſolvere nititur. Ac multa quidem ſunt Reſponſionis capita; ſed illud omnium maxime placet ex Joannis Franciſci Alcaroti Canonici Novarienſis Itinerario Terræ Sanctæ lib. 2. cap. 19. miro modo S. Domum Nazaretho in Dalmatiam, ac deinde Lauretum eſſe translatam. Fideles autem

Palæ-

Palæſtinæ Eccleſiam ſub nomine Annuntiationis B. Mariæ ædificaſſe, qua locus ille, ubi Sancta Domus erat, concluſus eſt; & hanc eſſe Sacram illam Domum, quæ dicitur hoc tempore eſſe Nazarethi.

C A P U T XVII.

De Feſto Expectationis Partus Beatæ Virginis. Die 18. Decembris.

Eccleſiæ Hiſpaniarum tranſtulerunt Feſtivitatem Annuntiationis a die 18. Decembris ad 25. Martii, eique hanc ſubrogarunt.

1. DE hac Feſtivitate cum differendum nobis ſit, juvabit memoria repetere, quod diximus de Annuntiatione Beatæ Mariæ, quam in Hiſpaniarum Regnis ex Decreto Concilii Toletani 7. ſeculi olim non 25. Martii, ſed 18. Decembris die celebrari obſervavimus; cujus Decreti ea ratio fuit, quod 25. Martii dies plerumque in quadrageſimam, vel in Paſchalia ſolemnia incideret, cum nullam Sanctorum celebritatem peragere licet. Eodem etiam loco monuimus, Romanæ Eccleſiæ conſtantem perpetuamque fuiſſe conſuetudinem Annuntiationem B. Virginis celebrandi 25. die Martii: nunc vero illud adjicere huc oportet, Hiſpaniæ Eccleſias temporibus, quæ conſequuta ſunt, ad Romanæ morem Eccleſiæ ſe conformaſſe, & eam Feſtivitatem 25. die Martii cœpiſſe peragere; ſubſtituta in ejus locum hac celebritate de Expectatione Partus ad diem 18. Decembris, quam a Gregorio XIII. approbatam eſſe vere poſſumus dicere in litteris ejus Apoſtolicis anni 1573. *De Eccleſiæ Toletanæ Officiis ordinandis: Toletana Eccleſia* (verba ſunt e ſexta Lectione Officii, quod 18. Decembris recitatur) *utramque retinet Solemnitatem; alteram menſe Martio, ut Romana Eccleſia, quæ Magiſtra omnium Eccleſiarum & Mater eſt, Sanctiſſimum inſtitutum ſequatur; alteram octavo ante Natalem Domini die, tum quod hæc Solemnitas ab ipſa Toletana Eccleſia inſtituta fuerit, & magna veneratione ab aliis excepta per univerſam Eccleſiam hactenus celebretur; tum vero quod ea ipſa die Sanctiſſima Virgo Toletanum Templum ſua præſentia conſecrare dignata ſit, & famulum ſuum Ildephonſum ſacris muneribus exornare*. Quæ poſtrema verba ad eam veſtem referuntur, quam B. Virgo S. Ildephonſo donavit, ut ea in celebrioribus ſolemnitatibus uteretur. Atque hæc confirmant Bollandiani tom. 3. Menſis Martii pag. 538. Thomaſſinus de dierum Feſtor. celebrat. lib. 2. cap. 12. num. 10. Guyet. de Feſtis propriis lib. 1. quæſt. 16. & Joannes Baptiſta Caſalius de veteribus Sacris Chriſtianorum Ritibus Romanæ editionis an. 1647. p. 423.

In Hiſpania cur dicatur Feſtivitas S. Mariæ de O. Celebratur in Italia per Provincias Eccleſiaſticæ ditionis & Venetorum.

2. Hæc Solemnitas in Hiſpania Feſtivitas appellatur B. Mariæ de O, teſte Garzia Loaiſa in Notis ad Toletanum ſeculi 7. Concilium tom. 6. Labbeanæ Collect. pag. 455. Cujus nominis origo ducta ab Antiphonis, quæ per adverbium O incipiunt, quarum prima dicitur in Veſperis Vigiliæ hujus Feſti, ut advertit Sarnellus tom. 3. Epiſtolar. Eccleſiaſticar. Epiſt. 24. nam eæ Antiphonæ ſuſpiria, gemitus, & deſiderium exprimunt veterum Patrum Redemptoris adventum expectantium, ut ait Azorius Inſtitut. Moral. par. 2. lib. 1. cap. 23. Totam hanc rem diu multumque tractavit Theophilus Raynaudus in fine tom. 7. ſuorum Operum. Nobis hic ea iteranda non arbitramur, quæ jam de Sacro Adventu, Nataliſque diei Jeſu Chriſti ſolemnibus diſſeruimus. Finem igitur facimus; nec tamen prætereundum, Officium Expectationi Partus recitari cœptum in regionibus Venetorum Reipublicæ ſubjectis ex S. R. Congregationis Indulto 3. Septembris anni 1695. & ad omnia Eccleſiaſticæ ditionis loca extenſum Decreto Benedicti XIII. die 22. Auguſti 1725.

C A P U T XVIII.

De Feſto Sanctæ Mariæ in Sabbatho.

Semper ab Eccleſiæ primordiis cultus exhibitus Deiparæ, ſeculo 10. auctus eſt. Tum introductum Officium parvum, & abſtinentia carnium in Sabbatho.

1. NEmo neſcit, qualibet Sabbathi die non impedita Officium de S. Maria in Sabbatho recitari; de quo verba facere noſtri arbitramur eſſe inſtituti, qui in hac ſecunda Operis parte de Feſtis B. Mariæ tractandum ſuſcepimus. Docet Mabillonius in Præfatione ad ſeculum 5. Ordinis Benedictini, Eccleſiam in ſui primordio B. Mariæ cultum, ut par erat, exhibuiſſe, qui poſtea ſeculo decimo multis acceſſionibus auctus eſt. Tum enim invectam conſuetudinem abſtinendi ab eſu carnium in Sabbatho, ejus Commemorationem eodem die fieri, & ejus Officium parvum recitari cœptum. Argumentum iſtud affert doctiſſimus Auctor, quod nonniſi in Quadrageſima, & quatuor temporibus vetitum erat ante decimum ſeculum, ne quiſquam carnibus veſceretur; idque conſtat ex Nicolai I. Reſponſionibus ad Conſulta Bulgarorum, aliiſque etiam monumentis: nam anno 1000. Glaber Radulphus lib. 4. cap. 5. legem latam eſſe ait, *ut omnibus hebdomadibus ſanctione perpetua ſexta die abſtineretur a vino, niſi forte gravis infirmitas compelleret, aut celeberrima Solemnitas interveniret*: quam legem in Concilio Rom. S. Gregorius VII. confirmavit. Denique e vita S. Udalrici Epiſcopi Auguſtani colligitur, ejus ætate Officium parvum B. Mariæ recitari ſolitum; quod deinde edidit S. Petrus Damiani, & poſt ejus mortem Urbanus II. in Claromontana Synodo a Clericis recitari juſſit; qui precandi Ritus a Clericis etiam ad Laicos commeavit, ut probat idem Mabillonius Præfat. 2. ad ſæculum 6. Benedictinum §. 12. Verum Cardinalis Bona in Tractatu de Divina Pſalmodia cap. 12. §. 2. graviſſimorum Scriptorum auctoritate permotus B. Petro Damiani non inſtituti Officii Parvi, ſed reſtituti laudem tribuit; contendit enim, in utraque Eccleſia Latina & Græca trecentis ante B. Petrum annis recitari conſueviſſe. *Et ne Lectorem diutius protraham, in utraque Eccleſia Græca & Latina Horas S. Mariæ inſtituta invenio trecentis & amplius annis ante Damianum*. Cardinali Bonæ ſubſcribit Pagius in Breviar. Roman. Pontif. tom. 2. vita Urbani II. num. 51.

Vetuſtus mos peculiarem exhibendi cultum Deiparæ in Sabbatho. Ratio a nonnullis adducta non probatur Bellarmino.

2. De abſtinentia carnium in Sabbatho, & Officio Parvo B. Mariæ, niſi quatenus pertinet ad Officium S. Mariæ in Sabbatho, non eſt noſtrum hoc loco verba facere. Exploratum quidem eſt, vetuſtum eſſe pium illum morem exhibendi in Sabbatho B. Virgini peculiarem quendam cultum, & in ejus honorem eadem die Miſſam celebrandi. Teſtatur id B. Petrus Damiani Opuſc. 33. cap. 3. & 4. *Pulcher nos in nonnullis Eccleſiis inolevit, ut ſpecialiter ad ejus honorem per omne Sabbathum Miſſarum celebrentur Officia, niſi forte Feſtivitas, aut Feria Quadrageſimalis obſiſtat*. Pergit Damianus, & cauſam affert, cur Sabbathum B. Virgini conſecratum ſit. *Sabbathum enimvero, quod requies interpretatur, ſatis congrue Beatiſſimæ Virgini dedicatur*. Nam *Sapientia in ea per humilitatis aſſumptæ Myſterium velut in Sacratiſſimo Lectulo requievit*. Spinellus Tractatu de Maria Deipara cap. 29. numer. 18. aliquot affert rationes, quibus probat, Sabbathum peculiari quadam dedicatione B. Virgini conſecratum; quod etiam demonſtravit

vit Vicecomes lib. 3. de Miſſæ Ritibus cap. 21. & multiplici uberrimaque eruditionis copia Benedictus XIII. tom. 2. ſerm. 16. Inter multas rationes ea ſolet afferri, Fidem in Sabbatho; quod poſt Paſſionem Domini conſequutum eſt, in ſola B. Virgine Maria manſiſſe; quam tamen rationem Bellarminus minime probat lib. 3. de Eccl. militante cap. 17. qui in triduo illo Paſſionis Chriſti obſervat, Magdalenam magno charitatis igne flagraſſe, ut apparet ex Joannis cap. 19. & 20. Charitatem vero a Fide ſejungi non poſse. Quin etiam ea addit; *Periculoſum ſane videtur dicere, in ſola Virgine manſiſſe veram Fidem, qua Eccleſia periiſſet, non enim una perſona poteſt dici Eccleſia, cum Eccleſia ſit populus, & Regnum Dei.*

Urbanus II. juſſit Officium fieri B. Mariæ in Sabbatho.

3. Utcumque ſit de rei ratione, cum certiſſimum ſit, Sabbathum præcipuo quodam modo B. Virgini eſſe conſecratum, ſtatuit Urbanus II. in Concilio Claromontano, *ut Horæ B. Mariæ dicerentur quotidie, Officiumque ejus diebus Sabbathi fieret*, ut ex Gaulrido colligit Mabillonius in Præfat. ad ſeculum 5. Ordinis S. Benedicti. Teſtatur Micrologus, qui undecimo vixit ſeculo, lib. de Eccleſiaſt. Obſervationibus cap. 60. ubique in Sabbatho recitari conſueviſse tunc temporis Officium de B. Virgine. *In ſingulis quoque hebdomadibus ſexta Feria de Cruce, & Sabbatho de Sancta Maria pene uſquequaque obſervatur non tam ex auctoritate, quam ex devotione*, Decanus Radulfus, qui anno 1403. obiit, in libro de Canonum obſervantia Propoſit. 20. hæc ſcribit; *De officio vero Beatiſſimæ Virginis legitur in Chronicis, quod Urbanus II. qui novem Præfationibus prioribus decimam de B. Maria Virgine addidit, ut infra dicetur, in Gallias veniens Concilium apud Claromontem Urbem celebravit anno Domini 1096. de menſe Novembris, in quo ſtatutum eſt, quod Horæ B. Mariæ Virginis quotidie dicantur, Officiumque ejus diebus Sabbathorum ſolemniter fiat*: modumque docet, quo Officium fieri oportet in Sabbatho in honorem Beatæ Virginis.

Olim Eccleſiaſtici ex præcepto recitabant cum Officio Divino Officium parvum B. M.

4. Itaque ex iis, quæ hactenus huc attulimus, binæ Eccleſiaſticorum obligationes erant; altera quotidie cum Officio Divino recitandi etiam Officium Parvum B. Virginis; altera in ejus honorem celebrandi Sabbathum. De obligatione quotidie recitandi Officii Parvi B. Virginis in Eccleſiis Metropolitanis, Cathedralibus, Regularibus, & Collegiatis mentionem faciunt Patres Concilii Andegavenſis ſub Urbano V. habiti ann. 1365. par. 2. tom. 11. Conciliorum Collect. Labbeanæ pag. 1946. cap. 15. *Item approbante Concilio ſtatuimus, quod in ſingulis Eccleſiis Metropolitanis, Cathedralibus, Regularibus, Collegiatis Matutinæ, & aliæ Horæ de B. Maria ſingulis diebus ſolemniter decantentur, niſi alias Officium eſſet de B. Maria, vel aliis majoribus Feſtis anni, vel in Adventu Domini: & ad hoc omnes volumus abſtringi ſub præcepto.*

Controverſia inter Juris Canonici peritos, an Eccleſiaſtici teneantur recitare quotidie Officium parvum.

5. Verba hujus Concilii jubent ab Eccleſiaſticis tam in Choro, quam extra Chorum cum Horis Canonicis quotidie etiam Officium parvum B. Mariæ recitari. Sed cum Concilium illud non fuerit Oecumenicum, nec propterea vim habuerit univerſalem Eccleſiam obligandi, coorta eſt inter Canonici Juris Profeſſores controverſia, an qui ad recitandas Horas Canonicas tenerentur, Officium etiam parvum B. Virginis ab eo recitandum eſſet ex præcepto. Præcepto Eccleſiaſticos minime teneri exiſtimarunt Zabarella, Ancaranus, Imola, Lignanus; in contraria fuerunt ſententia Vitalinus, & Abbas, aliique; quorum quidam putarunt, Eccleſiaſticos Concilii Claromontani decreto, quidam ex pia teneri conſuetudine, ut apud Fagnanum in cap. *Presbytero* num. 33. & ſequen. de Celebrat. Miſſarum.

Eam diremit S. Pius V. qui ſuſtulit obligationem recitandi Officium parvum extra Chorum; & componi juſſit Officium S. Mariæ in Sabbatho, quod emendavit Clemens VIII.

6. Eam controverſiam S. Pius V. de medio ſuſtulit. Nam cum vetus Breviarium, quemadmodum conſtituerat Tridentina Synodus, emendaſſet, & ab univerſali Eccleſia ita emendatum juſſiſſet recitari, exceptis iis Eccleſiis, quæ vel in ſua fundatione ab Apoſtolica Sede aliud Breviarium accepiſſent, vel alio ante ducentos annos uterentur, Conſtitutione anno 1568. edita, quæ eſt in Bullar. Rom. 64. tom. 2. obligationem ſuſtulit recitandi extra Chorum Officium parvum B. Mariæ; Officiumque componi, typiſque edi de S. Maria in Sabbatho, & Breviario Romano inſeri juſſit, teſte Gavanto ſect. 8. cap. 6. ad Rubricas Breviarii Romani num. 2. & 3. *Ante Pium V. tenebatur Clerus ad recitationem quotidianam Officii Parvi B. Mariæ una cum Officio Domini: quam obligationem abrogavit Pius in Bulla ante Breviarium poſita. Quare totum hoc Officium S. Mariæ in Sabbatho cum Lectionibus Sanctorum Patrum ſingulo menſe pro varietate legendis juſſu Pii V. fuit compoſitum, & editum, Clemens VIII. illud recognovit, mutata tantum lectione pro menſe Aprilis, quæ erat S. Epiphanii, nunc vero S. Hieronymi.*

Quid revera fuerit, cur olim Romæ Fideles jejunarent Sabbatho, nec illum diem ut feſtum celebrarent. Confutatur Auctor Tractatus de Devotione & cultu in Deiparam.

7. Prodiit typis Pariſienſibus anno 1693. Tractatus de devotione in Deiparam, & de eo qui debetur illi cultu; qui liber ſine Auctoris nomine editus Bailleto tribuitur. In ejus cap. 13. agitur de Feſto, ſeu potius de celebratione Sabbathi in honorem B. Virginis. Ac Apoſtolicis quidem temporibus docet auctor, Sabbathi cultum ad cultum Dominicæ fuiſſe traductum; fieri tamen non potuiſſe, ut Sabbathi cultus funditus evelleretur, ne Judæi ab amplexanda Chriſti Fide deterrerentur; Romanam Eccleſiam, quæ cultum Sabbathi ſemper repudiaſſet, diu omnem operam fruſtra contuliſſe, ut reliquæ Occidentis Eccleſiæ ſuum exemplum ſectarentur; id tandem conſequutam eſſe: perſuaſit enim populis, Deum eo conſilio Sabbathum coli juſſiſſe, ut ſignificaret quietem animæ omnibus eſſe expetendam, ac per ceſſationem a peccatis, quæ ſunt vera opera ſervilia, perturbationes animorum eſſe pacandas: in animis tamen Fidelium quidpiam devotionis erga Sabbathum remanſiſſe, quo Eccleſia non inutiliter poſſe uti exiſtimavit, ſi ex illo cultu quod eſſe reliquum, ad cultum erga B. Mariam converteret. Quo quidem ſermone plura continentur, quæ probare ſi quis velit, haud facile efficiat. Baronius ad ann. Chr. 57. n. 202. & ſeq. auctoritate S. Ignatii Martyris Epiſt. ad Philippenſes oſtendit, in Eccleſia Orientali vetitum fuiſſe jejunium Sabbathi æque ac Dominicæ, in execrationem tum eorum hæreticorum, qui non credentes, Chriſtum rediiſſe ad vitam, die Dominico jejunabant, tum eorum etiam, qui Hebræorum Deum mundi conditorem malum reputantes, in jejunio & mœrore Sabbathum exigebant. Præterea idem Cardinalis auctoritate Conſtitutionum Apoſtolorum (quæ ſi non Apoſtoli tribuendæ, dignæ tamen ſunt, quas honore & veneratione proſequamur) demonſtrat, non ſolum Sabbatho fuiſſe vetitum jejunare, ſed hunc diem tanquam Feſtum celebrari conſueviſſe, non quidem in gratiam Judæorum, ne videlicet eorum animi offenderentur, ſed ut appareret, Chriſtianos ab execrando eorum errore quam maxime abhorrere, qui Judæorum Deum, quem conditto mundo conſtat Sabbato requieviſſe, malum eſſe blaſphemabant. Tandem

dem obſervat, in Occidente, Romæ preſertim, ſuiſſe in more poſitum jejunare in Sabbatho; vel quia, ut ait D. Auguſtinus, Petrus Apoſtolus Sabbathi ſe munivit jejunio, ut Dominica quæ proxime conſequuta eſt, cum Simone Mago concertationem illam ſubiret, qua victor evaſit; vel quod Apoſtoli, ut ait Innocentius Epiſtola ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, poſt Chriſti mortem ſexta Feria, & Sabbatho mœrore confecti, ſibi a Judæis metuentes delituere: denique illud concludit, eas ob cauſas Romæ Fideles in Sabbatho jejunare ſolitos, nec illum diem ut Feſtum celebraſſe, ne cum Judæis convenire viderentur; Feſtivitas enim a Sabbatho in Dominicam translata fuerat. Verba Baronii hæc ſunt: *Sed ſicut ea die jejunare Fideles Romæ conſueverant, ita neſas ducebant eam feriare diem, ne quid cum Judæis hac ex parte commune habere viderentur. Satiſque Chriſtianæ Religioni conſultum viſum, ſi (quod Teſtamentum, cæteraque myſteria translata eſſent) mutarent etiam Sabbathum in Dominicam, cum ea potiſſimum dies tot tantiſque eſſet cumulata Sacramentis.* Quæ ab Auctore Gallo ſunt ſcripta, ſi quis cum iis, quæ Baronius docet, contulerit, facile intelliget, illum multa temere aſſeverare, hunc nihil inconſiderate, nihil non munitum rationibus & argumentis proferre; nec quiſquam fuerit, qui commentis, quæ de hac re Tractatu illo traduntur, fidem adjungat.

F I N I S.

IN-

INDEX NOMINUM, ET RERUM MEMORABILIUM,

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

Prior Numerus indicat Librum, ſecundus Capita ejuſdem Libri, Notæ arabicæ indicant numerum marginalem cujuslibet Capituli.

A

ABba, quid ſignificet, I. vii. 6.
Ablutio pedum Feria quinta in Cœna Domini. I. vi. 52. &c. Ablutionum varia genera apud veteres Chriſtianos. 54.
Abraham. Abrahamo præcepit Deus Circumciſionem. I. i. 3.
Abſolutio, quæ datur populo poſt *Confiteor*, non eſt vera peccatorum remiſſio. I. vi. 68.
Abſtinentia carnium in Sabbatho quando invecta. II. xvii. 1. etc.
Accumbere. Modus accumbendi ad Menſam apud veteres. I. vi. 29. &c.
Acetum ſemelne, an ſæpius oblatum fuerit Chriſto. I. vii. 106. Acetum, cujus potus erat militibus Romanis uſitatus, cur pararetur Crucifixis. 108. a quo, & quorſum Chriſto oblatum acetum. 109.
Achior fit Judæus. I. i. 3.
Acta apocrypha Inventionis S. Crucis. I. xiv. 6. 8. &c.
Ada uxor Theodorici. II. xii. 7.
Adam, ejuſque matrimonium cum Eva. II. i. 6. ſepultus in Calvario. I. vii. 76.
Ado Vienn. Archiep. confutatus. II. viii. 21.
Adoleſcens, qui rejecta ſindone profugit tempore Paſſionis Chriſti, quis fuerit. I. vii. 13.
Adoratum. Sic appellatur cæremonia adorandæ Crucis in die Paraſceves. I. vii. 25.
Ædicula Deiparæ V. dicata in Monte Carmelo. II. vi. 1. &c.
Ægyptii Aſtronomiæ ſcientia peritiſſimi. I. ii. 51. ad Ægyptios Circumciſionis conſuetudo ab Hebræis profecta, non vice verſa. I. i. 4.
Æneas Sylvius. Vide *Pius II.*
S. *Agapius* Martyr. I. vii. 49.
Ager figuli emptus in ſepulturam Peregrinorum. I. vii. 32.
Agnus Dei dicitur in Miſſa ex Decreto Sergii I. cur tertio dicatur *Dona nobis pacem*, at in Baſilica Lateranenſi tertio dicitur *Miſerere nobis*. I. viii. 71. *Agnus Dei* ex cera; qui conſecrantur a Pontifice. I. viii. 58.
Agnus Paſchalis utrum miniſterio Sacerdotum ſacrificandus eſſet in Templo antequam comederetur. I. vi. 11.
B. *Alanus a Rupe* utrum ſit Auctor Roſarii. II. xii. 9.
Alapa Chriſto impacta. I. vii. 21. &c.
Alcarotus Jo. Franciſcus citatus. II. xvi. 13.
Alcuinus. Utrum Liber, qui præfertur de Divinis Officiis genuinus Alcuini partus ſit. I. iv. 18.
Aleph, & *Beth* in Threnis Hieremiæ explicantur. I. v. 2.
Alexander II. Pontifex. I. xii. 5. &c. 9.
Alexander IV. Pontifex. II. xii. 8.
Alexander VII. Pontifex, ejuſque Conſtitutio in favorem Immaculatæ Conceptionis. II. xv. 25.
Alexandrini Epiſcopi ſingulis annis Romano Pontifici & Eccleſiis Ægypti ſcribebant ad Paſchalem diem indicendum. I. ii. 52.
Alleluja quando olim caneretur, & quid ſignificet. I. viii. 65.
S. *Almachius*, male confuſus cum S. Telemacho I. i. 22.
Alphæus Pater S. Jacobi minoris. I. vi. 4.
Alphonſus VI. Caſtellæ Rex II. x. 3.
Altaria cur nudentur Fer. 5. in Cœna Domini. I. vi. 48. 50. cur abluantur. 49. 50. cur olim in Sabbatho S. ſeptem ornarentur. I. viii. 72.
Alverniæ mons diffiſus in die mortis Chriſti. I. vii. 121.
Amans Epiſc. Sebenicenſis Ord. Servorum B. M. V. Theologus in Conc. Tridentino. I. viii. 8.
Amburbalia quid ſint. II. 11. 14. &c.
Anabaptiſtæ. Eorum error refellitur. I. x. 14.
S. *Anaſtaſia* Martyr die 25. Dec. I. xvii. 11.
Angelus. Angeli colloquium cum B. Maria V. II. iii. 10. Angelus, qui nocte Nativitatis apparuit Paſtoribus fuit Arch. Gabriel. I. xvii. 47. Angeli ad Sepulchrum Jeſu Chriſti. viii. 31. &c. Angeli omnes Chriſto in cœlum aſcendenti obviam venerunt. x. 48. Angelorum, qui corpora aſſumunt non eſt vera comeſtio. 14.
Anglia. In Anglia primum celebrari cœpta eſt Solemnitas Conceptionis B. M. V. II. xv. 18. &c. Angli Feſtum SS. Nominis Jeſu celebrant. I. iii. 8.
Anima Chriſti Domini in ſuperiori parte, utpote quæ divinitate fruebatur inter maximos dolores ſummo ſemper gaviſa eſt gaudio. I. vii. 73. deſcendit ad Inferos, viii. 4. an Verbo unita. 8. per eſſentiam ſuam deſcendit ad ſinum Abrahæ; non tamen per eſſentiam ſuam, ſed per ſuum effectum deſcendit ad Inferos, ibique nihil acerbi ſenſit. 10. Animæ Juſtorum, quæ erant in ſinu Abrahæ aſcenderunt in Cœlum cum Chriſto. x. 49. Animæ Mortuorum, qui in morte Chriſti ſurrexerunt, & cum eo aſcenderunt in Cœlum, ubi quadraginta illos dies exegerint. 50.
S. *Anna* Mater B. M. V. Et error de illius Virginitate damnatus. II. ix. 14. ejus Feſtum 15. 17. & cultus. 16. &c.
Anna Propheteſſa. II. ii. n. 5.
Annas Pontifex. I. vii. 14. 21.
Annulus B. M. V. ſervatus Peruſiæ. II. i. 15.
Annuntiatio B. M. V. II. iii. 1. &c.
Annus emortualis Chriſti. I. vii. 139. Annus Nativitatis ejuſdem. xvii. 40. &c.
S. *Anſelmus* Archiep. Cantuarienſis, ejuſque Epiſtola in dubium revocata. II. xv. 18. &c.
Antiquitas Feſti Circumciſionis. I. i. 10.
de *Anxiis*. Vide *Aurelius*.
Apoſtoli omnes num a Fide deſciverint ita, ut per triduum illud, quo Chriſtus vita caruit, Fides ſteterit in ſola B. V. I. v. 8. utrum baptizati fuerint, & utrum ante, an poſt Aſcenſionem. x. 35. quando celebraverint primam Miſſam. xi. 41. ubi eſſent quando deſcendit Spiritus Sanctus. 16. 18. cur Chriſtus non adduxerit omnes Apoſtolos ad Transfigurationem. xv. 12. ab Apoſtolis inſtituta Aſcenſionis Solemnitas. x. 57. 58.
Apoſtolica Sedes propendet in ſententiam Immaculatæ Conceptionis B. M. V. II. xv. 2. 4. 26. 25. permiſit tamen Fratribus Ord. Prædicatorum privatim contrariam ſententiam tenere. 25. immo error eſt credere, quod hunc articulum definiverit. 23.
Apparitio. Quæ Chriſti apparitiones, ſeu manifeſtationes, & cur ternæ recoluntur in die Epiphaniæ. I. ii. 1. &c. Apparitiones Chriſti ante Aſcenſionem. x. 1. &c. Apparitio Deiparæ SS. Petro Nolaſco, & Raymundo de Pennafort. II. xi. 1.
Aqua. De miraculo aquæ a Chriſto Domino in vinum converſæ. I. ii. 23. fuit primum Chriſti Miraculum, & quidem editum nullo exteriori ſigno. 30. an contigerit die 6. Januarii. 34. &c. utrum illud vinum fuerit rubrum. 30. Aqua Epiphaniæ miraculoſa. 48. hujus Aquæ benedictio. 52. Aqua vera fluxit e Chriſti latere, & unde manaverit mixta ſimul cum ſanguine. vii. 118. &c.
Ara Cœli quando, & a quo extructa. I. xvii. 53.
Arbor, ad quam ſe ſuſpendit Judas cujus generis fuerit. I. vii. 32.
Argentei Judæ in pretium dati quanti valerent. I. vii. 32.
Argumentum negativum quam nullius ſit roboris. I. x. 53. xiv. 12. II. xvi. 10.
Ariſtoteles utrum ſalvus ſit. I. viii. 23.
Arſt Joannes Chriſtianus. I. iv. 2.
Arundo Chriſti Domini. I. vii. 58.
Aſcenſio Chriſti eſt cauſa noſtræ ſalutis, & quamobrem. I. x. 40. Aſcenſionis Feſtum. 1. &c. ſolemnitatum omnium dicitur complementum. 56. hæc ſolemnitas unde repetenda. 57. quare olim eo die fieret Proceſſio, & benedicerentur panis ac novi fructus. 59.
Aſinus. Aſinis, & Mulis utebantur primores viri Judæorum. I. iv. 15. Aſinus, & Bos ad Præſepe Chriſti Domini. xvii. 35. &c.
Aſſumptio quid proprie ſignificet. II. viii. 23. aſſumptio B. M. Virg. 1. &c. quid differat ab Aſcenſione Chriſti. 23. olim expreſſa *Pauſationis* vocabulo. 21. etiam *Dormitionis*. 23. apud priſcos Eccleſiæ Patres de hac Aſſumptione ſilentium magnum; ſed ea eſt ſententia Patrum Græcorum & Latinorum medii ævi. 15. etiam Theologorum. 16. imo Eccleſiæ univerſæ. 17. non eſt articulus Fidei, ſed temerarius eſſet qui eam negaret. 18.
Atrium Templi. I. vii. 119.
Auditores quinam in veteri Eccleſia. I. vi. 68.
S. *Auguſtinus* Ciceronem legens ad Cœleſtia rapiebatur. I. iii. 13. S. Auguſtinus citatur. I. ii. 41. 43. 46. vii. 35. 99. ix. 4. &c. x. 38. 57. &c. explicatur. I. i. 7.
Auguſtus cenſum univerſi Orbis edixit. I. xvii. 1. &c. & quare. 12. utrum viderit B. Virginem cum Filio ſublimem in aere. 53.
Auxilia ſufficientia ad ſalutem pro omnibus exoravit a Deo Chriſtus Dominus. I. vii. 94.

de Ayala Joannes Interian. I. 2. 14.
Azorius citatus. II. VIII. 15.
Azymus. Solemnitas Azymorum quando, & quamdiu celebraretur apud Hebræos. I. VI. 17. etiam appellatur Paſcha. 23. Azymum ne an fermentatum panem conſecraverit Chriſtus. 38. &c. Azymo conſecrare quandonam cœperit Eccleſia Latina. 38.

B

B*Aco*. Rugerii Baconis ſententia proſcripta. I. VII. 135.
Bailletus laudatur. II. XVI. 7. intemperantioris ingenii vir. XII. 8. XVI. 8. citatur. II. VII. 1. refellitur. II. VII. 23. Liber de devotione, & cultu in Deiparam ipſi attributus confutatur. II. XVIII. 2.
Balnei uſus apud Veteres. I. VI. 31.
Baptiſmus. Baptiſmi forma. I. X. 24. Baptiſmus per immerſionem. 18. 19. Baptiſmus, & Confirmatio etiam Interdicti tempore conferuntur. VI. 63. Baptiſmus Cathecumenorum, & Infantium in Sabbatho Sancto. VIII. 59. In Dominica Palmarum caput abluebatur Infantibus baptizandis in Sabbatho Sancto. IV. 22. Baptiſmus olim conferebatur in Vigilia Pentecoſtes. XI. 36. an etiam per 50. dies præcedentes. 39. Baptiſmus Jeſu Chriſti. II. 23. quo die contigerit. 33. Baptiſmus Joannis, & de illo quæſtiones aliquot. 24.
Barabbas, cui poſthabitus eſt Jeſus. VII. 45. 49.
Barbatus Epiſc. Bononienſis. I. VI. 54.
Baronius Cæſar Card. laudatus. I. XVII. 23. vindicatus. VII. 48. citatus. 78. VIII. 45. II. VIII. 3. XVIII. 7.
Bartholinus Thomas. I. VII. 85.
Bartholomæus an ſit idem cum Nathanaele. I. X. 9.
Baſileenſe Concilium. Vide *Concilium*.
Baſilica; quid olim vox hæc ſignificarit. II. VII. 10. Liberiana multiplicem habet denominationem. II. VII. 1. &c. non fuit omnium prima quæ fuerit Beatæ Mariæ V. conſecrata. 58. miraculum delapſæ nivis in ejus ædificatione. 6. a quo vere fuerit ædificata. 10. 11. Baſilica Lateranenſis. I. VIII. 72. S. Mariæ. II. VII. 17. S. Mariæ ad Martyres ſeu Pantheon. 18. Vaticana. I. VI. 69.
Baſiliſcus miraculoſe necatus Romæ ope Deiparæ. II. VIII. 27.
Battellus Jo. Chriſtophorus citatus. I. XVI. 13. &c.
Beda citatus. II. XVI. 4. utrum Auctor Roſarii. XII. 4. &c. Bedæ tribui non poteſt Liber de locis Sanctis. VIII. 20.
Bellarminus Cardinalis Robertus citatus, I. XI. 26. &c. II. XV. 23. vindicatur. XIII. 2.
Belts quid ſignificet. II. XII. 8.
Benedicere eſt etiam idem, ac *gratias agere*. I. VIII. 48. Benedicere non eſt ſemper officii Sacerdotalis, ſed ſæpe ſignificat *bene alicui precari*. II. II. 5. nulla re utitur Eccleſia, quin eam prius benedixerit. I. VIII. 50.
Benedicta tu in mulieribus genus ſalutationis Hebraicæ ad indicium futuri partus. II. III. 7. 10.
Benedictio Chriſti ſuper Apoſtolos in die Aſcenſionis cujuſmodi fuerit. I. X. 36. Benedictio Candelarum in die Purificationis. II. II. 10. Cerei Sabbatho Sancto. I. VIII. 54. &c. & in Pervigilio Pentecoſtes. XI. 36. Fontis Baptiſmalis. I. VIII. 63. XI. 39. novorum Fructuum. X. 59. quinque Granorum Incenſi die Sabbathi Sancti. VIII. 50. &c. Ignis eodem die. *ibid.* Oleorum, ejuſque ritus explicati. V. 64. &c. Panis. X. 59.
S. Benedictus utrum Auctor Roſarii. II. XII. 4. &c.
Benedictus XIII. Pont. I. VI. 68. II. XII. 17. citatur. VIII. 6. XVIII. 2.
BENEDICTUS XIV. *Pont. hujus Operis Auctor* fuit Canonicus Theologus Baſilicæ Vaticanæ, ejuſque Capituli Tabulario Præfectus. I. VI. 49. fuit Epiſcopus Anconæ antequam ad Bononienſem Eccleſiam transferretur. XIV. 9. ejus de Immaculata Conceptione Beatæ Mariæ V. ſententia. II. XV. 24. 25. ejus Decretum de Cappella Pontificia in Feſto Conceptionis. 22. ejus ſententia circa Domum Lauretanam. XVI. 4. & circa Eccleſiam B. Virgini adhuc viventi ædificatam. VI. 3. ejus judicium de Alexandri Machiavelli Opuſculo Ferrariæ impreſſo. II. XII. 9. de Roſario ſcripſit hujus ſacri ritus optime meritus. II. XII. 2. 17. fuit amicitia conjunctus cum Jo. Chriſtophoro Battello Archiep. Amaſeno. I. XVI. 15. citatur cum laude. II. XII. 2.
Berengarius, ejuſque hæreſis. I. XIII. 6.
S. Bernardinus Senenſis. I. III. 9.
S. Bernardus. II. XIII. 3. ejus Epiſtola ad Canonicos Lugdunenſes. XV. 3. &c. excuſatur. 4. 21. citatur. I. III. 12. X. 56. II. IX. 17.
P. Berti, ejuſque anxia dubietas non approbatur. VII. 83.
Bethania ubi ſita eſſet. I. X. 41. &c.
Bethlehem Urbs Davidis gentilitia. I. XVII. 13. duæ Civitates hoc nomine appellatæ. 25.
Beza refutatur. I. XI. 11.
Bineus Antonius citatus. I. I. 4.
S. Birgitta, ejuſque Revelationes citatæ. I. VII. 52. 65. 88. II. VIII. 15.
S. Blandina in Cruce a feris dilaniata. I. VII. 107.
Bocquillotus citatus. I. VI. 39.
Bodinus, ejuſque nefaria impietas. I. XVII. 16. ejus profligata ſophiſmata. 17. confutatur. 28.
Bollandiſtæ citati. I. XIV. 16. &c. II. III. 57. VII. 16. laudati. II. VI. 5.
Bonifacius IV. Pont. II. VII. 18.
Bononienſis Eccleſia S. Stephani, ejuſque Inſcriptio rariſſima. I. VI. 54.
Bos & Aſinus ad Chriſti Domini Præſepe. I. XVII. 35. &c.
de Brandelis Vincentius. II. XV. 8.
Brantius. Vide *Petrus Brantius*.
Breviarium. Breviarii Romani hiſtoriis quanta fides haberi debeat. II. VI. 3. in Breviario Romano dubiæ olim hiſtoriæ continebantur. I. XIV. 9. 19. Breviariis parum credit Tillemontius. II. VII. 9.
Bulla in Cœna Domini, & variæ eruditiones circa illam. I. VI. 70. Joannis XXII. quæ dicitur Privilegium Sabbathinum non habetur in Bullario Romano. II. VI. 4. ſuppoſititia creditur. 5. difficultates adverſus eam a Theologia petitæ. 6.
de Buſtis Bernardinus compoſuit Officium SS. Nominis Jeſu. I. III. 11.

C

C, & *G* litteræ promiſcue adhibitæ. I. XVII. 28.
Cadaver. Cadavera ungebantur, & longis inſtitis conſtringebantur apud Judæos. I. VII. 133. conſuetudo condiendi cadavera aromatibus unde traducta. VIII. 31. cadaverum incorruptio.
Cæleſtinus. Vide *Cœleſtinus*.
Cælum. Vide *Cœlum*.
Cæremoniæ ſacræ ſymbolicas præſeferunt ſignificationes. I. V. 5. &c. Cæremoniæ, quas adhibet Eccleſia fer. 5. in Cœna Domini. VI. 42. Cæremoniæ, quibus Eccleſia diem Paraſceves colit. VII. 130. Cæremoniæ, quibus Sabbatho Sancto Eccleſia celebrat Reſurrectionis Myſterium. VIII. 50. Cæremoniæ quædam peculiares quarumdam Eccleſiarum in Sabbatho Sancto. 73.
Cæremoniale Romanum, quod tribuitur Marcello Corcyrenſi Archiep. Auctorem habet Auguſtinum Patritium Picolomineum Ep. Pientinum. I. VI. 55.
Cæſar, ejuſque Edictum de cenſendo Romano Imperio. I. XVII. 1. &c.
Cajetanus Card. ejuſque Opuſculum de Conceptione B. M. Virg. II. XV. 20.
Caiphas Pontifex Judæorum. I. VII. 14. 21. 30.
Calix quid ſignificet in ſacris Paginis. I. VII. 6. quomodo intelligenda illa Chriſti verba, *Tranſeat a me Calix iſte*. 7. Calix in ultima Chriſti cœna duplex fuit, alter conſecratus, alter non. VI. 36 Calix in quo fuit a Chriſto conſecratum vinum ubi aſſervetur. *ibid.*
Callixtus III. Pont. I. XV. 19. &c.
Calmetus citatus. I. XVII. 20. II. XVI. 11. ejus opinio rejicitur. I. XI. 23.
Calvarius unde nomen traxerit. I. VII. 76.
Calvinus confutatus. I. VII. 119. XIII. 8. II. XIII. 2. ejus impia in Chriſtum blaſphemia. I. VII. 103. Prava Calviniſtarum interpretatio in illa verba, *Conſummatum eſt*. 112. Calviniſtæ hiſtoriam Inventionis S. Crucis exploſunt. XIV. 11.
Campanæ. Cur interdictus Campanarum uſus Fer. 5. in Cœna Domini. I. VI. 48. reſumitur in Sabbatho Sancto. VIII. 65.
Cana Galilææ, & miraculum ibidem a Chriſto in nuptiis patratum. I. I. 30.
Candela. Candelæ interdiu etiam accendebantur. I. V. 7. Candela, quæ in Matutinis Hebdomadæ Sanctæ ſervatur accenſa, quid ſignificet. 8. 9. Candelæ in formam trianguli arundini impoſitæ in Sabbatho Sancto. VIII. 5. &c.
Candelaria Feſtum Purificationis. II. I. 9.
Caniſius Petrus citatus. II. IV. 3. &c. VIII. 2. IX. 18. XIII. 3. XIV. 8.
Canon. Canon Miſſæ incipit a littera T, ſeu a Crucis imagine. I. VII. 83. Canon Paſchalis S. Hippolyti M. 135.
Canonici Pariſienſes contendunt inter ſe propter Aſſumptionem B. M. Virg. II. VIII. 22.
Canticum Magnificat vindicatum ab Hæreticorum calumniis. II. V. 7.
Canus Melchior laudatur. I. II. 54. &c. refellitur. VII. 73.
Cappella Pontificia ſtabilita a BENEDICTO XIV. in Feſto Conceptionis. II. XV. 22.
Capitolavium dicebatur Dominica Palmarum. I. IV. 22. VI 54.
Caput. Movendi caput Hebræorum conſuetudo eſt. I. VII. 92.
Cariath-Arbe Civitas Sacerdotalis ex Tribu Juda. II. V. 4.
Carmelitæ. Ordo Carmelitarum, & Indulgentiæ ipſis conceſſæ. II. VI. 2.
Carmelus Mons ubi ſitus. II. XI. 2.
Carnes. Uſus carnium cur permittatur etiam in diebus interdictis, ſi incidant in Natale Domini. I. XVII. 57. carnium abſtinentia in Sabbatho, quando invecta. II. XVII. 1. &c.
S. Carolus Borromæus. I. VI. 68.
Carolus Magnus Imperat. II. VIII. 28.
Carolus V. Francorum Rex. II. XIV. 7.
Caſaubonus confutatus. I. XVII. 31. II. 2. 8.
Caſimirus I. Poloniæ Rex. II. X. 3.
Caſinenſis Abbas vinum per fiſtulam in Miſſa ſolemni exſorbebat. I. VII. 222.
Cathecumeni olim *Competentes* appellati, quinam ſint. I. IV. 21. Cathechumenorum oleum. VI. 62. Miſſa. 68.
Catharinus, ejuſque Tractatus de Immaculato Conceptu citatus. II. XV. 12.
Cauſa itineris ſuſcepti a B. V. ad viſitandam Eliſabeth. II. V. 2. &c.

Cellenſis. Vide *Petrus Cellenſis*.

Cencius Romanus, ejuſque atrox in Gregorium Pp. facinus. I. xvi. 61.

Cenſus Imperii Romani indictus a Cæſare, multæque circa illum difficultates, I. xvii, 1. &c. quid referretur in tabulas cenſuales, 15.

Centurio confeſſus eſt Chriſtum motus Paſſionis prodigiis, I. vii. 113. &c. quis ille fuerit. 115.

Cereus. Paſchalis Cerei benedictio unde repetenda. I. viii. 54. quæ ejus ſignificatio. 55. quouſque in Templo accendendus. x. 60. Cerei benedictio in Pervigilio Pentecoſtes. xi. 36.

Cerularius Michael. I. vi. 38.

Ceſtius Præſes. I. vi. 11.

Chlamys coccinea Chriſti Domini. I. vii. 57.

Choſroas Perſarum Rex. I. xvi. 2. &c.

Chriſma, ejuſque confectio, & conſecratio. I. vi. 69. &c. Chriſma factum ſalutatur, & quare. 66. 69.

Chriſtus incarnatus eſt 25. Martii, ex traditione Eccleſiæ. II. iii. 15. quod & miraculo comprobatur. 16. ejus privilegia, & dotes jam ab ipſo ſuæ conceptionis momento. 13. Chriſtus quo anno, menſe, die, & hora natus ſit. I. xvii. 40. &c. in Urbene Bethlehemo, an in ſuburbiis natus ſit. 29. &c. in domo, an in ſpelunca, ubi eſſet ſtabulum. 32. &c. ejus Præſepe. II. vii. 3. Chriſtus Circumciſionis lege non fuit adſtrictus. I. i. 17. cur tamen voluerit circumcidi. 18. ejus Nomen. iii. 1. &c. Chriſtus ubi repertus ſit a Magis. ii. 17. &c. non erat ſubditus Legi Primogenitorum. II. ii. 2. &c. ejus Præſentatio in Templo non celebratur in die Præſentationis B. M. V. xiv. 1. Chriſtus quare dicatur Nazarenus, & Galilæus. I. xvii. 28. diſputat in Templo cum Doctoribus. ii. 23. ejus Baptiſmus. *ibidem*. quædam circa illum Quæſtiunculæ. 28. quo die contigerit. 33. cur Chriſtus baptizari voluerit a Joanne. 27. eo baptizato decuit ut Cœli aperirentur, Spiritus S. ſuper eum deſcenderet, & vox æterni Patris audiretur. 28. num Chriſtus baptizatus fuerit per immerſionem. 29. Chriſti primum Miraculum in Nuptiis Canæ Galilææ, & reſponſum ea occaſione datum Matri intercedenti pro invitatis. 23. Chriſtus quomodo fuerit transfiguratus. xv. 1. &c. Chriſti Domini lacrymæ ſuper Jeruſalem, & circa illas Diſſertatio. iv. 7. oracula in excidio Hieroſolymitano impleta. 8. &c. ingreſſus triumphalis Hieroſolymam. ii. &c. num aſello, & aſina, an aſello tantum Chriſtus inſederit. 6. quo die, & anno Hieroſolymam ingreſſus ſit. 4. utrum poſtremo vitæ ſuæ anno Paſcha legale celebraverit. vi. 6. &c. 10. &c. quo tempore celebraverit Paſcha. 11. 19. &c. quo die. xi. 24. quid fecerit in ultima Cœna. vi. 27. &c. 33. 37. quomodo lavit pedes Diſcipulorum. 29. quando lavit. 34. ſe ipſum in ultima Cœna communicavit. 41. Chriſti Domini Paſſio per ſingulas partes explicata. vii. 2. &c. decuit Chriſtum pati Hieroſolymis. 74. utrum oportuerit pati in Cruce. 71. utrum Chriſtus omnes paſſiones ſuſtinuerit. 72. Chriſti ſudor ſanguineus. 9. captura, & variæ circa illam quæſtiones. 18. &c. Chriſtus damnatus a Judæis ex diverſa cauſa, quam a Pilato. 41. ſemelne tantum, an bis, & quomodo flagellatus ſit. 50. &c. Chriſti Crux qualis fuerit. 83. &c. Chriſti Crucem bajulantis circumſtantiæ quædam adnotatæ, II. iv. 6. Chriſto morituro triplex potus oblatus. I. vii. 77. Chriſtus jacentine an erectæ Cruci affixus ſit. 86. manibus, & pedibus Cruci affixos quaternis clavis, non funibus alligatus. 87. e Cruce pendens utrum habuerit coronam ſpineam. 89. non pro Principibus oravit, ſed pro populo, & gentibus. 91. pro omnibus eum oraſſe contendit Suarez. 94. quare cum dixit, in Cruce, *ut quid dereliquiſti me*, non utitur voce *Patris*, utitur vero cum dixit, *in manus tuas commendo ſpiritum meum*. 103 Chriſti clamor in Cruce miraculo adſcribendus. 113. Chriſto dextrum latus non ſiniſtrum lancea confoſſum fuit. 127. Chriſti mors quo anno, die, & hora acciderit. 135. &c. quo anno ætatis ſuæ. 139. Chriſto mortuo num fides in omnibus Apoſtolis nutaverit. v. 8. Chriſti ſepultura. vii. 130. &c. cur in ſepulchro novo conditus fuerit Chriſtus. 134. Chriſti corpus non decuit putreſcere in ſepulchro. viii. 3. anima deſcendit ad Inferos. 4. quomodo, & ad quid deſcenderit. 10. &c. quomodo intelligatur, Chriſtum tribus diebus, & tribus noctibus ſtetiſſe in ſepulchro. 24. &c. Chriſti Reſurrectio. 14 &c. Apparitiones in die Reſurrectionis, & an primæ omnium ipſe apparuerit B. Mariæ V. 44. &c. Chriſti apparitiones ante Aſcenſionem. x. 1. &c. utrum Chriſtus ad menſam ubi cum Diſcipulis Emmauntem proficiſcentibus ſedebat panem conſecraverit. viii. 47. &c. quomodo januis clauſis intrare potuerit ubi erant Apoſtoli. x. 3. vere comedit cum Apoſtolis in litore Maris Tiberiadis. 13. &c. cur ter interrogaverit Petrum *Amas me?* 15. illa Chriſti verba: *data eſt mihi omnis poteſtas*, quomodo intelligenda. 23. in Chriſti nomine baptizari quid ſignificet. 24. illa Chriſti verba: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit &c.* quo ſenſu intelligenda. 27. Chriſti in Cœlum Aſcenſio. 28. &c. Chriſtus quo ſenſu dicatur ſedere ad dexteram Patris 33. &c. Chriſtum quid magis decuerit, Aſcendere in Cœlum, an non? 37. qua virtute ipſe in Cœlum aſcenderit. 39. cur expediens nobis fuerit eum in Cœlum aſcendere. 40. quomodo, quanto tempore, & veſtituſne ipſe aſcenderit. 45. ejus veſtigia in Monte Oliveti. 53. ejus Divinitas neque fuit ſeparata a corpore, neque ab anima in illius morte. viii. 8. neque a ſanguine. 9. de Chriſti Divinitate nunquam dubitavit Beata Virgo. II. iv. 3. Chriſti Divinitas Magis cognita fuit. I. ii. 20. &c. Chriſti duplex voluntas explicatur. vii. 6. Chriſti anima in ſuperiori parte ſummum ſemper fruitionis gaudium percepit. 71. Chriſti oratio utrum ſemper fuerit exaudita. 7. &c. Chriſti verba de adventu Eliæ explicata. xv. 19. Chriſtus Dominus, quod Paralyticum ſanaverit die Sabbathi accuſatus ſe defendit. I. i. 3. Chriſti humilitas. vi. 32. 51. II. ii. 3. Chriſti non emortualis tantum, ſed natalis etiam dies celebratur. ix. 2. Chriſtus Dominus ſymbolice ſignificatur per candelam illam, quæ in Matutinis Hebdomadæ Sanctæ ſervatur accenſa. I. v. 9. quare non dicatur: *Jeſu Chriſte ora pro nobis*. iii. 54. x. 40.

Chronicon Alexandrinum emendatur. I. xvi. 10.

Chryſoſtomus. Vide *S. Joannes Chryſoſtomus*.

Cicatrix. Cur cicatrices remanſerint in Chriſti corpore. I. viii. 36.

Circumciſi appellati Judæi. I. i. 5.

Circumciſio. Præceptum Circumciſionis, ejuſque proprietates. I. i. 2. hanc Deus præcepit Abrahamo; lex deinde promulgata per Moyſen. 3. non ab Ægyptiis ad Hebræos, ſed ab his ad Ægyptios profecta eſt. 4. ejus effectus. 5. &c. fuit Sacramentum veteris Legis. 12. ejus obligatio etiam tum cum natus eſt Jeſus vigebat. 16. Circumciſionis die nomen impoſitum infantibus. iii. 3. Circumciſio Chriſti, ejuſque adjuncta loci, temporis, miniſtri, & inſtrumentorum. i. 13. &c. Circumciſionis Feſtum. 19. &c.

Civitas, quo profecta eſt Deipara ad inviſendam Eliſabeth, quænam fuerit. II. v. 4.

Clamor Chriſti in Cruce miraculo adſcribendus. I. vii. 113.

Claudia Procula uxor Pilati utrum ſancta. I. vii. 46.

Clavi, quibus Chriſtus Cruci affixus eſt, fuerunt quatuor. I. vii. 87.

Clemens V. Pontifex. I. xiii. 7.

Clemens X. Pontifex. II. xii. 14.

Clemens XI. Pontifex. II. xii. 16. cum de præcepto obſervari Feſtum Conceptionis juberet, teſtatus eſt, ſe noluiſſe controverſiam definire. II. xv. 23.

Clerus. Communio Cleri Fer. 5. in Cœna Domini. I. vi. 48.

Codices ſacri mutilati. I. vii. 9.

Cœleſtinus IV. Pontifex. II. ix. 19.

Cœlum: Decuit ut Chriſto baptizato Cœli aperirentur. I. ii. 28. quomodo aperti ſunt. 29.

Cœna Domini. I. vi. 1. &c. triplex fuit. 34.

Cœnaculum quid ſit. I. xi. 16. illud, quo ſeceſſerunt Apoſtoli poſt Chriſti Aſcenſionem, cujus eſſet. 17.

Colloquium Angeli cum B. V. Maria II. iii. 10. inter B. Virginem, & S. Eliſabeth remotis omnibus. v. 4. &c.

Columba, quæ apparuit ſupra Chriſtum qualis fuerit. I. ii. 29.

Columna, ad quam flagellatus fuit Chriſtus. I. vii. 51.

Columna Joannes S. R. E. Cardinalis. I. vii. 51.

Comeſtio Chriſti poſt Reſurrectionem vera fuit; at Angelorum qui corpora aſſumpſerunt non eſt vera comeſtio. I. x. 14.

Communicantes citra oblationem quinam eſſent. I. vi. 68.

Communio ſub utraque ſpecie. I. vii. 155. Communio Fer. 6. in Paraſceve nunc non datur niſi infirmis. 156.

Competentes cur dicerentur Catechumeni. I. iv. 21.

Computum annorum ab Orbe condito juxta LXX. longe diverſum eſt a computo eodem juxta Hebræos Codices. xvii. 41.

Conceptio. Chriſti Conceptio quomodo facta ſit. II. iii. 11. prodigia, dona, & privilegia, quibus fuit condecorata. 13. S. Maria de Conceptione vocatur Beata Virgo ab Angelo ſalutata. 18. circa Chriſti Conceptionem putidæ aliquæ opiniones rejectæ. 19. Conceptio Immaculata Mariæ V. non eſt tanquam Articulus Fidei definita. xv. 23. 25. etiamſi Apoſtolica auctoritate Feſtum Immaculatæ Conceptionis celebretur. 24. Conceptio B. Mariæ V. alia eſt activa, alia paſſiva. 1. de paſſiva celebratur Feſtum, eaque dicitur fuiſſe Immaculata, cui ſententiæ favet Apoſtolica Sedes. 2. 4. 16. 25. contra Immaculatam Conceptionem infelici exitu Joannes de Monteſono inſurgit. 6. quid in hac materia definierit Concilium Tridentinum. 11. &c. Paulus V. vetat affirmare Beatam Virginem in originali peccato conceptam, cum aliqua tamen adjecta declaratione. 14. Alexander VII. vocat B. Virginem præveniente Spiritus Sancti gratia a peccato originali præſervatam. 15. iiſdem verbis concludit ſententiam ſuam BENEDICTUS XIV. auctor Sanctiſſimus hujus Voluminis. 16. argumenta quibus hoc aſſertum probatur. *ibid.* Conceptionis B. Mariæ quomodo celebrari poſſit Feſtum, licet Myſterium non definitum. 23.

Concilium Judæorum, ejuſque contra Chriſtum Acta irrita. I. vii. 29.

Concilium Africanum. I. viii. 61.

Concilium Baſileenſe, ejuſque quæſtiones excitatæ circa Inſtitutionem Feſti Viſitationis. II. v. 10. ejus decretum, quo ſtatuitur Immaculata Conceptio. xv. 7. attamen illud Concilium tum non erat amplius legitimum. 8.

Concilium Eliberitanum, *ſeu* Illiberitanum, ejuſque Canon 34. explicatus. I. v. 7. Canon 43. pariter explicatus. xi. 33.

Concilium Narbonenſe. I. xii. 9.

Concilium Nicænum. I. ix. 7. xii. 5. &c. ejus Canon 4. citatus.

Concilium Toletanum ſæculo 7. habitum explicatur. II. iii. 16. Concilium Toletanum iv. citatum. I. vii. 152.

Concilium Tridentinum, & propoſita in eo controverſia de Immaculata Conceptione. II. xv. 10. &c.

Concilium Turonenſe, ejuſque Canon 17. illuſtratus. I. i. 23.

Concionatores quidam parum prudenter Mariam Virginem ante Crucem exhibent prope exanimatam, & mulierculàrum ſimilem. II. iv. 8.

Con-

Confeſſio peccatorum qualis in uſu fuerit apud Judæos. I. ii. 25. *&c.* Confeſſionis ſigillum. vi. 68. Confeſſio D. Thomæ Apoſtoli. x. 5.

Confirmatio. Sacramentum Confirmationis. I. viii. 59. *&c.* conferebatur olim in Paſchate, & Pentecoſte ſtatim poſt Baptiſmum. xi. 40.

Confiteor. Abſolutio quæ datur populo poſt *Confiteor* quando invecta. I. vi. 68.

Confraternitas Sanctiſſimi Roſarii Placentina. II. xii. 8.

Conſecrari quid differat a *Sanctificari*. I. vii. 144. *&c.*

Conſecratio in fermentato. I. vi. 7. 13. utrum a Chriſto Domino prolata Conſecrationis verba. 40.

Conſtantia B. Mariæ Virginis. II. iv. 5. 8.

Conſtantinus Magnus Imperator. I. ix. 7. xiv. 1. *&c.*

Conſtitutiones Apoſtolorum. II. xviii. 7.

Conſuetudines quædam antiquæ in Feſto Pentecoſtes ſublatæ. I. xi. 35.

Convicia Judæorum in Chriſtum Jeſum. I. vii. 91.

Convivia Hebræorum. I. vii. 6.

Corona ſpinea capiti Chriſti Jeſu impoſita. I. vii. 57. *&c.* 89.

Corpus. Non decuit Corpus Chriſti putreſcere in ſepulchro. I. viii. 3. Corpus Chriſti quievit in ſepulchro, & triduo illo mortis hypoſtatice conjunctum fuit cum Verbo. 8. Corpus Chriſti reſurgentis quale fuerit. 35. *&c.* quare vulnerum cicatrices retinere voluerit. 36. Corpus Chriſti glorioſum penetrare poterat, quocumque vellet. x. 3. Feſtum Corporis Chriſti unde primum ortum duxerit. xiii. 1. *&c.* quis Pontifex eo die Proceſſionem inſtituerit. 10. quis Auctor ejus Officii. 11. Corpus Beatæ Mariæ V. intelligitur de Sepulchro ejuſdem. II. viii. 28. Corpus glorificatum. I. xv. 5. Corpora Sanctorum Magorum prius Conſtantinopolim, deinde Mediolanum, denique Coloniam aſportata. I. ii. 8.

Corſini. Vide *Nerius Card. Corſini*.

Coſroes. Vide *Choſroas*.

Criticæ intemperantius indulgens Hyacinthus Serry. II. ix. 18. Bollandiſtæ Critici præſtantiſſimi. xvi. 5.

Cruciarii. I. vii. 86. ſuam bajulabant crucem. 62. quomodo vitam finiebant in Cruce. 115.

Crurifragium, & quare latronibus crura fracta, non Chriſto. I. vii. 114. *&c.*

Crux. Crucis ſupplicium. I. 7. 50. an Judæis uſitatum. 79. quam teterrimum, & infame ſupplicium fuerit apud Romanos. 80. *&c.* Crucis variæ formæ. 81, cujuſmodi illa, cui affixus eſt Chriſtus. 83. num prǽalta, an vero brevis. 84. an ſuppedaneo, & ſedili inſtructa. 85. jacentine, an erectæ Cruci ſit affixus. 86. tribuſne, an quatuor clavis. 87. Crucis Titulus. 65. *&c.* Crux patibulata. xvi. 14. 15. Crux miraculoſa quæ Conſtantino apparuit. xvi. 1. *&c.* tres Cruces a S. Helena effoſſæ in Calvario. 4. vera Chriſti Crux miraculo dignoſcitur. 5. quo tempore inventa ſit. 6. *&c.* ejus Inventio quando primum celebrata. 13. *&c.* ejus Officii quis Auctor. 18. Crucis oſtendendæ ritus in Fer. 6. Paraſceves unde originem habuerit, 16. Fer. 6. in Paraſc. cur adoretur Crux humi jacens. vii. 86. cur exponatur aſpectui & adorationi populi, & quamobrem interea cantentur Improperia. 142. 144. cur latriæ cultu quælibet Crux adoranda, & an hyperduliæ. 145. de cultu S. Crucis. xiv. 10. Crucis patibulo nemo amplius damnari poteſt ex decreto Conſtantini. *ibid.* Sancta Crux quanta veneratione coleretur Conſtantinopoli, xvi. 8. de Crucis Exaltatione quid vetera tradant monumenta. 1. *&c.* quam vetus ea ſolemnitas. 11. de aureo Heraclii nummo Crucis ſigno percuſſo. 7. 13. *&c.*

Culter Circumciſionis utrum ſemper lapideus. I. i. 24.

Cultus, quo Magi adoraverunt Chriſtum, fuit cultus Latriæ. I. ii. 19. Cultus præſtitus Sanctæ Cruci in Urbe Conſtantinopoli tribus poſtremis Majoris Hebdomadæ diebus. xvi. 8. Cultus Hyperduliæ Beatæ Virgini diebus. II. xiii. 1. Cultus Deiparæ Virgini ſemper exhibitus ab Eccleſiæ primordiis ſæculo 10. auctus eſt. xviii. 1. *&c.* Cultus erga nomen B. Mariæ Virginis. x. 5. Cultus Sanctorum Veteris Teſtamenti. ix. 17.

Cyrene Urbs non una, ſed triplex fuit. I. vii. 62.

S. Cyrillus Hieroſolymit. Ejus Epiſtola ad Conſtantium Imp. I. xiv. 10. utrum ſit apocrypha. 11. *&c.*

Cyrinus, & *Cyrenius* Syriæ Præſes. I. xvii. 5.

D

D*Amnati* ante Crucis ſupplicium flagellari ſoliti. I. vii. 50.

Data eſt mihi poteſtas &c. quomodo hæc Chriſti verba intelligenda. I. ix. 23.

Decretalis Quoniam de Feriis &c illuſtratur. I. xii. 1. *&c.* ea Alexandro II. non III. tribuenda eſt. 2.

Decretum Univerſitatis Pariſienſis pro Immaculata Conceptione. II. xv. 9. 25.

Dedicatio S. Mariæ ad Nives. II. vii. 1. *&c.* 17. *&c.*

Deipara. Vide *Maria*.

Derelictio Chriſti in Cruce explicatur. I. vii. 103.

Deſcriptio univerſi Orbis a Cæſare Auguſto edicta. I. xvii. 1. *&c.* cur ea a D. Luca dicatur prima. 4. quid in Tabulis cenſualibus deſcriberetur. 15.

Deſertum. In deſerto quare nullus Hebræorum circumciſus ſit. I. i. 5.

Deſponſata mulier idem eſt, ac nupta. II. iii. 5.

Deſponſatio B. Mariæ Virginis. II. i. 1. *&c.*

Devotio ſola exteriorum Symbolorum, ut ſunt Scapulare B. V. *&c.* nihil proficit ad ſalutem. II. vi. 7.

Deus fuit Auctor Circumciſionis. I. 1. 2. *&c.*

Didymus cur appelletur D. Thomas. I. x. 8.

Dies. Plura dierum genera apud Hebræos. I. vi. 18, etiam apud nos. 22. dies, & noctes quomodo computentur in Scriptura. viii. 27. *&c.* dies quomodo divideretur apud Judæos. vii. 237. dies luſtricus apud Gentes. iii. 3. dies Natalis Chriſti. xvii. 45. dies emortualis ejuſdem. vii. 135. dies quo Chriſtus reſurrexit. viii. 22. 27. quo aſcendit in Cœlum. x. 44. 58. dies in quem cecidit Pentecoſtes anno emortuali Chriſti. xi. 21. *&c.* Mariæ non emortualis tantum, ſed etiam natalis dies celebratur. II. ix. 2. Quinam dicatur dies natalis Sanctorum. II. ii 1. dies Jovis olim feſtiva, appellatur cognata diei Dominicæ. I. x. 59. *dies Jovis albus* idem ac Fer. 5. in Cœna Domini. v. 4.

Diodorus Siculus. I. i. 4.

S. Dionyſius Areopagita. II. viii. 28.

Diſciplina vetus non recedendi ab Eccleſia ante mediam noctem in Pervigilio Paſchæ. I. viii. 2.

Diſcipulus quis ille fuerit, notus Pontifici Caiphæ, & qui introduxit Petrum in ejus atrium. I. vii. 15. quis ille, quem diligebat Jeſus. 101. diſcipuli, quos miſit Jeſus, ut aſinum in die Palmarum ad ſe abducerent, quinam illi fuerint. iv. 5. diſcipulorum fuga tempore Paſſionis Chriſti. vii. 20.

Diſcrimen inter veteris, & novæ Legis Sacramenta unde exiſtat. I. i. 17. diſcrimen inter claritatem corporis glorificati, & ſplendorem Chriſti transfigurati. xv. 5.

Diſſidia in Conclavi, in quo creatus fuit Cœleſtinus iv. Pontifex. II. ix. 10.

Divinitas Chriſti fuit Magis cognita. I. ii. 20. *&c.* non fuit neque ab anima, neque a corpore Chriſti ſeparata in ejus morte. viii. 8. neque a ſanguine. 9. quando primum in Evangelio Divinitas diſerte tribuatur Chriſto Domino. x. 5. de Divinitate Filii nunquam dubitavit Beata Virgo. II. iv. 3.

Dolores Beatæ Mariæ Virginis. II. iv. 2. &c.

Dominica quælibet deſtinata eſt cultui Sanctiſ. Trinitatis. I. xii. 5.

Dominica Palmarum quo alio vocetur nomine. I. iv. 22. quodnam ſit ejus myſterium. 1. *&c.* quorſum in ea Proceſſio. 16. Pulchra Ivonis, & Iſidori de ea verba. 17. In ea Proceſſione quid ſignificet oſtium occluſum, deinde reſeratum. 19. Ritus benedicendi Palmas quam vetus. 20. quinam alii in hac Dominica ſervarentur ritus. 21. *&c.* Quare R. Pontifices eleemoſynas largirentur. 24. quare fermentum diſpertirent. 25.

Dominica Reſurrectionis quare Paſcha appellata. I. ix. 1. unde repetenda hujus Feſti origo. 2. quamdiu per totam hebdomadam celebrata Feſtivitas. *ibid.*

S. Dominicus Confeſſor. I. xv. 20. II. vii. 17. fuit Auctor Roſarii. II. xii. 3. 5. 8.

Domus B. M. V. Lauretana. II. xvi. 1. *&c.* Auctoris ſententia in hoc argumento. 4.

Dona Linguarum, & Miraculorum. I. xi. 6. *&c.* dona Spiritus Sancti. 4.

Dormitio B. M. V. appellatur Feſtum Aſſumptionis. II. viii, 21. &c.

Durandus in 3. Sent. Diſt. 22. rejicitur. I. viii. 10.

Durantus in Revel. S. Birgittæ citatus. I. vii. 56.

E

E*Cce*, hujuſque vocis ſignificatio. I. ii. 44.

Eccleſia non poteſt conſtitui ab una perſona. II. xviii. 2. Eccleſia nulla unquam re utitur, quin eam prius benedixerit. I. viii. 50. cur oret etiam pro Judæis in die Paraſceves. vii. 141. Eccleſia Latina nunquam in fermentato conſecravit. iv. 15. quam mitis erga Orientalem Eccleſiam: non ſic Eccleſia Græca erga Latinam. vi. 30. Eccleſiæ Romanæ conſuetudo varia in ablutione pedum Fer. 5. in Cœna Domini. 55. Eccleſia Gallicana. II. ix. 8. Eccleſiarum fores in Hiſpania tenebantur clauſæ triduo Hebdomadæ Sanctæ. I. vii. 151. *Eccleſia Sion* quænam fuerit. vi. 4. Eccleſia extructa, ubi Chriſtus aſcendit in Cœlum, tecto concamerari nunquam potuit. x. 53. Eccleſia in Monte Carmelo ædificata B. M. V. adhuc viventi. II. vi. 1. quod negat Papebrochius. 2. non affirmat Auctor. 3. S. Mariæ *in Blachernis* Conſtantinopoli. II. viii. 7. S. Mariæ de Spaſmo in Palæſtina. iv. 6. S. Mariæ Trans-Tyberim Romæ. vii. 18. In honorem Sancti Joannis Baptiſtæ ædificata prope Jordanem. I. ii. 27.

Eccleſiaſtici omnes an recitare teneantur quotidie Officium B. M. V. II. xviii. 4. &c.

Echardus refellitur. II. xi. 1.

Eclipſis Solis in Chriſti morte. I. vii 117.

Edictum Cæſaris de cenſendo Romano Imperio. I. xvii. 1. &c.

Eleemoſynæ olim a Romanis Pontificibus diſpenſari ſolitæ. I. iv. 24. eleemoſynæ diſtributæ, & menſa lauta parata egenis non ſine abuſu Fer. 5. in Cœna Domini. vi. 5.

Eli Eli lammaſabacthani, quæ verba ſint hæc, quidque ſibi velint. I. vii. 102. *&c.* *Eli* non *Eloi* probabilius eſt fuiſſe pronunciatum a Chriſto. *ibid.*

Elias Propheta. II. vi. 1. cur teſtis adhibitus in Transfiguratione. I. xv. 4. an eſſet proprio præditus corpore. 5. ejus adventus. 19.

Eliberitanum, ſeu Illiberitanum Concilium. I. v. 7.

S. Eliſabeth uxor Zachariæ. II. v. 6.

S. Eliſabeth Trebienſis, ejuſque Viſio. II. viii. 15.

Enie-

Eniedinus Socinianus confutatus. I. x. 6.

Epheſi an mortua ſit Deipara Virgo. II. VIII. 10. &c.

Epiphania quid ſignificet. I. II. 1. quare dicta Feſtum Illuminationis, Feſtum Luminum. 2. cujus miraculi olim eo die coleretur memoria. 3. an eodem anni die tria illa miracula contigerint, quæ in die Epiphaniæ recoluntur. 12, &c. Hujus Feſti quæ celebritas, & vetuſtas. 47. &c. Alia ad hoc Feſtum pertinentia. 51. ejus Vigilia. *ibid.* ejus Officium Invitatorio caret in Matutinis. *ibid.* an eo die fontes quidam vino manarint, 49. Epiphania, & Nativitas Chriſti olim in Orientali Eccleſia ſimul celebrabantur. 50. Officia noctu celebrata in die Epiphaniæ. 51.

S. Epiphanius citatus, II. VIII. 1. excuſatus. 2. &c.

Equi non adhibiti primis Reipub. Hebræorum temporibus. I. IV. 25.

Eremitæ cujuſdam Viſio, unde videri poteſt orta Feſtivitas Nativitatis B. Mariæ Virginis. II. IX. 3.

Error quorumdam circa vini conſecrationem in Miſſa. I. VII. 141. &c. Error eorum, qui putant a Sede Apoſtolica definitum Articulum Immaculatæ Conceptionis. II. XV. 23. 24.

Eſtius citatus. I. VI. 41. VIII. 44. XI. 19. &c.

Ethnici. Ritus Ethnicorum in die Purificationis conſecrati vero Deo. II. II. 9. 14.

Eva mater viventium, ejuſque matrimonium cum Adamo. II. I. 6.

Eva Leodienſis. I. XIII. 4. &c.

Evangeliſtæ. Quidam auſi ſunt affirmare, Evangeliſtas in minutiis quibuſdam deceptos fuiſſe. I. VII. 34. Evangeliſtæ conciliantur, & eorum conſenſus oſtenditur. I. VI. 20. &c. VII. 26. &c. 77. 78. 95. 96. 106. 114. 118. 136. &c. VIII. 23. 33. 34. 49. X. 41. &c. 43. XI. 18. &c. XV. 8. &c. XVII. 25. &c. quomodo conciliandi. VII. 134.

Evangelium. Quando canitur Evangelium, cur afferantur lumina. I. V. 7. caput ultimum Evangelii S. J. explicatur. X. 18. &c. non eſt additititium, ſed ipſius Apoſtoli. 21.

Euchariſtiæ Sacramentum. I. IV. 25. VIII. 59. &c. quo tempore a Chriſto fuerit inſtitutum. VI. 35. &c. quæſtiones variæ circa ejus inſtitutionem. 38. &c. 40. &c. memoria hujus Sacramenti. 1. Sacrificium Euchariſtiæ ſublatum non fuit in morte Chriſti. VII. 112. Miraculum in Sacramento Euchariſtiæ patratum. XIII. 6. Euchariſtiæ materia neceſſaria eſt panis triticeus. VI. 36. Euchariſtia in azymo ne, an in fermentato confici debeat. 7. ſub una tantum ſpecie diſtribuenda. VIII. 47. &c. adoranda cultu Latriæ. X. 31. cur adoretur. XIII. 8.

Evodii fragmentum dubiæ fidei, quia apocryphum. II. XIV. 1.

S. Euſebius Pont. ejuſque Decretum apocryphum. I. XIV. 14. 15.

Euſebius, ejuſque verba in Chronico de Inventione Crucis non ſunt addita, neque ſuppoſititia. I. XIV. 11. &c.

Euthymius hiſtoricus citatus a Damaſceno, quis ſit, ignoratur. II. VIII. 7. 9.

Excellentia, & Sanctitas B. Mariæ Virginis. II. XIII. 1. &c.

Expectatio Partus B. Mariæ Virginis. II. XVII. 1. &c.

Exultatio. De exultatione Joannis in utero matris. II. V. 6. 7.

Exultet. Quis hujus hymni Auctor. I. VIII. 59.

F

F*Aber* Nicolaus citatus. I. VII. 78.

Facies in Scripturis ſignificat totum corpus. I. XV. 3. qualis fuerit facies Chriſti in Transfiguratione. 2.

Faſciæ Chriſti Domini. I. XVII. 23.

Fœmina. Quæ Chriſti ad Calvarium proficiſcentis verba ad Fœminas. I. VII. 63. Fœminis vel regia ſtirpe prognatis Mariæ nomen non licebat olim imponere. II. 1. 3.

Feria quinta in Cœna Domini. I. VI. 1. &c. de Ritibus, & Cæremoniis, quas hoc die adhibet Eccleſia. 47. Campanarum uſus cur interdicatur. 48. cur itidem non detur pacis oſculum. *ibid.* cur nudentur altaria. 49. cur abluantur egenorum pedes. 51. &c. quorſum benedicantur olea. 59. quare olim hoc die reconciliarentur Pœnitentes. 67. quare tres Miſſæ celebratæ. *ibid.* Feria 5. in Cœna Domini dicta aliquando *Dies Jovis albus*. V. 4. Bulla in Cœna Domini. Vide *Bulla*.

Feria ſexta in Paraſceve cur ita appellata. I. VII. 1. quonam reſpiciat Eccleſia in officio hujus diei. 140. cur adorationi Crucem exponat. 141. XIV. 16. hujus diei Miſſa quomodo appellanda. I. VII. 148. hoc die num præbenda alicui ſacra Communio. 156.

Fermentum quod a Rom. Pontifice diſtribuebatur in Sabbatho ante Dominicam Palmarum, quid eſſet. I. V. 115. fermentati panis conſecratio. VI. 7. 13.

Feſtivitas quorumdam dierum quomodo intelligatur aliquando fuiſſe celebrata. I. XI. 35. Feſtivitates, quæ olim per diem integrum celebrabantur. II. IX. 9.

Feſtum. Numerus Feſtorum quare minuatur. II. XIV. 8. licet non ſemper, ut plurimum tamen Feſtum celebratur eo die, quo geſta eſt res, cujus memoria recolitur. I. II. 35. 37. Feſta mobilia indicuntur die Epiphaniæ. 51. Feſtum Nativitatis Domini. XVII. 1. &c. 57. &c. II. III. 1. quo die olim celebraretur. I. XVII. 63. &c. Feſtum SS. Nominis Jeſu. III. 1. &c. 8. &c. ejus Officium. 11. Feſtum Epiphaniæ. II. 47. &c. XVII. 63. 67. Paſchæ. IX. 1. &c. Feſtum Feſtorum appellatur. 2. quo die celebrandum ſit. 4. &c. Feſtum Aſcenſionis. X. 1. &c. ſolemnitatum omnium dicitur complementum. 56. Feſtum Corporis Chriſti. XIII. 8. XIII. 1. &c. Transfigurationis Chriſti. XV. 1. &c. quando inſtitutum. 21. Feſtum Inventionis Sanctæ Crucis. XIV. 1. &c. XVI. 12. quo fundamento inſtitutum. XIV. 13. Feſtum Exaltationis S. Crucis. XVI. 1. &c. ejus origo. 9. &c. Feſtum Manifeſtationis S. Crucis. 10. Feſtum Pentecoſtes. XI. 1. &c. 31. quomodo intelligatur per quinquaginta dies fuiſſe productum. 34. &c. Feſtum SS. Trinitatis. XI. 1. &c. quot olim Feſta inſtituta in honorem Deiparæ. II. 1. 1. Feſtum Conceptionis B. Mariæ Virginis. XV. 1. &c. 17. etc. quomodo celebrari poſſit, licet Myſterium non ſit definitum. 23. Feſtum Nativitatis B. Mariæ Virginis. VIII. 24. IX. 1. etc. 6. etc. SS. Nominis Mariæ. X. 1. etc. Præſentationis. XIV. 1. etc. quare dicatur Feſtum Præſentationis B. Mariæ, & non potius Purificationis S. Annæ. 5. Feſtum Deſponſationis B. Mariæ. 1. 2. etc. 14. etc. Feſtum Annuntiationis. III. 1. etc. 15. &c. XVII. 2. Viſitationis. V. 1. etc. quando celebrari cœptum. 9. ejus inſtitutio vindicatur a calumniis hæreticorum. 11. Feſtum Expectationis Partus B. Mariæ Virginis. XVII. 1. etc. Feſtum S. Mariæ de O. *ibid.* Feſtum Purificationis. II. 6. etc. ab aliquibus inter Chriſti ſolemnitates numeratur. 7. quando celebrari cœpta eſt hæc ſolemnitas. 10. etc. Feſtum Dolorum Deiparæ Virginis. IV. 1. etc. appellatur etiam Feſtum B. Virg. de Spaſmo. 7. Feſtum mortis B. Mariæ VIII. 25. Aſſumptionis. 1. etc. 19. 23. etc. Roſarii. XII. 1. etc. B. Virginis de Monte Carmelo. VI. 1. etc. 10. B. Mariæ de Mercede. XI. 1. Dedicationis S. Mariæ ad Nives. VII. 1. etc. 13. etc. Tranſlationis almæ Domus Lauretanæ. XVI. 1. etc. Patrocinii B. Mariæ. XIII. 1. &c. S. Mariæ in Sabbatho. XVIII. 1. etc. Feſtum SS. Apoſtolorum Petri, Jacobi, Joannis, & Pauli. I. XVII. 67. S. Annæ. II. IX. 15. 17. S. Joachimi. 14. 17. S. Baſilii Ep. Cæſarienſis. I. XVII. 67. SS. Innocentium. 11. 35. 37. S. Simeonis Prophetæ. II. II. 7. 12. 15. Feſtum Illuminationis, ſeu Feſtum Luminum. I. II. 2. Feſtum Subdiaconorum in Gallia. 1. 24. Feſtum Tabernaculorum. IV. 12. Fideles vulgo amplectuntur ſententiam Immaculatæ Conceptionis Mariæ. II. XV. 2.

Fides num ſola ſalvos homines efficiat. I. 1. 27. utrum eo triduo, quo Chriſtus vita caruit, in omnibus nutaverit. V. 8. utrum Sabbatho Sancto permanſerit in ſola B. Virgine. II. XVIII. 1.

Flagellatio. Quotuplex genus flagellationis. I. VII. 52. Flagellationis Chriſti miniſtri cujus generis fuerint. 55. In Flagellatione quinam verberum numerus apud Hebræos. 56. quinam apud Romanos. *ibid.*

Flagellum. Flagellis prius cædebantur damnati Crucis ſupplicio. I. VII. 50. qui flagellis cædebatur, antea veſtibus nudabatur. 51.

Flores erupti e terra Chriſti ſudore ſanguineo irrigata. I. VII. 9.

Fœmina. Vide *Fœmina*.

Fons. Benedictio Fontis Baptiſmalis. I. VIII. 61. XI. 39. de Cæremoniis in hac benedictione. VIII. 63. Fontes vino manantes in die Epiphaniæ. I. II. 48.

Fontana Nicolaus. I. VII. 85.

S. Franciſcus Conf. I. XVII. 68.

Frater. Quinam dicantur Fratres Montis Carmeli. II. VI. 2.

Fructus. Benedictio novorum fructuum. I. X. 59.

Fuga Diſcipulorum tempore Paſſionis Domini. I. VII. 20.

S. Fulbertus Epiſc. Carnot. citatus. II. IX. 6.

Fullo Petrus. I. VII. 147.

G

G*A* & *C* litteræ promiſcue adhibitæ. I. XVII. 38.

S. Gabriel Archangelus. I. III. 2. II. III. 2. apparuit Paſtoribus in nocte Nativitatis. I. XVII. 47.

Galilæus quare dicatur Chriſtus. I. XVII. 28.

Gallicinium. I. VII. 26.

Gelaſius I. Pont. Lupercales ludos ſuſtulit. II. XX. 15.

Geneſis. Varia lectio Cap. 17. Geneſeos. I. I. 11.

Gentiles qui Judaicam Religionem amplecti vellent, Circumciſioni ſe, filioſque ſuos ſubdere debebant. I. X. 1. eorum ſuperſtitiones. 21.

Genuflexio interdicta tempore Paſchali in oratione. I. XI. 35. 37.

Gladius Ducalis benedictus a Pontifice. I. XVII. 61. Quare Deipara pingatur ſeptem gladiis transfixa. II. IV. 9.

Gloria in altiſſimis Deo, &c. quomodo hæc verba accipienda. I. XVII. 49. &c.

Gloria Patri, &c. quandonam fuerit compoſitum. I. XII. 5. etc. & unde tracta conſuetudo iſtam Orationem canendi in fine cujuſque Pſalmi. 8.

Gottus Cardinalis citatus. II. XV. 13.

Græci. Quinam Græcorum ritus in Dominica Palmarum. I. IV. 23. quinam in lotione pedum Fer. 5. in Cœna Domini. VI. 51. quinam in benedicendis Oleis Sacris. 65. quo anni tempore præſanctificatorum Miſſam celebrent. VII. 149. 151. quandonam fermento uti cœperint in conſecratione Euchariſtiæ. VI. 38. eorum ſententia circa materiam Euchariſtiæ. 7. 13. non habent Proceſſionem Corporis Chriſti. XIII. 11. qua olim die Nativitatem Chriſti celebrarent. XVII. 63. eorum impietas contra Evangeliſtas. VI. 14. injuriæ erga Latinam Eccleſiam. 38. criminationes adverſus Latinos. VII. 149. error circa vini conſecrationem. 153.

Grandius Guido Abbas citatus cum laude. II. XVI. 7. 10.

Gratia juſtificans. I. I. 6. utrum conferretur per Circumciſionem. 9. etc. non conferebatur a Baptiſmo Joannis. 21. 24. neque per confeſſionem Judæorum. 26.

Gratiarum actio. Unde cœpta ſit conſuetudo gratiarum actionis poſt menſam. I. VI. 46.

Graveſonius citatus cum laude. II. xvi. 7. 10.
S. *Gregorius* Magnus Pontifex. Ejus charitas erga pauperes quotidie exercitata, Angelico miraculo comprobata. I. vi. 57.
Gregorius XIII. Pont. II. ix. 15. xii. 13.
Gregorius XV. Pont. ejuſque Conſtitutio in favorem Immaculatæ Conceptionis. II. xv. 15.
S. *Gregorius Thaumaturgus*, ejuſque Homiliæ de Annuntiatione utrum ſint genuinæ. II. iii. 18.
S. *Gregorius Turonenſis* alapa cælitus correctus in Vigilia Nativitatis Domini, & quare. I. xvii. 56.
Grotius Hugo citatus. I. xvii. 9.

H

H*Aceldama*. I. vii. 31.
Hadrianus imper. Sacra Palæſtinæ loca polluit. I. xiv. 3.
Heretici. Inanes Hæreticorum cavillationes, ut explicent, qui Chriſtus januis clauſis intrare potuerit in Cœnaculum. I. x. 3. eorum argumenta adverſus adorationem Euchariſtiæ refelluntur. 31. eorum error, qui cultum Sanctæ Cruci adimere voluerunt. xiv. 20.
Harduinus, ejuſque opinio circa Paſcha Chriſti Domini. I. vi. 15. 25.
Hebræi, circumcidebantur, ut eo ſigno a cæteris Gentibus diſcernerentur. I. i. 5. 10. num primis Reip. temporibus equis uterentur, an vero aſinis, & mulis. iv. 15. Hebræorum dies feſti. vi. 25. 25. Paſcha. 26. Solemnitas Azymorum. 27. dierum plura genera. 28. modus accumbendi ad menſam. 29. &c. cur balneo egreſſi pedes lavarent. 31. eorum convivia. vii. 6. conſuetudo veſtimenta ſcindendi in ſignum doloris. 30. liberandi reum die Paſchæ. 46. ungendi cadavera, & longis inſtitis conſtringendi. 133. viii. 31.
Hebron Civitas Sacerdotalis ex Tribu Juda. II. v. 4.
S. *Helena* Imperatrix. I. vii. 68. xiv. 4. &c. xv. 10. xvi. 15. xvii. 46.
Heraclius Imperator. I. xvi. 2. &c.
B. *Hermannus* Contractus. I. xi. 4. II. xiii. 3.
Herodes, ejuſque crudelitas. I. ii. 46. cur diutius diſtulerit Infantium cædem. *ibid.* eo Rege natus eſt Chriſtus. xvii. 9.
Herodes Antipas Galilææ Tetrarcha. I. vii. 43.
Herodotus hiſtoricus. I. i. 4.
Hildebrandus Joachimus citatus. II. v. 17.
Hieremiæ Threni. I. v. 1. &c. Prophetia de pretio, quo Chriſtus venditus eſt. vii. 33.
S. *Hieronymus* citatus. I. i. 5. xvii. 33. II. xvi. 4. ejus Sermo *de Aſſumptione* non eſt genuinus. viii. 10.
Hieroſolyma Aſiæ Civitatum nobiliſſima. I. xi. 5. ejus excidium a Chriſto prædictum. iv. 8. in ejus obſidione cur Mater Filium necaverit. 9. incredibilis multitudo Hieroſolymam confluebat die Pentecoſtes. xi. 5. incenſa. xvi. 2. a Mehemeti ſucceſſoribus capta. 8. utrum B. Virgo mortua ſit Hieroſolymæ. II. viii. 7. &c. conſuetudo Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Fer. 6. in Paraſceve. I. vii. 144.
Hiſtoria Inventionis S. Crucis. I. xiv. 10.
Hodie mecum eris in Paradiſo: quomodo hæc Chriſti verba intelligenda. I. vii. 89.
Honoratus a S. Maria laudatus. II. xvi. 7. 9.
Hora Natalis Chriſti. I. xvii. 45. emortualis ejuſdem. vii. 136. &c. qua Chriſtus reſurrexit. viii. 21. &c. qua aſcendit in Cœlum. x. 60. qua delapſus eſt Spiritus S. ſuper Apoſtolos. xi. 30. hora, qua B. Virgo fuit ab Angelo ſalutata, ignoratur. II. iii. 14.
Hoſanna quid ſignificet. I. iv. 24.
Hoſpinianus notatus. II. ii. 16. confutatus. ix. 3.
Huetius Petrus Daniel citatus. I. viii. 18. xvii. 7. 23.
Hugo a S. Victore, ejuſque doctrina. I. vii. 150. &c.
Humanitas Chriſti non fuit in extremis vitæ doloribus a Divinitate derelicta. I. vii. 103.
Humilitas Chriſti. I. vi. 32. 51. humilitatis exemplum a Chriſto Domino, & Virgine Matre nobis relictum. II. ii. 3.
Huniades Rex. I. iv. 20.
Hydriæ in Nuptiis Canæ adhibitæ ubi aſſerventur. I. ii. 32.
Hymnus. Quis auctor Hymni, *Gloria, laus, & honor*. I. iv. 18. quis illius, *Exultet*, &c. viii. 59. quis illius, *Gloria Patri*, &c. xii. 5. &c. quis ejus, *Stabat Mater*, &c. II. xv. 5. qui perperam improbatur. *ibid.* qui fuerit Hymnus a Chriſto poſt Cœnam dictus, antequam exiret in Monte Oliveti. I. vi. 46.
Hypante, ſeu *Hypapante*. II. ii. 7.
Hyperdulia, cultus B. Mariæ Virg. debitus. II. xiii. 5.
Hyſſopus duplicis generis. I. vii. 107. cuinam hyſſopo impoſita ſpongia ad potum Chriſto exhibendum. *ibid.*

I

S. J*Acobus* Apoſtolus filius Zebedæi. I. iv. 12.
S. *Jacobus* Frater Domini appellatus Juſtus. I. vii. 13. huic apparuit Chriſtus poſt Reſurrectionem. x. 26.
Jacobus Epiſc. Edeſſenus. II. ix. 16.
Jacobus Aragoniæ Rex. II. xi. 1.
Januarius. Quibus ſuperſtitionibus celebrarentur menſis Januarii Kalendæ. I. i. 21.
Janus, ejuſque Feſtum apud Gentiles. I. i. 21. 22.
Jejunium quale olim in die Circumciſionis celebraretur. I. i. 25. quare duo in hebdomada jejunia olim indicta. iv. 26. Jeju-
De Feſt.
nium Sabbathi olim vetitum in Orientali Eccleſia, in Occidentali fieri ſolitum, & quare. II. xviii. 7. quanta olim jejunii ſeveritas in die Paraſceves. I. vii. 156. Jejunium Feriæ 6. & Sabbathi. iii. Jejunium in Vigilia Pentecoſtes. 15. 38. Jejunium 15. dierum apud Orientales ante Aſſumptionem Beatæ Mariæ. II. viii. 26. Jejunium interdictum tempore Paſchali. I. xi. 35. 37.
Jephte utrum voverit Filiæ virginitatem. II. i. 9.
Jeremias. Vide *Hieremias*.
Jeſu Chriſte ora pro nobis quare non dicatur. I. iii. 14. x. 40.
Jeſus. Vide *Chriſtus*, *Nomen*.
S. *Ignatius* Martyr citatus. II. xviii. 7. explicatus. 3. 4. 5.
S. *Ignatius Lojola* natus in ſtabulo ex pio matris affectu erga Nativitatem Domini. I. xvii. 33.
Ignis, qui ſedit ſuper Apoſtolos in die Pentecoſtes fuit elementarius. I. xi. 14. &c. ignis benedictio in die Sabbathi Sancti. viii. 50.
Ignorantia Judæorum circa Chriſtum Dominum quæ, & qualis fuerit. I. vii. 93. 94.
S. *Ildephonſus* II. xvii. 2. ejus libri utrum ſint genuini. ix. 7.
Illiberitanum Concilium. I. v. 7.
Imago. Chriſti Crucifixi imagines variæ. I. vii. 85.
Immaculata Concept. B. M. V. Vide *Conceptio*.
Imprecatio dira, qua ſe devoverunt Judæi. I. vii. 60.
Improperia cur canantur in die Paraſceves. I. vii. 60.
Incarnatio cujus Divinæ Perſonæ opus ſit. II. iii. 12.
Incircumciſi appellati omnes Gentiles. I. i. 5.
Indefinitus loquendi modus pro definito uſitatus in Scriptura. I. iv. 6.
Indulgentia conceſſa in Feſto Transfigurationis. I. xv. 24. Indulgentiæ conceſſæ Ordini Carmelitarum. II. vi. 4. Feſtivitati Præſentationis B. M. Virginis. xiv. 8. recitantibus Miſſam, & Officium Conceptionis. xv. 8. 22.
Ineptiæ; quæ confinguntur circa B. Virginem, ſtatim ac mortua fuit. II. viii. 11.
Infans. Utrum dari poſſit Baptiſmus Infantibus. I. x. 24. Infantibus baptizandis Sabbatho Sancto caput abluebatur in Dominica Palmarum. iv. 22. Infantibus poſt Baptiſmum præbebatur Confirmatio, & Euchariſtia. viii. 59. &c.
Infirmus. Euchariſtia in die Paraſceves adminiſtratur ſolis infirmis. vii. 156. oleum Infirmorum. vi. 62.
SS. *Innocentes*, & eorum cædes. I. ii. 35. 43. 46.
Innocentius I. Pont. & ejus doctrina explicata. I. vii. 152.
Innocentius III. Pont. I. xi. 42. II. iv. 5.
Innocentius IV. Pont. II. ix. 10.
Innocentius XI. Pont. II. x. 6.
Innocentius XII. Pont. II. xii. 15. xvi. 11.
Inſcriptio rariſſima Langobardorum tempore. I. vi. 54.
Interceſſio Deiparæ pro nobis quam efficax. II. xiii. 1. &c. Sanctorum interceſſione apud alios Sanctos non utimur, utimur tamen apud B. Virginem, ipſi recitantes ſalutationem Angelicam. *ibid.*
Interdictum. Tempore interdicti conferuntur Baptiſmus, & Confirmatio. I. vi. 63.
Interian de Ayla Joannes. I. i. 24.
Interpretes LXX. Eorum verſio mendoſa eſt. I. xvii. 42. &c.
Inventio S. Crucis. I. xiv. 1. &c.
S. *Joachim* Pater B. Mariæ Virg. II. ix. 24. ejus cultus. 27. &c.
S. *Joannes Baptiſta*. I. xv. 19. ejus exultatio in utero Matris. II. v. 6. &c. ejus nativitas. 8. an, & quomodo noverit Jeſum Chriſtum ante Baptiſmum. I. ii. 23. de illius Baptiſmo quæſtiones aliquot. 14. in ejus honorem ſacra Ædes ibi ædificata, ubi baptizavit Chriſtum. 27. ejus non emortualis tantum, ſed & natalis dies celebratur. II. ix. 2.
S. *Joannes Evangeliſta*, diſcipulus ille, quem diligebat Jeſus. I. vi. 3. 14. 20. &c. vii. 13. 15. 191. x. 10. 18. &c. xv. 12. utrum fuerit Sponſus Nuptiarum Canæ. ii. 31. quomodo recubuit ſuper pectus Jeſu. vi. 19. utrum adhuc vivat. x. 20. ejus Evangelii Caput ult. non eſt additum, ſed ipſius Apoſtoli. 21. ejus verba Cap. 2. *Quid mihi, & tibi eſt mulier*, explicantur contra Hæreticorum calumnias. II. 23. ejus locus Cap. 22. pariter explicatus. I. x. 18. &c.
S. *Joannes Chryſoſtomus*, ejuſque opinio non probata. I. x. 44. 58.
S. *Joannes a Capiſtrano*. I. iii. 10.
Joannes XXII. Pont. I. xii. 10. ejus viſiones. II. vi. 4. &c. 9.
Joannes Archiepiſcopus Nicænus, ejuſque Epiſtola. I. xvii. 63. &c.
Joannes Epiſc. Caſtorienſis citatus. II. vi. 6. &c.
Joannes Diaconus citatus. I. viii. 72.
Joannes Gerſon citatus. II. ix. 2. &c.
Joannes Marcus, de quo ſit mentio in Scriptura. I. vi. 3. 4.
Joannes de Monteſono triſti eventu contrariam Immaculatæ Conceptioni ſententiam ſuſtinuit. II. xv. 6.
Joannes Patritius Romanus. II. vii. 6. &c.
Joannes Philoponus. I. vi. 7.
Joannes Verus. II. xv. 9.
Joel, ejuſque Oraculum. I. xi. 6.
S. *Joſeph* Mariæ Sponſus per rectam lineam Davide Rege prognatus erat. I. xvii. 22. antequam nuberet B. Mariæ Virgini, votum virginitatis ediderat. II. i. 11. quando acceperit Mariam in uxorem. iii. 4. &c. ſenex non erat, quando accepit. I. 13. veriſimile eſt fuiſſe comitem itineris a B. Virgine ſuſcepti ad viſitandam Eliſabet. v. 4. utrum pedibus Bethlehemum venerit. I. xvii. 14. num tempore mortis Chriſti

jam e vivis exceſſiſſet. VII. 101. ejus cultus quam gratus B. Mariæ Virgini. II. 1. 14.

Joſeph ab Arimathæa. I. VI. 4. VII. 130. quis fuerit. 131. ejus laus. 132.

Joſephus Hiſtoricus, ejuſque Teſtimonium de Chriſto Ieſu. I. VIII. 19. &c.

Iracundia in reſponſo ad Matrem objecta Chriſto Domino ab hæreticis. I. II. 13.

Irenæus Ep. Lugdunenſis. I. IX. 7.

Iſaac typus Chriſti. I. VII. 62.

S. Iſidorus Hiſpal. citatus, I. IV. 17. XI. 10.

Iter Sabbathi apud Hebræos. I. X. 43.

Judæa ſola nomine Orbis univerſi ſæpe ſignificabatur. I. XVII. 3.

Judæi, & eorum Baptiſmus. I. II. 24. ac confeſſio peccatorum. 25. &c. quando nomen infantibus imponere ipſi conſueverint. III. 3. eorum primores viri non equis, ſed aſinis & mulis utebantur. IV. 15. quando ipſis ademptum jus gladii. VII. 39. &c. quid apud ipſos judicium zeli. 41. eorum conſuetudo liberandi reum die Paſchæ. 46. dira imprecatio, qua ſe devoverunt. 60. an Crucis ſupplicium apud Ipſos uſitatum. 79. eorum convicia in Chriſtum Jeſum. 92. quam perfidi. 94. quare petierint a Pilato, ut crucifixis crura ſuffringerentur. 125. cur pro illis etiam oret Eccleſia in die Paraſceves. 141. eorum mos ungendi cadavera, & longis Inſtitis conſtringendi. 133. diem in quatuor partes dividebant, quarum ſingulæ ternas horas continebant. 137. prandium faciebant meridie. XI. 30. maxima frequentia confluebant Hieroſolymam die Pentecoſtes. 5. juſſi ſunt maſculos non fœminas præſentare in Templo. II. XIV. 5. eorum ſolemnitas, qua hominem Cruci affixum cremabant. 20.

Judas Iſcariotes. I. VI. 51. quis, & unde eſſet. VII. 21. ejus proditio. VI. 27. 33. VII. 16. &c. qua die prodiderit Chriſtum. IV. 26. quo pretio. 32. an fuerit a Chriſto communicatus. VI. 41. &c. quo liquore intinctus fuerit panis illi a Chriſto porrectus. 43. ejus pœnitentia, deſperatio, & miſerrimus exitus. VII. 31. &c.

Judas, qui & *Cyriacus*, coævus S. Helenæ. I. XIV. 6. 8. &c.

Judicium zeli quid fuerit apud Judæos. I. VII. 41.

B. Juliana a Monte Cornelione, I. XIII. 1, &c.

Julianus, ejuſque audacia. II. V. 4.

Ivo Carnutenſis Epiſcopus. Vide *Yvo*.

Jus gladii quando ademptum Judæis. I. VII. 39.

Juſjurandum, quo ſe adſtringere debet quicumque ad Gradum promovendus eſt in Univerſitate Pariſienſi. II. XV. 13. 28.

Juſtificatio. Scriptura ſæpe tribuit vim Juſtificationis, aut ſalvandi diverſis rebus, non quod ſolæ juſtificare, aut ſalvare poſſint, ſed quod illæ ad eum finem conducant, ſi tamen cætera non deſint. II. VI. 8.

Juſtinus Imperator. I. XVI. 68.

Juvenalis Hieroſolymorum Ep. II. VIII. 7. 9.

Juvencus laudatus. I. II. 12.

Juveninus Gaſpar citatus I. 1. 9.

K

KAlendæ Januarii quibus ſuperſtitionibus celebrarentur. I. 1. 22.

Kerinius idem ac Cyrenius, Cyrinius, & Cyrinus Syriæ Præſes. I. XVII. 5.

L

LAc cum mella mittebatur in Calicem die Sabbathi Sancti. I. VIII. 60. benedici tantum, & non infundi in Calicem juſſit Concilium Africanum. 62.

Lacrymæ Chriſti Domini ſuper Jeruſalem, & Diſſertatio circa illas. I. IV. 7. lacrymas fundere non opponitur conſtantiæ. II. IV. 5.

Lambertinus Proſper. Vide BENEDICTUS XIV.

Lancea Chriſti Domini. I. VII. 58. ejus pars ſuperior in Vaticana Baſilica, cuſpis vero in Regio Pariſienſi Sacello aſſervatur. 119.

Lamy Bernardus citatus. I. VI. 8. XVII. 10. &c.

Langletus Joſeph Sueſſionenſis Epiſc. laudatus. I. V. 5.

Langobardi. Horum monumenta in Regionibus Ciſpadanis rariſſima. I. VI. 54.

Latria. Quando primum Apoſtoli præſtiterint Chriſto cultum latriæ. I. X. 30. cultus latriæ debetur Euchariſtiæ. XIII. 8.

Latrones duo, Chriſti comites in ſupplicio Crucis. I. VII. 64. 69. 74. 75. 95. &c. 124. Cruci clavis affixi. 87. 91. bonus latro. 89. 99.

Latus dextrumne, an ſiniſtrum Chriſto confoſſum. I. VII. 117. num ſanguis, & vera aqua ex eo manarint. 128.

Laudunenſis Eccleſia. I. VI. 68. ejus conſuetudo fer. 5. in Cœna Domini. 47.

Launojus Joannes citatus. II. VI. 5. confutatus. VIII. 22. XV. 12.

Lauretana Domus. II. XVI. 1. &c. Auctoris ſententia circa illam. 4. unde nomen Lauretanæ acceperit. 6.

S. Leo Pontifex citatus. I. XI. 22.

Leo IV. Pontifex. II. VIII. 27.

S. Leo IX. Pontifex. I. VI. 38.

Lex duplex in V. T. pro muliere, quæ peperiſſet maſculum. II. II. 1. iis legibus non adſtringebatur B. Virgo. 2. eas tamen adimplevit. 4. lex Circumciſionis promulgata per Moyſem. I. 5. 3.

Liber de Divinis Officiis, qui Alcuino tribuitur, citatus. I. IV. 21. Liber de Infantia Salvatoris apocryphus. II. 13. Libri apocryphi de B. Virgine. II. IX. 12.

Liberius Pontifex. II. VI. 6. &c. Liberii Baſilica. 1. &c.

Lignum viride, & aridum quid apud Hebræos proverbialiter ſignificet. I. VII. 63.

Limbus SS. Patrum, ſeu Sinus Abrahæ. I. VIII. 10. &c. Limbus Puerorum. 11.

Lingua. Linguarum Donum. I. XI. 6. &c. quid fuerit. 12. linguæ igneæ, quæ ſederunt ſuper Apoſtolos. 13.

Linteum, quo guttas ſudoris ſanguinei abſterſit Chriſtus, ubi aſſervetur. I. VII. 9. lintei miraculoſi pars, quo uſus eſt Chriſtus ad abſtergendos pedes Diſcipulorum, ſervatur in Monaſterio Caſſinenſi. VI. 32.

Locus, ubi erant Apoſtoli, quando deſcendit Spiritus Sanctus. I. XI. 16. 18. &c. Templum ibi extructum a D. Helena & Regina Siciliæ. 20.

Lojola. Vide *S. Ignatius Lojola*.

S. Longinus Mart. I. VII. 127. non eſt idem ac Centurio ille, qui Chriſtum confeſſus eſt in Calvario. 125.

Lotio apud Veteres uſitata, antequam menſæ accumberent. I. VI. 30. &c.

S. Lucæ Evang. locus explicatus. II. II. 8.

Lugdunenſis Eccleſia. II. XV. 3.

Lumen. Uſus luminum in Eccleſia quare inſtitutus. I. V. 2. Luminum, quæ in Matutinis tridui Hebdomadæ Sanctæ extinguuntur, atque hujus cæremoniæ Myſterium. 3. &c.

Lupercales ludi lubiati. II. II. 10.

Lutherani, & eorum prava interpretatio circa illa verba *Conſummatum eſt*. I. VII. 112.

M

MAbillonius citatus. I. VII. 155. II. XII. 6. &c.

Macarius Epiſc. Hieroſolymitanus. I. XIV. 4. &c.

Macellum Liviæ. II. VI. 1.

Maffejus Scipio citatus. I. XVII. 38.

Magdalena. Vide *S. Maria Magdalena*.

Magi, qui Chriſtum Infantem adorarunt, in Bethlehem veniunt. I. II. 5. tres fuiſſe, recepta ſententia eſt. 7. quæ eorum nomina. 8. quæ conditio, & utrum Reges fuerint. 9. &c. ubi Chriſtum repererint. 17. Divinitatem Chriſti habuerunt cognitam. 20. &c. quo die Bethlehemum venerint. 35. &c. an tredecim poſt diebus a Natali Chriſti. 38. unde profecti. *ibid.* & 41. &c.

Magnificat vindicatum ab Hæreticorum calumniis. II. V. 7.

Malchus, cui fuit amputata auricula, utrum ille ſit, qui Chriſto alapam impegit. I. VII. 12.

Maldonatus citatur. I. II. 19. &c. ejus ſententia quædam non probatur. VIII. 43. contrariam immaculatæ Conceptioni opinionem habebat. II. XV. 13. 15.

Manſius Jo. Dominicus. II. XVI. 11.

Mantuæ aſſervantur aliquæ Guttæ Sanguinis Chriſti. I. VIII. 37.

Marcianus Imp. II. VIII. 7.

Marcion, & quidam Græci tuentes conſecrationem in fermentato putarunt Chriſtum vulgarem paraſſe Cœnam, in qua Paſcha novum inſtituit. I. VI. 7.

Marcus Joannes. I. VI. 3. 4.

Maria Virgo per rectam lineam Davide prognata erat. I. XVII. 22. Mariæ Virginis Immaculatam Conceptionem non ſatis ſignificaret, qui eam diceret Sanctificatam in utero. II. XV. 2. Maria V. ubinam nata ſit. IX. 13. Mariæ Natale dicebatur olim Octava Domini. I. 1. 2. Mariæ non emortualis tantum, ſed etiam natalis dies celebratur. II. IX. 2. Mariæ nomen quanta in veneratione ſemper fuerit. X. 1. an revelatum fuerit a Deo. 2. nulli neque regia ſtirpe fœminæ prognatæ olim licebat nomen hoc imponere. 3. an conferat ad ſalutem æternam ex opere operato. 4. Maria V. utrum triennis fuerit præſentata in Templo. XIV. 3. nulla jubente lege fuit præſentata. 5. &c. fuit vere matrimonio juncta cum S. Joſeph. I. 2. &c. & quare. 4. &c. Virginitatis votum emiſit. 7. etc. qui ergo potuit nubere? 12. quoto ætatis anno nupſerit. 13. quando fuit ab Angelo ſalutata, utrum eſſet ſponſa tantum, an etiam matrimonio conjuncta. III. 3. etc. ejus perturbatio in ſalutatione Angeli unde orta. 8. ejus reſponſio. 9. perfecte credidit Angelo nuncianti. V. 2. etc. quoto ætatis ſuæ anno conceperit Chriſtum Jeſum. III. 14. in ſenſu proprio eſt mater, & mater Dei. II. utrum pedibus Bethlehemum venerit. I. XVII. 14. utrum edicto cenſuali cogeretur eo ſe conferre. 18. etc. non obſtringebatur iis legibus, quæ in V. T. mulieri poſt partum conſtituebantur. II. II. 2. Maria V. adfuit Crucifixioni Jeſu Chriſti. IV. 2. utrum mortua ſit Martyrium paſſa. 3. 8. an in terram corruerit. 5. etc. cur VII. gladiis transfixa depingatur. 9. utrum fuerit ullo ſpaſmo correpta. 7. utrum venerit ad ſepulchrum Chriſti cum reliquis mulieribus. I. VIII. 32. utrum fuerit præſens Aſcenſioni Chriſti. X. 46. utrum ipſi apparuerit Chriſtus in die Reſurrectionis. VIII. 44. utrum mortua ſit. II. VIII. 1. etc. quoto ætatis ſuæ anno obierit. 6. ubi mortua ſit. 7. etc. ejus ſepulchrum an Conſtantinopolim tranſlatum. *ibid.* in Cœlum aſſumpta eſt anima ſimul & corpore. I. X. 52. II. VIII. 12. etc. ſingulares ejus virtutes, & Privilegia. 14. XIII. 1. etc. incertum quo die revixerit. VIII. 25. ejus fides de Chriſti Divinitate. I. XVII. 52. ejus humilitas. II. II. 3. 111.

III. 11. ejus conſtantia. IV. 7. 13. Maria Virgo intercedit pro nobis, orat pro nobis, mediatrix eſt pro nobis. XIII. 2. Maria V. ſymbolice ſignificatur per candelam illam, quæ in Matutinis Hebdomadæ Sanctæ ſervatur accenſa. I. V. 8. &c. Maria V. an habeat imperium in animas Purgatorii. II. VI. 7. cultus ſemper exhibitus Deiparæ ab Eccleſiæ primordiis, ſæculo X. auctus eſt. XVIII. 1. &c. modus rite precandi Deiparam. XIII. 3. in honorem Deiparæ olim tres tantum, & deinde quatuor ſolemnitates reperiuntur inſtitutæ. II. 1. 1. utrum Mariæ V. adhuc viventi dicata ædicula in Monte Carmelo. VI. 1. &c. Vide *Annunciatio*, *Aſſumptio*, *Conceptio*, *Deſponſatio*, *Dolores*, *Expectatio*, *Nativitas*, *Patrocinium*, *Præſentatio*, *Purificatio*, *Roſarium*, *Translatio*, *Viſitatio*.
B. Maria de Mercede. II. XI. 1.
S. Maria de Monte Carmelo. II. VI. 1. &c.
S. Maria ad Nives. II. VII. 2. 5. dicitur etiam S. Maria ad Præſepe. 3. & S. Maria Major. 4.
S. Maria in Sabbatho. II. XVIII. 2. &c.
S. Maria de Victoria. II. XII. 12.
S. Maria Cleophe. I. VII. 102.
S. Maria Magdalena. I. VIII. 32. 34. XVIII. 2. crucifixioni adfuit. VII. 101. in ejus memoriam, lavabantur olim pedes uni egeno, præter duodecim, in fer. 5. in Cœna Domini. VI. 54. 57. in ejus memoriam, quæ libra unguenti accepta Chriſti pedes unxit, largior eleemoſyna diſtribuebatur olim a R. Pontificibus in Sabbatho ante Dominicam Palmarum. IV. 24.
S. Maria Magdalena de Pazzis, ejuſque Revelatio. I. VII. 54.
Maria Mater Jacobi minoris. I. VI. 4.
Maria Mater Joannis cognomento Marci. I. XI. 17.
Martene, ejuſque emendatio quædam rejicitur. I. 1. 25.
Martorellus Epiſcopus Montisfeltri. II. XVI. 1. 3. 12.
Martyrologium Pariſienſe, & hiſtoria de illo exſcribendo. II. VIII. 22.
Mater in ſenſu proprio, & quidem Mater Dei eſt Beata Virgo. II. III. 11. Mater S. Ignatii Lojolæ illum in ſtabulo parere voluit, & quare. I. XVII. 33. Mater filium in obſidione Hieroſolymitana occidit, ut ejus carnibus famem depelleret. IV. 9.
Mathuſalem quo anno obiit. I. XVII. 42. &c.
Matrimonium inter B. V. Mariam, & S. Joſeph fuit verum matrimonium. II. 1. 2. &c. ejus natura. 6. quomodo ex parte Virginis potuit contrahi. 12. quoto ætatis Deiparæ anno contractum. 13. an quando Deipara fuit ab Angelo ſalutata, eſſet contractum. III. 3. &c.
S. Matthæi Evang. locus Cap. 17. verſ. 9. explicatur. I. VII. 33.
S. Matthias Apoſtolus. I. X. 47. X. 1. &c.
Matutinum Epiphaniæ. Invitatorio caret, & quare. I. II. 51. Matutina Tenebrarum. V. 1. &c.
Maudniſius, ejuſque circa Hebræorum Paſcha opinio. I. VI. 15. 25.
S. Maurilius Andegavenſis Ep. II. IX. 5.
Mauritius imperator. II. VIII. 29.
Mediolanenſis Eccleſiæ mos in die Epiphaniæ. I. II. 3.
Melchior Canus. Vide *Canus*.
Menſa accumbendi modus apud Veteres. I. VI. 29. &c. Pedum lotio ante menſam. 31.
Meſſia ſoli, & nulli præter illum competit textus Zachariæ citatus a D. Matthæo. I. IV. 15.
S. Methodius, ejuſque Homilia de Purificatione Beatæ Mariæ Virginis utrum ſit genuina. II. II. 13.
Metropoliticum Jus. Vide *Jus*.
Michæas Propheta conciliatur cum D. Matthæo. I. XVII. 25. &c.
Michael Cerularius. I. VI. 38.
Miles, qui lancea Chriſtum transfixit. I. VII. 127. milites ſepulchro Chriſti appoſiti. I. VIII. 30. 33.
Miraculum. Donum miraculorum. I. XI. 6. miracula quædam ſunt talia propter circumſtantias. VII. 121. miracula, quæ in Chriſti nativitate dicuntur contigiſſe. XVII. 53. &c. miraculum multiplicationis panum colebatur olim in die Epiphaniæ. II. 3. miracula quibus illuſtratur hoc Feſtum. 48. miracula terna, quæ recoluntur in die Epiphaniæ an contigerint eodem die. 32. miraculum in Nuptiis Canæ patratum a Chriſto. 23. miraculum duplex in Transfiguratione. XVI. 6. miraculum reſtitutæ Malcho auriculæ. VII. 19. miraculum de illo, qui alapam Chriſto impegit. 22. miraculum quotannis renovatum Hieroſolymis Sabbatho Sancto, & in Eccleſia S. Sepulchri, ut igne Cœlo delapſo luminaria accenderentur. VIII. 57. miraculum de veſtigiis Chriſti in Monte Oliveti. X. 53. miraculum in die Aſcenſionis poſt Miſſam in Eccleſia Montis Oliveti quotannis fieri ſolitum. 54. miraculum Volſinienſe circa Euchariſtiæ Sacramentum. XIII. 6. 9. miraculum S. Crucis Conſtantino objectum. XIV. 1. &c. miraculum delapſæ nivis in ædificatione Baſilicæ S. Mariæ Majoris. II. VII. 6. &c. 14. &c. aliud miraculum terræ dehiſcentis in eadem ædificatione. 7. &c.
Miſſa. Apoſtoli quando Miſſam primam celebraverint. I. XI. 41. in Miſſa, & Officio de Circumciſione plura continentur, quæ ſpectant ad B. V. & quare. 1. 25. Miſſæ duæ celebrabantur olim in die Circumciſionis, altera de Chriſti Circumciſione, altera de B. Virgine. *ibid.* Miſſæ tres cur celebrentur in die Natalis Domini. XVII. 57. &c. 61. &c. & cur aliæ plures Miſſæ aliis diebus. 59. &c. Miſſas tres celebrandi mos Fer. 5. in Cœna Domini. VI. 67. Miſſa Fer. 6. in Paraſceve. VII. 143. non appellanda eſt Miſſa ſicca, ſed Miſſa Præſanctificatorum. 148. cur celebretur hac Feria ſexta. 149. Miſſa Sabbathi Sancti olim celebrabatur in Nocte. VIII. 2. hujus Miſſæ cæremoniæ. 65. Miſſa *ad prohibendum ab Idolis*. 1. 21. Miſſa Catechumenorum. VI. 68.
Modeſtia quæ neceſſaria eſt quando loquimur de rebus ad B. V. ſpectantibus. II. III. 29.
Modus rite precandi B. Virginem. II. XIII. 3.
Mæror Chriſti in horto. I. VII. 4.
Mons in quo Chriſtus transfiguratus eſt. I. XV. 10.
Monumentum. Monumenta aperta in Chriſti morte. I. VIII. 38. &c. utrum in Judæa tantum, an etiam alibi aperta ſint monumenta, Chriſto moriente. VII. 121. cur Angelus aperuit monumentum Chriſti jam redivivi. VIII. 33.
Mors Chriſti quo anno, die, & hora contigerit. I. VII. 135. mors Beatæ Mariæ appellatur Feſtum Aſſumptionis. II. VIII. 19. 22.
Mortui, qui reſurrexerunt in morte Chriſti, utrum cum ipſo in Cœlum aſcenderint anima, & corpore. II. VIII. 20.
Moyſes cur teſtis adhibitus in Transfiguratione. I. XV. 4. an eſſet tunc proprio præditus corpore. 5. per Moyſem promulgata lex Circumciſionis. I. 3.
Mulieres, quæ venerunt ad Sepulchrum Chriſti, quænam fuerint. I. VIII. 31.
Multitudo militiæ cæleſtis, quomodo hæc verba intelligenda. I. XVII. 48.
Muli. Mulis, & Aſinis utebantur primores Judæorum. I. IV. 15.
Munera, quæ Magi detulerunt Chriſto, fuerunt Symbolica. I. II. 21. &c.
Muratorius Ludovicus citatus. II. XVI. 12.

N

N*Atale* Domini. I. XVII. 1. &c. *Natale S. Mariæ*. lectio perperam correcta a Martene. I. 25. natalis dies Sanctorum dicitur is, in quo mortem obierunt. II. IX. 1. quorum natalis dies ab Eccleſia celebretur. 2.
Natalis Alexander citatus. II. XV. 25. laudatus. XVI. 6.
Nathanael an ſit idem ac Bartholomæus. I. X. 9. an Sponſus in Nuptiis Canæ. II. 31.
Nativitas Chriſti in Orientali Eccleſia ſimul cum Epiphania celebrabatur. I. 21. 50. quem locum teneat inter Eccleſiæ Feſtivitates. 57. quænam ejus peculiaria privilegia. *ibid.* ritus celebrandi in ea tres Miſſas quis Auctor. 58. qua ratione colatur 25. Decembris. 66. &c. ejus Octava. 1. 19. &c. Nativitas B. Mariæ Virg. II. IX. 1. etc. 13. &c.
Naupactum, & Victoria navalis illic a Chriſtianis reportata. II. XII. 11.
Nazaræus cur appelletur Chriſtus. I. XVII. 28.
Nicephorus vel refutatus, vel explicatus. I. XVII. 68.
Nicetas Pectoratus refellitur. I. VII. 149.
Nicodemus. I. VI. 4. ſimul cum Joſepho ab Arimathæa operam dat ſepulturæ Chriſti. VII. 130. quis fuerit. 131. ejus laus. 132.
B. Nicolaus Albergatus. II. XV. 7.
Nicolaus I. Pont. citatus. II. VIII. 26.
Nicolaus IV. Pont. citatus. II. VII. 14.
Nicolaus de Villa Gagnonis. I. VI. 7.
Nix miraculoſe delapſa in ædificatione Baſilicæ Liberianæ. II. VII. 6. &c.
de Nogarolis Leonardus. II. XV. 22.
Nomen quandonam infantibus imponi conſueverit. I. III. 2. etc. non proprio, ſed patris nomine mos erat Judæis filium indicare. X. 9. Nomen Jeſu. III. 1. etc. plures appellati hoc nomine in Lege veteri. 5. vis, & poteſtas hujus nominis. 6. ejus Officium. 11. Nomen B. Mariæ Virginis. II. X. 1. etc. Nomina SS. Joachim & Annæ utrum ſint incerta. II. IX. 18. &c. Nomina varia Feſti Circumciſionis. I. I. 19.
Notkerus Monachus S. Galli. I. XI. 41.
Nox. Officia divina olim celebrata noctu, nunc interdicuntur. I. II. 51.
Nubes. Deus ſæpe ſe conſpicuum exhibuit in nube. I. XV. 18.
Nudus dicitur etiam qui ſola ſit interula indutus. I. X. 11. Nuditas Chriſti. VII. 53. 88.
Numerus pluralis pro ſingulari ponitur juxta Idiotiſmum Hebraicum. I. VII. 69. VIII. 33. numerus eorum, qui in Cœnaculum convenerunt, quo Spiritus Sanctus delapſus eſt. XI. 11.
Nummus ab Heraclio ob recuperatam Crucem percuſſus. I. XVI. 7. 13. &c.
Nuptiæ in Cana Galilææ celebratæ, & varia circa eaſdem quæſita. I. II. 31.

O

O*A* S. Maria de O vocatur ſolemnitas Expectationis. II. XVII. 2.
Oblatio Chriſti ad Templum, appellatur Purificationis Feſtum. II. 1. 7.
Obſtetrix nulla adhibita in partu B. M. Virginis. I. XVII. 22. &c.
Octava Nativitatis Domini. I. 1. 19. etc. Nativitatis B. M. Virginis quando inſtituta. II. IX. 10. Aſſumptionis cur a Leone IV. inſtituta. VIII. 17.
Offertorium cur omittatur in Miſſa Sabbathi Sancti. I. VIII. 67. &c.
Officium. Officia noctu celebrata in die Epiphaniæ. I. II. 51. Officia Tenebrarum. V. 1. etc. in Officio, & Miſſa de Circumciſione plura habentur, quæ ſpectant ad B. Virginem, & quare. 1. 25. Officium SS. Nominis Jeſu. III. 12. Officium Paſchæ

ſchæ cur ſit tam breve. ix. 8. Officium Corporis Chriſti. xiii. 11. S. Crucis. xiv. 18. &c. Transfigurationis. xv. 22. &c. Immaculatæ Concept. S. Mariæ Virginis. II. ix. ix. 17. xv. 2. 5. 8. in Officio & Miſſa Conceptionis nemo uti debet alio quam Conceptionis nomine. 15. Officium Conceptionis mutatum a S. Pio V. Pont. 21. Officium SS. Nominis Mariæ. x. 6. Præſentationis. xiv. 7. Deſponſationis B. Mariæ quando, & a quo inſtitutum. 2. 14. Officium Viſitationis. v. 9. 12. Expectationis Partus. xvii. 1. &c. Septem Dolorum. iv. 1. 9. B. M. V. de Monte Carmelo. vi. 10. SS. Roſarii. xii. 13. &c. Patrocinii B. Mariæ Virg. xiii. 1. Translationis S. Domus Lauretanæ. xvi. 1. S. Mariæ in Sabbatho. xviii. 1. &c. Officium parvum Beatæ Mariæ Virg. 1. &c. an ſit quotidie de præcepto omnibus Eccleſiaſticis. 4. &c.

Oleum. Fons olei, qui in die Nativitatis Chriſti Romæ erupit. I. xvii. 51. Oleum Catechumenorum, & Infirmorum. vi. 62. Olea ſancta. 59. ea benedicendi mos Fer. 5. in Cœna Domini quando introductus. 63. quis ritus in eorum conſecratione. 64. ea conſecrantur a Card. Archipresbytero in Vaticana Baſilica. 69.

Oliveti Mons palmis, & olivis confertiſſimus. I. iv. 12.

Opus. Opera ſervilia non interdicebantur in Feſto Pentecoſtes per 50. dies productos. I. xi. 34. Operum noſtrorum ſatisfactio non explodenda. vii. 172.

Ora pro nobis non dicitur, quando Oratio dirigitur ad Chriſtum. I. iii. 14.

Oraculum Chriſti de Petri Martyrio. I. x. 17. oracula Chriſti impleta in excidio Hieroſolymitano. iv. 8. &c. oraculum de ortu Chriſti Bethlehemitico. xvii. 24. oraculum Scripturæ impletum in morte Chriſti. vii. 124. 126. oracula de Chriſti Reſurrectione ex Sacris Paginis. viii. 16. oracula de Aſcenſione Chriſti. x. 17. oraculum *Dicite Filiæ Sion &c.* de quo Propheta intelligi debeat. iv. 7. &c. 15. oraculum Joelis. xi. 6. oraculum Iſaiæ de Bove, & Aſino ad Domini Præſepe. xvii. 53. oraculum *Zachariæ* de veſtigiis Domini in monte Oliveti. x. 53. oraculum Zachariæ Cap. 12. Impletum. vii. 12. ejuſdem oraculum Cap. 9. de nullo alio exponi poteſt, quam de Meſſia. iv. 25. oraculum Delphicum. xvii. 53.

Oratio Chriſti in horto. I. vii. 5. utrum omnis Chriſti oratio ſit exaudita. 9. &c. oratio peccatoris an exaudiatur a Deo. II. vi. 7.

Orbis univerſus ſæpe Judæam ſolam ſignificabat. I. xvii. 3.

Orientales. Ritus Orientalium in Dominica Palmarum. I. iv. 23. & Fer. 5. in Cœna Domini. vi. 51. 65.

Originale peccatum utrum deleretur per Circumciſionem. I. i. 9. &c. utrum ſit a Beata Virgine contractum. Vide *Conceptio*. Paulus V. quomodo vetuit affirmare B. Virginem fuiſſe conceptam in peccato Originali. II. xv. 14.

Origenes confutatus. II. iv. 1.

Orlandus Peregrinus Antonius ex Sacra Familia Carmelitarum notatur. II. xii. 9.

Oſculum in Nocte ante Matutinum Paſchæ olim præmiſſum cum iis verbis *Surrexit Dominus*. I. viii. 70. Oſculum pacis non datur in Miſſa Feria 5. in Cœna Domini. v. 48.

P

P*alinodiam* publice recantarunt qui Joannis da Monteſono partes ſequuti contrariam Immaculatæ Conceptioni opinionem propugnaverunt. II. xv. 6. ad eamdem adactus eſt Ju. Verus 9.

Palma, eaſque benedicendi ritus quando introductus. I. iv. 20.

Pan cur dicatur mortuus in die Mortis Chriſti. I. vii. 123.

Panis triticeus num ſit materia neceſſaria Sacramenti. I. vi. 38. panis a Chriſto Judæ porrectus quo liquore fuerit intinctus. 43. panis benedictio. x. 59.

Pantaleon Jacobus, poſtea Urbanus II. Pont. I. vii. 64.

Pantheon ab Agrippa ædificatum. II. vii. 18.

Papebrochius defenditur. I. xiv. 9. citatur. II. vi. 2. vii. 15. ejus contentiones cum Carmelitis. vi. 5. 8. 10.

Paradiſus Latroni a Chriſto promiſſus qualis fuerit. I. vii. 99. Paradiſus terreſtris. x. 50.

Paraguai. Pietas Paraguajenſium. I. xiii. 51.

Paraſceve quid ſit. I. vi. 24. quid ſignificet. vii. 1.

Pariſienſe Martyrologium. II. viii. 22.

Particula Sic, & *Si* quem ſenſum faciant. I. x. 28. &c.

Partus B. Mariæ Virg. qualis fuerit. I. xvii. 21. &c.

Paſcha, ejuſque etymon, & cur hoc nomen Feſto Reſurrectionis indictum ſit. I. ix. 2. Paſcha Hebræorum. vi. 16. differt a ſolemnitate Azymorum. 17. Paſcha fuiſſe duplex, unum Judæorum, alterum Galilæorum, eſt ridiculum commentum. 25. Paſcha legale cur inſtitutum. 6. Paſcha Domini, & variæ circa illud quæſtiunculæ. 2. &c. Paſcha Domini ab omnibus una eademque Dominica celebrandum. I. ix. 51. vetus diſciplina non recedendi ab Eccleſia ante mediam noctem in Pervigilio Paſchæ. viii. 2. Paſcha petitum, ſeu Competentium dicebatur Dominica Palmarum. I. iv. 21.

Paſchalis Agnus. Vide *Agnus Paſchalis*.

Paſſio Chriſti per ſingulas partes explicata. vii. 1. &c. quam fuerit atrociſſima. 72.

Paſſionei Dominicus Card. I. vi. 39. II. ii. 36.

Paſtophorium. I. vi. 48.

Paſtores ab Angelo moniti nocte Nativitatis quot eſſent, & unde venerint. I. xvii. 46. eorum adventus ad Præſepe. 51. eorum fides. 52.

Pater. Æterni Patris benevolentia in Chriſtum non fuit imminuta Crucifixionis tempore. I. vii. 103.

Patritius Auguſtinus Piccolomineus. I. vi. 55.

Patrocinium Beatæ Mariæ Virg. II. xiii. 1. &c.

S. Paulus Apoſt. Timotheum circumcidit, non Titum, & quare. I. i. 16. maledixit Ananiæ. vii. 30. ejus teſtimonia de Chriſti Reſurrectione. viii. 17. ejus locus. 1. ad Timoth. 2.

Paulus V. Pontifex. II. vi. 9. ejus Conſtitutio in favorem Immaculatæ Conceptionis. xv. 14.

Pauſatio B. M. V. appellatur Feſtum Aſſumptionis. II. viii. 19. 21.

Peccator. Oratio Peccatoris quomodo exaudiatur a Deo. II. vi. 7.

Peccatum originale utrum deleretur per Circumciſionem. I. i. 9. &c. utrum a B. Maria V. contractum ſit. Vide *Conceptio*. Peccatum Principis Judæorum, & populi, qui crucifixerunt Chriſtum, quam grave. vii. 91.

Pedes. Ablutio pedum, quæ fit Fer. 5. in Cœna Domini, & variæ circa illam traditiones. I. vi. 51. 54. errores Hæreticorum circa eamdem. 52. &c. cur 13. pauperibus pedes abluantur eadem Fer. 5. variæ ſententiæ. 57. &c. Pedum lotio ante menſam. 18.

Penalius. Vide *Petrus Brantius*.

Pentecoſte non tam ſignificat Feſtum ipſum, quam dies 50. inter Paſcha & Pentecoſtem interjecti. I. xi. 32. &c. Feſtum ipſum Pentecoſtes proprie tale. 1. &c. inſtitutum ab Apoſtolis. 31. Pentecoſte Hebræorum, quæ illa ſolemnitas, & quando celebraretur. 9. Pentecoſte Chriſtianorum, & ejus analogia cum Pentecoſte Hebræorum. 10. pro anno Chriſti emortuali altera ſtatuitur Pentecoſte Judæorum, altera Chriſtianorum. 24. &c. 28.

Peperit filium ſuum Primogenitum, quo ſenſu intelligenda ſint hæc verba. I. xvii. 22.

Perſæ honorifice cuſtodiunt S. Crucem. I. xvi. 3.

Pervigilium. Quid olim eſſent Chriſtianorum pervigilia. I. xvii. 55. Pervigilium Nativitatis Domini quam celeberrimum. 56. in Pervigilio Paſchæ olim non recedebatur ab Eccleſia ante mediam noctem. viii. 2.

Petavius citatus. I. xvii. 9. II. xv. 2.

Petræ diſruptæ in morte Chriſti. I. vii. 121.

S. Petrus Apoſtolus. I. x. 10. &c. 25. xi. 6. 8. xv. 12. cur contriſtatus ſit ad trinam Chriſti interrogationem *Amas me*? x. 16. quod non permiſerit ſibi pedes lavari niſi Chriſti minis compulſus, non ſignificat ablutionem pedum eſſe Sacramentum. vi. 53. ejus lapſus excuſatur a quibuſdam. vii. 22. ſed perperam, quia vere peccavit. 23. non tamen a fide deſcivit. 24. quæſtiones variæ circa hunc lapſum. 25. &c. S. Petri locus Epiſt. 1. Cap. 3. explicatus. xiii. 5. alter locus Epiſt. 2. Cap. 1. explicatus. xv. 17. &c. ejuſdem verba in Transfiguratione expenduntur. 16.

S. Petrus Damiani. II. xviii. 1. citatur. 2. ix. 9. ejus locus a calumniis Hæreticorum vindicatus. xiii. 2.

S. Petrus Nolaſcus. II. xi. 1.

Petrus Amelius Senogallienſis Epiſc. I. xiv. 18.

Petrus Brantius Penalius Vicentinus. I. vii. 22.

Petrus Cellenſis citatus. II. iii. 19.

Petrus Compoſtellanus Archiepiſcopus. II. xiii. 3.

Petrus Eremita, utrum ſit Auctor Roſarii. II. xii. 7.

Petrus Fullo Archiepiſc. Antiochenus. I. vi. 65.

Petrus de Natalibus, de ejus opere judicium non admodum favorabile. II. vii. 13. &c.

Pexronius, ejuſque circa Paſcha Chriſti Domini ſententia. I. vi. 15. 25.

S. Philippus Apoſtolus. I. x. 9.

Philippus III. & *Philippus IV.* Hiſpaniarum Reges, eorumque Legationes pro definienda Controverſia Immaculatæ Conceptionis. II. xv. 15.

Philoponus Joannes. I. vi. 7.

Philoſophus. An Chriſtus deſcendens ad Inferos liberaverit aliquos ex veteribus Philoſophis. I. viii. 23.

Phlegon citatus. I. vii. 117. 118.

Phocas Imperator. I. xvi. 1. &c. II. vii. 18.

Photius Patriarcha Conſtant. I. vi. 38.

Piccolomineus Auguſtinus Patritius. I. vi. 55.

Pictores non recte repræſentant Chriſti Circumciſionem. I. i. 15. improbantur, quicumque Deiparam prope exanimatam, ac mulierculiarum ſimilem ante Crucem exhibent. II. iv. 8. cur pingant Deiparam ſeptem gladiis transfixam. 9.

Pilatus quis, & unde eſſet. I. vii. 37. &c. ejus colloquium cum Judæis. 35. 38. ejus interrogationes variæ ad Chriſtum. 42. amandat Chriſtum ad Herodem. 43. &c. ſomnium Uxoris Pilati. 46. quinquies conatus eſt Chriſtum morti eripere, nefario tamen ſcelere ſe obſtrinxit, qui Jeſum paſſus eſt interfici. 48. & conſcientia ſibi reclamante dimiſit Barabbam, Jeſum flagellatum Judæis tradidit. 49. &c. utrum ipſe per ſe ipſum flagellaverit Chriſtum. 54. poſt anxietates varias damnat morte Chriſtum Jeſum. 61. ob quem reatum condemnaverit Chriſtum Dominum. 80. cur certior fieri voluerit a Centurione de ejus morte. 130. ejus de Chriſti Reſurrectione teſtimonium. viii. 19.

Pileus Ducalis benedictus a Pontifice. I. xvii. 61.

Pius II. Pont. II. v. 10. citatur. vii. 15.

S. Pius V. Pontifex. II. xii. 11. &c. xviii. 6. ejus Conſtitutio circa Conceptionem B. Mariæ Virginis. II. xv. 13. &c.

Plato utrum ſalvus ſit. I. viii. 23.

Plu-

Plutarchus citatus. I. vii. 123.

Pœnitentes, eorumque reconciliatio Fer. 5. in Cœna Domini. I. vi. 67. eorum varia genera. 68.

Pœnitentia publica. I. vi. 67. 68.

Poggius Florentinus. II. xii. 5. 6.

Polemeus Silvius, seu P. Anneus Sylvios. I. ii. 2.

Polonia. Nulla fœmina in Polonia nomine Mariæ appellatur. II. x. 3.

S. Polycarpus Smyrnenſis Ep. I. ix. 5.

Polycrates Ephesinus Ep. I. ix. 6.

Pontifex Romanus omnes cæremonias Fer. 5. in Cœna Domini per se exequebatur. I. vi. 69. quare in Miſſa solemni super Altare consecret, & in solio Euchariſtiam suscipiat. viii. 48. cur in Miſſa solemni Hoſtiam e ſiniſtro, sanguinem vero e dextero latere excipiat. vii. 127. in solemni Miſſa sanguinem per ſiſtulam exsorbet, & hujus cæremoniæ myſtica alluſio. 110. *&c.*

Pontificalis Liber, ejusque varia lectio notatu digna. II. vii. 10.

Pontificatus Annæ, & Caiphæ, & difficultas circa illum. I. vii. 14.

Porphyrius, ejuſque nefaria audacia II. v. 4.

Potus Chriſto in morte oblatus cujusmodi fuerit. I. vii. 77.

Præcepta legalia quando vi sua caruerint. I. i. 16.

Præſanctificatum. Miſſa Præſanctificatorum in quo differat a Miſſa ſicca. I. vii. 148. quando celebretur. 149.

Præſentatio B. Mariæ Virg. II. xiv. 1. *&c.* quare non dicatur potius Purificatio S. Annæ. 5.

Præſepe Chriſti Domini. I. xvii. 34. *&c.* II. vii. 3. appendix erat Diversorii, adeoque *Domus* vocabulo appellatur. I. ii. 17. Præsepia conficiendi consuetudo quandonam incepta ſit. xvii. 68.

Prandium fiebat meridie apud Judæos. I. xi. 30.

Preces appellantur etiam Benedictiones. I. viii. 48.

Presbyteri cujusdam Provinciæ poſt ordinationem per quadraginta dies Euchariſtiam ab Episcopo acceptam sumebant, tamen ipſi quoque celebrabant. I. iv. 25. Presbyteri in Paschate etiam ipſi consecrabant, licet Euchariſtiam a Pontifice miſſam acciperent, ut diſtribueretur. *Ibid.*

Primores viri Judæorum aſinis, & mulis utebantur, non equis. I. iv. 15.

Privilegium Sabbathinum. II. vi. 4 *&c.*

Proceſſio Dominicæ Palmarum in memoriam triumphalis Chriſti ingreſſus in Hierusalem. I. iv. 16. *&c.* Proceſſio Fer. 6. in Parasceve. vii. 143. Proceſſivo, quæ fiebat olim qualibet Fer. 5. in memoriam Ascenſionis Domini. x. 59. Proceſſio in Feſto Corporis Chriſti. xiii. 10. *&c.* Proceſſionis, quæ fit in die Purificationis symbolica explicatio. II. ii. 9. alia explicatio. 10. Lupercalibus, aut Amburbalibus subrogata. 14. *&c.*

Prodigia utrum ante, an poſt Chriſti Baptismum contigerint. I. ii. 29.

Propheta. Quem Prophetam intelligat D. Matthæus referens oraculum. *Dicite Filiæ Sion &c.* I. iv. 7. *&c.*

Prophetia Chriſti de excidio Hierusalem an impleta. I. iv. 8. an aliæ ejus Prophetiæ in eodem excidio. 9. 10 Prophetia Hieremiæ de pretio, quo Chriſtus eſt venditus, quomodo intelligenda, vii. 33.

Propoſitio Joannis de Montesono adversus Immaculatam Conceptionem ab Univerſitate Pariſienſi confixa. II. xv. 6. Propoſitiones, quæ exprimunt Immaculatam Conceptionem B. Mariæ Virg. quæque adhiberi debent ad eam sententiam declarandam cui favet Eccleſia. 2. Propoſitiones ante Eccleſiæ judicium non sunt censura ulla, aut nota hæreseos taxandæ. I. vi. 9. 40.

Proſæ quatuor, quæ recitantur in Miſſa, quem habeant ſingulæ auctorem. I. xi. 41.

Pſalmi 21. locus ab Hebræis corruptus. I. vii. 87.

Pueri. Utrum Animæ puerorum in peccato originali separatæ a corpore fuerint liberatæ a Chriſto in die mortis suæ. I. viii. 12.

Prulcheria Imperatrix. II. viii. 7. &c.

Purgatorium. Utrum Animæ Purgatorii liberatæ fuerint a Chriſto in die mortis suæ. I. viii. 12.

Purificatio B. Mariæ Virginis. I. ii. 45. II. ii. 1. *&c.* hæc Feſtivitas non debet dici Chriſti Purificatio. 8. Purificatio S. Annæ. xiv. 5.

Q

QUadrageſima vocatur Solemnitas Ascenſionis. I. x. 58. in Quadrageſima, & quavis alia Jejunii die ablutiones prohibebantur. iv. 22.

Quæſtiones quædam minutæ de Chriſti conceptione declinandæ. II. iii. 19.

Quareſmius citatur. I. vii. 51. II. xvi. 13.

Queſnelus confutatus, I. xi. 38.

De Feſt.

Quid mihi, & tibi eſt mulier? quomodo hæc verba explicanda contra Hæreticorum calumnias. I. ii. 23.

Quintilius Varus. I. xvii. 6. &c.

Quiriacus, seu Cyriacus Ep. coævus S. Helenæ, & unus ex SS. Patronis Anconæ. I. xiv. 6. 8. &c.

Quirinus Publ. Sulpicius idem cum Cyrino Syriæ Præſide. I. xvii. 6.

R

RAynaudus Theophilus nunquam agnovit tanquam suum opus quod inscribitur *Scapulare Marianum*. II. vi. 5. laudatur. xvi. 7. citatur. viii. 4. x. 4.

Regnum, de quo locutus eſt bonus Latro, fuit procul dubio Regnum cæleſte. I. vii. 97.

Repudii consuetudo apud Hebræos non erat inter conjuges tantum sed etiam inter sponsos. II. iii. 4.

Reſpondere in Lingua Hebraica idem eſt ac *dicere*. I. xv. 16.

Reſurrectio Chriſti Domini. I. viii. 14. *&c.* quibus Scripturæ oraculis comprobata. 16. *&c.* quibus Teſtimoniis. 19. *&c.* Resurrectio Sanctorum in morte Chriſti. vii. 122. quinam fuerint qui cum Chriſto resurrexerunt. viii. 40. *&c.* ubi exegerint quadraginta illos dies poſt Resurrectionem, antequam cum Chriſto ascenderent in Cœlum. x. 50.

Retmejer Philippus Julius. I. vi. 39.

Reus. Consuetudo liberandi unum reum in die Paschæ. I. vii. 46. rei nulla veſte induebantur. 44. Veſtes reorum militibus supplicii munus obeuntibus addicebantur. 90.

Ritus. quos adhibet Eccleſia Fer. 5. in Cœna Domini. I. vi. 47. Ritus oſtendendæ Crucis Fer. 6. Parasc. unde originem traxerit. xiv. 16.

Rivetus refellitur. II. xiii. 2.

Robertus Leodienſis Episc. I. xiii. 3.

Robertus Francorum Rex. I. xi. 41.

Romani quoto a nativitate die nomen infantibus imponerent. I. iii. 2. an Crucis supplicio uterentur. vii. 79.

Roſarium B. Mariæ Virginis, quid ſignificet. II. xii. 1. 2. qui de illo scripserint. 2. cui Auctori tribui debeat. 3.

Ruffinus Presbyter Aquilejenſis confutatur. I. viii. 6.

Rupertus Abbas citatus. I. viii. 45.

S

SAbbathinum Privilegium. II. vi. 4. *&c.*

Sabbathum B. Virginis cultui dicatum. II. xviii. 1. *&c.* olim tanquam feſtum colebatur. 7. cur olim Romæ fideles Sabbatho jejunarent, 8. Sabbathum Sanctum, & quodnam myſterium hac die recolat Eccleſia. I. viii. 1. quæ olim disciplina pernoctandi in Eccleſia. 2. num Miſſa nocte hac olim celebrata. *ibid.* quare ignis hac die benedicatur. 50. quare accendantur Candelæ in Trianguli formam diſpoſitæ. 51. *&c.* quare benedicatur Cereus. 54. *&c.* de hujus diei Miſſa, & ritibus. 65. *&c.* Sabbathum in Pervigilio Pentecoſtes quonam olim ritu cultum. xi. 36. unde ejus jejunium. 37. 38. unde Fontis benedictio. 39.

Sacerdos: An summo Sacerdoti licuerit veſtimenta scindere in ſignum doloris. I. vii. 30. Sacerdotes Fer. 5. in Cœna Domini alicubi celebrant Miſſas, nec ab ullo alio suscipiunt Euchariſtiam. I. vi. 48.

Sacramentalia. I. vi. 68.

Sacramentum Corporis Chriſti. I. iv 25. Sacramenta veteris Legis per se non conferebant gratiam juſtificantem. I. i. 6. conferebant tamen ex opere operantis. 7. Sacramenta vero novæ Legis conferunt ex opere operato. *ibid.* ablutio pedum Fer. 5. in Cœna Domini non eſt Sacramentum. vi. 53.

Salmaſius confutatus. I. xi. 7.

Salve Regina &c. quis hujus Cantici Auctor. II. xiii. 3.

Salutare. Res etiam inanimatæ salutantur. I. vi. 66.

Salutatio Angeli ad B. V. inuſitata fuit, & ſingularis. II. iii. 7. Salutatio Angelica quare recitetur aliis Sanctis. xiii. 1. Salutationis Angelicæ ſignum. iii. 14.

Samaria fuit imago Hierosolymæ. I. vii. 63.

Sanctificari non eſt idem ac *Conſecrari*. I. vii. 154. Sanctificatam dicere B. Virginem in utero non exprimit ejus Immaculatam Conceptionem. II. xv. 2.

Sanctitas, & excellentia B. Mariæ Virginis. II. xiii. 1. *&c.*

Sanctuarium Templi. I. vii. 119.

Sanctum Sanctorum Templi. I. vii. 119.

Sanctus. Sanctorum apud alios Sanctos Interceſſione non utimur, utimur tamen apud B. Virginem ipſis recitantes Salutationem Angelicam. II. xiii. 1. Sanctorum corpora qui surrexerunt poſt Chriſti Resurrectionem. I. viii. 38. *&c.*

Gg an

an iterum obierint. 41. *&c.* x. 51. *&c.* ubi fuerint usque ad Aſcenſionem. 50.
Sanctus Deus, Sanctus Fortis &c. Vide *Triſagium*.
Sanguis. Sanguineus Chriſti ſudor an verus fuerit. I. vii. 9. an triduo mortis Chriſti ſanguis hypoſtatice unitus fuerit verbo Dei. viii. 9. guttæ aliquot Sanguinis Chriſti, quæ Mantuæ aſſervantur, an integritati corporis repugnent. 37.
Satellites, qui Chriſtum flagellaverunt cujus gentis fuerint. I. vii. 55.
Satisfactio operum noſtrorum non explodenda. I. vii. 112.
Sauſſay refutatus. II. ix. 5.
Saxius Franciſcus Hieronymus. II. xiv. 4. refutatus. ix. 5.
Scapulare Beatæ Mariæ Virginis. II. vi. 4. *&c.* 10.
Schmidt Joannes Andreas confotatus. I. vii. 134.
Scriptura Sacra. Interpretes ſequitur Eccleſia Romana. I. xvii. 42. Scriptura Sacra quomodo intelligenda, & explicanda. 3. 38. Scripturæ loquendi modus. II. vi. 8.
Scotus citatus. II. xv. 5.
Senatus Romani deliberatio M. Cicerone, & Antonio Coſ. I. ii. 43.
Sententia. Variæ de Natali Chriſti anno ſententiæ numerantur centum triginta duo. I. xvii. 44. in ſententiam Immaculatæ Conceptionis tanquam firmiſſimis fultam rationibus propendet Apoſtolica Sedes, eamque Fideles vulgo amplectuntur. II. xv. 2. 4. 16.
Septuaginta Interpretum verſio mendoſa eſt. I. xvii. 42. &c.
Sepulcrum B. Mariæ Virg. ubi ſit, & quomodo dicatur tranſlatum Conſtantinopolim. II. viii. 7. *&c.*
Sequentia. *Victimæ Paſchali &c.* quo Auctore compoſita. I. ix. 9.
S. Sergius I. Pontifex. I. xvi. 12. II. ii. 10. 15. juſſit dici in Miſſa *Agnus Dei &c.* I. viii. 71.
Serry Hyacinthus Criticæ intemperantius indulgens. II. ix. 18. refellitur. I. vii. 73. xi. 13. *&c.* 30. citatur. II. viii. 9. ejus opinio rejecta. I. xvii. 35. ejus ſententia de incerto Magorum numero refellitur. ii. 7.
Servis. Servi per alapam libertate donabantur. I. vii. 21.
Si, & *Sic* particulæ quo ſenſu accipiantur. I. x. 18. &c.
Sicut particula non ſemper veritatem negat, ſed perſæpe confirmat. I. vii. 9.
Sigillum Confeſſionis. I. vi. 68.
Signum Salutationis Angelicæ cur dicatur tribus diverſis diei horis. II. iii. 14.
Silvius Polemeus, ſeu P. Anneus Sylvius. I. ii. 2.
Simeon Propheta, qui puerum Jeſum in ulnas accepit, an Sacerdos fuerit. II. ii. 5. *&c.* quomodo intelligenda ejus verba, *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius*. iv. 2. &c.
S. Simon. Apoſt. Cananæus appellatus zelotes. I. ii. 31.
Simon Cyrenæus, qui Crucem Jeſu tulit. II. iv. 6. quis fuerit. I. vii. 62.
Simon Stokius, ejuſque viſiones. II. vi. 4. *&c.* 8.
Sindon ſacra, qua Chriſti corpus involutum fuit. I. vii. 134.
Siroes Perſarum Rex. I. xvi. 5. *&c.*
Sitis Jeſu in Cruce pendentis. I. vii. 104. &c.
Sixtus III. Pont. ejuſque Baſilica. II. vii. 2. 9.
Sixtus IV. Pontifex. II. xv. 8.
Sixtus V. Pontifex. II. xiv. 8.
Sociniani hæretici. I. x. 40. eorum vana effugia. 6.
Socrates utrum ſalvus ſit. I. viii. 13.
Solemnitates, quæ per diem integrum celebrabantur. II. ix. 9.
Somnium uxoris Pilati. I. vii. 46.
Somnus B. Mariæ appellatur Feſtum Aſſumptionis. II. viii. 19. 22.
Sors Apoſtolatus, quæ obtigit Matthiæ, ita volente Deo, trahi non debet in exemplum. I. ii. 2.
Sotus Magni nominis Theologus, qui Concilio Tridentino interfuit: citatur. II. xv. 12.
Spaſmus quid ſit. II. iv. 7. Eccleſia S. Mariæ de Spaſmo, 6. 8. *&c.*
Spinellus citatus. II. xii. 9. xviii. 2.
Spinoſa, ejuſque impia, & monſtroſa doctrina. I. viii. 20.
Spiritus Sanctus proprie non eſt Pater Chriſti ſecundum humanam naturam. II. iii. 11. non fuit hypoſtatice conjunctus cum columba. ii. 29. decuit, ut deſcenderet ſuper Chriſtum baptizatum. 28. quomodo delapſus ſit ſuper Apoſtolos, & qualia illis dona indiderit. xi. 3. *&c.* quot numero fuerint, quos die Pentecoſtes afflavit. 11. quo loco. 16. *&c.* quo die. 21. *&c.* qua hora. 30.
Spongia Chriſti Domini. I. vii. 58. impoſita fuit hyſſopo vallenſi, qui ad duos pedes aſſurgit. 107.
Sponſus in Nuptiis in Canæ Galilææ quis fuerit I. ii. 31.
Stabat Mater &c. quis Auctor hujus Hymni. II. iv. 5.
Stadium Hebraicum, & Græcum. I. x. 43.
Stella, quæ Magis apparuit, quid fuerit. I. ii. 6. *&c.* non ante Magis illuxit, quam Chriſtus natus eſſet. 39. *&c.*
S. Stephani Bononiæ Inſcriptio rariſſima. I. vi. 54.
Stokius. Vide *Simon*.
Strenia Dea, ejuſque Feſtum. I. i. 21. 22.
Strepitus, qui fieri ſolet in fine Laudum triduo Hebdomadæ Sanctæ quid ſignificet. I. v. 9.
Suarez Franciſcus laudatus. II. xiii. 1. citatus. xv. 24. I. vii. 94.
Subdiaconus. Feſtum Subdiaconorum in Gallia. I. i. 24.
Subſtrati quinam eſſent. I. vi. 68.
Sudarium Chriſti Jeſu, ſeu Sanctæ Veronicæ. I. vii. 64. 89.
Sudor Chriſti ſanguineus fuit verus, & perperam hujus facti hiſtoria ab aliquibus expuncta. I. vii. 9.
Superſtitio. Quas ſuperſtitiones Kal. Januarii Gentes celebrarent. I. i. 21.
Sylvius. Vide *Pius II.* & *Slyvius*.
Symbolum. Symbolicæ rationes in ſacris Cæremoniis vindicatæ. I. v. 5. *&c.* ſymbolica explicatio ceremoniæ, qua Rom. Pontifex in Miſſa ſolemni e ſiniſtro latere Hoſtiam excipit, ſanguinem vero a dextro latere. vii. 127. ſymbola non continent omnes Fidei articulos. viii. 7. ſymbolorum exteriorum ſola devotio nihil proficit ad ſalutem. II. vi. 7.
Synodum. Vide *Concilium*.

T

T*Abella* S. Bernardini Senenſis, in qua depictum Nomen Jeſu. I. iii. 9. *&c.* tabella, quæ olim appendebatur cereo Paſchali. iii. 57.
Taberna meritoria, locus Romæ, ubi nunc Sancta Maria Tran Tyberim. I. xvii. 53.
Tabulæ cenſuales, ubi Chriſti nomen relatum fuerat. I. xvii. 45.
Tactus corporis glorioſi quomodo fieri poſſit. I. x. 4.
Tædium Chriſti in horto. I. vii. 3.
S. Telemacus. I. i. 22.
S. Teleſphorus Papa, ejuſque Decretalis. I. xvii. 58.
Templum Hieroſolymitanum in tres partes diviſum duobus oppanſis velis. I. vii. 119. Templum Pacis. I. xvii. 53.
Tempus, quo natus eſt Chriſtus. I. xvii. 39. quo contigit Chriſti Transfiguratio. xv. 7. Tempus Inventionis S. Crucis. xiv. 6. *&c.* & Inſtitutionis Feſti. 14.
Tenebræ toto terrarum orbe in morte Chriſti obortæ. I. vii. 117. Matutina tenebrarum. v. 1. *&c.*
S. Tereſia, ejuſque revelationes. I. viii. 45.
Terræmotus in morte Chriſti. I. vii. 121. *&c.* in ejuſdem Reſurrectione. viii. 32. *&c.*
Teſtes falſi contra Chriſtum. I. vii. 30.
Theodoricus Rex. II. xii. 7.
Theodoſius junior Imperator, ejus lex contra Judæos. I. xiv. 20.
Theodulphus Floriacenſis Epiſc. Aurelianenſis utrum Auctor Hymni, *Gloria, laus, & honor &c.* i. iv. 18.
Theopaſchitæ, eorumquo hæreſis. I. vii. 147.
Thiers refutatur. II. iv. 5.
S. Thomas Apoſtolus. I. viii. 49. x. 1. *&c.* utrum re ipſa tetigerit corpus Chriſti. 4. ejus confeſſio. 6. cur appelletur Dydimus. 8.
S. Thomas Aquinas Doctor Angelicus citatus. I. i. 6. vii. 72. 74. 93. 99. xv. 4. 5. 11. *&c.* utrum ſit Auctor Officii Corporis Chriſti. xiii. 11.
Thomas Ægyptius, ejuſque hiſtoria. I. vii. 123.
Thomaſius Joſeph Card. II. viii. 22. citatur. I. iv. 25.
Thomaſſinus Ludovicus refutatus. II. iii. 18.
Threni Hieremiæ. I. v. 1. &c.
Thymiama. Uſus Thymiamatis unde ſit. I. 5. 6.
Tiberius Chriſtum inter Deos voluit adſcribere. I. viii. 19.
Tillemontius refellitur. II. vii. 10. parum fidei tribuit Breviariis. II. vii. 9. ejus error.
Titulus Crucis. I. vii. 61. 64. *&c.* 84. ubi affixus. 83. quando inventus. xiv. 21. ubi aſſervetur. vii. 68. &c.
Toſtatus, ejuſque ſententia proſcripta. I. viii. 135.
Tournely Honoratus laudatur. I. v. 6.
Tournemine Soc. Jeſu Preſb. I. vi. 8.
Touronius Scriptor Vitæ S. Dominici notatur. II. xii. 9.
Tractus cur dicatur poſt Alleluja in Sabbatino Sancto. I. viii. 66.
Tranſeat a me calix, formula ſolemnis in conviviis apud Hebræos. I. vii. 6. explicatur, ut prolata a Chriſto. 7. *&c.*
Transfiguratio Chriſti Domini. I. xv. 1. *&c.* quo pacto contigerit. 4. quot miraculis illuſtrata. 6. quo tempore evenerit. 7. quo loco. 10. ejus convenientia. 11. cur ei tres tantum Apoſtoli adfuerint. 12. cur Moyſes, & Elias. 14 an hi proprio præditi corpore: 15. quæ tum D. Petri verba. 16. quæ Patris Æterni. 17. quare vetitum Apoſtolis, ne Chriſti Transfigurationem enunciarent ante ejus Reſurrectionem. 19 Transfigurationis Solemnitas a quo inſtituta. 20 &c.

Trans-